GESTA PONTIFICVM LEODIENSIVM SCRIPSERVNT AVCTORES PRÆCIPVI,

Ad seriem rerum & temporum collocati, ac in Tomos distincti.

Nunc primùm studio & industria R. D. IOANNIS CHAPEAVILLI Canonici & Vicarij Leodiensis typis excusi, & annotationibus illustrati, & ad nostra vsque tempora deducti.

TOMVS III. ET VLTIMVS.

Bibliot Coll. Soc. Jesu Romani Sacr. Horn. ex legato Alm. Crucini

LEODII,
Typis Christiani Ouvverx iunioris, propè sanctum Dionysium sub signo Patientiæ.
Anno 1616.

CATHALOGVS AVCTORVM QVI HOC TERTIO TOMO CONTINENTVR.

RAdulphus de Riuo Decanus Tongrenſis.

Suffridus Petri I. V. Conſultus.

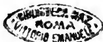
Ioannes Chapeauillus Can. Leodienſis.

PRIVILEGIVM.

PRiuilegio S. C. cautum eſt, ne quis intra decennium Tomum hunc hiſtoriarum in toto vel parte edat, aut alibi editum vendat in terris S. C. ſubiectis abſq; ſpeciali R. D. Ioannis Chapeauilli eiuſue hæredum permiſſu, ſub pœnis in diplomate deſuper expedito contentis. Datum anno 1616. Aprilis 29.

SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO,

DEI GRATIA ARCHIEPISCOPO ET *Electori Colonienſi, Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario, Principi & Epiſcopo Leodienſi, Hildesheimenſi, Monaſterienſi, Coadiutori Paderbornenſi, Adminiſtratori Stabulenſi & Berchtergadenſi, Comiti Palatino Rheni, vtriuſque Bauariæ, VVeſtphaliæ, Angariæ & Bullonij Duci, Marchioni Franchimontano, Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi, &c.*

Sereniſs. Princeps Domine Clementiſsime.

PRODIT Serenitatis Veſtræ auſpicijs & hic tertius idemque mihi poſtremus Geſtorum Pontificum Leodienſium Tomus, partim alieno partim meo conſcriptus ſtylo. Equidem Radulphus à Riuo, vir non dignitate tantum ſed & eruditione præſtans, qui primũ hoc in volumine locum obtinet, tres ſui temporis Pontifices, Engelbertum à Marka, Ioannem Arkelium, & Arnoldum de Horn ſuo ſtylo depinxit. Suffridus Petri Iuriſconſultus, Græcis iuxta ac Latinis litteris probè excultus, Radulphũ ſcribendo proximè ſequutus, Ioannis Bauari & aliorum quatuor Pontificum Geſta vſque ad Erardum Markanum ſuo modo Latinè diſerteque expreſſit. Optaſſem etiam Erardum ac poſteriores alios ad ſua vſque tempora pari diligentia ſedulitateque deſcripſiſſet; ſed rem operoſam nimis ac periculoſam ratus, eam poſteritati reliquit; quæ cùm neminem, quod equidem ſciam, produxerit, viſa eſt mihi & ea cura, neſcio quo fato, ceſſiſſe: ſed

§ 2 in qua

in qua maius otium, maioresq; ingenij vires, pro rei dignitate, & Ecclesiæ ac Serenitatis V. splendore peroptassem: hæc enim scribentis secessum ac otia quærunt, quæ parcius in me reperiũtur. Non desiderabitur tamen (ni fallor) veritatis candor; quippe qui cẽturiam hanc & quòd excurrit ab Erardo ad vsque Serenitatem V. gestorum nonnisi ex probatis auctoribus, regestisque ac chartis Patriæ & Ecclesiæ huius memorabilioribus, necnon ijs quę ipsi vidimus, vel ab alijs visa certò cognouimus, vulgari quidem, at fideli stylo collegi.

Porrò si in superioribus Tomis exẽpla non desunt, quæ pietatis & prudentiæ fructum cum honesta animi oblectatione lectoribus suis adferunt: nec in isto deesse, maximarum rerum varietas & multitudo, quæ passim sese intuentium oculis offert, abundè fidem facit. Et vt vnum de multis recenseam. Qua sollicitudine & industria ab exorto Luthero nostri Põtifices fidem Catholicam Romanam (quæ pietatis, prudentiæ, cæterarumq; virtutum fundamentum est) in Ecclesia Leodiensi, Coloniẽsi, & aliquot vicinis integrã seruârint, & ab hæresibus vindicârint, Gesta ab Erardo & cæteris vsque ad Serenitatem V. Pontificibus luculentèr ostendunt.

Quamprimum Carolus V. Imperator religiosissimus petẽte Leone X. Pontifice Max. Edictum illud Heroicũ in Lutherum eiusque Sectatores, per Imperium cæterasq; sibi subiectas Prouincias promulgauit; mox Erardus minimè sibi tardandum ratus, in eundem eiusque asseclas, non Leodij tantum, sed & per omnia Patriæ Oppida illud euulgauit; nec euulgasse cõtentus, toto Episcopatus sui tempore contra hęreticorum machinationes vigil pugilque, repeti, & ad eius normam, in sectarios diligentissimè inquiri mandauit, reis, vel ad Ecclesiæ gremium paternè reductis, vel peruicacibus pro meritis iustè punitis.

Huius vestigijs, qui proximè sequuti sunt Pontifices Cornelius à Bergis, Georgius Austriacus, & Robertus Berganus, serpentibus magis ac magis ex Germania, Anglia, Gallia, has ad oras hæresibus, ita omnes aditus in ditionem Leodiensem præcluserunt, vt ad eorum vsque tempora nusquam ingredi, vel certè tutò pedem figere potuerint.

Demum

Demum sub Gerardo Groesbekano, cùm Albanus hæreticos Belgio pelleret, à quibus cateruatim huc vndequaque confluentibus sibi cauere difficillimum esset; & iam inter alios quidam noui scilicet Euangelij preco, Hermãnus Doctor nomine, Hasseleti, Traiecti & Maseekæ, vbi hæretici illi consistere meditabantur, praua Lutheri dogmata pro cõcione commendare cœpisset: Præsul sapientissimus ilico Hasseletum eruditos & religiosos viros submittit, qui errantes oues suas cum omni mansuetudine ad caulas reuocent, monet, instat, increpat sæpè sæpius, cumque se apud pertinaces oleum & operã perdere videt, reos Majestatis diuinæ ac humanæ legitimo Iuris tramite idcirco condemnatos armis compellit; idem indubiè in Maseekenses, Traiectensesque pariter refractarios facturus, ni ipsi Hasselensium exemplo cautiores facti, pulsis religionis nouatoribus, sese submisissent.

Quid iam Ernestum illum magnum fidei Catholicæ propugnatorem inuictissimũ, Serenissimæ C. V. Patruum, Patriæ huius patrem clementissimũ, memorem? Ille raro exemplo & fortè nunquam antè in Ecclesia audito, volentibus imò imperantibus Summis Pontificibus, Cathedras quinque amplissimas celeberrimasque, difficillimis, si vnquam, temporibus, fœliciter non rexit tantum, sed ab impijs sacrilegisque hæreticorum conatibus viriliter propugnauit: Frisingensem imprimis in Austriam vsque & Styriam, necnon in Tyrolensem Comitatum sese protendentem ad hęreses inclinantem, Serenis. patris sui Alberti auctoritate & potẽtia adiutus, in obedientia Pont. Max. continuit; Hildesheimensem in Saxonia, sub qua recensentur Ciuitates, Oppida, Castra, & Villæ plusquam mille, à Principũ Brunsuicẽsium & Holsatiæ Ducum potestate vindicauit. Leodiensem Iurisdictionis quoque vastissimæ, frementibus licet, armatisque circumquaque nouatoribus, integram saluamque custodiuit. Coloniensem, pulsis manu armata Truchsesio, fœderatisque hæreticis Principibus, Catholicam reddidit & defendit. Monasteriensem quoque Ecclesiam percelebrem, ab Henrici Saxoniæ Ducis hæretici tyrannide liberauit.

Sed nec viri magnitudinem capere potuerũt Prouinciæ istæ;

§ 3. testes.

teſtes ſunt Eccleſię Myndenſis, Paderbornenſis, & Oſnaburgenſis, quibus etiam in extremis conſtitutis neceſſitatibus adfuit. Teſtis eſt denique & ipſa Germania vniuerſa, quam propè labantem, conſilio, directione, opibus, auctoritate, publicis Comitijs & aliàs multoties adiuuit, defendit. Quocirca nec in Imperio Diuo Rudolpho Imperatori chariorem, nec Principibus Electoribus gratiorem fuiſſe, ijs qui vel tenuiter publica Imperij negotia iam à triginta annis tractârunt, in comperto eſt.

Quæ omnia & alia eiuſmodi à me leuitèr delibata dumtaxat inueniet in his ſcriptis Serenitas Veſtra, à qua venia mihi potius eo nomine deprecanda eſt, quã laus aliqua expectanda: Quanquam in arduis illis conatum eſſe, multum eſt. Venient poſt me alij, qui maiori diligentia, otio & ingenio, iſthæc requirent, ac poſteritati conſecrabunt: Vt & quæ Serenitas Veſtra ijſdem in Prouincijs, quibus Sereniſſimus quondam Patruus ſuus præfuit, ſucceſſor, non minori potentia & auctoritate, nec minus fœlicibus auſpicijs nũc geſſit geſturaque eſt poſthac. De quibus cùm ſine aſſentationis ſuſpicione loqui nequeam, ſcribere ſuperſedebo. Cæterùm id vnicum à Deo Opt. Max. peto, vt in adminiſtrandis frequentibus illis difficillimiſque ditionibus, quam largitus eſt Serenitati Veſtræ gratiam, eandem ad Ecclecleſiæ ſuæ & Serenitatis Veſtræ gloriam conſeruare amplificareque dignetur. A Serenitate verò Veſtra ſupplico, vt hoſce labores meos, vti præcedentes, boni conſulat, ſuoque patrocinio tutari pergat. Datum Leodij 8. Kalend. Iunij 1616.

Serma. C. V.

obſequentiſſimus ſeruitor

IO. CHAPEAVILLE.

IN HISTORIAM PONTIFICVM LEODIENSIVM R. D. IOANNIS CHApeauilli Canonici & Vicarij Leodiensis, admodum R Generosi ac Illustris D. Francisci Mōmorantij Decani Leod. &c.

HENDECASYLLABVM.

SI quandò datur à seueriore
Qua distringeris occupatione
Otij tibi, Chappeuille, paullùm.
Transis in nitidam sub vrbe villam;
Alternis vbi feriaris horis.
Nec cessas tamen, aut abire tempus
Id frugis vacuum finis; sed acti
Retro temporis, huius inſuperque
Censes Historias, quibus per annos
Huc deducitur vsque sesquimille
Obseruatio firma Christiani
Ritus, relligionis & receptæ
A Tungris semel Eburonibusque,
Assertoribus vnicis sacrorum
Materno didicere quæ Magistro.
Nouæ non potuere opiniones,
(Quæ serpunt hodie nimis licenter
Per confinia regna Galliarum)
Illos à veteri auocare cultu.
Scripserunt varij quidem; sed vnus
Omnium monumēta sparsa, fœdis
Aut erroribus inquinata passim
Emendas, opus inque cogis vnum
Iucundo nec inutili labore.
Id, doctissime Chappeuille, debet
Otiumne, negotiumne dici?

IN TOMVM TERTIVM ET POSTREMVM HISTORIÆ R. D. IOANNIS *Chapeauilli Canonici Archidiaconi & Vicarij Leodienſis.*

CHapeauille hoſpes ſuauiſſime,
Dum primum apud te ago tyrocinium
Sacra Lamberti reſidens in æde.
Tunc nouiſſimam agas periodum,
Vices dum Præſulum ſcribis geriſque?
Abſit. Tua nam doctrinæ raritas,
Longæuaque rerum experientia,
Et nos collegæ tui iuniores,
A te magiſtro aliud poſtulamus.
Sed quas idcirco grates perſoluemus?
Vt parentibus ſic præceptoribus
Non redditur æquiualens. Te tamen
Colemus, & venerabimur ſenem,
Et vita ſi ſuper nobis fuerit,
Laudem expecta poſt mortem Chapeaüille.

Florentius de Merode.

ANAGRAMMA
AD AVCTOREM.

QVi vitas, mores, obitus monumentaque ſcribis
Pontificum, quotquot Legia ſancta tulit,
Qui fidei exortum, qui Relligionis honorem.
Qui memoras trino templa ſacrata Deo.
Qui internos motus Eburonum & triſtia bella,
Et cum finitimis anxia geſta refers.
Publica qui Cleri, populi, procerumque recenſes,
Comitia & paucis quæque ibi geſta notas.
Qui tempus lapſum reuocas, præſenſque perennas,
Præmia quæ tanto digna labore feres?

AD AVCTOREM.
REVERENDI D. NICOLAI
LAMPSONII PROTONOTARII APOSTOLICI ECCL. COLLEGIATÆ S. Dionyſij Leodienſis Decani.
Epigramma.

QVi modò Pontifices Eburonum tempore primos,
Quâ non ante alius tradidit historiâ,
Ordine nunc etiam reliquos, vt quiſque ſecutus,
Cernere das aucto Chapeauille libro.
Præclarus tuus ille labor; qui, ni bona te ſors
Contentum moneat ſede manere tua,
Sublimem rubei dignetur honore galeri,
Roma ſolet tantos quo ſociare viros:
Nam tua nunc ætas minus aulæ moribus apta,
Et mens in ſacris trita voluminibus,
Quid ſpectent, ſi non cæleſtia præmia, gaudent
Quem quos deſcribis ſe petijſſe ſcopum.

In Legiam.

QVid Legijs toties bellas vis hoſtica muris,
Atque audace manu ciuica tecta ruis?
Impia nequidquam ferro flammaque minaris:
Caſibus increuit Roma ſuperba ſuis.
Vertite clamabas, exſcindite fundamentis,
Nulla ſit in terris Legia deinde volo.
Falleris, ingenti cumules licet omnia caſu,
Obruere æternum Legia tecta nequis.
Vnus erit tumulo Legias qui vindicet arces,
Atque necatorum ſuſcitet ora Patrum.
Qualis erat, talem Legiam dabit ille videndam,
Poſteritaſque ſuos poſthuma cernet auos.
Per te Chapeauil ſtabit rediuiua, nitenſque
Quæ fuit hoſtili Legia verſa manu.
Nec iam de facili te vindice concidet illa,
Qui fuerit Legiæ finis, hic orbis erit.

Aliud.

SVscitant fractæ monumenta Troiæ
Phœbus, & sæuæ dominator vndæ,
Ille curuato generosus arcu,
Ille tridente.
Ilij proles pretium labori
Redde, Latonæ radiata proles
Dixit, & rector pelagi tremendus
Dixit aquosi.
Stirpis Astreæ sonipes decorus
(Sic fides pacti, data sic reposcit
Dextra) ducatur stabulis ab altis
Vindice fræno.
Digna quæ merces Eburone grato
Hospiti tanto dabitur? tuo quis
Ducet Astræa parilem labori
Arce caballum?
Qui struis libro Legiam perennem
Vecta diuino tua ceu caballo
Ibit haud vllo moritura sæclo
Fama superstes.

Aliud.

EXtollăt alij Dominæ Capitolia Romæ,
Quasq; domos Ephesi clara Diana colis.
Me Legiæ delectat amor, me bellica virtus,
Meque capit pietas relligioque patrum.
Quis queat à primo tot percensere cateruas,
Quæ virtute pares vix habuere viros?
Diuûm Pontifices ter deni nomine fulgent,
O quantum ex ista fœnerat vrbe polus!
Martia quid memorem generosaque pectora bello
Ingeniumque suis nobile diuitijs?
Chapeauil vno complectitur omnia libro,
Bellaque commemorat, factaque sancta Patrum.
Ingenioque suo reuocauit ad æthera manes
Perpetuo ob factum dignus honore coli.

Aliud

Aliud.

CRedite Chapeauil bene cura Vicaria cessit,
Principibusque suis ille secundat opem.
Pontifices Legiæ memorat quando vnicus omnes,
An non rite vices omnibus vnus agit?

Iacob à Viua. Societatis Iesu.

Μεγαλειοτάτῳ Κυρίῳ Κ. Ιωάννῃ Χαππεαύιλ, τοῦ Σεμνοτάτου τῶν Λεοδινῶν Αρχοντος Ανθιεράρχῃ. Τὰ περὶ Λεόδιον ἐρωτάτας ἱστοροῦντι.

ΠΟλλὰ παθὼν πλάζων τε ὅλην διὰ γαῖαν Οδυσσεὺς
Καὶ ἁλὸς ἀζυγέτου κύματα μακρὰ πλέων.
Μαιονίδου δοκέει Μούσαισι πολύτροπος εἶναι
Κἂν μόνον ἐκ πάντων τὰ παρεόντα ἴδοι.
Ωφελε νῦν ζαέμεν Μουσάων κῦδος Ομηρος
Ως ἐπέεσσι τεὸν εὖχος ἀειδέμεναι.
Εἶχεν χαππεαύιλ δὶς ἔειπε πολύτροπον ἄνδρα
Ος τὰ πρόσθεν ὁμοῦ καὶ παρεόντα ἴδες.

Hubert. Wilth. S. Iesu.

In eandem.

QVis meritò, CHAPEAVILLE, tuas deducere laudes
Possit, & æquali te condecorare cothurno,
Pontificum qui gesta canis collecta tuorum,
Quæ dispersa prius, varijsque incognita mendis
Rodebat tacitis incedens passibus æuum.
Quod si laude suâ frustrarier abnuat ille,
Viscera qui terræ penetrat, qui mente sagaci,
Neruosaque manu gazas tellure repostas
Eruit, & miseros mortales edocet vsum;
Quod decus est nomenque tuum, qui mersa tenebris
Tantorum simulacra virûm producis in auras,
Mansurisque animas libris, vitæque redonas?
Nam quæ terrigenas caligo tristis inumbret,
Quodue chaos rerum veniat; quisue ingruat horror,
Prodita ni scriptis monumenta legamus auorum?
Mnemosyne siquidem potis haud cōprendere cuncta,

Diffugiunt ſpecies, ingrata obliuia mentes
Inuadunt, permiſta ferunt mendacia, vero,
Aut etiam ignorant maiorum facta nepotes.
Hiſtoria eſt, quæ ſola poteſt obſcura docere
Vberius centum doctoribus, illa magiſtra
Viuendi eſt, eadem ſemoti temporis index,
Illa vetuſtatis certiſſima nuntia, lumen
Tot rerum, cæcâ quas nocte inuolueret æuum.
Quare agite, ô Cleri Sacra Diuis agmina, voſque
Gentis Eburonum Proceres, tuque inclyta famâ
Legia tota, bono ſi non indebita merces
Eſt operi, virtuſque capit de laudibus auctus,
Certatim meritos CHAPEAVILLO reddite honores
Cuius inexhauſto ſtudio, iugique labore
Tot retro ſæclis functorum noſcitis acta,
In quibus antiqui mores, clareque relucet
Priſci ſimplicitas æui, tum viuida virtus,
Nec non Catholicæ feruor pietatis auitus,
Queîs iram ponas facilis Deus, atque refingat
Ætatem noſtram reliquis præſtante metallo.

Eiuſdem de eodem.

Ὁ κλυτὸς Χαπάβιλλος εὐχαριστεῖ
Τοῖς δέλτων παρόχοισιν ἰδιαυτογράπτων,
Ἐξ ὧν ἱστορίαν συνῆγε ταύτην.
Καί τι πρᾶγμα καλὸν, τὸ εὐχαριστεῖν
Εἰς χρῆσιν βιβλίον τι προσφέρουσι.
Αὐτὰρ εἰ χάριτας μὲν ὀφείλει τούτοις,
Χαριστήρια πῶς φέρωμεν αὐτῷ
Δῖον τοῦτο πόνημα συντιθέντι;
Τῶν ἄλλων γὰρ ἐκεῖνός ἐστι κρείττων,
Ὅσῳ τοῦ λατόμου ὁ ἀρχιτέκτων.

Frater Nicaſius Baxius Auguſtinianus

REVERENDO ET AMPLISSIMO VIRO IOANNI CHAPEAVILLO S. S. CELS. LEODIENSIS Vicario Generali.

PETRVS ORANVS S. D.

NEVS FLAVIVS *callidus vir & facundus, ius ciuile (leges populi Romani vti à Cicerone, Liuio, Valerio, Halicarnesseo, Gellio & Pomponio proditum legimus) repositum in penetralibus Pontificum, & per multa sæcula, cæremoniasq. abditum solisq. Pontificibus notum, bono publico euulgauit; quo facto cornicum oculos confixisse dicitur, qui singulis diebus ediscendos fastos populo proposuerit, ac in album extulerit, quod adeo gratum fuit munus populo, vt Tribunus plebis fuerit, & Senator & ædilis curulis. Quem tu sanè æmulatus Annales Pontificum Leodicensium ab alijs compositos sed abditos, summo studio & labore conquisiuisti, inuentos in ordinem collegisti & publicasti curasq. tuas eo fini confixisti, quibus (blandicella verba non dabo) nihil potest esse iucundius & acceptius. Annalium ordo, quasi enumeratio factorũ est, vt & historia nihil aliud est, quam annalium confectio, hæc testis dicitur temporum, lux veritatis, vita & anima memoriæ, nuntia vetustatis, magistra vitæ, qua ratione non iniuria Alexander Seuerus Mammeius Imperator, consilijs togæq. adhibebat maxime eos qui historias norant & pro re nata recitabant: sed & Alphonsus Siciliæ Rex prudentissimus optimos Consiliarios mortuos vocabat, hoc est ipsas historiæ & annalium libros. Prima (vt iuxta mecum cognitum & exploratum habes) lex historiæ est, ne quid falsi dicere audeat, ne quid veri non audeat; ne qua suspicio gratiæ sit in scribendo, ne qua simultas, verum enim vt historia orbem quendam contextumq. desiderat, Annales tuos abs te compositos, à Cardinali Markano orsus, ad Sereniss. Ferdinãdum Sacri Romani Imperij Electorem Principemq. nostrum (quem supremum numen precor, vt Ecclesiæ suæ Catholicæ & Apostolicæ magnum ac rarum lumen diu lucere, rebusq. publicis saluum & incolumem superesse patiatur) perduxisti. Perge & enitere, rerumq. seriem continua, quam Arpinas admirabilem quandã continuationem vocat, quod alia atq. alia adnexa, & omnes inter se apta colligataq. videantur, non ibo longius. Bene vale & Salue.*

Leodici 16. kalend. Aprilis 1616.

ELEGIÆ
AD LEGIAM
CONTINVATIO SVPER
ANAGRAMMATISMO.

IOANNES CHAPEAVILLVS
ANNALES VOLVAS HIC PIE.

TAndem quæ procerum restabant gesta tuorum
Hic pia Romanæ filia Sedis habes.
RADVLPHVM cernas à RIVO, terna ferentem
Flumina, Pontificum maxima facta trium.
MARKANI, ARKELII ac HORNÆI sæcla cruento
Mixta sago, trucibus plenaq; superciliis.
Hinc offensa tibi statuerunt numina strages
Horrendas, animus quas memorare fugit:
Has tibi SVFFRIDVS PETRI depingit, ab illo
Condisces proprijs cautior esse malis.
Sunt BAVARVS, VALERODA, HEINSBERGH, BORBONIVS, alter
HORNÆVS, duro tempore Pontifices.
Multa quibus miseranda pati, miseranda referre,
Et sortem patriæ triste videre fuit.
Siste tamen lachrymas; post iram sæpe misertus
Est Deus, & pressis largius auxit opes.
Ecce renascetur MARKANA stirpe sacerdos,
Quem genio patriæ commodiore tuæ
Seruauere boni superi, qui opprobria cladum
Deleat, & fato te meliore beet.
Suspice quin etiam BERGENSES ordine binos
Quos inter medius claruit AVSTRIACVS.
Queis ni immaturè rupissent stamina Parcæ,
Officio poterant res stabilire suo.
Ast hæc te rerum prudens GROESBECKE, manebat
Cura, tuæ cedunt AVRIACA arma togæ.
O si virtuti, dextræ vis æqua fuisset,
Formidabilibus vndique temporibus!

Quantus

Quantus eras! MAGNVM decuit sed gloria tanta
ERNESTVM, sidus nobile Bauaricum.
In quem certatim virtus & summa potestas
Ad tuam & orbis opem dona tulere sua.
O foelix igitur veteri foelicior æuo
Legia Principibus, Præsulibusque tuis.
Si modo lethalis tibi non infesta fuisset
Hæresis, heu pestis proxima liminibus:
Sed velut obrizum dignoscitur ignibus aurum
Sic tua tunc micuit non temerata fides.
Eia age sta constans in auita relligione,
Quod facis, & fidei es tuta patrocinio.
Vt simul abstineas luxu & liuore, ne causis
Te temerè capiti dissociare tuo.
Ingenium spectes cœli, terræue, hominumue.
Ex omni dici parte beata potes.
Et nunc ERNESTI post funera, FERDINANDVS
Aurea, namque potest, sæcula perficiet.
Sic iterum foelix hoc nomine Legia, foelix
Quod tua compositè gesta regesta vides.

C. à Rupe.

Idem ad Auctorem.

Pontifices denos nouies, & iam prope sena
Supra dena tuum sæcla referret opus;
Si FERDINANDI FIDE AVITA & origine clari
Ad libros liceat iungere facta tuos.
Sed satis esto vices cunctorum quod geris vnus,
Vix multi capient Bauare gesta tua.

In eandem

Ad Legiam.

LEgia nunc tandem, tandem nunc Legia prodis
Hercule te rapidis eripiente rogis.
Pressa merebaris, velut optima mater, vt Atlas
Porgeret afflictæ Legia tantus opem.
Namque obscura situ nimio, carieque iacebas,
Sole nouo obscurum nunc abigente micas.
Nunc fas est teipsam si vis cognoscere, qualis,
Quantaque sis, fueris; quanta domi atque foris.
Qui tibi præfuerint, qui te pressère Tyranni,
Quo tandem surgas nunc rediuiua vides.
Præstitit hoc magnus matri Chapeauillus amatæ
Qui gerit his Iouis in relligione vices:
Historiam nostro patriam qui protulit æuo
Primus, & inuidiæ calcat vtrumque pedem.
Principibus dilecta tuis, adamata bonisque,
Legia, Principibus disce subesse tuis:
Nam motus quoties proprios sensusque sequuta es,
Cessit in exitium res agitata tuum.
Et quoties iusti imperium Pastoris amasti,
Diues opum facta es, factaque magna nimis.
Quo fit vt à Superis otem ne Legia crescas;
Sed maneas in quo nunc es honora gradu:
Perpetuòque FIDEM fœlix tuearis AVITAM, &
Dici Romanæ Filia Sedis ames.

Lamberti de Vlierden I. C. Leod.

PROSOPOPEIA AVGVSTÆ EBVRONVM CIVITATIS, CAROLI Langii I. C. Can. Leodiensis.

Pleraque censentur cerealibus oppida campis,
  Sunt quæ vitiferis nobilitantur agris.
Ære Ephyre bimaris clara est, Noreia ferro,
  Diuitias alijs pascua læta ferunt.
Illa situ specieque decus famamque merentur,
  Mœnibus hæc, altis ædibus illa sacris.
Pluribus insignis nomen dedit amnis honestum;
  Quo meat & remeat velificata ratis.
Hæc vrbes aliæ, & dum singula quæque potitur,
  Penè effert ipsis cornua sideribus.
Ast ego læta fruor simul omnibus, omnia Diui
  In gremium quondam deposuere meum.
Hic frugum omne genus, seu vis quæ falce putentur,
  Siue colona auido quas legat vsta sinu.
Triticeæ imprimis segetes, Ennæa quod olim,
  Quamuis diuina consita gleba manu:
Laserpitiferæ quod non vidêre Cyrenæ,
  Tam sunt Hasbaniæ rura beata meæ.
Plurimus hic etiam Bacchus, gratissimus oti
  Cum ferus ardentes Sirius vrit agros.
Nemo mihi iactet summis quæ diuite vena
  Visceribus terræ forte metalla trahit,
Hæc quoque dona mihi terræ pater vbere dextra
  Et dedit, & magno fœnore cuncta dedit.
Eruitur pinguis circum mea mœnia carbo,
  Asphaltum est, venas Sulphuris intus alens.
Quadraginta auri redeunt hinc milia in annos,
  Qua ditat ciues vtilitate meos.
Nec Ferri est vsura minor, sed & vbera Plumbi;
  Vectigal grande & marmora nostra ferunt.
Singula quis referat, quorum hic insigne macellũ est,
  Capreolos pingues, lanigerumque pecus?

Quis referat varijs pomaria fructibus aucta?
Alcinoi tantas non dedit hortus opes.
Labraque Nympharum, gelidos per compita fontes
Qui mihi messe auras grataque pocla ferunt.
Et te Mosa canam, nam quo tot munera Cæli,
Si mutare alijs non datur vlla mihi?
Ergo inter primos quos Gallia procreat amnes,
Non tibi postremus Mosa feretur honos.
Innumeris tua me fœlix beat vsibus ora,
Et tuus innumeras alueus edit opes.
Ora dat immensas syluas, tectisque focisque
Materiam, omnigenis lustraque tuta feris,
Prataque vel denso passim redolentia fœno,
Vel detondenti pascua læta boui.
Tu mihi squamniferi pecoris mille agmina nutris,
Vicinis etiam sæpe petita meis.
Hic Salar, hic Fario, gelidis quos Veseris vndis
Vrtaque præcipites sub tua tecta vehunt.
Carne ambo solida, saxorum cultor vterque,
Tergora puniceis pictus vterque notis.
Hæc Vmbræ & croceis Mustela interlita guttis,
Hæc annis melior flumina Barbus amat.
Lucius haud alijs vertit se suauior vndis,
Non alio Cyprinus dulcior amne natat.
Ille etiam cui curua dedit vetus anchora nomen,
Maximus, haud rara gurgite præda tuo.
Vilia ne numerem, vulgi solatia quæ, sic
Ausonia Gallus voce poëta vocat.
Sed dum ferre graues humero non abnuis Alnos,
Quod magna ciues commoditate iuuas:
Per te, quæ deerant, largo dat copia cornu,
Quæ superant, alijs mutua distribuunt.
Hàc ferrum exportant, tinctasque bitumine glebas,
Et redeunt alia merce, vel ære graues.
Hàc Bacchum excipiunt venientem à diuite Rheno,
Hàc Bacchi florem, Gallica vina petunt.
Quid referam immēso quæ tenditur æquore vallem,
Quam tuus æternis diuidit amnis aquis?

Intercisa

Intercisa tamen paruis sine nomine riuis.
Tota viret pomis, gramine tota viret.
Perflata hàc Euris, Zephiris genitalibus illac,
Non peste, aut alia tangitur ægra lue.
Præcipuè iucunda noui cùm tempore veris,
Malus odoratis purpurat alba rosis.
Perpetui cingunt colles, viridante corona,
Nec nisi qua medius laberis vlla via est.
Græcia decantat mendax Phthiolica Tempe,
Sed regio non est æquiparanda tuæ.
Hanc defessa animum cum lumine sæpè pererro,
Et iacet ante oculos obuia tota meos:
Non mihi tam pulchro credas maiora Theatro
Gaudia, maiorem surgere lætitiam,
Quam Pompeiana si sim spectator arena,
Et videam quæ sit penè referre nefas.
Hæc genius mihi cuncta meus, cælumque dederunt,
Cætera virtutis munera, & artis erunt.
Aspice quæ læuo rutilat mihi pectore parma:
Hæc nota deuictis durat ab Ausonijs.
Qua claudor muris, qua mœnibus inclyta surgo
Vallis, & intactus vomere campus erat,
Hac valle, hoc campo cecidit Romana iuuentus,
Hæc arua infecit sanguine Cotta suo.
Ergo hoc posteritas virtutem ornauit auorum
Insigni, & portis hæc dedit arma nouis.
Illa etiam robur maiorum imitata, decusque,
Non semel hostili sanguine tinxit agros:
Sed neque post Romam floret locus alter in Orbe,
Quo plura emineant templa sacrata Deo.
Conuexis formosa tholis, miranda columnis
Pleraque vel solo relligiosa sono.
Flaminibusque habitata suis, quibus ampla recurrunt,
Annua non dubio præmia nexa solo.
Hos inter genus omne virûm, hic virtute parentum
Nobilis, ille suo notior ingenio.
Vis qui sensa Dei, cæliquè arcana reuelet?
Qui doceat quid fas, quid fieriquè nefas?

Sacrorum quæris Canonum Legumque peritos?
Siste, Sacerdotes res decet ista meos.
Vis Epidaurei doctum præcepta magistri?
Aut Pelusiaca qui subit arte Polos?
Vis Heliconiadum sequitur qui castra sororum?
Flaminibus sunt hæc otia multa meis.
Mitto domos veterum veneranda Palatia patrum,
Mitto opera artifici plurima docta manu.
Mitto & Pontificis (Markanum opus) ardua nostri
Atria, duplicibus laxa peristylijs.
Sed vos cara boni mea pignora cara Quirites,
Ne sileam magno nomine iussit amor.
Martia gens, semper duris exercita bellis,
Pro patrijs mortem docta subire focis.
Par tolerare famem, & rebus præsentibus vti,
Libertate calens, ingeniosa, proba.
Viue diu fœlix, morbisque orientibus obsta,
Difficiles morbi, fastus & inuidia.
Te seruet Princepsque tuus, Dominique sodales,
Et tua ne præter Iura Tribunus eat.

INDEX CAPITVM LIBRI
RADVLPHI DE RIVO DECANI
TONGRENSIS.

Caput primum.

INDEX CAPITVM LIBRI
SVFFRIDI PETRI I.V. CONSVLTI.

29. Præuo-

De D. Ioanne Horneo Episc. 83.

INDEX CAPITVM LIBRI IOANNIS CHAPEAVILLI CAN. LEODIENSIS.

De D. Erardo à Marka Episc. 84.

Caput primum.

De D. Cornelio à Bergis Episc. 85.

De D. Georgio Austriaco Episc. 86.

De D. Roberto à Bergis Episc. 87.

De D. Gerardo Groesbekano Episc. 88.

§§§§ contro-

21. PAX.

De D. Ernesto Bauaro Episc. 89.

§§§§ 2 obsidet;

FINIS.

SERIES ET NOMINA
PONTIFICVM LEODIENSIVM,
QVORVM GESTA HOC tertio Tomo deſcribuntur.

VITA RADVLPHI
DE RIVO EX EIVS
SCRIPTIS.

RADVLPHVS DE RIVO Decanus Tongrensis, ex Breda Oppido Prouinciæ Brabantiæ oriundus, in omni scientiarum genere versatus, multa scripsit: quorum quædam nobis innotuerunt, vt Calendarius Ecclesiasticus editus Louanij, apud VVelleum è M. S. Codice Clarissimi Domini Iacobi Pamelij Brugensis S. T. Licentiati. Cuius Calendarij meminit Molanus lib. de Martyrologijs cap. 7. Et Gesta trium Pontificum Leodiensium Engelberti à Marka, Ioannis de Arkel, & Arnoldi de Horn, sub quibus floruit, quæ primùm in lucem edimus, ex varijs manuscriptis Cod. & præsertim Monasterij Canonicorum Regularium Tongrensium, quem nobis communicauit D. VVilhelmus Herkēroede eiusdem Monasterij Prior optimè meritus. Obijt Radulphus anno 1483.

APPROBATIO.

HIc tomus tertius historiæ Leodiensis propter varietatem rerum tum sacrarum tum prophanarum quas tractat, magnam animi voluptatem & prudentiæ pietatisque fructum lectoribus adferet. Datum Kalend. Iulij 1615.

Carolus Oleanus Ecclesiæ Leodiensis Canonicus Theologalis.

A GESTA PONTIFICVM LEODIENSIVM.

AB ANNO TERTIO ENGELBERTI A Marcka vsque ad Ioannem à Bauaria.

Victoria Engelberti Episcopi apud VValeuiam & Thourin.

B

CAPVT PRIMVM.

VERSO castro de Argenteal anno salutis nostræ 1347. Leodienses, Hoyenses, & Dionantenses interuentu amicorum Raginaldi de Argenteal, quos habebant captiuos, non difficulter in gratiam Episcopi rediissent; sed iusta eos Dei ira perurgente, præteritarum victoriarum recordatione tumidi, Duci Brabantiæ, qui recens cum Episcopo fœdus inierat, ne agrum Leodiensem intraret, occurrere voluerunt. *Leodienses occurrere volũt Duci Brabantiæ.*

Quare feria tertia post reditum ab Argenteal, licet obsidione fessi, castrametati sunt prope Waleuiam & Thourin ad feriam vsque sextam,
C legato Papæ Archiepiscopo Rauennate, & Godefrido de Harde interim de pace cum Episcopo tractantibus.

Interea fertur in castris Episcopi columba candida circum hastas militum volitando, ac veluti ad prælium inuitãdo apparuisse, & Episcopo ac fœderatis non parum animi addidisse. Quocirca promissas sibi à Duce Brabantiæ auxiliares cōpias magno desiderio præstolabantur.

Magistri vero & Consules Leodiensium D. de Arduemont & D. de Colonster suadebant suis ad tentoria redire, intempestiuum & anceps fore certamen, de pace agi, quæ etiam honestissima affulgeret, diem dein frigidam & pluuiosam, populũ magna cibi potusque ino- *Cõsules dissuadent multis ex causis.*
D pia laborantem, tœdio affectum, à prælio alienum esse: Maxime quod pars Episcopi longe maior & fortior esset, propter auxilia Ducis Brabantiæ, Raynaldi Ducis Gelriæ, Comitis Lossensis, primorum patriæ nobilium, Scabinorum Leodiensium, & aliorum qui recens aduentarant.

Erat eo die in exercitu Episcopi vir nobilis, rei militaris apprime peritus, qui explorato bonam equitum Leodiensium partem à castris suis sese relaxatum contulisse, consulit Episcopo classicum cani. *Miles suadet Episcopo classicum cani.*

Præsul mox tres ordinat acies, & ante lucem sabbatho vigilia Magdalenæ, succenso vico de Thourin, ad arma conclamari iubet. Leodienses prompti magno impetu resistunt, plures perimunt, nonnul-

Leodiensium breuis victoria.

los in fugam agunt; sed fuit breuis hæc victoria: dum enim hostem fugientem sequuntur vicina in valle copiosam equitum multitudinem offendunt, quâ ex improuiso territi, quidam fuga dilapsi, alij maiore multo numero interempti sunt. Ibi Hustinus de Borston miles sacrum D. Lamberti vexillum (Stendardum vocant) quòd contra ipsum sanctum Martyrem eiusque Ecclesiam vsurpare, exercituique rebelli præferre præsumpserat, turpiter abiecit. Quod Weritus de Cornu miles reuerenter sustulit, & paulo post Ecclesiæ Leodiensi restituit. A

Interea gregariorum militum signa vigintiquinque, quorum plures erant hullarij, defendere se fortiter, sed tandē multitudine obruti, magna parte strati cæsique fuerunt. B

Sub id tempus, qui à castris relaxationis causa abierant Waltherus de Haultepenne aduocatus de Horion, alijque nobiles Hasbaniæ circiter centum & viginti, audito certaminis strepitu cum ducentis circiter equis ad egressum Waleuiæ hostibus occurrunt, ibi bellum atrox ex vtraque parte instauratur; Sed & hoc certamen Leodiensibus infaustum fuit; Nam mox & Henkinus miles de Otrop interficitur, & Waltherus aduocatus de Horien iuuenis pulcherrimus quamuis à suis diligenter custodiretur, multique aduersæ partis de genere suo illi parcerent, grauiter à quodam milite Hasbaniensi percutitur, & alij deinde milites vel cæduntur, vel captiui abducuntur, vel quaqua possunt saluti consulunt. Waltherus tamen amicorum beneficio seruatur, qui quod instaurato hoc nouissimo certamine multis gregarijs militibus vitam propugnasset, à Leodiensibus postea semper prædilectus fuit. C

Bellum atrox instauratur.

Leodiēses rursus cæduntur.

Sic tandem Leodiēses, qui toto hoc anno pluribus in prælijs victores fuerant, ab Episcopo victi fuēre.

Interim victor exercitus, quamuis inuito præsule, Hasbaniam deuastat, domos concremat, omnia longe lateque depopulatur.

Hac clade afflicti Leodienses duodecim primores è populo nominarūt, qui cum Episcopo de pace tractarent, quam non ita honoratis, vt ante facile potuissent, cōditionibus obtinuerunt. Nam pro quibus bellum gesserant, fere ijs omnibus renunciarunt, & Episcopo Centum quadraginta millia regalium aureorum numerare, Ducique cum sexcentis peditibus armatis, quoties ille rogaret, seruire promiserunt. D

Leodiēses pacem obtinent parum honorabilem.

Nec multis post diebus Engelbertus pace sic stabilita, per portam S. Martini Ciuitatem ingreditur, quem Clerus cum Magistris & populo festiuo processu (solita rerum humanarum inconstantia) haud aliter atque numen quoddam de cœlo missum excipit.

Engelbertus velut numē de cælo missum excipitur.

ANNOTATIONES.

1. Euerso castro de Argenteal:] *Radulphus de Riuo, quem modo in lucem edimus*

editus, prosequitur gesta Pontificum Leodiensium sui temporis, proferens historiam
A *per 39. annos, incipit enim scribere ab anno 1347. quo Hocsemius desiit, & in quem castri de Argenteal euersio incidit, vsq; ad annum 1386. post quem auctor non ita multis annis supervixit, obijt enim vt in vita eius diximus anno Domini 1403.*

2. Victi fuere:] *De victoria hac Engelberti Episcopi meminerunt Chronicon Gemblacense, Zantfliet, & Ioannes Stabulaus huius temporis scriptores, quos idcirco libentius in sequentibus allegabimus, vt sicuti in duobus superioribus tomis historiae Leodiensis praecipuos auctores & veluti fontes ostendimus, ita porro & in hoc tomo faciamus. Meminit & hos sequutus Meyerus rerum Flandricarum scriptor sic enim ille*, Leodienses ex superiore victoria tollentes animos aedes nobilitatis per fines suos diripiunt & incendunt. Engelberto Episcopo
B suo parere detrectant. Iungit sibi Episcopus Ioannis Brabantiae, & Reginaldi Geldriae Ducum auxilia: facto praelio Leodienses grauiter caeduntur, perdunturque ad 15. hominum millia.

Engelbertus tumultus Dionanti & Leodij exortos sedat.

CAPVT II.

NOn multo post tempore, Dionanti orta dissensione inter milites & populum occasione caedis trium fratrum ministerij molendinariorum, Episcopus ratus huiusmodi principijs
C quam primum obuiandum esse, mox Hoyum cum Leodiensibus contendit, inde Hoyensibus iunctis, Dionantum. Hoc in itinere id memoria dignum contigisse dicitur, Episcopum cum praeteritorum bellorum memoria subijsset in lachrymas prorupisse, militem collachrymasse, vicissim amplexos esse, veniam rogasse, ipsoteque noua iureiurandi religione fidelitatem sibi inuicem promisisse. *Exoritur tumultus Dionanti.*

Igitur cum Episcopus ex aeditiori rupe Dionantum perlustrasset, debilioremque murorum partem, quam sui aggrederentur designasset, Dionenses re explorata impigre trabibus, turribus, nouisque excitatis aggeribus eam partem muniüt, magnisque animis, nihil quod ad tutandam eam pertineret omittunt.

D Horum animos dum Nobiles perpendunt, grauioraque incommoda & calamitates non immerito formidant, pacem honestis conditionibus cum populo pepigerunt. Quo facto praesul legibus quae ad pacem tranquillitatemque vrbis facere videbătur Magistratui & ministerialibus datis, D. de Agimont oppidi gubernatorem nominauit statimque cum suis Leodium redijt. *Nobiles pacem cum populo ineunt.*

Vix sedata hac tempestate, alia non minoris periculi Leodij inter Clerum & populum de valore monetae excitata est, vulgus contendebat pro denario bonae monetae Leodiensis soluendos tantum tres den. pagamenti (vt aiebant) currētis, Clerus amplius exigebat. Tandem *Alius tumultus excitatur Leodij.*

Episcopus pacem init.

dem turbarum osor Episcopus, conuocato ad suam aulam populo, partibus beneuole comiterque auditis, persuasit, vt pro simili denario in ciuitate & circa eam infra banni leucam, durante 100. annorum curriculo 4. tantū denarij monetæ currentis soluerentur. Quam pacem Episcopus sigillo proprio munitam confirmauit. Et, quod Clerus populusque imprimis petebat, legalem iustamque monetam cudere promisit, quod & re ipsa præstitit. Nam denarios vulgo Burgenses dictos valoris duorum solidorum mox cudit, qui non multis post annis sex solidorum valorem superarunt, Sicque huius tempestatis fluctus sopiti. A

Bella hæc caristia sequuta fuit, vt modius speltæ venderetur 6. libris, vnde plerique omnes maxime verò agricolæ afflicti sunt. B

ANNOTATIONES.

Alia Leodij inter Clerum & populum:] *De hac Cleri & populi dissensione Chronicon Gemblacense meminit, dicitq, eo periculosiorem fuisse, quod ab vtrisq, clero & populo Episcopus accusaretur. Quæ causa fuit, vt insi a dignitatem suam ipse Episcopus ad suam aulam populum vocarit,* tamque humiliter (*vt loquitur Chronicon*) & dulciter loquutus fuerit, vt eius verbis populus acquieuerit, ipseque deinceps monetam plus iusto valentem cuderit.

C

Pestis totum fere orbem affligit & noua secta se flagellantium, illius ergo exoritur.

CAPVT LII.

Pestis mediam hominum partem absumit. Iudæi accusantur & cæduntur.

MAgna per vniuersum orbem pestilentia anno salutis nostræ 1348. grassata fuit: ab India siquidem ortum habens, sensimque per omnes prouincias, maxime Alemanniam, Galliam, Angliam, Flandriam irrepens, mediam fere partem hominum absumpsit. Cuius calamitatis causa Iudæis à plerisque fuit adscripta, quod fontes & aërem veneno infecissent, qui idcirco in diuersis mūdi regionibus partim gladio cæsi, partim submersi, & tandem in Brabantia toto fere biennio igne vitam finierunt. D

Sanguinis profluuium Ignis adustio.

Hanc plagam sanguinis excepit profluuium inaudito cruciatus genere infinitos enecans: denique sacri ignis adustio carnem ad ossa vsque non viuentium tantum, sed & mortuorum antequam sepeliri possent, consumens.

Secta se flagellantium.

His cladibus afflicti plerique mortales publicam peccatorum pœnitentiam agebant, precibus, lachrymis, flagris sibi inflictis Dei misericordiam implorantes. A quibus exorta fuit secta se flagellātium, & breui tempore per orbem Christianum longe lateque diffusa. Hi

sine

sine legitimi superioris ductu semi nudi incedentes Cruces manibus
A portabant, capita caputio & pileo, pudenda lineo operiebant, flagellis in cuspide tres nodos aculeatos habētibus semet ipsos publice intra & extra Ecclesiam ad cruorem vsque cædebāt, carmina quædam fidei partim contraria, partim suspecta cantabant, post triginta tres dies, horasque duodecim ab huiusmodi flagellatione reuelatum sibi ab Angelo asserebāt mūdatos se à peccatis, non secus, ac si nouo baptismatis sacramento abluti essent. *Suspecta heredes.*

Clemens 6. Pōtifex horū hęresim persequutus, pertinaces sæculari brachio tradi iussit. *Clemens Pontifex illam persequitur.*

Philippus Gallorum Rex huiusmodi Diaboli Martyres (sic enim eos Galli vocant) passim per regnum suum ad necem tradi imperauit. *Idem Gallorū Rex.*
B

Circa nostras & Mosellæ partes non diu visi fuerunt, quia Clemēs iam dictus contra eos excommunicationis sententiam per ea loca publicari mandasset.

Eodem anno Carolus in Regem Alemanniæ ante biennium electus Aquisgrani coronatur cum vxore: quem Engelbertus Episcopus splendido comitatu honorauit. *Engelbertus honorat Carolum Alemanniæ Regem.*

Eodem anno fuit ingens inundatio mosæ & aliorum fluminum vicinis in prouincijs, ex qua mortalitas passim consequuta est. Nam annis duobus subsequentibus Epidemia patriam Leodiensem, Flandriam, Brabantiam, & plures alias partes mirum in modum afflixit & depopulata fuit. *Inundatio aquarum & pestilentia.*
C

Anno 1350. moritur Philippus Rex Francorum, cuius filius Ioannes Dux Normanniæ 26. Septembris Remis coronatur.

Eodem anno Clemens Pontifex Iubilæum Bonifacij octaui propter breuitatem humanæ vitæ ad quinquagesimum quemque annum reduxit. Maxima frequentią occidentale vulgus Romam concurrūt, sed vix decimus quisque domum reuertitur, partim pestilentia, partim longinqui itineris labore absumpti. *Iubilæum ad quinquagesimum annū reducitur.*

Eodem quoque tempore Monachus quidam Paulus cum Cracouię in sacra ad populum concione ausus fuisset dicere Deiparam virginem conceptam fuisse in peccato originali, subito expirauit. Quæ res alijs multis eadem in materia disputantibus grandem incussit metum. *Monachus contra immaculatā B. Virginis conceptionem concionatus subito moritur.*
D

Anno 1352. circa festum S. Andreæ obijt Clemens Pontifex, & successit Innocentius eius nominis sextus natione Lemouicensis, qui pacem inter Anglorum, & Francorum Reges sanxit, præbendas Ecclesiasticas non nisi probatissimis dedit, voluitq; & merito, vt omnes pastores apud suas Ecclesias gregem suum custodirēt. Romæ ne pauperes male tractarentur vnicum Senatorem eumque annuum constituit. *Successio Pontificum.*

Anno 1355. obijt Ioannes Dux Brabantiæ, qui locum & gentem suam summa tranquillitate rexit, sepultus in monasterio Villariensi *Ioannes Dux Brabantiæ vir pius & iustus moritur.*

habitu

habitu ordinis Cystercienſis. Habuit Dux iſte tres filias Margaretam nuptam Comiti Flandriæ, Mariam nuptam Reynaldo Duci Geldriæ, & Ioannam primogenitam, nuptam primũ Wilhelmo Comiti Hollandiæ, & poſt eius obitum Wenzeſlao Duci Lutzemburgenſi, quod ita curauerat pater, futurum ſperans, vt amicitia magnorum Principum quibus ſanguine iunctus erat Wenceſlaus, longam ſuis relinqueret pacem, quod non ita euenit. A

ANNOTATIONES.

1. Magna per vniuerſum orbem peſtilentia:] *vide Paulum Aemilium lib. 9. de rebus geſtis Francorum, Chronicon Hirſaug. Chronicon Gemblacenſe & Zantfliet.* B

2. Eodem anno Carolus:] *Hic prudens & pius Imperator cernens ſuperiores aliquot Imperatores ab Henrico 4. de quo ſuperiore tomo diximus propter infeſtationem Sedis Apoſtolicæ infœlices fuiſſe, pacem cum Põtificibus firmauit; hinc Imperium in eius poſteritate vſq; in hodiernum diem permanet, Deo eius virtutem, & in ſanctam ſedem obſeruantiam fœlicitante. Nam VVenceſlaus, deinde Sigiſmundus eius filij per ordinem diu imperarunt; Donec Sigiſmundus cum ſine virili ſobole decederet Albertum Auſtriæ Ducem filiæ ſuæ maritum hæredem Imperij reliquit, à quo Imperium deinceps in poſteros deriuatum per Fredericum tertium, Maximilianum Frederici fratrem, Carolum quintum Maximiliani nepotem, Ferdinandum Caroli quinti fratrem, Maximilianum ſecundum, deniq; Rudolphum, & poſtremo Mathiam modernum, Cui Deus pacifica & ſalutaria conſilia largiatur. Amen.* C

3. Eodem quoque tempore monachus quidam:] *Vide Henricum de Aſsia.*

4. Obijt Ioannes Dux Brabantiæ:] *Barlandus & alij.*

Bellum Brabantinorum ratione Oppidi Mechlinienſis contra Flandrenſes, quibus fauet Engelbertus cum Leodienſibus, & pax per VVilhelmum Bauarum Comitem Hollandiæ mox ſequuta, necnon celebre bellũ Pictauienſe inter Francum & Anglum. D

CAPVT IIII.

Controuerſia inter Duc. Brab. & Comitem Fland.

IOanne Duce Brabantiæ defuncto anno à partu virgineo 1355. inter Brabantinos & Flandrenſes grauis exorta eſt controuerſia ratione oppidi Mechlinienſis Ludouico Niuerenſi Comite Flandriæ ſuum eſſe iure emptionis aſſerente, Wenceſlao Brabantiæ Duce illud ſibi aſcribẽte, quod à Brabantiæ ducatu ſeparari nequiret. Vt res tota ſine armis componi poſſet in arbitros primum ab vtraque parte

com-

compromissum fuit, sed compromisso frustra tentato, ad arma non
A procul à Bruxellis anno sequente ventum est.

Igitur acri certamine inito, tandemque Domino de Assiche hæreditario Brabantiæ vexillifero Flãdrorum armis in fugam acto, Wencellai quoque copioso exercitu, quem nuper ex Germania duxerat, partim fuso partim fugato, victoria Flandro cessit. Hac non infeliciter vsus Comes, Bruxellẽse suburbium flammis donat, vrbs ipsa se dedit. Mox eius exemplo Mechlinia, Louanium, & alia minora oppida Imperium eius agnoscunt. Solum Buscumducis Wenceslao paret ad quod ille Ioannaque illius vxor refugit, *Bellum sequutum.* *Flãder vincit.*

B Wenceslaus interim impigre amicos aduocans, extemplo iustum cogit exercitum, Flãdrosque magna celebritate aggressus Bruxellas Louanium ceteraque oppida in suam potestatem redigit, Sola Mechlinia Comiti Flandriæ parente. *Mox vincitur.*

Nec ideo animos demittit Flander, vocatis siquidem in auxilium Comite Namurcensi nepote suo, Engelberto Leodiensi Episcopo, Engelbertus mittit Flandro viros strẽnuos rei militaris peritos Lãbertum de Vpey militem suum marescalcum, Iacobum de chaboz Balliuum Hasbaniæ, Ioannem de S. Martino vexilliferum, cum delectu militum pedestrium. Hi Brabantiæ partem aggressi, Landen oppidum vicosque circumquaque adiacẽtes populantur, & ferro flammaque vastant. *Engelbertus Flandrum adiuuat.*

C His auditis, Brabantinæ acies accurrunt, quas Lambertus, & Iacobus intrepide expectant; acriter hincinde concurritur; magna vtrimque hominum strages editur. Brabantinis tandem victis, Leodienses in Hanutensem agrum se effundunt, castra vicosque spoliant, diuites custodiæ tradunt, magnam ab eis pecuniæ vim corradunt. *Hi vincũt Brabantos.*

Habebant tunc Brabantini captiuos non paucos Leodienses, quos Lambertus d'Vpey miles cum parua peditum manu magno vitæ suæ discrimine ex hostium manibus eripuit. Cuius ergo, magnum apud omnes nomen obtinuit.

Interea Carolus 4. Imperator Wenceslao Duci fratri suo opem laturus Methas Lotharingiæ venit: vbi vocatum Engelbertum Episcopum rogat. Qua fiducia fretus comparere audeat, cum fratrem
D suum Wenceslaum tot damnis incommodisque affecerit? hinc pulchro apophtegmate respondit, confidẽtia magni vestri sigilli. Subijcit Imperator. Quid cum illo agendum, qui contra Dominum suum insurgit? Episcopus animaduersa Regis ira tacitus Leodiũ regreditur. *Carolus 4. Imperator fratri opem laturus venit Methas.* *Apophtegma Engelberti.*

Non multo post cæsar Traiectum ad mosam descendit, & iram tegens auxilium ab Episcopo, & Comite Namurcensi petit; his tergiuersantibus: impetrauit tamen ne pedestrem militem in agrum Brabantinum educerent, nobilibus cui militare vellent libertate concessa. *Cæsar iram tegit.*

Interea Ludouicus de Seaues Scabinus nuper à patria Leodiensi proscriptus Traiectum ad Cæsarem venit, petit causam suam iterum *Ludouicus de Seaues non auditur.*

coram

coram sua Maiestate examinari, vocatis itaque in iudicium Leodiensibus, vnus ex eis cæteris eloquẽtior, Waltherus Momaliensis intrepide Cęsari respondit, hoc fore contra patriæ priuilegia & libertates; Quapropter deprecari, vt sua Maiestas ab harum rerum cognitione supersedere non dedignetur: dissimulans Imperator paulo post recessit. A

Guilhelmus Bauarus inter Brab. & Flãd. pacem composuit.

Cæsare igitur paci resarciendæ intento, Wilhelmus Bauarus Hollandiæ Comes post multos tractatus habitos, eo annuente Principes ad has pacis conditiones induxit, vt Wenceslaus toto Ducatu Brabãtiæ quamdiu vxor sua Ducis defuncti filia, viueret potiretur, exceptis Mechlinia quam pater Ludouici emerat ab Episcopo Leodiẽsi, & Antuerpia, quam ipse Comes vi armorum sibi subegerat: Post obitũ vero vxoris prædicti Domini Wenceslai tota Brabantia ad Comitem Flandriæ & filiam eius Margaretam, quam suscitarat ex Margareta altera Ducis Ioannis vltimo defuncti filia, sine mora reuerteretur. B

Pugna Pictauiensis breuiter descripta.

Hoc eodem anno facta fuit celebris illa & memoria dignissima inter Gallum & Anglum pugna Pictauiensis, in qua multa Gallorum millia miserandum in modum cæsa fuẽre, capti viri nobiles ad mille septingentos, in quibus fuẽre 17. Comites: præter complures primi ordinis equites, Signa militaria 100. & amplius amissa.

Gallorum & Anglorum duces.

Dux Anglorum erat Eduardus Walliæ Princeps, Eduardi Regis filius, cum fratribus Leonello Duce Clarentiæ, Ioanne Gandensi, qui Comes erat Lincestriæ, Comite Noruicensi Ioanne Chaudeo. C

Dux Gallorum Rex ipse Ioannes, tres filij Regis, Carolus, Ioannes, & Philippus, Dux Aurelianensium Regis frater, Iacobus Borbonius.

Petro Coriensis Cardinalis pacificator à Gallis spernitur.

3. Esd. 4.

Et Eduardus Dux Anglorũ.

Paratis iam ad pugnam exercitibus Cardinalis Petro Coriẽsis missus à Pontifice maximo, pro pacificatione plurimum laborauit. At Galli obliti *victoriam à Deo dari*, Cardinalem facessere illinc iusserunt. Obtulit Anglus præter millia nummũm quinquaginta, omnium quę per totam ceperat Galliã restitutionem, si sui incolumes abire permitterentur: seque ipsum pro ijs obsidem tradere voluit: Nihil tamen promouit. Volebant Galli Principes suos ipsorum traderet arbitrio, alia omni conditione penitus exclusa. Etiam viribus suis confisi, certam adeò sibi promiserant victoriam, vt de genere tormentorum, quo hostẽ cruciarent, dicerentur deliberasse, quin & statuisse quenquam non aliter quam præciso dextræ pollice missum facere. D

1. Reg. 4.

Anglus igitur his pressus angustijs *Deum exercituum* inuocare, mortem gloriosam ignominiosæ seruituti præferre. Mox aduersus innumerum hostium equitatum castra sua vallo, fossis, sepibus, prout res tulit occludit, pugnatur acerrime; discunt Galli suo malo non in armatorũ multitudine, sed in Dei manu esse vincere. Angli octies mille, Gallorum millia quinquaginta superarunt.

Octies mille Angli vincũt Gallorum 50. milia.

Qui & quot occisi.

Occisorum nobilissimi fuẽre Petrus Dux Brobonicus, Galterus Dux nominatus Athenarũ, alijq; ad octingentos equestris dignitatis.

Inter

Inter captiuos eminentissimi, Rex ipse Ioannes, Philippus eius filius natu minimus Dux Turonorum, postea Comes Flādriæ, qui nullo potuit modo à parentis auelli latere: Iacobus Borbonus Comes Pontiniacensis, alijque equites ad mille septingētos, præter vulgus militum pergrande partim captum, partim cæsum. *Qui & quot capti.*

A

Fuga seruati sunt tres filij Regis, Carolus Dux Normanniæ idē Delphinus, Ludouicus Andegauorum Dux, Ioannes Comes Pictonū, & Philippus Dux Aurelianensium Regis frater, qui ad prima Anglorum tela cum suis copijs terga verterunt. *Fuga seruati.*

Ita Galli, vt fit, pacem imo victas manus contemnentes, & gloriam appetentes, pacem perdiderunt, & gloriam, iusto, vt existimatum fuit, Dei Iudicio castigati, quo in se descenderent, deque sancta matre Ecclesia, quam per Pontifices suos Auinionenses vniuersam dudum confundebant, melius promereri discerent. *Iustum Dei iudicium contra Gallos.*

B

In eo prælio Galli seu ad insolentiam & aduersariorū contemptum, seu peccatis exigentibus, suis quodammodo sensibus spoliati, lanceas suas per medium decurtabant, & missis equis, fustibus decertare præsumpserant, etsi hostem intra paucissimos dies fame penitus conficere potuissent. *Insolentia Gallorum.*

Rex tamen tantam in eo prælio exercuit virtutem, quantam vel miles aut Imperator quisquam potuisset: Quocirca & indubie victoriam fuisset cōsequutus, si vel quarta suorum pars ei adhæsisset; sed à fratre primum, deinde & à filijs tribus turpiter desertus, minorem natu sibi adhærentem tantum habuit, vnde & ipsum fratres odisse cœperunt. *Virtus Regis Galliæ.*

C

Insequente anno 1360. Inter hos summos Principes pax auctoritate Innocentij Papæ inita est, cuius summa fuit, vt Anglu Franco cederet omni iure quod in Franciæ Regnum, in Normandiam, in Andegauenses, & Cenamanos haberet: At obtineret Aquitaniam his finibus ad quos iungerentur Vascones, Pictones, Hātones, Petragorij, Cadurci, Lemouices, Engolisinenses, Caleti, Guiarum & Ponticum Comitatus, ipseque nullum deinceps vectigal vel iusiurandum daret Franco. Francus verò redemptionis nomine ad certam diem tricies centena millia aureorum persolueret, & interea datis obsidibus, liber rediret in Galliam. *Innocētius Pōtifex pacem inter Reges facit.*

D

ANNOTATIONES.

1. Ioanne Duce Brabantiæ:] *De hoc bello fuse agit Zantfliet, conformiter ad ea quæ hic auctor noster habet, agit quoq; sed breuius Chronicon Gemblacense, meminit & Barlandus in Chronicis Ducum Brabantiæ cap. 58. & Meyerus ad hunc annum.*

2. Guilhelmus Bauarus Hollandiæ Comes:] *Ne mireris Bauariæ Duces hic Hollandiæ Comites appellari, scias Comitatus Hollandiæ, Hannoniæ, Zelandiæ, dominium Frisiæ, morte Guilhelmi Ducis, ad Duces Bauariæ vsq; ad annum 1425. perti-*

pertinuisse, tunc enim demum ad Burgundiæ Duces deuoluti sunt. Vide Chronicon Hirsaugense. A

3. Hoc eodem anno facta fuit celebris illa:] *Vide Paulum Aemilium de rebus gestis Francorum lib. 9. fol. 198. editionis Parisiensis de anno 1539. Meyerum & alios rerum Gallicarum, & Flandricarum illius temporis scriptores.*

4. Insequente anno inter hos summos principes:] *Vide Polydorum lib. 19. Aemilium lib. 9.*

Bellum Engelberti contra D. de Alembrouck ratione Comitatus Lossensis. B

CAPVT V.

ANno à Christo nato 1361. obijt Theodoricus ab Hynsberch Lossensis Comitatus cõtra Ecclesiã Leodieñ assertor, sepultus non in sepulchro maiorũ, quod in celebri monasterio de Herkerode sitũ erat, sed Hasseleti in monasterio Augustinẽsiũ; honesto quidem sed prophano loco, eo quod excommunicatus esset ob æs alienum, quod in asserendo Comitatu Lossensi contraxerat, nec dissoluerat. Huic cum vnicus esset filius ex sorore D. Adulphi à Marcka, illum libenter Comitatus hæredem reliquisset, verũ cum eum Deus ex hac luce præmatura morte euocasset Dñm Delembrouck & Hynsberge propinquum suum scripsit hæredem. C

Theodoricus. Hæredem scribit.

Is igitur aduigilandum ratus, in Stockhemiẽsem primariam totius Comitatus arcem & alia vicina oppida quantocius se ingerit, & ab Incolis fidelitatis iuramentum exigit. Quod audiens Engelbertus Conuentum patriæ ad diem 25. Aprilis anno 1361. conuocauit, ius Ecclesiæ proposuit, ibi vnanimi sententia bellum contra Dominum de Delembrouck decretum & proclamatum fuit. Quamuis non deessent qui clam partibus Domini de Delembrouck fauerent. Inter quos Guilhelmus de Cornu ciuiũ tunc temporis Magister, qui nescio quibus tergiuersationibus ciuium animos à bello auertere studebat. Sed vicit Dei & Ecclesiæ causa, flagransque Episcopi, & populi studiũ.

Igitur Engelbertus copioso lucnlentoque Leodiẽsium, Hoyensiũ, Dionantensium, Trudonensium, Fossensium, Tudinensium, Bullonensium, Hougardiẽsium ad quinquaginta, vt ferebatur, hominum milia exercitu coacto, primum Hasseletum, Blisiam, & vicina loca nullo resistente capit, eaque breui tempore milite ceterisque ad tuitionem necessarijs munit. Mox vigesima 7. May diu noctuque profectus acies Stockhemium dirigit. D

Engelbertus magnum cogit exercitum.

Huius exercitus Duces erant Comes Cliuiæ, Comes Marckanus, Euerardus Markanus Episcopi frater sacrum sancti Lamberti vexillum præferens; Dominus Ioannes de Flemal, & D. Ludouicus de Martea ciuium id temporis Magistri.

Exad-

Exaduerſo, gubernabant acies D. Delembrouck plurimi ſtrennui A milites patriæ Cliuenſis, qui magna celeritate capta Stockhemienſi Arce, ferro flāmiſq; agrum Maſekanū, Breēſem, Hornēſem, vicinaque loca veluti ſibi infeſta & rebellia depopulabantur, & octuaginta Prodromos, quos Epiſcopus præmiſerat, vt loca caſtris excipiendis opportuna explorarent, indignis modis obtruncarant. *Ager Maſekanus ſpoliatur.*

Accenſis igitur tam atroci cæde militum Epiſcopi animis, Maſekā properant, primo diluculo appellunt, vicina in planitie caſtra metantur, nihilque quod ad deditionem accelerandam poſſe facere videbatur, negligunt: itinera intercludunt, murorum foſſas magna arborum vndique congeſtarum vi replent, arcem magna fiducia B adoriuntur, auget ſpem quod nonnulli vicinis ex agris capti deditionem mox futuram argumentis minime vanis aſtruebant.

Igitur vigeſimo ſeptimo ab obſidione die exorta in Arce inter milites diſſenſione incolumitatem corporum pacti Arcem Epiſcopo reddiderunt: Mox ſacrum ſancti Lamberti vexillum arci infertur, & mœnibus eminentiori loco ſpectandū explicatur; Subſequitur cum reliquis Principibus Epiſcopus. *Redditur Stockhemiū Epiſcopo.*

Ea nocte D. d'Alembrouck dicitur Epiſcopo omni Iuri quod ad Comitatum Loſſenſem prætendebat ceſſiſſe. fide, iureiurando interpoſito data, ſe nunquam nomen Comitis vſurpaturū. Quod tamen minime ſeruauit.

Die altera, præſidiarijs alijſque ad defenſionem oportunis ibi reli- C ctis, Epiſcopus verſus Maſekam, Bream, & vicina loca procedit, cui omnes lætis animis obuiam procedunt futurum ſibi promittentes, vt ab Epiſcopo eiuſque Capitulo leuioribus deinceps vectigalibus, quam nuper à ſæcularibus Dominis, grauarentur. *Epiſcopus Maſeicka lætanter excipitur.*

In ſequente anno 1362. Epidemiæ morbus in agro Limburgenſi exortus Ciuitatem Leodienſem, Hasbaniā, vicinaque oppida inuaſit, & magnam vtriuſque ſexus hominum multitudinem abſūmens, non deſijt donec anno ſequente fluuijs lacubuſque vehementi frigore conſtrictis extinctus eſt.

Sub id tempus facta eſt ab Epiſcopo & Capitulo Leodienſi reformatio Scabinorum Leodienſium, præſertim quod iura ſigilli, & alia D immoderatius acciperent.

ANNOTATIONES.

1. Comitatus Loſſenſis contra Eccleſiam Leodienſem aſſertor:] *vt melius intelligantur quæ priore parte huius capitis habentur, legenda ſunt quæ habet Hocſemius in Adulpho à Marcka lib. 2. cap. 22. cum ſeq. Cornelius Zantfliet in ſuo Chronico, documenta quoq́;, & alia ſcripta, quæ ſuperiore tomo annotauimus.*

2. Sub id tempus facta eſt ab :] *Literas huius reformationis non aſcribimus, quia in omnium fere ſunt manibus. Incipiunt.* In nomine Domini, Amen. A tous ceulx qui ſes preſentes lettres, *finiunt*, ce fut faict & ac-

cordé l'an de la Natiuité nostre Seigneur mil trois cens soixante vn le quinsiemme iour de Nouembre. A

Bellum Engelberti contra D. de Rummis ratione Comitatus Lossensis, & assumptio Engelberti ad Archiepiscopatum Coloniensem.

CAPVT VI.

D de Rummis emit ius Domini de Delëbrouck pecunia.

INterea Arnoldus de Rummis à Domino de Delembrouck affine suo seu de iure seu de viribus suis desperáte quicquid ille iuris ad B Comitatum prætendebat pecunia comparauit, anno salutis humanæ 1363. Existimabat nimirum hic opibus, quibus abūdabat, ope quoque & auxilio familiæ de Awans cognatorū suorum, posse Episcopi patriæque Leodiensis potentiæ resistere, quod D. Delembrouck huiusmodi præsidijs destitutus haud poterat.

Iure vult agere contra Episcopum.

Domino igitur de Rummis offensus Episcopus, conuentum patriæ indicit, iniquam indignamque Comitatus emptionem proponit: omnium suffragijs emptio damnatur, & bellum D. de Rummis indicitur. Hoc primo a se amoliendum & iure non armis agendum censens Dominus de Rummis, Wilhelmum de Hamalia suum ex sorore nepotem ad Imperatorem Carolum Pragam misit, qui de iniustitia C Episcopi queratur, eumque in ius vocari procuret.

Episcopus contra Abbatem noui Monasterij Hoyensis virum I. V. consultissimum ad Cæsarem ablegat, sed sero: iam enim D. de Rummis animos consiliariorum auro demulcerat, & non procuratorem sed Dominum ipsum debere se Imperatori sistere decerni obtinuerat. Itaque Episcopus splendido 60. equitum comitatu ad Cæsarem profectus, à Coloniēsibus, Treuirensibus, Moguntinensibus, tandemque ab ipso Imperatore Pragæ honorifice excipitur.

Possessio Comitatus adiudicatur Episcopo.

Auditis hinc inde partibus censet Imperator Episcopum in possessione defendendum, donec Rhenum descendens plenius de iure statuerit. D

Engelbertus fit Archiepiscopus Coloniēsis.

Interea Adolphus à Marka Episcoporum Adulphi & Engelberti nepos, Comes Cliuensis factus, Archiepiscopatum Coloniensem ad manus Summi Pontificis reposuit, qui Engelberto seni bene merito & multis bellorum molestijs laboribusque fracto illum contulit.

Valedicit Leodiensibus.

Itaque Engelbertus hac occasione Leodiensibus maximo sui relicto desiderio, Coloniam profectus est.

Sede vacante D. de Rummis armis Comitatum inuadit.

Sede Leodiensi vacante D. de Rummis opportunū tempus nactus, Comitatū Lossensem non amplius iure, sed armis lacessit. Quare oppidum de Herck non parua militum manu ingressus, ab incolis iuramentum fidelitatis exigit, iura præscribit, & missis circum circa per vicos edictis Comitem se scribit.

His

His fama confestim Leodium delatis, quatuor Ecclesiæ Leodiensis
A Canonici communi Capituli decreto militem in Hasbania cogunt, Hasseletum præsidio muniunt, oppidum Herkense à D. de Rummis captum obsidione cingunt, omnique machinarum genere adoriuntur. His D. de Rummis territus clam sibi fuga consulit, moxque eius exemplo Præsidiarij se dederunt, ex quibus Duces duo capite plectūtur, reliqui numero octoginta carceribus mancipantur. Inde Leodienses Castrum de Hamal Domini de Rummis nepotis, concremāt.

Eodem anno mense Septembri obijt Innocentius sextus, & electus est Grimardus Abbas sancti Victoris Massiliensis, in Italia eo tempore agens quo ego quoque, qui hæc scribo istic, eram. Erat Grimardus vir Canonum peritus boni Communis literatorumque vi-
B rorum amator. Mox igitur ex Italia Auinionem rediens, coronatus Dominica die sancto Leonardo sacra, Vrbani quinti nomen assumpsit.

Successio Pontificum.
Auctor agit in Italia.

Hic anno Pontificatus sui quarto Auinione relicta repetijt Italiā, ibique multa reuerentia à Clero populoque Romano receptus, Ecclesiam Lateranensem, Ecclesiam beati Benedicti in monte Cassiani aliasque plures vetustate collapsas statim restituit, vitæque sanctimonia tam celebre nomen breui tempore consequutus fuit, vt sicut nuper in Auinione, Rex Franciæ Ioannes cum Regina Regnique proceribus eum veluti Sanctum magna veneratione prosequuti fuerāt: Ita in vrbe Imperator Carolus, Imperator quoque Constantinopo-
C litanus, & alij Principes viri præcipuo honore haberent.

Sub idem tempus poscentibus sibi Burgundionibus peculiarem Principem, consensu nobilium derogatum est constitutioni factæ de Ducatu Burgundiæ Regno Galliæ in perpetuū vniendo; dicebant enim Burgundi Robertum olim Regem quando iure hæreditario Burgundiam adijt, non illam Regno adiecisse, sed petentibus popularibus peculiarem Ducem, suo minori filio Roberto illum seu partitione quadā hæreditaria dedisse: Æquū igitur esse, vt nūc ita fiat, Burgundiā quippe separatū ex instituto principatū esse, vnionē nō pati.

Burgundiones petunt peculiarem Principē.

Facta est igitur commutatio Ducatuum Burgundiæ, & Turonorū, Rexque Ducatum Burgundiæ filio suo Philippo legitimisque ipsius liberis attribuit in hunc modum.

Rex Galliæ Ioannes Ducatum Burgūdiæ dat Philippo filio eiusque legitimis hæredibus.

D *DEsiderantes affectuosius grauamina, & oppressiones à sæuientibus hostibus illatas subditis nostris ducatus Burgundiæ (qui ex successione bonæ memoriæ Philippi Ducis eiusdem ad nos vt propinquiorem in genere nouiter est delatus) amputare, & prouidere ipsorum quieti, & ad memoriam reducentes grata & laude digna seruitia, quæ charissimus Philippus filius noster quarto genitus, qui sponte expositus mortis periculo nobiscum imperterritus, & impauidus stetit in acie prope Pictauos vulneratus, captus, detentus in hostium potestate, ibi & post*

& post liberationem nostram vero amore filiali ductus hactenus exhibuit: Notum facimus vniuersis præsentibus pariter & futuris, quod nos his, & alijs iustis considerationibus excitati, & ad humilem supplicationem subditorum nostrorũ dicti ducatus ducti, prædictum Ducatum Burgũdiæ, & quicquid iuris, possessionis, & proprietatis habemus, & habere possumus, & debemus in eodem ex successione prædicta cum vniuersis & singulis honoribus, iuribus, redditibus, & prouentibus, quocumque nomine vocentur dicto filio nostro concessimus donauimus, & concedimus tenore præsentium de nostris speciali gratia, certa scientia, auctoritate Regia, & nostra Regia potestatis plenitudine, præmissaq; in eum trãsferimus tenenda, & possidenda per eum, & hæredes suos in legitimo matrimonio ex proprio corpore procreãdos perpetuo, hæreditarie, pacifice, & quiete. Datum Germanici super maternam die octaua Septembris, anno Domini 1363. Sic signatũ super plicam per Regem Yuo. A B

Hac quoque tempestate Ioannes Wiclefus hæresiarcha quia non potuit consequi Episcopatum Vigoriẽsem, cœpit deprauata sua dogmata per Angliam spargere, scriptis plusquam 200. librorum voluminibus, quibus non suis tantum, sed & Marcionis, & Manichæorũ à pluribus retro sæculis damnatis ab Ecclesia hæresibus, Angliã, Scotiam & vicina loca infecit. Contra quem mox calamos strinxerunt complures, viri docti Ioannes Kynungam Strodus, Richardus Leuingam, Symon Sotrey, Robertus Humbleton, Ioannes Maronis, Guilhelmus Wodfordus, omnes natione Angli. C

Ex aduerso floruerunt hoc eodem tempore admirabili sanctitate duæ sanctæ mulieres, Brigitta ex Sueuia oriunda, Noriciæ Princeps, quæ octo liberos omnes sanctos habuit, quatuor mares ac totidem feminas. Hæc vidua facta cum filia Catharina Hierosolymam profecta est, Reuersaque Romam scripsit Gregorio Pontifici Maximo, Dei esse voluntatem vt relicta Auinione Romam rediret, Ordinem Brigittarum instituit, & miraculorum prophetiæ reuelationumque gratia à Christo sponso castimoniæ amatore dotata fuit. D

Sancta quoque Catharina Senensis, quæ repudiatis huius vitæ illecebris continentia, & charitate plurimum excelluit: cibo primum parcissime, deinde raro, tandem nunquam vtebatur: tanto nimirum amore in Christum sponsum cœlestem succensa, tantisque ab eo cœlestibus donis exculta, vt ipsius Christi Domini Beatorum visionibus veluti cęlesti pabulo frueretur. Migrauit ad thalamum sponsi sui cęlestis anno ætatis 33.

ANNO-

A ANNOTATIONES.

1. Interea D.d'Alembrouck:] *Meminit huius belli Zantfliet, & post illum Chronicon Gemblacen.*

2. Interea Adolphus à Marcka:] *Idem scribunt præfati auctores.*

3. His Leodium delatis:] *Vide eosdem.*

4. Sub idem tempus poscentibus sibi Burgundionibus:] *referũt hæc Annales Flandriæ Meyeri.*

5. Hac quoque tempestate Ioannes Wiclefus:] *Consule Aeneam Syluium Bohem. hist. cap. 35. & Concil. Constant: sess. 8.*

B 6. Sancta Brigitta ex Sueuia oriunda:] *Lege Trittem. & Volaterr.*

7. Sancta Catharina senensis:] *Vide Raymundum de Capua.*

DE IOANNE DE ARCKEL LXXVII. EPISCOPO LEODIENSI.

Ioannes de Arkel per Vrbanum quintum promouetur ad Episcopatum Leodiensem, Domini de Rummis castrum subruitur, & ipse tandem Comitatui certis legibus cedit.

C

CAPVT VII.

VAcante igitur per repositionem Engelberti Leodiensi Episcopatu, Ioannes de Arkel vir magnis animi corporisque dotibus præstans erat Auinionæ in curia Vrbani quinti Pontificis, vt controuersiam, quam cum Capitulo suo Vltraiectensi habebat, componeret.

Huius virtutes, & rerum tam pacis quam belli tempore experientiam cum notasset Vrbanus Pontifex, dignum duxit, quem ad Episcopatum Leodiensem multis iampridem bellorum motibus quassatum, & tantum non euersum, proueheret. *Pontifex Ioannem Arckeliũ creat Episcopũ Leodiensem.*

D Igitur cum iam 23. annis Episcopatũ Vltraiectensem summa prudentia administrasset, prędijs auxisset, ære alieno liberasset, ornamẽtis Ecclesiasticis ac priuilegijs condecorasset, illi valedicit. Nec multo post tempore, splendido Ducis Geldriæ, Comitis Warneburgij & Domini Ottonis de Arkel, aliorumque sanguine coniunctorum & magnatum Comitatu, Leodinam vrbem ingressus est penultima Iulij anno post Christum natum supra millesimum trecentesimum sexagesimum quartum, moxque à Capitulo in sedem Episcopalem collocatur, & magna omnium ordinum congratulatione in Episcopum & Principem Leodiensem inauguratur. *Ingreditur solemni pompa Leodium & inauguratur.*

Dum hæc communi omnium lætitia peraguntur D. de Rummis, & D.

DD. de Rummis & Hamal Oppidum Beringhense frustra obsident.

& D. de Hamalia, quos Comitatus Lossensis adhuc cura coquebat non exiguam militum manum circa Grauenbrouck instruunt, oppidum A
Beringhense obsident, frequentibus assultibus impetunt, sed omnia in cassum: nam incolæ eos & ab vrbe fortiter arcent, & magno robore insecuti fundunt, fugantque.

Constituerant iam patriæ ordines ad comprimendam Domini de Rummis insolentiam castrum eius demoliri, nisi Dux Brabantiæ pro amicitia, quæ illi cum Episcopo defuncto erat per legatos, in Herke, & Halen missos interueniisset, institissetque vt cõtrouersia hæc in eo statu, quo eam reliquerat Imperator, aliquantisper depositis armis remaneret, vel pax æquis conditionibus componeretur; Verum multis ea de re habitis tractatibus res in annum sequẽtem protracta fuit. B
Interea Trudonenses ordinibus patriæ significant quendam ministerij macellariorum eorum ciuem à Præsidiarijs de Rummis lethaliter vulneratũ, quod Leodiẽsiũ animos grauiter exacerbauit. Quare omni pacis induciarumque spe deposita, Episcopus & patriæ ordines castrum de Rummis euertendum decernunt, & sine mora omnia ad expeditionem necessaria comparant,

Dux Brabãtiæ ad tempus impedit euersionẽ Castri de Rummis.

Lambertus de Vpey miles strẽnuus sacrum B. Lamberti vexillum in medio Ecclesiæ Leodiensis cum benedictione, è manu Episcopi more prisco accipit, ipsa vigilia beatô Laurentio dicata.

Prodeuntem sequuntur ordine Leodienses, Hoyenses, Dionantenses, Tudinienses, Fossenses, & alij plurimi omni telorum genere C
armati. Igitur ipsa S. Laurentij die Castrum accensis infestisque animis adoriuntur; Præsidiarij auxilijs Wenceslai Brabantiæ Ducis fisi, magno animo se defendunt, sed cum ea totis nouem hebdomadis frustra expectassent, Leodiensesque fossis iam repletis vicino ex loco varijs arietibus muros castri priores concuterent, turresque subruerent, terrore perculsi nulla pactione facta se castrumque voluntati nostrorum dediderunt, vnde præfecto capite plexo, reliqui numero octuaginta in castro Mohano custodiæ traditi, vitam pecunia redemerunt, muris deinde turribusque solo æquatis Leodienses ædes spoliant, ceteraque omnia igne iniecto concremant ipso die S. Calixti. D

Subruitur & solo æquatur Castrũ de Rummis.

Vxor D. de Rummis tabe moritur.

Vxor de Rummis audita tanta castri, & domus suæ clade tristis cõtendit in Flandriam (erat enim filia naturalis Comitis Flandriæ) vbi non multis post diebus mœrore contabuit. Nec multo post D. de Rummis in graues cum Comite controuersias incidit, eo quod dotẽ vxoris sibi ab eo promissam consequi non posset. Quare cum difficultatibus implicitus, nec iure, nec armis extricare se posset, deficiẽtibus difficillimo illo tempore amicis facultatibusque, ad clementiam, benignitatemque Episcopi & Capituli recurrere proponit. Quod & fecisset prius, nisi vxor eius magnanima plus iusto potentiæ patris Comitis Flandriæ, Ducisque Brabantiæ fisa maritum, quo minus cum Episcopo conueniret, viuens omni conatu impediuisset.

Igitur

A Igitur anno 1567. Domini de Rummis & Hamal tot perpessis belli calamitatibus exhausti, oratoribus ad Episcopum Capitulumque missis, rem omnem iure cognoscendam, terminandamque obtulerunt. *DD. de Rummis & Hamal conueniunt cum Episcopo & Capitulo.*

Quare Habito in Capitulo Leodiensi ea de re colloquio, cum DD. de Rummis, & Hamal eorumque oratores, & aduocati ab Episcopo, & Canonicis alijsque Ecclesiæ Leodiensis primoribus viris clemēter benigneque sæpius auditi fuissent, conuentum est, vt eis tria florenorum milia quoad viuerent per Episcopum & Capitulum quotannis penderentur, ipsi vicissim omni iuri & actioni sibi ad Comitatum quomodolibet competenti renunciarent, literasque & documenta B quæcunque Comitatum concernentia fideliter restituerent. Et sic omnis tandem de Comitatu Lossensi controuersia cessauit.

Hoc anno Ioannes Mandeuilius natione Anglus vir ingenio, & arte medendi eminens, qui toto fere terrarum orbe peragrato, tribus linguis peregrinationem suam doctissime conscripsit, in alium orbē nullis finibus clausum, lōgeque hoc quietiorem, & beatiorem migrauit 17. Nouembris. Sepultus in Ecclesia Wilhelmitarum non procul à mœnibus Ciuitatis Leodiensis. *Mandeuilius apud Guilhelmitas prope Leodiū sepultus.*

Anno 1368. cum quidam miles ducatus Iuliacensis Marchionatū Francimontensem multa præda abducta vastasset, Episcopus magna militū manu, nullo resistente agrum Iuliacensem ferro, & flammis C non parum attriuit. *Patria Iuliacensis vastatur.*

Anno 1369. 19. Decēb. feria 5. moritur Vrbanus quintus SS. memorię Pōtifex, in Ecclesię Auinionēsi primo sepulturæ traditus, vbi statim multis cœpit miraculis coruscare. Inde translatus Marsiliam, in Monasterium sancti Victoris, vbi prius Abbas fuerat. Quo loco quāta recuperatarum sanitatum miracula patrata fuerint, tum copiosa cæreorum ad monumentum eius ardentium multitudo, tum donaria, & alia quæ istic ab aduentantibus offeruntur sufficienter ostendunt. *Successio Pontificum.*

Defuncto Vrbano successit Gregorius vndecimus origine & is quoque Lemonix, & Auenionicus filius Comitis à Bello forti, quem vt Romam repeteret alij quidem multi, sed imprimis Brigitta, cuius D magna fama erat sanctitatis, valde hortata est.

ANNOTATIONES.

1. Sic vacante Episcopatu Leodiensi:] *De repositione Episcopatus ad manus Pontificis per Engelbertum à Marcka, de prouisione facta D. Ioanni de Arkel, eiusque pacifica receptione, vide Chronicon Zantfliet, Stabulaus, & Gemblacense.*

2. Dum hæc aguntur D. de Rummis, & Hamalia:] *Idem habent eadem Chronica.*

3. Hoc anno Ioannes Mandeuilius:] *Attestantur Meyerus, Barlandus, & omnia nostratia Chronica.*

4. Anno 1368. cum quidam miles:] *Referunt id Chronicon Zantfliet & Gemblacense.* A

5. Anno 1369. 10. Decemb. feria quinta:] *Genebrardus post Platinam & alios Chronographicos.*

Bellum VVenceslai Ducis Brabantiæ, Comitis Namurcensis, & Leodiensium, contra Duces Iuliacensem, & Geldrensem.

CAPVT VIII. B

Ex parua scintilla magnum exoritur incendium.

ANno à Christo nato 1371. octaua assumptionis B. Mariæ Virginis ex parua scintilla magnũ, vti assolet, inter Wenceslaum Brabantiæ Ducem, & Guilhelmũ Iuliacensem Marchionem exarsit belli incendium, quod ille diceret suos Brabantinos negotiatores in agris Iuliæ magno sui contemptu fuisse spoliatos. Igitur ea re mirum in modum commotus magnum vndique conflauit exercitum. Erant in eo plerique omnes nobiles viri Brabantini, Leodiẽses, Namurcenses, & imprimis Lambertus de Vpey magister militiæ patriæ Leodiẽsis, Robertus & Lodouicus fratres Comitis Namurcẽsis, & alij harum Prouinciarum heroës præcipui: Marchionis vero castra sequebantur Dux Geldriæ, Comes de Monte, & alij primarij Alemanniæ milites. C

Duces Brabãtini exercitus.

Duces Iuliacẽsis exercitus.

Iuliacenses victores.

Cum ad arma ventum est, dudumq; incerto marte congressum, donec victoria in partes Marchionis inclinauit. Capti sunt in eo certamine Petrus de Barro D. de Seranio, & alij per plures exercitus Brabantini viri primores; Dux ipse multorum telis expositus, tamen incolumis captus, Iuliacum primo, deinde in Nynderke Castrum munitissimum ductus est. Sed nec Iuliacenses sine cæde congressi sunt. Nam & Eduardus Dux Geldriæ telo in facie ictus post triduũ obijt. Cuius mortem diuturna, & atrocia pro Ducatu Geldriæ sequuta sunt certamina.

Dux Brabantiæ capitur.

Dux Gelriæ ex vulnere post triduum moritur.

Anno sequente 1372. Carolus 4. Imperator fratris sui Wenceslai captiuitatem dolens venit Aquisgranum, vel pacem acturus, vel Marchioni bellum illaturus. Igitur Episcopo Leodiensi, Imperatore, Ducissa Brabantię, & pluribus alijs proceribus interuentoribus, vtrinque auditis partibus, pax coijt, hac cum alijs conditione adiecta, vt Dux Brabantiæ liber gratis dimitteretur, quod extemplò factum fuit. D

Pax componitur.

Anno 1374. die quarta mensis Ianuarij, & aliquot sequentibus mosa consuetos limites supergressus omnes plateas, & Ecclesias, quæ Leodij in Insula sunt, aquis ita repleuit, vt non nisi scaphis eas ingredi aut egredi liceret. Illud interea memorabile accidit, cum custos Ecclesiæ

Ecclesiæ Monasterij diui Iacobi in criptam descenderet lanternam ante imaginem B. Andreæ Apostoli dependentem accensurus, criptamque inundari videret: sic S. Andream affatus dicitur, Andrea sancte sis porro ipsemet custos tuæ lucernæ, illamque lumine accende, neque enim huc aquis inundantibus deinceps, vt tibi inseruiam, descēdere potero. His forsan ironice dictis, mox serio sancti virtus emicuit, siquidem continuis quinque diebus absque olei infusione lumē in lampade solito longe clarius, non sine vehementi omnium intuentium admiratione, resplenduit.

Res admiranda in Cripta S. Iacobi.

A

ANNOTATIONES.

B

1. Exarsit belli incendium:] *Si quis vult huius belli historiam fusius cognoscere legat Cornelium Zantfliet & Chronicon Gemblacense. De hoc Barlandus in Chronicis Ducum Brabantiæ sic loquitur.* Bellum gessit postea Wenceslaus Dux cum Guilhelmo Iuliacensium Marchione, ob exutos pecunia negotiatores Brabantos, qui per terrā Iuliacensem iter fecerant. Cōgressæ igitur acies maximo ardore conflixerunt, initio pugnæ confossus iaculo Geldriæ Princeps ex acie deportatur mortuus. Brabanti victores hoste fugato cum nihil metuerent amplius, cibo ac potu refectis corporibus somno opprimuntur, oppressos ac altum dormiētes, subito adorti hostes interficiunt, Dux ipse cum aliquamdiu se strēnue defendisset, capitur cū plerisque proceribus. Nunciauit hoc fama vxori, quæ non dici potest quantum ex ea re dolorem animo cōceperit. Audiuit & Carolus Cæsar huius nominis quartus fratrem suum captiuum esse. Quamobrem conuocatis Imperij Principibus agere cœpit de Guilhelmo, qui captū tenebat Wencelaum, per iuris sententiam bonis priuando: Quare territus Iuliacensis illum custodia dimisit, retentis adhuc proceribus, quos vt redimeret Princeps, ingentem exegit à suis pecuniam, qua impetrata, & cæteris compositis rebus, in aliquot deinde annos à bellis quieuit.

C

2. Illud interea memorabile accidit:] *Vide Chronicon Gemblacense.*

D

Dæmoniaci tripudiantes Leodij, Traiecti, Tongris, & vicinis in partibus per sæculares sacerdotes liberantur.

CAPVT IX.

HOc eodem anno 1374. mense Iulio, ipsa dedicationis Ecclesiæ Aquensis, quæ est altera diuisionis Apostolorum, admirabilis hominum secta, ex superioribus Germaniæ partibus primo Aquisgranum, inde Traiectum, & tandem circa mensem Septembrē Leodium aduenit. Horum tale erat institutum. Vtriusque sexus ho-

Secta tripudiãtium à Dæmonibus possessorum.

mines à dæmonibus possessi seminudi sertis capita cingebant, choreas non in plateis tantum, sed & in Ecclesijs & domibus absque vllo pudore ducebant, nomina Dæmonum hactenus inaudita in carminibus suis vsurpabāt; choreis finitis eos Dæmones grauissimis pectoris doloribus cruciabāt, ita vt nisi nexibus quibusdā vmbilicatim fortiter stringerētur, magnis furiosisq; vlulatibus se mori proclamarēt. A

Crescit in magnam multitudinem.

Hæc secta à mense Septembri in Octobrem (mirum, verum tamen dictu) in multorum milium multitudinem excreuit: Nam & ex Germania huc quotidie chorisantes confluebant, & Leodij vicinisque in prouincijs plurimi sani mentisque compotes extemplò à Dæmonibus arripiebantur, alijs chorisantibus datis dextris se adiungētes. Causam huiusmodi sectæ Diabolicæ non aliam viri prudentes assignabant, quam fidei, & præceptorum Dei, quæ per id tempus regnabat, crassam ignorantiam. B

Causa huius sectæ quæ prudentū, quæ vulgarium.

Non deerant tamen è vulgo qui in sacerdotes concubinarios culpam reijcerent, quod per eos minus rectè pueri baptisarentur; sed vt non minus valere Baptismum improborum, quam proborum Sacerdotum Deus comprobaret, silentiumque calumniatoribus imponeret, sæculares sacerdotes hac gratia donare voluit, vt illi huiusmodi possessos Ecclesiæ cæremonijs, & exorcismis liberarēt, quam alij sacerdotibus Religiosis, negabat.

Tam verus est baptismus improborum quā proborū sacerdotum.

Seruitor Ecclesiæ S. Crucis sub Vesperarū officio corripitur à Dæmone & tripudiat.

Leodij in Ecclesia S. Crucis dum vespertinæ laudes, die dedicationis Ecclesiæ canerentur, seruitor (cuius munus erat thuribulo accēso sub diuinis officijs de more chorum Ecclesiæ circumire) cœpit cū omnium admiratione ludicro more thuribulo aërem verberare, incōdite tripudiare, verbisque ignotis carmina sine numeris cantillare cumque à pluribus monitus, non desisteret, de secta ne forsan hac esset à plerisque dubitatum fuit. Quare à Sacerdote perito examinatus rogatusque vt *pater noster* diceret, noluit. Vt *credo*, credo (inquit) in Diabolum. Sacerdos ergo illius collo stola sacerdotali imposita, recitatisque Ecclesiæ exorcismis, statim illū à dæmone liberauit, facileque effecit, vt lubens *Pater noster*, & *Credo in Deum* perfecte, & magno pietatis sensu recitaret. C

Exorcisatur & sanatur.

In pago herstallio cōciliabulum Tripudiātium obsessorū.

Circa festum omniū sanctorū in pago Herstallio, quod vix medio miliari à Leodio distat, copiosa virorum mulierumque huius sectæ multitudo conciliabulo habito, concluserāt Leodiū pariter ingredi, & prælatos, Canonicos, parochos, totumq; Clerū trucidare. Sed Dei benignitate eorū cōsilia dissipata fuerūt. Nam vt primū Leodiū se contulerūt, & proborū hominū auxilio ad Sacerdotes deducti sunt, tantū abest vt Sacerdotibus nocuerint, quin potius ipsi à Sacerdotibus sanati fuerunt, cū magna dæmonū confusione, & ipsorū sacerdotū glória. D

Deducti fuerunt eorum nonnulli ad Capellam B. Mariæ Virgini sacram in claustro S. Lamberti, vbi D. Ludouicus Loues Sacerdos virtute Dei excitus, stola sacra in collū vnius iniecta & Euāgelio. *In principio erat verbum* recitato, confestim illū è seruitutē dæmonis liberauit.

inde

inde alios nouem eodem modo pristinæ sanitati restituit. Qua fama A longe lateque dispersa, plurimi huius sectæ homines ad eundem locum deducti, Ecclesiæ exorcismis è faucibus Dæmonum liberati sobriæ menti restituti fuerunt.

Deducti fuerunt & alij ad alias atque alias Ecclesias, vt Collegiatas S.Crucis, & S.Bartholomei, & parochiales nostræ Dominæ & S.Andreæ, in quibus indifferenter idem præstiterūt tum boni tum mali Sacerdotes.

In exorcismis peragendis frequens erat recitatio initij S. Euangelij secundum Ioannem. *In principio erat verbum* addebantur à Sacerdotibus, & alia Euangelia, maxime ea quibus Christus obsessos à dæ-B monio curasse legitur, *vt Recumbentibus vndecim*, & *Misit D. Iesus*, & huiusmodi.

Præter Euangeliorum recitationem, circa eos quorum difficilior erat curatio, Sacerdotes Eucharistiæ sacramentum vel capitibus applicabant, vel è manibus videndum præsentabant, aliquibus etiam aqua benedicta vel exorcisata bibenda propinabatur, vel inuitis ori infundebatur; subinde quoque sacrum pollicem vel indicem ori obsessorum Sacerdotes imponebant dicentes. *Exi immunde Spiritus* & quæ sequuntur. In auribus quoque *effeta* quod est adaperire, pronunciabant, & in faciem exsufflabant, virtutem inimici tum irridentes, tum eneruantes.

In Ecclesia D. Bartholomei, de qua paulo ante, cum Sacerdos ac-C cingeretur ad exorcisandū, dixit dæmon per os obsessi, ne me exorcises ego libens egrediar, nolo vlterius torqueri. Loquar prius tibi (inquit Presbyter) es tu solus? respondit Dæmon duo eramus, sed socius me nequior iam exiuit, Sine modo abeam nimis in hoc corpore torqueor: egressus nunquam alicuius Christiani corpus ingrediar. Cur ergo, inquit, Sacerdos, ingredimini corpora huiusmodi vilium, & miserarum personarum? Eramus inquit & diutum, & Principum corpora ingressuri, & per hos totum Clerum Leodio expulsuri, nisi vestris exorcismis & adiurationibus nos migrare coëgissetis. Hæc à quamplurimis Presbyteris audita, & per eos nobis narrata fuerunt.

Dæmō detegit secreta in conciliabulo Tripudiantiū conclusum.

D Quædam puella dudum obsessa per diuersos Sacerdotes frustra fuerat exorcisata, tandem Aquisgranum ducta per Sacerdotem nomine Symonem hoc modo fuit sanata. Sacerdos eam alba sacerdotali induit stolaque cinxit, & in vas aqua exorcisata plenū ad os vsque mersit. His peractis, coniurauit Sacerdos Dæmonem dicere quanto tempore puellam possedisset: respondit biennio. Rursus coactus dicere vbinā esset, cū illa die festo paschæ sacrā sumeret hostiā; sub id tēpus (inquit) in extremos pedū digitos descendi donec species hostiæ cōsumerentur. Adiuratus igitur vt mox egrederetur, petijt facultatē ingrediendi castrū vicinā de Schoemborst promittens excubias se istic noctu diuque contra latrones & exploratores acturū. Rogatus num

Ratio exorcizandi.

Dæmon in obsessa buccinat. buccina sciret canere? optime respondit; & magno sonitu omnibus qui astabant audientibus buccinauit. Tandem cum nec ingressus in Castrum, nec in Balneum Caroli, quod Aquisgrani est, illi permitteretur, coactus exorcismo egredi, prius eiecto per os puellæ nigro carbone, magno cum fremitu & stridore abcessit. A

Contigit non multo post duos vel tres in dicto Caroli Balneo submergi, quos quia à quibusdam existimatum fuit ab hoc dæmone suffocatos fuisse, Balneum ab eo tempore omnibus in hodiernũ vsque diem clausum fuit.

Exorcismis ieiuniũ subinde adhibendum. Mar. 9. Nuper cum idem Sacerdos Dæmonem ex cuiusdam corpore nequiret pellere, exorcismis orationes, & ieiunium adhibuit, & statim illum profligauit; quia nimirum erat de genere Dæmoniorum de quo dixit Christus, *hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* B

Imminuitur secta tripudiantium obsessorũ. His, alijsque eiusce generis Ecclesiasticis remedijs secta hæc, quæ spatio vnius anni plurimum inualuerat, paulatim imminui cœpit, Et quamuis per tres quatuorue annos subinde quidam huiusmodi dæmonum ludibrijs vexari deprehenderetur, tamen Sacerdotum precibus & exorcismis perfacile eijciebantur, Sacerdotum & cleri Leodiensis longe lateque propagato bono odore.

Vana gloria exorcistis cauenda. Math. 7. Absit tamen à nobis, qui ad solidam futuræ vitæ gloriam aspiramus, ne vanis hominum propterea laudibus elati, obliuiscamur illius Christi. *Amen dico vobis, multi dicent mihi in illa die, Domine, nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? quibus ille respondebit, discedite à me operarij iniquitatis, quia nescio vos.* C

ANNOTATIONES.

Hoc eodem anno 1374. mense Iulio:] *VVernerus in fasciculo tẽporis breuiter meminit horum chorisantium*, Secta (*inquit*) Chorisantium transiuit anno Domini 1375. *Magnum Chronicon Belgicum totum hoc caput multum confirmat & illustrat his verbis.* Eodem anno mira secta, tam virorum quam mulierum venit Aquisgranum de partibus Alemanniæ, & ascendit vsque ad Hannoniam seu Franciam, cuius talis erat conditio.

Vtriusque sexus homines illudebantur à Dæmonio, vt tam in domibus, quam in plateis, & Ecclesia se inuicem manutenentes choreas ducerent, & in altum saltarent, nomina quædam Dæmoniorum nominantes, videlicet, frisckes & similia, nec vllam cognitionem in huiusmodi choreis nec verecundiam propter astantes populos habentes. In fine vero chorisationis ita circa pectoralia torquebantur, vt nisi mappulis lineis à suis amicis circa medium ventris fortiter stringerentur, quasi furiose clamarent se mori. Tandem Leodij per coniurationes sumptas de illis, quæ ante baptismum in Cathechismo fiunt, à Dæmonio liberabantur. D

Et paulo post subijciens causam saltationis huius, sic ait. Et sanati dicebant visos

visos se tempore saltationis immersos in fluuio sanguinis, & propre-
A rea sic in altum saltasse. Vulgus autem Leodij dicebat, plagam illam populo contigisse, quia populus male baptisatus erat, & maxime à Presbyteris concubinarijs.

Periculum vero in quo fuerit hoc tempore Clerus Leodiensis, & quare Deus sacerdotes Leodienses hac sanitatis gratia donarit subijcit, dicens. Qua de causa proposuerat vulgus insurgere in Clerum, ijsque trucidatis bona eorum diripere, nisi Deus de remedio per coniurationes prædictas prouidisset. Quo viso vulgus ita quieuit, vt Clerus multo deinde plus à populo honoraretur.

B *Et quia res hæc annotatione & memoria dignissima est, subijciã duorum vel trium aliorum testimonia.*

Ioannes Stabulaus paucis verbis rem totã hanc clare describit. Anno Dñi 1374. de partibus Alemanniæ venerunt, quidã chorisantes seu tripudiãtes, promiscui sexus, tam viri quam mulieres. Magnus honor tũc Clero Leodiẽsi accesserat, quia Deus per Presbyteros Leodienses bonos vel malos, dedit remedium contra illam pestem diabolicam inspirando eos, & animando contra tantam potestatem Dæmonum. Itaque veniebant, & adducebantur Leodium inuasi & obsessi ab immundis spiritibus de diuersis & longinquis partibus, & recedebant sani.

Neue putes paucos Leodij sanatos fuisse. Audi Cornelium Zantfliet. Plures ta-
C men (*inquit*) qui non poterant sanari in S. Bartholomeo, & alibi, sanabantur in capella nostræ Dominæ in claustro maioris Ecclesiæ, forte propter honorem nostræ Dominæ vel propter reliquias ibi præsentes, & sic fuerunt sanati credo plusquam tria milia, quidam leuius, quidam difficilius.

Meyerus de his sic loquitur, ex finibus Rheni, & mosæ magni greges seu amentium hominum venerunt in Flandriam choreas ducentes, ac continenter saltantes, & canentes, haud secus ac furijs quibusdam exagitati. Autumo talia nudibus accidisse mortalibus, propterea quod à pueritia legem Dei non docerentur: erant enim tenebrosissima tempora.

D

Alter Tudinensis Oppidi magister per officiales Episcopi occiditur, & Tribunal 22. virum illius occasione erigitur.

CAPVT X.

PRoscripserant Tudinenses quosdam suos Scabinos, quod Episcopo plus iusto fauere dicerentur. Quod audiens Episcopus submisit quatuor ex ministris suis aulicis, qui eos pristino loco & dignitati restituerent. Igitur Tudinenses sumptis armis statuũt Episcopo

copo eiusque ministris resistere. Eminebat inter eos Ioannes Hartis alter eorum Consul vir audax, & eloquens, qui dum in ministros Episcopi atrociter inueheretur, multaque in ipsum Episcopum iniuriosa verba insolẽter proferret, à ministris strictis gladijs interfectus est. Tudinenses factum ægerime ferentes, defuncti corpus exanime Dionantum, & inde Hoyum, ac tandem Leodium deferunt, vbi populo ad palatium conuocato cadauer vulneribus confossum exhibent, vt hoc cruento atrocique spectaculo commoti, eos ad vindictam secum adducant. Quod veritus Episcopus Traiectum se recipit. A

Ioanes Hartis à ministris Episcopi occiditur.

Conuentu igitur patriæ mox indicto graues aduersus Episcopum querelæ proponuntur. Nec mora D. Waltherus de Rupeforti mamburnus patriæ decernitur; arma aduersus Episcopum eiusque officiatos decernuntur. B

Arma sumuntur cõtra Episcopum.

Dum hæc Leodij aguntur Wenceslaus Brabantiæ Dux cum Domino de Agimont rationes pacis inituri Leodium veniunt, vbi inter alia mentio facta est de 22. viris creandis, qui in Episcopum, & alios iustitiæ ministros inspiciant; vt si quam subditis vim faciãt, eos coërceant. Qua re ad Episcopum delata, cum minus ei placeret, rebus infectis recessum est.

De pace agitur.

Igitur Leodienses ad expeditionem necessaria apparant, hocque primũ maioris Ecclesiæ. Canonicis oneris imponũt vt 20. Lãcearios ad custodiam Ciuitatis alant.

Canonici longius prospicientes collegas suos Guilhelmũ Volen Decani Leodiensis vices gerentem, Antonium de Frez, Iacobum de Landris, Waltherum de Charuee Traiectum ablegant, qui pacis conceptæ æquitatem iustitiamque, & alia pro re nata acta dictaque Episcopo proponant, eumque ad ea amplectenda quæ ad pacem trãquillitatemque patriæ spectant, inducant. C

Inducit ad pacem Episcopus.

Ijs igitur auditis, Episcopus pacem talem scilicet qualem amplexus est, conditiones fuerunt, primum vt Episcopus in Stockhemio, & alijs patriæ arcibus præfectos, qui fundos & bona sua in agro, & patria Leodiensi habeant, constitueret, dein vt tribunal viginti duũvirum auctoritate sua quandoquidem iam consensus Capituli & reliquorum ordinum accedebat firmaret. Tandem, vt qui Magistrum Tudinensem occiderant, donec amicis occisi & Tudinensibus satisfecissent, à patria exularent. Sicque rebus Compositis Episcopus Leodium redijt. D

ANNOTATIONES.

1. *Totum hoc caput refert quoq; Chronicon Gemblacense.*

2. Episcopo plus iusto fauere dicerentur:] *Explicatius dicit Chronicum iam allegatum his verbis.* Anno 1374. ante festum S. Lamberti quatuor amici Ioannis de Erkel Episcopi Leodiensis volentes capere Magistrum Thudinensem dictum Hartis, quia procurabat negotia Thudinensia

dinensia contra ipsum Episcopum,& erat homo eloquens, cum nol-
A let se reddere captiuum, occiderunt eum. Hæc est occasio tribunalis 22. virum.

3. Pacem talem scilicet qualem:] *De qua eum postmodum pœnituit, sic enim idem Chronicon.* Sub hac pace reuersus est D. Ioannes Erkel Episcopus Leodium, multum dolens propterea quod consenserat tali paci. Et merito, quia dederat alienis robur suum. Vnde videbat se turpiter deceptum, & etiam amici eius carnales hoc ei improperabant.

4. *Habes hanc 22. pacem lib. 2. chartarum Ecclesiæ Leodiensis Titulo.* La paix des 22. faicte & ordonnée par l'Euesque, Chapitre, & Pays de Liege l'an 1372. 2. de Decẽbre. *Habes & pacis declarationem alio titulo sic inscripto.*
B Declaratio dictæ pacis, quod non afficiat Episcopum neque Clerum, nec causas reales.

Habes & alias literas tangentes eiusmodi pacem, de anno 1373. die 1. Martij, de quibus omnibus extant copiæ in omnium manibus.

Vigintiduum viri volunt cognoscere de persona & facto Episcopi, bellum idcirco sequutum, dein pax reformata, mors, sepulturaq; Episcopi.

CAPVT XI.

C EOdem anno 1374. mense Nouembri viginti duumviri Iurisdictionem sibi nuper commissam exercere incipientes, inter alia cœperũt etiam de factis Episcopi eiusque persona cognoscere. Cùm enim per eos dies Episcopus quendam Hermãnum Werselees oppidi S. Trudonis ciuem propter enormem excessum in mille septingentos aureos mulctasset, & honoris eius causa in literis absolutionis ipsum facti innocentem diceret; Is nequiter coram viginti duum viris Episcopum in ius vocauit, mulctam tanquam ab Innocente extortam repetijt, innocentiam suam litteris Episcopi in medium adductis, probans. Episcopus quamuis sæpius per dictum Hermannum iudicio lacessitus, non respondit, ac se mulctam
D quidem recepisse agnoscebat, sed personam, sicut & bona sua illis subiecta negabat. Illi nihilominus contumacem, vt aiebant, Episcopum ad restituendam emendam condemnarunt, quod multarum ab eo tempore calamitatum seminarium præbuit. Nam Episcopus mox Leodio relicto, Traiectum primum, deinde Auinionem ad Pontificem Gregorium vndecimum cõtendit, vbi se à suis subditis spoliatum questus fuit, & mox per Cardinalem Florentinum, cui causæ cognitionem Pontifex commiserat, totam patriam Ecclesiastico supponi interdicto curauit, tantoque rigore interdictum seruari, vt nec in Natalis Domini, nec paschatis, nec alijs solemnitatibus à iure cõcessis, diuinum caneretur officium.

Hermannus Werselees Episcopo initium multorum malorum author.

Episcopus ad Gregorium Pontificem contẽdit.

Patria Leodiensis Ecclesiastico supponitur interdicto.

Concipiuntur articuli contra Episcopum.

His non ciuitas tantum, sed & patria ipsa vniuersa cōmota, Waltherum de Rupeforti mamburnum deligunt. Excessus ab Episcopo, vt aiebant, commissi numero 24. per publicos Ciuitatis, & Capituli Leodiensis notarios signati, Auinionem ad Wilhelmum Volen vicedecanum, & Philippum Walrani ac alios perplures mittuntur, quos cum probationum oblatione Pontifici maximo offerant, & condignam de Episcopo correctionem petant. A

Gregorius Pōtifex paci studet.

Pontifex pacis amator, auditis pro tempore partibus, tempestatem contra Episcopum motam libenter sedasset, sed cum legati potestate huiusmodi fulti non essent, aliud nihil effecêre, quam vt hæc omnis controuersia Abbati S Bauonis oppidi Remensis, viro vtique integro ac eloquenti, sacræ Theologiæ ac Iurium perito committeretur. B

Abbas S. Bauonis Remēsis pacem compo[n]it: quam recusat Episcopus. Esa 28. Episcopus cogit exercitum & Traiectum munit.

Is igitur hoc munere suscepto sub vernum anni 1376. Traiectum venit quo recens Episcopus Auinione redierat, ibi tractatus de pace habiti fuêre, oblatis Episcopo honestis, vt apparebat conditionibus. Sed vir magnanimus indigna viginti duum virum censura adhuc exacerbatus, oblatas conditiones vt parum æquas reiecit, vocatoque D. de Arkel Comite de Veruelerck nepote suo, collectaque Germanorum manu patriæ suæ incolas quotidianis equitum peditumque excursionibus molestare, si forsan *vexatio intellectum daret*, instituit; Quam ad rem Traiectum imprimis munit, & ne Ecclesia S. Petri ad muros Traiectenses, per aduersarios obsidionem forsan molituros, sibi obesse possit, illam cum adiacentibus circumquaque domibus concremat. C

Germani Episcopi milites vastant patriā Leodiensem.

Traiecto itaque Germani quotidie modo in vnam, modo in alterā partem excurrere, rusticos rebus ad victum necessarijs spoliare, domibus eijcere, domos exurere, captiuos abducere, mulctare, pecuniā vndecumque ingentem conflare, Bream pluresque Campestres villulas adiacentes adoriri, flammisque euertere. Idem de Vileto, sed irrito conatu moliti. Nec difficile fuisset eis ad vsque Leodiensia suburbia exurere depopularique, cum mamburnus equitatu careret, nec viri nobiles de hac re multum essent solliciti, sed Episcopi erga suos amor benignitasque ingenita obstabant.

Hoyenses demoliuntur Castrum de Moha.

Hac occasione Hoyenses fœdere cum Leodiensibus inito castrum de Moha, à quo belli pacisque tempore multa per præsidiarium militem pati solent incommoda, demoliri constituunt: Quod eo facilius perfecerunt, quia iam astu quodam illud ingressi erant, & notos sibi homines huiusce rei conscios instrumentis ad id idoneis instructos istic habebant. Id tamen prudentibus prouidisque viris parum probatum fuit, qui Castrum illud contra Brabantinorum incursiones magnum Leodiensibus Hoyensibusque præsidium sæpius attulisse non ignorabant. D

Cum res eo producta esset, vt grauiora non immerito Magistratus Leodiensis timeret, inaudito exemplo cœpit subsidium à Clero primario, Secundario, Monasterijs & alijs pijs locis exigere; cumque illi

præstare

præstare tergiuersarentur, tum quod res eorum per frequentes agro-
A rum deprædationes multum accisæ & extenuatæ essent, tum quod nullam cum eis communionem habere possent, quia excommunicati essent, & ciuitas Ecclesiastico supposita interdicto, subsidium vi extorserunt: Nam primarios Cleri, quasi cum eis iure rationeque acturi, ad Capitulum Ecclesiæ maioris conuocatos recluserunt, nec prius Capitulo exire permiserunt, quam primaria Ecclesia quingentos duplices aureos, secundariæ ducentos numerare promitterent. *Leodienses cogunt Clerũ contra subsidiũ con tra suum Episcopum.*

Ad idem & Abbates ipsos coëgerunt, nam & illi istic cum alijs reclusi certas pecuniæ summas certa die soluendas addixerunt: Abbas quidem S. Iacobi 200. Belli reditus 100. S. Ægidij in publico mõte 50. *Etiam Abbates excepto Abbate S. Laurentij.*
B ab Abbate tamen S. Laurentij eiusque conuentu ne quicquam extorquere potuerunt, quod Abbas seditionem præcauens iam fugisset, & Conuentus cum Monasterij mobilibus ad villas aliaque secretiora loca se recepisset, solis Ecclesiæ Campanis in turri relictis, quas vt nec illi, ita nec seditiosi facile ablaturi essent.

Hac igitur pecunia conscripto milite, ad Wenceslaum Brabantiæ Ducem, quosdam ablegant, qui querantur Episcopum subditis iniurium Traiecti foueri, rogentque, vt eum officij admonitum dimittat. Ducis autem consiliarij legatis id suggesserunt, vt Ducem potius mediatorem quam partem facerent: Quod consilium amplexi fœliciter cessit: Siquidem Dux ad pacem componendam se interuenturum sponte libenterque addixit, quinetiam, si ita Episcopo, patriæ- *Leodiẽses queruntur de Episcopo apud Ducem Brabãtiæ.*
C que Leodiensi videretur, locum de Enchast non longe à Traiecto situm, certumque diem paci agendæ, assignauit: quam Ducis oblationem eo propensius vtraque pars amplexata est, quod illa populationibus Germanorũ langueret, & Episcopus populi sui patriæque misertus finem tandem calamitatibus imponi cuperet. *Dux componit pacẽ inter Episcopum & Leodienses.*

Igitur loco dieque dictis pax facile coaluit. Eius conditiones fuerunt, vt viginti duumviri de personis Ecclesiasticis, eorumque bonis & rebus iudicia non agerent, patria sedecim millia florenorum in aliquam damnorum perpessorum compensationem Episcopo penderet, captiui hinc inde liberi dimitterentur, sententiæ excõmunicationis, & interdicti relaxarentur. *Conditiões pacis.*

D Inauditæ huius contra Clerum Angariæ præcipui auctores fuerunt Renerus Bierfez, vrbis Leodinæ alter Magister, & Henricus frerars non multo post tempore iusto dei Iudicio à Ciuitate patriaque proscriptus.

Pace igitur reformata Episcopus cum Comite de Werneberh nepote, alijsque viris Principibus circa festum diui Ioannis Baptistæ magna ciuium, totiusque patriæ congratulatione Leodium redijt, Iustitium interdictumque remoueri, excommunicatos absolui, & diuina officia per omnes Ecclesias festiuo gaudio celebrari, tribunaliaque aperiri, mandauit. *Episcopus Leodium redit.*

Altera die Episcopus Ecclesiam maiorem ingressus à Capitulo, &

Excipitur magna beneuolentiæ significatione.

Magistratu salutatur, dextræ dantur, & fusis præ gaudio lachrymis, vtrimque pacis osculum porrigitur. Insequenti die idem cũ Hoyensibus in Ecclesia nostræ Dominæ ad fontes, pari charitatis beneuolẽtiæque significatione peragitur. A

Meditatur solitariam vitam agere.

His motibus ita sedatis, pius Episcopus ad futuræ vitæ veram & solidam quietem suspirans, dicitur Eremiticam quandam domum prope muros Leodienses, non longe à Guilhelmitarum fratrum monasterio sibi ædificare cœpisse, quam morte præuentus, non perfecit: Nam paulo post tempore, Leodij obijt anno humanæ salutis 1378. sepultus porro prima Iulij apud sororem suam Comitissam de Dottremua in Ecclesia Vltraiectensi, quam ante non minoribus animi corporisque molestijs, quam Leodiensem, rexerat, intestinis prius puro vase reconditis, & terræ in Ecclesia fratrum Guilhelmitarum prope Leodium demandatis. B

Moritur & in Ecclesia Vltraiectensi sepelitur.

ANNOTATIONES.

1. *Totum hoc caput valde diligenter & fuse prosequitur Zantflet.*

2. Eremiticam quandam domum:] *Notum est Guilhelmitarum prope Leodium Monasterium. De mansione aremitica prope ædificanda non legimus, nisi apud auctorem nostrum excepto quod Suffridus Petri in Appendice ad Ioannem Becanum, dicit intestina eius puro vase recondita, terræ apud dictos Guilhelmitas mandata esse.*

Causa, & origo schismatis hòc tempore exorti, quod circiter quadraginta annis Ecclesiam afflixit. C

CAPVT XII.

HOc tempore cœpit schisma in Ecclesia, quo neque temporis diuturnitate maius, neque rerum varietate mirabilius, neque quouis genere hæresũ, seditionũ, & calamitatum fertilius perniciosiusque ad hoc vsque tempus extitit, de quo pauca hic referre, vt historiarum sequentium intellectus clarior sit, non erit inutile.

Clemens quintus transfulit sedem Pontificiam in Auinionem.

Gregorius vndecimus Romam refert & Schisma oritur

Clemens Quintus Pontifex circa annum Domini 1305. sedẽ Pontificiam ab vrbe Roma in Auinionem Galliæ vrbem transtulerat, eo quod Romæ existens seditiones Italicas, quæ tunc frequẽtes erãt, sedare non posset, mansit deinceps istic sedes ad hæc vsque tempora, hoc est ad annum Domini 1378. quo Gregorius Pontifex eius nominis vndecimus cœpit de eadem sede ex Auinione in vrbem Romanã referenda cogitare, maximè cum multi prudentia sanctitateque præstantes viri grauissimis causis adducti, ad id eum frequentibus sermonibus cohortarentur: Et nouissime vnus ab ipso Gregorio Pontifice ad suam Ecclesiam redire monitus, familiaritatis, quæ illi cum Pontifice erat, confidentia, Gregorio subiecit. Et tu pater sancte cur non tuam Ecclesiam petis? Hæc enim verba non secus ac sibi diuinitus suggesta accepit. D

Paratis

Paratis igitur in Rhodano vna & viginti triremibus, aliam rem simulans profectionem aggressus, Genuam primo, inde Cornetum, ac postremo Romam mense Ianuario peruenit anno 1377, Pontificatus sui septimo, vbi mansit vsque ad obitum suum, assistentibus sibi Cardinalibus 16. citramontanis duodecim, Italis quatuor, quorum hæc sunt nomina.

A

P. Portuensis tt. S. Ruffinæ dictus Florentinus.
Ioannes Penestrinus Lemouicensis.
Guilhelmus tt. S. Stephani in Cœlio monte de Agrifolio.
Bertrandus tit S. Ceciliæ Glandacensis frater minor.
Robertus tt. Basilicæ 12. Apostolorum Gebevensis.
Hugo tt. quatuor Coronatorum de Britannia.
Ioannes tt. S. Marcelli dictus Ambrauensis.
Guido tt. S. Crucis in Israel Pictauiensis.
Petrus tt. S. Laurentij in Lucia Veraniensis.
Frācus tt. S. Sabinæ dictus S. Petri.
Symon tt. S. Ioannis, & Pauli Mediolanensis.
Gerardus tt. S. Clementis dictus maioris monast. omnes presbyteri Romæ residentes.
Iacobus tt. S. Georgij ad velum aureum dictus de Vrsinis.
Petrus tt. S. Eustachij
Petrus tt. beatæ Mariæ in via lata dictus de Veruchis.
Petrus tt. beatæ Mariæ in cosmedam dictus de Luna omnes Diaconi Romæ residentes.
Sex autem alij.
Albanensis
Custulanus
Sabinensis
S. Anastasiæ
S. Vitalis
S. Mariæ in Porticu, residebant Auinione.

B

C

Obijt vero SS. memoriæ Gregorius vndecimus anno 1378. Martij die 27. in vigilia Dominicæ *Lætare*, sepultusque est Romæ in Ecclesia S. Mariæ nouæ, de quo exijt prouerbium. *Successio Pontificum.*

In festo Rosæ cecidit Rosa.

Decimo à morte die Cardinales intrantes conclaue, cum citramontani in electione Pōtificis difficulter conuenirēt, alijs Lemouicensem creandū, alijs alium contendentibus, alijs etiam metum, vt ferebatur, inijciētibus, quod Ciues Romani cōclaue armati circumirent Romanum postulantes. Tandem declaratus est Pontifex, non ex præsentibus quispiam, Sed Bartholomeus Archiepiscopus Barensiū absens, patria Neapolitanus, dictus Vrbanus sextus. *Vrbanus sextus creatur Pōtifex.*

D

Electione facta populus existimans electum Romanum non esse, irruit in conclaue, quo furore perculsi Cardinales fingunt Franciscū tt. S. Stabinæ Cardinalem esse electum, quo audito populus furore deposito, eo nomine illum salutauit & adorauit. *Tumultus populi Romani.*

Interim fugiunt Cardinales, aliqui in Castrum S. Angeli, alij extra vrbem ad arces & munitiora loca. Rebus paulo post vt gestæ erant cognitis, Cardinales omnes ad electum Vrbanum Sextum Pontificem redeunt, & ipsum primo paschatis festo, quod in 19. Aprilis in- *Vrbanus de more coronatur.*

cidit de more coronant, supplicatione à sancto Petro cum numerosa Cleri, & populi multitudine, ad templum Lateranense, & inde ad S. Petrum facta. Quinetiam ad primarios orbis Principes de electione Vrbani literas per id tempus destinant: libere inter se, & cum Pontifice conuersantur, priuata, & publica negotia pacifice pertractant, iudicia exercēt, ab omni natione supplices libellos pro diuersis gratijs, prælaturis, & beneficijs recipiūt, sub nomine Pontificis Vrbani sexti bullas expediunt, omnisque generis actus Iurisdictionales cum Vrbano veluti summo Pontifice exercent. A

Exercet cum Cardinalibus omnes actus Iurisdictionales.

Interea Vrbanus, quantum onus humeris suis impositum sit paulo altius perpendens, omnem operam studiumque restituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ impendit, & à domo Dei initium sumens, imperat Cardinalibus vt pompam minuant, superuacaneam domesticorum turbam equorumque numerum rescindant, omnem symoniæ labē restitutione eluant, bonam partem pecuniæ, quam per luxum & superbiam profundebant, templis restaurandis impendant. Se vbi hęc exequi facilius poterit, Romæ, quæ summæ sedi natalis esset locus, permansurum sancte promittens. B

Ecclesiasticam disciplinam restituere molitur.

Incipit à Cardinalibus.

At Cardinales Galli numero octo qui Pontifici ad quæstum dumtaxat, & ambitionem seruiebant grauiter his rebus permoti, frendere, capita conferre, in Galliam Vrbanum velle abducere; dein calūniari non libere esse creatum, non esse verum Pontificem, sed Pontificatum vacare.

Cardinales offenduntur.

Cum igitur neque Vrbanum in Gallias reducere possent, nec vllo pacto mores suos reformare vellent, freti fauore Ioannæ Neapolitanæ Reginæ & Regis Galliæ Ananiam & Fundos clanculū petunt, factaque turpissima secessione, alium sibi ex suo corpore summum (vt dicebant) Pontificem creant: Is erat Robertus Cardinalis Gebennensis, Comitis Gebennæ filius. Hunc mense Septembri electum tandem Calendis Nouembris coronauerunt, Clemētem septimum appellantes, moxque totum orbem Christianum in fœdissimum schisma cum magna Religionis & pietatis iactura coniecerunt. C

Alium sibi Pontificem creant.

Schisma permaximum.

Nam Gallia, postquam iam per menses amplius sex totus orbis Vrbano paruisset, ad suum Clementem adulterinum Pōtificem statim desciuit. Idem fecit Ioanna Regina, magna & ipsa causa schismatis, mulier ingenio malo prauoque, mariti sui Andreæ Regis parricidio infamis: Rex item Castellæ, & ipse fraterno pollutus sanguine, quod amicus & fœderatus esset Gallorum. Scoti etiam perpetui Gallorum socij, amore Gallici fœderis schismatici facti sunt. Cardinales igitur Galli successu hoc animati, vt Vrbanum Summum Pontificem in suas partes trahant, sæpius cum eo conferunt, vtque Pontificatui renunciet, quod iuxta sacros canones electus non esset, instant. Verum Pōtifex adiutorio Dei & iustitiæ suæ causæ confisus, cū renunciare nollet, Cardinales Schismatici varijs Christi fidelibus li- D

Multi adulterino Pontifici accedunt.

Cardinales adulterini Vrbanū ad cedendū frustra hortantur.

teras

teras manibus sigillisque suis signatas scribunt, quibus significant, Quod nuper sede vacante, cum ipsi cum alijs Cardinalibus conuenissent, & Officiales vrbis, populusque Romanus pro magna parte armatus hostili more palatium apostolicum circundantes comminarentur nisi Romanum vel Italicum eligerent Pontificem, statim eos essent interfecturi, hac vi metuque coacti Bartholomeum tunc Barensem Archiepiscopum in Papam elegerunt, existimâtes ipsum, cui tam nefaria intrusio toti Clero, & populo nota esset, talis esse conscientiæ, vt eam nullatenus acceptaret. Sed quia ipse propriæ salutis immemor consentiret, & de facto Papam se, & Apostolicum nominaret, qui à sanctis patribus apostaticus, anathematicus, antichristus, & totius Christianitatis destructor merito nominatur, hinc præmissa ad totius Christianitatis notitiam deducere cupientes, omnes Christianos *per viscera misericordiæ Iesu Christi* obsecrant vt de cætero Vrbano non adhæreant. Ipsum vero admonent, vt de fine cogitans, ad quem iam traheret eum plenitudo dierum, Beatam Petri sedem liberam dimittat, nisi omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum indignationem incurrere velit. Scripserunt literas has Anagniæ Rectoratus Prouinciarum Campaniæ, & Maritimæ, quem locum propter probitatem, & fidelitatem constantissimam Magnifici viri Honorati Gaycini Fundorum Comitis, ac dictarum Prouinciarum Rectoris, & singularem deuotionem quam ad Romanam Ecclesiam, & fidem Catholicam gerit, tanquam eis magis securum & idoneum ad præmissa peragenda se elegisse simul significarunt.

Scribût ad omnes orbis Christiani Principes.

Luc 1.

A B C (margin letters)

Exaduerso Vrbanus Pontifex primum benigne Cardinales citramontanos intrusumque in Pontificatum, vt redeant in vrbē hortatur; tandemque præfixo termino etiam mandat, aliàs nouos Cardinales creaturus. Quod & illis redire negligentibus, & contumacibus tandem fecit. Sunt vero Cardinalium per Vrbanū sextum tunc creatorum nomina.

Exaduersò Vrbanus adulterinos Cardinales monet. *Contumaces priuat & alios Cardinales creat.*

Patriarcha Hierosolymitanus	Episcopus Tiburtinus
Patriarcha Gredensis	Episcopus Ausanus
Archiepiscopus Scolernicanus	Episcopus Sistariensis
D Archiepiscopus Pisanus.	Episcopus Theatinus
Arch. Rauennas.	Episcopus Ludouiensis
Arch. Pragensis	Episcopus Palentinus
Arch. Corsiensis	Episcopus Aretinus
Arch. Striganensis	Episcopus Bononiensis
Episcopus Vercellensis	Stephanus de Columna Monachus, Generalis fratrū minorū.
Episcopus Eduensis	
Episcopus Perusinus	Generalis fratrum Eremitarum.
Episcopus Nuchenus, Vicarius Papæ in vrbe,	Stephanus de S. Seuerino.
	Galiacus de Petra mala
Agapitus de Columna.	Ludoui. cap. D. Neapoli.

Insuper

Vrbanus scribit Principibus Christianis.

Insuper literas dirigit ad diuersas Christiani orbis partes, quibus electionem suam legitimã asserit: vnas misit ad Vniuersitatem Parisiensem, quæ sic incipit. A

Et primum Vniuersitati Parisiensi.

Vrbanus Episcopus, &c. Inter imo supra cæteras studentiũ vniuersitates in quibus scientiarum gemma resplendet, vestra Parisiensis velut quoddam sydus radiat, & pulsis procul ignorantiæ, & errorum tenebris, doctrinæ suæ lumine relucet. & infra. *Eya ergo Atthletæ magnanimi ac veritatis orthodoxæ fidei deuotissimi defensores, cõtra illorum impugnatores, & hostes fæliciter insurgatis, vt proinde præter terrenæ mercedis præmia humanarumq́ laudum præconia, nostrã & apostolicæ sedis benedictionem & gratiam ac exauditionem in vestris petitionibus, tanquam bene meriti, reportetis. Datũ Romæ, &c.* B

Vniuersitatis variæ sententiæ.

Carolus Rex Galliæ mittit edicta per regnum suum in fauorem Antipapæ.

His visis coacta fuit synodus Lutetiæ, in qua quamuis sententiæ variarent, decretum fuit electionem vrbani non liberam, sed coactam fuisse. Ideoque Clementem summum esse Sacerdotem.

Hinc Carolus Rex edictum per Regnum mittit vt reiecto Vrbano Clementi obediatur: Sed Flandri ab Vrbano resilire nequaquam volebant.

Clemẽs mittit ad Comitem Flandriæ, sed frustra.

Quapropter Cardinalis à Greuilla, & Pictauiensis mittuntur à Clemente in Flandriam ad Comitem Ludouicum, vt se cæteris Regni Principibus conformet; sed tantum abfuit vt audirentur, vt ne admissi quidem fuerint, sed reiecti, ac facessere iussi, nisi sibi vincula mallent expectare. C

Multa in Vrbani electione Ludouicum confirmabant, primum quod ipse Cardinalis Gebenensis, qui se modo Clementem Pontificem dicit, statim post Vrbani electionẽ, scripserat ipsi Ludouico, Vrbanum iuste ac legitime fuisse electum. Idcirco Comes familiaribus dicere solebat. Iste Clemens cum Morinorum prius ac inde Cameracensium esset Episcopus, familiaritate ac amicitia mihi coniunctus fuit, tantoque illi libentius adhærerem, nisi proprio suo testimonio hisce ad me literis suam ipse damnaret causam. Scribit enim (vt videtis) Vrbanum recte, & legitime esse creatum. Si igitur (inquit) Vrbani legitima est electio, iustus ipse Pontifex, Clemensque Pseudo Propheta sit oportet: non enim duos summos Sacerdotes capit orbis. D

Ludouicus Comes Flandriæ conuentum Ecclesiasticũ indicit.

In tanta nihilominus animorum perturbatione, Ludouicus coacto in Flandria Sacerdotum conuentu, consultat, vtri potius Papæ parẽdum existimarent. Verum cum nutare sententiæ viderentur, communi consilio missi sunt aliquot viri literati Bononiam Italiæ (vbi tum schola per celebris erat) ad Theologum quendam Claudiũ Lygianum, cuius tanta erat fama, vt facile sapientissimus totius orbis iudicaretur. Hic audita Flandrorum legatione Vrbano adhærendum asserebat. Eo igitur per Ludouicum Comitem audito, talem Flandrẽsibus suis dedit sententiam.

Mittit in Italiam.

Præmissa

Præmissa protestatione quod parati sumus stare declarationi Concilij generalis,& ab vnitate Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ nullatenus diuertere, attentis relationibus per nuncios versus Italiam & alia remota loca missos nobis factis, visis etiam & auditis pro parte vtriusque Electi propositionibus scriptisque diuersis, saluis consciētijs nostris non audemus ab obedientia Vrbani Papæ 6. primi electi, quem hactenus pro vero Papa tenuimus, & tenemus, recedere, nec recedemus, sed tanquam Vicario Iesu Christi obediemus, nisi aliter legitime informati fuerimus.

Resoluit obedire Vrbano.

Pari modo Eduardus Rex Angliæ, qui etiam Vrbano adhærebat, Cardinalibus,qui Clemētem elegerant,acriter rescripsit in hunc,qui sequitur, modum.

Eduardus Rex Angliæ acriter scribit Cardinalibus Clementis.

Eduardus Angliæ Rex, & Dominus Hiberniæ nonprout adscribitis miseratione diuina sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, imo verius diuina maledictione super vos fulminante Lupis rapacissimis totius gregis inuasoribus, ac Vulpibus callidissimis vineam Domini Sabaoth demoliri cupientibus, non salutem, sed languorem, non gaudium, sed mœrorem, & indui sicut dyploide confusione vestra.

3. Esd. 9. Rom. 9. Psal. 108.

Tenor insipidus literarum vestrarum, quas instigante Diabolo per omnes, & singulas Christianitatis prouincias temere destinastis, corda & intima quæque nostra sauciens non vllam fidei nostræ læsionem intulit, sed piam cordis compassionem, de tam horrido scandalo in Ecclesia Dei nouiter suscitato. Veruntamen, væ vobis per quos hoc scandalum euenit. Nam pallida facta est maioris Ecclesiæ facies, pallorem nempe turbationis euenisse credimus ex errore scelerum vestrorum à sanctis inaudito. Qui cum putabamini esse legis vulgatores; non estis veri Dei cultores, sed sacrilegi: Rubor enim verecundiæ vestræ in mundum conspergitur, dum ex vestris actibus scandalosis fines totius Christianitatis vruntur.

Luc. 17.

O detestabilis, & infelix ambitio,quæ tunicam Domini inconsutilem,quam fors vestræ dispositioni nō annuit, scindere nititur & partiri, quæ tamen diuisionem non patitur, sed congaudet potius vnitati. Serui nequam ex ore vestro iudicandi, modum electionis Summi Pontificis nuper celebrati nobis per vestras literas declarastis, dicentes quod conclaue vestrum vallauerit armatorum indomita multitudo, minas vobis facientes terribiles, nisi Italicum elegeritis vel

1 Cor 13. Luc. 19.

Romanum, nullam tamen vobis limitando personam, ad quam vos A
compelleret eligendam: manifestum igitur quod personam, quam vos concessitis elegisse, elegistis libere, non coacte, & sic quantum ad personam tunc à vobis electam, tenebimus firmiter ipsam electionem esse & fuisse rite & Canonice celebratam, & ipsi electo intronisato & coronato, & sacro sãctæ Ecclesiæ vero capiti & successori, & in terris vero Vicario Christi fideliter adhæremus, & ipsius admonitionibus dictis, & factis vt veri fideles, & Catholici humiliter promittimus obedire, vestram quoq; perniciosam rebellionem & sacrilegam ac hæreticam contumaciam in exemplum damnabile multos trahentem B
detestamur insuper & vestram verecundiam. Cum enim in Ecclesia sitis constituti velut pugiles & propugnatores orthodoxæ fidei, Christianæ & Ecclesiasticæ libertatis, capillos in capitibus rubeos comportantes ob signum firmitatis; . . . . quomodo metus mortis tam repente vos inuasit, & vicit, vt perire iustitiam sineretis? Quomodo qui vos columnas Ecclesiæ nominatis, facti estis infirmi, & debiles, vt sustinere
Apoc 3. *non possitis tectum, quin rueret?*

Psal. 140. *Sed dicitis fortasse, ad excusandum excusationes in peccatis, &* C
petrus petra fidei, & post petram Christum primum Ecclesiæ funda-
Math. 26. *mentum ad vocem Ancillæ ostiariæ expauescens, ipsum Christum detestando & iurando negauit? Cuius infirmitatis estis participes, &*
Math. 23. *sequaces. Genimina viperarum, callidi serpentis veneno inflati, si amaram gustastis herbam, gustetis etiam cum Petro & confessionem.*
Math. 13. *Sed veraciter hoc verbum seminamus supra petram, nam vestra detestabilis obstinatio Iudæ proditoris vos efficiet participes & consor-*
Eccles. 22. *tes, cuius iniquitas residet super calculum plumbi. Cæcorum Dux non existet vestra cæcitas & cæca stultitia, vt illa verba quæ in vestris literis videntur sapere pietatem & Zelum domus Dei, nos commoueant.* D

Marc. 8. *Satis enim luculenter perpendimus, quod ipsa verba vestra Pharisæorum fermento condiuntur, à quo in Euangelio Christus cauere suos præcipit. Locum quem elegistis vestris sceleribus præparandum, idoneum vobis nominatis, ostendentes clare vos verum caput Eccle-*
Math. 27. *siæ reliquisse, & effici membra diaboli in desertum abyssi cum Iuda proditore tendentes, vbi vos ipsos estis laqueis suspensuri, vt de vo-*
Psal. 68. *bis verificetur illud propheticum, fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet, & iterum de singulis vestrum*

ſtrum dictum eſt, fiant dies eius pauci, & Epiſcopatum eius accipiat
A *alter. Praeterea Comitis Fundorum claram famam veſtris falſis commendationibus in toto chriſticola populo denigraſtis, cũ dicat Poeta, turpe eſt laudari à turpibus, & ob turpia. Animaduerte igitur Fundorum Comes, qui apud quamplurimos Chriſtianorum fines iam pridem eras incognitus, de eo praeſertim, cum iam tibi non nomen ſed ignominiam compararis, inimicos Christi & vnitatis Eccleſiae diuiſores, ac pacis, & tranquillitatis totius Chriſtianitatis turbatores imitando, & eos in ipſorum deteſtabili perfidia confouendo, & etiam contra Chriſtum & populum Catholicum aedificaſſe . . . . . .*
B *. . . videaris. Exurge ergo o Comes, & muros . . . . . . de tabernaculo fuga ſerpentes, & carbones . . . . à ſinu tuo excute, ne flamma inextinguibilis te exurat, ſed Dei gratiam & benedictionem, ac totius populi Chriſtiani gloriam & commendationem conſequaris.* *1. Mach. 8. Apoc 9. Prou. 6.*

Scripſit Vrbanus, & alias literas Archiepiſcopo Colonienſi & eius ſuffraganeis, quae ſic incipiunt. *Vrbanus ſcribit Archiepiſcopo Colonienſi.*

Vrbanus Epiſcopus, &c. Nuper cum vinea Domini Sabaoth ſancta videlicet Romana Eccleſia vterũ ſuum doleret, & amaricatis viſceribus grauia emittere cogeretur ſuſpiria, ex eo quod filios vteri ſui, *Eſa 5.*
C *quos enutriuerat, & de infimis erigens ad culmina dignitatum extulerat, &c.*

Qua mente Archiepiſcopus has recepit, patet ex ijs quas ipſe ad Magiſtros & Conſules Ciuitatis Leodiẽſis ſcripſit, quae ſic habent.

Prudentibus, & diſcretis viris Magiſtris Ciuium, & Conſulibus ciuitatis Leodienſis amicis noſtris chariſſimis Fredericus Archiepiſcopus Colonienſis VVeſphaliae & Vngariae Dux, &c. *Archiepiſcopus Colonienſis ſcribit Conſulibus Ciuitatis Leodienſis.*

Amici dilecti noueritis quod nuper Sereniſſimus Dominus noſter VVenceſlaus Romanorum Rex ſemper Auguſtus cum multis ſacri Imperij Electoribus alijſq; Principibus tam Eccleſiaſticis, quam ſaecula-
D *ribus, Comitibus & Baronibus, nobis etiam praeſentibus in oppido Franckfordienſi conuenit, ibiq; coram ipſo Domino noſtro Rege Romanorum aſſiſtentibus ſibi tam Electoribus quam alijs Principibus, Comitibuſq; antedictis, caeterorumq; nobilium hominum multitudine copioſa praeſente demonſtratum extitit manifeſte, ac ſolis ſplendore clarius eſt deductum, ſcilicet D. noſtrum Vrbanum Papam ſextum in ſacroſanctae Romanae ac vniuerſalis Eccleſiae ſummum Pontificem, per Cardinalium protunc Romae praeſentium Canonicam, & communem electionem aſſumptum, & per eoſdem ſolemnibus & conſuetis*

ritibus coronatum. Et quod eundem D. nostrum Papam ipsi Cardinales postmodum per non modica temporum curricula continue subsequentium tam consistorialiter, quam alias omnis honoris studio venerationisq; cultu quibus summum Pontificem venerari conuenit excoluerunt. A

Atq; idem Dominus noster. Apostolicus, ex his & alijs, quæ singula scribere gratia breuitatis omittimus, ante omnem discordiam schismatis, quod nunc inimicus homo spe deductus inani in quædam mundi climata nequiter disseminare contendit, in Papatus pacifica possessione quieuit, sicut per totum Imperium, ac etiam diuersas alias prouincias atq; Regna ipsam possessionem obtinuit incunctanter. B

Ex his ipse D. noster Romanus Rex orthodoxæ fidei Zelo succensus tanquam Princeps Catholicus Romanæ Ecclesiæ Aduocatus, & defensor eximius, præhabita deliberatione matura, cum antedictis Principibus, omnibus & singulis in hoc secum vniformiter concordantibus, conuenit; se insimul præfatum D. N. Vrbanum pro summo Pontifice firmiter habituros. Et quod ipse D. noster Rex Romanorum sæpedictus D. N. Vrbanum in præfata sua papatus possessione defenderet, ac eidem contra resistentes assisteret consilijs & auxilijs oportunis. C

Hæc omnia & singula præfatus Dominus noster Romanorum Rex, præfato suo solemni concilio tam vobis quam alijs sacri Romani Imperij fidelibus pro tunc absentibus nunciare disposuit, attentius requirendo & solertius exhortando, vt omnes & singuli sibi præmissis fideliter adhæreant, nec ad partem dicto D. nostro Papæ contrariam quoquomodo sustinendam se patiantur induci, neque literas vel processus quoslibet, in derogationem ipsius D. nostri Papæ tendentes infra limites seu potestatem suam publicari permitterent siue legi. D

Et quia ad plenum nobis non constat, si vos nuncios dicti D. N. Regis receperitis, super eo specialis dilectionis fauore, quo erga vos & Ciuitatem vestram Catholicam synceris præcordijs afficimur ex antiquo, vnà cum Reuerendo in Christo patre D. Cunone Archiepiscopo Treuirensi auunculo nostro charissimo, & Illustri Principe D. Ruperto seniori Comite Palatino Rheni, & Duce Bauariæ sacri Romani Imperij electoribus nostris charissimis, qui etiam literas suas vna cum præsentibus vestræ discretioni destinare,

A *destinare curarunt, huius facti veritatem simplicem duximus exponendam, vt eos, qui contra S. Romanam Ecclesiam, dictumq; D. N. Vrbanum sextum iniquitatis trahentes vehiculum, vnitatem tunicæ inconsutilis scindere, ac oues gregis in lupinos morsus sæuissimos suis relatibus confictis abigere non formidant, patentius cognoscentes, super plebem, & populum vestrum Leodiensem fideles excubias peragendo, non patiamini per ipsos notissimos AntiChristi discipulos dictam plebem Christicolam à saluifica manu Petri piscatoris abduci, & in abyssum pelagi perpetua periclitatione* Ioan. 19.

B *damnari, Præcauentes etiam summopere ne dictorum falsidicorum literæ seu processus aut etiam infecti Sermonis eloquia infra vestram Ciuitatem vllatenus admittantur vel etiam audiantur.*

Per hoc calamitati quam patitur in præsenti Christi sponsa immaculata virgo mater Ecclesia salubriter succurretis, & in futuro vestræ saluti perpetuæ, ac in præsenti sæculo status, & honoris integritati præclare tutissimo præsidio consuletis; vosq; sacri Romani Imperij, cuius honorabile membrum inseparabiliter permanetis, red-
C *detis orthodoxis verbo & operatione conformes. Nobis, & dictis nostris coëlectoribus super his vestram beneuolam cum portitore præsentium rescribere placeat responsiuam. Datum Luisze die 25. mensis Iulij.*

Scripsit Vrbanus, & alias litteras Capitulo & Clero Ciuitatis Leodiensis, ex quibus quæ fuerit Cleri Leodiensis sententia de hoc schismate satis eluceſſit sic igitur habet. *Vrbanus scribit Capitulo Leodiensi.*

Vrbanus Episcopus Seruus seruorum Dei dilectis filijs Capitulo & Clero Ciuitatis Leodiensis Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum ineffabili mentis iubilo altissimo referimus gratias, quas nostra potest infirmitas, ex eo, quod sicut à fidedignis accepimus, largitor
D *omnium bonorum Deus mentium vestrarum oculos illustrauit, vt declinatis laqueis quos per mundum, proh dolor, AntiChristus quasi vndiq; iecit, per veritatis tramitem ambuletis.*

Pro quo prudentiã vestram dignis in Domino laudibus attollẽtes, deuotionem vestram rogamus per viscera misericordiæ Iesu Christi, quatenus spiritum fortitudinis assumentes, literas monita vel mandata illius hæresiarchæ Roberti videlicet olim Basilicæ 12. Apostolorũ Presbyteri Cardinalis, qui Clementem Papam 7. ausu temorario nominari se fecit, excelsis & intrepidis animis respuatis, eiusq; Luc. 1.

 virulen-

virulentis, & pestilentissimis suggestionibus, quibus sicut intelleximus impressionem tumultumq́; popularem fuisse in Canonica electione nostra prætendit, nullatenus intendatis. Quinimo tãquam Orthodoxæ fidei feruidi Zelatores præfatum hæresiarcham eiusq́; sequaces, qui Zisaniam in agro Dominico, & cuncto populo Christiano serere non pauescũt, eorumque legatos & Nuncios quacumq́; dignitate præfulgeant capere seu capi facere, & alias persequi toto mentis desiderio iuxta vestrarum virium suppetentiam studeatis, proinde præter nostram & apostolicæ sedis gratiam, & humanæ laudis preconia, eternæ vitæ præmia merituri. A

Math. 13.

Deo etenim gratias, quia aduersariorum nostrorum, qui aduersus nos velut testes iniqui insurrexerunt. Et in quibus mentita est iniquitas sibi, malitia manifestissime detecta est, ac nostra innocentia nostraq́; Iustitia adeo notoria cunctis patet, quod nulla potest tergiuersatione fuscari. Testis etiam nobis est ille, qui nil ignorat, quod si sensissemus nos per ostium non intrasse, per horæ spatiũ non fuissemus ausi in Petri Cathedra residere. Sed quia sicut est toti mundo notoriũ, & nisi malitia hostium nostrorum mentis oculos obcæcasset, ipsimet hoc etiam faterentur, prout alias ore, & literis confessi sunt, & per euidentia facta manifestaq́; signa notissimum fecerunt, quod per viã S. Spiritus ad sustinendum Ecclesiæ vniuersalis onera nostram imbecillitatem Deus elegerat. B

Psal. 26.

C

Ideo deposita formidine fortitudinis thoracem induentes decreuimus pro defensione veritatis, & fidei catholicæ, sponsæque nostræ quibuscumq́; periculis, & persequutionibus obijcere corpus nostrum in illo, qui in se sperantes non deserit, confidentes, quod Ecclesiam suam nunquam derelinqueret, sicut nec aliquando reliquit, licet eam quandoq́; permittat persequutionum fluctibus agitari.

Iam etenim procellulæ, quæ super cacumina montium se videbantur extollere, incipiunt quietari. Nam post nobis nuper missam de cælo victoriam, qua Britones, & Vascones, alijque stipendiarij & præfati hæresiarchæ sequaces conflicti fuerunt, postq́; deditionem Castri S. Angeli de vrbe eodem die non sine miraculo sequutam, dilecti filij Neapolitani Zelo deuotionis accensi prædictum hæresiarcham antipapam, & Catholicæ fidei subuersorem de Ciuitate Neapolitana, in qua sperabat in pestilentiæ Cathedra residere, cum magno opprobrio fugauerunt. Ioanna quoq́; olim Regina Syciliæ quæ ab illis pestilentissimis viris seducta per errorum tramitem ambulabat, abiurato errore D

Psal. 1.

A *errore huiusmodi nos credit & tenet verum Iesu Christi vicarium, & cœlestis clauigeri successorem, de die autem in diem eiusdem Ioannæ solemnes Nuncios expectamus. Die quoq; 3. præsentis mensis Iordanus de Vrsinis de Mareno, qui nos & dilectos filios populum Romanum cum auxilio sequacium antichristi multipliciter molestabat, illo faciente in cuius ditione cūcta sunt posita, in spiritu humilitatis rediuit ad obedientiam nostram, & Ecclesiæ prælibatæ.*

Super his autem vobis latius explicandis dilectis filijs Ioanni de Dunghen, & Ioanni Lovvys, Magistris in artibus, & in vtroq; iure B *peritis harum latoribus, velitis fidem indubiam adhibere. Datum Romæ apud S. Petrum pridie Idus Iunij Pontificatus nostri anno secundo.*

Dum hæc impigre datis hincinde à Pontificibus literis per orbem Christianum disseminantur, cœpit Ecclesia in partes diuidi alijs Vrbanistis alijs Clementinis appellatis, cœpit alter in alterutrū cēsurarum fulmina iacere, dignitatibus priuare, ad arma prouocare, classicum canere, & imprimis Clemens, qui Auinionem vbi sedem cum suis Cardinalibus collocare constituerat proficiscens, copias C Britannicas (quas Papa Gregorius adhuc Auinionæ existens pro defensione Ecclesiæ in Italiam miserat) secum duxit, quibus in itinere Tyburtum Anagniam & vicinos agros prædari & exurere, aliaque huiusmodi hostilia exercere cœpit.

Alter Pontifex alterū censuris subijcit, dignitatibus priuat.

Clemens arma sumit.

Ita Europa tota animis studijsque discissa, Francia, Hispania, Scotia, Sabaudia, cum adiacentibus Clementi adhæsêre; Italia, Alemānia, Anglia. Flandria, Hungaria, Bohemia, partesque vicinæ sub Vrbani obedientia permansêre. Non deerant tamen qui se neutrales dicerent, donec concilio generali res tota decideretur.

Europa studijs in duas partes scinditur.

Durauit hoc perniciosum schisma annis ferme 40. vsque ad concilium Constantiense quo Dei singulari munimine Ecclesia scissa vnitati pristinæ restituta est.

D ANNOTATIONES.

Originem Schismatis huius eo diligentius fideliusq; potuit auctor noster describere, quod Romæ esset, dum quæ hic narrat, gererentur. Vide Platinam conformiter ad auctorem nostrum scribentem, & alios, qui de rebus huius temporis scribunt.

CAPVT.

A

Persandus eligitur à Capitulo in Episcopum & confirmatur à Clemente Antipapa, Arnoldus Horneus ab Vrbano Episcopus creatur, & aduocatur à Leodiensibus.

CAPVT XIII.

DEfuncto Ioanne de Arkel anno redemptionis nostræ 1378. quinta die ab eius obitu concordibus Canonicorum sententijs electus est in Episcopum Leodiensem Dominus Eustachius dictus Persan de Rupeforti Canonicus Leodiensis, nec longa post mora D. Wilhelmus Volen vice Decanus Leodiensis, & Abbas noui Monasterij Hoyensis alijque primarij viri in Italiã ablegantur ad Confirmationem à Summo Pontifice impetrandũ; hi à Cardinalibus Clemẽtinis Auinionem mittuntur, inde Fundos proficiscuntur, vbi Clemẽs erat, à quo, malo consilio, confirmationem accipiunt. B

D. Eustachius Persan eligitur in Episcopũ Leodiensem.

Confirmatur à Clemente Antipapa.

Vrbanus interea verus Pontifex, quem non latebat Ioannis de Arkel obitus, & præpostera Persandi Confirmatio, Dominum Arnoldũ de Horn sub id tempus in curia existentẽ ad Episcopatũ Leodiensem ex Vltraiectensi euehit, tum vt ius veri sui Pontificatus Leodiẽsibus manifestaret, tum vt Ecclesiæ Leodiensi de Episcopo grato, & maxime pro rerum Leodiensium statu idoneo prouideret. Erat enim is ex Comitibus Hornanis finitimo patriæ Leodiensi loco progenitus, virili in ætate, annos natus circiter 40. viribus corporis & animi pollẽs, Iurisprudẽtiæ sicut & rei militaris apprime peritus, qui Ecclesiæ Leodiensis Iurisdictionem in pace conseruare, & belli tempore contra hostiles inuasiones defendere posset. C

Vrbanus Arnoldum de Horn ad Episcopatũ promouet.

Dum hæc agit Vrbanus orta est inter Persandũ Episcopum & D. Waltherũ de Rupeforti eius fratrem Episcopatus Mamburnũ grauis simultas ratione prouentuũ mensæ Episcopalis; dicebat enim Waltherus illos interim dum legittime confirmatus non esset Episcopus ad se veluti Mamburnũ pertinere, ille & se legitime confirmatũ, & fructus omnes hactenus decursos suos esse contendebat. Cum nemo interim hanc inter fratres controuersiam facile dirimere posset, Persandus cum Wenceslao Brabantiæ Duce, Archiepiscopo Coloniẽsi, & Duce Iuliæ fœdus inijt, quod grauiter Leodienses acceperũt. Quocirca Hornanum, quem ab Vrbano ad Episcopatum euectum didicerant, aduocant, fidem, obedientiam, opemque promittunt. D

Discordia Persandi & Mamburni.

Persandus deficit ad Ducem Brabantiæ.

Ille igitur Leodiensiũ votis satisfacturus, eodem anno paulo ante festiuitatem Natalis Domini cum Ludouico fratre, splendido multorum patriæ procerum Comitatu Leodium ingreditur, & à Clero Magistratu, & populo magno applausu recipitur.

Arnoldus de Horn Leodiũ venit vti mãburnus.

Cum vero videret rem periculo plenã si prouisionem ab Vrbano sibi factam prouisioni Clementinæ Persando factæ præferret, quod Leodij

Leodij factiosi non deessent, qui partibus Clementis fauerent, nec in A vicinis Brabantiæ locis certum vsquequaque esset, Vrbanum verum esse Pontificem, hoc temperamentum inijt, vt iam non Episcopum se profiteretur, sed mamburnum, maximè quod in agro Vltraiectensi sopiendis quorundam Geldrorũ motibus adhuc distineretur. Itaque placuit Leodiensibus consilium, constitutoque fratre suo D. Ludouico Hornensi loco sui Mamburno, rediit Vltraiectum.

ANNOTATIONES.

Hoc totum caput confirmatur ex chartis & documentis Ecclesiæ & patriæ Leodiensis, nec non communi relatione Chronicorum præcipuorum Ioannis Stabulaus, B *Zantfhetz & Gemblacensis.*

Bellum Persandi, Ducum Brabantiæ & Iuliæ, Archiepiscopiq; Coloniensis, contra patriam Leodiensem.

CAPVT XIIII.

IGitur Persandus & cum eo Brabantiæ & Cliuiæ Duces, necnon Archiepiscopus Coloniensis magno cõscripto exercitu Traiectũ ad mosam veniunt, primores vrbis 24. quod Hornano per Vrbanum creato adhærerẽt, in exilium mittunt, inde se in omnes patriæ Leodiensis partes diffundunt prædas agentes. C *Viginti quatuor Traiectẽses in exilium mittuntur & quare.*

His exacerbati Leodienses Persandum Episcopatu tanquam proditorem sacrilegum excidisse publice edicunt, eius signa concremãt; Horneum Episcopum cõmuni acclamatione tanquam à legitimo Pontifice Vrbano datum gratulabundis vocibus acceptant, fortunas vitamque in eius obsequium offerentes. *Persandus deponitur & eius insignia cõcremantur.*

Deinde cõuentu patriæ indicto, Oppida castraq; armanda, & præsertim loca Traiecto vicina decernunt, viros egregios rei militaris gnaros illis præficiunt, Viseto quidem Wilhelmum ab Horion probũ strenuumque militem, Hasbaniæ D. Rasonem. *Patria armatur.*

D Dum his omni studio insistunt, Dux Wẽceslaus totam (vt iactabat) patriam populaturus, tria equitũ millia versus Iecorã fluuiũ submittit, qui vicinos quidẽ pagos spoliarunt. Sed Tongrenses eorum aduentum per exploratores edocti quosdam occiderunt, nouemdecim ceperunt, ac reliquos in fugam egerũt, & capti quidẽ (lex enim huius atrocis belli erat, vt nullius vitæ parceretur) ceruices suas gladio supposuêre. Inter quos eminebat insignis nebulo Thealtrinus de Schyme infestus patriæ Leodiensis hostis. *Dux Brabantiæ patriã vastat.*

Leodienses igitur Ducis patriam ingressi Hanutum spoliant, cremantque, inde ad Landen properãt. Constituerant illic Brabanti 14. milites cũ multis lancearijs, qui audito Leodiensiũ Trudonensiumq; *Et vicissim Leodienses patriam Ducis.*

F aduentu

aduentu terga vertentes Thenis montem confugiunt. Interea Leodienses Landen depopulantur. Erant & in terra Dalensi equites Ducis quingenti, illuc concito gradu properant, Mosam traijciunt, hostem adoriri parant. Sed cum Erabanti legem datam intelligerent nulli captiuo parcendum esse, ea sibi minime certandum rati, in fugã se dederunt. Itaque Leodienses villas transmosanas numero viginti quatuor deprædatas flamma horribili absumunt. A

Leodiẽses certamen Duci offerunt. Dum vtrinque hæc geruntur, & nihil præter flammas Leodinus Brabantinusque ager circumspicit. Leodienses miserti ad Ducem mittunt rogantque, vt vtrinque ab incendijs temperetur, armis negotio finis ponatur: Ad quæ Dux respondisse fertur sibi cum rusticis *Insolentia Ducis.* certamen esse nolle; Archiepiscopum vero & Ducem Iuliacensem hoc verbo offensos subiecisse, vere non rusticos esse Leodienses, sed B *Deseritur à Duce Iuliæ & Archiepiscopo Coloniensi.* milites, eosque strenuos, eoque dicto Duci statim valedixisse, quod auxiliares copias illi subministrassent non ad miserorum ædes concremandum, sed ad hostem more militari debellandum. Vnde vires Ducis Brabantiæ mirum in modum excisæ extenuatæque fuere.

Erat ijsdem diebus in castris Ducis Comes Salmensis agrum Condrosianum exedens dissimulante Hugone de Bassins Condrosij Balliuo. Cuius rei conscij Hoyenses & Dionantenses de vtroque egregiã vindictam sumpserunt.

Hoyenses & Dionantenses patriam Ducis vastant. Nam & Hugonis domum incenderunt, & patriam Luxemburgensem vsque ad ipsum Marchiense oppidum ferro flammisque vastarunt. Inde migrantes Han super Leschiam cum castro incenderunt, villam de longo prato in deditionem acceperunt, & mulctarunt. Hanutum rursus accesserunt, & quod in eo vicinisque locis reliquum erat, flammis absumpserunt. Raso de Lamin, D. de Harduemont, Balliuus de Moha, Ioannes Rocheris cum suis Geldoniam, & loca Brabantiæ finitima Thenismontem vsque concusserunt. C

Dux inglorius patriam Leodiensem egreditur. Huiusmodi victorijs Hoyenses Dionantenlesque elati rursus in hostes regrediuntur, villam de longo prato, quam ante gratiose mulctarant, vi capiunt ignique succendunt, die sequenti castrũ illius satis munitum spoliant, concremant, & multa hostilitatis signa circumquaque relinquunt.

Rebus nostris ita ex voto succedentibus Dux Brabantiæ, qui agrũ Leodiensem vastare disposuerat vndique vastari, prædarique se conspiciens relicto Traiecto per Comitatum Lossensem non sine periculo transiens inglorius Bruxellam repetit. D

Sub idem tempus Tongrenses quosdam prædones transmosanos, vsque ad castrum de Petersem persequuti in fugam adegerũt, verum Ducibus Tongrensium regressis, quidam ex gregarijs subsequentes *Castrũ de Petersem subruitur.* suborta rixa à familiaribus D. de Petersem occisi fuerunt. Vnde Leodienses querela Tongrensium audita iniuriam vindicare cupientes castrum D. de Petersem egregium & forte, quamuis ille condignam & largam proocisis compensationem offerret, demoliti sunt.

Interea

A Interea Comes Flandriæ treugam annalem inter Ducem & patriā Leodiensem procurauit quæ in festo S. Luciæ proclamata fuit. *Treuga annalis proclamatur.*

Sub finem huius anni moritur Carolus Imperator Bohemiæ Rex, qui 32. annis regnauit reliquit duos filios Wenceslaum & Sigismundum: Wenceslaum ante obitum suum Cæsarem appellauit. Hic cum iam cum patre regnasset annis octo post obitum patris imperauit annis 22. vir ignauus patri dissimilis, cui propterea Imperium ablatum fuit anno 1399. *Mors Caroli Imperatoris.*

ANNOTATIONES.

B 1. *Quæ hic habentur de bello Persandi, Ducum, & Archiepiscopi Coloniensis, desertione Ducis Brabantiæ propter eius insolentiam, eiusq; inglorio recessu, confirmantur Chronicis Ioannis Stabulaus, Zantfliet, & Gemblacensi. Si quis velit particularius videre causam & destructionem Castri fortißimi de Petersem legat Chronicon Zantfliet.*

2. Moritur Carolus Imperator:] *Vide Naucl: Geneb. & alios.*

C *D. Arnoldus de Horn præsentatis Capitulo literis Vrbani Pontificis, & WVenceslai Imperatoris inauguratur in Episcopum, & mox arma sumit contra D. Ioannem de Rodemache.*

CAPVT XV.

TReugis igitur publicatis D. Arnoldus de Horne anno 1379. die crastino S. Seuerini insigni ducentorum, & amplius nobilium Comitatu stipatus Leodium ingressus est, non iam vt patriæ māburnus, sed vt Episcopus & Princeps, solemnibusque cum Capitulo & Magistratu sacramentis seruatis, literas Episcopatus ab Vrbano Pontifice & regalium ab Wenceslao Imperatore concessas Capitulo præsentauit, Exemplar literarum Wenceslai sic habet. *D. Arnoldus de Horn inauguratur vt Episcopus & Princeps.*

D *WVenceslaus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, ac Bohemiæ Rex, Magistris ciuium, Proconsulibus, Consulibus, Maioribus, Scabinis, Iudicibus, communitati Ciuitatis Leodiensis, nec non omnibus & singulis terrigenis, incolis, & habitantibus terræ districtus Leodiensis gratiam Regiam, & omne omen bonum.* *Literæ concessorum regaliū.*

Fideles dilecti quia venerabili Arnoldo Leodiensi Episcopo nostro, & Imperij sacri Principi feuda Regalia suæ Leodiensis Ecclesiæ absenti de innata nobis benignitatis clementia & gratia speciali per nostras regales literas duxerimus concedendum, ipsumq; absentem

tanquam præsentem, de eisdem Ecclesiæ suæ feudis regalibus legitime & realiter inuestiuimus, prout hæ regales nostræ (vt præmittitur) literæ id edocent clarius, & expressius. A

Idcirco fidelitati vestrum omnium in genere specialiterque vestrum cuilibet auctoritate Romana, regia, & de nostra certa scientia mandamus, & iniungimus seriose, quatenus eidem nostro Principi Leodiensi & vestro Episcopo in omnibus, quæ feuda sua regalia, & temporalitatem suæ Leodiensis Ecclesiæ in toto vel in parte concernere videntur, iuxta morem & ritum in Ciuitate & extra per totum Episcopatum Leodiensem obseruatos hactenus, velitis & debeatis parere, & sine qualicumque renitentia fideliter obedire. B

Datum Nurembergæ 1. die Septembris sub appenso sigillo, Regnorum nostrorum Bohemiæ anno 17. Romanorum vero 4.

Horneus Episcopus init fœdus cum Duce Brab.

Igitur Episcopus & Princeps inauguratus vt pacificum regiminis sui initium haberet, cum Duce Brabantiæ, de cuius sanguine ex latere materno prodierat, fœdera pacis inijt, in quibus vnum fuit, vt prouentus Episcopatus in agro Iuliacensi sitos, quos fauore ipsius nuper Persandus leuauerat deinceps reciperet. Persandus igitur vtriusque Principis Brabantiæ, & Iuliæ fauore derepente se priuatum conspiciens, vnum sibi contra Hornanum refugium restare videbat, vt opem Clementis antipapæ, illiusque adhærentium imploraret: sed cum Leodienses Vrbani partes tuerentur, & Hornanus tum parentibus potens, tum populo gratus esset, relicta dignitate, quod reliquum vitæ fuit priuatim sibi traducendum putauit. C

Persandus relicta dignitate priuatam vitã agit.

Iustitium cessat.

Horneus igitur Regimini manus admouens, primum omniũ tribunalia, quæ à morte Ioannis Episcopi clausa fuerant aperiri, & vnicuique iustitiam ministrari iussit.

D de Rodemach bellum indicit Horneo.

Interea D. Ioannes de Rodemache fœcialibus missis bellum illi & patriæ contra fœdera nouissime cum Duce inita indicit, mox castra ad oppidum Bullonense metatus, illud inerme non difficulter cepit & spoliauit. Arcem vero resistentibus fideliter fortiterque præsidiarijs deserere coactus fuit. D

Horneus exercitum cogit.

Horneus cognita Domini de Rodemache perfidia, coacto Leodiensium, Hoyensium, & Dionantensium exercitu Bullonium magnis itineribus contendit; Rodemache Episcopi suorumque potentiam veritus in Arcem de Chetapier se coniecit; sed cum illius munitionibus non satis fideret, im misso in eam igne fugæ se dedit. Leodiensium porro exercitus ad Castrum D. Gerardi Rocourt, Lupisitus nuncupatum, Ducatus Barensis applicuit, eique, quod Domino de Rodemache Bullonium spolianti auxilia subministrasset, vices repẽdit, castro ipsius spoliato ac solo æquato.

Castrum Lupisitu. spoliat & diruit.

Dum

Dum hæc in agro Bullonensi fiunt, Louanij tumultus popularium
A aduersus primores vrbis exortus est, cuius occasio ista fuit. Wenceslao à Duce Iuliæ capto, plures Brabantini (vt ad annum 1371. diximus) simul capti ingenti lytro se redimere debuerunt. Quocirca Wenceslaus vectigal populo indixerat, cuius collectam cum sibi primores vrbis arrogarent, nec populus illis fideret, cœpit aduersus eos conspirare, resque eo progressa est, vt amotis Senatoribus viros ex suo corpore delegerint, qui ærarij publici curam haberent. Quo in statu exacto prope triennio, cum huius seditionis auctor ad Conuentum patriæ Bruxellas venisset, à Ioanne Caiserio viro nobili, qui metu vulgi Louanio illuc profugerat, occisus fuit. Hac cæde accensa multitudo in Curiam irrumpens Senatores nu-
B mero 16. (vt quidam tradunt) fenestris eijcit, quos alij foris expectãtes partim infestis hastis excipiunt, partim trucidant.

Tumultus Louaniensis contra suum Ducẽ VVenceslaum.

Tantam sæuitiam rabiemque pertæsus Wenceslaus, copias Louanio admouit, vt eo capto huius ciuilis motus auctores compesceret.

VVenceslaus obsidet Louanium, tandem ingreditur & rebelles corrigit.

Protracta in septem hebdomadas obsidione, cum Oppidũ expugnare non posset, tandem cum paucis admissus, seditionis incentores eiecit, vnico inter alios insigni Ioanne Suarterio, qui & ipse plebem concitauerat, gladio subiecto.

Eodem anno consentiente Episcopo, & Capitulo, cum Præsidiarij de Argenteal Visetensibus molesti esse pergerẽt, factus est pons lig-
C neus iuxta Visetum quo Leodiẽses facilius mosam traijcere, & Visetensibus opem ferre possent.

Pons ligneus iuxta Visetum.

Incidit quoque in hunc annum origo cruenti, & diuturni Gandẽsium tumultus, qui à paruis (vt solet) initijs ortus in septem annos, hoc est ad annum 1385. quo scribere desij, protractus fuit, & supra ducenta hominum milia absumpsit.

Origo tumultus Gandensis.

ANNOTATIONES.

1. D. Ioannes de Rodemache fœcialibus missis:] *Zantfliet fuse bellum hoc describit, sicut & pacem factam interuentu Regis Francorum & satisfactionem quam idem D. præstitit Episcopo & patriæ.*

D 2. Louanij tumultus popularium:] *Barlandus idem refert in Chron. Ducum Brabantiæ cap. 64.*

3. Eodem quoque anno consentiente:] *Chronicon Gemblacense.*

4. Origo cruenti & diuturni:] *Vide Paulum Aemilium & Meyerum ad hunc annum.*

CAPVT

A

Arnoldus Episcopus Aquisgrani præsens accipit Regalia ab Imperatore, Ludouicus Comes Flandriæ mouet bellum Gandensibus rebellibus, quibus fauent Leodienses.

CAPVT XVI.

Cæsar VVenceslaus venit Aquisgranum. Vrbanus per Germaniā declaratur verus Papa.

ANno à partu virgineo 1380. Wenceslaus Romanorum, & Bohemiæ Rex cum Illustrissimo Pillero Cardinali Rauennate splendidissimoque Principum Electorū Comitatu venit Aquisgranum, venit illuc & Horneus Episcopus magna stipatus nobilium B patriæ caterua. Hoc in Conuentu inter alia rursus actum, vt exorti nuper perniciosi schismatis omnis tolleretur disputatio. Igitur longa maturaque deliberatione habita, iterum visum fuit, vt Vrbanus verus Pontifex, & legittimus Beati Petri successor nonobstantibus quibuscumque Clementis antipapæ publicatis processibus, per terras Imperij declaretur & pro tali recipiatur. Quo vnanimi Principū electorum sententia concluso, Horneus quod iam absens ante fecerat, ipse coram faciendum ratus, feuda, & Regalia à Cæsarea Maiestate pro veteri cōsuetudine sibi clementer concedi, patriamque Leodiēsem in suam paternam tutelam, defensionem, & gratiam recipi rogat, cui Cæsar pro ingenita clementia annuit. C

Horneus præsens accipit regalia.

Lodouicus Flādriæ Comes incipit ordiri bellum cōtra Gandenses.

Sub Calendas Septembres, eiusdem anni Comes Flādriæ Ludouicus, redacturus in ordinem rebellantes sibi Gandenses, cum iam totum illorum agrum vastasset, cohortes Gandauum mouet, vt oppidū obsidione premat. Huius militiæ Magister (Mareschalcum vocant) erat Galterus Augiensis necdum primam adolescentiam egressus, cætera fortis, & animosus valde, cui aderāt & multi alij primæ nobilitatis viri.

Mareschalcus Comitis adolescens animosus.

Obsidebat autem Comes Gandauum ad portas Brugensem, & Cortracensem, sed impedire non potuit quo minus per tres aut quatuor alias portas ciuitas commeatum omniaque necessaria acciperet, D quamuis sexaginta armatorum millia hac in obsidione habere diceretur.

Magnus numerus armatorū Comitis.

Maior Gandēsium.

Census quoque virorum actus Gandaui: censa 80. (quod vix credi potest) millia pugnatorum, supra quindecim & infra sexaginta ætatis annos: Bruxellani & Leodienses plurimum fauebant Gandēsibus, eosque per literas animabant, quod eorum optimam iudicarēt esse causam, quamdiu pro veteribus legibus & libertate pugnarent. Gandauenses igitur quamuis obsiderentur tantos tamen sumpsēre spiritus, vt magno egressi numero Alostum, & Teneremundam obsiderent, ac quidem sexto Calendas Octobris ingressi fuerunt pratum quoddam ex quo Alostum capi posse videbatur. Verum ciues aquis

Gandenses egressi inuadūt & obsidēt plura oppida.

aquis Teneræ fluuij laxatis locum repente inundarunt, vnde obsidẽ-
A tium non pauci submersi, complures etiam aquas euadere satagẽtes occisi. Inter hæc tamen Niniuen Oppidum diripuerunt, & incenderunt arcemque eius euerterunt. *Niniuen diripiunt.*

Dehinc sexta Octobris sex millia armatorum Alostum duxerunt. Præsidiarij Oppidi etsi mediocriter muniti essent, tamen impares se vidẽtes Bruxellam fugẽre. Interim Oppidum oppugnare missilibus ignem inijcere, denique Oppidanos ad desperationem, & fugam adducere. Hinc ingenti præda potiti Gandenses Oppidum incendio absorpserunt. Atque inter hæc quidem crebra cum Comite sed leuiter Commissa sunt prælia. *Alostũ capiũt & ingentem prædam abducunt.*

B Memorabile est quod apud Leodium pago Seranio sub hos dies accidisse mihi nunciatum est: cum parochus ibi sacram hostiam inter missæ solemnia de more eleuaret, cœpit præter morem æditunus vultum ab hostia cum fremitu auertere, vnde parochus in suspicionem eius quod erat adductus, sacris peractis confestim illum exorcisat, & inter alia multa dæmonem coniurationibus pressum adigit, vt non Clementem sed Vrbanum legitimum Papam esse profiteretur. Nam & ego, inquit, cum alijs, auctor fui, vt Cardinales Galli alterum, qui se modo Clementem nominat, eligerent. *Possessus profitetur Vrbanum esse verũ Pontificem.*

Nec illud memoria indignum quod per idem tempus in Villariẽsi Cystercienfis ordinis Monasterio accidit. Quidam frater Martinus nomine, cum Lutetiæ fauore quorundam mœcenatum aliquot annis
C sacris literis studuisset & gradu iam Baccalaureatus insignitus, ad vacantem Abbatialem dignitatem propter eruditionem, & quam de se fecerat temporalium recte administrandorum spem, electus fuisset, factum est contra, vt Ducis Brabantiæ aulam frequentare, Monasterij bona ac eleemosinas surripere dissipareque cœperit. Et cum religiosi superioribus suis quotannis visitantibus iam multoties querelas de sacrilega huiusmodi prodigalitate frustra proposuissent, tandẽ aliud nullum præsentius remedium rati, illum in vincula coniecẽre, quibus tamen postmodum deprecatis, liber factus, ad Horneũ Episcopum contendit & de Monachis suis queritur: Episcopus assumptis aliquot eiusdem ordinis Abbatibus Villarium visitat, Monachos aliquot carceribus mancipat: Abbas de Monachis suis quasi triumphũ
D agens, ego (inquit) B. Mariam Deiparam Sanctumque Nicolaum huius loci patronos sancte inuoco, precorque, vt signo aliquo demonstrent, quis cui iniuriam inferat. Vix verba finierat, & ecce *manus Domini super eum.* Nam ilico in amentiam versus ore ad terga conuerso instar bouis mugiens misera morte perijt. *Abbas prodigus misere à Deo punitur.* *Act. 13.*

In vigilia B. Lamberti quæ incidit in diem 16. Septembris obijt Carolus Quintus Rex Francorum relictis liberis Carolo 6. & Ludouico. Carolus regnauit 42. annis.

ANNO

ANNOTATIONES. A

1. Sub Calend. Septemb:] *De tumultu & bello Gandensium vide Paulum Aemilium, & Meyerum.*
2. Nec illud memoria indignum:] *Vide Chronicon Gemblacense.*

Ludouicus Flandriæ Comes conatur fame opprimere Gandenses, quibus Leodienses succurrunt. Mors misera Iohannæ Reginæ Syciliæ, quæ prima schismatis fautrix fuit. B

CAPVT XVII.

Comes Flādriæ vetat ferri Gādauum cōmeatum.

Fames magna Gandaui.

LVdouicus cum parum obsidione huiusmodi apud Gandenses proficeret, fame illos vincere cōstituit. Anno itaque post Christum natum 1381. Brabantos, Hannones, & alios commeatū eis deferētes aggressus, partim occidit, partim fugat, itineraque claudit, vicos quoque & arces circum Alostum promiscue concremat. Sed & Brabantiæ Dux, Albertusque Comes Hannoniensis vt Ludouico gratificarentur, commeatus Gandensibus deferendi copiam sub capitis sententia interdicunt: vacuantur interim Gandaui granaria vsque adeò, vt famelicum vulgus pistorum domos perrumpere, & panes vi rapere inciperet. C

Arteuelda tamen populi tunc dæmagogus nunc visitatis Monasteriorum ac ditiorum granarijs nunc procuratis ex Hollandia, Zelandiaque panibus pistis, farinaque vasis inclusa paulisper succurrit & populum sedat.

Egrediuntur duodecim milia fame fere confecta.

Sub quadragesimam autem cum vlterius inediæ resistere non possent, Duce Francisco Agricola egressi sunt versus Bruxellas ad duodecim circiter armatorum milia fame prope confecta. Quæ quidem impetratis per commiserationem ædulijs, tribus circiter septimanis apud Bruxellas primum, deinde apud Louanium constitêre. D

Bruxellenses & Leodienses sentiunt propitios.

Sed & Leodienses propitios experti, sexcentos currus ab eis frumento farinaque onustos reportarunt, ac in suam vrbem inuexerunt.

Et Horneus ipse se pro pace apud Comitem acturum pollicitus est.

Agricola quoque in suo ad Gandauenses reditu Ioannam Ducem Ludouici sororem pro concordia deprecatur, quæ addicit se fratrem Tornacum vt concedat rogaturā, ac cum eo per Commissarios suos vna cum Hannonibus Leodiensibusque acturam.

Interim currus suos Gandauum inducit obuiantibus sibi Bruxellā vsque

A vsque ciuium quinque milibus non sine incredibili gaudio & Leodiensium prædicatione.

Cum igitur nec fame suos domare posset Comes, Gandauum caduceatorem mittit, qui primores vrbis ad colloquium & pacis vel treugarum tractatum aduocet.

Gandenses cum ingenio Comitis parum fiderent venireque idcirco tergiuersarentur, tandem accepta ab eo fide publica, nonnullos submittunt, quos ipse ilico contra Gentium iura obtruncari fecit. *Perfidia Comitis.*

In Italia Vrbanus Pontifex in Iohannam Syciliæ Reginam exacerbatus, quod Cardinalibus rebellibus patrocinaretur, quæ tamen Romanis quam Gallis vicinior erat, & Vrbanum vti Neapolitanum B potius colere debuerat, illam multis excommunicationum nexibus implicitam regno priuat, illudque Carolo Comiti Durachij de Regũ Hungariæ prosapia progenito confert. *Vrbanus Ioannam Syciliæ regno priuat & Carolo Hũgaro donat.*

Carolus suis, & Vrbani Copijs adiutus Regnum fœliciter ingreditur, Ottonem Regem vincit, comprehendit, denique regnum occupat. *Carolus regno potitur.*

Regina vicinum in castrum acta, extremis prospicere cupiẽs regni hæredem scribit Ludouicum Andegauensem pro Carolo nepote minorenne Franciæ Gubernatorem, si forsan ipsam de Carolo Hungaro Regni sui inuasore vindicare possit. Sed in cassum omnia. Siquidem illam Hungarus antequam Ludouicus exercitum collegisset C vi iniecto faucibus eius puluinari extremo supplicio affecit, & Syculos in suam potestatem redegit. *Ioanna regni hæredem scribit Ludouicum Andegauẽsem, sed frustra.*

Per hos dies pons ligneus, quo mosa traijci possit inter Seraniũ, & Iemeppiam à Leodiensibus extruitur.

ANNOTATIONES.

1. Ludouicus cum parum obsidione:] *De fame Gandensium, ope illis data per Leodienses præter nostratia Chronica Zantfliet & Stabulaus, testatur quoq; fuse rerum Flandricarum scriptor Meyerus ad hunc annum.*

2. Vrbanus Pontifex in Iohannam Syciliæ Reginam:] *Idem referũt fuse Platina, Paulus Aemilius & alij.*

D

Tumultus Leodij ratione Schismatis Vrbani & Clementis, victoria Gandensium de Comite Flandriæ, & mors Ludouici Andegauensis.

CAPVT XVIII.

ANno post Christum natum 1382. Quidam Ioannes de Sprymōt Ecclesiæ D. Bartholomei Leodij Canonicus Auinione rediens

 pluri-

Clementini in me & in Vrbanistarum conspirant.

plurimos dolis & mendacijs ad partes Clementis allexit, remque eo deduxit, vt plurimi se Clementinos iactare, & in Vrbanistarum Ducem conspirare auderent. A

Detegitur conspiratio.

Re igitur per Henricum Frerart illius anni Consulem detecta, Magistratū compellat, seditionem periculumq; instans detegit, vndecim aut duodecim priuatorū ędes armatis iam oppletas designat, qui Persandum in Episcopum electum, & à Clemente confirmatum in sedē Episcopalem restituant, Horneumque, & omnes Vrbanistas illi adhærentes vel in suas partes flectant, vel carceribus mancipent, aut neci tradant.

Caput Clementinorum.

Cum hæc Frerardus diceret. Ecce Henricus Ægidij homo audax, & eloquens, semipotus Frerardo obstrepere, Clementinos Persandumque laudibus efferre non erubuit. Re apertam in seditionem abeunte aduocantur proceres Henricus de Perweys, Waltherus de Rochefort, frater Persandi nuper Ciuitatis mamburnus, Ioannes de Boueria alter ciuium magister, alijque Ciuitatis Cōsiliarij, qui de Clementinis eorumque coniuratione informati, concito gradu ad domum Ioannis de Bruuiet Canonici Ecclesiæ Collegiatæ S. Crucis Leodiensis se conferunt, vbi nonnullos Clementinos armatos deprehendunt & in vincula conijciunt. Quo audito Ionnes de Sprymont tumultus auctor quantocius se in fugam conijcit. B

Capiuntur Clementini

Ioannes Sprymont fugit.

Sedato vtcumque hoc motu, consilia cum D. Horneo de re tota pre tempore conferunt, & in crastinum maturius pertractandam definiēdamque in Capitulo Leodiensi reseruant. C

Inquisitio in Clementinos.

Sequenti igitur die duo nomine Episcopi totidemque nomine Ecclesiæ primariæ & singularū secundariarum nominati fuerunt, qui diligenter in Clementinos inquirerent.

Per hos dies Ludouicus Comes Flandriæ cohortibus suis edixit, vt ad Calendas Mayas essent parati. Siquidem suæ intentionis esse à Brugensium supplicationibus Gandauum tendere, quod in extremis famis angustijs versarentur, sed & nobiles patriæ specialiter ad id monitos voluit.

Ludouicus Comes parat Gādauū capere.

Inter hæc Ioanna Brabantiæ Dux, Albertus Hannoniæ Comes, Arnoldus Leodiensis Episcopus intercessores ex condicto conuenēre, tandemque à Ludouico obtinuēre, vt de pacis conditionibus Tornaci tractaretur, quod & factum est octaua paschatis, conueniētibus ibi cum Episcopo primoribus Brabantiæ, & Hannoniæ quos Ioanna, Albertusque miserant. D

Mediatores pacis.

Comes nō vult audire de pace nisi facta b[o]... suorum vitæ mortisq; & fortunarum facultate.

Eodem ex Gandensibus missi sunt Senatores duodecim Philippo Arteuelda Duce, cui Gandano exeunti populus prouolutus sublata voce supplicauit, vt qualemcumque pacem referret. Quocirca commotus, omnia, præter ius necis, Comiti permittebat: Sed Comes offensus Brugis se continuit, nec de pace audire voluit, quam facta sibi vitæ mortisque & omnium fortunarum facultate.

Arteuelda igitur Gandauum redit, vocataque in forum ad concionem

cionem plebe, Comitis voluntatem exponit. Tunc miserabilis fletus, vlulatusque mulierum maxime & puerorum ortus. Et Philippus Charissimi (inquit) ciues, sunt hic 30. hominum millia qui intra dies quindecim non gustauerunt panem, eoque res iam nostræ sunt statu, vt ex tribus quodnam potissimum eligendum sit despiciamus; sacrane confessione purificati & templis inclusi moriamur, an illaqueatos irato nos Comiti tradamus, an armis adhuc fortunam experiamur, Brugasque petamus?

A

Quodcumque optimum factu censueritis, ego ad id exequendum me Ducem profiteor, primusque pro repub. offero.

Tum misera Concio, dedisti (inquit) optionem, elige igitur tu ipse, & te sequemur.

B

Gandauenses eligunt potius pugnando mori quã se Comiti tradere.

Ex omni igitur numero lecta sunt quinque circiter hominum milia, qui animorum magnitudine ac corporum robore præstantes adhuc erant:

Secundo die Maij Brugas mouent, & postero die mane in eo castra locant campo, qui à sylua proxima Beuerholtanus gentiliter appellatur.

Quinque milia Gandenſiũ Brugas obsident.

Interea Brugenses partim se ad pugnandum instruunt, partim sacra ambúrbalia religiose ob reuerentiam sacri sanguinis peragunt.

Arteuelda spem omnem mẽtemque ad Deum erectam suos habere iubet, in eo omnem fiduciam victoriæ ponendam, non in propriis viribus, aut sapientia, opeue humana.

C

Arteuelda ſuos animat.

His aliisque animos eorum confirmauit, moxque acies instruxit.

Ex aduerso Brugenses finitis omnibus sacris ac pretioso sanguine Christi circum vrbis mœnia de more portato, bene pransi Comitem adeunt, petuntque vt Gandauenses adoriantur, facilem de tam paucis fore victoriam. Fuère tamen qui die tam sacro pugnandum non putabant.

Brugẽſes bene pranſi ad pugnam procedũt.

Et nobiles quidam ex consilio Comitis in ea omnino erant sententia, vt nihil opus esset ipsos adoriri, cei tum esse vix per quatriduũ posse famem tolerare. Quod si oppidum oppugnare tentent, nil facilius, quam talem paucitatem mœnibus arcere.

Dantur meliora conſilia.

Sed erant hæc nimis sana cõsilia; Aliter diuinæ visum est prouidentiæ, quæ Brugenses, & Comitem punire constituerat. Adeo moræ impatientes erant Brugenses, vt pars absque vllo ordine excurrẽtes, mox velut oues & gallinarum pulli fuerint ab hoste mactati, & iam vero aduesperascere cœperat cum Comes ad triginta milia armatorum oppido Brugensi eduxit dimicaturus cum Gandauensibus.

D

Brugenſes moræ impatiẽtes ſine ordine currunt ad pugnã.

Cœperunt igitur, Brugenses iactare lapides per tormenta sua, Simul Gandauenses trecentos emiserunt iactus saxorum.

Ad primum clamorem, & impetum iactumque saxorum Brugenses velut lassi homines, qui vires non habent, desiungebantur ac per-

Pugna Brugenſi & Gandenſium.

Brugēses dant terga.

rumpi suos ordines ab hoste permittebant, intrantibusque fortiter Gandauensibus armis proiectis terga dederunt. A

Nec plus quam ipsum vulgus nobilitas præstitit virtutis. Omnis se vna cum Comite turpi fugæ mandauit:

Gandenses etiā Oppido Brugensi potiūtur.

Comes dispersa huc illuc nobilitate cum 40. non amplius viris Oppidum intrat, statutisque ad portam custodibus, mandat sub pœna capitis vt omnes adunati in foro oppidum saltem defendat. At Gandauenses accerrime rem gerentes per miliare cum dimidio pone sequuntur, terga cædunt, ad portā interfectis multis oppidum vi intrāt forumque omni pulso obstaculo occupant.

Comitis turpis fuga.

Comes nihilominus omnia reparare conatus cum funalibus accēsis magno numero in forum se dare putat, at vbi frustra se niti omniaque perdita esse videt, vt se tanto eximat discrimine, agmen sistit, extinctisque facibus, ac valedictis omnibus iubet, vt pro se quisque salutem quoquomodo quærat. B

Ipse vero ad aquas amoris proficiscitur, vbi per paruam scapham fossam Oppidi transmittit peruenitque ad proximum paguin cui fanum Michaëlis in Winebriga nomen, ibi rusticum nactus iumentū Rollarium fugit, atque inde Insulam.

Arteuelda forum Brugense seruat

Interea Agricola, tenente Arteuelda forum per Byrsam aliaque compita, & vicos celebriores quoscumque obuios occidit.

Brugensiū neces lamentabiles.

Lamentabile vero id erat, quod non modo Brugenses à Gandauensibus, sed etiam ab externis famulis suis trucidarentur. Externa enim seruitia ex Brabantia, Geldria, Leodio, Hollandia, Zelandia, Westphalia alijsque vicinis, vt videre captam esse Ciuitatem, per noctis tenebras in Dominos surrexerunt, eosque iugularunt furantes diripientesque quæcumque possent. C

Sic Diuinæ placitum voluntati, Comitem Brugensesque flagellare, qui primam accenderant facem tam luctuosi belli Ciuilis.

Rebelles ciuitates gaudent de victoria Gādensium.

Leodienses Rotomagenses Parisij, & aliæ pleræque Ciuitates gauisæ sunt ob Ludouici Comitis cladem & Gandauensium victoriam: Nam & ipsæ contra superbiam, & auaritiā nobilitatis arma sumpserant. In primis autem gaudebant Louanienses, qui eodem tempore motum contra Ducem suum excitarant. D

Dux Andegauensis proficiscitur in Italiā capturus possessionem regni Sycil.æ.

Sub idem tempus, cūm Dux Andegauensis gubernator Regni Franciæ intelligeret se Regem Sycilíæ testamento Ioannæ Reginæ scriptum, quantocius per Clementem Antipapam testamentum confirmari procurauit, iunctoque sibi D. Amædeo Comite Sabaudiæ lectissimum viginti quinque millium equitum conscribit exercitum, quo cum in Italiam, possessionem Regni accepturus, festinat.

Igitur Bononiam, Aquilegiam, & Marchiam Anchonitanam per angustas vias peragrans, partim contagioso morbo, qui istic grassabatur, partim rusticorum montanorum latrocinijs, qui ea loca per

per id tempus infestabant, non exiguam partem exercitus perdidit.
A His nihilominus difficultatibus quoquo potuit modo superatis, circa Neapolim appulsus, haud longe ab ea castra metatur, illam mox obsidione cingere meditans, sed incassum omnia; nam in dies magis ac magis exercitum pestis depopulabatur, & Vrbanus cohortes Anglorum equitum, peditumque instructissimas carolo Syciliæ Regi in auxiliũ mittebat, & suas singula oppida copias subministrabãt, quibus vndique cinctus Dux suorum suæque saluti consulendum ratus, vigesima nona Nouembris relicta Neapoli Apuleiam versus contendit illic in hybernis militem curaturus. Sed cum & istic commeatus deficeret, & solito acerbius pestis sæuiret, ac Carolum naues in portu relictas omni commeatu spoliasse, abduxisseque intelligeret, B mœrore confectus velut alter Antiochus in terra aliena inglorius obijt, militibus suis misere per Italiam partim cæsis, partim dispersis.

Eius exercitus perit.

Andegauensis in œrore consumptus obijt.

2 Mach. 9.

Iisdem diebus in suburbio S. Laurentij Ciuitatis Leodiensis Adolescens cum iuuencula matrimonium contraxit, in eoque iucunde vixit vsque ad dominicam proxime subsequentem, qua iuxta patriæ morem noui coniuges ad ædem sacram à Parocho benedictionem accepturi se conferre solent. Nocte igitur Dominicam præcedente, cum sani hilaresque ad cubile secessissent, mane exorto vterque deprehensus est mortuus, non leui suspicione eos de eorum cathalogo coniugatorum fuisse, quos depingit Raphaël Angelus Tobiæ loquens *Audi me* (inquit) *& ostendam tibi qui sunt, quibus possit præualere Dæmonium. Hi namq́, qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus, & mulus quibus non est intellectus.* Quanquam & alijs ex caulis subitaneum hoc genus mortis potuisse hos miseros incurrere, indubium est.

Gembl.

Duo noui coniuges deprehenduntur in lecto mortui.

C *Tob. 6.*

ANNOTATIONES.

1. Quidam Ioannes de Sprymont:] *Brustemius & alij nostrates Scriptores.*

2. Per hos dies Lodouicus Comes:] *Vide Paulum Aemilium, Meyerum* D *& alios.*

3. Nec de pace audire voluit:] *Baptista fulgosus de hoc Comite eiusq́, nimia in Gandenses seueritate lib. de rebus memorabilibus sic scribit.* Persæpe contingit vt prælio vincantur qui honestis conditionibus pacem abnuunt, quemadmodum Ludouico Flandriæ Comiti euenisse parentum nostrorum ætas vidit. Nam cum Gandauensem Vrbem, quod ab eo rebellauerat non longe ab ea positis castris obsideret, in magnam populum Gandauensem rerum necessariarum egestatem coniecerat. Itaque cum missis oratoribus lachrymantes errori suo veniam peterent, Ludouicus superbe respondit, se nunquam

facturum nisi pedibus nudis abiectis exterioribus indumentis, aperto capite, extra vrbem fune in collum appenso ad petendam veniam venirent. Tunc igitur cum id egissent se responsurum dicebat. Hoc responso commota Ciuitas, cum nullum iam nisi audendo remediũ saluti suæ superesse putaret, decreuit armis sumptis potius in acie cadere, quam per hunc modum venia petita ludibrio haberi. Egressi igitur ad eruptionem cum quinque milium numerum non excederent, magnamque tormentorum vim in curribus, & simul quatuor dierum cibaria secum deferrẽt, prius Christiana confessione lustrati aduersus Comitem, qui in vrbe Brugensi cum suis agebat, agmen direxerunt. Cum non longe ab eo abessent, munitis iam castris, in eos Comes cum circiter 30. hominum milibus impetum fecit. Ipsi autẽ omnibus tormentis vno tempore in Comitis exercitum vsi, & vna omnes castris egressi ingenti sublato clamore, tanto animorum ardore in eum irruerunt, vt temporis momento omnes eius copias funderent. Fugientes autem insecuti superueniente nocte cum eis Brugensem vrbem ingressi sunt. Nec multum abfuit quin Comes in ea clade caperetur: qui cum se in Furnarij lecto abdidisset, proxima nocte vrbem pedes egressus, vix ad Insulam (ea est vrbs) tutum in locum recipere se potuit. Cum autem post paruum tempus sine liberis decessisset, gener eius Philippus Burgundiæ Dux, vir socero longe temperatior omnem eum motum atque controuersiam compescuit. *Hactenus Fulgosus.* A B C

4. His diebus cum Dux Andegauensis:] *De toto hoc infœlici bello Ducis Andegauensis vide Paulum Aemilium Naucleum, Meyerum & alios.*

5. Ijs diebus in suburbio S. Laurentij:] *Idem refert Chronicon Gemblacense.*

Horneus tumultus Dionanti, & Trudonopoli exortos sedat, proficiscitur in Angliam, vt pacem inter Regem & Ludouicum Comitem Flandriæ componat. Vrbanus Pontifex plures Cardinales incarcerat, incarceratur & ipse ac à Carolo Sycilie Rege mox liberatur. Et paulo post Carolus intoxicatur & in mare proijcitur. D

CAPVT XIX.

ANno salutis nostræ octuagesimo tertio supra millesimum trecentesimum, insignem in sopiendis quibusdam popularibus motibus Horneus Præsul industriam solertiamque ostendit.

Prosequebatur litem coram Officiali Leondiensi ciuis quidã Dionantensis

nantensis, quam huius procurator in aliquot annos multis quæsitis
A ambagibus protraxerat, totamque miseri substantiam absumpserat. Cum igitur nec ipse, nec vxor haberent vnde familiam vltra sustentarent, impotentia animi victi, Magistratum adeunt, procuratoris procrastinationes, technas, fraudesque lachrymosis verbis exponũt & grauiter accusant: Quibus permoti Consules vniuersusque populus dedignantes contra vnum procuratorem litem intẽrare, iunctis animis cõtra ipsam Officialis Curiam omnesque illius procuratores conspirant, processus omnes literasque citatoriales commonitoriales, excommunicatoriales, aggrauatoriales, denique quæcumque curiæ mandata Dionanti reperta ad se deferri iubent. Deinde publi-
B ce in foro constructo rogo omnibus applaudentibus cremant, procuratorem ipsum extra iurisdictionis suæ limites proscribunt, arma in Curiam procuratoresque sumenda decernunt; *furor arma ministrat.*

Dionantenses conspirant contra Curiam & procuratores.

Comburunt publice omnia mãdata Curiæ.

Virg. lib. 1. Aeneid.

Lectis igitur ex tempore militiæ Ducibus, non exigua ciuium coniuratorum manu quamprimum Hoyum descendunt, factum exponunt, hominem suis fortunis cum vxore & prolibus nudatum in medium producũt, *fit cælo clamor*, omnesque pariter in Curiam procuratoresque cõiurant. Hæc velociter Leodium fama perferente, extemplo Hoyum pene solus aduolat Horneus, in medium populi iam pro-
C pe furibundi prorumpit, causam tumultus cognoscit, probat illisque subscribit, vindictam populo promittit, statimque cum omnium ciuium gratulatione & applausu tempestas exorta, sedata est. Sciebat nimirum vir experiẽtissimus principijs huiusmodi motuum quibuscumque rationibus obsistendũ esse, primasque scintillas quamprimum extinguendas, ne si vires sumpserit incendium extingui facile nequeat.

Horneus secreto Hoyum venit & tumultum sedat.

Vix eo fluctu sedato, Trudinopoli alia non minoris periculi tempestas excitata est; filijs Domini de Heers nothis vicinam in syluam venatum profectis, eorum canes agricolas Trudonenses, in quos forte inciderant, latratibus morsibusque aggressi sunt, quos cum illi à se fustibus acriter repellunt, accurrunt Heerenses eosque occidunt.

Nothi de Heers occidunt agricolas Trudonenses.

D Hiscædibus commoti Trudonẽses, sumptis armis agrum Domini de Heers populantur, villas spoliant, & exurunt, hostilia quæque in illius agricolas exercent, ipsum denique castrum adoriuntur. At Præsidiarijs fortiter se gerentibus, vnus Trudonensiũ, qui iam castri mœnia scanderat, perimitur. Dominus de Heers veritus ne Trudonensium multitudine crescente fortiores euaderent, Castrũque iniecto missilibus igne cremarẽt, Leodium ad Horneum Antistitem mittit, consilium, opemque eius implorat, satisfactionem pro nothorum suorum homicidijs, quorum ipse ignarus, esset promittit.

Oppidani ad arma conuolant.

Igitur Antistes, extemplo eo properat, tumultumque his conditionibus sedat, vt D. de Heers nomine nothorum duo millia florenorum

D. de Heers Horneum & Magistros Leodienses aduocat

norum Oppido Trudonensi, & aliud mille parentibus occisorum penderet, Trudonenses vero quia domos agricolarum D. de Heers concremarant, quod ad solum Dominum, & Principem Leodiensem in suis terris pertineat, certam pecuniæ mulctam persoluerent. A

Dum hæc gerit Horneus Leodij, Ludouicus Flandriæ Comes ad eum legatos mittit, rogatque vt suo nomine Angliam petat, Regem qui Flandriam cum Gandensibus sibi rebellibus vastabat, placaturus.

Vrbanus offert indulgentias bellantibus cõtra Clementinos.

Huius belli Anglici contra Flandros hæc origo progressusque fuit, Vrbanus Pontifex diplomata miserat in Angliam, omnibusque delictorum veniam obtulerat, qui aut contra schismaticos Clementinos arma sumerent, aut pecuniam (quæ neruus belli est) sacro huic bello gerendo contribuerent. Simul satrapis & belli Ducibus eam expeditionem professis, decimas, & prouentus Ecclesiarum per Angliam concesserat. Ita vt breui tempore per Regnum Angliæ vicies & quinquies centena millia Francicorum aureorum collecta dicantur. B

Gandenses cõgunt se Anglis contra Flandros.

Longa fuit inter Satrapas consultatio contra quos primum bellũ geratur, ideo quod Rex præcepisset in eos duntaxat mouendũ quos constaret esse Clementinos, & schismaticos. Igitur Hugo Chauerellus senex & expertus in Gallos, Spenserius vero suggestione Gandensium in Flandros mouẽdum censebat, qui ea de causa præualuit, quod, vt dicebant Gandenses, Flandria vere Clemẽtina esset, vt quæ fere tota in deditionem cessisset Regis Galliæ, & non amplius Comitis, sed Regis nomine gubernaretur. C

Flandri quare existimati Clementini.

Igitur 12. Calend. Iunias huius anni 1383. Greueningam primum mouent, Oppidum exiguum, quod tamen non nisi fuso multo sanguine capi potuit. Inde Bruchburgum id est Castrum paludis illis vicinum, quod se mox dedit, cuius exemplo Duynkerka, Mardica aliæque vicinæ munitiones in potestatem eorum venerunt.

Pugna Anglorũm cum Flãdris.

Ingens vbique tumultus, & trepidatio exoritur. Flandri magno prope Bergam conflato exercitu cum hoste certandum decernunt: Quo cognito Angli se parant, pugnatum acriter æquo aliquamdiu marte donec crebras Anglorum sagittas ex transuerso missas Flandri diutius sustinere non potuerunt. Prior igitur Flandrorum acies multis amissis cedere cogitur, tum altera perturbata terga vertit sed equitatum ferociter insequẽtem effugere nequit. Quare oppressi obtritique magno numero perierunt. D

Flandri vincuntur.
Angli prosequuntur victoriam.

Angli victoriam prosequentes Hypram venerunt, munitum erat Oppidum magnis fossis, muro cespitio, ac sepibus ex spinis flexis, quemadmodum antiquibus teste Strabone Belgæ sua Oppida firmabant.

His igitur in Angustijs constituta pene tota Flandria Comes valde sollicitus, præsertim quod sciret Hypram propter magnam mortalium

A talium multitudinem, quæ ad eam velut asylum recurrerat, fame domari facile posse, Arnoldum Horneum Episcopum ad se Insulam accersit, illumque exoratum ad Anglum mittit, vt exponat Hypreses iam inde ab initio Vrbano Pontifici semper obediuisse, Anglis nihil nocuisse, sed amicos semper illis fuisse, orare vt pro sua clementia ac iustitia gentem insontem nihilque mali meritam vexare desinat, exercitumque reducat, pro belli impensis æquam summam æris Ciuitatem numeraturam: Flandriam quoque si relinquat, se illi impensis suis cum quingentis equitibus per tres menses in quoscumque Clementinos militaturũ. Quibus per Episcopum propositis, Rex Oppidi potiundi nimis cupidus in proposito perseuerare, Clementi- *Comes Flandriæ Horneum mittit in Angliam pro pace sed frustra.*

B nos vsque vocare, nolle aliud credere, nolle nisi Oppido capto vel pedem discedere, se fidem Gandensibus habere, præterea memini; quocirca re infecta Horneus Insulam ad Comitem, indeque domũ per Hannoniam rediit.

Erat Rex sententiæ suæ tenacior, quod speraret breui totam Flandriam in potestatem suam venturam. Et reuera ope Gandensium ita euenisset, nisi Galliæ Rex, & Dux Audax mox Flandris succurrissent.

Sed nec Vrbanus Pontifex, qui belli huius auctor erat & fomes, permissu est quietus viuere.

Nam Paulo post Cardinales, quos ipse recens crearat, apud Carolum

C Sycilæ Regem tantum effecerunt, vt is quem & ipse Vrbanus ad regiam dignitatem promouerat, manũ in eum mitteret, illumque in carcerem conijceret, cuius sceleris princeps fuit Cardinalis Aretinus. Cum vero Pontifex qua de causa quorumue factionibus hæc Carolus ageret, haud satis assequeretur, vnus Cardinalium facti proprij pœnitentia permotus Vrbano factionem detegit, & supplex veniam implorat. *Vrbanus proditur & capitur.*

Igitur Pontifex arcanum tegens; non post multos dies multo ære animum Caroli expugnat, pristinamque libertatem recuperat. Dissimulans porro, cum proditoribus more solito aliquamdiu conuersatus, Neapolim cum eis proficiscitur, multisque Ecclesiæ negotijs in medium propositis, conuentum in diem crastinum in Luceria castro *Liberatur.* *Capit proditores.*

D indicit. Ibi omnes, vno Aretino proditionis auctore sese absentante, apprehensi, & carceri mancipati sunt.

Sed & Carolus non gratis *in Christum Domini manum iniecit*: defuncto enim nuper Hungariæ Rege cum viduæ Dominatum contemnerent Hungari, Carolum ad se vocatũ Regem crearunt, & cum vix mense regnasset, insidijs viduæ (vt creditum est) intoxicatus in mare proiectus fuit. *1. Reg. 24.* *Carolus intoxicatur & proijcitur in mare.*

H ANNO-

ANNOTATIONES. A

1. Prosequebatur litem:] *Hunc tumultum pulchre describit Zantfliet.*

2. Filijs D. de Heers nothis:] *Idem Zantfliet.*

3. Vt suo nomine Angliam petat:] *Arnoldum de Horn nomine Comitis Flandriæ apud Regem Angliæ de pace tractasse præter nostra Chronica refert quoq; Meyerus ad hunc annum. Idem quoq; auctor bellum hoc Anglorum contra Flandros fuse describit.*

4. Nam paulo post Cardinales:] *De hac tota historia & ingratitudine Cardinalium & Caroli Regis huiusq; miseranda morte, lege Platinã, Nauclerum & alios.* B

HVcusq; Radulphus de Riuo historiam suam deduxit. Quinq; capita quæ sequuntur, vsque ad Ioannem à Bauaria à quo incipit Suffridus Petri, adiecta sunt ex Chronicis Ioannis Stabulaus, Cornelij Zãtfliet, & Monasterij Gemblacensis alijsq; probatis auctoribus, vt series temporis & rerum continua seruaretur.

Episcopus, & patriæ ordines 13. Scabinis exautoratis alios substituunt. C

CAPVT XX.

Ægidius de Lauatorio nobilis Scabinos in iustitiæ passim insimulat.

ANno 1386. mense Septẽbri Ægidius de Lauatorio vir facũdus, & vehemẽs, nobili stirpe progenitus, à minore vrbis Prætore ratione certarũ hæreditatum coram Scabinis iudicio pulsatus cum causa cecidisset, sententiæ indignitate commotus bacchãtis instar cœpit in foro, compitis, plateis, vicis, Oppidis Scabinos iniustitiæ accusare, nũmarios iudices, fures, qui ex populi Marsupijs patrimonijsque sua repleant nominare; quibus querelis perplures in eius partes illecti conspirant, iuratique spondent se primo palatij conuentu pariter adfuturos, & Ægidium quidem virum eloquentẽ Scabinorum concussiones in media populi corona libera luculentaque oratione demonstraturum, ipsos vero acclamaturos, & ab Antistite, Magistratu & populo vindictam de horum iniustitijs efflagitaturos. D

Cõspiratio cõtra Scabinos.

Igitur non multis post diebus, cum populus in palatium, quibusdam publicis de rebus acturus conuenisset, Ægidius memor fœderis, magna coniuratorum multitudine stipatus accurrit: Nactusque dicendi oportunitatem, Viri (inquit) perspicaces, conciues optimi, nostis, & quotidianis populi querelis clamoribusque inauditis, quantis vrbs hæc totaque patria per iniqua Scabinorum Iudicia damnis iniurijsque

Oratio Ægidij de Lauatorio ad Ciues.

rijsque afficiatur. Vna vox, vna omnium (cur enim omnium nomine
A quos vna mecum omnes sentire haud dubito, loqui formidabo) vna inquam omnium sententia est, illos in formandis iudicijs non iam merita causarum, sed solam personarum faciem inspicere, eorum sententijs non qui plus iuris, sed plus æris attulerint triumphare, lites in immensum prorogare, nec prius quam marsupia litigantium vacua sunt finẽ accipere. Iurene igitur eos, an iniuria furti insimulẽ, despicite; Inique ne an iuste accusem eos, qui cóciuiũm suorũ agros hæreditates, sanguinẽ non iam iudicijs, sed dolis, fraudibus surripiũt, emungũt, eliciũt perspicite & iudicate. Vidua quam hic corã lachrymãtem cõspicitis, ab opulento hæreditatis suæ inuasore iudicio con-
B uenta sententiam haud dubia mente in sui fauorem expectans, 100. florenos aureos sportularum nomine prænumerauit: Resciuit diues aduersarius, plures donauit, victoriã reportauit, vidua hæreditate, & pecunia spoliata. Quid his recensendis immoror? infinita prope sunt huiusmodi concussionum exempla, non in hac vrbe tantum (cuius equidem nomen, dignitatemque reueriri deberent) sed & in singulis Oppidis, vicis, Castris omnibusque huius patriæ Angulis. Et hæc quidem sicut libere, ita & impune sibi licere promittunt; quia à sententijs, quas ferunt, siue illæ iustæ, siue iniustæ sint, neque appellari, neque se à Scabinatu amoueri posse iactitant, cum tamen & vestri conciues sint, & Antistitis ministri, quorum propterea correctioni subesse eos nemo non intelligit.

C Ignoscite quæso optimi Conciues, si (quandoquidem in oculos meos omniumque vestrum incurrunt) vnum atque alterum exemplum superaddidero. En vestris obtutibus se offert, Raso de Waroyes, qui cum non ita pridem sororem meam in vxorem duceret, non erant ei annuis in reditibus centum speltæ modij. Is modo bis mille, & quingentos scribit. Nouistis Ægidium Chabot, nuper tenuis fortunæ militem; iam vero ad quas non fortunas euectum conspicitis? Vnde hæc illorum & aliorum tanta opulentia? Vos ipsi iudicate.

Hæc à vobis honorati Consules ciuesque æquissimi, remedium promptum postulant. Si quid sentiam exquiritis, pace vestra, pro-
D feram, quod nemo, nisi iniquus, subire tergiuersabitur. Nominet Antistes, ex vobis quatuor viros probos iustitiæq; cultores, nominẽt & singula ministeriorum collegia vnum, addant & suos singula patriæ Oppida, qui omnium vestrum nomine de iudicijs per eos ab annis viginti citra habitis inquirãt, vt quod è bono publico erit, statuere & eorum concussionibus finem tandem imponere possitis.

Vix dixerat & in eandem sententiam acclamant fœderati, aduociferatur & promiscua vulgi multitudo. *Acclamãt Ægidio fœderati.*

Sedato paulisper motu, populique clamore, Raso qui nomen suũ haud leuiter Ægidij oratione læsum imaginabatur ad populum sermonem, in hunc ferè modum conuertit, cauete ciues huic fatuo *Oratio Rasonis Scabini ad Populum.*

fidem adhibeatis, cauete inquam ne prærogatiuam qua tribunal hoc iam ab ipsa vrbe condita ornatum scitis, vobis, filijsque, & nepotibus vestris patiamini eripi. A

Scitote etiam nos iniuriam venerando huic tribunali illatam non inultam relicturos, sed nec vestris, si quid in ordinis nostri præiudicium statueritis, obsequuturos decretis.

Oratione Rasonii exacerbatur populus.

His magis efferati inconditis clamoribus, ciues quibus hæc inquisitio committatur scribi, & locum vbi testes audiantur designari, cæteraque ad eam cito perficiendam necessaria præparari efflagitant, ac tandem etiam extorquent.

His ita, dissimulante Episcopo, constitutis, præfixo die ad domũ Domini Wilhelmi de Hepretmez Canonici Leodiensis conueniunt: Scabini primum, dein ciues super certis accusationum capitibus examinantur. B

Scabini propria cõfeßione & testium depositionibus cõuincuntur & deponuntur.

Reque hoc modo discussa, Scabini numero tredecim veluti concussionis rei à tribunali remouentur, & mulctantur, alijque in eorũ locum subrogantur, vnico Wilhelmo Proest milite, qui raro horum conuentibus iudicijsque intererat, innocente reperto.

ANNOTATIONES.

Anno 1386. mense Septembri:] *Si quis vult videre historiam hanc cum particularibus circumstantijs legat Zanfliet: Meminerunt illius & omnia pene nostratia Chronica.* C

Scabini amoti Pragam ad Imperatorem frustra contendunt.

CAPVT XXI.

Scabini mulctam non soluentes proscribuntur.

ANno insequente nonnulli ex Scabinis mulctam soluere detrectantes, eorundem Commissariorum iudicio à Ciuitate, & patria proscribuntur.

Hac noua infamiæ nota aspersi, cum nullum in Ciuitate illis restaret præsidium, Pragam Regis Romanorum vrbem contendunt, acrẽ prolixamque orationem contexunt, qua iniurias sibi à Leodiensibus in magnum Cæsareæ Maiestatis præiudicium illatas describunt, se nimirum ab ijs contra Ciuitatis & Imperij iura, priuilegia, & consuetudines temere, & tumultuose Scabinatu cum perpetua suæ familiæ infamia priuatos esse, cum Scabinatus Leodienses sint feudã Imperij, Scabinique tanquam supremi patriæ Iudices à nemine vnquam dignitate moti fuerint. D

Impetrant mãdata Cæsaris frustra.

Ad hæc Cæsar, Episcopo & Ciuitatensibus mandat, vt re non tumultuose, sed mature grauiterque examinata, si vera narrasse comperiantur

A periantur, quantocius eos pristinæ dignitati restituant, damnaque illata reparent, & ne quid illis fraudi esse possit, duos milites Bohemos Leodium mittit qui mandata exequantur. Verum Cæsarei auditis, cognitisque fraudibus & furtis, quibus Scabini Ciuitatem patriamque grauare solerent, sententiæ cotra eos latæ subscripserût. Quare spe frustrati Scabini, quidam Traiectum, alij alio migrarût, Cæsaris interim legatis Pragam regressis. *Legati Cæsaris subscribût sententiæ contra Scabinos.*

Hoc eodem anno Reynaldus Geldriæ Dux bellum Carolo Francorum Regi indixit: qui tanto Ducis ausu commotus, Ducem Burgundiæ patruum suum Traiectum ad mosam præmittit, Oppida & munitiones patriæ Lymburgensis commeatu, rebusque ad bellum B necessarijs instruit, Ducis audaciam temeritatemque se mox repressurum minatus. Burgundiæ Dux Traiectum magna Pompa appulsus, ab Episcopo splendido ac veluti regali epulo exceptus est. Sed & Duci suppetias pro virili obtulit, totoque triduo adfuit. *Dux Geldriæ Regi Francorũ bellum indicit.* *Dux Burgundiæ Traiecti splendido epulo ab Episcopo excipitur.*

Grassabatur sub idem tempus vir miles Germanus, cum trecẽtis prædonibus per terram Stabulensem ingressusque vicum nobilem de Lierneu (qui non parua est sancti Remacli patrimonij pars) inde ingentia spolia abduxerat: Accurrerunt Liernensibus subsidio ducenti circiter Stabulenses, sed minus fœliciter, nam ex eis tres trucidati sunt, capti triginta sex, tribus tantũ ex prædonibus cæsis. Verũ non multo post irrogatam D. Remaclo iniuriam diuinum numen vindicauit, sequenti enim anno Germanus prædonum Princeps ra- C biosus effectus obuios quosque dentibus impetens, equi primum sui aures, deinde manus proprias commanducauit, & paulo post morte terribili defunctus est. Complices exemplo territi præpotentem diuini numinis manum agnoscentes, ad D. Remacli feretrũ in syluam stabulensem venerunt, iratum pro se Deum precetur, rogarunt, satisfactionem pollicentes. *Deus iniuriam S. Remaclo & Liernensibus factam vindicat.*

ANNOTATIONES.

1. Anno insequenti:] *Vide Zantfliet & Chronicon Gemblacense.*
2. Hoc eodem anno:] *Idem refert Zantfliet.*
3. Grassabatur sub idem tempus:] *Vide Chronicon Gemblacense.*

D

Castrum de Reuesteyn fortissimum per tres Electores, necnon Ducem Iuliæ, & Episcopum Leodiensem obsidetur.

CAPVT XXII.

Is etiam diebus Dominus de Reuesteyn Leodiensiũ, Iuliacensium, Coloniensium, Treuerensiũ, Moguntinensium agros excursionibus longe lateque vastabat, ferro incendijsque fœdabat, quamuis sæpius per literas nunciosque officij admonitus. *Obsidio Castri Reuesteni.*

Igitur

Præsidiarij valide resistunt.

Igitur Principes Electores & cum eis Episcopus Leodiensis & Dux Iuliacensis numerosum cogunt exercitum, Castrumque Reuestanũ obsidione cingunt. At præsidiarij loci fortitudine fisi, nec Principum potentissimorum vires, nec obsidentium multitudinem veriti in eos sæpius excurrunt, leuiaque certamina vario marte ineunt. Nostri aliud agendum rati cõmuni cõsilio visum fuit Hullanos ex agro Leodiensi vocandos, qui per cuniculos fundamenta castri suffodiant, accensoque puluere sulphureo disturbent. A

Hullarij aduocantur.

Pax initur.

Dum his alijsque eiusce generis machinis Castrum adoriri parant, D. de Reuesteyn non immerito metuens, de pace tractare cœpit, resque eo mox perducta est, vt Regis Romanorum vices gerens de controuersia cognosceret, castrum in potestatẽ suam reciperet, captiui denique absque lytro hincinde dimitterentur. B

Prædones agrum Bullonẽsem infestant.

Interea magnus prædonum ex Ducatu Barrensi excurrens cuneus Bullonensem agrum spoliat, Castri Præfectus ascito sibi arcis de Muha gubernatore quantocius cohortem militum colligit, terram Verdunensem excurrit, diuitem prædam, tum hominum tum pecorum secum reuehit. Erant in pecorum armento trecenti forsan boues, quos cum incolæ de Maruilhe suos assererent, militique pecus abigenti iter claudere conarentur, atrox certamen initum est, ex Barensibus Meruilhiensibusque centum & quinquaginta cæsis, duobus solum ex aduerso desideratis.

Arcis Franchimontensis conflagratio.

In hũc eundem annum incidit Castri Franchimontensis, siue casu siue Præsidiariorum socordia inopinata conflagratio. Qua occasione Horneus illud magno sumptu à fundamentis restaurauit, bonisque turribus communiuit. C

Dux Geldriæ Brabantis bellum mouet.

Sub idem tempus Dux Geldriæ Ducis Iuliacensis filius ab Anglis ære multo conductus Brabantis bellum mouet. Brabanti Grauiam Oppidũ Geldriæ ad mosam obsident. Dux audax Ioannæ Brabãtinæ 400. equites Ducibus Guilielmo Trimolo Burgundo, Geruasio Miranda, suppetias mittit.

In obsidione Grauiæ 40. pugnatorum millia fuisse traduntur, victi tamen à Geldris Brabãti, multi cęsi, multi mosa flumine submersi, capta 18. signa militaria, Neomagi ad aram virginis matris in perpetuam rei memoriam à Geldris fixa. D

Dux audax Babantinos tuetur.

Dux Audax vt Brabantiam, cuius ipse hęres erat, tueretur, simul vt Geldros, Iuliacosque, ab Anglis distineret, omnem prope Galliam armat Regemque, & Biturigem, & Borbonium, Lotharingum Turonensem, aliosque Galliarum Satrapas, in Iuliacensium fines ducit, magnisque laboribus vtrumque Ducem patrem filiumque ab Anglis auertit, & inducias componit.

Carolus Rex Galliæ diuinitus admonetur.

His quoque diebus quidã magni nominis Anachorita ad Carolum Regem diuinitus se missum asserens vectigaliũ leuandorum illum commonuit ni breui iram Dei in se experiri vellet: Verum ab auaris Principibus Biturige, & Burgundo, qui & Regem & Regnum Guber-

nabant,

A nabant, tanquam delirus reiectus est, seuijtque pauculos post annos ira Dei in Regem. Nam cum is anno Domini 1392. expeditionem Britannicam pararet, sextoque Cal. Iulias in magno solis æstu dehortantibus medicis omnique reclamante concilio ex Cœnomannis proficisceretur, factus est ei obuius seu homo, seu cacodæmon humana sub specie, qui præhenso equi illius freno, quo ruis (inquit) Rex miser, proderis. Ad quam vocem furore percitus Rex, ense stricto obuios quosque vulnerat, & vix aberat quin proprium fratrem Aurelianum occideret, dum quidam ex cubicularijs eius Guilhelmus Martellus gente Normannus vir robustus eum tādem comprehendit, & ex equo depositum mortuo similem continuit. *Ira Dei in Regem.*

B De hoc Regis casu multi varia dixerunt: Pontifex Bonifacius Dei flagellum esse dixit (vt res vero similiter erat) cum toties admonitus vt Antipapam suum desereret, ac schisma tolleret, ne quicquam audire voluisset, & si multo maximum inde Christianæ Religionis accederet detrimentum, Antipapa vero Clemens, & eius pseudoCardinales finxerunt Regem promisisse Romani Antipapæ euersionem, in eamque insaniam ideo incurrisse, quod promissis non stetisset. Alij arbitrabantur à Deo ita percussum, quod vectigalia, populique miserias non sustulisset, quamuis fuisset, vt præfertur, admonitus. *Varia hominū iudicia.*

C Nec multo post Rex animi causa nocturnis quibusdam hymeneis cum nonnullis familiaribus habitu ad imaginem Leonis personato superueniens, cum habitum pice delibutum vna cum associatis gereret, imprudentia Aurelianensis facem propius studio clarius videndi admouentis, concepta ex facis scintilla flamma prope exustus est, nisi Biturigis vxor illum veste sua oblonga fluxaque inuolutū compressisset, duobus alijs interim eodem casu biduo post animam exhalantibus: Quanquā nec diu Rex ijs superuixit, mentis impotētia solito frequentius agitatus. *Alia Dei in Regem vindicta.*

ANNOTATIONES.

1. Dominus de Rauesteyn:] *Idem refert Chronicon Gemblacense.*

D 2. Castri Franchimontensis:] *Zantfliet & alia nostratia Chronica.*

3. Sub idem tempus:] *Vide Meyerum ad hunc annum.*

4. Quidam magni nominis Anachoreta:] *Præter nostratia Chronica vide Paulum Aemilium de hoc Anachoreta & de calamitatibus quibus postea Rex Galliæ castigatus fuit.*

CAPVT

A

Bellum Leodiensium contra Dominos de VVyenarde, & de Reuesteyn & bellum Caroli Regis Gallorum contra ipsum Ducem Iuliæ: paceq; subsecutæ.

CAPVT XXIII.

Occasio belli. ANno post Christum natum 1388. Domini de Wyenarde & Reuesteyn mercatores Traiectenses, & Trudonenses ad Nundinas Franckfordienses pergentes in agro Iuliacensi spoliarũt, ac nouem etiam Trudonenses, & septem Traiectenses captiuos abduxerunt, seu quod Episcopus domum quandam Comitatus Lossensis, quę dotalitia erat vxoris Ludouici de Reuesteyn, suo donasset cognato, seu quod D. de Reuesteyn Hullarios Leodienses, qui nuper castrum ipsius suffossuri erant, adhuc infestos haberet. B

Milia 40 Leodiensium depopulantur agrũ Iuliacensem. Offensi idcirco Leodienses ab Horneo Episcopo impetrarunt exercitum quadraginta millium armatorum in terram Iuliacensem educi. Qui nona Maij in Gulpen profecti, omnia circumquaque sunt depopulati. Quo audito Iuliæ Dux tantæ se multitudini resistere posse diffidens, obuiam misit D. de Sclede cum aliquot alijs suis necessarijs, qui de pace tractarent, quæ cum non succederet, Leodienses castra mouẽtes ad sex vel septem leucas in terrã vsque D. de Heynsbergh Ducis sororij penetrarunt, illicque per duodecim continuos dies ruricolas concusserunt, & pretiosa quæque spoliarunt. C

Tractatur de pace. Dux igitur calamitatũ subditorũ suorũ misertus, sub fide publica, rursus mittit, qui promittant eum captiuos pristinæ libertati donaturum, & spoliatis de suo ære satisfacturum, ac pro securitate sex patriæ viros nobiles, vsque ad realem omnium pręstationem, obsides daturum. Placuit oblatio paceque sic facta Leodienses abductis secũ obsidibus domum regressi sunt.

Carolus Rex Galliæ Iuliam quoque vastat Nec sic tamen quieuit Dux Iuliæ, hoc enim eodem anno mense Decembri, Francorum Rex Carolus temeritatem iuuenis Reynaldi Ducis Geldriæ, de qua superiore ãno diximus, in patrem vlturus, innumerabili coacto exercitu terram Iuliacensem suo Imperio subijcere meditatur. D

Venit Bastoniam. Igitur duobus patruis suis Ducibus Burgundiæ & Bituricensi Comitatus, venit Bastoniam. Est autem Bastonia Oppidum non infrequens Ducatus Luxemburgensis, quod id temporis Iohannam Ducem Brabantiæ Ducis Wenceslai relictam Dominam agnoscebat.

Ducissa Brabantiæ it obuiam. Hæc de Regis aduentu edocta, splendido equitum, peditumque comitatu, necnon Rhedarum insigni apparatu Bastoniam properat, In itinere dum Hoij diuersorium ingreditur, temulenti quidam taberna

berna

berna exilientes vinum illi propinant, vtque viciſſim bibat, multis
A petulantibus verbis ſollicitant: renitentis, & iam hoſpitium ingreſſæ rhedam euertunt, hoſpitij fores pulſant, ingreſſum petunt. Duciſſæ œconomus foro pro tempore vtendum ratus, læta fronte eos excipit, menſam ſternit, cibum potumque propinat. *Inſolentia quorundam Hoyb. ſium temulentorum.*

Verum his epulantibus Duciſſa contumeliæ non immemor, Magiſtratum Oppidi ad ſe accerſiri iubet, deque probro accepto ciuiumque inſolentia grauiter conqueritur. Illi mox temulentos apprehendi, dieque ſequenti, re cognita, tribus linguas amputari, plauſtroque impoſitos Durbutum, vbi iam illa commigrarat, vlterius puniendos vehi ſtatuūt. Ex tribus duo capite plexi ſunt, iuniori per Du-
B ciſſam gratia facta. *Punitur merito eorum proteruia.*

Carolus igitur Baſtonia excedens agrum Iuliacenſem ingreditur, exercitum in omnes fines effundit, omnia prædis, flammis, cædibus vaſtans, Dux ſe modis omnibus imparem agnoſcens, Archiepiſcopum Colonienſem rogat, vt Regem ſuo nomine adeat, factum temerarij filij & rebellis ſuū nō eſſe oſtēdat, nolle ſe ſtultas filij actiones defendere: quibus per Archiepiſcopum relatis, ira Regis deferbuit. Reducto igitur inter moſam & Rhenum exercitu, a populatione Iuliacenſi ceſſauit. *Archiepiſcopus Colōnienſis ſedat iram Regis.*

Interea tanta imbrium copia cęlo decidit, vt toto fere menſe exercitus gallicus vix loco ſe mouere poſſet. Quo tempore Horneus Prę-
C ſul ad Regem magno ſplendidoque equitatu venit, obſequia, ſicut patruo Duci Burgundiæ fecerat, oblaturus, ſed & oportune per id tempus ipſe cum Archiepiſcopo Colonienſi, ipſoque Duce Iuliæ pacem Reginaldo Duci Geldriæ procurauit, his conditionibus. Inprimis vt ipſe tactis ſacroſanctis Euangelij verbis iuret, hoſtilitatis denunciationem Regi nuper tranſmiſſam minime ab eo ſcriptam, aut procuratam fuiſſe, ſed exiſtimare ſe ab Anglis Regi infeſtis, qui recens ad eius Curiam veniſſent, confictam, & ſub eius nomine quamuis falſo Regi tranſmiſſam. Deinde vt quo ad vixerit promittat ſe cōtra quoſcumque in bello Regi ſeruiturum, demptis Rege Romancho, cuius erat vaſallus, & Rege Anglorum, cuius erat conſanguineus, cui etiam Iuramentum fidelitatis ante non multos annos fecerat & multas ab
D eius benignitate hæreditates acceperat. Quod ſi ipſe ab Rege Angliæ contra Francos arma ſumere rogatus fuerit, ipſe non prius faciet: quam Rex ipſe præſens bello interfuerit, & hoc caſu, antequam arma ſumat, id ipſum Regi anno ante, aut certe cum primum ad eius notitiam deuenerit, ſignificare tenebitur. *Epiſcopi pacē Reynaldo conciliant.*

ANNOTATIONES.

Totum hoc caput hauſtum eſt ex Chronicis Zantfliet, Stabulaus, & Gemblacenſi.

I CAPVT

A

Scabini iterum restitui petunt, sed frustra: Contraria studia veri & falsi Papæ. Mors Vrbani Pontificis, & Episcopi Hornani.

CAPVT XXIIII.

Horneus cōtra Cæsarem Sedē Apostolicā appellat.

ANno post Christum natum 1389. Scabini rursus litteras à Cæsarea Maiestate impetrant, quibus frustra pristinæ dignitati restitui mandantur, Episcopo Hornano Sedem Apostolicam B appellante.

Clemens Antipapa per expectatiuas captat gratiam procerum Galliæ.

Eodem tempore Rex Galliæ cum triginta Regni proceribus, in quibus fuerunt, Ioannes Biturix, Philippus Burgundio, Carolus & Ioannes Borbonij, Guilhelmus Namurceus, Aza Flandrensis, Engerranus & alij Clementem Antipapam adierunt, quibus vt gratificaretur Clemens eorumque animos sibi deuinciret, propinquis & familiaribus eorum expectatiuas ad pinguissima quæque Galliæ sacerdotia assignauit, vnde per Galliam magnæ proborum omnium querelæ exortæ sunt, quod hac ratione bonarum litterarum operam nauantibus omnis ad honores & dignitates præcluderetur C aditus, magnus vero ad dignitatum & beneficiorum nundinationes aperiretur campus.

Vrbanus instituit festum Visitationis B. Mariæ virginis.

Vrbanus interea pietatis officijs Romæ vacabat, nam eodem hoc anno, & festiuitatem visitationis B. Mariæ Virginis instituit, vt eius meritis & precibus schisma tandem aliquando sopiretur, & idoneum Senatum, qui populi Romani controuersias componeret, designauit, populique motum occasione huius exortum fœliciter compescuit.

Horneus moritur.

Per eosdem dies Horneus apostemate inter scapulas enato ægrotare cœpit, quo ex morbo non multo post, die 8. Martij circa vndecimam noctis horam, anno ætatis 50. obijt. Cuius corpus per defluū mosæ in agrum Hornensem delatum in Monasterio nobilium virginum ordinis Cystercienſis, cui nomen Keserbos, à maioribus suis D fundato, sepultum fuit, præfuit circiter annis decem, successit illi in Episcopatum, D. Ioannes de Bauaria.

Obit & Vrbanus Pontifex.

Calend. Nouemb. eiusdem anni, moritur Vrbanus Pontifex veneno, vt creditur, extinctus, præfuit annos vndecim, menses sex, dies septem. Paucis post diebus, omnium Cardinalium Romæ agentium consensu, Pontifex creatur Bonifacius 9. Neapolitanus, Petrus ante vocatus.

ANNOTATIONES.

1. Scabini rursus:] *Ita refert Zantfliet.*
2. Eodem tempore Rex Galliæ:] *Vide Meyerum.*

3. Vrba-

3. Vrbanus interea:] *Platina & post illum Geneb. & alij.*

A 4. Die 8. Martij:] *Ita legendum non 9. vt legit Chronicon Gemblacense. Neq; legendum Maij, sicut legit Magnum Chronicon Belgicum, quia præter nostratia Chronica, lapis sepulturæ eius suppositus disertis verbis habet obijsse mensis Martij die octaua, vt mihi nuper Monasterium nobilium virginum de Keserbos visitanti videre licuit.*

VITA AVCTORIS

EX EIVS SCRIPTIS.

A

SVffridus Petri natione Frisius Leouvardiæ natus, à pueritia Latinis iuxta ac Græcis literis probe excultus, iuuentute ineunte in Ephordiensi Academia vtramque linguam, magna cum laude, professus fuit. A quo tempore vertendis de Græco in Latinum, interpretãdisq; probatis auctoribus, & præsertim Ecclesiasticæ historiæ Scriptoribus plurimum insudauit. Inde Erphordiensi relicta Academia ad Louaniensem longe celebriorem contendit, vbi aliquot annos Iurisperitorum lectionibus audiendis eos progressus fecit, vt mox ad Coloniẽsem euocatus, ad Bursæ coronarum regimen & publicam Iuris professionem à Magistratu promotus fuerit. Cui professioni cum historiæ cognitionem non congruere tantum, sed & magnam lucem adferre animaduerteret, illius studio quicquid à publicis lectionibus & domesticis negotijs suffurari temporis licuit; adeostudiosè impendit, vt ne horam quidẽ vllam à legẽdo scribendoue intermiserit, quemadmodũ sciunt & testari possunt qui cum eo familiariter aliquando vixerunt. Cuius fidem mihi fecit R. D. Guilhelmus ab Omalia in Ecclesia Leodiensi Hannoniæ Archidiaconus eius aliquando conuictor. Quamobrẽ & huius rei conscij Frisiæ ordines, ipsum publico Historici Frisiorum titulo atq; stipendio honorarunt. B C

Porro inter plurima, quæ circa historias infatigabili studio cõmentatus est, hæc à me in librorum eius lectione reperta fuêre. Appendix ad Chronicõ Ioãnis de Beckà Canonici Vltraiectini, continẽs res gestas Episcoporũ Sedis Vltraiectinæ & Comitũ Hollandiæ, ab anno Domini millesimo trecẽtesimo quadragesimo quinto vsq; ad annũ Christi 1574.

Castigationes siue annotationes in historiam Ecclesiasticã Eusebij & consequentium scriptorũ, quibus Græcus textus emendatur, & ratio explicatur interpretationis Christophorsonianæ. D

Auctores præcipui de illustribus Ecclesiæ scriptoribus tum antea tũ modo per eum recens in lucem editi, ab infinitis mendis repurgati, & annotationibus haud quaquam pœnitendis commendati.

Chronicon Ducum Brabantiæ, de quo mentio fit in gestis Ioannis de Bauaria Cap. vltimo.

Postremo appendix ad Chronicõ Episcoporũ Leodiensiũ à Ioanne de Bauaria vsq; ad Erardum à Marcka, quam modo ex ipsius Suffridi autographo exemplari manuscripto primo typis in lucem emittimus.

A

GESTA PONTIFICVM LEODIENSIVM A IOANNE DE BAVARIA VSQVE AD ERARDVM à Màrcka.

Ioannes de Bauaria eligitur in Episcopum Leodiensem.

B

CAPVT PRIMVM.

IOannes de Bauaria Sedem Leodiensem administrauit annis 29. siquidem anno Domini 1389. Episcopatum adeptus, anno 1418. resignauit.

Quanquam igitur de actis huius præsulis tum in Chronicis Leodiensibus, tum apud Placentium non pauca dicta sint, tamen quo certius historiæ consequẽtia teneri possit, hic paucis ea præmittemus, quę illic vel omissa vel minus explicate proposita sunt: nam cum ingentes calamitates illius tempore Leodij subortæ sint, facilius de progressu, & euentu earum

C iudicari poterit, si de caussis & origine constiterit.

Ante omnia autem cum in Chronico temporis exactam rationem constare oporteat, illud hic lectorem præmonere volumus, Placentium, qui nusquam fere diligenter obseruauit calculum, etiam hic anno vno falli, qui scripsit Ioannem de Bauaria natum annos 18. anno Domini 1390. Leodinam administrasse Ecclesiam. Cum id eum anno præcedenti, natum septemdecim annos incœpisse, non solum Leodiensia, sed etiam Brabantica chronica manifeste testentur. *Placētius corrigitur.*

Vnde & illud consequenter falsum esse deprehenditur, quod idem scripsit, hunc Præsulem annis 28. tantum præfuisse, qui præfuit 29.

Porrò autem vt in omnibus rebus gerendis, ita in ijs præcipue,

D quæ ad salutem totius alicuius vniuersitatis pertinent, momenti plurimum in vtramque partem adferre principium quod habeas adueniens, hic Præsul aduentu suo luculentissime declarauit. Quanquam enim vir natura bonus esset, in ipso tamen statim initio aduentus sui calumniandi ansam factiosi acceperunt. *Aduentus Ioānis à Bauaria.*

Ex eo primum, quod amicorum fauore & potentia dignitatem Episcopalem consequebatur, præsertim eorũ quorum potentia illis formidabilis erat: Dein quod immaturæ adhuc esset ætatis, qui tũ cũ

Sycophāta capiunt occasionem calūniandi.

eligeretur non nisi septemdecim habebat annos, vt neque ad Ecclesiasticas neque ad ciuiles functiones idoneum iudicarēt; nam vt Hypodiaconus & Acolythus ordinari posset anno proximo demum per dispensationem Bonifacij noni impetratum fuit. A

Hæc igitur & similia quædam calumnijs suis in deteriorem partē detorquebant Sicophantæ.

Maxime cum etiam dissimularet quotidianas mercatorum Leodiensium & Dionensium querelas, cum his opitulari potuisse videretur, quos auctoritate regia Bolandus in Francia detinebat, ob id quod Castrum eius inique occupassent Leodienses.

Tempus schismatis ad factiones oportunum.

Erat autem tunc in publico Paparum Schismate tempus ipsum ad factiones alendas prorsus oportunum, vt postea apparebit, cum Bonifacius nonus ac vicissim successor eius Innocentius septimus Romæ, & Clemens septimus, & qui eum sequutus est Benedictus vndecimus Auinione certatim sibi Pontificatus auctoritatem vendicarent, & obedientiam Cleri atque populi flagitarent. B

ANNOTATIONES.

1. *De Ioanne Bauaro eiusq; gestis & bellis contra Heidrotios & factiosos quosdam Leodienses scribunt Placentius, Brusthemius Stabulaus, Zantfliet & alij nostrates Chronicorum scriptores. Scribunt & plures externi, vt Meyerus Flander, Monsterletus, & Oliuerius de la Marche galli Suffridus quoq; Gelder non hoc loco tātum, sed & in appendice quam fecit ad Chronica Vltraiectinæ Ecclesiæ. Quos si libuerit legere, aduertet lector & mirabitur omnes contra historiographorum bonas leges aliquid priuatis affectibus indulgere, vno excepto Zantfliet qui sine paß onibus totam historiam si non elegantius sane plenius, verius & integrius reliquis omnibus describit. Cuius idcirco scripta fideliter ad calcem capitis duodecimi per modum annotationis subijci curauimus.* C

2. Amicorum fauore & potentia:] *Petentibus Episcopatum D. Guilhelmo de Lecka & Ioanne Bauaro, ille fauore Ducissæ Brabantiæ, hic patris Alberti Ducis Comitis Hollandiæ, Capitulum Leodiense tertium vniformibus suffragijs postulauit D. Theodorum de Marcka, illo recusante, postulatus fuit D. Ioannes Bauarus & mox per Bonifacium nonum verum Pontificem confirmatus, receptusq; sequenti anno cum ingenti tripudio cleri ac populi gaudentibus vniuersis, qui tam generosum virum in suum Dominum & Principem adepti fuissent. Vide scripta Zantfliet in annotatione ad calcem capitis duodecimi §.* Subsequenter postquam *& §.* Receptusque est cum ingenti tripudio. D

CAPVT

A

Bauarus in sua Iurisdictione per Leodienses impeditus Curiam sui Officialis transfert Diestum.

CAPVT II.

Itaque circa finem anni 1394. cum toto iam quinquennio factiosos vt cumque pertulisset, postquam communitas, vt vocant, Iurisdictionem ei palam impedire niteretur. impatiens eius contu-B meliæ, incanduit, & se de Leodiensibus apud amicos suos esse conquesturum comminatus est, simulque vt & præsenti incommodo eos castigaret, ipse Diestum amigrauit, eodemque consistorium quoque Ecclesiasticum transtulit. Sed hac dissensione per prudentissimum virum D. Henricum Peruisium opera potissimum Balduini de Monte Iardino mox consopita, Episcopus vnà cum consistorio suo Leodiũ intra menses 4. est reuersus. *Episcopus Leodiũ relinquit, ac mox repetit.*

Eodem anno 1394. 16. Calend. Octobris Auinione mortuus est Antipapa Clemens 7. & cum sedes vacasset diebus 11. successit ibidẽ illi Petrus de Luna Arrago Hispanus, dictus Benedictus 13. cum esset 11. Hic in schismate, 3. Calend. Octobris creatus, & 5. idus Octobris C consecratus ex Diacono Cardinali S. M. in Cosmedin Antipapa, sedit annis fere 30. *Clementi 7 Papæ succedit Benedictus 13.*

Anno sequenti Hungari cum multis alijs Christianis occiderunt ad centum milia Turcarum, à quibus tunc Ioannes Burgundus captus fuit.

Anno 1396. Ioanna Venceslai Brabantiæ Ducis relicta vidua apud Compendium in præsentia Regis Franciæ & Comitis Flandriæ Philippi confessa recognouit Ducatum suum post mortem debere Ducis esse Burgundi. Quod & factum est, nam ipsa defuncta successit Antonius Philippi Audacis Filius.

Per hæc tempora Anglorum & Francorum Reges rogauerunt Petrum Lunam, vt papatui cederet, & schisma tolleretur, qui respon-D dit se meliori iure Papam esse quam Bonifacium. Persuasi ergo Reges orant Bonifacium, sed non exorant, vt iuri suo cedat ipse. *Paparum concertatio.*

ANNOTATIONES.

1. Postquam comunitas:] *Causa huius primæ translationis Curiæ, quæ factã fuit in Distemium, plenius & particularius exprimitur annotatione ad calcem duodecimi capitis.* §. Anno 1395. occasione nemoris de Seranio.

2. Sed hac dissentione per prudentissimũ virum D. Henricum Perwisiũ:] *Aliter paulo annotatio prædicta, quæ tribuit hanc pacem non Perwisio sed D. Balduino de Moniardin.* §. Tandem post multas dietas & tractatus.

CAPVT

Bellum Ioannis à Bauaria & fratris sui VVilhelmi contra Frisios.

CAPVT III.

Episcopus Leodiensis in Frisiam.

ANno 1399. Ioannes de Bauaria electus Episcopus Leodiensis vnà cum Fratre suo Wilhelmo Comite Oesternandiæ, in Frisiam profectus est, quem pater Albertus Dux Bauariæ, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Dominus Friziæ ad reprimendos Frisios eò miserat, qui ante triennium subacti, nunc rebellabant. B Sed cognitis & boniconsultis rebellionis causis, in gratiam recepti sunt hac vice Frisij, & re sine cæde transacta, multa hinc inde officia, multa beneficia præstita sunt.

Consilium Regis Franciæ de tollendo schismate Paparũ.

Per hanc igitur absentiam Episcopi, consilium de restauranda vnione Ecclesiæ, quod Rex Franciæ suggestione Scholæ Parisiensis vrgebat, vt omnes Ecclesiæ ex æquo vtrique Papæ, tam Bonifacio, quam Benedicto obedientiam subtraherent Leodij propositum fuit, & cum ipso absente ciuilis Magistratus ac populus in id consensisset, ipse reuersus itidem consensit vnà cum clero.

Eodem anno Richardum Regem suum ceperunt Angli & occiderunt, ob id, quod sine consensu ipsorum fœdus cum Francis pepigisset. C

Græcæ literæ scholis redditæ.

Eodem anno Chrysoloras Bizantius græcas literas in Italiæ scholas reduxit, quæ plurimis annis illinc exulauerant.

Successio Imperatorum.
Rupertus Bauarus Imperator.

Anno 1400. Wenceslao Cæsari ob segnitiem atque luxum 13. Calend. Septemb. Imperium abrogatum est: Cæsar Fredericus 4. Rex Romanorum paulo post designatus, obijt: Cæsar Robertus, siue Rupertus Bauarus Rex Rom. creatus 4. idus Septemb. regnauit annis 9. Mensibus octo. diebus 22.

Eodem anno Imperator Constantinopolitanus Parisios venit ad visitandum Carolum 6. D

Bellum in Hollandia.

Anno 1401. Albertus Dux Bauariæ Comes Hollandiæ &c. pater electi Leodiensis crudele bellum inchoauit aduersus Dominũ Ioannem de Arckel: Et anno sequenti Ioannes de Arckel cruentum prælium commisit aduersus Dordraceuses & Schonhouenses, aliosque ciuitatum Hollandicarum incolas, in quo ex vtraque parte multi excellentes viri interempti sunt.

Anno 1403. Albertus Dux Bauariæ Gorichemium Arckelensis ditionis metropolim grauissima obsidione per duodecim hebdomadas pressit, quam pace facta tandem soluit.

Octo cete capta, miræ magnitudinis.

Eodem anno nocte S. Brixij, quæ fuit 12. Nouembris apud Ostendam Flandriæ simul octo cete capta fuerunt in littore maris, quorum

A quorum singulorum longitudo fuit 74. vel vt alij referunt 75. pedum, vt adipe singulorum impleta sint plusquam 24. dolia.

ANNOTATIONES.

De Bellis per Bauaros gestis, de quibus fit mentio hoc capite, agit fusius noster auctor in appendice sua ad Chronica Vltraiectensis Ecclesiæ impressa Franequeræ per Robertum Doyema anno 1611. prostant apud Elseuirium in officina Lugdunensi.

B *Rursus Curiam spiritualem Leodio transfert partim Hoyum, partim Traiectum.*

CAPVT IIII.

HOc anno D. Iohannes de Bauaria Electus Leodiensis Leodij rursus controuersiam passus est.

Erat illic genus hominum factiosorum, qui ob effrenem linguæ petulantiã, qua sine pudore legitimis suis magistratibus ad captandam auram popularem obrudebant, Hedroten siue Hædrotij vocabantur. *Hedrotij factiosi apud Leodium Episcopo negotiũ facessunt.*

Hi nunc Episcopum adorti vrgebant, vt aut sacris initiaretur, quo presbyter factus Episcopus consecrari posset, aut Episcopatum resignaret; esse enim eũ iam legitimæ ætatis, qui triginta haberet annos, & satis diu Episcopatum detinuisse sub nomine Electi; Leodienses enim non eos esse, qui hanc personam diutius ferre vellent.

C

Ad hæc respondit Electus, se quod huius faceret, cum dispensatione summi Pontificis facere, illos autem non eos esse, quibus ipse teneretur actionum suarum rationem reddere, alium esse se superiorem, cui respondere paratus esset.

At vero Hædrotij his auditis, se dispensationem Pontificis, cui & ipsius quoque Electi calculo obedientia subtracta esset, nullius ponderis æstimare clamitantes, effecerunt porro, vt Ciuitas ipsa suam quoque obedientiam Electo consimiliter subtraheret.

D Qua re offensus Electus Curiam suam bifariam ita diuisit, vt Gallicæ linguæ consistorium esset Hoij, Officiali & Iudice ordinario ibi constituto D. M. Petro Pierseal Decano Hoyensi; Germanicæ autem Traiecti ad mosam, constituto ibi officiali & Iudice ordinario D. M. Ioanne Hocsem Scholastico & Canonico Leodiensi. *Episcopus Curiam bifariam transfert.*

Hinc igitur magis commota ciuitas, iisdem Hædrotijs instigantibus, de eligendo aliquo protectore consultare occepit, qui ipsam aduersus electum, eiusque confœderatos, si sit opus, armata manu posset defendere. Itaque primores populi cum plebe mox 12. Iulij conuenientes in protectorem Leodiensis patriæ elegerunt virum stren-

D. Henricus Peruisius eligitur pret. Hor.

nuum D. Henricum Peruisium, qui in eo negotio tanta cum fide, tanta cùm prudentia se gessit, vt intra tempus non longum resarcita pace, Curia Leodium reducta sit. A

Inquiritur in hedrotios.

Plures exilio mulctantur.

Tunc 16. viri, octo scilicet à parte Electi, & à parte Reip. Leodiensis totidem constituti sunt, qui & auctores huius dissidij cóquirerent, & occasiones dissidiorum in posterum præciderent: qui quidem Tongros ad consultandum per dies aliquot digressi, & inde Leodium reuersi, constabilitis & publicatis ijs, quæ ad pacem tranquillitatemque pertinebant, duos ex Magistratu & 17. priuatos ex populo seditionis publice condemnatos, exilio mulctarunt.

Benedictus 11. Bonifacio 9 conditiones pacis proponit.

Anno 1404. Petrus Luna, qui & Benedictus vndecimus, Auinione Romam Legatos misit ad Bonifacium nonum petituros, vt vel ambo simul vsque de pace Ecclesiæ tractarent, vel ipsorum soli Cardinales, vel alij vtriusque partis prælati soli. Sed nihil horum impetrasse leguntur. B

Successio Pontificum.

Eadem autem die Bonifacius ex calculo grauiter laborasse memoratur, quo & post triduum, hoc est ipsis Calendis Octobris, est mortuus.

Bonifacio 9. Mortuo succedit Innocentius 7.

Eodem igitur die populus Romanus, correptis armis, Cardinales ad eligendum nouum Pontificem coëgit, qui 15. eiusdem mensis elegerunt Innocentium 7. qui sedit ferme biennio: In quem Ladislaus Rex Apuliæ Romam veniens populum concitauit. Fugit ergo Viterbium Pontifex, ac post menses aliquot cum honore reuocatus est. C

ANNOTATIONES.

1. Offensus electus Curiam suam:] *Causa huius secundæ translationis Curiæ partim in Hoyum partim in Traiectum non vna fuit. plures illæ fuerunt, eæq; grauissima, quas habes in annotationibus ad calcem capitis 12.* §. Anno 1403. quidam filij iniquitatis.

2. Virum strennuum D. Henricum Perwisium; qui in eo negotio tanta cum fide:] *Vbiq; auctor ostendit se valde propensum in commendationem huius Pervvisij quod valde mirum est, cum reliqui omnes scriptores non bene de eo loquatur, quin vero insignis ingratitudinis in Bauarum eum accusent. Itaq; viros illos sexdecim pacem fecisse tumultumq; hunc secundum composuisse affirmant nulla Pervvisij mentione facta, vide annotationes ad 12. caput.* §. His igitur ad tempus pacatis, &c. D

CAPVT.

A

Caupones, ceruisiarij & similes heroës Trudonenses in Monasterium, in quo diuersabatur Bauarus Episcopus, irruunt, ab eo repelluntur, & puniũtur.

CAPVT V.

IOannes igitur de Bauaria Electus Leodiensis cum primum de Innocentij electione certior factus est, sine mora Viterbium ad illũ legatum suum M. Ioannem de Turnhout misit ac rogauit, vt Diœcesim Leodiensem in gratiam recipere dignaretur, cuius precibus Pontifex benigne annuit, vt ex bulla patuit, quæ anno proximo ea de re publicata fuit. *Episcopus recognoscit verũ Pontificem.*

B

Eodem autem anno pridie calendas Nouemb. cum apud Trudonenses Electus Leodiensis pernoctaret, caupones & Ceruisiarij & cõsimiles aliquot Heroës, quibus impositum nuper & ab Episcopo confirmatum vectigal molestum erat, mota seditione populum in perniciem Electi concitarunt: cumque tanto cum tumultu in Monasterium, in quo Electus diuersabatur, irruerent, vt latere neminem possent, electus cum suis, quanquam paucis, quos habebat, præparatus facile eos reppulit, atque in fugam vertit, ex quibus etiam multi capti, & vnà cum seditionis auctoribus puniti sunt. *Trudonẽses insurgunt in Episcopum.*

C

Hoc tumultu sedato Electus in Franciam profectus est, vt subortam controuersiam inter Ducem Burgundiæ, & Ducem Aurelianẽsem componeret, vbi cum per dies aliquot commoratus esset, rebus ex animo gestis Leodium reuersus est. *Puniuntur.*

Eodem hoc anno Philippus audax Flandriæ Comes primogenito suo Ioanni data Burgundia, Antonio Brabantia, Philippo Niuernia, defunctus est Hallis 26. April. post quem Ioannes Comitatum Flandriæ adeptus est anno sequente.

Eodem hoc anno in festo S. Luciæ concessit in fata pater electi Leodiensis Albertus, Dux Bauariæ, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Dominus Frisiæ, cui successit filius eius natu maior Wilhelmus.

D

Tertio Leodium egreditur & Traiectum Curiam transfert: Eligitur à populo Peruuisius in Mamburnum patriæ, & filius eius in Episcopum Leodiensem.

CAPVT VI.

IN principio anni 1405. reuerso Roma M. Ioanne de Turnhout bulla Papalis Leodij publicata fuit, qua Innocentius 7. declarabat,

 se diœ-

se diœcesim Leodiensem in gratiam recepisse. Quare Clerus, vti par erat, exhilaratus cantabat. *Te Deum laudamus.* A

Origo tertiæ dissensionis.

Ciuitas autem & populus Leodiensis in contrarium indignabatur, non modo quod id sine consensu suo, quicquid veniæ erat, impetratum esset, verum etiam quod in præiudicium libertatis suæ tẽdere videretur, si quid priuilegij Clerus, & præsertim Episcopus esset consecutus.

Hinc igitur de integro insurgentibus Hædrotijs calumniæ, conuicia, conspirationes, tumultus ac seditiones in Ciuitate aduersus Electum.

Episcopus Leodiũ relinquit, insurgentibus in eum Hedrotijs.

Quibus ille offensus 3. Leodium relinquit, & vnà cum Curia sua Traiectũ emigrat 17. calend. Iulij post cuius discessum, Leodij magni motus ad finem porro eius anni extiterunt, alijs pacem, alijs bellũ meditantibus. B

Conuentus omnium municipiorum.

Anno 1406. tumultuantibus indesinenter Hædrotijs Leodij, communitas aduersus Electum suum Ioannem de Bauaria eò vesaniæ processit, vt ad diem 27. Septembris Leodium conuentus indiceretur omnium municipiorum Diœcesis Leodiẽsis, vt de Patriæ protectore ac simul etiam de nouo Episcopo eligendo tractaretur.

Leodienses legati ad Peruisium.

Quo cum omnes vnanimiter conuenissent, qui edicto comprehensi erant, exceptis Traiectensibus, & Trudonensibus, qui Ioanni de Bauaria fidem præstare volebant, communi decreto electi sunt legati duo, Ioannes scilicet Vanden Schoech ex Magistratu Leodiẽsi, & M. Lambertus Gorys, qui Perwisium profecti, viri strenui D. Henrici Perwisij animum pertentarent, cum eo mandato, vt communi & publico totius patriæ consensu atque decreto Protectorem, & filiũ eius natu maximum Theodoricum Episcopum Diœcesis Leodiensis postulent. C

Declarent autem Ioannem de Bauaria non temere hactenus detrectare sacerdotium, sed ob id quod ad matrimonium adiecerit animum, & proinde sui compendij gratia Leodiensium Remp. tantis calamitatibus inuoluere.

Ipsum igitur Perwisium in tali articulo laboranti patriæ deesse non debere, qui & sine incommodo, & magno cum honore id præstare posset. D

Quæ quidem cum legati D. Perwisio præsenti præsentes pluribus vel bis proposuissent, ille vt vir bonus & integer primum multa de componenda inter communitatem & Electum pace præfatos, vbi se his nihil proficere animaduertit; paucis ad communitatem referri iubet, sibi integrum non esse aduersus Electum Leodiensem insurgere, cui & ratione Dominij obedientiam, & ratione beneficij gratias deberet. Electum enim ipsi feudum quo vteretur, filio ipsius canonicatum ad S. Lambertum Leodij, & Archidiaconatum Hasbaniæ contulisse, vt improbissimum sit horum abiecta memoria, nunc illi qui iam bene fecerit, machinari perniciem.

Legati

Legati ergo, cùm illum nullis verbis ad consensum flectere A possent, vxorem eius blanditijs, magnificis promissis, ac muneribus expugnatam subornant, quæ instare apud maritum non destitit, donec eum, quo Legati voluerunt, tandem propulerit.

Legati Perwisium, quē per se non poterant, per vxorem exorant.

Impetrato igitur eius consensu Legati Leodium reuersi acta referunt: Quibus intellectis, omnia municipia Leodiensis diœcesis, præter ea quæ supradicta sunt, communi suffragio Henricum Perwisium Tutorem ac defensorem patriæ, & Theodoricum Perwisium eius filium Episcopum Leodiensem eligunt.

His ita peractis, pater vnà cum filio multa nobilium equitum peditumque frequentia comitatus Leodium aduenit, vbi ingenti cum B omnium applausu vterque exceptus est.

Communitas verò Leodiensis cum sciret se ab Innocentio septimo Romæ residente, qui Ioannem de Bauaria nuper in gratiam receperat, confirmationem pro electo suo Theoderico Perwisio nō esse impetraturam, ad Antipapam Benedictum seu Petrum Lunam Auenione residentem confugit, à quo & confirmationem eius impetrauit.

Schisma Leodij.

Facto igitur ad hunc modum Leodij schismate perniciosissimo, quo & Clerus à Populo, & Clerus inter se distractus est, omnes Canonici S. Lamberti Ioannem de Bauaria secuti sunt, vno excepto Guilhelmo de Rupe, qui omnes futurorum metu Leodio clam dilapsi C S. Trudonem confugerunt; consimiliter & alij plures secundariarum Ecclesiarum Canonici, & ad triginta presbyteri parochiarū Leodiensium istinc se subduxerunt.

Ioannes de Bauaria cum Canonicis S. Trudonem se confert.

In quorum omnium locum nouus electus mox alios substituit, fugitiuis exauctoratis. Ex præsidiarijs militibus quanquam pars maior partes Ioannis de Bauaria sequeretur, pars tamen altera nequaquam contemnenda nouum electum secuta est, nec difficulter & reliquos in suam factionem pertraxit Henricus Perwisius, artis militaris peritissimus, & auctoritate fultus publica.

Cum igitur Leodij omnia pro voto suo Perwisius haberet sicuti putabat composita, & nullum esset municipium in tota Diœcesi Leodiensi, quod Ioanni de Bauaria adhæreret, præter Traiectum D & sanctum Trudonem, hanc sibi restare colligebat belli materiam, vt & Ioannem de Bauaria profligaret, & oppida illa duo in ordinem redigeret.

Itaque coniunctis Leodiensium, Hoyensium, Dionensium, & Tongrorum viribus, defensor patriæ magister Henricus Perwisius, pridie Kalendas Nouembris S. Trudonem obsidione cinxit: Cumq; oppidani spem subsidij à Ioanne de Bauaria non haberent, quod eius copiæ paratæ nūdum essent, 9. obsidionis die oppidū deditione facta cepit, atq; ingressus est, ijs conditionibus, videlicet, vt Trudonenses

Perwisius S. Trudonem deditione capit.

 ipsum

ipsum vt defensorem, filium ipsius vt Episcopum suum agnoscerēt, ac reciperent, & vtrique fidelitatis iuramentum præstarent: ipse vicissim illis præstaret incolumitatem vitæ ac bonorum,& Canonicos reliquosque exules Leodienses, qui isthuc se contulerant, illæsos, & indemnes, quo vellent, dimitteret, quod factum est. A

Dedita igitur hoc pacto Ciuitate Trudonensi, Clerus Leodiensis, qui illic versabatur, Namurcum se contulit: Quod cum Ducissa Brabantiæ, eiusque Tutor Antonius intellexissent, Legatis ac literis missis Canonicos & omnem Clerum, qui illic exulabant humaniter in Brabantiam inuitarunt, oblata ad placitum quauis eius prouinciæ ciuitate, vbi tranquille, & sine discrimine versari possent: Qua oblatione accepta gauisi Canonici, cæterique exules Louanium se contulerunt, vbi & ad finem vsque belli permanserunt. B

Amici Ioannis de Bauaria Castrū bullonense dolo captū Peruisio dedũt.

Interea temporis, eodem scilicet mense, cum castrum Bullonense per amicos Ioannis de Bauaria dolo captum esset, Henricus Perwisius ipsum quoque duorum mensium obsidione ad deditionem compulit, pluraque fecisset eo anno ad plenam victoriam pertinētia, nisi eum impedita Papalis bulla retardasset, quæ filij sui confirmationem continebat. Quanquam enim iam priuatis legati transmissis tabellis constaret Theodoricum Peruisium esse confirmatum Episcopum Leodiensem, instrumento tamen ac sigillo Pontificio nondum accepto, proclamatio publica, & obedientiæ plenaria exactio fieri legitime non poterat.

Iacobus Badus captus liberatur.

Fuerat autem ad impetrandam Electi confirmationem Auinionē missus ad Antipapam Benedictum Iacobus Badus, qui cum non satis consulte per Gallias redire tentaret, procurantibus id aduersarijs, ibidem detentus fuit, qui vt ex ea captiuitate liberaretur, tam à Duce Aurelianensi, quam ab ipso Peruisio multis literis ac nuncijs transmissis vix tandem impetratum fuit. C

Innocentio 7. succedit Gregorius 12.

Hoc anno 8. id. Nouembris moritur Romæ Innocentius 7. vacatque Sedes dieb. 23. successor illi electus est Angelus Corarius Venetus, qui dictus est Gregorius 12. hic ex presbytero tt. S. Marci creatus pridie calend. Decemb. coronatus non. Decemb. sedit annis octo, mensibus 7. Diebus 5.

Badus literas adfert confirmationis Peruisij.

Anno 1407. sub festum Paschatis Leodium reuersus est Iacobus Badus adferens secum bullam Pontificiam in confirmationem electi Theodorici Peruisij, qua mox publicata omnium Collegiorum Canonici, & Ecclesiarum parochi conuocati sunt, vt Theodorico in Episcopum confirmato obedientiam præstarent,& pariter Chrisma sub illius nomine acceptarent: quod quidem vt omnes nolentes ac volentes facerent, in multam noctem in palatio detenti præsenti vitæ periculo coacti sunt. D

Quocirca cum postridie non pauci tyrannidem exosi fuga dilaberentur, aliquot ex his retracti capite truncati sunt insequenti mense Iunio; inter quos in primis erant nobilissimi equites, Ioannes ab Horion

rion, & Guilhelmus eius filius, quibus adiuncti sunt & familiares eorum Nicolaus Tector, Ioannes Cœnaremius, & Ioannes de S. Martino.

Nobilissimi equites capite truncantur.

Mox etiam edicto publico fugitiui Canonici proscripti sunt, constituto etiam 20. coronatorum præmio, qui quemque eorum seu viuum, seu mortuum Leodium deferre posset.

Parabat iam expeditionem Peruisius aduersus Ciuitatem Traiectensem, in qua Ioannes de Bauaria morabatur; Sed intercessit Dux Antonius tutor Brabantiæ, qui partim vt Brabantici Ducatus nomine Traiecti inauguraretur, partim vt Reynoldum Geldriæ ac Iuliæ Ducem compelleret ad præstanda solemnia Ducissæ Brabantiæ, nomine Grauiæ, quam ab ea obtinebat iure feudali, cum ingentibus copijs in ditionem Falkenburgensem aduenerat, qui primum per se, deinde per Comitem S. Pauli, tandem rursus per se inter vtramque partem ex animo multum laborauit, vt pacem componeret, quod cum plane non succederet, tantum tamen effecit, vt sex hebdomadarum induciæ fierent, quæ tamen acerbitate partium mox interruptæ sunt, Leodiensibus Traiectum vsque excurrentibus.

ANNOTATIONES.

1. De integro insurgentibus Heidrotijs calumniæ, conuicia, conspirationes in Ciuitate aduersus Electum:] *Tertiæ & vltimæ translationis Curiæ, Traiectum caussas generales recenset auctor noster; particulares, multas & graues enumerat Zantfliet in suis scriptis ad calcem capitis duodecimi.* §. Anno 5. rursus iteratur seditio Leodij.

2. Ille vt vir bonus & integer:] *Qualis vir fuerit quæue beneficia ipse ab Episcopis Leodiensibus, & speciatim à Bauaro accepit recensetur fuse & particulatim in annotatione ad calcem 12. capitis.* §. At Henricus sibilis veneriatis inflatus & cupidine regnandi illectus. *Deinde prosequitur concussiones, sacrilegia, proscriptiones, supplicia, quibus Ecclesiasticas personas filio eius intruso in Episcopatum non adhærentes, aliosq; probos & fideles vero Domino suo ciues afflixerit. Ex quibus quæ quantaq; dominādi libido in viro iam sene fuerit quilibet aduertere potest.*

Bauarus conuocat in auxilium parentes & amicos, Traiectum munit contra Peruvisios & confœderatos.

CAPVT VII.

IOannes igitur de Bauaria considerans agi de pelle sua, & hostes suos in dies incrementum sumere, neque se his diu parem fore, sollicitat omnes cognatos & affines, omnesque amicos suos, vt sibi aduersus hostes suos adsint, à quibus cum benigne ipsi responsum esset

esset, ipse his diem præstituit aduētus, vt copijs paratis mature adsint, quo possit in profesto S. Michaëlis vnà cū omnibus auxiliaribus suis intrare diœcesim suam, & omnes eos, qui suo nomine exularent, ad sedes suas reducere. A

Sed vt sunt humana, mox obiecta quadam difficultate præpediti Rex Franciæ atque Dux Burgundiæ declararunt se ad istum diem adesse non posse, commodiori tamen tempore non defuturos.

Ioannes igitur de Bauaria quod tunc maxime conuenire iudicauit, reliquos amicos huius rei certiores mature fecit, & aduentus diē his alium constituit: ipse contracto ingenti militum præsidio Traiectū se recepit, & aduersus obsidionem communiuit.

Peruisius Traiectum obsidet. Vicesima autem quarta die Nouembris eum consecutus Henricus Perwisius Traiectum obsidione cinxit, in cuius exercitu erant Leodienses, Hoyenses, Tungri, Hasselenses, cum quibus eam obsidionē ad sex hebdomadas continuauit. Sed cum præ insusitato frigore durare in castris non possent, tunc soluta obsidio, & sequenti anno pridie Calend. Iunij rursus inchoata fuit: erat quippe tunc hyems tam acerba, vt gelu, quod in festo S. Martini incipiens, continuis vndecim hebdomadis perseuerabat, multis in locis pecudes, multis in locis homines extingueret. B

Hoc anno Ludouicus Dux Aurelianensis frater Caroli 6 Francorum Regis conduxerat quendam, vt Ioannem Burgundum proditorie perderet, resciuit hoc ille, & ait perde illum, qui te misit, & cōduplicabo mercedem tuam, & factum est ita 22. Nouembris, feria 3. Parisijs post cœnam, cuius occasione plus decies centena milia Francorum perijsse leguntur. C

Anno 1408. Ianuarij 28. glacies confracta multis in locis incolas ac pontes fregit.

ANNOTATIONES.

Ioannes igitur de Bauaria considerans:] *De amicis per eum in auxilium vocatis, & quibus rationibus & modis illi impediti & retardati fuerint, de priore obsidione Traiectensi & gestis illo tempore fuse agit Zantfliet. quæ consequenter videre poteris in annotatione ad 12. caput.* §. Perpendens igitur vir longanimis dictus Ioannes de Bauaria. D

Victoria Ioannis de Bauaria, mors Peruuisiorum parentis & filij & triginta circiter milium hominum.

CAPVT VIII.

Rursus obsidet Traiectum. HOc anno pridie Kalend. Iunij Perwisius contractis iterum copijs ingentibus Traiectum obsidione cinxit, eamque continuis

nuis 16. hebdomadis protraxit. Interim verò Ioannes de Bauaria A suos auxiliares exsuscitare non intermittit, vt Traiectum obsidione liberaret. Interpellat & Perwisius quoscumque in suas partes propensiros sperat. Vtrique autem certatim Legatis missis Antonium Brabantiæ Tutorem sibi cóciliare adnixi sunt, qui quo tutius ageret, se neutrarum partium fore respondit, tantisper certe donec appareret, an frater suus Ioannes Dux Burgundiæ suppetias laturus esset sororio suo Ioanni de Bauaria.

Interea tēporis Ioannes Dux Burgundiæ sororius, & Wilhelmus Comes Hollandiæ frater Ioannis de Bauaria, itemque Comes Namurcensis, necnon & alij complures Principes in Hannonia conB iunctis copijs, quas ex Burgundia, Francia, Hannonia, Picardia, Artesia, vicinisque prouincijs collegerant ducente ipso Ioanne de Bauaria per Hasbaniam descendunt, vt Traiectum obsidione liberent. Cuius rei nuncio accepto Perwisius obsidionem soluit ac se Leodium recipit. *Conueniūt parentes Episcopi de Bauaria.*

Et quanquam neque Hoyensium, neque aliarum ciuitatum legiones, quæ Traiecto dimissæ domum recta concesserant, Leodiū adhuc reuersæ essent, Dionenses tamen cum Hædrotijs nono calendas Octobris eo conuenientes Perwisium vrgebant, vt ædicto promulgato in crastinum omnes tam equites quam pedites obuiam hostibus cōuocaret, cumque Perwisius excusaret absentiam copiarum suarum, C simulque hortaretur, vt diei Dominicæ, cui & S. Cæciliæ festum esset adiunctum, reuerentiā exhiberent, vt eo saltem die quietem agerēt, quæ copijs suis interea mature aduētantibus facile pēsaretur, Hædrotij palam illi ignauiam ac metum exprobrarunt, qui iam hostis opprimendi occasionem negligeret, dum copijs eius nondum congregatis facile profligari possit, qui si vires suas contraxerit, plus negotij exhibiturus sit, ideoque & mortem comminati sunt, nisi postridie summo diluculo in aciem educeret. *Perwisius obsidioni soluit.* *Hædrotij ignauiam & metū exprobrant Perwisio.*

Obtemperat igitur Perwisius, & postridie Leodio relicto cum copijs suis intrans Hasbaniam in pago Eichtensi hostes adortus, ipse cum filio suo nouo Episcopo interfectus occubit, quo prælio, qui maximum tradunt, triginta sex milia Leodiensium extincta fuisse D scribunt. Perquam viriliter hi se in initio pugnæ gesserant, sed quoniam & de via lassi, & numero hostibus inferiores, nec bene armati erant, in fugam versi, cæso Duce miserabiliter oppressi sunt. *Perwisius vnà cum filio Theodorico in prælio cadit.*

Postridie Tungrenses cum falsis rumoribus persuasi victoriam penes Perwisium esse crederent, quanta potuerunt festinatione ad castra contenderunt vt ij reliquijs saltem belli conficiendis officio suo se non defuisse declararent. Sed cum victorem exercitum haberent obuiam, qui relictis castris Leodium versus contendebat, præter spem inuasi, dispersi ac misere profligati sunt. *Tungrenses decepti misere disperguntur.*

ANNOTATIONES. A

1. Iterum copijs ingentibus Traiectum obsidione cinxit:] *De hac secunda obsidione, & tempore illius per Pervvisium & suos gestis insolentijs scilicet contra Bauarum intolerandis: De aduentu copiarum Bauaricorum per ditionem Leodiensem & Lossensem, deq; eorum varijs expeditionibus: De Leodiensium obsidione soluta, de eorum temeraria cum Bauaricis pugna & miseranda oppressione. De Tungrensium infœlici interitu habes multa in annotatione ad calcem capitis duodecimi à* §. Tandem quotidie succrescentibus malis,&c. *vsque ad* §. Post pauca tres præcipui totius mali promotores. B

Correctio rebellium & pax postea communitati certis conditionibus data.

CAPVT IX.

Quidam negotium Episcopi peruerse agūt.

VTraque igitur hæc victoria Episcopo nunciata, qui ne pugnæ interesset Traiectum se receperat, ingentem lætitiam attulit. Accedebat huc, quod & Leodij quidam ex eorum numero, qui arte quadam se ad omnem auram accommodare solent, ac semper C ad fœlicius latus, vt dicitur, se inclinant, Episcopi negocium agebāt, non alio consilio, quā vt alieno supplicio scelera sua eluerēt; Quippe equites & primi nominis ciues duo Ioannes D. de Rochefort, & de Agimont, & Ioannes Saraing, qui se malorum expertes vocitabant, vnà cum alijs veluti seditionum pertœsi, vexillo quodam antiquo assumpto collegia omnia penetrantes excutiebant, & canonicos à Theodorico institutos, omnesque Hædrotios conquirebant, & in custodiam publicam contrudebant. Quoque maiori Zelo erga Remp. teneri viderentur, viros quosdam religiosos ac graues deputarunt, qui victorum animos oratione sua demulcerent, ne in Remp. cuius maxima pars innocens esset, nimium sæuirent, sed mediocri potius mulcta contenti essent.

Ioannes de Bauaria amicis gratias agit.

Interea temporis, Ioannes de Bauaria successu exhilaratus, insequenti statim nocte amicis obuiā profectus, gratias, vti par erat, pro D opera præstita magnifice egit, suumque officium vicissim promptū atque paratum dies noctesque fore spopondit, ibique tum porro inter principes de reformanda Rep. Leodiensi actum fuit, missusque est eorum decreto Leodium eques auratus Ioannes de Ieumont, qui tum captiuos istos canonicos & Hædrotios, tum etiam ipsos qui hos cepissent, & si qui præterea essent, vtriusque sexus hostes Episcopi vinctos adduceret, & cæteris tum laicis, tum Ecclesiasticis diem diceret, quo bini ac bini nudis pedibus procedentes, & flexis genibus veniā ab Episcopo rogarent, ac porro conditiones pacis acciperent in cāpo ad Mo-

Castigatio rebellium.

ad Mosam, qui dicitur Campele braes.

A Qui quidem legatione sua rite perfunctus bigis multis & quadrigis complures vtriusque sexus captiuos aduexit, qui omnes de Ponte ibidem in mosam proiecti sunt. Equites tamen isti duo ab Agimont & à Saraing cum alijs aliquot capite truncati sunt: Iacobus autē Badus Traiecti in quatuor partes dissectus est.

Reliquis porro, qui nomine Communitatis secundum decretum Principum supplices Episcopo reuerentiam exhibuerunt, pax data fuit, cum alijs quibusdam, tum in primis his conditionibus. *Communitati parcitur his cō ditionibus.*

Primum vt Electo suo fidelitatis & obedientię iusiurādum de integro præstarent. Deinde vt priuilegijs suis omnibus renunciarēt, eorumque instrumenta Electo in manus traderent. Præterea vt in proscriptionem Hædrotiorum Electo libere subscriberent: Postremo vt sumptus belli Electo refunderent, æstimatione eorum faciēda ex arbitrio Ducis Antonij Tutoris Brabantiæ.

B

In quas quidem conditiones cum supplices ibidem consensissent, Principes Electum magna solemnitate Leodium deduxerunt, & in cathedram Episcopalem rursus collocarunt. Quo facto communitas priuilegiorum suorum instrumenta Electo tradidit, de quibus ille ex principum consilio, quod expedire videbatur tum constituit: acceptoque fidelitatis iuramento, factaque per Ducem Antonium refundendorum sumptuum æstimatione in Ducenta & viginti aureorum milia, & eorum solutione per cōmunitatem promissa, promulgata pax est, Hędrotijs tamen in perpetuum proscriptis: De quorum etiā rebellione quo securior Electus in posterum fieret, obsides à cōmunitate quingentos viros accepit, qui ad annos 4. varijs in locis detenti sunt. Expensarum autem militarium solutio quo fieri commodius posset, per Leodiensem Lossensemque ditionem vectigalia vetera adaucta, & noua quædam instituta sunt mensibus viginti, & diebus sex. *Communitas pro expēsis belli solui ducēta viginti aureorum milia. Hydrotij proscripti Obsides quingenti.*

C

Mense Februario Leodiensem diœcesim tanta inundatio Mosæ afflixit, vt vsque ad introitum Ecclesiæ Leodiensis aqua accreuerit, quare & pons archarum lapideus cum multis alijs ædeficijs disturbatus est. *Pons archarū disturbatur.*

D

ANNOTATIONES.

De admiranda correctione rebellium non in Ciuitate tantum Leodiensi sed in tota patria facta deq; pacificatione eiusq; conditionibus plene & exacte scribit Zantfliet quem lege si placet in annotatione ad calcem duodecimi capitis à. §. Post pauca tres præcipui totius mali promotores. *Vsque ad.* §. Subsequenter D. Ioannes de Bauaria Electus Leodiensis audita morte.

A

Status Ciuitatis & patriæ post bellum in melius per complures annos mutatus, cum pluribus alijs externis.

CAPVT X.

Rebus igitur ad hunc modum Leodij compositis, Principes exercitu dimisso ad propria reuersi sunt. Redeuntibus igitur vndique canonicis ac cæteris exulibus, Leodij status Reip. melior apparuit, & ad annos complures perseuerauit.

Concilium pisanum ad componendũ schisma.

Anno 1409. Benedictus 11. Auinionensis, & Gregorius 12. Romanus Pontifex, vltro citroque missis literis inter se mutuum hortati sunt principatum deponere, vt noua fieret electio, vnitasque rediret Ecclesiæ, cum neuter haberet propositum resignandi, Cardinales autem videntes collusionem Pontificũ, ab vtraque parte conuenerunt Pisas, Concilium celebrarunt indict. 2. huius anni. B

Duo colludentes pontifices remouentur.

Erant ibi prælati circiter sexcẽti, Theologi centũ viginti quatuor, Iureconsulti prope trecenti, qui cum ambos istos à potestate remouissent, post 20. dies vnanimiter elegerunt Fr: Petrum Philardi Cretensem ordinis minorum, qui ex presbytero Cardinali Basil. SS. 12. Apostolorum creatus 6. calend. Iulij, coronatus non. Iulij sedit mẽsibus 10. diebus 8. fuitque appellatus Alexander quintus. Gregorius interim & Benedictus contempto Concilio Pisano sese Pontifices (vt ante) gesserunt. Subueriti tamen ne caperentur, alter Ariminum, alter Catalauniam diffugerunt. C

Successio Pontificum.

72. Hadrotij in rotas sublimati.

Hoc anno cũ varijs in locis per Leodiẽsem Diœcesim seuerè in Hædrotios animaduerteretur, Mense Septẽbri in Oppido Herkensi eius nominis septuaginta duo viri profugi capite plexi in rotas sublimati sunt. Ioannes de Spane, qui caput his erat, Leodium deductus in partes quatuor est dissectus, alij octodecim ibidem capite simpliciter truncati sunt;

Pontificum & Cæsarum successio.

Anno 1410. Alexander 5. Papa obijt 5. nonas Maij. Vacat Sedes dies 15. his elapsis, electus fuit Baltazar Cossa Neapolitanus dictus Ioãnes 22. qui tamen ab alijs 23 numeratur, qui sedit annis 5. diebus 15. D

Hoc anno Cæsar Robertus, siue Rupertus Bauarus calend. Iunij moritur, fuitque interregnum mensium 3. dierum 19. Iodocus Marchio Brandeburgensis Rex Romanorum creatus 12. Calend. Octobris. Imperauit 6. menses. Eo igitur 13. calendas Aprilis mortuo, Sigismundus Rex Vngariæ creatus Cæsar mense Martio, imperauit annis 26. mens. 8. diebus aliquot.

Eodem hoc anno Antonius Dux Brabantiæ vxorem duxit Elisabetham Ducissam Lutzemburgiæ filiam Ioannis Ducis de Gorliez, qui Frater fuit Venceslai Regis Bohemiæ, & Sigismundi Regis

Regis Vngariæ atque Imperatoris: quam eandem Elisabetham mor-
A tuo Antonio vxorem postea duxit Ioannes de Bauaria Electus Leo-
diensis.

Anno sequenti hoc est 1411. Imperator Sigismundus cum decem milibus equitum venit Aquisgranum coronam Imperij accepturus, quò cum Brabantiæ Dux Antonius in primis ob contractam affinitatem honoris gratia vocatus esset, instructus Lewas vsque profectus est. Sed hinc susurrationibus quorundam consilio mutato mox domum reuersus est, vnde Imperatorem non mediocriter offensum habuit.

Hoc anno Romæ Synodus à Ioanne Papa celebrata est.

B Anno 1412. pax inter Wilhelmum Hollandiæ Comitem Electi Leodiensis fratrem, & Iuliæ Ducem Reynoldum est composita, qua Gorichemum siue Gorcomiũ Arkelensis ditionis Metropolis Hollandiæ ditioni adiuncta est, neque qui Dominus eius quondam fuerat Dominus Ioannes de Arkel, ea pace comprehensus est.

Anno 1414. Concilium generale Constantiense inchoatum est calend. Nouembris, cui interfuisse memorantur tria milia nongenti & quadraginta viri prælati prælatorumque Vicarij.

Concilium constantiense in quo schisma componitur.

In hoc concilio Ioannes Hus, deinde Hieronymus Pragensis sectator eius, ambo Discipuli Ioannis Vicleff Anglici fuerunt combusti.

Ioannes Hus & VVicleff cõbusti.

Hoc anno Domina Iacoba Bauarica vnica filia Wilhelmi Comitis
C Hollandiæ, cuius Patruus Electus Leodiensis, Auunculus Antonius Dux Brabantiæ erat, desponsabatur Duci Turonensi delphino Franciæ, quæ cum isto mortuo postea prædicti Antonij filio consobrino suo Ioanni Duci Brabantiæ post patris eius mortem nupsisset, Electus Leodiensis illi multas difficultates mouit, non alio proposito atque consilio, quam vt illa exclusa, ipse Wilhelmo fratri defuncto in Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ ditiones succederet, vt infra apparebit.

Anno 1415. pridie calend. Iunij Ioannes 23. Papa coactus abdicauit se, vacauit sedes annis duobus, mensibus quinque, diebus decem Gregorius duodecimus Papa per procuratorem abdicauit 4. nonas Iunij.

D Eodem anno ipso die SS. Crispini & Crispiani, qui 25. Octobris fuit in campis Blangianis prope Asincuriam, quæ est Comitatus sancti Pauli, prælium commissum fuit inter copias Henrici 5. Anglorum Regis, & Caroli 6. Regis Francorum: in quo victoribus Anglis maxima fere pars nobilitatis Gallicæ perijt. Occubuit ibidem quoque Brabantiæ Dux Antonius, & frater eius Comes Namurcẽsis Philippus.

Conflictus celebris apud historicos inter Anglos & Gallos.

Antonio igitur patri suo filius Ionnes in Ducatum Brabantiæ surrogatus est adolescens annorum tredecim. Vidua igitur Antonij Elisabetha Sigismundi Imperatoris neptis, huius noui

Braban-

Brabantiæ Ducis nouerca cum non satis digne se haberi arbitraretur post mortem mariti irato animo Brabantiam reliquit, & in Lutzemburgiam concessit, cuius querelis Sigismundus Imperator aduersus Ioannem Ducem ita exasperatus fuit, vt legatos eius Constantiam ad se missos audire noluerit. A

Ioannes de Bauaria studet inire gratiam Imperatoris.

Ioannes etiam de Bauaria, qui suum negotium agebat, quo gratiam Imperatoris aliquam captaret, Ducem Ioannem impediturus videbatur, ne ille Traiectum ad inaugurationem sui proficisci posset. Quod Dux intelligēs confestim exercitu conscripto accelerauit Traiectum antequam Episcopus se apparare posset, atque ita propositū expleuit.

Imperator Leodium & inde in Angliā proficiscitur.

Anno 1416. Imperator Sigismundus in inferiorem Germaniam venit, studio reconciliandæ vnionis in Ecclesia, Principes exsuscitaturus ad Concilium Constantiense. Quo tempore & Leodij fuit pridie Natalis Christi, & cum post cantatas vesperas aduenisset, accito Antistite, quia desiderio audiendi Diuini Officij tenebatur, horæ iterum decantatæ sunt. Vbi Cæsar ad Electi latus accumbens, multa deuotione sacros hymnos audiuit. B

Hunc Imperatorem in Angliam eodem studio proficiscentem frater Electi Leodiensis Wilhelmus Hollandiæ Comes cū ingenti Principum, Baronum, equitum, ac nobilium caterua comitatus est. Vnde tamen Imperator spe sua frustratus redijt, quum Rex Angliæ ad concordiam induci non posset. C

Carolus Delphinus intoxicatus.

Anno 1417. feria 3. sacræ hebdomadæ antę pascha Carolus Dux Turonensis ac delphinus Franciæ maritus D. Iacobæ Hollandicæ, cum loricam ferream intoxicatam indueret, veneni pernicie per viscera diffusa, interijt matrimonij sui anno tertio.

Iacoba vidua recipitur in Comitissam &c.

Eodem anno 4. feria Pentecostes eiusdem Iacobæ pater & Electi Leodiensis frater Wilhelmus Sextus Hollandiæ Comes vita defunctus est, relinquens vnicam hanc filiam hæredem Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ: quam subditi, sicuti Patri adhuc viuenti ac præstipulanti volentes spoponderant, mox in legitimam principem suam inauguratam receperunt.

ANNOTATIONES. D

1. *De status patriæ in melius commutatione Chronica & sequentium aliquot Pontificum gesta testantur. Externa quæ hic introducuntur partim habes pene apud omnes historicos huius sæculi, & præsertim Ioannem de Becka in gestis Pontificum vltraiectinorum, & in eorum appendice per nostrum Suffridum.*

2. Anno 1414. Concilium generale Constantiense:] *Per quadriennium celebratum fuit, quo tempore sublatum fuit schisma & quæstiones de Pontificatu quæ intercesserant inter Gregorium 12. diu ante exautoratum, quam Ioannes 22. electus esset, & Petrum Lunam cognomento Benedictum tertium Antipapam obstinatum, illis enim Concilio se submittentibus abrogatus est omnibus Pontificatus, & suffectus Martinus quintus.*

CAPVT

A.

Ioannes de Bauaria vocatur in Hollandiam.

CAPVT XI.

IOannes autem de Bauaria Electus Leodiensis huius Iacobæ patruus, vt supradictum est, eodem anno multorum magnatum sollicitationibus in Hollandiam vocatus est, vt fraternarum ditionũ tranquillitatem tueretur.

B. Feruebat ea tempestate Hollandia intestinis factionibus eorum, quos Houy & cabbeliaus, ab hamo piscatorio, & asello pisce nominabant: Quorum prioribus istis, Hamatis dico, parentem suum imitata D. Iacoba se antistitem præbens, aduersarios veluti publicos patriæ hostes proscribebat. *Factiões Hollandiæ.*

Hi ergo quo se aduersus iniustam vim præmunirent, missis literis ac legatis Ioannem de Bauaria rogant vt ipsis & patriæ succurreret, aduersus eos, qui neptis eius imprudentia in perniciem Reip. abuterentur. Se enim non habere proprius vllum, aut iustius refugium, quam ipsum, qui si Ecclesiæ votum non fecisset, legitimus eius ditionis hæres ac successor futurus erat. Hollandiæ autem ob factiones C gubernatore, & Iacobæ ob sexum atque ætatem tutore plane opus esse: ipsum patriæ suæ subsidium, salua pietate negare non posse. *Bauarus persuadetur ire in Hollandiam.*

His igitur ac similibus ille inductus, relicto Leodio mense Septembri eiusdem anni Dordracum venit, & cum ibidem ab Asellatis tantum inauguratus Hollãdiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ Tutor, Hamatos obstinate reluctari cerneret, bellum vltro mouit, vt detrectantes cogeret. *Hamatis bellum indicit.*

Hamati ergo, quo maiori potentia sua factionem communirent, sub finem huius anni consilium ineunt de Iacoba Duci Brabantiæ Ioanni in Matrimonium collocanda, quæ res eo tum deducta fuit, vt insequenti anno Matrimoniũ inter hos contraheretur per verba de futuro, hoc est, vt ita demum ratum foret si sua dispensatione id comprobaret Romanus Pontifex, cum hi, qui matrimonium contracturi D erant, inter se consobrini essent. *Domina Iacoba Duci Brabantiæ Ioanni despondetur.*

Ac Ioannes quidem de Bauaria qui molestijs hactenus extricari cupiebat, præsens ac volẽs suum quoque consensum huic matrimonio interposuit: expressis tamen certis quibusdam conditionibus, in quas vtrinque tum conuentum est. *Etiam consentiente Bauaro Electo.*

Hoc anno in Concilio Constantiensi Otho Coluna Romanus Diaconus Cardinalis S. Georgij in Velabro creatus Romanus Põtifex dictus Martinus 3. is creatus 3. idus Nouẽbris consecratur 11. Calend. Decembris, ac sedet annis 13. mensibus 3. diebus 10. *Martinus 3. Papa.*

Eodem Constantiensi Concilio Benedicto Papæ seu Petro Lunæ 7. calend.

7. calend. Augusti pontificatus abrogatus est, sed is non obtemperauit. A

Anno 1418. Ioannes Dux Brabantiæ missis legatis Constantiam, dispensationem impetrauit à Martino Papa, qua ille matrimonium eius cum Iacoba contractum ratificauit.

ANNOTATIONES.

De hac vocatione Bauari & alijs eo pertinentibus plura habes in appendice ad Ioannem de Berg.

Ioannes de Bauaria vxorem ducit, & administrata sex annis Hollandia, Zelandia, & Frisia moritur. B

CAPVT XII.

Eodem autem anno Ioannes de Bauaria, cum ab Hamatis sine intermissione contumelijs, & mox etiam à Brabantis bello lacesseretur, hinc iniuriæ impatientia, illinc regnandi libidine stimulante, illis arrigere aures cœpit, qui de Episcopatu resignando, de ducenda vxore, de Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ Comitatu, de Frisiæ dominatu occupando, de Iacoba exturbanda cantilenam occinerent. C

Et quidem cum ad eam rem tentandam titulis, ad obtinendam subsidijs idoneis niti sibi videretur, aleam iaciendam plane existimauit: quæ si fœlicissime, summam rerum, si mediocriter, gubernationem patriæ, si infœlicissime caderet, aliquam saltem conferret portionem ditionis propriæ, quæ charior esset frigida Episcopatus administratione.

Animaduertebat autem matrimonium Iacobæ non modo Asellatis omnibus in Hollandia, sed & Hamatis quamplurimis displicere, propterea quod Duce ipso nonnisi 16. annos nato Consiliarij eius pro arbitrio suo Brabantos potius quam Hollandos ad functiones publicas illic adhiberent. D

Sciebat insuper Imperatorem Sigismundum sibi multis de causis beneuolum, Brabantis tum ob Antonium Ducem, tum ob hunc ipsum Ioannem eius filium non mediocriter offensum: Quibus omnibus in suam causam congruentibus, sibi compos voti non difficulter fore videbatur.

Ideoque vt & hæc omnia adaugeret, & maleuolis omnem detrectandi ansam præcideret, mense Mayo Constantiam legatos misit ad Pontificem & Imperatorem: per quos Pontifici quidem Episcopatũ Leodiensem in manus resignauit. Imperatori vero expeditionẽ propositi sui commendauit.

Episcopatum resignat ad manus Pontificis. Fauentem Im-

Huius

Huius primum caput erat, vt Elisabetham suam ex fratre Nep-
A tem, Lutzemburgiæ Ducissam, Antonij Ducis Brabantiæ relictam viduam sibi in matrimonium traderet; ac ne vel gradus Hypodiaconatus, quo ipse pridem initiatus erat, vel spiritualis cognatio, quod ipse prolem Elisabethæ ex Antonio susceptam de sacro fonte leuasset hoc connubium impediret, impetrata dispensatione pontificia, procuraret.

Secundum erat, vt ipsum Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ Comitem, ac Frisiæ dominum declararet, idque vel iure hæreditatis, cuius ipse velut agnatus proximus, obtẽta Pontificis dispensatione, capax futurus esset, vel iure feudi, quo ad Imperium hæ prouinciæ deuo-
B lutæ noscebantur, cum frater huius masculam stirpem nullam reliquisset.

Tertium erat, vt Põtificem induceret, quo ille matrimoniũ Iacobę reuocata dispensatione irritum faceret.

Imperator itaque in omnibus ac singulis se promptissimum declarauit, & neptem suam ipsi libenter despondit, submotis dispensatione Pontificia impedimentis vniuersis. Prouinciarum quoque prædictarum dominatum benigne promisit, quatenus priuilegijs earum nonobstantibus præstare posset. Brabantici etiam matrimonij improbationem à Pontifice facile impetrauit, eo colore, quod illud & scandalosum Ecclesiæ, & perniciosum Reipublicæ futurum diceret.

Fauentem Imperatorem experitur in omnibus.

C His igitur ad eum modum succedentibus Ioannes de Bauaria Elisabetham vxorem duxit, & conuocatis supradictarum prouinciarũ ordinibus palam explicuit, quid postularet, & quo minus repugnantem sibi haberet Ioannem Brabantię Ducem, exemplar reuocationis Pontificiæ, quæ tardius ad illum peruentura videbatur, ab Imperatore sibi transmissum, literis suis insertum illi transmisit, vt cito desperaret.

Ioannes de Bauaria ducit vxorem.

Atque Brabanti has technas subodorati, nonobstante ista Pontificis reuocatione, Ducem Ioannem Iacobæ mox coniungunt, quod eorum factum idem Pontifex postea de integro comprobauit, causatus istam reuocationem sibi per Imperatorem fuisse extor-
D tam.

Brabãtini Ioannis de Bauaria conatibus resistunt.

Hollandi verò ac cæteri Prouinciales satis liquidis rationibus docuerunt illum ad plenum patriæ dominatum peruenire nequaquam posse, quoniam hoc casu tanquam feudum ad Imperium non deuolueretur, siquidẽ & feminæ eius capaces sunt, & hæres superstes esset legitima patri suo Domina Iacoba, cui tota patria & ante, & post obitum parentis fidelitatem iurasset: Gubernationẽ porro earum prouinciarum illi præstare, non iam prouincialium, sed ipsius Ducis esse, in cuius matrimonium ipse etiam consensisset.

Hac igitur publica prouincialium voce ad hunc modum repressus Ioannes de Bauaria, cum priuatis aliquot factiosis aliquamdiu tumul-

Concordia Ioannis de Bauaria cum Duce Brabantiæ.

tuatus est, ac facta tandem pace non contemnendam Hollandiæ partem à Domina Iacoba feudali iure obtinuit, quæ illi olim à patre Alberto donata, à fratre Wilhelmo assignata, & matrimonialibus demum conditionibus nuper ab ipsa confirmata erat: ac tandem etiam ab ipso Duce Ioanne Hollandiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ gubernationem consequutus fuit, quem ad finem vsque vitæ obtinuit. A

Moritur.

Atque ita quidem Ioannes de Bauaria relicto Episcopatu Leodiēsi, quem continuis 20. iam annis administrarat, in Hollandiam commigrauit, vbi expletis annis sex est mortuus improuisa admodum morte, pridie trium Regum anno 1424. de cuius actis plura habentur in Chronico Ducum Brabantiæ, quod breui fauente Deo in lucem daturi sumus, & nos etiam in appēdice ad Chronicō Beckāni de Episcopis Traiectensibus & Comitibus Hollandiæ plura diximus: Hæc enim Chronica cum rebus, temporibus, ac personis interse connexa sunt, mutuā operam interse tradunt, & ad plenā veritatis cognitionē alia alijs lumen præferunt, alia alijs suffragantur. B

Scripta auctorum.

Porro autem digresso Ioanne de Bauaria, ad conseruandam Reip. Leodiensis tranquillitatem, quousque de nouo Episcopo constaret gubernatio patriæ cōmissa est præstantissimo viro ac Domino Euerardo à Marcka.

Eodem hoc anno 1418. Concilium Constantiense finitum est. C

Dominus Ioannes de Liladam cum 300. viris Parisios ingressus vociferatur, viuat Burgundia, statim ciues multi adhæserunt ei, & occiderunt ex aduersarijs Ducis ad tria circiter millia.

ANNOTATIONES.

Inter eos qui scripserunt de gestis Ioannis à Bauaria, nullus verius pleniusq; scripsit Cornelio Zantfliet, cuius scripta idcirco nos hoc loco adscripturos polliciti sumus, vt ex eis, sepositis affectibus, quibus fere in aliorum scriptis aliquid tribuitur, historia nuda veritas cognosci possit. Si cui forte molestum erit ea legere, illa prætereat & transeat ad caput 13. & videat quæ auctor noster de successore eius VValenroda 80. Episcopo Leodiensi tradit.

D

Scripta Cornelij Zantfliet de Ioanne à Bauaria.

CElebratis D. Arnoldi de Horne funeralibus satis eleganter, altera Annuntiationis Beatæ Virginis Mariæ cum multi essent anhelantes ad Episcopatum Leodiensem, præsertim D. Guilielmus de Lecka Archidiaconus, pro quo intercesserat Ducissa Brabantiæ: Sed & Albertus Dux Comes Hollandiæ &c. pro filio suo multas instantias fecit & preces. Sed per Capitulum vniformiter postulatus est in Episcopum Dominus Theodoricus de Marcka nepos quondam Domini Engelberti de Marcka Leodiensis Episcopi frater Comitis

Comitis de Marcka & Cliuis, qui renuens Episcopari, renuntiauit po-
A stulationi de se factæ, regratians multum Dominis Capituli, qui eum postulauerant, super beneuolentia, quam sibi exhibuerant. Vacante sede Leodiensi, de communi consensu Capituli & populi creatus est Mamburnus & protector patriæ Henricus de Perweys nondum miles nepos Episcopi tunc defuncti, eo quod satis quiete & iuste præfuisset & tractasset Lossenses, dum esset Senescallus Comitatus eorum.

Subsequẽter postquam D. Theodoricus de Marcka renuntiasset ac libere cessisset electioni siue postulationi de se factæ quo ad Leodiensem Episcopatum, & Vrbanus Papa adhuc viuens illam approbasset
B & confirmasset, Bonifacius 9. dictum Leodiensem Episcopatum contulit D. Ioanni de Bauaria filio illustris Ducis Bauariæ Alberti Comitis Hannoniæ Hollandiæ & Zelandiæ necnon Domini Frisiæ tunc temporis postulato à Capitulo Leodiensi, qui tamen venire tardauit ad possessionem vel receptionem suam, vsque post festum B. Ioannis Baptistæ anno sequenti, quæ quidem confirmatio fieri practicata est per Aegidium Chabot militem nuper à Scabinatu depositum, qui ante susceptam militiam & initum coniugium fuerat Magister in artibus & canonicus S. Martini Leodiensis.

Eodem anno decima Iulij per portam S. Walburgis intrauit Leodium D. Ioannes de Bauaria Electus in Leodiensem Episcopũ, quem comitabatur nobilissima comitiua Principum ac Baronum, pro vt
C tam nobilem decebat adolescentem. Equitabat à dextris Dux Albertus genitor eius Comes Hannoniæ, Hollandiæ, &c. A sinistris germanus eius Guilermus pro tunc Comes de Osternant, quem præcedebant & sequebantur alij innumeri, videlicet Robertus Comes Namurcensis, Wilhelmus & Ioannes Nepotes eiusdem Comitis, Henricus Comes de Salmis, Domini de Gaesbeke, de Moreamis, de Steyne, de Diest, & alij quorum nomina sunt ignota.

Receptusque est cum ingenti tripudio cleri & populi, gaudentibus vniuersis, qui tam generosum virum in suum Dominum ac Principẽ adepti fuissent.

Et subsequenter in palatio Episcopali cunctis volentibus ministra-
D ta sunt fercula exquisita, vina rubea & alba in copia maxima, & licet populus interdum sit inconditus moribus & sermonibus, maxime dum mero redundat, attamen præter solitum pauca illinc gesta sunt correctione digna, excepto quod quidam filius sacerdotis dum præ ebrietate linguam suam nimium relaxasset & probra multa quibusdam Dominis inculcasset, statim ad forum deductus, dextrum pugnum perdidit, vt cæteri simili castigarentur exemplo, & frænos ponerent ori suo.

Altera die Albertus Dux releuauit in feudum ab Ecclesia Leodiensi Comitatum Hannoniensem, qui sibi prouenerat ex morte fratris sui Gulermi in Furia defuncti, sicque factus est vasallus filij &

Ecclesiæ Leodiensis præsentibus principibus vniuersis.

Quarta die aduentus sui recessit Leodiensis Electus cum sua comitiua versus Hoyum, & subsequēter ad cætera oppida, villas & castra patriæ totius ab omnibus hilariter & iucundissime susceptus. Sicque genitor & frater eius abierunt versus Hannoniam. A

Dein sabbatho post festū Luciæ D. Ioānes Leodiēsis Electus suscepit ordinem subdiaconatus, & cum eo Abbas S. Trudonis adhuc iuuenis filius Domini de Ordinghen ex nobili sanguine de Duras & Lintris propagatus.

Anno 1395. occasione nemoris de Seranio suborta est grauis controuersia inter Dominum Leodiensem & Scabinos ac incolas villæ de Seranio dicente, D. Leodiensi dictū nemus solum ad suum dominium spectare, nec licere cuiquam arborem absque suo scitu & licētia præcidere, dicentibus incolis ex antiquissima consuetudine, quam pro lege tenebant, id sibi licere. B

Cum igitur aliquanti ex ipsis ligna & arbores pro libito succidissent, D. Leodiensis querimoniam magnam de eisdem incolis & Scabinis deposuit coram Scabinis Leodiensibus, asserens sibi violentiam illatam & contemptum grauem. Scabini Leodienses audita querela Domini dictos Scabinos ad Peronem proclamari fecerunt, certa eis iniungentes propter violentiam viagia: Illi è diuerso Magistros Ciuitatis & Consules in suum suffragium requisierunt, postulātes vt eos tanquam suos conciues contra Dominū defensarēt. At Burgimagistri cum cæteris popularibus comminabantur Scabinis Ciuitatis, vt à cœptis desisterent & mandatum reuocarēt, alioquin eos à ciuitate proscriberent: Quod & fecerunt indilate. C

Quamobrem D. Leodiensis dictos incolas de Seranio ad annulum palatij, necnon & sancti Trudonenses cum Tongrensibus, qui pridē ei despectum quendam fecerant proclamari fecit.

Vulgares autē excitato tumultu clamoribus incōditis prohibebāt ne forma sententiæ quouis modo posset audiri: inhibebāt insuper ne campana banni, vt fieri solet in huiusmodi, pulsaretur.

Ea propter indignatus Dominus Leodiensis ciuitatem suam deseruit, & ad Oppidum de Diest sigillum & Officialatum cum Curia sua spirituali mox transferri fecit. Sed & villā cū castro de Eyke per suos sarciri fecit, vt si forte bellū immineret, illic se reciperet, & suos aduersarios impugnaret. D

Tandem post multas dietas ac tractatus promissum est ei subsidiū siue summa pecuniarū pro damnis susceptis soluendis. De qua D. Balduinus de Moniardin miles tanquam arbiter & tractator pacis asserebat sibi promissam per cōmissarios Capituli Leodiensis summā quatuor milliū Francorū aureorum. Negantibus autem Dominis Capituli dictus miles tantum practicauit apud communitatem, quod ab hora maioris missæ vsque ad horam secūdam post mediam noctē dicti Domini in suo Capitulo recluderētur, donec in crastinū vellēt, nollent

nollent dictam summam Francorum sibi promitterent deliberare.

A Post aliquantulum temporis interuallum D. Leodiensis restituto castro de Eyke cum oppidulo reuersus est ad Ciuitatem suam infra octauas Epiphaniæ anni sequentis.

Per idem tempus Hoyenses ob suos enormes excessus frequenter molestati & cõuocati ad annulũ palatij, totis viribus insudabãt, vt illam iurisdictionem Domino Leodiensi auferrent, & vt id cõmodius efficerent, aliquanta Oppida patriæ apud Waremiam conuocarunt, vbi multis persuasionibus præmissis, Traiectenses & Dionenses in suam deflexerunt sententiam; At sancti Trudonenses, qui proprius suum Principem offenderant, datis duobus milibus & quingentis Florenis Renensibus, animum Principis ad pacem amollierunt.

B Tungrenses vero cum Hasselensibus indiuidue Leodiensibus contra ipsos adhæserunt.

Cum igitur Hoyenses certa die Leodium conuenissent, & cõmunitatem in palatio Episcopali conuocassent, satis humiliter se de impositis excusabãt dicentes, se nolle Dño suo iurisdictionẽ, quam sui prædecessores vsque tunc inuiolabiliter exercuissent, auferre, sed postularent quod illa auctoritas determinaretur & explanaretur, vt scirẽt euidẽter ob quos excessus ad ipsum annulũ debuissent cõuocari, ac de cætero cauerent incidere iterum in labyrinthum, ac Dominũ suum offendere: Sed infecto negotio Hoyenses ad sua remearunt cum animorum perturbatione non modica spe sua prorsus frustrati.

C Anno 1403. quidam filij iniquitatis gallice Heydrois, id est, odientes ius & æquum, ciues Leodienses cœperunt rebellare contra D. Leodiensem Electum inclytum Iohannem de Bauaria, nitentes contra Deum, iustitiam, & rationem posse tenus destruere iurisdictionem Ecclesiasticam in plerisque modis & formis, ipsumque D. Electum priuare, ac alium intrudere in præsulatum Leodiensem, & sicut inceperunt contra Bonifacium Papam suosque Cardinales, ita & contra suum Electum & omnes Ecclesias procedere conati sunt inconsulte, necnon & omnia bona Ecclesiastica surripere, & his similia detestanda facinora perpetrare moliti sunt, frangendo vi turrim Officialis, quæ est carcer clericorum, captiuos aliquot sceleratos liberando. Canonicos maioris & secundariarum Ecclesiarum proscribendo de ciuitate & patria, redditus Episcopales sibicumque vsurpando, & in his & alijs iurisdictionem Domini enormiter lædebant & infringebant.

D

Quamobrem idem Dominus hoc amplius conniuentibus oculis dissimulare non valens, cum ex iuramento ad protectionẽ libertatũ Ecclesiæ teneretur, curiam suam spiritualem à Leodio Traiectũ transtulit pro teutonicis, & in Hoyum pro gallicis.

De quo non immerito indignati qui in talibus lucrari solebant in hospitijs & foro venaliũ, procurantibus dictis malignis viris, ciues in palatio cõgregati de substituẽdo Mãburno qui dux belli foret contra

suum principem de facto concordarũt. Fama siquidem vulgari percrebuit instinctu malignantium, quod dictus Electus ciues in maximam seruitutem redigere proponebat, Francisias ac libertates eorũ infringere, eos quoque per fas & nefas suppeditare, & ante ianuas domorum suarum suspendere, quodque idem D. relicto Præsulatu coniugium inire volebat & huiusmodi mendacia in odium sui confingebant. A

Deinde rebus labẽtibus semper in deterius 12. Iulij Dominum Henricum de Horn Dominum temporalem de Perweys clamore, fremitu, tumultuque seditioso subortis, in suum Mamburnum seu patriæ tutorem fieri acclamabant, asserentes quod Dominus Electus patriã ab inimicis viriliter non tutabat, in his omnibus non causam pro causa ponentes, & quærentes occasiones in peccatis & calumnijs studiosis. B

Quam quidem creationem Mamburni & suam inualidam electionem per Capitulum Leodiense auctorisari, confirmari, & sigillo suo roborari requirebant. Quod cum illi præmissis rationibus efficacibus facere recusarent, maxime cum electio Mamburni causis iustis extantibus nõ ad populum, sed ad solum capitulum spectaret de iure & consuetudine præscripta, nec hac vice causam haberẽt id attemptandi, sed propter bonum pacis ipsi Domini Capituli libentissime de concordia inter Dominum & Ciuitatem facienda se vellent intermittere, & sui principis animũ ad mansuetudinẽ inflectere, nec suis sudoribus ac expensis omnimodis parcere vellent. C

Populares super his nimium commoti, terribilibus vocibus perstrepere cœperunt clamantes, quod essent traditi ac venditi, statimque dictos canonicos in loco capitulari congregatos, & habitu clericali solemniter superuestitos per suos satellites & complices illic obseruerũt & per totã illam diem ac noctem vsque in crastinum hora maioris missæ sine cibo & potu reclusos custodierunt, caute præcauentes ne quis effugeret, sicque coacti darent quod pridem spõtanee concedere recusabant. Insuper & prohibebant sollicite ne quis de familiaribus propinquis ac amicis Dominorum intraret, aut colloquium cum eis haberet. Parabant siquidem dictos Dominos in crastinum producere populo, vt decollarentur. D

Quamobrem non satiati tantis iniurijs, altera die, quæ fuit vltima Iulij, conuocatis in palatio ciuibus, & his etiam qui circumcirca infra banni leucam demorabantur, maior pars populi instinctu ciuium proborum & honorabilium, quibus res nimium displicebat, dictos Dominos iniuste reclusos relaxari debere iudicabat, renitentibus tamen Burgi-Magistris & cæteris, qui malorum fuerant incentores.

His igitur ad tempus pacatis tandem missi sunt aliquanti probi & honorabiles viri ad Dominum Electum pro tunc in Traiecto residẽtem, quorum precibus & prudentijs reperta sunt certa media rationabilia,

bilia,per quæ huiusmodi detestabilis discordia inter Dominũ & suam
A Ciuitatẽ suborta fuerat tranquillata. Odium tamen quod in cordibus dictorum Hædrotiorum suscitatum fuerat, nundũ poterat radicitus extirpari ab eisdem.

Pace igitur aliquantulum resarcita, & D. Leodiensi ad suam ciuitatem reuerso, de consensu vtriusque partis deputati sunt 16. viri qui se ad locum certum retraherent, inde non recessuri, quousque visis & examinatis causis, ob quas huiusmodi controuersia suborta fuerat, modos & formas ordinarent per quos tam libertates & Francisiæ ciuitatis, quam etiam Iurisdictio Domini temporalis ac spiritualis nequaquam imminueretur; & vt sententialiter per modum inquestæ
B scrutarentur nomina eorum qui dicti dissidij fomes erant & promotores.

Hi vero deputati libenter onere præmisso suscepto ad oppidum Tongrense profecti sunt, vbi tandem certos articulos, auisamenta, & moderationes rationabiles & congruos in scriptis redactos, præhabita matura deliberatione, concluserunt & ordinarunt, quod tam per Dominum & suum Clerum, quam per ciuitatem & patriam vtrosque generosos gratanter & dignanter sunt acceptati & approbati.

Nomina autem eorum hic libet inserere. In primis ex parte Do-
C mini missi sunt D. Ioannes Ægidij Præpositus Leodiensis postea Cardinalis, M. Ioannes de Oxhem Scholasticus & Officialis Leodiensis, Ioannes de Rupe, & Ioannes de Chockier ambo milites & Scabini Leod. Ex parte Capituli Leodiensis D. Waltherus de Momalia Archidiaconus Hannoniæ, Oliuerius de Male Cantor, Ioannes de Haccourt, & Robertus de S. Laurentio Canonici Leodienses. De parte nobilium D. Wilhelmus de Horion, Ægidius Surlet, Ioannes de Seranio & Wilhelmus de Warous milites. Porro pro parte ciuium deputati sunt Ægidius de Bierses, Ludouicus de Ernau, Iacobus de Salmis, & Reynkin, Vrbani viri probi & honesti.

Præmissi pacificatores initis tractatibus & facta inquisitione diligenti super incentores discordiæ prioris, nouissime 19. compererũt
D iniquos & sceleris reos, quos in scriptis nominatim redactos, post suam regressionem ad ciuitatem mox septima die Octobris populo in palatium more solito conuocato, de consensu ciuium in præsentia Domini & omnium membrorum patriæ publice & manifeste nominarunt, qui dicti mali radix fuerant & origo. Qui cum nomina sua coram cunctis legi audirent, statim timentes cuti suæ, clam de palatio recesserunt, & fugam arripiẽtes amplius in publico comparere non audebant.

Inter hos præcipui fuerant Balduinus de Rupe armiger, Laurẽtius Lamberti carnifex, qui eo tempore Burgimagistrũm fuerat alter. Sed & Iacobus Baddu Pauimentator calceatæ, vir dolosus & omnium artium malarum & vetitarum sectator. Item Lambertus Gregorij Licentiatus

centiatus in vtroque iure vir coniugatus, reprobus & omni malitiæ deditus, qui etiam iuxta famam publicam magijs & inuocationibus dæmonum se iuuabat, cuius consilio & ordinatione cuncta disponebantur iniquorum negotia. Item D. Matheus de Glano canonicus S. Crucis Leodiensis, Helyas & Mathias de Flemalia lathomi fratres. Aliorum nomina breuitatis causa ascribere supersedeo. A

Per hos inquam iniquitatis & seditionis alumnos sæpius commota est ciuitas vniuersa, & idcirco *tradidit eos in reprobum sensum, vt facerent ea quæ non conueniunt.* Hi simul vna die tam auctoritate Domini Leodiensis quam per communem deliberationem populi banniti sunt & proscripti in perpetuum extra patriam suis hoc demeritis & culpis exigentibus, ex eo maxime, quod comperti sunt turbationes cōmotiones & scandala contra suum Dominū excitasse, & conspirationes pessimas attemptasse. B

Rom. 1.

Quibus ita gestis mox concurritur ad arma, ne prædicti scelerati per suos fautores in aliquo possent præualere. Domino autem Leodiensi cum suo vexillo præcedente ad forum Leodij, confestim singula ministeria cum suis vexillis circa eum glomerantur, præbentes singillatim suo Principi debitum obsequium fidelitatis, & adhæsionis contra rebelles supradictos. Et cum vsque ad vesperam diei illic expectassent armati, tandem ad propria discesserunt, vigilijs & excubijs nocturnis per ciuitatem oportune tunc ordinatis.

Hæc autem bannitio siue proscriptio dictorum 19. impiorum, fuit roborata literis ac sigillis tam Domini Leodiēsis, quam suæ ciuitatis, sub ea conditione, quod vna pars sine consensu alterius eosdem non posset reuocare. Et desuper extitit hinc inde fides data seu compromissio facta de illis nunquam reuocandis, cūm tanquam hostes publici, conspiratores, ac seditiosi ciuitatis & patriæ fuissent proclamati. C

Verum cum post paululum vnus ex prædictis dictus Collardus de Blanc moyne casu comprehensus fuisset, confestim omnium iudicio in foro Leodiensi sententiam subijt capitalem. Sicque paulisper conquieuit illa turbatio, cum pestilentes de terra fuissent eliminati. D

Anno quinto rursus iteratur seditio Leodij contra Dominū Ioannem de Bauaria instinctu malignorum hominū, qui nuper proscripti fuerant culpis, eorum exigentibus, quorum fautores & propinqui Magistros ciuitatis cum cæteris primoribus & gubernatoribus ministeriorum inflammabant contra Principem peiora prioribus accumulantes, & ipsum in suis iurisdictionibus tam temporali quā spirituali enormiter iniuriantes & finaliter ipsum dominio suo priuare & alium intrudere molientes.

Cumque in primis Electus seditiones huiuscemodi non valeret extinguere, curiam spiritualem cum suis pertinentijs vniuersis, sigillo & Officialatu, ad Traiectum iterato transtulit, & actus iudiciales inibi teneri

A teneri plenarie voluit & exerceri, vt saltem hoc medio ipsos à cœptis pessimis reuocaret.

Anno 1406. aliquanti probi & honorabiles viri, quibus Leodiensiũ dissensio displicebat ex corde, ad D. Ioannem de Bauaria pro tunc Traiecti residentem profecti sunt, vt de pace tractarent inter eum & ciuitatem suam, & Curiam suam referret ad locum suum debitum, sed habitis & tentis pluribus parlamentis & dietis inter partes, quo ad concordiam perfectam inefficax fuit eorum labor, procurantibus id fautoribus bannitorum, eo fine, vt discordia tali vigente, intermedio tempore, factione suorum ad Ciuitatem libere possent reuocari.

B Excrescentibus igitur huiusmodi malis, patria apud Leodiũ cõgregata, per vniuersos conclusum est sexta die Septẽbris, præter Traiectenses & sancti Trudonenses, creari debere Mamburnũ Ioannẽ D. de Rupeforti & Agymont: Qui tamen onus sagaciter recusans, cum Dñis de Capitulo maiori accessit D. Electum apud Traiectum, si forte pacem posset aliquibus modis reformare: sed nil boni cõcludebatur, vel peragi valebat, nisi prius iurisdictione debita Dño Electo integraliter & plene restituta. Et quamuis pro tunc nihil actum sit, attamen idem Ioannes à Leodiensibus in Mamburnum postulatus ad ciuitatẽ non curauit reuerti, sed ad terram & dominia sua se contulit, cedens honori & oneri sibi oblatis.

C Interim Ioannes de calceata pro tunc Burgimagister Leodiensis fingens se proficisci ad limina B. Mariæ in Hallis, venit ad Dominũ Henricum de Horn, Dominũ temporalẽ de Perweys, cuius vxor cõthoralis de stirpe Dominorũ de Rupeforti fuerat procurata, cui omne virus quod in pectore serpẽtino delituit euomens, omnem ei statum & esse ciuium Leodiensium denudat, Dñm Electum in multis falso nimis incusat, & finaliter ad suscipiendam Mamburniam patriæ & rebellionem contra suum principem arripiendam inducit, sed & filium suum Theodericũ Archiadiaconũ Hasbaniæ eo medio in Leodiensem Episcopum sublimandũ excluso Bauaro indubitanter affirmat, & animos ciuiũ & procerum patriæ ad votum suũ inflectendos, vellent nollent Ecclesiastici viri, repromittit.

D At Henricus sibilis venenatis inflatus, & cupidine regnãdi illectus & ingratitudinis macula nimium respersus, non recordans, quod tẽpore sui patrui Dñi Arnoldi de Horn Leodiensis Episcopi de facultatibus Leodiensis Ecclesiæ sustẽtatus, in virũ egregium & locupletem excreuisset, cum iam sexagenarius foret & dorso recuruus, validus & strenuus pridem in armis, sed iam viribus & facultatibus debilitatus, multis debitis inuolutus, onus Mamburniæ se libenter susceptu- rum repromisit, & hoc responso Ioannem prædictum lætum ad propria remisit.

Prænotandũ tamen est prædictũ D. Henricũ famam sui nominis in hac re vltra quam dici poterit denigrasse; & suo Domino qui tot ei

bona contulit, cui etiam iuramentum fidelitatis fecerat, nimis extitit ingratus. Siquidem D. Ioannes de Bauaria in omnibus actibus arduis eum, vt pote consiliarium suum præcipuum, cęteris nobilibus prætutulit, sustentans eum in suis expensis cum sex equis in suo hospitio, sed & senescallum totius Comitatus Lossensis eum constituit, in quo officio annis 14. præfuit, & diuitias exinde multas cumulasset, si rei familiaris curam sollertius habere sciuisset: Dein filium suum Theodericum ad præbendam Leodiensem & Archidiaconatum Hasbaniæ beneuolę, liberaliter & gratiose promouit, quibus omnibus nonobstantibus, persuasione prædictorum iniquorum bannitorum suorumque complicum se seduci permisit, ita vt contra suum principē se erigeret, & malo suo rebellionem excitaret, vndē, proh dolor, in posterum *in verticem eius iniquitas descendit*, & vltio diuina longius eum viuere non sinebat.

Psalm 7.

Igitur rebus in deteriora semper & quotidie labentibus iniquitatis alumni sæpedicti, vt D. Ioānem de Bauaria à suo præsulatu propellerent, & ipsi ad ciuitatem, de qua banniti fuerāt libere possent reuerti, indesinenter per se suosque complices practicarunt, vt dictus D. de Perweys & filius eius ad ciuitatem venirent, quibus illic venictibus, mox ad eius aduentum dicti banniti ciuitatem quoque sunt ingressi latenter, & ad statum in crastino 26. Septembris populo ciuitatis ad palatium conuocato, multisque in infamiam & accusationem sui Principis illic actitatis, tandem ad instigationem dictorum proscriptorum, necnon & Ioannis & Henrici de calceata fratrum, quorum vnus magister ciuium, alter villicus erat, Theodoricum de Perweys tumultu & clamore nimio suscitato in suum Episcopum elegerunt, & Henricum eius genitorem in patriæ Mamburnum ac tutorem in Dei offensam perpetuam, Ecclesiæ Leodiensis iniuriam, damnum & molestiam ciuitatis & patriæ, Dominorum Ecclesiæ maioris ac totius Cleri vilipendium, populi Christi fidelis & catholicorum omniū turbationem infestissimam, & in animarum suarum periculum sempiternum.

Insuper eodem die prædicti banniti per sequelam totius communitatis à proscriptione sunt absoluti, & ad ciuitatem eodem sero palam & patenter reuersi, non obstantibus iuramentis & sigillis in cōtrarium pridem fabricatis.

Fauebant sæpedictis iniquitatis alumnis alij in populo præminentiores Theodericus de Ramey, Henricus dictus Malchar, Bartholdus de Cranhen, Henricus Anselmi, & Ioannes le Maistre. Qui sociata sibi multitudine furenti, in crastino ius Episcopale, quod prouocatio ad annulum palatij dici solet infregerant, & ne quisquam propter qualescumque enormes excessus ad illum appellari posset ex oppidis & villagijs totius patriæ vetuerunt.

Nec his contenti, ad cumulum suæ damnationis Theodericus de Perweys Leodiensium Electus totaque patria, summo Pontifici Innocentio

nocentio, cui dudum reconciliati fuerant, statim obedientiam subtraxerunt, & Petro de Luna, qui Benedictus 13. in sua obedientia vocabatur, adhæserunt.

A

Dein idem Th: Ioannem Ysuini Episcopũ Tripolitanum, qui nuper Mechliniæ fama vulgante multa commiserat absurda, matrimonia dissoluendo legitima, & alia pleraque contra canones committendo, suum suffraganeum seu vices gerentem in pontificalibus promouit, necnon Magistrum Henricum de Loen inueteratum dierum malorũm, & focariam publice tenentem, in Officialem sublimauit.

Denique non satiati tantis iniurijs, primores Ciuitatis in Dominos Capituli maioris insurrexerunt, requirentes vt suæ factioni consentirent, & electionem sui cornuti Episcopi approbarent cum Mamburnia patris eiusdem, alioquin mortem non euaderent. Qui cum tam detestabiles & enormes præsumptiones nollent approbare & sigillare, sine mora fugæ præsidium quærẽtes vniformiter omnes ad oppidum sancti Trudonis se transtulerunt, vno dempto, qui patris sui Balduini de Rupe monitis & minis contraire non audebat.

B

Quamobrem efferati populares suique primores Dominos Capituli maioris velut transfugas mox proscripserunt, domos claustrales diruerunt, bona mobilia substraxerunt, & ad vsum sui & intrusi in foro vendiderunt plus de hijs offerenti, fructus & emolumenta præbendarum primo vsurpauerunt, & tandem suis eos beneficijs priuantes, proles & affines suos illis de consensu Theodorici prædicti ditauerunt, & nonnulla per Simoniam vendiderunt.

C

Neque his contenti, omnes decani, prælati, Abbates, canonici & monachi ad præsentiam populi in palatio conuocati, precibus & minis requisiti sunt, vt electionem sui intrusi tanquam iuste & rite factã iuxta canonicas sanxiones approbarent & cum iuramentis ac sigillis suis roborarent. Quod cum illi facere recusarent mox violenter in palatio reclusi sunt spatio 17. horarum, clamante vulgo, quod oporteret cum spata noua condere iura, & huiusmodi probra ac contumelias eis inferentes. Vnde nonnulli metu mortis impulsi contra suas conscientias non sponte subscripserunt, & intrusi electionem laudauerunt.

D

In crastino maxima pars Cleri latenter se à ciuitate subtraxit, quos ciues locupletes, multi quoque nobiles & generosi viri relictis domibus & facultatibus à ciuitate digrediẽtes subsequuti sunt. Alij versus Traiectum, alij versus Brabantiam, alij versus Hannoniam aut Namurcum diuerterunt.

Sed & Scabini Leodienses & feudales viri generosi ac timorati sentientes se præmissa cum honore tolerare non posse, nolentes etiam iuramentum fidelitatis præstitum Domino Ioanni de Bauaria abnegare, & intruso præstare, se suosque cum facultatibus, periculi eui-

dentibus submiserunt, & in manus diripientium cuncta reliquerūt. Qui postquam hoc modo recessissent à ciuitate, statim omnes & singuli nominatim tam clerici quam laici voce preconia ad peronem proscripti sunt & à patria banniti, præbendis eorū aut distributis, aut venditis, aut alio quouis modo distractis, velut proditores & conspiratores, & hostes patriæ. A

Quibus omnibus & singulis ad aures illustris principis D. Ioannis de Bauaria Traiecti perlatis, ille suos ex Alemannia & aliunde vocauit amicos, qui vno animo parique consensu Leodienses diffidarunt, quorum princeps & primicerius fuerat D. Ioannes de Heynsberg & de Lewenberg vir strenuus & in armis experientissimus, qui iuxta Visetum irrumpentes aliquantas illic villas campestres incenderunt. B

Quo percepto Mamburnus patriæ Dn̄s de Perweys in vigilia sanctorum omniū cum Ciuium Leodiensiū copiosa multitudine versus Visetum direxit iter suum tanquam hostes inuasurus, verum mutato consilio cum eisdem armatis ad oppidum S. Trudonis, quod inter cætera Dn̄o Ioanni de Bauaria magis erat fauorabile, se reflexit, & inopinatos obsedit, sciens illic magnam partem Dominorum Capituli Leodiensis confugisse. At oppidani in arcto positi cum longius resistere nequirent obsidentibus, apertis portis saluis rebus & corporibus cornutos intromiserunt. Factaque deditione, canonici qui illic confugerant ad Namurcum & alias partes non sine metu corporum discesserunt. C

Post quæ Mamburnus audiens castrum de Bonlom per Bauaros receptum ac saisitum, exercitum adunans castrum obsedit. Quod postquam duorum mensium spatio cum damnis suorum circumuallasset, tandem illic inclusi penuria victualiū ingariati, & castro ictibus machinarum petrariarum penitus attrito, saluis rebus & corporibus abcesserunt illæsi.

Et quoniā teste Philosopho *vno inconuenienti dato multa sequuntur* postquam dictus T. de Perweys ab obedientia Innocentij 7, & Gregorij 12. se cum suis fautoribus subtraxisset, misso speciali nuntio Iacobo Baddu totius præsentis malitiæ consultore, bigamo & doloso versus Auinionem à Petro de Luna, qui Benedictus 13. in sua obedientia vocabatur, obtinuit prouisionem Sedis & Episcopatus Leodiensis, tanquam vacantis per obitum Domini Eustachij Persandi, qui olim post annos sexdecim post mortem Domini Ioannis de Erkel confirmatus fuerat in Episcopum Leodiensem per Robertum Gebennensem, qui & Clemens septimus, prædecessorem Benedicti supradicti. Qui tamen velut palmes inutilis à patria tota repudiatus est causis iustis substantibus, & Arnoldus de Horn eidem subrogatus, immo verius prælatus, qui & decem annis pacifice & quiete dictum præsulatum obtinuit & gubernauit. Deinde per medium Domini Guidonis Pictauensis, & Ludouici de Flisto Cardinalium D

Benedicti

Benedicti sæpedicti clam & secreto, nescientibus cæteris cardina-
A libus, transijt hæc expeditio multa sibi pecunia promissa, partim & data. Et post hæc Th: ad obtinendum dictam Episcopalem dignitatem de plenitudine potestatis habilitatus est, nonobstante defectu ætatis, impressione populari, schismatis participatione, Clericorum expulsione, libertatum Ecclesiasticarum infractione, & alijs multis, quæ longum foret hic interserere. Obtentum est insuper quod idem Theod: ad omnes sacros ordines vno die posset promoueri, qui nondum erat annorum viginti trium, & quod sibi suoque antipapæ non parentes posset iuridice compellere, & omnibus dignitatibus, præbendis, & facultatibus priuare de facto.

B Cum autem Dominus Iacobus Baddu expeditis ad votum causis pro quibus Auinionem ierat, rediret, in itinere iuxta ciuitatem Lyngonensem captus est & Parisios adductus ex mandato Ducis Burgundiæ, sed procuratione Ducis Aurelianensis Ludouici (qui Dño Ioañi de Bauaria fuerat cõmotus, pro eo quod in succursum æmuli sui Ducis Burgundiæ Parisios olim cum multo equitatu properasset) emissus est.

Deinde dictus Theod: intrusus Leodiensis singulos presbyteros iuramentum fidelitatis sibi præstare coëgit sub hac forma verborum. Ego juro fide media stare & firmiter remanere in vera obedientia sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Domini Benedicti hu-
C ius nominis Papæ 13. vna cum R. in Christo patre & Domino Domino Theodorico de Perweys Electo Leodiensi cõfirmato, & venerabilibus viris maioris & secundariarum Ecclesiarum Leod. Decanis, vicedecanis, & Capitulis & populo ciuitatis Leodiensis & totius patriæ Episcopatus Leodiensis, Ducatus Bullonij, & Comitatus Lossensis; Quodque si prædictum Dñm Electum Leodiensem seu aliquam aliam personam de maiori aut secundarijs Ecclesijs prædictis propter obedientiam huiusmodi contigerit in beneficijs vel dignitatibus aut alias quouis modo vexari, turbari, vel grauari, ego illi & illis sic vexatis turbatis vel grauatis fideliter assistam in defensione, consilijs, auxilijs, & fauoribus oportunis toto posse meo, & nihilominus iuro fidelem bonum & legalem ac obedientem ex nunc in antea esse me
D dicto Domino Electo Leodiensi, & eius genitori atque eorum amicis fautoribus & complicibus, necnon ciuitati & patriæ Leodiensi cõtra Ioannẽ de Bauaria & eius complices, sic me Deus iuuet & hæc sacramenta, &c. Qui autem iuxta hanc formã iurare nolebant, continuo beneficijs dignitatibus & honoribus priuabantur tanquam hostes Reip. & seditionum auctores.

Anno 1407. mẽsis Iunij die vltima instinctu semper iniquorũ qui Leodiũ gubernabant in loco cõmuni super forũ decapitati sunt præcipui viri, videlicet Wilhelmus de Horion pater, & Wilhelmus eius filius ambo milites, necnon Nicolaus Tector dudum Burgimagister,

Ioannes de Corswarem, & Io: de S. Martino, pro eo quod Ioanni de Bauaria fauere famabantur, & facta reproborum detestanda non approbabant aut laudabant, vt sic cæteris maior incuteretur metus. A

Deinde statuerunt vt iuuenes canonici qui ad annum 23. non peruenerant dimidia præbenda contenti esse deberent, antiqui vero plenis præbendis fruerentur, sed eorum quilibet duos equites decenter prouisos de suis sustentaret contra Dominum de Bauaria & cæteros qui patriam infestabant.

Perpendens igitur vir longanimis dictus Ioannes de Bauaria sine suffragio amicorum suorum non posse se solum machinationibus iniquorum obsistere, personaliter iter arripuit versus Franciam, Angliam, & Alemanniam, vbi à Regibus & principibus præsertim Duce Burgundiæ & suo germano Comite de Nyuiers (quibus omnibus in linea affinitatis & propinquitatis attinebat non mediocriter) assistētia & subsidio infallibiliter sibi promissis, sub tali spe rediit ad germanum suum Guilhelmum Hannoniæ Hollandiæ, &c. Comitem, virū bellicosum & austerum, illic consilium sumpsit de loco & tempore quibus commodius patriam Leodiēsem inuadere & recuperare posset: & statuta est dies certa qua hæc fieri debebant, videlicet vigilia Michaëlis archangeli in Septembri. B

Quæ cum minime latuissent Leodienses, illi per nuntios mandauerunt Antonio Duci Brabantiæ, quod Rupertus Rex Romanorum Ducatum Brabantiæ ad se iure Imperiali deuolutum proposuisset inuadere, & ipsum abinde vi armorum propulsare, quodque ob eam rem facilius obtinendam Dominum Ioannem de Bauaria ad Traiectum occupandum præmisisset, quo ei commodior ingressus ad Brabantiam abinde pateret, ipsi quoque Leodienses dicto Duci Antonio suum exercitum libenter commodare vellent, ne talia per Regem prætenta prouenirent, & Bauarus de Traiecto pelleretur. Cum autē hæc verisimilia viderentur, in primis prædictus Dux mandauit illico fratres suos Ducem Burgundiæ & Comitem de Nyuiers, & alios quāplures præcipuos magnates Franciæ, vt sibi in succursum venirent indilate contra Regem Romanorū, qui suam patriam inuadere proponebat. C D

Quibus auditis prædicti Principes per occasionem quæ superuenerat impræmeditate, versus Dominum de Bauaria se excusarunt, rogantes vt hac vice patientiam haberet, nam sine fallo in sequenti æstate nullatenus ei deessent, sed cum gente multa certissime subuenirent. Sicque frustratus spe sua Bauarus, aliquantos auxiliares qui venire debebant redire fecit ad propria, gratulantibus super hoc Leodiensibus, quia per eorum cauillationes factum Bauari cassatum fuit penitus & annullatum. Deinde volentes Duci complacere Leodienses simulabant se velle procedere ad custodiam passuum in territorio Aquensi contra Alemannos venturos in subsidium Regis Romanorum

manorum, sub quo prætextu prima die Octobris in vexillis & ar-
A mis processerunt versus villam de Wonck illic pernoctantes, & e-
xercitum Ducis præstolantes, credentes firmiter quod Traiectenses
propter metum Ducis ipsis portas reserare deberent, *sed mentita est* *Psalm. 26.*
iniquitas sibi:

Siquidem Traiectenses consulte sua disponere cupientes quatuor sibi capitaneos delegerunt, quibus honorem & salutem suam integraliter commiserunt, sociatis sibi duobus Burgimagistris pro tẽpore videlicet Antonio Yserman, & Arnoldo de Heere. Nomina Capitaneorum fuerũt hæc, Godenolus de Eldris, Theodoricus de Morbertinghen, Ioannes de Cyney & Henricus Vouier.

B At Dux Brabantiæ post septimam diem venit ad duas leucas prope Traiectum, vnde personaliter inuisens exercitum Leodiensem gratiarum actiones immensas de bona affectione & promptitudine obsequij retulit. Et propter hæc famabatur certa pacta cum eisdẽ inijsse vt postquam Traiecto potiretur, cõfestim expulso Bauaro illos intromitteret.

His ita gestis mandat Dux Traiectensibus, vt sibi suoque Comitatui decenter occurrant, portas reserent, eumque vt Dominum temporalem recipiant, & ad castrum Falcomontis exercitui transitum parent. Responderunt ciues se gratissime ipsum vt Dominum mediæ
C partis temporalis Dominij festinato recepturos, nec tamen propterea D. Ioanni de Bauaria ad quem media iurisdictio temporalis, & integra spiritualis spectare dinoscebatur, cui etiam homagium & fidelitatis præstiterant iuramentum, velle abrenuntiare, donec ipsemet cesserit, aut decesserit, nullam sibi portionem fore cum T: de Perweys intruso, supplicantes Duci vt se de Leodiensibus nullatenus vellet intromittere.

Transijt igitur exercitus Ducis Traiectum non simul & semel, sed per cuneos, sedentibus ciuibus ad portas cum armis, obseratis omnibus viculis lateralibus cum vectibus cathenis & repagulis, procedebatque directo itinere de porta Dominorum Montium ad portam de Wyck. Et primo quidem intromissi circiter sexentij currus &
D Rhedæ victualibus oneratæ, & equites aliquanti, deinde circiter ducentæ lanceæ. Altera similiter die cuneus vnus intrauit: Tandẽ post prandium Dux ipse scilicet nona Octobris cum suis ingressus susceptus est honorifice cum solemnitatibus consuetis, & facto apud S. Seruatium iuramento solito in crastinum profectus est ad castrum Falcomontis, sicque toto triduo non cessabant ciues intromittendo & emittendo Ducis exercitum per turmas suas.

Audientes igitur Leodienses Ducem pacifice transisse Traiectum, indignati sunt vehementer asserentes eum fregisse pactum, violasse fœdus, mandantque Comiti de Nyuiers, qui in succursum fratris venerat cum Francis, ne fines suos intrare præsumat, alioquin ei occurrerent armati. Qui perpẽdens non esse tutum cum eis confligere
versus

versus Franciam lora retraxit. At Comes S. Pauli cum pacem facere conaretur inter Leodienses & Traiectenses nullatenus est exauditus, A sed vt aliquid fecisse videretur treugas sex hebdomadarum spatio duraturas inter eos impetrauit, quæ tamen male sunt obseruatæ. Nam post recessum Ducis Leodienses mox omnia quæ ad oppidanos Traiectenses circum circa spectabant arrestarunt, & occuparunt: vnde illi offensi scripserunt Domino Electo pro tunc in Hollandiæ partibus demoranti, vt in adiutorium ipsorum venire non tardaret. Nam portas ciuitatis ei libenter aperirent, & contra Leodiensiũ insolentias & iniurias eum totis viribus sustinerent.

Mox Bauarus his auditis cum pulchra comitiua proborum & strenuorum virorum 26. Octobris Traiectum ingressus est à ciuibus iucundissime receptus, venerunt præterea in eius subsidium multi proceres & præcipui viri ex Alemannia ad bella promptissimi: E quibus B sex deputati sunt capitanei & Duces belli, videlicet D. de Heynsberg, de Rey, de Zeide, de Nienarde, de Elpensteyn, de Merode, & de Mylendonck omnes milites probatissimi. Sed & Traiectenses verisimiliter timentes obsidionẽ futuram, mansiones quæ in suburbio apud S. Petrum erant fabricatæ incenderũt, ne de eis hostes sibi munimẽta & latibula conficerent.

Tandem non obstante hyemis asperitate niuibus & gelu, patria Leodiensis & Lossensis cum suo Mamburno 24. die Nouembris Traiectenses obsidione cinxerunt, fossata, valla, & repagula lignea componentes contra insultus hostium inopinatos, Machinis C petrarijs, fundisque & Mangonalibus circum circa sagaciter ordinatis.

In qua quidem obsidione vsque ad septimam diem Ianuarij subsequentis demorati parum aut nihil descriptione dignum peregerunt, niuibus & gelu cogentibus eos ad propria cum confusione repedare. Et cum infinitos lapides in oppidum cum impetu horrisono proiecissent, & plurimas domos & tecta comminuissent, paucissimi exinde homines læsi sunt, Deo ipsos qui pro iustitia decertabãt præseruante miraculose.

Anno octauo regressis Leodiensibus ab obsidione Traiecti propter D hyemis asperitatem, Bauari frequẽtissimis vicibus erumpentes damna intolerabilia finitimis intulerunt. Et primo quidem munitiunculam de Wonck cum parte villæ supposito igne concremarunt, villam quoque de Myllen populosam, in qua statio cornurorum locata fuerat simili modo demoliti sunt, plurimis illic aduersarijs prostratis vulneratis & captiuatis, Ecclesia sola periculum ignis euadente; dein villas de Houten, Nyuellam, Trexhe, Herderen & alias iuxta Bilisiam oppidum constitutas ignis absumpsit. Post hæc Tongrenses 16. Februarij dolose per stratagemata extra portas allecti, cum iuxta Herderen villam peruenissent 140. de suis amiserunt. Præterea cum pro custodia Bilisiæ certi stipendiarij Anglici deputati

cum

cum oppidanis inconsulte fuissent egressi, centum & quinquaginta A trucidati vel læthaliter vulnerati sunt ex illis, & aliquati ad vincula minati.

Successu temporis videlicet decima Maij D. Ioãne de Bauaria profecto ad diuersas regiones pro subsidio fortiori contra hostes conquirendo, Domini de Reide, de Mylendoncke, & Steyfardus de Merode cum suis equitibus Traiectum egressi versus oram gallicam, in qua decem ministeria Leodiensium adesse cognouerãt, profecti sunt. Hi Leonino more super cornutos irruẽtes plurimos ex fabris & molitoribus fugato Mamburno peremerunt.

Vnum tamen molitorẽ virũ reprobũ & peruersæ conditionis pri-B miceriũ, vocabulo Michelot de Preal, compræhendentes (cuius hortatu nuper duo milites de Horion, pater videlicet & filius in Leodio decapitati sunt.) impositum dorso equi iuxta domũ de Luchtẽborch abduxerunt, quem nobilis vir Hermannus de Horion filius & frater dictorũ militum in vltionẽ sanguinis eorum innocẽter effusi personaliter ad arborem illic suspendit. Qua confusione perlata Leodij ad cæteros cõministeriales, & murmure maximo propter hũc in ciuitate suborto, Mamburnus furori populi cedens cum sex milibus peditũ & trecentis equitibus egressus ad locũ de Lichtenborch cadauer iam triduanũ & fœtidũ deponi fecit ab arbore, & super bigam locatũ ad ciuitatẽ reduci, arbitrantibus molitoribus per hoc factũ notam cõfu-C sionis & ignominiæ quam pertulerant à frontibus eorum detersam.

Tandem quotidie succrescentibus malis, penultima Maij Traiectũ per omnia oppida & villas patriæ Leodiensis & Lossensis secunda obsidione circũuallatum est, putantibus cunctis per absentiã Principis ciues ad deditionẽ compellẽdos, & proceres Alemanniæ recessuros. Distinctis igitur aciebus circumcirca citra & trans Mosam iuxta exigentiã pluritatis vel populositatis oppidorũ, pontes ex nauibus cõpactis ac tabulatis ligneis transmosam fabricati sunt, per quos ambo exercitus se mutuo possent inuisere, & si opus foret contra insultus hostiles subuenire. Iecoram prætereà fluuiolum per alueos & fossas illic factas ad alia loca deriuantes, Traiectensibus subtraxerunt, vnde molendinæ molere consueuerunt. At oppidani noua practica cõper-D ta molas alias super decursum mosæ fabricari fecerũt cum cathenis ferreis illas colligantes, per quod ingeniolum frustrati sunt conatus Leodiensium, nec vnquam oppidanis defecit farina.

Edoctus autem Bauarus de secunda suorum obsidione continuo septima Iunij per medium cuneorum hostilium, qui viderant, & inuiderant, nec impedire transitũ poterant, ingressus est Traiectum: de cuius reditu suis maxima succreuit iubilatio, & contra Mamburnum Leodiensium murmur inualuit, causantium in vacuum tempus consumi propter firmitatem loci. Creuit autem quotidie numerus stipendiariorũ procerum ex Alemannia qui superuenerant in subsidium obsessorum.

O Porro

Porro die decima Iunij cum Domini de Vernenborch, de Heynsberg, de Husfalize, de Rueslheyt, de Reyda cum mille centum equitibus Comitatum Lossensem aggressi prædam ingentem Boum & ouium reducerent versus oppidum, superuenêre Dionẽses, Hoyẽses, Tongrenses, Hasselenses, transitum eis intercludere molientes, habitoque permaximo conflictu, cum magna tandem difficultate per medium vnius fossati profundissimi transierunt, vno solo armigero Ligero de Dessele ex fautoribus Bauari illic speciatim obtruncato. A

His ita gestis, Dominus Leodiensis dolens suos subditos licet rebelles & obstinatos dietim ita perire, nec hoc modo bellũ terminari, singulis oppidis sigillatim singulas scripsit epistolas dulces & deprecatorias, exhortans eos vt se melius auisarent, ipsumque ad iurisdictionem pristinam vellent restituere, sed & aliquantos iniquitatis alumnos, qui mali totius ac dissidij fomites erant, à suo cœtu propellerent, ac obedientiam debitam sibi consulte prestarent parato post omnes iniurias & contumelias ipsos ad veniam recipere, & beneuolum se cunctis exhibere, libertatibus & priuilegijs semper in primæuo robore duraturis, quas quidem soluere nolebat, sed adimplere. B

At Leodienses malignorum qui inter eos versabantur instinctu, ad instar Leopardorum magis ex oblato crudescentes, post triduũ quo responsum expectabatur, corticem arboris ad similitudinem literæ missiuæ præciderunt, & complicuerunt, cui septem cordulas appendentes 7. sigilla de stercoribus boum impresserunt, & tanto principi hoc modo transmittere in sui vilipendium non erubuerunt. Quibus ille non immerito super modum efferatus, præhabita deliberatione cum suis optimatibus, plerosque ex his, quos captiuos tenebat, in oculis exercitus hostilis ad furcas iussit suspendi, deinde sex aut septẽ alijs oculos erui & monoculũ vnum eos præcedere, qui in vltionem contumeliæ prætactæ socios cæcatos ad exercitum ductitaret. Insuper & cunctis amicis ac consanguineis suis literas de his omnibus querimoniam faciens destinauit, supplicans quatenus sibi subsidium ferre maturarent: Nam *superbia eorum qui oderunt eum ascendit semper*. C

Psalm. 73. D

Nec hoc prætereundum arbitror, quod quinta die mensis Iunij & per mensem totum Leodienses innumerabiles lapides sphericos ad conquassationem Traiecti suis fundis petrarijs ac bombardis iactare non cessabant, quibus culmina & parietes domorum reuera magnũ pertulêre dispendium, sed de hominibus (quod mirum est dictu) paucissimi ex his interempti sunt, omnipotentis Dei benignitate ipsos miraculose semper præseruante. De quibus longum possem texere sermonẽ, nisi lectoris animum ad tœdium per multiloquia me prouocare timerem, & tragoediam potius, quam historiam veraciter enarrare.

His

His succinctim & vix superficie tenus explicatis, pedetentim restat progrediendum. Siquidem vix vna dies interfluxit, qua partes A
vtræque non se visitarent hostiliter alterutrum iugulantes, & nunc vna, nunc altera pars de suis aduersarijs triumpharet. Nam iuxta dictum Psalmographi, varius est euentus belli, & nunc hos nunc illos consumit gladius.

Nouissime 16. Aug. fama volante cunctis innotuit multos principes regionum, Duces, Comites, Barones, & militares viros contra Leodienses fœdus inijsse paratos ad soluēdam obsidionem, videlicet Burgundos, Flamingos, Picardos, Artesios, Hannonienses, Hollandrinos, Frisones & cæteros præcipuos belligeratores. Vnde nimium
B consternato Leodiensium exercitu mox 22. Augusti Dionenses, Tudinenses, Fossenses, & Couinenses ad sua repedarunt, satius ducentes sua protegere, quam aliena inuadere. Nam paulo post Dux Guilelmus Comes Hannoniæ vir acerrimus & bellicosus cum infinita suorum caterua procedens ab Hannonia, oppida suæ terræ vicina Florins, Fossz, Couinum solo tenus demolitus est, dein progrediens ad Sambram fluuium, Fontanis, Marchinez, Iemeppiam in spiritu vehementi contriuit, castrum Tudinense propter loci firmitatem relinquens intactum.

Interim rem in desperato ponentes Leodij quoddam instrumentum ligneum ex trabibus immensæ magnitudinis instruentes, quod cattum nuncupabant, substratis artificiose rotis ligneis ad diruendū
C muros Traiecti & oppiduli de Wick minare cœperunt. At Traiectēses machinis & petrarijs suis frontem Catti continuo lapidibus sphericis omnino contriuerunt, aliquantis, qui ipsum introrsum custodiebant, trucidatis; in quo frustrata est potissima spes cornutorum.

Itaque nouis rumoribus de superuentu magnorum principum & exercitus innumerabilis ad mamburnum perlatis, soluta est obsidio 21. Septembris, postquam diebus 113. miserabiliter extitit continuata, succenso clam igne in castris. Sicque Leodienses cum Hoyensibus, qui sibi inseparabiliter adhærebant, ad Leodium remearunt.

D Subsequenti nocte circa auroram, signis tubarum datis, rursum omnes conglobati portam S. Walburgis egressi exercitum Comitis Hannoniæ circa Herstaple & Rutten cum Comite Namurcensi adunatum ac soporatum inopinate decreuerunt inuadere, priusquam Dux Burgundionum cum suis turmis illi posset sociari.

Igitur vexillo maiori tradito Domino Henrico de Salmis, præcedentibus sagittarijs, aciebusque dexterе distinctis in campis iuxta villam de Othey sua fixerunt tentoria. Confestim innotuit res ambobus principibus separatim castra metatis, & versus locum prædictū in hostes ambo iam simul conglobati processerunt.

Porro in Comitatu Ducis Burgundiæ fuerunt Comes de Marre

Princeps Oringiæ, Domini de Virgiaco, de Cabilone, de Belloioco, de S. Georgio, de Latremogne, de Ghistel, de Gruthuys, de Bealmanoir, & alij multi viri nobiles, quos hic interserere singillatim longum foret, ac tœdiosum cum sagittarijs circiter quinque millibus. A

Ex his idem Dux tres acies distinxit, primæ aciei præfecit Dominũ de Vergy: secundã ijdem Dux cum Baronibus Franciæ, Normanniç, Flandriæ, Burgundiæ, & Artesij gubernauit, Tertiæ aciei præfuit Dominus de S. Georgio princeps strenuissimus & in bellis experiẽtissimus. At in exercitu Dñi Wilhelmi fuere Wilhs & Ioannes Namurci Comites. Comes de Salmis, Domini de Liugny, de Angia, de Egmunda, de Borsalia, de Hauereche, de Ieumont, de Galley, del Hameyd, de Transegny, Burgrauij de Leydis & de Monfordia cum aliquantis militaribus viris ex patria Leodiensi qui per Mamburnũ suis facultatibus fuerant spoliati & exhæreditati; æstimatus est exercitus integralis ad 35. millia virorum electorum.. B

Verum Leodienses visis his in loco eminenti, penes tumbas de Othey suas acies statuerunt, radios solis, & descensum monticuli prose nitentes accipere. Sed sicut scriptum est cum *disponere nititur bellũ Dominus autem salutem tribuit.* Siquidem Domino contra impios dimicãte nubes obscura superueniens solares radios obumbrauit, ita vt oculis intuentium prorsus non noceret. Descendentes igitur ab equis singuli, factique pedestres præmissis sagittarijs & aciebus sollerter ordinatis pedetentim & proinde versus exercitum Leodiensium processerunt. Prius tamen quam bellum inchoaretur, per histrionem mandatum est Leodiensibus, vt si à cœptis iniquis vellent desistere, & sese Domino Ioanni de Bauaria subdere, ac in suum Principem & Dominum recipere; repulsis tamen & exclusis mamburno & filio eius intruso cum cæteris iniquis pridem bannitis, adhuc libentereos ad misericordiam acceptarent. C

Spretis his omnibus formis pacis, quæ liberaliter offerebantur in sua pertinacia permanentibus Leodiensibus æstimatis ad numerum 15. millium cum equitibus fere septingentis commissum est prælĩũ, sed ferientibus à tergo Namurcensibus, de quibus sibi non præcauerant, & sagittarijs tela iacientibus à dextro & sinistro, Leodienses se viriliter & animose vindicantes aliquamdiu persistiterunt, verum pauperes quorum illic copia fuerat inermes & debiliter loricati cum à dorsis ferirentur primos oppresserunt, & in globum magnũ exaggerarunt, adeo vt non tam hastis & sagittis, quam pressuris suorum morerentur. D

Sicque cessit cuncta victoria Principibus, & de exercitu Leodiensium & Hoyensium perierunt illic circiter 13. millia.

Sed & mamburnus cum multis nobilibus in eadem acie cum signifero de Salmis illic occubuit. Intrusus etiam Leodiensium Episcopus mortem non euasit, impletumque est in eis vaticinium prophe-

propheticum cum dato annorũ. *Ibi ceciderunt qui operabãtur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare.*

A Necdum Principes exuerant arma, & ecce Tongrenses ignorantes vsque in eam horã quod suis contribulibus euenerat, & quam infauste successisset eisdem, portas egressi cum suo capitaneo Ioanne de Perweys filio Mamburni sæpefati, versus locum certaminis processerunt. Quo viso, captiui vniuersi qui reseruati fuerant iugulantur pene omnes indifferenter. Sed cum Tongrenses clare cognouissent quod aduersarij victoriam obtinuissent versus oppidũ lora retraxerunt, Ioanne prædicto versus Brabantiam consulte fugam arripiente.

B Nuntiantur eadẽ nocte quæ miserabiliter gesta sunt de strage Leodiensium D. Ioanni de Bauaria residenti apud Traiectum, & nihil eorum speranti. Qui mox die sequenti sociato sibi fratre Ducis Cleuensis, Domicello de Arckel, & cæteris equitibus, quos adunare poterat ad summã 130c. lancearũ venit ad Wihoniam munitiunculã, ad quam Principes præfati bello peracto se retraxerant, omnipotenti Deo, & ipsis de perpetratis referens gratias immensas.

Caput autem Mamburni præcisum & super acumen hastæ defixũ, Bauaro in signum victoriæ tunc est præsentatum.

Post horam verò prandij tres Principes cum suis Baronibus redeũt ad locum certaminis, visisque cadaueribus occisorum Bauarus quãquam de victoria lætus, pietate tamen victus, ex imo cordis longa

C trahens suspiria super tanta suorum strage condoluit.

Post paucatres præcipui totius mali promotores viui comprǽhẽsi sunt, & Bauaro præsentati. Quorum primarius Iacobus dictus Baddou in quatuor portiones apud Traiectum extitit depeciatus & exenteratus, Helyas de Flemalia in agro decollatus, Ægidius Lamberti ad arborem suspensus.

His quoque rumoribus perlatis ad Leodium, mox comprehensi sunt Ioannes Dominus de Rupeforti & Agimont crassus & obesus nimis, Ioannes de Seranio miles, & Arnoldus agnomento Iuuenis faber ferrarius illic relicti eo fine, vt fautores Bauari molestarent & castigarent.

Captus est etiã inibi legatus Petri de Luna ab Auinione illic pro

D subuersione ciuium transmissus, necnon & Ioannes Iswini suffraganeus intrusi, & alij intrusi in præbendas & officia Dominorũ absentium numero 26.

Porro ciues residui qui manus gladij euaserant arrepto vexillo vetusto quod à casu reppererant ad principes sunt profecti veniam super commissis implorantes, & dictamini eorundem semet integraliter offerentes, claues quoque ciuitatis & portarum in recognitionẽ subiectionis præsentãtes: quorũ exemplum sequuta sunt cætera oppida patriæ sigillatim.

Tandem 28. Sept. ex mãdato Principũ Clerus Ciuitatis & populus

 vniuer-

vniuersus cum ciuibus & vexillis processionaliter ierunt ad præsentiam Principum in campis castra metātium inter villas dictas Graes & Bolsees bini & bini, tam religiosi quam cæteri nudis capitibus & flexis genibus obedientiam veram & humilem demōstrantes, & veniam de commissis ante Principem lachrymose flagitātes, & nihilominus 26. captiuos eisdem præsentarunt, qui omnes illic eadem die sunt decapitati, ac per prona præcipitati. A

Præterea eodem vespere Legatus & suffraganeus præmissis cū alijs 24. de ponte archarum proiecti in Mosam sunt submersi.

Deinde Principibus ingressis Hoyum pro complendis tractatibus, qui interuenerant de emenda soluenda, collecti sunt obsides circiter quingenti de principalibus. Qui partim ex iussu principum ad Insulas oppidum Flandriæ, partim ad oppidum Montense in Hannonia sine dilatione se transtulerunt illic spatio trium annorum & sex mēsium, quousque compromissa fuissent adimpleta, demorantes. B

Nundum satiati sunt hac cæde suorum hi, qui pridem expulsi fuerant, & sua amiserant, quin dissimulante, imo verius iubente Bauaro, de suis aduersarijs se circumcirca vindicarent.

Erat hoc autem videre miseria: nam in omnibus pene villis & oppidis innumerabiles pene occisi sunt atque submersi bonis & facultatibus eorundem confiscatis.

Paulo post Dominus Leodiēsis ad Ciuitatem post recessum fratris & sororij sui regressus, iussit sibi deferri omnes & singulas literas, chartas, instrumenta, registra & munimenta confecta super libertatibus, priuilegijs & francisijs ciuitatis & ministeriorum, quæ omnia cum vexillis ministerialium igne concremata sunt & annullata. C

Qui vero Leodium non exierant tempore disturbij clerici & canonici tanquam rebelles & fautores schismatis vel diuisionis suis beneficijs vel dignitatibus sunt priuati, & alij in eorum locis statim substituti auctoritate apostolica, omni appellatione semota.

Eodem anno fuit maxima Leodij aquarum inundatio, & subsequente gelu pons archarum lapideus ex impetu glaciei subuersus est & omnino confractus. Sed & pro emenda condigna facienda Domino Ioanni de Bauaria patria Leodiensis talliata est & condemnata ad summam ducentarum & viginti millium coronarum Franciæ, adeo vt pro hac soluenda necesse fuerit Leodij contra consuetudinem antiquam reponi malatoutam siue gabellam super venalibus, prohibita tamen super hac re dispensatione Apostolica, & leuata est hæc assisia duntaxat spatio 20. mensium, & quinque dierum, & mox sublata, debitis solutis. D

Itaque ea tempestate penultima Septembris oppidulum dictum Herck, situm in confinio Brabantiæ per aliquantos cornutos, qui remanserant, & pro salute tuenda fugerant ad exteras regiones, captum est, & in crastino iterum per Godenelum de Aldris Senescallū

Comita-

Comitatus Lossensis expugnatum, compræhensis fere omnibus, qui
A illud inuaserant. E quibus 72. mox in strata publica illic decollati sunt & rotati, & alij octodecim Leodium adducti, & illic similiter capitibus amputatis mortui sunt; verum vnus ex ipsorum cuneo Ioannes de Spaes viuus in foro Leodiensi extitit quarteriatus, cuius quatuor partes alij quatuor flagitiosi detulerunt cum capite extra portã S. Walburgis vsque ad locum supplicij, & ibi quoque ad rotas singuli sunt alligati.

Deinde etiam ad Hoyũ triginta burgenses de rebellione præmissa compræhensi, in Mosa flumine sunt submersi. Interea eodem anno successit pestilentia grauis, quæ innumerabilem populum Leodij &
B in vicinia tulit de medio. In campis etiam nascebantur mures magni & rubei, qui vniuersa sata depascebant. Sicque patria Leodiensis varijs modis est afflicta propter insolentiam & rebellionem incolarum contra suum Dominum Electum, ab anno tertio vsque decimum absque interpolatione qualicumque.

Subsequenter D. Ioannes de Bauaria Electus Leodij, audita morte fratris sui, processit versus Hollandiam sub spe ipsam patriam possedendi & obtinendi, exclusa nepte sua Iacoba, statimque intromissus est per Dordracẽses, & in suum dominium temporale tanquã proximiorem hæredem masculum iucunde receptus, reclamante ac reni-
C tente alia partialitate, quæ fauebat Ducissæ.

Post hæc in mense Nouembri per Bauaros & Geldrenses captum est oppidum Hollãdiæ vocabulo Gornichem, fortalitio tum saluo & impugnato.

Sed non longo tempore gauisi sunt hac vsurpatione violenta, quia non potest esse diuturna scelere quæsita potentia. Siquidem Iacoba Ducissa adhuc vidua cum maxima classe fautorum suorum, & subsidio Vltraiectensium per medium præfati fortalitij oppidum de Gornichem viriliter irrupit, & cæsis hostibus potẽter de ijsdem triũphauit. Ceciderunt in hac irruptione ac conflictu de parte Bauarorum domicellus de Arckel, Ioannes de Petersem, Raso de Odinghen, & alij plerique quorum nomina subticemus. Captus est illic Comes de Vernenborch, & alij nobiles in numero copioso. De parte Ducissæ
D cecidit Dominus de Brerode, &c. Factus est conflictus iste prima mẽsis Decembris.

Anno 18. Dominus Ioannes de Bauaria Electus Leodiensis pro tunc residens in Dordraco per procuratorem suum in concilio generali Constantiæ cessit & renuntiauit pure ac libere omni iuri, quod sibi in Episcopatu Leodiensi iam per annos viginti & octo possesso posset competere.

Quo facto statim matrimonialiter sibi traduxit in vxorem illustrẽ feminam Elisabetham Ducissam Lutzemburgensem relictam Antonij Ducis Brabantiæ, filiam quondam Wenceslai Regis Romanorum atque Bohemiæ, cum qua etiam suscepit dominium Ducatus Lutzem-

Lutzemburgensis, Comitatus de Chygny, & Marchionatus de Arlon, &c. A

Sic quod idem Dominus Ioannes suis fautoribus in patria & Diœcesi Leodiensi constitutis, qui se suaque periculis extremis pro suo iure defendendo submiserant, paruum solatium & flebile reliquerit testamentum.

DE IOANNE DE VVALENRODA LXXX. EPISCOPO LEODIENSI.

Ioannes de VValenroda beneficio Martini quinti Pontificis fit Episcopus Leodiensis & Constantia consecratur. B

CAPVT XIII.

IOanne de Bauaria ad hunc modum Episcopatu defuncto, idem Pontifex Martinus quintus Constantiæ durante Concilio, magis idoneum Pastorem Leodiensi populo non inuenit, quam Dominum Ioannem de Walenroda, quem multis experimentis habebat exploratissimum. C

Quis & qualis fuerit. Erat hic natione Germanus, patria Franco, professione Doctor vtriusque Iuris, dignitate verò Archiepiscopus Rygensis, cuius pietate in Ecclesiasticis, prudentia in ciuilibus, dexteritate in vtrisque negocijs pertractandis, magno Reip. compendio ibidem vsus erat.

Is igitur mox legitime consecratus, salutato Pontifice Constantia decedens, quarta die Iulij eodem anno 1418. Leodium cum decenti comitatu ingressus est, ibidemque ab initio statim ad finem vsque vitæ tum in spiritualibus, tum in temporalibus negotijs ita sese gessit, vt cum priscis illis Ecclesiæ Leodiensis fundatoribus Episcopis facile comparari posset. *Magna laus Episcopi.* Prӕterquam enim quod Clerum diligenter in officio contineret, ipse etiam per se obire solebat, quæ sui prædecessores per suffraganeos expedire consueuerant. D *Per se cōsecrat & sacramēta ministrat.* Tonsuras enim clericales, Sacramenta Confirmationum, & Sacerdotum ordinationes ipse per se administrabat; eratque in diuinis officijs assiduus, nec sacras preces, aut sacrificia vnquam in humeros alterius reijciebat.

Quibus cōferret officia publica Iustitiæ quoque ciuilis diligentissimam agebat curam, ideoque publicas Reip. functiones, veluti Præturas, Consulatus, quæsturas & consimiles, non precibus aut precio, sed meritis tribuebat, ad quas neminem admittebat, qui non singulari prudentia atque iustitia probatus esset, quoque minus abusuum in dicasterijs inolesceret, ipsum non piguit interdum interesse ac præsidere iudicijs, exemploque suo docere Iudices, ne personarum respectu iustitiam proderent. *Præest iudicijs.*

Est enim

Est enim & hoc memoriæ proditum, ipsum quodam tempore cum
A pro tribunali sederet, audiretque equitem quendam cum vidua quadam contendentem, quam ipse multo potentior obruturus gratia videbatur, aut pretio, corruptis Iudicibus, palam redarguisse ibidem seuerissima oratione equitem, quod eum non oppressionem sed protectionem viduarum ac pupillorum moliri debere diceret.

Increpat nobilem viduam opprimere volentem.

ANNOTATIONES.

1. Quam Ioannem de Walenroda:] *De hoc Episcopo præter nostratia Chronica meminerunt Hermannus Crantz & Meyerus, quorum iste hoc elogio eum exornat.* Vir (*inquit*) erat sanctus dignus sane sæculo meliore, ac prisca
B illa sanctorum virorum ætate.

2. Ipse per se obire solebat quæ sui prædecessores per suos Suffraganeos expedire consueuerant:] *Brusthemius, præter ea officia quæ VValenroda per se dicitur hic exercuisse, dicit illum Concilio Constantiensi interfuisse, ibiq; luculentam aduersus VVyclef hæreticum orationem habuisse. Magnũ Chronicon Belgicum in concionando voce elata vsum fuisse, & venerandam personam fuisse asserit.*

Restituit priuilegia Leodiensibus.

C

CAPVT XIIII.

PRiuilegia etiam Ciuitatis, quæ per Ioannem de Bauaria populo adempta fuerant, restituit, onera quæ imposita fuerant relaxauit. Itaque Leodienses consuetudines veteres, quas in ordinãdis ministerijs vsurpare solebant, in vsum reuocarunt.

Priuilegia restituuntur.

Ac primum quidem pro solito more ex consensu Episcopi viginti quatuor ministeria cum vexillis, tentorijs, papilionibus alijsque solemnibus sibi refecerunt: & postea eodem antistite permittente adhuc octo ministeria superioribus addiderunt, vt essent simul 32.

24. Ministeria postea 32.

D Anno 1419. Ioannes Dux Burgundiæ patruus Ioannis Ducis Brabantiæ in castro Monstreliensi, quo ad Concilium Francorum vocatus erat, coram Delphino Franciæ proditorie occiditur, cui successit filius eius Philippus, qui patrem multis Francorum calamitatibus vindicauit, ac postea Dux Brabantiæ factus, filium reliquit Carolum Burgundum, ex cuius filia vnica Maria Maximilianus 1. Imperator Philippum Hispaniarum Regem procreauit, qui Caroli 5. Pater fuit.

ANNOTATIONES. A

Priuilegia etiam Ciuitatis, quæ per Ioannem de Bauaria adempta erant, restituit:] *Ioannes Stabulaus sic exprimit:* Huius temporibus populus Leodiensis iterum recepit mores priores in ministerijs ordinandis, facientes sibi primo de consensu Episcopi 24. ministeria dũtaxat in Ciuitate, sed hoc modico tempore durauerat. Nam post spacio trium mensium vel quatuor, prout res de facili reuertitur ad suam naturam, ordinauerunt trigintaduo ministeria, cum vexillis, tentorijs, pauilionibus ac alijs cæremonijs pristinis, prout ante bellum in Othey prius habitum faciebant; ac etiam congregationes ac B conuocationes eorum fecerunt in palatio Episcopali, quæ à tempore belli citra in foro porcorum dicto Verkourt fieri cõsueuerunt. Processerunt insuper ciues ad electionem Magistrorum & officiatorum Ciuitatis in omnibus & per omnia, prout ante disturbium belli prædicti facere consueuerant, omni impedimento cessante.

Mors eius & sepultura.

CAPVT XV.

C

Virtus multis exitium parit.

HOc anno mortuus est egregius Antistes Leodiensium D. Ioannes de Walenroda, cui, vt plerisque omnibus pijs, virtus sua exitum peperit. Nam cum nihil mirum sit, eum improbis inuisum esse, qui charus est probis, non defuerunt, qui huius vitæ insidiarentur, quo superstite suis cupiditatibus satisfieri non posse facile videbant: Itaque cũ iustis de causis in pagũ Alkensem profectus esset, bibiturus, venenum, dolo hostium, poculo immixtũ imprudẽs hausit, quo mox est mortuus.

Ab improbis veneno enecatur.

Perijt autem circa meridiem Dominica prima post Ascensionem Domini, hoc est 28. May præsentis anni 1419. postquam Episcopatũ administrasset menses 10. dies 24. cuius lectorem memorem esse velim propter Placentium Trudonensem, qui scribit sequentem Episcopum huius successorem præcedenti anno 1418. cœpisse, cum hic error ipso teste conuinci possit: nam si Ioannes de Bauaria mense Mayo, sicuti scripsit Placẽtius, anni superioris 1418. Episcopatum reliquit, & hic Ioannes de Walenroda ex interuallo satis dilucido eum sequutus menses decem sedit, necesse est eum perijsse hoc præsenti anno 1419. vt successor eius ante hunc annum incipere non potuerit. D

Placentius corrigitur.

Sepultus porro est hic Præsul in Ecclesia Leodiensi ante summum Altare: Euerardus autem à Marcka rursus ad noui vsque Episcopi Electionem Patriæ tutor institutus est.

Walenroda sepelitur ante summum altare.

Hoc

Hoc porrò Episcopo sedente Monialium Regularium, quæ se canonicas appellant, monasterium extruitur in suburbio D. Trudonis.

A

ANNOTATIONES.

1. Hoc anno mortuus est egregius Antistes:] *De genere mortis an veneno perijt nec ne, non ita constat. Auctor noster asserit veneno illi ab improbis porrecto obijsse. Meyerus dubitanter loquitur: sic enim ille.* Leodienses venenum illi miscuisse dicuntur. *Zantfliet & Stabulaus qui particularia quæq; vt sibi nota scribunt, veneni non meminerũt: Sic enim Zantfliet de eius morte loquẽs.* Anno, *inquit*, 1419. præfatus scilicet Walendorius, inuitatus ad Villam suam dictam Alcken ad domũ Cellarij seu Ioãnis Bareti ipso Ascensionis Dominicæ, valde iucundus fuit & hilaris. In crastino inuasit eum læthalis infirmitas, & Dominica sequente de hac vita subtractus est, ordinatis certis executoribus testamẽti sui, qui tamen certas ob causas onus executionis in se recipere recusabãt. Sicque corporalia eius vestes, equi, libri, cæteraque mobilia pretiosa magnique valoris, passim & inutiliter distracta sunt & dispertita. Quamobrem sanè propinqui, præsertim Marchio de Baden, male fuerunt cõtenti, & patria Leodiensis per eum aliosque nonnullos est diffidata; & mercatores peregrinique spoliati. Inter quos capti sunt Honorabiles & Nobiles viri de patria Leodiensi, D. Walterus de Momalia Archidiaconus in Ecclesia Leodiensi. Item nepotes eius D. Theodoricus de Momalia, & D. Theodoricus de Elderis milites, qui rem ignorantes redierant de peregrinatione Hierosolymitana per decursum Rheni, & ceciderunt in casses, quas non putauerant.

B

C

DE IOANNE DE HEINSBERGIO LXXX. EPISCOPO LEODIENSI.

Electio, confirmatio & introitus Ioannis Heinsbergij cum quibusdam alijs.

D

CAPVT XVI.

EOdem igitur anno 1419. mense Iunio concordibus capitulariium votis Electus fuit in Episcopum Leodiensem D. Ioannes Heinsbergius Archidiaconus Hasbaniæ, filius excellentissimi Principis Domini Ioannis Heinsbergij ac Leuuenbergij, adolescens annorum 23. Qui Florentiæ à Martino 5. Pontifice confirmatus 4. idus Septembris Leodium cum ingenti Principum, Baronum, Equitum ac nobilium Comitatu, inter parentem suum & Cliuiæ Ducem medius aduenit: vbi ingenti lætitia tum cleri tum populi, in Episcopalem Cathedram collocatus inauguratur.

Inauguratio Episcopi.

In quo introitu cum à subditis vario ludorum spectaculorumque genere honoraretur, ipse vicissim, quo suam illis futuram liberalitatem munificentiamque veluti præsenti quodam præsagio declararet, ante palatium Sirenis imaginem statuit, ex cuius altera mamilla vinum album instar lactis, ex altera rubrum emanaret, per totum triduum. A

Creatur sacerdos. Hic proximo Decembri eodem anno Leodij ordinē sacerdotalem accepit, quæ res Leodiensibus magnæ voluptati fuit.

Eodem mense præsentis anni, secundo scilicet die calend. Ianuarij, Florentiæ mortuus est Balthazar Cossa, olim Ioannes. Papa vigesimus tertius.

Anno 1420. in quadragesima D. Ioannes Heinsbergius Leodij in Episcopum consecratus est. B

Chronicon Ducum Brabātiæ Suffridi. Anno 1421. Ioannes Heinsbergius cum filijs suis, inter quos & Episcopus Leodiēsis fuit, pacis tractatum iniit cum Brabantis, de quo in Chronico Ducum Brabantiæ copiosius dictum est.

Hoc anno circa festum Viti, & Modesti, Martinus Papa in Germaniam ac Belgium misit Brandonem Cardinalem Placentinum, ad prædicandam Crucem aduersus Hussitas in regno Bohemiæ, *Expeditio cōtra Hussitas.* quo hortatore magna expeditio à fidelibus aduersus eos est suscepta.

Fuerunt eius Duces constituti Archiepiscopi Electores duo, Coloniensis, ac Treuirensis, & cum his Comes Misiensis. In quorum C auxilium etiam Episcopus Leodiensis cruce signatus adscribi voluit.

Non magno fructu. Cæterum cum nihil admodum ea expeditione proficerent, præterquam quod tria quatuorue castra, duasque ciuitates tantum caperent, Bohemia relicta circa festum omnium Sanctorum, omnes reuersi sunt.

Anno 1424. in festo Epiphaniæ obijt tutor Hollandiæ, idem qui *Mors Ioannis à Bauaria q. Electi Leodiēsis.* quondam Electus fuit Episcopus Leodiensis Ioannes de Bauaria, veneno sublatus per equitem Ioānem de Vlyet, qui ad hoc à Duce Glocestriæ inductus ferebatur, ne Ioannes de Bauaria suppetias, quas promiserat, Duci Brabantiæ ferret aduersus Iacobam, qui quidem Ioannes de Vlyet ob hoc facinus in haga Comitis decollatus, & quadripartito dissectus est. D

Eodem anno instante Paschate Dominus Ioannes Heinsbergius Coloniam profectus Metropolitani sui synodo interfuit, & cum statuta eiusdem synodi Leodium reuersus attulisset, publiceque proposuisset, omnia collegia vltro se ei conformarunt, ita vt exigua admodum fuerit subeunda molestia Episcopo in emendandis Cleri sui moribus.

Hoc anno mense Septembri mortuus est Petrus Luna, qui & Benedictus 13. in cuius locum in schismate suffectus est Ægidius Munionis

nionis Canonicus Barchionensis, dictus Clemens octauus, seditque
A annis quatuor.

ANNOTATIONES.

1. *De Heinsbergio Episcopo scribunt Stabulaus, Zantfliet, Placentius, Brustemius & nostratia Chronica, inter externos meminerunt Engerranus, Meyerus, & Chronicon Belgicum.*

2. Eodem anno instante Paschate:] *Quæ de hac Synodo prouinciali illiusque fructu scribit Suffridus, paulò aliter Zantfliet & Stabulaus referunt. Sic ergò dicit Stabulaus:* Anno 1423. cùm circa festum Paschæ celebraretur Concilium Prouinciale in Colonia, vocatis ad hoc Episcopis Suffraganeis & alijs vocandis: fuissentque ibi certa Statuta Prouincialia
B emanata, & in Leodio per Ambasiatam Episcopi & Capituli reportata, ac in maiori Capitulo, vt fertur, publicata, quorum aliqua prima facie videbantur libertatibus & exemptionibus Ecclesiarum Leodiensium præiudicialia & in grauamen earundem redundantia. Ob hoc tam maior quam aliæ Ecclesiæ secundariæ Leodiensis malentes seipsas corrigere, quam ab alijs in præiudicium huiusmodi libertatum corrigi, per suos ad hoc deputatos, certas & laudabiles reformationes & ordinationes de & super vita, statu, & honestate personarum dictarum Ecclesiarum ordinauerunt, & approbauerunt, publicauerunt, & sigillauerunt, quarum copiæ in locis Capitularibus cuiuslibet Ecclesiæ fuerunt & sunt notabiliter affixæ.

C *Fuerunt etiam hoc anno 1424. per tres status patriæ quædam Statuta facta, quæ nouum regimen appellantur, de quibus sic loquitur Zantfliet:* Eodem anno 1424. In Ciuitate Leodiensi pro salubri statu patriæ, per vnanimem concordiam trium statuum patriæ, factæ sunt aliquantæ constitutiones & decreta, & continuo sigillata multis sigillis, necnon & reposita sub clausuris ferreis ad pilariũ vnum Ecclesiæ sancti Lamberti. Quæ quidem Statuta vulgariter nuncupantur nouum regimen.

Eodem anno fuerunt quoque per D. Ioannem de Heinsberch facta ordinationes & Satuta ad modificationes Adulphi, vt patet in exemplaribus impressis.

3. *Anno Domini 1426. In festo Natiuitatis Ioannis Baptistæ promotione Domini*
D *Ioannis quarti Ducis Brabantiæ institutum est vniuersale studium Louaniense, actaq; fuit prima promotio anno 1429. pridie Conuersionis Pauli, Domino Ioanne à Groesbeeck legum doctore eximio Canonico Ecclesiæ sancti Seruatij Traiectensis facultatis ordinario collationem faciente, ac Domino VVilhelmo ab Ascha Præposito sancti Petri Louaniẽsis, tanquam Vniuersitatis Cancellario, huiusmodi promotionem impendente. Erectionem hanc Vniuersitatis libet hic preferre propter ea, quæ hodie de eius gratijs & priuilegijs controuertuntur. Sic igitur Martinus quintus Papa de ea loquitur.*

MArtinus Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Sapientiæ immarcessibilis, cuius inextinguibile irradiat lumen, cuiusque infinitus est thesaurus, omnem habens vigorem, & virtutis altissimi dispensator, omniumque charismatũ elargitor ipse Dñs ad hoc suæ miserationis dignatu, nobis licet immeritis sponsæ suæ vniuersalis Ecclesiæ regimen pia dispensatione commisit, & nostræ debilitatis oculo iugum imposuit Apostolicæ seruitutis, vt in Petri specula positi, tanquam de supremo vertice ad infima mundi prothoplastique, posteris qui non natiuitatis fructus deposcunt, sed intelligentiæ spiritu eadem cuius initium verissima est disciplinæ concupiscentia perstringendi sapientiam diuinis educantur eloquijs reflectentes intuitum, quid pro indisciplinatis errantium curandum mentibus, pro huiusmodi illustranda Ecclesia ad fidei propagationem conferat orthodoxæ, quid statui conueniat fidelium quorumlibet prospiciamus attentius, & qualiter à fidelibus ipsis profugatis ignorantiæ tenebris, illi post supereminentissimam summi opificis notionem, per eiusdem sapientiæ donum in via mãdatorum directi veri luminis pertingant claritatem solertia intendentes, & ad quærendum ipsius sapientiæ alimenta, literarum studia per quæ diuini numinis & eiusdem fidei cultus protenditur militantis Ecclesiæ Respubl. in Spiritualibus & temporalibus cum animarum salute geritur, pax & tranquillitas vbilibet solidantur, omnisque conditionis humanæ dilatatur prosperitas, nostræ prouisionis sollicitudinis ope, Apostolicisque fauoribus propensius excitemus. Sane pro parte dilectorum filiorum nobilis viri Ioannis Ducis Brabantiæ, ac Præpositi, Decani, Scholastici, & Capituli Ecclesiæ sancti Petri, necnon Burgimagistrorum, Scabinorum & communitatis oppidi Louaniensis, Leodiensis Diœcesis nuper exhibita petitio continebat: Quod licet in Ducatu Brabantiæ, & alijs dominijs ipsius Ducis, necnon etiam in Leodiensi, Cameracensi, Traiectensi, Morinensi, & Tornacensi Diœcesibus, cæterisque ibidem circumuicinis partibus & dominijs, multa famosa & insignia loca populo Christiano, & rerum copia admodum opulenta existant, nullus tamen in illis locus esse noscitur in quo saltem generale vigeat studium literarum, vnde partium illarum plerique commodo & vsu literarum carentes, vel huiusmodi literarum imperitiæ subiacent, vel in remotis partibus degere habent scientiæ huiusmodi in eis sectantes incrementum. Verum oppidum præfatum, quod de temporali Dominio ipsius Ducis existit, adeò rerum copia, aëris temperie, multitudinis capacitate, atque domorum & aliarum rerum necessariarum commoditate per Dei gratiam est refertum, quod ad huiusmodi receptandum refouendumque studium aptum plurimum & idoneum existere perhibetur. Quapropter ipsi Dux, Præpositus, & Decanus, Scholasticus, Capitulum, Burgimagistri, Scabini & communitas considerantes attentius, quod inter cætera vir-

ra virtutum opera, quæ tanquam accepta summo rerum auctori
A sacrificia, quæ per manus offerũtur humanas, illa diuinæ Maiestati grata plurimum nullatenus ambigentur, per quæ ad suscipiendum singulare virtutum diadema illis qui scientiarum earundem sitiunt acquirere margaritam oportunis remedijs & auxiliaribus commodis subuentionis præsidium efficaciter impartitur generale, literarum studium in eodem oppido ordinari desiderant, vt inibi disciplinæ atque sapientiæ se studijs exercentes, sibi & alijs meliores effici valeant, & partium illarum prosperitatis auctori Domino incremẽtum sequatur. Et nihilominus Dux ipse vna cum Burgimagistris Scabinis & communitate huiusmodi domos aptas & loca conuenientia
B illic cum scamnis & alijs necessarijs officinis pro Magistris, Doctoribus, & scholaribus, ac alijs pro tempore legentibus, docentibus disputantibus & audientibus, deputare, necnon eisdem Magistris, Doctoribus & legentibus de salario competenti annis singulis, vel alias de beneficijs Ecclesiasticis prouidere. Necnon quod rector vniuersitatis studij huiusmodi pro tempore existens super omnia membra vniuersitatis eiusdem, & illorum seruitores, tam in ciuilibus quã criminalibus & alijs quibuslibet causis, negotijs & excessibus, sine impedimentis quibusuis iurisdictionem cohortionem & emendationem dictis Duci, Præposito, Decano, Scholastico, Capitulo, Burgimagistris,
C Scabinis, & communitati communiter, vel diuisim in eodem oppido quomodolibet competentes, exercere valeat concedere, & iurisdictionem cohortionem & emendationem huiusmodi à se penitus abdicare, & in rectoribus Magistris & scholaribus causa studij ad ipsum oppidũ accedentibus, vel de illo recedentibus pro tempore, quæcũque suas res & bona secum apportandi, & ea pro suæ volũtatis libito reportandi, siue ibidem vendendi libertatem tribuere intendũnt pariter & proponunt. Quare pro parte dictorum Ducis & Præpositi Decani, Scholastici, Capituli, Burgimagistrorum, Scabinorum & communitatis desiderantiũ etiam quod Magistri doctores & scholares supradicti pro potiori studij incremento condignis priuilegijs se cõmunitos sentiant, quibuslibet priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus aliorum generalium studiorum, quantum in ipsis
D Duce, præposito, Decano, Scholastico, Capitulo Burgimagistris, Scabinis & communitate, & alijs ipsius Ducis subditis fuerit, gaudeant & vtantur nobis fuit humiliter supplicatum, vt in dicto oppido generale literarum studiũ in qualibet licita facultate erigere & ordinare de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui relatiõe fideli post informationem diligentes super habilitate loci & alijs circumstantijs præmissis de mandato nostro receptam, oppidum ipsum aëris temperie politum, singulariumque rerum humano vsui necessariarum vbertate refertum, & alias pro huiusmodi studio locum aptum m̃ dicimus, pium, meritorumque eorundem Ducis, Prępositi, Decani, Scholastici, Capituli, Burgimagistrorum, Scabinorum & cõmunitatis
desiderium

desiderium, per quod scientiarum fons, ex quo ad Dei laudem & gloriam haurire possint singuli viri consilij maturitate perspicui, virtutum & dogmatum ornatibus redimiti succedant, plurimum commẽdantes, huiusmodi supplicationibus inclinati auctoritate Apostolica præsentium serie statuimus & ordinamus. Quod à modo in dicto oppido generale in facultate qualibet, præterquã in Theologia, sit studium. Illudque perpetuis futuris temporibus ibidem vigeat & obseruetur: Quodque omnes & singuli doctores, magistri & scholares inibi omnibus & singulis libertatibus, immunitatibus, & indulgentijs quibusuis doctoribus Magistris & scholaribus Coloniæ, Viennæ, ac Lipsensis, Patauiensis, ac Merseburgensis Diœcesium oppidis studij causa commorantibus, per sedem Apostolicam, vel alias qualitercumque concessis gaudeant, pariter & vtantur. Singuli vero qui cursu fœliciter consummato, in ea facultate, qua huiusmodi inhæsere studio, brauium obtinere meruerint, sibique etiam pio aliorum erudimento docendi literarum, ac doctoratus siue Magisterij honorem petierint, elargiri, per ipsorum inibi doctores siue Magistros, præposito, quem cancellarium studij in oppido huiusmodi esse perpetuo voluimus, si illic præsens fuerit, alioquin Decano dictæ Ecclesiæ pro tempore existentibus, siue alijs ab eis deputandis præsententur, vt ab illis si conseruatis cõsuetudine & modis super talibus in dictis studijs generalibus obseruari solitis ad hoc extiterint idonei, sufficientesque reperti, licentiam & honorem sortiantur antedictos, & qui quidem præsentati quamprimum illos adepti fuerint, absque vlterioribus ab eis habendis examine & approbatione in ipsa facultate qua licẽtiam & honorem attigerint, in eisdem legere, & docere libere & licite vbique possint & valeant. Rursus quoque omnium & singulorum causarum & negotiorum cognitio atque decisio Doctorum Magistrorum scholarium membrorum atque seruitorum eorundem siue clerici, siue laici fuerint, & etiam de quibuscumque criminibus & excessibus correctio & punitio, ac omnimoda super illis iurisdictio ad Rectorem studij in eodem oppido, quem dictum scholasticũ per dictum quinquennium esse, & ex tunc annis singulis inibi iuxta consuetudinem studiorum huiusmodi eligi volumus, & non ad Ducem, seu eius successores Duces Brabantiæ, Præpositum, Decanum, Scholasticum, Capitulum, Burgimagistros, Scabinos, & communitatem præfatos, aut aliquem ex eis, ipsorumue officiales pertinere omnimode dinoscuntur, præfatisque Duci, successoribus, Præposito, Decano, Scholastico, Capitulo Burgimagistris, Scabinis, cõmunitati, & officialibus, & alijs quibuscumque de causis & negotijs huiusmodi cognoscẽdi, siue illa dirimendi, aut membra & seruitores huiusmodi vel ex eis aliquem pro criminibus & excessibus eisdem aut quomodolibet corrigendi vel puniendi, seu aliquam in eis superioritatem vel iurisdictionem exercendi facultate & auctoritate penitus interdictis, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contra-

contrarijs quibuscumque. Voluimus autem quod nisi à data præsentium infra annum computādum, Dux & Præpositus, Decanus, Scholasticus & Capitulum, ac Burgimagistri, Scabini, & cōmunitas supradicti, prout eos communiter vel diuisim contingere censetur, priuilegia & libertates concesserint, aut iurisdictionem à se abdicauerint, ac eam in rectorem ac vniuersitatem prædictos trāstulerint, antedicta realiter & cum effectu, præsentes literæ, & quæcumque inde sequuta nullius existant roboris vel momenti. Nulli ergo omnino hominū liceat hanc paginā nostræ constitutionis ordinationis & volūtatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autē hoc attemptare præsumpserit, indignationē omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctos Apostolos 5. idus Decemb. Pontificatus nostri anno 9.

Grande & Diuturnum bellum Leodiensium, contra Namurcenses, cum alijs externis.

CAPVT XVII.

ANno 1429. Philippus Burgundio Dux Brabantiæ, Comes Flandriæ &c. Comitatus Namurcensis possessionem accepit defuncto Ioanne Namurcensi Comite, qui quod legitimo hærede careret, eum Philippo certa pecuniæ summa vendiderat. *Philippus Burgundus Comitatum Namurcensem adipiscitur, ob quem illi Belli Leodienses mouēt.*

Hæc res cum Leodiēsibus molesta esset, instigante potissimū Delphino Franciæ, Duce Euerardo de Marcka agros Namurcensium populantur, exercitu collecto armatorum quinquaginta milium: Bellofordium capiunt, & cremant, Poluacham capiunt, occiso eius præfecto; Golesmam captam, direptamque incendunt: Bouinas oppidum obsident, cui rei illis accommodatissima erat turris ad Dionantum, sita nomine turris superbiæ, ex qua quid Bouinis fieret facile speculabantur.

Aduersus Leodienses Philippus, qui cum Compendium obsidione premebat, cum satis magnis copijs miserat Antonium Croiacum, qui Fossas oppidulum, seruato dumtaxat tēplo, exussit, aliaque Leodiensibus incommoda multa intulit.

Atque hæc quidem cum reluctante Antistite suo facerent, cui cum Philippo optime conueniebat; Philippus, intercedente præsertim Archiepiscopo Coloniensi, hostibus certis quibusdam conditionibus pacem concessit, inter quas & vna fuit, vt Turris illa Superbiæ destrueretur, neque vlla deinceps alia inter Dionantum & Bouinas extrueretur. *Turris superbiæ destruitur nunquam redificanda.*

Anno 1431. Concilium Basiliense inchoatum est.

Q Eodem

Successio Pontificum.

Eodem anno Martinus Papa defunctus est 18. Februarij die Dominica, vacauit sedes diebus 12. Successor eius Eugenius 4. cœpit 3. Martij Sabbatho, sedit annis 15. mensi. 11. diebus 28. A

Anno 1432. Sigismundus Imperator Romæ in basilica vaticana ab Eugenio 4. Papa 15. calend. Iunij coronatus est.

Carolus Burgundus nascitur.

Anno 1434. pridie sancti Martini natus est Carolus Martinus Philippi Burgundi filius, qui postea Leodium destruxit, ac reparari iussit.

Pax inter Francos & Flandros.

Anno 1435. Septembris mensis 21. die, Atrebati inter Francos & Flandros post 20. annorum bellum pax est composita, & recõciliatio facta super morte Ducis Burgundiæ Ioannis, ad quam pacem vna cum alijs principibus allaboraturus accesserat Dominus Ioannes Heinsbergius; Cuius comitatus albis equis ducentis, albisque vestimentis rubro variegatis insignis erat. B

Imperatorum successio.

Anno 1437. Sigisinũdus Imperator obijt 5. idus Decembris interregnum dierum 22. fuit.

Anno 1438. Albertus Iunior Austriacus Rex Romanorum creatus calend. Ianuarij, imperauit annum vnum, menses nouem, dies 27.

Hoc anno Concilium Florentinum Ferrariæ inchoatum est.

Anno 1439. Concilium Florentinum est finitum: eodem anno 6. calendas Nouembris Albertus Rex Romanorum obijt, interregnũ fuit mensium 2. dierum 4. C

Eodem anno vir illustris & Dux Sabaudiæ Amædeus, qui Ducatu filio tradito vitam ducebat eremiticã, in locum Eugenij 4. surrogatus est. qui dictus est Felix 5. is in Concilio Basileensi nonis Nouembris creatus, anno sequenti coronatus fuit 9. calend. Augusti, sedit annis 9. mens. 5. diebus aliquot.

Fredericus Imp.

Anno 1440. Fredericus tertius Ernesti filius Archidux Austriæ Romanorum Imperator creatus est calendis Ianuarij, imperauitque annis 53. mensibus 7. diebus 19.

Typographia inuenta.

Eodem anno ars typographica Moguntiæ à Ioanne Faustio reperta dicitur de cuius tamen inuentione plures nationes inter se cõtendunt.

ANNOTATIONES. D

1. *Quia durante hoc bello, quod hic à Suffrido breuiter & compendio quodam describitur, plurima miranda & memoria digna in patria & Diœcesi Leodiensi contigerunt, non inutile erit illa paulo explicatius ex Ioanne Stabulaus huius temporu scriptore recensere. Sic igitur ille.*

Interim surrexit guerra inter Leodienses & Namurcẽses propter turrim, quæ dicebatur mons superbiæ siue Mont orgueille, quã Dionantenses construxerant ante Bouiniam.

Anno Dominicæ Incarnationis 1429. mense Septẽbri Miles quidã dictus Dñs Ioannes du Blondeau Capitaneus delle Malmanson in Cambresy

Cambresy fecit cursum & accepit spolia super patria Leodiẽsi. Quapropter patria Leodiensis Leodium demandata ordinauit, quod Dominus Leodiensis aliquem Capitaneum ordinaret in Tudino cum aliquibus armigeris, ad defendendam patriam suam. Quod & factũ est 22. Septembris, & cessauit impetus prædictus.

Anno vero 1430. in Carinspriuio facta sunt hastiludia Bruxellæ sexta Februarij, & erant ibi Dominus Philippus Dux Burgundiæ, & Dominus Ioannes de Hinsberch Episcopus Leodiensis, & Dominus Ioannes Comes Namurcensis cum multis alijs principibus in præsentia Domini Philippi Ducis Brabantiæ. Quo tempore magistri de Dionanto venerunt ad Leodium & exposuerunt coram Dominis de capitulo maiori, & consulibus Ciuitatis, quomodo quinta Februarij præterita Dominus Ioãnes Blondeau cum 20. armigeris nocturno tempore exisset de Bouini. & nisus fuisset capere turrim dictã Mont orgueille & iam quidam scalas ascenderant, sed expergefactis custodibus, & ad arma vociferantibus aliqui inde ceciderũt mortui, aliqui fuerunt vulnerati, & interim Bouiniam per Nauiculam omnes reintrauerunt.

Missum igitur est ad Dominum Leodiensem, qui rem ad se delatã, aperuit Domino Duci Burgundiæ. Qui Dominus Dux respondit se de hoc non mirari, eo quod Dionantenses iam dictam turrim ædificauerant contra sententiam per piæ memoriæ Dominos, scilicet Dominum Ioannem patrem suum, & Dominum Wilhelmum Auunculum suum latam post bellum de Othey, quod fuit anno 1405. & quod ipse sæpe misisset ad eos pro causa ista quod cessarent, & responderãt verba despectabilia & incongruentia.

Reuerso igitur Domino Leodiensi, & demandata patria conclusum fuit, quod mitteretur Dionantum, ad inquirendum si haberent iustam causam vel non. Similiter ad Dominũ Ducem Burgundiæ, ad sciendum intentionẽ suam, & ad Dominum Comitẽ Namurcensem similiter.

Comes Namurcensis respondit quod de facto prædicto nihil sciret, sed postquam vendiderat Comitatum Namurcensem, Dominus Dux acceptauerat tria loca pro se, in quibus posuerat fideles suos & sibi iuramento constrictos, videlicet Bouiniam, Castrũ quod Pilans vacca dicitur, & Castrum de Sampson, & infirmari cœpit & obijt eodem anno prima Martij prædictus Comes: & sic Comitatus Namurcensis peruenit ad Ducem Burgundiæ, inquantum Comes Flandriæ.

Qui Dominus Dux Burgundiæ legatis Leodiensibus ad se missis respondit, quod quamuis male contentaretur de his, quæ Domicellus Euerardus de Marcka perpetrauerat in Chiny, & de Dionantensibus, qui prædictam turrim ædificauerant, in despectũ suum, & quod non soluerant sibi pensionẽ debitam Auunculo suo Domino Ioanni de Bauier, & de mille coronis hæreditarie in quibus obligabantur Auunculo suo Comiti Hannoniæ, tamen contentus esset rem istam

ponere in dilatione, sub saluo conductu, ad certum terminum ad inueniendum medium pacis. Fuitque dieta tenta in Namurco 13. May, A
quando Dominus Dux Burgundiæ fuit ibi solemniter receptus, & initus ibidem tractatus quod eligerentur probi viri de patria Flandrensi & de patria Leodiensi, qui si non possent esse concordes poneretur causa tota ad arbitrium Domini Papæ Martini.

Electique fuerunt & nominati aliqui Barones & nobiles ad tractandum de pace modo præscripto, & fuerunt missi honorabiles viri de Gandauo militares, Magistratus & Consules ad tractandũ de pace, vel accipiendum vel dandum treugas ad tempus.

Interim Hoyenses miserunt exploratores circa castrum de Beaufort, & comperto quod eis victualia mitterentur, ceperunt nauim & quæ intus habebantur, & missis occulte aliquibus in insidijs, tantũ B
fecerunt quod intrauerunt castrum, fugatis & dimissis his, qui intus fuerant. Quod cum Leodij nunciatum esset, conclusũm fuit quod bene custodiretur, sed Hoyenses hoc comperto cœperant spoliare & destruere ipsum & incendio tradere, asportatis omnibus quæ repererant.

Prædicti igitur Ambasiatores Gandauensium ad nullum potuerunt pacis peruenire tractatum, quia Leodienses aliqui malam suspicionem habebant de Domino Leodiensi, propter magnam familiaritatem quam habebat cum Domino Duce Burgundiæ, & dicebãt inter se si Dominus noster vellet, bene haberet pacem: Et hæc fuit C
semper pessima passio populi cõmunis, malũ suspicari de Principe, & maiorum suorum obtrectare decretis.

Missi sunt igitur Armigeri in Namurco per Dominum Ducem Burgundiæ, quorum Capitaneus erat Dominus de Croy, & cum eo Dominus de Ghystel, & Dominus de Mamine cũ alijs multis equestribus, qui decima Iulij inceperunt comburere patriam Leodiensem incipientes à Prioratu S. Seueri in Messia ordinis S. Benedicti, qui subest monasterio S. Laurentij prope Leodium in temporalibus, & cõbusserunt totam villã, cũ tamen statio Balliui de Hasbania & Balliui de Mouha esset in cæmiterio Messiensi & in Ecclesia cum 140. equitibus, & illi qui combusserunt villam fuerunt tantum 80. sed arbitrati fuerunt plures extitisse, nec exiuerunt clausuram atrij Ecclesiæ, quod fuit magnum scandalum pro eis. D

Eodem die fuit cantata specialis missa Leodij pro populo, qui exiturus erat ad bellum contra Namurcenses.

Quarta die sequente, hoc est in die S. Margaretæ, quo die exiuit exercitus Leodiensis contra Comitatum Namurcensem, incendendo, diripiendo, & destruendo omnia, quæ inuenire poterant. Et primo disposuerunt se ad obsidendum villam & castrum de Holzim, sed illi de castro & de villa reddiderunt se Domino Leodiensi salua vita & corporibus, quos Dominus Leodiensis ligatos accepit captiuos, & misit in tentorium suum.

Interim

Interim cum clamaretur ad arma, quia Namurcenses equites
A nunciabantur aduenire, conuersus populus Leodiensis occidit in impetu omnes, quos Dominus Leodiensis salua vita & corporibus susceperat captiuos, vnde Dominus Leodiensis vsque ad lachrymas doluit, sed non poterat resistere. Igitur direptis & incendio traditis castro & villis circumiacentibus, Leodienses redierunt ad Hoyum.

Tongrenses autem, & Lossenses, & Trudonenses sederunt in Thinez, & incendio tradiderunt villas circumiacentes ad Comitatũ Namurcensem pertinentes, scilicet Wasegiam, Mierdop, Branchon, & Boneffe.

B Hoyenses exierunt versus Condrosiam; quorum voluntati Dominus de Bene tradidit fortalitium suum, similiter Domina d'Emptine, & Domina de Spontin: Similiter illi qui erant in fortalitio Des se dediderunt Domino Leodiensi, & Hoyensibus.

Traiectenses vero miserant in auxilium Domino Leodiensi circiter trecentos armigeros notabiliter bene armatos: Qui cum venissent ad Hoyum vbi Leodienses dormierant, putantes quod Leodienses eos in instanti sequi deberent, exierunt per Condrosiam nihil metuentes, sed confidentes in armis & virtute sua. Cumque venissent iuxta Perwez, inuasi sunt à Namurcensibus ab omni parte, & multi occisi fuerunt, multi vulnerati, aliqui captiui, reliqui fugerunt.

C Quibus auditis, Dionantenses & Hoyenses venerunt in succursum eorum, sed nimis tarde, quia Namurcenses iam se retraxerant. Illi de Chynei audita cæde Traiectensium veniunt cum bigis & curribus adducentes victualia vulneratis & infirmis, & auferentes corpora mortuorum. Igitur Dominus Ioannes Episcopus cum patre suo Domino de Hinsberck deducebant exercitum Leodiensem in duobus ordinibus. Quibus occurrerunt illi de Hoyo & de Dionanto; & posuerunt sedem ante fortalitium de Poileuache. Quibus viriliter se in primis defendentibus, contigit quod magna Bombarda de Hoyo casu percuteret antiquum murum de cisterna fortalitij, qui cadendo in aquam infecit & turbidam reddidit valde propter calcem antiquam.

D Item in alio ictu venit Bombarda contra antiquum murum, & pertransiuit lapis per totum fortalitium vsque ad vltimum murum. Tunc illi qui intus erant reddiderunt fortalitium in manus Domini Leodiensis salua vita, corporibus, bonis ipsorum, & permissi sunt abire quinta obsidionis die; & fuit ipsum fortalitium destructum & demolitum sicut cernitur.

Tunc pater Domini Episcopi de Hinsberck indignatus quod tam pulchrum castrum destructũ esset, recessit cum armatis Alemannis, quos secum duxerat, ad terram suam.

Dominus vero Episcopus Leodiensis obsedit cum exercitu suo Bouiniam, multos faciendo insultus, sed Bouiniensibus viriliter se defendentibus parum profecerunt. Tandem fecerunt Cattum de lignis ad destruẽdum antemurale Bouiniæ, quod erat valde forte, Cumque Leodienses Cattum applicare vellent, multi eorum fuerunt occisi & vulnerati. A

Interim Dominus de Croy Capitaneus Namurcensis venit ad colloquium cum Domino Leodiensi extra & prope exercitum: vnde Leodienses statim male suspicabantur, dicentes inter se quod animus Domini Leodiensis esset emollitus.

Famatum etiam fuit quod Dominus Philippus Dux Brabantiæ esset defunctus, & Dux Burgundiæ in Ducem receptus. Tunc Leodienses cum impetu insultum facientes contra bouiniam, cum occisis & vulneratis multis ex ipsis, per totum diem, quia Cattus eorum erat nimis breuis, nihil profecerunt, posuerunt ignem in castris eorum & recesserunt ab obsidione. B

Quod cum Namurcenses cognouissent, fecerunt insultum contra illos de Comitatu Lossensi & alios qui erant cum eis, & occiderunt vltra ducentos quorũ maior pars erat de S. Trudone: Occisus etiam tunc fuit Dominus de Chytel.

Illi de Tudinio & Dionanto cum alijs supra Sambram commorantibus facto impetu iuerunt contra villam de vualcourt; At illi qui erant intra villam putantes totum exercitum Leodiensem adesse relicto oppido fugerunt, & sic villa omnino cum castro spoliata & incendio tradita fuit, excepta Ecclesia, quæ repleta fuit omnibus bonis villarum circumiacentium. Et facta est guerra crudelior quam prius fuerat. C

Nam Namurcenses è conuerso incenderunt & spoliauerunt villam de Chastilueau, & Ecclesiam combusserunt, cum omnibus qui intus erant, asportantes etiam campanas. Similiter fecerunt in Fosse & in Condrosia, & in Comitatu de Moha, diripientes & destruentes omnia.

Hoyenses etiam combusserũt ex vtraque parte Mosæ villas ad patriam Namurcensem pertinentes, & quadam die mane exeuntes posuerunt insidias ante castrum de Sampson æstimantes latenter quando greges ducũtur ad pascua se intraturos; sed res innotuit custodibus & dissipatum est consilium eorum. D

Similiter Dominus de Plateal tẽpore obsidionis Bouiniæ, assumptis secum armigeris venit vsque ad Hoyum, sed fugatus est ab Hoyensibus & Bailliuo de Hasbania.

A ducẽtis annis & circitèr non fuit visa tam lõga & crudelis guerra inter Leodienses & Namurcenses, nam Leodienses exiuerant in die S. Margaretæ & rediuerãt circa festũ S. Ægidij, & deiceps vna pars cõtra aliam semper ad malum procedebat. Incenderunt Leodienses sicut dicitur in terra Namurcensi trecentas villas campestres, & for-

talitia

talitia siue turres & domos defensales triginta tres, & septemdecim
A molendina: è conuerso Namurcenses quasi tot villas combusserũt in patria Leodiensi.

Tandem acceptæ & datæ sunt trengæ duorum annorum inter partes, tali conditione quod si vna pars vellet guerram reincipere deberet significare parti aduersę per tres mẽses antequã reinciperet. Datum anno 1430.

Interim mediãte Comite de Moors fratre Domini Archiepiscopi Coloniensis tentæ sunt multæ dietæ, tam in Flandria quam in Brabantia: Tandem ventum est ad medium pacis.

Primo quod Dominus Episcopus Leodiensis & Dominus de Hins-
B berch pater eius & electi de tribus statibus Patriæ Leodiensis ad numerum 20. personarum venirent coram Domino Duce, & prosternerent se vno genu ad terram, & facerent Domino Duci honorabilem emendam, dicendo per aliquem virum notabilem ex ipsis, quod dolerent de his quæ facta fuerant, & peterẽt veniam, & deinceps vellent esse vicini, & quod seruirent Domino Duci contra Pragenses, Dominus Leodiensis in propria persona cum trecentis armatis, spatio sex mensium, dummodo moniti essent ante per duos menses.

Item quod facerent vnam capellam prope Castrum de Golzin
C redditus assignando pro quotidiana missa in perpetuum celebranda pro animabus ibidem interfectorum.

Item quod ipsi expensis suis infra mensem à data præsentiũ demolirentur & destruerent turrim dictam Montorgeuille, quæ fuit origo & causa omnium malorum, sic quod infra quatuor menses esset omnino demolita, & quod nunquam possit fieri aliqua turris vel fortificatio inter Dionantum & Bouiniam, quam sit porta S. Andreæ, nec de consensu Domini Comitis Namurcensis.

Item pro reparatione castrorum & fortalitiorum, & damnorum recompensatione soluerent Domnio Duci centum millia nobilium Angliæ infra biennium, sic tamen quod 25. millia nobilium possent redimere mediantibus sexaginta millibus florenis Rhenensibus.

D De aliis quęstionibus & captiuis hinc inde fieret recompensatio. De septemdecim villulis, quæ Dominus Dux repetebat, vna queque pars produceret iura sua; & cui competerent de iure eas possideret. *Data 15. Decembris anno 1431.*

CAPVT

A

Ioannes Heinsbergius peregrinationem Hierosolymitanam suscipit, infecto itinere reuertitur, cum quibusdam alijs.

CAPVT XVIII.

Turcæ nomen Bullonij timēt

ANno 1444. Dn: Ioannes Heinsbergius Episcopus Leodiensis, peregrinationem Hierosolymitanam suscepit, sed cum venetijs libello supplici, quo saluum conductum à Turcis petebat, inter cæteros etiam titulum Ducatus Bullonēsis admiscuisset, Turcæ perterrefacti saluum conductum negauerunt. Suspensa igitur peregrinatione domum reuersus est. B

Tēduntur insidiæ Heinsbergio.

Cui redeunti improborum quorundā conspiratio struxit insidias in itinere subornato monacho quodam Franciscano, qui cum ex occulto præsulem traiecturus arcum tenderet, ipse metu subito correptus sese prodidit, qui mox apprehensus, & coniurationis socios confessus, primum sacerdotali dignitate ac gradu priuatur, deinde seculari manui traditus decollatur, & in rotam sublimatur, reliqui viuentes in partes 4. dissecti, & ad portas ciuitatis exemplo omnibus frustulatim dispositi sunt.

Pontificū successio.

Anno 1447. Eugenius 4. Papa obijt 7. Calend. Martij, vacat Sedes dies 10. Successit illi Thomas Lucanus Cardinalis tituli S. Susannæ dictus Nicolaus 5. hic creatus pridie non. Martij, coronatus 15. Calend. Aprilis, sedit annis octo, diebus 19. C

Anno 1448. Philippus Burgundus Brabantiæ Dux, Flandriæ Comes &c. vectigal salis omni populo conatus est imponere, sed quo minus obtineret Gandenses obstiterunt.

Anno 1449. Amedeus Sebandus qui & Felix 5. Papa Calendis Maij amore pacis, & vnionis cessit omni iuri suo, quod habere potuit in summo sacerdotio; Deinde monasterium Ripalense mirifice instaurauit, ibique sepultus in pace requiescit.

Eodem anno magnus terræ motus erat in Flandria 23. Aprilis Feria 4. D

Anno 1450. Romæ propter Iubilæum tanta cōpressio populi fuit, vt se mutuo in magno numero suffocarent.

Anno 1451. Fredericus 3. Imperator Romæ in Basilica Vaticana 19. calend. Aprilis à Nicolao 5. Papa Coronatus est.

Anno 1452. 4. calend. Iunij Constantinopolis à Turcis capta est Constantinus Imp. occisus est, Mahometes autem Othomannus Amorathis filius primus Turcarū Orientis Imperator, Imperauit post captam Constantinopolim annis 27. mens. 11. diebus 25.

Anno 1453. D. Ioannes Heinsbergius Episcopus Leodiensis, Ciuitati

uitati Traiectinæ offensus minabatur bellum, ob id quod Traiectēses
A Odulphum N. constitutum sibi ab Episcopo præfectum non modo non admiserint, sed etiam publico edicto sua ditione expulerint.

Sed hæc res tandem per Philippum Burgundum Brabantiæ Ducem composita fuit, ad quem Traiectenses, velut ad præsentem Mæcenatem confugerāt. Nam cum Episcopus inter primos huius Principis Consiliarios primum locum obtineret, intercedenti Philippo Episcopus hoc negare non voluit.

Anno 1455. Nicolaus 5. Papa obijt nono calendas Aprilis, vacauitque sedes dies 14. Successit Alphonsus Borgia Valentinus Hispanus, dictus Calistus 3. Hic creatus 6. Idus Aprilis, coronatus 12. cal. *Successio Pontificum.*
B Maij sedit annis 3. mensibus 4.

ANNOTATIONES.

1. Peregrinationem Hierosolymitanam suscepit:] *De hac peregrinatione suscepta omnes conueniunt, sed non omnes concordant in causa intermissæ peregrinationis, de qua re vide Zantfliet.*

2. Anno 1444.] *Anno hunc insequente D. Ioannes Heynsberch celebrauit Synodum, in qua statuta tam prædecessorum suorum, quam sua in vnum corpus redacta publicauit, quæ multorum manibus adhuc hodie teruntur.*

3. Cui redeunti improborum:] *De his insidijs & supplicio de monacho & alijs sumpto agit conformiter ad auctorem nostrum Ioannes Stabulaus, qui amplius à nobis nō allegabitur quia desijt scribere anno 1449. quo anno scribit has insidias*
C *structas Heynsbergio, non 1444. vt auctor noster scribit. Citabitur illius loco Adrianus de veteri busco religiosus monasterij S. Laurentij prope Leodium, qui proxime Ioannem Stabulaum in scribēdo sequutus est, & scripta sua protrahit vsque ad annum 1483. Horum exemplū autographum suppeditauit nobis R. D. Ogerus Loncinus dicti monasterij Abbas optime meritus, sicut & alia scripta Reneri & Stabulai hactenus à nobis fideliter citata. Quo nomine lector illi gratiam habe, & bene precare.*

Resignat Episcopatum, & insequenti anno moritur.

D

CAPVT XIX.

EOdem anno mortuo Rodolpho Diepholdio Episcopo Vltraiectino, concordibus Capitularium votis successor electus est Gisbertus Bredenrodius: sed factiosi, qui hunc non ferebant, mox speciosis titulis effecerunt, vt per aliquos eligeretur etiam Dauid Burgundio Morinensium Episcopus, filius Philippi Burgundi: quam electionem cum importune vrgeret Philippus, multi nomine Bredenrodij apud Philippum institerunt, vt hac petitione desisteret, ac Bredenrodio legitime electo Episcopatum relinqueret, inter quos & Episcopus Leodiensis erat: *Simultas inter Episcopū Leodiēsem & Philippū Burgundum.*

R qui

qui cum acrius aliquoties, sed frustra, hanc causam apud Philippum egisset, Gisberto tandem, quem cognationis affectu diligebat, promisisse fertur, si minus obtineret quod peteret, se relicto Philippo, Gisberto ad suscipiendum bellum, mille equitum subsidio adfuturũ. Quo cognito, Philippũ adeo dicunt fuisse offensum Episcopo Leodiensi, vt multo tempore eum alloquio suo dignatus non sit. A

Episcopus Leodiensis Philippo recõciliatus Ludouico Borbonio Episcopatũ resignauit.

Eodem tamen anno resarta gratia, Ludouico Borbonio Caroli filio, ad instantiam eiusdem Philippi, Leodiensem Episcopatum resignauit. Qui quidem Ludouicus filius erat sororis Philippi, adolescens natus annos octodecim, qui tunc temporis studiorum gratia Louanij agebat.

Causa huius resignationis varie refertur; Placentius videtur innuere, Philippum obtinuisse eam in præmium operæ cuiusdam præstitæ. In vetustis quibusdam commentarijs scriptum reperio, Episcopum curis defatigatum, & ætate iam confectum priuatam vitam publicæ præposuisse, & proinde accepta octo miliũ Rhenensiũ pensione annua, se ab Episcopatu subduxisse. Nec desunt, qui asserant, Episcopum importunitate Leodiensium offensum, velut in vindictã factæ sibi contumeliæ, hunc successorem illis supposuisse. Nam cum politici Magistratus Leodiensium non solum magna ex parte Regalia Episcopi sibi arrogarent, sed etiam literis suis ipsum ex Brabantia, vbi libenter versabatur, imperiosius domum crebro reuocarent, ea adiecta clausula, vt aut lectis literis euistigio rediret, aut in æternũ maneret extra Leodium, indignatum dixisse, se talem eis pastorem esse procuraturum, qui eos virga ferrea regeret, atque literas tam procaces scribere dedoceret. B C

Mors Heinsbergij & sepultura.

Vtcumque sit, illud euentus docuit, illum resignasse Episcopatum suum Borbonio, & Leodium reuersum, compositis rebus omnibus, Clero valedixisse, & priuatum, relicta Diœcesi, Heynsbergium concessisse, ibidemque sequenti anno 1456. esse Mortuum ac sepultum, anno ætatis suæ 59.

Quanquam autem totum negotium inter illum & Philippum Ducem secreto & paucissimis quibusdam, ijsdemque fidelissimis testibus ageretur, donec Romani Pontificis consensus Borbonium in Episcopatu confirmasset, tamen antequam diploma ex vrbe allatum esset, ipse Episcopus factum suum vltro confessus in pleno consessu ordinum Patriæ Leodiensis eliminauit: cumque contristatis omnibus rogaretur, esset ne huc vi, aut metu adactus, offerentibus vindictam subditis certatim vniuersis, respondit se & fecisse quod actum esset libero arbitrio, & facti necdum pœnitere. D

Præfuit annis 36.

Præfuit igitur hic Præsul Episcopatui annis 36. ac satis fœliciter officio suo functus est.

Huius memoria, cœnobium Regularium apud Tongros institutũ est anno 1424. & Collegium virginum tertij instituti D. Francisci, anno 1448.

ANNO

A ANNOTATIONES.

1. Causa huius resignationis:] *Illam sic refert Zantfliet.* Eodem anno 1455. Ioannes de Heynsberch, qui Episcopatum Leodiensem prudenter & magnifice rexerat annis circiter triginta sex, nescio quo tactus instinctu, an sponte vel coacte, pertæsus (vt aiebat) curarum quas in præsulatu sustinebat, & quia populus Leodiensis in multis nolebat obtẽperare, resignauit & reportauit in manus D. Ludouici de Borbon pro tunc præpositi S. Domitiani Brugensis, ætatis pro tunc circiter annorũ octodecim, præsulatum suum, admirantibus multis. Cui tamen
B resignationi Summus Pontifex prima facie præbere nolebat assensum. Tandem per medium Regis Arragonum, vt famabatur, pro tunc residentis apud Neapolim, approbauit quod factum fuerat.

2. Ibidemque sequenti anno 1456. esse mortuum ac sepultum :] *Zantfliet fidelißimus & diligentißimus scriptor dicit obijsse demum anno 1459. die Octobris 18. vt infra notabimus.*

DE LVDOVICO BORBONIO
LXXXII. EPISCOPO LEODIENSI.

C

Ludouicus, ex resignatione Heinsbergij, Episcopus confirmatur à Summo Pontifice.

CAPVT XX.

QVanquam igitur Leodienses tam inexpectata Episcopi sui resignatione non mediocriter essent consternati, tamen postquã de successore eius essent facti certiores, tristitiam suam nouo concepto gaudio facile discusserunt: gratulabantur enim sibi mirum in modum, quod talis iam contigisset Antistes, cui neque potentia,
D neque nobilitate par hactenus Leodij quisquam fuisset.

Nullus Episcopus Leodiensis Borbonio potentia aut nobilitate maior.

Hunc enim, si non proprijs opibus, attamen amicorum subsidio fultum ditionem suam lautissime posse tueri, qui non modo innumerabiles tam intra, quam extra Galliã Principes sanguine contingeret, sed & vicinum quoque Ducem Burgundiæ, Brabantiæ, Comitem Hannoniæ, Flandriæ, Hollandiæ, Zelandiæ &c. Philippum Auunculum haberet. Hunc etiam non Comitibus, non Ducibus, non Regibus modo, sed ipsi etiam prisco Galliarum Regi Sancto Ludouico sanguine esse coniunctum. Quæ causa nos in præsenti mouet, vt eius genealogiam paucis hic proponamus.

Genealogia Ludouici Borbonij à S. Ludouico Rege Franciæ deducitur.

Sanctus enim Ludouicus Rex Franciæ genuit Philippum 3. Regẽ Franciæ, & Robertum Comitem Claromontensem. Robertus iste Comes genuit Ludouicum primum Ducem Borboniæ, Ludouicus iste genuit Petrum Ducem Borboniæ, Petrus genuit Ludouicum secundum Ducem Borboniæ, Ludouicus Secundus genuit Ioannem Ducem Borboniæ, Ioannes genuit Carolum Ducem Borboniæ, Carolus iste Dux Borboniæ habuit in vxorem Agnetem filiam Ioannis Ducis Burgundiæ, Cuius Agnetes Frater erat Philippus Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Comes Hannoniæ Flandriæ &c. Prædictus autem Carolus Dux Borboniæ ex Agnete genuit filios quinque & filias quatuor, inter filios autem tertio genitus fuit hic Ludouicus Episcopus Leodiensium, sic, vt hic à S. Ludouico septimus numeretur. A B

Philippus autem Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Comes Flandriæ &c. hunc Ludouicum & Isabellam sororem eius ad se recepit, & educauit, Isabellam tãdem filio suo vnico & successori Carolo in matrimonium collocauit, qui ex ea genuit filiam vnicam nomine Mariam, ex qua Maximilianus Austriacus sustulit Philippum Hispaniarum Regem Caroli 5. Imperatoris patrem.

Educatio Ludouici Borbonij, & studia.

Ludouicus autem Borbonius ad Auunculum suum Philippum Bruxellas vocatus ex Borbonia venit anno 1445. natus tunc annos septem, & non multo post ad studia Louanium missus est, ibidemque in excelsa arce adiuncta honestissima familia habitauit, liberaliterque institutus est expensis auunculi, vsque ad annum ætatis suæ decimum octauum: tempore tamen intermedio in subsidium illi collata fuit Præpositura ad S. Donatianum Brugis, & altera apud Insulas. C

Accipit diploma pontificiæ cõfirmationis.

Impetrato igitur & accepto confirmationis diplomate, Dux Philippus Ludouicum Borbonium, qui hactenus huius negocij prorsus ignarus fuerat, certiorem facit collatæ dignitatis nouæ per eundem nuncium, qui Roma diploma attulerat. Quo intellecto, ille ex consilio suorum, mox e Doctoribus Louaniensibus, alijsque præstantissimis viris delectos aliquot legatos Leodium misit, vt & confirmationem suam ibi publicarent, & porro agerent, quæ ad præsens negocium rite perficiendum necessaria forent: qui quidem cum Leodiensibus, & cum Patriæ ordinibus fœlici successu rem tractarunt, eoque deduxerunt, vt omnes aduentum confirmati Episcopi magno cum desiderio expectarent, fuitque constitutus aduentus eius dies, festum sanctæ Margaretæ, quod in 6. diem Iulij tunc incidebat: vt interea temporis ea, quæ ad celebritatem festiuitatis pertinerent, vtrimque mature præparari possent. D

Mittit Doctores Louanienses qui illud Capitulo & Leodiens. insinuët.

A ANNOTATIONES.

1. *De Episcopo Borbonio scribunt inter nostrates Zantflietz, Adrianus de veteri busco, Placentius, Bruisthemius, & vulgaria Chronica: Inter externos meminerunt Nauclerus, Gaguinus, Philippus Cominaeus, Cardinalis Piccolomineus, Barlandus.*

2. Attamen amicorum subsidio fultum:] *De amicis, eorum nobilitate & potētia habet quoq́, quædam Zātflietz, qui amplius à nobis non allegabitur, quia circa hoc tempus desiit, igitur ille.* Ludouicus descendit de recta linea Francorum, filius Ducis Borbonij: Mater autem eiusdem soror erat Philippi Ducis Burgundionum, pro tunc potentissime & latissime dominantis in Europa. Habebat insuper fratrem idem Ludouicus, qui B tunc erat Archiepiscopus Lugdunensis. Secundus frater habebat in coniugem filiam Caroli Regis Franciæ: qui tunc quietissime possidebat totum regnum suum, seclusis vbique Anglicis, præter Calesiam.

Inauguratio & ingressus eius in Ciuitatem & reliqua oppida patriæ Leodiensis, & quædam externa.

CAPVT XXI.

C His ita constitutis, D: confirmatus ipso die S. Ioannis Baptistæ Louanio relicto Thenas profectus est, vnde postridie in conuentum Heilesensem, & inde porro Curingam iter fecit; vbi multorum nobilium ac magnatum gratulationibus humanissime exceptus fuit.

Hic, vbi apparatus instantis gratia aliquamdiu substitisset, quatriduo ante introitum Leodiensem, Traiectum se contulit, vt isthinc Leodium splendidiore tum equitum, tum peditum comitatu deduceretur, vbi ingens iam fiebat apparatus.

Itaque ergo ipso tandem die S. Margaretæ anno 1456. Electus & confirmatus D. Ludouicus Borbonius, Leodiensibus solemniter obuiam procedentibus, Leodium honorificētissime ingressus est, magna Principum caterua stipatus, estque tum ibi summa cum omnium D ordinum gratulatione exceptus, sine vllius contradictione. *Ingreditur Leodium ipso die S. Margareta.*

Huic autem solemnitati neque Dux ipse Philippus, neque filius eius Carolus præsens intererat: vterque enim tum temporis in expeditione erat suscepta contra Dauentrienses; vt Dauidem Philippi filium Episcopum constituerent Vltraiectinum, cui ciuitates Transinsulanæ potissimum resistebant. Interim tamen ministeria sua omnia, quæ ad huiusmodi solemnitatem pertinent, Philippus isthuc mature transmiserat, vna cum œconomo, & rerum aulicarum censore.

Eo igitur die Ludouicus Borbonius in Cathedram collocatus, & Leodiensium Episcopus inauguratus est à Capitulo S. Lamberti, astipulantibus Leodiensibus vniuersis, & cunctis Patriæ ordinibus, quibus ille deinde plusquam regali apparatu epulum per continuos 3. dies exhibuit, ad quod omnibus tam plebeis, quam patricijs, tam pauperibus, quam diuitibus admissis, nulla querela, nulla simultas audita fuit: tanta omnes occupauerat reuerentia noui Episcopi. A

Ingressus in reliqua oppida patriæ.

Quarto igitur die consimiliter Hoy, & mox Dionanti inauguratus est, ipsoque festo S. Mariæ Magdalenæ Traiecti, & postridie Tongris, Barcilonæ, & apud S. Trudonem inauguratus fuit: Inde Hasselam venit, & hinc Mosacam, & ex hac reliquas tum Leodiensis, tum Lossensis ditionis vrbes pari solemnitate visitauit; in quibus omnibus ac singulis ingenti cum applausu exceptus, & cum decenti reuerentia inauthoratus fuit. Alibi autem aliud, nusquam illi nihil donatum fuit; alij enim vina, alij saginatos boues, alij cyathos & crateras argenteos atque aureos, alij alia similia conferebant. B

Donaria Episcopo facta.

Ludouicus Delphinus Frãciæ exterminatus à Patre ad Philippum venit.

Eodem hoc anno Ludouicus Delphinus, quem pater suus Carolus Rex Franciæ exterminauerat, profugus Bruxellas ad Ducem Philippum venit, quem Philippus Honorificentissime excepit, integrisque annis quinque liberalissime sustentauit, & mortuo tandem eius patre, suis expensis, suoque periculo in Regnum Paternũ reduxit, patrique successorem constituit. C

Ad hunc igitur Electus Leodiensis, quoniam susceptor suus ille erat, gratulandi ergo Bruxellas cum splendidissimo Comitatu aduolauit; vbi aliquamdiu versatus, Leodium tandem reuersus est.

Pontificũ successio.

Anno autem 1458. mensis Augusti die 6. defunctus est Papa Callistus vacauitque Sedes diebus 13. successit Aeneas syluius poëta doctissimus vicesima eiusdem mensis die, dictus Pius 2. Is sedit annos 5. Menses 10. dies 27.

Leodienses obliti conditionis suæ vsurpant multa, quæ ad Iurisdictiones Principis pertinent. D

CAPVT XXII.

Leodienses plurima vsurpãt quæ ad Principis Iurisdictionem pertinent.

LEodienses autem non multo postquam Electum suum Ludouicum Borbonium summa cum reuerentia excepissent, obliti conditionis suæ, sibi arrogare paulatim cœperunt ea, quæ ad supremam & Principis tantũmmodo iurisdictionem pertinebãt; neque legem reputabant esse vllam maiestatis. Planeque se ita gerere aduersus hunc cœperunt, ac gesserant aduersus Ioannem Heynsbergium.

Namque

Namque populus Leodiensis auctoritate sua, citra consensum A Episcopi, Sarzinum Francimontis pagum immunitatis, ac iurisdictionis, & aliorum priuilegiorum prærogatiua donare conati sunt, eiusque propositi sui testem iam in foro ibidem Peronam, hoc est Columnam, in signum libertatis collatæ erexerant.

Collegia etiam opificum ibidem Colarti Flocqueletij vxorem, quæ maritum priorem interficiendum procurauerat, à Magistratu captam & publicæ custodiæ mancipatam vi liberarunt; quam tamen postea Magistratus denuo apprensam publico iudicio condemnatā in propatulo flammis absumpsit.

Consules itidem miro modo vsum tubæ sibi arrogarunt: sed e-B tiam publice Traiecto profecti Buchoutum Kempiniæ pagum, Brædæ vicinum, ignorante Episcopo, cuius id feudum est, quasi suo iure Ioanni de Vilde contulerunt. Consimilia, & aliatum multa perpetrarunt, vt querelæ ad 28. capita excrescerent.

Vt igitur his remedium adhiberetur, sæpe comitia omnium ordinum totius patriæ alias Leodij, alias apud S. Trudonem, alias Hoy, alias Traiecti, alias alibi celebrata sunt: ad quæ & Dux Philippus suos quoque legatos misit. Sed Leodiensibus nihil aliud quam verba dantibus, Episcopus progressu temporis magis ac magis regalibus suis priuatus fuit. *Celebrantur contra vsurpationes Comitia.*

C Tandem eo res redijt, vt per vniuersam ditionem Leodiensem atque Lossensem exorti congregarentur fustigatores, quos vocant, Duce potissimum Rasone Herensi equite aurato. *Fustigatores.*

Horum Prætextus erat emendare iudicia, potissimū Ecclesiastica, cum populus conquereretur, se callida aduocatorū praxi extenuari, ipsorumque iudicum auaritia prorsus exhauriri.

Hi ergo sub hoc titulo iudicia non corrigebant, sed frangebant, abolebantque: consistoria enim Iuris Ecclesiastici tollebant, Iuris ipsius vsum prohibebant, Iudices, Consiliarios, & Aduocatos capiebant, bonis exuebant, proscribebant, exterminabant, occidebant; Nec à liberis quidem interim, nec ab vxoribus eorum sibi temperantes.

D Quæ quidem licentia cum nimis diu dissimulata grauiores quoque iniurias minaretur, Electus tandem auctores huius motus, pulsata banni, vt vocant, campana, Leodium ad palatium citauit; quod cum semel atque iterum factum esset frustra, tertio tandem vocati comparuerunt. *Citantur Leodium.*

Cumque omnibus modis ad intermissionem violentiæ suæ ibi humanissime inuitati non obtemperarent, Electus quo minus tum temporis aliquid grauius aduersus illos molitus sit, prudentum quorundam consilio mitigatus fuit. *Moderatio Episcopi.*

Hortabātur enim, vti maturiori deliberatione viam inuestigaret, qua citra tumultum populi, sine armis, iuridice iudicia sublata restitui possent. Facta sunt hæc anno 1460.

Sequenti

Sequenti anno 22. Iulij obijt Carolus septimus Rex Francorum. Cuius rei nuncio accepto Philippus Burgundus Brabantiæ Dux defuncti Regis filium Ludouicum Delphinum, quem hactenus liberalissime fouerat, patri successorem constituere proposuit. A

Philippus Burgundus Ludouicum delphinū in regnum paternum introducit.

Fit igitur ingens ad eam rem apparatus, accitis, & euocatis omniū Prouinciarum Principibus ac nobilibus, vt collectis vniuersis Imperij sui viribus, vim vi, si qua conatibus eius obijceretur, repellere posset. In primis itaque se in hunc Comitatum adiunxit cum apparatu quam potuit splendidissimo Electus Leodiensis, vt præsentia sua Delphini susceptoris sui pericula propulsaret, festiuitatem celebraret.

Adest Electus Leodiensis.

Atque est quidem tum fœlici successu Delphinus ipso die Assumptionis Remis in Francorum Regem coronatus. Vnde Parisios cum omni comitatu suo profectus, summo cum honore exceptus est. B

Hic Electus Leodiensis in morbum incidit, cum quo satis periculose per dies aliquot est conflictatus: Deo tamen disponente, pristinæ valetudini restitutus, finita solemnitate, vna cum Duce Philippo auunculo suo incolumis in Brabantiam reuersus est.

ANNOTATIONES.

Leodienses autem non multo postquam:] *Brusthemius aliam dissensionis & motus inter Leodienses & Episcopum causam adfert. sic enim ille*, Igitur non considerans electus quale & quantum onus susciperat, non dedit cor suum ad inquirendam sapientiam, sed derelinquente eum Deo, in manus praui consilij sui euanuit in vanitate sensus sui. Nam cum multas hinc inde pecunias mutuo accepisset, & omnes qui cum eo erant, quærentes solummodo quæ sua sunt, voluissent ditari. Ideo de die in diem iustitia pereunte cœpit cupiditas & iniquitas frondescere & calumnia ampliari. C

E conuerso Magistri & consules ac ministeriales cœperunt se erigere ad obuiandum exurgentibus abusibus, & Francisias suas ad ampliora extēdere. Vnde statim in mēse Augusto, quia Magistri & Consules intellexerant quod Dominus Electus intendebat pecuniā mutuatam accipere à Lombardis, ipsi præuenerunt, & statutū fecerūt de huiusmodi fœneratoribus, traxerūtq; pro meliori parte emolumēta ad se, quæ ad Fiscum Episcopi solebant antea pertinere: Aliaque nōnulla ordinauerunt Magistri pro libitu suo. Vnde oriri cœpit cōtrouersia inter Electum & Consules Ciuitatis. D

Electus etiam, nescitur cuius vsus consilio, cœpit facere monetam cupream dictā brule, faciens suos proclamari in maiori valore, quam olim Domini de Heynsberg, factumque est populo in derisum.

CAPVT

A

Controuersia inter Episcopum & Leodienses. Leodium Ecclesiastico supponitur interdicto.

CAPVT XXIII.

NOn oblitus autem iniuriæ sibi à Leodiensibus illatæ, vti du- *Cõsultatio Ludouici Borbonij de punĩẽdis Leodiensibus.*
dum Parisijs & Cameraci, ita etiam nunc Louanij consuluit Iureconsultos, qua via potissimum subditos suos in ordinem redigeret: qui responderunt vnanimiter eam esse rationem com-
B modissimam & efficacissimam, vt ditionem vniuersam, tam Leodiensem, quam Lossensem Ecclesiastico interdicto subijceret.

Electus igitur Leodium reuersus secundo Rectores Ciuitatis & ordines patriæ conuocatos, quam potuit humanissime exhortatus est, vt ab huiusmodi vi & iniuria desisterent, quam & priuatim, & publicè, tum ipsi, tum subditis suis inferrent. Et cùm nihil proficeret, iratus Traiectum concessit, vbi per tempus aliquod mansit. *Humaniter admonet Leodienses*

Ad extremum verò fractus assiduis afflictorum querelis, cum omnia videret in peius ruere, Leodium reuersus, tertio conuocatis Rectoribus & ordinibus, adniti omni clementia atque mansue-
C tudine cœpit, vt eos ad rectam iustitiæ normam in Iudicijs obseruandam, & abusus relinquendos induceret. Qua ratione cùm nihil proficeret, præcepit eis tandem strictè vigore iuramẽti ac fidelitatis promissæ, vt mature de corrigendo Reipub. statu deliberarent, nisi cogi ad officium faciendum ab ipso vellent. *Serio monentur.*

Illi verò his dictis offensi, communicato inter se consilio, responderunt, se ijs moribus, eoque iure, quibus & nunc, & ante Electi aduentum vixissent, porro victuros, neque se leges alias, aliamue consuetudinem vllam recepturos esse. *Insolens responsio.*

Electus igitur mox ditionem vniuersam Ecclesiastico interdicto subiecit per Officialem suum. Leodienses verò ad consistorium *Cõtrouersia inter Episcopum & Leodienses.*
D Coloniense facta prouocatione, per eius Sedis Officialem ab interdicto absoluti sunt, qui Leodiensem Officialem perperam iudicasse, & Leodienses iuste appellasse pronunciauit anno millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo.

Electus igitur ad Sedem Apostolicam appellauit: quo facto Pontifex Legatum misit Cardinalem quendam nomine Magistrum Petrum Ferricium, qui de caussa legitime cognosceret, & partis vtriusque instrumenta fideliter Romam transmitteret: Qui quidem cùm Aquisgranum venisset in Conuentum Regularium partes ad se vocatas diligenter audiuit, & bonis rationibus in mutuam *Interdictum.*

S gratiam

Quæ Leodienses habent cum legato Apostolico.

gratiam redigere conatus fuit. Sed cum Leodienses importunius responderent, se quæ ad pacem componendam pertinerent audire non velle, antequam interdicto liberati essent, Legatus offensus, si vos (inquit) tantum pro voluntate vestra agitis, ego vos iuuare non possum. A

Itaque cum viderent tandem Leodienses se importunitate sua nihil efficere, inito consilio legatos ordinarunt vrbis Leodiensis Consules duos, & Dominũ Rasonem Herensem, & alios ex tribus patriæ ordinibus plures, vt hi bonis rationibus ab Episcopo interdicti abolitionem impetrarent, quod quidem cum experti, non possent, releuationem tandem, & velut inducias interdicti obtinuerunt ad septimanas sex, polliciti ita se acturos esse interea temporis cum Electo, vt eum relaxati interdicti pœnitentia nunquam esset subitura. B

Tollitur interdictum ad sex septimanas.

Itaque legati gaudio perfusi Leodium properarunt Rasone Traiecti relicto, qui, quod Dominũ Ioannem Hamelium timeret, cum exiguo comitatu se itineri committere non auderet, ideoque collegis abeuntibus mandarat, vt Leodio sibi vnum aut alterum virum strennuum ex singulis collegijs ac societatibus præsidio mitterent.

Raso nõ audet se itineri Leodiensi committere & quare.

Legatis igitur Leodium reuersis, mox Leodienses naues implent armatis, qui Traiecto Rasonem deducant Leodium; qui cum postero die ante lucano Traiectum appellerent, vigiles, qui rem ignorabant, rati hostes esse, ad arma conclamarunt: Quorum clamoribus ciues inter duodecimam horam & primam intempesta nocte exciti, mirũ in modum trepidarunt, proditionem suspicati latere sub frequẽtia aduenarum, qui pridie cum festum S. Seruatij & templi dedicatio esset, ad nundinas confluxerant, & intra vrbis mœnia adhuc maxima ex parte versabantur. C

Errore tandem discusso, non paruo in discrimine versabatur Raso, cuius nomine consultus Electus Leodiensium, respondit, se velle, vt sine noxa suis restitueretur respectu salui conducti, quod ipse tum illi, tum alijs legatis concessisset; quanquam illi quidem se factis ipsis indignos iam declararint.

Electus prouides.

Itaque Raso per Doryphoros Electi ad naues suorum deductus multum indignantibus Traiectensibus, qui hunc vti totius rebellionis vniuersæ patriæ, ita & præsentis trepidationis vrbi suæ auctorem merito de medio tollendum esse clamitabant. Rasone itaque recepto Leodienses læti domum abnauigarunt. D

Porro autem pridie Pentecostes Aquisgrani partes coram legato comparuerunt, tantumque impetrarunt; vt ille secundum consensum Electi interdictum ad septimanas 6. relaxaret, quod postquam factum esset, ipse Electus postridie Sacramenti clam Traiecto profectus Leodium intrauit, antequam Consules de aduentu eius certiores fierent, qui alioqui forte simulata gratulatione se illi satisfacturos

Ludouicus Borbonius Leodiũ clam intrat & quare.

facturos pro admissis fuisse putauissent.

A Cum autem satis multum temporis Leodij contriuisset Electus, neque præstarent quicquam eorum Leodienses, quæ se intra tempus edicti relaxati cum Electo tractaturos dudum fuerant polliciti, insuperque Consul Wilhelmus cum alijs Dionantum ad Comitia se cōtulisset, Electus relicto Leodio Traiectum reuersus est. Interim vero tempus Hebdomadarum sex elapsum est sine fructu, cœpitque patria rursus interdicto subijci.

Leodienses rursus subijciuntur interdicto.

Cæterum Leodienses & Lossenses omnes interdicto contempto sacra omnia sine discrimine peragebant: Quæ causa fecit, vt Aquisgranum de integro citarentur ad consistorium Legati, vbi lis instituta fuit inter partes, quibus vicissim ad prosequendum iudicij processum singulæ sunt præfixæ hebdomadæ. Vnde factum est, vt contentione in dies crescente, res in longum protraheretur.

B

Contēptus Interdicti.

Noua occasio rebellionis: Aduocatur Marchio Badensis in protectorem patriæ.

CAPVT XXIIII.

INcepta autem, & pendente hac lite accidit, vt boni quidam viri duo à militibus Ioannis Arendalensis Domini de Reya caperentur in Comitatu Lossensi: cuius facti querelæ mox ad Leodienses & ad Electum consimiliter delatæ sunt.

C

Lis in longum protrabitur.

Ioannes vero Arendalensis acceptis hac de re ab Electo expostulatorijs, mox captiuos incolumes, & indemnes Traiectum aduectos Electo præsentauit, & admissi delicti mulctam pro illius arbitrio obtulit, eoque facto veniam impetrauit: Leodiensibus ad arbitrium consulum ipsorum idem obtulit, sed illi non solum his acquiescere non voluerunt, sed etiam Electum sollicitarunt, vt sibi subsidio esset, dum armata manu vindictam de Ioanne Arendalensi sumerent. Quod Electus se facturum esse negauit, partim ne ipsorum iniquitatem contra iuste deprecantem adiuuaret, partim ne causæ suæ præiudicaret, si pendente interdicti lite cum aduersarijs suis communicaret.

Duo capiūtur à militibus de Reya.

Dominus de Reya offert satisfactionem.

D

Leodienses igitur contractis omnibus tum Leodiensis, tum Lossensis ditionis viribus, Castrum Reyense obsidione cingunt, expugnāt, & euertūt anno 1464. indeque Leodium reuersi, quasi de celebri victoria triumphum agunt.

Leodienses euertunt Castrū Domini de Reya.

Raso autem Herensis, qui horum caput erat, inde Coloniam clam profectus est, vnde porro se recepit ad Carolum Marchionem Badensem, cui & Leodiensium consilium exposuit, qui de reijciendo Ludouico Borbonio Electo suo iustas ob causas cogitarent, si quem reperire

Conspiratio aduersus Episcopum.

reperire possent modo Principem, qui ipsos vel opibus suis, vel amicorum subsidijs defendere posset aduersus impetum Philippi Ducis A
Burgundiæ, atque Brabantiæ.

Leodienses sollicitant Marchionem Badensem. Cumque ipsum Marchionem ab huiusmodi occasione non prorsus abhorrere animaduerteret, quo ad suscipiendam prouinciam redderet propensiorem, addit se non modo ipsum Episcopatus Leodiensis protectorem, sed etiam Marcum eius filium (quem tamen alij fratrem eius fuisse asserunt) Episcopum Leodiensem effecturum.

Iactat Regem Franciæ pro se stare. Ac ne diffideret Leodiensium viribus, sciret hanc rem voluntate & consensu Ludouici Francorum Regis geri, qui in singulos annos ipsi tria scutatorum milia stipendij nomine, & suppetias prætera sufficientes missurus esset, ad bellum Philippo Brabantiæ Duci B
indicendum.

Marchio audit Leodienses. Marchio igitur his acceptis libenter assensit, & se mox filium suũ Marcum protectorio nomine quoad Episcopatus confirmatio succederet ad regendum Episcopatum eis esse missurum promisit, quamprimum de suppetijs ac stipendijs Gallicis ipsum Raso Leodiũ reuersus per literas certiorem reddidisset.

Raso igitur Leodium reuersus communicato clam cum suis cõsilio, postquam acta retulisset, ad Regem Franciæ Ludouicum literas ac legatos mittit, indicatque Leodienses Electum suum Ludouicum Borbonium expulisse, propterea quod is instinctu Philippi Ducis C
Brabantiæ diœcesim Leodiensem magna cum discordia & proinde ingenti cum detrimento subditorum administraret. Quocirca cum sibi cum Philippo bellum gerendum sit, se ad ipsum confugere, ac pecunias ab eo & milites subsidio petere. Ducem porro huic bello gerendo non defore Carolum Badensem, quo minori cum Regis inuidia geri posset, sed tribus coronatorum milibus stipendij nomine opus esse. *Rex audit Leodienses & fert suppetias* Rex igitur gauisus suppetias petitas benigne promisit, & tria coronatorum milia legatis mox adnumerari iussit.

Legatis igitur Domum reuersis, Raso ex composito suorum coram Magistratu retulit, se reperisse tandem, qualem ipsi diu iam D
desiderassent, Principem potentissimum, qui patriæ defensor constitutus Philippo Burgundo Duci Brabantiæ facile par futurus sit: ibi ergo tum constituitur dies, quo omnium ordinum comitijs indictis ea res publicanda esset.

Quo quidem die congregatis omnibus, ait Raso, se repperisse insignem quendam atque potentem Principem, qui si protector patriæ ab ipsis constitueretur, facile ipsos ab iniurijs Philippi Burgundi posset vindicare.

Raso legationem suam exponit populo. Vociferantibus itaque vnanimiter vniuersis, vt huius Principis nomen ederet, Respondit Raso, se eum nequaquam esse nominaturum, antequam ipsi iureiurando sibi affirmassent, se illi, tanquam

legitimo

legitimo Defensori suo, debitam fidem atque obedientiam esse præ-
A stituros, quem nominaturus esset, hoc autem nunc dicere, hunc ipsum, quem sentiret, amicorum subsidio non minus esse potentem, quam Philippum Burgundum. His ita controuersis in diem ab hinc octauam eodem conuentus assignatur, vt iureiurando præstito nominetur tandem futurus defensor patriæ.

Postquam igitur elapsis diebus octo ordines patriæ vniuersi congregati essent, Raso viritim collegit vota: vbi singulis metu mutuo consentientibus omnes iurarunt in verba Rasonis.

Lamberti Cānij sentētia de eligendo protectore patriæ.

Vnus tamē repertus fuit Lambertus Cannius, Dominus in Mobertigio Consul eo tempore Traiectinæ Ciuitatis ad Mosam, qui sibi causam protectoris, & hoc consilium, quod de protectore eligendo agi-
B taretur, non placere diceret, ob id, quod sæpius iam euentus docuisset, inauspicatos ac funestos fuisse patriæ protectores eos, qui contra verum Dominum à populo creati essent. Quo dicto ille summo in discrimine vitæ fuit, vix manum continentibus his, qui diuersum sentiebant, quorum tamen furoribus amicorum interuentu ereptus, & Traiectum remissus fuit.

Recipitur protector.

Quanquā igitur in eo concessu non pauci præterea adessent, quos aduenisse pœniteret; tamen eo tunc res producta est, vt vnanimi consensu reciperetur, & primo quoque tempore accerseretur protector. Tum denique Raso Herensis protectorem patriæ futurum nominauit Marcum Marchionem Badensem, cuius pater Carolus in
C vxorem habebat Frederici 3. Imperatoris sororem.

Arenbergenses patriæ Leodiē-sis protectores.

Cæteris igitur acquiescentibus D. Euerardus de Marcka Arenbergēsium primogenitus, ad primores cōuersus, Viri Principes (inquit) non latet vos nostram progeniem ab auis & Atauis hactenus Reip. Leodiensi atque Lossensi fidelem semper operam nauasse, nostræque familiæ hæreditariam fuisse totius patriæ defensionem: ideoque nos rebus exigentibus genuinos eius esse protectores. Ideoque & ego in præsenti vobis operam meam paratam atque expromptam offero, ac rogo vt Badensem hūc missum faciatis, qui vt ipse mihi, ita & ego vicissim ipsi capitalis hostis sum.

Euerardus Arensbergius ad partes Episcopi tuendas se confert.

His atque alijs dictis cùm nihil proficeret Euerardus, relictis Leodiensibus ad Electū se contulit, eiusq; partes dein est sequutus.

Raso Marchionem aduocat.

D Raso igitur cùm huc iam rem deduxisset, missis literis, vt promiserat, de promissis Regis Franciæ, de voluntate Leodiēsium certiorem fecit Marchionem Badensem; eumque porro hortatus est, vt quæ ad expeditionem necessaria essent, mature præpararet, se isthuc mox adfuturum.

Traiectēses sibi prouident.

Porro autem Traiectenses, quamprimū certiores essent Leodiensiū conatus in adsciscendo patriæ defensore successum sortiri, facile coniectantes quid futurum hinc esset, arbores omnes succiderunt, quæ intra teli iactum in circuitu ciuitatis erant, ne quid impedimēti sibi esset ad arcendos, & repellendos hostium assultus.

Postquam autem Aquisgrani coram legato in causa interdicti auditis vtrimque testibus partes vlteriori testium productioni renunciassent, & proinde conclusum esset; Legatus, vt ad sententiam definitiuam obtinendam processum offerret Pontifici, Romam se recepit, cui & vtriusque partis legati adiuncti sunt, vt ad sententiæ pronunciationem & ad cætera, quæ expediebant vrgenda præsto essent. A

Sententia de controuersia inter Episcopum & Leodienses.

Cumque Leodiensium legati, qui litis euentum pro se non fore facile prospiciebant, varijs technis diu impediuissent sententiæ pronunciationē, tandem tamen aduersæ partis diligentia instante, Pontifex vna cum Cardinalibus pro tribunali sedens definitiuam sentētiam ipse pronunciauit, cuius & alia plura, & hæc interim erant præcipua capita. B

1. Dn: Ludouicum Borbonium Leodiensis Lossensisque patriæ legitimum esse Dominum, Leodiensesque illi delictorum nomine debere mulctas, deinde 22. patriæ rectores exauctorandos esse, Iurisdictionem superiorem penes solum Episcopum esse debere.

Huius igitur sententiæ instrumenta tria authentica eodem exemplo conscripta sunt, & per Legatum peculiarem transmissa, quorum vnum Capitulo S. Lamberti, alterū Ciuitati Leodiensi, tertiū Electo traditum fuit, quo ipse aduersus rebelles instrueretur.

Episcopum consulit Philippū DucemBrabātiæ.

Interea temporis dum hæc aguntur, Electus postquam intellexisset Marcum Badensem electum esse in tutorem Leodiensium, Bruxellas ad Auunculum se contulit Philippum, vt illius consilio quid agendum esset, dispiceret: Cui Philippus consuluit, vt exitum pendētis litis præstolaretur; omnia iure, nihil armis attentaret, nisi forte aduersarijs bellum inchoantibus vis vi repellenda foret, eo casu suū illi auxilium non defuturum. C

Hoyensiū humanitas erga Episcopum.

Aderant ibidem tum forte fortuna legati Hoyensium, qui Electum humanissime inuitabant, vt ad se concederet, sibi enim hactenus constitutum non esse Badensem istum tutorem recipere, sed tantisper illi fideliter adhærere velle, donec de sententia Pontificis certiores facti essent.

Itaque ille cum his Hoyum profectus conuocatis in conuentu minorum omnibus, quorum intererat, Electus declarauit palam, se nō armis, aut vi præsens negocium, sed iure terminaturū, expectareque breui fauorabilem Pontificis sententiam, qua se in vtramuis partem staturum asseuerauit. D

Quibus auditis Hoyenses omnes vnanimiter, & sine vllius contradictione suam fidem defensionemque illi addixerunt, non modo lite pendente, sed etiā definita, & si forte contra Electū iudicatū esset, sic vt ille exauctoratus alteri cogatur cedere, se tamen nihilominus eadē honorificētia ipsum, quo vellet esse deducturos, qua vocauerāt.

Successio Pontificum.

Hoc anno 19. calend. Septembris obijt Papa Pius 2. & vacat sedes diebus 16. Succedit Paulus 2. seditque ānis sex, mēsibus 10. diebus 26.

ANNO-

A ANNOTATIONES.

1. Ac ne diffideret de Leodiensium viribus:] *Ludouicum Regem Franciæ odio Burgundionum fœdera cum multis & regibus, & prouincijs, & inprimis Leodiensibus iniisse prolixe, ostendit Meyerus ad hoc tempus.*

2. Et hæc interim erant præcipua capita:] *Quia multum interest ipsam sententiam habere, illam hic subijcimus, sic igitur habet.*

PAulus Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

B Pastoralis cura sollicitudinis diuinitus nobis super cunctas Christiani populi nationes iniuncta, nos inuigilare saluti fideliũ, eorũque periculis obuiare, & scandala remouere compellit.

Sane cum nobis diuersa grauissimarum differentiarum diffidiorũque inter dilectos filios Ludouicum Electum Leodiensem ex vna, & Magistros Ciuium, Scabinos, Burgimagistros, Rectores, Iuratos, ac communitates Ciuitatis Leodiensis, & oppidorum de Tongris, & de S. Trudone Patriæ Leodiensis, necnon Loscastri, Hasselt, Beringhen, Eyck, Stockheim, Brede, Herke, & Bilsen Comitatus Lossensis, & loca alia ipsis adiacentia, aliosque omnes & singulos in hac lite consortes ex altera partibus, commotio animum fel. rec. Pij secũdi Prædecessoris nostri sæpe pulsasset, intellexerat enim quod propter varios & diuersos excessus ibidem perpetratos, ordinaria fuerat in dicta Ciuitate, oppidis & locis supradictis ab ipso Electo primum, & successiue Apostolica auctoritate etiam appositum & obseruatum aliquãdiu interdictum, à quo quidem Apostolico interdicto huiusmodi fuit etiam ad Sedem Apostolicam appellatum; Idem prædecessor noster non immemor quod inter Principes & subditos nonnunquã exortæ discordiæ discrimina attulissent, & prouidere cupiẽs, vt prætactorum Leodiensium Ciuitas & districtus, sedata huiusmodi commotione, fœlicis ductu regiminis à noxijs præseruarentur, ac optatis semper proficerent incrementis, dilectum filium Petrum Tyrasonẽsem Electum, tunc causarum Palatij Apostolici Auditorem, de cuius D fide & probitate non immerito confidebat plurimum, ad inuestigandum, & quoad posset componendum, ac tollendum ipsas differẽtias & diffidia, interdictumque huiusmodi, sub modis & formis per eundem prædecessorem nostrũ in certis institutionibus sub annulo piscatoris sibi datis, relaxandum, alioquin ad audiendum causam in iustitia, & proferendum, eo destinauit.

Qui quidem Petrus Electus, quamuis multiplicibus & varijs modis concordiam inter partes prædictas prius suadere, & efflagitare, ac pacis & tranquillitatis conditiones inducere conatus esset, turbante tamen & impediente iniquo fatore Zizaniæ humani generis inimico, nihil proficere valuit: Sed opus fuit ipsorum diffidentium causas in par-

in partibus illis æquo librare libramine.

In quibus cum tam Magistri Ciuium, Scabini, Burgimagistri, Rectores, Iurati, communitatesque, & alij supradicti, quam eorum, qui in ipsa lite consortes, & literatorie, & iuratorie dictæ Sedis Apostolicæ iurisdictioni se submisissent, obtinuerunt interdictum prætactū sibi relaxari, atque ab Ecclesiasticis, quibus innodati fuerant, etiam censuris absolui. A

Quibus sic peractis, dictus Petrus Tyrasonensis, cum inter partes præmissas, vigore cōmissionis sibi factæ, iudicialiter audiuisset, processum instruxit, & ipsa per obseruationem tam terminorum temporalium, quam aliorum in eadem occurrētium, & singulis, necnon iuxta tenorem commissionis ipsi Electo factæ, & naturam causæ huiusmodi obseruandis obseruatis, per hinc inde partes, & ipsum Petrum Electum rite instructa; Idem Petrus Electus causa antedictorum pro parte Ludouici Electi præfati coram se introducta, prius in partibus sententialiter rite terminata, partibus eisdem, seu verius earum procuratoribus siue syndicis ad comparendum Romæ cum sufficientibus mandatis, seu vbi Romana pro tempore foret Curia cum Romano Pontifice, seu illo, vel illis, cui, vel quibus ipse Pontifex huiusmodi causam expediendam, & iustitia muniendam cōmitteret, certum peremptorium præfixit terminum. B

Verum dicto Pio postea, sicut Deo placuit, viam vniuersæ carnis ingresso, & nobis ad summi Apostolatus apicem, disponente Altissimo, assumptis, eodem Petro ad nos cum instructo processu redeūte, ac oratoribus etiam partium ipsarum coram nobis, indicto eis per ipsum Petrum Electum præfixo termino comparentibus, illisq; per ius plene hinc inde auditis & intellectis dictæ causæ expeditionem ad menses quatuor per nostras Apostolicas literas sub spe pacis componendæ differendam duximus, partibus ipsis nihilominus iniungentes, vt si infra dictum terminum concordes fieri non possent, lapso ipso termino, per eorum ad id legitime constitutos Procuratores apud Sedem Apostolicam pro conficienda huiusmodi cōcordia, vel vbi id fieri nequiret, pro causa & lite huiusmodi continuanda & finienda omninò comparere curarent; certificantes eosdem, quod lapso huiusmodi termino, earum absentia non obstante, ad partis cōparentis, & iustitiam petentis instantiam, in causa & lite ipsa, iustitia præuia, omnino procederemus, vsque ad ipsam sententiam audiendam, per easdem litteras monentes eos atque citantes, ac nullam deinceps citationem vel monitionem necessariam decernentes, ac pariter declarantes ac inhibentes partibus eisdem, sub excommunicationis, anathematis, interdicti, ac quinquaginta millium florenorum auri de camera in subsidium fidei aduersus infidelium conuertendorum pœnis, ne aliqua partium prætactarum in alterius præiudicium aliquid præsumeret attemptare, & si secus fieret, extunc irritum decreuimus & inane, prout in literis nostris tunc in consistorio nostro C D

secreto

secreto Venerabilium Fratrum nostrorum Romanæ Ecclesiæ Cardi-
A nalium oratoribus vtriusque partis,& etiam quibusdā canonicis Leo-
diensibus Nuncijs ex parte Cleri Leodiēsis destinatis, in absentia no-
stra traditis plenius continetur.

Cum autem sicut fidedigna relatione informati fuimus, & facti euidentia manifestat, ipsi Magistri Ciuium, Scabini, Burgimagistri, Rectores, Iurati, ac communitates, alijque præfati in ipsa lite consortes post huiusmodi acceptum mandatum non modo non obseruauerint illud, quod ipsos facturos etiam oratores spoponderant, verum etiam contemptis per eos Apostolicis mandatis, iureiurando neglecto, & alijs quampluribus enormibus & nefan-
B dis commissis excessibus, eorum proprium pastorem & Præsulem à Ciuitate Leodiensi & ipsius Dominio excluserint, & temeritate propria alium quendam Gubernatorem, cuius cæcitate ipsi quoque cæci ducerentur, euocauerint, seu assumpserint: Ideo lapso termino antedicto, & ipsis Magistris Ciuium, Scabinis, Burgimagistris, Rectoribus, Iuratis, & communitatibus alijsque præfatis & in hac lite consortibus neque per se, neque per procuratores suos, vt præfixum fuerat comparentibus, sed neglectis nostris, quod minime putabamus, profecturis monitis, quamuis de iure potuissemus in causa ipsa procedere, & iustitiam iuxta iuris ordinem partibus ministrare, ex parte præsertim ac vrgentibus an-
C tedicti Leodiensis Electi supplicationibus instātissime requisiti, præcipue facta nobis in præsentia fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium iterum atque iterum per Electum Tyrasonensem antedictum supplicatione, iudiciū adhuc longius differentes, Magistros Ciuium, Scabinos, Burgimagistros, Rectores, Iuratos, & communitates, aliosque præfatos in lite consortes antedictos, seu eorum procuratores per alios quatuor menses & vltra expectauimus.

Nunc ergo attendentes quod hæc tanta dilatio admodum tendit ad noxam, illisque ex vlteriori mora maior audacia, & Apostolicæ Sedis contemptus accrescit, considerantes quoque, quod tam per appellationem & submissionem partium prædictarum antedictam, quam etiam præfixionem termini per memoratum Petrum Ele-
D ctum prius adiectam, & per nos postea prorogatam, ac alias multipliciter causarum ipsarum cognitio & decisio ad nos atque Sedem Apostolicam iure merito est deuoluta; idcirco præmissis citationibus solemnibus, tam per audientiam nostram literarum contradictarum, quam duos cursores nostros in palatio Apostolico infrascripto publice factis, licet eis minime necessarijs, sed vt magis magisque absentiū cōtumacia deprehēdatur, meritis causarū huiusmodi, omniūq; & singulorū quę in eis tam corā eodem Petro Electo, quam postea hinc inde per partes acta deducta atque facta fuerunt, cum matura deliberatione debite recensitis, seruatisque omnibus & singulis oportune seruandis. In nomine Domini cum Apostolo con

tumaciam vlciscentes, de supradictorum fratrum nostrorum consilio, vt nostrum de vultu Dei iudicium prodeat, ad hanc nostram irrefragabilem, perpetuoque valituram sententiam, ex certa nostra sciẽtia procedendum duximus, & eundem in contumaciam dictorum citatorum, id iustitia digne suadente, in his scriptis ferimus, atque in hunc qui sequitur modum pronunciamus, decernimus & declaramus. A

Christi nomine inuocato, pro Tribunali sedentes, & Deum solum præ oculis habentes, per hanc nostram diffinitiuam sententiam, quam de eorundem fratrum nostrorum Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium ferimus in his scriptis, pronuntiamus, decernimus, & declaramus, verum & plenum dominium, omnimodam Iurisdictionem in spiritualibus & temporalibus, ac merum & mixtum Imperium per Ciuitatem Leodiensem, ac oppida de S. Trudone, de Hasselt, Loscastri, Beringhen, Eyck, Stockheim, Brede, Blisia, Tõgris, Herck, & alia locatotius Comitatus Lossensis, & Patriæ Leodiensis, institutiones Villicorum, Scabinorum, cæterorumque officiatorum Iurisdictionis temporalis, ad Episcopatum siue Electum pro tempore ex nunc ad præfatum Ludouicum de Borbonio modernum Electum confirmatum, & Ecclesiam Leodiensem spectasse & pertinuisse, ac spectare & pertinere. B

Quodque ipsa Ciuitas & Patria Leodiensis, Comitatusque Lossensis supradicti sunt sub Dominio & Iurisdictione spirituali & temporali Episcopi pro tempore siue Electi dictæ Ecclesiæ Leodiensis, ac iisdem subijciuntur, eaque omnia & singula prædicto Electo suisque successoribus, atque prædictæ Ecclesiæ Leodiensi adiudicanda fore, & adiudicamus, necnon Magistris Ciuium, Rectoribus, Iuratis, Cõsiliarijs, & Commissarijs quibuscumque, & toti communitati Ciuitatis Leodiensis, & Burgimagistris, Scabinis Rectoribus, Iuratis, & Consulibus dictorum oppidorum & locorum aduersarijs, tam communiter quam diuisim, tanquam talibus nullum penitus ius in eisdem Dominijs, Imperijs & institutionibus, seu ad ea competijsse vel competere, ac exactiones promissionum de præbendis vacaturis in introitu ipsius Electi ad Ciuitatem, portarum Ciuitatis clausuras, iniurias, inhibitiones, comminationes & præcepta sub pœna indignationis etiam in capite se inscribendum Officialis iurisdictionis temporalis & spiritualis, siue ipsius Electi seruitoribus aut subiectis, Procuratorum, Aduocatorum, & aliorum in Curia Ecclesiastica procedentium bannitiones, seu abbannitiones causarũ ad eandem Curiam Ecclesiasticam pertinentium, cognitiones apparitorum seu exequutorum eiusdem incarcerationes, percussiones, ad renuntiandum exequutoribus coactiones, literarum & mandatorum eiusdem detentiones, lacerationes, congregationes, & sequelas populi in palatio contra officiatos ac Fiscales & seruitores ipsius Electi, ac contra procurantes C D

curantes reuocationes condemnatorum, eorum compulsiones ad te-
A stificandum contra Fiscales & officiatos, & proclamationes ad conquerendum de ipsis ad populum, & officiatorum & personarum dictæ Curiæ priuationes, proclamationes, pœnarum taxationes, exactiones, & non soluentium relegationes, bonorum suorum venditiones; Commissariorum ipsius Electi repulsiones, compulsiones ad dimittendum iudicium annuli, bannitiones quorumcunque officiatorum & seruitorum dicti Electi in actis causæ compræhēsorum, eorundemque & Vxoris Alexandri Berart abbannitiones, tanquam Iuris ordine non seruato, nec rite, dimolitiones domorum & ædificiorum bonorumque spoliationes & vastationes, monopolia, & mi-
B nisteriorum interdictiones, cōgregationes trium statuum seu membrorum Patriæ, contra statum Electi seu Episcopi pro tempore, vel contra eius voluntatem, inuasiones contra subditos ipsius Electi, eorumque captiuationes, proclamationes, & ad peronem inhibitiones, feudorum intrusiones, & verorum Vasallorum extractiones, columnæ eleuationem & priuilegiorum desuper, necnon securitatum & saluorum conductuum concessiones contra eiusdem Electi vel Episcopi pro tempore voluntatem, rupturas carcerum, & carceratorum eductiones, receptiones foraneorum in ciues contra Electi vel Episcopi pro tempore inhibitionem, talliarum impositiones & exactiones in subditos Electi contra ipsius voluntatem, electiones officiatorum ipsius Ciuitatis per preces & munera, vsurpationes
C seu occupationes bonorum ad subditos Electi pertinentium, tanquam confiscatorum pœnarumque & emendarum appropriationes & pecuniarum exactiones, extorsiones, & damnificationes, & cuiuslibet alteriusmodi vsurpationes, nominationes, & sustentationes baculiferorum; ipsorum inuasiones; obligationes ad arbores, immersiones in aquas, in carceres intrusiones; detentiones, vulnerationes, effracturas & combustiones domorum, & lacerationes literarum, registrorum, excommunicationum combustiones, repositorum & rerum sacrarum fracturas, fictorum consistorij & Iudicij erectiones, & officiatorum ad Episcopum vel Electum pertinentium electiones, comminationes ad administrandum corpus
D Domini excommunicatis, & ne denuntiarentur aut vitarentur excommunicati installationem, & ad publica loca legationes eorum, in quos nulla eis competit Iurisdictio, conspirationes, exhortationes contra Iurisdictionem Ecclesiasticam & ipsius officiatos, colligationes inter se & alios contra statum Episcopi & Electi, contra eius voluntatem, & requisitiones vt Clerus prophanaret interdictum, extensiones & erectiones vexillorum, & cum illis egressus in armis contra Domini voluntatem, conuocationes nobilium & incolarum patriæ, & comminationes vt in armis egrederentur, ac compulsiones non euntium, vt contribuerent pro expensis, ac in-
T 2 ductiones

ductiones ad Capitulum Leodiense vt requirerent ipsum Electum ad eundum cum ipsis in armis, vel substituendum aliquem loco sui, A
siue ad substrahendum ei fructus suæ mensæ, si id non faceret, per supradictos aduersarios, & eorum qui in lite consortes communiter vel diuisim factas, & insuper omnia alia & singula impedimenta per aduersarios ac in causa & causis consortes, & baculiferos, aut nouos procuratores supradictos, tam communiter, quam diuisim contra dictum Electum, Ecclesiam & Clerum Leodiensem, eiusque Ecclesiasticam & sæcularem iurisdictionem, ac merum & mixtum Imperium huiusmodi, & Ecclesiasticam libertatem in ipsius Electi & suorum offensam, iniuriam & iacturam in præmissis circa ea, ac etiam post & contra inhibitiones & reintegrationem supradictas pendente huiusmodi lite, & de quibus in actis huius- B
modi attentata & innouata, facta & perpetrata fuisse & esse temerarias, illicitas, iniquas, indebitas & iniustas, temerariaque & illicita, iniusta, iniqua & indebita, & de facto præsumptas & præsumpta, illasque & illa dictis aduersarijs, tam communiter, quam diuisim minime facere licuisse, neque licere, necnon omnia & singula prædicta, sicut in eisdem actis deducuntur, de facto perpetrata & commissa reuocanda, cassanda, euitanda & annullanda, & in pristinum statum reponenda, ac etiam hactenus per eos seu alterum eorum quomodolibet extorta, seu indebite exacta reducenda, reparanda, restituenda, & reintegranda fore, ac reuo- C
camus, cassamus, irritamus, & restitui mandamus, & insuper prædicto Electo per dictos aduersarios eorumque consortes adhærentes & complices in præmissis, tam communiter quam diuisim per præmissa multipliciter & enormiter fuisse iniuriatum, ipsumque Electum & suos ex hoc multiplicia damna, expensas & interesse sustinuisse, & sustinere, eosdemque aduersarios & complices communiter vel diuisim propterea ad præsentandum dicto Electo de dictis violentijs, offensis, damnis, & interesse per ipsum Electum passis iuxta & secundum æstimationem & moderationem per nos, desuper faciendam satisfactionem condignam condemnandos, condemnatosque ad soluendum compellendos fore, & condemna- D
mus, & compellimus, dictosque aduersarios & complices, Ciuitatemque & communitates, oppida & loca supradicta excommunicationis & interdicti respectiue, aliasque sententias & censuras Ecclesiasticas, atque pœnas in talia & similia perpetrantes, propterea per statuta prouincialia & etiam synodalia desuper edita, & per inhibitiones dicti Petri Tyrasonensis, & literas à nobis concessas promulgatas damnabiliter incurrisse, ac dictos Burgimagistros & communitatem Leodiensem, ac alios litis consortes in pœnam quinquaginta millium florenorum auri de Camera in eisdem litteris nostris contentam in subsidium fidei aduersus Turcas conuertendam incurrisse declarandos fore, & declaramus, ipsosque
ab

ab omnibus Christi fidelibus tanquam tales nunciandos, & etiam
A publice euitandos fore, & nunciari euitarique mandamus, donec reuocauerint & paruerint, ac satisfecerint cum effectu, oppositionesque, molestationes, vexationes, perturbationes, inquietationes, necnon denegationes, recusationes ad præstandum dictam emendam, & etiam cessandum ab excessibus iniurijs, atque intromissionibus earundem Iurisdictionum, & alijs præfatis, ac singula impedimenta ipsi Electo, & Ecclesiæ suæ Leodiensi, ac contra eius personam & suorum, necnon Iurisdictiones & Imperia supradicta per præfatos aduersarios eorumque consortes & complices in præmissis, & circa ea quomodolibet facta & præstita similiter fuisse & esse temeraria, illicita, iniqua, iniusta, & de facto præ-
B sumpta, dictisque aduersarijs & eorum consortibus & adhærentibus communiter vel diuisim ac respectiue super illis seu etiam promissionum exactionibus, coactionibus, & extorsionibus, proclamationibus, bannitionibus, abbannitionibus, indictionibus, comminationibus, detensionibus & condemnationibus, priuationibus, inhibitionibus, expulsionibus, demolitionibus, exactionibus, monopolijs, confœderationibus, & conspirationibus, iurisdictionum & Imperij huiusmodi intromissionibus & vsurpationibus antedictis perpetuum silentium imponendum fore, & imponimus, & in expensis à tempore motæ litis præmissorum occasione in causis huiusmodi quomodolibet factis condemnandos, & compellendos, ac
C cogendos fore, ac condemnamus, compellimus & cogimus: Quorum emendæ satisfactionis modum, & damnorum & interesse & iniuriarum æstimationem & moderationem, ac expensarum taxationem nobis imposterum reseruamus.

Per præmissam tamen adiudicationẽ vniuersalis Dominij Electo seu Episcopo pro tempore non intendimus præiudicare Iuri Domini Abbatis S. Trudonis in oppido S. Trudonis, nec præiudicare intendimus Iuri aliarum Ecclesiarum aut nobilium dictæ Patriæ Leodiensis.

Item non intendimus præiudicare modificationi Curiæ spiritualis Leodiensis per bo. me. Adolphum à Marcka olim Episcopum Leodiensem super reformatione officiatorum dictæ Curiæ & Ar-
D chidiaconorum Ciuitatis & Diœcesis Leodiensis editæ.

Nec præiudicatum esse intendimus paci Tongrensi quoad numerum Fiscalium & eorum officia exercenda.

Reliquos autem articulos in actis vtriusque deductos & specificatos legitimis ex causis ad id animum nostrũ mouentibus ad præsens non decidimus, sed eorum decisionem & determinationem ad aliud tempus differentes nobis reseruamus.

Super his verò, quæ pro parte communitatis Leodiensis & adhærentium præfatorum fuerimus legitime requisiti, auctore Domino iustitiam ministrabimus.

Nulli

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ pronuntiationis, constitutionis, declarationis, adiudicationis, reuocationis, cassationis, irritationis, annullationis, reductionis, reparationis, reintegrationis, mandati, condemnationis, compulsionis, impositionis, coactionis, reseruationis, & intentionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit indignationem omnipotētis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. A

Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto, decimo mensis Ianuarij, Pontificatus nostri anno secundo. B

Badensis inauguratur tutor Leodiensium.

CAPVT XXV.

Marcus Badēsis inauguratur protector Leodiēsis patriæ aduersus Episcopum.

ANno 1465. mense Aprili circa festum Paschatis, Marcus Badensis aduenit, quem cum ingenti comitatu Colonia Visetum, & inde Leodium porro, quasi legitimum iam patriæ tutorem Raso deduxit, & inaugurandum curauit.

Interim ex equestri ordine perpauci aderant, quoniam præcipua eorum pars temeritatis huius pertæsa Electi partes sectabatur, & aut apud ipsum Hoy, aut Traiecti versabatur: præcipui etiam Canonici ad S. Lambertum, & secundariarum quoque Ecclesiarum multi se subduxerant. C

Instrumēta sententiæ Pontificiæ.

Hoc tempore instrumenta sententiæ Pontificiæ Roma Leodium allata sunt; quibus acceptis Capitulum S. Lamberti ad Electū scripsit Hoyum, se sententiæ Pontificis obedientiam præstaturos esse; Ciuitas autem Leodiensis nihil mouebatur.

Ciuitas nō mouetur.

Marchio scribit Hoyēsibus.

Cùm autem Marcus Badensis iam apud Leodium Patriæ tutor inauguratus esset præsente Carolo eius patre, qui vir prudens erat, Leodienses vna cum hoc tutore scripserunt ad Ciuitatē Hoyensem, tutorem Leodij iam legitime esse inauguratū, esse autem consuetudinem multis sæculis inueteratam, idem Hoy intra tertium diem fieri debere in huiusmodi rebus, quod esset factum Leodij; curarent igitur mature ne quid detrimenti Respub. per ipsos caperet, interim vero per eundem Nuncium animi sui sententiam scriptis indicarent. Hæ literæ Hoyum allatæ in arce coram Electo ad verbum per Magistratum recitatæ sunt; ipseque Magistratus mox responsum, non ad tutorem, sed ad Magistratum Leodiensem scripsit. Cuius hæc sententia fuit. D

Acceptis

A *Acceptis literis vestris, Conciues optimi, petitionem vestram plenissime cognouimus; ad quam paucis hic proinde respondemus, Superiori die Dominica de more apud Minoritas vna cum Magistratibus ac primoribus collegia Ciuitatis nostræ fuisse congregata, ibidemq; præsentem adfuisse Illustrissimum Principem D. Ludouicum Borbonium Electum & confirmatum Leodiensem, Ducem Bullionensem, Comitem Lossensem &c. eumq; declarasse, se illa, quæ hactenus in ipsum delicta essent, non armis, aut vi, sed legibus, ac iure esse vindicaturum; cui proinde collegia nostra citra contradictionem omnia accesserunt,* B *& fidelitatem atq; defensionem omnem promiserunt, in his vniuersis, quæ illi iure competunt, tantisper donec alius confirmationem obtinebit; cui tunc præstabimus id, quod æquum erit. Interim vero vos hortamur, ac rogamus, vt consimiliter faciatis, & hoc responsum nostrum boni consulatis.*

Literæ Hoyēsium ad Leodienses.

Hoc responsum cum Leodienses accepissent, Marcus Badensis omisso Hoyo Dionantum, & inde porro in reliqua Leodiensis, ac Lossensis ditionis oppida vicissim se contulit, in quibus per ordinē inauguratus fuit.

Badensis inauguratur in alijs oppidis.

C Tum Leodienses missis literis Ciuitatis Traiectensis Magistratum ac populum hortati sunt, vt & ipsi tutorem nouum receptum inaugurarent. Quibus Traiectenses responderunt, se semper obedientes fuisse Principibus suis, ac Dominis, semperque, quod bonos Christianos decet, Romanæ Sedi obtemperasse, ac porro etiam in vtroque se velle persistere, ideoque vicissim illos hortati sunt, tantisper acquiescant, donec Roma adferretur expectata confirmatio, tum enim se facturos, vti semper fecerant; id quod æquum futurum esset.

Traiectenses Leodiensibus rescribunt.

Aduertit sibi data verba à Leodiensibus, Interim Hoÿ factiosorum & præsertim Vinitorum opera inauguratur.

D

CAPVT XXVI.

His ita peractis, haud multo post in vsum Electi nauis Traiecti onusta fuit vino, saccaro & cōsimilibus ad mēsam necessarijs, quæ cùm Leodiū appulisset, porro Hoyum petitura, Leodienses oportunam prædam se nactos rati, naui manum iniecerunt, vinū saccaro conditum epotarunt, & cæteris vtcumque distributis, splendide commessati sunt.

Hoc factum cùm Tutor intellexisset, indignatus dixit, huiusmodi Principi eripienda non fuisse sua, antequam illi bellum esset legitime indictum.

Carolus

Badẽsis apophtegma in Leodienses. Carolus vero Marchio, huic (inquit) populo non est vtilis Dominus, qui sine mandato gerit omnia. Mox etiam idem quæsiuit vbinam nobiles essent eius prouinciæ? cum adducti essent quot reperire poterant, atqui, inquit, hic non omnes adsunt nobiles Prouinciæ tam amplæ, vbi ergo cæteri? respondit quidam eos esse partim Traiecti, partim Hoy. Quid (inquit) isthic agunt? Sunt, inquit alter, cum Domino Borbonio. Tum demum sensit Marchio quid egisset, quodque sibi miserabiliter essent data verba; cœpitque, facti sui pœnitentia ductus, alio deinceps mentem intendere. A

Badẽsis aduertit sibi data verba.

Hoyenses se muniũt aduersus Leodienses Hoyenses autem percepta Leodiensium violentia, de muniendo oppido suo cogitare cœperunt, ex ea potissimum parte, qua spectat Leodium.

Ibi mox factiosi aliquot inquisiuerunt cur non ex ea parte quoque muniretur fossa ciuitas, qua spectat Namurcum: Deinde & clauem posticij quo ex arce patet exitus Namurcum versus, secundum Ciuitatis priuilegia ab Electo reposcunt. Hanc igitur cum Magistratus istorum importunitate coactus ab Electo repeteret, quid (inquit Electus) itane vos mihi clauem vnam committere grauamini? nonne ego vobis & me ipsum & vniuersam nobilitatem meam committo, quæ iam in ciuitate vestra est? Atqui factiosi isti, qui pene omnes ex vinitorum collegio erant, nihil his moti, ex Amaia, qui pagus vno ferme miliari distat Hoyo, ingentem operariorum turbam accitam citra Castrum versus Namurcum collocarunt vt ibi fossam ducerẽt. Electus hoc viso facile animaduertit, quo loci esset, & quod isti concludere ipsum niterentur. B

Factiosi quidã obsistũt Hoyẽsibus.

C

Episcopus Hoyo se subducit. Accitis igitur è vestigio principibus, ac nobilibus, qui in ea Ciuitate vna cum ipso erant, initoque consilio constitutum fuit, vt se isthinc in locum tutiorem mature reciperent, antequam arctius hic concluderentur: proindeque ita conuentum est, vt Electus ad horam 6. vti consueuerat, tuba cœnæ indicium daret, atque ita relicta mensa mox obequitaret Namurcum versus, eademque tessera nobiles omnes alij alijs portis clam dilapsi confestim illum sequerentur.

In Andenensi monasterio pernoctat. Quod quidem cum ita factum esset, Electus inscijs Hoyensibus eodem vespere in Andenense Monasterium monialium cum suis peruenit, vbi humanissime omnes excepti sunt, per eã noctem in armis perseuerantes. D

Postridie summo mane Namurcum venit, vnde in conuentum Floreffiensem, & hinc porro in Brabantiam, Bruxellas ad Ducem Philippum se cum pleno sui comitatus agmine recepit. Quem Dux vna cum cæteris data dextera benignissime excepit, & promisso auxilio suo humanissime consolatus est.

Badensis inauguratur Hoijæ. Leodienses autem simul atque intellexissent Electum Bruxellas abijsse, magnis viribus contractis vna cum tutore suo prope Hoyũ accesserunt, & missis in eam Ciuitatem legatis, postularunt, vt & ibi tutor inauctoraretur, & cum conuocatis ordinibus diu ac multum contro-

controuersum esset, vrgentibus potissimum vinitoribus, ad extremũ
A receptus & inauguratus, per triduum in arce mansit, ac deinde Leodium reuersus est.

ANNOTATIONES.

Hoyenses autem percepta Leodiensium violentia :] *De hoc bello Leodiensium contra Hoyenses sic loquitur Meyerus*: Magno Leodienses numero Hoyum petunt, vt Ludouicum Borbonium Episcopum suum fratrem vxoris Caroli, qui tunc ibi erat, capiant, Caroliq; præfectos interficiant. Custodiebant oppidum nomine Caroli Topanchus Besatus, & Eurardus Arduennas cum fratre, nobiles ac fortes viri. Ob-
B sident & oppugnant vndique Leodienses hoc oppidum, longeq; vires antecedebant propugnantium, qui relictis fortunis suis pariter cum Episcopo periculo se exemerunt, fuga se saluantes, præsertim cùm nec plebem oppidi corruptam ab hostibus in officio continere valerent. Pulso præsidio & Episcopo, Leodienses oppidum capiũt, diripiuntque & incendunt. In Lucemburgios, Limburgiosque incursant, prædas inde agunt & incendia villarum excitant. Hæc per medium Septembrem.

Indicit bellum Philippo Duci Brabantiæ, & mox desertis
C *Leodiensibus contendit in Germaniam : Hoyenses*
pacem à Duce & Electo impetrant.

CAPVT XXVII.

Non multò post hæc Leodienses scriptis literis Philippo Burgundo Brabantiæ Duci bellum indixerunt, eo titulo, quod ille Regis Franciæ hostis esset, cuius ipsi essent socij : Dux autem Philippus epistola perlecta, hæ (inquit) literæ ad me non pertinent, ego enim Regis Franciæ hostis non sum, sed est Carolus meus filius, qui nunc in Frãcia magnis copijs aduersus Regem bellũ gerit, hunc igitur istis literis conuenite. Cum hoc igitur responso nuncius Bru-
D xella est Leodium reuersus.

Leodiẽses Philippo Burgũdo indicunt Bellum.

Respõsum Ducis.

Quo intellecto mox Tutor fecialem suum ad Philippum misit, qui suo nomine illi nominatum bellum indiceret. Quem Philippus cũ audisset, in Euangelium splendidissimis vestimentis & Leonibus aliquot aureis donatum remisit. Satis interim mirari non potuit, quo consilio ipsum, tanquã hostem bello vltro lacesseret, cum ipse neque Tutori, neque Leodiensibus vnquam quicquam fecisset mali.

Fecialis Badensis donatur à Philippo vestimẽtis splendidis.

Leodienses porro tanquam iam rite peractis omnibus, Prouincias Philippo subditas ferro flammisque vastare cœperunt, libenterque in ipsam Brabantiã fecissent impetũ, nisi hos eorum conatus Tutor eiusq; pater impediuissent, qui suadebãt in Falkẽburgiã incũbẽdũ,

Badensis stratagema in illudẽdo Leodiẽses.

eo prætextu, quod dicerent, ea ex parte liberum accessum seruari oportere, qua subsidium ex Germania acquiri posset, vera autem causa erat, quod ea ex parte, ipsi recessum meditarentur, vt postea apparuit, cùm illis incepta displicerent, maxime cùm & Ioannes Badensis Archiepiscopus Treuirensis, & Georgius Badensis Episcopus Metensis fratrem suum Marcum nunc tutorem inauguratum quotidianis literis hortarentur, vt à Diœcesi Leodiensi abstineret. Itaque ergo contractis vniuersis copijs suis castrum & oppidum Folckemburgense obsidione cinxerunt.

Dux Philippus armat se cōtra Leodienses.

Dux igitur Brabantiæ Philippus vbi intellexisset Leodienses iam esse in opere, Equitatum Traiecti constituit, cuius capita erant Dominus de Sombreffe, & Dominus de Petersem. Præterea mandatum fuit omnibus nobilibus, qui vna cum Electo pulsi in Brabantia exulabant, vt se pararent ad expeditionem, quisque equis quod posset plurimis, Ducem enim cōstituisse nepotem suum Electum Leodiensem in Ciuitatem suam Traiectū remittere, parata ad eam expeditionem pecunia. Idem & suis Principibus ac nobilibus mandauit, addens se & Carolum filium suum cum instructissimis copijs in terram Leodiensem esse missurum, quamprimum is redierit, quem non diu abfuturum speraret, cùm eum cōposita iam cum Rege pace itineri accinctum accepisset.

Expeditio Brabantica aduersus Leodienses.

Ludouicus Electus cū exercitu Bruxella discedit.

Tertio igitur die Septembris eodem anno Ludouicus Borbonius cum exercitu suo armatus Bruxella decessit, eaque nocte sequente Louanij substitit, vnde postridie in conuentum Tongerloënsem, indeque Tournhoutum in Kempinia processit, ac porro in Verdam, intraque Verdam & Bergeykan sexta die Septembris, circa horam à meridie tertiā, Electo occurrit nuncius cum literis à Dño N. Blanckenheimio, qui illi indicabat ea nocte Tutorem Leodiensem vnà cū patre, vniuersoque equitatu suo desertis Leodiensibus abequitasse in Germaniam, Leodienses pudore confusos obsidionem soluisse, & sine ordine domum abijsse: qua de causa Electus cum suis magnopere gauisus fuit.

Tutor desertis Leodiēsibus abequitat in Germaniam.

Electus Traiectum intrat.

Octaua porrò Septembris, quæ & Dominica dies & Natiuitati Mariæ sacra tūc erat, Electus Traiectum intrauit, ab equitūm capitaneis cum suis obuiam procedentibus splendidissime introductus, & à tota Ciuitate, ingenti cum lætitia exceptus: erantque tunc temporis cum Electo Traiecti equitum centuriæ septem præter pedites eius Ciuitatis: Horum Duces tres erant Dom. Euerardus Arensbergius, D. de Petersem, & D. de Sombreff.

His igitur Ducibus, hi equites quotidianis irruptionibus omnia circumquaque late populabātur ac vastabant; neque Tungros modo aut Mosacam, sed etiam Visetum & Leodium vsque excurrebant, adeo vt omnes pagi in circuitu ab his prorsus iam exhausti essent.

Stratagema Leodiensium.

Hæc dum fierent in magnum dedecus ac detrimentum Leodiensium

sium, aduersus quos populus iam serio murmurabat, rumorem ipsi
A spargunt Ludouicum Borbonium esse mortuum, & contrarium asserenti capitis pœnam statuunt: callidissimo id quidem commento: hac enim ratione se leuabant, & Philippum Ducem onerabant inuidia, quasi non ob Electum, sed ob ipsam patriam bellum gereretur, quæ omni protectore iam destituta esset: Deinde & Badensem hoc rumore quasi in vacuam possessionem suam facile reuersurum esse sperabant, antagonista sublato.

Et habebant quidem illi huius commenti sui prætextum non absurdum. Nam cùm soror Electi, Caroli Burgundi vxor, ea tempestate in fata concessisset, simulque Traiecti grassaretur pestis, vtraque
B de causa se domi continebat Electus, ita vt à paucis, & non nisi priuatim aliquamdiu conspectus esset.

Post hæc Leodienses omnibus copijs suis vrbem Lymburgensem cingunt per dies quatuordecim: Sed cùm ex Traiecto obsessis præsto essent suppetiæ, Leodienses spe sua frustrati, domum reuersi sunt. *Leodiēses Lymburgum obsident.*

Hoyenses autem intellecto noui Tutoris decessu, inter se grauissime tumultuati sunt: Sed tandem qui factionis erant Borbonicæ, eos, qui Badensis factionis erant, superarunt, & ex his multos in Mosam præcipitatos submerserunt.

Tum porro legatis Bruxellas missis, veniam delicti sui à Duce Philippo petunt, quoniam ex hac Ciuitate quondam in eius ditionem eruptiones & incendia commissa fuerant: Quibus responsum fuit,
C prius requirerent, & impetrarent à Dño suo Electo Leodiēsi pacem, tum illis demum responsum à Duce Benignum fore. *Hoyenses delictorum veniam petūt per legatos.*

Hoyenses igitur ex his, quos & viros præstantissimos, & Electo quondam charissimos ex ciuibus suis norant, Legatos ad Electum mittunt, qui precentur pacem: qui quidem cum Traiectum peruenissent, summis precibus contenderunt, vt in præsentiam Electi admitterentur, quò testari possent, se eum viuētem & incolumem suis oculis vidisse, quem non solum apud suos, sed etiam in omnibus oppidis ac pagis totius Episcopatus Leodiensis omnes vno ore prędicarent esse mortuum. *Legati petunt videre Electū.*

Procedēte igitur in conspectum ipsorum Electo, illi mox lachry-
D mis præ gaudio profluentibus, genibus illius aduoluti, suppliciter, vt in mandatis habebant, delictorum veniam precantur; orantque, vt rationem habeat amicorum apud Hoyum tam multorum, qui illius nomine à maleuolis tam graues iniurias, tam acerbas calamitates perpessi essent, quicquid enim illius maiestati præter æquum & iustum accidisset, id omne accidisse his inuitis, qui oppressi ipsi se mouere non poterant, nunc versa vice vel extinctos esse, vel exterminatos omnes, qui Barbonici nominis hostes essent, neminē iam esse Hoy, qui non ex animo, vti deberet, ipsius incolumitatem exoptaret. Dignaretur igitur misereri amicorum, & eos in gratiam recipere, quorum salus non aliunde quam ab ipsius beneuolentia penderet. *Aduoluunt se genibus Electi.*

His auditis, Electus, vos verò (inquit) egregij estis, & mihi perquam fideles amici, qui me blandis precibus inuitatum, neque doli quicquam suspicatum, intra munitiones vestras concludere, & exitu prohibere voluistis, & me vix elapso, palam Dominum alium recepistis: quo dicto, legatis in atrio relictis, ipse in cubiculum suum introcessit. A

Pax data Hoyensibus.

Mulctantur Hoyenses.

Legati igitur quod restabat, apud Capitaneos & Consiliarios precibus tandem obtinuerunt, vt horum intercessione voti compotes fierent, & pacem impetrarent; ijs quidem conditionibus, vt Hoyenses, omnesque qui intra Ciuitatis illius territorium morarentur iuramentum fidelitatis Electo quondam præstitum, renouarent: ipsaque Ciuitas Electo quotannis, per duodecim annorum spatium, mille ducentos aureos mulctæ nomine penderent; quas quidem conditiones, vt legati libenter acceperunt, ita etiam Ciuitas ipsa fideliter expleuit. B

Legatis igitur Hoyum reuersis haud multo post etiam pax nuper frustra tentata, à Duce Philippo impetrata est, data certa quadam pecuniæ summa, & receptis literis, quibus illi se postea aduersus omnes exactiones, quæ mulctæ nomine alijs indicebantur, tutati sunt, sic, vt neque Electo neque Duci Philippo quicquam præterea soluerent, quam hanc summam, quæ instrumentis pacis nomine factis continebatur. Ideoque & à cæteris actibus Leodiensium prudenter in posterum se abstinebant. C

Carolus Philippi Ducis filius S. Trudonis oppidum capit: mox cum Leodiensibus pacem init.

CAPVT XXVIII.

Legati Leodiensium tractant de pace.

INterea reuersus fuit ex Francia Carolus Burgundus Ducis Philippi filius, quem pater suus mox cum instructissimo suo exercitu, quem habebat, ad vindicandas iniurias sibi illatas aduersus Leodienses misit: Qui S. Trudonem mox obsidione cinxit, quem & deditione facta cepit; Inde Fexmaliam processit versus Leodium, quo illi occurrerunt legati Leodiensium tractaturi de pace. D

Estque tum huic principi inter cætera pacis nomine addicta à legatis ingens quædam summa pecuniæ, vna cum copia virorum quatuor, quos ipse iussu Ducis patris sui, ex numero Ciuium Leodiensium sibi tradi postulaturus esset: dixerat enim quidā ex legatis vnus, promittamus liberaliter illi, quicquid postulat, tātisper dū exercitus hic dissipetur, postea nihil præstabimus, modo vtcumque hanc turbam amoliamur, difficulter eam ille denuo congregare poterit.

Tum legati missis literis ad Magistratum Leodiensem conditiones ineundæ

ineundæ pacis declararunt; quibus intellectis Leodienses vnanimiter indignati legatos suos laniones ac proditores appellarũt, ac proditionis nomine, quod 4. Ciues libidini Principis exposuissent, condemnatos exilio perpetuo mulctarunt. *Mittuntur in exilium.*

Deinde legatis alijs missis Principi declararunt se vnanimiter omnes ac simul paratos esse extrema tentare potius, quam vnum quemuis ex Ciuibus suis illius laniènæ obijcere: non detrectare autem se quatuor istorum nomine, quos legati temere & iniussu suo illi concesserant, pecuniam commutare, simulque inducias impetrarunt, intra quas & Carolus de parentis sui voluntate fieri posset certior, & Leodienses maturius possent consultare. *Alij legati Leodienses.* *Induciæ aliquot dierum.*

Instructo igitur vtrimque consilio Leodienses in gratiam recepti sunt, ea conditione vt sexcenta florenorum Rhenensium millia soluant intra sex annos, Electo suo omnia damna illata sarciant. In hanc conditionem instrumentis inter Principem & supplices compositis confecta fuit, quæ ad rei memoriam de loco pax Fexmaliensis appellatur. Itaque Carolus Burgundus Bruxellas ad patrem est reuersus, & exercitum dimisit. Electus autem Hoyum se contulit, vbi cum suis in arce diu versatus est. *Pax Fexmaliensis.*

ANNOTATIONES.

Qui Sanctum Trudonem mox obsidione cinxit:] *De hac obsidione & deditione fusius scribit Meyerus.*

Prouocatus conuitijs Viriditentoriensium Dionantum euertit, in Hasbaniam venit, sed mox pax noua initur.

CAPVT XXIX.

SEd Leodienses non diu intra conditiones pacis sese continuerũt, illorum potissimum vitio, quibus ex Viridi tentorio cognomen erat: hi erant homines deplorati, vagabundi, factiosi ac seditiosi, & qui subditos aduersus Principes suos calumnijs instigabant; quorum cum & apud Dionantum ingens numerus esset, hæc Ciuitas impendio molesta fuit dicterijs & conuicijs, tum ipsi Duci Philippo, tum etiam Carolo eius filio. Quæ causa fuit, vt & pater Philippus, & filius Carolus ad vindicandam hanc contumeliam simul exercitum conscriberent. *Viriditentorienses qui & quales.*

Itaque anno 1466. Philippus Dux Carolo præmisso ipse carpento Bouinas aduectus est, vt præsens ex propinquo de hostibus vindictã spectaret. Carolus ingenti exercitu Dionantum cinxit, & decimo quarto *Dionantum euertitur.*

quarto obsidionis die, hoc est postridie S. Bartholomæi expugnauit & solo æquauit, vel interfectis, vel fuga dilapsis incolis vniuersis. Semel atque iterum Carolus eos bonis conditionibus durante obsidione ad deditionem inuitauerat, sed illi munimentis suæ vrbis, reliquisque, quæ ad bellum necessaria sunt, abundeque ipsis suppetebāt, freti, contemnebant Carolum & Philippum, & vltro etiam conuicijs pro more lacessebant. A

Ad hanc igitur victoriam tam celeriter obtinendam auxilium suum tulerunt Fabri cacabarij, qui tum temporis Dionanti morabantur. Ibi præda ampla acquisita fuit, quæ nauigijs, plaustris, ac iumentis Bruxellas comportata est. Dux Philippus Bouinis decedere non voluit, antequam Dionantum incendio flagrare videret, adeo exasperatus erat eorum importunitate, qui etiam dum obsidio duraret, illum de mœnibus eminus conuicijs, vt dictum est, lacessere non intermittebant. B

Conuicia Dionantensiū Ducem Philippū exasperant.

Nebulones autem isti viriditentorienses, cum periculum ingrueret, Dionanto mature in Franciam dilapsi erant, qui Leodiensibus grauiter indignabantur, ob id, quod vicinis obsidione pressis suppetias non tulissent: quocirca & horum socij, qui Leodij erant, mota seditione, Wilhelmum de Violis præcipuum Ciuitatis Consulem interfecerunt, dictitantes hunc vnum esse auctorem desertæ Ciuitatis Dionantensis, quæ nunc destructa, euersa, & porro inculta iaceret.

Viriditentorienses tumultuātur Leodij.

Consulem interficiunt.

Carolus autem euerso Dionanto in Hasbaniā se recepit, & prope pagum, cui nomen est, Oelea, castra metatus est. Eodem se mox Leodienses cum ingentibus copijs contulerunt, eo proposito, vt cū Principe manum consererent: Interuentu tamen aliquot magnatum suspenso prælio de pace tractatū est; quam Carolus accepto patris (qui Namurci tunc agebat) consensu, illis non grauatim dedit, ea tamen conditione, vt mulctæ nomine intra sex annos proximos sexēta milia Florenorum Rhenensium persoluant; Electum suum Ludouicū Borbonium cum gratia recipiant, omniaque illi præstent, quæ & institutione primitiua, & longa consuetudine, & sententia apostolica deberentur. C

Carolus in Hasbaniam venit.

Agitur de pace.

Conditiões pacis.

Quam quidem conditionem cum illi cupidissime acciperent, pro fœdere conseruādo postulatos 50. dant obsides, ex Leodio 32. ex Tungris 6. ex Trudonensibus 6. & Hassela totidem, qui ibidem ex armatorum numero mox delecti ac traditi sunt. Atque ita tum confectis vltro citroque instrumentis, secunda composita fuit, quæ ex loco itidem dicitur pax Oelenia. D

Pax Oelenia.

Iam autem propediem expiraturum tempus erat, quo citra gradum sacerdotij pontificia dispensatione Electus Episcopalem cathedram obtinere poterat. Itaque ex prudentum Consilio cæteris ordinibus hoc anno vicissim sumptis, insequenti anno 1467. prima die Maij in Episcopum consecratus fuit: nec multo post, hoc est decima

Ludouicus Borbonius fit sacerdos.

cima

cima quinta mensis Iunij proxime sequentis in fata concessit Dux Burgundiæ Brabantiæ, &c. Philippus: cui in omnia Dominia vnicus hæres ac filius Carolus successit, qui mox in his omnibus vicissim ingenti cum honore inauguratus fuit. *Carolus Burgundus defuncto patri succedit in omnia Dominia.*

A

ANNOTATIONES.

Hæc Ciuitas impendio molesta fuit dicterijs & conuitijs:] *Vt originem stratagemata & euentus huius belli clarius fusiusq́; agnoscat lector, lubet historiã hanc paulo fusius à Meyero explicatam hic referre, sic igitur ille scribit.*

Mense Iunio curat Ludouicus Rex nouum fœdus feriendum cum
B Leodiensibus odio nominis Burgundici. Conuenit eo fœdere, vt ante ferias Diuorum Iacobi & Christophori fines Brabantiæ & Namurcensium Leodij inuadant, ignique vrant ac vastent.

Hoc eo consilio Rex facit vt cogatur se domum recipere Carcellensis, & interea Normanniam inuadat & fratrem extrudat.

Vt autem & Hagnonios infestent, promittit Rex se illis auxilio missurum ducentos cataphractos, nullamque pacem se facturũ cum Burgundis, nisi & in illa complectantur Leodienses.

Secundum hoc fœdus Leodienses ad medium Augustum Philippo indicunt bellum, fines eius incursionibus vexant, oppidumque Lu-
C cenburgum obsidet. Contra Philippus celeriter magnas adunat copias, illisque nepotes suos Cliuensem & Gelrium cum Comite Nassouio Marchione Rotelino, Horneoque præficit.

Post pauca.

Dionantij gens Eburonica per eos dies inquietissima prædis rapinisque ex vicinis agris facti diuites, ferre opulentiam luxumque suũ non potuêre, iactitantes sæpenumero suum oppidum fuisse obsessum, sed nunquam captum, illudque esse plane inexpugnabile.

Ad primum rumorem interfecti prælio Carcellensis magno exultantes gaudio rem fœdam & stultissimam sunt aggressi, vt declararent quanto odio prosequerentur gentem Burgundicam, adiuti Francorum fauore, qui nihil tamen illis potuerunt prodesse.

Statuam ad similitudinem Carcellensis effigiant, illamque insig-
D nibus illius vestiunt. Magna manu Bouinas vicinum oppidum, quod Ducis erat concedunt, ibi patibulum erigunt, suamque statuam illi suffigunt inclamantes oppidanis, ecce filium vestri Principis perfidum proditorem Comitem Carolesium. Sic enim Rex Franciæ furcæ dedit, quemadmodum videtis hic pendentem.

Adduntque non fuisse filium Philippi, sed vilem quẽdam Nothũ, multa præterea alia conuitia & probra scurriliter iaciẽtes in Philippum, eiusque coniugem honestissimam & nobilissimam matronam: quæ nimirum insania magno postea illis stetit. Nam vt primum hæc audiuit Carolus, iurauit se dignas de illis sumpturum pœnas: interim incendia, rapinæ, omniaque hostilia vtrinque facta, donec de

victoria

victoria & reditu Caroli certum Leodienses accepissent nuntium.

Nam 12. Calendas Nouemb. per Ioannem quendam à sancta Camella misit ad eos Rex literas, quarum vidi exemplum, in quibus de eorum fide & opera magnas illis agit gratias, docetque pacem inter se & coniuratos conuenisse, hortatus eos vt cum Philippo quoque ipsi pacificationem ineant, ne reuersus Carcellensis hostilē in illos ducat exercitū, destitutiq; Francorū ope graue discrimen adeāt. Datum (inquit) Parisijs die 21. Octobris. 65. cum hac inscriptione, Nostris maximis veteribus & præcipuis amicis, Magistris, Iuratis, & Cōcilio ciuitatis & ditionis Leodiensis. A

Duces autem Philippi Nassouius, Gruthusius, Gasebecanus Prætorque Hagnoniæ magnum exercitum ex Flandris præcipue & Hagnonijs in fines Ducunt Leodiensium, omniaque populabundi percurrunt, & incendijs euastant: donec Montenacū ad quintum à Leodio lapidem perueniunt. B

Ibi loco natura forti ad quatuor milia Leodiensium inueniunt carris alijsque munitionibus valide circumseptos. His contemplatis retrocedunt, reditumque simulant, vt hostem è vallo suo eliciant. Prodeunt Eburones, vertuntque se nostri fortiter in illos, & ad duo amplius milia prosternunt, interficiuntque, cæteris in fugam dissipatis. Hæc 14. Calendas Nouembris postridie D. Lucæ Euangelistæ. Nostri hic vnicum tantummodo desiderant virum, eumque sagittarium. C

Eburones postquam se intelligunt (contra Regis promissa) extra pacem esse relictos, grandi timore perterriti Legatos suos supplices Bruxellam mittunt ad Philippum demississime petentes pacē, emendationem, mulctamque, quantum Dux vellet, offerentes, adeoque molestabant vrgebantque, vt dierum 15. ab eius ingenita bonitate inducias obtinerent: quas inter inducias, Carolus victor eorum fines ingressus, Fanum Trudonis mox facta deditione recipit, militemque ab omni maleficio propter inducias abstinere iubet: statimque eædē induciæ in primū diem iduum Ianuarij proferuntur, maximo quamuis damno vicinarū gentium, in quas dispersus miles quum stipēdia illi non soluerentur, pauperes agricolas misere exedebant.

Certis conditionibus pacem Dux Leodiensibus dedit: sed tergiuersati complere illam tardabant: quapropter Carolus finitis inducijs bellum illis facere occepit. At illi videntes se nulla ratione tantæ posse resistere potentiæ, centum primarios viros ad Carolum mittunt, qui omnes se suppliciter ad eius pedes proijciunt, veniāque sibi totique ciuitati deprecantur, quam quidem veniam & pacē assequuntur hac disceptatione, vt sexcēta Florenorum Rhenensium milia soluant intra sex annos. Ducem Brabantiæ sibi tutorem ac protectorem perpetuum accipiāt cum annua pensione duorum milium Florenorum Rhenensium. Episcopo suo omnia illata damna resarciant. Hæc 11. cal. Februarij ferijs D. Vincentij martyris. His ita peractis D

ractis Carolus exercitum dimittit cum magna actione gratiarũ, pollicitus se alias benignius stipendia soluturum.

A Sarcinienses, id est, Trudonenses ausi pulsare cohortes quasdam Antonij Burgũdi transeuntes per suum oppidum, magnam in se militum multitudinẽ concitant, qui ingressi per vim oppidum, forũ occupant, viginti circiter ex oppidanis interficiunt, directuri totũ oppidum, nisi magna seueritate Carolus inhibuisset.

Et post pauca.

1466. Dionantij Gallorum fisi promissis, quam multis apud Philippum precibus obtinuerãt, pacem rumpunt: exules suos domũ reuocatos, in ditiones Ducis Namurcum & Hagnoniam mittunt, pagos vicosque incendunt, templa despoliant, omnia cædibus, rapinis, incendijs miscent.

B Maiores Philippus quam vnquã imperat copias, eas sub finẽ Iulij Namurcũ cõuenire iubet. At plurimi se tardius instruunt, quod superiori anno stipendijs suis fuerant fraudati: quod vt forte recumbenti Philippo nunciatũ est, accensus vehementi senex ira mensam subito subuertit: qui fit (inquit) istuc quum ducenta amplius milia e peculio meo præter alia impenderim: quis me ita regit? Tanta erat iracundia, vt in Apoplexim inciderit haud absque magno vitę periculo: reualuit tamen, exercitumque imperauit sub pœna capitis.

Et post pauca.

C Paulus Romanæ Ecclesiæ Episcopus aqua, & igni ob redintegratam rebellionem, Dionantijs interdixit. Rem diuinam apud illos fieri vetuit. Eius sententiam pagatim Philippus templorum valuis affigi curauit.

Dionantij tamen non minus Papæ quam Duci contumaces, cogũt suos sacerdotes sacris, vt ante, operari, nõnullosque recusantes Mosa flumine extingunt.

Parato iam toto exercitu Ioannes Luceburgensis nothus S. Pauli Habordoni regulus morbo correptus diem suum obijt, vir bello egregius, & eques aurei ordinis. Erat exercitus vt vulgabat rumor 30. milium armatorum, in quo Carolus filius, Ludouicus Comes Fani Pauli cum tribus filijs, Rauestanus, duo nothi Burgundiæ,

D Antonius, Balduinusque Comes Nassouius, multique alij fortissimi Duces.

Quinto decimo calend. Septemb. die lunæ omnes simul copiæ Dionantum mouent, ab vtraque mosæ ripa miserum obsidetur oppidum. Horrenda obsessi exonerabant tormenta, quæ nemini tamẽ nocuere. Fortiter item in nostros erumpunt, sed mox repulsi sunt, dato acceptoque nullo fere damno.

Captum à Carolo suburbium quamuis muro fossaque bene munitum. Capta hic monasteria Franciscanorum, & Alborum monachorum cum cœnobio quodam muliebri, quæ omnia obsidentibus magno erant vsui.

Hac ex parte Carolus, altera Comes Fani Pauli ingentibus Bombardarum ictibus portas murosque disrumpunt distruunt, prosternunt. Nec minus impigre oppidani resistunt, magistrumque bombardatum Caroli, cum tribus aut quatuor militibus globulis tormẽtarijs interficiunt. A

Eo in statu missum à Ducibus in oppidum de deditione faciẽda; At tantum abfuit vt conditionẽ acciperent, vt maioribus quã antea Carolum eiusque parentem contumelijs proscinderent.

Exagitabantur scelerum suorum furijs, ingenti stultitia amentiaque occæcati. Bouinij veriti ne à tanto exercitu agri sui prorsus exederentur, bis ad eos literas miserant, deprecantes vt saluti suæ cõsulentes, obsidionem non expectarent, sed Ducem quibuslibet conditionibus placarent. At tanta erat eorum vesania, vt ambos tabellarios, quamuis alter impuber esset, & duntaxat puer, interficecerent. B

Adeo terribili concussione globorum per tres aut quatuor horas vndique impetitum oppidum, vt vix quisquam in illo valeret consistere, tam horrendus ignis & fumus, & caligo adeo obscura, vt nihil quam chaos quoddam, & inferorum confusio esse videretur, tantusque incessit omnes terror, vt præsidiarij ab oppidanis conducti, clanculum omnes aufugerent, vt eximerent se periculo.

Tunc obsessi cum se perditos viderent fide publica octo viros mittunt de pacificatione in castra, sed nihil pacisci potuit. Tandem absolutam obtulerunt deditionem, vitam tantummodo pacti, sed sero id fecerunt, exauditi non sunt. C

Inter hæc in Caroli castris ignis male seruatus incidit in puluerem tormentarium, virosque 30. incendium conflatum extinxit.

Ad 9. calend. Septemb. agens apud Hoyum oppidum Episcopus Leodiensis, Ducem certiorem facit egressos oppido suo Leodianos ad 36. pugnatorum milia, vt Dionantijs venirent suppetias, hortatus vt caueret, ne quid ab illis caperet detrimenti. Dux anticipandum ratus, statuit oppugnandum, & vi capiendum oppidum priusquam accederent Leodiensium auxilia. At oppidani cum intelligerent concussis, fractis, prostratisque muris, se nullo iam modo posse defendere, claues oppidi Antonio tradiderunt, deditionemque spontaneam fecerunt. Antonius ad Carolum fratrem detulit claues, quas Carolus, nisi patris accederet voluntas, non audebat accipere. D

Insuper Antonio & Marescalco Burgundico oppidum & arcẽ eius tradiderunt; gratiam aliquam & misericordiam à Duce sperantes, quam vbi assequi non possent, postero die qui octauus erat ante cal. Septemb. Carolus cum suis oppidum intrauit, militique diripiendũ dedit.

Ingens tumultus turbaque orta in direptione ditissimi oppidi. Milites suam quisque classem, & Tribuni vt erãt distributi defendere, sibique

sibique vendicare conabatur, sed vt quisque fortior erat, ita plus tulit
A prædæ. Quisque suos spoliatos hospites captiuos cepit.

Nimia opulentia oppidanis causa erat ruinæ. Ad tantam enim superbiam & arrogantia ex rebus secundis peruenerant, vt nec Ecclesiam reuererentur, nec principem vllum, aut Deum ipsum timerēt. Itaque per triduum diripitur spoliaturque oppidum. Inuenta cibaria, quæ satis fuissent in biennium. Erant viæ omnes plenæ carrorum, flumen plenum Nauigiorum, auehendis miserabilis oppidi diuitijs.

Inuenti quidam ex illis, qui tam enormiter conuiciati fuerāt principibus. Hi simul colligati, & in profluentem abiecti. Bombardicus
B magister per Comitem captus suspensusque in colle qui templo imminet. Auctores omnes huius motus quotquot poterant comprehēdi, flumine extincti.

Principio publicationis bonorum interdixit Carolus, pœna adiecta capitali, ne quis vlli stuprum inferret mulieri. Tres tamen milites capti sunt, & conuicti eius criminis, quos Carolus traductos circum exercitum, vt documento essent commilitonibus, in conspectu omnium gabalo strangulauit, magno protestatus iuramento quoscūque tales, siue nobiles, siue ignobiles reperisset, eandem subituros esse pœnam.

Rarum exemplum inter Gallos, quorum effrænata turpitudo ea tempestate ne Turcas quidem aliasque remotas gentes fugiebat. Mos
C detestabilis erat Gallis vt statim à captis oppidis mulieres ad stuprum raperent, vel in maritorum conspectu. Eam fœditatē Carolus omni conatu tollendam existimauit. Genus omne muliebre & pueros, & sacerdotes oppido emisit, eosque propemodū Leodium vsque deduci imperauit. Nemo adeo saxeo erat corde, qui misericordia non moueretur cum fletum horum atque planctum, tam miserabilem videret.

Quinto calend. Septemb. postquam & plumbo suo templa & ædificia splendidiora essent exuta, sacræ vestes, Reliquiæ Sanctorum, & nonnulla alia templorum ornamenta Bouinas asportata sunt, & oppidum incensum, quo quidem incendio plures interijsse mortales
D referuntur, qui se in templa locaque alia secura abdiderant. Ferro non minus sæuitū, nulli vero parcitum. Portæ, muri, turres, ædes sacræ, omniaque ædificia sic demolita ac solo æquata, vt vbi stetisset Dionantum vix cerneretur.

Calend. Septembribus Philippus Bouinis reuersus est Namurcū, quo ad eum Leodiensium venere legati pacem supplices petitum, quam à Duce his legibus acceperunt. Promittunt se sexcenta milia Florenorum Rhenensium intra annos sex soliturus; Duces Brabātiæ in perpetuum sibi aduocatos & protectores accepturos, sine quorum consilio & auctoritate nihil nouarum rerum essent molituri. Episcopum suum Ludouicum cum pace recepturos. Eo pro fœdere con-

seruando 50. Duci dant obsides, vt pote ex Leodio 32. ex Tungris 6. ex Trudonensibus 6. ex Hasleto totidem. Tungri, Hoyani, Trudonenses, & Hassletenses portis suis murisque prostratis, pacem sibi auro redemerunt. A

Et post pauca.

Cogitabat Rex Galliæ expeditionem in Flandriam, & grandes adunabat copias, sed consilium, mutare coactus est territus nostrorũ Brabantinorum potentia, & fœlicitate. Misit autem Legationem ad Leodienses, cuius erant Principes Episcopus Tricassium, & quidam Ioãnes Hebertus. Montes illi genti aureos promisit, vt parati semper essent ad rebellandũ Philippo, ita extremam illis perditionẽ attulit.

Eandem historiam refert & cõfirmat Philippus de Commes qui præsens interfuit lib. 2. suorum memorialium cap. 1. & D. Oliuerius de la Marche in suis memorialibus lib. 1. c. 5. & Adrianus de veteri busco. B

Leodienses freti subsidijs Regis Galliæ rursus Episcopo & Carolo bellum mouent, sed minus fœliciter.

CAPVT XXX.

Rex Galliæ suppetias fert Leodiensibus.

Defuncto autem Duce Philippo, neque pacis Oeleniæ, neq; obsidum suorũ memores Leodienses aduersus Episcopũ suum & Ducem Burgundiæ Brabantiæ &c. Carolum rursus rebellarunt, quo eos potissimum instigabant Viriditentorienses, fretos subsidijs gallicis, vt pote quibus Ludouicus Rex Galliæ sex milia peditũ, & quatuor centurias equitum subsidio misit, quorum ductores erant Antonius Comes S. Martini, Salazardus, Robertus Scotus, Stephanus Dignotus. His etiam se adiunxerat Wilhelmus Arenbergius. C

VVilhelmus Arenbergius.

Leodienses Oppidum S. Trudonis capiunt.

His copijs Freti Leodienses S. Trudonem cingunt; ac deditione mox capiunt, quem & expulso Borbonico præsidio, mox suo firmant. Non multo autem post Wilhelmus Arensbergius vna cum multis stipendiarijs ac Ciuibus Leodiensibus in pagum Hannesfium se contulit, qui 2. miliaribus distat Hoyo, ex quo cum ditionem omnem Hoyensium aliquamdiu depopulatus esset, tandem equites, qui apud Episcopum Hoy erant, vna cum Ciuibus Hoyensibus, hostes adorti, magna clade affecerunt, vel interfectis, vel fuga elapsis vniuersis, vel captis, ex quibus tres Hoy in mosam præcipitati sunt. Arenbergius ipse in Castrum Engrimondam se recepit, & si Hoyenses hi equites suos pedites, quos in præsidio reliquerãt, ibi præsto habuissent, nullus ex hostibus euadere potuisset. D

Arenbergius à Hoyensibus cæditur.

Hoc nuncio accepto Leodienses mirifice exacerbati, accitis Lossensibus, & exercitu ingenti cõscripto Hoyum obsidione arctissima cingunt.

Episcopus

Episcopus igitur missis literis ad Ducem Carolum quo in statu res A suæ essent, exposuit, & subsidium aduersus hostes postulauit: cui Dux mox equitum peditumque magnam manum Hoyum misit cum Capitaneis duobus, quorum alter Dominus de Bossut, alter Dominus de Emmery erat. *Episcopus Hoyi obsidetur*

Hi ergo duo capitanei, simulque & Dominus Euerardus Arenbergius, qui præfectus erat equitum Borbonicorum in dies aduersus eos velitabantur, qui in castris erant. Sed Ciues Hoyenses non satis prudenter defensionem patriæ moliti sunt: Nam cum in arce Narbonnæ (quæ capacitate ciuitatem ipsam æquabat) defendenda vires suas dispergerent, non satis roboris habuerunt ad tuendas partes necessarias. *Hoyum capitur à Leodiensibus.*

B Itaque pridie S. Lamberti ad horam fere decimam noctu duabus ex partibus Leodienses Hoyum inuaserunt, scilicet ex parte Arcis Narbonnæ, & ex parte Mosæ; statimque primum Munimetum occuparunt secundum Nosocomum; & ad Pseudothyron vsque penetrarunt iuxta pontem. Erat ibi tum tumultus ingens, & ingens trepidatio: Equites enim quos Dux Carolus illhuc miserat, rati ciuitatem ab Hoyensibus vltro proditam, sibi cauebant loco, & effractis portis sub templo Deiparæ Virginis Namurcum se receperunt.

His ita gestis Dominus de Bossut cum suos nulla ratione retinere posset, Episcopum à Ponte quem armatus tuebatur in arcem suam C deduxit; ibique, Princeps Illustrissime, ac Reuerendissime, inquit, Ciuitatem in præsenti amisimus, nunc tempus flagitat, vt te seruemus: Ciuitatem, quamuis amissam, cum Deus volet, recuperabimus, te si semel amiserimus, nunquam recuperare poterimus, cedamus hostium furori, quibus pares esse non possumus: his dictis, quamuis reluctantem & pene inuitum Episcopum periculo eripuit, ac Namurcum deduxit. *Dominus de Bossut ciuitatē Hoyensem in hostiū potestatem redactam cernens, Episcopo consulit.*

Dominus autem Euerardus Arenbergius, & D. Ioannes Hamelius cum Episcopi equitibus Ciuitatem adhuc aduersus hostes tutati sunt vsque in horam diei posteri Decimam: Sed cum tandem hostiū impetum sustinere diutius non possent, simulque intellexissent Episcopum iam vrbe excessisse, ipsi quoque statione relicta Namurcum D abierunt. *Euerardus Arenbergius & Hamelius Hoyum frustra defendunt.*

Interea vero temporis dum hi post Episcopi decessum hostes viriliter arcerent, Ciues Hoyenses cum vxoribus ac liberis Episcopum Namurcum vsque relicta Ciuitate secuti sunt; adeo vt Episcopus depræhenderit ibi Hoyensium familias mille ducentas: Sic igitur ciuitas Hoyensis capta fuit, errore externi militis, qui oppidanis non fidebat. *Ciues Hoyenses Episcopum Bruxellas vsque sequuntur.*

Episcopus igitur Hoyenses & armatos suos per pagos Brabantiæ disposuit, ipseque porro ad Ducem Carolum Bruxellas profectus est, quem ille benignissime exceptum promisso subsidio consolatus est;

Carolus viso Episcopo exasperatur.

plane autem ad cōſpectum Epiſcopi Dux ita commotus fuit, vt iureiurando affirmaret intra tempus haud longum ſe hanc iniuriam eſſe vindicaturum, ſtatimque cōuocatis ducibus ac præfectis iuſſit ea præparari, quæ ad expeditionem neceſſaria eſſent. A

Coneſtabulus Franciæ diſſuadet Carolo Burgundo bellum aduerſus Leodienſes.

Aderat ea tempeſtate Bruxellæ Comes S. Pauli Coneſtabulus Frāciæ, qui nihil non mouebat, vt hanc expeditionem impediret, inter cætera dicens, Leodienſes nunc Hoyenſium ſpolijs ditatos ſubigi difficulter poſſe, deinde & hyemem quoque eſſe propinquam, quę bellis gerēdis incommoda ſemper eſſet: hyems (inquit) non adeo propinqua eſt, vt huius cauſa bellum intermiſſurus ſim, quæ non minus illis erit incommoda, quam mihi; opibus autem non adeo ſunt aucti, quin & augeri poſſint, & minui. Mihi ſtat ſententia hanc aleam cum Leodienſibus iacere, quare mihi de hoc negocio verba vlterius nemo faciat, ſed paret ſe quiſque ad bellum, quod inſtat. B

Mater quoque Ducis, ſed fruſtra.

Acceſſit etiā Brugis mater Ducis Bruxellas, vt ipſum precibus ſuis detineret: ſed Dux in propoſito ſuo perſtitit.

Rex quoque Frāciæ, ſed fruſtra.

Leodienſes autem rupturi pacem auxilium à Ludouico Francorū Rege petierant, profeſſi ſe fœderatos atque clientes ſemper fuiſſe Regum Francorum. Quorum petitionibus ille non ſolum libenter ſatisfecit, ſed etiam legatis miſſis Carolum Ducem admonuit, vt ne ille bello infeſtaret Leodienſes Regis confœderatos & amicos, & cliētes inducijs comprehenſos. Cui Carolus reſpondit Leodienſes ſuos eſſe clientes, ſeque per ſuperiores pactiones illorum eſſe patronum atque tutorem, & quoniā non ſolum fœdam ſine cauſa ſeceſſionē feciſſent, ſed & rupta pace bellum vltro mouerent, æquum eſſe, vt illos caſtiget & in officio contineat. C

Paulus 2. Pontifex Romanus animat Carolū contra Leodiēſes rebelles.

Interea temporis Pontifex Romanus Paulus 2. propoſitis largiſſimis indulgentijs Carolum eſt cohortatus, vt gentem rebellem ad vnionem Eccleſiæ & obediētiam Epiſcopi ſui reduceret. Carolus igitur ne quid temere tentaret, Feciales ſuos Leodium præmiſit, qui incolis aut obedientiam præſtandam denuncient Pontifici, atque Epiſcopo, aut ſuo nomine bellum indicant, quibus mandatum eſt, vt, dum iuſſa facerent, altera manu ardentem facem, altera ſtrictum gladium præferrēt, quo declararent, Carolū Ducē præfatos obſtinatos, ac rebelles ferro flammiſque perſequuturum. D

Feciales Leodiū miſſi quales.

Exercitus Caroli cōtra Leodienſes.

Cæterum cum Leodienſes his minis non deterriti in propoſito perſiſterent, Carolus exercitum validiſſimum contraxit; in quo alij fuiſſe commemorant armatorum centum milia, alij his etiam 50. milia addunt: 50. obſides Leodienſes antequam expeditionem faceret Dux liberos dimiſit, ea tamen lege, vt ſi arma aduerſus ipſum ſuſciperent capitalē pœnam depræhenſi ferrent. Principio igitur S. Trudonem Dux obſidione cinxit in profeſto SS. Simonis ac Iudæ, propterea quod Trudonenſes in expugnatione Hoyenſi nuper præcipuā operam nanaſſent Leodienſibus, ex ea autem parte vrbem Dux potiſſimum obſedit, qua Leodiū verſus ſpectat; aderatque in caſtris vna

S. Trudonem obſidet.

cum

cum Duce ipse quoque Episcopus, quem & Hoyenses, & sui reliqui A sequebantur armati splẽdidissime, & spe patriæ recuperandæ ad bellum alacerrimi: non minus autem bene animati & Leodienses eodẽ postridie cum 20. milibus aduolarunt; qui quo hostibus suis maiorem facerent contumeliam, ad arma sumenda coëgerunt sacerdotes, canonicos, Monachos, & præcipuos quosque eorum fautores & amicos, quos & præliũ inituri in prima acie collocarũt, edicto proposito, quo desertores, & transfugas pœnæ capitis & omnium bonorũ confiscationi subijciebant. *Strategema Leodiensium.*

Eodem igitur die conserto prælio acriter vtrimque dimicatum fuit, sed penes Carolum victoria fuit, qui quo suam de ea lætitiam te-B stare tur 300. ex nobilibus suis in prœmium rei bene gestæ, equites auratos, siue vt quidam vocant, milites creauit. Ex Leodiensibus eo die ad 3. milia interfecti sunt, reliqui superuenientis noctis beneficio dilapsi Leodium redierunt, Duce Rasone Herensi, qui auctor edicti dudum fuerat, quo fugientibus capitis & omnium bonorum pœna statuta erat. *Carolus in prælio victor.*

Inter occisos à parte Leodiensium reperti sunt Dominus Barrado Surletus eques auratus, & canonici duo ad S. Lambertum, cõtigit hic conflictus ad australem plagam vrbis Trudonensis non longe à Monasterio Sepperensi. Trudonenses etsi in hostiũ castris, & prope mœ-C nia conspicerent captiua Leodiensiũ signa, tamen aliquantisper credere noluerunt Leodienses eo prælio succubuisse. *Conflictus in Sepperen.*

Post biduum tamen percepta veritate; cum neque ab amicis subsidium vlterius, neque ab hostibus requiem expectarent, viriũ suarum sibi conscij, veniam à Carolo petunt, atque impetrant; ea tamen conditione, vt & constitutam pecuniæ summam mulctæ nomine soluant, & vrbis suæ portas ac mœnia ipsi diruant, quod & mox ita factum est: tum vnus ex capitaneis, nõ amplius, in ciuitatem ex castris, Ducis iussu, profectus est. *Trudonenses veniam impetrant.*

Dux autem hinc porro Tungros mouit: sed Tungrenses exemplo Trudonensium moti in castra supplices veniunt, & pacem precati impetrant ijsdem conditionibus quibus & Trudonenses. *Tungrẽses veniam impetrãt*

Consimiliter etiam venerunt, & ijsdem quoque legibus impetra-D runt pacem reliquæ Ciuitates ditionis Lossensis, vt & pecuniam cõstitutam penderent, & munitiones suas ipsæ diruerent. *Similiter & reliquæ Ciuitates ditiõn Lossensis.*

Interim vero dum Trudonensis obsidio duraret D. Antonius Bastardus Burgundiæ cum copijs Beringas se contulerat, vt eam Ciuitatem incendio consumerent in vindictam Ducis Philippi patris sui: audita enim Philippi morte oppidani hic aluearibus veluti campanis compulsauerant ad eius exequias, vociferantes contumeliose diabolum antiquũ obijsse, adijcientes & alia cõuicia consimili scurrilitate quamplurima. Hanc igitur contumeliam ille vt vlcisceretur ciuitatem totam flammis absumpsit. *Buringensium clades propter sua conuicia.*

Wilhelmus Arenbergius Toparcha tum temporis Comitatus Lossensis *VVilhelmus Arenbergius fugit.*

sensis venerat, vt Ciuitati periclitanti suppetias ferret, sed cum dedecore isthinc fugere coactus fuit: cumque tota Lossensis ditio pacem impetrasset, ipse etiam Wilhelmus Arenbergius Euerardi Arenbergij potissimum opera pacem consecutus est, ac partium Burgundicarum factus est. Tandem & Leodienses in castra ante Tungros ad Carolum supplices venerāt; sed Carolus propius Leodiū cum exercitu accedere voluit, vt ibi de pace tractaretur. A

Fit partiū Burgundicarum.

Leodienses Carolo supplices.

Interim vero Carolus ex hostium spolijs magnopere ditatus est: *capta sunt* (inquit Meyerus) *per agros ad sex aut septem milia hominum, capti 300. amplius carri, omni genere cibariorum, & instrumentorum bellicorum onusti, capta centum & viginti pulchra serpentina, & sex praeterea grandes Bombardae.*

ANNOTATIONES. B

De hoc capite Vide Bruistemium, Placentium, Meyerum & Philippum Comi.

Leodium obsidetur à Carolo, dedit se duris conditionibus & sacra omnia Leodij restituuntur.

CAPVT XXXI.

Carolus Leodium cingit ac deditiōe capit.

POstquam igitur hæc ita peracta essent, mouit Carolus castra; & vna cum Episcopo Leodium obsidione cinxit in profesto S. Martini; ac Dux quidem ad S. Laurentium Episcopus ad S. Ægidium diuersatus est. C

Leodienses igitur in arctum conclusi, cum spem subsidij nullam vlterius viderent, deditionem faciunt, & salutem dumtaxat pacti, reliqua omnia Ducis arbitrio permittunt: sed antequam id consequuntur, 322. ex præcipuis, lineis duntaxat indusijs discooperti, discalceati, discincti, oppido prodeunt, atque ad Ducis genua se aduoluunt, & coram legatis Regis Franciæ, Angliæ, Britanniæ, misericordiam implorant.

Pax initur duris conditionibus.

Quanquam igitur toties rebelles fuissent, in gratiam tamen illos Carolus recepit conditionibus satis duris, quas quoniam Placentius & Meyerus, & alij copiose prosequuti sunt, nobis nihil est necesse eas hic odiosius inculcare. D

Duces Leodiēsium aufugiūt.

Confecta igitur pace Raso Herensis, & Gallici exercitus ductores cum Carolum præstolari non auderent, cum auro & argento quod per vrbem corraserant data fuga noctu ad Regem in Galliam se proripiunt.

Carolus Dux Leodium ingreditur cum triumpho.

Decima itaque septima die Nouembris instructa acie Dux Carolus vna cum Episcopo Leodium ingressus est armatus, interdicta tamen omni direptione, ac violentia militibus suis: Cumque inter nonam

nam ac decimam per portam S. Margaretæ ingrederetur, iterque
A inde retro S. Dionysium per nouam plateam pontanam perque forum ad palatium faceret, ab eo tempore ingredientium consequentia, vsque ad horam à meridie quartam continuata fuit: populus interim Leodiēsis, viri simul & mulieres in plateis Ducem atque Episcopum Dominos suos excipiebant.

Eum porro ordinem Carolus in triumphali hoc suo introitu seruabat, vt armatus ipse stipatus Episcopo armato, dextera manu strictum gladiū tenens cum suo exercitu præcederet, ac deinde Episcopi exercitus sequeretur, quod eo consilio Carolus ita voluisse dicitur, quo appareret ipsum suo auxilio Episcopū in Sedem suam restituisse. *Manu strictum gladiū tenet.*

B Dux autem in palatio, Episcopus in domo Merodiana apud S. Lamberti conuentum diuersatus est.

Tum inter cætera edictum fuit, vt omnia Hoyensium spolia quæ mense Septembri direpta ciuitate Leodium aduecta fuerant, in porticum S. Lamberti comportarentur, vt inde quisque quod suum esset agnitum reciperet; quo facto illi qui Hoyum hactenus nomine Leodiensium tenebant, oppido relicto aufugerūt locumque ciuibus fecerunt, qui hactenus magna ex parte apud Episcopum in expeditione fuerant.

Porro autem Dux Leodio Hoyum 28. die Nouēbris profectus est: eodemque die pulpito ibi constructo, viri 7. ex his, quos Dux sibi cōcedi postulauerat publice decollati sunt; tres reliqui etiam producti, sed interuentu magnatum periculo mortis erepti fuerunt. *Carolus Hoij animaduertit in auctores motuum.*

C

Non multo post hæc Episcopus conuocato omni clero itidem receptus est in possessionem ditionis Ecclesiasticæ: congregatis enim omnibus omniū Ecclesiarum canonicis ac præsbyteris, ipse indutus ornatu sacerdotali & canonicali, voluit vt illi, qui in fide olim ipsi data præstitissent, & sacra tēpore interdicti non profanassent, pōtificali habitu adessent, cæteri vestitu diurno venirēt. Itaque ex tēplo S. Bartholomæi facta processione ad S. Lambertū iuerunt, præcedentibus vna cum Episcopo ijs, qui habitū gerebant Ecclesiasticū, reliquis subsequētibus, & cereum ardentē manu tenentibus, qui quidem cum ad chorum vsque peruenissent, genibus Episcopi aduoluti veniam delictorum omnes precati impetrarunt. *Episcopus restituitur.* *Processio Cleri mirabilis.*

D

Cæterum sacra non antea celebrata sunt, quā legato Romā misso, Pontifex remisso aliquo, Banni abolitio facta esset.

Anno 1468. Octaua Ianuarij Episcopus Mosacam profectus est: cui & clerus omnis cum solemni processione, & populus maxima ex parte lineis indutus supplex obuiam processit, ac veniam delictorum precatus est: Quibus Episcopus libenter omnem culpam remisit, auctorque fuit, vt in posterum prudentiores essent vbi magna veneratione exceptum, cado vini, & Boue saginato donauerunt. *Mosacenses Episcopum excipiunt vt & cæteri eiusdē Comitatus incolæ.*

Insequenti die Dominica Bredæ, & postridie Hasselæ consimiliter exceptus atq; donatus fuit, obtulerūtq; illi Hasselēses præterea pānos

integros duos nomine Bellarts insignes cum Bubus duobus.

Die martis qui 12. fuit mensis eiusdem Ianuarij natalitia Christi celebrauit in aula Curingana cum feudatarijs suis de Comitatu Lossensi. A

Decima quarta die Tungros venit, vbi & cõsimili modo exceptus fuit, duobusque cadis vini, & Boue vno donatus fuit.

Vicesima autem septima eiusdem mensis ad S. Trudonẽ venit, vbi & consimiliter exceptus est, oblatique sunt ei argentei canthari duo, boues duo, & cadus vini Rhenani vnus.

Insequenti nocte hic sex ciues comprehensi, & postridie in foro publice ad peronam capite truncati sunt, quorũ insignis peruersitas rebellioni aduersus Episcopum causam præbuerat. B

Leodienses sacris restituti per legatum apostolicum.

Eodem anno vltima Aprilis quæ sabbathi dies fuit, Leodium Roma missus aduenit legatus Apostolicus D. Onophryus Tricaricensis Episcopus, qui magna cum solemnitate introductus fuit, & nexu excommunicationis clerum prophanatum, & populũ Leodiensem absoluit, vsumque sacrificiorum templis restituit.

Consequenterque die Dominica, quæ prima erat Maij, summa cũ solemnitate Episcopus primam missam ad S. Lambertum Leodij celebrauit: tum adornata fuit solemnis processio ac supplicatio, Episcopus ipse ornatus habitu Episcopali venerabile Sacramentum portabat, eum comitabantur legatus Apostolicus Onophryus, Suffraganeus ipsius, Abbas Floreffiensis, Abbas Duyssensis prope Coloniam, Abbas S. Iacobi apud Leodium, Abbas Beauparenus, Abbas S. Ægidij. Quatuor Fulcra tentorij, quo venerabile Sacramentum contegebatur, quatuor ex nobilioribus ad S. Lambertum canonicis baiulabãt ornati habitu subdiaconorũ, quorum singuli singulos stipatores habebant equites auratos. C

Cumque hæc supplicatio accedentibus omnibus canonicis octo Ecclesiarum ad hunc modum solemniter perfecta esset, Episcopus magnificum ac solemne Epulum in palatio cunctis primatibus, tum Ecclesiasticis, tum politicis exhibuit.

ANNOTATIONES.

Qui volet historiam huius capitis particularius cognoscere legat Philippum de Commines qui rebus gestis interfuit lib. 2. suorum memorabilium à capite 2. vsq; ad quintum. D

Viriditentorienses & alij factiosi homines subsidijs Regis Franciæ freti iterum Episcopo & Duci bellum mouent.

CAPVT XXXII.

Factiosi Leodiũ reuersi nouis motibus studeant.

ERat autem tum temporis ingens apud Leodium exultatio, ingens gaudium: sed non admodum durabile. Namque nona Septembris, quæ dies veneris erat eiusdẽ anni ex Francia Leodium

dium aduenerunt Dominus Vincentius de Bueren, & Ioannes de
A Vilde equites aurati, necnon & alij permulti fugitiui, ac viriditetorienses ope potissimum & auxilio Francimontensium, & ipsorum Leodiensium, & illorum qui ad miliarium banni versabantur: ea freti oportunitate, quod Episcopus ante triduum ad Comitia Traiectum profectus esset.

Itaque isti Heroës Ciuitate potiti Ducis Præsidiarios & amicos Episcopi, omnesque Borbonici, atque Burgundici nominis fautores vel occidebãt, vel expellebant. Cum non pauci metu præsentis periculi vltro fugerent, & Traiectum se reciperent ad Episcopum, hi ipsi quoque à rusticis in pagis Harstaldo, Iupilla, & alijs spoliabantur, &
B interficiebantur.

Hac igitur recognita Episcopus collecta manu quam potuit maxima statim Leodium aduolauit, & eos, qui elabebantur ab incursu rusticorum liberauit. Cumque non satis instructus esset ad Ciuitatem occupandam Traiectum reuersus est.

Mox igitur missis literis per omnes ciuitates ac vicos, qui suæ ditioni subiecti erant præfectis, ac feudatarijs suis diem constituit, quo se ad expeditionem præpararent, itidemque vt facerent amicos suos rogauit. *Episcopus exercitum conscribit aduersus Leodiẽses.*

Idibus Septembris Episcopus vna cum feudatarijs & amicis suis, quos habere potuit, Hameliam inter Tungros & Leodium profectus est vbi exercitum congregauit, habuitque ex Ciuitate Traiectensi ar-
C matos mille ducẽtos. Cumque Dominus Hugo Humbercurtus cum suis copijs, quas satis magnas colligebat, tardius aduẽtaret Episcopus Tungros recessit: quo ad illum Humbercurtus duodecima Octobris insequentis venit cum exercitu suo. *Hugo Humbercurtus cum copijs suis adest Episcopo.*

Interea temporis instabant operi Leodienses, Ciuitatem muniebant, copias, vndecumque poterant, cõscribebant, fulti rursus subsidio Regis Galliæ, qui hos instigabat, vt Carolum Ducem Brabãtiæ, qui tunc in Francia bello Regem ipsum infestabat, ea ratione frangeret. *Subsidium Regis Galliæ.*

Quæ quidem dum aguntur, rumor spargitur, quem & Caroli literæ mox confirmarunt, de pace inter Carolum & Regem Galliæ cõ-
D posita, ob quam cum in publica lætitia exultante Ciuitate tota, vigiles per noctem non satisfacerent officio, Leodienses clam omnibus occupata Ciuitate circa mediũ noctis vexillis regijs insigniti in foro vociferati sunt lingua Gallica, *Viue le Roy*, statimque cædem oppidanorum & præsidiariorum promiscue exorsi sunt. Inter eas angustias elabi qui potuerunt Traiectũ potissimum se contulerunt, reliqui ibidẽ trucidati sunt, inter quos Robertus Archidiaconus, & Canonici aliquot qui erant Episcopo maxime familiares. *Factiosi Episcopum capiũt.*

Postquam dies illuxisset, Episcopus, & legatus Pontificius & Humbercurtus dedita domo in qua erant, in fidem atque manũ se tradiderunt hostium, quos illi captiuos auexerunt, excepto Humbercurto, quem *Leodiũ abducunt.*

quem in campis dimiserunt, ea conditione, vt in pace apud Ducē impetranda ipsis esset auxilio, interim tamen captiuus māsit Dominus Ioannes de Vilde, cui & intra statutū diem, se in manū potestatemq; eius reuersurum esse pollicitus fuit. A

Episcopum ironia excipiunt. Multi autem Leodiensium accensis facibus Episcopo obuiam profecti aduentum gratulati sunt falsissima ironia, planeque tum de integro sese factis ab Episcopo abstraxerunt, & pro arbitrio suo cuncta gesserunt. Dignitates & officia publica distribuerunt quibus libuit. Dominus Ioannes de Vilde Prætor erat Leodiensis, cui tum Leodij quod libuit, licuit, stipatores eius erant magno numero viriditentorienses.

Præsidia ex Francia Tungros veniunt. Idibus porro Octobris Marescalcus Burgundiæ Dominus de Argne, & Philippus Sebandus ex Burgundia vnà cum sex aut septem milibus armatorum Tungros se contulerunt, quo factum est, vt Comitatus Lossensis eorum viribus resistere diutius non potuerit. B

ANNOTATIONES.

Vide Placentium & Commineum.

Expeditio Ducis Caroli & Regis Franciæ aduersus Leodienses, Ciuitatis expugnatio, deprædatio, & quædam alia externa. C

CAPVT XXXIII.

Carolus expostulat cum Rege Franciæ. ITaque nuntij euestigio in Franciam ad Carolum sunt missi, qui illum de successu rerum Leodiensium certiores facerent. Quibus auditis ille nimium commotus Peronæ vbi tum agebat, portas claudi iussit per vniuersum biduum, ita vt Rex Franciæ, qui eo colloquij & pacis gratia cum paruo Comitatu aduenerat, captum se quodammodo ratus non mediocriter timeret: interim tamen cum Carolus acriter cum illo expostularet, cur sub obtentu pacis insidias sibi istas strueret? Rex iuratus se harum rerum omnium ignarū esse, quo magis fidem faceret, Sacrum Christi Corpus in veritatis testimonium sumpsit, ac velut in vindictam factæ sibi à Leodiensibus contumeliæ, qui talia spargerent, promittit se vnà cum Carolo ad euertendum Leodium profecturum. D

Rex iuratus negat subsidiū à se datū Leodiensibus. *Expeditio Caroli & Regis Galliæ aduersus Leodiēses.* *Dux venit Lātinum.* *Velitātur Leodienses & multi cadūt.*

Carolus itaque vnà cum Rege castra mouit versus Leodium: ac 22. Octobris die Adolphus Rauestanus cum copijs ab ipso præmissis venit ante Leodium in pagum cui nomen est Lantinum. Quo mox etiam conuenerunt Burgundi illi, qui nuper Tungros venerant. Quæ quidem cum fieri viderent Leodienses eruptione in hos facta velitati sunt, sed mox Leodium abacti, non paucis interim hostium occisis.

Hoc

Hoc facto Dn. Ioannes de Vilde Episcopū conuenit, Lantinensem
A conflictum retulit, deque suorum casu, & hostium frequentia certiorem fecit; porroque rogauit, vt ad pacem impetrandam sibi adiutor esset, quo annuente, populi conuentus in palatium indictus est; Ibi Episcopus populo omnem operam suam pollicitus est. Ideoque inibi statutum fuit, vt Episcopus ipse in castra profectus coram cum Duce ac Rege de pace tractaret. Quocirca cū mox eodē die 25. in castra Lantinensia & inde porro hortatu Burgundorum Duci obuiam processisset, ac de pace locutus esset, non modo nihil impetrauit, sed etiam in castris detentus est, ne in Ciuitatem redire posset. Gaudebat enim Carolus, gaudebant & Borbonij fratres Episcopi, quod ea ciuitate emissus esset, quam ipsi euersum veniebant.

Ioānes de Vilde frustra de pace cum Duce agit.

B Cingitur itaque tandem obsidione ciuitas; ac Dux quidem vnà cū Rege ac Duce Mancouio castra metatus est ad portam S. Walburgis: Burgundi autem & Humbercurtus, item Dux Sabaudiæ atque exules Leodienses, qui castra sequebantur in propinquo ciuitatis erant ad portam sancti Laurentij. Cum his erat etiam Episcopus qui magnis precibus eo rem tandem deduxerat, vt pax coitura foret, si modo Francorum militum Duces vrbe voluissent excedere, donec fuissent conceptæ cōditiones pacis, soli enim Episcopo dedenda fuerat Ciuitas, qui solus vna cum suis eam ingressus in fidem recepturus erat, nec erat præter eum quisquam alius Princeps eam ingressurus. Cæterum cum Galli his cōditionibus obtemperare detrectarēt, spes
C omnis de pace concepta irrita facta fuit.

Ciuitas obsidione cingitur

Episcopus precibus instat pro pace frustra.

Vicesima igitur septima die circa portam S. Leonardi primus impetus ad Ciuitatem factus est, in quo assultu qui viriliter se gesserant equites aurati à Duce creati sunt, Euerardus scilicet ac Wilhelmus Arenbergij, Gerardus Panyer., & complures alij nobiles ex ditione Leodiensi.

Expugnatio Ciuitatis Leodiensis.

Non multo post quadam nocte Leodienses in castra Ducis ac Regis eruptione facta magnā stragem ediderūt, ac vix dubium quin ipsum Ducem, ipsumque Regem inibi capturi fuerint, si modo, vti constitutum erat, cæteri ex vrbe eis auxilio venissent. Ipsi itaque magno suorum numero amisso vix in vrbem reuerti potuerunt.

Erumpentes Leodienses magnā stragem edunt.

Secundo autem assultu facto tricesima die eiusdem mensis Octo-
D bris Leodium expugnatum atque captum est.

Ac primum quidem Burgundi, & illi, qui ad portam S. Leonardi erant, in Ciuitatem per mœnia irruperunt.

Deinde & ex altera etiā parte Dux vna cū Rege per portā Walburgis intrauit: cumq; ad forū vsque peruenissent, mox Rex Frāciæ strictum gladiū dextera tenens, sublata voce clamauit, *viuat Burgūdia* quo veluti classico milites incitati stragem ediderunt parcentes nemini: nulla nec ætatis nec sexus, nec ordinis habita ratione, obuiū quemq; peremerunt; multi in tumultu dilapsi in syluam Arduennam se abdiderunt, qui ibidem à nobilibus indigenis porro spoliati sunt.

Rex Galliæ veluti classicum ad stragē edit.

 Consul-

Illiberale Regis apophthegma. *Ciuitas exuritur.*

Consultantibus autem proceribus quid victor Dux cum Ciuitate facerèt, Rex Franciæ illiberali apopthegmate pronunciauit, exurendum ei esse nidum, qui pellere vellet aues: Ciuitas igitur tota succensa fuit, præter Canonicorum collegia octo, Monasteria, & templa & ædes sacerdotum: quæ causa fuit, vt non multo post restaurata vrbs fuerit. A

Spoliatur. *Daniel. 3.*

Præfectis exercitus sua quibusque portio vrbis spolianda atque diruenda assignata fuit, qui nihil ibi reliquũ fecerunt. Hæc fieri cœpta sunt die Dominica, ea hora qua cantabatur introitus missæ. *Omnia quæ fecisti nobis Domine in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis non obediuimus.*

Rex Franciæ & Episcopus Tricaricensis male de Leodio meriti.

Rex Franciæ qui spe vana subsidij eos ad rebellionem sæpius inuitauit, itemque Episcopus Tricaricensis Legatus Pontificius, qui spe consequendi Episcopatus Leodiensis etiam frigidã suffundebat, pessime de illa rep. meritus fuit. B

Detegitur Regis Frãciæ periurium. *Fugit timens cuti suæ.*

His ita peractis, dum omnia perlustrantur, literæ sunt repertæ Regis, quibus ille ad hanc rebellionem Leodienses instigauerat: qua re cognita, & ipse non parum timens cuti suæ, clam aufugit in terram suam, & retraxit quicquid oppidorum Carolo dederat superiori pace Peronensi, Peronam scilicet, Ambianum, & cæteras; & insuper edicto per totum regnũ sub pœna capitis vetuit, ne quis vel de hac ipsa Peronensi pace, vel de expeditione Leodiẽsi verba faceret, quæ vtraque Regi merito probrosa erant.

Episcopo iura integra relicta

Rege itaque sic dilapso, Dux Carolus rebus Leodij ex voluntate compositis in Brabantiam reuersus est: Episcopo quæ sua iura fuerant, integra omnia relicta sunt, qui mox inde Traiectum concessit. C

Humbercurtus autem, qui à Carolo Duce ibidem prouinciæ pacandæ relictus erat, Magistratus politicos creauit in vrbibus, iudicia confirmauit, reliquaque fecit volentibus, nolentibus, quæ ad remp. recte constituendã pertinerent. Quibus ad hunc modũ peractis Episcopus cum subditis suis, pacem habuit.

Pericula à prĩmatis, viriditẽtoriensium rapinis.

Interim tamen ex prædationibus & rapinis priuatis viriditẽtoriẽsium periculum non cõtemnendum fuit: Germani enim qui erant, concesserant Coloniam indeque noctu populabantur fines Leodiẽsium, Galli in Franciam se receperant, ac Duce Rasone, qui ibidem manserat, crebras faciebant irruptiones in Leodiensium agros, ac municipia: Quorum tamen magnam partem diligenti vigilia cõsecutus Episcopus in rotas obtruncatos sublimari fecit. D

Ordo S. Michaelis in Frãcia.

Hoc anno Rex Franciæ Ludouicus instituit ordinem equitum S. Michaëlis.

Anno 1470. Comes Vernicus fugatus ex Anglia confugit ad Francos: cœpitque piraticam exercere in naues mercatorum terræ Caroli, deinde stipatus Francis eiectorem suum Eduardum eiecit ex Anglia, qui venit ad Carolum, fortunam questus, accepit ab eo

ab eo milites, rediјt, vicit, regnumque recepit.

A Anno 1471. Papa Paulus 2. dum consistorium publicum lætus habuisset, nocte, quæ 26. Iulij sequebatur, in cubiculo suo, nullo mortalium præsente apoplexia percussus interijt: successit ei Sixtus 4. sedit à 9. die Mensis Augusti annis 12. mensibus 11. diebus 24. *Pontificū successio.*

Anno 1472. mense Ianuario circa festum Agnetis videri cœpit cometes horribilis, & durauit diebus 80. quo nūdum dissoluto alter apparuit: secuta sunt bella, pestis, fames multis in locis. *Cometæ*

Anno 1473. Carolus Burgundus Ducatum Geldriæ occupauit.

Eodem anno Episcopus Leodiensis vna cum Carolo Brabantiæ Duce Treueros ad Imperatorem Fredericum tertium profectus est B Mense Septembri, ibidemque illi homagium, vt vocant, fecit, de ijs prouincijs, quæ ab Imperio in Feudum tenet, vnde cum 2. die Decembris Leodium reuerteretur magna cum solemnitate exceptus fuit.

Anno 1474. nouem annorum induciæ inter Gallos & Anglos pactæ sunt.

Eodem anno Robertus Archiepiscopus Coloniensis à suis expulsus, qui tutorem patriæ Lantgrauium Hessiæ constituerant, à Carolo Brabantiæ Duce suppetias petijt, atque impetrauit. *Episcopus Leodiensis ad Imperatorem.*

C

ANNOTATIONES.

De Caroli Burgundi expeditione contra Leodienses, & Ciuitatis depredatione aliisq; per eundem Carolum & Regem Galliæ patratis inter alios bene scribit Illustrissimus clarissimusq; Cardinalis Piccolomineus Papiensis lib. 4. suorum commētariorū, cuius verba non inutiliter subijci posse existimaui, sic igitur ille.

Dum in hoc statu res Italæ agerent, lachrymabile interim nuntium Romam affertur, quo animi omnium non mediocriter sunt contristati. Significatum est enim Ciuitatem Leodiensem magnitudine atque opibus claram, quæ in omni casu Ecclesiæ fidē Romanæ sedis erat secuta, ferro atque igni ad internecionem deletam, nulla ætatis, sexus, vel sacrorum habita ratione.

Eam vero cladem vnico Caroli Burgundorum Ducis, & Ludouici D Gallorum Regis impetu irrogatam, qui ad tantum facinus animos & arma iunxissent. Eam ego non ab re censui 4. huic libro mandādam, quo nostris Pontificibus esse documento possit, quantū sæculi Principibus oporteat credi, quantumque adhiberi curæ conueniat, ne ij pastores plebibus dentur, quorum vel ætate, vel ambitione, pro pane lapis, & pro ouo scorpius (iuxta verbum Domini) offeratur.

Igitur sedente nuper Callisto 3. petebat Philippus Caroli pater, vt Ludouicus, qui in Borboniorum familia genitus erat ex filia, Leodiensi præficeretur Ecclesiæ, quam Ioannes annorum iam multorū Præsul, missis ad Pontificem documentis parabat dimittere. Sed ea

res

res cum propter iuuenilem ætatem, quæ vigesimū nundum annum attigerat, Pontificijs legibus esset cōtraria, Calisto parum & patribus probatur, videbanturque vno consilio omnes non assensuri, nisi maiores causæ ad impetrandam rem afferrentur. A

Erat eodem tempore Præcipuum Pontifici studium parandæ classis in Turcos, quæ ad redimendam Constantinopolim duceretur; miseratque propterea in omnem Italiæ partem Sacerdotes quæstores, qui futuri operis prædicatione condonationibusque peccatorum, eiusce modi subsidia cōpararent. Ad ripam quoque Tyberis vaticano proximam comportari materiam, & triremes fabricari sine intermissione curabat, nulla de re aliqua vel loquens gratius, vel audiens.

Id vero studium cum ad Philippum significationibus multis esset perlatum, senili & ipse obsequens animo, quod iure de Ludouico negatum erat, promissis artificiosis aggreditur. Spondet si impleatur quod cupit, missurum se terra & mari grādia ad cōceptum opus subsidia, quæ facilia sibi futura essent, & magnopere conatum Ecclesiæ adiutura. Totam hanc sponsionē ea dictorū scriptorūque constantia firmat, vt nil minus iam putaretur, quam non facturum illū quod tam asseueranter aiebat. B

Credidit senex Calistus primum explendo desiderio intentus; mox etiam in eandem sententiam traductis Patribus Philippo est obsecutus, ciuitatisque tam populosæ administrationem iuueni credidit, munerū Ecclesiæ omnino inexperti; æstimans annorum paucorum iacturam emolumento tanti boni pensari æquo animo posse. Sed accidit diuino iudicio, vt malo inchoata initio calamitosum mox exitum caperent. Nam neque tantarum promissionum fructus perceptus est, & fundamenta sunt posita totius, quæ super inducta est cladis. C

Hunc ergo pastorem plebs illa, & si longe inferiorem priore suo annis meritisque videbat, gratiam tamen Ducis sequuta, acquieuerat facto, sperans mox vt per ætatem licuisset, sumpturum sacra Ludouicum, atque eorum Antistitem pleno Ciuitatis Imperio præfuturum.

Aliquamdiu igitur in hunc modum sine dissensione processit res, cum tamen Ludouicus fortuna suorum clarior Leodiēsium legibus, quas ante eum seruarant cæteri, aduersaretur sæpe, & ab Ecclesia errans lasciuiorem vitam tanto indignam sacerdotio degeret. D

Procedentibus annis, idoneus iam ad consecrationem factus, ad eam, peragendam, celebrandam, vnanimi omnium voluntate est postulatus. Quod ille siue quod à religione adhuc esset auersus, siue quod à suis eam necessitatē imponi grauate acciperet, cū cōtumacius pernegasset, oriri inter eos apertæ cōtentiones sunt cœptæ; atque ita in dies adauctæ, vt minus iam natura elatus populus se vereri eius dignitatem, timereque iurisdictionem inciperet.

Vereban-

Verebantur ne ſacrorum dilatio eo traheretur conſilio, vt ſæcula-
A ris adminiſtrationis inducta conſuetudine, Epiſcopũ ſuum dediſceret ciuitas, vicinique Ducis paulatim ſubiret imperia, quã illi rem morte quauis grauiorem putabant.

Conflictantibus in hunc modum Epiſcopo & plebe, creſcebat in dies aduerſus Eccleſiã rebellio; iamque miniſtris eius poteſtates quę-dam ademptæ erant, quæ nullis denuntiationibus reduci in locum priſtinum poterant.

Itaque Carolus Philippi Ducis filius qui natura vehemens erat, ſuperarique genus ſuum ciuili contentione dolebat, magnis precibus à Pontifice petit, vt dignitatem impugnatæ Eccleſiæ adimi per
B ſubditorum violentiam non ſinat; ſed temeritatem populi ſuperbientis cenſurarum irrogatione contineat. Quod ille cum Leodienſi ſedi & communi aliorum dediſſet exemplo; non multo poſt contempta etiam Romani Patris poteſtate, ciuitati & agro ſacris eſt interdictum; inuocatuſque ad præſidium per iudices Dux bellum Leodienſibus intulit.

Pugna autem non longe à muris commiſſa, occiſis quamplurimis, reliqui in fugam conuerſi ſunt, ac ciuitas eodem impetu capta. Quæ vt ad nouam poſthac contumaciam calamitatum continuatione languidior fieret, dirui in circuitu muros iuſſit, tributumque imperauit, quantum redimendis comparati exercitus ſtipendijs ſatis
C ſuo iudicio videretur: quodque omnibus acerbius habitum eſt, eos qui per ætatem ferre arma iam poterãt, vno edicto in exiliũ expulit, paucis quibuſdam ad rei familiaris cuſtodiã cum muliebri ſexu intus relictis.

Hac tanta clade Romam perlata, miſeratus Pontifex Eccleſiæ plebiſque fortunam, legatum ex referendariorũ ordine proficiſci illuc iuſſit, qui & obtemperari Ludouico Epiſcopo, & diſſidentes animos ſuo interuentu conciliari curaret, reducendis quoque exulibus, leuãdiſque tributis quam poſſet operam penderet. Erat is Honofrius Tricaricenſis præſul, homo Romanus in familia locupleti, quæ S. Crucis dicitur, natus.

Ad hunc igitur, cum Agrippinam Coloniam maturato itinere
D perueniſſet, Leodienſis legatio aduentu huius præſcia acceſſit, ſummis obſecrationibus petens, vt quanto poſſet celerius, Leodium properaret, reliquiaſque diſpulſæ plebis redditis ſacris conſolaretur.

Quorum ille deſiderijs obſecutus ad oppidum Aquiſgranenſe conceſſit, milia paſſuum viginti à Leodio poſitum. Ibi dierum nonnullorum mora cognoſcendum putauit, quo animo præſul & populus ad ſuſcipienda monita Romani Pontificis eſſet. Eos vt ſentire idem, & in omnia paratos cognouit, itinere continuato à quarto miliario, præſulem clerumque, & magiſtratus vrbanos

Z obuios

obuios habuit, singulosque iureiurando adigens parituros decretis quæcumque ipse tulisset, pœnas Apostolicas sustulit; benedicensque populo, summa omnium exultatione ciuitatem ingressus. A

Cumque is dies vigiliarum esset Apostolorũ Petri & Pauli, ad ædẽ cathedralem procedens, solemne sacrum vespertinum cantauit, assistente plebe, quæ vt in paucitate frequens ad visendum cõuenerat. Postridie quoque Ludouicus ipse, qui monitu legati consecrationem Episcopalem iam acceperat, primis suis missarum solemnibus esto-peratus, Dominicũque Sacramentũ tota vrbe, legato & populo prosequente, manibus suis circumtulit. Erant gaudiorũ plena omnia respirareque tum primũ ex longa fatigatione miseri videbãtur, dissensionem omnem initio hoc sublatam putantes. B

Id modo supererat, vt exulum quoque & tributorum sua ratio haberetur, amodoq; Ciuitatis mœnibus parceretur, quæ Ducis Imperio sine intermissione deijciebantur.

Postremo vt leges patriæ redderẽtur, sine quibus nil quietis habitura reliqua putabantur.

Igitur horum causa ad Carolum profectus legatus est: sed in tempora incidit, quæ rebus agendis nullum erant contraria. Ducebat ille per eos dies vxorem Britannorum Regis filiam, minusque diligenter propter nuptiarum solemnia alienum quicquam intelligere poterat. Ijs vero absolutis, cum etiam tantum audisset legatum, nil ob eam causam certum decreuit, quod bellũ aduersus Regẽ Gallorum gerens socijs Britonibus in auxilium properabat, quos magnis copijs premi nunciabatur. Id tantũ de postulatis legato concessit, vt cũ Præsule, & populo quæ viderentur cõponeret, conuentaque referret ad se confirmanda decreto suo, vel respuenda. C

Hac promissione Tricaricensis reuersus, tractare de omnibus cum præsule exulibus cœpit, sperans se conditionem aliquam inuenturũ, qua semianimem populum suscitare, quietemque statuere suspensis animis posset.

Sed dum in his sine intermissione laborat, Episcopus moræ impatiens suas iuueniles cupiditates secutus, ad pro- ximum oppidum suæ ditionis Traiectũ secessit. Cuius rei occasione, simul quod diuturnius inter Regem & Ducem futurũ bellum iudicabatur, plurimi exulum qui in proximas syluas ex prælio aufugerãt, ad numerũ quinque milia, resistente nemine Leodium redière; quos statim & reliqui sunt consecuti inermes ac nudi, syluestribus tantum truncis, & fundis lapidibusque armati. D

Reditus huius, populari quidẽ multitudini, id consiliũ fuit, vt clerũ omnem, cuius nomine tanta mala acciderant, vno impetu spoliarẽt; grauioribus autem paucis, vt pœnitentiæ significatione, reditum sibi in patriam pacemque deposcerent.

Itaque horum suasu ad legatum vna voluntate omnes accedunt, multa per nouitatem facti timẽtem, orantque vt se deprecatore iam tandem

tandem vitæ eorum misereatur Episcopus, plebemque dispersam, ac
A beſtiarum more in latibulis agentem perire in ſyluis fame, creditaſque animas vna cum corporibus perire non ſinat, ſibi quidē id animi eſſe, vt illius ſubſint imperio, ac tanquam miniſtrum Dei Dominumque ciuitatis accipiāt, porro vt opificijs intenti in ſudore vultus panē quærant, & quotidianis obſequijs famulentur. Hortantur quoque vt ſupremas has preces miſeræ plebis non negligat, quā eo calamitatis adductam intelligat, vt ſi ſe contemptam nunc videat, timendum ſit ne ciuitatem, & clerum, ſacraque & ſe inſuper ipſam vna impietate inuoluat.

His auditis Legatus miſerans multitudinis faciem, quæ veſtitu in
B ſyluis diſciſſo, capillorumque & Barbarum promiſſionem ſylueſtriū hominum inſtar habebat, omnes in forum ad cōcionem vocatos benignis verbis alloquitur. Docet quanto in honore haberi Epiſcopos velit Eccleſia, quid in cōtemnentes ſacræ leges decernant. Illos quidem in patrem hunc ſuum paulo contumaciores fuiſſe, diutiuſque quam par videretur in contentionibus perſtitiſſe. Quam ob cauſam coactus ille ſit Auūculi Ducis auxilium implorare. Magno eos victos tuliſſe prælio conditiones, quæ imperari victis à victoribus ſoleant. Miſſum ſe à Pontifice ad conſolandū populum, & ſubleuanda onera eſſe, feciſſeque in eam diem quæ tulerint vires. Reddita iam Ciuitati ſacra, ad conſecrationem Ludouicum inductum, cuius dilatæ cauſa tanta mala accidiſſent, ad tollenda reliqua ſe etiam ad Ducem profe-
C fectum eſſe, facultatemque tractandorum omnium accepiſſe. Opus hoc totum bona ſpe inchoatū, ſed vereri ne hic eorum repētinus ad vrbem acceſſus, ſucceſſum ſuis laboribus adimat. Proinde deponant quamprimum arma, quietique rerum exitum præſtolentur: cogitēt vero ſi tumultuari pergant, quid Epiſcopo in eos, & quid ſibi, & quid Duci futurum indignationis merito ſit, qui prælio pulſos, muriſque nudatos, tanta in ſe audere nunc videat. Ipſum quidem, niſi monitis pareant, abiturum ilico ciuitate, nunciaturumque Pontifici, quantum obſtinatiōis apud eos inuenerit, ad quorū ſalutem procurādam ſit miſſus.

Ad has eius exhortationes cum reſpondiſſent quidam, neceſſitate
D impulſam multitudinem, quod viuere in ſyluis non poſſet, domum reuerſam, Ducique, & Epiſcopo, quæcunque in ſe eſſent, paratā præſtare: pati autem non poſſe alienis quam Eccleſiæ dominis ciuitatem ſubeſſe, mortemque (ſi ita opus ſit) huius vnius rei cauſa, intrepide adituram.

Legatus eos iterum conſolatus, vt diſceptationibus in tanto periculo finem faceret, magna voce quæ à tota concione exaudiri poſſet, poſtulauit, an parati eſſent poſitis armis, ſuis & Epiſcopi Imperijs, vt ante promi ferant, auſcultare. Ad quam vocem multitudo omnis, diuturno miſeriarū tœdio in queſtus & lachrymas cōmota, protenſis ad eum manibus pacē & miſericordiā acclamabat, precās identidem,

vt conciliarentur tandem Episcopo,& in patria esse cum parentibus & liberis liceret, ne laniati à feris passim per syluas, impio mortis genere necarentur: arma, quæ retinendæ vitæ causa sumpsissent, quāprimum iusserit, posituros. A

Id vero cum ad eius imperium statim fecissent, Legatusq̀ue propterea salutem eorum curæ sibi futuram dixisset, quieuêre paulũ omnia; ciuitasque ab impetu furentis populi est cõseruata, externis post paulo cladibus occasura.

Igitur Legatus assumptis secum principibus multitudinis huius, Traiectum se ad Episcopum confert,& causam miserorum quammaximis potest, precibus agit: iamque dierum nonnullorum diligentia rem eo redegerat, vt reconciliatus Ludouicus ad oppidũ Tungrum, quod inter Leodium Traiectumque medium est,secum accederet,indeque repetendam ciuitatem statueret. B

Conuenerat autem vt turba omnis pœnitentiæ significandæ causa effusa obuiam inermis,& supplex à transeunte misericordiã precaretur: illi vero liceret, quãto apparatu bellico vellet ciuitatem intrare, dominatumque in se omnẽ suscipere, & sua volũtate omnibus moderari.

Ea dum ad certam designatam diem perfici debent, Dux interim, qui accepto tam audacis motus nuncio vehementer erat commotus, ad Episcopum scribit vt tractatum omnem, quicumque cum Leodiensibus haberetur, abrumperet, seque vltorem propediem expectaret, atque vt sine periculo fieri id posset, quatuor milia delectorũ militum eius præsidio mittit. Erat Duci iam pene explorata spes constituendæ cum Rege pacis, quæ cum socijs Britonibus iam constituta, (quorum causa bellum susceptũ erat) faciliorem suam videbatur efficere. C

His ergo intellectis Ludouicus,quod in potestate Caroli esset,dicto obsequitur, cunctaque dissoluẽs, præsidio quod erat missum eodem loco se continet, maiorum copiarum aduentum operiens.

Id ergo conspicati Leodienses,quorum in vtramque partem,& ad humilitatem & ad contumaciam vehemens erat natura,aliam (vt in desperatione rerum fit)salutis rationem adorti, proxima nocte armata duorum milium manu Tungrũ maximo silentio accedunt, oppidumque ingressi, quod in recenti Ducis victoria deiectis muris aditus per ruinas habebat,eodem silentio ad Episcopũ penetrant:suamque primum tum aliorum, qui secum erant domos circumsistentes, impetum in præsidiarios faciunt, nudosque & re subita perturbatos facile opprimunt: si qui effugere in tumultu casu aliquo poterant, ij contendebant Traiectum,erantque clamoribus & gemitu morientiũ omnia perturbata. D

Episcopus vero suorumque nonnulli, qui ad intimam custodiam excubabant, perfosso statim coniunctæ domus pariete, in qua diuertebat Legatus, intra cubiculum eius refugerant, fortunamque aliorum

rum pauidi expectabant. At Legatus qui ab initio tumultus inermis
A in vicum erat progressus, cognitis statim Leodiensibus, Duces eorum, qui cæde fugientium bacchabantur, vocari ad se multis suasionibus contendebat, casuque peranxius erat. Eos tandem venientes cum lachrymis rogat, Quamnam ob causam eo miseri accessissent, atque inter deprecatæ pacis tractatus tantum nunc scelus admitterent. Illi erant madentes sanguine, & exitu adhuc rerum suspensi, perturbata voce respondent, quod ad Episcopum tanta viderint missa præsidia, vltionemque suam sint veriti, illuc eos venisse mala consilia præuenturos, ne interim obtentu impendendæ veniæ ciuitati exitium pararetur: petere id quod ad salutem reliquum arbitrarentur, vt ipse cum Episcopo eo ex loco Leodiũ properẽt, quoniã
B & reuereri Dominumque Ciuitatis Ludouicum statuere certum sit omnibus. Id ni fiat propositum multitudini esse, eos atque oppidum vno eius noctis incendio absumere.

Legatus instantem necessitatem cognoscens, quod animos ad ea quæ minitarentur, incensos videret, accepta fide ne quem vltra occiderẽt, de accessu ad ciuitatem agere cum Episcopo cœpit. Quo statim (vt in tanto periculo necessariũ erat) in sententiã traducto, nullo tumultu ambo Leodium redière, comitante multitudine, non quæ vicisset, sed quasi quæ dominos suos ex aliorum captiuitate per vim receptos domum reduceret. Lætabantur omnes, & tota Leodiensis Ecclesia restituto Præsule erat in gaudio.

C Ii quoque qui in Tungro superfuerãt cædi, libertati pristinæ reddebantur, cũ honoribusque remittebantur ad suos. In ijs erat Dux præsidij paulo ante ad Episcopum missi, quem in latebris adinuentum, vt ad Carolum proficisceretur, veniamque & pacem multitudini oraret, magnis obtestationibus induxerunt.

Dux vero, qui nundum his acceptis, ad vltionem nihilominus tumultuosi reditus properabat, audita etiam Tungrensi audacia, nullo furori concesso spatio, pacem ilico cum Rege constituit impetrata conditione, vt præsentia sua atque exercitu conatum hunc adiuuaret.

Itaque ambo ciuitatẽ Leodiensem mouentes, à miliario vigesimo constitère, præmissis tribus milibus Burgundorũ, qui vrbi appropin-
D quantes Duces cum reliquis copijs expectarent.

Leodienses tanto hominũ numero ad se iri videntes, quantũ vix Gallia reliquum per id tempus in armis habebat, necessario vel moriendum etiam, vel relinquendam excidio patriam cognoscebant. Itaque vt eorũ erat in magnis rebus ferocia, ratione aliquando parũ expensa, ad extrema perferenda se firmant: Tungrensemque fortunã sperantes, adoriri noctu propinquos Burgundos instituũt, quos non totis octo milibus passuum adesse constabat.

Itaque de secũda vigilia populariter egressi, magnis animis in eos tẽdebãt: illi vero proximo ad Tungrũ casu admoniti, vigiles in armis agebant.

terius perceptis clamoribus desperatione alterni subsidij conuerteretur in fugam. A

Vt vero etiam perturbatius confunderentur omnia, iubent cupas innumeras secum portari nitro & pice completas, quæ primo adortu accensæ in illorum tabernacula locis omnibus iacerentur, atque inde flamma excita malo ancipiti trepidantes inuaderet.

Condictis omnibus ad designatum opus disceditur animis quam successu maioribus. Peruenerat iam ad Regias statiões Gozonus nũdum intellectus, expectabatque vt à Bureno signum acciperet, quo significaretur ad Philippi castra à se quoque accessum, & pugnam cõmissam esse.

Sed is dum tardius cõdictum exequitur, Gezoniani quidam moræ impatientes ad tentoria Ducis regisque furtim prolapsi, incendere ea cœperunt, & ferocius hostibus insultare: quo factũ est, vt clamore statim sublato, & à Philippensibus inde excepto, vtrobique armatus exercitus Leodienses ab incepto terruerit. B

Orta luce indignati ambo, quod tot iam cladibus attritus populus, nocturno etiam incursu vitam suam petisset, ocyus Philippo imperant, vt qua parte muri essent disiecti, conferto agmine irruptionem tentaret, ipsique ex eo, vbi tendebant, loco producto exercitu idem conarentur.

Pugna incepta, magna contentione vtrimque res gerebatur, his annitentibus vt conceptæ iracundiæ facerent satis, illis vt coniuges, liberos parentesque supremo illo certamine ab interitu vendicarent. C

Sed longe impar Leodiensium fiebat congressus, quod hostes numero pugnatorũ, & apparatu omniũ rerum instructissimi erant; vrbana autem turba nec assueta bellis, nec armata satis, multis acceptis cladibus ad paucitatem redierat.

Quamobrem paulatim submotá loco, & cadentiũ numero debilior facta cedere propugnaculis, liberumque ingressum irrumpentibus dare coacta est. Ita vno tempore duobus ex locis Burgundi calamitatem miserrimam intulêre. Eorũ vero qui adhuc integri erant, ad hominum circiter viginti, cum imbelli multitudine in forum subito confugerunt, obstructisque aditibus vt in articulo illo licuit, noctem expectabant per quam reductis in castra exercitibus educere suos ad fugæ societatem possent. D

Sed ea re intellecta, euestigio Dux Ciuitatem omnem locaque imprimis foro proxima iubet incẽdi, cuius mali necessitate cõpulsi illi relictis omnibus ad syluas proximas se contulerunt.

Clerus inspecta iam ante ciuitatis fortuna, in sua quisque Ecclesia clausis ianuis se continebat, vestibus sacris indutus & SS. reliquias atque adeo ipsum Dominicum Sacramentũ ad deprecandam misericordiam manibus præferens.

Idem religionũ virginũq; cœtus pro sua quæque cõditione egêre: Sed

Sed nihil inter arma sceleratæ militum manus incontaminatum
A liquêre, refractis portis sacra omnia in lachrymabilem direptionem
sunt data, sanctuaria Dei tota vrbe incensa, spoliati sacerdotes atque occisi, tum nec parietibus templorum etiam parsum, in ipsam autem imbellem turbam tanta impietate sæuitum est, vt nulli sexui, ætati, aut ordini ignotũ voluerint. Infantes allisi parietibus sunt, puerperæ confossæ, pleræque virgines stupratæ primo, mox strangulatæ, senes quoque & pueri eodem quo pugnantes habiti loco.

Quin & illud ad malorum cumulum accedit, vt parentes cum matribus, filijs, & omni prole inualida fune vno constricti ad acerbitatem interitus in profluentem mosam deijcerentur, in me-
B dijsque diuinis, dum astat Sacerdos altaribus, & Domini corpus sanguisque inter manus versantur, sacræ patinæ & calices impie raperentur, vt merito de tam sæuis hostibus emitti ad vltorem Dominum vox illa Prophetæ lamentabilis possit:

Domine Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: Posuerunt Hierusalem in Pomorum custodiam, posuerunt morticinia seruorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ, effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.

Interim autem hæc tam fœda crudelitatis ministeria, Ludouicus Rex amicæ semper ciuitatis calamitate confusus, quæ in il-
C lum pugnans nomen eius clamoribus inuocabat, plane iam facti pœnitens, in proximas regni sui regiones exercitu abducto concessit.

Dux vero dimissa vrbe prædonibus, ipse cum expeditis equitibus ad insequendos qui fugerant continuo profectus est.

Sed vbi asperitate syluarum ne inueniri quidem illos, nedum capi posse intellexit, regressus Leodium, tota passim ædificia deijci imperauit, ne profugis spes vlla reditus superesset, mox quoque Traiectum contendens, magistratum, qui salutis fidem ab Episcopo ante acceperat, vinctusque nihilominus illuc fuerat deportatus, strangulari, & in profluentem abijci iussit.

D Eandem fortunam vicina quoque nonnulla oppida, quæ Leodienses adiuuerant, mox subiêre.

Hic finis contentionum fuit, atque hunc occasum celeberrima quondam ciuitas tulit, victorijs nobilitata innumeris, & à Romanis Imperatoribus condita, clero autem ante alias Germanicas Ecclesias clara, diuini vero cultus, ornamentorũque sacrorum cum sanctissimum tum locupletissimum domicilium. Cuius quidem ante has calamitates is animarum numerus fuit, vt censu habito, centum & viginti milium intra muros tantum continere inuenta sit.

Illiberale Regis apophthegma. *Ciuitas exuritur.*

Consultantibus autem proceribus quid victor Dux cum Ciuitate faceret, Rex Franciæ illiberali apopthegmate pronunciauit, exurendum ei esse nidum, qui pellere vellet aues: Ciuitas igitur tota succensa fuit, præter Canonicorum collegia octo, Monasteria, & templa & ædes sacerdotum: quæ causa fuit, vt non multo post restaurata vrbs fuerit. A

Spoliatur. *Daniel. 3.*

Præfectis exercitus sua quibusque portio vrbis spolianda atque diruenda assignata fuit, qui nihil ibi reliquũ fecerunt. Hæc fieri cœpta sunt die Dominica, ea hora qua cantabatur introitus missæ. *Omnia quæ fecisti nobis Domine in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis non obediuimus.*

Rex Franciæ & Episcopus Tricaricensis male de Leodio meriti.

Rex Franciæ qui spe vana subsidij eos ad rebellionem sæpius inuitauit, itemque Episcopus Tricaricensis Legatus Pontificius, qui spe consequendi Episcopatus Leodiensis etiam frigidã suffundebat, pessime de illa rep. meritus fuit. B

Detegitur Regis Fràci e periurium. *Fugit timens cuti suæ.*

His ita peractis, dum omnia perlustrantur, literæ sunt repertæ Regis, quibus ille ad hanc rebellionem Leodienses instigauerat: qua re cognita, & ipse non parum timens cuti suæ, clam aufugit in terram suam, & retraxit quicquid oppidorum Carolo dederat superiori pace Peronensi, Peronam scilicet, Ambianum, & cæteras; & insuper edicto per totum regnũ sub pœna capitis vetuit, ne quis vel de hac ipsa Peronensi pace, vel de expeditione Leodiẽsi verba faceret, quæ vtraque Regi merito probrosa erant.

Episcopo iura integra relicta.

Rege itaque sic dilapso, Dux Carolus rebus Leodij ex voluntate compositis in Brabantiam reuersus est: Episcopo quæ sua iura fuerant, integra omnia relicta sunt, qui mox inde Traiectum concessit. C

Humbercurtus autem, qui à Carolo Duce ibidem prouinciæ pacandæ relictus erat, Magistratus politicos creauit in vrbibus, iudicia confirmauit, reliquaque fecit volentibus, nolentibus, quæ ad remp. recte constituendã pertinerent. Quibus ad hunc modũ peractis Episcopus cum subditis suis, pacem habuit.

Pericula à priuatis, viriditẽtoriensium rapinis.

Interim tamen ex prædationibus & rapinis priuatis viriditẽtoriẽsium periculum non cõtemnendum fuit: Germani enim qui erant, concesserant Coloniam indeque noctu populabantur fines Leodiẽsium, Galli in Franciam se receperant, ac Duce Rasone, qui ibidem manserat, crebras faciebant irruptiones in Leodiensium agros, ac municipia: Quorum tamen magnam partem diligenti vigilia cõsecutus Episcopus in rotas obtruncatos sublimari fecit. D

Ordo S. Michaelis in Fràcia.

Hoc anno Rex Franciæ Ludouicus instituit ordinem equitum S. Michaëlis.

Anno 1470. Comes Vernicus fugatus ex Anglia confugit ad Francos: cœpitque piraticam exercere in naues mercatorum terræ Caroli, deinde stipatus Francis eiectorem suum Eduardum eiecit ex Anglia, qui venit ad Carolum, fortunam questus, accepit ab eo

ab eo milites, rediјt, vicit, regnumque recepit.

A Anno 1471. Papa Paulus 2. dum consistorium publicum lætus habuisset, nocte, quæ 26. Iulij sequebatur, in cubiculo suo, nullo mortalium præsente apoplexia percussus interijt: successit ei Sixtus 4. sedit à 9. die Mensis Augusti annis 12. mensibus 11. diebus 24. *Pontificū successio.*

Anno 1472. mense Ianuario circa festum Agnetis videri cœpit cometes horribilis, & durauit diebus 80. quo nūdum dissoluto alter apparuit: secuta sunt bella, pestis, fames multis in locis. *Comete*

Anno 1473. Carolus Burgundus Ducatum Geldriæ occupauit.

Eodem anno Episcopus Leodiensis vna cum Carolo Brabantiæ Duce Treueros ad Imperatorem Fredericum tertium profectus est B Mense Septembri, ibidemque illi homagium, vt vocant, fecit, de ijs prouincijs, quæ ab Imperio in Feudum tenet, vnde cum 2. die Decembris Leodium reuerteretur magna cum solemnitate exceptus fuit.

Anno 1474. nouem annorum induciæ inter Gallos & Anglos pactæ sunt.

Eodem anno Robertus Archiepiscopus Coloniensis à suis expulsus, qui tutorem patriæ Lantgrauium Hessiæ constituerant, à Carolo Brabantiæ Duce suppetias petijt, atque impetrauit. *Episcopus Leodiensis ad Imperatorem.*

C

ANNOTATIONES.

De Caroli Burgundi expeditione contra Leodienses, & Ciuitatis deprædatione aliisq; per eundem Carolum & Regem Galliæ patratis inter alios bene scribit Illustrissimus clarissimusq; Cardinalis Piccolomineus Papiensis lib. 4. suorum commētariorū, cuius verba non inutiliter subijci posse existimaui, sic igitur ille.

Dum in hoc statu res Italæ agerent, lachrymabile interim nuntium Romam affertur, quo animi omnium non mediocriter sunt contristati. Significatum est enim Ciuitatem Leodiensem magnitudine atque opibus claram, quæ in omni casu Ecclesiæ fidē Romanæ sedis erat secuta, ferro atque igni ad internecionem deletam, nulla ætatis, sexus, vel sacrorum habita ratione.

D Eam vero cladem vnico Caroli Burgundorum Ducis, & Ludouici Gallorum Regis impetu irrogatam, qui ad tantum facinus animos & arma iunxissent. Eam ego non ab re censui 4. huic libro mandādam, quo nostris Pontificibus esse documento possit, quantū sæculi Principibus oporteat credi, quantumque adhiberi curæ conueniat, ne ij pastores plebibus dentur, quorum vel ætate, vel ambitione, pro pane lapis, & pro ouo scorpius (iuxta verbum Domini) offeratur.

Igitur sedente nuper Callisto 3. petebat Philippus Caroli pater, vt Ludouicus, qui in Borboniorum familia genitus erat ex filia, Leodiensi præficeretur Ecclesiæ, quam Ioannes annorum iam multorū Præsul, missis ad Pontificem documentis parabat dimittere. Sed ea

res-

res cum propter iuuenilem ætatem, quæ vigesimũ nundum annum attigerat, Pontificijs legibus esset cõtraria, Calisto parum & patribus probatur, videbanturque vno consilio omnes non assensuri, nisi maiores causæ ad impetrandam rem afferrentur. A

Erat eodem tempore Præcipuum Pontifici studium parandæ classis in Turcos, quæ ad redimendam Constantinopolim duceretur; miseratque propterea in omnem Italiæ partem Sacerdotes quæstores, qui futuri operis prædicatione condonationibusque peccatorum, eiuscemodi subsidia cõpararent. Ad ripam quoque Tyberis vaticano proximam comportari materiam, & triremes fabricari sine intermissione curabat, nulla de re aliqua vel loquens gratius, vel audiens.

Id vero studium cum ad Philippum significationibus multis esset perlatum, senili & ipse obsequens animo, quod iure de Ludouico negatum erat, promissis artificiosis aggreditur. Spondet si impleatur quod cupit, missurum se terra & mari grãdia ad cõceptum opus subsidia, quæ facilia sibi futura essent, & magnopere conatum Ecclesiæ adiutura. Totam hanc sponsionẽ ea dictorũ scriptorũque constantia firmat, vt nil minus iam putaretur, quam non facturum illũ quod tam asseueranter aiebat. B

Credidit senex Calistus primum explendo desiderio intentus; mox etiam in eandem sententiam traductis Patribus Philippo est obsecutus, ciuitatisque tam populosæ administrationem iuueni credidit, munerũ Ecclesiæ omnino inexperti; æstimans annorum paucorum iacturam emolumento tanti boni pensari æquo animo posse. Sed accidit diuino iudicio, vt malo inchoata initio calamitosum mox exitum caperent. Nam neque tantarum promissionum fructus perceptus est, & fundamenta sunt posita totius, quæ super inducta est cladis. C

Hunc ergo pastorem plebs illa, & si longe inferiorem priore suo annis meritisque videbat, gratiam tamen Ducis sequuta, acquieuerat facto, sperans mox vt per ætatem licuisset, sumpturum sacra Ludouicum, atque eorum Antistitem pleno Ciuitatis Imperio præfuturum.

Aliquamdiu igitur in hunc modum sine dissensione processit res, cum tamen Ludouicus fortuna suorum clarior Leodiẽsium legibus, quas ante eum seruarant cæteri, aduersaretur sæpe, & ab Ecclesia errans lasciuiorem vitam tanto indignam sacerdotio degeret. D

Procedentibus annis, idoneus iam ad consecrationem factus, ad eam, peragendam, celebrandam, vnanimi omnium voluntate est postulatus. Quod ille siue quod à religione adhuc esset auersus, siue quod à suis eam necessitatẽ imponi grauate acciperet, cũ cõtumacius pernegasset, oriri inter eos apertæ cõtentiones sunt cœptæ; atque ita in dies adauctæ, vt minus iam natura elatus populus se vereri eius dignitatem, timereque iurisdictionem inciperet.

Vereban-

Verebantur ne sacrorum dilatio eo traheretur consilio, vt sæcula-
A ris administrationis inducta consuetudine, Episcopũ suum dedisceret ciuitas, vicinique Ducis paulatim subiret imperia, quã illi rem morte quauis grauiorem putabant.

Conflictantibus in hunc modum Episcopo & plebe, crescebat in dies aduersus Ecclesiã rebellio; iamque ministris eius potestates quędam ademptæ erant, quæ nullis denuntiationibus reduci in locum pristinum poterant.

Itaque Carolus Philippi Ducis filius qui natura vehemens erat, superarique genus suum ciuili contentione dolebat, magnis precibus à Pontifice petit, vt dignitatem impugnatæ Ecclesiæ adimi per
B subditorum violentiam non sinat; sed temeritatem populi superbientis censurarum irrogatione contineat. Quod ille cum Leodiensi sedi & communi aliorum dedisset exemplo; non multo post contempta etiam Romani Patris potestate, ciuitati & agro sacris est interdictum; vocatusque ad præsidium per iudices Dux bellum Leodiensibus intulit.

Pugna autem non longe à muris commissa, occisis quamplurimis, reliqui in fugam conuersi sunt, ac ciuitas eodem impetu capta. Quæ vt ad nouam posthac contumaciam calamitatum continuatione languidior fieret, dirui in circuitu muros iussit, tributumque imperauit, quantum redimendis comparati exercitus stipendijs satis
C suo iudicio videretur: quodque omnibus acerbius habitum est, eos qui per ætatem ferre arma iam poterãt, vno edicto in exiliũ expulit, paucis quibusdam ad rei familiaris custodiã cum muliebri sexu intus relictis.

Hac tanta clade Romam perlata, miseratus Pontifex Ecclesiæ plebisque fortunam, legatum ex referendariorũ ordine proficisci illuc iussit, qui & obtemperari Ludouico Episcopo, & diffidentes animos suo interuentu conciliari curaret, reducendis quoque exulibus, leuãdisque tributis quam posset operam penderet. Erat is Honofrius Tricaricensis præsul, homo Romanus in familia locupleti, quæ S. Crucis dicitur, natus.

D Ad hunc igitur, cum Agrippinam Coloniam maturato itinere peruenisset, Leodiensis legatio aduentu huius præscia accessit, summis obsecrationibus petens, vt quanto posset celerius, Leodium properaret, reliquiasque dispulsæ plebis redditis sacris consolaretur.

Quorum ille desiderijs obsecutus ad oppidum Aquisgranense concessit, milia passuum viginti à Leodio positum. Ibi dierum nonnullorum mora cognoscendum putauit, quo animo præsul & populus ad suscipienda monita Romani Pontificis esset. Eos vt sentire idem, & in omnia paratos cognouit, itinere continuato à quarto miliario, præsulem clerumque, & magistratus vrbanos

obuios habuit, singulosque iureiurando adigens parituros decretis quæcumque ipse tulisset, pœnas Apostolicas sustulit; benedicensque populo, summa omnium exultatione ciuitatem ingressus. A

Cumque is dies vigiliarum esset Apostolorũ Petri & Pauli, ad ædẽ cathedralem procedens, solemne sacrum vespertinum cantauit, assistente plebe, quæ vt in paucitate frequens ad visendum cõuenerat. Postridie quoque Ludouicus ipse, qui monitu legati consecrationem Episcopalem iam acceperat, primis suis missarum solemnibus est operatus, Dominicũque Sacramentũ tota vrbe, legato & populo prosequente, manibus suis circumtulit. Erant gaudiorũ plena omnia respirareque tum primũ ex longa fatigatione miseri videbãtur, dissensionem omnem initio hoc sublatam putantes. B

Id modo supererat, vt exulum quoque & tributorum sua ratio haberetur, amodoq; Ciuitatis mœnibus parceretur, quæ Ducis Imperio sine intermissione deijciebantur.

Postremo vt leges patriæ redderẽtur, sine quibus nil quietis habitura reliqua putabantur.

Igitur horum causa ad Carolum profectus legatus est: sed in tempora incidit, quæ rebus agendis mi lũm erant contraria. Ducebat ille per eos dies vxorem Britannorum Regis filiam, minusque diligenter propter nuptiarum solemnia alienum quicquam intelligere poterat. Ijs vero absolutis, cum etiam tantum audisset legatum, nil ob eam causam certum decreuit, quod bellũ aduersus Regẽ Gallorum gerens socijs Britonibus in auxilium properabat, quos magnis copijs premi nunciabatur. Id tantũ de postulatis legato concessit, vt cũ Præsule, & populo quæ viderentur cõponeret, conuentaque referret ad se confirmanda decreto suo, vel respuenda. C

Hac promissione Tricaricensis reuersus, tractare de omnibus cum præsule exulibus cœpit, sperans se conditionem aliquam inuenturũ, qua semianimem populum suscitare, quietemque statuere suspensis animis posset.

Sed dum in his sine intermissione laborat, Episcopus moræ impatiens suas iuueniles cupiditates secutus, ad pro[illegible]quum oppidum si[illegible] ditionis Traiectũ secessit. Cuius rei occasione, simul quod diuturnius inter Regem & Ducem futurũ bellum iudicabatur, plurimi exulum qui in proximas syluas ex prælio aufugerãt, ad numerũ quinque milia, resistente nemine Leodium redière; quos statim & reliqui sunt consecuti inermes ac nudi, sylue stribus tantum truncis, & fundis lapidibusque armati. D

Reditus huius, populari quidẽ multitudini, id consiliũ fuit, vt clerũ omnem, cuius nomine tanta mala acciderant, vno impetu spoliarẽt; grauioribus autem paucis, vt pœnitentiæ significatione, reditum sibi in patriam pacemque deposcerent.

Itaque horum suasu ad legatum vna voluntate omnes accedunt, multa per nouitatem facti timẽtem, orantque vt se deprecatore iam tandem

tandem vitæ eorum misereatur Episcopus, plebemque dispersam, ac
A bestiarum more in latibulis agentem perire in syluis fame, creditasque animas vna cum corporibus perire non sinat, sibi quidē id animi esse, vt illius subsint imperio, ac tanquam ministrum Dei Dominumque ciuitatis accipiāt, porro vt opificijs intenti in sudore vultus panē quærant, & quotidianis obsequijs famulentur. Hortantur quoque vt supremas has preces miseræ plebis non negligat, quā eo calamitatis adductam intelligat, vt si se contemptam nunc videat, timendum sit ne ciuitatem, & clerum, sacraque & se insuper ipsam vna impietate inuoluat.

His auditis Legatus miserans multitudinis faciem, quæ vestitu in
B syluis discisso, capillorumque & Barbarum promissionem syluestriū hominum instar habebat, omnes in forum ad cōcionem vocatos benignis verbis alloquitur. Docet quanto in honore haberi Episcopos velit Ecclesia, quid in cōtemnentes sacræ leges decernant. Illos quidem in patrem hunc suum paulo contumaciores fuisse, diutiusque quam par videretur in contentionibus perstitisse. Quam ob causam coactus ille sit Auūculi Ducis auxilium implorare. Magno eos victos tulisse prælio conditiones, quæ imperari victis à victoribus soleant. Missum se à Pontifice ad consolandū populum, & subleuanda onera esse, fecisseque in eam diem quæ tulerint vires. Reddita iam Ciuitati sacra, ad consecrationem Ludouicum inductum, cuius dilatæ causa tanta mala accidissent, ad tollenda reliqua se etiam ad Ducem profe-
C fectum esse, facultatemque tractandorum omnium accepisse. Opus hoc totum bona spe inchoatū, sed vereri ne hic eorum repētinus ad vrbem accessus, successum suis laboribus adimat. Proinde deponant quamprimum arma, quietique rerum exitum præstolentur: cogitēt vero si tumultuari pergant, quid Episcopo in eos, & quid sibi, & quid Duci futurum indignationis merito sit, qui prælio pulsos, murisque nudatos, tanta in se audere nunc videat. Ipsum quidem, nisi monitis pareant, abiturum ilico ciuitate, nunciaturumque Pontifici, quantum obstinatiōis apud eos inuenerit, ad quorū salutem procurādam sit missus.

Ad has eius exhortationes cum respondissent quidam, necessitate
D impulsam multitudinem, quod viuere in syluis non posset, domum reuersam, Ducique, & Episcopo, quæcunque in se essent, paratā præstare: pati autem non posse alienis quam Ecclesiæ dominis ciuitatem subesse, mortemque (si ita opus sit) huius vnius rei causa, intrepide adituram.

Legatus eos iterum consolatus, vt disceptationibus in tanto periculo finem faceret, magna voce quæ à tota concione exaudiri posset, postulauit, an parati essent positis armis, suis & Episcopi Imperijs, vt ante promiserant, auscultare. Ad quam vocem multitudo omnis, diuturno miseriarū tœdio in questus & lachrymas cōmota, protensis ad eum manibus pacē & misericordiā acclamabat, precās identidem,

vt conciliarentur tandem Episcopo,& in patria esse cum parentibus & liberis liceret, ne laniati à feris passim per syluas, impio mortis genere necarentur: arma, quæ retinendæ vitæ causa sumpsissent, quãprimum iusserit, posituros. A

Id vero cum ad eius imperium statim fecissent, Legatusque propterea salutem eorum curæ sibi futuram dixisset, quieuêre paulũ omnia; ciuitasque ab impetu furentis populi est cõseruata, externis post paulo cladibus occasura.

Igitur Legatus assumptis secum principibus multitudinis huius, Traiectum se ad Episcopum confert,& causam miserorum quammaximis potest, precibus agit: iamque dierum nonnullorum diligentia rem eo redegerat, vt reconciliatus Ludouicus ad oppidũ Tungrum, quod inter Leodium Traiectumque medium est,secum accederet,indeque repetendam ciuitatem statueret. B

Conuenerat autem vt turba omnis pœnitentiæ significandæ causa effusa obuiam inermis,& supplex à transeunte misericordiã precaretur: illi vero liceret, quãto apparatu bellico vellet ciuitatem intrare, dominatumque in se omnẽ suscipere, & sua volũtate omnibus moderari.

Ea dum ad certam designatam diem perfici debent, Dux interim, qui accepto tam audacis motus nuncio vehementer erat commotus, ad Episcopum scribit vt tractatum omnem, quicumque cum Leodiensibus haberetur, abrumperet, seque vltorem propediem expectaret, atque vt sine periculo fieri id posset, quatuor milia delectorũ militum eius præsidio mittit. Erat Duci iam pene explorata spes constituendæ cum Rege pacis, quæ cum socijs Britonibus iam constituta, (quorum causa bellum susceptũ erat) faciliorem suam videbatur efficere. C

His ergo intellectis Ludouicus, quod in potestate Caroli esset, dicto obsequitur; cunctaque dissoluẽs, præsidio quod erat missum eodem loco se continet, maiorum copiarum aduentum operiens.

Id ergo conspicati Leodienses, quorum in vtramque partem,& ad humilitatem & ad contumaciam vehemens erat natura, aliam (vt in desperatione rerum fit) salutis rationem adorti, proxima nocte armata duorum milium manu Tungrũ maximo silentio accedunt, oppidumque ingressi, quod in recenti Ducis victoria deiectis muris aditus per ruinas habebat, eodem silentio ad Episcopũ penetrant: suamque primum tum aliorum, qui secum erant domos circumsistentes, impetum in præsidiarios faciunt, nudosque & re subita perturbatos facile opprimunt: si qui effugere in tumultu casu aliquo poterant, ij contendebant Traiectum, erantque clamoribus & gemitu morientiũ omnia perturbata. D

Episcopus vero suorumque nonnulli, qui ad intimam custodiam excubabant, perfosso statim coniunctæ domus pariete, in qua diuertebat Legatus, intra cubiculum eius refugerant, fortunamque aliorum

rum pauidi expectabant. At Legatus qui ab initio tumultus inermis
A in vicum erat progressus, cognitis statim Leodiensibus, Duces eorum, qui cæde fugientium bacchabantur, vocari ad se multis suasionibus contendebat, casuque per anxius erat. Eos tandem venientes cum lachrymis rogat. Quamnam ob causam eo miseri accessissent, atque inter deprecatæ pacis tractatus tantum nunc scelus admitterent. Illi erant madentes sanguine, & exitu adhuc rerum suspensi, perturbata voce respondent, quod ad Episcopum tanta viderint missa præsidia, vltionemque suam sint veriti, illuc eos venisse mala consilia præuenturos, ne interim obtentu impendendæ veniæ ciuitati exitium pararetur: petere id quod ad salutem reliquum arbitrarentur, vt ipse cum Episcopo eo ex loco Leodiũ properẽt, quoniã
B & reuereri Dominumque Ciuitatis Ludouicum statuere certum sit omnibus. Id ni fiat propositum multitudini esse, eos atque oppidum vno eius noctis incendio absumere.

Legatus instantem necessitatem cognoscens, quod animos ad ea quæ minitarentur, incensos videret, accepta fide ne quem vltra occideret, de accessu ad ciuitatem agere cum Episcopo cœpit. Quo statim (vt in tanto periculo necessariũ erat) in sententiã traducto, nullo tumultu ambo Leodium rediêre, comitante multitudine, non quæ vicisset, sed quasi quæ dominos suos ex aliorum captiuitate per vim receptos domum reduceret. Lætabantur omnes, & tota Leodiensis Ecclesia restituto Præsule erat in gaudio.

C Ii quoque qui in Tungro superfuerãt cædi, libertati pristinæ reddebantur, cũ honoribusque remittebantur ad suos. In ijs erat Dux præsidij paulo ante ad Episcopum missi, quem in latebris adinuentum, vt ad Carolum proficisceretur, veniamque & pacem multitudini oraret, magnis obtestationibus induxerunt.

Dux vero, qui nundum his acceptis, ad vltionem nihilominus tumultuosi reditus properabat, audita etiam Tungrensi audacia, nullo furori concesso spatio, pacem ilico cum Rege constituit impetrata conditione, vt præsentia sua atque exercitu conatum hunc adiuuaret.

Itaque ambo ciuitatẽ Leodiensem monentes, à miliario vigesimo constitêre, præmissis tribus milibus Burgundorũ, qui vrbi appropin-
D quantes Duces cum reliquis copijs expectarent.

Leodienses tanto hominũ numero ad se iri videntes, quantũ vix Gallia reliquum per id tempus in armis habebat, necessario vel moriendum etiam, vel relinquendam excidio patriam cognoscebant. Itaque vt eorũ erat in magnis rebus ferocia, ratione aliquando parũ expensa, ad extrema perferenda se firmant: Tungrensemque fortunã sperantes, adoriri noctu propinquos Burgundos instituũt, quos non totis octo milibus passuum adesse constabat.

Itaque de secũda vigilia populariter egressi, magnis animis in eos tẽdebãt: illi vero proximo ad Tungrũ casu admoniti, vigiles in armis agebant

agebant; protinusque cognito per exploratores consilio, progressi obuiam prælium acerrimum commisere, quod ad lucem vsque magna hominum cæde productum est: tandem Leodienses coacti sunt cedere. A

In eo certamine ceciderunt Burgundorum permulti, in ijs fortissimus quisque ac nobilissimus, sed ex Leodiensibus longe plures, quod noctis itinere fatigati; minusque armati iniqua pugna erant cõgressi. Quæ res ciuitatẽ omnem alioquin malis fessam, maxime consternauit; cum & luctibus passim replerentur omnia, & orta luce miserando spectaculo referri humeris patres, fratres, & filij exanimes manante adhuc sanguine viderentur.

His tantis malis confusus legatus, ac plane iam inops cõsilij, quod vnum ad deprecandam vitam reliquum erat, conuocato iterum ad concionem populo, in conspectu omnium lachrymans, Videtis, inquit, ciues fortunam vestram ferocibus consilijs, non mea culpa ad supremum adductam, imminet propinquum exitium, iratus est Dux, & Duci adiunctus Rex potentissimus ad vos ambo instructo exercitu properant, vrgẽs necessitas longam orationem non poscit. Audite filij vt extremam vobis quam possum pietatem impendam, paratus sum (si ita oportunum putatis) ad Dominum proficisci, mecumque Episcopum ducere, obuij ambo exercitui, atque humi strati misericordiam lachrymis nostris precabimur. Cum personam ego feram Pontificis, ille Regi Ducique iunctus sit sanguine inueniemus forsan quod respirandi spatium præbeat, nam imperandi nunc interminãdique tempus non est, precum esse redemptionem oportet, legitima de vobis meo & vestro nomine repromittam omnia. Si placet hæc ratio, actutum ibimus; sin præsentior apud vos alia est, illam monstratę. Vobiscum, & sine vobis eundem casum parati sumus subire. B C

Cum hæc profectio fletibus omnium & vociferationibus probaretur, ad declarandam insuper pœnitentiam ciuitatis adijciuntur primarij ciues, summum eo tempore magistratum gerentes; qui vnà euntes impetrata Ducis suscipiant, deque reliquorum fide testimonium ferant.

Itaque hora diei iam decima profecti omnes, ad tertiam noctis. non sine crebris vitæ periculis ad primas stationes hostiũ peruenêre. Quibus statim præfecti duo obuiã facti, quorũ alter erat præses Burgundiæ, alter sororis Episcopi vir, intellecta viæ causa vetuerunt eos vlterius progredi, ac statim in custodiam præsidis Legatus, Episcopus in affinis sui tabernaculum adductus est, Magristratus vero omnis in vincula coniectus. D

Inter hæc congregato Ducis concilio, cum hora lapsa iam esset ad eum omnes deducuntur, quamque ob causam ad eum id noctis venissent requirunt. Dicere pro omnibus orsus Legatus, quanta verborum & vocis dimissione potuit, placare conatus est iracundiam

diam Ducis, & veniam miseris impetrare, identidem monstrans
A præsentem Episcopum, cuius causa sumpta essent arma, quibus suis salutem precari, ciuitatem paratam esse si velit exercitum omnem intus accipere, & Præsuli parere, & quæ imperata post primam victoriam erant, quanquam maiora viribus, actutum implere: pro ijs autem quæ ad Tungrum, & nunc apud antecursores sunt gesta, ex Ludouici & suo etiam iudicio, satisfactionem præstare. Manus quoque in illum supplices tendens, atque ad hunc effectum lachrymas super impendens petijt, si minus præstandam eam pietatem humiliato iam populo duceret, præstaret saltem Deo creatori, qui pro crucifixoribus patrem orasset, præstaret & Romano Pontifici, cuius
B beneficio ea sedes Leodiensis generi suo esset concessa.

Nihilo his dictis obstinata ad vltionẽ mens potuit flecti: respondit tantum, liberam sibi in res atque animas ciuiũ potestatem permitti, nec omnino conditionem aliquam dici.

Quæ res Leodium significata, ad sustinenda extrema, quærẽdamque armis salutem corda omnium concitauit, putantiũ occasum suũ, quem declinare in prælio forsitan possent, in deditione certissimum esse.

Igitur Dux misso Traiectum Legato, atque eodem loci magistratu Leodiensium in cathenis traducto, iniungit Episcopo vt sumptis ar-
C mis secum ad vlciscendas iniurias eat, patris propositum, ac suum animo agitans. Etenim quod ea ciuitas potentissima esset, vicinaque Brabantiæ prouinciæ, frequentes cum illa cõtentionum occasiones haberet, seruata autem contra maiores suos Regum patrocinio diceretur, delere nunc in tanta oportunitate conspirantis Ludouici Regis ad internecionem volebat.

Igitur admoto ad vrbem exercitu bipartito, copias diuidit, ac colle occupato, qui Valburgensi portæ proximus erat, suam & Regis stationem eodem in loco cõstituit, ad alteram autem ac longe diuersam ciuitatis partem Philippum Sabaudiensem cum reliquis mittit, vt vno tempore tentata vtrimque irruptione, populus ad duos conuersus ad repugnandum inualidior fieret.

Leodienses his tantis angustijs circumuenti, summam rerum suarum
D ad fratres duos præcipue fortitudinis viros detulerant, Burenũ & Gozonum, quos reliqua multitudo, in quamcũque duxissent partem, ilico sequerentur. Ij vero animis vsi conuocatis ad se primis nonnullis docent, nisi aliquo grandi ausu salutem ciuitatis stare non posse: Proinde si accingere se vna velint, paratos esse omniũ primos suas animas dare, cum statim velle se omnes dixissent, idque vnum consentirent ad redemptionem patriæ superesse; partita inter Burenum & Gozonum multitudine, rationem irruptionis hanc ineunt, vt videlicet nocte quæ instabat Gozonus ad castra regia nil tale in tantis copijs expectantia impetum faciat; Burenus vero eodem conatu ad Philippum erumpat, futurum sperantes vt alter exercitus al-

terius

terius perceptis clamoribus desperatione alterni subsidij conuerteretur in fugam. A

Vt vero etiam perturbatius confunderentur omnia, iubent cupas innumeras secum portari nitro & pice completas, quæ primo adortu accensæ in illorum tabernacula locis omnibus iacerentur, atque inde flamma excita malo ancipiti trepidantes inuaderet.

Condictis omnibus ad designatum opus disceditur animis quam successu maioribus. Peruenerat iam ad Regias statiões Gozonus nũdum intellectus, expectabatque vt à Bureno signum acciperet, quo significaretur ad Philippi castra à se quoque accessum, & pugnam cõmissam esse.

Sed is dum tardius cõdictum exequitur, Gezoniani quidam moræ impatientes ad tentoria Ducis regisque furtim prolapsi, incendere ea cœperunt, & ferocius hostibus insultare: quo factũ est, vt clamore statim sublato, & à Philippensibus inde excepto, vtrobique armatus exercitus Leodienses ab incepto terruerit. B

Orta luce indignati ambo, quod tot iam cladibus attritus populus, nocturno etiam incursu vitam suam petisset, ocyus Philippo imperant, vt qua parte muri essent disiecti, conferto agmine irruptionem tentaret, ipsique ex eo, vbi tendebant, loco producto exercitu idem conarentur.

Pugna incepta, magna contentione vtrimque res gerebatur, his annitentibus vt conceptæ iracundiæ facerent satis, illis vt coniuges, liberos parentesque supremo illo certamine ab interitu vendicarent. C

Sed longe impar Leodiensium fiebat congressus, quod hostes numero pugnatorũ, & apparatu omniũ rerum instructissimi erant, vrbana autem turba nec assueta bellis, nec armata satis, multis acceptis cladibus ad paucitatem redierat.

Quamobrem paulatim submotá loco, & cadentiũ numero debilior facta cedere propugnaculis, liberumque ingressum irrumpentibus dare coacta est. Ita vno tempore duobus ex locis Burgundi calamitatem miserrimam intulêre. Eorũ vero qui adhuc integri erant, ad hominum circiter viginti, cum imbelli multitudine in forum subito confugerunt, obstructisque aditibus vt in articulo illo licuit, noctem expectabant per quam reductis in castra exercitibus educere suos ad fugæ societatem possent. D

Sed ea re intellecta, euestigio Dux Ciuitatem omnem locaque imprimis foro proxima iubet incẽdi, cuius mali necessitate cõpulsi illi relictis omnibus ad syluas proximas se contulerunt.

Clerus inspecta iam ante ciuitatis fortuna, in sua quisque Ecclesia clausis ianuis se continebat, vestibus sacris indutus & SS. reliquias atque adeo ipsum Dominicum Sacramentũ ad deprecandam misericordiam manibus præferens.

Idem religionũ virginũq; cœtus pro sua quæque cõditione egêre: Sed

Sed nihil inter arma sceleratæ militum manus incontaminatum
A liquêre, refractis portis sacra omnia in lachrymabilem direptionem sunt data, sanctuaria Dei tota vrbe incensa, spoliati sacerdotes atque occisi, tum nec parietibus templorum etiam parsum, in ipsam autem imbellem turbam tanta impietate sæuitum est, vt nulli sexui, ætati, aut ordini ignotũ voluerint. Infantes allisi parietibus sunt, puerperæ confossæ, pleræque virgines stupratæ primo, mox strangulatæ, senes quoque & pueri eodem quo pugnantes habiti loco.

Quin & illud ad malorum cumulum accedit, vt parentes cum matribus, filijs, & omni prole inualida fune vno constricti ad acerbitatem interitus in profluentem mosam deijcerentur, in me-
B dijsque diuinis, dum astat Sacerdos altaribus, & Domini corpus sanguisque inter manus versantur, sacræ patinæ & calices impie raperentur, vt merito de tam sæuis hostibus emitti ad vltorem Dominum vox illa Prophetæ lamentabilis possit:

Domine Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: Posuerunt Hierusalem in Pomorum custodiam, posuerunt morticinia seruorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ, effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.

Interim autem hæc tam fœda crudelitatis ministeria, Ludoui-
C cus Rex amicæ semper ciuitatis calamitate confusus, quæ in illum pugnans nomen eius clamoribus inuocabat, plane iam facti pœnitens, in proximas regni sui regiones exercitu abducto concessit.

Dux vero dimissa vrbe prædonibus, ipse cum expeditis equitibus ad insequendos qui fugerant continuo profectus est.

Sed vbi asperitate syluarum ne inueniri quidem illos, nedum capi posse intellexit, regressus Leodium, tota passim ædificia deijci imperauit, ne profugis spes vlla reditus superesset, mox quoque Traiectum contendens, magistratum, qui salutis fidem ab Episcopo ante acceperat, vinctusque nihilominus illuc fuerat deportatus, strangulari, & in profluentem abijci iussit.

D Eandem fortunam vicina quoque nonnulla oppida, quæ Leodienses adiuuerant, mox subiêre.

Hic finis contentionum fuit, atque hunc occasum celeberrima quondam ciuitas tulit, victorijs nobilitata innumeris, & à Romanis Imperatoribus condita, clero autem ante alias Germanicas Ecclesias clara, diuini vero cultus, ornamentorũque sacrorum cum sanctissimum tum locupletissimum domicilium. Cuius quidem ante has calamitates is animarum numerus fuit, vt censu habito, centum & viginti milium intra muros tantum continere inuenta sit.

Anno 1469. moritur Dionysius de Levvis oriũdus ex pago Richel Comitatus Lossensis Leodiẽsis Diœcesis professus ordinem Carthusianorũ. vnde Dionysius Carthusianus vulgo nũcupatur. Hic dum viueret sacrarũ literarũ scientia & vitæ sanctimonia omnibus sui ordinis fratribus facile præluxit. Vt taceamus modo plures gratias quibus eũ Deus donauit, prophetiæ dono decoratus fuit, quod pluribus exemplis ex vita eius depromptis posset doceri, vnum sufficiet enarrare, quod de quodam Episcopo Leodiensi sui temporis refert. Sic igitur in eius vita habes. A

Non abs re putari debet (quoniam principũ fecimus mẽtionem) si de Episcopo etiam Leodiensi narrationem historiæ prosequamur. Fuit hic de quo loqui volumus, (neque enim nominatim traduci par est) vir sæculo quidem idoneus, atqui minus quam par fuit præstabat Episcopum. B

Hic spectacula, torneamenta, cęterosque id genus ludos militares in pia illa instituit Ruremũda (sic enim placet nec immerito quidẽ piũ illud vocari oppidum, quod hactenus prędicatum fuit deuotioni aptius quam vanitati, nec hodie puto tam refertum annis, quam doctis pijsque viris). Itaque ad hanc Ruremundam, vndecũque aduocatos nobiles dum ipse in oppido expectaret, necessariaque theatricis his ludis vir Ecclesiasticus prouideret, accidit illum interea Carthusiam petere, vbi postquam cum Dionysio, quem sanctitatis opinio magnũ atque multis effecerat celebrem, varia contulisset, non erubuit se iactitare quam magnis impensis militaribus his ludis inhiaret, quãque daret operam nobilibus excipiendis, & magnifice tractandis. Ingemiscens Dionysius, O, inquit R. Pater hæc etsi admittẽda sunt principibus, Ecclesiasticis tamen viris & præcipue Episcopis non conueniunt. Indignissimum est ac prorsus iniquum, vt Christi patrimoniũ in scænicos hos vsus profundas. Parce igitur Reuerentiæ tuæ quæso pater; Episcopus es, parce honestati Clericali, parce tandẽ pecunijs, & ab hac dementia prorsus desiste. C

Ad hæc Episcopus; Scio me Episcopum cui hęc prophana spectacula iam olim sacri canones interdicunt: At fatearis etiam necesse est me principem esse, Ducem, Marchionem, atque Comitem quos arma venustant, quibusque iudicia, imperia temporalia subsunt. Horum nunc mihi munus obeundum est. Cui Dionysius. Non propterea pater Episcopus es factus vt principem geras aut Ducem, sed vt præstantior digniorque habearis Episcopus, vtque malis terribilior, atque ad tuendas Christi Ecclesięque leges sis potentior, datus est tibi ab Ecclesia principis & gladius, & honos. Itaque officium tuum est gregis Dominici curam agere, Diaboli laqueis irretitas animas eruere, oues tibi commissas Dei verbo pascere, aberrantes reducere, resipiscere nolentes ad ouile compellere, præstare te Christi Vicarium; Non mercenarium, sed animarum pastorem agere, ouibus exempla sanctæ conuersationis quasi iter ad sequendum ostendere, odore bonæ famæ præire, atque vt simul multa dicam, gregem tibi cõmissum cœlis introducere, non ad inferna detrudere. D

Inter-

Inter hæc autem cum omnia etiam bene feceris, scire quod ser-
A uum te vocat inutilem Dominus. Vnde tibi cauendum est, nobisque vehementer mirandum, cum tua sollicitudo pro singulis animabus tibi commissis rationem sit reddiura, ne vel vna pereat, quomodo per ignauiam tuam quasi securus, possis vel audeas de ludis, & spectaculis militaribus cogitare. Quid quæso pater Deo respondebis pro creditis tibi animabus, quas interea hoc Diabolico negotio tu ipse scandalizas? Qua fronte audebis apparere coram iudice Christo, cui tu animas pretioso eius sanguine redemptas abducis, ac morti æternæ tradis, quarum lacte & lana abstractis, tu in delicijs viuis? Vt quid Ecclesiæ bona, quæ pauperibus & diuino cultui erogare deberes, in
B scenica hæc spectacula ad Christi opprobrium, ad Ecclesiæ dispendiũ in perditiones animarum luxu tuo profundis? Quod si omnino quæ digna sunt pontifice renuis agere, parce saltem ouibus, quandoquidem minoribus impensis ac laboribus potes tu solus æterna tibi tormenta comparare.

Hæc Episcopus audiens tam indignabundus, quam sui propositi pertinax abijt. Cui iam recedenti dixit Dionysius. Rogauimus te Pater, vt quoniam in religionis positus es exemplum, spectacula hæc vana non perficias in perniciem animarum, sed audire contemnis. Rogabo potentiorem Dominum, cui te quoque velis nolis subiectũ esse oportet, hic me exaudiet; Hic insipientiæ tuæ conatus etiam te inuito impediet. Surrexit Episcopus, & nescio quid secũ stomachans,
C relicto Dionysio, quod cœperat moliebatur perficere. At contra Dionysius illum præuenire festinat. Siquidem ad Dominum conuersus, eisdem vtitur & contra Diabolum & contra Episcopum armis, fletu videlicet & oratione. Quid moror? nihil profuit Episcopo inflata potestas, nihil contulit ei quod proficeret industria accelerans. Plus valuit oratiõe Dionysius; Nam Episcopus mox vt abierat antequã peruenisset ad domum suam, podagræ doloribus vehementissimis corripitur, adeoque pedibus dolet, vt ludos & torneamenta quæ ante noluerat intermittere rogatus, nunc cogitur non exequi, etiam inuitus.

Itaque post inutilem magnæ pecuniæ erogationem, post infamiæ
D notam, quicquid Episcopus præparauerat, quicquid instituerat, intermissum desijt. Ipse vero postea doloribus aliquantulũ remissis, quãprimũ gressum potuit recuperare pedũ, plenus irarum Carthusiã accessit, & conquerens cœpta sua Dionysij orationibus destituta, se vero doloribus propterea ac ignominia affectum, verbis eundem asperioribus mulctauit. Verum, æquanimiter hæc Dionysius tolerat, gaudens etiam quod pro Christi gloria dignus esset vel ab Episcopis cõtumelias pati. Vtinam tales hodie multi essent Dionysij, quoniam huic Episcopo nimium similes inueniuntur Pontifices.

Atqui si miserabilem huius postea defuncti sortem, attenderẽt, nec aulicorum adulationibus acquiescerent, ad meliora fortasse quan-

fortasse quantocius se mutarent. Nam hunc, quem præfati fuimus, Episcopum postea defunctum (cum pro eodem Dionysius post matutinas in festo D. Catharinæ virginis in cella vigilans oraret) vidit à duobus teterrimis gigantiæ formæ spiritibus ante se adductum ac ardentibus flammis circumseptum. Cui dixerunt. Ecce pro quo oras Dominus tuus. Intuens illum Dionysius diligenter, vidit circa ventrem & genitalia eius immensum agmen serpentum & bufonum, qui miserum corrodebant; fuerat enim in vita præter vanitates alias Episcopo indignas, in concupiscentijs feminarum virginumque stuprator: Expauit vehementer vir sanctus admirans equitatem iudiciorum Dei, & cogitans illud, quod potentes potenter tormenta patiantur. Aduertit illum esse damnatum, quippe cum nihil pro se miser flagitaret suffragij, nihil orationis, & subito nigerrimis illis Æthiopibus ab oculis intuentis abriperetur. *Hactenus auctor vitæ Dionysii Carthusiani. Ingressus vero fuit religionem (eodem auctore) anno ætatis circiter vigesimo, vixit vero in ea annis quadraginta septem. Ex quibus reliqua lector collige.* A B

3. Anno 1471. Papa Paulus 2. dum publicum consistorium lætus habuisset:] *In hunc annum quo decessit Papa Paulus 2 incidit quoq; qualiscumq; satisfactio Caroli Ducis quam Ecclesia Leodiẽsi fecit. Sic enim Bruisthemius.* Anno Domini 1471. in die S. Valentini misit Dominus Dux Ecclesiæ Leodiensi præciosa iocalia scilicet statuam S. Georgij representantem personam Ducis tenentis de reliquijs S. Lamberti in manibus ex auro purissimo fabrefactam, Casulam, Dalmaticam, cum albis mappis &c. & tres cappas pretiosas in quibus eadem die cantata fuit missa votiua per D. Abbatem S. Iacobi præsente Domino Leodiensi & legatis Domini Ducis qui ea præsentauerant. C

Barlãdus in Chronico Ducum Brabantiæ dicit Carolum animaduertisse in eos qui ædes sacras Leodij spoliarant. Sic enim ille: Secundum hæc Bruxellam, vbi ducaria sedes erat, reuersus Carolus, & gratiã omnibus retulit, qui superiore Leodiensi bello strenuam operam nauassent, & in eos animaduertit, qui vrbe capta è locis sacris quippiã sustulissent. Egregius Princeps hoc facto ostẽdit, nullum esse tam iustum bellum, in quo nõ sit à diuorum templis atque aris temperandum. D

4. Anno 1473. Carolus Burgundus:] *Quo pacto Carolus acquisierit Ducatũ Geldriæ Massæus sic refert.* Anno 1473 in profesto S. Mathię defunctus erat Arnoldus Dux Geldrię, quẽ filius suus Adolphus captiuũ tenuerat 6. annis. Quamobrem Carolus Adolphũ cepit & in castro Curtracensi custodiæ mancipauit. Et emit ab Arnoldo ducatum illum. Sed & Duci Iuliacensi pro iure suo quod prætendere potuisset, eo quod natus esset è Geldriæ filia seniore dedit 80. milia Florenorũ. Audita igitur morte Arnoldi Burgundus abijt in Geldriã, vt possessionẽ susciperet. Vrbs autem Venlo & Neomagũ restiterunt, priorẽ vi expugnauit, alteram longa obsidione fatigatã per deditionem cepit. Et ita totius Geldriæ Dux factus est. *Hactenus Massæus, cuius verba placuit recensere.*

fere, vt sequentes plures historiæ intelligi poßint. Occasione siquidem huius ducatus A *bella nata fuerũt inter Burgundiones Brabantis & adhærentes quæ triginta, & quod superest annis, durarunt, de quibus in posterioribus non semel fiet mentio.*

Guilhelmus Arenbergius occidit Vicarium Episcopi, Bellum mouet Episcopo; Bellum Caroli apud Nantium, & mors eius.

CAPVT XXXIIII.

CArolo autem Nouesium obsessuro suam operã inter alios Leodiensium proceres addixerat Wilhelmus Arenbergius, qui tum B in Familia Episcopi Leodiensis erat, & copias in eum vsum non contemnendas iam contraxerat.

Sed vt omnia hominum acta incerta sunt, hic Wilhelmus Arenbergius in die S. Laurentij circa 10. horam duobus comitatus templo Deiparæ Virginis egredientem excepit, & interfecit multis vulneribus inflictis crudelissime M. Richardum V. I. Doctorem canonicum ad S. Lambertum, & præcipuum Episcopi Vicarium, & mox equo, quem iam præparatum habebat conscenso, in castrum suum Agrimontem se proripuit. *Wilhelmus Arenbergius occidit Vicariũ Episcopi.*

Hac re cognita, Episcopus, qui tum in monasterio S. Trudonis erat, quo & Vicarius eius misere iam dilaniatus apportabatur, mirum in C modum offensus fuit, quod tam insignem cõtumeliam ipsi præsenti inferre non fuisset veritus, quem ipse tam liberaliter in familia sua fouisset. *Offenditur nec immerito Episcopus.*

Arenbergius igitur cũ in Episcopi ditione manere non auderet, Coloniam se contulit, ibidemque turmis aliquot equitum præfectus est contra Carolum Brabantiæ Ducem, cui non suffecit simplex militiæ sacramentum dedisse hostibus eorum, quibus ipse dudum fidẽ dederat, sed etiam velut hostibus Duci atque Episcopo, priuatim indixit bellum, quibus pro offensa merito supplex esse debuerat. *Arenbergius fugit ad hostes*

Carolus autem Dux Brabantiæ Nouesium mense Augusto cinxit in qua Ciuitate ipse Lantgrauius Hessiæ tunc erat, ad quem liberandum maximis copijs aduenit Imperator Fredericus: Huius exercitu instructus Arenbergius ad Francimontem vsque penetrauit prima D die Septembris, sperans se Leodium totamque Episcopi ditionem occupaturum. *Carolus Nouesium obsidet. Arenbergius Francimõ tem vsque penetratio.*

Sed cum Episcopus tres Duces vna cum equitatu, quem tunc ad manum habebat, aduersus illum emisisset, vna cum Cæsarianis suis Coloniam cum dedecore recessit. Leodienses autem porro castrum eius Engrimondam occuparunt, & præsidio Episcopi firmarunt. *Engrimonda capitur.*

Carolus autem Dux Brabantiæ in obsidione Nouesiana integrum pene annum contriuit: Ideoque cum partim prælijs crebris, partim peste, partim alijs incommodis eius copiæ in dies minuerentur,

suppetias

Carolus impetrat suppetias ab Episcopo Leodiensi.

suppetias ab Episcopo Leodiēsi flagitauit; cui Episcopus ingenti tum equitum, tum peditum exercitu conscripto mox præsto fuit,& nono die Maij anno 1475. relicto Traiecto se Nouesium contulit, quem Carolus magna cum gratulatione armatum armatus excepit, admirantibus eminus hostibus, magnitudinem atque splendorem copiarum. A

Cumque non multo post esset composita pax, Carolus Episcopū cum copijs Nouiomagum misit, vbi mansit in præsidio vsque ad Septembrem. Carolus autem statim in Brabantiam profectus est.

Anno Domini 1476. Carolus Dux Brabantiæ 9. annorum inducias cum Ludouico Francorum Rege pactus est.

Carolus auspicatur bellum Lotharingicū.

Idem Carolus hoc anno bellum sibi exitiale contra Renatum Lotharingiæ Ducem auspicatus est, quem cum prius omni ditione pene sua expulisset, tandem tamen Heluetiorum auxilijs roboratū victorem sensit prælijs duobus. B

Carolus ante Nantiū tribus vulneribus cōfossus occubuit.

Anno autem 1477. pridie Regum tertio commisso prælio ante Nantium Lotharingiæ oppidū Carolus 3. vulneribus cōfossus occubuit: de cuius morte postquam veritas constare potuit, Episcopus Leodiensis Gandauum vocatus fuit, vt Mariam Caroli filiam vnicā, neptem suam, ad quam iure hæreditario paternarum ditionum successio pertinebat, consolaretur, & consilio suo in disponenda Rep. adiuuaret: vbi ille non modo ob dignitatem in summo honore, sed etiam ob cognationem in summa auctoritate fuit, Donec accederet Ioannes Dux Cliuensis, qui illi mirum in modum semper obsistebat, etiamsi consobrinus eius esset. C

Arenbergius redit in gratiam Episcopi & maiorem dignitatem quam ante.

CAPVT XXXV.

Wilhelmus Arēbergius in gratiam receptus.

INterim vero dum Episcopus Gandaui ageret, Euerardus Arenbergius precibus obtinuit, vt Episcopus Guilhelmum Arenbergium in gratiam reciperet, qui mox datis ad omnes omnium territoriorum præfectos literis, mandauit, vt Wilhelmum eo loco reciperent atque haberent, quo deberent eum, qui impetrata omnium delictorum abolitione, per omnia Principis auctoritate restitutus esset in integrum. D

Die Dominica ad medium quadragesimæ Caroli filia Maria Comes Flandriæ inaugurata fuit, præsente ibi Auunculo suo Episcopo Leodiensi. Inaugurata autem Maria plebs in omnibus fere Flandriæ atque Brabantiæ Ciuitatibus mirum in modum tumultuata fuit.

Tumultus Belgici.

Mechlinia autem sola non modo se intra limites modestiæ continuit,

nuit, sed etiam bonis viris omnibus asylum præstitit, qui aliunde vel
A metu elapsi, vel edictis eiecti, vel vi expulsi erant; sic vt ibi in tuto cõstituti, commodiores temporum vices expectarent.

Cum itaque Episcopus videret Gandaui armatam plebem tumultuari, simulque animaduerteret auctoritatẽ suam in aula Mariæ studio atque opera Ioannis Ducis Cliuensis ob Adolphum Geldriæ Ducem in dies imminui, ex animi mœrore in morbum incidit, ideoque impetrata à Maria decedendi copia carpento se domum reuehendum curauit.

Episcopus e tumultuante Flandria relicta Leodium recedit.

Cæterum diæ lunæ in sacra hebdomada cum sex aut septem curribus, & centũ & amplius equitibus stipatus iter ingressus esset, por-
B tis emissus non fuit, Gandenses enim qui excubias in portis agebant, famulum superioris Deeani, qui Episcopum honoris gratia nomine Ciuitatis deducebat, interficere volebant, ita vt reuerti in aulam tum quidem coactus fuerit.

Vbique Episcopo pericula imminent.

Insequenti tamen nocte intercessione amicorum dimissus fuit, quanquam non sine magno periculi metu, cum foro medio per vigilum armatas acies iter faciendum esset. Et quanquam Gandauo incolumis ad hunc modum egressus esset, periculi tamen metu liberatus non fuit, antequam Curingam peruenisset; cum in omnibus Flandriæ oppidis consimiliter in armis esset populus: Carebat enim terra
C Principe, & singuli iam incolæ principatum affectabant.

Ipso igitur die Parasceues Episcopus Curingam peruenit, vbi & per ferias Paschales porro commoratus fuit, donec valetudini pristinæ ad plenum restitutus esset: tum se Leodium recepit, eumque consequenter Tungris appropinquaret, obuiam se illi tulit Wilhelmus Arenbergius, qui mox equo desiliens, & genibus eius aduolutus delictorum veniam supplex rogauit, quam cum benigne Episcopus illi dedisset, ea conditione vt interfecti M. Richardi amicos sibi recõciliaret, eum vnà secum inter cæteros Comites & amicos Leodiũ reduxit: Leodienses autem aduentantem Episcopum suum ingenti solemnitate exceperunt.

Episcopus Curingã appellit.

VVilhelmus Arenbergius veniam ab Episcopo impetrat.

Tum receptus fuit denuo in familiam Episcopi Wilhelmus Aren-
D bergius, & quidem maiori dignitate quam antea Assignatum illi fuit expensis Episcopalibus satellitium 24. equitum, ipseque constitutus est Episcopalis aulæ dispensator & œconomus; datũ illi est præterea in Hasbania prope Hoyum hæreditario iure in perpetuũ vt propriũ possidendum castrum de Serainge.

VVilhel: Arenber: receptus in Familiam Episcopi.

Hortatu quoque Episcopi Comes Flandriæ Maria Caroli filia eidẽ in præsenti pecunia soluit quatuordecim milia Rhenensium, partim in compensationem cast[illegible]i Engrimont[illegible]i, quod pater eius Dux Carolus vna cum Namur[illegible]ensibus demo[illegible]erat, partim vt interposito iureiurando, datisq[illegible] confect[illegible] in[illegible]mentis, promitteret Arenbergius se Mariæ partes e[illegible], si forte ingruente hostili manu necessitas eius operam [illegible].

Multis eũ Episcopus afficit beneficijs.

Quæ-

Quæ quidem omnia quanquam syncero animo atque beneuolo Episcopus faceret, Arenbergius tamen data occasione declarauit, A quo animo ipse acceperit, in quo verissimum esse apparuit, quod ab omnibus celebratur, nihil tam perire, quam quod confertur in ingratum.

Episcopus Leodiensibus ablatas à Carolo præfecturas restituit.

Cum autem Leodium reuersus esset Episcopus omnes omniū Ciuitatum suæ ditionis Magistratus atque præfectos politicos à Guidone Humbercurto tanquam Toparcha, nomine Caroli Ducis constitutos exauctorauit; & postquam sibi aliquamdiu dispositionem atque collationem eorundem officiorum reseruasset, tandem Leodiensibus eam, pro veteri consuetudine, sicut olim habuerant, restituit sperans hac ratione se eorum animos sibi magis esse deuinctum. B

ANNOTATIONES.

Quæ hoc capite & aliquot sequentibus de insolentia & sæuitia Guilhelmi Arenbergij habet, confirmant Placentius, Bruislhemius necnon Barlandus fere huius temporis scriptores. Sic enim Barlandus Brabantinus scriptor. Per eadem fere tempora non vulgaris exemplum sæuitię Leodij est editum circa loci antistitem.

Guilielmus Arenburgus homo insolens, ambitiosus, & vt paucis dicam, eo ingenio, vt quicumque ipsum ad crudelitatem, ad scelera patranda exacuebant, rabiem innatam quasi signo dato prouocarēt, C is inquam talis in Ludouici Borbonij Antistitis caput coniurauerat. Ob id exul postea declaratus cum sceleratorum manu, qui numero leguntur fuisse duo milia, venit in agrū Leodiensem, oppugnaturus Ludouicum Burgundicarum partium hominem.

Contra Arenburgum educturus Antistes, priusquam egredi vrbem potuit, occiditur, angustias forte quasdam ingressus, vbi adorti sunt eum scelerati aliquot latrones, quos ad facinus perpetrandum ab hoste conductos fuisse, vero simile est.

Secundum hæc Arenburgus Leodium hostiliter occupatum, totius Burgundicæ familiæ odio grauiter afflixit.

Cæsi Ludouici amicos & fautores bonis ac fortunis omnibus exutos, eiecit oppido. Quosdam etiam occidit. Huius rei fama statim D ad Brabantos finitimam gentem serpsit. Qui metuentes ne Gallorum Rex occiso iam antistite, Leodiensem agrum ingressus, Brabantiæ quoque loca vastaret. Simul vt tam indignam Episcopi cædem vindicarent arma sumpsēre.

Primi omnium Louanienses, posthabita etiā annua supplicatione sua, quæ in primos dies mensis Septembris incidere solet, egressi cum armata manu, insequentibus statim & alijs oppidum S. Trudonis adorti in deditionem acceperunt. Captum postea eodem Carolo Hasletum, trucidato militari præsidio, quod illuc ad tuendum locum Aremburgus miserat. Tungri quoque se dediderunt.

Iam

Iam Brabanti ad Leodiū etiam obsidendū magnis copijs excurre-
A bant. Vnde Aremburgus videns imminere sibi ac suis periculū, si vrbem hostis expugnasset, Brabantici Ducem exercitus ad colloquiū pertraxit. Atque ita cum eo loquutus est, vt subito mutatis rebus iussi sint domum redire nostrates.

Apud quosdam scriptores inuenio promissa Nassouio, penes quem fuit copiarum imperium, aliquot aureorum milia, si domū reduxisset exercitus.

Occiso Borbonio, per electionem primum, deinde Romani Pontificis accedente cōfirmatione, fit Leodij Episcopus Ioannes Hornius, principis Hornij frater.

B Vt hunc excluderet & Arenburgus (nam in locum cæsi antistitis, filium eligi & surrogari suum volebat) Tungrorum vrbem occupat, eiectis inde Brabantis. Nouum hinc exarsit bellum. Gens Brabantica largo stipendio contractis copijs eo redijt. Cum hoste totis viribus descensum est in aciem, fuitque prælium ingens. Vicit tandem Brabantus, cæsaque sunt ad tria millia hominum.

Nec multo post Aremburgus die quodam sancti Trudonis oppidum egressus, dubium laxandi animi causa, an ob alia negocia, capitur à Frederico, qui Ioanni Hornio antistiti frater erat.

C Inde Traiectum ad mosam perductus, gladio subijcitur, vniuersa id vidente ciuitate, luitque meritas suæ pœnas insaniæ.

Hanc eius mortem postea vt vindicarent amici & nouum Antistitem & Traiectinos vehementer afflixerunt, euersis eorum castellis, agro late vastato, incensis pagis, trucidatis colonis.

Noui tumultus Leodij excitantur. Proditio detegitur.

CAPVT XXXVI.

D

Factiosi rursus Leodij Tumultuantur.

Mense autem Mayo eiusdem anni Dominus Raso Herēsis cum ingenti multitudine exulum, itemque & Francorum, & Gasconum in terram Leodiensem se contulit: aduersus quem Episcopus mox tota ditione militum delectu habito, copiosissimum exercitū conscripsit, & quo prōptiores ad bellum faceret, adempta priuilegia quatenus honestati conformia erant, itemque & collegiorum iura subditis suis restituit.

Collectis igitur copijs suis Episcopus Hoyum se recepit, & Wilhelmum Arenbergium cum parte exercitus aduersus Rasonem misit.

Raso supplex Episcopo. Inito autem inter hos colloquio, Raso ad Wilhelmum dixit, se non alio consilio, aut proposito isthuc aduenisse, quam vt ea, quæ sua erāt recuperaret, quæ quidem si cum gratia Episcopi impetrare posset se libenter arma depositurum, sibi nihil esse iucundius, aut optabilius, quam amicitiam Episcopi, cui obedientiam fidelissime præstiturus esset, si quidem impetrata delictorum venia, tranquille ac tuto versari posset in patria. A

Raso in gratiā receptus. Quæ quidem cum Arenbergius Episcopo retulisset, constitutum est, vt Morinum se conferret Episcopus cum omnibus copijs suis, vbi recepto in gratiam Rasone belli occasio sublata fuit.

Porro autem eo tempore, quo Episcopus ageret Gandaui, Prouinciarum ordines considerantes iniquitatem Regis Galliæ, qui Mariam relictam Caroli filiam omnibus modis opprimere conabatur, non modo de matrimonio, sed etiam de marito eius consilium inierant, consentientibus etiam propinquis, inter quos præcipuus erat Episcopus: estque omnium suffragijs Electus Maximilianus Frederici Imperatoris filius, quem hisce prouincijs tum aduersus Regem, tum etiam aduersus alios principes vicinos defensorem fore sperabant maxime idoneum. B

Wilhel: Arenb: nomine Episcopi gratulatur Maximiliano Austriaco aduentum. Cum Igitur hic sponsus à patre dimissus relicta Germania in Belgium aduētaret, 5. die Augusti Wilhelmus Arenbergius ab Episcopo missus est cum splendidissimo Baronum ac nobilium Comitatu Traiectum, vt ibi nomine Episcopi eidem gratularetur aduentum, & hinc porro decedentem Diestum vsque, hoc est ad primā Ciuitatem deduceret, quæ spōsæ eius ditioni subiecta erat: vt extra periculum omne deinceps esset. Quod quidem cum ille summa cum dexteritate præstitisset, mox Leodium reuersus est. C

Proditio aduersus Episcopum instituta. Subsequenti autem mense Septembri Pierchōn Rocha, Watelet Chabotteau, & nōnulli alij proditionem aduersus Episcopum ac Ciuitatem machinati sunt, eo pacto, vt cum copijs in ciuitatem irreperent, & Episcopum interficerent, aut caperent, auxilio quorundam freti, qui intra Ciuitatem erant.

Erat autem Watelet Chabotteau in primis is, qui hanc rem auxilio Gallorum procurabat, qui cum vltro citroque velut internūcius obequitaret, in Comitatu Namurcensi tandem captus fuit, & ibidem quæstionibus subiectus omnem proditionem detexit, & cōfessus est, indicatis etiam conscijs vniuersis. D

Proditione capti. Ex his igitur tum extra, tum intra Ciuitatem Leodiensem aliquot capti, & Leodij publice supplicio affecti sunt, in conspectu Episcopi, Rasonis, & Arenbergij: ex tribus autem his, qui tunc è medio tollebantur, vnus in quatuor partes dissectus fuit, qui clara voce de pulpito ante mortem rem omnem serie decenti referebat, sicuti futura erat.

Cumque in dies in complices horum animaduerteretur, tandem & Watelet Chabotteau Hoyū in manus Episcopi deductus est; vnde Leodium

Leodium transmissus, extructo pulpito ante gradus S. Lamberti in
A 4. partes dissectus, & quatuor Ciuitatis portis particulatim appensus est.

Is magna delicti pœnitentia motus & vera contritione confessus, ordine omnem proditionem declarauit, cunctis audientibus, qui supplicij eius spectatores accesserant.

Hæc postquam ita facta essent, inter Episcopum & ordines patriæ totumque populum Leodiensem atque Lossensem confectis instrumentis publicis est constitutum, quod perpetuo exilio sine spe veniæ mulctandus esset, quisquis quoquo tempore huius proditionis particeps fuisse conuictus esset: quin eadem pœna & is quoque teneretur,
B quisquis vllo modo cum proscriptis hisce communicaret. Hoc igitur instrumentum pacti publici priuatim à singulis, & publice ab omnibus per Leodiensem Lossensemque ditionem iureiurãdo interposito confirmatum fuit, ex cuius vigore etiam Pierchon Rocha, & Thiery Poulon, alijque nõnulli, de quibus iam constabat nominatim edicto publico sunt proscripti.

Pactum publicum de proditoribus.

Huius autem edicti huiusque instrumenti cum præcipuus auctor extitisset Wilhelmus Arenbergius, qui & iurisiurandi sacramento id ipsum promptissime confirmarat, quam fideliter promissa seruauerit, euentus docuit.

Anno autem 1478. mense Mayo certior factus est Episcopus Leodiensis fugitiuos, exules, & proscriptos cum ingẽti multitudine Frã-
C corum in terram Leodiensem irrupturos esse. Quare Episcopus mox conscriptis sufficientibus copijs Hoyum profectus est, vt hostem ingruentem retunderet. Atqui illi simul atque intellexissent Episcopum in armis esse, tergiuersati sunt, nec venerunt, Episcopus tamen ne interim imparatus obrueretur, fines suos præsidio aduersus eorum impetum firmauit, ex quo sumptus ingentes sustinuit, cum singulis aliquot annis huiusmodi rumoribus terreretur, vt minimum semel.

Factiosi aduersus Episcopum tumultuantur.

Hoc anno Maria Burgũdica Caroli Ducis Brabantiæ filia Maximiliano Austriaco peperit filium primogenitum, cui nomen Aui Materni est impositum Philippus.

Philippus Austriacus nascitur.

D

Tumultus & bella per Arenbergium iterum contra Episcopum & patriam excitata.

CAPVT XXXVII.

VVilhelmus autem Arenbergius, postquam aliquamdiu apud Episcopum Leodiensem summa in auctoritate summoque in honore habitus fuisset, impatiens fortunæ, fœlicitatem

Vuilhel: Arēber: aduersus Episcopum insurgit.

suam ferre diutius non potuit: quin potius pro beneficijs acceptis odio concepto aduersus Episcopum ea machinatus est, quæ aduersus hostem vix æquum erat. A

Erant huius dissidij plures causæ, quarum nulla Episcopo tolerabilis erat: namque satellites, & equites eius, quos expensis suis, & mensa sua apud se vna cum Arenbergio sustentabat Episcopus, eo petulantiæ iam processerant, vt solemni ciborum apparatu non contenti, non modo patinas ac lances, vt erant, cibo plenas humi per atrium prouoluerent, sed etiam ministris aulicis verbera minarentur.

Deinde & ipse Arenbergius ita se Episcopi negotijs importune ingerebat, vt excluso per omnia illo, ipse rerum potiri videretur, B nullus enim erat in aula secretarius, qui vel edictum, vel mandatum, vel denique instrumentum vllum alia forma scribere auderet, quam qua vellet Arenbergius; cum diuersum facientibus ille minaretur exitium.

Ad hæc mandatis etiam Ecclesiæ rebellis erat, cum neque templa frequentaret vnquam, neque sacris interesset, neque peccata confiteretur, neque sacram communionem accederet, & in quadragesima palam carnibus vesceretur.

Præterea non satisfaciebat conditionibus ijs, quibus eum in gratiam receperat Episcopus: Nam cū interfecisset D. M. Richardū, eius amicos, vti promiserat, sibi non reconciliabat; & quamuis proinde C anathemati subiectus esset, de absolutione huius sollicitus non erat.

Postremo relicta honestissima vxore, ex qua liberos iam complures susceperat, Coloniensi cuidam scorto adhærebat, quod maritum suum veneno tollere conatum fuerat. De his igitur omnibus alijsque horum similibus compluribus, cum iussu Episcopi per graues quosdam viros argueretur, offensus, ex palatio Episcopi decessit.

Arenbergius ab Episcopo officij admonitus recedit.

Ex hoc igitur tempore wilhelmus Arenbergius sese homicidarum, Prædonum, exulum, proscriptorum, ac deploratissimorum quorumque hominum consortio aggregauit, & inter duo castra longee scilicet ac Lummen vltro citroque obequitauit, atque vbicumque D præsentem cognouisset Episcopum, eodem & se oculis eius ingessit, ita vt quo animo erga Episcopum esset, facile ex his appararet.

Anno 1479. mense Augusto Episcopus Leodiensis ad solemnitatē dedicationis à Trudonensibus inuitatus fuit, omniaque in eius aduētum magnifice præparata sunt.

Arenbergius Gallorum auxilio fretus Episcopo insidiatur.

Interim vero ab amicis monitus fuit Episcopus, vt prospiceret, atque caueret, adesse enim illi wilhelmum Arenbergium, qui nihil moliretur boni, hunc iam ingenti turba militum esse stipatum, quos omnes vestimentis nouis splendidissime ornasset. Tandem enim.

nim deprehensum fuit eo proposito illum isthuc se contulisse, vt
A eam ciuitatem Regis Franciæ nomine occuparet: tum tẽporis enim Galli cum Flandris in Morinis prælium inituri erant, nec dubitat quidem de Gallorum victoria Arenbergius, quam si obtinuissent, ille suum negocium in his partibus acturus erat.

At vero diuina Clementia aleam Belli in diuersum coniecit, & Maximiliano Austriaco Duce Flandri Gallos ingenti clade affecerunt in loco, qui dicitur Guynegate, adeoque eorum vires confregerunt, vt de prosequendo bello consilium facile remitterent.

Arenbergius spe excidit.

Hinc factum est, vt & Arenbergius spe sua frustratus propositum mutauerit.

B Anno 1480. Mahometes obsedit Rhodum, cumque iam pene vicisset diuino miraculo victus fugatusque fuit: Mox inuasit regnum Siciliæ, Hidrunti Ciuitatis Episcopum medium secuit, populum vt oues mactauit.

Eodem anno inter Ludouicum Regem Franciæ, & Maximilianum Austriacum induciæ 7. mensium pactæ sunt.

Hoc anno circa festum Pentecostes Episcopo Leodiensi per amicos quosdam beneuolos atque fideles, clam sed iustis argumentis indicatum fuit Wilhelmum Arenbergium insidias struere illius vitæ: quod quidem cum apud S. Trudonem intellexisset Episcopus, istinc se mox Traiectum contulit, eodemque ad se Ciuitatis Leo-
C diensis Consules euocauit: qui quidem cum mox venissent, Episcopus animi sui sententiam paucis exposuit, ac, viri, inquit, integerrimi, cum de wilhelmi Arenbergij in me maleuolentia tam certa iam indicia perceperim, vt sine periculo dissimulare diutius non queam, eo consilio vos huc acciui, vt mecum dispiceretis, quid mihi, quid vobis, quid vniuersæ Reip. nostræ ex vsu futurum sit: mihi plane est necesse, vt me hostem esse declarem eius, qui aduersus me nihil aliud, quam hostilia meditatur, beneficijs enim illũ cumulandis iam dudum nihil aliud efficio, quam vt ille seipso indies deterior euadat; vestrum iam est considerare, vtrum meas potius, an illius partes sequi velitis, eiusque consilij vestri expeditam declarationem expecto.

Consultatio Episcopi de Vvilhel. Arenber. cũ Consulibus Ciuitatis.

D Consules igitur his auditis Leodium profecti, & communicato cum primoribus consilio intra paucos dies Traiectum reuersi sunt; qui admissi, Episcopum suppliciter & obnixe rogarunt, vt in Ciuitatem suam Leodium redire dignaretur, illic enim neminem esse cuiuscumque tandem ætatis aut ordinis esset, qui non pro illius incolumitate vitam suam libenter positurus esset: Adduntque sibi interdictam spem reditus in patriam, nisi vna secum adducerent Præsulem.

Consules Episcopum Leodiũ reducunt.

Grauatim quidem precibus eorũ assensit Episcopus, sed fatigatus

tandem recepit se postridie, hoc est profesto Sacramenti vnà isthuc esse profecturum: Cumque Leodium ingenti cum lætitia & exultatione populi ingressus esset, ipso die Sacramenti vna cum prætoribus Consulibus, & Scabinis suis in cœnaculo curiali familiariter epulatus est, vnde mirum in modum Ciuitas gauisa fuit. A

VVilhel. Arebergius Gallorũ subsidia petiit & impetrat.

Non multo autẽ post hæc tempore Wilhelmus Arenbergius in Franciam profectus, Ludouico Gallorum Regi suam operam obtulit, ac promisit se illi vniuersam Leodiensium ditionem in manus tradi-turum, si Rex ipse copias sufficientes tradere non grauaretur. Cuius pollicitationibus Rex illectus exercitum assignauit, cui Ducem præfecit Carolum Ambianensem. Arenbergius autem Castrum Reynouge, & Castrum Longee iam ante suo præsidio firmarat, pollicitus B se mature his laturum esse suppetias, si quidẽ periculum ab Episcopo ingrueret.

Episcopus subsidia petit à Maximiliano.

Episcopus igitur his cognitis euistigio ad Maximilianum Austriacum scripsit Arenbergium Copijs Gallicis instructum finibus suis imminere; ferret igitur suppetias ipsi aduersus cõmunem vtriusque hostem. Cui quidem Maximilianus libenter gratificatus Principem Aranziorum, & alios aliquot Capitaneos Namurcum cum copijs satis magnis transmisit, eodemque & seipsum mox adfuturum scripsit, vt conatibus Arensbergicis obsisteretur.

Detegitur bellũ & proditio Arenbergij.

Interim vero castra Arenbergica Longee & Reynouge expugnata sunt, & præsidiarij capti, qui subiecti quæstionibus arcana omnia Arenbergij, quæ ad consilium proditionis ac belli pertinebant ordine C confessi, palam explicarũnt, quanquam Arenbergius in his magnam præsidij sui fiduciam collocasset.

Horum igitur confessio scriptis compræhẽsa Episcopo transmittitur, vt ille perlustratis, & habito consilio trutinatis omnibus ac singulis, quid agendum foret, mature constitueret.

VVilhelmus Arenbergius à patria Leodiensi proscribitur.

CAPVT XXXVIII. D

ANno itaque 1481. Episcopus acceptis his instrumentis Magistratus suos vniuersos conuocat, literas resignari, testimonia de Arenbergio recitari iubet in concessu omnium, ac tandem rogat, satisne hæc sint, ad arguendam Arenbergij manifestam rebellionem, & an his cognitis satis non sit causæ, cur vt hostis, & hostiũ socius edicto publico in æternum proscribatur Arenbergius, qui ipse auctor edicti dudum fuit, quo omnes proscripti sunt publice, qui cũ proscriptis vllo modo communicarent. Hinc enim sole ipso clarius elucere, Wilhelmum Arenbergium non solum hoc tempore cum proscriptis

proſcriptis exulibus verſari, qui exitium patriæ minarentur, ſe etiã
A prædæ participem fuiſſe iam tum, dum adhuc vt amicus ageret in patria cum ijs, qui prædam egerant exules ac proſcripti.

Reſpondit Magiſtratus, ſe neque ex literis, neque ex ſigillis, neque plane ex inſtrumentis vllis teſtimonium vllum aut iudicium vllum ferre poſſe, ſed opus eſſe, vt ipſi teſtes coram loquentes audirentur. Epiſcopus igitur eo rem deduxit, vt Conſules Leodienſes Namurcũ profecti, dicta teſtium ipſi audirent & exciperent. Interim vero tum in Germania, tum etiam Leodij ſcelerum conſcij aliquot compræhenſi & ſupplicio affecti ſunt, qui eadem hæc omnia de Arenbergio habere teſtati ſunt.

B Conſulibus igitur Leodium reuerſis, edictum promulgatum eſt, quo Wilhelmus Arenbergius in æternum proſcriptus fuit ſine ſpe reſtitutionis in integrũ: idque vigore pacti publici, quod ipſo auctore nuper inter patriæ Leodienſis ordines compoſitum & iureiurando firmatum fuit.

Proſcribitur ſine ſpe reſtitutionis.

Hoc factum cum intellexiſſet Arenbergius, qui tum temporis in Francia verſabatur, literas ad omnes patriæ ordines, & ad publicos iudicum conſeſſus & conuentus pluribus locis dedit, orauitque vt ſibi locus, ac dies iudicij aſſignaretur, quo cauſam ſuam ipſe diceret, & ſuam innocentiam Reip. liquido probaret: ſed inanes fuerunt hæ
C preces eius: In ſtatutis enim Leodienſium id cautum eſt ne quis vel reſponſum impetret, vel ad ſe purgandum admittatur, de quo per quæſtiones & publica teſtimonia conſtat, quod reus culpæ ſit, cuius arguitur.

Preces Arenbergij inanes.

Hoc igitur maxime doluit Arenbergius & conqueſtus eſt ſibi iniuriam fieri non contemnendam, qui ad ſui purgationem non admitteretur. Idem & conquerebantur conſanguinei eius, qui genti familięque ſuæ notam hanc nimis intolerabilem inuri clamitabant.

Leodium impugnaturus aduenit. Mors Epiſcopi Borbonij.

D

CAPVT XXXIX.

Arenbergius igitur adiunctis ſibi Gallis, & exulibus, & proſcriptis, & flagitioſiſſimis quibuſque Terram Leodiẽſem atque Loſſenſem circumquaque vaſtare incendijs, cædibus, rapiniſque omnia miſcere, ſacerdotes ac monachos interficere, ſacras virgines palam violare, templa profanare cœpit, nihilque reliquit ſcelerum eorum, quæ hoſtes Ethnici in Ethnicos vnquam tentaſſe memoriæ traditum reperitur.

Wilhelmi Arenbergij crudelitas.

Princeps interim Aranziorum à Maximiliano Auſtriaco in ſubſidium Epiſcopo Namurcum cum copijs miſſus, etſi vxor ſua Epiſcopi

copi

Princeps Aranziorum cum Arenbergio colludit.

copi soror esset, non dubijs argumentis depræhensus est bellum ducere, & cum Arenbergio clanculum colludere: Nam cum is Thirry Poulon, & Ioannem Roistium intimos Arenbergij consiliarios captiuos haberet, exigua tantum pecuniæ summa mulctatos dimisit, qui liberati, ipso etiam Arenbergio in patriam perniciosiores extiterût. Qua de causa Episcopus sororio suo Aranziorum Principi non mediocriter succensuit. Adeo autem crebræ & graues in terram Leodiensem irruptiones fiebant, vt Episcopus coactus sit magnis præsidijs ditionis suæ fines tueri, quæ res illi luculento damno itetit propter sumptus inæstimabiles, quod præsidiarijs impendere necesse fuit. A

Vindictam meditatur Arenbergius.

Anno 1482. mense Augusto Episcopus Leodiensis à fidedignis per literas certior factus est Wilhelmum Arenbergium cum multis militibus Francorum, exulum, proscriptorum, & consimilium deploratorum in terram Leodiensem imminere. Quin ipse Arenbergius literas ad Dn: Ludouicum à Marcka Dominum de Rochefort patrinum suum dedit, quibus eum admonuit, vt ad ipsius aduentum se pararet, se enim mox isthuc adfuturum cum ingenti manu, & vindicaturum dedecus, quod familiæ suæ inurere conaretur Episcopus. B

Ludouicus à Marcka detegit literas Episcopo.

Quas quidem literas Ludouicus vt accepit mox ad Episcopum legendas transmisit, qui tum Hoy cum multis equitum peditumque milibus versabatur. Hæ igitur literæ cum Hoy recitatæ essent Princeps Aranziorum cuius exercitus Namurci erat, hic præsens, auctor fuit Episcopo, vt Leodium rediret, ibique copias Arenbergij expectaret, ipse interim eas ex occulto exciperet. Cuius consilio acquiescens Episcopus per noctem se Leodium recepit, sperans se Leodiensium præsidio, vt æquum erat, aduersus impetus hostiles tutum fore. C

Episcopus indicit Comitia alloquitur publice ciues.

Ac ne se temere illis commisisse videretur, Comitijs indictis viua voce præsens ipse primores ac populum allocutus, Ciues (inquit) Leodienses, viri integerrimi, communis nostrum hostis Wilhelmus Arenbergius cum ingentibus copijs ceruicibus nostris imminet, qui non modo mihi pro beneficijs acceptis meditatur exitium, sed etiam liberis & vxoribus vestris extremam calamitatem, vobis ipsis æternam infamiam machinatur: gloriatur enim passim vos me Principem vestrum iam ipsi vendidisse, & paulo post etiamædituros. D

Ego vero eam de vobis existimationem habeo, vt confidam non ita esse futurum, cum certo mihi persuadeam Leodienses nequaquá esse proditores, qui suos Principes in acie nunquam deseruerunt, sed victoriam semper obtinuerunt, quotiescumque præsentem in prælio suum habuerunt Principem. Idem ego & nunc mihi vos præstituros esse spero atque confido.

Ad me quod attinet, equidem vicissim promitto vobis, me nusquá hinc decessurum, sed ad extremum vsque spiritum constanter apud vos perseueraturum. Tum vicissim Leodienses vnanimi voce Episcopo fidem & auxilium promiserunt: quibus tamen cum ille fideret,

ret, misere deceptus fuit, vt paulò post apparuit.

A Mensis Augusti die Tricesima, quæ veneris erat, Wilhelmus Arēbergius cum ingenti exercitu Leodium aduenit, ab ea parte, qua Carthusiani sunt. Facta igitur in populo trepidatione ciues ad arma conuocātur; & Episcopus qui tunc in sacello suo sacris intererat, admonetur vt se armet, & hostibus obuiam procedat, populum enim detrectare militiam nisi Episcopus ipse præsens adsit.

Wilhelmus Arenbergius Leodiū impugnaturus aduenit.

Episcopus igitur se sine mora armauit, sed cum equum suum in palatio conscendisset, nullis calcaribus, nullis stimulis, vt vel loco cederet impellere potuit, quamdiu ipse insideret, cum alio sessore recepto ille non grauatim officium faceret: quod quidem cum B identidem eodem momento accideret, præsagium fuisse iudicatum fuit periculi, quod Episcopo imminebat. Ad extremum verò Episcopus vna cum suis ex palatio decessit, qui cum in forum peruenisset, vbi ciues armati eum præstolabantur, conclamarunt omnes, vt equitum turmæ præcederent, se vna cum triginta duobus opificum collegijs mox esse subsecuturos.

Præsagium.

Episcopus hosti obuiam procedit.

Itaque ergo Episcopus vna cum equitibus suis paululum vltra Carthusianos processit, vnde & hostes non longe aberāt; quo factum est vt eos, qui custodiæ sui corporis debebantur, ad excubias seruandas præmittere vlterius coactus sit, qui & ipsi non admodum frequentes erant, cum præcipuum equitum peditumque robur ad fines C ditionis tuendos in præsidijs dispositum esset.

Hostes igitur vigilias adorti non difficulter perruperunt, ac profligarūt, perieruntq́; primo statim hoc cōflictu multi insignes viri, & hi maxime qui Episcopo quā maxime beneuoli atque fideles extiterāt, inter quos erant in primis Dominus de Vidoe, D. de Voeghelsang, Wilhelmus Botton, Wilhelmus Longhis, Adamus Cleermont, Hermannus Mectecouen, & complures alij.

Multi ceduntur ab Arībergijs.

Erat cum Episcopo fortissimus Adolescens Ioannes Horneus Canonicus, qui reliquis omnibus metu Arenbergij trepidantibus, in foro standerum, quem vocant, arripiens, animum addiderat; is etiam hic declarauit se neque manibus hosti, neque menti Episcopo defuisse, cuius consilio si Princeps obtemperare voluisset, fortasse D minus euenisset mali: hic enim suadebat, vt Episcopus mature caneret receptui, & intra mœnia tantisper hostem operiretur, donec & Aranzianas, & suas etiam copias aduocasset, vt his adunatus hoste superior esse posset. Episcopus vero partim animi sui generositate, partim dolosis fucatorum consilijs, fugæ dedecus auersatus fortiter tetendit in hostem, quo proposito cum in angustias quasdam viarum incidisset, vnde effugium non patebat, ex insidijs est à maleuolis interfectus, qui hoc officio gratiam captabant Arembergij.

Ioānis Hornei virtus.

Episcopus interfectus.

Arenbergius itaque victor Leodiū ingressus quasi in suam possessionę venisset, omnia sacra atque profana occupauit, Episcopi fautores

Arenbergius victor Leodiū occupat ac remp. ordinat arbitrio suo.

alios vita, alios fortunis, alios his vtrisque exuit. Episcopi occisi corpus etiam sepultura priuare voluit: tandem vero intra vrbem delatum sepeliri, sed sine omni solemnitate, passus est, pridie Calendas Septembris ante aram maiorem S. Lamberti. A

Oratio Arenbergij cōtra Episcopum occisum.

Arenbergius ibidem porro habita oratione mirum in modum tyrannidem Episcopi interfecti exaggerauit, cuius nomine tantæ calamitates per Brabantos Leodiensibus inflictæ sint: diu potuisse harum finem fieri, si hic diu de medio sublatus fuisset; se patriæ suæ seruitutem tam obscœnam diutius ferre non potuisse, nunc tandem se auctore eum illuxisse diem, quo libertatis recuperatæ festum solemne extincto tyranno agitare liceat. Restare nunc id solum, vt posita formidine, posita simulatione ac dissimulatione omni, amicos amare, B hostes odisse, ex animo inciperent.

Patibula in foro erigit.

Mox igitur vt se liberatorem & non oppressorem patriæ declarasset, in medio foro patibula duo erexit in pœnam præsidiarijs militibus, si qui ciues vltra præscriptum aggrauare auderent: deinde ad ordinandam Remp. animum adiecit, & in posterum diem, hoc est, in ipsas calendas Septembres Episcopi noui Electionem canonicis indixit; & quo minus Electione aberrarent, filium suum illis ita cōmendauit, vt precibus suis minas regaliter adderet. Ipse porro tanquam pater patriæ magistratus politicos & militiæ futuræ præfectos ordinabat. C

VVilhelmus Arenbergius Leodiēsibus obtrudit filiū suū Episcopum.

Ioannes Arenbergius eligitur in Episcopum.

Canonicis interea temporis in Brabantiam maxima ex parte dilapsis, qui remanserunt postridie in vnum congregati, volentes, nolentes, Ioannem Arenbergium Wilhelmi filium, Episcopū Leodiensem elegerunt, adolescētem necdum sacris vllis initiatū, quem deinceps postulatum Leodiensem appellarunt: laboratum est diu de hoc confirmando apud Romanum Pontificem, sed nihil impetratum.

Non potest obtineri cōfirmatio.

Brabantinorum in ditionem Leodiensem irruptio & eiusdem per Arenbergium deprædatio.

CAPVT XXXX. D

Expeditio Maximiliani aduersus Leodiēs.

MAximilianus Austriacus hac re intellecta, veritus ne Rex Frācorum hac occasione fœdus infringeret, cum Leodienses illi in Brabantiam aditum facilem patefacere possent, adiutus tribus prætorijs Brabantiæ, Louaniensi scilicet, Bruxellensi & Antuerpiensi (nam quartum prætorium quod erat Buscoducense, reprimendis Geldrorum insultibus occupatum tunc temporis erat) e uestigio in armis fuit.

Primique Louanienses Duce Præfecto vrbis suæ, intermissa instātis dedicationis solemnitate, se hostibus opposuerunt, quos alij mox ingenti

ingenti alacritate consecuti sunt. Præcipui Duces Brabantici exercitus fuerunt, Comes Romontensis, Comes Nassouius, Dn: Philippus Rauestanus.

Primum igitur Sarcinium, hoc est, S. Trudonis oppidum adorti per deditionem capiunt; Deinde Hasselam vi expugnant ac diripiunt, Ducemque per Arenbergium ibidem constitutum, cum alijs quamplurimis interficiunt.

Et mox cum Maximilianus vna cum instructissimis copijs aduenisset, Tungros per deditionem acceperunt, & mœnibus eius vrbis ex pacto dirutis, Brabanti vna cum auxiliaribus, quorum numerus equitum simul & peditum ad 40. milia fuisse traditur, extra vrbem castra metati promptissimo animo Leodiensem sperabant expeditionem, vt exemplum ederent iustæ vindictæ de Episcopo, & patriam in tuto collocarent. Hæc vero dum fierent, Arenbergius, vt videtur, sibi metuens euocato priuatim ad colloquium Nassouio obtinuit, vt quasi factis inducijs, Brabanticus exercitus vna cum auxiliaribus dimitteretur.

Exercitus Maximiliani ingenti incommodo reip: dimittitur.

Quo facto veluti sublato metu, latrocinijs, incendijs, direptionibus tota Diœcesis Leodiensis sursum atque deorsum turbata fuit, cum & Arenbergius ipse suum negocium agens exemplum de se flagitiosis daret.

Hunc igitur exitum habuit optimus Præsul Dominus Ludouicus Borbonius postquã Episcopatũ administrasset annis 26. mense vnó, diebus 21. plus minus: cuius memoria Leodium ingentes calamitates perpessum fuit: quanquam nec succedentis quidem antistitis tempora pacata fuerint, vt pote cum & idem seditiosissimus Arenbergius sine intermissione porro tumultuaretur, & triplex consecutũ sit mox schisma, quo alijs aliud contendentibus difficulter in Rep. pax constabiliri potuit.

DE IOANNE HORNEO LXXXIII. EPISCOPO LEODIENSI.

Mortuo Ludouico tres contendunt pro Episcopatu, Arenbergius reprobatur, Horneus concordat cum Croyo Protonotario, & à Summo Pontifice confirmatur.

CAPVT XXXXI.

Eodem enim anno 1482. mense Octobri Canonici Leodio vtcumque elapsi cum Louanij agerent, in vnum congregati primum renunciarunt Electioni suæ vnanimiter, qua dudum nolentes & coacti elegerant Ioannem Arenbergium Wilhelmi filium.

Schisma Leodij.

Deinde congregati iterum libera voluntate, alij Dn: Iacobum prothonotarium de Croy fratrem Comitis de Chymay, alij Dominum Ioannem Horneum Comitis Hornei fratrem elegerunt. Itaque cum Arenbergius quanquã reprobatus episcopatui non cederet, atque hi duo insuper electi complures haberent Principes, qui ipsorũ partes certatim agerent, triplici factione Leodium distractum fuit. A

Croyus ab Horneo pensionem accipit.

Cæterum cum Arenbergius vi potissimum rem ageret, reliqui duo Electi apud Pontificem Xistum, siue Sixtum quartum, magna contentione de prærogatiua litigarunt per quam diu, tandem vero cum prothonotarius non quiesceret, &appellationibus Hornensem distineret, ita transactum fuit, vt Hornensis Prothonotario pẽsionem annuam mille octingentorum aureorum solueret. B

ANNOTATIONES.

1. *De Episcopo Hornano & bellis Arensbergensium inter nostrates Scriptores ex professo scribunt Placentius & Bruisthemius, & vulgaria Chronica, quæ confirmantur chartis publicis Ciuitatis, Inter exteros meminit & Masseyus Cameracensis, huius temporis Scriptor.*

2. *Hic Episcopus primo anno suæ administrationis 1482. cum Statibus patriæ certum regimen præscripsit molitoribus, quod vulgari idiomate* L'œil du moulin *nuncupatur, quod quia in multorum adhuc hodie est manibus non adscribimus. Incipit* S'ensuyuent les ordonnances pour le bien commun des grains & multures. C

3. *Hoc eodem anno 1482. die 14. Aprilis natus est Erardus à Marcka successor in Episcopatu, de quo postmodum plura dicemus.*

Varia certamina Arenbergiorum contra Hornanos cum pace facta, ingressus & inauguratio Hornei Episcopi.

CAPVT XXXXII.

Arenbergius Horneo molestus.

SEd quanquam res inter ipsos ita transacta esset, Horneus tamen multis adhuc annis cum Arenbergijs ac Leodiẽsibus vario marte luctatus ac biennio fere integro distentus est, antequam cathedram Leodiensem pacifice conscenderet. D

Vastat Comitatum Hornensem.

Euerardus à Marcka cadit 500. Traiectẽses.

Eodem enim anno Wilhelmus Arenbergius, qui Leodij rerum potiebatur, in Comitatum Hornensem crebras irruptiones fecit, & in eius ditionis incolas velut in capitales hostes ferro flammisque grassatus est: ac Leodienses etiam simul in Lymburgensem ditionem incubuerunt Lymburgensibus autem cum Traiectenses suppetias ferrent, Euerardus à Marcka Wilhelmi cognatus Traiectenses magna clade affecit, quingentis & amplius ex his cæsis, reliquis fugatis, nec aliud quicquam obstabat, quam voluntas ipsius, quo minus

minus

nus eo die Traiectum ipsum occupauerit, quo nomine à Wilhelmo A obiurgatus fuit.

Anno 1483. Legati Flandriæ Parisios intrantes Margaritam Maximiliani Austriaci filiam Carolo delphino Ludouici Francorum Regis filio desponsatam 6. die Ianuarij annunciarunt, secum apportātes tractatum pacis ac nuptiarum.

Margarita Austriaca desponsatur Carolo Delphino.

Sequenti die fecerunt processionem generalem canentes. *Te Deum laudamus*: ipsa vero Margarita Francis Principibus tradita fuit Hesdini ducenda Parisios, quo peruenit secunda Iunij, & nuncupata est Domina delphina, cum esset annorum vix quatuor; Rex autem Ludouicus ægrotabat Turonis, vbi & obijt 30. Iulij feria quarta anno regni sui 22.

B Successit Carolus 8. annos natus 13. & menses duos, non tamen statim coronatus fuit, sed expectatum est vsque ad Iunium anni sequentis, quo 14. annum expleuit.

Carolus 8. Patri defuncto succedit in Regnum Franciæ.

Eodem Ianuario Arenbergius ex vrbe ac municipio Leodiensi cōtractis copijs quam potuit amplissimis, cum obsidione castrum Holloniæ liberare vellet, Brabanti, qui illud obsidebant, Arenbergij exercitum pene vniuersum contriuerunt, sic vt eius vires accepta ea clade admodum fuerint attenuatæ. Capti sunt illic Franci multi, ex capitaneis Arenbergij multi sunt interfecti.

Arenbergij exercitus attritus.

Et cum ea clades Leodiensibus grauis esset, ideoque Arenbergium instantius ad pacem cum Horneo ineundam hortarentur, ille, quia C impensius vrgere viderentur, Consules duos Leodienses, & Ciuem Hoyanum, aliosque deinde plures capite plecti iussit; omnesque sine discrimine pacis auctores veluti publicos hostes omnibus locis, tum sacris, tum profanis sine delectu ac respectu interfecit, adeo quidem vt nec in templis aliquid his tutum esset.

Arenbergius Cōsules & alios ciues Leodiēses capite plecti iubet.

Anno 1484. Arenbergius multis diuersis prælijs tum per Episcopum ipsum, tum per Maximilianum Austriacum attritus ac fractus, cum iam Hornei confirmatio tandem Romæ expedita esset, intercessione aliquot principum pacem cum Horneo composuit, Episcopatusque pro filio petitioni cessit.

Pax inter Arenbergium & Horneū Episcopum.

Itaque hoc anno Horneus Principibus Marchiensibus & Arenbergijs stipatus obuiam procedente ciuium turma Leodium introductus D est: vbi summa inter se familiaritate iuncti sunt, qui dudum capitales hostes erant: sed eo euentu, sicut infra declaratum est, vt appareat prudenter eum admonuisse, quisquis tandē fuit is, cauendū ab amico reconciliato.

Horneus Episcopus Leodium introductus.

Hoc anno obijt Papa Sixtus 4. pridie idus Augusti: vacauit sedes diebus 16. Successor eius Innocentius 8. sedit à 13. Augusti annos 7. menses 11. dies 18.

Pontificū successio.

Anno 1485. Henricus septimus fugatus dudum ab Eduardo 4. ex Anglia, sumpto Francorum auxilio, debellauit & occidit ipsum ac regnum recepit.

ANNO

ANNOTATIONES. A

1. Anno 1483. Legati Flandriæ:] *Hoc eodem anno pridie D. Martini natus est Martinus Lutherus Islebij in Comitatu Mansfeldiensi, de quo eiusq; discipulis suis locis plura dicemus. Hic enim nouis dogmatibus ab Ecclesia Catholica Apostolica Romana alienis orbem christianũ repleuit, vt nullus propemodũ sit terræ angulus quem eius errores & hæreses non peruaserint, & quamuis Deus misericordi prouidentia sua plurimos illi antagonistas præstanti pietate & eruditione suscitarit, qui illi statim initio restiterunt & etiamnum hodie resistunt, occulto tamen sed iusto semper Dei iudicio peccatis nostris promerẽtibus integra regna & nobilissimas prouincias ijsdem suis hæresibus & prauis dogmatibus dementauit, & adhuc dementat.* B

2. Arenbergij exercitum pene vniuersum contriuerunt:] *Placentius & Bruistheimius huius temporis scriptores paulo explicatius Arẽbergij suiq; exercitus cladem describunt. Sic enim ille* anno 1483. Castrum Hollonæ obsidente Brabanto & multa potentia vndique Colonias angustante. 4. Idus Ianuarias Arenbergius omnium ciuitatum ac pagorum stipatus agminibus cum stipendiarijs, quos cumulatius ordinauerat, in conspectũ hostium non longe positis castris properauit. Sed videns quod hostis nil moliretur, quin potius maiora expectaret præsidia, repẽte super eum irruit, eosque, potentissime in campis compositos, circumequitans, à classicis viris, ne nimium auderet admonitus, quum ex prioribus fortunis euentum belli faceret, iureiurando adhibito, se nemini suorum parciturum affirmauit, qui aliquem Brabantorum aut captiuum, aut spoliatum abduceret, modo illum non interficeret. C

Quantum dispendij hæc præcipitantia attulerit: prælij exitus ostendit, quando stragem immensam facientibus Brabantis, vndique vallatus exercitus, bombardarũ atque telorũ emissionibus anxie nimis, & vsque ad mortẽ premebatur, nec Leodijs inferiendi, atque cũ eis confligandi dabatur copia.

Quoties enim in eos acies impetum facere nitebantur, illi dissolutis agminibus conatum illudentes ad diuersa ferebantur. Iterum Leodijs in castra se recipientibus, illi agmina sua reuocantes, rursus circumcingebant exercitum, & instantes acrius quasi obsessis requiẽ negabant. D

Factum est ergo vt omnis illa exterorum virtus, vulgique colluuies; quæ armis, viribus & numero putabatur inuincibilis, subito cõtrita corrueret, adempto è Francorum equitibus illustri viro D. Galhar capitaneo, cum satrapa Emaliæ, cæteris optimatibus in captiuitatem deductis, clarissimo D. commendatore Traiectensi D. Adulpho à Marcka Magnate à Streelhe, Gysberto Canneo, & non paucis alijs viris, quorum consilio nunquam ita ad conflictum peruentum fuerat.

Tametsi hac prostratione, suorumque fuga, Arenbergi fiducia nequaquam

quaquam debilitata sit, quinimo iterum ac tertio in turmas inuo-
A lans, non nisi summo prospecto malo, ab inuasione diuelli potuit, & paucorum adeo redux; cum hoste nunquam pacisci in mētem induxit.

Canonicis etiam atque Magistratibus Leodij de pace contrectantibus, dum illorum acerbe ad se aditum ferret: ijque nihilo segnius cum vrgerent, tœdio pariter ac furore animi incensus, Quintinum Burgimagistrum cum socio ante fores palatij, quo se continebat interfici iussit.

Deinde etiam ciuem Hoyanum è diuersorio sublatum, hac de causa in foro capite plecti: passimque in alios pacis auctores anim-
B aduerti præcipit.

In hac miseranda rerum calamitate, discordia omnes Ciuitates & pagos, domosque ac limina cepit; vt quotidie homicidia exaudirentur & inimicitiæ, vt nemo se domum recipere auderet, sed passim in templis homines pernoctarent. Neque tamen hic eis latibulum concessum est, adeo vt in oppido Herkēsi ciues inter se dissidentes, magnam hominum partem ignibus comburerent, & in basilica Alkensi villanis confugientibus, pariterque in turri Alpensi Traiecto finitima summoto foco, loca sacra succenderent.

Eoque processum est, vt D. Antonius Palandus, seditione in Dria-
C polim exorta, ciues coercere, & mœnia indesinenter obseruare debuerit, & passim alij magnates suis domicilijs prouidere. Perpendebant namque Brabantorū copias adepta tam insigni victoria magis excrescere: quæ se proxime in Hasbaniam deriuare, deinde etiā Leodjum oppugnare disponebat.

Quæ discrimina satis tempestiue Leodijs prospicientibus, suburbia, quibus isti se saluare credebāt, partim exusserunt, vt vix à monasterio D. Laurentij etiam temperatum sit. Quod plerique dato studio incendi curarant, sed præsidio magnatū à Marcka, sacrilegi conatus impediti sunt.

E quibus Leodiorum ingenium admiratus Maximilianus, copias alio deduxit, Tungrimque, cuius nuper situm, fortitudinemque ex-
D plorauerat, obsidione vallans, paucis diebus in deditionem accepit. Quam gloriosus victor ingrediens, ciues Antistitē Horneū amplecti multa veneratione compulit.

Deinde 14. calend. Martij omni expeditione oppidum Blisiæ hac parte obsedit, dum illac arcem (quæ prominebat) expugnarēt Traiecten. optentamque ferro ac igne vastauit.

Hac tempestate Namurcenses frequentibus aggressionibus Hoyū angebant, & ciuitatē obsidione cingentes, aliquamdiu oppugnabāt, quos Euerardus à Marka & Arenburgus crebris excursionibus fatigantes inglorios abscedere fecerunt.

Quorum aduentu cognito, animositatem hominum bellicosissimorum reformidantes, obsidione soluta ad propria amigrarunt.

Interea

Interea missis vtrimque pacenuntijs, inducijsque ad octauas paschæ datis aliquamdiu cōcordia stetit, donec Fredericus de Weethen, A
& capitaneus quidam Hoyum aduenientes, ab Arenbergo, rupto fœdere captiui in Leodium deducebantur. Quorum captiuitate populares & potissimum villani, animo fracti velut intabuerunt, nimirum quum facillimum intellectu foret, bellum truculentissimum iam iamque instare.

Quod paruus falsar, gallice nūcupatus (le petit falsar) fortiter excitans armigeros Hoyanorum, atque stipendiarios Arenburgi, in Namurcensem agrum deduxit. Deinde per Campiniam multis damnis illatis, ad oppidum Peer, quo omnes fere rustici confugerant, hostēque expectabant, speciose exercitū diuidens appropinquauit. Cumque templum fugam simulantes, ceu asylum oppeterent, astute B
plebeculam bene armatam conspicientes, arte magis quam armis superare volebant, vnde fidelitatem eis atque libertatē polliciti sunt, dummodo Arenburgo oppidū resignarent: qui nescientes tam prope fore subsidium, conditionem susceperunt, sed armatorum subito aduentu cognito quum nihil iam mutare possent, à præliatoribus fortissimis impediti, quum commisso bello ex more inter præliandum, qui Arenbergo adhærebant, clamarent, exanimes facti, prælio omnes fere copiæ pedestres periēre, occisis ex campiniensibus, circiter mille quingentis viris, adeo vt fraude capitaneorum omnis fere campinia concideret, & nunquam in tam ancipiti bello tot homi- C
nes simul è nostratibus prostrati fuerint.

Antistes igitur cum casum hunc, & miserias omnes Maximiliano atque amicis proponeret, plurimoque luctu ciuitatem Traiectensem à se desciuisse magna ex parte quereretur, adiutorio Brabantorum eo confluxit, breuique spatio sic ciues permouit, vt ad Ducē auxilij gratia recurrerent, eumque intra suos muros exciperent. Ex quo Arenburgum facile vrgens, multis afflictionibus attritum, suum stipēdiarium fecit, pacemque vniuersalem antistiti conciliauit.

3. Leodium introductus est:] *Descriptionem huius ingressus Hornei cum ceremonijs obseruari consuetis habes in chartis publicis huius Ciuitatis ad hunc annū.*

4. *Ibidem habes per quosdam Romæ actum fuisse vt in detestationem cædis commissæ in personam Borbonij sedes Leodiensis & clerus alio transferrentur & quibus medijs negotium impeditum fuit.* D

Captiuitas VVilhelmi Arenbergij & eius exitus.

CAPVT XXXXIII.

HOc anno cum wilhelmus Arenbergius, & Ioannes Horneus, Leodiēsis Episcopus, & Fredericus Comes Horneus, & Philippus à Montegnijs fratres Episcopi vna ad S. Trudonem expatiati post

tiati post prandium ad ludicra exercitia relaxandi, vt prætaxebatur, A animi causa se conuertissent, Arenbergium illi à ciuitate longius abductum insidijs oportuno loco positis incautum & nihil minus expectantem intercipiunt: & quanquam ipsos cognatos appellantem, & ne se Traiectensibus traderent identidem obtestantem, Traiectum aduexerunt, vbi postridie, hoc est 13. calendas Iulias extructo pulpito publice decollatus, & ad summam aram in cœnobio Dominicalium ibidem sepultus est. *VVilhelmi Arenbergij captiuitas & exitus.*

Hic cum productus Antistitem eminus ex fenestra prospicientem, & morti suæ intentum conspexisset, perfidiæ insimulasse, & hanc mortẽ suam non impune laturũ, prædixisse traditur. Quod euentus B multorum exitio nimis verum esse declarauit.

Eodem etiam tempore ibidem in quatuor partes dissectus est Gisbertus à Rykel, qui Arenbergio cum in alijs plerisque facinoribus perpetrandis, tum etiam in facienda cæde cuiusdam ciuis Traiectẽsis socius adfuerat.

ANNOTATIONES.

Hoc anno cum Wilhelmus Arenbergius.] *Masseus Cameracensis huius temporis scriptor de hoc VVilhelmo loquens sic ait.* Guilhelmus Marcensis cupiẽs filium suum facere Episcopum Leodinum, prouocauit Ludouicum Episcopum loci ad pugnam & occidit eum. Paulo post captus & ipse fuit & decollatus. C

Bellum Arenbergiorum contra Episcopum & patriam Leodiensem.

CAPVT XXXXIIII.

IAm igitur hoc modo per Episcopum & fratres eius rupta pace, Arenbergij aduersus huius necis auctores Hornenses, & aduersus executores Traiectenses apertum bellum infesto animo suscipiunt. Duces sibi vindicandæ iniuriæ statuunt Euerardum de Marcka Arenbergij fratrem, & Robertum eius nepotem; quibus & se tertium adiunxit Gilbertus Canneus, qui audacia cæteros facile vincebat. D

Robertus igitur occupato munitissimo castro Stochemio Traiectenses incursionibus grauissimis afflixit. *Præfecti belli Arenbergici.*

Euerardus Hassela intercepta atque præsidijs munita agrũ Lossensem longe lateque vastauit, captoque S. Trudone, Ciuibus multis interfectis Abbatem ipsum filium Domini à Bergis vinctum Leodium deduxit, monasterio eius spoliato. *Robertus, Euerardus.*

Canneus castrum Curingiæ inuasit & ex inde regionem vniuersam in proximo depopulatus est. Is tandem Leodium profectus *Canneus, & eius incõciuea crudelitas.*

Petrum Rolbam vrbis præfectum hominem sui non dissimilem apprehensum in foro capite truncauit, non alia de causa, quam vt sine A æmulo in ciues ipse grassari posset: quod adeo incunctanter fecit, vt nec ordinis, nec ætatis, nec sexus, nec temporis, nec loci reuerentia illum à cædibus ac rapinis absterreret, modo quid collibuisset.

Episcopus Leodium reuocatur.

Quibus malis diu multumque fatigata ciuitas, tandem seditione mota, hominem oppressit, Abbatem S. Trudonis custodia liberauit, de noxijs supplicia sumpsit; Episcopum iam aliquamdiu exulem Leodium reuocauit. Qui cum sua præsentia ciuium animos fractos erexisset, vacillantes confirmasset, Arenbergorum assultum facile repressit. Hi enim quoniam Arduennam fere totam obtinebant, nouis B contractis copijs, Pontem, quem vocant amari cordis, occupare tum nitebantur.

Maximilianus Rex Rom. cũ patre.

Anno 1485. vigesima die Ianuarij Fredericus 3. Imperator eiusque filius Maximilianus Austriacus Francofordiam ingressi, conuentum Principum expectabant, ac decima sexta Februarij feria quinta in templo sancti Bartholomæi diuino sacrificio celebrato vnanimiter ipsum elegerunt in Regem Romanorum, decimaque Aprilis coronauerunt eum Aquisgrani: Imperauit cum patre annis 7. post illum solus 26.

Arẽbergij Leodiũ frustra obsident.

Anno 1487. idibus Ianuarij Arenbergij Leodium improuisa obsidione cingunt; occupatoque ad stationem suam Carthusianorum C monasterio de nocte assultum faciunt; Cæterũ amicis Antistiti præsidio venientibus, non diu illic durare potuerunt.

Pellunt Episcopum à Franchimonte.

Eodem anno Episcopus Leodiensis Francimontem suis copijs obsedit, à Calendis Iulij, vsque ad 5. idus Augusti: Sed Arenbergij collectis ex Gallia militibus, eum hinc mox recedere coëgerunt, quorum copiæ porro Hasbaniam depopulatæ sunt.

Flãdri & Brabanti insurgũt aduersus Maximilianum.

Maximilianus à Brugensibus captus.

Anno 1488. Flandri & hos mox imitati Brabanti se Maximiliano Austriaco opposuerunt ob administrationem tutelæ pro Philippo Maximiliani filio, cum hinc Maximilianus, illinc status siue ordines earum prouinciarum eam sibi vendicarent, eaque controuersia eo processit, vt Maximilianũ captum Brugenses in vincula cõiecerint, ex quo maximæ calamitates insecutæ sunt.

D

ANNOTATIONES.

Quæ hoc cap. scribũtur, cõfirmant scriptores huius tẽporis Placentius & Bruisthemius, qui inter alia minutiora quæ memoriã & lectionem non merentur, vnum hoc loco cõmemoratione dignum referunt de Gisberto Canneo homine omnium qui viuebant facinorosissimo, hic, *vt loquitur Placentius,* Curingiæ castrum adortus, facili opera occupauit, sicque magno horrore prouinciam concussit, Leodiumque adueniens, cum alter capitaneus Petrus à Rocha ciuibus formidandus esset, pro ximaque secum gloria decertaret, nulla habita causa, subito captiuauit & in foro capite truncauit. Qui pari consuetudine

tudine apud omnes agens, victor Sicarijs imperitabat, nulli ætati,
A sexui, gradui, dignitati parcere, transuerberare parturientes vteros, in infantum viscera animosum ferrum capulo tenus recondere, canos rubeo sanguine conspergere, immeritos sontesque eadem crudelitate laniare. Vsque adeo vt in vrbem Leodinam odio concepto, arcem in montem Walburgi, coniurationemque in vrbicos firmare disponeret, multis noctibus multos conuocaret, armigeros Francos coaceruaret, breuiter, vnam omnium perniciem meditaretur. Cumque tantis malis nemo cōtra inniti auderet, pubes grauiter id passa, in festis pascalibus imperatorem sibi delegit, & omnem apparatum fabricamq; demolita est. Quod in parētes affatim regerēs, die ordinata
B expeditionem cogitauit. Sed subito clamoribus populi præuentus, quum in foro concurrissent, armatam plebeculam conspiciens, fastidire cœpit. Deinde extemplo in eos inuasionem dirigens, quidam è vulgo eminus è gradibus eiectum, in foro complicibus terga vertētibus, extinxit. Sic facinorosus homo misere extinctus sepultus est (*inquit Bruisthemius*) in Ecclesia Minoritarum, sed anno sequenti 1486. Iulij die vltima exhumatum est corpus eius sicut & capus Petri Roha & vtrumque ad patibulum vltra S. Ægidium situm in ligneo sarcophago vectum spectante maxima hominum multitudine exustum & in cineres redactum est. *Vide quoq; de hoc Canneo chartas publicas Ciuitatis Leodiensis.*

C

Arenbergici proditione Leodium capiunt & ciues opprimunt: Hornei, adiutorio Saxonis, quædam oppida recuperant.

CAPVT XXXXV.

ITaque cum Episcopus Leodiensis nihil mali expectans ab hostibus suis, liberandi Maximiliani gratia in Flandriam profectus esset, Euerardus à Marcka occupato ponte amari cordis proditione Gilcuini & Petri parui Leodium inuasit, & oppressis ciuibus vniuersis Fredericum Horneum, Rasonem à Warous, Nicolaum Cortenbachum in custodiam Arenbergiorum contrusit: Tilmannum ciuitatis Præfectum crudeliter occidit; Canonicum Dobbelsteyum in Mosam præcipitauit. Et quo in omnem vndique regionem sine impedimento grassari tuto posset, non modo castrum Cœlmontium, sed & alias arces passim collapsas velut in asylum; & firmissimū tyrannidis suæ propugnaculum restaurauit.

Euerardus ciues opprimit, multos supplicio afficit.

D

Anno 1489. Maximilianus Cæsar vnà cum Patre Imperatore Frederico in Germaniam profectus, partes suas in tutando filio suo Philippo in absentia sua commisit Saxoniæ Duci Alberto: Albertus igitur se generalem & sine exceptione omnium Prouincialium gubernatorem à Maximiliano constitutum interpretabatur, quæ hæredi-

quæstiones belli in Belgio ob administrationem inter Principes.

tario iure Dominum agnoscerent Philippum Maximiliani filium. Philippus vero Cliuensis D. Rauestanus se Flandrorum & eorum defensorem ordinatum asserebat, qui pacem Brugis initam volebat esse ratam, id est qui tutelam Philippi non penes Patrem Maximilianum amplius, sed penes patriæ status deinceps esse cupiebant. Itaque cum in Flandria omnes, in Brabantia multi Rauestano adhærerent, Arenbergij se his præbebant Duces, qui hunc sectabantur: Antistes autem Leodiensis cum Alberto Saxoniæ Duce erat. A

Arenbergij adhærent Rauestano.

Cum igitur Antistite iam antea fugato Arenbergij Leodij rerum iam potiti, & omnia satis tuta rati in Brabantiam aduersus Albertum Saxonem pugnaturi discessissent, ecce nunquam expectatus Iacobus Croius prothonotarius nouas turbas aduectu suo excitauit: hic enim causatus sibi non solui promissam ab Horneo pensionem annuam, quasi data conditione non secuta, liber à resignatione, Episcopatum de integro petebat. B

Hornani Alberto saxoni.

Iacobus Croius nouas turbas excitat Leodij.

Cumque ad Horneum repudiandum miris artibus populum sollicitaret, tum etiam missis oratoribus Carolum Gallorum Regem sibi conciliare conatus est, subiectionem Leodinæ gentis illi promittens, si quidem se efficeret Episcopum Leodiensem. Sed ille tam apud Gallos, quam apud Leodienses fabulam surdis cecinit.

Regem Gallorum sibi conciliare studet.

Itaque cum aduentantem ex Brabantia Robertum Arenbergium intellexisset, relicto Leodio ad sua reuersus est. Robertus porro Arenbergius cum Traiectum iterum ac tertio armata manu occupare frustra conatus esset, tandem adiutus copijs Rauestani, & Leodiensium, vndecimo caland. Maij S. Trudonem obsidione cinxit, quoniam Trudonenses contemptis Arenbergijs Antistitem Horneum fouebant. Sed hanc obsidionem cum Antistes vnà cum oppidanis aliquamdiu fortiter tulisset, tandem Dux Saxoniæ cum suo exercitu resoluit, quem superuenientem sustinere Arenbergij non potuerunt. C

Relinquit Leodium timore Arenbergij.

Arenbergius frustra iā tertio inuadit Traiectum.

Episcopus igitur ita liberatus Arnoldum à Berlo Trudonensibus præfecit, & vnà cum liberatore suo Saxone tertio idus Augusti oppidum Thenense captum spoliauit, ipsumque Saxonem insidijs Arenbergicis pene circumuentum vicissim liberauit. Quo mutuo beneficio sic inter se deuincti sunt, vt Saxo post pacem inter Maximilianum & Gallorum Regem compositam, Antistitem in sedem suam reducere conatus sit, eoque rem deduxerit, vt Trudonenses, Hasselenses, Tungri atque Hoyani in arcem Sanxoniam congregati Horneum suum Antistitem agnouerint. Quibus fretus Antistes Colmontum arcem munitissimam, & Arenbergiorum præcipuum propugnaculum obsidione cinxit, & mox deditione facta cepit, cumque deinceps maiora tentaturus videretur, præter expectationem omnium fœdus ictum est inter Regem Rom. Maximilianum, & Saxoniæ D

Mutuum beneficium Saxonis & Hornei.

Pax in Belgio composita.

xoniæ

xoniæ Ducem Albertum, & Euerardum Arenbergium, in quo Leo-
A diensis Antistitis nulla fuit facta mentio.

Rebus igitur ad deteriora relapsis, Antistes Tungros concessit, vnde Leodium clanculari accessu bis frustra inuadere conatus est. Mox castro Millensi, ac deinde Seynensi diruto atque vastato Mosacam, quam Dyapolim aliqui vocant, obsedit, cuius ciues mox se illi dediderunt.

ANNOTATIONES.

Hoc perturbato rerum statu habitæ sunt Leodij supplicationes ad Deum pro pace impetranda, interpositu Sanctorum, & speciatim sancti Lamberti Martyris, Ecclesiæ Leodiensis præcipui, post Christum, patroni precibus & meritis: Visitatæ quoque
B *sacræ eorum reliquiæ, & populo debita cum reuerentia ad eas colendas & venerandas exhibitæ. Factæ quoque solemnes processiones, & sacrificia ad Deum placandum magna cum populi deuotione per Prælatos & alios Sacerdotes oblata, vt ex historijs hisce de rebus à pientissimo & doctissimo illius temporis viro conscriptis videre est, quas quia inuocationem Sanctorum, cultum reliquiarum & imaginum, quæ hodie à Nouatoribus in quæstionem vocantur, confirmant, & nobis si quando in similibus periculis & turbis constituamur, exemplum insigne, quid tum facto nobis opus sit, demonstrant, placuit hic illarum exemplar subijcere.*

HISTORIA

C VISITATIONIS FERETRI

B. LAMBERTI MARTYRIS ET PONTIFICIS, ET ALIARVM RELIquiarum Ecclesiæ Leodiensis.

Ab auctore Anonimo huius temporis Scripta.

ANno a Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo nono, mẽsis Aprilis quartadecima, hora sexta de sero venerabiles & generosi viri Dñi & Magistri Godemillus de Eldris Scholasticus, Hericus ex Palude Cãtor, Ioãnes Bilitõ presbyteri, Wil-
D helmus de Liberme & Iacobus de Corswaremia subdiaconi canõici Leodiẽses, vna cum Dñis Crispino Roefs paruæ mensæ Canonico & Notario, necnon Brunone de Tills S. Materni, Ioanne Iorlet etiam paruæ mensæ, Ioanne de Dyck alias de Wert & Christiano de Goe capellanis Ecclesiæ Leodiensis testibus; De mandato & voluntate venerabilium & Generosorũ virorum Dominorũ Decani & Capituli Leodiensis confessi & contriti, sacris vestibus solemniter induti cum luminaribus & omni decentia feretrum & locum gloriosi Martyris Beatissimi Lamberti accesserunt.

Visitatores Feretri B. Lamberti martyris

Qua præparatione dispositi.

Quo

Feretrũ martyris expirat odorem dulcissimum.

Quo aperto euaporauit cœlestis & super omnem humanam dulcedinem dulcissimus odor continue durans. Et in ipso feretro repererunt Sarcofagum pulcherrimum nobili opere constructum rubicundum, in cuius superscriptione habentur hæc verba: A

Inscriptio sarcofagi.

Loculus sancti Lamberti Martyris & Pontificis de antiqua litera conscripta.

Pannus quo B. Lambertus ab initio fuit tumulatus.

Quo aperto & interius mundissima syndone subducto, sæpefati Domini repererunt primum pannum siue Baldetrinum aureum, integrum, mundissimum; secundum autem Baldetrinum, in quo beatissimus Lambertus ab initio fuerat tumulatus, & deinde translatus aliquatenus consumptum, propter nimium temporis lapsum.

Epitaphium in Plumbo.

Et inter illa duo Baldetrina repererunt vnum Epitaphium plumbeum, in quo de antiqua litera habentur hæc verba: B

In cupro deaurato.

Sanctus Lambertus Martyr & Pontifex, vna cum quodam alio Epitaphio Cupreo deaurato, in quo habentur hæc verba: *Christi Martyr & Tungrorum vicesimus nonus & penultimus Episcopus Lambertus hic requiescit, cuius sacratissimum corpus hic repositum est à Leodiensi Episcopo Alberone secundo 14. Kalendas Ianuarij, anno ab Incarnatione Domini 1143. post triumphatum autem & receptum Bullionem, anno 3.*

Necnon quodam alio prothocollo huiusmodi tenoris,

D. Hugo de Hembercourt impetrat aliquid reliquiarum S Lamberti.

Ad rogatum Illustris D. Domini Guidonis de Hembercourt, qui deuotissime à nobis aliquas reliquias petyt: Nos generaliter Domini Canonici præsentis Ecclesiæ B. Lamberti annuendo eius precibus contulimus sibi pretiosum munus captum circum bases & venerandos pedes B Lamberti Martyris, præsentibus Dominis Decano videlicet D. Ioanne de Seranio & suo confratre etiam Canonico M Theodorico Godescaldi, &c. Cum præsentibus Capellanis eiusdem Ecclesiæ. Datum & visitatum anno Domini 1449. mensis Ianuarij die Ioannis Chrysostomi pro die veneris, præsente me Notario infrascripto in testimonium cum prædictis vocato, præcise hora quinta post 2 esperas. Ita signaui, Ioannes Iunenis. C D

Corpus B. Lãberti cũ testa

Deinde apertis omnibus panniculis venerunt ad venerandum corpus beatissimi Lamberti, quod illic vnà cum venerandissima testa capitis ipsius gloriosi martyris conseruatum & collocatũ reperer ũt, miro odore fragrantissimo.

Corda nodosa qua corpus domare cõsueuit B Lambertus.

Quas quidem beatissimas reliquias inter corporalia sacratissimo (*videtur deesse martyris.*) Christi sanguine aspersa vna cum testa, dignissime reposuerũt, reliquerunt, & dimiserunt, vnà cum certa parte capillorum beatissimi Lamberti, necnon quadam corda nodosa qua vti consueuit idem martyr gloriosus. Et iterum primo sarcophagum, & deinde feretrum suis clauibus clauserũt, & bene firmarunt; & deinde

feretrum

feretrum suis clauibus clauserunt, & bene firmarunt, & deinde *Te*
A *Deum laudamus* submissa voce dicto, se exuerunt, & lotis manibus, & ablutione manuum ad sacrarium missa, abierunt ad propria.

Decima octaua eiusdem mensis fuit per dictum Cantorem ex eadem commissione coram prædictis Notario & testibus visitatum feretrum beatorum Martyrum sociorum beatissimi Lamberti, scilicet Petri & Andoleti, quorum corpora integra reperta sunt, vno capite dempto, scilicet S. Petri, qui minor inter eos erat statura; eiusdem tamen capitis mentum siue mandibulum cum dentibus illic habentur. In quo feretro duæ scedulæ repertæ sunt & repositæ, quarum scedularum vna sine sigillo continebat hæc verba: *Visitatio reliquiarũ SS. Petri & Andoleti.* *Deest maior pars caluariæ S. Petri.* *Duæ scedulæ in feretro SS. Petri & Andoleti.*

B *Hæc sunt reliquiæ Petri & Andoleti cognatorum B. Lamberti Episcopi & Martyris qui cum eo passi sunt.*

Alia vero cum sigillo magno rotundo virgineæ ceræ vt apparuit impresso, quod imaginem Beatissimi Lamberti habebat continebat hæc verba:

Hic iacent corpora sanctorum Petri & Andoleti cognatorum B. Lamberti.

Scriptura autem de antiqua litera, quæ habebatur in circũferentia dicti sigilli talis erat:

C *Sanctus Lambertus Episcopus Leodiensis & patronus.*

Quibus omnibus debite visitatis, & omnibus reliquijs debite recollectis, idem D. Cantor easdem in & ad eorum feretrum in pannis sericis & munda syndone inuoluit & cum dictis scedulis ac alio prothocollo præsentis visitationis manu dicti D. Crispini Notarij scripto & subscripto decentissime collocauit; ipsumque feretrum ilico firmissime claudi iussit, ac ad locum suum pristinum decẽter reponi fecit, & mandauit. *Protocollũ Notarij præsentis visitationis in feretro positũ.*

Deinde altera die sequente Idem D. cantor virtute eiusdem commissionis feretrum B. Materni confessoris visitauit, in quo nonnulla ossa eiusdem confessoris reperit, vnà cum pluribus alijs reliquijs aliorum Sanctorum. Et in eodem feretro scedulam talis tenoris: *Visitatio reliquiarũ S. Materni* *Nonnulla eius ossa cum pluribus aliorũ SS. reliquijs.*

D *In isto feretro habentur ossa S. Materni Confessoris primi Episcopi Tungrensis ex Treuiris Leodium translata, vna cum quampluribus reliquijs sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum atque aliorum electorum, anno Domini octingentesimo quadragesimo secundo per Otgherum Decanum, de licentia Stephani Papæ quarti.*

Et deinde feretrum B. Magdalbertæ Virginis visitauit, in quo & ossa & ornamenta eius cum nonnullis alijs reliquijs reperit, prout in scedula præsentis tenoris (quam in eodem feretro vna cum dictis reliquijs decenter relocatam dimisit) continetur. *Visitatio reliquiarũ S. Magdalbertæ virginis.* *Ossa eius & ornamenta.*

In isto feretro habentur ossa B. Magdalbertæ Virginis, cuculla & velum

Scedula reliquiarum in feretro reperta.

velum eius, cinctura eiusdem Virginis nigra miro opere contexta, item peplum siue caputegumẽtum eius, item vnum aliud velum eius, necnon duæ partes magnæ de habitu eius; item duo forfices parui, quibus in vita sua Virgo gloriosa vtebatur, vnà cum nonnullis alijs ornamentis eiusdem Virginis, ac quamplurimis alijs reliquijs diuersorum aliorum Sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorũ atque Virginum. A

Quibus omnibus sic visitatis & decenter relocatis, idem dictus Cantor ambo feretra suis ferramentis claudi & conclauari iussit, & similibus scedulis etiam ab extra positis & affixis, iussit ambo feretra rubeo colore dignissime colorari, & ad suum locum pristinum prout posita sunt collocari. B

Item infra septa dicti feretri sancti Lamberti sunt duæ aliæ paruæ capsæ prætiosæ plenissimæ reliquijs.

Visitatio reliquiarũ in duabus capsis reconditarum.

In quarum vna sunt hæ reliquiæ, primo de linteo quo tersit quando abluit Christus die cœnæ pedes discipulorum suorum, de præsepio Domini, de spongia Domini, de loco annuntiationis Dominicę, de dente B. Remigij, vnà cum infinitis alijs reliquijs in eadem capsa existentibus quorum corpora quiescunt in Colonia.

Primæ capsæ.

Secundæ.

In alia vero est vnum caput ex sociabus B. Vrsulæ cum pluribus alijs dignissimis reliquijs.

Tandem omnibus his sacrosanctis reliquijs dignissime in suis collocatis, claues feretri tam exteriores quam interiores fuerunt per Dominos meos Decanum & Capitulum portatæ & collocatæ in archiuijs Ecclesiæ in capsa superiori quæ intitulatur, *Mechlinia*. C

HISTORIA SOLENNISSIMÆ FESTIVITATIS VENERANDI CAPITIS SANCTI Lamberti Leodij habitæ anno Domini 1489. eiusdem auctoris.

Auctor D. Lambertum inuocat.

FEstum diem, (qui nostris in diebus celebratus Ciuitate Leodio primũ habere similem visus non est) memoratu dignissimum, quanquam impar sum tanto oneri, literis mandaturus, vt possit habere sequentem, & vt posteris eius documenta sumere volentibus, & longæ & difficilis inquisitionis labor absit, te huic cæpto, cuius meritis ex ignobili quondam vico Legia in egregiæ Ciuitatis robur euasit, cuius precibus & interuentione ab his, quas patimur, tribulationibus liberari confidimus, ad cuius honorem & gloriam etiam præsens, de qua loqui intendo, est ordinata festiuitas, Lamberte Diue Pater, inuoco. D

Nec vero cuncta complectendi, quæ in eo gesta sunt, cupido accessit, nec quidem facultas datur, & supra vires negotium est, cuius enim non modo mediocre, verum Ciceronianum ingenium rem

tanti

tanti plenā mysterij non dicam cōdigno proferre sermone, imo ple-
A no excogitare sufficeret, quæ quantū & dignitate & preciositate, quæ & fieri & dici possunt, omnibus pręstat, tantum hispida mei sermonis supplectile opus non habet extolli, vereorque ne potius, quod mihi crebro accidit, minus plene tradam, quam ipsius dignitas expostulat, & requirit, & apud eos huic quid laudis detraham orationis exiguitate, idcirco alicui, & Rhetorum adhuc studijs calenti hoc haud immerito negotium iniungendum fuit, cui & eloquentia suppeteret, & orationis copia non deesset. Sed quoniam Dominis meis semper venerandis DD. Decano & Capitulo insignis Ecclesiæ Leodiensis, quibus neque in hoc, neque in alijs refragari volui, nec fas esset, placitum fuit, mihi potius (quamuis in alijs satis occupato) istud onus imponere, beneuolum precor vt lectorem habeam, qui non mordaci dente, sed caritate beneuola, & minus dicta suppleat, & emendet errata.

Authoris modestia.

Scribit ex mādato DD. Decani & Capituli.

B

Etenim quam veneranda Ecclesiasticorum conuentio, quanta religiosorum deuotio singularis, quantū decus in habitu, in incessu quāta modestia, qualis procedentium ordo, qualis ministrantium disciplina, quæ populi suspiria quæ lamenta circumflui, & ne multis morer, quanta omnium in commune circa metuendum verticem reuerētia fuerit, est qui verbis efferat nemo.

Rem igitur (vt videtur) aggrediens arduā, nullatenus tamen mihi verba, etiamsi mutus essem, credo & arbitror defutura, dummodo
C sanctissimi Martyris Lamberti & laudes, & quæ ad ipsius laudem facta sunt, nitar exponere. Ex eo enim quod ineffabilia sunt, fandi tribuūt facultatem. Quamobrem non proprijs viribus, sed ipsius tantum adminiculo innisus hunc in modum nostræ historiæ narrationem exordiar.

Confidit in adminiculo B. Martyris.

Anno igitur à Natiuitate Domini millesimo quadringētesimo octuagesimo nono, Pontificatus vero sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Innocentij diuina prouidentia Papæ octaui anno quinto, Episcopatus denique Reuerendi in Christo patris Domini Domini Ioannis de Horn similiter quinto, Cum pax patriæ Leodiensis, & Regionum quies circumiacentium propter temporum in-
D temperiem & guerrarum insultus, qui tunc vndique durius sæuiebāt & villas deuastabant, & oppida absente pastore teperent, placandi cœlestis numinis gratia meritis & intercessione patroni, per venerabiles & generosos egregiosque viros ac Dominos Decanum & Capitulum Ecclesiæ Leodiensis gratia sancti spiritus, vt pie credendum est, diuinitus inspiratos, quia salutem non humana ope sed sanctorū tantum interuentu prouenturam sperabant, solemnissima hæc de qua loqui intendo est ordinata festiuitas.

Causa solemnis huius solemnitatis.

Sperāda salus interuentu sanctorum.

In qua præcipuo cum honore illud metuendissimum sanctissimi Pontificis & Martyris Lamberti nostri patroni caput, quod per trecentorum quadraginta & sex & eo amplius annorum spacium pene

Caput S. Lamberti per 346. annos intactū.

Ee occultum

occultum & intactum cum corpore supra chori ingressum sine præcipuo & singulari aliquo sibi honore exhibito in tumba iacuerat, est per fori & claustri circuitum deportatum. A

Deportatur per circuitum chori & claustri.

Cuius seriem decursurus prius aliqua generalia ad ipsius decorem conuenientius instituta subijciã: Ecclesiæ autem, tapetibus, cortinis, vestibus deauratis, & sericis ornamentis parietibus per gyrum diligenter & decenter affixis dignissimum apparatum, campanarum festiuissimum pulsum, ac alia quæ more festiuitatis eiusdem sancti fuerant plenissime & gratiose peracta tãquam nota & vsitata prætereo. Tantum istud hic erat excellentiæ singularis, quod pannis fuit feretrum pretiosissimis & splendentibus vndique circumseptum, per cuius gyrum & per vniuersos templi angulos & loca congrua tensis ramis virentibus, quandam mentis iucunditatem aspicientibus ipsa viriditate præstabant. B

Ecclesiæ ornatus.

Feretri ornatus.

His igitur sic rite dispositis & ornatis adueniente die, quo venerandum Martyris antedicti corpus ante annos cētingentos à Traiectensi vico per sanctissimum Dominum Antistitem Hubertum, primum Leodiensium, & vltimum Tungrorum Præsulem ad insignem locum in quo nunc vsque quiescit fuerit miraculis choruscantibus honorabiliter translatum, vesperisque primis & matutinali officio secundum prisci temporis consuetudinem solemniter & decenter peractis; In primis diligentissime & super omnia obseruatum est, ianuis chori lateralibus vsque meridiem, à primo matutinarum pulsu firmiter obseratis, bastionarijsque Petro de . . . . & Henrico de Houthem, alijsque custodibus eiusdem scil. et Ecclesiæ computatoribus interius ante ostium studiose dispositis, ne sæcularium cuipiam officio durante chori pateret ingressus. C

A quo tēpore reliquiæ S. Lamberti Leodium sunt translatæ.

Nulli sæcularium patet ingressus in chorum.

Ordinati sunt etiam tres beneficiati Ecclesiæ sacerdotes super hoc negotio disponendo industrij, qui non parum solliciti, cappis induti sericis, omnes tam Ecclesiasticos quam religiosos summa cum discretione & forte loca iure eis aptata, & ordinem debitum dirigebant.

Omnes Ecclesiastici loco & ordine disponuntur.

Appropinquante autem hora octaua diei, Ecclesiarum prælati secundariarum cum canonicis, capellanis, coralibus & alijs earundem suppositis omni ornatu & cappis preciosissime decorati, vexilliferis, thurificatoribus, ac cæteris ministris præcedentibus, maxima cum decentia, per earundem Præpositos solito more introducti, antiphona prius decantata, in locis consuetis sederunt, quos tamen capellanorum duo reliquiarum baiuli subsequentes, hinc inde ciroferarijs thortitiones ferentibus, chorum ingressi, summum circa altare scãnis ibidem dispositis perstiterunt, torribus propter nimiam populi concurrentis copiam ante templi introitum derelictis. D

Secũdariæ Ecclesiæ conueniunt ad Ecclesiam S. Lamberti.

Non minus decenter religiosorũ cœtus, sacerdotalibus decorati vestibus eodem in tempore confluxerunt, qui pariformiter gloriosa virgine

Similiter & Religiosi.

virgine per antiphonam salutata suas in choro sedes ceperunt. San-
A ctorum autem Laurentij & Iacobi abbatiarum, belli reditus quoque & scholarium capellani bini reliquiarum gestores non in casulis, aliorum ad instar, sed cappis sericis reliquos subsequuti, summū iuxta altare permanserunt. *Reliquiarum gestores ornantur cappis sericis.*

De hinc quanta fuerit parochialium Ecclesiarū populi frequentia, quis decor, quis ornatus, qualis deuotio præsens vix valet stylus exprimere. Vnusquisque enim huius solemnitatis cernere cupiuit præsentiam, non senio pressus, non arata rugis fronte iam anus, non puer præ æui adhuc imbecillitate balbutiens, non alieni semper auidus lucri, & ne sermonem longius protraham non potens, non im-
B potens ab huius se passus est tam fœlici visione fraudari, cuius aspectio lapidea corda ad compunctionis poterant mollitiem incitari. Quis enim tam saxei fuerit capitis, quis tantum sanguinis sitibundus, quis tantū seculi voluptatibus deditus, qui ista conspiciens non compunctus fuerit vel ad horam? cum pars pedes nudi, pars attriti carnem cilicijs, pars lachrymis ora rigantes, pars cereos manibus gestantes accensos, & omnes pene fatiscenti corpore, spiritu gaudente ieiuni & perlætanter & quam deuotissime, confessione prius præhabita peccatorum, ad istud celeberrimum officium, suos casulis fulgētes elegantibus curatos, vexilliferis singulorū præcedentibus, gressibus prosequuti humilibus conuenerunt. *Frequentia populi.* *Hæc solemnitas potuit lapidea corda ad compunctionem promouere.*

Quem putas eorundem in virginibus fuisse, & imaginibus appara-
C tum? quem quidam proprijs motibus, quasi ex insperato, non iussi, non moniti, sed certi, dubium non est, illius, ad cuius hæc facta sunt gloriam, aspirante fecerunt. Quilibet se cultiore quo poterat decore parabat. Taceo, libet enim præterire communia, de hijs quæ extrinsecus sunt, platearum, atque vicorum summo studio elaborata munditia; ita vt nihil esset in itinere derelictum, quod transeuntium obtutum offenderet: Nam cuncta splendore nitebant, tapetia fenestris pendebant affixa, si quid ornati quis habuit, quid decoris, foribus appensum aris compositis mirandam repræsentabat prætereuntibus venustatem. Tanta etiam fuit vndecumque ramorum viriditas in plateis, vt quis per nemorum densa ambulare se crederet. *Virginum imagines deferentiū apparatus.* *Munditia platearum.* *Earum ornatus.*

D Sed vt his omissis ad id redeam vnde digressus sum. Hi de quibus supradictum est populares basilicam venerabiliter introgressi, in capellis & locis circumuicinis omni cum modestia ad vsque finem officij permanserunt, quorum tamen Curati cum reliquijs chorum introeūtes circa gradum sanctuarij quieuerunt, vexillis retro altare, & torticionibus ante templi ostia cum virginibus & imaginibus collocatis.

Sed huius me pene cepit obliuio. Operæ pretium est huic etiam narrationi inserere præfatos tam Ecclesiasticos quam religiosos & sæculares, antequam ad Sanctissimi Lamberti basilicam conuenirent, singillatim in suis Ecclesijs prius festi pascalis ad instar missas *Præmissæ fuerunt missæ speciales & processiones in singulis parochijs indicto primo ieiunio.*

Ee 2 specia-

speciales, & processiones solemnes omnibus indicto ieiunio peregisse, vt sic multiplicatis precibus & Dei ira in nos durius sæuiens placaretur, & digniores faceret oratores præmissa deuotio, ne putetur, hanc ad celebritatem, more solito, arida mente, tanquam ad atellanorum Ludicra, vel mimorum figmenta venisse. A

Ceremoniæ magnæ dignitatis.

His ita digestis & pro mei tarditate ingenij iuxta posse descriptis, ab ipsius officij cæremonijs iam exordiri delectat, quod quantæ fuerit dignitatis humano nequit explicari dictamine. Non mihi si centum linguæ sint, oraq; centũ, imo si singula mei corporis mēbra verterētur in linguas accurate copioseque satis possem exprimere excellentissimã huius operis dignitatem. Idcirco certe mens refugit, & inter articulorũ reuolutiones vltra metuit calamus proficisci. Sic inter affectum metũq; positus, spe tandem propulsante timorem auertam. B

Postquam igitur sanctorum Laurentij, Iacobi, Ægidij, & vallis S. Lamberti abbates, nec non Ecclesiæ maioris ac secundariarum prælati atque suppositi, habitu cum eleganti & ornatissimo in templi medio, & religiosi sacerdotalibus vestiti per sedium ordinem in choro, parochiarumque inuestiti cæterique reliquiarum gestores in scamnis sanctuarij circa gradum suis in locis singuli substitissent, Reuerendus in Christo pater & Dominus D. Iaspar Abbas Stabulensis vir iam grandeuus, mitra caput ornatus, & baculo sustentus pastorali, venerabilibus insignibusque viris ac Dñis Petro de Hoelnoes Diaconatus, & Iacobo de Corswarem subdiaconatus fungentibus officijs comitatus, missarũ celebraturus solēnia ad altare processit, eo dehinc modesto gradu cum luminaribus & thuribulis locũ in quo Martyr gloriosissimus quiescit cum eisdē ministris ascēdente, tractũ: illũ deuotissimũ *Adiuua nos Deus &c.* gloriosa modulatione in tēpli medio D. cãtor cum duobus canonicis genibus flexis exorsi sunt. Hunc Clerus prosequitur, humi sternuntur vniuersi, oritur silentiũ, cessat strepitus, tussis reprimitur, attentissimis quisque animo & sensibus ea quæ à nominatæ facundiæ viro Dño Petro de Hollengnoel huius festiuissimi causam diei, & occasionē tam celebris nostro excogitatæ patrono reuerentiæ, atauis nostris & omnibus retro sæculis inuisæ, præclare imo quam elegantissime declarante verbis differebantur gallicis, accuratius auscultabat. C

D. Iaspar Abbas Stabulensis Missarum cantat solemnia.

Ascendit locũ in quo glorio sus martyr requiescit.

Populi reuerẽtia & deuotio.

Petrus de Hollengnoel concionatur.

Fit deinceps generalis peccatorum confessio: Abbas absolutionē confert clero & populo genua flectentibus, & vice versa Clerus eidem. Et continuo per Abbatem Diaconum & subdiaconum antedictos illud semper honorãdum & populo tantopere expetitum caput de tumba assumitur, omnibusque continuo demonstratur. D

Assumitur caput venerabile S. Lamberti de tumba.

Quo viso cunctorum commota sunt viscera, corda tremuerunt, & nemo tam ferrei pectoris, qui non fuerit commotus ad lachrymas, illãmque extemplo antiphonam. *Lætare & lauda &c.* vniuersus Clerus genibus prouolutus, cantore inchoante, deuotissime iucundo modulamine cecinerunt. Quo facto Abbas & versus occidentem, & versus

fus orientem venerando populum capite fignauit, ad altare defert, *Illo populus fignatur.*
A missæ officium deuotus exequitur; quod quam solemniter, digne, insigniter & à clericis & à monachis decantatum fuerit alternatim, non est opus exponere; Hoc vnum dixisse sufficiat, duos vnà, inchoato missæ introitu *protexisti*, & post eos totidem, Eucharistiæ sacramentum, aras super Imperiales, omni coram populo immolasse, *Sacra celebrātur in aris Imperialibus.* vt sic quoquo modo tumultu sedato, & plebs illis audiendis intenta quiesceret, & diuinum quietius perficeretur obsequium.

Quo pene terminum sortito, & cum pace data, communio cantaretur, cunctos parochialium plebanos, præfati directores binos sua *Finitis sacris celebratur processio.* vexilla sequentes maximo cum moderamine egressos reliquiasque
B dignanter ferentes ordinarunt, Inter quos beatorum Remacli vltra pontes, Christophori & Veronæ pastores 30. præsbyteri ordine per eos pie disposito sequebantur, quibus virgines nondũ thalamis iugatæ speciosa forma, crinibus passis & calamistratis, modestis vultibus, *Primi procedunt 30 plebani virginibus imagines ferentibus interfertis.* incessu composito, annulis, armillis, argẽto vermiculatis murenulis decoratæ, interfertæ, cum imaginibus binæ gradiebantur, cereis ab vtroque latere faculis deportatis.

His eo pacto principio progressis, humili post eos transitu, imo deuotissimo obseruantiũ conuersi in superpelliceis, in albis leuitæ, Sacerdotes in casulis, suo modestissimo gressu in stuporem, & in quo- *Sequuntur fratres obseruantes.*
C dam spiritualis incentiuum amoris circumstantiũ animos incitabãt.

Dehinc cæteri mendicantium cœtus Minorum, Prædicatorum & Carmelitarum eximia cultus decẽtia extrinseci, insigni conclusas artificio reliquias omni cum reuerentia deferentes, iunctis vexillis, & torticionibus procedebant. *Minores. Prædicatores. Carmelitæ.*

Pariformiter Canonici regulares pauci, vt puta duodecim tantum numero, sed per decorem omnes rubei coloris indumẽtis, tam Præsbyteri quam ministri, non longe ornatissimis inferiores, vexilliferis, *Canonici regulares primum ad processiõem accedunt.* thurificatore, quatuorque tam tædarum quam tortitionum portitoribus comitati, laudis plurimum consequuti sunt; ex eo maxime admirationi facti, quod tot retroactis temporibus in processione non visi, huic diei augmento sui transitus primitias reseruarunt.

D Cruciferi etiam prioribus non minus politi habitu solẽni suũ post vexillũ insigniter ambulabant, postea cum Dñi Scholares, Præmonstratenses & Benedictini præcedentium ad instar, sed absq; vexillis, *Cruciferi. Scolares. Premonstratenses. Benedictini.* exissent, ... vexilla Secundariarũ quoque Ecclesiarũ cum clericulis & scholaribus more solito ferebãtur, ad vltimum maioris vexillũ Ecclesiæ, quod gemmis & niueis lapillis mirificè cõtextum, *Vexilla secundariarum Ecclesiarum cum scholaribus.* plurimorum in se traxit intuitum, literarum ibidem tunc temporis studio incumbentes scholares pene ducẽti sequuntur, capitis insigne venerandi baculis appẽsum deferunt, florum sertis capita redimiti. *Scholares ducenti sertis capita redimiti.* Quis omnium horum digne explicet modestiam & decorem?

Sed quoniã ad finem festinat oratio de hijs hactenus dicta sufficiãt.

Cantor maioris Ecclesiæ qui omnes Canonici sequuntur.

Mirandis plus miranda succedunt. Igitur post Ecclesiarum & Ecclesiæ choraules supposita & beneficiatos cappis politos insignibus, maioris cantor Ecclesiæ baculum cantoris gestans argenteum reuerenter incessit, quem cuncti Ecclesiarum & Ecclesiæ canonici processione sequebantur dignissima. Quorum omnium si habitum, nomina dignitatem, cultum, differere niterer, tœdium certe legentibus generarem. Quamobrem vt historiæ stylo non diutius tenear, reliqua breui absoluam. A

Sequuntur reliquiarum gestatores.

Post omnium eo modo progressum, exeunt abbatiarum & Ecclesiarum Capellani reliquiarum latores, torres ex vtroque latere deferuntur, nitent vestibus, miratur populus, pronus adorat. B

Reliquiæ SS. Theodardi & Lamberti.

Hinc sancti feretrum Theodardi à quatuor paruæ mensæ Canonicis, & pari modo post eos à totidem sancti Materni, aliud pretiosius sancti Lamberti omni cum solemnitate cappas indutis rubeas portabantur; circa quæ ministeriorum torticiones cum diuersi generis luminaribus, quorum tanta fuit copia, vt numerũ in scripta redigere difficilimũ foret, dignissime sunt delatæ, intermixtis parte ab vtraque viris egregia forma, ætate integra, & statura insigni, balistarijs numero satis copioso cum ciuitatis vexillis, qui ibidẽ ante palatij fores armis micantes radiantibus venerandi capitis præstolabãtur aduentum, quod in eorum medio à venerabilibus viris ac Dominis Petro de Holgnoel & Iacobo de Corswareme associatis S. Ægidij, & vallis S. Lamberti abbatibus maxima cum reuerentia populique præcipua deuotione circumstantis & stupore, qui ex rei nouitate attonitus fuit penitus & stupefactus cum tanto silentio, vt in tam copiosæ cœtu multitudinis, quod mirabile dictu est, vnius vix sonus audiretur, festiuissime portatum est. Illudque thurificatorum nimietas, mimi tubicines multiplici musicalium genere concrepantes, suauissima melodia absque fatigatione præibant. Supra quod etiam pretiosum à quatuor iunioribus capellanis quãpulcherrimas rubei coloris dalmaticas vestitis, tapetum ferebatur. C

Venerandum caput S. Lamberti.

Præcedunt illud omnis generis musici.

Super illud pretiosum tapetum portatur.

Venerabile sacramẽtum circumgestatur.

Postremo venerabile sacramentum Abbas Stabulensis, associatus SS. Laurentij & Iacobi Abbatibus, sanctæ Crucis lignum & gloriosæ imaginẽ virginis à Beato Luca depictam gestantibus, reuerendissime detulit, pari modo thurificãtibus citharistis varioque ministeriorum agmine, & cæteris omnibus quæ decorem præstare poterant procedentibus. Quos quidem quemadmodum & priores iuuenes gratiosa facie, moribus disciplinati, cum pauonum ventilabris subsequuti, temporis feruorem ventilatione continua temperabant, sub tapeto quod à duobus de luminari & alijs totidem sacerdotibus ferebatur. Inde copiosissima multitudine turba popularis nobilium, consulum, ministerialiũ, cœlum precibus pulsabant orantes, & mixtis oratione lachrymis supernorum ciuium implorabant auxilium. Hic processionis Epylogus. D

Postremo loco procedit innumerabilis multitudo populi.

Qua

Qua festiuitate Sacramenti nequaquam petulanter peracta, omnes valuas quas exiuerant sunt ingressi, virgines autem parochiarum, imagines, torres, torticiones, & balistarij foris: parochialium, mendicantium, regularium & Cruciferorum vexilla in choro; abbatiarum & ecclesiarum in templi medio; curati, monachi & canonici suis in locis singuli permanserunt, illius excellentissimi capitis aduentum magna cum reuerentia præstolantes. Quod tandem illatum cum Venerabili Sacramento omnibus humi prostratis supra mensam exquisito decore sub corona, altaris ad instar pie dispositam, collocarunt; circa quam tres Abbates mitrati eidem prius reliquijs & feretris super impositis in cathedris dignissime pausauerunt.

Omnes Ecclesiam ingressi præstolantur caput S. Lamberti. Super mensam in medio Ecclesia collocatur.

Quis æstimet & cogitare sufficiat in eorum introitu quantam fuisse musicorum suauissimam & resonantium symphoniam, dum hinc buccinę concrepabant, illinc resonabāt chorus & tympana, inde perflarunt fistulæ buccas, inde templum repleuit fumus incensi, vt nunquam bacchi aut cereris festa nunquā pulueris agones olympici, & vt omissis gentilibus ad nostra veniam, nunquam ædis dedicatio Salamonis, nunquam Mosayci institutio tabernaculi ampliori fuerunt celebrata triumpho.

Melodia omnis generis instrumentorum.

Post hoc canore iubilo letitiæ canticum, *Te Deum laudamus* iucundissime per cantores in discantu, per monachos in cantu simplici, omni cum deuotione vicissim cantatum est.

Canitur Te Deum.

De hinc antiphona ad gloriosi martyris laudem *Lætare & lauda, &c.* ab infantibus duodenis humi postratis dulci modulatione concinitur.

Et antiphona ad laudem S. Lamberti Lætare.

Qua finita, alia scilicet. *Magna vox* à cantore incipitur, venerabile sacramentum & caput venerandum cum reliquijs ad altare ferūtur, feretra, tapetia, cætera ornamenta ad sacristiam; cuncti ad propria reuertuntur, Scholares carminis voces tollunt ad sidera gloriosissimi martyris suffragium postulantes.

Et alia Magna vox.

Statim ostia chori lateralia sunt aperta, duo Dominorum & beneficiatorum totidem ad dignissimi capitis custodiam deputantur, qui accurrēti ipsum exhiberent populo intuendum, cuius tanta fuit illo die copia & confluxus vt exiguo viribus præ nimia pressura vix ad illud pateret accessus, vnde & æreas per colūnas restibus circūligatis turbæ ab altaris propinquo nimiū aditu arcebantur: cautissimeq; prouisum est, ne vestes, ne mappæ, ne tapetia altari appensa vulgi cōprimentis taminarentur attactu.

Exhibetur populo videndū Venerādum S. Lamberti caput.

Igitur refectione peracta omnes ad huius solemnissimas diei vesperas conuenerunt, quæ cum rite imo decentissime fuissent ex more finitæ, per ministros Ecclesiæ & cantores, qui turris Ecclesiæ scandentes cacumina tubis & buccinis magnifice clangentibus amœnissimis & altisonis cantilenis mœstorum animos gratiosis modulis recrearunt, festiuissimus populo exhibitus est spectanti triumphus.

Populus confluit ad vesperas. Cantus & tibiarum sonitus in turribus.

Quis omnia scriptis complecti posset quæ ipso in die & gratiæ & laudis

laudis facta fuere? certe mihi calamus ante deficiet, quam cuncta quæ sunt gesta scribendo consummem. A

Laudes B. Virginis per scholares cantantur.

Cum autem solis radij vergerent ad occasum, & iam cœnæ tempus adesset, gloriosę virginis laudibus per scholares solito more cantatis bini in superpellicijs cum tædis & tortionibus ad sancti basilicam gradiuntur, quo omnibus vna Dominis cum luminaribus congregatis, insignes viri, Godenolus de Eldris, Petrus de Holgnoel & Henricus ex Palude pretiosissime sacerdotalibus decorati illũ metuendissimum sancti verticem tympanis & choris suaue sonantibus maxima coram populi frequentia, ac dulci cantorum & fistularum iubilo ad locum suæ requietionis pristinũ cum eximia gloria portauerunt; per eosdemque accepta benedictione clericuli sua carmina iubilantes, & populi de sui magnificentia patroni supremi rectorem olympi laudibus prosequentes, ad propria sunt reuersi. B

Postremo refertur ad suum locum caput S. Lamberti pueris eius laudes canentibus.

HISTORIA OSTENSIONIS RELIQVIARVM CELEBRATÆ LEODII ANNO Domini 1489. eiusdem auctoris.

Prima ostensio reliquiarum.

ANno a Natiuitate Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo nono mensis Iulij die decima quæ fuit dies septem fratrum Martyrum de expresso & vnanimi consensu atque voto mandatoq; venerabilium virorum Dominorum Decani & Capituli Leodiensis attendentium iram Dei placari, afflictasque Ecclesiã & patriam, degentesque sub eisdem populos à guerrarum turbinibus humana ope liberari minime posse, considerantiumque ob id ad suffragium sanctorum omnino recurrendum fore, sperantiumq; se precibus & meritis gloriosissimæ virginis & genitricis Dei Mariæ, Beatissimique Lamberti martyris & Pontificis patronorum nostrorum omniumque sanctorũ pacem optatam diuque desideratam obtinere debere: Venerandissimæ ac sacratissimæ reliquiæ in Ecclesia Leodiensi longinquo tempore reconditæ, fuerunt de suis locis ad quoddam tabernaculum decentissimum, super introitum chori ad latus sepulchri dicti beatissimi Lamberti tapetis aureis & sericis ornatissime confectum, cum omni reuerentia & decentia apportatæ & illic in quodam altari ornatissimo repositæ. C D

Innocatio Sanctorum.

Exhibetur honor SS. reliquijs debitus.

Et officio completo & cantatis antiphonis de beata virgine primo, & deinde de patrono nostro S. Lamberto, populis illic ad pulsum campanæ more Aquensium & Traiectensiũ solito congregatis, per duos ex Dominis de Ecclesia maiori ornatissimo habitu fulcitos publice ostensæ, & per Duos religiosos & deuotos viros simili ornamento decoratos gallice & teutonice pronũtiatæ & designatæ, prout in quadam scedula inferius descripta omnes hæ reliquiæ secundum suum ordinem habentur inscriptæ.

Publicantur populo gallice & teutonice vsque ad festũ D. Magdalenæ.

Quæ

Quæ quidem ostensio singulis diebus subsequētibus, paucis propter guerrarum insultus & alias causas exceptis, fuit continuata vsque ad festum B. Mariæ Magdalenæ inclusiue, in quo die fuit instituta & habita solemnis missa specialis cum toto Clero Ciuitatis, quam celebrauit, Reuerendus Pater Abbas S. Iacobi Leodiensis, cuique etiam interfuerunt Stabulensis & S. Laurentij monasteriorum Abbates, qui post missarum & processionis solitæ solemnia, omnes tres simul in Pontificalibus huiusmodi sanctissimas reliquias successiue, primo versus nauem Ecclesiæ vulgo, & deinde circumeundo feretrum versus chorum Clero illic propter vulgi inestimabilem, inuisam, inauditamque pressuram & multitudinem congregato, pro vltima vice, ostenderunt. Et tandem eisdem sanctissimis reliquijs in suis debitis locis decentissime relocatis, ad propria remearunt.

Celebratur solemniter Missa specialis.

Reliquiæ suo loco reponuntur.

A B

Ordo vero reliquiarum ostensarum erat iste, pro prima vice.

PRimo imago B. Mariæ virginis depicta à B. Luca Euangelista.

Secundo amictus sancti Lamberti Martyris & Pontificis, cum vna ampulla de oleo, quod stillat ex sepulchro Beatæ Catharinæ virginis.

Pro secunda vice.

C

REliquiæ sanctorum Vincentij, Stephani, Georgij, Laurentij, Cosmæ, Gereonis, Mauritij, Blasij, Crispini, Crispiniani, Dionysij Rustici, & Eleutherij Martyrum. Item vnum brachium, vna costa, vna pars mandibulæ cum vno dente & duobus ossibus beatæ Barbaræ virginis, de carnibus sancti Pauli Apostoli incineratis, de ossibus B. Christinæ virginis, S. Ypoliti Martyris, de Rupe in qua stillauit sanguis Christi, & de petra supra quam B. Virgo Maria panem confecit.

Pro tertia vice.

FEretrum Cristallinum in quo habentur ossa multa sanctorum Remacli Episcopi, & Hadelini Confessoris.

D

Feretrum deauratum in quo habentur multa ossa corporis S. Huberti Confessoris & primi Episcopi Leodiensis.

Pro quarta vice.

FEretrum sanctæ Magdalbertæ virginis nutricis & gubernatricis S. Lāberti in pueritia sua, in quo sunt multa ossa eiusdem, velum, cinctura, & cuculla eius, vestes peplum ac forfices eius quibus in vita sua vtebatur.

Feretrum sancti Materni primi Episcopi Tongrensis, in quo sunt multa ossa corporis eius per Ogerum Decanum de licentia Stephani Papæ quarti, anno Domini octingentesimo quadragesimo secundo ex Treuiri Leodium translata.

Pro quinta vice.

FEretrum S. Theodardi Episcopi Tongrensis & martyris, in quo corpus eius integraliter continetur, vna cum maiori parte corporis S. Magdalbertæ Virginis. A

Item Feretrum sanctorum martyrum Petri & Andoleti sociorũ consanguineorum B. Lamberti qui cum eo passi sunt. In quo feretro omnia ossa eorũ cõtinentur, vno capite dempto, cuius tamen mandibula est ibidem, de quorum venerando martyrio in eorum ossibus magna signa apparent. Item in eodem feretro est corpus S. Floriberti Episcopi Leodiensis & confessoris.

Pro Sexta vice.

DVæ monstrantiæ deauratæ pares, in quibus sunt distinctim & decentissime locatæ reliquiæ 12. apostolorum, Quatuor Euangelistarum, Quatuor doctorum Ecclesiæ, de Cruce S. Andreæ Apostoli, de petra supra quam Christus præsentatus in Templo, de lapide supra quem sedit Virgo Maria grauida de Christo, de palma & veste S. Ioannis Euangelistæ, de ossibus, infula sancti Martini, de ossibus S. Nicolai Episcoporũ, de ossibus S. Leonardi S. Ægidij, S. Bernardi, & Ioannis Chrisostomi Confessorum. B

Pro Septima vice.

QVoddam altare portatile, in quo habentur ossa testæ S. Ioannis Baptistæ.

Quoddam aliud reliquiarium in quo habẽtur reliquiæ infrascriptæ videlicet, De spongia, de mensa, de præsepio, & columna Christi. C

Pro octaua vice.

COrda nodosa beati Lamberti Martyris & Pontificis.

Pro nona vice.

AMictus plenus sanguine, in quo Lambertus martyr gloriosus martyrium subijt.

Pars lintei, quo in die cœnæ Christus se succinxit & pedes discipulorum suorum extorsit.

Pro decima vice.

CAput gloriosi Martyris Lamberti, vna cum capillis capitis sui. D

Pro vndecima vice.

VElum siue caputegumentum B. Mariæ Virginis.

Pro duodecima vice.

LIgnum salutiferæ Crucis Domini nostri Iesu Christi.

Pro vltima vice.

FVit ostensum feretrum beatissimi Lamberti, in quo veneranda ossa sui gloriosi corporis decentissime continentur.

Item baculus Pastoralis, quem eadem hora qua Martyrium sustulit beatus Lambertus, Angelus Domini miraculose præsentauit Papæ Sergio mane in aurora abdormienti, & annuntiauit ei Martyriũ beati Lamberti, quodque sanctum Hubertum Romæ peregre in Ecclesia

clesia sancti Petri existentem præficeret in Episcopum Tungrẽsem.
A Quod & Papa fecit Sergius, & Huberto Romæ in Ecclesia sancti Petri in oratione reperto baculũ assignauit, quem idem Hubertus Leodium reportauit.

Item stola, manipulum, cirotecæ, sandalia, calcei eiusdem beatissimi Lamberti.

Item sunt vltra præmissas sanctissimas reliquias in Ecclesia Leodiensi in summo altari & infra septa feretri sancti Lamberti, in capella S. Materni & in capella S. Ægidij diuersæ aliæ venerandæ reliquiæ, quæ propter earum multitudinem non fuerunt ostensæ.

B

Pugna Hornensium & Arenbergensium: pax tandem inita cum quibusdam tum internis tum externis.

CAPVT XLVI.

ANno 1490. quarto non. Februarij, legati Francorum Traiectum aduenientes compositionem partium ad se receperunt: Sed effecit Iacobus Croyus, qui se Arenbergijs adiunxerat, vt hi profiterentur se cum Horneo pacem habere nolle: quare legatis infecto negocio ad sua reuersis, Arenbergij Dionantum impugnant, *Arenbergij Horneo pugnæ diem dicunt.*
C & Horneo pugnæ diem dicunt in mirica Zonhouea: ad quem locum cum vtriusque partis copiæ adductæ infestis animis concurrissent, Antistes victoriam obtinuit, sed non incruentam, tanta ibi cum plebeiorum, tum nobilium Leodiensium multitudo corruit, vt Arenbergiorum vires prorsus attriuerit. *Hornei victores.* Captus est in eo conflictu Iohannotus Gnotus, quem illi bastardũ vocabant, gener Wilhelmi Arenbergij militiæ præfectus, cuius redimẽdi gratia restitutus est Comes Horneus, quem Arenbergij hactenus in castro Longeio captiuum detinebãt. Quo facto pax bonis conditionibus inter partes concepta fuit; *Pax initur.* quanquam tum Iacobo Croyo, tum alijs aliter tumultuantibus nec intra nec extra vrbem, diœcesis Leodiensis pacem ratam toto
D vix anni spatio sortita sit, multis villis ac pagis interea hinc inde combustis ac vastatis.

Hoc anno Pontifex Romanus Innocentius 8. permisit sine vino sacrificare Noruegis, quod ob immensum frigus vinum in eas regiones importatum mox acescat. *Indultum factum Noruegis.*

Anno 1491. cum insilitatum gelu hyeme, & ingens calor æstate siccitatem operaretur, toto anno fames ac pestis est grassata, cum alibi, tum etiam in diœcesi Leodiensi, quam simul etiam impedita pace discordia diuexauit. *Noua discordia.* Arenbergijs instinctu Croy nusquam cessantibus, Saxonum Dux Albertus Antistiti suppetias tulit, & ingentibus copijs adductus Leodium impugnauit. Sed conatus eius successu

 caruit

caruit, ideoque hoc recedente, Antistes ipse dolo ad monasterium Diui Iacobi irrumpere tentauit, sed euentu nihilo feliciore. A

Horneus adiutus à Saxone frustra Leodiũ impugnat.

Mense Iunio Tungris irruptione facta Leodium cum armatis reuersus portam S. Margaretæ pene expugnauit, & suburbium vastauit. Accitis igitur ex Francia ducentis equitibus, Leodienses Iohannotum præfecerunt, qui cum Tungros impeteret, Ciues eius oppidi non satis consulte in planiciem se his obijcientes, periculo suo mox docti intra vrbem se receperunt: demum cum hi equites vastato agro & expugnata Ecclesia Lossensi multos secum obsides auexissent, quos ad stipendia equitibus persoluenda sacramentis adstrinxerant, induciæ pactæ sunt, & Leodij calend. Septembris promulgatæ.

Pax inter Horneos & Arenbergios.

Cumque Iacobus Croyus non multo pst Leodio decessisset, quia totius discordiæ perdiu auctor fuerat, Canonici Ecclesiæ S. Lamberti communibus votis & suffragijs eo incubuerunt, vt pax componi rata posset. Itaque anno 1492. ijs medijs inter Horneos & Arenbergios pax est firmata, vt Euerardi filius filiam Comitis vxorem duceret. Quo facto Euerardus ipse Ioannem Horneum Episcopum mense Martio in gratiam recepit, atque 8. calend. Augusti Traiecto Leodium magna cum nobilium pompa deduxit. B

Pontificũ successio.

Hoc anno Innocẽtius 8. Papa obijt 8. cal. Augusti. Vacat sedes dies 16. Successit Alexander 6. seditque ab Augusti decima annis 11. diebus 9. C

Anno 1493. mense Februario Leodiensis Episcopus Hoyensem Ciuitatem à Maximiliano Austriaco redemit, cui oppignorata fuerat.

Maximilianus Patri Frederico succedit in Imperium.

Eodem anno 19. Augusti obijt Imperator Fredericus 3. cui successit eius filius Maximilianus Austriacus, qui imperauit deinceps annis 25. mensibus 4. diebus 25.

Eodem anno mense Decembri cum præfectus militiæ Brabanticæ Tungros dolo occupasset, Antistes exercitu conscripto Tungros recuperare conatus est, sed frustra.

Anno 1494. mense Februario Antistes Leodiensis Tungros recuperauit, quos in Brabantiam vocatus vltro reliquit is, qui occupauerat. D

Hoc anno Cæsar Maximilianus vna cum noua nupta sua vxore Maria Blanca in Brabantiam descendit, quo præsente Philippus Austriacus eius filius agens annum 16. Brabantiæ, Flandriæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Friziæ, cæterisque prouincijs maternis inauguratus est. Quo facto ille vna cum patre in Superiorem Germaniam profectus consimili ratione paternarum ditionum hæres ac successor declaratus est.

Philippo autem custos adiunctus fuit Episcopus Leodiensis, cui in viaticum biennij quo abfuit, populus Leodiensis mille & quingentos florenos contribuit.

Anno

Anno 1496. multa ostenta visa sunt in aëre; nam mense Mayo
A plures circuli apparuerunt, & 8. calendas Iunias parelij tres conspe- *Ostenta.*
cti sunt: & 14. calendas Iulias tonitrua, & fulmina, & grandines, &
insuetatæ tempestates magnam calamitatem satis, & alijs plerisque
rebus omnibus intulerunt.

Hoc anno mense Septembri ex Hispania appulit Zelandiam Ioanna Arragona sponsa Philippi Austriaci, qui & ipse mox insequenti Octobri ex Germania in Brabantiam reuersus est, nuptiasque mox Lyræ celebrauit: cum Philippo autem reuersus est & Antistes Leodiensis.

Anno 1498. Geldrus cum pecuniam sibi constitutam non solui
B questus irruptionem minaretur in agros Leodienses, mille florenos annuos designatos ab his accepit.

Eodem anno Antistes Traiectenses iussa facere detrectantes, anathematis metu ad obedientiam reduxit.

Anno 1499. mense Iulio Leodienses Robertum Arenbergium decem milibus florenorum à suburbijs suis auerterunt, cum ille copijs Gallicis præfectus in Geldriam tendens mosam transisset, vt extorqueret quantum posset.

Anno 1500. vicesima quarta die Februarij mane ante quartam horam Gandaui natus est Philippo Austriaco primogenitus, cui nomen est datũ Carolus, qui fuit eius nominis quintus postea Romanorum Imperator. *Carolus 5. Nascitur.*

C Hoc anno eodem mense Februario Episcopus Leodiensis expugnauit castrum Gorreum, & mense Aprili cum ducentis equitibus Coloniam profectus, pacem inter Vltraiectensem Episcopum & Ducem Iuliacensem composuit. *Episcopus Hornensis expugnat Castrum Gorreum.*

Anno 1501. Episcopus Leodiensis Colonia reuersus cum proditionem quandam comperisset, auctores eius, inter quos Capitaneus Seraneus erat, capite puniuit.

Hoc anno passim, & maxime in diœcesi Leodiensi cruces nigri sanguineiq; coloris diuersis in rebus, & potissimum in hominum vestibus lineis ac laneis apparuerunt, non sine magno omnium horrore ac metu. *Cruces in vestibus appareñt.*

Eodem anno Coloniam, Aquisgranum, Traiectum, Leodium visi-
D tabant ingenti quadam deuotione peregrini magna frequentia, qui vno loco vltra viginti quatuor horas non perseuerabant, holeribus herbarumque radicibus victitantes, & aqua pura: omnibus diebus excepta Dominica ieiunantes, in templis extensis brachijs diu ac multum orantes, qui cum bini aut terni ligneam crucem manu tenentes victum ostiatim mendicarent, multos asseclas vbique consecuti sunt, qui se vel ad triennium, vel ad quinquennium, vel vlterius, sponte sua votis huic peregrinationi astringerent, eoque finito spatio se ad sua deinde reciperent.

Eodem anno Philippus Auſtriacus vnà cum vxore ſua per Franciam profectus eſt in Hiſpaniam. A

Anno 1503. idem Philippus relicta in Hiſpania vxore grauida per Franciam reuerſus eſt, & apud Lugdunum pacem inter Gallos, Hiſpanos, & Germanos 23. Martij compoſuit, quæ publicata fuit 4. Aprilis inſequentis.

Pontificũ ſucceſsio. Eodem anno Papa Alexander 6. 18. die Auguſti veneno perijt: Secutus pius 3. non integro menſe præfuit, mortuus hic in feſto Lucæ Euangeliſtæ. Succeſſit Iulius 2. vltima Octobris; ſedit annis nouem, menſibus tribus, diebus viginti quinque.

ANNOTATIONES.

B

1. *Quæ noſter Suffridus recenſet de pugna & victoria Hornenſium contra Arenbergios, hauſit ex Placentio & Bruiſthemio, qui minutiora multa, & præſertim Bruiſthemius, proſequuntur, quæ noſter auctor omittit veluti luce indigna.*

2. Anno 1491. Epiſcopus Leodienſis Colonia reuerſus:] *In hunc annum incidit ortus B. Ignatij Loyolæ Hiſpani Societatis Ieſu fundatoris. Quem virum ſociosq́; Deus miſericordi ſua prouidentia ſuſcitaſſe ab omnibus viris pijs & prudentibus exiſtimatur, vt Luthero quem paulo ante natum ſcripſimus, eiusq́; ſectatoribus emendatione ſanctitateq́; vitæ reſiſteret, nempe quo tempore Sathanas ad perdendũ, aliquos excitat, Deus ad ſaluandum alios erigit. De hoc B. Ignatio eiusq́; ſocijs frequens in ſequentibus redibit ſermo.*

3. Anno 1493:] Hoc eodem anno (*inquit Maſſæus*) Carolus Francus à quibuſdam perſuaſus ad ſe pertinere Siciliam, regnumque Neapolitanũ, illuc armata manu proficiſcitur. Vniuerſam perturbauit Italiam multa ad votum conſecutus eſt. Intrauit Romam vltima Decẽbris anno 1494. non tertio (quod quidã ſcribit) & vigeſima ſecunda menſis Februarij ſequentis die Dominica prædictus Carolus ingreſſus eſt vrbem Neapolim. Redijt Lugdunum Sabbatho die ſeptima Nouẽbris. Vbi reſciuit Neapolitanos iam tunc ab ipſo defeciſſe, iãq; cum alteram in deſertores pararet profectionem, morte præuentus eſt: anno enim 1498. ſabbatho Palmarum poſt prandium proſpectans de feneſtra ludentes ad pilam, decidit in ſolarium & expirauit. *Hactenus Maſſæus. Quæ placuit referre quia ſunt origo multorum bellorum, de quibus in ſequentibus obiter fiet mentio.* C D

4. Anno 1496. Multa oſtenta viſa ſunt] *In hunc annum incidit mira cuiuſdam malefici captiui confeſsio.* Erat (*inquit Bruiſthemius*) maleficus quidam latro in hoſpitali pauperum receptus, habebat quandam ſtanneam imaginem, quam ad inſtar ceræ mollis inter digitos voluebat. Quod cernens mulier denunciauit apparitoribus iuſtitiæ ſæcularis. Quem tortor Traiectenſis ad hoc euocatus dum vinctũ vidiſſet, Eya inquit, frater iam te canere faciam memor vilipendij, quod dudum mihi intuliſti.

Ad hæc ille. Ego (ait) tibi non cantabo, nam cuncta facinora mea abſque

absque tortura patefacio. Sum etenim sortilegus & latro, sicut &
A vxor mea, quæ me in his vinculis pridie visitauit; Nam filium nostrum paruulum dudum occidimus suggerente diabolo ob maleficia conficienda.

Quomodo (inquiunt) huc ad te clausum potuit ingredi? Petreken, ait, vbiq; potest intrare, nam ante aliquos annos in hac ciuitate me trina vice tulit ex Brabantia vt hanc ciuitatem incenderemus. Sed cum in turri Beati Ioannis Euangelistæ essemus, dixit Petreken quod ob multitudinem Ecclesiarum huius ciuitatis nil efficere possimus.

Hic homo supra modum deformis pœnitere noluit positus in rota in monte publico siue S. Ægidij.

5. Eodem fere tempore anno insequẽte 1497. (*inquit idem Bruisthe-*
B *mius.*) in Hasselt oppido vir quidam saluti animæ suæ parũ prospiciẽs, sed auri cupidissimus fuit.

Hic infelix animam suam Dæmoni homagio reddidit si diuitiæ ab eo sibi concederẽtur, & octennio illis frui daretur. Nec mora ditatur homo opibus multis, negotiatur vbique prospere.

Verum in his blandienti fortuna versatus dum non diiudicat tempora, quodam galli conticinio noctis euocatur à socio causa Antuerpiam pariter pergendi. Sed diluculo reperta sunt in itinere membra ipsius à corpore euulsa ac horribiliter dilaniata.

Hoc circiter anno Franciscus Xauerius nascitur, illustre Societatis Iesu ornamentũ, qui postmodum ex nouem Ignatij Loiolæ discipulus primus, magistro simillimus exti-
C *tit, & in India, Iaponica, alijsq; barbarorum regionibus, vel primus è Societate, vel plurimum laborauit, vt viam Indis in cælum, socijs in Indiam aperiret.*

6. Hoc anno passim, & maxime in Diœcesi Leodiensi:] *Non Leodij tantum, sed per Germaniam cruces huiusmodi sanguinolentas apparuisse testatur Surius in suis Commentarijs, his verbis:* Hoc anno 1501. cruces sanguinolentæ virorum ac mulierum vestibus in Germania inciderunt. Videntur præsignificasse pestem sæuissimam, quæ proximo anno sequuta est. Solet plerumque Deus pro sua bonitate eiusmodi terroribus admonere homines, vt se corrigant, & impendentem eius iram à se auertant.

Sequutam fuisse pestem, idem Surius sic refert. Anno 1502. sæuissima pestis omnem Germaniam lõge lateque populata est. Multorum opi-
D nione ij tum extincti sunt quorum vestibus supra diximus cruces sanguineas incidisse: & quod dictu mirum est, etiam illis in vestibus lineis cruces inuentæ sunt, quæ cistis inclusæ tenebantur, atque etiam in hominum corporibus. Istud vero in tertium vsque durauit annum.

Sed licet ex Placentio aliqua exempla eiusmodi signorum, quæ in Diœcesi Leodiensi acciderunt, subijcere, sic ergo ille. Hoc anno mirãda & inaudita ostendit Deus hominibus. Siquidem in vno & alio loco Diœcesis Leodieñ à festis pascalibus aliquando in domibus, & in ipsis etiam cubiculis apparuit inopinatæ signum Dominicæ crucis, fuitque aut nigrum aut rubeum, ita vt nonnunquam putaretur esse verus sanguis cum medulla.

medulla & sanie effusis, emergebantque cruces simplices, aliquãdo bifidæ in forma signi sepulchri Dominici. A

Ad libitum est seriem epistolæ hoc loco ponere, qua Horneus Maximiliano rem omnem depinxit.

Apparent (inquit) vt plurimum super capitibus mulierum, & maxime puellarum, in earum peplis summo vortice coimpressæ. Contestaturque se inquisitionem quam diligentissime adhibuisse, vsque adeo, vt neque dolus, neque fraus interuenire potuerit.

Adijcitque mulierem 22. annorum apprime honestam his portentis fere exanimatam fuisse; Quæ die quodam comperit, admonita à matre, signum crucis magnum, & amplum in peplo coloris aurei, atque ad singulos quatuor eius angulos emicans, & crucem vnam exilem concolorem, perinde vt arma sunt Hierosolymitani Regis, B inque medio maiorem crucem sanguinolentam.

Territa inde mulier, cum reuerentia peplum illud ad locum mundum reposuit, & aliud mundum capiti imposuit. Mox in eodem crux grandis apparuit.

Accurrunt homines multi ex admiratione, in quorum conspectu iterum & iterum pepla mutauerat, ita vt 9. diebus pepla 13. cruce signata fuerint.

Insuper dum quadam vice quamplurimi cum ea de præmissis loquerentur, astantes viderunt inter colloquendum exoriri in eius mento crucem latitudinis vnius digiti, coloris, & saporis mellei, C cuius stipes à gutture in inferius labrum vsque ad dentes vergebat, per brachia vero protendebatur ex aduerso inter mentum & labrum prædictum, quanta est oris amplitudo, quo cum ad astantium admonitionem leuare manum dexteram conaretur, apparuit consimilis crux in eadem, retracta ad sinum manus, cum vtraque signa 2. fere horis perstitissent, demum prout venerant ita disparuerunt.

Sed post hæc non solum forma crucis apparuit, quã & veluti hasta quędã, ac desuper nõnulli characteres, corona denique concludebatur in circulo viridi totum tingente caput, protulitque inde cacumina ad modum spinarum. Apparuerunt & signa in camisijs mariti crucis sanguinolenta.

Hortatus est mulierem curatus, vt cum iubileus esset in Traiecto D superiori, vbi degebat Antistes, ire eo atque confiteri: assensa iuit, & ad D. Seruatium confessa est magno Theologo. Iussa post hæc iuit in chorum, & propter reliquias deducta est in æadituario, allato ei ibidem peplo nitido, rogata est illud capiti implicare, ne cum tanto horrore per plateas incederet, assumens ipsa nouum quod capiti admouit, mox irrupit in ipsius pepli parte anteriori sanguinis tanta copia, vt confestim in extremam vsque fimbriam ad vnius digiti longitudinem & prope duorum latitudinem deflueret.

Vnde adeo conspicientes sunt attoniti, vt è canonicis vnus protinus caderet. At illa inde discedente, visa est publice in peplo recenti

ad

ad scapulam dextram, magna vis sanguinis, in figuram quasi crucis
A se porrigens atque amplificans.

Cum quibus demum signis ipsa ad antistitem ducta est, recenti & madido cruore, vt in sua præsentia, vt scribit, digito attrectatus, articulis hæreret, multis videntibus, & admirantibus.

Quæ omnia Maximiliano Romanorum Imperatori Horneus transcripsit 15. calendas Iunias.

7. *Anno quoq; 1498. referente Bruistemio in villa Ruttis turris B. Euermari martyris (de quo primo tomo diximus) vetustate corruerat: post dies aliquot foris ex aduerso fons erumpens suauem dedit odorem, cuius aqua quamplurimi infirmi Abbati pristinæ restituti sunt sanitati. Vnde diuersorum illic concursus accreuit populorum,*
B *quorum plurimi ab infirmitatibus sunt curati.*

Horneus animi mœrore affectus moritur, & prope Traiectum ad mosam sepelitur.

CAPVT XLVIII.

HOc anno Episcopus Leodiensis cum ob diuturna bella multum æris alieni contraxisset, ideoque continuo à creditoribus vexaretur, curis & anxietatibus tantum non contabuit, Franci- *Vexatur à creditoribus.*
C montis tamen castrum à Ioanne de Marcka redemit.

Cumque in processione die purificationis apoplexiæ quædam principia sensisset, valetudinem porro semper aduersam habuit, quæ mox festo paschatis adaucta fuit inexpectata rei obiectæ indignitate. Nam cum Traiecto Leodium ad eam celebritatem obeundam tenderet, comperit se debitorum nomine programmate templi valuis affixo excommunicatum, quod adeo moleste tulit, vt e vestigio Traiectum rursus abequitaret. Tandem vero cum leuandi morbi gratia Leodium reuersus esset, atque in Collegio Sancti Martini, vbi diuersabatur, coortum ex negligentia incendium palatium consumpsisset, vnaque magni pretij equos atque mulos extin-
D xisset, grauissimo animi mœrore affectus est: maiore tamen 18. calendas Februarias anno 1505. tactus fuit, cum tumultuantibus aduersus ipsum ciuibus, ne in manus ipsorum incideret, tumultuaria festinatione vehiculum conscenderet, & dum Traiectum properat quassatione currus porro ita oblæsus est, vt post biduum vita defunctus sit. Mortuus est igitur hic præsul Traiecti ad mosam 16. *calendas Februarias anno 1505.* postquam Cathedram Episcopalem administrasset annos 23. in magna rerum omnium angustia, & hominum discordia; sepultus est prope Traiectum in monte, indutus habitu Franciscanorum.

Apoplexia laborat.

Excommunicatur ob credita.

Moritur.

ANNOTATIONES. A

Bruistemius infortunia, morbos mortisq; genus Episcopi eodem modo describit quo auctor noster, quibus sequentia subijcit: Hic (inquit) inclytus Princeps plurima pro patria fortiter quidem egit, verum quia Traiecti & Thuringiæ frequentius morabatur, idcirco Leodiensibus minus acceptus esse videbatur. Et cum ipsius genitor D. Iacobus Comes de Horne vir illustrissimus postea fratrum minorũ ordinem ingressus, tantam erga Leodios amicitiam fidemque integram conseruasset, vt ipsius gratia ipse D. Ioannes de Horne filius eius ex die primo residentiæ, quo priuatè resideret canonicus Leodiensis, adeo gratus omni populo Leodiensi extitit, vt etiam Domicellum Ghisbertum Ducis Cliuensis filium Dominum quoque Iacobum de Croy prothonotariũ, qui simul cum honorabili familia residebant fastidirent. Sed Episcopus iam factus dum de pari passu Leodiensibus non coëquitaret, imo patriam prædari impugnareque cœpisset, omnem fauorem populi Leodiensis à se tulit. Sed super hæc omnia mors D. Wilhelmi de Marka eum Leodijs fecerat inuisum. B

A
GESTA PONTIFICVM LEODIENSIVM
AB ERARDO A MARKA VSQVE AD FERDINANDVM BAVARVM.

Erardus à Marka electus in Episcopum Leodiensem confirmatur, moxq́; consecratus sacerdos & Episcopus, Patriæ inauguratur.

B

CAPVT I.

MORTVO Horneo 16. Calend. Februarij anno salutis nostræ 1505. Canonici ob Magnatum contentiones, qui certatim suos Episcopatui obtrudere nitebantur, aliquamdiu perplexi tempus electionis de industria protraxerunt.

Tandem cum Iacobum Croyum qui vt dudum ita & tunc aspirabat, Philippus Auriacus nouus Castellæ Rex in Hispaniam profecturus ad Electores Imperij misisset, omnium suffragia
C statim in Erardum à Marka inclinarunt; qui proinde anno insequēti 1506. secundo Calend. Ianuarij communi calculo Episcopus Leodiensis 84. renuntiatus est. Fuit hic annus Iulij 2. Pontificis maximi tertius, Maximiliani Austrij Cæsaris decimus tertius: Ludouici eius nominis duodecimi Gallorum Regis nonus. *1506. Successio Pontificum Imperatorū & Regum Franciæ.*

Commendabant Erardum præter generis nobilitatem & potentiam multa maiorum suorum Adolphi & Engelberti à Marka Episcoporum pro Ecclesiæ Leodiensis tuitione præclare gesta, eximia indoles, optima corporis constitutio, magnum & acre ingenium, literarum sacrarum, humanarumq́ue non vulgaris cognitio, iudicium, eloquentia, & ante omnia omnibus in rebus maxima animi mode-
D ratio, cum affabilitate coniuncta. *Erardi præsulis virtutes.*

Igitur sub Epiphaniam Domini duos Canonicos ad vrbem delegat, qui maiorum more electionem de se factam Pontificis Max. arbitrio submittant. Quo tempore Philippi Austriaci Burgundiæ & Brabantiæ Ducis &c. legati Namurcum veninnt, vt expeditionibus quas Carolus Geldriæ Dux Philippo in Hispanias profecturo meditabatur, remoras inijciant.

Quocirca Erardus Legatorum tanti Principis gratiam sibi conciliandam ratus, splendido equitum comitatu Namurcum profectus, eos salutat & ab eis vicissim honorificè excipitur.

Erardus insidiatores eludit.

Sed ecce in nouũ Præsulem struuntur insidiæ. Robertus à Marcka Præsulis Frater, Regis Galliæ Caroliq; Ducis signa sequebatur. Itaq; & Erardum quem Gallis similiter & Geldris addictum suspicabantur, Maximiliani Cæsari Regis Castellæ patri per insidias tradere machinantur quarum, ille per amicos conscius, citatis equis Leodiũ regressus insidiatores illusit. A

Inde ad Monasterium S. Laurentij ad mœnia Leodiensia secedit, ibique virorum pietate & eruditione præstantium vsus contubernio, ad sacerdotij dignitatem ideo maiori religionis sensu se disposuit, quod non ignoraret decessorum suorum nonnullos ob ius infularũ neglectum, magnorum motuum Leodij occasionem præbuisse.

Cumque haud exiguis sumptibus ad instantem inaugurationem aliaque sub initium Episcopatus pro dignitate peragenda sibi opus fore sciret, Sedanium ad Robertum Marckanum loci tunc Dominum se contulit, à quo octo supra viginti millia ducatorum in eos vsus accepit. Verebatur scilicet vir prouidus si subditorum se debitorem constitueret, ne suam in iustitia instauranda exercendaue libertatem perderet. B

Ad sacerdotium se præparat.

Dum hæc agit propositi haud immemor quod nuper in Monasterio S. Laurentij conceperat, delicijs paternæ domus neglectis, ad Carthusiam montis Dei haud longè à Sedanio distantem se confert, vbi diuinorũ librorum lectioni, rerumque spiritualium meditationi vacans ad sacerdotale munus directoribus religiosis optimisq; præceptoribus, & imprimis Spiritu sancto ductore se præparat. C

Hic exacta deuotè quadragesima dum sanctum Pascha celebrat diploma Pontificium ab vrbe defertur, quo & electio confirmatur, & administratio Episcopatus illi mandatur. Cuius rei fama percrebrescente arcium Patriæ præfecti Prætores alijque Officiales Sedanium se conferunt, suis in officijs auctorari demisse petentes. Ingerunt quoque se Comedi, Cytharedi, Histriones, mimi & similes scilicet aulæ heroës, operam quam decessori præstiterant offerentes. Illis pro officio laudatis, porroque prosequi iussis, hos vt pote inutiles modeste admonitos à se dimisit, cuius mentem cum eorum vnus solertius introspexisset, seque petulantius ingerendo lenonem verius quã Tragœdum prodidisset, Præsul subiratus facessere renuentem, etiam fuste cædi iussit. D

Comedos & mimos aula eijcit.

Consecratur sacerdos.

Sedanio regreditur ad S. Laurentij Monasterium, vt quo in loco sacerdotij gradus placere cœperat, in eodem illum, diuino iuuante numine conscenderet. Itaque sacerdotali caractere ibidem insignitus est, præsentibus quampluribus Prælatis & primoribus Ciuitatis viris, sibi gratulantibus, quod talem nacti essent Præsulem, qui non humana tantum prudentia potentiaque regere, sed diuina virtute oblatis Deo omnipotenti sacrificijs, ab inimicis etiam spiritualibus posset eos protegere.

Nec multis post diebus Tungros ad Canonicorum regularium Cœno-

Cœnobium secessit, euocato illuc D. & M. Ioanne de Montibus S.
A Theologiæ doctore, cuius consilio per manus Reuerendissimorum Liberti Bercensis & Francisci Chaleti Episcoporum Suffraganeorũ in Episcopum 2. Maij consecratus fuit: Quo die tanta eum deuotione voluptateque spirituali perfusum fuisse asseruerunt, vt ea in ipsos reliquosque assistentes quodámodo redundaret, omnibus eius exemplo non dissimili pietatis religionisque ardore affectis. *Consecratur Episcopus.*

Penultima eiusdem mensis quæ tunc incidit in vigiliam Penthecostes, Episcopatui Patriæque inaugurandus splendido Principum Comitum, Baronum ac primorum nobilium Comitatu Tongris Leodium reuertitur. Eminebant, inter eos tres Marckani Euerardus Comes de Arembergh Patriæ Mamburnus, Robertus Comes Signiaci, *Erardi inauguratio.*
B Dominus Sedanensis, & Ioannes D. de Aigremout & Lummey omnes eius propinqui. Aderant & alij plurimi Illustres viri qui ex Germania Galliaque inaugurationem cohonestaturi aduenerant. Cum Heristallium vicum antiquo Caroli magni ac posterorum eius palatio celeberrimum non longe à Ciuitate attigisset; accepto forte à lege Mosaica exemplo, multos sublata voce eius misericordiam & criminũ veniam implorantes, secum in Ciuitatem reduxit, his exilij, illis supplicij veniam impertiuit. Propior vrbi factus priuilegia libertatesque à Regibus Imperatoribusque Romanis Ciuitati Patriæque cõcessas Magistratui sibi obuiam facto se seruaturũ more maiorũ spondet, moxque ingenti circumfusæ multitudinis acclamatione & ap-
C plausu vrbe excipitur. *Num: 35. Iosu 20.* *Supplicãtibus gratiam largitur.*

Ingressus; ad sacram vsque D. Lamberti ædem per triumphales arcus eius ergo constructos recta pregreditur, ordinatis ad vtrumque plateæ latus Ciuium societatibus probè armatis, qui festiuo bombardarum strepitu, tum Principem tum procerum turbam identidẽ salutarent. Illum interea prestolabatur numerosissimus Clerus pro limine ædis Cathedralis aduenientem cominus salutant, & ceu vrbis & suæ fœlicitatis palladium amplexantur peractisque more maiorũ cæremonijs ad palatium suum deducunt.

Proposuerat iam antea sacro Penthecostes die primitias sacerdotales Deo patri offerre, vt Spiritus sancti gratiam, quam ad regendã Ecclesiam sibi commissam necessariam sciret, largius mystico illo die
D perciperet.

Quocirca præsentibus 25. Abbatibus, pluribus quoque Comitibus, Baronibus, alijsque illustribus & nobilibus viris, profusaque populi multitudine, aram eo die primum accessit, pro se & populo suo hostiam oblaturus, qua Deo placato, populum deinceps Leodiensem pacificè, diuino assistente numine, regeret. Nec vana fuit oblatio: Nam toto suæ administrationis tẽpore multa sæpè dissimulans, multa consulto transmittẽs, quæ alios fortassis non iniuria lacessiuissent, quietè Patriam gubernauit, & illam, licet bellis vndequaque frequentibus, quietam tranquillamque successoribus reliquit. *Die Penthecostes primitias celebrat. Hab. 5.*

Peractis sacris: Epulum regio apparatu instructum Prælatis, Principibus, alijsque honoratioribus è populo viris toto triduo instruxit, A populo interim festos dies focis per plateas vndequaque perlucentibus agente, sibique gratulante quod tam pium religiosumque nactus esset Pontificem, nec multo post in reliquis Patriæ oppidis incredibili omnium applausu inauguratus fuit.

Confert sacramentum ordinum. Hebdomada Pentecosten insequente perquam plures sacris ordinibus per se, quamuis Episcopum Suffraganeum haberet, insigniuit, quod & alias frequenter, cum præsens esset præstitit.

Dux Geldriæ absente Philippo nouo Castellæ Rege, Duce Roberto à Marka quædam oppida recuperat, quædam Philippi capit & munit: Cæsar differt dare Episcopo Erardo Regalia. B

CAPVT II.

PHilippus Maximiliani Cæsaris filius Burgundiæ Brabantiæ &c. Dux, cui bellum cum Duce Geldriæ Carolo implacabile erat, nuper Regni Castellæ, Mortua Regina Elisabetha factus hæres, *Bellū Geldricum Leodiensibus noxium.* cum idcirco in Hispanias accelerarct, procurante Vltraiectensi Episcopo Comite Montisfortis, & alijs illustrissimis viris, cum Geldro C pacem inijt his legibus, vt quæ loca quisque in Ducatu Geldriæ, & Comitatu Zutphaniæ modo possidebat, in eis pacificus permaneret, Dux deinde Philippum in Hispanias comitaretur.

Parato igitur ad iter Philippo, Dux nescio quas occupationes causare cœpit, submissisque clam ad Ludouicum Galliæ Regem nuncijs, de iniuria Philippi queritur, & per coniunctionem sanguinis Borbonici fauorem opemque contra illius potentiam implorat. Rex igitur cognatum vlturus Robertum à Marka militem strenuum sibi fidelem cum ingenti manu in Geldriam mittit, qui mox iunctis cum Duce viribus Gochum & Waghemingum oppida, Germanis inde ex compacto egressis recuperat, & firmo præsidio, Brabantis frustra im- D pedire conantibus, munit.

Philippus interea dum Regni Castellæ aliorumque plurimorum Dominiorum possessionem capit, cœli nouitate & intemperie correptus, febri in Burgensis oppidi castro 6. Calend. octobris vita functus est. Cuius morte intellecta, mox Germanorum manus Waghemingo per Robertum Markanum pulsa, Maximiliani Imperatoris iussu in agro Leodiensi hybernatura, Hasseletū, Curingiam, & in alia Comitatus Lossensis loca aduenit, ibique castra metata est.

Cæsareani milites è patria Erardus id quod erat non obscuris iudicijs conijciens, Leodienses armat, & fecialibus missis Germanis significat vt quantocius Patriæ fines

fines egrediantur. Illi contra, iussum Cæsareum allegant, si tamen parendum sit, petunt vt data sibi fide publica incolumes Patria excedere liceat, quod Cæsareæ Maiestatis nomine haud ægrè impetrarũt. Quare hybernis relictis agro Leodiensi confestim excedunt.

Per præsulem excedere iubentur.

Iam tum Præsuli certum fuit cur sibi toties Regalia petenti Cæsarea Maiestas darė differret, volebat scilicet Imperator Erardum virũ vtique eximium videre, noui Principatus accessionem gratulari & tanti Præsulis recreari conspectu. Sed ille cordatus & prudens, huiusmodi speciosis verbis minimè fidēs, prius regalibus tantisper carere, quam iræ Cæsaris se exponere maluit.

Anno insequente 1507. Carolus Geldriæ Dux & Robertus Markanus in Brabantiam venêre, Oppidum Disthense vastaturi, à cuius mœnibus Nassouij Principis & Ciuium virtute repulsi, alio signa cōtulêre. Hala igitur oppido incenso Thenas obsident, diripiunt, & ne à templis quidem & aris temperant: Brabanti interim, quantumuis hostibus per totam eam regionem grassantibus, nequicquam commoti, vnicum Louanium præsidio firmauerunt.

1507. Dux Geldriæ & Robertus Markanus in Brabantiā veniunt.

Vigesima prima Martij quæ in Dominicam Passionis incidit, templum Fratrum Minorum, quos obseruantes vocant, recens Leodij in loco Hierusalem dicto extructum Præsul ipse Deo Opt. Max. beatoque Francisco dedicauit consecrauitque.

Erardus præsul consecrat templum Fratrum Obseruātium.

Sub finem Octobris Carolus Thenas reliquit constituto illic tantisper Roberto, cui incendendi oppidi mandatum dederat. Ruremũdam reuersus 600. equites Gallos exauctorauit, qui Galliam repetētes in Arduenna sylua non procul ab Hubertensi Monasterio fessi prædaque onusti à Namurcensibus fusi fugatique sunt, equis illorum 500. in publico foro Namurcensi diuenditis. Markanus Thenis parcens reliquum militem saluum in Galliam deducit non paucis insolentiæ feritatisque etiam in agro Leodiensi relictis vestigijs.

Galli à Namurcensibus male excepti.

Per eos dies Erardus agrum Dominicum repurgare incipiens, Andanium ad celebre D. Huberti Monasterium se contulit, vbi cum disciplinæ monasticæ syncerum granum suffocatum esset, iamque omnis dissolutionis lolium supercreuisset, aratro verbi Dei, Zeloque honoris diuini, quo ardebat, id euulsit, & sanctis præscriptis legibus, regularem disciplinam restituit.

Erardus reformat Monasterium D. Huberti.

Eodem tempore Brabantus Burgũdusque arcem Proyam obsidet: locus est opere & naturâ munitissimus ad Mosam inter Goricum & Buscumducis Oppida situs. Quam cum nonnulli Leodienses, Geldro militantes, occupassent, incredibile est quantum mercatui damnum intulerint: neque enim terra vel flumine quicquā vehi poterat quod non interciperēt. Quocirca hisce iniurijs prouocati Hollandi arcem obsidione cingunt. Gelder & si maximè eos obsidione cuperet liberare, territus tamen hostium multitudine, non palam aggredi, sed strategemate eos experiri voluit. Cœpit itaque ductare vndique copias, & famam instantis sui cum numeroso exercitu aduentus prænunciam

Leodienses infesti Hollandis & Buscoducēsibus.

nunciam in aduersariorum castra spargere. Quapropter territi Hollandi relictis impedimentis in fugam se coniiciunt. A

Non multo post Buscoducenses ad hanc ipsam arcem oppugnandam venerunt. Quibus sic armatis mittit Cæsar Comitem Anholtanum virum in re militari exercitatissimũ, cui totius obsidionis summam permittant. Is & si arcem acriter aliquamdiu oppugnarit, expugnare tamẽ mira obiecti aggeris altitudine impeditus, non potuit. Buscoducenses igitur quos malum propius tangebat, nouum tormẽtorum genus excogitant, quod mortalium vocabant, quo pilas grauissimasque saxorum moles tanto impetu iecẽre, vt paucis diebus arcis ipsius tecta tabulataque deiicerent. Vnde & Suewingus ipse arcis Prefectus, trabis ruina oppressus & miles metu perterritus de arcẽ dedenda conuenit, conditione, vt incolumes cum armis exire possent. B

Erardus ædificia Episcopatus instaurat, noua construit; numismata aurea & argentea cudit; Saguntium Cardinalem Patriarcham Hyerosolymitanum recipit, cum quibusdam alijs.

CAPVT III. C

1508. *Erardi Præsulis magnificẽtia.*

DVm vicinæ inter se Prouinciæ hoc modo decertant, Præsul pius non tam sibi quam Ecclesiæ Leodiensi illustrandæ natus, anno Domini 1508. plurimã quæ iam ante animo conceperat, aggreditur, arces Hoyensem & Francimontensem partim vetustate partim bellorum iniuria collabentes, quod primum vicina bella exigere videbantur, restituit.

Ciuitatem ipsam binis turribus marmoreis à fundamentis auget munitque; vna portas SS. Martini & Margaretæ à latebris & insidijs, quas montes vallesque adiacentes, hostibus exhibent, defendit, altera portam S. Walburgis propter patentes Hasbaniæ campos inimicis expositam firmo præsidio tuetur. D

Nec satis; Zelo honoris Dei ac B. Lamberti Martyris accensus, argenteam thecam inauratam qua venerandi martyris caluaria, maiore religione asseruaretur colereturque vocatis vndecunque sumptu maximo aurificibus, affabre fieri curauit.

Inchoauit & hoc anno, à fundamentis aulam Episcopalem, Regiã verius dixeris, cui extruendæ licet 32 annos, adhibitis continuo quãplurimis operarijs, impenderit, moriens tamen necdum perfectam reliquit.

Aurea quoque & argentea cudit numismata, quæ vt commercijs cum vicinis prouincijs facilius seruire possent, ab eis probari, & de valore

valore precioque constitui voluit quod & ipsi imprimis gloriæ, &
A mercatoribus tum indigenis tum aduenis magno commodo fuit.

Plurima Ecclesiæ & Principum Christianorum Oppida cum retinerent, Veneti, Iulius secundus Pontifex Maximus submissis aliquot S. R. E. Cardinalibus, maximos Europæ Principes ad Fœdus contra eos suscitauit: & certe non difficulter Maximilianum Cæsarem & Ludouicum Francorum Regem induxit, quibus iam contra Venetos bellum erat; sed & Ferdinandum Hispanorum Regem, omnesque illi fœdere iunctos allexit, idque tanto silentio, vt prius ictum fœdus esset, quam eius vel rumorem illi intelligerent. Huic vt nostrates quoque accerserentur laboratum est, misso in hasce partes
B Bernardino Saguntino Patriarcha Hierosolymitano, qui mense Iunio profecturus in Brabantiam ad Carolum Regis Hispanorum nepotem, in S. Trudonis oppidum venit, vbi cum Erardus Præsul rerũ quæ agebantur conscius, conuenit, illumque petente Pontifice, pluribus Galliæ Principibus commendauit, Adfuerunt Erardo & alij duo Cardinales à Pontifice ob idem missi sed minus fœliciter, hi enim festinantes Atrebatum, vbi tunc erant Regum Franciæ & Hispaniæ oratores, cum in contentionem cum Gallis incidissent, gallico ingenio cædentes quantocius Leodium redeunt, indeque Italiam inglorij repetunt.

Fœdus Pontificis & Principum cõtra Venetos.

Hoc eodem tempore Brabanti, Ruremundam inuasuri Comitatũ Hornensem ingrediuntur, Wessemioque oppidulo capto continuis
C excursionibus cum ingenti Hornensium damno, agrum Ruremundensem depopulantur, Geldros mercatores spoliant, grauibus litris mulctant & quo citius oppidum ad deditionem cogant, ponte super Mosam ex nauigijs cõstructo, omnibus aditum claudunt. Quod idem fecêre fœderati Traiectenses, ita fornicibus pontis sui obseratis, vt Leodienses nihil opis nauigio Ruremundanis ferre possent. Sed nec sic vicêre Brabanti; nam & pedestri itinere vndecunque Ruremundensibus venit annona, & miles quatuor isthic mensibus frustra consumptis, nullo sequente stipendio, re infecta abscedere coactus est.

Leodiẽses opẽ ferunt Ruremundensibus contra Brabantos.

Per eosdem dies D. Huberti Leodiensium Patroni virtus ad eius
D sepulchrum, quod in Ecclesia Collegiata S. Petri Leodij adhuc hodie in cripta visitur, mirum in modum emicuit. Possessæ erant à dæmonibus duæ sorores ex Ciuitate Osnaburgensi in Germania oriundæ quæ ad Buranum oppidum Diœcesis Coloniẽsis vbi ad preces meritaque B. Annæ Deigenitricis matris dæmonia ab energumenis pelli solent, adductæ fuerant. Cum ergo illic Dæmones exorcismis Ecclesiæque precibus non sine tormentis è puellis excedere cogerentur, flagra vlteriora deprecati, magno cum vlulatu professi sunt se nonnisi ad sepulchrum D. Huberti, quod in veteri cripta Ecclesiæ S. Petri Leodiensis situm est, egressuros. Itaque puellæ Leodium ad D. Petri templum adductæ, quamprimum ab exorcistis istic sanatæ & à malig-

D. Huberti virtus Leodij emicat.

Dæmones cõguntur SS. reliquias cuulgare. nis spiritibus liberatæ fuerunt; illis non tantum D. Huberti virtutem, sed & reliquias diuersorum Sanctorum quæ in criptæ scrobibus & alijs murorũ latibulis ab Hunnorum temporibus absconsæ fuerant publicantibus. Cuius rei fama latè peruagata, cuiuscunque nationis lunaticos, & ab immundis spiritibus vexatos exciuit, qui omnes ad maiorem Dei Sanctique Huberti ac aliorum Sanctorum, quorum reliquiæ illic coluntur, gloriam, sanati fuerunt. A

Sacrilegos punit: pacem inter Burgundos & Geldros tentat, arcem de Hierges restaurari mandat: Telonium de Emry super Mosam erectum prohibet. B

CAPVT IIII.

1509. INeunte anno 1509. duæ circiter equitum turmæ Principis Nassouij Disthemij Præfecti, intempestæ noctis silentio in celebre Cœnobium virginum de Herkenrode irruperunt, conuasatisque Ecclesiæ calicibus, & quicquid argenti puri, cælati, signati, in prædam militibus dato: dum abitum parant, ecce loci præfectus Hasseleti cõmorans eiusce rei per Abbatissam certior factus, expedita velociter armatorum manu, Monasterium cingit, datisque ad arma signis, aduolantibus vndecumque rusticis, primus scalis muros conscendit, cuius exemplo reliqui muros partim scandunt, partim diruunt. Sacrilegi armis sumptis frustra se furenti multitudini obijcientes magna ex parte cæduntur vel capiuntur, vnico è rusticanis desiderato. Huius facinoris conscius Erardus, apud Nassouium questus, cum nihil excusare posset, captiuos alios proscribi, alios extremo supplicio afsici curauit. *Monasterium de Herkenroede à sacrilegis vindicatur.* C

Ianuarij 27. Erardus edictum in blasphemos promulgat, pœnâ pro prima vice vnius Floreni, secunda trium, tertia affixione vnius auriculæ ad palum in publico foro, constitutâ.

Idem paci & concordiæ studens, eodem edicto ne ciues gesta sub præcedẽtibus Principibus per se, vel maiores suos sibi mutuo improperent vetat, pœr à proscriptionis trium annorum à Ciuitate in trãsgressores positâ; Neue exteros mercatores Leodium merces aduehentes, vlla verborum iniuria afficiant, neque arma gestent exceptis ad id priuilegiatis, nobilibus viris, officiarijs publicis, eorumque seruitoribus. D

Celeberrima Leodij Comitia. Sub initium veris habita Leodij Comitia, quibus Summi Pontificis, Imperatoris & Regis Galliæ legati interfuêre: actum de pace inter Burgundiones & Geldros ineunda, multa vltro citroque ab his & illis proposita responsaque: Burgundis multa petentibus, Geldris nihil concedentibus. Vtrisque porro nimia seu confidentia, seu pertinacia certantibus, nihil promotum.

Interea

Intereacum in tanto exterorum hominum, diuersarum & nationum & mentium concursu timeretur, non immeritò, ne turbæ Leodij excitarentur, omnem rixarum materiam prudentissimus Præsul amputare volens, edixit, ne quis, viuat aut Cæsar, aut Gallus, aut Burgundus, aut Gelder, vel publicè, vel priuatim proclamaret, ne quis vllam siue verbo siue facto iniuriam vlli extero inferret, neue Crucē in vestibus siue rectam, siue obliquā gestaret, sub abscissionis linguæ & grauissimæ suæ indignationis pœna.

Anno præcedente inter Principes Fœderatos conuenerat expeditionem in Venetos facere. Gallus itaque ante omnes cum amplissimo exercitu Italiam ingreditur, Veneti occurrere ad pugnā ad Carauagium 15. Calend. Iunij, Venetorum plurimi cæsi. Dux eorum Liuianus intercentus. Secundum eam victoriam Gallus intra paucissimos dies sine vulnere Bergomum, Cremonam, Cremam & Brixiam: Cæsar Veronam, Vincentiam, atque Patauium: Iulius Arminium, Fauentiam, Ceruiam, & Rauennam recuperauit. Porro Senatus Venetus Apuliæ vrbes Sipontium, Trauium, Monopolim, Brundusium & Hildruntium sponte restituit.

Pontifex multa à Venetis vsurpata oppida bello recuperat.

Vndecimo Calend. Maij, vita decessit Henricus eius nominis septimus Angliæ Rex in sua Richemunda villa, vbi Franciscanorum obseruantium Cœnobium condiderat, vir Catholicæ Romanæque Ecclesiæ studiosissimus.

Optimo Patri pessima soboles succedit.

Illi succedit Henricus eius nominis octauus, qui postquam Patri defuncto iusta persoluit in Matrimonium duxit Catharinam, quæ fuit Caroli v. matertera vidua Arthuri iam ante defuncti fratris, qui admodum tenera ætate eam duxerat, sed per ætatis imbecillitatem nullas ex ea proles susceperat, imo & virginē eam reliquerat: quemadmodum non solum ipsa, sed etiam cum ea testabantur matronæ probatissimæ. Quo tamen iustitiæ publicæ tolleretur difficultas, voluit Rex auctoritate summi Pontificis eas sibi nuptias permitti. Agebat is annum ætatis decimum octauum, deinde octauo Calend. Iulias cum vxore à Cantuariensi Episcopo coronatur, publico totius Regni applausu & gaudio. Hic euersæ in Regno Anglicano religionis, quam hodie (proh dolor) conspicimus, causa & origo fuit, vt suo loco dicemus.

Origo euersæ in Anglia religionis.

Decembris decima Præsul prouidus vt bona Ecclesiæ suæ Iurisdictionemque sartam tectam seruare posset, scribit Prætori Hoyensi, Lossensi & cæteris officiatis, simulque mandat, singuli per regiones officij sui locis consuetis edicant, vt quicumque terras, redditus, villas, Dominia ad Ecclesiam Episcopatumque quoquo modo spectantia possideant, illa cum nouis suis limitibus ad Cameram suam rationariam ante quadragesimam, proximam scripto referant, pœnā trāsgressoribus publicationis, & priuationis Dominiorum, feudorum, & quorumcumque bonorum, quæ hactenus ab Ecclesia & mensa Episcopali possedissent, constitutā.

Erardus in temporalibus prouidus.

Vigesima quarta cum plurimi milites Galli, Burgundiones, Geldri, & alij relictis hybernis per Patriam Leodiensem diuagarentur, mercatoresque tum indigenas tum aduenas deprædarentur, edicto publico mandat officiatis, vt signis pulsatis præsidiarios vicinos, aliosque incolas conuocent, arment & in prædones educant, eos profligent aut captos iustitiæ tradant. A

1510. Anno 1510. Præsul arci quoque de Hierges instaurandæ animum adiecit. Fuerat castrum hoc, tempore Borbonij, bellorum tempestate funditus dirutum, & desertum. Possidebat vero vicinos agros, non paucos Iacobus de Coswaremia, vir vt nobilitate clarus ita & opibus potẽs, arcemq; ipsam sibi in 400 annui cẽsus frãcicis obæratã habebat, qui cum non soluerentur iure suam pronunciari nuper curauerat. Is igitur monitu hortatuque Præsulis à fundamentis arcem renouans & muris turribusque adornãs pristinum in statum restituit, non minori suo commodo quam Patriæ ornamento. Porro id non æquo tulit animo Ludouicus de Emry, qui illam suam esse, quod vxor eius Domino de Berlaymõt eius arcis quondam Domino, ex fratre neptis esset, prætendebat. B

Controuersia ratione arcis de Hierges.

Igitur iuris neglecto tramite quo viam sibi ad arcem adeundam compendiosiorem sterneret, vicinum castrum Altæ rupis iam diu quoque dirutum & neglectum emit; & instaurari iussit, indeque graues quotidie vicino Coswaremiano qua nouis ædificijs in Hiergianis agris struendis, qua alijs vsurpandis molestias struxit. Cumque solerent Hiergiani certum rerum venalium percipere telonium, hoc exclusus Dominus de Emry, nouum quoque à mercibus per Mosam nauigio vectis exigere cœpit, quod cum multos à commercio absterreret, nec ipsi tantum Coswaremiæ sed & Ciuitati Patriæque multa damna inferret, prohibuit Episcopus. C

Edictum contra vagabundos.

Mense Iunio cum multi milites vagabundi sub specie pauperum Xenodochia Ciuitatis ingrederentur, nonnulli etiam hospitijs publicis exciperentur, paci tranquillitatique Ciuitatis consulturus Præsul, edicit ne exteri vltra tres dies in Ciuitate moram trahant, vt tabernarij & Xenodochiorum Gubernatores nomina externorum qui pœnes eos morabantur ad Prætorem referant; eisque mandatum hoc insinuent, cui nisi mox obtemperarint, Collare comminatur. D

Burgundi cæduntur.

Per id tempus inclitus miles Heyda cognomine, natione Leodius, Regi Galliæ studens, parua militum tum equitum tum peditum manu stipatus præsidiarijs Geldro seruientibus stipendia ferebat. Is cum in vicinos Mosæ Traiectensium agros ingrederetur, structas à Burgundis sibi insidias offendit, quibus fortiter se obijciens non restitit tantum, sed insigni fortitudinis exemplo eos etiam dissipauit, plerisque partim cæsis partim captis, quos inter villicus Louaniensis deprehẽsus est literas ad Burgundiorum castra deferens, quibus eorum consilia detecta fuere.

Per eosdẽ dies aliud exemplum memoria dignum Leodij æditum fuit,

fuit, Scabinorum iudicio duo diuersæ admodum sortis homines extremo affecti fuere supplicio insons vnus, alter nocentissimus. Hic adolescens matrem bene monëtem cum occidisset, hoc supplicij genere affectus est: In foro ad gradus Ecclesiæ stanti oculus dexter subula perforatur, inde ad fores matris, cuius pectus pugione transfixerat deducto, pugnus dexter præsciditur, demum brachijs illi cruribusque effractis caput amputatur, & in rota in S. Ægidij monte sublimatur.

Ille homicidij accusatus, quamuis falso, capite plexus fuit, iurene an iniuria, iudicium esto. Processus eius hæc summa fuit. Erat Ciuis Leodiensis Ioannes del Naye in Aurotano suburbio commorans, is ancillam suam lignatum vicinam in syluam vallis S. Benedicti miserat, offendit eam latro, suæque libidini renitentem iugulauit. Hanc diu tardantem quærens hærus cæsam reperit, & quantocius nauigio Leodium imprudens defert & celatim sepelit: suspicio necis contra eum vulgatur, quod ille libidinosus, illa formæ elegantis esset. Igitur crebrescente suspicione in carcerem coniectus cum totis ibi septem mensibus hæsisset, quæstionibus subiectus crimen fatetur, ad supplicium dum trahitur identidem rogatus negat, nihilominus ea incontinentiæ suspicione, accelerataque ancillæ sepultura clancularia & constito de occisæ cadauere moti scabini, capitis in eum sententiam, non obstante hac confessionis varietate, protulerunt. Biennio necdum exacto Hannonius quidam in eodem suburbio diuersatus, cum in rixa cuidam lethale vulnus inflixisset, captus ancillam Ioannis del Naye sibi resistentem necasse, & plures alios iugulasse confessus est, quo nomine viuus crematus fuit. *Innocens capite plectitur.*

Summus Pontifex, quod plerique à nimia externorum Principum, vt ante diximus, fœderatorum potentia timerent Italiæ, ad venetos inclinare cœpit, sed dum Imperator & Francus persistunt in fœdere, grauata est Italia plurium exercituum incursione, hinc fœderatorū illinc Pontificis & Venetorum, non sine noua horum clade à Gallo accepta qua Pontifex offensus illum excommunicauit. Interea veritus Gallus ne Cæsar vir pacificus, Sedisque Apostolicæ mirè studiosus, à fœdere abduceretur, legationem in Italiam ad eum instituit, misso inter alios sibi fido Præsule Erardo, qui quereretur Pontificem sinistrioribus consilijs persuasum à fœdere recessisse, seque Venetis hostibus adiunxisse. Qua in legatione vir prudens cum aduerteret nec Iulium nec Gallum omni culpa vacare, sic versatus fuit, vt rem totam grauissima trutina dignam, arbitrio Cæsaris relinqueret. *Iulius Pōtifex post multa de vete.n v Historias timet Italie.* *Erardi Præsulis prudentia.*

Huius perplexæ periculosæque legationis, occasionem accipiens Clerus secundarius priuilegia & exemptiones suas à Pontifice cōfirmari petit & impetrat: ne tamen propter huiusmodi delicta manere impunita quereretur Præsul, idem Pontifex duos ex Decanis, vnum videlicet per Ciuitatis & alterum per Diœcesis Leodiensis Ecclesias extra dominia Ducis Brabantiæ existentes, ac duos alios pariter ex *Priuilegia secundarij Cleri cōfirmantur.*

Decanis pro alijs Ecclesijs sub dominijs dicti Ducis assumendos, visitatores constituit & deputauit, qui in clerum tam in capitibus quā in membris, quoties oportunū videretur debitæ visitationis officium auctoritate Apostolica exercerent, ordinarij loci, & cuiuscumque alterius licentiâ super hoc minimè requisitâ. Vlteriusque sanctorum Petri Leodiensis, Petri Louaniensis, Ioannis Buscoducensis Decanis pro tempore existentibus licentiam fecit, earundē Ecclesiarum subditos ab excommunicatione ob violentam in personas Ecclesiasticas manuum iniectionem incursa, alijsque excessibus absoluendi, dummodo eidem Sedi specialitèr reseruati non essent, vel tales propter quos dicta Sedes veniret merito consulenda. Item & in ijs in quibus Episcopus Leodiensis pro tempore existens, quacunque auctoritate, dispensare posset, dispēsandi absolutionemque & dispensationē alteri cuicumque sacerdoti sæculari vel regulari subdelegandi. A B

Erardus igitur in Italia & finibus Venetorum moratus non sine magna prudentiæ laude, præter legationis negotia fœliciter acta, Ecclesiæ suæ Leodiensis memor, vniones aliasque eius generis pretiosas gemmas emit, quibus venerandi martyris Lamberti thecam, & alias sacras vestes, quas adhuc hodie conspicimus, exornaret.

Monasterium de Viuegnis reformat: legatos Regum recipit: festum Translationis B. Lamberti Martyris adornat cum quibusdam alijs. C

CAPVT V.

Forma restaurandi Monasteria efficax.

EMicuit in Ordine Cysterciensi ab aliquot sæculis in ædibus non virorum tantum sed & virginum per Diœcesim Leodiensem magnus perfectionis Christianæ ardor; verum seu vitiosa nostra ad vanitates propensione, seu superiorum oscitatione, collabente paulatim disciplina, mores quoque magis magisque lapsi cœperunt ire præcipites. Quod Præsul in Monasterio Virginum de veteri Vineto accidisse animaduertens, anno 1511. hanc illius reformandi normam inijt. Submisit vitæ inculpatæ virgines, quæ lampades bonorum exemplorum accensas manibus tenentes, alijs præ-lucerent. Sciebat siquidem prudentissimus Præsul nullam efficaciorem esse instruendi rationem, quam quod alios velis facere, tuipse prius præstes, verum caligantes virginum fatuarum oculi, lumen prudentum ferre non valentes, eas earumque opera verborum iniurijs primo identidem lacessunt, tandem verberibus excipiunt, & Monasterio pellunt. Sed huic insolenti vulneri malagma efficax mox fuit appositum: Quæ excedere iussæ erant, reuocatæ sunt, & quæ discedere alias coegerant, ad alia Monasteria, in quibus disci-

1511. D

disciplina vigebat, migrare sunt compulsæ.

A Dum Pontifex, Hispani, Veneti, & Heluetij, Gallo & Cæsari, vt paulo ante insinuauimus, obsistunt: agunt duo Principes magno conatu de conuocando contra Iulium Pontificem concilio, quod anno precedente in Gallia inchoatum, hoc anno Pisis habitum est, & postea translatum Mediolanum, ac tandem Lugdunum, nullo exitu, interueniente Iulij morte, qui paulo ante contra Concilium Pisanum illegitimum scilicet, Lateranense œcumenicum indixerat, quod postmodum anno 1517. à Leone 10. 17. Aprilis absolutum fuit. Qua occasione legati Cæsareanorum & Gallorum ad varia Germaniæ oppida & tandem Leodium magno apparatu ingressi, non minori per Præsulem excepti fuêre. *Cæsar & Gallus conuocant Concilium cōtra Pōtificem.*

B Eodem vertente anno, Geldro nunc in Hollandos, nunc in Brabantos grassante, missi sunt in Germaniam superiorem legati, qui Cæsari Brabantiæ & aliarum regionum finitimarum administrationem deferrent. Erat enim Carolus Philippi filius puer adhuc annum agens duodecimum; Cæsar varijs arduisque Imperij negotijs detentus, eam prouinciam filiæ Margaretæ donec se expedierit, ante committit. *Cæsar Margaretam filiam Brabātiæ præficit.*

Ante illius aduentum cum Geldri Antuerpianos Mercatores Francofurtum proficiscentes apprehendissent, natum est dispendiosum Comitatui Namurcensi Patriæque Leodiensi bellum: Si-

C quidem iussu Margaretæ bello petiti sunt Geldri, & Venlonense oppidum obsidione cinctum, quod cum aliquot septimanis restitisset, irrito conatu retrocessêre Brabanti. Geldrenses Mosam transgressi, Hanutum oppidulum & vicina loca Namurcensia, quod illi oppidum Venlonense primi obsedissent, spoliarunt & incenderunt. Tandem in agrum Leodiensem ingressi, dum Mercatores in Brabantiam contendentes mercibus vtrisque maximis mulctant, inæstimabilia damna rusticis nostris intulêre. Fiebant interea Leodij excubiæ in mœnibus & plateis Ciuitatis, omniaque contra Geldrensium futuram, vt videbatur, obsidionem, parabantur necessaria.

D Ijsdem diebus Iacobus Comes de Horne iunior, Brabantinorum partes sequens secundo à Geldris captus fuit; nam pridem in Neer oppido apprehensus Ruremundam deductus fuerat, cum vxore, quæ soror erat vxoris Domini Roberti à Marka filiæ Domini de Groy.

Duplicem Leodienses Lamberti Martyris Diui tutelaris sui solemnem quotannis facere consueuerant memoriam, mense Aprili vnam, Septembri alteram: Hâc Diuo Lamberto gratulamur, cui Deus singulari Beneficio Martyrij gloriam decimo quinto Calendas Octobris contulit; Illâ sibi lætantur, quos idem benignissimus Deus meritis precibusque eiusdem Martyris tot amorum indicijs beneficijsque & imprimis præsentia corporis eius 28. Aprilis ad se Traiecto *Duplex S. Lamberti Martyris Leodij festiuitas.*

tran-

translati cumulare dignatus fuit. Vtramque Erardus semper solemnem habuit, sed eam qua Translationem celebramus plurimis pietatis religionisque indicijs, neque immerito prosequutus est. Hoc siquidem die præcipua Patriæ Ciuitatique Leodiensi à Deo collata beneficia simul recolimus, quæ Monulphus 21. Leodiensis Episcopus multo ante prædixerat, cum Legiam vicum intuitus, sibi astantibus prophetico tactus spiritu diceret: *Eia (inquit) locus quem Dominus ad salutem multorum fidelium suorum elegit, & quam per merita cuiusdã serui sui postmodum magnificè illustratum summis Ciuitatibus æquabit.* A.

1512. Erardus igitur anno 1512. Translationis S. Lamberti Martyris festum maiori quam hactenus solemnitate celebraturus, vt Leodienses ad maiorem Patroni sui reuerentiam & cultum prouocet, edicto publico omnes ad solẽnitatem vocat, grauatos debitis, & iudicio conuictos itu & reditu securos facit, quin & exules & à Ciuitate Patriaque proscriptos ijsque triduum integrum vt processioni illi & festiuitati interesse libere possint, concedit, hac vna lege, vt nemo, exceptis vt ante diximus, priuilegiatis, arma per Ciuitatem gestare audeat. Celebrato, quod illi, hoc die solemne erat sacrificio, eiusdem martyris sanctam venerandamque Caluariam thecæ deauratæ recens reclusam in publica supplicatione à quatuor Cathedralis ædis Canonicis primũ circumgestari fecit, vtque quotannis perpetuis deinceps temporibus suo sumptu fieret à Capitulo impetrauit. Diuersum prorsus à Nouatoribus huius temporis sentiens, qui neque sanctis neque eorum reliquijs ne dum imaginibus & eorum simulachris honorem vllum deferri volunt. B C

Caluaria S. Lamberti primum circumgestata.

Cæsar informatus Gallorum Regem secum minus syncerè versari, sed & Geldrum aduersus Brabantos concitasse, Gallo relicto ad Pontificem deficit. Idem fecit Henricus 8. Anglorum Rex Summi Pontificis tunc obseruantissimus.

Fiunt igitur vndique belli apparatus, & cum grana hoc anno minus fœliciter prouenissent, illorũque precium propter rumores bellicos ingrauesceret, Rex Galliæ, Archidux & vicinæ Prouinciæ, inter alia vetant grana extra fines quisque suos exportari, quod aduertens Erardus, & ipse Officiatis tum Ciuitatis tum Oppidorum Patriæ, mensis Octobris die octaua, mandat similia edicta per Patriam consuetis locis promulgari, illaque ab omnibus cuiuscumque status & conditionis sub pœna amissionis ipsorum granorum quæ asportari deprehendentur, obseruari. D

CAPVT

A *Seditiones Leodij & Huij sedat: Ecclesiam D. Lamberti auleis preciosis exornat, pacem inter DD. de Emry & Cosvvaremia componit.*

CAPVT VI.

INeunte anno 1513. Cum Præsul intelligeret multos exteros sub specie pauperum, tabernas & hospitalia Leodiensia frequentare, conuenticulaque nocturna & diurna celebrare, mendicitati, ebrietati, lusibus & similibus insolentijs vacare, Ianuarij 22. consilio cum B Magistratu Ciuitatis habito, vt omnes ante occasum solis diei proxime sequentis extra Ciuitatem leucam bannalem, & Francisiam quam vocant, egrediantur, neque vlterius redeant, sub pœnâ iam sæpius contra huiusmodi vagabundos statutâ, edicit, vetatque tabernarijs, sub pœna trium florenorum de more ipsi Præsuli Ciuitati & delatori applicandorum, ne deinceps eos recepterent. 1513.

Februarij 2. mandat Officiatis, vt in vagabundos, & eos qui Patriæ incolas, aliosque per eam commeantes spoliant, aut quoquo modo iniuriam molestiamuè adferunt, inspiciant, illosque sine dissimulatione iuxta edicta iam sæpius publicata puniant.

Per eosdem dies populus Leodiensis prætendens ærariū publicum C minus recte per Ciuitatis quæstorem & consules administrari, in perniciosam ferè seditionē (vt ex causis huiusmodi assolet) prorupit: Fit ad forum concursus, ærarij præfectum Cōsulesq; in domo Ciuica cōgregatos, tanquā peculatus reos magnis clamoribus sibi tradi postulant; accurrunt ex cōposito Gemeppienses vicinā mosæ ripam incolentes, hi fortunas suas (quibus forsan nec obolus domi erat) à peculatoribus omni supplicio dignis exedi identidē vociferantur, Præsul tumultus conscius celerrime aduolat, hos & illos auctoritate sermonisq; suauitate ita domulcet, vt rem ad legitimū examē adduxerit, ærarij Magistro (quo plebi quadantenus satisfaceret) carceri mācipato, duobusque de singulis opificum Collegijs, qui præscriptis diebus rationes ærarij publici audirent, designatis.

D Nono Calendas Martij obijt Iulius secundus Pontifex Romæ: præfuit annos 9. menses 3. dies 21. multa Italiæ Oppida, quæ à diuersis Principibus possidebantur, armata manu recuperauit, cæterà & modestiæ & æquitatis studiosissimus. Successit illi Ioannes Medices Florētinus qui Leonis X. nomen accepit, creatus quinto idus Martij. Sub hoc finitum est Concilium Lateranense legitimum, quod annis quinque durauit. *Successio Pontificum.*

Dominica quarta Quadragesimæ maior rursus ex longè minore causa tumultus Leodij exoritur. Post meridiem, quo tempore rebus gerendis gens nostra minus apta est, Senatus frequens conuenerat in ædem ciuicam, de controuersiâ quâdam inter

duos Ciues cogniturus: eorum alter ad tribunal ascendens, ab altero gradibus deturbatur, fit clamor; Senatus se peti ratus, è fenestris sublata voce auxilium implorat, circumuolat statim armata populi multitudo, forum cædibus plenum euulgat fama. Aduolat forti satellitio armatus Robertus Markanus; subsequitur & ipse Erardus cum aliquot Prælatis, populoque temerè discurrenti grauibus placidisque suis sermonibus persuadet, vt seorsim quisque in sui opificij Cameram secedat, se eorum cuilibet satisfacturum. Etsi vero ipsi nihil vanis clamoribus subesse compertum esset, timebat tamen Præsul prudentissimus, ne se fex populi immisceret, & in domos Cleri & Ciuium locupletum inuolaret. Igitur animos furibundæ multitudinis placaturus opificum domos conscendens, fixo minus cautè vestigio, de gradibus cadit, & crus sibi confringit, moxque (mirum dictu) Principis casu, furore plebis in commiserationem verso, tempestas sedata fuit. A B

Erardus crus sibi casu confringens seditionem sedat.

Sed nec Hoy defuit per hos dies seditionis materia. In dissoluēdis Patriæ tributis conferebant cum Hoyensibus Cynacenses, qui progressu temporis se plus æquo grauari sentientes, ab Episcopo impetrarunt, vt pro se quisque deinceps satisfaceret. Hoyenses igitur offensi Cynacensem Quæstorem neglecto iuris ordine in vincula cōijciunt, & ad arma conuolant: Episcopus iniuriam hanc sibi fieri ratus, oppidum Hoyense Ecclesiastico supponit interdicto. Grassabatur etiam ibi lues tantopere, vt præ multitudine defunctorum corpora cōsueto Ecclesiæ ritu amplius inhumari nequirent. His itaque plagis afflicti ad se redeunt, captiuū relaxant, Episcopo supplices fiunt; quos ille sublato interdicto mox in gratiam recipit. C

Hoyenses fiūt Erardo supplices.

Coloniæ quoque non dissimilis hoc tempore sæuijt tēpestas. Magistri Ciuitatis Pastoris Ecclesiæ S. Remigij Sacræ Theologiæ Professoris viri optimi, domum, nescio quo colore quæsito, spoliarunt. Clerus rei indignitate offensus, Parochiam Ecclesiastico curat supponi interdicto. Pastor peiora veritus Leodium cōfugit, benigneque à Præsule propter modestiam, aliasque virtutes auditus, præbenda S. Dionisij forte tunc vacante, donatur. Vulgus interea Magistratum Coloniensem tum hac, tum alijs de causis in vincula conijciunt, & administrationis rationes exigunt. Mirum dictu, necdum quæstionibus adhibiti, Deo corda illorum ad pœnitentiam emolliente, iustè in se commotum populum profitentur, moxque multa extremō digna supplicio palam agnoscunt, prouentus nimirum Ciuitatis clam alienasse, Dominum Rickesteym Archiepiscopi Vicarium intempestæ noctis silentio iugulari curasse, & alia eiusce generis. Quibus permota Ciuitas, nouo creato Magistratu, decem illorum capite plecti curauit. D

Per eosdem dies Germani pedites patriam Leodiensem depopulabantur, eratque Præsul certior factus, eos quacumque ratione oppidum aliquot intercipere, & donec eis debita (vt aiebant) stipendia solueren-

soluerentur, retinere statuisse. His vt occurrat, scribit regionum Patriæ Præfectis, vt feudales reliquósque omnes sibi militiæ sacramento astrictos, per edicta publica sub pœnis in eis comminatis, admoneant vt ad eos patria depellendos se comparent compareantque quantocius ducem se illis futurum.

Cumque Hoy pestis magis ac magis sæuiret, Septembris 21. Ciuitati & Patriæ cauens edicto publico mandat, ne quis Hoyensium vel nauigio vel curru aut aliter merces aliquas in Ciuitatem Leodiēsem importet, sub pœna amissionis ipsarum mercium, & decem Florenorum aureorum. Insuper si qui Ciues Hoyenses sani ad Ciuitatem Leodiensem profugerint, in ea permaneāt, si egressi fuerint & ad eam redierint, vno anno à Ciuitate proscribantur, & mulctam decem florenorum incurrant.

Interea milites non Germani tantum; sed cuiusuis nationis tam equites, quam pedites Burgundis Geldroque seruientes, dum patriam itineribus grauant, prouidus Præsul granorum caritatem subueritus, edicit, ne grana exteris diuendantur; alioquin contrafacientes & granorum suorum dispendium patiantur, & rustici nullam idcirco à Dominis suis gratiam obtineant.

Anno 1514. non obstantibus superioribus Præsulis edictis, cum rursus tabernæ & hospitalia validis mendicis non sine boni publici periculo, replerentur; Februarij 4. edictum contra eos renouat, iubetque, vt ante sequētis diei Solis occasum, vrbe & suburbijs excedant, neque vlterius eam regrediantur, sub pœna abscissionis auriculæ, & perpetui exilij. Tabernarijs vero mādat ne huiusmodi homines hospitio excipiant, sub pœnâ trium florenorum, toties quoties mandato contrauenisse deprehensi fuerint, incurrendâ.

Non multos post dies Pascha Leodij celebrat, quo primum sancti Lamberti martyris templū preciosis auleis condecorat, quæ iam pridem Lutetiæ Parisiorum doctâ artificū manu magno suo sumptu fieri curârat.

Instabat Translationis eiusdem B. Lamberti martyris dies, quem solemnem, vt ante aliquoties fecerat, celebrare proponebat, sed pijs inimico humani generis obsistente conatibus, non defuerunt, qui nonobstante decreto capitulari ea de re ante biennium edito, eius propositum inuerterent. Itaque vt impeditos vidit suos conatus, tristis Francimontium secessit, & inde ad Regem Galliarū, multis bellorum difficultatibus implicitū vocatus, Carnotensi Episcopatu forte sub eos dies vacante, donatus fuit. *Erardus fit Carnotensis Episcopus.*

Mense Septembri Ludouicus de Emry, de quo ante, Prætorem de Abreue in territorio de Hierges commorantem, submissis quinquaginta equitibus totidemque peditibus, Iacobo de Coswaremia absente, cepit, & ad se adductum carceri mancipauit, quod multorum deinde incommodorum seminarium fuit. Studebant id temporis Præsidiarij Castri de Loingen Domino de Coswaremia. Igitur arcem

 de Bea-

Certamina DD. de Emry & Cosvvaremia. de Beaken, quæ erat Domini de Emry, totumq; vicinũ agrum, Dominus verò de Emry pagos villasq; de Landeley Patriæ Leodiensis, hinc inde concutiunt. Nec mora, accensis magis magisq; animis Hiergiani in Hannoniam excurrunt, multosque pro vno captiuos reducunt, nec excursionibus modum ponunt, donec Margareta Brabantia Gubernatrix absente Præsule ad Euerardum à Marka, Comitẽ de Aremberch Ciuitatis Leodiensis Mamburnum, legatos mense Decembri ineunte mittit, qui die locoque constitutis, quæ pacis sint, ne parua ex scintilla magnum enascatur incendium, tractent. Igitur rebus vtrinque ad pacem compositis, die D. Luciæ sacro, Erardus è Gallia rediens, venit Dionantum, vbi operiebantur eum Margaretæ legati: qui ante omnia Prætorẽ de Abrieue, quem in carceribus necatũ Cos- *Præsul pacem componit.* waremiani ad inuidiã sparserant, Præsuli saluum & incolumem præsentant, Quem vt vidit certis conditionibus, imprimisq; vt vtriusq; partis captiui omnes gratis dimittantur, pacem composuit.

Hoc anno Carolum Geldriæ Ducem nihil memoria dignũ fecisse legimus, nisi fortè scriptione non indignũ putes, ipsum, quod illi frequens erat, duobus tantum comitibus, mutato habitu, in Galliam per Flandriam cõtendisse, & sub idem ferè tẽpus, quo Erardus splẽdido equitũ comitatu rediit, nauigio eodem schemate reuersum esse. Sed hoc ferè risu dignum quidam referunt: Namurcenses cum id inaudissent, exploratores submisisse, qui Ducẽ peruestigarent, adductumq; obsoletã lacerâque veste hæremitam, Carolum (vt aiebant) oculis vultuque referentem, quæstionibus subiecisse.

Conuocat Comitia Patriæ, agit de eâ à latronibus repurgandâ; de operibus antiquis instaurandis, & priuilegio Clericorum.

CAPVT VII.

1515. Successio Regum Franciæ. CAlendis Ianuarij anni, 1515. obijt Ludouicus hoc nomine duodecimus Galliarum Rex, annos natus 57. pater populi dictus, nulla masculâ prôle relictâ, cui successit ex lege Salica Franciscus primus Valesius annorum 22.

Continuantur Leodij nocturnæ excubiæ, & quo grauiora in dies à Burgundis Geldrisque imminẽt pericula, eo maiori curâ Præsul prouidet, vt ab omnibus seriò & cordatè fiant. Itaque 5. Ianuarij publicè edicit, vt vigiles singulis vesperis, statutâ horâ, armati personaliter ad portas & mœnia Ciuitatis compareant; ne stationem deserant antequam luce clarâ portæ referentur; ne portę noctu sine speciali mãdato aperiantur; ne quisquam nauigio, nocturno tempore, Ciuitatẽ ingrediatur aut egrediatur, sub pœna trium Florenorum, vt ante dictum est, distribuendorum.

Octaua-

Octaua Ianuarij Comitia Patriæ Leodij celebrata, in quibus hoc A imprimis à Præsule propositum, Qua ratione Patria à latronibus, qui plurimi sub specie militum per id tempus grassabantur, liberari posset. Cui ideo facilius prouisum fuit, quod & ipse ingenio suo iustitiæ amans esset, & muneribus corrumpi nescius, iustitiam à quoquam labefactari non facile permitteret. Igitur consultatione cum Ordinibus habitâ, mandat Officiatis, vt si quos huiusmodi per Patriam Leodiensem deprehenderint, ad carceres sine vlla dissimulatione deducant, laqueo si latrocinio conuicti fuerint, puniendos.

Erardus Iustitiæ cultor corrumpi nescius.

Vigesima quinta, Præsul ad consecrationem Francisci Valesij noui Regis Franciæ proficiscitur, illum, vt & anno præcedente, sequutus B fuit in Galliam Dux Carolus, consueto habitu Brabantos Burgundionesque deludens.

Per hos dies Germani Campiniam vastabant, quorum insolentijs exasperati Leodienses, Duce Euerardo à Marka Patriæ Mamburno, arma sumunt. Centum quinquaginta armatis, quos mirâ celeritate conflârat, iungit totidem Dominus de Iammay Euerardi ex fratre nepos: quibus in expeditionem paratis, aliquot Germanorum Duces huius ignari, Leodium fortè venientes vinculis mancipantur, cumq; eorum causa cognoscitur, Regis Gallorum Erardiq; literæ ad Magistratum Leodiensem pro eis deferuntur, quæ variorum in populo sermonum materiam subministrarunt. Erant qui dicerent Germanos, C vt Patriam deprædarentur, vocatos, quod Episcopo & Principi suo populus morem minus gereret; alij ex composito Duces captos, vt à milite irato tuti essent, qui se in annum ad bellum Italicum iuramenti religione per Ludouicum Regem adscriptum, ante tempus dimitti querebatur, & alia eiusce generis, quæ licentiosè vulgo dicta Regis Franciæ & Episcopi animum non parum exacerbarût. Ineunte igitur Mayo, Præsul rumorum huiusmodi conscius, è Gallia rediens, venit Dionantum, inde Hoyum, vbi aduocatis Leodiensium Consulibus, queritur quosdam factiosos Leodij esse, qui & vitæ suæ insidiantur, & nomini suo detrahunt, horum ab eis iustam vindictam exigês. His commota Ciuitas, duos ex singulis opificum Collegijs submittit, D qui apud Præsulem vanitatem temeritatemque paucorum quorundã excusent, vitam porro fortunasq; Ciuitatis & Patriæ nomine ad eius defensionem obsequiúq; deuoueant. His vtcumque placatus Princeps, sub Penthecosten venit S. Trudonem, inde Curingiã, Stochemium, Traiectum, vbique magno omnium applausu exceptus, tandem Leodium ipso profesto diuisionis Apostolorum, cui Senatus in amoris obseruãtiæque testimonium, cum effusâ Ciuium multitudine, obuiam processit, iterum vanitatem sparsorum rumorum demissè excusans.

Leodienses exasperati arma sumunt.

Erardus exacerbatus falsis Leodiensium quorundam moribus, placatur.

Sub Autumnum Stochemium repetit, vt arcis instaurationi, quã ad latus Mosæ ruinam minari sciebat, intenderet: inde non multò post Curingiam, vt domus quoque, quam isthic & speciosam & fortẽ

habebat, vacaret reparationi, firmandæ nimirum conseruandæque Patriæ, quo ad vixit, continuò intentus. De cuius sollicitudinis causa cum sæpè rogaretur, hoc Apophtegmate respondere solitus erat: Auem tuto seruari quæ firma recluditur cauea. Interea dum in his & eiusce generis intendit animum Erardus, mirum profectò quantum ædificiorum ab interitu vindicarit, pristinoque nitori per Patriam Leodiensem restituerit. Sciebat quippe magnificus Præsul, magnanimi esse Principis sistere ruinas (vt ille loquitur) solitudinem pellere, ingentia opera, eodem quo extructa sint animo, ab interitu vindicare.

Erardus multa ædificia ab interitu vindicauit.

A

Cum nuperis Comitijs multi quererentur de clericis, qui neglectis habitu, tonsura, sacrisque officijs, Ecclesiastico volunt gaudere priuilegio, ille non eam esse sacrorum canonum mentem sciens, re secum discussa, breuem, eamque tempori non incongruam rationem proposuit, factoque memoria non indigno exemplo, comprobauit. Ducebatur per id tempus ad carceres ciuis de huiusmodi clericis vnus, qui exerto cultro satellitem ducẽtem impetijt, & grauitèr vulnerauit: Fit illi nouo hoc stylo processus; decreto Scabinorum manus cito obtruncatur; festinus accurrit cum inhibitione Officialis apparitor, cui pro responsione manus iam præscissa per ludibrium porrigitur.

Qui gaudeant priuilegio clericali.

B

Per hos dies cum infestarent latrones agros Traiectensium, Stockhemiensium, Maseckensium, Breanorum, Præsul se Traiectum confert, & vt officio suo Magistratus fungatur monet: apprehenduntur non pauci, omnes fere milites Geldri in quos (quamuis Geldris fauere non ignoraretur) seuerè animaduerti voluit. Inter eos duo insignes reperti sunt, vnus qui occisa matre puerum in vtero palpitantem viuum extraxerat, cumque à socijs vt eum saltem baptisaret admoneretur, luto immersum pedibus conculcarat: Alter qui stupratis à se fœminis in derisum ad vmbilicum vestes præscindere solitus erat, qui admirando Dei iudicio à dæmonibus in assumptis glirium corporibus antequam supplicio afficeretur, suffocatus fuit.

Erardus in Geldros latrones animaduerti iubet.

C

Diuersa longè ratione his diebus obierunt D. Lambertus de Vpey Præsulis Cancellarius, & D. Iodocus de Marka Officialis. Siquidem cum diuturnis molestissimisque laboribus pro Ecclesia Patriaque fidelitèr exantlatis amplas cumulassent diuitias, vterque morti vicinus bona sua *dispersit dedit pauperibus, iustitia eorum manet in sæculum sæculi.*

Psal. 111.

D

Sed & alio mortis genere per eosdem dies in fodina carbonaria, octoginta omnis ætatis homines, aquis subito ex carbonibus Hullarijs erumpentibus perierunt, ad quorum vlulatus cum matres puerique maximo numero acciti opem illis ferre non possent, pro solatio similes vlulatus reddebant, vt secũdò impleri videretur illud. Ieremi. *vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.*

Ierem. cap. 13

Eodem anno perfectum est templum Monasterij D. Iacobi ordinis

A nis D. Benedicti, industria studioque Reuerendi Domini Ioannis de Crommoese Abbatis.

Magnum quoque per idem tempus sensit incrementum Cœnobium Fratrum Eremitarum D. Augustini ad ripam Mosæ non longè à Ciuitate situm, eleemosinis memorati Cancellarij, qui testamento facultatum suarum partem illius ædificationi reliquerat.

Frāciscus Valesius Galliæ Rex, licet iuuenis, magno & elato animo cum esset, mox cogitationem omnem ad Mediolanensem Ducatum adiecit, nouo etiam atque antea inusitato per inaccessas prius Alpes itinere, Italiam petens. Quo tempore conuenit eum Pontifex, actumque inter eos de pragmatica sanctione in Gallia abolenda, item de nominatione ad sacerdotia & beneficia quæ antea erat penes Collegiatas Ecclesias, in Regem deriuanda. Item de annatis & alijs Capitulis B in libellum, quem cōcordatum dixerunt, relatis, in magnam Ecclesię Gallicanæ perniciem. *Pragmatica sanctio per Galliam abolet ur & nominatio ad sacerdotia & beneficia ad Regem deriuatur.*

His diebus Dominus de Iammay quatuor florenorum millia Roberto Markano parenti suo per Lymburgenses (quod eos à Geldrorum incursionibus liberasset) promissa exegit, quæ cum illi soluere tergiuersarentur, is eos per Longinenses præsidiarios varijs excursionibus tentat, Curia Brabantiæ dissimulante, quod fidem cuicumque datam seruandam esse dicerent.

C *Simultatem Hoyensium contra se exortam amolitur, tuetur pacta & concordata Germanicæ Nationis contra Louanienses: Lutherus incipit noua dogmata spargere.*

CAPVT VIII.

ANno 1516. Dum Præsul arci Hoyensi firmandæ totus incumbit, natæ sunt contra eum Hoyensium partim obscuræ, partim apertæ simultates, quibusdam lædi suas libertates & priuilegia palam asserētibus, plerisque vero omnibus metu perculsis, quod arcem natura situque fortissimam magis ac magis in dies muniri cōspicerent. Igitur Erardus huiusce rei conscius, arce relicta Francimōtium 22. Ianuarij, quæ erat D. Vincentio sacra se confert, & vt omnē D odij sementem ab animis eorum euelleret, arcis Præfecto mandat, ciues quos sermonum huiusmodi auctores existimaret, ad arcem inuitare, mensam sternere, & iucundè tractare, quin & ipse reuersus plerosque omnes ad mensam adhibitos vrbanius, liberaliusque solito recipit. Quibus alijsque beneuolentiæ signis perspectis, Hoyenses simultate in amorem versa, se totos Erardo velut Patri amantissimo crediderunt. 1516. *Arx Hoyensis magis ac magis munitur.*

Mense Februario Ferdinandus Aragonius multorum Regnorum Rex diem claudit extremum. Itaque Carolus ex Ioanna Ferdinandi & Elisa-

& Elisabethæ filia primogenitus in Regna Castellæ, Aragoniæ, Syciliæ, & Neapolitanum successit, annos natus 16. A

Is more maiorum Brabantiæ Principatum suscepit, non vnius tantum vrbis, sed & omnium vicinarum Prouinciarum gratulatione incredibili, eo enim conspectо & solenni ritu inaugurato, non Trayanum aliquem, vel Anthonium pium, sed qualem Deus ipse in Deuteronomij libro descripsit. Hoc est optimum & sanctissimum Principem, sibi omnes pollicebantur, sub quo quasi fœlici quodam sydere ad meliorem se frugem conuerterent.

Deut. vii.

Vniuersitas Louaniensis plures à Leone x. Pontifice maximo impetrauit gratias, inter alias, vt ad quæcunque beneficia vacatura nominari, & illis quocunque tempore vacantibus gaudere & frui possent. Erardus igitur cæterique Diœcesis Leodiensis Prælati se grauari existimantes, anno Domini 1517. in Oppido S. Trudonis conuentum celebrant, in quo de pactis seu concordatis Germanicæ Nationis cum Summis Pontificibus iam pridem factis maturè tractatum fuit, declaratumque per gratiam Louaniensibus datam alternatiuam mensium, quam vocant, quæ per concordata statuitur non tolli, sed ordinarios beneficiorum collatores nihilominus suis in mensibus beneficia, vt ante, liberè conferre posse. Quæ declaratio Pontificijs & Cæsareis decretis confirmata vsque in hodiernum diem recepta fuit. B

1517. Ordinarij per nominationes Louaniensium in suis mensibus non grauātur.

Hoc eodem anno Carolus Hispaniarum Rex, Dux Brabantiæ, Comes Flandriæ, &c. cum splēdido apparatu Middelburgium Zelandiæ oppidum se contulit, & inde in Hispanias nauigauit, pulcherrimis ac florentissimis Regnis inauguratus; populis vniuersis, quoquò se verteret, egregiam erga eum voluntatem & studium pollicentibus. C

Per idem tempus Leo X. Pontifex per vniuersam Christianā ditionem plenariam omnium peccatorum remissionem, quam indulgentiam vocamus, ijs obtulit qui de suis facultatibus in expeditionem Turcicam erogarent. Eiusque rei curam in Germania Alberto Magdeburgensi Archiepiscopo demandauit: Magdeburgensis porro ad eam remissionem promulgādam, Ioannem Teselum Dominicanum Concionatorem assumpsit, quo in munere Martinus Lutherus Saxo tunc Monachus Augustinianus, postpositum se despectumque prætendens, vt erat animi impotens, sui ipsius admirator, sermone facūdus, stylum contra ipsam indulgentiam primum vertit, & 95. propositiones in eandem euulgauit. Inde fauore Frederici Saxoniæ Principis opulenti & potentis, in cuius gratiam se per speciem pietatis insinuarat, vlterius progressus, plura alia fidei nostræ dogmata damnauit, non alio signo aut argumento, quam scripturæ deprauatæ iactatione insolentiaque intolerabili, qua se modo prophetam modo Euāgelistam asserebat, & supra mortales vniuersos, ipsosque Cœlorum Angelos efferebat. D

Vera origo omnium Heresum nostri seculi.

In libello aduersus statum Ecclesiasticū.

Apoc. 9.

Tanto igitur Prophetæ *data est clauis non Regni Cœlorum, at putei abyssi, & ascēdit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër de fumo putei,*

putei, & de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est eis potestas, sicut ha-
A *bent potestatem scorpiones terræ:* Hic inquam, latissima paulatim Hæreseon & blasphemiarum claustra reserans, inuectus est in Apostolicam Patrum doctrinam, in Ecclesiam, in ipsum Deum, asserens Dei præcepta vires humanas excedere, non æqua hominibus data esse, Deum æque ad malum ac ad bonum hominē impellere: Nullum tota Euangelij lege præceptum extare: Nullum peccatum capitale esse, præter incredulitatem, Sacramenta Christi nullam gratiam hominibus cōferre, in homine liberum arbitrium non esse: hominem seipsum damnare si vel maxime cupiat, nisi credere nolit, non posse; fidem quolibet mortali peccato amitti, iustum quouis opere bono peccare,
B adeoque opera omnia, etiam sanctissima peccata esse; sed & corporis Domini sacrosanctum sacrificium execratus est & explosit: Sanctorum in Cœlis cum Christo regnantium intercessionem derisit. Qua errorum caligine ex iniquitatis eius puteo emergente, Fides Christi, quæ vna velut vnicus mundi Sol, in hominum animis splendebat, adeo in sectatorum ipsius animis obfuscata est, vt nunc quid potissimū credant quem potius sequantur non videant, tot nempe exitialibus locustrarum prædicantium artibus, ex fumo putei præceptoris sui prodeuntibus dementati.

Hæreses per Lutherum nostro sæculo in orbē inuecta.

C *Init fœdus cum Brabantis consentientibus patriæ ordinibus: Maximilianus Cæsar & post eum Carolus V. multa Leodiensibus conferunt priuilegia. Pontifex creat Erardum Cardinalem: Lutherus per Germaniam turbas excitat.*

CAPVT IX.

ERardus & Robertus Fratres consentientibus Patriæ ordinibus, anno Domini 1518. Dominica infra octauam Ascensionis Domini, in oppido S. Trudonis, cum Carolo Rege Brabantinorū Duce, ineunt fœdus, hac inter alias conditione, vt si alicuius Principis vel Reipublicæ impressione agri, alterutrius contrahentium vastarentur, alter alteri suppetias ferret, donec finibus Patriæ hostes fuerint propulsati. Quā conditione alijsque haud grauatè acceptis, proceres Dilthemium magna omniū congratulatione profecti sunt, ibique Erardus ipso die Pentecostes, splendido apparatu sacris operatus, sanctam Synaxim inuiolabilis vnionis symbolū manu sua Nassouio Principi, vices Caroli Regis tenenti, porrexit, iureiurando de fœdere seruando dato acceptoque. 1518.
D

Cōditio præcipua fœderis initi cum Brabantinis.

Studuerant Erardus Robertusq; Gallo cum alijs in grauissimis rebus, tum bello adhuc vigēte Geldrico, non sine Maximiliani Cæsaris offensione. Quid porrò nunc Antistitem alioqui constantē & magnanimū, Gallo deserto in partes Caroli inclinarit, variant scriptores.

 Interea

Interea Maximilianus Cæsar, quo gratum sibi fœdus hoc commonstraret, eodem anno Iunij 24. iura ac priuilegia omnia Principi & Ecclesiæ Leodiensi, à Diuis retro Imperatoribus & Romanis Regibus decessoribus suis, alijsque concessa & indulta, motu proprio confirmauit & renouauit, ac insuper subditis, & eiusdem Ecclesiæ ac Patriæ incolis eodem motu proprio concessit, vt quacumque in causâ cuiusuis priuilegij vel prærogatiuæ prætextu extra Patriam, à cognitione sui Iudicis ordinarij euocari, arrestari, represaliasque seu impignorationes contra eos concedi non possint. Vtque perpetuis futuris temporibus, non liceat cuiquam à quibusuis sententijs quorumcunque Iudicum Episcopi Leodiēsis Iurisdictioni subiectorum, immediatè ad Cæsarem Cameramuè Imperialem, sed gradatim teneantur omnes ad Episcopum pro tempore existentem, seu eius Cōcilium appellare, aut supplicare, neque tamen promiscuè Cæsar Cameraue appellari possit, sed tum demum vbi capitalis summa in prima actione, in bonis realibus & immobilibus summam 600. florenorum Rhenensium auri, seu illorum verum valorem, excedit. A B

Priuilegia data Leodiēsibus per Imperatores.

Cuiusmodi gratiæ, vt sunt Cæsareâ munificentiâ dignæ, ita vicissim testatus est ipse Cæsar se hasce non in immeritum collocasse, hæc sunt diplomatis de non appellando verba; *volentes itaq; venerabilem Erardum Episcopum Leodiensem Sacri Romani Imperij propugnaculum, atq; præsidij turrim, ac præcipuum membrum, ob eius in nos prædecessoresq; nostros & Sacrum Imperium benemerita, & crebrius impensa beneficia, & in futurum ab eo impendenda, Cæsareo fauore ac gratia prosequi speciali &c.* Extant diplomata eiusmodi gratiarum, seu exemplaria eorundem in omnium fere manibus. C

Origo Concilij ordinarij.

Priuilegio hoc accepto, Erardus mox Concilium Ordinarium, quod modò viget, Reipub. bono, litiumque cōpendio instituit, quod & postmodum Carolus v. eodem Erardo instante, non solum confirmauit, sed & summam infra quam appellari non possit, duplicauit, vti etiam per diploma apparet, minus tamen obseruatum, interiectis ad Imperij Auditorium moratorijs, appellationibus, cui malo prouidendum & adlaborandum, ne in Imperij Auditorio huiusmodi appellationes recipiantur. D

Frequentia litium in causis Ecclesiasticis multa mala parit.

Et vtinam optimi illius Imperatoris exemplo S. D. N. in causis Ecclesiasticis simile aliquod priuilegium irrogaret; non vtique ea esset hic litium frequentia & immortalitas, quam quotidiè videmus honestissimas quasque familias ad ruinam præcipites adducere, diffidia, simultates, & odia inueterata in animis ingenerare, ac tandem etiam cædes & homicidia, aliaque plurima mala plerumque parere, nullo quod huc vsque adferri potuerit, remedio.

Sed nec contentus Carolus eas gratias Ecclesiæ & Patriæ Leodiēsi confirmasse auxisseque, etiam Archiepiscopatum Valentiæ in Hispanijs Erardo contulit, & Pontifex, cui etiam fœdus perplacebat, eundem ad Cardinalitiā dignitatem sub titulo S. Chrisogoni euexit, non igno-

A ignorans, turbatâ iam Hæresibus Lutheri Germaniâ, eos dignitatum honorumque calcaribus excitandos, qui hæresibus, factionibusque impotentissimi huius hominis sectatorumque eius obuiam ire possent.

Hoc eodem anno Erasmus Roterodamus, cuius linguam (vt de Cicerone dixit D. Augustinus) hoc nostrum sæculum magis quam pectus miratum est, Erardo Præsuli Paraphrasim in Epistolam ad Romanos dedicauit; in cuius præliminari Epistola, multa in eius laudem magnâ suâ eloquentiâ congerit: Cui Erardus perhumanitèr comiterque non solum rescribit, sed & eundem ad se magnis promissis inuitat; verum cum ille iam Lutherisaret, Catholicus tamen dici haberique vellet, sicut in omnium Prælatorum, adeoque ipsius Summi B Pontificis gratiam se literis suis insinuare studebat, ita nulli eorum, quos Lutheranarum factionum sciebat esse osores, sese credebat.

Erasmus Erardum timet.

Cæsar interea de turbis, quas per Germaniam ciebat Lutherus, apud Pontificem queritur, oratque vt rebus malè affectis opem ferat, quicquid decreuerit, curaturum se executioni demandari. Itaque citatur Romam Lutherus, eique iudices deputantur: excusat ille multa, itinerum pericula, insidias, iudices suspectos, rei pecuniariæ inopiam, infirmam valetudinem. Interim per Saxoniæ Principem patronum suum à Cæsare impetrat intra Germaniam sibi dari iudices.

Cæsar de Luthero queritur apud Pontificem.

C Agebat Conuentum id temporis Maximilianus Augustæ Vindelicorum, cui Cardinalis Caietanus vir Theologiæ scholasticæ, quam vocant, peritissimus intererat. Is fuit Maximiliano vltimus & primus in quo Lutherus auditus fuit. Igitur mandatur negotium Caietano, ad quem vel inuitus venit Lutherus: Is, Luthero vocato, tria petit, primum ab erroribus resipisceret, alterum fidem faceret ad eos non reuersurum: tertium ab ijs quæ turbas in Ecclesia fererent, penitus abstineret. Ad hæc Lutherus primùm negare se errasse, tandem terminum deliberandi petere. Quo obtento, posterâ die reuersus, hanc ex scheda protestationem coram Caietano, & quatuor Consiliarijs proceribus recitauit. *Ego Frater Martinus Lutherus, Augustinianus protestor me* D *colere & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis & factis præsentibus, præteritis, & futuris, quod si quid contra vel aliter dictum fuit vel fuerit, pro non dicto haberi volo,* Hac dolosa protestatione, *vir duplex, animo inconstans in omnibus vijs suis*, non paucis etiam magnis viris imposuit. Cardinalis porrò, vt vlterius sese declararet, instabat. Cui ille factâ sibi scripto respondendi facultate, multa contra extrauagantem Clementis vi. de Indulgentijs, contra auctoritatem decretalium Romanorum Pontificum, contra merita Sanctorum, contra merita bonorum operum congessit. Minatur illi Cardinalis, ni resipiscat, excommunicationis sententiam, sed non tam eam quam carcerum custodiã timebat vulpes. Quocirca fidem publicam anxius quærebat, quam etiam à Cæ-

Lutherus illudit Caietano.

Iacobi 1.

ſare per amicos impetrauit, & mox clam Auguſtâ diſcedens, interpoſitâ à Cardinali ad Pontificem appellatione, iudicium veteratoriè eluſit, ſcilicet ea erat maledico Pontificis obtrectatori cura, Pontificis ſubire ſententiam. Fallebat interim his artibus pleroſque parum cautos, & naſcituri ex illa ſcintilla incendij non ſatis prouidos: Fuit enim ille vt illo æuo Arius, vna ſcintilla, ſed quæ poſtea totum orbem vt vidimus, & etiamnum videmus, depopulata eſt. A

Prouidet peſte laborantibus: Excipit Carolum Cæſarem Electum & Aquiſgranum Imperio inaugurandum deducit: Lutherus à Leone X. tanquam hæreticus excommunicatur, niſi intra certos dies præfixos reſipiſcat. B

CAPVT X.

1519. EPidimiæ lues anno 1519. & ſequenti per Patriam Leodienſem vagata, multa mortaliũ millia abſumpſit, Traiecti, Hoy, Tõgris quinq; vel ſex hominum millia, alibi plura, vix vllo in oppido pauciora.

Quocirca occupabat paſſim omnes ingens trepidatio, diffugientibus de loco in locum ditioribus, & nuſquam tutò cõmorantibus. Sæuiebat quippe malum, non in vrbibus tantum & caſtris, ſed & in locis ſaluberrimis, vel ipſis Ardennæ ſaltibus. Erardus, & cum eo Ciuitatis Magiſtratus, magna celeritate non corporibus modò, ſed & animabus conſulendum rati, primùm loca decernunt, quibus ægri à ſanis ſeparatim agant, & animabus corporibuſq; ſanandis medicos peritiſſimos adhibent. Inter quos emicuit eruditione & pietate inſignis frater Franciſcus Vryon Franciſcani inſtituti ſectator eximius, qui zelo ſalutis animarum accenſus, morte contemptâ, cooperator parochorum factus; nullo pauperum diuitumque facto diſcrimine, Sacramenta non Baptiſmi Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ tantum; ſed & extremæ vnctionis, raro ſanè exemplo, lue infectis miniſtrauit. Nec tantum præſenti, ſed & futuris periculis prouidit Erardus, fratribus Lolardi (quorum inſtitutum eſt hoc morbo laborãtibus vel mederi, vel corpora mortuorum ſepelire) Haſſeleto primum in Ciuitatem euocatis. C D

Laus fratris Franciſci Vryon.

Lolardi per Erardum primum Leodium aduocati.

Duodecima Ianuarij Cæſar Maximilianus extremum diem obijt, qui varia in adoleſcentiâ expertus, magnanimitate, patientiâ, & in Deum confidentiâ clarus effectus, bello Belgas, Hungaros, Heluetios tentauit; Rupertum Palatinum Comitẽ fortunis omnibus priuatum in Bauaria fudit, inde Geldriæ Duce in ordinem redacto, & fœdere cum Pontifice & Gallis icto, in Venetos arma conuertit, quibus pleraſque

Succeſſio Imperatorum.

rasque Ciuitates ademit, præcipuè Veronam, Paduam, Teruisium.
A Imperauit annos 25. menses 4. dies 25.

Decima septima Iunij, Francofurti conueniunt Principes Electores, & in Maximiliani demortui locum Carolum Austriacum Principem potentissimum eligunt. Multum laborauit Gallorum Rex Franciscus vt is honos sibi deferretur, nec deerant qui illi fauerent, & inter alios Treuirensis Elector, sed plurium sententiâ Carolus præualuit. Igitur statim missus Fredericus Palatinus in Hispaniam, defert ei Imperium, rogatque vt iter in Germaniam maturet. *Carolus creatur Imperator, eius nominis quintus.*

Decima septima Iulij Martinus Lutherus à Leone Pontifice Romam citatur, & nisi infra 60. dies comparuerit, aut coram duobus
B Prælatis errores abiuret, & de eo fidem faciat, excommunicatur.

Carolus Cæsar eius nominis quintus anno 1520. sub calend. Aprilis, in Belgicas Prouincias venit. Ibi exacta æstate Leodium 12. Octobris appulit. Huic Erardus Antistes, Clero ac populo comitatus, ad suburbia portæ S. Walburgis solemni pompâ obuiam venit, eumq; suam in aulam deduxit, vbi regali epulo multisque ab Ecclesia & Ciuitate donis honoratus fuit. 1512. *Cæsar Leodiū venit.*

Die insequenti sacro missæ officio, necnon solemni supplicationi interfuit, cereum manibus gestans, Erardo venerabile sacramētum deferente.

Leodio Traiectum Erardo comitante, & inde Aquisgranum inaugurandus proficiscitur. Sæuiebat id temporis Aquisgrani, & in vicinia pestis, quocirca Carolum dehortabantur Electores, ne eò loci inaugurarentur, at ille legem à Carolo IIII. latam neque posse, neque velle mutare respondit. Itaque Ecclesiastici Electores, multique alij Principes viri, nec non Saxonis & Brandeburgici, alijque perplures legati Aquisgranum venerunt 4. Idus Nouembris. Carolum intrantem exceperunt de more Canonici, & quatuor mendicantium ordines, ac ad summum templum deduxerunt, vbi prisco ritu sub coronâ ferreâ, coram Beatissimæ virginis imagine, expansis in crucis modum brachijs, prouolutus tam diu hæsit, donec hymnus *Te Deum* decantatus esset, inde sacrarium cum Electoribus ingressus, solitum
D iuramentum obiuit, & alterâ die, celebrato missæ sacrificio, reliquæ cæremoniæ peractæ.
C (margin) *Aquisgrani coronatur.*

Per hos dies Lutherus scripta hæreseos & seditionis plena, non solum latino, verum etiam, vt facilius vulgus peruerteret Alemannico sermone à se composita, vel saltem suo nomine typis impressa diuulgat, Papam nimirum & Episcopos subiectos esse gladio Cæsaris: Pontificis potestati non modo non obtemperandum, sed resistendum etiam corpore, substantia, & viribus omnibus. Nec scriptione contentus, facto etiam mentem suam patefecit: Nam Wittembergæ ius Pontificum palam incendit; & à Pontifice summo ad Concilium appellauit, quasi vero Concilio obtemperaturus esset, qui ius Pontificium Conciliorum sententijs nitens cōbussisset. Quapropter mox *Lutherus hæresis suas promulgat & ius Pontificum cremat.*

 Ponti-

Pontifex mittit Hieronymum Aleyandrum S. Sedis Prothonotariũ ad Cæsarem, vti S. R. & vniuersalis Ecclesiæ primarium Filium, & Fidei Christianæ supremum propugnatorem, petens, vt pro debito Imperialis dignitatis, in vniuerso primùm Romanorum Imperio, deinde in cæteris suis Regnis, Prouincijs & Dominijs, præstet in auxilium Fidei Catholicæ brachium sæculare, & citationem in personam Lutheri nupèr euulgatam, omnesque pœnas contra eum eiusque sectatores comminatas, nisi eum paruisse & resipuisse constiterit, inuiolabilitèr obseruari, & executioni demandari iubeat. A

Carolus Cæsar mandat promulgari diploma Pontificium contra Lutherum & Lutheranos: Robertus Markanus suo malo à Cæsare ad Gallum deficit. B

CAPVT XI.

1521. IGitur Cæsar anno Domini 1521. ineunte, tanquam S. Sedis obseruantissimus filius, diploma Apostolicum in Lutherum euulgatum & per varia & diuersa Germaniæ loca iam publicatum, mandat non solum Louanij in inferioribus Dominijs suis; verum etiam Leodij, Coloniæ, Treuiris, & Moguntiæ promulgari: Cumque iam lapsis sexaginta diebus ad resipiscendum Luthero præfixis, meritò pœnas comminatas illi, eiusque complicibus infligere potuisset, nihilominus pro innatâ clementiâ, præsertim cum nonnulli quædam in Lutheri excusationem adferrent, ad tollendam omnem cauillandi materiam, ipsum prius coram audire, & ad resipiscendum exhortari voluit. Quo tum per se, tum per alios facto, cum ipse porrò arrogantius insolentiusque se gereret, ad pœnarum per Pontificem comminatarũ executionem processit, pro vt ex subiecto eius diplomate, omnem huius temporis historiam veracitèr continente, lector videre poterit; Quod hic, eâ prorsus quâ primum editum & euulgatum est, verborum formâ, subijcimus. C

Clementia Cæsaris erga Lutherum.

Carolus quintus, diuinâ fauente clementiâ, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, vtriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c Rex. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Comes Habsburgi, Flandriæ, & Tirolis, &c. D

VNiuersis & singulis Sacri Romani Imperij Electoribus, alijsq́. Principibus, tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus: Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus

A nibus. Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, præsidibus, Iudicibus, Sculteis, Burgimagistris, Consulibus, Scabinis; Ciuitatum, oppidorum, villarum, terrarum, & quorumuis aliorum locorum Communitatibus: Necnon vniuersitatum, Studiorum siue Gymnasiorum rectoribus, & locum tenentibus, seu officialibus eorundem; ac cæteris quibuscumq; nobis tam iure sacri Imperij, quam hæreditario, aut alio quocumq; modo subiectis, & fidelibus dilectis cuiuscunq; status, gradus, aut conditionis sint, & ad quos præsentes vel earundem exemplum, nostro, vel alicuius Prælati Ecclesiastici sigillo, siue etiam publici Notarij manus subscriptione communitum peruenerit, Gra-

B tiam Cæsaream, & omne bonum.

Ad veri Romanorum Imperatoris officium pertinet, non solum fines huius sacri Imperij, quod præcessores nostri Germaniæ principes, ob defensionem sanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ, suo suorumq; sæpius effuso sanguine, per diuinam gratiam sibi quæsierunt, ad orthodoxam viam, abductis vel expulsis infidelibus propagare; verumetiam ne qua hæreseos labes, aut suspicio in iam sibi subditis nationibus, sacrosanctam religionem nostram commaculet, summo studio prouidere. Aut si qua iam oriri cœperit, eam omni ope, omniq; cura, iuxta normam à sancta Romana Ecclesia hactenus obseruatam, delere

C penitus, & extinguere.

Quod si quis alius è maioribus nostris, tanto nos magis præstare debemus, quanto Dei Opt. Max. immensa benignitas nobis plura regna & Dominia pluresq; & magis bellicosos populos, maioresq; vires, quam iam multis sæculis alicui principi, qui hisce titulis sit potitus, ad suæ sanctæ fidei tutelam, & incremētum elargiri dignata est.

Accedit quod quum ex paterno genere è Christianissimis Imperatoribus, & Archiducibus Austriæ, Ducibusq; Burgundiæ: Ex materno verò, Catholicis Hispaniarum, Siciliæ, & Hierusalem Regibus simus orti, quorum omnium pro fide Christianâ res præclarè gestas, nulla

D vnquam delebit obliuio, non sine graui conscientiæ nostræ onere, & perpetuâ nominis notâ, quadamq; veluti nebulâ fælicibus ineuntis Principatus nostri auspicijs offusâ, factum crederetur, si quæ iam ab hinc triennium pullulare in Germania cœperunt, nouas quasdam hæreses, imò verius iam sæpe olim per Concilia & Summorum Pontificū Decreta, approbante Ecclesia damnatas, & nunc denuo veluti ab inferis erutas, altiores iacere radices vllâ nostrâ negligentiâ passi esse videamur.

Sanè

Sanè vestrum neminem ignorare existimamus, quibus erroribus & hæresibus ab orthodoxâ fide longè alienis, quidam Frater Martinus Lutherus ordinis sancti Augustini, religionem Christianam in hac præsertim inclytâ Germanicâ natione, omnis infidelitatis, & hæresum perpetuâ oppugnatrice, ita inficere conetur, vt nisi maturè occurratur, tota hæc natio, & deinde serpente contagione, vniuersa Christiana respublica in abominandum schisma & bonorum morum pacisq́, ac tandem detestandam sui perniciem prolapsura videatur. A

Quapropter non immeritò commotus sanctißimus in Christo Pater Leo X. Sacrosanctæ Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ Summus Pontifex, ad quem fidem Catholicam, & Ecclesiæ Sacramenta curare spectat, prædictum Martinum à principio clementer & paternè monuit & hortatus est, vt à nefandis huiusmodi incæptis desisteret, & iam sparsos errores reuocaret. Quod quùm ille neglexisset, & peiora semper prioribus adderet, idem beatißimus Pater ad oportuna, neque tamen insueta remedia procedere statuit. B

Itaq́, conuocatis sæpius Reuerendißimis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Episcopis, ac alijs Prælatis, necnon Regularium ordinum Prioribus, seu ministris generalibus, accersitisq́, pluribus sciẽtiá & probitate præstantibus viris, & in omni doctrinarum & linguarum genere eruditis, ac diuersarum nationum doctoribus & magistris, prædicto tamen Martino prius vocato, ac citato, & in contumacia persistente, ipsius scripta tam Alemannico, quàm Latino sermone edita & edenda, vt pernitiosa, & fidei vnitatiq́, Ecclesiæ contraria auctoritate sua Apostolica, præfatorumq́, ad hoc accedente Cardinalium consilio & assensu, ac Episcoporum, & Prælatorum, Doctorumq́, & magistrorum matura deliberatione damnauit, & vbique locorum comburenda prorsusquè abolenda censuit, & decreuit. C D

Martinum verò ipsum, nisi infra certum expressum terminum à publicatione decreti Sanctitatis suæ mutata sententia se errores suos reuocasse, & ad pœnitentiam rediisse docuisset, vt inobedientiæ & iniquitatis filium, vt schismaticum & hæreticum ab omnibus euitandum, & prout iura postulant, puniendum declarauit, sub pœnis & censuris, quæ in Apostolicis literis Bulla plombea cõmunitis, & super hac re æditis latius continentur. Quas ad nos, vtpote Christianæ fidei verum & supremum propugnatorem, & Sedis Apostolicæ,

sanctæq́,

A *sanctæq́ Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ primarium filium, & aduocatum, per suum & dictæ Sedis specialem nuncium, & Oratorem honorabilem virum nobis dilectum Hieronymum Aleyandrum eiusdem Sedis Prothonotarium, & Apostolicæ bibliothecæ præfectum, deditá ad hac operá misit: petens atque requirens, vt pro officio ac debito Imperialis dignitatis in vniuerso primùm Romanorum Imperio, deinde (quo Catholicum Regem & Principem Christianum decet) in cæteris etiam Regnis, Dominijs, & Prouincijs nostris, & præsertim in Germaniá, præstito in auxilium fidei Catholicæ brachio sæculari, omnia & singula in iam dictis literis Apostoli-*
B *cis contenta inuiolabiliter obseruari, & excutioni mandari iuberemus.*

Post quas quidem prædicto Martino factas à Summo Pontifice monitionem, vocationem, citationem, & ipsius tandem condemnationem, nec non præsentatas nobis eiusdem beatissimi patris literas, bullamq́ Apostolicam per varia & diuersa Germaniæ loca publicatam, & nostro iussu & mandato non solum Louanij in inferioribus Dominijs nostris, verum & Coloniæ, Treuiris, Moguntiæ, Leodij, executioni demandatam, tantum abfuit, vt idem Martinus resi-
C *pisceret, errataq́ sua reuocaret, & petitá absolutionis veniá, in gratiam cum Summo Pontifice, & sancta Ecclesia redire procuraret, vt etiam detestabiliores peruersi ingenij sui fructus in dies æderet, & perinde ac in manifestam Ecclesiæ perniciem furens rueret, complures aceruatim libros non modo nouarum, sed etiam à sacris Concilijs condemnatarum hæresum plenos: nec solum Latino; verum etiam, vt facilius vulgus peruerteret, Alemannico sermone à se compositos, vel saltem suo nomine æditos, ferè quotidie diuulgaret. In quibus obseruatum ab Ecclesia iam tot sæculis septem Sacramentorum numerum, ordinem, vsum dissipat, confundit, deturpat. In-*
D *uiolatas matrimonij leges miris modis fœdissimè inficit. Extremam vnctionem cum VViglesso fictionem dicit. Communicandæ sacratissimæ Eucharistiæ ritum ad damnata Boëmorum reuocat instituta. At saluberrimam contaminatis peccato mentibus confessionem, primùm ita inuoluit, vt confusionem eam è confessione fecerit, mox etiam magná in parte conuellit, postremò adhuc peiora se de eá scripturum minatur. Vnde nonnulli iam sumptá hác occasione de confessionis instituto & modo cœperint subdubitare. Alij mutilatam & truncam fecerunt, alij verò (prô scelus) & confiteri*

Ll ipsi

ipsi destiterint, & nequaquam esse confitendum publicè asserere sunt ausi. Porro Sacerdotalem ordinem, & per quod sacrosanctũ Christi corpus, sanguisq́ conficitur, diuinum illud munus, clauiumq́ cœlestiũ potestatem, non solum vilissimi pendit Lutherus, & laicis, puerisq́ atque adeò fœminis ipsis cõmunia facit; sed & eosdem laicos ad lauãdas sibi in Sacerdotũ sanguine manus incitat. Ipsum verò summũ religionis nostræ Sacerdotẽ, D. Petri successorẽ, & verũ in terris Christi Vicarium, non nisi infamibus & probrosis nominat verbis, & frequẽtissimis atq́ inauditis inuectiuis, cõtumelijs & blasphemijs insectatur. Liberum arbitrium prorsus nullũ esse, sed omnia certa lege stare, ex Manichæi quidem & VVigleffi penu depromit, sed tanquam irrefragabili argumento, ethnicorum poëtarum carminibus confirmat. Missæ venerabile Sacramentum neque defunctis neque viuis alijs, quàm soli celebranti suffragari scribit. Ieiuniorum & orationum institutionem & consuetudinem ab Ecclesia obseruatam inuertit & corrumpit. De purgatorio & animarum quæ in eo expiantur, statu, deq́ diuini sacrificij & viuorum suffragijs, quæ à nobis fideles defuncti expectant, cum VValdensibus & VVigleffitis contra Ecclesiam sentit. De Ecclesia verò ipsa militante, cum Pelagianis & Hussitis. At sanctorum Patrum auctoritates & scripta ab Ecclesia recepta, pro nihilo habet, est vbi etiam sæpè deridet, debitumq́ illis cultum, & deuotionem deterit & diminuit. Obedientiam & regimen omne prorsus tollit, vnde populi ad defectionem & rebellionem à suis tam spiritualibus quàm temporalibus Dominis faciendam, ad rapinas, cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ reipublicæ discrimine prouocentur. Quinnimò cùm vitam quandam solutam licentiosam, atque ab omni lege explicitam & verè ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges ipsas omnes damnat & contemnit, vt decreta sanctorum Patrum, & sacros Canones publico igni comburere non formidauerit, facturus peiora Ciuili iuri, si non magis sæculi gladium, quam Pontificis excommunicationes & censuras metuisset. Iam verò sacrosanctis concilijs palam contradicere, & pro suo arbitratu detrahere non erubescit. E quibus potissimum Constantiense illud, quod cum perpetua inclitæ Germanicæ nationis gloria pacem & tranquillitatem dissidenti Ecclesiæ dedit, ita vbiq́ mordet, & impuro, sceleratoq́ ore lacerat, vt in magnum vniuersalis Ecclesiæ dedecus & offendiculũ, sed Germanicæ præsertim nationis opprobrium & ignominiam, Concilium ipsum nunc pessimè omnium errasse scribat,

nunc

A *nunc synagogam Sathanæ, quiq; in eo conuenerant, & Ioannem Hussitam Hæresiarcham comburi iusserant, Sigismundum vtiq; fœlicis recordationis Imperatorem, & Sacri Imperij Principes, Antechristũ & suos Apostolos, homicidasq; & Pharisæos vocet. Quicquid damnata in eodem concilio omnia Ioannis Hussitæ errata, Euangelica & Christiana esse, & se recipere probaturumq; profitetur. Approbatos verò eiusdem Hussitæ articulos nequaquam admittit. In tantamq; prorupit mẽtis vesaniam, vt si semel Ioannes Hussita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum Martinus glorietur, homo vsque adeò nouarum rerum, ac potius perditionis humanæ cupidus, vt nihil ferè*
B *scripserit, vel saltem suo nomine diuulgârit, cui non aliqua pestis, aliquis lethalis insit aculeus, præter illos libros, ne nominãdos quidem, ob execrandam eorum materiam ipsius tamen titulo æditos, & ab eo cum reliquis vt suos agnitos, quorum singula verba singula venena meritò quis dicat.*

Et ne omnia, quæ innumerabilia sunt, Lutheri errata singulatim percenseantur, tanquam si hic vnus non homo, sed diabolus ipse, sub hominis specie ad perniciem humani generis adsumpta monachi cucul la, quàm plurimorum hæreticorum damnatissimas hæreses, tam diu
C *sepultas in vnam sentinam congesserit, & aliquas etiam nouissimè de suo excogitauerit, sub simulatã prædicatione fidei, quam ad prætexendos suos dolos, tam sæpè tantoq; opere obijcit, fidem veram prorsus destruit: sub libertatis, quam promit, specie, diaboli iugum & seruitutem inducit. Et sub Euangelicæ professionis nomine, omnem Euangelicam pacem & charitatem, omnemq; rerum ordinem, & pulcherrimam deniq; totius Ecclesiæ faciem inuertere, labefactare, & penitus pessundare molitur.*

Quibus omnibus per nos & concilia nostra nationum omnium nobis subditarum, sæpius & diligentèr attentis & cõsideratis; & præ-
D *sertim in hac parte ab eodem beatissimo patre requisiti, absq; insigni maculá nostra, atq; orthodoxæ religionis iniuriã & detrimento, rem tanti ponderis negligere nequaquam potuimus, vt etiam non debuimus, neq; voluimus. Sed potius prædecessorum nostrorum Roman. Imperatorum vestigijs insistentes, eorumq; pro libertate Catholica & Apostolicæ Ecclesiæ perpetuò laudibilia facta, ac pias & sanctas, super puniendis & exterminandis hæreticis, constitutiones obseruantes; conuocatis sæpius ad præsentiã nostram propter hoc præcipuè Electoribus, nec non vniuersis sacri Rom. Imperij ordinibus & statibus,*

in hoc VVormatiensi conuentu congregatis, de eorum omnium & singulorum vnanimi consilio, maturâ deliberatione & consensu, in hanc tandem deuenimus sententiam & conclusionem; vt quamuis hominem ita à Summo Pontifice, & Sede Apostolica condemnatum, & in sua obstinata peruersitate obduratum, atq; ab vsu Catholicæ Ecclesiæ alienum, & notorium hæreticum audire, omni iure exceptum esset; tamen ad tollendam omnem cauillandi ansam, idq; quia nonnulli plerosq; libros Martino adscriptos ipsius esse apertissimè inficiebantur. Complures audiendum à nobis hominem, quàm in eum ad executionem Pontificij decreti vlterius procederemus, asseuerabant. Martinum sæpè dictum, misso ad ipsum deditâ operâ vno è Caduceatoribus seu præconibus & Heraldis nostris, sub libero huc veniendi, & hinc recedendi saluo conductu accersiri iuberemus. Quod & factum fuit, non vt nos de hoc negotio iudicaremus aut cognosceremus, quum id dubio procul ad Romanum Pontificem & Sedem Apostolicam pertineat, neq; vt res sacrosanctæ fidei nostræ nunc tandem post tot sæcula per nouas altercationes cum magno fidelium scandalo, & perturbatione, ac infidelium derisione in controuersiam reuocari pateremur. Sed vt cum vulgi, & plurimorum ita petentium satisfactionem, hominis animum percontantes eum bonis monitionibus, & suasionibus ad rectam semitã (si fieri posset) reduceremus. Itaq; Lutherum in nostra & Sacri Imperij Electorum Principum, Prælatorum, Statuum præsentia constitutum iuxta formam Imperialis mandati, super hac re nuper interrogari iussimus.

Primum nunquid ipse multos libros sibi ob oculos adductos, & titulatim nominatos, & alios item qui sub suo nomine circumferuntur composuisset. Deinde, an ea, quæ in ipsis libris contra sacra concilia, decreta Patrũ ritus & consuetudine à nostris maioribus, ad hunc vsq; præsentem diem obseruatas scripserit reuocare vellet, & ad sinum & vnitatem vniuersalis Ecclesiæ redire, adhibitis ad hoc nostro & Imperij nomine admonitionibus, & adhortationibus, quæ obstinatissimum hominem, etiam lapide duriorem emollire & conuertere potuissent. Qui sanè statim libros ipsos antedictos, vt suos agnouit & confessus est, nunquam se id negaturum protestatus. Imò & adhuc alios se composuisse dixit, quorum copia quùm nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerant allati.

Quantum

A *Quantum verò ad reuocationem attinet, terminum ſibi ad reſpondendum dari petijt, qui quamuis meritò negari potuiſſet, tum quia nouitates, & errores in fide, nulla ſunt delatione tractandi, ſed ſtatim penitus reſecandi, tum quia ex mandato noſtro ſibi legitimè inſinuato, nec non etiam literis, quas ad eum dederamus, optimè admonitus, quam ob cauſam vocaretur, non niſi ſtatim reſpondere paratus ad tantum Imperialis conuentus conſeſſum venire debuiſſet, tamen ex noſtra clementia & benignitate, vnius adhuc dici terminum ad reſpondenhum ei dedimus, quo elapſo rurſus coram nobis & prædictis ordinibus Imperij comparens, & ſimilibus adhortationibus ſæpius, vt ad cor rediret efflagitatus, pollicentibus etiam nobis, ſi reſipiſceret, erroreſq; ſuos agnoſceret, & quæ in libris eius damnata & mala eſſent, reuocaret, facilè nos impetraturos, vt à beatitudine Pontificis in gratiam benignè reciperetur, & adhibito fideli, æquo & diligenti examine, ex ipſius libris, quæ mala ſcripſerat, ſecernerentur, quæ verò bona, auctoritate Apoſtolica approbarentur, ſe ne verbum quidem in ſuis libris mutaturum, imprudentibus ſimul & impudētibus verbis, oriſq; & corporis geſtu, quoduis, potius quàm religioſum aut ſanum hominem præ ſe ferentem apertiſsimè negauit. Quinimò in noſtram & Sacri Imperij faciem Summorum decreta Pontificum, & Concilia ipſa ſacroſancta erraſſe ſæpius, & ſibi ipſis contradixiſſe, & tandem nullius apud ſe momēti fore aſſeuerauit, ſeq; nihil ex his, quæ ſcripſerat reuocaturum, niſi euidenti ſibi ratione, & ſacræ ſcripturæ auctoritatibus ad ſuæ conſcientiæ animiq; ſatisfactionem & aſſenſum fuerit conuictus. Illud ſubinde repetens, & inculcans (quo fraudum ſuarum virus iam multis detegi cœptum occultaret) conſcientiam ſibi illæſa & integra, neq; velle ſe, nec poſſe verbum Dei immutare. Mala mens, malus animus. Quaſi verò nos id ab eo peteremus, vt verbum Dei immutaret, ac non potius, vt iuxta verum Dei verbum ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ, à qua tam impiè quàm turpitèr defecerat, rediret. Cuius auctoritatem quùm tantam voluerit eſſe Dominus, idemq; Deus noſter Ieſus Chriſtus, vt qui Eccleſiam non audierit, tanquam Ethnicus & Publicanus ſit habendus: idcirco non immeritò, vel eam ſolam omnibus inuentionibus, & vafrementis hæreticorum longè anteferendam nemo nunquam niſi perditiſſimus & vere hæreticus & Lutherus iudicauit, qui vt tādem egregia ſua hic acta, condigno finè clauderet, & quod peſſimè inceperat, peius terminaret,*

B, C, D (marginal letters)

quid animi habeat, & quam fidelium clade exultet, vel in nostro & in sacri Imperij conspectu dissimulare non potuit. Nam detortâ (vt hæreticis mos est) à vero sensu ad suam impietatem Euangelicâ illâ sententiâ: Non veni mittere pacem, sed gladium. *Omnium sibi, dixit, iucundissimã istam in rebus faciem, videre ob verbum Dei studia & dissensiones fieri. Id est (quod vtinam ne experientia videremus) ob dissidentes ab Ecclesiæ ritu Lutheri opiniones, quas verbi Dei falso titulo prætexit, verè studia contraria, & dissensiones, & dissidia, & schismata, & bella, & cædes, & rapinas inter Christianos concitari.* A

Tali igitur & tam subdolâ atq; hæreticis omnibus peculiari responsione nobis & sacro Imperio à Luthero datâ, & si decreueramus ipso statim remisso ad vlteriora progredi (id quod ex sententia nostra manu nostra scripta & postera die publicata nemini non constare potest:) Tamen ad preces omnium Imper. ordinum inclinati adhuc ipsi triduum ad resipiscendum concessimus. Quo tempore duo Electores, duo Episcopi, duo Principes sæculares, quoque Ciuitatum nomine vniuersos ordines & status S. Romani Imperij repræsentãtes & ad hoc communi omnium iussu & nomine deputati, vocato ad se Martino prædicto nullum non admonendi & adhortandi eum, vt tandem resipisceret, & nisi id faceret, quæ ipsum à nobis & sacro Imperio, legumq; constitutionibus pœnæ manerent, declarandi officium frustra insumpserunt. B C

Vnus etiam eiusdem sacri Imperij Elector adhibitis secum duobus Doctoribus pietate & scientia præclaris, non solum adhortationibus, sed etiam multorum errorum euidentibus redargutionibus ad ipsius vsq; obmutescentiam factis, mox seorsim ipsum prudenter & humanè commonefecit, vt ad Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ nostrumq; & sacri Imperij statuum, & cæterarum fidelium nationum sanam sententiam, iuxta continuatum tot sæculis Ecclesiæ ritum, potius quàm ad suam vnius opinionem respiceret, à qua si recedens in ordinem redire vellet, id se primum nonnullorum sanctorum patrum, qui & ipsi aliquando errauerunt, laudabili exemplo, deinde saluis anima, corpore, & honore facturum cognosceret. Ad quæ Martinus antedictus, & si varia pleraq; & diuersa cumq; ijs quæ scripserat, pugnantia, nihilo tamen meliora, aut saniora priuatim respondit, quã publicè corã nobis, & sacro Imperio fecerat. Atq; adeò se non omnes modo supra memoratos, sed & Concilium ipsum generale D

A generale (si quod fieret) suspectum habere protestatus est.

Et (vt certissimo, & omni exceptione maiori testimonio nobis cõstat) pollutissimo & sceleratissimo ore profari non est veritus, res Euangelij & Catholicæ fidei, nunquam fuisse in Concilijs generalibus benè tractatas. Vnde non iniuria plurimum nobis mirari subiret, cur nam à Summi Pontificis sententia ad generale Concilium nuper prouocarit, quùm tam impiè de Concilijs ipsis loquatur & scribat. Nisi manifestè sciremus, vt nihil est hæreticis æquè formidabile, atque œcumenicum Concilium, ita nihil illis ijsdem magis proprium esse, quàm vt dictis factisq; & scriptis secum ipsi dissideant. Quod si B vsquam alibi, præcipuè in Lutheri libris (diuina prouidentia sic operante, quò ipsius vana ædificia per se ruant) passim legere & videre est.

His omnibus & singulis sic omnino, vt præmittitur, se habentibus, quùm prædictus Martinus tam peruersè & obstinatè in suis adeò manifestè hæreticis opinionibus persisteret, vt ab omnibus ijs, qui sapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obsessus spiritu iudicaretur, nos iuxta tenorem salui conductus, ipsum statim à conspectu nostro missum fecimus, datoq; ei in comitatu vno ex Heraldis nostris; & præscripto termino à vigesima quinta mensis Apri-C lis, qua ex VVormatia discessit ad viginti deinde proxime futuros dies, quibus peractis vnà saluus conductus peractus & extinctus censeretur.

Nunc tandem ad reliquas oportunas medelas huic pestilentissimo morbo necessarias, in hunc qui sequitur modum procedere decreuimus.

Primum omnium ad honorem Dei omnipotentis, Romaniq; Pontificis & sanctæ Sedis Apostolicæ debitam reuerentiam, pro Imperialis dignitatis officio ac debito, necnõ zelo & studio, quo nostrorũ maiorũ more, & ingenita etiam nobis vi ad defensionem Catholicæ fidei, san-D ctæq; Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ honorem, tutelam & protectionem, omnes nostras vires ac facultates, Imperium, Regna, Dominia, amicos, vitam deniq; & animam ipsam nostram exponere sumus parati. Ex Imperiali & Regia auctoritate, necnon consilio & assensu Electorum & omnium sacri Romani Imperij Prĩcipum, ordinum & statuum in hac celeberrima & frequentissima Imperiali Diæta VVormatiæ congregatorum.

Ad perpetuam rei memoriam exequẽdo sanctissimi nostri Domini Papæ

Papæ veri in hac parte iudicis sententiam, decretum, & condemnationem in literis Apostolicis (vt supra dictum est) ad nos directis contentam, Martinum Lutherum vt membrum ab Ecclesia Dei abalienatum, vt obstinatum schismaticum & notorium hæreticum à nobis haberi declaramus, & vt talem à vobis habendum decernimus, & edicimus; Mandantes de eorundem Statuum consilio & consensu, sub criminis læsæ Maiestatis, nostræq; & Sacri Imperij grauissimæ indignationis, ac etiam amissionis Feudorum, Dominiorum, & bonorum omnium; Gratiarum quoq;, & omnium priuilegiorum à nobis & Sacro Imperio dependentium, quæ obtinuistis hactenus, aut prædecessores vestri quomodolibet obtinuerunt, nec non proscriptionis, ac Banni, & interdicti Imperialis pœnis. Ne quis vestrum præfatum Martinum Lutherum receptare, defendere, & sustentare, fouere dicto, facto, aut scripto præsumat. A B

Quinimò post elapsum supradictum viginti dierum terminum, contra eum, vbicunq; deprehensus fuerit, & in manu, aut facultate vestra erit; iuxta formam Imperialis Banni procedatis, vel saltem captum tam diu custodiatis, donec Nos à vobis de hac re certiores facti, de legitima in eum prosecutione facienda vobis significemus, vt vos tam sancti operis & laboris debita præmia, & mercedem etiam vberem cum impensis ob hanc causam factis reportetis. C

Et nihilominus eiusdem Martini complices, adhærentes, receptatores, & quomodolibet fautores, & sectatores (nisi se iniquitatis semitam deseruisse, & authoritate Apostolica absolutionis remedium consequutos esse fidem condignam fecerint) nec non eorum omnia & singula bona, mobilia, & immobilia, iuxta Sacras constitutiones, ac interdicti & Banni Imperialis legem, & ordinem liberè, & absque vlla contradictione persequamini, illosque & illa capiatis, & in vsus vestros optimo, & pleno iure conuertatis. D

Mandimus insuper vobis omnibus & singulis præfatis, sub eisdem prænominatis pœnis, ne quis Martini Lutheri scripta à Summo Pontifice authoritate sua Apostolica, (vt præmittitur) damnata, aut alia quæcunq; tam Latino, quàm Allemannico, seu alio quouis idiomate ab eo hactenus composita, vel in posterum componenda, vt pote mala, suspecta, & à notorio & peruicacissimo Hæretico

A *Hæretico prouenientia emere, vendere, tenere, legere, describere, imprimere, aut describi, vel imprimi facere, asserere, sustentare, prædicare, defendere, præsumat. Nonobstante quod illis etiam aliqua bona ad fallendas simplicium mentes immixta essent.*

In quo præter iustam Sedis Apostolicæ sententiam, etiam laudatissimam veterum patrum institutionem & consuetudinem, omninò exequendam duximus, qui Arrianorum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Eutychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis
B *contenta omnia tam bona, quàm mala promiscuè exusserunt, & adnihilarunt: neq; id immeritò, nam si optimi quiq; cibi vnius tantum guttæ veneni, quo humanum corpus læderetur, infusione suspecti, penitus sunt abijciendi, quanto magis ea scripta, quibus tanta & tam noxia animabus venena passim inserta sunt, non solum nobis cauenda sunt, sed etiam ne alijs noceant, prorsus destruenda, & corrumpenda, atq; ab omni hominum memoria veniunt ouferuanda. Accedit ad id, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à sanctis Patribus, quos Ecclesia recepit & approbauit, sæpè dictum & sæpius repetitum, absq; vllius periculi aut mali suspicione*
C *legi & haberi potest.*

Ea propter sub eisdem pœnis omnibus, & singulis supradictis, Vos omnes & quilibet vestrum tam Principes, quàm alij, ad quos iustitiam quomodolibet pertinet ministrare, & alij quicunq; in vniuerso Imperio, Regnis & Dominijs nostris constituti, huiuscemodi pestiferos Martini libros, tam Allemannicos, quàm Latinos, impressos & imprimendos, aut etiam manu scriptos, vbicunq; reperiantur, vtpotè magnæ seditionis, schismatis, hæresios in Ecclesia Dei fomites, diripiendos, & publico igni consumendos, peni-
D *tusq; abolendos cum effectu curetis, Apostolicisq; nuncijs, seu eorum Commissarijs, si operam vestram ad hanc rem requisierint, fideliter & diligenter adsistatis. Et nihilominus in eorum absentia, per vos ipsos hæc sic fieri nostro nomine & iussu, omninò & reipsa faciatis. In quo omnibus fidelibus dilectis subditis nostris, vt nobis, ac vobismetipsis assistant & pareant tenore præsentium sub eisdem pœnis iniungimus & mandamus.*

Verũ quia maximè cauendũ est, ne Martini libri, aut ex illis excerpta mala, suppresso, aut etiã mutato auctoris nomine, publicẽtur.

Quia etiā non sine magna animi nostri offensa, multos quotidie videmus & audimus cum alibi, tum maximè in Germania componi, & imprimi libros plurimis malis traditionibus & exemplis refertos: & ne non omni astu & dolo humanæ naturæ hostis Christianis laqueos tendat, multas passim diuulgari picturas & imagines non in opprobriū modo priuatarum personarum, sed & ipsius Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ contumeliā excogitatas. Ex quibus omnibus libris & picturis Christi fideles in maximos tam in fide quā in vitā, & moribus prolabuntur errores, & non solum priuata odia, scandala, & simultates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt, verum etiam seditiones, tumultus, rebelliones, schismata in regnis, prouinciis, & populis, atq; vniuersa Dei Ecclesia (nisi prouideatur) iamiam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc perniciosissimam pestem extinguendam ex supradictorum electorum & statuum concordi animo & sententia omnibus & singulis supradictis, tam Imperiali, quam hæreditario iure nobis subditis, sæpè eos dictis pœnis omnibus præcipimus & mandamus, ne quis huiusmodi famosos & pestilentes libros, seu quascunq; alias schedas, scripturas, imagines, picturas, contra orthodoxam fidem, bonos mores, & id quod sancta Romana Ecclesia hactenus obseruauit, atq; etiam inuectiuas, criminationes & ignominias contra Summum Pontificem, Sedem Apostolicam, Prælatos, Principes, Vniuersitates studiorum, & eorum facultates, honestasq; personas componere, depingere, vendere, emere, tenere, habere, aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quauis arte aut dolo audeat, aut attentet.

Quinimo sub iisdem pœnis iubemus omnibus, & singulis supradictis, & præsertim iis, qui iustitiæ ministerio præsunt, vt eiusmodi libros quoscunq; antehac impressos, vel posthac imprimendos, necnon etiam manu scriptos, cuiuscumq; sint auctoris, aut vbicunq; locorum per Sacrum Imperium, atq; etiā nostra hæreditaria regna, & Dominia inueniantur, simimiliter etiam picturas huiusmodi & imagines, nostro iussu & nomine occupent, diripiant, & publico igni comburant.

Et nihilominus huiusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum & scripturarum, & picturarum authores & inuentores, ac etiam post præsentis mandati publicationem, Impressores, emptores & venditores, qui contra iussa facere præsumpserint (si modo id legitimè constiterit) nec non eorum iura, & bona omnia & singula capiant

A *capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono, quicquid sibi libitum fuerit de illis disponant, ita quod de hoc nulli hominum tam in iudicio, quàm extra respondere sint obligati.*

Atq; vt omnis eiuscemodi, & aliorum errorum occasio tollatur, & ne aliorum scribentium venena longè lateq; diffundantur, sed præclarum imprimendi libros artificium in bonos tantum & laudabiles vsus exerceatur, ex certa nostra scientia, animoq; deliberato, ac Imperiali Regiaq; authoritate, de maturo supradictorum Electorum, & aliorum Sacri Romani Imperij statuum consilio, deliberatio-
B *ne, & vnanimi consensu volumus, & sub banni, & interdicti Imperialis, & alijs pœnis antèdictis præcipimus & iubemus, tenore præsentis edicti, quod vim inuiolabilis legis habere decernimus, ne quis de cætero Chalcographus & librorum impressor, aut alius quiuis vbilibet per Sacrum Imperium, atq; nostra prædicta Regna & Dominia constitutus, libros vllos, seu aliam quamcunq; scripturam, in quibus de sacris literis, aut fide Catholica aliquid vel minimum tractatur, non habito prius consensu, & voluntate Ordinarij loci, aut eius ad hoc substituti & deputati, aut authoritate etiam facultatis Theologicæ, alicuius propinquæ Vniuersitatis, pro prima videlicet impres-*
C *sione, alios verò cuiuscumq; rei & facultatis libros, schedas, & picturas de consensu saltem Ordinarij, aut eius ad hoc substituti, vllo pacto imprimere vel vendere, aut imprimi vel vendi facere directè vel indirectè, quoquo modo præsumat, aut attentet.*

Quod si quis cuiuscunq; sit dignitatis, gradus aut conditionis, hanc nostram mentem, decretum, statutum, legem & ordinationem in omnibus & singulis supradictis, tam Lutheranam, quam impressoriam materiam concernentibus, inuiolabilitèr obseruandam vllo pacto, aut quouis quæsito colore vel ingenio contra facere, aut
D *venire ausu temerario præsumpserit, præterquam quod illud irritũ decernimus & inane, etiam in læsa Maiestatis crimen, ac nostram & Sacram Imperij grauissimam indignationem, proscriptionisq; & banni, ac interdicti Imperialis, nec non alias sæpè dictas pœnas se ipso facto incurrisse cognoscat.*

Datum in Ciuitate nostra Imperiali VVormatia, die octaua mensis Maij. Anno Domini millesimo, quingentesimo vigesimo primo. Regnorum nostrorum Romani secundo, cæterorum verò omnium sexto.

Præclara prorsus Caroli constitutio, quam si Germaniæ Principes pensi habuissent, haud dubiè in tantas calamitates non incidissent. A

Causa discessus Roberti Markani à fœdere cum Brabãtis.

Per eosdem dies Robertus Markanus à fœdere, quod non ita pridẽ cum Brabantis pepigerat, recessit, cuius hæc causa fuisse putatur. Markanus Gubernator Bullonienfis, cum de temeratis à Principe Cymacensi occasione Domini de Hierges priuilegijs Bulloniensibus, sæpe apud Cæsarem, ipsiusque Cancellariam querelas deposuisset, videretque se oleum operamque perdere, quęrendam aliunde opem ad vindicandam iniuriam ratus, sibi Galliæ Regem reconciliandum existimauit: Quo haud difficulter impetrato, eius fretus potẽtiâ, non solum fœderi renuntiauit, sed & missis Wormatiam, vbi Cæsar Comitijs intererat, fecialibus, ipsi bellum non minus infœliciter quam temerè indixit. B

Videbat inde Cæsar quid Gallus in pectore coqueret, nec tam sibi cum Markano, quam cum eo negotium esse aduertebat: Nihilominus priusquam Gallias petat, Markani temeritatem in aliorum exẽplum compescendam iudicans, Comiti Nassouio mandat eiusce rei expeditionem.

Is igitur arcem Longiensem primùm, deinde de Massoncourt, ac tandem de Sancy capit, ac præsidiarijs non paucis laqueo strangulatis, solo æquat. Castrum quoque de Iametz aggreditur, verũ Domini de Fleurenges & Sancy Roberti filij, illud intempestâ nocte ingressi, confirmant Præsidiarios, eosque obiectâ præsertim crudeli & ignominiosâ morte, quâ Nassouius milites de Longes & Massoncourt affecisset, ad generosam magis mortem appetendam adhortantur. His & alijs erectos animos ad pugnam acuunt, arcem viriliter defendũt, donec tandem Nassouius obsidione soluta arcem de Florenges petit, quam cũm Dominus de Iametz, alter Roberti filius, fratrum exemplo animatus defenderet, à Germanis præsidiarijs clam Cæsari deuinctis, Nassouio traditus & in castrum Namurcẽse ad custodiam missus est, arce ipsa solo tenus, vt priores, euersâ. C

Roberti arces per Nassouium capiuntur & diruuntur.

Sed & Bullonium, cui Robertus præerat, contendit, ac præsidiarijs auro corruptis arcem (alioqui inexpugnabilem) occupat.

Fit Cæsari supplex.

Robertus his pressus angustijs, Francisci de Serckinghem amicissimi interuentione, sex hebdomadarum inducias à Cæsare impetrat. D

Interea varij motus Leodij suborti, quibusdam Gallo Robertoque Markano, alijs Cæsari adhærentibus; multa palam in Cæsarem vti in puerum conuitia, multa in Episcopum probra iactabantur: sed & alij, qui sibi prudentiores videbantur, grauiora longè machinabantur.

Coniurarant illi Markanum & Gallos, qui suburbanis in ædibus portæ Aurotanæ occultabantur, nauigio per priuati cuiusdam Ciuis posticum, nocte intempesta Annunciationis D. Virginis, in vrbem excipere

excipere, Episcopum Regi Galliæ tradere, Cæsareanos necare, sed
A diuinâ aliter disponente prouidentiâ, cõiuratione detectâ, Episcopus officij magis quam fratris memor, duodecim factionis duces, actis in diuersum equis, in partes distrahi fecit.

Sub hæc Comes de Brayne & Bosse, Guilhelmi quondam Markani filius, Ciuitatem patriamque patri multa debere causatus, Magistratui Concilioque Ciuitatis minaces literas pro debiti solutione assequenda scripsit. Idem fecêre & hæredes Frederici de Horn præfecti Iametz, & Domini Roberti Thetin Regis Galliæ Consiliarij, pro quibus & Rex ipse partes suas interponebat, sed contrà Cæsar datis literis, omnia quæ vel Ciuitas, vel priuati Ciues seu Gallo, seu eius adhæ-
B rentibus debere possent, iure belli fisco suo ascripta esse, seque illâ liberalitèr condonare Ciuitati rescripsit.

Lutherus VVormatiâ dimittitur cum fide publica; bellum inter Carolum V. Cæsarem, & Franciscum Galliæ Regem: Cæsar agit cum Erardo de Coadiutore Cornelio à Bergis.

CAPVT XII.

LVtherus nuper sub fide publicâ per Cæsarem datâ, Wormatiâ
C dimissus, in itinere perniciosissimo mendacio se contra fidem publicam atrocissimè vinctum, abductumque fingit & passim euulgat. Vnde ferè ad seditionem Wormatiæ ventum fuisset, nisi veritas mox luculẽter fuisset comperta. Ridebat interim ille in sinu, & Alstadium sub patrocinio Saxonis profectus, alios Vulpes meditabatur dolos. Interea Vniuersitas Louaniensis, tum sponte sua, tum per Cæsarem officij admonita, eius scripta hæreseos damnat, editis in lucem certis articulis, quos non multò post eruditissimis cõmentarijs Ruardus Tapperus magnum Vniuersitatis illius ornamentum, illustrauit. *Lutheri dolus seditiosus.*

Per eosdem dies aliud exarsit bellum inter potẽtissimos Christia-
D ni orbis Principes Franciscum Valesium Gallorum Regem, & Carolum Imperatorem, vel quia Gallus prælatum sibi in Imperio Carolum ægrè ferret, vel quia illustrandi nominis occasionẽ quæreret. Siquidem persuasum videtur quibusdam Christianis Principibus nonnisi bellis inter se gerendis immortalitatem parare posse. Protractum fuit hoc bellum trigintaocto annis, maximo fidei & religionis, totiusque Reip. Christianæ detrimento. *Origo bellica Cæsaris & Gallorum Regis.*

Et Rex quidem Franciscus eâ æstate venit in Hannoniam, captis exustisque oppidis nonnullis obscurioribus. Cæsar verò cui inter alios Erardus Præsul erat à consilijs, Valencenas petens Tornacum obsedit, quod & vltronea deditione cepit.

Leo decimus Romæ obit mense Decembri, in eius locum anno *Successio Pontificum.* 1522. mense Ianuario Roma Pontificem excipit Hadrianum Florentinum Traiectensem à Traiecto insigni Hollandiæ oppido, Cardinalem sanctorum Ioannis & Pauli, eximiâ sacrarum literarum doctrinâ, atque omni virtutum genere ornatissimum, quem Belgium primum & vltimum Pontificem Romanum hucusque habuit, estque vocatus Hadrianus sextus, nomine, quod olim in Baptismo acceperat, reseruato. A

Crescebat per id temporis in immensum, granorum precium per Patriam & vicinas Prouincias: Huic malo remedium adhibens Præsul, edicto publico per Ciuitatem & Patriæ oppida vetat, ne quis cuiuscumque status & conditionis, vel flumine, vel continenti, grana extra Patriam euehat, vel exteris diuendat, pœnâ ijs qui secus fecerint, exilij decem annorum constitutâ, amissionisque curruũ, equorum, nauium, applicandâ pro vnâ parte Præsuli, pro alterâ instaurationi Ciuitatis, tertiâ denunciatori. B

Erardus fit Cardinalis. Per idem tempus Sedis Apostolicæ Legatus à Leone decimo missus, Erardo Antistiti pileum Cardinalitium sub titulo sancti Grisogoni Brugas defert, quem Cæsar Erardi nomine precioso munere honorauit.

Aduertens verò magni referre qualem haberet Ecclesia Leodiensis Episcopum, cœpit Carolus hoc eodem tẽpore cum Erardo à Marka de Coadiutore, qui ei in Episcopatus administratione succederet, agere; erat in aula Margaretæ Brabantiæ Gubernatricis Cornelius à Bergis, vir non minori prudentia, quam vitæ integritate clarus. Hic cùm non modo Cæsari Margaretæque; sed & Erardo gratus esset, & ad regendam eam Ecclesiam maximè vtilis videretur, Erardus Capitulo Leodiensi consilium Coadiutoriæ aperit, personam cõmendat. Annuit Capitulum Cæsaris fauore, & maximè ne per affectiones & reseruationes liberâ electione, Erardo iam Cardinalitia dignitate insigniendo, fraudaretur. C

Cornelius à Bergis nominatur Coadiutor Leodiensis.

Per idem tempus Rex Galliæ Andream Foxeum cognomẽto Asperotum mittit, qui Nauarram Henrico Alebretto restitui curet: Hic negotium à Rege commissum acritèr promouens, Pampelonem etiam Hispanis eripuit. In eius vrbis arce expugnãda Ignatius Loyolææ familiæ natu minimus grauiter læsus est, quod & illi salutis, & celeberrimæ Societatis Iesu fundationis initium fuit. Suscitauerat nuper humani generis hostis Lutherũ ad Ecclesiæ euersionem, & ecce Deus ad inimici caput conterendũ, societatem illam, ex milite grauitèr vulnerato, in aciem ducit. D

Origo Societatis Iesu.

CAPVT.

A

Adrianus Pontifex scribit ad Principes Germaniæ, & imprimis Fredericum Saxoniæ Ducem contra Lutherum.

CAPVT XIII.

EOdem tempore Hadrianus Põtifex zelo fidei & religionis accensus, ad omnes ferè Germaniæ Principes scribit, monens,
B vt succrescentia Lutheri dogmata, sacris literis, Ecclesiæ & priscorum Patrũ traditionibus cõtraria, explodant; memores quãto ardore maiores eorum antiquam & orthodoxam religionem olim asseruissent, à quibus degenerare cùm ad famam turpe sit, tum verò impium foret.

Scribit singulatim doctissimam, & paternæ beneuolentiæ plenissimam Epistolam, Duci Saxoniæ Frederico, in cuius dominatu, totius incendij fax Lutherus, agebat. Cuius exemplar, vt huius Põtificis tum pietas tum eruditio, historiæ quoque huius temporis veritas clarius elucescant; placuit hoc loco totidem verbis, quibus primùm in lucem edita est, subijcere.

C

EPISTOLA HADRIANI SEXTI PONTIFICIS AD DVCEM Saxoniæ.

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. Satis & plus quàm satis sustinuimus, dilecte in Christo, si forte Dei pietas tuam animam inuisere dignetur, ac dare pœnitentiam ad cognoscendũ veritatem, vt resipisceres à diaboli laqueis, à quo captiuus detineris. Edita ãno Domini 1522. Ex 4. Con tom. pag 706. ex Colonien. editione anno 1567.

D *Nouimus te paterne monitum à fœl. rec prædecessore nostro, vt à te separares perniciem illam Christianæ religionis Martinũ Lutherum: & cùm iam toti orbi manifestæ essent scelestissimæ machinationes illius, sperauimus & te ad cor pœnitens reuersurum, Sed quoniam* expectauimus vuas, & ecce qui frustrà conflauit conflator, Esa. 5. a.
malitiæ enim tuæ non sunt consumptæ: *coëgit nos miseratio tui,* Hier. 6 g.
coëgit paternus amor, quo te & tibi subditos Saxones in Domino semper fuimus prosequuti, salutaribus & paternis monitis adhuc conuenire, vt vel tandem resipiscatis, antequàm plane in vos conueniat, quod mox subdit Propheta: Argentum reprobum vocate eos, Ibid.
quia

Galat. 3. a. quia Dominus proiecit eos. *Et quid dicemus vobis, quàm Galatis suis Paulus*: O insensati, quis vos fascinauit veritati non obedire? A
Deut. 32. a. *Currebatis bene*. Interrogate patres vestros, ac dicent vobis; maiores vestros, & annunciabunt vobis. *Quod ab ea ætate, quo vno eodemq́. tempore vixère Hadrianus Romanorum Pont. & Carolus ille Magnus Imperator, Saxonicæ fidei plantatores, ad nostra vsq́. & charissimi in Christo filij nostri Caroli tempora, aui & proaui vestri, atq. adeò Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, & per omnia obedientiæ pacifici filij: talesq́., vt non immeritò Gregorius V. natione Saxo, olim Rom. Pont. Saxoniæ* B *Ducem in Rom. Imperatoris constituerit Electorem. Quomodo ergo tam cito mutatus est color optimus*? Cur tam facilè transferimini
Thre. 4. a. ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium
G. 1. b. quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi? Quis vineam Domini
Esai. 5. a. Sabaoth tam pulchrè plantatam est demolitus? Certè extermi-
Psal. 79. b. nauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. *Sed væ illud à vobis à domesticis & amicis, à cruciatu precordiorum.*

Obsecramus te fili dilecte in Christo, leua oculos tuos in directum, C *& vide vbi sis prostratus. Considera quantum Ecclesiæ Christi, tot malis vndiq́. circumuallatæ ac pene oppressæ, pro operá quá illi subuenire debueras, cladem insuper intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus Principes Reip. Christianæ & in mutuam armati perniciem, cruentissimis inter se odijs confictantur: & in fraterna viscera ferrum stringunt, vt vix Ethnici inter se crudelius. An hæc ita tibi visa sunt non satis grauia, nisi contritionem induceres super contritionem nutriens ac fouens serpentem illum in sinu tuo, qui veneno linguæ suæ* D *Ecclesiam & terras infecit adeo, vt nunc peruenerit gladius etiam vsq́. ad animam. Quanto autem pluris est anima, quam corpus: tanto grauius est prædictis omnibus horrendum illud & plusquam tartareum venenum, quo hæresum ac schismatum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntq́.*

Ita tibi debemus omnes, quod nunc passim ab vnitate matris Ecclesiæ recedatur: Quod auertatur vulgus indoctum, ac bis mille præstigijs ac fascinationibus retrahatur à fide quàm suxit ab vbere materno: Quod Basilicæ sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus; sacerdotes.

A cerdotes sine debitâ reuerētiâ, & sine Christo deniq; Christiani: quòd sacramenta fidei, non sacra censeantur: quòd sanctuarium Christi, sanctum esse negetur: quòd dies festi festiuis frustrentur solemnijs: quòd moriantur homines in peccatis suis, rapiantur animae ad tribunal terrificū, nec pœnitētiâ reconciliati, nec sacra cōmunione muniti: quòd pulcherrimus ille tabernaculi ordo cōfusus sit, & pro Christiana pace ac tranquillitate ad rebellionem, ad rapinas, ad caedes, ad incēdia, cum magno ac manifesto Christianae Reip. discrimine, veluti classico passim excitati. Pro quibus egregijs tuis in Ecclesiam Christi meritis, quo te praemio, imo quo non supplicio dignum censebimus?

B At dices forte, serpens me decepit. Dignam certe recepisti mercedē, qui illum nutriuisti in sinu tuo. Sed itane stultus es ac sine corde, vt in eis maximè rebus, in quibus errare, damnari est: vni homuncioni coopertopeccatis, quàm tot sanctiss. ab initio patribus, qui in lege Dei meditati sunt die ac nocte: & quàm tot Vniuersalibus Concilijs, aduersus quae impudens os illud veluti sepulchrum patens, se aperire non erubescit: sanctae deniq; & Catholicae Ecclesiae, cuius ritum, consuetudinem & decreta, à tēporibus Apostolorū ad nos vsq; inuiolabiliter obseruata, vnus iste sacrilega temeritate dānare praesumit, plus credere potueris? O caecam dementiam, ac plusquā Iudaicam caecitatem.

Antiqua & vsitata haereticorum versutia sacram literarum male intellectu errores suos palliare.

C At fortassis hoc tibi imposuit, quod veterator ille Martinus & eius sequaces, de capitulis scripturarum visi sunt sua confirmare. Et quis tandem haereticorum ita non fecit? Annon hae sunt veteris serpentis astutiae, qui hâc veluti escâ obducto hamo, miseris animabus mille technis & versutijs semper est insidiatus, quiq;, quo angularem infringeret verae fidei lapidem, ac Christianam scinderet vnitatem, in scripturarum agrum, suum seminare semen & peruersam scripturarum intelligentiam, iampridem est aggressus? Cum itaq; maxima semper pars Ecclesiarum, imperita turba sit, & vix vnus reperiatur aut

D alter, qui spiritualibus oculis de scripturarum intelligentia dignè valeat iudicare: si quidem librum signatum legimus, quem solus Leo de tribu Iuda dignatus est aperire, ac soluere signacula eius: quae tandem est ista diabolica excaecatio vni carnali homuncioni, semper eructanti crapulam & potum, quam reliquo orbi vniuerso, quam tot spiritualibus patribus, quorum voluntas semper fuit in lege Domini, qui vitae sanctimoniâ, ostensione spiritus, ac virtute, glorioso deniq; martyrio suam doctrinam comprobauerunt, in scripturarum intelligentia plus te fidei habere potuisse? *Apoc. 5.*

Nn O ca-

O cæcitatem nouam & inauditam. Vnus Apostata tibi potuit persuadere, fefellisse priores vniuersos, errare posteros, & in solum se & quos decepit peruenisse regnũ Dei, peruenisse totas miserationum Dei diuitias, ac gratiam vniuersitatis? & quid non dicimus cum propheta: Heu, heu, Domine: ergo ne decepisti populum tuum? *Quin potius,* cur non deuitatis *(secundum Apostolicum præceptum)* quæstionibus ac pugnis verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malę, conflictationes hominum mente corruptorum, & subuertunt corda audientium, ex operibus suis, *iuxta Dominicam designationem*, studuistis cognoscere filium *profanum istum, qui ad* vos venit primum in vestimentis ouium, *lupus intrinsecus rapacissimus? Siquidem non ex folijs, non ex floribus, sed* ex fructibus arbor cognoscenda erat, A

Hier. 4. 1. Timo 6.

Math. 7.

B

Lutheri furor & immanis audacia.

An non manifestissimi sunt nequissimi fructus eius? Siquidem sacrilegus hic aduersus Deum, imagines sacras, atq; adeo ipsam crucẽ Christi, sceleratis manibus confringere, & pollutis conculcare pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furore impio temerariè debacchans non desinit laicos ad lauandas sibi in eorum sanguine manus, sedulo concitare: Ecclesiam Christi parricidalibus armis oppugnans, hoc agit assiduo, vt suffocentur homines in peccatis suis: hoc vnum elaborat, ne diuina misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum remedia efficacia esse voluit, vulneratos in Ecclesia sua curet. Ita enim ea aut sustulit vniuersa, aut hæreseos suæ pestifero infecit veneno; vt toxicum magis requirat, quam animarum medicinas. Præcepit suis, ne indignanti Deo quis satisfaciat: ne ieiunijs, orationibus, lamentationibus peccata redimat: ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi à sacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis nostris. Vota docet non reddere Domino Deo suo. Et cum ipse sit Apostata, ac professionis suæ desertor, vt plurimos sui faciat similes, sancta illa Deo vasa polluere non veretur, consecratasq; Christo Virgines, & vitam monasticam professas, extrahere à Monasterijs suis, & mundo, immo Diabolo quem semel abiurauerunt, reddere. Quod in veteri lege in vmbraticis sacerdotibus Dominus non tulit, quod ethnici in idolorum suorum flaminibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiam vilissimis copulat meretricibus. Sanctos Patres illos, quorum vita & doctrina illustrauit vniuersum mundum, non solum debito honore non prosequitur, sed multo

C

Lutheri præcepta qualia.

D

quàm

A *quàm Cain scelestius despicit, deridet, contemnit, insectatur. Sacrosanctis omnibus vniuersalibus Concilijs impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahit: libertatis specie, licentiosam quandam vitam, nullis constrictam legibus ac vere ferinam, inducere conatur. Vnde & exlex homo, contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis vesaniam, vt sanctissimorum patrum decreta & Ecclesiasticos canones igne publico concremare non formidarit. Et breuiter Christianam veritatem, omnem rerum Ordinem, pulcherrimam deniq. Ecclesiæ faciem, à Christo ab Apostolis, Apostolicisq. viris ac sanctissimis Patribus ab initio constitutam,* Lutherus Conciliis detrahit.
B *vnus hic post tot centenos annos discindere, inuertere ac deformare molitur.*

Quòd si nondum satis etiam internoscis, de Christiano magisterio, an de Antichristi spiritu ista proficiscantur: si ita fascinauit te præstigiator ille vt credere possis vnum hunc perfidissimum apostatam, veluti alterum Helisæum habere duplicem spiritum Haliæ, aut alterum esse (quem se iactitat) Danielem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia scripturarum maior, quàm in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisq. viris, quàm in sacrosancta Ecclesia Catholica, quid
C *est te vno cæcius?*

Aut si iam ex fructibus arborem cognoscens, in errore persistis tamen, quid te miserius? Sed esto: transfiguratus sit coram te Satanas ille in angelum lucis, *& quæ manifesta sunt opera carnis ac Diabolica, spiritus esse & Christi opera, venenatá suá facūdiá persuadere potuerit: Nunquid non vbiq. vel hoc ipso prodidit, cuiusnam spiritus sit quòd omnis eius sermo amarus est, virulentus, arrogans ac maledicentissimus, nusquam non scatens conuitijs, blasphemijs, ac scommatibus plusquam venenatis, aduersus omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudinis ac benignitatis officium? Nunquid ita docuit* 2. Corint. 11. Qualis Lutheri sermo.
D *Paulus, cuius se iactitat spiritum habere, cum nulla eius extet Epistola, quæ non pacem & vnitatem, ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos suos hortatur in Domino, vt in* charitate fraternitatis se diligant, inuicem sectentur quæ sunt pacis, & quæ ædificationis custodiant? *Corinthijs an non testatur, se docere in Ecclesijs,* Deum non dissensionis, sed pacis Deum esse? *breuiter nunquid non vbiq. clamat, vbiq. docet Euangelica illa tuba, vt digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine cum patiētiá supportātes inuicē in charitate,* solliciti seruare Vnitatē spiritus in Rom. 12. c. 1. Corin h. 14. g.

Gal 6. vinculo pacis, vtque deponamus oẽm iram, indignationẽ, mali- A
Ephe 4. tiam, blasphemiam, turpem sermonem? *Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blasphemiã, inflationem, iactationẽ, quæ ita huic peculiaria sunt, vt illa Paulo ac illius discipulis vniuersis, qui mitis est ac humilis corde: non Paulini, non Christiani, sed Diabolici spiritus esse certissima indicia, vel cæco non clarissime appareat?* Ex verbis illius quomodo non intellexisti, *Christũ in corde suo, an vero Antichristum haberet, secundũ quod ipsa veritas in Euãgelio ayt: progenies viperarũ quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?* De abundantia enim cordis os loquitur. *Et cum scriptũ sit, quod* maledici regnũ Dei non possidebũt: *Item cum in Euangelio dicat Dominus.* Quicumq; dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: Qui autẽ dixerit, fatue, reus erit Iehennæ incendio: *illũne esse Antichristi Apostolum, cuiquam obscurum esse poterit? Qui non modo sacerdotes Dei, sed & Principem sacerdotum Petri successorem, Iesu Christi in terris vicarium, tam nefandis infamibusq́, nominibus, tam inauditis contumelijs, conuitijs, ac blasphemijs, nusquam non lacerat, discerpit, & insectatur, vt ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures castæ. Qui Apostolicam cathedram, in qua præsedit caput Apostolorum Petrus, cui præfuerunt tot sancti Pontifices, quam Ecclesiam principalem, vnde sit exorta vnitas sacerdotalis, sanctus ille & gloriosus martir Cyprianus non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore Cathedram pestilentiæ, Antichristianam, Diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas, quæ tam multos & doctissimos, sanctissimosq́, viros, tam egregias in Ecclesiam Dei columnas nobis protulerunt, impudicâ linguâ sua, lupanariâ, Sodomas & Gomorrhas vbiq́, vocare non verecundatur: Qui non satis habet omnipotentis Dei sacerdotes probris omnibus, conuitijs, contumelijs, ac blasphemijs horrendis & inauditis, nũquam non publicè ac priuatim insectari, quibusuis canibus viliores facere, nisi etiam laicos concitet ad lauandas sibi manus in sanguine ipsorum.*

[Marginal notes: Col 3. — Lutherus ex sermone cognosci potuit valde perfidus. — Matt. 3. (beside "sitis mali") — Matthei 5. (beside "gelio dicat Dominus") — Lutheri in Pont. blasphemia. — B, C, D section letters in right margin]

Cum tamen quanto honore haberi velit sacerdotes suos, maximè autem Principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est dicens: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, iudicum intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus

Deut 17.

Deus,

Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudi-
A cem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis qui iudicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistrã. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tẽpore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malũ de Israël: cũctusq; populus audiẽs timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. *Et Samuel cùm sperneretur à filijs Israel, an non dicit Dominus*: non
B enim te spreuerũt, sed me, ne regnem super eos: *manifestè ostendens, inuisibilem se cõtemni, cum visibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moses murmuranti aduersus se populo respondit*: non aduersus me murmurastis, sed aduersus Dominum Deum vestrũ. *Quod si Leuiticos illos sacerdotes tanta honoris prærogatiua præcellere voluerit Dominus, qui exẽplari tantum ac vmbræ deseruiebant cælestium, in vmbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia consummantes: quo tandem honoris loco eos haberi voluit, quibus tradidit claues regni cælorum? tantamq́ tribuit potestatem, vt* quæ ligarẽt super terrã, ligarentur & in cœlis: & quæ soluerent super terrã,
C soluta essent & in cœlis: vtque quorũ ipsi dimitterẽt peccata, dimissa forẽt: quorũ retinerẽt forent & retẽta? *Qui non sanguinem hircorũ aut vitulorum, sed Hostiã viuã, sanctã, immaculatã, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo, ac manibus tractant, & breuiter sacramẽta omnia, quibus hominibus vita salusq́ tribuitur animarũ, suis perficiunt orationibus. Quanto, inquam, honore hos præcellere voluerit Dominus, quis tandem dubitabit, quod nec ipse tacuit, in Euangelio, cùm dicit ad eos*: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum
D qui misit me? *Et quid consequitur? Quod in eundem Christum blasphemus esset & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphemat aut maledicit.*

1. Reg 8.
Exod. 16.
Matt. 16.
Luc. 10.

An non hoc primum mandatum in retributione, Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram? qui autem maledicit patri aut matri, morte moriatur. *Nunquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regenerauerunt, per quos Christiani sumus, qui*

Exo 20.
Deut. 5.

nobis peccata dimittunt, qui cælestibus nos pascunt sacramentis? A

Quid si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & parentes? nunquid propterea eos non honorare, aut eis maledicere licebit? Nunquid non & Iudas erat inter eos, quos Dominus misit ante faciẽ suam,
Luc 10. *& ad quos dicebat:* Quicunque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo aut ciuitate excutite puluerem de pedibus vestris, Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quam illi
Matth. 10. ciuitati. *An non præcepit ita Apostolus*, Obedite præpositis vestris, & subiacete eis? *Quod si malis & peccatoribus non sit obediendum, quibus tandem? Quoniam* si dixerimus, peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *Ouis es* B
Hebr. 13.
1. Ioan. 1. *noli discutere pastorem: Noli te iudicem Dei constituere & Christi.*
Matth. 23. *An non ita præcepit Dominus in Euangelio, dicens:* Super cathedram Mosis sederunt scribæ & pharisæi: omnia quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: Si quæ autem fecerint male, facere nolite: *manifeste significans, habere eos dignitatem, tametsi vita essent perdita. Nunquid idem Dominus, cum postea tempore passionis alapam accepisset à seruo sacerdotis, dicente sibi:* Sic respondens Pontifici? *aduersus Pontificem quidquam dixit contumeliose? quin magis innocentiam suam asserens & ostendens*, Si male *inquit*, loquutus sum, exprobra de malo: sin bene, quid me cædis? *An non* C
Ioan. 18. *& Paulus, cum cæderetur in Concilio iussu Ananiæ, diceretq; ad eum,*
Act. 24. percutiet te Deus paries dealbate: Et tu sedens iudicas me secũdum legem, & contra legem iubes me percuti: *Audiens ab adstantibus: Sic insimulas sacerdotem Dei, maledicendo ipsum? tamen inane nomen & vmbram quandam sacerdotis cogitans, expauit;* Nesciebam, *inquit*, fratres, quia Princeps est sacerdotum. *Scriptum*
Exod. 22. *est enim:* Principi populi tui non maledices.

Quo magis miramur, quod ex istis diabolici spiritus operibus veluti fructibus nequissimis arborem pessimam nondum cognouistis. Et quis tandem est ita hebes animo, vt non videat quo nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cùm vt quisq; est facinorosissimus, desperatissimus latro aut homicida, sub istius vexillis ac signis conueniant? Ecclesiam iam Christi parricidalibus armis ac sacrilegis manibus, non clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca, templa & monasteria exurunt & profanant: Christo dicatas virgines, Sacerdotes Christi & monachos crudelissime persequuntur, Ecclesiarum bona D
diripiunt:

diripiunt: & breuiter, rapinis, latrocinijs, cædibus ac incendijs con-
A *fundunt vniuersa: excæcante nimirum eos iusto Dei iudicio, & in insaniam manifestam erumpere permittente, vt neminem iam latere possint scelestissimæ machinationes istius.*

Atq́, hi qui pestifera contagione ipsius infectos sese nunc tandem cognouerunt schismatico errore deposito, ac hæretico furore deserto, vnitatis ac veritatis domicilium fidei sanitate repetunt. Inter quos, dilectæ nobis in Christo Iesu, cum & te non ex postremis reuersurum ad salutarem matris sinum sperassemus, quem reuertentem libenter & obuijs excepissemus manibus: bona spe tandem nostra frustrati, vi-
B *demus supra petram indurauisse te faciem tuam: videmus perniciem illam animarum Lutherum sub tuo patrocinio latitantem, suum adhuc virus longe lateq́; spargere: Sed quoniam adhuc* potens est Dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, *antequam egrediatur vt ignis indignatio eius, & succendatur, nec sit qui extinguat: ideo te fili dilecte in Christo obsecramus per viscera nostri redemptoris Domini nostri Iesu Christi, per Christianam vnitatem, per patriæ charitatem, per tuam deniq́; ipsius tuorumq́; salutem, miserere Ecclesiæ Christi, & tot iam malorum procellis vndiq́; exagitatæ ac pene oppressæ tua maxime culpa, aliquando fer opem: mi-* Matth. 3.
C *serere patriæ nostræ, quæ sincere olim fidei, eximiæ religionis, sanctæ sub iugo Domini ac religiosæ obedientiæ insigni præcellens gloria, perniciem istam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicum hostē Martinum, in suis se peperisse ac fouisse visceribus, nunc erubescit. Miserere deniq́; tui ipsius, tuorumq́; miserere seductorum Saxonū, quos nisi resipiscatis, & quidem cito, manet præsens & certa vltio diuina, quam neq́; in hoc sæculo effugietis, neq́; in futuro.* Hæc dicit Dominus Deus: Audi popule stulte, audi Princeps qui non habes cor: qui habetis oculos, & non videtis: aures & non auditis: me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis? nunquid Hier. 5. Ioan. 5.
D non audistis, quæ fecerim in diebus antiquis?

Legite scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, & inuenietis, quàm grauis semper fuerit, & quàm terribilis diuina vindicta in illos qui in populo Dei schismata concitauerunt. Nunquid non legistis horribilem diuinā vltionem aduersus Dathan & Abiron, *quod multitudinem aduersus Mosen cōcitauissent,* quos dehiscens sub pedibus terra, & aperiens os suum, deglutiuit, & omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita vt descenderent viuentes Num. 16.

in infernum? *Et aduersus* Core, *quem eandem ob causam cum* ducentis & quinquaginta viris cœlestis flamma deuorauit. *Quòd si ob durius imperium fortassis, aut quorundam pastorum seu ignauiã,*
4. Reg 17. *seu malitiam, schismata excitanda putatis: nunquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse Dominum aduersus* decem tribus filiorum Israel, & in omne semen eorum, vt dimoueret eos, & tradiderit in direptionem, donec proiiceret eos à facie sua? *Ob*
3. Reg. 12. *quã tandem culpã, nisi quod ob durius imperiũ Salomonis & imprudẽ-*
1. Reg. 15. *tius arrogãtiusq; responsum Roboam Regis Hierusalem, sciße fuerũt à tribu Iuda & Beniamin? Quam præsens semper fuerit Dominus*
2. Paral. 26. *vindex sacerdotibus suis, an non* Saul *ab regio abiectus honore, &* Ozias Rex Iuda percussus lepra, *propterea quòd quæ sacerdotum erant, contra sacerdotes Domini sunt ausi vsurpare, sufficienti vobis potuerunt esse argumento? Et breuiter: An non omnes testantur historiæ, vniuersos vltrice Domini manu infœlici perijsse exitu, qui in Christos Domini sacrilegas manus inijcere non formidauerunt? Contra autem, fœlicia omnia & longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt? Moueant ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectandum qui venerabilem Dei chorum, in manus tentatis tradere profanas.*

Num. 16. *Proinde quod Dominus per Mosen præcepit vniuerso populo Israël, vt* separarentur à tabernaculis Core, Dathan & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne inuoluerentur in peccatis eorum: *Hoc & vobis, præcipuè autem tibi dilecte fili, eiusdem Domini nostri auctoritate præcipimus & obsecramus in Christo Iesu, vt separemini à Martino Luthero, auferatis à vobis petram illam scandali, neq; tangatis quod illius est, ne & vos diuina vltio inuoluat subito in peccatis illius.* Expurgate *quamprimum*
1. Corint. 5. *mum* Fermentum, *quod reliquam fidei vestræ massam corrumpit,* vt sitis noua cõspersio, nouaque creatura.

Non dedigneris fili dilecte Paulum imitari, quem sicut vicisti in Ecclesia Dei persecutione, tam grauem animarum perniciem sub tuo nutriens patrocinio: ita reuersus ad cor, effice vt omnes intelligant tuam conuersionem: vtq; qui per te sunt scandalizati, in te rursus glorificent Deum.

Maxime autem hoc præsta quamprimum, vt impurum os illud obstruatur, vt capuletur blasphema lingua, quæ contra Deum ac sanctos eius loqui non cessat, & virus suum vndiq; spargit. Et vt propheticis

A *pheticis vos verbis admoneamus*, State super vias, & videte ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea & inuenietis refrigerium animabus vestris. State, *inquam*, & doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, per quam ambulauerunt Patres vestri, *quam demonstrauerunt tot myriades Martyrum, docueruntq́ tot millia Confessorum, & ambulate in ea.* Hier. 6. Hebr. 13.

Quod si à vobis impetrauerimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum Angelis de peccatore pœnitentiam agente, Luc. 15.
B & perditam ac rursus inuentam ouem humeris nostris ad ouile *Domini gaudentes reportabimus, paternaq́ pietate quantum in nobis fuerit, stolam vobis pristinam restituemus. Quod si dixeritis, non ambulabimus: & paternè salubriterq́ vos monenti respondebitis, non audiemus.* Ideo audite gentes; dicit Dominus, & cognoscite congregationes, quanta ego faciam eis. Hier. 6.

Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt.

Sed & hoc tibi denunciamus in virtute omnipotentis Dei, &
C *Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris Vicarius sumus, nec te in præsenti sæculo hoc laturum impune, & in futuro æterni te ignis expectare incendium.*

Viuunt vna Pontifex Hadrianus & religiosissimus Imperator Carolus, meus charissimus in Christo filius & alumnus: cuius tu Edictum verè Christianum aduersus Lutheranam perfidiam, & quam talem decebat Imperatorem, non sine graui offensa ac vilipensione Cæsareæ Maiestatis, violare non timuisti. Non committemus, vt quos olim cum Magno Carolo Hadrianus Pontifex in Christo renuerunt, nunc Hadrianus Pontifex & Imperator Caro-
D *lus sub schismatico ac hæretico tyranno, hæresum ac schismatum sinamus interire contagione. Quare reuertimini ad cor, & resipiscite, tu tuiq́ miserere seducti Saxones, nisi vtrumq́ gladium, Apostolicum simul & Cæsareum, olim velitis experiri.*

Scripta Romæ Anno Domini M. D. XXII.
HADRIANVS SEXTVS.

Per eosdem dies Henricus eius nominis octauus Angliæ Rex, eodem zelo ardens, magna cum omnium admiratione, doctè solidèque A scripsit in Lutherum, eo nomine à Pontifice, & amplissimo Cardinalium Senatu, Catholicæ fidei defensor tunc appellatus.

Hoc audito Lutherus omnis pudoris & modestiæ oblitus, libro pestilentissimo insolentissimè in eum inuectus est, vtque eius eleuet auctoritatem, non solum Ecclesiæ Henricianæ insultat, sed & omnibus Papistis, Thomistis, antiquis Patribus, ipsismet (quæ fuit eius animi impotentia) Angelis bonis & malis.

1523. Ano 1523. mense Mayo, habitis Leodij Comitijs, actum imprimis vt edictum Cæsaris contra Lutherum & Lutheranos, non solum per Ciuitatem, sed & alia Patriæ oppida publicetur, vt Curia Officialis, B cæteraque Patriæ tribunalia ab abusibus repurgentur, vt arces munitionesque Patriæ contra hostium incursus instaurentur. Et quidem edictum mox contra Officiales, tum Leodij, tum per omnes Patriæ regiones publicatum fuit: alia duo, longâ consultatione habitâ, per varias causas in aliud tempus reiecta. Inter alias, operum instaurationem retardauit insolitum gelu, quod mense Iunio circa festum Ioannis exortum, Frumenta, Legumina, Vina, cæterasque terræ fruges corrupit, & ne quid solatij hoc anno restaret in Nouẽbrem mensem vsque perdurans, omne semen infrugiferũ reddidit, vsque adeò vt insequente anno verno tempore, hordeũ, quo, præter Patriæ morem, Frumenti loco homines vescerentur, seminandum fuerit. C

Duo propter Hæresim Bruxellis exuruntur.

Edictum Caroli cõtra Lutheranos cœpit per hos dies nouo exemplo Bruxellæ executioni demandari, duobus isthic Lutheranæ sectæ exustis.

Carolus Borboniæ Dux acceptâ à Gallorũ Rege iniuriâ, ad Carolũ Imperatorem cum aliquot Galliæ proceribus defecit, magno, vt statim patebit, Regis incommodo.

Successio Pontificum.

Decimo octauo Calend Octobris, Adrianus Pontifex Ecclesiasticis Sacramentis religiosè acceptis Naturæ concessit: præfuit annum vnum, menses octo, dies sex, vir dignus qui Pontificatui pluribus annis præsedisset, in eius locũ successit Clemẽs 7. è familia Medicea. D

Erardus resignat Episcopatum Carnotensem: secta Lutheranorum in multas diuiditur: Rex Franciæ à Carolo Cæsare capitur.

CAPVT XIIII.

1524. Rebus in Gallia Flandriaque per militem Cæsareum Gallumque turbatis, Erardus rebus suis consulens, anno salutis 1524. Episcopatum Carnotensem, quem à Rege Galliæ, quum illi

primo.

primo studeret, acceperat, Reuerendissimo Domino Guillardo Tor-
A nacensi Episcopo benè de Ecclesia merito, sub pensione quatuor millium & quingentorum Florenorum quotannis sibi soluendâ resignauit.

Ineunte quadragesima Leodij diploma Pontificium promulgari iubet, quo Clemens VII. plenariam peccatorum remissionem ijs omnibus indulsit, qui contritione & peccatorum suorum sacerdoti facta confessione, nec non triduano ieiunio præparati, sacram communionem perciperent, oraturi pro Lutheranorum conuersione, concordiâ Principum Christianorum, & fœlici Pontificatus sui successu. *Oratio pro cõuersione Lutheranorum.*

B Borbonius, quem paulò ante ad Cæsarem defecisse diximus, fit Cæsareani ductor exercitus: Igitur in Italiam contendentem sequitur Rex Gallus, vbi Papiam infœliciter per aliquot menses obsidet.

Per hoc tempus cœpit secta Lutheranorum diuidi in Zuinglianos, qui tropum in verbis sacramenti Eucharistiæ inducunt: Carolstadianos, qui particulam (Hoc) in verbis Cœnæ Christum ipsum mensæ assidentem monstrare dicunt, quam opinionem amplexantur & Anabaptistæ, qui *In, cum, vel sub pane*, corpus Christi esse asserunt. *Zuinglius & Carolstadius discedunt à Luthero.*

Edidit & hoc tempore Lutherus libellum Germanicum seditiosissimum de mercaturis & fœnore, in quo mirum dictu qualiter Principes proscindat, & apud rusticum vulgus, cui scripta sua dirigit, contemptui habeat.

C Ineunte Autumno cœpit aduersus Comitem Luphum Sueuum, per occasionem huiusmodi librorum Germanicorũ, rusticorum bellum, contra Clerum Principes, & Magistratus longè perniciosum, quod deinde serpsit ferè per totam Germaniam, Alsatiam, & Sueuiam. *Bellum rusticorum contra Principes Germaniæ.*

Nouembris 16. cum precium annonæ supra modum excresceret, volens Præsul pistorum sordibus fraudibusque modum ponere, edicto publico præscribit panibus venalibus pondus, vtque quisque suis panibus notam propriam imponant edicit, pœnâ positâ amissionis panum, & vnius Floreni aurei, toties quoties mandatum transgressi fuerint.

D Anno insequente 1525. vigesima quinta Ianuarij, & cereuisiæ coctoribus ex eadem occasione leges edicit, mensuram illiusque precium præscribit, plures honoratos Ciues nominans & in tutelam suã seu saluam guardiam, quam vocant, recipiens, qui cereuisiæ coctorum officinas, & Ciuitatis suburbiorumque tabernas visitent, videantque an edicto paruerint, pœnâ ijs statutâ qui vasa & pocula patefacere & ostendere noluerint, quæ rebellibus & saluæ guardiæ infractoribus infligi solita est. 1525.

Eodem anno paulò antè Dominicam palmarum, Geldri patriam Leodiensem & Namurcensem ingressi, vt in Galliam se conferrẽt, Namurcenses superbo & elato animo in Geldros conspirant, insæ-

uiunt, verum à Geldris strennuè propulsati, multisque ex suis cæsis, ac interfectis, quo maiori imminenti periculo sibi prospicerent, depositis, abiectisque calceis in fugam turpem sese coniecerunt, vnde vox de vulgo concepta, quæ etiam num durat, *La iournee des sauattes*, id est, dies solearum abiectarum. A

Erardus recōciliatur Trudonensibus. Fuerat Erardus ab aliquot annis Trudonensibus non absque causa offensus, hos tandem interuentu Domini Philippi à Reuesteyn, aliorumque Procerum & Baronum in gratiam receperat: Igitur vt omnem animo simultatem deposuisse populo Trudonensi ostenderet; hoc anno illuc cum dictis, alijsque Principibus, Dominica festum D. Lamberti insequente, proficiscitur & vicissim magna beneuolentiæ significatione excipitur, preciosisque muneribus, ipse, cæterique Principes honorantur. B

Strages Gallorum apud Papiam. Galliarum Rex cum iam in quartum mensem frustra oppugnasset Papiam, nouis Cæsarijs copijs superuenientibus, prælio decertare coactus fuit, sed nobilissimis quibusque Gallorum Ducibus & proceribus interfectis, inter quos fuit & Dominus de Florenges filius Roberti à Marka, Rex ipse acriter pugnans viuus in potestatem hostium venit. Ea victoria Hispanis & Germanis effusius lætandi materiam præbuit, quod in diem natalem Caroli Cæsaris victoris, qui est D. Mathiæ sacer incidisset. Aduentante æstate Gallus captiuus portu Genuensi soluit Hispanias versus accito sibi itineris Comite Carolo Lanoio, qui ea calamitate cōsternatum eius animum, iniecta meliori spe, nitebatur recreare. Vbi in Hispaniam ventum est, Cæsar initio illum suum in conspectum venire noluit: quod Regem adeò malè habuit, spe iam quasi omni deiectum, vt in morbum periculosissimū inciderit, qui & supremum diem ei allaturus videbatur nj statim Cæsar humanissimus liberali eum colloquio solatus fuisset, seque illum propediem dimissurum recepisset. Quocirca confirmatâ Regis valetudine, propositæ sunt conditiones pacis, quæ Francis graues visæ, sed vt tempora illa postulabant, tum quidem ferendæ: Iis igitur acceptis, Rex duobus filijs natu maioribus datis obsidibus, redit in Galliam. Huius Regiæ calamitatis annum numerali disticho pulchrè expressit doctissimus Pascasius Berselius Cœnobij S. Laurentij prope Leodium religiosus. C D

Gallus à Cæsare dimittitur.

VerIs honor perIIt, qVId CandIda LILIa MarCent?
Pro ZephIro Borean GaLLICVs orbIs habet.

CAPVT

A

Instituit processionem & supplicationem festi Translationis S. Lamberti; nundinas quoq; & lustrationem Ciuium armatorum: erigit sibi monumentum: iubet mandari executioni Edictum Caroli contra hæreticos.

CAPVT XV.

B FEstum Translationis B. Lamberti Erardus iam pridem decorare meditatus, obiectis sibi à quibusdam Canonicis multis remoris, hoc demum anno 1526. communi Canonicorum assensu piam hanc suam voluntatem exequutus est, ordinatâ ad id solemni missâ & supplicatione, ad quam imprimis Ciuitatis & suburbiorum Prælatos, Canonicorum Collegia, religiosorum conuentus, Parochiarum rectores, denique Magistratum, Scabinos, trigintaduûm viros, Iuratos, Commissarios, Opificum collegia, Ciuium societates, propositâ singulis mercede, non inuitat tantum; sed etiam acceptâ fide ad eam frequentandam celebrandamque obstringit: Prælatos quoque per Diœcesim dispersos, ad hanc supplicationem cohonestandam ornādamque, per literas quotannis aduocari mandat. Vtque ad diei huius decus magnificentiamque nihil deesset, Ciuium armatorum lustrationem instituit, nundinas denique publicas, quibus totis tribus septimanis, octo nimirum ante ipsum festum, totâ festi octauâ, & octo post illud, exteris aduenisque cuiuscumque generis, exceptis Patriæ inimicis, & propter demerita sua exulantibus, merces Leodium liberè inferre & vendere, obæratis quoque Ciuitatem peragrare commorarique impunè liceat. 1526.

C

Maij septima foro piscium leges imposuit, vt pisces exotici antequam venum exponantur, lustrentur, ne quis ex corruptorum piscium esu noxam contrahat: vt nemo à mercatoribus exteris pisces emat, nisi toto matutino tempore ad meridiem vsque Ciuibus venales expositi fuerint, pœnâ trium Florenorum aureorum in præuaricatores constitutâ.

D

Maij 28. piæ Societati Capuccenorum initium dedit frater Mathæus à Bassa nobili Vmbrorum familia ad Mardam fluuium, qui in Cœnobio montis Forentij apud mōtem Feltriū in Vmbria sumpsit vestem diui Francisci colore subcinericio, approbante hunc ordinem Clemente 7. authēticis tabulis & literis quinto kalendas Iunias eiusdem anni, de qua re quidam sic scripsit.

Ecce Capucceni Mathæus nominis auctor
Seraphici lumen suscitat ipse foci.

Oo 3 Huic

Huic ordini & Sodalitati multa priuilegia Paulus 3. irrogauit, quæ deinceps à Pio 4. postridie kalendas Aprilis anno 1560. firmata sunt. In hac monasticâ professione nominis fit mutatio & veluti nouis hominibus noua induuntur nomina, attamen mutato nomine, retinetur familia & agnationis cognomen. A

Per hos dies quale Lutherus Euangelium in Orbem inuexerit sectatores eius vitâ suâ prodiderunt, Andreas Carolstadius primus sacerdotũ huius sæculi vxorem ducit. Hunc statim innumeri per Germaniam (proh dolor) tum monachi tum monachæ sequuntur, suas quoque Lutherus ipse Euangelista celebrat nuptias, iunctâ sibi sanctimoniali.

Cum toto Episcopatus tempore Erardus operibus vel nouis extruendis vel veteribus instaurandis intentus fuisset, monumenti quoque sibi condendi, nouissima præ oculis habens, non immemor esse B
1527. voluit. Igitur anno salutis nostræ 1527. æreum auro elaboratum, varijs sculpturis insigne, vt precio, sic & significatione notabile, sibi fieri curauit; visitur ipso chori Cathedralis medio virtutum iconibus ad latera adiunctis, ac duabus figuris elegãtissimè superpositis, vnâ ipsius Erardi in genua manibus iunctis prouoluti Cœlum spectantis, alterâ mortis, digito ipsum compellantis, non ipsi Erardo tantum quo ad vixit, sed & spectantibus omnibus, viuam & salutarem instantis mortis futuræque vitæ ad quam nobis continuis virtutum exercitijs aspirandum est, memoriam ingerens. Quanquam Sleydanus Lutheri sectator huius æui historicus, in suis pestiferis commentarijs Erardũ idcirco vanæ ab hominibus quæsitæ gloriæ insimulet: Sed aliud Sleydanum pungebat, nempe quod Præsul acerrimus sui temporis fidei adsertor, defensor & propugnator, fæuerius quam is vellet in hæreticos inquireret & animaduerteret: quod nec ipse in eisdem Commentarijs, celare potuit, dum de eo scribit: *Mortuus etiam fuit paulo ante Erardus Markianus Cardinalis Episcopus Leodinus, quo vix alius doctrinæ causa plures afflixit*, doctrinæ scilicet nouæ & lutheranæ. C

Sleydanus hæreticus Erardũ calumniatur.

Cum aliquoties in Comitijs patriæ actum fuisset de arcibus patriæ instaurandis; mense Aprili in Conuentu patriæ, in id opus 12000. florenorũ per regiones patriæ cõtinuis sex annis colligẽda cõcedũtur. D

Maij quinta Dux Borbonius Cæsareani ductor exercitus, dum Florentiam Franco fauentem inuadere parat, illique confœderati Pontifex, Veneti, alijque Itali, præcluso itinere obsistunt, conuerso agmine Romam inuadit, cumque ad casam muro coniunctam schalas adponi iubet, crassiore glande traiectus in limine execrabilis victoriæ suæ occubuit, sic vt incolæ summas omnis acerbitatis perpessi calamitates tolerantius ferrent, quod diuis tutelaribus suas aras defendẽtibus tormentum in inguen damnati cœlo hostis direxisse pie crederent, sic in limine portentosæ temeritatis suæ perijt, vltore quidem magno Deo, ne abominabili victoria & truculẽtissima tot insontium hominum cæde lætaretur.

Borbonius Romam inuadens caditur.

Perrum-

Perrumpunt nihilominus milites, Romamque ac Pontificem capiunt. Quod simul atque in Hispaniam ad Cæsarem perlatum est,
A ilico ludos qui recens nato Philippo edebãtur cessare iubet, & vt Pontifex cum Cardinalibus quamprimum libertati restituantur mandat, quod tamen non prius quam ingentibus damnis perpessis contigit. Vt de cæteris nihil dicam, Guilhelmus Enkeuordius nostras, quem Adrianus sextus Cardinalem crearat, triginta ducatorum millibus se suamque domum redimere coactus est.

Anabaptistarum secta his diebus vigere cœpit, qui à Luthero se originem trahere gloriantur, ob eius Epistolam ad Waldenses, in qua ait melius esse amittere Baptismum, quam pueros sine fide, idest
B non credentes, baptisare. Habent hi multa perniciosa dogmata, negant Baptismum paruulorum: baptisatos, vbi ad ætatem adultam venerint, rebaptisant, volunt omnia esse communia etiam vxores, vt olim Plato in sua repub. *Origo sectæ Anabaptisticæ.*

Per eosdem dies Henricus 8. Angliæ Rex vxorem Cæsaris Matterteram repudiat, Pontifice & Theologis factum valdè improbantibus. Quod in Anglia hæreseon & consequentium calamitatum, quæ in hunc vsque diem perseuerant, initium dedit. *Initium hæreseon in Anglia.*

Fuerat nuperis Comitijs Aprili mense habitis conclusum de hæreticis, iuxta Cæsaris edictum non ita pridem Leodij & vicinis locis publicatum, coercendis, de arcibus Patriæ instaurãdis, & nonnullis
C alijs fœlici Patriæ & Ciuitatis regimini oportunis. Cæterùm cum lentius executioni demandarentur, è Curingiâ hoc anno 1528. Calend. Aprilis, Præsul Capitulo Leodiensi, Concilio Ciuitatis & Scabinis scribit, simulque mandat, vt decreta sua quantocius exequantur, & N. sacerdotem aduenam Gallum, ob sparsa nuper noua dogmata comprehensum, & brachio sæculari traditum; vel proscribant, si resipiscat, vel pertinacem flammis tradant, quod non multo post, non procul à Scholarium Monasterio ad ripam Mosæ factum fuit. 1528. *Sacerdos hæreticus Leodij exuritur.*

Per hos dies precio granorum excrescente; quod locupletiores granaria clauderent, Erardus consilio cum Clero, Consulibus, Iuratis, & alijs eiusce rei intelligentibus habito, certum precium granis
D statuit, mandatque omnibus, quibus vltra familiæ annonam grana supersunt, vt illa statuto precio vendant, neque monetam maiori vel minori valore exponant vel recipiant, quam nouissimum de valore monetarum edictum habet, pœnâ constitutâ secus agentibus quinque Florenorũ aureorum, vnâ parte, si transgressor Ecclesiasticus fuerit, applicandâ denunciatori; reliquis quatuor fabricæ Ecclesiæ cui ipse subfuerit: Si vero laicus, duabus Præsuli, tertia Ciuitatis instaurationi.

Per eosdem dies Geldri Traiecto eijciuntur, & tandem pax cum illis inita post 30. & eo amplius annorum bella cum Belgis habita. *Geldrici belli finis.*

Eodem tempore Episcopus Traiectensis omnem ditionem suam transtulit in ius Ducis Brabantiæ, accedente non solum regionis totius

totius; verum etiam Romani Pontificis consensu. Porrò Iurisdictio Spiritualis mansit Episcopo, & præterea reditus quidam annui non contemnendi. A

Habita quoque id temporis Comitia Imperij Spiræ, in quibus actum de expeditione contra Turcas, & pace religionis: Cæterum ita discessum est, vt Ferdinandus Rex non minimo dolore ex amissa Hungaria affectus, & reliquis ditionibus suis anxiè metuens, nulla potuerit auxilia impetrare, nisi nouatores sua fineret retinere dogmata. Quamquam & in hoc ipsoq Conuentu protestati seu contestati sunt se quibusdā decretis Comitiorū non posse subscribere, ideoq; ad Cæsarem prouocare; inde cœpit nomen protestantiū, quod hodie adhuc in ore multorum est. Itaq; publico decreto permissū est, vt in fidei & B religionis negotio ita se gererent, vti & Deo & Cæsari factorum suorum rationem reddere possent, nihil tamen vsque ad generale Concilium innouaret.

Vnde protestātes dicti.

Crescunt interim passim per Germaniam specioso protestationis & appellationis colore miræ insolentiæ, quarū mentionem faciens Erasmus, ipse inter alia Erardo Præsuli hæc scribit.

FOrtasse nouum istud non est, quod Ioannes Oecolampadius hic publicè vxorem duxit, puellam sanè lepidam, idem fecit Concionator Augustinensium, & nuper Concionator Franciscanus. Hac sanè via damnant illorum hæresim qui detestantur coniugium: vnus inter hos erat celebs, qui pridem à Magistratu damnatus, publicitus in foro virgis cæsus est, ferreum cingulum collo gestans, atq; ita per Carnificem ductus extra portam in exilium; eiecti sunt simul pistor illius hospes & huius vxor, quam arte mira delusam vt à marito secubaret, constuprare solitus, non omnino nescio vt videtur, marito. Accipe alteram fabulam. In pago quodam cui nomen vicus vetus, rusticus quidam in diuersorio dum Eucharistiam ridet, subito exanimatus est Rem sic actā fuisse testes docuêre: Aedituus quidā rusticus præferebat scriniolū plenum panibus consecrandis, quas hostias vocant, huic comes erat alter rusticus, qui quondam fuerat æditus, vbi ventum est ad vicum modò dictum, libuit illi bibere: In diuersorio petit comes ille ab æditus hostiam dono, illo contento accepit, & incipit per ludibrium consecrare: Cauponaria videns increpat; ille nihil (inquit) tua refert, abi, apporta vinum. Vbi redit mulier offendit hominem collapsum, rogat quid habeat, respondent ibi potantes in alia mensa, fortassis habet eum syncopis. Mulier adfert acetum, admouet, sed frustra, erat planè mortuus. Hæc non est fabula. Feruntur & alij rumores, verum nolui parum comperta scribere. Datum Basileæ Calendis Octobris. 1528. C D

Sacerdotes heretici vxores ducunt.

Consecrans per ludibrium subito moritur.

CAPVT

A

Impetrat à Pontifice Maximo sibi dari Coadiutorem Cornelium à Bergis, qui recipitur à Capitulo: habentur Leodij Comitia. Anniuersarium Sacrum cum exequijs sibi instituit.

CAPVT XVI.

PEtierat pridem Erardus à Summo Pontifice, consilio assensuq; B Capituli, Cornelium à Bergis sibi Coadiutorem dari, porrò negotio in annum 1529. pluribus ex causis protracto, tandem Cæsar beneficium hoc à sua Sanctitate impetrat, quod mēse Martio literis Capitulo significat, & vt Cornelium gratiosè debitaque cum obseruantia recipiant, rogat. 1529.

Igitur Cornelius cum diploma Coadiutoriæ suæ 20. Aprilis Capitulo obtulisset, illudque publicitus de more lectum maturèque examinatum fuisset, iuratis per eum certis in eo legibus expressis, consultisque Capituli Statutis, in Coadiutorem, magnâ omnium gratulatione, receptus fuit.

Cornelius à Bergis sollicitante Cæsare datur Erardo Coadiutor cum successione.

Iunij 3. 4. 5. & aliquot sequentibus diebus Comitia Patriæ habita, C in quibus inter alia deliberatū de cōflandâ pecuniæ summâ, in quam nuper, in circuli Westphalici cōuentu, pro sumptibus Coronationis Caroli Cæsaris, Patria Leodiensis censa fuerat.

Augusti quinta pax à toto Christiano Orbe vehementèr expetita tandem Cameraci, inter potentissimos Christianorum Monarchas Carolum Cæsarem, & Franciscum Gallorum Regem, eorumque fœderatos coaluit, conuenientibus illic Illustrissimo Cardinali Saluiato Summi Pontificis Legato, Margaretâ Cæsaris amitâ Belgij Gubernatrice, cui tunc à Consilijs erat Erardus Præsul, Ludouicâ Francisci Regis matre, & innumeris alijs omnis nationis proceribus.

Tunc persolutum Regis Frāciæ pro captiuitate lytrum, Regij quoque liberi redditi, ducta etiam in Galliā Leonora, Cæsaris soror, iam D Regi desponsata. Quibus peractis Principes toto ferè Orbe Christiano cessêre ab armis.

Porrò hæretici Basilienses, Argentinenses, Heluetij, Tichurnij, Bernates, causâ religionis, varias per Germaniam controuersias mouent: Pestifer quoque morbus, sudorem Anglicum vocabant, vtramque Germaniam peruadit, multis hominum millibus intra vigintiquatuor horas extinctis, antequam certum Medici remedium inuenissent. Leodij, Traiecti, Coloniæ, & vicinis locis vis huius morbi tam atrox fuit, vt etiā aliquos intra horas duodecim enecaret. Inficiebātur illo morbo non senes, non pueri, sed mediæ ætatis viri robustissimi; inuadebātur verò de repētè, alij comedētes, alij ambulantes,

Tumultus per Germaniam.

alij fabulantes quidam etiam dormientes, nonnulli tamen, vbi virus illud desudassent, seruabantur. Florebat Leodij Gilbertus Lymburgius, insignis Doctor medicus, qui curando huic morbo toto pectore incubuit, indeque claruit Præsulis & successorum Antistitum Archiater effectus. A

Præsul Erardus igitur nouissimorum, vti verum decet Antistitem, assiduam fouens meditationē, qui iam pridem sepulchrum sibi struxerat, hoc anno 1530. mensis feb. 13. exequias anniuersarias sibi defuncto celebrandas viuens instituit, verbis ita conceptis.
1530.

ERARDVS DE MARKA *miseratione diuinâ tt. S. Grisogoni S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Valentiæ, Episcopus Leodiensis, Dux Bullonensis, & Comes Lossensis, &c.* B

Notum facimus vniuersis & singulis præsentis æui & futuri harum inspectoribus, quod quoniam in animæ nostræ refrigerium & salutem anniuersarium nostrum in Ecclesia nostra Leodiensi, annis singulis celebrari disposuimus, pro eo nōnulla bona hæreditaria infra declaranda nostris denarijs emimus & comparauimus, literis contractus huiusmodi ac Apostolicæ Sedis confirmatione super hoc confectis, subsequutis: Et quia circa celebrationem eiusdem anniuersarij, ac distributionem bonorum huiusmodi, certas conditiones & nonnullas cæremonias, ac modos & formas in perpetuum obseruari statuimus, quas volumus & mandamus illæsas & integras sine interruptione aliqua continuari, præsentibus ad futuram rei memoriam duximus declarandas. C

Primo pro fundatione eiusdem anniuersarij nostri, nostræ mentis & intentionis est, quod donamus Ecclesiæ nostræ sub conditionibus & formis sequentibus, terrā ac redditus de Velem cum suis emolumentis sitam propè S. Trudonem, quam quidem terram nostra pecunia emptam esse ex literis inde confectis prænotatis clarè extat; eâ tamen lege, vt dictum Dominium in illis nobis & posteris nostris successoribus Ecclesiæ nostræ Leodiensis Episcopis in perpetuum maneat intactum, vtpote instituendi & committendi ibidem Iustitiam illiusq; Officiatos, vti & quemadmodū prioribus totis temporibus terra ipsa prædecessoribus nostris spectauit, conditionibus etiam distribuendi & conuertendi bona talismodi, adiectis his quæ sequuntur. D

Primum ex ijsdem bonis, quorum in præsenti ad formam quadringentorum florenorum monetæ Brabantiæ est valor, duodecim florenos similis monetæ in vigilijs & totidem in missa pro beneficiatis communibus volumus & mandamus distribui in promptis secundum

formam

A *formam & conditionem subscriptas, simul constituentes viginti quatuor florenos dictæ monetæ.*

Item matriculariis pariter & duobus subcustodibus duos florenos in vigiliis, & totidem florenos in missa, efficientes quatuor florenos.

Item tribus ministrantibus seu seruientibus altari maiori, vt tam in vigiliis quam in missa frequentes sedulo inseruiant, coniunctim florenum vnum.

Item Thesaurario qui nostri monumenti curam habebit & onus id B *purum & nitidum conseruandi, florenos duodecim: Quod si hoc neglexerit, Dominorum Decani & Capituli Ecclesiæ nostræ Leodiensis erit alium in eius locum substituere, qui in idem officium & commodum succedet.*

Item pro quatuor magnis & grādiusculis cereis circa sepulturam, ac duobus aliis cereis ad maius altare ponendis, ac arbitrio prædictorum Dominorum faciendis, quatuor florenos.

Item Officiatis ad luminare pro incendendis candelis, vnum florenum.

Item tribus virgiferis coniunctim, vnum florenum.

C *Item Notario, vnum florenum.*

Et Decano aut seniori Canonico volenti id officii in se sustinere, vnum florenum in vigiliis, & vnum florenum in missa, qui duos florenos faciunt.

Diacono verò & Subdiacono, cuilibet decem stuferos, facientes simul vnum florenum.

Chori prouisoribus aut chorum tenentibus, vtrique decem stuferos, tum in vigiliis, tum in missa, qui duos florenos constituunt.

Item nouem Canonicis senioribus præsbyteris, aut Diaconis vel Subdiaconis, qui nouem lectiones cantabunt, vnicuique tres stuferos, D *qui viginti septem faciunt.*

Chori pueris, qui primi nocturni tria responsoria cantabunt, singulis dimidium stuferum, tres stuferos simul constituentes.

Canonicis paruæ mensæ, qui secundi nocturni tria responsoria cantabunt, cuilibet vnum stuferum, simul iuncti sex stuferos constituunt.

Canonicis sancti Materni, qui duo priora tertii nocturni responsoria cantabunt, vtrique duos stuferos, qui simul iuncti octo stuferos faciunt.

Ad horum enim cantationem omniũ & singulorum responsoriorũ, volumus ex eis qui præstantiori voce sint per subcantorem ordinari, eademq́, responsoria ad Moysis statuam decantari, duobus autem Canonicis Ecclesiæ per seniorem Canonicum cappa indutum in choro ordinandis, ternos vtriq́, stuferos, coniunctim sex stuferos facientes, qui nonum responsorium ad Aquilam cantabunt. A

Hæ autem distributiones, & aliæ quæ specialitèr ponuntur, erunt singulæ singulis, præter communem ordinariam cuilibet sub sua vacatione destinatam, saluæ.

Item Cantoribus qui cantabunt Libera me Domine *post nonum responsorium, in discantu, vnum florenum.* B

Item pro cantorum, qui missam in discantu cantabunt, prãdio, florenos tres.

Subcantori autem, vt eorum quæ dicta sunt curam habeat ac ordinet, vnum florenum.

Chori pueris, vnicuiq́, stuferum vnum in vigilijs, alterum stuferũ in missa, decem & octo stuferos constituentes.

Computatori autem, vel ei qui præfati anniuersarij nostri distributionem partietur, decem stuferos in vigilijs, & decem stuferos in missa, vnum florenum constituentes. C

Quæ omnes summæ præfatæ simul reductæ, sexaginta duos florenos decem stuferos constituunt.

Residuum verò antedictæ summæ æqualitèr distribui volumus, Dominis Ecclesiæ Maioris, duobus Ciuium Magistris & Maiori Præfecto, nec non Scabinis, Scabinorum Clerico maiori, & Ciuitatis Graffiario, ambobus his pro vno computatis, cuius dicti residui Sacellani Episcopales, tam in absentia quam præsentia, Episcopi loco, participes erunt.

Ad hæc volumus quod præfati nostri anniuersarij vigiliæ cantentur postridie Innocentium, ac sequenti die missa, nihilominus si Thomæ festum contingeret fore Dominico die, tunc eodem die vigiliæ cãtabuntur, & die Lunæ missa, eo quod penultima Decembris designati & electi fuerimus: vigiliæ ac missa quas ad hæc peculiaritèr conscribi fecimus, ritu ac vsu Romano decantabuntur. D

Præterea nostræ mentis est, quod Maior Præfectus, duo Ciuium Magistri, quatuordecim Scabini ac eorum Secretarius, Graffiarius, vigilijs ac missæ intersint hoc ordine ac modo, vt scilicet Maior Præfectus, senior Burgimagister cum senioribus Scabinis, & eorum Secretario

cretario, in dextro latere chori, in superioribus stallis assistant, iunior
A *verò Burgimagister cum reliquis Scabinis & Ciuitatis Graffiario, sinistri lateris chori superiores cellas occupent, ac eorum vnusquisque distributionis tantundem consequatur, quantum quisque Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, ita vt Scabinorũ Secretarius & Ciuitatis Graffiarius loco vnius habeantur, dimidiatamque vnius Scabini distributionem percipiant, & præfati Maior Præfectus, Burgimagistri, Scabini, Secretarius, Graffiarius, ac eorum vnusquisque tenebuntur tam in vigilijs quam in missa Rosarium nostræ Dominæ cum deuotione pro animæ nostræ salute, ac redemptione absoluere, obligenturque tam*
B *præfati Canonici, quam omnes & singuli supradicti à principio vsque ad finem, tum vigiliarum, tum missæ præsentes adesse, quod intellectum volumus, scilicet quod intrabunt ante* Magnificat *in vigilijs, & ante Epistolam missæ; mandabiturque matricularijs vt tempestiuè & per debita interualla notantèr sonent & pulsent, vt omnes in tempore adesse queant; sed si Canonicorum quempiam aut quospiam extra Ciuitatem vel Episcopi, vel Capituli, aut Patriæ caussâ, pari modo Burgimagistris, eas ob causas, aut Scabinos propter Iustitiæ negotia abesse contingeret, in his mentis nostræ est, vt eorum distributionem, ac si præsentes essent, assequantur & habeant, quod quidem*
C *similitèr obseruatum volumus, si morbo impedirentur, aut quid incommodi ijs qui in choro aderunt accideret, quo exire cõpellerentur, non eos ideo distributionis priuatos iri, si vero contingeret Dominos propter pestem vel aliam contagiosam infirmitatem sese mutuo licentiare ad recedendum à Ciuitate, absentium distributiones cõmittimus eorundem Dominorum dispositioni, vt scilicet & ijdem absentes recipiant, vel careant, quemadmodum Capituli auctoritate desuper fuerit prouisum.*

Intelligendum tamen duximus de omnibus & singulis prætactis distributionibus, eo ordine & modo, vt perceptâ à Capitulo integrâ
D *huiusmodi solutione integras; sin verò temporis calamitate aut alijs inconuenientijs caussantibus, dimidiâ parte, medias, vbi verò portione aliqua, ad ratam perceptorum distributiones facere teneantur; Si verò prorsus nihil ab eis fuerit receptum, nihil distributionis facere teneantur, nihilominus anniuersarium nostrum, prout præfertur, celebrare habebunt & erunt astricti. Ad hæc omnia & singula sicut supradictum est conficienda & obseruanda, legamus & damus ac conferimus Ecclesiæ nostræ Leodiensi præfatam terram de Velens, cum*

omnibus suis appendicijs & pertinentijs vniuersis, quorum omnium & singulorum integram administrationem, regimen & dominium cum pleno iure Ecclesiæ nostræ prædictæ donamus, & volumus penes eos perpetuum remanere, conditionibus tamen supra expressis saluis, ac etiam infra exprimendis. A

Quia si contingeret (quod Deus auertat) anniuersarium nostrum, diebus quibus à nobis ordinatum est, secundum vsum ac ritum Romanum non celebratum iri cum cæremonijs & ordinationibus præfatis, aut præfati Domini Ecclesiæ nostrum monumentum è loco, vbi nunc est, amouerent, aut si contingeret chorum ampliari aut reformari & monumentum nostrum huiusmodi rursus in medio chori B *eiusdem, eadem forma & tali loco, quibus nunc est, non reponerent aut recollocarent, illum in euentum damus, & legamus præfatam terram de Velem Ciuitatis Leodiensis Ciuibus & incolis intra Ciuitatis muros habitantibus, vt huiusmodi terræ fructus & prouentus in hunc qui sequitur vsum conuertantur, hoc est ipsius Ciuitatis quinque vicinijs, videlicet Fori, sancti Ioannis, sancti Seruatij, Insulæ & vltra Mosam, ad dotandum & maritandum in qualibet vicinia vnam filiam eligendam per duos Burgimagistros, tres seniores Scabinos, ac cum earundem viciniarum* C *Curatis, aut in eorum absentia vicecuratis, qui quidem præfati vno quoq; anno conueniant penultimâ decembris in Ecclesia Parochiali S. Andreæ in foro, horâ nonâ antemeridianâ, ac ibidem coram Sacrosanctâ Eucharistiâ in manibus Curati Ecclesiæ præfatæ iuramentum præstabunt, quod tertio die post eligent in dictæ parochiæ sacrario, in singulis vicinijs præscriptis, vnam bonam, pauperem, & honestam puellam puberem ex redditibus dictæ terræ de Velem, æquali portione singulis puellis distribuentes, maritandis dictæ viciniæ certo ministeriali in Ciuitate redditus habenti, hoc saluo quod ex ipsis redditibus & prouentibus de Velem decem Floreni, viginti stuferis Brabanticæ monetæ pro quolibet Floreno computatis, excipientur, vt in animæ nostræ redemptionem & salutem in fratrum Cruciferorum huius Ciuitatis Conuentu vigiliæ & missa insimul manè decantari & celebrari mandentur die præsignatâ; Quæ quidem puellæ per supradictos sic electæ cum earum maritis in nuptiarum celebratione solemniter in præsentia eorum qui eas elegerunt, iurabunt, vitâ eis comite, dictis vigilijs & missæ se interfuturos, oraturosq; pro animæ nostræ salute rosarium nostræ Dominæ deuotè & ex corde. Et dictæ* D

monetæ

monetæ adhuc quinq. Floreni capiĉtur pro Burgimagistris, & trium
A *Scabinorum ac quinq. Curatorum, scilicet SS. Andreæ, Ioannis, Seruatij, Nicolai, & Martini in Insula prandio, quod vbi lubebit facient, dabunturq. vltra & distribuentur vnicuiq. eorum stuferi quinq., qui simul redacti viginti constituunt Florenorum summam.*

De his enim omnibus & singulis supradictis Domini de Capitulo binas eorum sigillo sigillatas, ac per eorum Secretarium signatas consignabunt & dabunt literas, vnas enim huius Ciuitatis Magistratui & Consulatui, alteras similes Scabinis supradictis. Qui vero Burgi-
B *magistri & Scabini in eorum institutione in obseruantiam perpetuam eorum quæ dicta sunt, solemne præstabunt iuramentum, sicq. ministeriorum Iurati & gubernatores in eorum institutione etiam facient in loco* du Deſtroyt, *in præsentia Dominorum Burgimagistrorum.*

Et quia intelligimus terram ipsam de Velem in fructibus augmẽtari posse, remittimus & committimus id negotij ac rei Dominis Ecclesiæ nostræ præfatæ, & cum clausulis quibus supra, pro vt esse expedientius & vtilius videbitur, agant, & eorum profectũ & vtilitatem faciant, conditionibus tamen ac cæremonijs, & modo for-
C *maq. vtrobiq. supraappositis saluis & integrè seruatis, quas integrè secundũ supra scripta volumus & mãdamus imperpetuũ obseruari illæsas, exhortantes dictos Dominos Decanum & Capitulum confratres nostros, quatenus huiusmodi conditiones recipere & obseruare dignentur, sub modis, formis, cõditionibus & cæremonijs antedictis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum præsentibus appendendum duximus. Datum anno à Natiuitate Domini millesimo quingentesimo tricesimo, mensis Februarij die 13.*

Nos vero Decanus & Capitulũ Leodiẽse præsentatis nobis ex parte Reuerẽdissimi Domini Cardinalis præfati ordinationibus, clausu-
D *lis, cõditionibus & dispositionibus præsentibus præscriptis, illisq. per nos capitulariter, Capitulo ad hoc specialiter indicto, lectis, visitatis, & maturè examinatis, referentes gratias dicto Domino nostro de fauore nobis impenso, per præmissa, donationem, fundationem, cæremonias, modos & formas, qualitates & conditiones præscriptas, recipiendas duximus, & recipimus illasq. in perpetuum pro nobis & successoribus nostris illæsas conseruare, adimplere & effectualiter consummare promisimus, ac ad hæc nos & nostros successores obligamus,*

prout

prout recipimus, promittimus & obligamus per præsentes. In cuius rei testimonium Sigillum Capituli nostri præsentibus, vnà cum sigillo dicti Domini nostri D. Cardinalis, appendendum duximus. Datum anno à Natiuitate Domini millesimo quingentesimo tricesimo, mensis Februarij die decima octaua. A

Interest Augustanis Comitijs, & Coronationi Ferdinandi Romanorum Regis.

CAPVT XVII. B

Confessio Augustana multoties mutata.

COmitia eodem anno Aprilis 8. Augustæ habentur celeberrima, ipso Imperatore præsente; quibus quoque Erardus Præsul interfuit: In eis Lutherani nuper protestantes vocati, suam fidei ædunt professionem à Melanctone compositam, multoties deinde mutatam. Zuingliani etiam suam longe diuersam offerunt.

Calēdis Decembris diem suum Mechliniæ obijt Margareta Cæsaris Maximiliani filia, Belgarum Moderatrix laudatissima.

1531. Anno insequente 1531. pridie Epiphaniæ, Coloniæ in primario templo, Principum Electorum suffragijs, creatus est Romanorum Rex Ferdinandus, & vndecima Ianuarij assistentibus ijsdem, alijsque pluribus Principibus, inter quos erat Erardus, Aquisgrani coronatus est. Inde Præsul Leodium reuersus, Comitia Patriæ 14. Februarij habuit, in quibus de coërcendis hæreticis, de colligendis contra Turcam copijs & quibusdam alijs actum fuit. C

Ferdinandus creatur Rex Romanorum.

Ferdinandus Rex paulo post Germaniam repetit, Cæsar Bruxellas, Erardo cum sequente, ibi Maria Cæsaris germana Margaretæ nuper defunctæ in administratione sufficitur.

Coniuratio Ripariorum.

CAPVT XVIII. D

EIusdem anni mense Martio, magna erat Leodij annonæ penuria, grana imprimis admodum cara, augescebatque in dies precium, seu nostratibus seu exteris, ea contra nupera mandata exportantibus, vt vna die subinde tredecim, subinde quatuordecim equi granis onusti, portam Aurotanam egredi viderentur, non sine magno Ciuium murmure. Quamobrem sub finem mensis Maij, absente Principe, ab vtroque Magistratu, Ecclesiastico & Ciuili, generalis granariorum visitatio decreta fuit, quæ cùm abundare deprætensa

Leodij magna annonæ penuria.

hensa essent, ordinatum de ijs aperiendis, granisque quæ vltra cu-
A iuslibet familiæ necessitatem superessent, præfixo à Magistratu precio, vendendis, frumenti quidem sextario tribus florenis, siliginis viginti octo assibus monetæ nostratis, modio item speltæ quinque eiusdem monetæ florenis, neque pluribus, sub pœna publicationis granorum & alia ciuili arbitraria: Mandatum pariter ne cuiquam extero grana diuenderentur, sed solis nostratibus, & vicinis Imperij incolis pro necessario eorum dumtaxat alimento.

Præscribitur granorum vendendorum precium & quædam alia.

Et hæc quidem optime decreta erant: Verum haud diu obseruata, quod vicinis in locis grana maiori precio vendebantur, sic enim fiebat, vt ea nemo Leodium venalia adferret, & quæ inerãt, citius quam existimatum erat ab incolis illa vili ementibus, furtim-
B que asportantibus consumerentur. Mandato igitur hoc pacto illuso, quilibet impunè grana sibi emit, illaque quibus libuit, & quanti voluit & potuit diuendidit: quod coniurationis occasionem præbuit.

Mandata eluduntur.

Igitur 2. Iulij in quam incidit festum Visitationis B. Mariæ Virginis, incolæ de Tilleur, vico ad Mosæ ripam sito, pulsato tympano, arma arripiunt, Iemeppianos aliosque vicinos conuocant, animo (vt prætexebant) Leodium eundi, agendique vt mandata nuper super annonæ administratione lata obseruentur, reuera autem Leodium inuadendi & spoliandi. Ad strepitum tympani tantus mox Ripa-
C riorum creuit numerus, vt vicinus Prætor de Mõtegnee nequaquam cunctandum ratus, nobilibus viris Emundo Baroni Swatsemburgensi, Domino de Hierges, & Ioanni Viron Domino de Boffut Balliuo Comitatus de Mohault, tunc Ciuitatis Consulibus, magna festinatione enuntiarit Ciuitati consulendum, magnam Ripariorum tumultuantium manum in procinctu esse, vt Leodium inuadant.

Incolæ de Tilleur arma sumunt.

Quo intellecto armant se extemplo Ciues, ad portas mœniaque propugnanda accurrunt. D. de Viron Consul illis obuiam eundũ existimans, comitatus aliquot peditibus in diui Ægidij monte eorũ circitèr 600. armatos, ordineque militari dispositos offendit: hos comitèr salutat, adfatur, sciscitaturque quid quærerent, quid agerent? Quem
D illi toruo minacique vultu respicientes, acclamant tumultuantes, volumus granorum minui precium, ordinationesque ea de re factas obseruari. Ille vt cœperat tempusque ferebat, blandè leniterque admodum respondet, eas se quantum licuit obseruasse, obseruarique mandasse, modo deficientibus Leodij granis, ad alia remedia recurrendũ & iam rationem iniri qua cuiuslibet, & eorum imprimis necessitati satisfiet, rogare se proinde vt positis armis & affectibus domum reuertantur, & designent aliquot, qui ad crastinã Leodij cum Magistratu & alijs consulturi de remedijs, ordinaturique compareant. His & alijs huiusmodi verbis placantibus, nũmos aliquot aureos dedit, quos tantisper in potum, cui eos de more deditos sciebat, impenderent, quibus illi deliniti retrocesserunt.

D. de Viron coniuratis obuiam vadit.

Datis in potu aliquot aureis eos ad tempus placat.

Verum ex ijs quidam Laurentius subtilis nuncupatus, Simonis à campo de Montegnee filius, socijs relictis, alios primum 25. circitèr, A deinde perplures circa pagum de Montegnee & vicina loca collegit, & cum eis reuersus in Tilleur, vbi aderant adhuc præcipui tumultuantium duces, cœperunt in eos scommata iacere tanquam viles & degeneres, qui aliquot cereuisiæ haustibus imponi sibi permisissent, quocirca inclinatos iam ad ferociā animos resumpserunt, & per Gemeppiā, vicinosq́; pagos peruagātes, maiori se quam ante numero in vnū coēgerunt. Et quidem inclinante se iam die, vallis S. Lāberti Monasterium ad Mosæ ripam adgredi & ingredi tentauerunt, sed repulsam passi, noctem in adiacentibus pagis exegerūt, submissis interim à Monasterio, ne quid deterius molirentur, esculentis & poculentis. B Ibi coniuratum de mutuis ferendis auxilijs, cogendisque ad sui arbitrium Leodiensibus, electis in eam rem Michaële & Goffino Caltrou de Tilleur fratribus.

Iterum maiori quam ante numero coëunt.

Riparij coniurant & præfectos sibi eligūt.

Riparij impetunt Ciuitatem, ab ea repulsi, scripto quid petant significant.

CAPVT XVIIII.

Qvibus ita peractis summo diluculo sese ex condicto diuidētes, C ad tria circumquaque milliaria conuocandis auxilijs intenderunt, quibusdam locis campanis etiam ad arma pulsatis, tantaque celeritate ad crucem de Herbize, locum conuentioni designatum, tantaque multitudine conuenēre, vt ante octauam matutinam tria hominum millia censerentur, præter mulieres plurimas cultris oblongis ad iugulandum, & saccis ad spolia colligendum, vt aiebant, instructas. Et quia ipsi coniurationi nocturnæ eorum plurimi non interfuissent, renouata est eo loci per omnes promiscuè, sublatis etiā cum iuramento dextris, in ducum manibus coniuratio. Inde mox Leodium contendunt vbi Magistratu & Concilio rerum quæ gerebantur certiore facto, habita deliberatione, visum est ab eis scriptum D suæ petitionis exigere, ita futurum arbitrantibus, vt dum eiusmodi scriptioni impedirentur, animos ipsâ morâ, vt genti assolet, remitterent, consilia Magistratus capesseret maturiora. Illi igitur non aduertentes quid ageretur, mox Petrum Constantini coniurationis socium qui petitionem eorum scripto mandet, deputant.

Tria milia cōiuratorū præter mulieres.

Rogantur vt scripto suā petitionē donent.

Deliberatur interim de mittendo ad eos Comite de Arenberch, viro ob morum suauitatem omnibus grato, quo cum proficiscuntur nobiles Illustresque viri Comes de Horn Præpositus Leodiensis, necnon Eimundus Baro de Zwatzembourgh Consul, & Richardus de Merode, qui etsi auctoritate & eloquentia plurimum valerent, omnemque

Comes de Arēberch cum alijs ad eos mittitur.

nemque ijs demulcendis industriam adhiberent, nihilominus animis seditiosę plebeculę gratiosis illorum pollicitationibus potius exasperatis, factum est, vt dum cùm alijs tractarent, alij in portas vsque D. Margaretæ irrumperent: Et quidem anteriorem portam magna violentia, custodibus prostratis, ingressi, alterā quoque occupassent, nisi Ogerus de Marneff D. de Swatzembourgh minister, equo præcurrens periculum ante nuntiasset, in quo nec ipse periculo caruit, equo ipsius grauiter vulnerato.

Ad clamorem igitur & strepitum Ripariorum, aliorumque qui ad portas erānt, Ciues magnis animis accurrentes, portas defendunt, turbulentos propulsant, mœnia præsidio firmant. Inter quos emicuit Bartholomæus de Rieu cognomine Gandauo iunior, inter ciues vir honoratus, qui non solum magno animo Ripariorum conatibus restitit, sed etiam pari dexteritate vnam ex portis Ciuitatis clausit, quod reuerso Præsuli vbi innotuit, eum donauit munere & officio Scabini Leodiensis. Nec difficulter maiores temeritatis pœnas Leodienses Riparijs inflixissent, coniectis in eos lapidibus, tormentisque ac bombardis displosis; sed cum legatos illos, primarios Ciuitatis viros, in sua quasi potestate haberent, rem periculo plenam facilè aduertentes, manus continuerunt.

Interim prudentiori, quam profecti fuerant consilio sese à turba subducentes viri nobiles, rebus infectis, post alium alius in vrbem reuertuntur. Vltimus apud eos mansit D. de Merode, qui vt ab aggressione vicinæ portæ S. Walburgis, cuius proxima mœnia tum fortè reparabantur, eos tantisper diuerteret, pluribus cum eis egit, & traditos sibi petitionis eorundem articulos, per portæ rimam Capitulo Leodiensi ac Concilio Ciuitatis transmisit, tali sub tenore.

Vobis Dominis nostris, Ciuium Magistris, & 32. ministerijs, omnibusque & singulis bonis Ciuibus Ciuitatis Leodiensis.

Supplicamus imprimis, vt sicut vobis maiores nostri Franscisias, immunitates, & priuilegia conseruarunt, ita illa nobis & posteris nostris seruetis.

Similiter rogamus, vt bonus noster conciuis Ioannes Alberti è carcere dimittatur, præsertim cum Scabini Traiectenses eum absoluerint, nullamque in eo mortis causam per leges suas, quæ sunt Imperij & Ciuitatis Leodiensis, repererint.

Tertiò, vt priuilegia quæ benignissimus Imperator noster nouissimè nobis dedit, seruiant non feudalibus tantum, sed quibuscumque Ciuibus.

Quarto vt edictum granorum nuper in foro ad puteal (peronem vulgo vocant) proclamatum, sed minimè seruatum obseruetur, & antequam hinc recedamus, granariorum fiat exploratio; granisque precium certum ponatur, nempe sextario frumenti 24. asses, siliginis 22. & speltæ iustâ quâdam proportione, cereuisiæque coctoribus, sub pœna amissionis suorum vitæ & bonorum interdicatur, ne

Qq 2 poculum

poculum quocumque prætextū plus octo solidis vendant.

Quintò vt cui plus granorum quam ad mensem suppetat, quod superfuerit dicto precio distribuatur, nec ea cura normaque visitandorum granorum distrahendorumque sit in Ciuitate tantum, sed etiam ad Hasbaniam & alia patriæ loca protendantur. A

Sexto vt Curiæ Officialis fisci procuratoresque nullum deinceps in nos aliosue Ciues, sed in Ecclesiasticas tantum personas citandi, aut quomodolibet procedendi ius habeant, alijs ad Scabinos & alia tribunalia laicalia remissis.

Ad postremum, omnibus notum volumus nos hosce articulos cōcordibus animis probasse, statuisseque nequaquam ab inuicem separare, potius quiduis experiri; quin & sanguinem vitamque ipsam effundere, quam ab ijs vel latum vnguem recedere. Intollerabilia hactenus mala nimia lenitate & socordiâ nostrâ perpessi sumus, sors exigit modò, vt Ciuitas petitioni nostræ se accommodet, articulos nostros probet, laudet, promulget, promulgatosque sigillo Ciuitatis munitos nobis repræsentet. B

Riparij dato petitionis suæ scripto ad portas quasi castra metantur.

His articulis datis adstant portis, ac quasi castra ad illas metantur, domos suburbanas inuadunt, atque etiam deprædantur.

Magistratus deliberat, vt Riparijs satisfiat: sensim remittit se eorum furor, & diuisi propria repetunt. C

CAPVT XX.

Lecto Ripariorum scripto, actis quoque eorum consideratis, facilè cuiuis apparuit coniurationem hanc alio quam ad annonæ curam inclinare, remedia proinde quamcelerrimè malo applicanda, ne si tardaretur, qui in Ciuitate erant populares, inediâ agitati, eâ occasione oblatâ, mutare omnia, euertereque studerent, & alij, quos flagitia & æs alienum domibus expulerant, vel quos malus in Curiam Spiritualem animus stimulabat, vel quos denique extrema pro eo tempore annonæ egestas ruri opprimebat, Riparijs sese adiungerent. Quare maturis inter Capitulum & Magistratum habitis consultationibus; in eam itum est sententiam, quam Ægidius Blocquerie Canonicus & sigillifer Leodiensis suggessit, nimirum, vt granariorum iterata fieret visitatio, granaque reperta precio iuxta decreta & Ordinationes tum Capituli, tum Scabinorum Leodiensiū nuper præscripto, venundentur. D

Trepidat Ciuitas.

Ægidius Blocquerie sigillifer suggerit remedium.

Dein vt neque Ecclesiasticus, neque alius quiuis plus granorum penes se retineat, quam illi vsque ad D. Remigij festum necessarium fuerit.

Insuper vt ceruisiarij ceruisiam maioris precij quam duodecim solidorum.

solidorum in singula pocula maiora, non conficiant.

A Ad hæc, si granorum visitatione factâ, deprehendantur alendæ Ciuitati & suburbijs non sufficere, conflетur ab vtroque Magistratu summa pecuniaria, qua comparentur distribuanturque singulis familijs, per sextaria, precio iam ante statuto.

Et ad euitandas fraudes, qui grana hoc modo sibi comparare volent, adferent testimoniales suæ familiæ à iustitia loci quem incolunt.

Præterea vt omnes Iudices tam Curiæ Spiritualis quam reliquorum tribunalium, Iustitium, ad instar illius quod tempore messis edici solet, edicant, ac imposterum Officialis processus suos iuxta
B paces hactenus initas, instituat, neque illarum terminos vllo pacto excedat.

Ad vltimum attento quod Ioannes Alberti extra Iurisdictionem Leodiensium captus fuerit, sub Iurisdictione nempe Capituli Aquẽsis, & quod Comes de Aremberch hac occasione cum parentibus & amicis, captiuum sibi relaxari petant, videri relaxandum, hac ratione huic seditioso prauoque populo forsan fieri posse satis.
His igitur constitutis, missi sunt ad Riparios sub septimam vespertinam Comes de Aremberch, & D. de Waroux, qui (assumpto secum Guilhelmo Champion, Ciuitatis Graffiario postmodũ Scabino Leodiensi qui nostrate lingua historiam Ripariorum nobis reliquit) decreta hæc insinuarent.

C Lecta sunt itaque illis in S. Ægidij prato per Graphiarium, astantibus captiui iam relaxati parentibus, qui de ipsius relaxatione testarentur. Iam enim suasu cuiusdam Ioannis Geure Ciuis Leodiensis inducti, punctum hoc præ reliquis vrgebant.

Habitâ lectione, paulo quietiores facti, exemplar edicti acceptare recusarunt; ne acceptans inde pro duce coniurationis haberetur, sed missuros se qui exemplum ferret, responderunt. *Fiunt quietiores.*

Sequẽti mane, factâ exploratione quid coniurati agerent, intellectum est eos de separatione facienda consilium capere, nolle tamen resoluere, prius quã remissione, si quid forsan offendissent, à Ciuita-
D te accepta, quod astu elusum fuit, responso pro re nata à nonnullis dato, non id petendum ne crimen fateri videantur, qui quod fecissent criminis nomen non mereri existimarẽt. Quocirca pars versus Monasteriũ S. Laurentij, pars versus Coquinos, Augustinenses, Guilhelmitas, alij versus vallem S. Lamberti secessere. Vnde pigri & famelici ventres, seu extortâ, seu emendicatâ largitione pabulum accepêre. *Recedunt à Ciuitate.*

Sparsus est interim per Ciuitatem rumor eos Mosam traiecisse, vt per priuata Ciuium postica, quæ sunt ad ripam, regrediantur. Quocirca pulsatis ad arma campanis, maior quam ante trepidatio Ciuitatem peruasit.

Qq 3 CAPVT.

 A

Magistratus Erardum Bruxellis agentem reuocat: ille mox reuersus petit granorum prouisionem fieri, & de pœna per Riparios coniuratos promeritâ, statui.

CAPVT XXI.

QVare diligentissimæ fiebant excubiæ, noctu diuque constitutis ad portas vndecunque non Ciuibus tantum, sed & Canonicis, tum Cathedralis, tum Secundariarum Ecclesiarum, plateis B quoque diligenter etiam nocte succensis, passim ignibus custoditis, & per succedaneos vigiliarum præfectos, continuè perlustratis.

Erardus gratanter recipitur.

Sed & res visa est Antistiti Erardo, tum forte Bruxellis agenti, significanda, qui nuncio accepto, mox Leodium ad decimam Iulij repetijt, ingenti populi applausu & gratulatione, velut vnicum & securum Patriæ præsidium exceptus, præsenti necessitate populum illi magis vt assolet, conciliante. Nec cunctatus Capitulum Leodiense, Magistros Ciuium, Scabinos, Commissarios, denique Ciuitatis Concilium conuocat, enormitatem facinoris coniuratorum detestatur, impunitatis illorum pericula exponit, & quo maiori animorum populi coniunctione omnia fiant, petit triginta duo opificum Collegia C conuocari, illisque à se dicta suis verbis referri: cumque in re tanti momenti eorum consilio vti vellet, nec possent, nisi magno familiæ suæ dispendio omnes, quoties opus foret, imposterum conuenire, petit decem boni nominis & famæ viros rerum peritos, ab ijs deputari, qui sibi in consilijs de ijs quæ è Repub. videbuntur capessendis, pro eorum parte assistant; atque vt popularium paupertati, & inediæ turbarum radici quantocius occurratur, fit noua per Ecclesiasticos & alios granorum visitatio; compertoque grana necessitatibus publicis non sufficere, mittitur cum sex florenorũ millibus Hermannus Eynetten Canonicus Leodiensis cum Ciuitatis Graffiario ad Oppidum Trudonense, qui frumenta comparent, & mox Leodium D vehi curent: Sed & alij alio eiusdem rei causâ, magnâ sollicitudine mittuntur. Grana alibi carius comparata, Leodij & in suburbijs viliori precio, suscepto communiter per Clerum & Magistratum dispendio, distrahuntur. Et ne quid desit, Antistes se ad præscriptam summam quæ necessaria fuerint, adnumeraturum addicit. Aduertebat si quidem prudens Princeps, populum illum frequentissimum, in tanta rerum penuria, haud aliter contineri posse.

Fit noua granariorum visitatio.

Grana aliunde aducbuntur.

Censura triginta duorum Ministeriorum de pœna Ripariorum.

Triginta duo interim Ministeria, factâ sibi pro parte Principis propositione, saluâ ipsius Principali auctoritate & iudicio, censent de Riparijs, vt coniurationis auctores, suasores, sollicitatores, qui tympanum pulsarunt, aliosque verbis vel factis ad rebellionem animarũt, qui

qui Ciuitatem vi ingredi & quasi obsidione cingere voluerunt, cum
A suis complicibus, priuilegijs, libertatibus, Ciuitateque ipsa perpetuis futuris temporibus, tanquam Principi & Ciuitati infideles ac periuri priuentur. Si qui tamen mortis metu ac minis forsan coacti, eorum partes sequuti sunt, supplicant illorum haberi rationem, vt & Ciuiũ, vt si qui forsitan ab ijs, vti complices, odio, aut praua suggestione accusentur, iudicio iuxta leges patrias pulsentur. Et quo ad petitam deputationem, nominant de singulis suis collegijs vnum, vt si quando opus sit, eo citius possint de ijs quæ geruntur conscij fieri, atque deinceps vt omnis turbationis euellatur occasio, vnioque & tranquillitas inter Clerum & populum sit eo stabilior, supplicant vt pro
B leuandis Ciuitatis oneribus, quæ alioqui insupportabilia sunt, placeat suæ gratiæ ordinare, quatenus Monasteria, pia loca, ac aliæ Ecclesiasticæ personæ, Capitulo Leodiensi, fundi Domino excepto, saltem pro aliquo tempore, tributa vt reliqui Ciues pendant, vel aliud aliquod promptum ad id solamen reperiatur. Deinde vt reformatio Curiæ spiritualis fiat, breuisque in iudicijs ordo statuatur, nec Officialis de alijs quam ad suam Iurisdictionem spectantibus cognoscat. Iura quoque pragmaticorum ad antiquam taxationem reuocentur, aliter iura capere præsumentes, in aliorum exemplum puniantur; vti sæpius in Patriæ Comitijs ordinatum fuit: Ad extremum, vt edictum granorum in solamen pauperum nouissimè publicatum, æquè ab Ecclesiasticis & sæcularibus personis obseruetur, placeatque gratiæ
C suæ iuxta nouissimam suam promissionem, coemendis granis summam aliquam pecuniæ conferre, qua pauperum indigentiæ subueniri possit, cauereque ne grana, sicuti nuper magno suo damno & periculo contigit, extra Patriæ limites auehantur.

Deputatio 32. virorum qui sint à consilijs Principi.

Postulata 32. Ministeriorũ.

Postquã deliberationes huiusmodi 32. Collegiorũ per Ciuium Magistros, Cõsiliarios & alios Ciuitatis primores, Principi porrectæ fuissent, iubet cõmunitatem iterum ad domum Ciuicam cõuocent, quo mentem eorum proprius intelligere, & finem Ripariorum negotio imponere possit. Dominica insequenti, communitate congregatâ, criminis Ripariorum grauitatem, quam nuper in Capitulo Leodiensi
D disertè eleganterque ostenderat, hic sanè longè copiosius eloquentiusque de ea disseruit: petens vt quid de ijs fieri placeat, ipsi etiam paulò diligentius explorent liberiusque significent. Neque enim illos solum Principi & Ciuibus debito contrauenisse iuramento, sed eorum nefario consilio Ciuitatem adeoque Patriam vniuersam in maxima pericula venisse; cædes, incendia, rapinas, aliaque fœda atque crudelia facinora in Ciues parasse patrasseque: viderent quas pœnas in Republicę hostes, in seditiosos, in parricidas, Imperij iura, ipseque leges, consuetudinesque municipales statuissent.

Erardus illa gratanter accipit.

Rursus delibe ratur de pœna ripariorum.

Communitas auditis Principis propositionibus, viso etiam triginta duorũ Ministeriorũ iudicio, rebus denique secundum iura & consuetudines Patriæ pro grauitate pensatis, censuit primùm, seditionis auctores,

A

Magistratus Erardum Bruxellis agentem reuocat: ille mox reuersus petit granorum prouisionem fieri, & de pœna per Riparios coniuratos promeritâ, statui.

CAPVT XXI.

QVare diligentissimæ fiebant excubiæ, noctu diuque constitutis ad portas vndecunque non Ciuibus tantum, sed & Canonicis, tum Cathedralis, tum Secundariarum Ecclesiarum, plateis B quoque diligenter etiam nocte succensis, passim ignibus custoditis, & per succedaneos vigiliarum præfectos, continuè perlustratis.

Erardus gratanter recipitur.

Sed & res visa est Antistiti Erardo, tum forte Bruxellis agenti, significanda, qui nuncio accepto, mox Leodium ad decimam Iulij repetijt, ingenti populi applausu & gratulatione, velut vnicum & securum Patriæ præsidium exceptus, præsenti necessitate populum illi magis vt assolet, conciliante. Nec cunctatus Capitulum Leodiense, Magistros Ciuium, Scabinos, Commissarios, denique Ciuitatis Concilium conuocat, enormitatem facinoris coniuratorum detestatur, impunitatis illorum pericula exponit, & quo maiori animorum populi coniunctione omnia fiant, petit triginta duo opificum Collegia C conuocari, illisque à se dicta suis verbis referri: cumque in re tanti momenti eorum consilio vti vellet, nec possent, nisi magno familiæ suæ dispendio omnes, quoties opus foret, imposterum conuenire,

Fit noua granariorum visitatio.

petit decem boni nominis & famæ viros rerum peritos, ab ijs deputari, qui sibi in consilijs de ijs quæ è Repub. videbuntur capessendis, pro eorum parte assistant; atque vt popularium paupertati, & inediæ turbarum radici quantocius occurratur, fit noua per Ecclesiasticos & alios granorum visitatio; compertoque grana necessitatibus publicis non sufficere, mittitur cum sex florenorũ millibus Hermannus Eynetten Canonicus Leodiensis cum Ciuitatis Graffiario ad

Grana aliunde aduehuntur.

Oppidum Trudonense, qui frumenta comparent, & mox Leodium vehi curent: Sed & alij alio eiusdem rei causà, magnâ sollicitudine D mittuntur. Grana alibi carius comparata, Leodij & in suburbijs viliori precio, suscepto communiter per Clerum & Magistratum dispendio, distrahuntur. Et ne quid desit, Antistes se ad præscriptam summam quæ necessaria fuerint, adnumeraturum addicit. Aduertebat siquidem prudens Princeps, populum illum frequentissimum, in tanta rerum penuria, haud aliter contineri posse.

Censura triginta duorum Ministeriorum de pœna Ripariorum.

Triginta duo interim Ministeria, factâ sibi pro parte Principis propositione, saluâ ipsius Principali auctoritate & iudicio, censent de Riparijs, vt coniurationis auctores, suasores, sollicitatores, qui tympanum pulsarunt, aliosque verbis vel factis ad rebellionem animarũt,

qui

qui Ciuitatem vi ingredi & quasi obsidione cingere voluerunt, cum
A suis complicibus, priuilegijs, libertatibus, Ciuitateque ipsa perpetuis futuris temporibus, tanquam Principi & Ciuitati infideles ac periuri priuentur. Si qui tamen mortis metu ac minis forsan coacti, eorum partes sequuti sunt, supplicant illorum haberi rationem, vt & Ciuiũ, vt si qui forsitan ab ijs, vti complices, odio, aut praua suggestione accusentur, iudicio iuxta leges patrias pulsentur. Et quo ad petitam deputationem, nominant de singulis suis collegijs vnum, vt si quando opus sit, eo citius possint de ijs quæ geruntur conscij fieri, atque deinceps vt omnis turbationis euellatur occasio, vnioque & tranquillitas inter Clerum & populum sit eo stabilior, supplicant vt pro

Deputatio 32. virorum qui sint à Consilijs Principi.

B leuandis Ciuitatis oneribus, quæ alioqui insupportabilia sunt, placeat suæ gratiæ ordinare, quatenus Monasteria, pia loca, ac aliæ Ecclesiasticæ personæ, Capitulo Leodiensi, fundi Domino excepto, saltem pro aliquo tempore, tributa vt reliqui Ciues pendant, vel aliud aliquod promptum ad id solamen reperiatur. Deinde vt reformatio Curiæ spiritualis fiat, breuisque in iudicijs ordo statuatur, nec Officialis de alijs quam ad suam Iurisdictionem spectantibus cognoscat. Iura quoque pragmaticorum ad antiquam taxationem reuocentur, aliter iura capere præsumentes, in aliorum exemplum puniantur; vti sæpius in Patriæ Comitijs ordinatum fuit: Ad extremum, vt edictum granorum in solamen pauperum nouissimè publicatum, æquè ab Ecclesiasticis & sæcularibus personis obseruetur, placeatque gratiæ

Postulata 32. Ministeriorũ.

C suæ iuxta nouissimam suam promissionem, coemendis granis summam aliquam pecuniæ conferre, qua pauperum indigentiæ subueniri possit, cauereque ne grana, sicuti nuper magno suo damno & periculo contigit, extra Patriæ limites auehantur.

Postquã deliberationes huiusmodi 32. Collegiorũ per Ciuium Magistros, Cõsiliarios & alios Ciuitatis primores, Principi porrectæ fuissent, iubet cõmunitatem iterum ad domum Ciuicam cõuocent, quo mentem eorum proprius intelligere, & finem Ripariorum negotio imponere possit. Dominica insequenti, communitate congregatâ; criminis Ripariorum grauitatem, quam nuper in Capitulo Leodiensi

Erardus illa grauiter accipit.

D disertè eleganterque ostenderat, hic sanè longè copiosius eloquentiusque de ea disseruit: petens vt quid de ijs fieri placeat, ipsi etiam paulò diligentius explorent liberiusque significent. Neque enim illos solum Principi & Ciuibus debito contrauenisse iuramento, sed eorum nefario consilio Ciuitatem adeoque Patriam vniuersam in maxima pericula venisse; cædes, incendia, rapinas, aliaque fœda atque crudelia facinora in Ciues parasse patrasseque: viderent quas pœnas in Republicę hostes, in seditiosos, in parricidas, Imperij iura, ipseque leges, consuetudinesque municipales statuissent.

Rursus deliberatur de pœna ripariorum.

Communitas auditis Principis propositionibus, viso etiam triginta duorũ Ministeriorũ iudicio, rebus denique secundum iura & consuetudines Patriæ pro grauitate pensatis, censuit primùm, seditionis auctores,

Pœna Ripariorum.

auctores, tympanorum campanarumue pulsatores, aliorum sollicitatores, cursores, ad arma proclamantes, articulorum dictatores, scriptores, Ciuitatis obsessores, inuasores denique quoscumque ad rebellionem prouocantes, vita bonisque omnibus mulctandos, illorum bonis, oneribus & munitionibus Ciuitatis applicatis, domibus verò à fundamentis absque restaurationis spe ad centum saltem annos euersis, ac ædium aliorumue bonorum ipsorum quorumcunque alienatione, à coniuratione facta, irrita declarata. A

Secundùm, vt qui eos suapte sponte sequuti fuissent, nudis capite & pedibus, fune è collo dependente, sola vestiti interula ad Ecclesiam Leodiensem veniant, & genibus in terram deflexis, Deum, Beatam Virginem Mariam, Beatum Lambertum tutelarem, Principem ac Capitulum Leodiensem veniam rogent, indeque eodem schemate ad forum regressi, genibusque aduoluti, implorent misericordiam à Magistris Ciuium, Concilio Ciuitatis, omnibusque in vniuersum Ciuibus, deinde priuilegijs ac libertatibus ciuicis careant, ab armis quibuscumque (cultello cuspide carente excepto) in Ciuitate & leuca, vt vocant, bannali penitus abstineant, sub dextræ amissionis pœna, armis si quæ habuerint, ilico ad manus Iustitiæ loci, & inde ad Concilium Ciuitatis deferendis. Denique septa ad S. Margaretæ strata per leucam præscriptam continuent, certâque summam ad opus Ciuitatis numerent. B

Tertium, vt qui non sua sponte sed minis coactos se prætenderint, id intra præscribenda tempora legitimè comprobent, sub pœnâ prædictâ. C

Et qui fugam arripuerint, nisi se intra certū tempus iudicio sistāt, tanquam primi ordinis & classij criminosi puniantur in exemplum.

Visis ordinationibus de pœna Ripariorum per Ciuitatem factis, iubet per Pratores locorum fieri inquisitiones.

D

CAPVT XXII.

Erardus mandat scribi nomina coniuratorum.

PRinceps auditis vt præfertur, Ciuiū sententijs, rem omnem in suum Concilium refert, & sequenti die, quæ fuit decimasexta Iulij, iubet expediri mandatum ad Prætores, Scabinos, aliosque Officiatos iustitiarum, sub quibus coniurati degerent, vt nomina & cognomina eorum tam virorum quam mulierum, quam diligentissimè fidelissiméque ante meridiem diei proximæ Mercurij rescribant, nisi eorum numero adscribi velint, velle enim se misericordiam & iudicium facere, prout delicti cuiusque ratio exegerit.

Deman-

Demandatur mandati huius executio Ciuitatis Graffario, qui pu-
A blico secum assumpto nuncio, ac duobus dumtaxat custodibus, onus,
etsi propter recentem adhuc nebulonum commotionem furoremque pertimescendum, fortiter exequutus, ab Officiatis inquisitiones generales obtinuit, ad quas examinandas deputati M. Ægidius Blocquerie sigillifer, M. Gerardus Mewen vicedecanus, Iacobus de Bouisset Scholasticus, & M. Iacobus del Sart Canonici Leodienses, Ioannes de Viron D. de Bossut Ciuium Magister supradictus, Onuphrius de Cellier, M. Leonardus Wert Doctor medicus Ægidius Oranus, Ioannes de Saulci iuris vtriusque Licentiatus, quatuor Scabini Leodienses, Ioannes du Sart Scabinorum supremus Grapharius
B Wericus Pietkin, Ioannes de Foumal Balliuus S. Lamberti, Andreas Sauuage, Ægidius Libot, quatuor Ciuitatis Consiliarij: Anthonius Randach, Petrus d'Heur, Nicolaus du Cheual bardé, Ciues Leodiẽses. Repetitis igitur & examinatis à nouo ad certiorem informationem testibus, recensuerunt primarios coniurationis reos qui sequuntur.

Examinantur inquisitiones officiatorum.

Imprimis ex pago de TILLEVR.
Goffinus Caltrou
Michaël eius frater.
Henricus Quæstor.
Ioannes Alardus.
C Pirardus Costain.
Michaël Wasseige
Dionysius eius frater.
Quidam Sartor de Seranio sic nominatus.

Ex pagis de SERANIO, & GEMEPPIA.
Ioannes Carodea.
Hubertus Nihat eius frater.
Petrus le Charlier.
Ioannes Damsy.
Henricus Oudelet.

D *Ex pagis de* ANS & MOLLIN
Laurentius Goffin.
Ioannes Piet.
Petrus Ægidij:
Seruatius Ghesel.
Pascasius Martini

Ex pago de HOLONIA AD LAPIDES
Iacobus minor del vache.

Ex pago de MONTEGNEE,
Ioannes le Bierleur
Ioachimus le Bierleur

Ex pago de magna FLEMALIA.
Gerardus du bois,

Ex pago de parua FLEMALIA,
Ioannes d'Oumal.

Ex pagis de OVGREE & SCLESSEIN,
Simon Marbaize.
Nicolaus Raymont.
Humblerus Frerard.
Ioannes Thomæ.
Petrus le Charton.
Gerardus dict le Bailly:
Ioannes Barba.
Nicolaus d'Ougree.
Gerardus Ioannis Ramey.
Gerardus le Sergeant.
Alexander de Ramey
Thonnon des Champs.
Simon Depen.

Primarij coniurationis auctores.

A

Mandat auctores coniurationis per Prætores capi, præscribitq; modum procedendi, quem illi sequuntur.

CAPVT XXIII.

Cæterum quo promptior securiorque foret facinorosorum apprehensio, Princeps Prætores dictorum pagorum ad Iulij 23. vocat; eisque tam verbo quam scripto, præscribit dictorum reorum apprehensionem, vtque ad sequentem diem omnes Iurisdictionis suæ incolas conuocent, tam eos qui coniurationis sunt, quã alios indiscriminatim, interrogentque suo nomine, an vt subditos fideles decet velint Principem Dominum suum agnoscere, eiusque parere mandatis: qui si velint omni ope sibi in capiendis & ad Principem suum deducẽdis personis in schedula descriptis assistant, quo possit ex eis, de toto conspirationis negotio, plenius informari. Prætores mandato scedulaque acceptis, Iustitiarios & alios Iurisdictionis suæ conuocant, mandatum prælegunt, parent omnes, aut timore offensæ, aut gratiæ, vel minoris spe pœnæ; capiuntur tantum duodecim, alijs fuga sibi consulentibus. B C

Nomina Captiuorum sunt.

Ex pago de TILLEVR	*Ex* OVGREE
Dionysius filius Henrici wassaige	Iacobus à Barba
Ex pago de SERAING,	*Ex pago de* MONS,
Ioannes Carodça.	Theodoricus Sartor
Ex GEMEPPIA	*Ex pagis* ANS ET MOLLIN
Quidam dictus le crespoux charlier, &	Laurentius dictus subtilis.
	Pascasius Martinon.
Thomas Germea	*Ex pago de* MONTEGNEE,
Ex parua FLEMALIA	Ioannes malus,
Gerardus du bois, &	Ioachimus le Bierleur
Ioannes Danneau.	

D

Auctores Coniurationis afficiuntur supplicio.

CAPVT XXIIII.

His ad Officialis Leodiensis carceres adductis, & quæstionibus subiectis, propria eorum cõfessione deprehensum est illis propositum

A positum fuisse, Ciues plerosque omnes neci tradere, & Ciuitatem spoliare, ad id facinus plures secum induxisse. Quocirca Scabinorum Leodiensium iudicio, lata in eos mortis sententia, data tamen per Principem delicti venia Ioanni Danneau, Ioanni Malo & Ioachimo le Bierleur, iuxta secundum articulum, quod alijs innoxiores viderentur.

Erectum itaque in medio fori Theatrum amplissimum cicumstantibus Ciuium Magistris, ac decemuiris, vexillis militari more explicatis: ibi decolati vitam finiêre, capitibus hastis affixis, & ad portas S. Margaretæ, S. Walburgis, & Auroti omnium conspectui exhibitis, & repræsentatis.

B Sed & alter quidam Gerardus le Sergeant, ex pago de Ramey captus, & circa nonam matutinam adductus, coniuratorum facilè Princeps repertus, insequente horâ confessione sacramentali munitus, pariter dignum factis suis vitæ exitum inuenit. Dicitur is in theatro non sine plurimorum admiratione seu commiseratione imperterritus saltitare cœpisse.

Erardi Edictum de regimine granorum cum quibusdam alijs.

C

CAPVT XXV.

PEnultima Iulij, Princeps, quo magis ac magis, Ciuitatis tranquillitati consulat, habita cum Capitulo & primoribus Ciuium deliberatione, nonnulla edicit bono publico vtilia, ac primum quidem de non asportandis granis sub pœnâ publicationis, & 20. Florenorum auri, quacumque exportandi licentiâ, ante forsan etiam Ecclesiasticis personis concessa vel imposterû concedenda, non obstante: facta quibuscumque Ciuibus ea publicandi, si quæ asportari depræhendantur, facultate.

Secundo, de nonnullis tabernis occasionem ruinæ permultis præbentibus, & caritatem inferentibus occludendis, certoque in singula ceruisiæ pocula precio, duodecim scilicet Leodiensium solidorum, sub consimili publicationis pœna, & quatuor auri florenorum.

D Item de augendâ contra pistores falsarios per Ciuitatem & illius immunitatem mulctâ, pro prima vice vnius floreni auri, pro secûda duorum, pro tertia trium, ac tandem euersionis fornacis, necnon priuationis ministerij ad annum, ac tandem pro quarta vice sub pœna arbitrario in aliorum exemplum irroganda.

Ac ne Officiati sua forsan dissimulatione, quoquo modo mandatorum huiusmodi executionem retardent, statuta in eos pœna dupli illius, quod alias contrauentores fuissent promeriti.

Exteris quoque pauperibus, qui propter focorum & eleemozi-

narum beneficia solent communiter Patriam, magno pauperũ subditorum dispendio, prægrauare, vt intra triduum Ciuitatem & milliarium banni excedant, alioquin virgis primum, deinde pugno, ac tandem vita mulctentur. A

Sed de ascriptis ad collegia Opificũ, vt ante omnia Villico & Scabinis Leodiensibus, ac Magistris Ciuium exhibeantur, & postea apud Principis Concilium repræsententur, cum alioquin frequenter vsu veniat, vt ij potius ad turbas quam ad boni Ciuis officium Collegia affectent.

Et has quidem ordinationes ab omnibus laudatas, Præsul passim per Patriam, prout quemque contingebant, publicis edictis promulgari, & ad obseruantiam deduci iussit.

Pœna Ripariorum qui fion e auctores coniurationis sequuti sunt.

Quo verò executionem iam contra Riparios statutam compleret, mandauit Officiatis locorum, vt ad primam Augusti omnes qui coniurationis rei fuissent, iuxta schedulam Leodium pro obedientia præstanda adducerēt; quod & factum fuit, illi siquidem mox ad portam S. Margaretæ deducti, ac inde sola interula induti, nudis pedibus ac capitibus intectis, capistro à collo dependente Ciuitatem ingressi sunt, & in Ecclesia Leodiensi flexis poplitibus Principem & Capitulum, in foro verò, conscenso pulpito, in quo duces eorum supplicio affecti fuerant, Magistratum ac Ciues veniam rogarunt, misericordiam conclamantes. B

Quibus factis per Tortorem ad portam Aurotanam deducti stricto Iustitiæ gladio signati dimissique sunt. Atque eo ordine fuerunt & alij, illius farinæ homines ipso S. Laurentij pariter mulctati; alij verò excusationes suas scripto dederunt, reliqui fuga ignominiam euaserunt. C

Cometes multorum obituũ prænuntius.

Eiusdem anni mense Augusto, peruigilio Assumptionis B. Mariæ, & diebus octo sequentibus, visus est Cometes multorum obituum, vt putabatur prænuncius. Siquidem obière per hos dies Ludouica Francisci Regis Galliarum mater, Maximilianus Sfortia, Princeps Aurantius, tormento bellico extinctus. Item Ioannes Hornensis Ecclesiæ Leodiensis pridem Præpositus, qui nuper vxorem duxerat, eo fini, vt esset qui in Comitatum Hornensem succederet. Euerardus quoque à Marka, Comes de Arembercħ Mamburnus Leodiensis, in hopomachia sine discursorio, vulgus torneamentum vocat, per Nobiles Cæsareæ Maiestatis Bruxellis habitis, equo excussus, qui inde Leodium delatus in templo fratrum Cruciferorum honorificè sepultus est, Præsule & vtroque Magistratu, totoque Ciuitatis Leodiensis Clero assistente. D

Mortuus quoque non multo post Zuinglius in bello contra quinque pagos Helueticos. Is inuentus à duobus Catholicis adhuc spirans, interrogatusque num confessione expiare se vellet, mortuum se simulans nihil respondit. Alius verò superueniens, vt vidit improbum, lethale vulnus inflixit, detulitque ad belli duces, qui eum iudicio

iudicio publico proditionis & hæreſeos damnatum, flammis tradi
A iuſſerunt.

Oecolampadius etiam ſub idem fere tempus, à fœmina (vt quidã aiunt) quam inceſtis polluerat nuptijs, in lecto extinctus eſt, ſiue ignitis ſathanæ telis & haſtis confoſſus, vt ſcribit Lutherus, ſiue iuxta alios ſui ipſius manibus clam peremptus.

Menſe Octobri Bruxellenſes in collectores noui vectigalis cereuiſiarij inſurgunt, ſopitur quantocius motus, Cæſare qui iſthic erat, vectigal tanquam iniquum improbante. *Motus Bruxellis à Cæſare quomodo ſedatus.*

Leodij exactè ſeruabatur edictum cõtra Dardanarios mercatores, qui grana ex Suburbijs & alijs vicinis Pagis emebãt, vt illa mox carius reuenderent: vnde fiebat vt ruſticis grana quoque non aduehentibus, eorum precium Leodij creſceret, non ſine noui tumultus periculo. Igitur huiuſce rei Præſul certior factus, è Bruxella 25. huius reſcribit, edictúmque de granis nouiſſimum moderatus, concedit facultatem quibuſcumque per Patriam grana comparandi, vt ea per Ciuitatem & Oppida ſtatim reuẽdant, precio tamen æquo eoque minori, quo breuiori tempore grana reuendiderint moderamine adhibito, ne magna quantitate grana emant, & in granarijs ſuis donec preciũ excreuerit retineant, ſub pœnâ in alijs edictis conſtitutâ.

B

C *Mutuat Patria viginti aureorum Imperialium millia pro milite contra Turcas. Quidam Riparij afficiuntur ſupplicio. Modus procedendi contra hæreticos, & quædam alia.*

CAPVT XXVI.

ANno 1532. Cùm Turca Germaniæ, ingenti armatus exercitu, immineret, Cæſar quo communibus Imperij auxilijs poſſet reſiſtere, habitis Norimbergæ Comitijs, rurſus coactus eſt in eam cum proteſtantibus venire cõuentionem, quam quidam pacem publicam, alij (interim) vocabant; nimirum vt donec habitum eſſet generale Concilium, nulli fieret de religione queſtio. Quâ conuentione factâ, mox communi omnium conſenſione, decreta præſtitaq; Cæſari auxilia. 1523. *Interim conſcribitur.*

D

Ac Patria quidem Leodienſis, quæ circuli Weſtphalici pars eſt, ad centum viginti equites, & pedites 380. ſubminiſtrandis cenſita fuit, qui vt promptius expedirentur, Erardus viginti aureorum Imperialium recens cuſorum millia dedit Patriæ mutua, & pro fœlici expeditionis huius ſucceſſu, Sacra ſolemnia, ac preces publicas inſtituit; mandauitque vt per omnes Eccleſias etiam conuentuales,

horâ meridianâ, campanæ, ad refricandam orationum huiusmodi memoriam, compulsarentur. A

Pax publica. Habebat pax publica inter alias hanc conditionem, omnes Imperij Principes aduigilare debere, vt nemo militem cogat in terris & Dominijs sibi subiectis ad militandum Principi externo, nisi obtentâ à se licentiâ. Similiter neque priuatum quemque cuiusquam Principis externi iuramento militari se obstringere posse, nisi impetratâ à Principe suo facultate, sub pœnis in diplomate ipso pacis publicæ expressis.

Eodem anno alij sex riparij extremo supplicio vitam finiêre, vnus quod contra Principis prohibitionem gladium gestare deprehensus esset, alij tres quod Domini temporalis de Ramioulle, dum Leodij cum familia festum Translationis S. Lamberti celebraret, domum spoliassent, fuit & alius propter furtum captus; verum per virginem, quæ illum in maritum petijt, Principis indulgentiâ redemptus. B

Per eosdem dies, sæuiebat Huy & alijs vicinis in locis pestis, multique subitâ contagione moriebantur. Sagax Præsul veritus ne contagium in Ciuitatem suam serperet, publicè edixit, ne quis Hoyensium infectorum illam ingrediatur, aut merces, vestes, similiaque vtensilia, toto infectionis tempore importet nec importari faciat, pœnâ sex florenorum aureorum transgressoribus constitutâ; Nauim mercatoriam Hoyensem, quibus necessaria hinc inde adueht solent emanere iussit, donec aliter per eum ordinatum esset, aliaque nonnulla eam ad rem maximè vtilia. C

Haeretici Leodij insolescentes reprimuntur. Eodem tempore occasione concordiæ Cæsaris cum protestātibus paulo antedictæ, cœperunt quidam Leodienses de Lutheranismo suspecti, magnâ licentiâ, de fidei articulis disputare, quod Præsul haud ferendum ratus, multos qui se protestantes gloriabantur, re cognita vel proscribi, vel supplicio tolli iussit.

Die 23. Iunij, duo viri & totidem mulieres, propter hæresim lutheranam, carceribus mancipati, post multa, vt solent nouatores illi adferre subterfugia, conuicti, seu supplicij timore, seu veræ & Catholicæ doctrinæ amore, abiuratis ante omnia hæresibus, in æde sacra D. Lamberti cum reliquis Catholicis venerabile Sacramentum sequuti, viri quidem nudis capite & pedibus, cæreum ardentem manibus gestantes publicam egerunt pœnitentiam. D

Dominica sequente, Magister Hospitalis Coquinorum nuncupati, qui ex Lutheri doctrinâ, contra fidem Ecclesiæ Catholicæ, locum purgandarum animarum post mortem restare negabat, & ipse carceri mancipatus, cum tandem nouis Lutheri dogmatibus renuntiasset, solemnem quoque obedientiam in eadem æde peregit, & officio quod gerebat, priuatus, ad Boneffiense Monasterium, melius in doctrinâ & vitâ instruendus, missus est.

Per idem fere tempus quidam Ecclesiæ D. Dionysij Leodiensis Canonicus

nonicus de nouis quoque Lutheri dogmatibus suspectus, cum, diligenti inquisitione facta, in domo eius libri Lutheri, aliique plures hæretici reperti essent, fuga vitæ suæ consuluit.

Alter S. Martini Canonicus, etiam de hæresi accusatus; quorundam errorum reuocatione, quorundam vero explicatione & moderatione factâ, vt solidiori fidei doctrinâ imbueretur, Coloniam ablegatus, ibique anno integro sacrarum literarum studio vacare iussus est.

Erat id temporis Leodij hæreticæ prauitatis Inquisitor quidam Ordinis Carmelitani S. T. D. qui auctoritate tam Pontificiâ quam ordinariâ fultus, diligentem in inquirendis Lutheranis eorumque fautoribus nauabat operam, hunc Ciues, alioquin boni, persequi cœperunt, quod in processibus, quos contra hæreticos instituebat, eorum priuilegia ac Francisias læderet, quod nimirum per Scabinos, Magistros, & Iuratos Ciuitatis, more maiorum, & vt pactiones pacum habent, non iudicarentur Ciues, sed ad vnius Inquisitoris iudiciũ; Itaque in Concilio Ciuitatis statuerunt deinceps in materia damnatæ religionis contra neminem procedi debere, nisi prius per legem & Francisiam de dictis factisve hæreticis conuictus, & ad Iudicem Ecclesiasticum vti talis remissus fuerit: Cuiusmodi statutum, cum Præsul circa festum S. Iacobi in Concilio Ciuitatis vti sacris Canonibus contrarium reclamasset, ac reuocari mandasset, res in magnam fere abijt dissensionem, & quãtumuis tunc edictum Cæsaris renouaretur, & præcipua Capita ad Patriæ Officiatos, pro animaduersionis in Lutheranos normâ, mitterentur, aliud tamen à Ciuibus nihil obtineri potuit, quam vt saluis priuilegijs Ciuicis admitterentur; quod equidem pijs iustisque Erardi desiderijs atque conatibus non parũ remoræ ac impedimenti attulit.

Concilium Ciuitatis quid in negotio religionis statuerit.

Eodem anno Comitia Leodij mense Iulio habita, quibus de subsidijs ad bellum contra Turcam necessarijs actum fuit. Qua occasione exarserunt Ciuium animi contra Collegiatas Ecclesias & Abbatias ratione vectigalium sibi & non illis super vino cereuisiaque impositorum, & tandem Concilio Ciuitatis habito, communi Ciuium sententia Clerus omnis, primario tantum excepto, in contributionibus publicis, Ciuibus exæquatus est. Quibus cum Clerus suas libertates ac immunitates obijceret, Præsul dissidium sic composuit, vt tam hi quam illi, in singula vini plaustra quæ aliunde cõpararent, tres auri florenos, sexennio durante, penderent, priuilegijs Cleri post id tempus in hoc & alijs quibuscumque semper saluis.

Quid circa Clerum statuerit.

Serpebat interea magis ac magis Epidimiæ lues & Ciuitatem ipsam & suburbia inuaserat, multaque hominum millia absumpserat. Itaq; Præsul de suorum Ciuium salute sollicitus efficaciora meditatur adhibere remedia. Igitur Septembris 22. iubet edici ne quis infectorum terra, aqua, die, noctu Ciuitatem ingrediatur, aut merces cuiuscũque generis inuehat, sub pœna exilij 50. annorum per quinque miliaria

à Ciui-

à Ciuitate, & confiscationis mercium, vestimentorum aut quarumcumque aliarum rerum in Vrbem, eiusque Suburbia importatarum. A
Iubet quoque vt peste iam infecti in Ciuitate & Suburbijs, virgam albam vnius vlnæ cum dimidia manu gestent, saniorumque conuersationem euitent, pœnâ proscriptionis vnius anni à Ciuitate transgressoribus constitutâ. Mandat quoque plateas & aquarum canales apertos & mundos teneri, & bis singulis septimanis repurgari. Vetat ne infecti fontes contingant, sed si quæ lauanda linea, vel vestimenta seu alia habeant, ea in Mosa flumine abluant.

Octobris vigesima nona, certior fit Præsul de Germanis iter per Patriã Leodiensem capientibus, veritus ergo ne quid sinistri aut incommodi seu militibus, seu suis subditis accidat, scribit Arembergio Prætori, vt militem, si quidem ita oporteat, per patriam, minore quo B
fieri poterit agricolarum dispendio, deduci curet, caueatque ne quisquam seu verbo seu facto militem lædat, sicut nec miles cuiquã subditorum vim aliquam aut iniuriam faciat, sed victualia æquo precio soluat, sin aliter, pulsatis signis, manu rusticorum facta, de more omnes è Patriæ finibus pelli curet.

Præsul scholas & conuenticula hæreticorum prohibet.

Decembris tertia, edicto vetat ne quis cuiuscumque conditionis aut sexus fuerit scholam aperiat, aut conuenticula siue paruo, siue magno numero virorum, mulierum, puerorum, aut puellarum in quibus hæreses seu Lutheranæ, seu aliæ quæcumque doceantur, habeat, sub pœna amissionis priuilegij Ciuici & ministerij, si cui quis C
iam ascriptus fuerit, vbi crimen per legem & Francisiam (vt vocãt) legitimè probatum fuerit.

Altero die præsente in ipso Ciuitatis Consilio Præsule, quidam Ioannes scholarum Ecclesiæ S. Pauli Magister, nuper eiusdem Ecclesiæ ædituus, quod Lutheranam hæresim pueros docuisset, & per legem & Francisiã conuictus fuisset perpetuo exilio extra Ciuitatem & Dominia Principis mulctatus fuit.

Gallus interim cum Anglo fœdera primum Bononiæ in Gallia, mox Caletij renouat, vterque belli Turcicj se spectatorem præbens.

Erardus controuersiam inter duos Abbates sancti Trudonis, & quæstionem de Monasterij sub Episcopo Leodiensi subiectione sopit. D

CAPVT XXVII.

CVm mense Nouembri anni superioris obijsset Guilhelmus Abbas Trudonensis, relicto sibi auctoritate Apostolica Coadiutore Georgio à Sareins à Mechlinia; nihilominus religiosi iure suo consueto vti cupientes, Rudgerum Franconis, ex Oppido Trudo-

Trudonensi oriundum in suum Abbatem eligerunt, quæ res magnarum illic turbarum fuit Seminarium: tandem cōtrouersia hoc anno, A directione & auctoritate Præsulis ita composita est, vt à Conuentu electus, Præpositus cum certis prærogatiuis vocaretur, alter Abbas remaneret.

Quia porro in expeditionibus Romanis de dicta coadiutoria factis, expressum erat Monasterium Trudonense Sedi Apostolicæ immediatè subiectum esse missis ad Monasterium Commissarijs, nobili viro Guilhelmo Colhem Domino temporali de Duras, & M. Ioanne Bardoulle Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Decano, curauit ex Abbate & Conuentu sciscitari, num de certa eorum scientia & assensu fuisset B ea clausula literis huiusmodi inserta; qui quidem capitulariter congregati, omnes & singuli vnanimitèr recognouerunt, confessique fuerunt, quod prædictum eorum Monasterium Reuerendissimo Episcopo Leodiensi pro tempore existenti, tempore impetrationis dictarum literarum Apostolicarum, ac ante illud immediatè subfuerit, semper & subsit, exhibitis tum realitèr literis sanatorijs ab eodem Pontifice Clemente 7. de eadem data cum primodictis.

Et quia conati sunt nonnulli super ea re controuersiam, aliquot ab hinc annis, facere, magno Ecclesiæ Leodiensis & ipsius Monasterij dispendio, lubet actus de quibus præfertur ex ipsis originalibus, qui in cartophylatio Ecclesiæ Leodiensis asseruantur, hic attexere.

C

In nomine Domini Amen.

TEnore præsentis publici instrumenti, cunctis pateat euidenter & sit notum, quod anno à Natiuitate eiusdem Domini millesimo quingētesimo tricesimo tertio, indictione sexta, die verò decima nona mensis Februarij, horâ nonâ ante meridiem vel circitèr, Pontificatus S^mi in Christo Patris & Domini nostri D. Clementis diuinâ prouidētiâ Papæ septimi, anno decimo, coram Nobilibus Venerabilibusq. & circumspectis viris D. D. de Colhem, D. temporali Dominiorum de Duras, Buinghen, Grasen, &c. necnon M. Ioanne Bardouille Decano Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Leodiensis, Commissarijs Reuerendissimi Illustrissimiq. Domini nostri D. Erardi à Marka titulo S. Grisogoni S. R. E. Præsbyteri Cardinalis, ad infrascriptis interessendum, & faciendum, vt dicebatur deputatis, in meiq. Notarij publici, & testium infrascriptorum ad hæc vocatorum & rogatorum præsentiâ, personalitèr constitutis, Reuerendo P. & D. D. Georgio Sareins moderno Abbate, necnon Rudgero Vrancken Præposito, Iacobo de sancto Amando Priore, & Petro Poels Cellerario, Guilhelmo de sancto Audomaro Suppriore, Petro de Aquisgrano, Guilhelmo de Ghelmen, Thoma de Oppen, Henrico de VVerchtia, Leonardo de Stenuordia,

D (margin letter beside "no Ecclesiæ")

Bernardo de Hista, Ioanne de Aldenardo, Mathæo de Bruxella dispensatore, Eucherio de Louanio, Theodorico de Louanio, Trudone de Gemblaco custode, Daniele de Mechlinia, Amando de Hubertinghen, Andrea de Tornaco, Anthonio de Douffet, Petro de Louanio, Francisco de Antonia, Othone de Blocherie, Lamberto de Stappel, & Ioanne de Mettecouen Religiosis professis Monasterij sancti Trudonis in S. Trudone, ordinis S. Benedicti, Leodiensis Diœcesis, in eorum loco capitulari solito, ad infrascripta per campanæ sonitum, vt moris est, specialiter indicto, congregatis ac capitulantibus & Capitulum repræsentantibus, expositum fuit ibidem publicè quod alias literis Apostolicis super perpetuâ coadiutoriâ, & illa cessante præfectione Abbatiæ dicti Monasterij S. Trudonis, pro parte antedicti Domini Georgij Sareins apud S. Sedem Apostolicam expeditis & obtentis, ac illis tam Reuerendissimo Domino nostro Cardinali & Episcopo Leodiensi præfato, quam prænominatis conuentualibus respectiuè ostensis & prælectis narratum & descriptum comperiebatur in eisdem dictum Monasterium S. Sedi Apostolicæ prædictæ immediatè subiectum esse, quod in magnum tam dicti Reuerendissimi Episcopi Leodiensis pro tempore existentis, quam dictorum Religiosorum vergebat dispendium, cùm idem Monasterium Episcopo Leodiensi pro tēpore existenti, Ordinario loci iure, immediatè subiectum fore dinoscitur, fuerūt ab hoc prælibati Reuerendus D. Pater Abbas, cæteriq; Religiosi prænominati interpellati eorum super præmissis præstare consensum. Qui siquidem Reuerendus Pater D. Abbas & Religiosi singularitèr singuli expressè dixerunt & confessi fuerunt, ac in mei Notarij publici infrasignati legitimè stipulantis & recipientis, vice, loco & nomine omnium & singulorum, quorum interest, intererit, seu interesse poterit, quomodolibet in futurum recognouerunt, tenoreq; præsentium recognoscunt, ac eorum quilibet recognouit, recognoscitq; & fatetur, quod prædictum eorum Monasterium Reuerendissimo D. N. Episcopo Leodiensi Ordinario loci pro tempore existenti, tempore impetrationum dictarum literarum Apostolicarum, ac ante illud immediatè subfuit, & subest de præsenti, iuxta etiam voluntatem & decretum cæterarum aliarum literarum Apostolicarum antedicti S^mi. D. N. Papæ moderni ibidem expositarum & ostensarum, quarum tenor hic de verbo ad verbum sequitur & est talis.

Clemens

A *Clemens Episcopus seruus seruorum Dei.*

Dilecto filio Georgio Sareins Abbati Monasterij Boneffiensis, Cisterciensis Ordinis, Leodiensis Diœcesis, Salutem & Apostolicã benedictionem. Personam tuam nobis & Apostolicæ Sedi deuotam, tuis exigentibus meritis, paternâ beneuolentiâ & gratioso fauore libenter prosequimur. Hodie siquidem ex certis causis tunc expressis, nos te Coadiutorem perpetuũ & irreuocabilem dilecto filio Guilbelmo de Bruxella Abbati Monasterij S. Trudonis, Ordinis S. Benedicti, Leodiensis Diœcesis, in regimine & administratione dicti Mo-
B *nasterij in spiritualibus & temporalibus, per alias nostras literas cõstituimus & deputauimus, ac eidem Monasterio, cùm primũ illud per cessum vel decessum, seu quamuis aliam dimissionem vel amissonem dicti Guilhelmi Abbatis etiam apud Sedem prædictam, aut alias quouis modo vacaret, de persona tua ex hodie prout ex tunc & è contra prouidemus, teq. illi præficimus in Abbatem, curam, regimen & administrationem ipsius Monasterij, tibi in spiritualibus & temporalibus plenarie committendo, prout in eisdem literis (in quibus quod dictum Monasterium Sedi prædictæ immediatè subiectum erat, ex-*
C *pressum fuit) plenius continetur. Cùm autem sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, Monasterium prædictum Episcopo Leodiensi pro tempore existenti, iure ordinario, immediatè subiectum sit, & propterea dubites literas prædictas tibi minus vtiles existere, teq. desuper molestari posse tempore procedente, nos tibi ne dictarum literarum frustreris effectu, prouidere, teq. præmissorum meritorum tuorum intuitu, gratioso fauore prosequi volentes, ac à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq. Ecclesiasticis sentẽtijs, censuris, pœnis, à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis,*
D *ad effectum dumtaxat consequendum harum serie absoluendum, & absolutum fore censentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, volumus, & Apostolica etiam auctoritate decernimus, quod literæ prædictæ & processus habiti per easdem & in eis contenta ac inde sequuta quæcumq. valeant, plenamq. roboris firmitatem obtineant, & tibi suffragentur in omnibus & per omnia, perinde ac si in eisdem literis, quod Monasterium prædictum Sedi prædictæ immediatè subiectum erat, tacitum, & quod eidem Episcopo iure ordinario subijciebatur, expressum fuisset, quodq. propter præmissa, nullum eidem con-*

stitutionibus & ordinationibus Apostolicis, nec non Monasterij & ordinis prædictorum, etiam iuramento confirmatione Apostolica vel quauis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudinibus illis quæ in dictis literis volumus non obstare, cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Domini 1532. 6. non. Octobris, Pontificatus nostri anno nono. A B

De & super quibus omnibus præmissis antedicti D de Colhem & M Ioannes Bardoulle Commissarius dicti Domini nostri Reuerendissimi Cardinalis & Episcopi Leodiensis, pro iure & interesse illius, & suorum successorum, necnon Reuerendus P & D. Abbas atq; religiosi sibi respectiuè vnum vel plura publicum seu publica fieri petierunt & confici à me Notario publico infrasignato instrumentum seu instrumenta. Acta fuerunt hæc in prædicto loco Capitulari sub anno, indictione, mense, die, hora, & Pontificatu præscriptis; præsentibus ibidem R. P. D. Gerardo Quilre Abbate Monasterij S. Laurentij propè & extra muros Ciuitatis Leodiensis, ac Domicello Gulhelmo de Femi, C *necnon D. & M. Ioanne VVitten V. I. Licentiato, & venerabilis Curiæ Leodiensis causarum Aduocato, necnon Ioanne vanden Boenten, præsbytero Ecclesiæ Collegiatæ B. M. Virginis oppidi S. Trudonis Capellano, testibus ad præmissa vocatis specialiterq; rogatis.*

Et ego VValterus de Puteo Clericus Leodiensis Diœcesis, publicus sacra Imperiali auctoritate, & venerabilis Curiæ Leodiensis Notarius iuratus. Quia præmissæ expositioni, rogationi, confessioni, literarumq; Apostolicarum præcopiatarum ostensioni & exhibitioni, omnibusq; alijs & singulis præmissis, dum sic vt præmittitur fierent D *& agerentur, vna cum prænominatis testibus præsens interfui, eaq; omnia & singula sic fieri vidi, sciui & audiui, atq; in Notam sumpsi. Ideo hoc præsens publicum instrumentum manu alterius, me interim alijs occupato negotijs, fideliter scriptum exinde confici, atq; in hanc publicam formam redegi, signo nomineq; & cognomine meis solitis & consuetis conscripsi & subsignaui. In fidem, robur & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.*

VVALTERVS DE PVTEO.

CAPVT

A

Creatur Legatus à latere, Ecclesiam Cathedralem campanis eximijs ornat, Lutheranos persequitur cum quibusdam alijs.

CAPVT XXVIII.

INeunte anno 1533. Pontifex virtutum Præsulis fama permotus, eoq; maioribus in rebus vti cupiens, eum legatum de latere creat, quo officio in restauranda, pro virili Cleri sui exempti disciplina, præclare functus est. *1533.* *Erardus legatus à latere.*

B

Eo tempore duas insignes tampanas, vnam Erardi alteram Grisogoni nuncupatas miræ magnitudinis & præcij proprio ære fundi, & Ecclesiæ Leodiensi consecrari fecit. *Eius munificetia.*

Per eosdem quoque dies quendam Desiderium Lutheranæ doctrinæ propagatorem Morinensem presbyterũ per Inquisitores & suum Suffraganeũ exauctorari & brachio sæculari tradi iussit. Is cum multos hæretica prauitate infecisset, verèque pœniteret, abiuratis hæresibus fidem Orthodoxam Patrum vti vnicam eamque salutarem recognouit, mortique iam vicinus, non eam quam se millies meritum fatebatur, sed hoc vnum deflebat, quod multos à vera salutis semita abduxisset. *Lutheranorũ persequutor.*

C

Iunij 9. Edictum nuper contra hæreticos promulgatum iterum publicari præcipit, illique adijcit, quod quicumque ab eo tempore per legem & Franciśiam hæreseos conuicti fuissent, nisi ante feriam sextam quæ erat altera festi venerabilis Sacramenti, de hæresi pœnitentes veniam humiliter petierint, & deinceps fidem Catholicam & Romanam amplecti & iuxta eam viuere promiserint, priuilegio Ciuico, & opificio cui ascripti fuerint perpetuo priuentur. Et qui B. Mariam Virginem aut alios sanctos blasphemasse aut Purgatorium negasse aut contra traditiones & cæremonias Ecclesiæ Catholicæ Romanæ loquutus fuisse conuictus fuerit, eandem cum cæteris pœnam, nisi præscripto tempore pœnitens veniam petierit incurret.

D

Quocirca cum quidam Ciues Richardus Hoesmã vitrarius, Carolus calcearor, Ioannes Faber lignarius, Sebastianus à Quercu, Petrus Pistorius, Lambertus de Bure Iunior & Ioannes Reneri de Hæresi per legem & Francisiam conuicti, impœnitentes gratiam præfixa die non petijssent, perpetuo à Ciuitate & Patria Leodiẽsi proscripti, & eorum bona ærario publico adiudicata fuerunt.

Alios quoque Ciues septem, carceribus propter hæresim mancipatos, cum pertinaces essent, bonis eorum Ciuitatis ærario adscriptis, proscripsit. Alium dein quendam (le grand Hanset) vocatum, virum

virum seditiosum in sui apprænhensione lethaliter, quod satellitibus resisteret, vulneratum, mortis pati voluit sententiam, vnde in sedili A
ad supplicij locum portatus, ac in aliorum exemplum capite truncatus fuit.

Cœpit primum his diebus Præsul Palatium illud Regale, quod non tam sibi, vt apparet, quam posteris exstruxit, habitare.

Iisdem depopulata est agrum Traiectensem, vicinumque Lymburgensem, cohors militum, verius prædonum, qui se filios Israël agnominabant, quod nullum, vt aiebant, Ducem præter Deum agnoscerent; hi præter nefandas insolentias, quas templis, rebus sacris, & Christo sacratis virginibus inferebant, etiam infantes ignibus torrebant, vt aurum à parentibus exprimerent, tamen aduentantibus B
Comitibus de Nassau & Buren cum valida manu, illinc, alio obuia quæque vastantes, commigrârunt.

Cùm superiore anno Clemens Pontifex, ad bellum contra Turcã gerendum, immensam auri vim contulisset, suum in Rempublicam animnm verè paternum egregiè testatus, hoc anno Iulij vltima, eiusdem auctoritate, Clerus Brabantię, Hollandiæ, Zelandiæ, vocatus fuit ad Oppidum Louaniense, vbi publicatum fuit vectigal Sacerdotijs impositum, medietatis omnium prouentuum, qui in terris Cæsareæ suæ Maiestati subiectis reperirentur.

Vectigal Clero impositur in bellum contra Turcas.

Hoc anno libertas securitasque solita decima septima Septembris, pro celebritate Beati Lamberti promulgari, restricta est ad sanos C
propter grassantem Epidemiam, exclusis publico edicto pestiferis, infectasue domos inhabitantibus, edicto etiam de alba virga gestanda repetito.

Nouembris octaua, cùm multi grana extra Ciuitatem & Patriam exportarent, illaque exteris diuenderent, proindeque annona ingrauesceret, Erardus prouidus edicta per Officiatos Patriæ, locis cõsuetis, publicari mandat, quibus omnibus cuiuscumque status & conditionis prohibetur, ne grana extra Patriæ fines quocumque modo asportent, sub pœna confiscationis granorum & decem florenorum aureorum.

D

Grauiter accipit controuersiam inter Hasseletenses & Zonhouienses exortam. Iterum inquirit in hæreticos & condignis pœnis afficit.

CAPVT XXIX.

1534. ORta inter Hasseletenses ac vicinos Zonhouienses ratione limitum controuersia, Hasseletẽses sumptis armis turmatim fines Zonhouiensiũ ingressi, illos bello lacessere cęperũt anno 1534. quod

quod grauiter Præsul accipiens, cito vindicasset, nisi ille factionibus
A hæreticorum dissipandis distractus, & illi modestius agentes, dispositioni iuris & misericordiæ eius se submisissent.

Pullulabat siquidem Leodij & passim hæresis, præsertim Lutherana omniaque sensim ad turbas & seditiones tendebant; quibus vt efficacius minorique difficultate ac strepitu iret obuiam Præsul Princepsque circumspectus, tempori ac necessitati indulgendum ratus, Maij 6. conuocatis Consulibus, Scabinis, Commissarijs, totoque Ciuitatis Concilio, magnâ, quâ pollebat, tum eloquentiâ, tum auctoritate, tandem effecit, vt ex singulis Ciuitatis parochijs boni aliquot Ciues nominarentur, quibus vnacum Consulibus, Scabinis, Iuratis
B & Comissarijs, plena potestas daretur normam cōdendi, iuxta quam in hæreticos statim inquiri, & remedium promptum malis imminentibus adferri posset. Illi igitur gnauitèr officio functi, Maij 9. Præsuli totique Ciuitatis Concilio retulerunt videri sequentia posse pro lege seruari; vt omnes ij ciues qui hactenus de hæresi vel diffamati, vel accusati, vel iam conuicti à Ciuitate profugerant, priuilegio Ciuitatis & ministerio si cui adscripti erant excidisse censerentur; officiatumque Episcopi de eis eorumque bonis, prout iudex legitimus ordinauerit, constituere. Sed & qui à nouissima remissione 9. Iunij anni superioris finita hæreticis adhæsisse fauisseuè quoquo modo, vel per affectos supplicio alias accusati fuissent apprehenderētur, carceribusque manciparentur, cautione tamen adhibitâ, vt honesti ciues,
C qui fama hæreseos ante non laborauerint, non nisi præuiâ diligenti informatione apprehendantur, apprehensique non prius quæstionibus subijciantur, quam coram Consulibus ministerijque sui Officialibus in suis defensionibus auditi. In hæreticos porro de hæresi necdum accusatos conuictosuè, cuiusque Parochiæ Commissarij, Scabino vno & aliquot Iuratis adhibitis, inquisitiones toties quoties libuerit, vsque ad plenariam eiusce luis extirpationem, promoueant; de quibus secundum legem & Francisiam iudicetur, sic tamen vt apprehensibiles iudicati, non nisi pede ligato audiantur, alioquin de ijs pro causæ meritis statuatur, & profugæ post triduum pro confes-
D sis habeantur, & iuribus ciuicis, suique ministerij priuentur. Quæ omnia ad annum edicto publico inuiolabiliter obseruari iubeantur, quo finito prout res tempusque postularent, vlterius statueretur: anterioribus nihilominus ordinationibus in suo robore manentibus.

Præsul cum concilio Ciuitatis quid de hæreticis statuerit.

Inquisitionibus factis, deprehensi sunt plurimi Lutheranis dogmatibus imbuti, non viri tantum, sed & mulieres, omnis conditionis & ætatis. Erardus igitur adhibitis Theologiæ peritis, præsertim Carmelitis & Dominicanis, multos ad veræ doctrinæ semitam reduxit, pertinaces flammis tradidit, quosdam Patria eiecit, alios erudiri petentes, vel carceribus detinuit, vel ad scholas publicas, certo illis præscripto tempore, dimisit.

Qualiter hæreticos correxerit.

Hoc

Hæreses Parisijs seminatæ.

Hoc eodem tempore, Parisijs in ipsa aula Regia atque alijs vrbis & regni locis, scripta quædam affixa fuêre Zuingliani dogmatis, quibus Sacrosancta Eucharistia indignis contumelijs lacerabatur, quæ res Franciscum Regem vehementissimè commouit: quocirca indicta fuit supplicatio publica, cum venerabilis Sacramenti delatione, in qua ipse ardentem gestans facem, sequente eum Reginâ Leonorâ, regijsque liberis & aulæ proceribus, omniquè populo, scelus hoc expiare conatus est: ac deindę à meridie, grauissima oratione ad eius deterrimæ pestis extirpationem, omnes hortatus; sæuerissima de quibusdam hæreticis supplicia sumi iussit, vt alij eorum exemplo deterrerentur. A

Rex Angliæ fit hæreticus.

Hẽricus ipse Rex Anglorum, insano Boleniæ adamatæ amore excæcatus, Catharinam vxorem legitimam Ferdinandi Hispaniæ Regis filiam, Caroliquè quinti Imperatoris materteram repudiat, & ab Ecclesia Catholica deficit, seque Ecclesiæ Anglicanæ caput edicit: Quem ob id Clemens septimus Pontifex, cum consilio Cardinalium, Caroli quinti Imperatoris, & Francisci Gallorum Regis, à cõmunione Ecclesiæ excludit. B

Successio Pontificum.

Clemens VII. Florentinus Iuliani filius, Leonis decimi patruelis, rediens à nuptijs Catharinæ de Medicis (Henrico Valesio Francisci Regis Galliæ secundo genito nuptui datæ) in Vaticano excessit septimo Kalendas Octobris, anno ætatis 56. mense decimo, die septimo. Præfuit annis decem, dies septem, in eius locum electus Paulus III. coronatus tertiò Nonas Nouembris. Hic indixit Concilium Tridentinum, quod dum bellicis motibus impeditur, nouem Antistites spectatæ eruditionis, & vitæ integritatis legit, quibus interim reformãdi Cleri rationem constituendam demandat. C

Mense Octobri Erardus Præsul Ciuium suorum, simulque vicinorum vtilitatis studiosus, forum pecorum ad portam amari cordis, perpetuis futuris temporibus, annuatim in festo Simonis & Iudæ celebrandum instituit, in quo mercatores à creditorum suorum impetitione tuti, & ab omni vectigali liberi quatuor continuis diebus, 26. scilicet Octobris cum pecoribus suis venire, 27. & 28. vendere, & 29. domũ redire possint, absq; cuiusquã molestia; hæreticis tamen ac peste infectis, Patriæque inimicis exceptis: quo tempore sicut & alijs, edicta sua contra eos seruari & executioni mandari præcepit. D

Nouembris decima quarta, de pace & tranquillitate Ciuitatis & Patriæ suæ sollicitus, nonnulla ad eam valdè conducibilia edicit; vt nullus cuiuscumque status & cõditionis, exceptis priuilegiatis, arma per Ciuitatem siue diu siue noctu gestet, sub pœnâ sex florenorum Leodiensium; vt cæteri Ciuitatem cum armis ingressi, illa, quamdiu in Ciuitate moram trahunt, in hospitijs suis deponant: qua de re per hospitem, ne ignorantiam prætexere possint, admonebuntur, sub pœnâ consimili: vt priuilegiati neminem armis impetant, sub pœna dupli & amissionis sui priuilegij: vt nemo per Ciuitatem ambulet noctu

noctu sine lucerna accensâ, discoopertâ, & lucente, & vt nullus Ta-
A bernarius vel Tabernaria Ciues compotantes, aut chartis, aleis, aut similibus vacantes, vltra septimam vespertinam domi receptet, indictâ pœnâ sex florenorum, quos ante triduum soluere teneatur, aut in carcerem detrudatur, vbi exceptiones suas ante triduum allegare teneatur, vt antiquitus obseruatum fuit: vt Maior Prætor, aut eius locum tenens, satellites habeant industrios & vigilantes, boni nominis & famæ, qui his & similibus statutis executioni demandandis assiduè & certatim inuigilēt, iuxta antiqua statuta & vti vocant regimina: vt in infractores antiquorum pactorum, regiminum, statutorū, absque dissimulatione, vt ipsæ paces & regimina habent, animaduer-
B tatur: vt decemuiri electi per ministeria lustrentur & reuideantur, & si inter eos aliqui minus idonei ad hoc munus & officium reperiātur, alij surrogentur, qui toties quoties acciti fuerint, officio suo respondeant, & faciant satis; & alia nonnulla id genus.

Annum Domini 1535. rursus Præsul vigilantissimus penè totū insumit in inuestigandis, coërcendis, puniendisq; hæreticis. Temporis extrahebatur multum, quod Ciues nonnisi per legem & Francisiam, vt ante diximus, in conciues inquiri permittebant. Inuēti nihilominus multi, quidam pertinaces, nonnulli dubitantij, plurimi suspecti, è quibus duo Lutherum pro Propheta & Euangelista habentes, igni- bus traditi, plurimi proscripti fuēre. 1535.

Duo Lutherani ignibus traditi.

C Sub finem Maij obijt D. Paschasius Berselius ad S. Laurentiū propè Leodiū monachus, Orator & Poëta insignis, vt ex epistolis Desiderij Erasmi Rotherod. ad Berseliū, & Berselij ad Erasmū, lectori cōstabit.

Iunij decima renouat Præsul edictum cōtra Riparios promulgatū anno 1531. Augusti 5. cuius hæc erat summa; Riparios, & cum eis cōplices fœderatos & seditiosos, qui obedientiā publicam præstiterūt, vita durante, priuilegijs & libertatibus Ciuitatis & Suburbiorū priuatos esse, neq; in eam cum vllo armorū genere ingredi posse, excepto mēsali cultro sine cuspide, sub pęna abscissionis pugni. Teneri quoq; omnes, intra 15. dies à publicatione, arma quæcūq; ad manus Iustitiæ loci habitationis eorū deponere, ibiq; iurare se nulla alia habere, neq; alia empturos esse, sub pęna arbitraria, nisi aliter per Principem ordi-
D natū, & illis indultū esset. Iustitias verò locorū teneri illa medio iuramēto deponere ad manus Scabinorū, Consulū, & Iuratorū Ciuitatis.

Sub hoc tēpus, cùm per Flandriā & Brabantiā, & primū Louanij & Gādaui nouæ leges emanassēt & promulgatę essent de validis mēdicātibus coërcēdis, multisq; incōmodis & periculis, quib⁹ sub specie mēdicitatis, oppida exponebātur auertēdis; deq; indigenis miseris & miserabilibus personis, senibus maximè & impotētibus sustētandis, seriò mādauit Præsul, vt leges illę per suos Cōsiliarios reuiderētur, & si moribus nostris cōgruere possent, illis & nos pro maiori quiete & securitate Ciuitatis, & oppidorum vteremur, sed negotio hoc lentius procedēte, & morte Præsulis præter opinionem citius obrepēte, res infecta remansit.

Persequutio catholicorum in Anglia. Iunij vigesima secunda, Rex Angliæ mutatâ religione in alterum Neronem mutatus, Ioannem Ficherium Episcopum Roffensium & Thomam Morum Regni Cancellarium, pluresque alios Catholicos omnis status & conditionis, quod ipsi ex impudenti repudio inauspicatas nuptias affectanti declararint, neque illis subscribere vellent extremo supplicio affecit. A

Eandem ob causam, Carthusiani Londunenses Regis iram incurrunt, & horrendis afficiuntur supplicijs.

Eodem honore digni fuerunt & plures Franciscani, quos obseruantes vocant.

Per hos quoq; dies Geneuẽses primũ Catholicã eiurãt religionẽ, exactisq; Episcopo & Pastoribus, Caluino se deformandos tradunt. B

Munit Patriæ Oppida, & illam ducentorum millium & 500. florenorum Brab. debito liberat: Hæretico linguam clauo perfodi iubet.

CAPVT. XXX.

1536. Mense Ianuario anni 1536. Georgius Scherque eques, ductabat per Brabantiã Cæsareorũ turmas nouem, quibus cùm stipedia non soluerentur, cœperunt Ducis sui spreto Imperio longè lateque Bruxellensem, Mechliniensem, Louaniensem, vicinosque agros depopulari. Erardus veritus ne absente Cæsare hic tumultus cresceret, & Leodiensem ditionem miles ingrederetur, cœpit arces & oppida milite, rebusque ad defensionem necessarijs munire. Cæterum cum Patria ærario publico careret, quin etiam quingentis supra ducenta florenorum millia obærata esset, Præsul prouidus Pater familias, in publico ordinum consessu, omnium Patriæ onerum dissolutionem in se recepit, si publica Ciuitatis & Patriæ vectigalia, suæ administrationi, ad quatuor annos permitterentur, quod vtrique feliciter cessit: Nam & ipse instantibus Patriæ necessitatibus prouidit, & breui spatio Patriam vniuerso debito liberauit. C D

Prouidentia Erardi.

Robertus à Marka Præsulis frater, qui in defuncti Euerardi Mamburni à Marka officium successerat, his diebus moritur.

Eodem tempore quidam doctrinæ Lutheranæ sectator pertinax & facundus, cùm non desineret, etiamnum in ipso carcere, Lutheri dogmata auribus mentibusque astantium instillare: Erardus, huic similibusque periculis per Iudices prouideri mandans, effecit, vt huic primum, cæterisque porrò similibus seminiuerbijs lingua clauo perfoderetur.

Bellum inter Francum & Cæsarem. In inferiore Germania bellum acre inter Francum & Cæsarem per hos quoque dies exarsit. In Morinis Rex Francus Hisdinum deditione

ditione capit. Cæsareani fanum Pauli vicinum expugnant, Mon-
A strolium deditione capiunt, & vtrumque incendunt, demum Morino vrbe, quam obsidebant, relictâ, inducias in decem menses accipiunt.

Anno Domini 1537. mense Martio, Paulus Pontifex Reginaldum Polum, ex Margareta Eduardi Angliæ Regis nepte prognatum, quem paulo ante in Cardinalium ordinem asciuerat, in Britanniam legatum misit, vt Henricum Regem ad saniora consilia reuocaret: verum Rex iam Francisco Regi scripserat vt legatum ad se captiuum in Britanniam mitteret. Cuius rei commonitus Cardinalis, ex Gallijs in Flandriam profectus, aliquot diebus hæsit Cameraci, inde Leodium B ab Erardo Præsule fide publica euocatus, & sex circiter menses summâ humanitate tractatus fuit. 1537. *Reginaldus Polus Card. ab Erardo excipitur.*

Ad hoc ipsum tempus, nuncium fertur Hasseletum noctu à Cæsarijs tumultuantibus, captum depopulatum, & igne succensum; quod quamuis vanum esset, hoc boni rumor ille attulit, vt oppida Comitatus Lossensis diligentèr se cōtra exauctoratum à Mariâ Reginâ Scinckij militem, per agros longè lateque id temporis quoque vagantem, firmo militum præsidio munierint.

Iunij 17. solemne sacrum cum supplicatione in Ciuitate Leodiensi celebratum, cui Polus interfuit, Cleroque vniuerso & Ciuibus assistentibus, contritis & confessis plenariam peccatorum indulgētiam auctoritate Pontificia concessit. *Confert plenariam indulgentiam.*

C Vltimâ Iunij, cum omnes sine discrimine venationi vacantes, Patriam syluasque omnes feris spoliarent, Præsul animum adijcit, vt & ipsi quoque venationi aliquem præscribat ordinem: Publico igitur edicto statuit neminem siue nobilem siue ignobilem, venationi siue magnarum siue paruarum ferarum, quocumque modo vacare posse, sine sua vel sui venatoris licentia, pœnâ constitutâ pro prima transgressione 60. Caroleorum aureorum, pro secunda 120. & pro tertia dupli irremissibiliter persoluenda: nobiles domi propriæ canes alere debere; quod si penes suos agricolas nutriri curent, Agricolas ipsos nisi obtentâ simili licentiâ, canibus venari non posse; minus retia, quibus cerui, apri, & similes maiores feræ capiuntur tendere, sub pœ-
D na amissionis retium & 60. vt ante Caroleorum aureorum. Mercatores, miluos, vultures & similes aues cæteris insidiantes per patriam venales deferre nō posse, nisi ad aulam primo eas venales detulerint, sub pœna publicationis auium: Aues eiusmodi domitas & signo aliquo notatas, si perditæ ab aliquo reperiantur, ad aulam deferri debere, vt per Principem vel suum venatorem de eis, quod æquitatis erit statuatur, sub pœna 60. Philipporum aureorum: Artocrearios feras per rusticos captas emere non posse, sed eas apud venatorem deferre deberre, vt de eis quod rationis erit statuere possit, constitutâ transgressoribus pœnâ 20. florenorum pro prima, pro secunda 40. pro tertia 100.

Augusti vndecima, rursus per totam Patriam Leodiensem publicatæ fuerunt Indulgentiæ instar Iubilæi, & omnibus ijs concessæ, qui præmissa peccatorum contritione & confessione, necnon trium dierum ieiunio sacram communionem sumerent, & Deum ad auertenda quæ à Turcis & Lutheranis hæreticis impendebant pericula, precarentur. A

Eiusdem mensis 21. recedentem à Ciuitate Legatum Polum, Præsul, Clerus, totaque Ciuitas magno honore affecit.

B

Erardus Synodum Diœcesanam celebrare volens impeditur: in morbum incidit, moritur & ad sanctum Lambertum sepelitur.

CAPVT XXXI.

Concilio œcumenico bellorum motibus alijsque protestātium tergiuersationibus impedito, multæ per Germaniam subiectasque Cæsari Prouincias Synodi fuêre celebratæ, & nuper quidem Prouincialis Coloniæ habita Diœcesanas vero hoc anno 1538. (1538.) celebrarunt Episcopi Osnaburgensis, Monasteriensis, Traiectensis, C Mindensis: tentauit & hoc idem Erardus, conuocato Leodium ad diem octauam Ianuarij Clero, sed conatu irrito. Siquidem cum nuper 29. Nouembris, auctoritate Legati Apostolici, tum publicè, tum priuatim vti cœpisset, eâque fultus in Conuentu Cleri primarij, de eius consilio, nonnulla contra concubinarios & concubinas, & quædam alia pro restituenda disciplina Ecclesiastica constituisset; Clerus secundarius tam Ciuitatis quam Patriæ & Diœcesis Leodiensis, seu legati potestatem veritus, seu reformationis impatiens, relicto Leodio, Louanium decima quarta eiusdem mensis secessit, ac ibi de multis contra pios Præsulis conatus constituit, agentibus id seu per se, seu per alios, Canonicis alijsque præsbyteris, è quorum ædibus concubinas eiecerat. Siquidem nullam Ecclesiasticis mulierum cohabitationem permittebat, nisi quæ eis sanguine proximo iunctæ essent, & tales quæ per ætatem & bonum nomen nullam incontinentiæ suspicionem admitterent. D

Multi de Clero pijs conatibus Erardi obsistunt.

Grassabatur ijs diebus per agrum Diestensem, & Comitatum Lossensem, in municipijs præsertim de Inackmechlen, Spalbeeck, & vicinis miles impius, qui præter consuetas huiusce generis hominum concussiones, pueros & infantes, alios igne, alios aquis in conspectu parētum torquebant, pecuniam his artibus à miseris paganis extorquentes. Hos Præsul, Iustitiæ tenax, submissis de repēte per noctem equitibus, cōprehensos cōdigno eodem in loco affici iussit supplicio.

Ianuarij

Ianuarij 15. quæ incidit in feriam sextam post festum S. Anthonij,
A Præsul cùm sub cœnam ostrea commedisset, in febrem lethalem, præter omnium opinionem incidit: Insequenti die, inclinante ad mortem morbo, Capitulum Leodiense ob id coactum submisit partim Canonicos, partim alios nobiles viros, qui arces & munitiones Patriæ prisco more, non secus ac durante interregno, custodirent.

Præsul ostreorum esu morbum & mortē sibi conciliat.

Februarij decima sexta, quæ dies sabbati fuit, inter primam & secundam noctis, Erardus eadem febri, exeso propemodum corpore, perceptis Catholico ritu Sacramentis, summo sui desiderio relicto, ad æternum transijt Sabbatismum, cum Ecclesiam Leodiensem rexisset annis triginta duobus, mense vno, diebus octodecim. Annũ obi-
B tus doctissimus huius temporis poëta hoc versu numerali expressit.

SI neget InfLeCtI LaChesIs VeL honore VeL aVro,
LegItIMVs testIs PrasVL ErardVs erIt.

& alius.

QVod neC honos, neC opes, neC gLorIa, Vertere CVrsVs
AstrorVM possIt, PrasVL Erarde VIdes.

Corpus eadem die exenteratum & aromatibus conditum, Episco-
C pali deinde habitu ornatum, in palatio populo visendum exhibitum fuit, plerisque omnibus eum vti Patrem Patriæ & Principem pacis deflentibus.

Octaua die insequente, iusta Funebria illi ab vtroque Magistratu totoque Clero & populo Ciuitatis, tribus continuis diebus, magnâ pompâ & impensâ persoluta, & corpus sepulchro plombeo reconditum. Vltima exequiarum die, quæ in Calend. Mart. incidit, monumento, quod ipse sibi viuens in medio chori erexerat, illatum fuit. Cui hoc Epitaphium ipse insculpi iussit.

Erardus à Marka mortem habens præ oculis viuus posuit.

D

Cor Hoy in templo Cruciferorum, ad dextrum summæ aræ latus, æditiore muri loco, prope venerabilis Sacramenti ædiculam collocatum est. Ipsius exta in Cœnobio septem fontium nuncupato, non procul à Bruxella, prout ipse vltimâ suâ voluntate disposuerat, sepulturæ mandata.

DE CORNELIO A BERGIS A

85. EPISCOPO LEODIENSI.

Cornelius à Bergis recipitur in Episcopum, inauguratur, coërcet hæreticos.

CAPVT I.

Parentes Cornelij à Bergis. 1538.

ERARDO à Marka succedit Cornelius à Bergis, Cornelij Domini de Bergis & Mariæ Dominæ de Seuenberch filius, anno salutis nostræ 1538. qui fuit Pauli 3. Pontificis maximi quintus, Caroli v. Cæsaris 20. Francisci primi Francorum Regis 24. Fuerat is iam antea ad Cathedram decessoris sui, Capituli iudicio & assensu, in Coadiutorem electus, & summi Pontificis voluntate confirmatus. B

Inauguratur Ciuitati Leodiensi.

Igitur prima Martij lecto in Capitulo confirmationis diplomate, seruatis de more solemnijs, Cathedram Leodiensem conscendit, & 16. Iunij auxiliātibus magnatibus, Domino Philippo Nigri aurei velleris Cancellario ac Cæsareæ Maiestatis legato, Dominis de Molembaix, de Bergis, de Buren aurei quoque velleris equitibus, Comitibus Hornensi, Rupefortensi, Arembergio, & pluribus alijs, magnâ omnium Patriæ ordinum lætitiâ, Ciuitati inauguratus est, vt singulatim Bollendinus Poëta tribus libris pulchrè descripsit, cratere aurato à Magistratu Leodiensi idcirco donatus.

Comitia & quæ in eis tractata.

Sub finem mensis Iunij Comitijs Ordinum Patriæ habitis, de tribus præcipuè tractari voluit, de dimittendo milite, arcibus reparandis, & hæreticis corrigendis. Ac primum quidem miles, qui nuper propter bellorum pericula supra ordinariū præsidiū in arcibus constitutus erat, expeditè dimissus, quod rumores haud vani pacis inter Cæsarem & Regem Galliæ conciliatæ magis magisque crebrescerēt. D
Contra hæreticos Lutheranos, & imprimis Anabaptistas edicta ad Patriæ officiales missa, quibus vt officio, iuxta Caroli Imperatoris scitum, satisfacerent, serio & seuerè admonebantur. De arcium restaurandarum ratione quæstio, varijs de causis, vt in Comitijs assolet in aliud tempus dilata est.

Anabaptistæ extremo afficiuntur supplicio.
Vnus ex eis publicè à dæmone strangulatus.

Hac tempestate Anabaptistæ ex Anglia pulsi, in varias inferioris Germaniæ oras se diffundunt; plures, cum Curingiam, Hasseletum & vicina loca aduenissent, vigilantia officiati in custodiam missi, supplicio affecti sunt: viri nouem flammis exusti, fœminæ decem submersæ. In his quidam Ioannes à Rommershouen iam palo Curingiæ affixus, cum rogū tortor appararet, spectantibus stupentibusq; cunctis qui aderant, à Diabolo strangulatus est. Prædixerat is eodem

dictante

dictante Magistro, se quicquid molirentur homines, igne haud mo-
A riturum. Ita illudit fidelibus scilicet seruis suis humani generis hostis.

Eodem tempore pleraque omnia Geldriæ oppida à suo Principe Carolo Egmundano defecerunt ad Guilhelmum Cliuiæ & Iuliæ Ducem: defectionis occasio fuit, quod Carolus videbatur eam munitissimam regionem in ius Regis Gallorum, cuius erat admodum studiosus, transferre constituisse; quod Geldrenses, ne Gallis seruire compellerentur, minimè sibi faciendum putabant. Quod quam ipsi Iuliæ Duci inauspicatum, Leodiensibusque damnosum fuerit, mox apparebit. *Pleraque Geldriæ oppida ad Ducem Iuliæ deficiunt.*

B Per eosdem dies Ioannes Caluinus Zuinglij discipulus, contẽpto magistro, propriam sectam instituit; docuit filios baptisatorũ nasci sanctos, gratiam semel habitam non posse amitti, omnes veros fideles esse prædestinatos, & his similia errorum monstra, quæ in quatuor libris Institutionum, verius destructionum eius, plenius continentur.

Sub idem quoque tempus, Berganus Præsul nonnullas ordinationes edidit contra abusus Curiarum sæcularium, & stellionatus crimen modũq; & praxim cõtra illud procedendi & animaduertendi, quæ in Archiuia Scabinorum Leodiensium relata sunt.

Anno ineunte 1539. nuncium affertur, Ducem Cliuiæ Ducatum Geldriæ sibi armata manu vsurpasse: Quo diuulgato, plures Leodij C Duci Cliuiæ studentes, proditionis accusati, supplicio extremo affecti fuêre, Coryphæo eorum Anderlino cognomine in Patriam Iuliacensem profugiente. *1539.* *Proditio detecta.*

Igitur Præsul veritus ne quid sinistrũ huius occasione Ciuitati Patriæq; accideret, publico edicto nõnulla sanxit pacis tranquillitatisq; conseruandæ ergo vtilia; vt in muris & portis Ciuitatis excubiæ fierẽt, vt ad excubias designati ipsi sese sistãt, & ab hora vespertina vsq; ad sextam matutinam in statione maneant, vt excubiarum præfecti eos cõtinuo circumlustrent, vt platearum præsides, tum in Ciuitate, tum in suburbijs, in proditionis suspectos aduigilent, vt omnes Ducibus suis obediãt, ne Ciuitatis portæ sine graui causa ac maturo consilio noctu aperiantur; si tumultus & clamor ad arma exoriatur, ne-
D mo stationem suam, nisi à præfecto suo admonitus, deserat: nemo per mœnia Ciuitatem sub pœna capitis ingrediatur, nemo nauigio noctu in vrbem intromittatur, exteros aut proscriptos nullus receptet aut celet, vxores & proles Ripariorum, Lutheranorũ & aliorum proscriptorum Ciuitatem non ingrediantur: si maritos proscriptos sequutæ non fuerint, sed in Ciuitate remanserint, non egrediantur, neque vltro citroque literæ mittantur, nemo siue diu siue noctu laruatus incedat aut cum tympano & fistula choreas ducat. Et alia quædam id genus sub grauibus pœnis edixit, ac præconio promulgauit. *Præsul multa sanxit Reipub. vtilia.*

Sub idem tempus cum Præsul inaudisset ad Hospitalia tabernasque Ciuitatis.

Ciuitatis & Suburbiorum magnam exterorum pauperum multitudinem solere quotannis, tempore præsertim Hyemali, conuolare, A qui frequenter & diuersa morborum genera in Patriam inuehunt, & eleemosinas, quæ pauperibus incolis dari consueuerunt, sua importunitate præripiunt, nonnunquam etiam exploratorum funguntur officio; mense Ianuario programmate statuit vt deinceps nullus cuiuscumque conditionis tres dies in Ciuitate vel Suburbio moretur, sed tertia die ante solis occasum Ciuitate & Suburbijs excedat, alioqui vir per fori publici circuitum virgis cedatur, mulier perone ignito vstuletur, vir & mulier per annū à Ciuitate & Suburbijs proscribantur, & si secundò recurrerint, viro auricula abscindatur, mulieri in altera maxilla pero candens imprimatur, si tertiò, à Patria centum B annis & die vno, id est in perpetuum, proscribantur.

Edictum cōtra mendicos exteros vagabūdos.

Præcedēs æstas inusitato æstu torrida fuerat, adeò vt Rhenus apud Coloniam, Sequana Parisijs, & Mosa Leodij in exiles quosdam canales coarctati, vado pene omni exsiccato, se transmeabiles præberent, vnde murium ingens copia nata, qui exesis graminum & satorum radicibus, fruges hominibus, pabulum pecoribus multis in locis ademerunt. Quod præuidens sagax Præsul, missis in Lotharingiam & alias regiones tum literis, tum pecunijs, tantam granorum multitudinem aduehi mox curauit, vt mensis Maij die decima, non solum exteri mercatores, sed & Ciues qui grana proprio ære empta, ex exteris Prouincijs in Ciuitatem aduexerant, quererētur neminem esse C qui sua grana etiam precio mediocri emeret, rogare ergo Præsulem & Magistratum, vt grana sua, nonobstantibus cōtrarijs edictis, liceat alio vehere, vel etiam exteris huc venientibus vendere, quod edicto publico illis permissum fuit, hac cautione, si prius tribus continuis diebus grana sua venum publicè exposuissent, neque alia quam quæ aliunde allata essent venundarent.

Abundans granorū prouisio.

Mense Iunio nōnulli Ducis Cliuiæ partes sequuti, Traiecti ad Mosam turbas excitant. Gerardus de Goer vrbis Gubernator dum malo nascenti occurrere studet, trucidatur: similiter & Magister Remigius Printemps Oppidi Consul, quarum cædium causâ multi plebei supplicio afficiuntur.

Tumultus Traiecti.

Exeunte mense Septembri, fit Præsul certior per Germaniam co- D piosum cogi exercitum, qui verosimilitèr per agrum Leodiensem transiturus, & vicos miserosque rusticos depopulaturus esset. Quamobrem vigesima Octobris, mandat Patriæ Officiatis per loca cōsueta edici, vt omnes cuiuscumque status & conditionis, pro sua quisque conditione, arma parata habeant, & ad præfecti sui iussum sequātur, quo ille præscripserit: vt nemo alterius Principis militiæ se ascribat sine Principis licentia, & si qui iam forsan inscripti fuerint, reddito quod receperint stipendio, in Patriam suam intra dies quindecim redeant, sub pœna publicationis bonorum Ciuitati aut oppido suæ habitationis applicandorū: vt vagabundi qui sæpius sub specie Ægyptiorum

Edictum militare.

tiorum, quos vocant, exploratorum funguntur officio, & multa superstitiosa, multa quoque furta & latrocinia excercent, patria pellantur, & ab ea in perpetuum proscribantur & banniantur.

A

Anno 1540. ineunte, Præsul cum Magistratu, Ciuitatis instaurationi, quæ maximè illi cordi erat, manum admouet: Mense ergo Ianuario portam amari cordis turri murisque marmoreis munire aggreditur, structurâ, quæ modo apparet, amplâ & pulcherrimâ. De ponte quoque ad posticum bogardicum, quo ex sabulonia in Insulam transeatur, consilium init, sed Mosa per æstatem prope exhausto, reclamantibus molendinarijs, opus intermissum fuit. Quare ad reparandam Ecclesiam parochialem Vndecim millium Virginum (quæ 14. Augusti anni præcedentis, casu vnius turris palatij, solo ferè æquata fuerat) animum adijcit, nec non muros sororum Clarissarum, quæ Ciuitatis mœnibus adiacent, restaurat; nihilque non tentat quo Ciuitatem ciuibus commodam, exteris spectabilem reddat.

1540.

Porta amari cordis instauratur.

B

Et Ecclesia vndecim millium virginũ.

Ianuarij vltima renouat edictum contra exteros per Ciuitatem mendicantes; ne vltra tres dies morari Leodij per tabernas vel hospitalia permittantur; ne sæpius in anno quam semel Leodiũ veniant; ne se Ciues iactitent eo prætextu, quod forsan quinquennio hactenus in Ciuitate tolerati fuerint; vtque Hospitalium gubernatores in eos inuigilent, eosque coërceant serio mandat.

C

Februarij 21. rursus proscribit Ægyptios, (quos vocant) mandatque publico edicto, vt ante solis occasum sub pœna furcæ, & publicationis mobilium exeant, omnem officiatis suo edicto dispẽsandi facultatem adimens.

Aprilis 6. instante festo Translationis B. Lamberti Martyris & tutelaris nostri pro sua erga eum reuerẽtia & pietate, plateas per quas dicti Martyris imago circumgestari solet, ornari, & à sordibus mundari, mandat, comminatâ trium aureorum pœnâ ijs, qui ante suas ædes sordes & subluuies reliquerint.

Cultus erga D. Lambertum.

D

Carolus V. agit cum Cornelio de Coadiutore illi dando; ordo militaris Leodij seruari consuetus.

CAPVT II.

MAij 13. Romanorum Rex Ferdinãdus paucis comitibus venit Leodium, illum Regio epulo Presul, Magistratus vero aliquot vini cadis, & auenæ mẽsuris excepit. Regem sequutus est Presul Bruxellas, inde Gandauũ ad Carolũ Cæsarem ipso die Mathæi, vbi inter alia cepit Cesar de Georgio Austriaco in eius Coadiutorẽ promouẽdo sermonem miscere; expedire hoc fieri, ne vacante Sede, pluribus de

Episcopatu contendentibus, Patria Leodiensis vicinæque Prouinciæ omnes nouis bellorum tumultibus agitarentur. A

Sub idem tempus venit eo & Dux Iuliacensis, qui Ducatum Geldrensem vltro sibi (vt aiebat) oblatum iam possidebat, volebat ille cum Cæsare pacisci, verum nihil tum effectum.

Cum Leodij armorum gestatio hactenus frequentibus edictis omnibus prohibita fuisset, exceptis priuilegiarijs, Præsul solers & prouidus Augusti decima quarta certum hastæ genus perniciale, *Picot de Hacourt*, vulgò nuncupatum, nuperè per quosdam in abusum reuocatum, non tantum non gestari, sed nec omni modo fieri, vendi, aut domi haberi mandauit, pœnâ prima vice, publicationis ipsius hastæ & viginti florenorum aureorum, secunda dupli, & tertia capturæ & B animaduersionis iudiciariæ in refractarios.

Librorum hæreticorum prohibitio.

Hisce diebus cùm Cæsar per hæreditarias Germaniæ inferioris ditiones, omnibus mandasset & interdixisset, ne Lutheri aliorumue hæreticorum libri vsquam reciperentur, venderentur, legerenturue, capitis pœnâ in rebelles ac obnitentes constitutâ. Idem actutum per Patriam Leodiensem edixit Præsul, quod & ante mille annos & quòd excurrit sanciuerat Constantinus Imperator, Arrij & sectatorum eius libros cōburi mandans capitis sentētiâ in eos latâ qui eiusmodi codices vel occultassent, vel non statim combussissent.

Octobris 26. forum pecuarium non ita pridem ab Erardo à Marka institutum renouat, ijsdem gratijs & priuilegijs quibus primo donatum fuerat. C

Nouēbris 5. quod & antea sæpius prædecessores sui prouidè cauerāt edicit ne quis deinceps, siue Ecclesiasticus, siue laicus, tempore hyemali noctu sine lumine in publicū prodeat sub pœnis antea statutis.

Austria cus fit Canonicus.

Vigesima tertia Decembris, Cæsar misso ad Capitulum Ecclesiæ Leodiēsis legato, petit Georgium Austriacum, vigore literarum Apostolicarum, in Canonicum Leodiensem recipi.

Excurrit modo annus 16. ab Ignatij Loyolæi ad sanctioris vitæ studium conuersione, quod omne tempus Mauresæ, Romæ, Venetijs & Hierosolimis, vsque ad annum 1525. in iaciendis cælestis vitæ fundamentis transegit, ab eo vero tempore Barcinone, Compluti & Pa- D risijs decennio integro Philosophiæ ac Theologiæ studia fœlicitèr peregit, laureâ etiam Philosophicâ donatus, reliquum quadriennium vsque ad hunc Christi annum 1540. iuuandis proximis, socijs quos iam ante collegerat informandis, & futuri instituti meditationi contulit: tandem hoc ipso anno ineunte, Societatis Iesu & nomen & institutum à Paulo 3. Pontifice approbatum.

Institutum Societatis Iesu à Paulo 3. Pontifice confirmatur.

Cum Præsul non ignarus esset belli quod Gallus Cæsari occultè infensus inferre meditabatur, sciretque Leodij non deesse qui Galli partes sectarentur, ordinem militarem qui in belli, obsidionis, vel tumultus periculo, hactenus obseruari consueuit, propter multorū præfectorū mortē interruptū, nouis præfectis instaurandū existimauit.

Itaque

Itaque Ciuitatem vti antiquitus in quinque regiones distribuit, nimirum in Forensem, vltramosanam, Insulensem, S. Ioannis Baptistæ, & S. Seruatij.

Ordo militiæ Leodij seruari solitus.

Sub Forensi has Ecclesias comprehendi voluit; Cathedralem, parochialem nostræ Dominæ ad fontes S. Andreæ, S. Catharinæ, S. Gengulphi, S. Magdalenæ, S. Stephani, vndecim millium virginũ, S. Aldegundis. Harum subditos, exorto belli vel tumultus alicuius periculo, conuenire iussit, Cathedralem quidem cum sibi subditis in ipsius Ecclesiæ claustro, vbi sibi præfectum crearent, cui illius regionis omnes obedire teneantur; aliarum vero Ecclesiarum supposita in foro, quibus per Præsulem ipsum vel alios inferius nominandos duodecim præfecti assignabuntur.

Sub vltramosana has Ecclesias recensuit, Religiosorum Scholarium, Parochialem S. Nicolai, S. Phoillani, S. Remacli, & Ecclesiam Fratrum Franciscanorum de obseruantia, incolasque circa Ecclesiam S. Phoillani congregari voluit, sub præfectis pariter duodecim nominandis.

Sub Insulana regione, has Ecclesias statuit S. Iacobi, Belli reditus, S. Pauli, S. Ioannis Euangelistæ, Dominicanorum, Carmelitarũ, Cruciferorum, Parochiales quoque S. Martini, S. Alberti, S. Nicolai, sancti Remigij, S. Christophori, S. Veronæ; Indigenis sub ducibus octo designandis ante Ecclesiam S. Pauli conuenire iussis, ita tamen vt Abbates S. Iacobi & Belli reditus, Canonicique S. Ioannis & Cruciferi domi se contineant, diligenter aduigilaturi ne per postes seu postica quæ ad ripam Mosæ habent, per inimicos fiat impressio.

Intra terminos parochialis S. Ioannis Baptistæ, Ecclesias esse voluit, Collegium S. Bartholomæi, parochiales iam dicti sancti Ioannis, S. Thomæ, S. Georgij, S. Fidis, & Ecclesiam Fratrum Minorum, omnesque sub ductoribus pariter creandis voluit ante ædes pannificum cogi.

Sub S. Seruatij limitibus comprehensæ fuerunt Ecclesię S. Laurentij, & Collegiatæ S. Petri, S. Crucis, S. Martini, Parochiales præfati S. Seruatij, S. Seuerini, S. Margaretæ, S. Huberti, S. Michaëlis, S. Remacli in monte, S. Gertrudis, & Ecclesia Lollardorum, quos similitèr ante Ecclesias S. Seruatij, sub præfectis nouem, conuentum facere voluit.

Porro dedit singulis Ecclesiasticorum collegijs potestatem præfectum vnum nominandi, qui cum cæteris præfectis etiam præesset, resque administraret.

Indicto huiusmodi conuentu, nemini licere voluit regionem suam egredi, nemini se statione sibi à præfecto præscripta absque eius licẽtiâ vel mandato, dimouere, sub pœna arbitraria. Sed quosque præfectis suis dicto obedientes esse, seu ad excubias, seu ad missionem, seu ad alia obtrectantes carceribus per præfectos ciuesque ipsos tradi, iuxta legum præscripta corrigi, si de facto restiterint, de facto

 procedi

procedi & bonum factum hoc Ciuitatis futurum.

In suburbijs quoque extra portas Aurotanam, amari cordis S. Leonardi, veteris vineti, S. Margaretæ, S. Martini, S. Walburgis, singulis duos præesse voluit, quorum officium sit suos, si forsan clausis portis motus quispiam fieret, ad exequendum quæ per Ciuitatis præfectos ordinabuntur, præsto habere. A

Omnes vero præfectos tam Ciuitatis quam suburbiorum, curare imprimis voluit nosse subditorum ingenia & mores, vt vbi opus fuerit, eorum operâ tutius securiusque vti possit.

Cauit quoque diligenter, ne præfecti portas Ciuitatis, noctu præsertim aperiant, nisi prius maturo cum alijs præfectis consilio habito.

Si oriretur incendium, iussit advigilare præfectos, ne quis regionem suam vel plateam egrediatur, nisi petitâ prius & obtentâ licentiâ, sub pœna decem florenorum aureorum armamentario Ciuitatis applicandorum, qui si soluendo non fuerit, carceribus mense integro manciparetur; Extingui vero ignem incendij per quemque in regione & platea sua debere, aduocatis de licentia præfecti ordinibus mendicantium, Dominicanis, Carmelitis, Obseruantibus, & Lollardis. B

Quamobrem mandauit, vt in singulis regionibus situlæ coriaceæ, & similia instrumenta præsto essent, locis ad id designatis asseruanda; in Forensi quidem apud Minores, in Vltramosana apud Scholares, in Insulana apud Dominicanos, in regione S. Ioannis Baptistæ apud ædes pannificum, S. Seruatij apud Lollardos. C

Insuper mandauit, sub pœna capitis, ne quis per mœnia Ciuitatem ingrediatur vel egrediatur, neue nauigio, hyeme quidem post septimam, æstate post decimam, sub pœna decem florenorum vt supra applicandorum, aliaue arbitraria: saluo piscatoribus piscandi per noctem iure; sic tamen vt quos tunc contrauentores deprehenderint capiant, vel si nequiuerint, ad consules vel prefectos deferant, sub consimili pœna.

Voluit etiam diligenter obseruari, ne quis campanâ pulsatâ, aut alio quocumque signo, temere ad arma conclamet, nec ad id quisquam plateam aut regionem suam egrediatur, nisi consilio cum præfecto, qui vbi opus fuerit, & in regione & in platea periculum subesse videbit, arma sumere mandabit. D

Tandem supremum militiæ tribunal in domo suæ Ciuitatis constituit, cui vel per se dum Leodii esset, vel absens per substitutos interesset, cum aliquot à Capitulo & alijs ab Archidiaconis, Abbatibus, alijsue Prælatis, alijs quoque à Clero secundario, adiunctis Scabinis Leodiensibus aliquot, & Consulibus. Atque ad hoc quidem tribunal singuli regionum præfecti suas referent difficultates, omnia ad præscriptum acturi & exequuturi.

CAPVT

A

Cornelius petit à Capitulo sibi dari Coadiutorem Georgium Austriacum; qui è Gallia, Leodium veniens, capitur. Aquarum inundatio: coniuratio detegitur.

CAPVT III.

ANno 1541. Idem Præsul Ianuarij 3. Capitulo Leodiensi proposuit se, si illius consensus accesserit, ex consilio Cæsareæ Maiestatis decreuisse, sub beneplacito S. Sedis, assumere in Coadiutorem & Successorem D. Georgium Austriacum, Maximiliani Cæsaris B filium, Archiepiscopum Valētinum, cui Capitulum, aliquot dierum deliberatione habita, gratiose benigneque assensit. 1541.

Dux Cliuiensis (quem Geldrenses nuper pro Duce sibi asciuerant) reiectus nuper à Cæsare, Galliæ Regem quem non ignorabat Cæsari infensiorem adit, initoque contra Cæsarem fœdere, Rex illi coniugem Ioannam è sorore Margareta Nauarræ Regina neptem promittit, puellam longè omnium totius Galliæ opulentissimam. *Dux Cliuia ad Gallum deficit.*

Cum igitur miles vndiq; vicinis in Prouincijs cogeretur, nec quid moliretur & quo tenderet satis sciretur; Præsul suis Ciuibus & Patriæ cauens, Martij decima septima edictum militare iterum publicari iubet, vetatque ne quis alicuius Principis militiæ contra Cæsaream Ma- C iestatem se ascribat, sub pœna perpetui exilij. Mandat contra vt Præfecti regionum præsto sint, & serio in exteros aliosque de quibus sinistra opinio haberi posset inuigilēt, vt omnes ad arma habiles præsto sint, & singuli Præfectis obediant, rebelles carceribus mancipentur: armis se opponentes, armis cædantur, quod veluti Ciuitatis factum excusandum promittit.

Aprilis 16. liberum forum, ab Erardo bon. quondam mem. institutum edicto publico celebrari mandat.

Maij prima cùm fama Epidimiæ per vicinas Prouincias serpentis increbesceret, Præsul de remedijs prouidens, plateas mundari, canales & riuulos obstructos aperiri mādat, ne quis porcos in Ciuitate D enutriat, sub pœna vnius floreni aurei prohibet: Porcum triduo post publicationem in plateis deprehensum, per satellites apprehendi mactarique præcipit, quarta parte ipsis satellitibus, reliquis tertijs proximiori hospitali assignatis.

Pendebat controuersia inter Comitem Markanum & Arembergium ex vna, & relictam D. Ioannis Markani, eiusque liberos Ioannem & Guilhelmum, ex altera partibus: Præsul veritus ne huius controuersiæ occasione ad arma veniretur, Iunij 19. edicto publico cauit, ne quis cuiuscumque status & conditionis alteri parti seruiat, aut quocumque prætextu arma sumat. *Præsul cauet ne ad arma veniatur.*

Vv 3 Augusti

Augusti 27. rursus edictum militare, de ordine tempore belli in Ciuitate & suburbijs seruando renouat, & omnes in armis ad iussum suorum præfectorum presto esse iubet. A

Regnum Hungariæ fere totum perit Christianis. His diebus regnum Hungariæ fere totum adimitur Christianis; Mortuo enim Ioanne Winoda Rege, cum Ferdinandus Cæsaris frater succedere sperans, Budam Regni Sedem obsidione cinxisset, per Turcas fusus est, Budaque potiuntur Turcæ.

Per hos quoque dies duo Galliarum Regis legati ad Turcam missi, à Cæsareanis intercepti, in Pado flumine interficiuntur, quod Regem ante exasperatum ad bellum contra Cæsarem resumendum vehementer accendit.

Georgius Austriacus à Gallo captus. Georgius Austriacus Archiepiscopus Valentinus, ex Hispania ad Ecclesiam Leodiensem à Cæsare euocatus, dum per Galliam iter maturat, ignarus belli quod recens inter Gallum & Cæsarem recrudescebat, Lugduni iussu Regis in carcerem conijcitur, hoc verosimiliter consilio, vt eo illic retento alium suæ factioni adhærentem ad Episcopatum Leodiensem promoueret. B

Hungariâ vt diximus Christianis fere deperditâ, Ratisbonnæ Cæsariana indicuntur Comitia, ac bellum tandem in Turcas mouendum decernitur. Exercitus Germanorum ad recuperandam Budam missus, Ducum socordia profligitur. Cæsar aduertens periculum, quod à Turcis Germaniæ, totique Reipub. Christianæ imminebat, vt hostem distrahat, in Aphricam expeditionem parat: instructoque potentissimo exercitu in Algeriam vela facit, sed irrito conatu, classe instructissima soluta & fracta, & tantum non fluctibus maris aliquoties obruta. *Cæsar in Algeriam expeditionem parat, quo consilio.* C

Aquarũ damnosa colluuies. In pago de Ans, non procul à Leodio, nubes cum tonitru rupta tantam aquarum vim & colluuiem effudit, vt vicinas valles camposque replens magnum flumen excitarit, indeque in Ciuitatem summa impressione rapidissimoque impetu descendens, grandibus saxis, trabibus, arboribusque, quæ secum vehebat, obuia quæque obruerit, ædificia disiecerit, penuaria, domos, puteos, Ecclesias repleuerit, exestuante diem totam & noctem dicta colluuione. Nec multum dispar aquarum inũdatio hoc ipso tempore anno 1614. quo hæc scribimus accidit, Leodij Mosa sic vbique excrescente, vt non modo ipsam Insulam aquis repleuerit, verum etiam plerasque alias Ciuitatis plateas nauigabiles effecerit, inque multorum ædes ad contignationes vsque se penetrarit, durante inundatione à prima die Decembris vsque ad septimam eiusdem, quo temporis interstitio cessatum fuit à diuinis in Ecclesijs Collegiatis sanctorum Pauli, Ioannis, Dionysij, Bartholomei, item in Ecclesijs Prædicatorum, Hieronymitarũ, Cruciferorum, Carmelitarum, Belli reditus, S. Iacobi, alijsque non paucis, vt pote quæ nulli sicco pede essent peruiæ. D

Octobris vigesima quarta forũ pecuariũ, quod ipso sanctorũ Simonis & Iudæ ex institutione quondam Erardi à Marka circa Cornelij montem

montem celebrari solet, auctoritate Capituli Leodiensis, Præsule ab-
A sente, ob maiorem Ciuium & Mercatorum commoditatem, in loco Grauioul nuncupato, ad ripam Mosæ deinceps celebrari, edicto publico mandatur, remanentibus iisdem quibus antea priuilegijs & libertatibus; quæ translatio per ipsum Præsulem Berganum, Consules, Iuratos & Concilium Ciuitatis eiusdem mensis 26. edicto succedaneo rata habita fuit.

Nouembris vigesima prima Præsul fit certior militem in agrum Leodiensem tendere, quare renouato militari edicto, vnanimi Capituli, Consulum, Iuratorum & Concilij Ciuitatis consensu, iterum iubentur omnes cuiuscumque status & conditionis, in armis præsto
B esse: Simulque vetatur ne quis alteri Principi sine licentia Præsulis, militet; si quis forsan militiæ iam ascriptus sit, intra quindenam, deserta militia, in Patriam redeat, sub pœnâ proscriptionis. Sub eadem pœna pelli iubentur exteri & vagabundi. Eodem edicto prohibetur quoque ne grana quocumque prætextu flumine terraue Patria euehantur, sub pœna publicationis nauium, curruum, equorum, & ipsorum granorum, necnon decem florenorum aureorum more prisco applicandorum. *Varia edicta.*

Nec multo post Decembris 12. iterum Ægyptij (quos vocant) Ciuitate & Patria proscribuntur, mandaturque cauponibus vt nomina aduentantium quotidie Prætori, eoue absente, designatis per quinque Ciuitatis districtus edant & referant.
C
Eodem die præscriptum ab Erardo fori piscarij regimen, edicto publico, certis cōditionibus, pro maiore Reipub. commoditate temperatur.

In anni exorsu, cùm primores nonnulli tum laïci tum Ecclesiastici Gallo studentes, Ciuitatem ei tradere machinarentur, Præsulis vigilantiâ detecti, cito transfugerunt, famuli tamen capti, & distracti in partes. *Coniuratio detecta.*

Anno Domini 1542. mense Ianuario, habitis Spiræ Comitijs, concessa sunt Ferdinando Romanorum Regi octo millia equitum & 40. millia peditum, quo Hungariā è potestate immanissimi Christianorum hostis vindicaret & eximeret. Quocirca Patria Leodiensis circuli inferioris Germaniæ pars decima, ne officio deesset, extēplo 180. equites, & 470. pedites duce Domino de Frentz instruxit. *1542.* *Leodienses cōtra Turcam instructi.*
D
Cæsare (vt vulgo ferebatur) fluctibus maris apud Algeriam obruto, Gallus cum Duce Cliuiensi & alijs fœderatis importunissimum suscitant bellum. Igitur rebus ad id iam pridem comparatis, quintutuplici exercitu ditiones Cæsaris inuadunt. Gallus Henricum filium natu maiorem in Citeriorem Hispaniam, Carolum filium alterum in Luxemburgensem agrum mittit, qui mox aliquot oppida expugnat; Vendomium Principem in Atrebatos atque Morinos, qui etiam fœliciter pugnat. Guilhelmum Longæum in Pedemontium, Longouallum & Martinum Rossemium in inferiorem Germaniam. Hi vt *Gallus cum Duce Cliuiæ bellum Cæsari infert.*

de-

de cæteris taceamus, Belgium inuadunt, horrendisque passim incendij, & flagitij patratis, parum abfuit quin Antwerpiam opulentissimum Emporium, & Louanium celeberrimam Academiam proditione caperent. Verum præterquam quod miseros & innoxios Agricolas, ambustis pagis innumeris, ad inopiā redigerent, nihil ab eis laude dignum gestum est. A

Accurrit Cæsaris exercitus è Brabantia.

Paulo post, accurrens è Brabantia Cæsaris exercitus Iuliacensem regionem populatur, & oppida omnia Luxemburgensia à Gallo occupata recuperat. Opponit se fortiter Principis Iuliacensis miles, & Brabantos regredi compellit: occubuerunt tamen Hinsbergi, itemque Susteriæ & Duræ non pauci.

B

Comitia ordinum Patriæ: Præsul imminentibus à Gallo & Duce Cliuiæ periculis occurrit: Cæsar bello Iuliacensi finem imponit.

CAPVT IIII.

DVm circumquaque Patria Leodiensis à tot exercitibus vastaretur, magnaque omnes teneret trepidatio, Præsul Maij vltima Comitia Patriæ habet, in quibus magna prouidentia solertiaque pericula, quæ ditionibus suis impendebant, auertit. Siquidem in eis consultum fuit, militem qui iam in expeditionem contra Turcam paratus erat, retinere, quòd ille Patriæ conseruandæ omninò necessarius videretur, nec minus hic quam in Hungaria Cæsari studeret, Gallo maxime (vti ferebatur) Turcis, contra quos in Hungaria pugna erat, fœderato. C

Visum quoque & alia vndecim signa tam equitum quam peditum, Sampt & Stampel ductoribus, colligere, & per oppida vbi magis necessarium videretur distribuere.

Riparij priuilegijs restituūtur.

Aduocati etiam ex Suburbijs Ciues, qui reparandis muris aggeribusque construendis suam nauarent operam: in quibus Riparij, Gemeppienses, Sclessiani, Ougreani, Flemalienses, & vicini reliquos omnes & fide & numero diligentiaque superârunt, & idcirco à Principe Patriæque ordinibus, priuilegijs, quibus sub Markano exciderant, restituti sunt. Nec defuerunt officio Ciues intranei, ex qualibet familia viro, qui eisdem suo sumptu vacaret operibus, assignato. D

Iunij decima tertia, iterato publico edicto vetatur ne quis cuiuscumque status & cōditionis, externo Principi contra Cæsaream Maiestatem vel Patriam militet, sub pœna banni: daturque facultas omnibus & singulis Patriæ officiatis, vt omnes contra edictum hoc militantes, quocumque loco, sine strepitu iudicij, carceribus mancipēt, extremo afficiēdos supplicio. Mandatur præterea Ciuibus omnibus, vt hoc

vt hoc periculoſo tempore ordinem militarem alias præſcriptum ad
A amuſſim obſeruent.

Iunij vigeſima prima, creſcente periculo, Præſul anxius cõmuni Conſulum & 32. miniſteriorum ſententiâ, plura edicit paci tranquillitatique publicæ comprimis vtilia; vt militibus exteris Sacramento militiæ Præſuli, Ciuitati, Patriæque aſtrictis, Ciues victualia iuſto precio, ſicut cæteris ciuibus, vendant: ne Ciuis militem, nec miles Ciuem, vel verbo, vel facto aggrediatur, ſub pœna carceris: vt ſicuti ciuium Præfecti militem iniurioſum apprehendere poterunt, ita & ductor militum ciuem, quem ſtatim tamen ad carceres Ciuitatis deducere teneatur; quos nec ciuis, nec miles egrediatur, niſi ſolutis de- *Præſul multa edicit Reipub. vtilia.*
B cem aureis, aliaſue, ſi pauper, pœnâ arbitrariâ ſupportatâ: Vt ſi quis vel minimo indicio inimicis fauere, vel ab eis literas recipere, vel verba ad tumultum prouocantia proferre deprehendatur, confeſtim Præſuli, vel Conſulibus, aut Præfectis, qui ad manum erunt denuncietur; vt exteri quatuor duntaxat annorum Ciues, ante triduum Prætorem Conſuleſue accedant, de opificio quod exerceant, deque conuerſione ſua & moribus, ſub pœna priuationis Iuris Ciuici, doceri; vt reliqui omnes exteri intra 24. horas Ciuitatem egrediantur, neque vltra noctem vnam in ſuburbijs morentur: vt nullus ciuium Ciuitatem egrediatur, aut ſua inde aſportet, ſub pœna amiſſionis priuilegiorum & libertatum Ciuitatis: vt mox ſigno per Præfectos militiæ dato, omnes officinæ è foro aſportentur, quo miles ibi facilius
C cogi luſtrarique poſſit, & quædam eiuſce generis alia.

Iulij vndecima nõnulla alia haud minus oportuna ſanxit, cũ enim ciues per imperatas ſibi Angarias in reſtaurandis Ciuitatis muris parum promouerent, conductus eſt, precio per eos ſoluendo, magnus operariorum numerus, quod & edicto publico populo denunciatur; abſentes quoque, in Ciuitatem ſub pœna perditionis Iuris ciuici reuocat; deputatque qui ædificia, officinas, arbores, & alia eiuſce generis, intra & extra mœnia impedimenta, quæ in propugnanda Ciuitate officere poſſent, demoliantur. Cumque poſtremum hoc per deputatos negligentius executioni propter obſtacula demandare- *Intêdit reſtaurationi Ciuitatis.*
D tur, is cum Conſulibus & Cõcilio Ciuitatis Iulij decima quarta præcipit, vt quicumque ædes habent muris Ciuitatis contiguas, illas intra quatriduum, minore quo poterunt ſuo damno demoliantur, relicta ſedecim pedum via, alias ipſa Ciuitas illorum deficientium ſumptibus dirui curabit. Similiter cauit vt quicumque habent hortos, prata, vineas, ſepes, arbores, & ſimilia, quibus ſe hoſtis occultare, aut inde damnum Ciuitati inferre poſſit, illa ad centum pedes dimoueant, aut ipſorum ſumptibus Magiſtratus dimoueri curabit.

Iulij vigeſima prima cùm ciues & præſidiarij aduerſum Laniones Macellarioſque, ratione fori carnium, controuerterent, & querelæ naſcerentur, res per Præſulem & Conſules, ſic compoſita fuit, vt

publico edicto Ciuibus promiscuè ac militibus pecora mactandi, carnes tum priuatim tum publicè vendendi facultas ad reuocationem vsque concederetur. A

Dux Iulia insidiatur Traiecto.

Nec trepidabat tantum patria Leodiensis, sed & Brabantia ad bellum minime parata, vehementerque oppido Traiectensi metuebatur, qua de re Maria Belgij Gubernatrix, Præsuli ordinibusque patriæ scribit, Sittardiæ alijsque Iuliæ locis cogi militem qui Traiecto insidietur, curaturam se vt Traiectense præsidium duplicetur, si Leodium quoque officium præstet. Augebat suspicionem quod per hos dies venisset è Gallia fecialis (Heraldum vocant) qui à patria reparationem de Guilhelmo Markano iam pridem supplicio Traiecti affecto petebat.

Interea Leódij, & in cæteris patriæ oppidis, continuæ noctu diuque ad portas & muros excubiæ fiebant: Sed & iussu Præsulis per Ecclesias totius Diœcesis sacrificia precesque diurnæ & nocturnæ fundebantur, nihilque quod ad placandum Deum pertineret omittebatur. B

Dum sibi murisque suis inuigilant Ciues, nata est fere in claustro Bartholomeano seditio, cuius hæc erat occasio: Habebant Canonici Bartholomeani à primæua fundatione hortos domesticos, muris ad ripam Mosæ sese protendentibus cinctos, inque muris illis postica & ædiculas: Ciues igitur hostium, vt aiebant, metu, postica claudere, ædiculas subruere, transitum per hortos sibi vsurpare: contra Canonici cum suis domesticis, vicinis, amicisque, se opponere, resistere. Et iam res in tumultum abibat, ni Præsul ipse accurrens rem totam cognouisset, suaque tum auctoritate tum prudentia hoc modo sedasset: nempe vt Canonicis per Ciues nulla vis, nullaue iniuria fiat, sed belli tempore Canonici postica claudant, Præsidiarijsque pro muris tuendis si impressio illic fiat, accessum præstent. C

Sedatur seditio in claustro S. Bartholomei.

Dum hæc geruntur hostis Galliam repetit, & statim ductoribus Sampt & Stampel cum militibus præsidiarijs, stipendia soluūtur, publicoque edicto Septembris 18. dimittuntur.

Serpebat tunc pestis in foro pecuario. Quamobrem regimen pro tempore contagioso ab Erardo præscriptum eodem die renouatur, mandaturque vt pecora, non iam loco pestilentiali sed aperto & salubri, in platea minoritarum deinceps vendantur, sub iisdem, quibus ante, legibus & priuilegijs, donec aliter fuerit ordinatum. D

Grassante in dies magis ac magis pestilentiâ, Septembris penultimâ renouatur idem mandatum, ediciturque ne qui cum peste infectis conuersati sint, sanos ante 40. dies accedant, sub pœna trium florenorum aureorum.

Interea milites exauctorati agrum Leodiensem depopulabantur, quocirca Decembris 23. serio mandatur Officiatis iudiciariæ manus in grassantes iniectio & pœna laquei: qui si validiores appareant, personatis per vicos campanis illis obsistant.

In

A In his diebus indictum à Paulo tertio Concilium Tridentinum tribus potissimum de causis, vt hæreses extirpentur, Ecclesiæ disciplina restituatur, pax denique recuperetur. *Indicitur Concilium Trid.*

Anno 1543. quinta Ianuarij, Maria Belgij Gubernatrix rursus scribit Capitulo Leodiensi Ducem Iuliæ multa secreto machinari; vt Traiectum sibi vicinum oportunumque intercipiat: in eandem scribit sentẽtiam altera die Magistratui dicti oppidi. Hac occasione Præsul cum Ciuium Magistris & alijs, de porta Ciuitatis qua Traiectum tenditur, deque muniendis muris & propugnaculis illi adiacentibus agit, certis nominatis Architectis; qui manum operi quamprimum admouerunt. 1543.

B Eodem mense redeunt ex Gallia Longeuallus, & Martinus Rossemius in ditionem Iuliacensem, & Cæsareanos expugnant, bellicis eorum tormentis in oppidum Ruremundense abductis. *Rossemius Cæsareanos expugnat.*

Ianuarij 18. Præsul Edictum de ordine militari tempore obsidionis in Ciuitate seruando renouat, & habito cum 32. ministerijs consilio, vetat ne quis contra fœdera inter Cæsaream Maiestatem, Præsulem, & status patriæ inita loquatur, aut quoquo modo populũ ad seditionẽ rebellionẽue excitet, sub pœna carceris & criminis læsæ Majestatis.

Longeuallus & Rossemius mense Aprili magna celeritate in Lymburgensem agrum descendunt, plurimis pagis vastatis, incensisque, multis captiuis abductis. Magna vbique trepidatio, alijs Traiectum, alijs Leodium aliaque ad loca fortiora diffugientibus.

C Mense Mayo quidam Regi Galliæ militantes & coniurati Bruxellæ capiuntur, examinati & quæstionibus expositi, quosdam Leodienses coniurationis socios accusant, quo intellecto & inquisitione more maiorum facta, manus iudiciariæ iniectio in Ianum de Saterelle, oriundum & ortum de Chesteadun, per Scabinos Leodienses decernitur, hic carceri mancipatus & examinatus propius, coniurationem aduersus Ciuitatem Leodiensem detexit, & exposuit, coniurationisque socios nominauit, Rasonem de Lamine iuniorem, Petrũ de Ora, Iacqueminum Alardi, Magistrum Ioannem Chirurgum in ponte insulæ habitantem, Magistrum Gabrielem Tholosanum, Ioannem Noel, Ludouicum Chabot Præsbyterum Sabaudum origine, & Otteletum de Foumal: coniurârant de prodenda Ciuitate Longeuallo & Rossemio Regi Gallorum dedenda, in coniuratores, re D comperta, atque cognita, animaduersum, vicissimque & alternatim in Augusto mense, desecata & abscissa capita, vt & trunci siue corpora secta in partes quatuor, Ludouico caput rescisum, & corpus sepulturæ per libitinarios traditum, vt & Petro cuius caput etiam in sublime adfixum.

Anno insequenti, Ianuarij quinto animaduersum in Rasonem fugitiuum, & repertum in Ciuitatem reductum, cui etiam collum desecatum, & truncus sectus in partes quatuor, hic à coniuratis accusatus, vti coniurationis auctor & princeps, qui cum ijs cõpositus, nihil

confiteri voluit, & vt in theatrum publicum plectendus prodijt, quiritatus est falso se accusatum, non accusare Scabinos Leodienses rerum capitalium Iudices iniustitiæ, quod lege Leodiensi vsurpatum, comparatum atque receptum sit; si quis capitalis criminis reus per duos criminis reos accusetur, qui accusationem morte insecuta confirmauerint, accusatum etiam inconfessum, eadem pœna puniri. Ianuarij die 24. Otteletus damnatur capitis, eique die altero caput rescinditur, & portæ ciuitatis exponitur. A

Leodienses redduntur memores fœderis initi.

Postmodum Maria Gubernatrix Dominum de Noirthout aulæ suæ Magistrum Leodium mittit, qui Præsuli capituloque memoriam fœderis inter Carolum Cæsarē & Patriam Leodiensem anno 1518. initi renouat, petitque nomine Cæsaris & Mariæ, ne liberum hostibus transitum per patriā & oppida concedant, quod Præsul proximis Comitijs se propositurum, & habito communi consilio responsurum repromittit. B

Iunij vndecimâ lectum fuit in Capitulo diploma Pontificium, quo Georgius Austriacus Archiepiscopus Valentinus renunciatur Coadiutor & successor Bergij Antistitis Leodiensis.

Iunij 15. comitia ordinum Patriæ celebrantur, ibi primum Masekenses, Stockhemienses, Breenses, & alij se à Cliuensibus continuo vastari queruntur. Couinenses quoque & Castiletenses, ac vicini se eadem à Gallis pati contestantur. Fit deinde mentio fœderis initi anno 1518. quo de longa controuersia habita, & visum fuit respondendum Cæsari Mariæque Gubernatrici, Leodienses transitum hostium pro virili impedituros. Ad querelas oppidanorum & ruricolarum monentur officiales, & arcium præfecti, diligenter suo fungantur officio. C

Vigesima septima Iulij, Gubernatrix magnam vim pecuniæ in sumptus belli Cliuensis & Geldrensis à Prouincijs Belgij impetrat.

Cæsar bello Cliuensi & Geldrensi breui tempore finem imponit.

Cæsar relictis Hispanijs Italiam ac Germaniam præteriens, Bonnam appellit, inde lustrato exercitu 21. Augusti Duram nuper à Gallis captam iter intendit, quo cum peruenit, fecialem mittit, qui vrbis deditionem petat. Ea non impetrata, horribili tormentorū tonitruo quassat mœnia, donec tandem quinto incursu capitur. Durâ expugnatâ abit Iuliacum, quod vacuum fere inuenit, demptis paucis feminis & exacta ætate viris. Post Ruremundam proficiscitur: in eo itinere ex omnibus prope Iuliacensis Regionis oppidis veniunt legati, deditione pacem expetentes. Idem faciunt Zutphanienses & alia Geldriæ oppida. D

Dux Iuliæ fit supplex Cæsari.

Cæsare apud Venlonem agente, Princeps Cliuiensis sanis vsus cōsilijs, comitibus Henrico Brunsuicensi Principe, & legatis Archiepiscopi Coloniensis ad Cæsarem supplex venit, ab eoque certis conditionibus in gratiam recipitur, quas breuitatis ergo omittimus. Hic belli Iuliacensis Leodiensibus admodum molesti & damnosi finis.

A

Georgius Austriacus custodia liberatur, diem suæ inaugurationis Capitulo significat.

CAPVT V. ET VLT.

CVm Georgius Austriacus Coadiutor Leodiensis, custodia Lugdunensi liberatus, Bruxellas venisset, Capitulum Leodiense sub finem Augusti, duos Archidiaconos ad eum delegat, qui no-
B uam ei dignitatem gratulentur, iuramentumque consuetum recipiant.

Bergius Præsul mense Octobri ex arce Hoyensi, negotium quoddam Domini de Freins militum contra Turcam ab eo collectorum Præfecti, Capitulo Leodiensi per literas commendat, à quo tempore nihil ob eo factum gestum reperio. Verosimile est eum, vel hoc anno exeunte vel sequenti ineunte, Episcopale munus onusque deposuisse; cùm illud forti constantique animo, infirma licet fere semper valetudine, sex annorum spatio sustinuisset. *Cornelius quãdo defunctus Episcopatu.*

Hac Hyeme ager Leodiensis à latronibus & vagis militibus, nonobstantibus nuperis edictis, studioque & vigilãtia Officiatorum magnas calamitates perpessus est, maximis quoque & immodicis vecti-
C galibus oneratus & pressus: nam hoc & præcedenti anno octo supra ducenta florenorum millia in stipẽdia militum, tam in Turcas quam pro Patriæ defensione dependit.

Anno 1544. Ianuarij secunda, Cæsar Bruxella Spiram ad comitia contendit, in quibus iterato stipendia sex mensium Ferdinando pro quatuor millibus equitum, & viginti quatuor millibus peditum, in Hungariam aduersus communem hostem mittendorum, addicũtur. Inijs quoque curat Cæsar Regem Galliæ hostem Imperij, quod fœdus cum Turca inisset, pronunciari; inhibetque sub pœna capitis, ne quis exteris, & præsertim Gallis militet; moxq; iuncto cum Anglis fœdere, mense Aprili irrumpit in Gallias. *1544. Rex Galliæ fœdus init cum Turca. Cæsar cum Anglis.*

D Vagabantur ijsdem diebus plurimi fine lare, fine fide, qui militiæ prætextu non solum commeatum à rusticis minaciter exigebant, sed & ab inuitis pecuniam extorquebant, magno cum Patriæ detrimento. Cui incommodo prouidetur, facta rusticis armorum gerendorũ facultate.

Maij 29. Gubernatrix monet Capitulum Leodiense de Cæsare fratre & Angliæ Rege cõtra Gallum cõmunem Imperij hostem, decem signa peditum, & mille ducentos equites Germanos circa Aquisgranum conscribere, qui breui per Patriam Leodiensem in Hanoniam & Arthesiam contendant, rogare idcirco designari, qui eos minore quo fieri posset damno per patriam deducant, necnon hospitia & *Colligitur miles Germanus circa Aquisgranum.*

 com-

commeatum æquo precio præberi mandent, scripsisse se Christophoro van Langhebeich eorum ductori, ne miles cuiquam iniuriam inferat. A

Insidiatur Ciuitati ob non solutã stipendia.

Vigesima secunda Iunij frequentibus multorum literis nunciatur Capitulo, verendum ne miles Germanus, quod ei stipendia non soluerentur, Ciuitatem aut vicinum aliquod oppidum intercipiat. Itaque communi consilio Capitulum cum Magistratu nocturnas diurnasque ad portas & muros Ciuitatis excubias constituit, scribitque Tongrensibus, Hasselensibus & locis vicinis, vt simili se modo tueatur, fidelesque porro excubitores habeant.

Suburbijs multa damna infert.

Vigesima tertia sub auroram, Germani pedites multa hostilia in Ciuitatis suburbijs exercent. Quare Capitulum quantocius Christophoro eorum Duci seuere scribit, nisi militem in officio contineat, B Ciues in eos arma sumpturos. Scripsit Capitulum similis argumenti literas Philippo Nigri Canonico Leodiẽsi & Brabantiæ Cancellario, qui 26. respondit Gubernatricem ad hæc indoluisse mandasseque Commissarijs, vt quantocius militi soluantur stipendia.

Pax inter Cæsarem & Gallum.

Cæsar Lotharingiam ingressus, Luxemburgum Gallis extorquet, inde Lyneum oppidum & arcem: mox Sadesirium obsidione premit; Henricus Angliæ Rex Boloniam fortissimè oppugnat, & capit, quod maiores eius regni Reges frustra tentarant. Cæsar capto Sandesirio ad Matronam vsque promouet, tum demum inter Cæsarem & Regem pax certis conditionibus firmata est, quas pro ratione breuitatis C omittimus, moxque Cæsar in Flandriam se recipit.

Hermannus Archiepiscopus Coloniensis Clerum ad defectionem frustra sollicitat.

Ingrauescente hoc bello gallico, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus Lutherana hæresi iam pridem infectus, aduocato Bucero Lutherano, reformationem, verius difformationem Cleri sui vrget; opponit se Clerus, eumque hortatur & obsecrat, vt rem deferat ad œcumenici Concilij cognitionem. Princeps male persuasus perstat in sententia, Clerus constans prouocat ad Summum Pontificem & Cæsaream Maiestatem, ipsique Ecclesiæ Metropolitanæ Canonici, patriæ Ordinibus conuocatis, Archiepiscopi conatus explicant, Cæsaris mãdatum esse, ne qua ante generale Concilium religionis mutatio fiat, hortanturque ordines, vt in Catholica, & quam ab Apostolis acceperint, & hactenus conseruarint, fide, cum ipsis permaneant. D Archiepiscopo quoque prolixè scribunt, eumq; vt Summi Pontificis atque Cæsaris, quibus ipse quoque subditus sit, sententiam expectet, identidem monent. Quibus literis primariæ ædis, itemque D. Gereonis Canonici, & vniuersitas sigilla sua appendunt.

Pridie calend. Aug. Georgius Austriacus Episcopus Leodiensis, iam pridem electus & confirmatus, scribit Capitulo & ordinibus patriæ se inaugurationi suæ diem constituisse Dominicam post Assumptionis B. Mariæ quæ in 17. mensis Aug. incidebat.

DE

A DE GEORGIO AVSTRIACO 86. EPISCOPO LEODIENSI.

Georgius Austriacus Patriæ inauguratur, Comitia ordinum celebrat. Priuilegia à Cæsaribus concessa confirmari procurat.

CAPVT I.

B D statum condictum diem, splendido magnatum Comitatu, summa Patriæ congratulatione, Ciuitatem Leodiensem ingressus est Georgius Austriacus Maximiliani primi Imperatoris filius, seruatisque prisco more solemnijs inauguratus. *Georgius Austriacus Maximiliani Imper. filius.*

Altera die Conuentum habet ordinum qui quidem comprimis celebris fuit, præsentibus adhuc Leodij fere totius Patriæ prælatis, magnatibus & nobilibus.

Deliberatum de sumptibus belli contra Turcas à recessu anni 1542. debitis, deque lite ac processu, quem ob non missum tunc militem in Hungariam, Fiscalis Imperij contra patriam Leodiensem instituerat. Item de formula decreti contra Regem Galliæ Turcæ Fœderatum, & eo nomine Imperij hostem declaratum con- *Comitia, & quæ in ijs acta.*
C cipienda euulgandaque. Præterea de hæreticis, maximè Anabaptistis corrigendis, de pœnæ qualitate & bonorum eorundem publicatione; deniq; de Ægyptijs, quos vocant, ex finibus Imperij proscribendis, quorũ plures exploratorum loco Turcis seruire deprehendebantur. Tandem de lytro viginti quinque millium aureorum & aliorum sex milium summa, pro expensis per Præsulem in sui redẽptionem Regi Galliæ solutis, dum à Cæsare ad hanc Ecclesiam & Patriam regendam vocatus, in itinere à Gallo captus, & duobus ac viginti diebus retentus fuit. Sed & de ære alieno per quondam Præsulem Bergium ratione Patriæ contracto.

Post longam inter Status disceptationem, de ratione subsidiorum
D Imperialium contra Turcas conuenit, & Præsuli ad memorata onera supportanda duodecim millia in singulos sex insequentes annos cõcessa. Edicta quoque concepta publicataque, vt iuxta nouissimum Imperij recessum, nemo Regi Gallorum militet, nemo Ægyptios receptet, Anabaptistæ proscribantur, pertinaces etiam mortis supplicio puniantur; bona tamen vxoribus, prolibus, & legitimis hæredibus, si Catholici fuerint, relinquantur.

Initio Septembris Præsul exiguo admodum Patriæ nobilium comitatu, à reliquis oppidis prisco more, magno applausu, receptus est, amplis vbique muneribus donatus.

Secunda

Secunda Octobris pax nuper inter Cæsarem & Gallum inita Bruxellis, præsente Cæsare publicatur. A

Regina Galliæ venit Bruxellas ad Cæsarem fratrem.

Vigesima secunda Domina Leonora Galliæ Regina Bruxellas ad Cæsarem fratrem venit, comitata duobus Principibus, filijs Ferdinandi Romanorum Regis, alijsque perplurimis Galliæ Ducibus & Comitibus, profectus est & illuc Præsul Austriacus, totoque mense Bruxellis constitit, donec Regina inde tertia Nouembris discedens Gallias cum Duce Aureliano, innumerisque alijs Principibus & nobilibus repeteret.

Decembris 18. Præsul intelligens mercatores lucri cupiditate grana cuiuscumque generis patria euehere, non sine euidenti caritatis annonæ periculo, Edicto publico prohibet, ne frumentum, siligo, B auena, & aliæ fruges, quocumque quæsito colore, finibus patriæ efferantur, mandatque officiatis, vt hoc suum edictum per loca patriæ consueta diuulgetur, constituta pœna præuaricatoribus pro prima vice publicationis granorum & decem Caroleorum, secunda 10. similium florenorum, tertia suæ grauissimæ indignationis, declarans nihilominus intentionis suæ non esse, quo minus vicini vltramosani, Lymburgenses, Dolhemienses & alij fœderati, quantum ad victum & familiæ suæ sustentationem, empta hinc efferre possint, cum multa ad vitam quoque sustentandam necessaria quotidie ab eis vicissim inferantur, si tamen prius non lucri causa, sed pro priuato vsu & necessitate illa se emere fidem fecerint.

Edictum de granis non asportandis.

Pax publicatur Leodij

Postmodum nuncijs pacis Leodium allatis magna passim lætitiæ C signa exhibita fuere frequentes ex mœnibus tormentorum & bombardarum fragosi sonitus editi, ignes passim per plateas incensi, campanæ per Ecclesias pulsatæ.

1545.

Ineunte anno 1545. Magistratus interea operibus nuper ad portam S. Leonardi cœptis insistit, & murum marmoreũ elegantem qualem hodie cernere est, prosequitur.

Initium Concilij œcumenici.

Septima Ianuarij, Concilium generale nuper indictum, sumit initium.

Mense Iunio, Cæsar Clerum & Academiam Coloniensem in suum patrocinium recipit, & Hermannum Archiepiscopum, de quo ante D aliquid, intra diem tricesimum ad se venire & accusationibus respondere iubet.

Idem Paulus Pontifex mense Iulio facit, & intra sexagesimũ diem illum ad vrbem vocat.

Vigesima Iulij, Cæsar instante Præsule priuilegia, quæ non ita pridem ipse Maximilianusque Leodiensibus concesserant, adprobat & rata habet.

Quinta Septembris, Capitulum Leodiense iubet conuocari Abbates & Decanos seu vicedecanos Ecclesiarum secundariarum in loco Capitulari suæ Ecclesiæ, ad deliberandum de negotijs communem Ecclesiæ & Patriæ statum concernentibus, & singulatim de tributis à

Clero

Clero & ordinibus Patriæ ab anno 1542. debitis, qui quidem respon-
A derunt nouum ac insolitum esse, vt propter eiusce generis negotia *Clerus secundarius conueniri debet in Capitulo S. Petri.*
eo loci compareant, parituros iussioni, si ad consuetum Capitularem S. Petri locum côuocentur, cumque ea de re non pauci sermones haberentur, reproduxerunt declarationem quondam Ioannis Hornei Episcopi, super ea controuersia factam anno 1493. penultima Maij, quæ in summa habet, primum personas secundarij Cleri in ea qualitate non esse de Statibus Patriæ, nec cum ordines Patriæ ad Comitia vocantur, illas conuocari: si quid Episcopus, Ordines aut Ciuitas ab ijs petât, vel cum ijs communicare velint, cum eis in loco Capitulari S. Petri tractandum esse, non videri æquum vt Cleri Secundarij bona, *Declaratio Hornei q. Episcopi.*
B sine illorum aut saltem maioris partis scitu & consensu, cuiquam obligationi subijciantur.

Cum certis legibus concessisset Præsul quibusdam, vt grana extra patriam edicto nonobstante distraherent, illi auaritia excæcati ita omnia efferebant, vt Præsul metu penuriæ eiusmodi concessiones omnes retractarit ac reuocarit, facto ad id 21. Septembris edicto. *Præsul reuocat côcessiones à se factas.*

Decembris 12. simili edicto syluam Episcopi vulgo nuncupatam, in districtu Seranij ad mosam, hactenus sine ordine cæsam, ab abusibus, præscriptis certis legibus vindicat, comminatâ in transgressores pœnâ pro prima vice 10 florenorum aureorum, secunda 20. tertia suę grauissimæ indignationis. *Syluam Episcopi ab abusibus vindicat.*

C Vt animaduertit Cæsar in Comitijs Wormacensibus protestantes in bellum Turcicum nihil collaturos, nisi Concilium generale ad côtrouersias fidei decidendas, non quale Pontifex ac Catholici, sed quale ipsi vellent, vltro obtinerent, simulque Spirensis Camera, vti ipsi præscriberent, reformaretur, Gerardum Veltunichum multa eruditione & linguarum peritia præditum, ad Turcam misit, paciscendarum induciarum ergo; tuncque de bello protestantibus inferendo cogitare cœpit. *Origo belli côtra protestantes.*

D *Comitia celebrat, Edicta contra hæreticos publicari curat. Martinus Lutherus moritur, & eius dogmata in Concilio Oecumenico damnantur. Carolus Cæsar de protestantibus triumphat.*

CAPVT II.

ANno 1546. pridie Kalendas Ianuarias, Præsul comitijs habitis, agit de reformationibus Curiæ Officialis & aliorum tribunalium, de remedijs contra insolentias militum Patriam 1546.

Comitia & quae in ijs acta.

depopulantium, de hæreticorum pœnis, tributorumque in stipendia militum concessorum solutione. A

Longa fuit consultatio; designati ex singulis ordinibus aliquot, qui abusus & corruptelas Curiæ annotarent, de remedijs cogitarent, eaque Præsuli & Statibus in scriptis offerrent. Ad compescendas militum depopulationes, fit per Officiatos diligens de eis inquisitio, scribiturque Mariæ Gubernatrici, vt illa memor fœderis caueat ne miles Leodienses hostiliter tractet, sed sociorum more, modeste cum eis se gerat. Contra hæreticos iubentur iterato edicta promulgari; & in negligentes tributorum solutores brachium præsulis sæculare inuocari.

His diebus publicatur Leodij diploma indulgentiarum, pro fœlici œcumenici Concilij nuper incœpti progressu. Illo hortatur Pontifex in vniuersum omnes, vt e uestigio sese comparent ad pœnitentiam, delicta Sacerdoti cōfiteātur, ternis per hebdomadā diebus ieiunio corpus macerēt, sacris intersint supplicationibus, si per valetudinem non possint locupletiores, in pauperes aliquid erogent, tenuiores subinde orationem Dominicam recitent, omnes vero venerandum Eucharistiæ sacramentum percipiant. B

Prima sessio Concil.

Septima Ianuarij, aucto iam Patrum, Episcoporum, & Doctorum numero, habetur prima sessio Concilij.

Ianuarij vigesima, Præsul aduertens eo fere tempore, plures solito insolentias, rixas, noxas, conflictus, mutilationes, cædes in Ciuitate & suburbiis reliquisque patriæ oppidis fieri, Edicto publico, statuta aduersus noxios publicata renouat, & sub pœnis indictis executioni demandari præcipit. C

Secūda sessio.

Quarta Februarij fit secundus Concilij consessus, quo tempore Lutherus ad Comites Mansfeldios proficiscitur, vocatus ab eis, vt dicebatur, componendi causa dissidij: priusquam Islebium perueniret, malæ suæ mortis prænuncios habuit; deinde Februarij octaua mortem ipsam, de qua loquens sic falso, vt ferè de omnibus, falsus vates vaticinatus fuit,

Falsum Lutheri vaticinium.

Pestis eram viuus, moriens tua mors ero Papa.

D

Nam iusto Dei iudicio tunc mortuus est, cùm Pontifex orbi Christiano auctoritatem sibi à Christo collatam ostendens, eius dogmata in Concilio œcumenico damnat, & in ea æternum iacit anathema.

Hermannus Archiepiscopus hæreseos damnatus.

Sub idem tempus Clerus & Academia Coloniensis litem aduersus Hermannum Archiepiscopum cœptam, magno studio Romæ prosequitur, quibus se adiunxerunt Leodiensis & Vltraiectēsis Episcopi, & Academia Louaniensis. Itaque Pōtifex, Aprilis decima sexta, lata sententia, illum quod suæ salutis immemor, contra doctrinam Ecclesiæ, Apostolorū traditiones, Ecclesiasticos ritus & cæremonias, contra Leonis decimi cēsuram aduersus Lutherum & socios editam, non vno modò peccarit, ab Ecclesiæ communione submouet, & Archie-

A chiepiscopatu, cæterisque sacerdotijs priuilegijs, & facultatibus quibuscumque priuat, eiusque subditis mandat, ne deinceps ei pareant, Iuramento fidelitatis illos absoluens, & huic perpetuum silentium sumptuumque litis refusionem imponens.

Maij decima nona, inualescente granorum pretio, renouantur edicta de eorum regimine ante sæpius publicata, data insuper cuiuis in ea asportantes manuum iniectione: cumq; nihilominus rerum omnium increbresceret caristia, & iam pauperiores in ditiorum domos inuolare comminarentur, iubet Præsul Iunij decima octaua, vt diuites grana venum exponant, emptorum nomina, vna cum rei emptæ mensura fideliter describantur, & ad deputatum in hoc à Præsule Scabinum singulis triduis referantur, ne qua fraus per lucri auidos, vltra quam priuata necessitas postularet, ementes contingeret. *Cautio tempore caristia.*

B Iulij postrema renouat quoque edictum in fures, qui ex vinetis & hortis fruges siue noctu, siue diu surripiunt.

Ad septimum Augusti, Mechliniæ puluis tormentarius, turri quadam ad mœnia inclusus, fulmine ictus & incensus, ipsam turrim primum à fundamentis, proxima deinde ædificia ad quingētos amplius passus in circuitu exussit, lapides ingentes correptos ac in sublime sublatos, plerosque ad 600. passus transportauit, arbores radicibus euulsit & ambussit, denique totam propemodum vrbem deformauit, trecentis plus minus partim incendio absumptis, partim ruinis C ædificiorum obrutis, præter eos qui grauiter vulnerati mortem effugēre, quorum ingens erat numerus, compluribus quoque biduo ac triduo, nonnullis quatriduo post è cellis subterraneis, ad quas confugerant, prodeuntibus. *Tormentarius puluis accensus multa damna adfert.*

Octobris decima tertia, renouatur edictum in granorum præemptores, qui extra forum ea emebant, vt Dardanarij aucto precio longe carius reuenderent. Idemque repetitur Nouemb. 3. iubeturque singularum parochiarum valuis affigi.

Cæsar hoc anno & insequenti protestātes Germaniæ, Deo, Ecclesiæ, & sibi rebelles, debellat.

Leodij, cum laniones promiscue carnes priuatis in ædibus venderent, magno Ciuium dispendio, Præsul commune macellum in loco D vulgo Curia Episcopi nuncupato, extrui curat, & vt à mercatu diebus Dominicis ac festiuis abstineant; feriatisque nisi sacro missæ officio, loco ibidem ad id specialiter consecrato deuote operato, merces venum exponant, edicit. Cum vero ad id macellum propter impedimenta curruum equorumque cum granis illuc aduentantium, vix pateret accessus, forum granorum, quod ante ibidem constitutum erat, Nouembris vigesima in plateam Minoritarum amplam & ad id idoneam pro maiori Ciuium commoditate transtulit.

Archiepiscopus Coloniensis sententia Pontificis, vt diximus, dignitatibus exauctoratus, vt hoc quarta Nouembris primum certo intellexit, edito scripto ad legitimum Germaniæ Concilium, quale *Hermanni exauctorati impudentia.*

nimirum protestantes sibi fingebant, prouocat, quod vbi inchoatum fuerit, prosequuturum se contra Pontificem appellationem, non minus impudenter, quam insolenter iactat. A

Nouembris 27. multæ monetæ Angliæ, quæ solent esse probatissimæ, repertæ adulterinæ, igni, publico edicto, Leodij adiudicantur.

Mense Decembri, Ioannes Waldore, quo se ab homicidio patrato depurgaret, in Auditorio Scabinorum Leodiensium allegauit & deduxit, occisum sibi insidiatum, ac ab eo summis iniurijs affectum, euocatumque ex domo balnearia, ad tutelam sui corporis inuasum occidisse, & id probandi ergo, mulieres duas carbonum seu hullarum per vicos & plateas gerulas, in testes produxit, quæ iurato testatæ sunt, ab occiso ex domo balnearia euocatum, multis iniurijs affectū & inuasum, idque se vidisse: verum hæc testimonia suspecta Iudicibus, placuit testes vocari, iterari & repeti, quæ separatim rogatæ & examinatæ, constantèr & perseuerantèr prius testimoniū firmârunt, vt autem res examinatur propius, superuenit Franciscus Oranus Iurisconsultus Scabinus Leodiensis, & Præsulis priuati secretiorisque Concilij Consiliarius, qui re intellecta, iudicauit separatim amplius interrogandas, an ne vicum & locum patrati homicidij monstrare possent, quæ vocatæ responderunt, certo posse, aduocatur Prætor, qui cum viatoribus suis, vnam deducat, quæ vicum & locum demonstret, altera interim retenta: hæc locum à domo & platea balnearia longe alienum designat, qua reducta, altera ducitur, quæ plateam & vicum dissimilem demonstrat. Detecto periurio, decreta in eas iudiciariæ manus iniectio, quæ factum suum deplorantes, vltro ac sponte confessæ & testatæ sunt, se patrati homicidij plane nescias, & quo loci patratum, sibi à Ioanne Waldore eiusque patre & matre, alijsque promissis donis corruptis, præscriptum quod dum in testes producerentur dicturæ essent, quin etiam intellecto eas in testimonio repetendas, aduocasse & monuisse, vt cōstanter in testimonio prius dicto perseuerarent, & ita detecta falsitas, & ex suo iudicio comdemnatæ sunt. Exemplo Danielis Prophetæ, qui seniores illos duos in Susannam testes, iudicio suo condemnauit, quorum alter sub primo, id est ilice, alter sub schino, id est lentisco stupratam asserebat, & ita falsimonium detexit Propheta. Apud Romanos periuri, saxo Tarpeio deijciebantur, hæ Scabinorum Leodiensium sententia periuræ, de ponte arcuum in Mosam deiectæ. In auctores, corruptores & persuasores ad exemplū animaduersum. Hæc res in acta publica relata est. B C D

1547. Sub huius anni 1547. initium, quinto Kalend. Henricus 8. Angliæ Rex, septimum & quinquagesimum annum agens, Gangrenæ morbo, qui sinistrum crus atrociter exederat, fato functus, filium puerum relinquens, Princeps quidem naturæ donis cumulatus, in quo si in voluptates solutior, & inde quæ secuta sunt peruersior non fuisset, nihil in eo regium desiderari poterat, hic Pontificiam auctoritatem exceratus, à quo, titulo defensoris Ecclesiæ Catholicæ decoratus, se caput

caput Ecclesiæ miser nec miserabilis constituit, exinde innumeros
A actus tyrannicos aduersus religionis Catholicæ assertores atque vindices exercuit, adeo vt irritata Tygride sæuerior, fœta Leæna rabidior, efferato Lupo rapacior, sitique exusto Dracone virosior euaserit.

Progrediente anno Adolphus Scauenburgus Comes, in locum Hermanni Coloniensis Archiepiscopi 25. Ianuarij auctoritate Apostolica sufficitur; Itaque misso diplomate, Pontifex monet totius Regionis Ordines, vt eum pro suo Præsule recipiant & agnoscant, Cæsare ad id exequutore constituto. Qui mox Legatos Coloniam mittit Philippum Lalengum Geldriæ Præfectum, & Viglium Luichemũ Iurisconsultum, & per eos interpellat Prouinciæ Ordines, quos ad certum diem conuenire iusserat, vt relicto Hermanno, fidem & obB sequium Scauenburgo nouello Antistiti præstent. Mox per totam regionem, quam non parum Bucerus corruperat, Archiepiscopi mãdato, religionis facta est restitutio.

Adolphus Schauēburgus creatur Archiepiscopus Coloniensis.

Galliarum Rex Franciscus, literarum parens appellatus, sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis munitus, 54. natus annum, pridie Kalend. Aprilis, defunctus est, & laudabili fine quieuit, cum ex nimia iactatione equestri, qua ille immodice venabundus vtebatur, ei enatum esset circa sedem vlcus malignum, & sensim collabẽtibus viribus in vico Rãbuleto defecisset, eo quidem tranquilliore abruptæ vitæ excessu, quod Henricum filium, qui iam prudẽtissimi Regis præclarum specimen præbuisset, regni sui hæredem relinqueret, qui nunc regnat
C annum agens vicesimum octauum, quem piè Franciscum patrem, priusquam vitæ munere & officio fungeretur, monuisse, Stephanus Paschasius in Senatu Parisiensi Aduocatus præstantissimus,

Successio Regni Franciæ.

Iure madens longoq́; togæ limatus in vsu,

Atque etiam Poëta celeberrimus testatum facit, cuius hi sunt versus,

Nato hæc Franciscus dixisse nouissima verba
Fertur, & in gemitus prosilysse pios,
In primis venerare Deum Charissime fili,
Mox tibi sit populi cura suprema tui,
Dixit & occubuit, duo ne præcepta putato,
In duo peccat, qui peccat in alterutrum,
D *Nam cui nulla Dei cura est, nec cura suorum est.*
Et cui non populi cura, nec vlla Dei est,

Cùm magna Leodij & vicinis in Prouincijs granorũ esset penuria, Præsul tum Magistratu paternum erga ciues animum exhibens, conflata ingenti pecuniã, Cliuiam, Ruremundam, Amsterdamum, quin & in Gallias & Sabaudiã vsque, pro granis cõparandis mittunt. Cumque pluribus in locis premente vbiq; ægestate, cõparata varijs quæsitis prætextibus retinerentur, missis huc illuc tum literis, tum donatiuis, summa contentione diligentiaque, relaxari curârunt.

Occurritur penuriæ granorum.

Mense Aprili Ioannes Fredericus Dux Saxoniæ protestantium caput, in conflictu à Cæsareanis capitur. Philippus Lantgrauius Hassiæ non multo post Cæsaris fidei se submittere cogitur. De capto Duce carmen numerale hoc editum est. A

Cæsar protestantes vicit.

CVM VIret AprILIs transaCta LVCe GeorgI,
dVX SaXo ô Cæsar præda petIta tIbI est.

Dederat Præsul lanionibus non ita pridem laniarium seu macellum, & ijs præscriptas leges. Verum cùm Ciues experientia docti, aduertissent nonnullas minus è pub. bono esse; supplicârunt vt eas benignè interpretari moderarique dignaretur: Præsul re maturè cum Cõsulibus & Concilio Ciuitatis discussa, publico edicto Iulij septima statuit, vt spatio saltem trium mensium quilibet lanionum, cuiuslibet generis carnes vendere posset, quodq; laniarium seu macellum æstiuo tempore ab hora sexta matutina vsque ad septimam vespertinam pateret, pœna refractarijs indicta prima vice viginti florenorum aureorum, secunda quadraginta, tertia grauissimæ suæ indignationis. B

Præsul leges lanionibus datas moderatur.

Per hos dies priuatorum quorundam ædes apud mœnia extructæ, boni publici causa, mandante Præsule, Consulibus in Consiliũ adhibitis, venduntur tolluntúrque, earum precio iacturã facientibus constituto & assignato.

Augusti decima octaua, edicta in præemptores cuiuscumque annonæ renouantur. C

Controuersias Cleri ratione contributorum exortas sedat. Formulam (interim) nuncupatam Clero promulgat, examen ordinandorum reformat. Carolus V. Austriaco Coadiutorem dari petit.

CAPVT III.

NOuembri mense & proximè sequentibus, cùm quæstio esset de colligendis tributis, quibus Clerus à comitijs anni 1542. obnoxius erat, variæ sicut antea exortæ sunt querelæ. Nam præterquã quam quod oẽs illorũ grauitatem abhorrerent, Clerus secundarius suum in onera huiusmodi consensum accessisse negabat. Quidam Mensas S. Spiritus, Cõfraternitates, Guldas, quas vocant, Hospitalia, Xenodochia & alia pia loca grauari contra morem querebantur: Alij eximi Archidiaconatuum & bonorum litigiosorum prouentus, nonnulli exactorum & collectorum fidem suspectã habebãt. Quæ controuersiæ præter confusionem, hoc mali adferebant, quod interea æris alieni magis magisque cresceret interusurium. D

Clerus secundarius in soluendis tributis se difficilem exhibet.

Sub

Sub idem tempus frequẽtiores fiebant à noctiuagis per Ciuitatem
A contentiones, rixæ, mutilationes, cædes. Præsul idcirco remedium adhibere,& probis solatiũ,improbis vero terrorem inijcere volens; habitâ maturâ cum Clero primario & secũdario,Scabinis,Cõsulibus, Iuratis, & Commissarijs, toto denique Concilio Ciuitatis deliberatione, 24. Decembris grauius in eos in hunc fere sensum edicit.

Vt hyeme, ac ab edicti quidem promulgatione ad Pascha, nemo Ecclesiasticus vel Laicus per plateas armatus,inermisue,absque claro & oculis omnium perspicuo lumine incedat; sub pœna carceris ac trium aureorum tertiatim Præsuli, Ciuitati, ac apprehensori pendenda.

B Noctiuagi vbicumque locorum etiam per Ecclesiarum immunitatem, claustraque liberè liciteque apprehendantur. Nemo armis clam aut in aperto vtatur,armatusuè per Ciuitatem incedat,sub pœnis indictis,& armorum publicationis, solis Principis Officiatis, Dominis Fundarijs, Scabinis, Consulibus, Commissarijs, eorumque aduersitoribus, ministris & famulis exceptis: excubitoribus quoque quamdiu funguntur officio, & extraneis dum ad hospitia diuertunt, hospitibus iniunctione facta, vt extraneos moneant de armis tantisper dum in vrbe morantur, seponendis, sub pœna commissi; transgressoresque siue in flagranti apprehensi, siue postea conuicti, paritèr mulctam soluere teneantur. Ne qua vero edicti huiusmodi prætextu fiat cuiquam iniuria, carceribus ignominiosè d[illegible]is, pecuniauè
C iniuriosè extorta; voluit officiatos esse circumspectos,nec Prætorem absque Consulibus, Consulesue absq; Prætore cum captiuis de mulcta transigere. *Edictum cõtra Noctiuagos.*

Homicidæ,mutilatores,& alij criminosi,si ad locum immunem, puta Prædicatorum,Minorum,aliorumuè Ordinum mendicantium, vti ad asylum confugerint, teneantur Superiori domus iuramentum de non egrediendo claustrum præstare, qui si nihilominus egressi fuerint,iure immunitatis & asyli priuentur,& reuersi apprehẽdi possint,nullo iure asyli aut immunitatis suffragante.

Aggressores ciuium in flagranti capti aut postea conuicti pugni abcissione absque remissione puniantur: & ad apprehensionem vigore huius edicti faciendam quilibet ciuis auctoratur,ac in Principis tute-
D lam protectionemque suscipitur.

Tabernarij ab edicta die vsque ad Dominicam primam quadragesimæ,aliasque Hyeme ab hora sexta vespertina neminem in taberna excipiant, sub pœna trium aureorum tam à receptis quam à receptatoribus præstanda: quam in rem Prætores & Consules tabernas possint ingredi,& in commessantes manus inijcere.

Anno 1548. Februarij decima sexta, Præsul Cleri difficultatibus finem positurus, illum ad aulam suam conuocat, tributorum grauitatem necessitate excusat, vt pote sine quibus, neque Turcæ à finibus Christianorum arceri, neque religio ab hæreticis defendi posset. 1548.

Mensas

Mensas sancti Spiritus, Xenodochia aliaque pia loca tributis hac tantum vice subijci; vt cæterorum membrorum onus alleuietur, cum post reliquorum ordinum consensum nimis diu tergiuersatum, attentis maximè rationibus pregnantissimis, quibus prudentum iudicio respondere non posset: necessum ergo vt cum res maiorem moram non patiatur, ipse Principali sua auctoritate cõtrouersiam finiat, illumque communi consensui subijciat. Archidiaconatuum prouentus non subijci, quod incerti, & precia fere laborum. Ad postremum, fideles se Collectores adhibiturum spondet, edicitque tempus intra quod, sub pœna geminandæ contributionis exsoluant. A

Præsul Clero Secũdario respondet.

Martij vigesima tertia, insequutus cõclusionem Comitiorum nuper Augustæ habitorum, edicto vetat, ne quis contra Cæsaream Maiestatem arma gerat, externo Principi sine licentia militet, & si qui iam forsan huiusmodi militiæ ascripti sint, illam deserant, sub capitis bonorumque publicationis, necnon exilij etiam vxorum & prolis rebellis pœna. B

Cùm inquisitiones institutę fuissent contra nonnullos qui insuper habitis statutis & iureiurando, officia & munera publica conuiuijs, largitionibus, & alijs illicitis modis ambierant, sparsi sunt mox contra primarios Præsulis & Ciuitatis Officiales libelli famosi, grauissimis calumnijs referti, vulgus ad tumultus & seditionem prouocãtes: huic periculo vt obuiam iret Præsul, Aprilis 21. edicto publico mandat, vt exemplaria omnia vel comburerentur, vel ad Prætorem suum deferrentur, qui secus fecerit, & exemplar aliquod quacumque via & ratione diuulgarit, vel secreto alicui communicârit, pro auctore reputetur & corrigatur. C

Libelli famosi contra Principis officiatos.

Habebat collegiũ Piscatorum, iam ab antiquo, munimẽta & chartas, iuxta quas res suas agere, & pisces ciuibus & alijs diuendere solebant; præsertim anni 1479. mensis Ianuarij die decima septima, sed cũ illæ vim legis non haberent, neque à Præsule, Scabinis, Consulibus, Iuratis & Concilio Ciuitatis laudatæ probatæque essent, supplicârunt Præsuli vt illas reuidere; & si expedire bono publico iudicaret, probare dignaretur; Quod ille mense hoc Martio, si triginta duobus Ministerijs nullum præiudicium adferrent, ad suamvsque reuocationem & moderationem adprobauit. D

Chartæ collegij Piscatorũ approbatæ.

Hoc tempore Concilium Oecumenicum, quod Tridenti habebatur, nonnihil distractum, quibusdam delegatis ob aëris incommoda inde reuersis, idcirco Cæsar promouendæ reformationis orthodoxæ, pacisque cupidus, certis commisit Theologis, vt formam religionis tantisper in Germania vicinisque locis obseruandæ conciperent, quæ (interim) nuncupata est: fuit ea formula à Bucero & alijs Hæreticis reprobata vti doctrinæ Papisticæ, vt aiebant, compendium, à Catholicis vero notata quoque, quod Sacerdotes quas duxissent vxores ante Concilij determinationem, non cogerentur dimittere, nec Laici qui sub vtraque specie com-

municarent

municarent compellerentur calice abstinere. Cæsar sicut alias A semper, ita & hic nihil in religionis negotio per se statuere cupiens, conceptum ad Pontificem mittit, qui illum ad incudem reuocatum, duobus illis articulis à Catholicis minus rectè acceptis mutilat, reliquis probatis & à plerisque omnibus Christi fidelibus receptis.

Formula (interim) neque hæreticis, neque Catholicis sufficit.

Septima Nouembris, Præsul indictâ Synodo, inter cætera, Prælatis, Archidiaconis, Abbatibus, Decanis, & alijs interesse solitis dictam formulam prælegi mandat, quæ nullo contradicente acceptata est.

Similitèr Archiepiscopi Germaniæ, & qui sub illis sunt Episcopi, B per suam quisque Diœcesim conuentus agunt, vt ad eandem formulam Ecclesias emendent; Nam & hoc facturos se Cæsari in Comitijs promiserant. Non defuêre tamen in Archiepiscopatu Coloniensi & alijs plerisque difficultates, quod reformationis eiusce exemplaria necdū correcta essent & Sacerdotū, vt dictum est, Matrimonia tolerarentur, sed Episcopi hoc ad Lutheranos dumtaxat, non ad Ecclesiæ Romanæ adhærentes spectare inquiebant: vnde & in Synodis suis eiusmodi Matrimonia incæsta, liberosque ex ijs illegitimos declarârunt. Extat de his Synodus, tum à Præsule nostro habita.

An sacerdotibus coniugium permissum fuerit.

Hoc anno Cæsar, protestantibus victis, rebusque vtcumque in Germania compositis, in Belgium redit, seruato apud se Frederico Saxo- C niæ Duce, Lantgrauio vero Aldernandam, quod est Belgij oppidum, in custodiam misso.

Philippus Cæsaris filius tunc viginti & vnius annorum, euocatus à patre, ad iter in Belgium se comparat, relicto in Hispanijs ad gubernacula Maximiliano patruele: Nouembris vigesima quinta cum triremibus quinquaginta, totidemque ferè nauibus onerarijs, apud Genuam primo, & inde in alijs Italiæ portubus locisque magnificentissimè excipitur & inde Mediolanum contendit.

Cum inter alia Mense Nouembri, Præsul in Synodo salubritèr prouideque ordinasset, neminem deinceps ad sacrum ordinem admitti debere, nisi ab examinatoribus à se constitutis per exa- D men non qualecumque, sed diligens & fidele, fuisset moribus & literarum scientia repertus idoneus, audiretque nonnullos vel propter inscitiæ suæ conscientiā non audentes, vel per proteruiam examen hoc subire dedignantes, spem collocare in dispensationibus Apostolicis facilè (vt dicebant) impetrandis; quarum vigore ab Episcopis extraneis ordines susciperent, & in eis etiam in Diœcesi Leodiensi ministrarent: Is Decembris 23. obliquis huiusmodi vijs obuiam ire volens, omnibus & singulis Diœcesis suæ Prælatis, Pastoribus quoque, plebanis eorumque vicarijs, in virtute S. Obedientiæ, & sub excōmunicationis suspēsionisq; à diuinis officijs pœnis districtè mandat, ne posthac aliquem sub prætextu cuiuscūq; dispēsationis

Contra subterfugientes examen.

ſeu licentiæ, in Eccleſijs, Monaſterijs, aut Capellis ſuæ Iuriſdictionis, publicè vel occultè celebrare, aut in ordinibus ſic ſuſceptis miniſtrare permittant, niſi docto prius legitimè de licentia ab Ordinario ſuper hoc obtenta, quam nulli dare intendit, niſi quem examinatores compererint, atteſtatique fuerint probitate morum & ſcientia ſatis inſtructum. A

1549. Sub tempus veris anno 1549. tandem in Belgium Philippus appulit, ingreſſuſque eſt Bruxellas ſumma patris gratulatione, & ingenti Belgarum ſtudio. Quæ deinde ſequuta eſt æſtas, ea fere tota mirificis erga iuuenem Principem exhibendis pompis, dum is inaugurandi cauſa circumducitur, liberalitate incredibili conſumpta eſt, adeo vt non deſint qui annotârint ſolos Antuerpienſes, in publica hac congratulatione, ſupra centena tricena coronatorum millia expendiſſe; alijs ſane quamopulentis vrbibus, ad conſimilem & ſuis facultatibus correſpondentem magnificentiam, inde animatis. B

Cæſar petit dari Auſtriaco Coadiutorem. Iulij tertia, Cæſar mittit ad Capitulum Leodienſe Comitem de Arembérch Friſiæ Gubernatorem, & Magiſtrum Gerardum de Velwyck Conſiliarium, qui ſe decima eiuſdem menſis Capitulo ſiſtunt, vbi nomine Cæſaris graui diſertaque oratione ſignificant, Cæſaream Majeſtatem maximis grauiſſimiſque rationibus adductam optare, vt primo quoque tempore de Coadiutore & ſucceſſore Præſuli Auſtriaco dando ſub S. Sanctitatis eiuſdéque Præſulis beneplacito cogitent. Rationes per eos allatæ eo tendebant; Patriam Leodienſem vicinis circumquaque Cæſareæ Majeſtatis Prouincijs cinctam, nullo pacto his bellorum tumultibus defendi ſeruarique poſſe, niſi Principem & Epiſcopum habeat Imperatori, cui ſubditur, coniunctum. C

Deliberatio Capituli ſuper petitione Cæſaris. Sequenti die, Præſul his alijſque argumentis permotus, in Coadiutoriam petitam præſens conſenſit: verum cum res magni momenti eſſet, eius deciſio in feſtũ S. Ægidij per Capitulum dilata eſt, decretũq; omnes & ſingulos Canonicos intra Prouinciam agentes, tam reſidẽtes quam non reſidentes, ſpeciatim ob eam-rem ad eum ſtatum condictum diem conuocandos.

Igitur ipſo die S. Ægidij auditis ſingulorum Canonicorum ſuffragijs, Gerardus Groesbekanus tum Decanus, Legatis renuntiauit Capitulum Cæſareæ Majeſtatis voluntati aſſentiri, his conditionibus; vt Cæſarea Majeſtas illiuſue poſteri deinceps huiuſmodi Coadiutorijs, iuxta ſpem nuper à Cæſare datam, Capitulum non grauent: vt Capitulum via ſcrutinij, aut alia canonica tres quatuorue aut plures eligat ex ſuo gremio, maximè ad hoc regimen idoneos, deinde ſuę Majeſtati ipſique Præſuli præſentet, vt ex illis, quem ad hanc dignitatem vtiliorem iudicabunt, ipſi aſſumant. Facto igitur Scrutinio, compertum fuit, D D. Anthonium Perenottum Epiſcopum Attrebatenſem; Gerardum Groesbekanum Decanum Leodienſem, Hermannum à Renemburch Præpoſitum ſanctæ Crucis Leodienſis, Anthonium à Schawenburch Præpoſitum Traiectenſem, & Robertum D

Conſentit tandem in Coadiutoriam certis legibus.

à Bergis

à Bergis Prothonotarium Apostolicum, reliquos suffragijs excedere. Quod postero die Canonici Oratoribus Cæsareis retulerunt, simulque literas in eam sententiam ad Cæsaream Majestatem dederunt.

A

Secunda Octobris, Adolphus Coloniensis Archiepiscopus Concilium Prouinciale celebrat; cuius canones & decreta, cum reformationis formulæ, iussu Cæsaris antea propositæ confirmia essent, ipse Cæsar, quoad opus esset, & per ipsum fieri posset, eadem cõfirmauit, & vt ab omnibus cõprouincialibus sancte inuiolabiliterque seruarētur, sub pœnis mandauit.

Cōcilium prouinciale Adolphi Archiepiscopi.

Decima Nouembris moritur Paulus tertius Pontifex, anno ætatis suæ 82. vir sapiētiā, doctrinā & virtutibus illustris, primus istius temporis Ecclesiæ vniuersalis reformator, præfuit annis quindecim, diebus viginti octo. Succedit illi Iulius tertius, anni insequentis Februarij septima.

B

Successio Pontificum.

Tertio Comitia celebrat, reformationes conceptas petit confirmari à S. Sanctitate & Cæsarea Maiestate.

CAPVT IIII.

C

Decima quinta Decembris, Præsul conuentum suorum Ordinum habet: In ijs actum de contributionibus Imperialibus dissoluendis: de nominando aliquo qui curam controuersiarum Iurisdictionalium assignata mercede suscipiat, de puniendis præuaricatoribus priuilegiorum, præsertim per Maximilianum & Carolum Cæsares concessorum; de reparanda Præsulis aula, cuius vna turrium non ita pridem casu suo Ecclesiam vndecim millium Virginum contriuerat; de lite intenta per Dominum de Frentz, ratione stipendij illi ab anno 1542. debiti, de reformationibus tribunalium & quibusdam eiusce generis alijs. De quibus quid visum fuerit hucusque non reperi.

Comitia & quæ in eis acta

D

Decima octaua Decembris, Cæsarea Maiestas agit Capitulo gratias, declaratque se, de consilio Præsulis nostri, ex electis & illi per Capitulum præsentatis nominrae in Coadiutorem Robertum à Bergis.

Literæ Cæsaris ad Capitulum.

Sub idem tempus Præsul & Magistratus murum Ciuitatis marmoreum, à loco qui fons sancti Lamberti nuncupatur, ad hortos vsque Canonicorum Ecclesiæ S. Pauli deducunt, magnum Ciuitatis & munimentum & ornamentum, instaurata simul à fundamentis eiusdem materiæ porta Aurotana.

Mense Ianuario anni 1550. Cæsar grauissimū per Belgium edictum 1550.

Edictum Cæsaris cõtra hæreticos. contra hæreticos promulgat, inquisitores per Prouincias instituit, in non seruantes edictum graues quoque pœnas comminatur. Quare sine mora pluribus in locis pertinaces hæreticos rogo & flammis tradi mandat. A

Vltima Ianuarij, forum granorum à platea Minorum in plateam Episcopi, vulgo ad gurgitem Mosæ, pro maiori commoditate transfertur.

Excrescebat in dies granorum precium, tum quod messis anni præteriti exigua admodum fuerat, tum quod vicinæ Prouinciæ inhibuissent granorum cuiuscumque generis euectionem.

Præsul quoque Februarij prima, vetat cuiusque generis fruges è Patria euehi & asportari, sub pœna publicationis illarum, necnon equorum, curruum, nauium quibus vectæ fuerint prima vice, & secunda dupli, ac tandem grauiore arbitraria. B

Cùm multæ monetæ, & inter alias quædam dicta *Carolus*, tanquam falsæ, in vicinis prouincijs reprobatæ ac damnatæ essent, quidam mercatores magnum earum numerum vili comparârunt, & in Patriã Leodiensem, vbi monetæ falsitas ignota erat, important; quocirca Præsul, Martij vigesima tertia, iubet contra huiusmodi importatores, tanquam contra falsos monetarios, procedi & animaduerti.

Vltima Maij, Cæsar relictâ Bruxellâ Augustam Vindelicorum, ad comitia cum filio proficiscitur. Ibi fertur Cæsar multum egisse cum Ferdinando fratre, de Philippo filio ad Imperij successionem admittendo: sed nihil effectum. Non dubium quin Cæsar Reipublicæ Christianæ consulere voluerit, qui sciret Philippi amplissimas ditiones & vires futuras Imperio valdè oportunas, quandoquidem & Turcæ vicini, & alij hostes nonnisi summa potentia arceri possent. C *Cæsar Philippum filium ad Imperium promouere studet.*

Iulij tertia, iterum Comitijs Leodij habitis, agitur de reformationibus euulgandis; cùmque post plures deliberationes, ferè ab omnibus reciperentur, tandem proposuit Præsul de petenda illarum à S. Sanctitate & Cæsarea Majestate confirmatione.

Concilium Oecumenicũ Tridentum translatum. Sub Idus Nouembris, Iulius tertius Pontifex Concilium, ob bellum Germanicum dissipatum, restituit Tridenti, dicta die ad Maij Kalendas, nec tamen ante Kalendas Septembres anni sequentis, ob impedimenta interim occurrentia, quicquam agi potuit. D

Leodienses inaudito militem in Patria Bremensi & circumuicinis cogi, nullo discrimine facto, cui iusiurandum præstandum foret, concurrunt militiæ nomen daturi: Verum Præsul anno 1551. Ianuarij tertia, edictum eiusce prohibitorum iam ante latum renouat. *1551.*

Reformationes Austriacæ publicantur. Februarij vigesima quinta, reformationes laicales rerum temporalium à Cæsare probatæ, eduntur & publicantur. Quibus in ordinem & statum meliorem iuris tractandi, dicendique ratio restituitur; postmodum decima quinta Decembris, siluis & nemoribus leges.

ges dedit, aduersus vage distruncantes, hacque & illac interlucantes
A siluas, siluisque glandarijs, pascuis & compascuis abutentes, & vt abusionibus, depopulationibus, vastationibusque nemorum & siluarum prouideretur, pastui, cæsioni certa tempora, atque etiam modum lignationi præfiniunt, in eam rem saltuarijs & custodibus constitutis, indictisque pœnis contra infractores. Harum legum suasor, compositor, & digestor fuit Franciscus Oranus Scabinus Leodiensis Præsulis Procancellarius.

Circa hæc tempora, Osiander vnus ex confessionis Augustanæ sectatoribus, sed propter nouas hæreses factus ipse hæresiarcha, docuit Charitatem & Iustitiam & Sapientiam, quibus homo iustus
B & sapiens est, esse ipsam Dei essentiam, cuius absurdam Philosophiam & Theologiam non pauci miseri & miserabiles amplexati sunt.

Iulij vigesima prima, alias indicuntur comitia, quibus Præsul agit potissimum de vectigalibus soluendis, quæ Ferdinando Regi, pro defensione & conseruatione Regni Hungarici, concessa fuerant. Itemque de mercatoribus, qui equos extra Prouincias Cæsaris, contra eius edictum, venales habebant. Consultatione habitâ, de equis mandatum factum edicto Cæsareo conforme, memorataque tributa soluenda. *Comitia & quæ in eis tractata.*

Eodem die cum ordines ijsdem Comitijs questi fuissent de malo syluarum regimine, non sine graui totius Patriæ detrimento; Præ-
C sul rationem earum deinceps administrandarum, ab Ordinibus probatam edicit.

Eadem tempestate, Galliæ Rex Octauium Farnesium in suam fidem & clientelam recipit, & Parmæ, inuito Pontifice, Gallicum præsidium imponit: Pontifex opem Cæsaris, tanquam Ecclesiæ defensoris, contra Farnesium implorat, nec eam Cæsar Pontifici negare potuit, quod Parma tunc esset ditionis Pontificiæ. Hæc res initium præbuit calamitosissimo & maximè diuturno bello gallico, quod non Germaniam tantum, sed & Belgium & Leodiensem ditionem peruasit & multum afflixit. *Initium belli Gallici.*

Cæsar haud satis aduertens, quid Gallus in pectore coqueret, hæ-
D reticis profligandis vacat. Augusti vigesima sexta Ecclesiæ Augustanæ ministros Euangelicos scilicet, intra diem tertium publico edicto excedere iubet, nec vsquam omnino intra suas ditiones concionari permittit. Incussit horum profligatio magnum hæreticis terrorem, omnibus haud dubiè idem sibi quoque formidantibus. *Cæsar pellit prædictos hæreticos.*

A

VVilhelmum à Pictauia Scholasticum Leodiensem ad Concilium Tridentinum mittit: Præfectus Bullonensis arcem Gallo dedidit.

CAPVT V.

AD Calendas Septembris Tridenti Concilium resumitur. Profecti sunt illuc instante Cæsare tres Germaniæ Archiepiscopi Electores, Moguntinus, Coloniensis, Treuirensis, & præter B hos etiam aliquot Germaniæ Antistites: Austriacus Præsul per valetudinem se excusauit, misso pro se Wilhelmo à Pictauia Scholastico Leodiensi, viro, sicut generis nobilitate, ita admiranda doctrinâ & maximè pietate præstanti. Erant in eius comitatu & aliquot literarum sacrarum viri periti, & inter eos Anthonius Ghenardus postmodum Canonicus Leodiensis, ad examen ordinandorum, & parochialibus Ecclesijs præficiendorum inter alios designatus, vir vt modestissimus ita & S. T. peritissimus. Profecti & eò, instante Cæsare, vniuersitatis Louaniensis aliquot in Theologia Magistri, Michaël Bayus ab Atho, Ioannes Hessels à Louanio, & Cornelius Iansenius Hulstensis S. T. Doctores.

Decembris 24. renouantur edicta annonæ non exportandæ, propter præsentem necessitatem. C

Rex Gallus excurrit in Patriam Leodiensem.

Ijs etiam diebus, cœpit Rex Franciæ, & ipsius fœderati, in Patriæ Leodiensis fines excurrere, prædamque agere. Quamobrem Præsul Cæsareæ Maiestati fœdere iunctus, maturo cum Capitulo suo Ciuitatisque Magistratu habito consilio, omnia bona, villas, Dominia, possessiones, terras, decimas, quæ Rex ipse Galliæ, eiusue confœderati habent & possident in agro Leodiensi; bona item omnia tam mobilia quam immobilia, eorum etiam Leodiensium qui Gallo militant, quamdiu illius militiam sequentur, iure belli vti commissa publicat: mandatque vt Coloni terrarum & possessionum nulli alteri quam deputatis à se syndicis soluant, sub pœna geminandæ solutionis. Tandem prohibet vt cùm multi per patriam exploratores à Gallis in dies mittantur, nulli exteri nisi probè cogniti hospitio excipiantur, & si qui Gallo studentes agniti fuerint, intra quindecim dies ab huius edicti promulgatione, sibi aut suo Prætori deferantur, sub pœna suæ indignationis & quinquaginta florenorum aureorum de more applicandorum. D

Præsul publicat bona Gallo militantium.

1552.

Germani cum Gallo feriunt fœdus.

Anno 1552. octaua Ianuarij, conueniunt Ordines Patriæ, quibus Antistes proposuit certis nuncijs compertum habere se, Germanos Gallo Fœderatos Cæsari bellum indicere statuisse: Gallos, vt Cæsareanis Belgij Prouincijs officiant, per ditionem Leodiēsem iter facturos,

ros, itaque deliberandum de medijs quibus patriam saluã esse velint, A præsertim cũ sibi pactũ sit fœdus defensiuũ cum Cæsare: Re per Ordines diligentèr perpensâ, placuit ducentos equites & quadringentos pedites assumendos, qui per loca hostibus infestiora, magisque obuia distribuantur, & in eam rem sub communi Ordinum obligatione, summa centum & quatuor millium florenorum ad censum annuum colligatur. Ad hæc decretum, vt singuli ordines duos constituant, cum potestate tum milites colligendi, tum stipendia distribuendi, aliaque omnia quæ pro re nata expedire videbuntur, agendi.

Comitia & quid' in eis actum.

In eum quoque finem, Ianuarij decima tertia, edicto publico omnes exteros, siue viros siue fœminas per Patriam, pagos, tabernas, B hospitalia repertos, pelli mandat, pœnis consuetis, nisi intra triduum paruerint irrogatis: Iubet quoque oppida, arces, munitiones omnes, præsertim Mosæ vicinas diligenter custodiri, nautis etiam præcipi, vt in transeuntes Mosam per loca insueta inspiciant, neminem præsertim incognitum, Mosam transmittant, sub pœna commissæ nauis, & 10. Florenorum aureorum mulcta.

Maij septima instituit granorum lustrationem per Ciuitatem & Suburbia, cognitâque inde annonæ penuriâ, Maij vndecima renouat edicta eiusmodi temporibus consueta: ceruisiæque & panum coctoribus leges dat, pondus pani & precium ceruisiæ præscribit.

Igitur Germani, Dux Mauritius, Albertus Brandeburgicus, & alij Gallo Fœderati, bellum suum orsuri, illius causas, editis libellis, per C Europam spargunt, & Cæsarem qui de bello vix inaudierat, in inuidiam vocant.

Libelli famosi in Cæsarem.

Pro parte Galli scriptum lingua vernacula excusum, in fronte pileum inter duos pugiones præferebat, subtusque erat titulus Regis, qui se libertatis Germanicæ & Principum captiuorum vindicem appellabat: Sunt qui dicant Symbolum hoc in antiquis numismatibus ab illis qui Iulium Cæsarem occiderant, vsurpatum.

Cum nuntium de bello hoc Tridentum allatum esset, paulatim Concilij patres domum, re affectâ, sed non confectâ, reuertunt.

Cõcilium Tridentinum dissoluitur.

Principes Mauritius & Albertus Brandeburgicus, Germaniæ vrbes Cæsari subditas, titulo libertatis misere affligunt, capiũt, vastant. D Gallus cum maximis copijs Germaniam ingreditur, non per Arthesiam, Hannoniam & ditionem Leodiensem, vt existimatum fuerat, sed per Lotharingiam, vbi Tullum, Virdunum, Metim Imperio subtrahit, Lotharingiam occupat.

Germaniæ vrbes Cæsari subiectæ affliguntur.

Conuenitur interea Lincij (quod est Ferdinandi Regis Oppidum) atque ibi cum Ferdinando Mauritius de pace tractat.

Nec multo post, Mauritius redit cum Cæsare in gratiam, Rege Gallorum insuper habito, & militem suum in Hungariam contra Turcam ducit. Dum Gallus in Germania adhuc versatur; Cæsareani duce Martino Rossemio Gallias inuadnnt, & Campaniæ Gallicæ fines incendijs longè lateque vastant. Quocirca Rex de tuendis potius

Mauritius Dux Cæsari reconciliatur. Martinus Rossemius Gallias inuadit.

suis

quam alienis occupandis, deliberat. A

Dum hæc aguntur, soror Cæsaris Maria conuentum agebat Aquisgrani, pro fœdere cum vicinis ineundo ac paciscendo. Cliuiæ Dux conuocatur: Coloniensis Archiepiscopus eo profectus, in Burgũdicę domus venit societatem: Idem facit Leodinus Præsul, iam ante Cæsari fœdere iunctus.

Gallus mox traiecto Mosella rediens, Luxemburgicum agrum depopulatur, & incendit, exemplo (vt ipse asserebat) Rossemij prouocatus. Castris deinde positis Danuillerium oppidulum deditione capit, itemque Iuodium ex præcipuis ibi propugnaculis vnum. Inde Bullonium Principatus Leodiensis castrum, ingenio loci munitissimum, in eius quoque potestatem venit. Erat eo loci Guilhelmus Nothus ex nobili familia Horiana qui abiecto perfidoque animo arcem alioqui inuincibilẽ Regi dedidit, & Leodium per milites præsidiarios, quo illi innocentiam suam probarent reductus. B

Gallus deditione Bulloniũ castrum capit.

Per hos dies, Lantgrauius (quem antea Mechliniæ retentum diximus) custodia à Cæsare dimissus, domum iter intendens; dum Traiectum ad Mosam venit, Mariæ Reginę mandato, quæ tunc isthic erat, retinetur, & Hispanis totum iam quinquennium ipsius custodibus, redditur custodiendus: cuius causa fuit, quod Riscebergus, qui sub Lantgrauij filio stipendia fecerat, cum suis copijs ad Albertum transisset. Qua quidem re, pacem nuper cum Mauritio initam Regina violatam dicebat, ideoque minus sibi licere illum dimittere, donec Cæsaris fratris sui voluntatem explorasset. C

Lantgrauius Traiecti quare retentus.

Sub idem tempus, Maria Gubernatrix, vt Gallis fines nostros hostilè populantibus, obuiam iret, Cæsaris copias ad Sambram, petente Præsule, duci iussit: Et ne miles, penuria annonæ pressus, prædas per Patriæ fines agat, Iulij 6. edicto Ciuibus facultatem commeatum ad castra libere vehendi concedit.

Maria Cæsaris soror succurrit Leodiensibus.

Clerum secundarium difficilem ad contribuendum flectit. Cæsar meditatur erigere nouos Episcopatus. Difficultates circa reformationes exortæ componuntur. Præfectus Castri Bullonensis decollatur. D

CAPVT VI.

MEnse Iulio, cum Clerus secundarius solutioni subsidij defensiui, nouissimis Comitijs per ordines Patriæ indictis concessi, se difficilem præberet; Præsul Decanos Ecclesiarum Secundariarum ad Capitulum Leodiense, in quo ordines conuenerant vocat, capitatimque rogari iubet, num cum Principe & Ordinibus tui-

tioni

tioni & defensioni Ciuitatis & Patriæ adesse velint, ac in eam rem
A cum ijs intribuere: Ad quod Decanus ad S. Petri (qui primum in Clero secundario locum occupat) se vti hactenus perparatum fuisse, & etiamnum esse, totis viribus defensioni Patriæ adesse, totamque substantiam & vitam vna cum Principe Patriæque Ordinibus expendere velle, vtque idem faciant, suos confratres exhortaturum. Cui sententiæ ex tempore Decani ad S. Pauli, Crucis, & Bartholomei præsentes accesserunt; monentur, vt tam absentes, quam & Cleri secundarij Capitula in crastinum officij commonefaciant, sententiamque Principi & Statibus referant. Postridie rursus ad condictum comparentes Decani cum delegatis Ecclesiarum secundariarum, retulerunt Clerum eadem die ad S. Petrum congregatum resoluisse, secundum
B schedulã coram exhibitã quam subijcimus. Ibi factæ hinc inde protestationes, primum pro parte Cleri secundarij, quod per subiectam resolutionem nequaquam intendant priuilegijs & exemptionibus suis derogare, pro parte vero Capituli Leodiensis ac reliquorum ordinũ, quod per quamcumque resolutionem, oblationem, solutionem, & præstationem haud velint quoquo modo à iure, de imponendis Clero ac alij ditionis incolis, eorumue bonis, in subuentionem communium Patriæ necessitatum, subsidijs antiquitus competẽte, recedere.

Exemplar Schedulæ tale est.

C *Decani seu Vicedecani & Deputati Secundariarum Ecclesiarum Ciuitatis Leodiensis, habito in suis Capitulis hoc mane tractatu, super die hesterna propositis, in loco Capitulari Leodiensi, pro parte Reuerendissimi & Illustrissimi Principis, & sui Venerandi Capituli ac Satuum Patriæ Leodiensis; tandem in maiori Capitulo apud sanctum Petrum congregati, vnanimi consensu & voto declarârunt & decreuerunt eidem Principi, eius Ciuitati & Patriæ, pro illius defensione, ad vltimum vitæ spiritum, cum alijs viris optimis, pro suis viribus & qualitatibus assistendum fore & assistere, omneq́ belli discri-*
D *men, vnà cum Illustrissima sua Gratia ac prætacta ditionis Leodiensis proceribus, pro vt hactenus semper, ita & in futurum sustinere & expectare longè paratissimos fuisse, esse & fore. Et vlterius pro huiusmodi defensionis subsidio (citra tamen Ecclesiarum suarum earundemq́ suppositorum, priuilegiorum, exemptionum, & libertatum, quorumcunq́ læsionem & præiudicium) taxârunt suas Ecclesias intraneas quatuor, sanctorum Martini, Pauli, Ioannis, & Dionysij, & quamlibet earum ad septingentos & quinquaginta, reliquas vero tres sanctorum Petri, Crucis, & Bartholomæi, quamlibet earum ad quin-*

gentos florenos Brabanticos, in duobus terminis mediatim (infra octo dies & festum sancti Remigij proximum, seu alias iuxta suam discretionem & arbitrium, pro temporum & periculorum exigentia & necessitate, præfigendos & proscribendos) soluendos, & soluere velle, rogantes & obnixè obsecrantes Illustrissimam suam gratiam, vt hanc suam oblationem, beneuolo & clementi animo recipere, necnon suarum Ecclesiarum Deputatos, & Commissarios ex Clero secundario collectarum & colligendarum distributionem admittere, moram quoque allatam boni & æqui consulere dignetur, cùm hactenus animi & intentionis dissimilis non fuerint, pro vt Illustrissimæ suæ Gratiæ de his abundè frequentèr & diuersimodè constare putant & existimāt. Datum Leodij apud S. Petrum anno 1552. Mensis Iulij die nona. A B

Augusti die decima septima, edicta renouat ab bonam politiam & faciliorem ciuium conuictum pertinentia; puta contra præemptores & Dardanarios, qui merces in foro emunt vt statim reuendant; contra vagabundos & otiosos homines præsertim exteros, vineas & hortos spoliantes; nutrientes in Ciuitate Columbas, Porcos, sordes in canales riuulorum per Ciuitatem decurrentium proijcientes, & eiusce generis.

Faciliori quoque mercatorum negotiationi sub idem tempus cōsulens, thaleros & alios nummos argenteos ad eundem valorem intrinsecum & extrinsecum cum alijs Imperij, cudit. C

Transibat hoc tempore Rhenum cum ingenti exercitu Cęsar, Gallo occursurus: cuius copijs ne annonæ prætextu per agrum Leodiēsem defluerent, Præsul Septembris vltima, omnibus qui annonam ad castra vexerint tributa relaxat, Ciuitatis iuribus exceptis.

1553. Anno 1553. in Februario, statuta consistorialia, ac reformationes Iudiciorum Spiritaliū Ciuitatis, & Diœcesis Leodiensis, Præsul Georgius, per Iulium tertium Pontificem maximum, anno 1551. sexto Kalendas Augusti probatas & confirmatas, anno 1553. edi & in iustum ordinem digeri iussit. In ijs assiduam nauauit operam, Reuerendus ac Eximius vir Ioannes Huetius Iurisconsultus præstantissimus Canonicus ad diui Lamberti, & ad diui Petri Præpositus, Reuerendissimi & Illustrissimi Principis sigillifer, & Vicarius generalis, antea Curiæ Episcopalis Officialis, in cuius Officialiatus locum suffectus Reuerēdus & Spectabilis Carolus de Nicket ad diui Lāberti Canonicus, sanctæque Crucis Decanus. D

Per hos dies Cæsar animaduertens hæreses per Belgium vires sumere, edictaque sua exiguum aut nullum fructum facere; de alio remedio deliberat. Suggerebant quidam, in tanta Ciuitatum Oppidorum & pagorum frequentia, populorumque multitudine, Episcopos desiderari, qui qua opus esset cura, multitudinem regere, rectamque viuendi

viuendi rationem edocere possent; cœpit itaque de nouis Episcopatibus per Belgium erigendis cogitari; resque aliquamdiu Bruxellis secreto agitata, deputatis per Cæsarem & Philippum Regem (quos inter præcipui erant Cardinalis Grauellanus, & Præses Nigri) qui dicto negotio incumberent, ac Belgium in certas Diœceses distribuerent, Ciuitates Ecclesijs Cathedralibus conuenientes, dotesque sufficientes (missis ad eũ finem per singulas Prouincias scrutatoribus) deligerent. Diligenter igitur hoc negotium, sed clam Archiepiscopo Coloniensi, Cameracensi, atque Leodiensi, adeoque etiam ipsis Statibus & Prouincialibus inscijs, tractabatur. *Consilia de nouis Episcopatibus erigẽdis.*

Aprilis vndecima, cœperunt denuo Leodij comitia indici, in quibus de subsidijs defensiuis, præsertim contra Gallos circumquaque Patriam concutientes & de reformationibus minus obseruatis actum est.

Obtinebat & occupabat armis Bullonium Gallus, ex quo quotidianæ fiebant excursiones & depopulationes, vnde verendum erat, ne incolæ solum mutare cogerẽtur. Visum igitur subsidia, præcedentibus comitijs concessa, diligenter colligi debere, alia quoque quinquaginta duo florenorum grauium millia adijcienda. Visum quoq; vt ea saltem reformationum capita, de quibus nulla esset suborta cõtrouersia, ad amussim obseruarentur, reliqua quæ dubietatem admitterent, per designandos à Principe & Statibus examinarentur & resoluerentur. *Galli depredantur agrum Bullonensem.*

Aprilis decima quarta, Guilhelmus nothus de Horion Præfectus Ducatus Bullonensis, qui annis triginta administrationi Castri præfuerat, causâ per Scabinos Leodienses cognitâ, discussâ & & examinatâ propius, damnatur capitis, & sequenti die in Theatro publico ac foro decollatur, eiusque bona omnia quocumque locorum sita, pro damnis & interesse, Præsuli & Capitulo Leodiensi addicta & adiudicata: causæ decollationis & addictionis bonorum enarrantur & recitantur prolixius in sententia, per quatuordecim Scabinos Leodienses, rerum capitalium Iudices, vnanimi ac conflato iudicio recitata, & in acta publica relata. *Gubernator Bullonẽsis trũcatur capite.*

Eodem tempore Cæsar Terouennam Morinorum Galliæ Oppidum obsidet, tandemque vigesima Iunij expugnat, & solo æquat.

Iulij sexta obijt in Anglia Eduardus Rex, circiter annorum sexdecim: successit illi Maria Catharinæ illius, quam Henricus à se separârat, filia, Virgo prudentissima, & Catholicæ Religionis amantissima, quæ desponsata paulo post Philippo Caroli Cæsaris filio, pulsis nouatoribus, Catholicam in Anglia Religionem, magna ex parte restaurauit. *Religio restauratur in Anglia.*

Cæsaris exercitus, Terouennâ dirutâ, progressus è Morinis in Atrebates, arcem Hisdinum, circa finem Iulij, vi capit, ibi interfecti fuêre multi, & ex prima nobilitate Galliæ multi capti, & inter hos primi nominis Galliæ Marescallus Markanus Ardennas.

Sub finem Octobris. Michaël Seruetus Tarraconensis Geneuæ supplicio affectus est, Caluino curante: is professione medicus, annos A
natus viginti quinque, cùm impuras manus ad Theologiæ sacra attulisset, erroneas de Sacrosancta Trinitate, ad Dei contumeliam pertinentes opiniones inuexerat, libris editis septem de erroribus Trinitatis, docens nullā esse in Deo realem generationē, nullā esse in Deo personalem distinctionē, non debere homines baptisari, nisi ætatis suæ anno tricesimo.

Accedente iam Hyeme, cùm plures insolentiæ, furta, homicidiaque per noctiuagos, tam externos, quam internos, in ipsa Ciuitate, summa proborū omniū perturbatione, cōmitterentur; edicta cōtra huiusmodi nebulones, hactenus publicata, Decembris 14. renouat, B
& vt illa exequutioni demandentur, & pœnis iam pridem præscriptis puniantur, seuerè præcipit.

1554. Anno 1554. Cardinalis Polus ex vrbe profectus, cùm aliquanto tempore subsitisset in Germania, venit Bruxellas 25. Ianuarij, magnis ceremonijs & solemnitate à Clero exceptus. Tractabatur tunc de Matrimonio Philippi Cæsaris filij cum Maria. Cæsar itaque, Matrimonij confirmandi causa, amplissimam legationem mittit in Angliam, Comite Egmundano illius duce. Hic cùm eodem mense Londinum appulisset, post aliquot dierum consultationem, rem affectam conficit, inuitis non paucis, qui auctore Viato, seditionem excitârāt. Ibi Regina turbam ad arma excitatam mira dexteritate sedat. Viatus capitur, & in carcerem conijcitur, nec multo post capite truncatur. C

Mox Religio Catholica in Anglia restituitur, & multi, qui se euangelicos dicebant, inde fugiunt, sedesq; diuersis in locis apud Germanos & Belgas commutant.

Deponit querelas in Comitijs Circuli VVestphalici. Gallus Bouinium incendit; Dionantum se dedit; Mariæburgum capit & munit: Carolomontium in agro Leodiensi ædificatur. D

CAPVT VII.

MEnse Februario, Præsul mittit legatos ad Comitia circuli Westphalici, quæ Coloniæ habebantur: Ibi queritur de damnis, occasione belli Cæsareani perpessis, oppidis in agro Leodiensi ab eo ædificatis, pagisque à patria distractis; eaque restitui, vel pro ijs satisfieri petit. Sed hæc reijciuntur in alia Comitia Augustæ breui celebranda.

Interea Cæsar veritus, ne copiæ suæ commeatus defectu, tumultuarentur

tuarentur, vetat extra patrimoniales suas prouincias cuiuscumque
A generis annonam efferri, pœnis grauissimis comminatis.

Idem & Præsul, ne suo deesset officio, in patria sua Leodiensi Feb. die 19. constituit.

Vagabūdi & validi mendicantes, cum Ciuitatem & suburbia pœnarum metu ingredi non auderent, eodem tempore errabant per vicos & villas patriæ, rusticos & mercatores spoliantes: quapropter Præsul edicta, contra illos hactenus habita, Maij 7. renouat, adijcitque non officiatos tantum, sed & quoscumque patriæ incolas huiusmodi homines apprehendere libere posse, dummodo ad publicos carceres deducantur; vtque de ijs breuis iustitiæ administratio fiat, vult captos
B statim interrogari qua ratione vitam sustentent, qui si prouentus annuos non habeāt, nec artem ad se sustentandū sufficientem calleant, statuit iudiciū illud sufficere ad quæstiones, quibus de furtis & latrocinijs interrogentur, sicque per sex ad minus menses in odium & detestationem huiusmodi prædonum, per quemcumque iudicem procedi & iudicari debere.

Modus procedendi contra vagabundos & validos mendicantes.

Decima sexta Iunij comitia indicuntur & celebrantur, in quibus actum de Dionanto, & reliquis patriæ munitionibus firmandis; quin & de ipso Leodio, si imparato forsan adhuc Cæsare hostis aduolet; deque pecunijs ad hæc omnia necessarijs. Monetur itaque D. Henricus de Berlaymont, cognomine Floyon, vt ipse cum ducentis militibus quantum potest Dionantum se cōferat, eaque omnia agat,
C quæ fidelem Præfectum simili casu ac euentu agere conuenit. Deinde nominati fuerunt qui de milite & eorum stipendijs, & alijs, quæ necessitas præsens postularet, curarent; saluo quod vltra 25. florenorum millia, quæ tunc concedebantur, & alia quæ superioribus Comitijs concessa fuerant, non colligerent supra alia 52. millia, nisi habito ea de re Ordinum assensu & mandato.

Comitia & quæ in ijs acta.

Ordines mittūt D. de Floyon Dionantum

Iunij decima quinta, edictum contra validos & otiosos mendicantes iterum promulgatur.

Sub finem Iunij, Gallus cum exercitu Campaniæ fines egressus, ad Mosam iter intēdit, & Cæsaris Prouinciam extremis finibus Namurcensium coniunctā inuadens, Bouinium imprimis Oppidū vi capit,
D ac cęsis plerisque cum militibus, tum ciuibus, diripit & flammis amburit.

Bouinium spoliatur & exuritur.

Inde Dionantum vicinum aggreditur, missoque feciali, rogat, Cæsarine, an sibi adhærere velint: illis tacitè Cæsareanos se declarantibus, Oppidi muros maximis & frequētibus tormentorū ictibus pulsat, quassat atq; disiicit, factisq; aliquot assultibus, certis cōditionibus ad deditionem cogit: oppidū ab igne seruandum, vitam ciuibus simul & præsidiarijs saluam fore, quæ tamen parum fideliter seruata fuere. Nam & miles, solis Germanis & Leodinis saluis, trucidatus est, & Hēnricus de Floyon vir nobilis generosus & magnanimus, Dux præsidiarius præter pactam legem captiuus in Gallias abductus.

Dionātum cogitur se dedere.

Aaa3 Mariæ,

Mariæburgũ à Gallo captũ. Mariæburgum deinde in agro Leodiensi per Cæsarem nouitèr extructum capit, & opera præsidioque munit, maiora dubio procul istic tentaturus, nisi Cæsar Bruxella digressus, cum suis copijs Namurcum venisset. Mox Binchium ex præcipuis Hannoniæ oppidis, & arcem de Traizné, quæ erat alter secessus Reginæ Mariæ amœnissimus, deditione capit, diripit, incendit, deniquè longè lateque rapinis ac incendijs omnem illam regionem deuastat: Annus occupationis & deprædationis trium istorum oppidorum hoc versu numerali à quodam huius temporis Poëta comprehensus est. A

EXpVgnata IaCet VICtore BoVInIa gaLLo
VIX Constans dInanta perIt, BIns Igne CreMatVr. B

In Atrebatum deinde finibus, Rentinm obsidet, aduentanteque Cæsare, cuius iam demum erant collectæ copiæ, ab obsidione discedit, commissis vltro citroque prælijs minus Cæsari secundis.

Sub id tempus Præsul securitati Ciuitatis & Patriæ consulens, edicto vltima Iunij districte prohibet; ne quis Ciuitate aut Patria puluerem tormentarium, vel sal nitrum, absque speciali licentia educat, moxque Iulij die quarta, cum rumor hostilis exercitus aduenientis crebresceret, magna solemnitate edictum, eiusmodi occasionibus solitum obseruari, renouat. Nominantur noui per regiones Ciuitatis & suburbiorum præfecti, designantur excubiarum loca, iubentur omnes cum sæculares tum Ecclesiastici arma aliaque necessaria habere, omnesque per omnia præfectis suis in re militari parere & obedire. *Leodienses timent sibi à Gallo.* C

Post exactos aliquot dies, rogante Cæsare, datur ciuibus facultas commeatus liberi ad ipsius castra, publici boni ergo, transuehendi.

Interea Cæsaris filius Philippus, ad 19. Iulij, ex Hispanijs cum classe in Angliam appulit, & quarto post die Vintoniam, vbi Regina eum præstolabatur, sub vesperum venit, & ad primarium vsque templum progressus, præeunte nobilitate, & Episcopo Vintoniensi, ac alijs honoratissimè excipitur.

Die altera D. Iacobo Hispaniarũ patrono & tutelari sacra, peractæ sunt regales nuptiæ. D

Grassabatur pestis Namurci, Veruiæ, & alijs vicinis locis, quare Præsul sollicitus, Sept. 14. seuerè prohibet, ne aduẽtantes, eorumue res quisquam receptet ac edictum de peste renouat, quod ingeminat Octob. 18.

Sub finem cuius mensis, Cæsar non procul ab Hesduno, quod anno superiore captum demoliri mãdarat, idoneum speculatus locum, nouum ibi ac securum oppidum extrui iussit, ac quo securius perfici posset, exercitum istic exhibet alitque.

Cardinalis Polus absoluit Anglos. Vigesima tertia Nouembris, cùm Cardinalis Polus Summi Pontificis Legatus, Brabantia Londinũ venisset, petentibus Philippo Rege,

& Maria

& Maria Regina, supplicantibusque Angliæ Ordinibus, incolas omnes à schismate censurisque absoluit, & in Ecclesiæ gremium, tanquam filios vere pœnitentes & obedientes, recipit.

Anno 1555. Ianuarij tertia, Philippus iam Rex Angliæ, Sedi Apostolicæ obsequentissimus, publica comitia indicit, quibus imprimis decreta Henrici octaui Regis, quæ à viginti annis plurima contra religionem Orthodoxam ediderat ac edixerat, irrita & nulla declarat, ac Pontificem Maximum Ecclesiæ Anglicanæ caput promulgat. Et hæc quidem missa insigni legatione Summo Pontifici Romæ significantur, gratiæq; actæ, quod misso illuc Cardinali Polo, tam benignè Regnum illud schismaticum, in gratiam receperit. 1555. *Pontifex Ecclesiæ Anglicanæ caput.*

Ianuarij quarta, cùm multi criminis legis Iuliæ de ambitu accusarentur, & varijs largitionibus sordibusque cùm publicè in popinis & tabernis, tum clanculum, varijs falsisque quæsitis coloribus, omnia fere officia publica mendicarentur emerenturque; Præsul legem renouat, qua omnes iureiurando publicè præstito, se pro munere aut officio assequendo, ne quatuor denarios dedisse, per se, aliosue promisisse, testari tenentur.

Eodem tempore, plurima pro pace & tranquillitate hactenus instituta renouat, vtque ad amussim, sub consuetis pœnis obseruentur, serio mandat, iubet, atque præcipit.

Comitia celebrat: Theodoricus Hæsius Inquisitor moritur: Carolomontium ædificatur.

CAPVT VIII.

MArtij decima septima, communibus Patriæ comitijs, de tribus potissimum deliberatur; de hæresibus in dies propter impunitatem legis & Francisiæ excrescentibus, compendiosiori, secretiorique via reprimendis; de euersis à Gallo Oppidi Castrique Dionantensis muris, contra nouas hostium excursiones reparandis, & veteribus subsidijs manu regia contra morosos requirendis. Ac quidem contra hæreticos aliud nihil impetratum, quam vt diligenter fieret inquisitio, priuilegijs ciuicis saluis, & vbi fugitiui legitimè conuinci possent, eorum bona ad Ciuitatis & patriæ munimen publicarentur; reliquis duobus pro voto Præsulis concessis. *Comitia & quæ in ijs acta.*

Sub eosdem dies, venerunt Cæsaris ad Præsulem literæ, quæ in ipsis Comitijs lectæ, significabant optasse Cæsarem citius Dionanto succurrisse, sed partim Galli præuentione, partim suorum mora non potuisse: curaturum, ne quid simile deinceps Patriæ contingat.

Obijt Romæ Iulius 3. 13. calend. Aprilis. Hic sectarios paterno affectu ad orthodoxam diligenter cohortatus est. Suffectus illi Marcellus *Successio Pontificum.*

lus secundus Politianus Thuscus, ex præsbytero Cardinali S. Crucis in Hierusalem, creatus Romæ quinto idus Aprilis, qui singulari sapientia & sanctitate clarus, Episcopos nec Romæ, nec alibi alieno loco ferens, suis singulos Ecclesijs præesse voluit. Migrat ad Dominum cum præfuisset dies 21. Substitutus in eius locum Paulus quartus Neapolitanus, antea dictus Ioannes Petrus Carafa, Matalumæ Comitis filius, ex Cardinali Ostiensi & Sacri Senatus Decano, creatus Romæ 10. Kalend. Iulij. A

Granuellanus Atrebatensis Episcopus, à Cæsare Maij die septimo mittitur Grauelingam, spe pacis cum Gallo ineundæ: conuenerunt & illuc multi hinc inde, assistente Cardinali Polo, sed tum nihil effici potuit. B

Maij decima, Dominus Theodoricus Hæsius pietate & sacrarum literarum scientia præstans, Adriano sexto Pontifici quondam à secretis, posthabito Cardinalitio pileo, vno cõtentus Canonicatu Leodiensi, officio Inquisitoris hæreticæ prauitatis sub hoc Præsule multis annis probè functus, ex hac mortali ad immortalem vitam trãsit, & in Ecclesia Leodiensi sepelitur, cui tale adscriptum est elogium,

Hic iacet eximius Theodoricus Hæsius ille
Candor & integritas istius Ecclesiæ,
Doctus & à summa famatus Relligione,
Inq; hostes Fidei fortis athleta Dei.
Qui cùm magnus erat, & maior euadere posset, C
Cunctis posthabitis maluit esse latens.
Pauperibus largus, sibi strictus, semper in horis,
Inq; pijs causis, omnibus expositus.
Hic decus ergo tuum Campina & Legia tellus,
Hic iacet, hic recubat Hæsius ille tuus.

Quam de eius probitate & eruditione Theologica opinionem habuerit Erasmus, patet ex eius Epistola qua colllationem de libero arbitrio eius censuræ submittit, quæ sic habet lib. 18. epist.

Erasmus Roterodamus Theodorico Hæsio S.D. N. Adriani dudum Secretario S.D. D

MItto ad te collationem de libero arbitrio, quam his diebus edidi, non ignarus quam non versarer in mea arena, quantamq; tempestatem concitarem in caput meum, attamen declarare volui, mihi certe promptam voluntatem non deesse. Fauor Lutheri in dies latius serpit. Iam Galli quidam magis insaniunt quam villi Germani Omnes habent in ore quinque verba, Euangelium, verbum Dei, Fidem,

Christum

A *Christum & Spiritum. Et tamen hic tales video multos, vt non dubitem quin agantur Spiritu Sathanæ. Vtinam hic tumultus à Luthero excitatus, veluti violentum pharmacum adferat nobis aliquid bonæ sanitatis. Texuissem tibi longam historiam rerum quæ hic geruntur per Lutheranos, vt vocantur, cum hoc etiam cognomine sint indigni, si vacasset. Cura valetudinem tuam vir optime. Basileæ postridie Kalend. Septemb. Anno M. D. xxiij.*

Hac æstate ad angustias oceani Britannici, Cæsareani cum Gallis memorabili & vtrinque exitiali sane prælio nauali depugnârunt. B Prætoria nauis Gallica mersa, sex aliæ incendio absumptæ, & ex Belgicis Lyburnicis totidem: cæterum Gallorum cædes quam hostium maior fuit.

Hoc tempore, cœpit Cæsar in agro Leodiensi inter Masirias & Mariæburgum territorium Leodiense, pro tuitione Patriæ Luxemburgensis, Hannoniensis, Namurcensis, & vti dicebat, etiam Leodiẽsis, Carolomontium ædificare, pro quo tum multa Leodiensibus repromissa, sed necdum hactenus, sæpius postulata, repræstita. *Carolomontiũ ædificatur.*

Septembris 15. publicatum Ferdinandi Romanorum Regis edictum, quo vetat ne in terris Imperij, vllæ militum copiæ, sine suo speciali mandato coëant, vlliue Principi quouis prætextu militent, C præterquam Cæsareæ Maiestati.

Mense insequenti, Carolus Cæsar, maximis Imperatoribus æquãdus, Religionis assertor & vindex egregius, Ferdinando fratri Imperij Diadema, Philippo vnico filio reliqua regna concedens, in sacram solitudinem apud Hispanos, vitæ religiosæ amore incensus, secessit. *Carolus 5 secedit in solitudinem.*

Annus sequitur 1556. qui fuit Imperij Philippi Hispaniarum Regis, & Ferdinandi Imperatoris primus. Ille totus in pacẽ inclinabat, quare Leodij & passim per Belgium preces, sacrificia, solemnesque supplicationes pro pace cœlitus impetranda fiebant. Igitur post multos tractatus hinc inde inter Reges habitos, tandem quinta Februa- D rij, non pax, sed induciæ quinque annorum, eæque parum solidæ coaluerunt, quæ Leodij quinta Martij magna omnium lætitia promulgatæ, sed anno sequente, peccatis nostris id exigentibus, bellum recruduit. 1556.

Eodem mense Martio, ingens Cometes illuxit diebus pene duodecim, in octauo libræ gradu notatus, quẽ peruidens Carolus Cæsar, *Cometa multorum obitum prænuncius.*

His ait indicijs me mea fata vocant.

Mortui sunt sub idem tẽpus vicinis in locis aliquot præstantes viri; Ioannes Treuirensis Archiepiscopus ex Comitibus Eisebergicis, & Ioannes Nopel à Lipia Archiepiscopi Coloniensis Suffraganeus, magna eruditione & facundia vir, longiorique vita dignissimus, probitate vitæ, & strennuo concionandi labore de Ecclesia & fide

Catholica per plures annos optimè meritus. Mortuus etiam Adolphus de quo supra, Archiepiscopus Coloniensis, cui successit germanus frater Antonius ex Comitibus Schauēburgicis, nuper Præpositus Leodiensis factus. A

Cometam hunc magna quoque rerum omnium egestas sequuta est. Siquidem siliginis sextarium Leodij venijt vndecim regalibus, quod sequenti anno tribus dumtaxat æstimatum est.

Beza deficit ad Caluinum.

Hoc tempore Theodorus Beza Iuris Licentiatus, Parisijs ex opulentis sacerdotijs, septingentos coronatos annuos excedentibus, vitam viuebat varia libidinum spurcitie contaminatam. Is venditis beneficijs suis, ad Caluinum, publicos rogos reformidans, deficit ac diuertit, factus ex discipulis non postremus, & mali corui malū ouum B

Reuersus indicit comitia. Legatos ad Cæsarem & alios Reges mittit: Philippopolis ædificatur: Præsul moritur.

CAPVT IX. ET VLT.

IVnij decima nona Comitijs Leodij habitis, Præsul queritur subsidia ante concessa non colligi, militem stipendia exigere, operarios mercedem petere, iam millia aliquot aureorum de proprio exposuisse: vicissim queruntur status de damnis, quæ quotidie inferuntur ab exercitu, quem Cæsar, dum Carolomontium extruitur, circa Giuetum & vicina Patriæ loca alit: de iniuria quoque Couiniensibus, Fossensibus, eorumque vicinis per Præfectum Masiriensem illata, qui durantibus, vt passim existimabatur, inducijs, perplures ciues Couinienses captiuos abduxerat, & eorum oppidum depopulatus incenderat: Post maturam de his & quibusdam eiusce generis alijs deliberationem; visum morosos debitores manu Regia, pro vt alias sæpius factum fuerat, cogendos. Deinde ablegandos ad Cæsarem Ferdinandum, & Philippum Regem Hispanum, & Gallum aliquot ex statibus, qui damna Patriæ, ab eorum militibus illata, exponant, ijs remedium tandem in miserorum, & innocentium ruricolarum solamen, adhiberi postulent: denique promissam à Philippo, pro Mariæburgo & Carolomontio oppidis, nuper in fundo Leodiensi extructis, & vicinis aliquot pagis à territorio Leodiensi subtractis, compensationem. C D

B. Ignatij mors.

Pridie Kalendas Augusti, feria sexta, post Solis ortum hora prima, Romæ Ignatius Societatis Iesu fundator, Iesum intermortuis vocibus appellans, animam placidissimè, multis sanctitatis indicijs relictis, efflauit.

Per hos dies Henricus de Berlaymont alias Floyon & nonnulli alij nuper Dionanti à Gallis capti, iuxta conditiones pactarum (vt di-

ctum

ctum est) induciarum, certo lytro, victuſque expenſis ſolutis, carcere
A liberantur.

Octauo Calend. Septembris, Dauid Georgius Delphis in Batauia natus, Baſileæ moritur, ſepultus in æde diuo Leonardo ſacra, poſtea 3. idus Maij anno 1560. erutus ſepulcro, cum imagine ſua depicta, ac libris à ſe conſcriptis, rogo impoſitus & ambuſtus. Is ſtultiſſimè prædicauit ſe filium Dei Christo maiorem, & anno tertio poſt mortem reſurrecturum, & regnum Iſraël reſtituturum. Sed iam anni ſunt ſexaginta ab ejus obitu & nondum ſurrexit, neque reſurget, niſi in die nouiſſimo, cum alijs impoſtoribus, æternis gehennæ ignibus cruciandus.

B Menſe Septembri, Carolus quintus in Zelandiam proficiſcitur, ibi filio Philippo valedicit, poſtremiſque verbis præcipit, ne nouarum religionum vllam in ſuas ditiones inuehi permittat, niſi regnorum ſuorum vaſtitatem cum ſummo dedecore cernere velit, datoque illi cum lachrymis oſculo, ordinum proceribus oratoribuſque Principum valedicens, nauem conſcendit, ſecundo vento in Hiſpanias profectus.

Commiſſarij, quos Leodij vocant; quorum cuilibet per ſuam regionem incumbit, vt in Ciuitate omnia quietè fiant, & crimina debitè corrigantur, grauem apud Præſulem querelam depoſuerunt, de frequentibus Iudicum Eccleſiaſticorum contra Iuſtitiæ miniſtros,
C excommunicationibus, quibus non tantum Iuſtitia remoraretur, ſed & ſententiæ Iudicum laicorum eluſoriæ redderentur; cui malo Præſul edicto ſubſequente prouidit:

Georgius ab Auſtria Dei gratia Epiſcopus Leodienſis, Dux Bullonenſis, Comes Loſſenſis, &c.

VNiuerſis & ſingulis præſentes noſtras literas inſpecturis, lecturis & legi audituris, Salutem in Domino ſynceram. Notum facimus quod nobis pro parte Ciuitatis noſtræ Leodienſis, aliorumq; penes quos eſt cura & ſollicitudo, vt mala & incommoda in Republica
D *& ditione noſtra vitentur, exceſſuſq; debitè puniantur, fuit & eſt querulosè expoſitum quamplures graues & enormes exceſſus, ac grauia & enormia crimina, tam in dicta noſtra Ciuitate quam Patria Leodienſi fuiſſe & eſſe perpetrata, ac in dies perpetrari & committi, impunitos & impunita remanere & remanſiſſe: quodq; diuerſæ cauſæ & inſtantiæ, tam ciuiles quam criminales, coram Iuſtitijs ſæcularibus motæ & intentatæ, ſuos finem & effectum ſortiri nequeunt in Repub. in diuerſarum partium præiudicium, grauamen & perturbationem; ex eo potiſſimum quod nonnulli Officiati ſiue Iudices cauſarum*

 rum

rum, inquisitionum & sententiarum, & præterea nonnulli testes, ac Iudicij apparitores siue exequutores, alijue, quorum opera & ministerio in iure dicendo & iustitia administranda est opus, auctoritate nostrâ ordinariâ seu Officialis nostri nos in ea parte representantis, & forsan aliorum Iudicum, se excommunicari aggrauarique permittunt, & tolerant, adeoq; quod huiusmodi sententiæ siue processus, propter huiusmodi excommunicationes, reddantur nullæ & inualidæ, seu nulli & inualidi, delinquentesq; & culpabiles correctiones & pœnas euadunt, iuraq; partium periclitantur, ac processus infiniti & immortales ex illis oriuntur, & pullulant, pluresque partes propterea suo bono iure fraudantur, & deijciuntur in fomentum & augmentum criminum & scelerum, totiusq; Ciuitatis & Patriæ scandalum, præiudicium & detrimentum: petierunt ob hoc dicti Commissarij, & humiliter supplicârunt, per nos super præmissis de remedio oportuno prouideri. Nos igitur præmissis attentis, Iustitiæ zelo moti, ad finem & effectum, vt excessus & scelera dictis nostris Ciuitate & Patria Leodiensi commissi, seu commissa, puniantur; subditiq; nostri litibus immortalibus liberentur, & Iustitiæ complementum assequantur, omnes & singulos Burgimagistros, Scabinos, Consules, Iuratos ac alios quoscumque Officiatos dictarum causarum, tam criminalium quam ciuilium, & inquestarum Iudices, ac etiam apparitores & exequutores, omnesq; & singulas vtriusq; sexus personas, tanquam testes in prætactis causis, tam criminalibus quam ciuilibus, siue negotijs & inquisitionibus productis & producendis, si qui excommuicati existant, ad finem & effectum prædictos Iustitiamq; administrandam & faciendam, singulosq; actus iudiciales necessarios & requisitos, exercendos dumtaxat, nostro ex officio absoluendos duximus, & absoluimus in Dei nomine per præsentes, vlteriusq; mandamus & committimus Præsbytero, Religioso siue sæculari, quisquis fuerit, qui missam in Ciuitate nostra Leodiensi celebrauerit, vt toties quoties requisitus fuerit, prædictos Scabinos & alios quoscumq; Iudices & ministros Iustitiæ, siue testes, siue apparitores vice loco & auctoritate nostris, sub finem prætactæ missæ ab huiusmodi excommunicationibus absoluat, & absolutos ad finem & effectum prædictos dumtaxat declaret: Interdicentes expresse Officiali nostro prætactarum assertarum excommunicationum in Iudices, Officiatos, & alios Iustitiæ ministros latarum causa, quas imposte-

A *imposterum occasione actorum per huiusmodi Iudices Officiatos & alios Iustitiæ ministros, gestorum seu expeditorum oriri contigerit cognitionem, quam nobis & nostro specialitèr desuper deputato reseruandam duximus, & reseruamus per præsentes, obiectionibus siue exceptionibus quibuscumq; ex aduerso, per quoscumque seu quomodocumque factis seu faciendis, nonobstantibus. Et vt præmissa omnibus & singulis, quorum interest, aut in futurum quomodolibet interesse poterit, magis innotescant, volumus præsentium veras & authenticas copias fieri, easdemq; tam valuis no-*
B *stræ Cathedralis Ecclesiæ quam prædictæ nostræ Ciuitatis portis, aliisq; locis publicis & magis frequentibus affigi, & affixas dimitti, vt verisimile non sit alicui remanere incognitum, quod omnibus fuerit tam patentèr & publicè diuulgatum. In quorum præmissorum fidem, robur, & testimonium, præsentes nostras literas manu propria scriptas exinde fieri mandauimus, atque sigilli nostri ad causas, quo in talibus vti consueuimus, iussimus & fecimus appensione communiri. Acta fuerunt hæc die decima septima Octobris, anno 1556.*

Anno 1557. profesto Regum, Gaspar Colingius Franciæ Admi- 1557.
C raldus Duacum astu occupare tentat; quocirca induciæ quinquennales vix anno seruatæ sunt. Eiusce rei nuntium duodecima Ianuarij Magistris ciuium in concilio Ciuitatis adfertur, quod non paruum omnibus metum incussit.

Per hos quoque dies, magna etiam fames totam inferiorem Germaniam premit. Philippus Hispaniarum Rex aliunde Frumenta Bruxellas, in vsum non ciuium tantum, sed & omnium aduenarum, qui varijs ex causis illuc magno numero confluebant, afferri curat: Idem ipse paternæ pietatis emulator, tria millia pauperũ suis sumptibus in ea fame aluisse dicitur: ad eius exemplum idem officium & alij Principes & viri nobiles, quisque pro suo modulo exercuerunt: *Philippi Catholici Regis ergà egenos liberalitas.*
D Quare ex tota inferiori Germania tãtus istuc pauperum & egentium accurrit numerus, vt testimonio magistrorum hospitalium, nouemdecim millia pauperum in Xenodochijs, aliquot mensium spatio, obierint. Originem habuit fames ab asperrima hyeme, quæ in Martium vsque perseuerans, fruges & legumina corruperat.

Ferdinandi Imperatoris edictum Leodij mense Martio promulgatur; quo iterum vetat per terras Imperij militem cogi; nisi qui suæ Maiestati & Imperij terris, vel in Hungaria contra Turcas militet.

Aprilis sexta Præsul, quamuis infirmâ valetudine, comitijs habitis, egit prolixius de seruando cum Philippo Rege Fœdere, sicut antea *Comitia & quæ in eis agitata.*

 cum

cum Carolo Cæsare illius patre: item de vectigalibus Imperio debitis: de lytro Henrici de Berlaymont & eius expensis: de appellationibus quas recens quidam à decretis deputatorum Statuum aulæque Curingiacæ interposuerant, impediendis: Ad extremum, de Præsidiario milite retinendo vel dimittendo. Igitur longâ consultatione habitâ, placuit imprimis renouandum cum Philippo Rege fœdus, paribus, vt ante cum patre conditionibus. Mittendum ad proxima Imperij Comitia, ibique excusanda consueta Imperij vectigalia, ratione damnorum ingentium à Gallo Cæsaris occasione nuper perpessorum. Lytrum & expensas Henrici de Berlaymont, vt de Patria in castri Dionantensis defensione benè meriti, ex ærario publico exsoluendas, proindeque eas quantocius ad iustum calculum reducendas. Ad hæc, in Iurisdictionis & priuilegiorum Patriæ defensionem, nuper concessa sex florenorum millia, absque mora colligenda, ac in eos vsus impendenda. Postremo rescissis iam inducijs, militem pro necessaria Patriæ defensione retinendum.

Lytrū & expensæ D Henrici de Floyon ex ærario publico dissoluuntur.

Eiusdem mensis vigesima septima Ecclesia Monasterij vallis sancti Lamberti fulmine tacta miro modo perit: Globus igneus turrim circumagens illam incendit, deinde in chorum ac tandem in nauim templi delapsus, igni obnoxia quæque inflammat. Religiosi quod erat animaduertentes, ad exorcismos recurrūt, quorum energia nonnihil fugit impostor; insequentes se tamen religiosos, ad Ecclesiæ columnas giros faciens, ludificat, Ecclesia interim conflagrante.

Philippopolis in agro Leodiensi cōditur.

Hoc tempore Philippus Rex Philippopolim in agro Leodiensi, in vicinarum Prouinciarum & Patriæ (vt dicebatur) Leodiensis munimentum condidit, depromissâ, sed necdum repræstitâ, pagorum Leodio vicinorum Herstallij, Wanti & aliorum compensatione.

Guilhelmus Markanus, & illius frater D. de Lymaye, in Gallia moriuntur.

Mors Præsulis Austriaci.

Maij quartâ meridianâ Austriacus Præsul cum aliquot mensibus aduersa valetudine laborasset, perceptis magno pietatis sensu Ecclesiæ Sacramentis, assistentibus lecto eius doctis & religiosis viris, placidè animam Deo reddidit; postquam Ecclesiam Patriamque Leodiensem magnâ modestiâ clementiàque annis tredecim gubernasset. Corpus eius exenteratum & aromatibus conditum in aula toto triduo omnium oculis expositum fuit. Confluebant ad illud, omni pene horâ, omnis status conditionis & ætatis homines, qui flexis coram funere poplitibus, pro defuncti salute precabantur, & virtutum gestorumque eius celebrabant memoriam.

Huic spectaculo, puer natus annos sex, à Magistro cum condiscipulis deductus interfui, & orationem Dominicam pro defuncto fudi.

Quæ

A Quæ hactenus à me scripta sunt, ea ex probis auctoribus publicisque chartis fideliter deprompsi: deinceps pleraque omnia quæ vel ipse viderim, vel à coætaneis visa audierim, liberiore fidentioreque calamo, lectorum oculis subiecturus.

Exacto triduo, corpus funerali pompa tanto digna viro, in primariæ ædis choro, ad sinistrum latus, terræ concreditur; cuius monumento hoc fuit appensum Epitaphium.

Deo Opt. Max.

Qui clarum Austriaca de stirpe Georgius ortum
B *Duxerat, heu tumulo mortuus hoc tegitur.*
Brixnia principio, post ipsa Valentia, tandem
Suscepit sacrum Legia Pontificem.
Hisq. locis Præsul, nulli pietate secundus,
Rexit qua decuit cum probitate gregem.
Quinquaginta duos natus paulò amplius annos,
Lethali morbo sæpius arripitur.

MaII qVInta aderat LVX, soLe Cadente sVb VnDas,
C *OCCIdIt, at DeVs hVIC det frVIer reqVIe.*

DE ROBERTO A BERGIS A
87. EPISCOPO LEODIENSI.

Robertus recipitur in Episcopum, consecratur in Sacerdotem, inauguratur, Primitias Sacerdotij Deo offert: Comitia celebrat.

CAPVT I.

Nisitite Austriaco vita functo, Robertus à Bergis, Marchionis Bergensis frater, vt stemmatibus, sic virtutibus eruditioneque eximius, propter quorundam machinationes festinare suasus, alterâ à morte Austriaci die, literas Apostolicas suæ Coadiutoriæ Capitulo repræsentat, communique assensu consuetis cæremonijs, Episcopatui inauguratur, anno 1557. cuius inaugurationis carmen numerale tale editum fuit. B

VIVat Io fæLIX In sæCVLa MILLe RobertVs
CVI paret fLeXo gens LeodIna genV. C

Exequiæ Præsulis Austriaci.

Maij vigesima quinta, assistentibus plerisque omnibus Patriæ Prælatis & Nobilibus, totoque Ciuitatis Leodiensis Clero & Magistratu, cum primoribus ciuibus, defuncti Præsulis exequiæ, magna solemnitate & religione, in Ecclesia Cathedrali celebrantur.

Gallus Arthesiam infestat.

Per hos dies ruptis inducijs, Gallus Arthesiam vexabat. Philippus Rex par pari referens Philibertum Sabaudiæ Principem cum instructo exercitu in Gallias mittit: Is in hostium terras subruens ex improuiso ad Augustam Veromanduorum, Sancto-Quintinum deflectit, & obsidet. Accurrunt subsidio Gallorum cohortes, & magno numero è prima nobilitate viri: arte primum vtrimque certatum, mox armis sed minus fœlicitèr à Gallis, qui, solutis incuria militum cohortibus, fusi sunt, cæsis multis captisque, ac inter alios equitum magistro, tanta sanè clade, quantam à capto ad Papiam Francisco non accepit Gallia. Victoria hæc magnum Philippo nouo Regi nomen peperit, gradumque fecisset ad maxima, si miles ea victoria vti sciuisset. Stabant in Veromanduis cum Philippo quadraginta quatuor armatorū millia, sub lectissimis ducibus. Vrbs obsessa, cum tota Veromāduorum Prouincia, venit in Philippi potestatem 27. Augusti. Capto Sancto-Quintino, arces aliquot proximæ, item & Castellum, victori Philippo cedunt. D

Galli à Philippo nouo Rege fusi.

Vigesima octaua Nouembris, Præsul magna solemnitate apud Hercken-

Herckenroede, celebri virginum Monasterio, sacerdos sacratur, assistentibus quatuor Episcopis, Cameracensi, Atrebatensi, Tornacensi, & Vltraiectensi.

A *Robertus Praesul creatur Sacerdos.*

Item Decembris 12. splendido parentum, multorumq; Procerum comitatu Leodium, magna omnium congratulatione, inauguratus ingreditur, præstitis Ecclesiæ, Patriæ, & Ciuitatati, prisco more & vti adsolet iuramentis. *Eius inclytus ingressus.*

Altera die, in quam D. Luciæ festiuitas incidebat, assistentibus præter Patriæ Prælatos & Proceres, plurimis Principibus viris, qui nouo Antistiti Leodium aduenięti comites itineris se præbuerāt, primitias Sacerdotij sui Deo in Ecclesia Cathedrali obtulit. Die insequēte, non minore solemnitate, publica habet Comitia, in quibus de duobus ante omnia cōsultari voluit: De tributis Imperialibus dissoluēdis, quod excusationes anno superiore allatæ, à Cæsare non essent admissæ, & de hæreticis acrius coërcendis. Itaque visum ordinibus, vt concessa iam aliquoties quinquaginta duo florenorū millia ocyus colligātur, & subsidia Imperialia dissoluantur: Honorarium quoque, in iucundo noui Principis aduentu dari consuetum, promptè præstetur. Ad hæreticos quod attinet; visum edicta Cæsarea contra eos iam pridem promulgata, saluis semper priuilegijs & libertatibus, executioni serio mandanda, & si opus videatur, iterum publicanda.

B *Primitias Sacerdotij Deo offert.* *Comitia & quæ in eis gesta.*

Franciscus Guisius, militiæ gallicanæ Dux magnanimus, sub finē huius anni, obsidet Caleti arcem; vrbem vero Anglorum opinione inexpugnabilem, quæ secundum mare sita est, triginta tribus tormētis bellicis concutit & quassat: capta arce, Dux Guisius vrbem certis conditionibus ad deditionem compellit, cum iam annis ducentis, & quod excurrit, Anglorum Imperio paruisset; Eduardus enim 3 eius nominis, Anglorum Rex, anno 1347. Caletum à Philippi sexti Franciæ Regis territorio atque Imperio eripuerat, Anglorum interea tantus contemptus recuperandi Caleti à Rege Gallorū fuerat, vt in arcis Caleti foribus summis legeretur in marmore duro carmen incisum, quod ex Idiotismo ita vertit Michael Hospitalius Galliæ Cancellarius, sui sæculi ornamentum.

C *Guisius Caletum Angliæ eripit.*

D

Tum demum Francus premet obsidione Caletum,
Cùm ferrum plumbumue natabit suberis instar.

Cum Præsul, arduis negotijs præpeditus, ad Ferdinandum Romanorum Regem legatum misisset, vt ratione Dominiorum & Feudorum ab Imperio dependentium, regalia peteret, & nomine suo sacramentum fidelitatis quod homagium seu hominium & hominatum vocant, præstaret; Rex Ianuarij 28. anni 1558. gratiosè illius petitioni annuit, & recepto per dictum legatum iureiurando, regalia, merum mixtumque Imperium, omnimodamque Dominiorum Ecclesiæ administrationem, scripto dato, Cæsareæ Maiestatis nomine concessit: Cuius scripti hoc est exemplar. 1558.

Ferdinandus, diuina fauente clementia, Romanorum Rex semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex; Infans Hispaniarum; Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ; Marchio Morauiæ, &c. Dux Lucemburgiæ, ac inferioris & superioris Silesiæ, VVitembergæ, & Tercka, Princeps Sueuiæ, Comes Hapspurgi, Marchio S. R. Imperij, Burgoniæ, ac superioris & inferioris Lusathiæ, Dominus Marchiæ, Sclauoniæ, Portus Naonis & Salmarum, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis, &c. A B

QVanquam omnes & singulos S. Romani Imperij Principes & personas, quas cælestis altitudo consilij, propter suorum meritorum exigentiam, ad Pontificalis vocauit eminentiam dignitatis, debitis honoribus prout commissi nobis regiminis requirit officium, præ cæteris cupiamus prosequi ac præuenire: tamen ad Venerabilem Robertum, Leodiensem Principem nostrum deuotum, nobis dilectum, C *propter virtutum quibus pollet præclara & singularia merita, aciem mentis nostræ benignius conuertendo, singularibus ipsum gratiarum donis, solita nostra benignitate duximus complectendum. Qui cum ad nos expediuisset nostrum & S. I. fidelem dilectum Andræam Mastum suum Consiliarium, & ad id specialiter deputatum procuratorem, oratorem & Commissarium, pleno mandato ac potestate auctoritateq; debitis & requisitis suffultum, & per eundem nobis humiliter significari fecisset certas & arduas quasdam causas, quibus deuotio sua impediatur, quo minus impræsentiarum nos personaliter accedere, & præsens ratione Feudorum Dominiorumq; temporalium Ecclesiæ suæ Leodiensis, à S. Romano Imperio dependentium, regalia requirere atq; accipere, necnon homagium ac debitum fidelitatis Iuramentum coram præstare valeat, humillimè nobis supplicando vt deuotionis suæ loco, ac nomine Cæsareæ Maiestatis fratris & Domini nostri charissimi memorata vniuersa & singula eius & Ecclesiæ suæ Leod. ac Comitatus Lossensis Regalia, feuda & feudalia, in quibuscumq; locis consistentia, conferre, ipsumq; gratiosè de illis inuestire vellemus & dignaremur. Nos igitur qui ex innata clementia Ecclesiasticarum perso-* D

A *personarum profectibus propitius intendere, fauoresq́; liberales impertiri cõsueuimus, præmissæ supplicationi fauorabiliter annuentes, prænominato Episcopo Leodiensi, recepto primo à præfatis eius procuratore, Oratore ac Commissario debito & solito in huiusmodi casu præstari fidelitatis & hommagij iuramento, quod in animam ipsius, in manus nostras præstitit, ex certa nostra scientia & animo deliberato ac sano, Principum Comitum, Baronum, & aliorum nostrorum & Sacri Imperij fidelium, qui hoc tempore penes nos extiterunt, ad id accedente consilio, ac prælibatæ Cæsareæ Maiestatis loco & nomine, omnia & singula ipsius Episcopi Leod. & Ecclesiæ suæ, ac Comitatus*
B *Lossensis Regalia, feuda, feudalia & tẽporalia, cum vniuersis & singulis suis Dominijs, & attinentijs, mero & mixto imperio, etiã Iurisdictionis exercitio temporalis, Iuribus, honoribus, consuetudinibus, obseruantijs; quemadmodum prædecessores Episcopi Leodienses, & Comites Lossenses, illa obtinuerunt, possederunt & exercuerũt, contulimus, dedimus, & in feudum assignauimus, ac ipsum Episcopum de illis inuestiuimus, pro vt tenore præsentium conferimus, damus & in feudum assignamus, ac gratiosè de illis inuestimus, nonobstantibus quibuscumq́; in contrarium. Quocirca prælibatæ Cæsareæ Maie-*
C *statis nomine ac loco, mandamus vniuersis Comitibus, Baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, vasallis, Officialibus, cæterisq́; terrarum, Ciuitatum, locorum & Dominiorum quorumcunq́; sæpedictæ Ecclesiæ Leodiensis, ac Comitatus Lossensis subditis nostris, & S. Romani Imperij fidelibus dilectis districtè præcipiendo, quatenus ipsi Roberto Episcopo Leodiensi vti vero & ordinario eorum Domino, in omnibus & singulis tam iudicialibus quam extraiudicialibus, Iurisdictionumq́; temporalium exercitijs reuerentèr pareant, & debitá reuerentiá intendant, nostris tamen & Imperij sacri iuribus, auctoritate, & superioritate præmissis semper saluis: Datum in arce no-*
D *stra Regia Pragæ, die 28. Mensis Ianuarij, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo, Regnorum nostrorum Romani 28. aliorum vero 32.*

Increscebat interea annonæ preciũ, quare Præsul prouidus otiosos & validos mendicantes vrbe & suburbijs edicto excedere intra triduum, sub pœna fustigationis & exilij imperat. Errabant etiam per Ciuitatem plures aduenæ, armis cincti; & hos paritèr egredi armaque ponere iubet; & nisi obtemperent, arma in fiscum redigit, nec non pœnâ 20. florenorum aureorum mulctat.

Galli quoque militem passim cogebant, quibus cum Ciuitatis ingressus liber non pateret, nocturno tempore Mosa nauiculis conductis transmisso, clandestinè Ciuitatem ingrediebantur: Præsul nautis omnibus sub pœna publicationis nauium & trium florenorum aureorum inhibet, ne huiusmodi homines eo tempore Mosam transmittant, aut quoquo modo vada patefaciant. A

Eriguntur noui Episcopatus in Belgio.

CAPVT II. B

Sonnius sollicitat erectionem nouorum Episcopatuum

DVm hæc aguntur, Franciscus Sonnius Theologus Louaniēsis, & Cathedralis Ecclesiæ Vltraiectinæ Canonicus, à Philippo Rege Catholico Romam amandatur, cum particulari Belgij per chartas descriptione, necnon designationibus qualitatum, diuitiarum, amplitudinis & extensionis Prouinciarum, Clerique ac populi frequentia, quibus Paulum quartum ad Diœcesum mutationem ac diuisionem permoueat ac inducat. Pontifex libellos, chartas, & rationes Sonnij septem Cardinalibus examinandas remittit, auditaque postmodum in consistorio illorum relatione iuxta extrauagant. Ioann. 22. quæ incipit *saluator noster*; diuisit & dismembrauit, Ecclesias Cameracensem, Traiectensem, Atrebatensem, Tornacensem, antiquas in Belgio sitas, à Prouincijs Rhemensi & Coloniensi: Diuisit etiam quatuordecim oppida insignia videlicet Mechliniēse, Antuerpiense, Harlemense, Dauentriense, Leouardiense, Groeningense, Middelburgense, Buscoducense, Ruremondense, Namurcense, Audomarense, Iprense, Gandauense, & Brugense à suis Diœcesibus, videlicet Cameracensi, Traiectensi, Leodiensi, Morinensi & Tornacēsi, eaque in Ciuitates erexit; volens in ijs Ecclesias esse Cathedrales. Cæterum omnes, tam nouas quam antiquas, noluit de cætero extraneis Episcopis esse subiectas. Inter omnes vero tres voluit esse Metropolitanas seu Archiepiscopales Cameracensem, Vltraiectensem, quæ antiquitus fuerant Cathedrales, & Mechliniensem plane nouam, quam etiam primatis honore decorauit: Subijciens Cameracēsi quatuor Suffraganeas Atrebatensem, & Tornacensem antiquas, & ex nouis Audomarensem & Namurcensem. Vltraiectensi autem sitæ ad ostia Rheni, quinque similitèr Suffraganeas, videlicet Harlemiēsem, Dauentriensem, Leowardiensem, Groeningensem, & Middelburgensem. Archiepiscopatui denique Mechliniensi in Meditullio Belgij prope aulam Bruxellensem sito, sex pariter Suffraganeas, videlicet Antuerpiensem, Gandauensem, Brugensem, Iprensem, Buscoducēsem & Ruremondensem. Istis nouellis Ecclesijs promittebat Philippus Rex incorporationem Conuentuum, Prioratuum, Præpositurarum, C D

rarum, Abbatiarum, & aliorum bonorum Ecclesiasticorum ad tria
A millia ducatorum in dotem.

Quæ omnia vt euulgata fuerunt, magnam Episcopis & Archiepiscopis alijsque prælatis signantèr Leodiensibus querelarum occasionem præbuerunt iure ne an iniuria, neque meum est, neque huius loci indagare; subijcimus diploma Pontificium ex quo quid hac in re gestum sit quilibet inspicere poterit.

Paulus quartus ad perpetuam rei memoriam.

B *SVper vniuersi Orbis Ecclesias, eo disponente, qui cunctis imperat, & cui omnia obediunt, quanquam sine nostris meritis constituti, leuamus in circuitu agri Dominici oculos mentis nostræ, more peruigilis pastoris inspecturi, quid Prouinciarum locorum quorumlibet statui & decori, quidue illorum incolarum animarum saluti congruat; ac desuper (hoc præsertim tempore, quo humani generis hostis omni conatu ad ipsarum animarum perniciem & fidei Catholicæ euersionem incumbit) disponi debeat. Et diuino fulti præsidio dignum, quin potius debitum arbitramur, in irriguo militantis Ecclesiæ agro, nouas Archiepiscopales & Episcopales sedes plantare, vt per huiusmodi nouas plantationes, popularis augeatur deuotio, diuinus cul-*
C *tus effloreat, & animarum ipsarum salus subsequatur, ac loca insignia, ea præsertim, quorum incolæ, benedicente Domino, multiplicati nascuntur, dignioribus titulis & condignis fauoribus illustrentur, vt propagatione nouarum sedium venerabiliumque Præsulum assistente regimine, & doctrina fulti, cum Apostolicæ auctoritatis amplitudine, & Orthodoxæ fidei augmento, populi ipsi semper proficiant in Domino, & quod in temporalibus sunt adepti, non careant in spiritualibus incremento, præsertim cum id Catholicorum Regum & Principum exposcat deuotio.*

D *Cum itaque mentis nostræ aciem conuertissemus in eam inferioris Germaniæ partem, quæ charissimi in Christo filij nostri Philippi Hispaniarum Regis Catholici ditioni hæreditario iure subiecta est, sciẽtes messem quidem ibi multã esse, operarios autem paucos, propter quod cum ea Regio antiquitus, erectionis Cathedraliũ suarũ tempore, sparsim & infrequentèr admodũ habitaretur, à tot gentibus, tantisq; populis incolitur, vt pro Oppidorum celeberrimorum, quibus, vti referta est, frequẽtia, & castellorũ pagorũq; multitudine, paucæ ibi sint Ecclesiæ Cathedrales: quo fit vt tam pauci Episcopi, non ea qua opus*

 esset

esset diligentia, tantam animarum multitudinem regere possent. Quod quibusdam eorum hoc etiam est difficilius, quod ipsorum Diœcesani linguæ idiomate institutisq; differant, & quidam eorum etiam huiusmodi priuilegia habeant, vt ipsos ad Sedem Episcopalem euocare, ita nec fidei doctrina & piè viuendi præceptis commodè instrui, nec si quid deliquerint facilè corrigi ab Episcopis suis possint. Ad ipsos vero Episcopos visitandos, admonendos & in officio continendos, ne vna quidem in tota illa tam celebri & tam longè latèq; patente regione Ecclesia est Metropolitana, sed ille quibus subiectæ sunt, extra fines ipsius Philippi Regis sunt, earumq; Archiepiscopi, propter multa & varia impedimenta, nulli Suffraganeis suis vsi iam pridem fuerint. Ad quæ tanta incommoda, cum hoc quoque accedat quod ea regio omni fere ex parte cincta sit & obsessa à populis hæreticis, & schismaticis, propter assiduas hæreticorũ insidias, dolos & fraudes, pestiferasq; doctrinas, Catholica illic fides & animarum salus in maximo discrimine & periculo versantur. A B

His causis, aliisq; quæ animum nostrum impulerunt, adducti, precibus etiam annuere volentes, tamque pio desiderio satisfacere ipsius Philippi Regis, qui pro sua pietate & Catholicæ fidei studio, hac de re nobiscum & sæpè ac perquam diligẽtèr per literas & nuncios egit, habitá, sicuti rei magnitudo postulabat, cum venerabilibus fratribus nostris S. R. Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione maturâ, tam grauitèr in illis partibus fidei Orthodoxæ & animarum saluti apertissimum remedium esse duximus, si veterum Ecclesiarum in illa regione positarum Dœceses commodioris regiminis causa diuideremus, nouisq; erectis, Ecclesiis Cathedralibus eiusmodi præficerentur Episcopi, qui tum exemplo tum verbo commissas sibi oues pascant, & proborum eorundemq; doctorum virorum copia muniti, idoneorumque opera ministrorum adiuti, illas aduersus insidiantium luporum rabiem tueantur atque custodiant; & Metropolitanæ aliquot Ecclesiæ oportunis eius regionis locis erigantur, ad quos commodè adiri possit: quibus qui præfuturi sunt, Suffraganeos suos in officio contineant. C D

Ex certa igitur nostra scientia de eorundem fratrum nostrorum consilio, ac de Apostolicæ plenitudine potestatis, ad Dei omnipotentis honorem, & sanctæ ipsius Ecclesiæ vtilitatem, Cameracensem, Traiectensem, Attrebatensem & Tornacensem Ecclesias, Ciuitates atq; Diœceses, à Remensi Coloniensiq; Prouinciis, quibus sunt Metropolico iure

A *co iure subiectæ; ac Mechliniensem, Antuerpiensem, Harlemensem, Dauentriensem, Leovvardiensem, Gruningensem, Middelburgensem, Buscoducensem, Ruremundensem, Namurcensem, Audomarensem, Iprensem, Gandauensem & Brugensem, celeberrima Cameracensis, Traiectensis, Leodiensis, Morinensis & Tornacensis Diœcesis Oppida, à sua quoque eorum Diœcesi & Prouincia: prætereà ab Ecclesia Cameracensi quam nuper ab omni potestate & Iurisdictione Remensis Archiepiscopi cui suffraganea erat, liberauimus, eam ipsius Diœcesis Cameracensis, quæ in Brabātiæ Ducatu & Flādriæ Comitatu existit. Item ab Ecclesia Diœcesiq́; Leodiensi eam ipsius Diœcesis Leo-*

B *diensis partem, quæ est in Namurcensi ac Hornensi Comitatibus, ac Brabantiæ ac Geldriæ Ducatibus, ditionis ipsius Philippi Regis. Item ab Ecclesia & Diœcesi Tornacensi eam partem ipsius Diœcesis Tornacensis, quæ à Rouesbeecke pago, & Aldenardo Oppido ad Oceanum vergit, ipsis pago & Oppido inclusis. Item ab Ecclesia & Diœcesi Traiectensi eam partem ipsius Diœcesis Traiectensis, quæ in Flandriæ Comitatu existit, Insulas Hollandiæ & Zelandiæ in totam aquaticam & partem illam Hollandiæ quæ firmior appellatur, vsque ad Oppida Leydense exclusiuè, & Amsterdamense inclusiuè, ac Insula Vlielant, & Taxet & VVieringhen, & totam Regionem Transisu-*

C *laniam & Gruningam & Frisiam, cum magna parte Ducatus Geldriæ, quæ inferior appellatur, vsque ad Hardervvicum & Sherenberghen Oppida inclusiuè; ipsis tamen exclusis, necnon partes quas habet vltra VVahalum flumen ad ipsum Ducatum Geldriæ pertinentes, & magnam aquam Dordracensem versus Brabantiam. A dilectis autem filijs Capituli ipsius Ecclesiæ Traiectensis, seu illius Mensæ Capitularis, omnem Iurisdictionem omniaq́; Iura Episcapalia ipsius Capituli, quæ habet in Regione VVestphrisia, ab Osnaburgensi,*

D *Monasteriensi ac Coloniensi & Padebornensi Ecclesijs ac Diœcesibus & à Coloniensi Prouincia eas partes Osnaburgen. & Monasterien. ac Colonien. & Padebornen. quæ intra fines Philippi Regis existunt, cum omnibus & singulis earum terminis & territorijs, ac Cleris populis & personis, Monasterijs Ecclesijs ac pijs locis, ac beneficijs Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & ordinū quorumq́; regularibus. Ab ipsa autem Ecclesia Morinensi per obitum bon. mem. Francisci de . . . . olim Episcopi Morinensis, ab hinc circitèr septennium defuncti pastoris solatio destituta, eam partem ipsius Diœcesis Morinensis, quæ in Arthesia existit & Flandriæ:*

driæ Comitatus, ditionis ipsius Philippi Regis cum ipsius terminis, territorio, castellis, pagis & locis, Clero, populo, ac personis, Monasterijs Ecclesiasticis, ac pijs locis, ac beneficijs Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, sæcularibus aut ordinum quorumcumq; regularibus, fructusq;, redditus, prouentus, decimas, iura & emolumenta, quæ Episcopus Morinensis: Iura quoque quæ Episcopus Remensis in parte Diœcesis Morinensis, ac terminis, territorio, castellis, pagis & locis prædictis, seu ratione visitationis, aut quouis alio iure & causa percipere consueuit, à mensa Archiepiscopali Remensi, & Episcopali Morinensi; auctoritate Apostolica, tenore præsentium perpetuo eximimus & segregamus ac diuidimus, & separamus ab omni Iurisdictione, potestate & subiectione Remensis, Coloniensis Archiepiscoporum, ac Cameracensis, Tornacensis, Leodiensis, Morinensis, Traiectensis, Osnaburgensis, Monasteriensis & Padebornensis Ecclesiarum, atq; à solutione decimarum & quorumuis aliorum Iurium eisdem Archiepiscopis, Episcopis & Capitulis, ac Cleris, & alijs prædictis, ratione Iurisdictionis & subiectionis, ac legis Diœcesanæ, & Metropolicæ debitorum, ita vt posthac Episcopus Morinensis Iurisdictionem aliquam in partem à Diœcesi separatam, & illius territorium, castella, pagos, & loca, ac Clerum, populum & personas ac Monasteria, Ecclesias & pia loca, ac beneficia exercere, & beneficia sub hac separatione & diuisione comprehensa, quotcumq;, quæcumq; & qualiacumq; sint, quæ ad eius collationem antea pertinebant, conferre, seu fructus, reditus, prouentus, iura, obuentiones & emolumenta ab eo in parte à Diœcesi separata, terminis, territorio, castellis, pagis & locis prædictis, subuentionis causa, aut qualibet alia ratione percipi solita, & Episcopus Morinensis, ac Archiepiscopus Remensis prædicti in parte Diœcesis adempta, ac terminis territorij, castellis, pagis, ac locis præfatis, ijs quæ ad eos ratione visitationis ipsorum, & legis Diœcesanæ & Metropolitanæ pertinebant, intromittere nullo pacto se possunt, eximimus & omnino liberamus. Cameracensem vero & Collegiatam sancti Rumoldi Oppidi Mechliniensis & Traiectensis Ecclesias in Metropolitanas, ac Cameracenses, & Traiectenses Sedes Episcopales in Archiepiscopales, easq; & ipsam Ecclesiam sancti Rumoldi Metropolitanorum Præsulum Sedes, ac Prouinciarum capita scientiâ, consilio, & potestatis plenitudine, similibus auctoritate, & tenore præmissis, etiam erigimus & instituimus. Ex quibus Archiepiscopis nuncupandis, Cameracen-

A *meracensis quidem pro sua Diœcesi habeat viginti octo oppida cum castellis, pagis & Monasteriis interiacentibus, intra spatium 72. millium passuum Italicorum in longitudinem, 60. vero in latitudinem per Nuncium nostrum propediem à nobis illuc mittendum limitanda. Traiectensis autem pro sua Diœcesi obtineat territorium Traiectense, & maioris Hollandiæ, magnæq; partis Geldriæ, cum Dominiis de Bueren, Culenburach, Vianen, Armeyden, Isilsteyn, triginta oppidorum, præter pagos in longitudine 90. in latitudine 40. millium passuum similium terminandorum. Iisdem autem duobus & tertio Mechliniensi nuncupandis Archiepiscopis, pallium & Crucem sicut*
B *mos est, deferendi, reliquisq; omnibus insigniis, honoribus, ornamentis, priuilegiis & prærogatiuis Ecclesiarum ac Sedium Metropolitanarum vtendi, ius & potestatem concedimus. Mechliniense autem, Antuerpiense, Harlemense, Dauentriense, Leovvardiense, Gruningense, Buscoducense, Ruremundense, Namurcense, Audomarense, Iprense, Gandauense, Middelburgense, & Burgense Oppida in Ciuitates erigimus, ac in eis sic erectis Ecclesias S. Albani Namurcensis, Audomarensis eiusdem Ciuitatis S. Audomari, B. Virginis Antuerpiensis, S. Ioannis Gandauensis, S. Donatiani Brugen-*
C *sis, S. Libuini Dauentriensis, S. Ioannis Baptistæ Buscoducensis, & S. Spiritus Ruremondensis collegiatas, & S. Bauonis Harlemensis, S. Viti Leovvardiensis, S. Martini Gruningensis, S. Augustini Canonicorum Regularium ord. Iprensem sub iisdem inuocationibus in Cathedrales scientia & consilio, & potestate, & auctoritate, & tenore præmissis, erigimus, pro cuiuscumq; earum Ciuitatum creandis Episcopis, qui sua quisq; præsint; earumq; ædificia augeant, & in Cathedralium Ecclesiarum formam redigant, ac Iurisdict. Episcopalem aliaq; omnia & singula quæ ad Iurisdictionem & munus Episcopale pertinent, in Ciuitatibus, Oppidis, terminis & territo-*
D *riis, Insulis, finibus, & partibus Diœcesum diuisarum, postquam terminata fuerint; respectiuè exerceant, atq; in iisdem Metropolitanis Archiepiscopales, in Cathedralibus vero sic erectis Ecclesiis Episcopales dignitates cum sedibus & mensis Archiepiscopalibus & Episcopalibus aliisq; Metropolitanarum & Cathedralium Ecclesiarum insigniis, mensis, arcis, sigillis, aliisq; compluribus insigniis, honoribusq; & priuilegiis, quibus cæteræ Metropolitanæ & Cathedrales Ecclesiæ, de iure vel consuetudine vtuntur, vel vti poterunt, similitèr erigimus & instituimus. Ecclesiis vero supra commemo-*

ratis sic in Cathedrales erectis, eisdemq. Ciuitatibus concedimus in perpetuum & assignamus pro suis Diœcesibus, Namurcensi Comitatum Namurcensem, & Gallicæ Brabantiæ partem, longitudinis 40. latitudinis .. . millium passuum Italicorum Audomarencsi districtum decem Oppida continentem. longitudinis 42 latitudinis 39 millium passuum similium. Mechliniensi districtum 17. Oppidorum cum pagis interiacentibus, longitudinis 56. latitudinis 30. millium passuum similium. Gandauensi territorium quatuor Oppidorum cum pagis interiacentibus, longitudinis 46. latitudinis 24 millium passuũ similium. Brugensi territorium nouem Oppidorũ cum pagis interiacẽtibus, longitudinis 54. latitudinis 25. milliũ passuum similiũ. Iprensi territoriũ decem Oppidorum cum interiacentibus pagis, longitudinis 42. latitudinis 33. millium passuum similium. Buscoducensi territoriũ decem Oppidorũ cum interiacentibus pagis, longitudinis 60. latitudinis 30. millium passuum similium. Ruremondensi territorium decem Oppidorum cum pagis interiacentibus, longitudinis 50 latitudinis 30. millium passuum similium, Comitatu Hornensi in eis comprehenso. Harlemensi territorium duodecim. præter pagos interiacentes, longitudinis 30. millium passuum Italicorum. Dauentriensi territorium 25. Oppidorum præter pagos interiacentes, longitudinis 62. latitudinis 46. millium passuum similium. Leovvardiensi territorium decem Oppidorum, præter pagos interiacentes, longitudinis 62. latitudinis 40 millium passuum similium, Territorium patriæ Gruningensis & Drentiæ, ac Insularum Rottagen & Borchum. Middelburgensi territorium decem oppidorum, præter pagos interiacentes, longitudinis 56. latitudinis 30. millium passuum similium, pro sua cuiusq. eorum Episcoporum Diœcesi, sicut dictum est assignanda. Per suas vero Ecclesias pro Clericis & laicis in illis habitantes, pro populis eorundem. Præterea Cameracensem, Tornacensem, Audomarensem & Mechliniensem. Mechliniensi vero Antvverpiensem, Gandauensem, Brugensem, Iprensem, Ruremũdensem, Buscoducensem; Traiectensi autem Ecclesijs prædictis Harlemen. Dauentrien. Leovvardiensem, Gruningensem & Middelburgensem, Ciuitates Diœcesesq. prædictas eisdem scientia & consilio, & potestatis plenitudine, & authoritate Apostolica & tenore, & pro cuiuscumq. ipsarum Metropolitanis prouincijs esse statuimus, ipsasq. sic erectas Cathedrales Ecclesias, eosq. qui in tempore fuerunt, Cameraci, Mechliniæ, & Traiecti Archiepiscopi, qui Suffraganei, vt membra capiti, sic eisdem Archiepiscopis

A piscopis Metropolico iure subiectæ sint, & Cameracensis, & Traiectensis Prouinciarum Cleros & populos vniuersos, pro suis cuiusq́. Ecclesiarum Prouincialibus, quorum singulorũ causæ ad suum cuiusq́. eorum Archiepiscopum secũdum sacros canones deferantur, perpetuo similiter concedimus & assignamus: & quod ad Archiepiscopalia Metropolica & Prouincialia iura pertinet, Ciuitatis & Diœcesis Cleros sæpius commemoratos, eisdem præsentibus, qui pro tempore fuerint, subijcimus, sicut easdem Ciuitates, Diœceses, clericos & populos, quoad ordinariã Episcopalem Iurisdictionẽ & potestatem attinet, suis quoq́. ipsorũ qui pro tempore, fuerint, Episcopis subiectos esse decernimus.

B Archiepiscopali vero Mechliniensi quinq́ millium, & cuilibet ex Episcopalibus mensis huiusmodi 3. millium Ducatorũ auri de camera annuos reditus, ex certis decimis & bonis ac fructibus, redditibus & prouentibus Ecclesiasticis per dictum nuncium specificandis & repartiendis, ex nunc pro vt ex tunc, & è contra postquam specificati & repartiti fuerint, ac interim donec specificatio & repartitio huiusmodi factæ & effectum sortitæ sint, & non vltra: Mechliniensi trium millium, ac cuilibet ex Episcopalibus mensis prædictis mille & quingentorum Ducatorũ similium annuos reditus, per ipsum Philippũ Regem, C ex reditibus & prouentibus quos ex ipsa regione accipit assignãdos; & Archiepiscopo Mechliniẽsi ac singulis Episcopis pro tẽpore existẽtibus, singulis ãnis quousq́. specificatio & repartitio prædictæ, ac pro ea tantũ parte, quæ plenarium suum effectũ minus sortitæ fuerint, & nõ vltra integrè & proportionalitèr persoluendos, pro earum dote de pari consilio eadem auctoritate etiam perpetuo applicamus & approbamus.

Eidem autem Philippo Regi, eiusq́. successoribus, qui pro tempore eiusdem regionis in temporalibus Dominus extiterit, ius nominandi personas idoneas in Theologia Magistros aut in Decretis Doctores seu Licentiatos, nobilium Vniuersitatum more, diligenti examine præce-D dẽte promotos. Ad Mechliniẽsem, Antuerpien. Traiecten. Atrebaten. Tornacensem, Harlemensem, Ruremunden. Namurcen Gãdauensem ac Brugensem, Dauentrien. Buscoducensem, Leovvardiẽsem, Gruningẽsem, Middelburgen. Ecclesias prædictas, tam hac prima vice, quam quotiescũq. illas pro tempore fuerit per nos, & eundem Regem in Archiepiscopos & Episcopos earum ad nominationem eiusmodi constituendos, de eodem consilio, scientia & auctoritate præmissis in perpetuum reseruamus atque concedimus, ac irritum & inane, si secus super his ã quoquam auctoritate scientèr vel ignorantèr contigerit

 attentari

attentari decernimus. Non obstantibus constitutionibus Apostolicis, ac prædictarum & quarumuis aliarum Ecclesiarum, nec non Monasteriorum & ordinum huiusmodi, etiam iuramento & confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudinibus, priuilegijs quoq. & literis Apostolicis, Ecclesiis, Monasterijs, ordinibus, Archiepiscopis, Episcopis, Capitulis & alijs præfatis, ac quibusuis alijs, sub quibuscumq. tenoribus & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsq. efficacioribus efficacissimis & insolitis clausulis irritantibus, & alijs decretis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac consistorialitèr concessis, & etiam iteratis vicibus confirmatis & innouatis, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumq. solis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio haberetur, aut aliqua alia exquisita forma ad hæc seruanda foret, tenores huiusmodi ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat harum serie specialitèr & expresse derogamus, illaq. aduersus præmissa suffragari nullo modo posse seu debere decernimus. Cæterisq. contrarijs quibuscumq. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrorum exemptionum, segregationis, diuisionis, separationis, liberationis, erectionum, institutionum, concessionum, assignationum, attributionis, statuti, subiectionis, decretorum, applicationis, appropriationis, reseruationis, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrũ anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, quarto idus Maij, Pontificatus nostri anno quarto, subscriptum sub plica Fran. Aragonia, & signatum super plicam F. de Lyon, in dorso autem sic annotatum R[ta] apud Fran. Aragonia.

A B C D

Mense Mayo Rex Galliæ Duce Guisio Theonisuillam oppidulum munitissimum multo suorum sanguine expugnat.

Alius vero gallorum exercitus ad Grauelingam à Philippicis partim deletur, partim capitur paulo post Dinckerka vi expugnatur, & Gallorum ad tria millia cæduntur, cuius victoriæ Egmondanus Comes vir strenuus, & bellicæ rei peritissimus, auctor fuisse narratur.

CAPVT.

A

Iterum Comitia celebrat: Pax Cambresiana: Couinium & Bullonium redduntur Episcopo.

CAPVT III.

IVnij 27. Comitijs Patriæ rursus Leodij habitis, contributiones Imperiales repetitæ, ne ditio cum dedecore circulo Westphalico eradatur, & ab Imperij protectione excludatur. Hic Clerum secundarium rursus accusare, contra Clerum obligari se negare: ad extremum diffidentibus sententijs, monitus iterum Clerus, nisi officium faciat, rem ad Cæsaream Maiestatem deferendam. De Dionanto quoque & alijs locis per Gallos deformatis, repetita præcedentium conuentuum prouisio, reliquum esse vt Præsul eam auctoritate principali executioni demandet. *Comitia & de quibus in eis deliberatum.*

B

Actum denique & decretum, vt ad aliqualem compensationem, Sambrani aliquantisper à communibus vectigalibus supportentur, propter frequentes excursiones à vicinis Gallis perpessas, illorum vero onus in alia quatuor patriæ mēbra reijciantur; ac in eum finem deputati visitatores, qui propius de miserijs & calamitatibus illorū cognoscant, & ordinibus referant.

Hoc tempore, peste affligitur Leodium, eaque grassante, septima

C Iulij edicto publico, certis pœnis pecuniarijs & arbitrarijs indictis, prohibetur infectis omnis cum sanis & bene valentibus conuersatio.

Vicesima prima Septembris Carolus Cæsar, cum iam aliquot dies Febri tertiana laborasset, Crucifixi Seruatoris nostri imaginem per multos dies complexus, præsente Archiepiscopo Toletano, munitus Ecclesiæ Sacramentis, multis precibus & fusis lachrymis, apud sanctum Iustum expirauit, & sepultus Granatæ, annos natus 58. menses 6. dies 27. imperauit annos 40. regnauit annos 43. cuius funus etiam Bruxellæ à Philippo celebratum fuit. *Successio Imperatorum.*

EIVS SEPVLTVRÆ CAPILVPVS HOC APPENDIT EPITAPHIVM.

D

Carolus hic situs est, magnos qui sæpè coëgit
Europæ Reges subdere colla iugo,
Qui Lybiam domuit, Thracasq. fugauit & armis
Et iunxit regnis, Indica regna suis,
Qui mox se inuictum vicit; se fortior ipso
Cum sceptrum spreuit, quidquid & orbis habet,
Pulchrius Imperij sese spoliasse corona,
Quam Reges forti tot domuisse manu.

SIC QVOQVE DE CAROLO CECINIT LINDEBERGIVS. A

Maior ab Augusto non vixit tempore Cæsar,
Cui tam constanter sors magis æqua fuit.
Qui debellauit plures fœlicius hostes,
Victor & ex victis plura trophæa tulit.
Qui plures, sed si est tamen vni, hæc sufficit vna,
Non habuit nec habet, Carolus orbe parem.

IN EANDEM REM BOYSSARDVS. B

Carole te pullo vt vidit fortuna pheretro
Tectum, oculos lachrymis, soluit & ingemuit.
Indignum facinus mirentur sæcula, dixit
Quis fugiet Parcis stamina fusa tribus.
Magnanimum durâ qui cinxit casside frontem,
Rupit & hostiles qui ferus ense globos.
Sub quo magna olim tremuerunt regna ducesq́,
Teutonicas hodie qui moderantur opes. C
Albis & immensi norunt vada cærula Rheni
Latus & Euxinas qui petit Ister aquas,
Et Ligeris Rhodanusq́ potens, Ararisq́ fluenta,
Et Padus, & cultam regna per Oenotriam.
Quem Mauri, Monadumq́ cohors, quem Punicus hostis,
Quem nec lunati sustinuere Getæ.
Exanimis tumulo mandatur Carolus, heu heu,
Non parcit generi mors fera, nec titulis.

Maria Angliæ Regina Catholica, Philippi Regis Catholici coniux, magnis decorata virtutibus fœmina, ex animi doloribus, accedente D aqua intercute, ex qua initio, cum tumentem aluum gestaret, prægnantemque se existimans, & ob id nulla remedia adhibens, aliaque victus ratione quam oportuit vtens, in febriculam incidit, qua sensim crescente, hoc anno 17. Kalen. Decemb. absumpta est. Quo eodem die sub tertiã noctis horam, cum illa mane obijsset, è vita demigrauit Illustriss. Reginaldus Polus Cardinalis, ex quartana febre: non amplius quã sedecim horarũ inter vtriusq; mortem spacium fuit; vt quorum vita affectu, pietate, religione, & fortunæ similitudine coniunctissima fuerat, etiam in morte coniungerentur. Mox magna rursus in Anglia, cùm publicarum, tum priuatarum rerum perturbatio,

tio, religionisque subuersio secuta: Successit enim Regina Elisabetha
A Henrici ex Anna Bolenia filia, quæ Caluinismo & Zuinglianismo aditum, à pia heroina obstructum dedit, & patefecit.

Decimo quarto Kalen. Sept. Maria Hungariæ Regina, Ludouici vidua, post Carolum fratrem germanũ, mortem obijt, & illi Bruxellæ parentatum 15. Kalen. Feb.

Hoc tempore Præsul edictis, furcam militibus & validis mendicantibus & vagabundis, comminatur, mandatque vt intra 24. horarum spatium patriæ limites excedant, permissa alioquin in eos manus iudiciariæ iniectione, forma processus iudiciarij prius præfinitâ.

Sexto Non. Martij anno 1559. Ruardus Taperus Euchusianus, 1559.
B magnum Vniuersitatis Louaniensis decus & ornamentum, moritur. Hic duobus eruditissimis voluminibus articulos Louanienses contra Lutherum, rogante Carolo quinto, editos solide explicauit, aliaque conscripsit, & inter cætera volumen de prouidentia Dei & prædestinatione, quod manu ipsius scriptum in maiori collegio Thelogorum Louanij asseruatur, sed quod dolendum est, propter characterum ruditatem & literarum Compendia à nemine hactenus legi potuit. Supremæ suæ voluntatis hæredes constituit pauperes; excutores Iodocum Tiletanum S. T. Doctorem M. N. Louaniensem, virum pietate eruditioneque præstantem ac eximium, preceptorem meum; & amplissimum D. Viglium Zuichemium Belgiæ Præsidem. Ruardi erga pauperes benignitatem quidam carmine chronographico sic ex-
C pressit.

Ad sVperos abIens MaVortIs LVCe seCVnda
VLtro paVperIbVs sVa dat bona CVnCta RVardVs.

Tertio nonas Aprilis, inter Reges potentissimos Gallum & Hispanum, pax diu expectata firmata est. Eam Cameracensem vocant. Pax Cameracensis.

Mox ea Bruxellis primum, deinde per omnes Belgij prouincias, magno omnium populorum bellis iampridem afflictorum applausu promulgatur.

Promulgatur & Leodij Aprilis 8. & quidẽ eo maiori lætitia, quod per eam (vti etiam par erat) nullo patriæ sumptu Couinium & Bullonium cum omnibus quæ Gallus vsurpasse potuit, Episcopo & Eccle-
D siæ Leodiensi reddantur, & Franci qui longè lateque patriam depopulabantur, Finibus patriç excedere iubeantur. Mandato Præsulis, sacrificia & publicæ preces in gratiarum actionem instituuntur, Campanæ per Ecclesias passim pulsantur, tormenta in mœnibus magno strepitu, letitiæ testandæ causa, displodantur.

Cum nuper Rex Philippus articulum pacis Cameracensis, Leodiensem patriam concernentem, misisset; Præsul May vigesima secunda, in publico Ordinum conuentu, illum hisce verbis gallicis scriptum legi curat.

Ainsi

Ainsi se rendra la Ville de Couin à Monsieur de Liege & dependans auec Fraisne, & generallement ce que presentement s'occupe par ledit S. Roy Treschrestien, ou gens tenans son party, de ce que deuant le commencement de ceste guerre presente possedoit l'Euesque, Chapitre & Pays de Liege, & specialement le Chasteau de Bouillon, sans rien en reseruer plainement & de bonne foy, en l'estat qu'elle se treuue dedans au temps de l'occupation derniere, sans preiudice du droict que le S. de Sedain & ceux de la Marche y peuuent pretendre, ains leur soit reserué & à ceux de Liege leur exceptiõ, & pour vuider leur different, soy choysiront deux arbitres à denommer dedãs deux mois, pour se trouuer en la Ville de Cambray le premier de Septembre, où sommairement, & de plain, il vuideront lesdicts differens; & pource que Madame la Contesse de Bome y pretend aussi quelque action, les mesmes arbitres auront pour vuider ledict different. A B

Iuxta hunc articulum pacis, actum in eo conuentu de arbitris ex parte Principis & Capituli nominandis, & documentis ac auctoritatis literis in eam rem perquirendis, de mittendis quoque qui oppida & loca alia à Gallis occupata, nouum quoque fidelitatis iuramentũ à subditis nomine Principis & patriæ recipiant. Deliberatione super his habita, visum fuit rogare D. Sedenium, vt quandoquidem personam actoris in hac causa sustineat, ipse arbitros primo nominet; mitti & amandari Dominos Winandum de Wyngarde, & Mercurium Ialion Canonicos Leodienses, qui cum Gallis agant, & iuramenta à subditis repetant, eaque renouent. C

Solent Leodij quotannis vernales & autumnales nundinæ (forum liberum vocant) multis priuilegijs & immunitatibus dotatæ proclamari, quibus magno Ciuitatis & Patriæ commodo, omnes circumquaque mercatores liberè, nullo tributo soluto, merces cuiuscumque generis Leodium conuehunt, & eas per tres vel plures (vti Præsuli placet) hebdomadas, certis designatis plateis, venum exponunt; quo tempore & ipsi ciues, non in officinis domesticis, sed itidem in plateis designatis, suas quoque tenentur exponere: verum subrepentibus abusibus, ciues prærogatiuis fori spretis, merces suas apertis ostijs & fenestris, domi vendere cœperunt, cuius impatiens Præsul, edicto Aprilis 13. lato, indicit mulctam vnius postulati Hornensis, toties quoties ciues hoc mandato minus paruerint, & merces suas alibi quã designatis ad forum plateis, quocumque quæsito colore, venales exposuerint. D

Quarto idus May Paulus 4. Diploma erectionis nouorum Episcopatuum euulgat.

Vigesima secunda Iunij, nuptiæ Philippi Regis & Elisabethæ Henrici secundi Galliarum Regis filiæ, magnifico apparatu Parisijs per

Albanum

Albanum pronubum celebrãtur. Fiebant inter alios ludos equestria A certamina, in quibus hasta in Regis pectore frangitur, eiusque fragmentũ per galeam adactũ in cranium vsque altè defigitur ex quo vulnere (quæ humanæ sortis inconstantia est) Rex ætate, opibus, gloria florentissimus moritur, regni sui 13. anno, relictis ex Catharina de Medicis sua coniuge quinq; filijs, Francisco, Ludouico, Carolo, Edoardo, & Hercule, qui omnes sine prole obierunt. De Henrici morte ita Bellayus.

Optatam Henricus pacem concesserat orbi,
Cesserat ac toto martius orbe furor.
B *Indoluit Mauors belli indignatus alumnum,*
Ad placidæ mentem vertere pacis opus.
Ergo illum, fictis ludentem prælia bellis
Euolat emisso dum violentus equo,
Perculit imbelli confractæ cuspidis ictu,
Ludentiq; ferus seria damna tulit.
I nunc & Marti Princeps confide cruento,
In media quem sic ludere pace iuuat.

Succedit mortuo Henrico Franciscus secundus filius natu maximus, Rhemis 15. calendas Octobris Regno inauguratus & sacratus, C annum ætatis agens circiter decimum quintum.

Erectione nouorum Episcopatuum, sicut vt dictum, conceptâ, Paulus 4. decima Iulij Saluatori Episcopo Clusino, suo ad Regem Hispaniarum per Belgium nũcio, scribit; vt quosdam, de quorum probitate & experientia posset confidere, ad eam executioni mandandam nominet. Is Antonium Perenottum Episcopum Atrebatensem Consiliarium rerum status, Doctorem Viglium Præsidem arcani consilij, Doctorem Philippum Nigri Cãcellarium aurei velleris, Franciscum Sonnium, & Petrum Curtium Pastorem ad Diui Petri Louaniensis, ambos in Theologia Magistros nostros, & nonnullos alios designat, quorum cõsilio primi ad hos Episcopatus à Philippo Rege nominati D fuêre; ad Metropolitanãm quidem Mechliniensem Antonius Perenottus Granuellanus Episcopus Atrebatensis natione Burgundus, cum titulo primatis Belgicæ Prouinciæ; Antuerpiensem Philippus Nigri Archidiaconus Morinensis: Ad Gandauensem Cornelius Iansenius Hulsius: Ad Brugensem Petrus Curtius ad sancti Petri Louanij Pastor: Ad Iprensem Martinus Rithouius: Ad Buscoducẽ. Franciscus Sonnius Brabãtus: Ad Ruremundensem Wilhelmus Damasus Lindanus Dordracenus, omnes S. T. Doctores Louanij promoti: Archiepiscopatui Cameracẽsi præerat Maximilianus à Bergis; ad Audomareñ. porro designatus est Guilhelmus à Pictauia Archidiaconus Cãpiniæ in Ecclesia Leodiensi: ad Namurceñ. F. Antonius Hauetius

Nominantur primi Episcopi nouorum Episcopatuum.

Eee Ordinis

ordinis S. Dominici. Antiqua sedes Tornacensis suum habebat Episcopum Carolum à Croy. In Episcopatu vero antiquo Atrebatensi Granuellano successit Franciscus Richardottus Sacræ Theologiæ professor Burgundus, Episcopus Neapolitanus Suffragraneus. Sed & Archiepiscopatus Vltraiectensis suum habebat Episcopum Fredericum Schenkium à Tontenberch. Denique ad Harlemensem Ecclesiam destinatus est Nicolaus de Noua terra Suffraganeus Episcopi Vltraiectensis: Ad Dauentriensem frater Ægidius de monte Belga ordinis S. Francisci regularis obseruantiæ: Ad Leowardiensem Cunerus Petri Zelandus Theologus Louaniensis: Ad Groeningensem frater Ioannes Cansius Minorita: denique ad Middelburgensem Nicolaus de Castro Canonicus Vltraiectensis.

Successio Pontificum.

Decima octaua Augusti obit Romæ Paulus 4. Pontifex, à teneris annis pietatem sectatus, anno Pontificatus sui 5. vixit annos 83. mēsem 1. dies 20. vacat Sedes menses quatuor dies 7. Succedit illi Pius quartus Mediolanensis Bernardini filius, Ioannes Angelus Medices vocatus 7. Kalen. Ian. qui idibus eiusdem mensis Pontifex maximus coronatur.

Initium bellorum aliorumq́ malorum per Belgium: Magdeburgenses suas edunt centurias: Res memoratu digna ad reliquias S. Huberti in Ardenna.

CAPVT IIII.

Vigesima Augusti Rex Philippus Hispanias repetiturus Ordines Gandaui conuocat, quibus inter alia negotium fidei & Religionis Catholicæ proceribus Prouinciarum, & imprimis Principi Auriaco & Comiti Egmondano commendat. Hi fide & repromissione Regi se obstringunt, qua fidelitate ipso præsente publicam rem gesserant, eodem absente operam nauaturos, dummodo dimissis Hispanis Vrbes & Castella nobilibus patriæ concredat. Ea res licet non parum Regi suspecta esset, tamen consideratis rebus ab ipsis tum domi, tum foris præclarè gestis, facile adductus est, vt desiderijs ipsorum acquiesceret. Ac hinc quidem initium bellorum aliorumque malorum ad hæc vsque tempora per Belgium. Itaque Rex Statu Belgij composito, Margaretam Austriacam Parmæ & Placentiæ Principem cum summo imperio Belgicæ administrationi præficit: Bonam & commodam tempestatem nactus à Vlisinga soluit, vnoque benigno & perpetuo flante Aquilone, paucis diebus Laretum Cantabrorū municipium octaua Septembris appulit.

Origo belli Belgici.

Septembris nona, Præsul lanionum monopolijs damnatis; edicit, vt laniones omnes, nullo temporis personarumue discrimine, cuius-

uis

uis generis carnes publicè venum exponant, comminatus alioqui
A cuilibet Ciui id facere liberum fore.

Cùm iteratò querelæ ad Præsulis aures deferrentur de multitudine otiosorum & vagabundorum ac validorum mendicantium, Decembris 24. edictum renouat, ante à Georgio Austriaco antecessore latum.

Anno 1560. mense Ianuario, Mosa alueum prætergressus, non ciuibus modo, sed & agricolis immensa damna intulit, ædes & molendina subruit. Sequuta deinde ferè toto anno pluuia, quæ fruges, & omnis generis legumina infecit ac corrupit. 1560.

Maij vigesima quinta, tribus ciuibus Leodiensibus Bonauenturæ
B librario & bibliopolæ, Euerardo & Ioanni cum vxoribus & prole, palam se confessionis Augustanæ profitentibus, iuxta constitutiones Imperij anni 1555. promulgatas, mandatum fuit Patriam Leodiensem intra mensem egredi, facta interim, si volent, de suis rebus libera dispositione.

Iunij octaua, Ius Bānalitatis (vti vocant) Molendino Ecclesiæ Leodiensi in foro Ciuitatis sito competens, edicto reuocat.

Franciscus eius nominis secundus Galliæ Rex, apud Remos decimo quinto Kalend. Octobris inauguratus, cum multo comitatu Ambesias proficiscitur, vbi seditiosi quidam concitato tumultu, Regem ipsum Regnumque in summum ferè discrimen adduxêre, sed prodi-
C tâ seditione in auctores animaduersum, & de ijs grauissimum sumptum est supplicium. Mox Condæus Nauarræ Regis frater in conspirationis suspicionem vocatus, datur Aurelijs in custodiam, & causa eius tractatur & examinatur; Quæ res bello ciuili atque intestino inter Guisianos & Cōdæanos initium fecit, quod pluribus annis Galliam afflixit. *Origo belli inter Guisianos & Cōdæanos.*

Eodem tempore in Gallia, Hæretici qui se reformatæ religionis iactabant, eoque nomine gloriabantur, nominari cœpernut *Hugonoti*; vnde autem hoc verbum *Huguenotz*, opinionibus variatum, quidam à Rege *Hugon*, larua seu lemure, qui noctu incolas Turonenses vexare dicitur, quique apud eos, *Roy Hugon* nominatur: alij nomen deducunt *Hugonotti vnde sic dicti.*
D à nobili iuuene quodam Germano, religionis & factionis nouæ, qui captus & exhibitus Cardinali Lotharingo, quique tunc temporis Regi aderat, interrogatus super coniuratione, & qua ratione Germani in Galliam venissent, latinis verbis ita orsus est. *Huc nos, Serenissime Princeps aduenimus, &c.* inde quidam *Huguenotz* coniurationis seu conspirationis socios, nomen accepisse existimant; alij à *Ioanne Hust* hæresiarcha, damnato in Concilio Constātiensi, vti huius hæresis fundatore; Sed & alij hoc nomen *Huguenotz*, petitū & deriuatū dicūt ab Heluetijs, apud quos *hens guenaux* significat gentes & homines seditiosos.

Magdeburgenses Duce Mathia Flacco Illyrico suas centurias impie ac mendaciter conscriptas non alio fini quam ad summos Pontifices in inuidiam vocandos, diuulgant.

Successio Regũ Franciæ.

Franciscus Rex, nonis Decembris ex Apostemate cerebri orto, annos natus septemdecim obijt; successorem habuit Carolum fratrem, vndecim annorum magnæ spei puerum, qui Remis coronatur 18. Maij. A

1561. Anno 1561. in Gallia nominati Octumuiri, quorum consilio Regis pueritia regeretur, postea septem alij additi, Reginâ Principem in hoc senatu locum tutorio nomine tenente.

Edictum Ianuariense.

Decima septima Ianuarij, edicto publico permissum fuit nouatoribus per Galliam, suæ religionis negotia extra Vrbium mœnia exercere, donec aliter à Rege decerneretur, seu vsque ad Concilij Tridẽtini definitionem. Hoc edictum Ianuariense postea dictum est.

Quidam Leodienses petentes confeßionẽ Augustanam intimidantur.

Neque deerant Leodij qui ad similem religionis libertatem aspirãtes, cum in publico Ciuitatis Concilio, tum in singulis opificum collegijs confessionem Augustanam ab Imperio (vt dicebant) probatam, sibi concedi postularent. Quibus inter alios in primario & frequentissimo Aurifabrorum collegio Gerardus Flerontinus Curiæ Episcopalis Leodiensis Aduocatus non incelebris, & Petrus Bex postea Ciuitatis Consul, fortiter sese opposuerunt, rogantes vt si qui essent quibus hæreses placerent, ipsi se subscriberẽt: Quibus auditis metus & huic & alijs ministeriorum collegijs iniectus fuit. B

Gratia cultoribus vinearũ facta.

Vltima Ianuarij cùm iam tribus ferè continuis annis vineæ adeò steriles fuissent, vt vix possent earum cultores suas Dominis pensiones præstare; Præsul habito cum Capitulo & Scabinis suis consilio, bonam pensionum partem gratiosè remittit, & vt iuxta gratiam & remissionem à se factam per Patriæ tribunalia iudicetur mandat. C

Sed & his diebus res memoratu digna ad D. Huberti Leodiensium tutelaris reliquias in Ardẽna accidit, quam Bartholomeus Honorius Leodius, illius temporis Poëta satis celebris, his versibus euulgauit.

Scis quid Caluinus Sanctorum fecerit osor.
A cane cum rabido filius ictus erat?
Tentauit medicis illum sanare venenis,
Quæ pedemontanus iussit Alexis emi.
Sed Deus hunc non est medicina passus abuti,
Ne quis ob hoc Diuos temneret Hæreticus. D
Namq; opus inualidum Caluini reddidit, vt se
Per Sanctos cuiuis ferre probaret opem.
Ille itaq; incassum sudans, est nocte coactus
Pignus in Ardennam mittere languidulum.
Immortalis vbi numen se pandit Huberti,
Talia qui Christi vulnera curat ope.
Venit eo proles scelerati manca parentis,
Et supplex aras procidit ante sacras.

Quodq;

A *Quodq; precabatur superos, erat, vt sibi vellent*
E membris morbum pellere tabificum.
Neue sibi obÿcerent male sani dogmata patris,
Quæ modo per mundi climata nota forent.
Nam se cum solido non consentire parente,
Velle sed in veteri relligione mori.
Hæc vbi fatus erat, sacra cum veste sacerdos
Prodÿt, illius vulnera dira fouens.
Nec multos mansisse dies narratur ibidem
B *Quin fuerit dono sanus Huberte tuo.*
Sparserat interea Caluinus in Vrbe Geneua
Saxonicas natum nuper adisse plagas.
Ille quidem dignus non qui luat à cane tali
Vindictam, sed quem Cerberus ipse voret.

Libelli sparguntur & euulgantur contra nouos Episcopatus: Robertus Præsul à vento læditur: Comes Maiganus Austriaci Præsulis hæres, cum Patria transigit.

C

CAPVT V.

HIs temporibus multa scripta aduersus erectionem nouorum Episcopatuum Leodij diuulgata, quibus etiam Episcopi Leodienses, & Capitulum, quod ferè tunc Canonicis Brabantis & extraneis constabat, non parum percellebantur.

Sed neq; omnibus Brabãtis placebat hæc noua & properata erectio, plures siquidem præsertim nouis dogmatibus infecti, verebantur, D ne hoc velo Philippus Rex Hispanicam, vti appellabant, inquisitionem in Belgium inueheret. Aliqui etiam primorum nobilium, inter quos erat Comes de Horn Admiraldus tunc Belgij, Regi scribere ausi sunt; Status Brabantiæ nullo modo passuros, vt Abbatiæ eiusmodi Episcopatibus vniantur: alij ipsum Regem adierunt querentes, ac dicentes præstita ab eo in inauguratione iuramenta per huiusmodi incorporationes violari; sed surdo oẽs cecinerunt. Vnde suspiciones murmurationesque passim augebantur, & mira de nouis Episcopis vulgus cõminiscebatur. Verum cum hæc non solũ à laicis proceribus dicerentur, verũ etiã à nõnullis viris Ecclesiasticis, etiam Religiosis & Prælatis, ijs potissimũ, quorũ Abbatiæ erãt incorporatæ,

Multi nouis Episcopatibus frustra se opponunt.

Fuit

fuit tota hæc difficultas ad Theologos & Iurisperitos Vniuersitatis Louaniensis delata, qui, omnibus perpensis & examinatis, vnanimiter resoluerunt prætactas incorporationes & vniones cum Episcopatibus, nec iuri, nec iuramento in inauguratione per Regem præstito, repugnare, quinimo eas, vt & erectiones Episcopatuũ, grauibus allatis rationibus, probandas & defendendas esse. A

Sed & qui de religione suspecti erant non desistebãt querimonias apud Serenissimam Gubernatricem deponere, eamque vehementèr vrgere, vti pro eis intercedere dignaretur, ne tam seuera edicta contra hæreticos executioni demandarentur; tantumque effecerunt, vt Rex patris sui edicta paululum mitigaret, sperarentque paulatim se impetraturos eam religionis & conscientiarũ libertatem, quã Galli in regno Franciæ hoc eodem anno obtinuerãt; sed contrà, Catholicæ fidei cultores Granuellanum rogabãt, vt ad Regem proficisceretur, illi pericula eminentia exponeret, edictorum seueritatem, atque inquisitorum hæreticæ prauitatis officium restitueret, simulque negotium nouorum Episcopatuum promoueret. B

Erardus Markanus, vti prædiximus forum pecuarium certis libertatibus & priuilegijs ad portam amari cordis instituerat; Robertus Præsul Octobris vigesima quinta, pro maiori Ciuium suorum commoditate, illud in Ciuitatem ad gurgitem Mosæ, (ripa isthic muro marmoreo recens ornata) ijsdem priuilegijs quibus ante concessis transtulit.

Anno insequente, 5. Ianuarij, Præsul paci & tranquillitati Ciuitatis & Patriæ consulens, plurima à prædecessoribus suis salubritèr constituta renouat, & vt per Officiales suos executioni per omnes Patriæ regiones mandentur, præcipit. C

Robertus Præsul à noxio vento læditur.

Postmodum, profectus in Hostratz, vt infantem de sacro fonte susciperet, exorta de repente tempestate, Februarij decima quinta à vento noxio læditur, ac tum quidem extemplo labefacta memoria nec postea restituta.

Edictum cõtra Hæreticos.

Protestatio Ciuium.

Conceperat paulo ante infirmitatem edictum contra Hæreticos à Capitulo & Scabinis Leodiensibus probatum, quòd sexta Martij Leodij publicatum fuit, in quo sigillatim omnia contra Hæreticos pro tuitione fidei & religionis Catholicæ, per prædecessores suos Erardum à Marka, Cornelium à Bergis, & Georgium Austriacum ante edita, comprehendebantur; idque 6. Martij publicatum est; sed quia sub solo Principis, Capituli, & Scabinorum nomine; Consules & Iurati, cum Concilio Ciuitatis, auditis 32. ministeriorum ea de re sententijs, Martij 9. protestati sunt de nullitate edicti, quodque in eo cõtenta nullum deberent suis priuilegijs, Francisijs, libertatibus, pacibus & statutis adferre præiudicium. Eademque hora solemnem Ciuium lustrationem, à Markano Translationis profesto institutam, ac ex causis intermissam, resumendam edicunt. D

Sub hyemem, cùm granorum precium excresceret, vetuissentque

que vicini efferri, vetitum & hoc iuxta veteres vsus, adiecta decem
A aureorum mulcta pro prima vice, pro secunda viginti, pro tertia quinquaginta.

Annus 1563. Gallis fuit luctuosus, Caluinianis apud eos sursum deorsum omnia mouentibus. Sæuitum ibi passim plusquam barbaricè in res & personas Deo sacratas, in Templa & Monasteria, calices, vasa sacra, Sacramenta, Sacrosanctam imprimis Eucharistiam, sacras Sanctorum reliquias, nominatim SS. Martini, Hilarij, Irinei, & alias. 1563.

Ineunte anno, Comes Maiganus, asserẽs se Præsulis Austriaci bon. mem. hæredem, magnam pecuniarum summam à Patria exigit: Re
B vtrimque discussa, cùm ea amicabilitèr transigi non posset, negotium Iurisperitis Vniuersitatum Louaniensis & Coloniensis submissum est. Verum is, non expectata eorum sententiâ, Ciues Leodienses ad se idcirco missos captiuos retinet. Tandem res hoc pacto sedata est: Patria illi 50. millia florenorum numerat, ille vicissim spondet chartas & documenta Ciuitatem & Patriam concernentia, quæ iam pridem in manibus bon. mem. Præsulis Austriaci fuerant, restituere.

Per hos dies, Granuellanus apud Margaretam Gubernatricem acriter negotium religionis defendebat, sed eum non ferentes Princeps Auriacus, Egmundanus & Hornensis Comites, vndecima Martij scribunt Regi Catholico Belgium ruinam minari, nisi Granuellanum (cui vel soli administratio Belgij incumberet) auocet; illum
C iam populo diu inuisum, nec per eum quicquam deinceps boni, mali vero plurimum, etiamsi personæ duntaxat odio, præstari posse. Hactenus se diu id dissimulasse, at nunc Regiam Maiestatem, ratione officij, celare amplius non posse. Rogare itaque, bonam in partem monitionem hanc accipiat.

Robertus à Bergis petit à Capitulo Successorem Gerardum Groesbekanum: annuente Capitulo Episcopatui renuntiat.

D

CAPVT VI. ET VLT.

Vltima Martij Robertus Præsul, cum minus conualesceret, & res propter secretas multorum machinationes Leodij in peius ruerent, consilio Marchionis Bergensis fratris sui, certis præreqnisitis & præfinitis, Episcopatum ad manus Capituli reponere constituit, inter quæ vnum fuit, vt Gerardum Groesbekanum, quem maximè idoneum ad hanc Patriam Ecclesiamque regendam iudicabat, successorem eligerent; quod post aliquot dierum deliberationem Capitulo placuit, & mox ad vrbem de more pro cõfirmatione à summo Pontifice impetranda scriptum fuit. *Groesbek fit Coadiutor & Successor Præsulis à Bergis.*

Initio

Initio mensis Martij, publicatur Leodij edictum Ferdinandi Romanorum Imperatoris, quo sua Maiestas iuxta plures recessus Imperij, vnum anni 1555. Augustæ, alterum anni 1557. Arnspurgi, tertiũ anni 1559. mandat, ne quis militem in terris Imperij colligat sine suo suique Principis scitu & consensu; ne quis in Imperio arma sumat, vt inimicis Cæsaris seruiat: ne quis in terris Imperij cuiquam damnum inferat. Cumque plures Germanicæ nationis Gallo in Francia militarent, verendumque esset, ne redeuntes terras & subditos Imperij depopularentur, mandat vlterius, vt vbi primum limites Imperij attigerint, arma ponant, turmatim non incedant, & sine cuiusdam damno domum quantocius repetant; alioquin Principes in eos arma sumant, veluti hostes profligent & internecioni tradant. A B

Iunij quinta Rex Hispaniarum Principi Auriaco & Comitibus rescribit, se non satis capere, cur Granuellanũ loco mouere debeat, ministros sine causa dimittere non consueuisse, Belgium breui cogitare, remediaque apparare, nihilominus posse aliquem ex ijs ad se venire, à quo melius informari indeque quid statuere valeat.

Hoc tempore lis erat Domino de Emal aduersus Canonicos ad diui Martini Leodiensis, & iam secundo coram Iudicibus sæcularibus causam vicerat: vt executionem vrget, illi per inhibitiones cùm Officialis Leodiensis, tùm Romanæ Curiæ obsistunt: re ad Concilium Ciuitatis delatâ, Iunij 15. edictum ad cancellos domus Ciuicæ promulgatur; ne quis cuiquam Canonicorum esculenta vel poculenta diuendat, aquàm, ignem, aut rem aliam quamcumque humano vsui necessariam, quacumq; ratione subministret, breuiter aqua & igni interdicunt; penâ comminatâ prima vice 50. florenorũ, secunda 100. tertia proscriptionis & perpetui exilij. Ad hæc Præsul Groesbekanus nuper electus, veritus ne res ad seditionem & tumultum tenderet, sua qua pollebat cùm auctoritate tum facundia & dicẽdi gratia, persuasit Canonicis, vt factis secretò protestationibus, mandatis inhibitorijs tam Curiæ Romanæ, quam Officialis renuntiarent, quo post quartũ diem præstito, tempestas omnis concidit. C

Groesbeek electus Præsul seditionem sedat.

Iulij 29. Princeps Auriacus & Comites Regi respondent, res Belgicas propter vicinorum non minus subtiles quam periculosas machinationes, eo in statu iam versari, vt in Hispaniã illis proficisci non liceat: rogare igitur Regem, vt suis præcedentibus literis fidem adhibeat. D

Augusto mense, cum Præsul magnorum bellorum semina spargi, Ciuitatem vero ob murorum ruinas diuersis in locis patentes, fossasque ruderibus alijsque impedimentis repletas, hostium periculis expositam animaduerteret; illius restaurationi animum adijcit. Itaque communicatione cum Canonicis confratribus & Concilio Ciuitatis habita, ciues suburbiorumque incolas, aliosque omnes antiquitus instaurandæ Ciuitati operam nauare solitos, publico edicto monet, vt ad certam diem quæuis familia vnum ad operas mittat, aut 50. asses

leues

leues in singulos dies pendat, pœna in refractarios vnius floreni au-
A rei indicta. Cumque plures ædiculæ ad muros tam intra quam extra Ciuitatem extructæ essent, quæ eius muniminі & defensioni obstare possent, mandat possessoribus, vt adhibito peritorum arbitrio, eas æquo precio dimittant, vtque omnia quantocius absoluantur, nominari iubet ex singulis Ciuitatis Regionibus, decē honoratos ciues qui operarijs præsint.

Huius anni initio tandem finis imponitur Concilio Tridentino. *Imponitur finis Cōcilio Tridentino.*

Igitur anno 1564. mense Februario, Pius 4. Pōtifex maximus mittit Bergio Præsuli & Capitulo exemplar Concilij Tridentini iam à se cōfirmati & propria manu subsignati: Vtque illud per Diœcesim & Pa- 1564.
B triam Leodiensem publicari & recipi curet, præcipit: Verum multis ex Clero priuilegia sua per id abrogari & antiquari querētibus, res in aliud tempus reiecta est.

Rex Philippus eodem tempore, accepto à S. Sanctitate Concilio Tridentino, Gubernatrici Belgij mandat illius per suas Prouincias promulgationem, Carolinarū in hæreticos cōstitutionum renouationem: Itemque officij inquisitionis restitutionem, ac nouorū Episcopatuum promotionem.

Quo inaudito non modicum attoniti triumuiri illi Gubernatricem demulcent: Mittitur in Hispanias Comes Egmundanus exorator. Mandatur Gubernatrici quatenus salua religione media pacis &
C tranquillitatis publicæ ineat. Illa igitur vocatis in aulam Episcopis totidemque Theologis ac Iurisperitis mitiorem contra hæreticos procedendi rationem conscribi iubet: Sed quæ nec ad pacem nec ad Belgiæ quietem quicquam contulit.

Robertus Præsul ingrauescente quotidie morbo, volens vni Deo vacare, & curis molestijsque publicis eximi, Aprilis 11. recepto per Capitulum diplomate Apostolico, quo resignatio Episcopatus Groesbekano facta confirmabatur, Ecclesiæ Leodiensis administratione se submouit, & Bergam se recepit, vbi paulo post vitam cum morte commutauit.

D

DE GERARDO GROESBEKANO A
88. EPISCOPO LEODIENSI.

Gerardus Groesbekanus succedit Roberto in Episcopatu: sedat tumultum; ac cum Clero Secundario concordiam init.

CAPVT I.

Oberto à Bergis ad hunc modum Episcopatu functo succedit Gerardus ex Illustri Baronum Groesbekanorum familia progenitus, ineunte anno Domini 1564. Is B
1564. toto administrationis suæ tempore, experimẽto didicit Christianũ Præsulem non solum multa præclarè agendo, sed & maximè fortitèr patiendo, inclarescere: in tot siquidem tantisque tumultibus & certaminibus, quæ causa fidei & religionis per Belgium ipsius tempore euenêre, & multa heroicè gessit, & longè plura, mira animi fortitudine, domi forisque passus fuit, quæ proposita nobis de more breuitate attingemus verius, quam perscribemus.

Cardinalis Granuellanus reuocatur in Hispanias.

Igitur instantibus Belgij Principibus Auriaco, Egmundano, Hornano, & pluribus alijs, Philippus Rex, sicut paulo ante Hispanos Belgio excedere iusserat, ita & hoc mense Aprili, nihil mali subueritus, Granuellanum acerrimum fidei & religionis defensorem in Hispanias reuocat, mandans vt Principes illius loco Margaretæ Gubernatrici sint à consilijs, & ante omnia sartam tectam religionem Catholicam seruari curẽt; cui non segnitèr initio paruerunt; verum non multo post, contra expressa Regis mandata, neglecto & insuper habito Viglio Zuechemo priuati Concilij Præside, & Carolo Berlemontio ærarij Præfecto, Concilium ipsum & ærarij Cameram magna rerum perturbatione & confusione ad se tanquam ad Concilium Statuum attrahere conati. Vnde & inter Principes simultates, & in vulgo nouarum rerum auido dissentiones & tumultus excitati, plerisque omnibus interea clandestino ad conscientiæ libertatem Gallis nuperè concessam, aspirantibus. Nec deerant Leodij eiusdem libertatis sectatores, omnem tumultuandi occasionem quærentes. C D

Belgium ad conscientiæ libertatem aspirat.

Emanarat vigesima quarta Iunij auctoritate Præsulis Groesbekani, de Capituli & Consulum assensu, edictum apud Scabinos in legis custodiam relatum, de modo circa piscationes venationesque seruãdo, & abusionibus tollendis; quod quia veteri ciuium libertati derogare videbatur, libertini & refractarij miros variosque in Principem & Scabinos sermones calumniosè sparsêre; abijssetque res in seditionem

nem, ipso sancti Iacobi, quo Magistratus Leodij renouatur, ni Antistes
A ipse ad domum ciuicam accedens, edictum magna qua pollebat eloquentia benignè interpretatus fuisset, & omnem venandi, piscandive libertatem spopondisset: nec sic quidem quiescentibus, etiam edicti reuocationem promisisset. Quare altera sancti Iacobi ad cancellos domus ciuicæ, populo tuba de more euocato, edictum eadem auctoritate mutatum est. *Qualiter Præsul tumultum sedat.*

Serpebat vicinis in oppidis Epidimiæ seu pestilentiæ tabes, quare Præsulis & Consulum prouidentia, edicta tempore pestis hactenus emanata, repetita & renouata fuêre.

Inualescente iam per ipsam Ciuitatem pestilentia, præter alia ha-
B ctenus statuta, hoc speciatim actum; designati viri probi & mulieres non paucæ, quæ cum vitæ etiam periculo peste iam infectis inseruiebant, & pro ijs eleemozinas colligebant. Actum quoque vt per singulas parochias diebus Dominicis, mamburni & gubernatores Ecclesiarum collectas facerent, per inseruientes & ministrantes distribuendas ac erogandas.

Ferdinandus Imperator leui febre initio, mox vehementiore per semestre tentatus, accedente aqua intercute, quæ massa sanguinis corrupta, iam se per tumorem insolitum prodebat: cum summum diem instare præsagiret, non tamen se ante diem diuo Iacobo votiuum & sacrum excessurum è vita affirmauit; vt quemadmodum dicebat, is peregrinus apud nos, ita ego Hispaniarum infans extra solum natale
C cum ipso peregriner, placide in Deo obdormiuit ipso die festo diui Iacobi, sicuti prædixerat, cùm sexaginta annos, quatuor menses vixisset, & Imperium solus annos septem administrasset, Princeps prudentia, Iustitia, liberalitate, mansuetudine, assiduitate, vigilantia nulli secundus: sed supra eas omnes virtutes pietatis in illo & pacis in domo Dei cõstituendæ præcipuum studium fuit. Succedit ei, patris vestigia insecutus, Maximilianus secundus. *Successio Imperatorum.*

Decimo tertio Kalen. Iunij. Ioannes Caluinus Nouioduni in Veremanduis natus, cùm septennium integrũ varijs morbis & cruciatibus quassatus & afflictus esset, tandem ex respirationis difficultate Geneuæ, in qua viginti tres annos hæresiarcha docuerat, obijt, miser
D nec miserabilis, cùm pene quinquagesimum sextum vitæ annum expleuisset, nouem morbis afflictum Theodorus Beza inter ipsius discipulos classicus scribit, cholica, calculo, articulari morbo, hæmorrhoidibus, febri pthisica, asmate, hemicranio, catharro continuo, & vomitu sanguinis (horrendum auditu.) *Mors Caluini misera nec miserabilis.*

At longe fœlicius obijt Engolstadij tertio nonas Martij Fredericus Staphylus annos quinquaginta & vnum natus. Hic decem annis Luthero adhæserat, postea ad Ecclesiam Catholicam reuersus, & Ferdinando Cæsari factus à Consilijs, aduersus Lutherum scribere exorsus est vehementèr, & ad Catholicam fidem se redijsse profitetur, cùm alijs de causis, tum quia se præsente Lutherus anno

ferme ante obitum dæmonem non modo non potuisset ab energumena vllis exorcismis eijcere, sed & in eum exsilijsset dæmon, A
obserataque ianua, egregie excepisset, donec per fenestram (neque enim ianua reuelli poterat) qua socij effugerant, pene exanimis eriperetur.

Mense Septembri morbus contagiosus rursus vires resumēs, mille fere homines in vico S. Margaretæ suburbio absumpsit. Huius occasione Septembris duodecima, plurimi exteri validi & vagabundi mēdicantes (qui plerumque huiusmodi morborum causa esse solent, & pauperum ciuium eleemosinas sua petacitate & importunitate à diuitibus extorquent) Ciuitatem & suburbia intra dies tres egredi iussi, sub pœnâ flagellationis per publicum forum, aut alia pro merito cōtumacibus & inobedientibus infligenda. B

Comes Maiganus Octobri mense, vti promiserat per manus Proconsulis Ægidij Stierij multa documenta ac auctoritatis literas Principem & Ciuitatis priuilegia libertatesque concernentia, Præsuli & Magistris ciuium repræstitit.

Fuit hoc anno hyems supra modum prodigiosa, ita vt à decima quarta Nouembris vsque ad 18. Februarij supra Mosam & Scaldim curribus & equis liber esset transitus; præsagium carissimæ annonæ insequutæ.

1565. *Mors Roberti à Bergis.* Robertus à Bergis quondam Præsul, anno 1565. alijs Ianuario, alijs Februario, alijs Martio mense vita fungitur & Christianâ nobili ac decorâ pompâ in sepulchris maiorum reconditur. C

Præsul emit Castellaniã Couiniensem. Februarij vigesima Præsul Groesbekanus reditu trium millium flor. Brabantiæ vigesimo denario redimibiliū, magno mēsæ suæ Episcopalis bono atque commodo, Castellaniam quam vocant Couiniēsem, pagos insuper vicinos de Nysmes, Fraisnes, Dailly, Aubloy; Ius quoque & Iurisdictionem omnem quam Claudius Dominus de Rinsbrouck habebat in syluas Couinienses, omnes quoque reditus & prouentus & quæcumque alia emolumenta quæ Domini de Rinsbrouck habuerant in terris & Dominijs & his pagis emit & comparat.

Tertio Martij, quidam Lodouicus nomine, natione Hannonius, D
Cubicularius Domini Nicolai Bilstain Lymburgij, Abbatis Monasterij Bellireditus, ordinis Præmonstratensis, execrandum facinus & nefarium scelus patrat, imo vero parricidium facit; hic bona gratia famulatu dimissus, & cui ad suam petitionem dies octo quærendi alium herum præstituti fuerant, herum paulo lætiorem, ex repotijs domi suæ in affinis sui gratiam, quibus intererat Proconsul Albertus de Saulcy pagi de Oupey Dominus, celebratis, in lecto decumbentem & obdormientem multis vulneribus nocte intempesta sauciat & iugulat, argentea mobilia, & peculium collectum surripit; sub mane sumit Ientaculum, interim equorum & stabuli curatorem

curatorem monet, vt meliorem ex equis apparet, se enim per herum amandari, negotiorum grauiorum domus ergo, equum ephippiatum conscendit, portam egressurus, domesticam Ianitricem vocat, eique renuntiat Dominum mandare, ne, ex largiore potu per repotia lassum & dormiturientem somno excitent, quod ipsum famulis & domesticis significat, vt autem dies prandij adproperabat, nec herus ex cubiculo descenderet, quidam ad cubiculum missi, sæpius pulsarunt ostium, & ob non responsum, per fenestram vitream cubiculum ingrediuntur, inuenerunt herum in lecto iacentem, iugulatum, sanguinolentum, multisque vulneribus confossum, reus patrati parricidij sollicitius acquisitus, nullibi repertus est, ferebatur tamen in Angliam refugisse, ita mansit hoc nefandum scelus & parricidium impunitum, sed Deus vltor scelerum vindicabit.

Martij trigesima, cùm essent Episcopis Leodiensibus plures cum Clero controuersiæ, cùm ratione Iurisdictionis & Superioritatis, tùm subsidiorum Imperio & Patriæ debitorum; post multos ijs de rebus tractatus habitos, Præsul paci tranquillitatique Patriæ consulens, certas concordiæ leges cum Clero paciscitur, quibus quæcumque subsidia hactenus indicta & petita, necnon lites, cōtentiones & actiones causa subsidiorum, atque rescripta & mandata quæcumque à sacra Sede Apostolica & sacra Cæsarea Maiestate ea ratione, necnon Superioritatis & Iurisdictionis, hinc inde obtenta; ideoque tam in collegia quam in singulares personas agitata circumducuntur & pro non actis haberi declarantur.

Controuersia inter Episcopū & Clerum sopiuntur.

Egmondanus ex Hispanijs in Belgium Aprili mense reuersus, de exequendis Caroli edictis, inquisitioneque seruanda, & alijs ad Cleri reformationem iuxta Concilij Tridentini decreta stabiliendis, seriam Regis renunciat voluntatem. Quia vero religionis negotium absque Prælatis & Theologis commodè tractari non posse videbatur; conuocat Gubernatrix vnà cum Concilij proceribus Martinum Rithouium Episcopum Iprensem (quem peculiari nomine Rex expresserat) Anthonium d'Hunet Episcopum Atrebatensem, Iudocum de Tileto Præpositum in Walcourt, Wilmarum Bernardi primum Louanij in iure Canonico Professorem aliosque Flandriæ Vltraiectique Consiliarios & Prouinciales, qui super instructione ac voluntate Regia per Egmundanum relata consulerent. Ibi de omnibus actum & conclusum, nihil in hæreticorum coërtione remittendum, attamen Auriacus, Egmundanus, & Hornensis sese opposuere, & contra nisi sunt.

A

Consecratur Episcopus: Iucundum in Ciuitatem & Patriæ Oppida ingressum celebrat: mox Comitia Ordinum Patriæ habet, & tumultuum occasiones prudenter auertit. Controuersia inter Marchionem Berganum Præsulis defuncti fratrem & Ciuitatem exorta, sopitur.

CAPVT II.

B

GRoesbekanus, assistentibus tribus Episcopis, magna solemnitate, vigesima Maij in celebri Monasterio de Herckenroede sacratur Episcopus, & tertia Iunij, magno Nobilium comitatu Ciuitatem ingressus, summa ordinum gratulatione excipitur: quod idem non multos post dies fit à reliquis Patriæ Oppidis, vbique pro more splendidis muneribus & donis honoratus.

Inauguratio Groesbekani. Die insequente indicta comitia celebrata, actum de fide & religione Catholica, reiectis omnibus sectis, retinenda: de æqualitate in contributionibus & vectigalibus seruanda: de damnis Patriæ illatis per nouorum Episcopatuum Oppidorumque Mariæburgi, Carolomonti, & Philippivillæ erectiones, de octo millibus & septingentis florenis, quæ bon. mem. Robertus à Bergis nomine Ordinum depēderat, Marchioni fratri & hæredi restituendis: Consultatione habita, conclusum consensu vnanimi, retinendam veterem & Catholicam religionem, despectis nouationibus quibuscumque, diligentemque in hæreticos inquisitionem & animaduersionem, saluis tamen ciuicis priuilegijs faciendam; deputandos ex singulis Statibus qui de rationibus despiciant reperiendæ & conseruandæ æqualitatis: alios quoque nominandos qui Margaretæ Belgij Gubernatrici queratur de damnis per nouas hasce electiones Patriæ irrogatis: Simulque Cæsareæ Maiestati (ad quam Iurisdictionis Imperialis defensio ac protectio pertinet) scribendum, vt pro reparatione & satisfactione sæpius repromissa Philippum Regem pro auctoritate sua moneat, æquū quoque videri, vt siquidem constet Robertum Antistitem nomine ordinum summam illam pecuniæ dependisse, ea fratri hæredi restituatur. C D

Tandem Ordines Groesbekano summam 18. milliū florenorum in signum beneuolentiæ obseruantiæque, in suo iucundo fœlicique ad Episcopatum aduentu & ingressu, prisco more offerunt.

Sexta Iunij Prælati ac Theologi mandante Ducissa conclusionem nuperè captam subsignant Regi mittendam; Auriaco, Egmundano, & Hornensi contra nihil se posse resoluere contestantibus. Vrget interim Ducissa apud Episcopos & Prouinciarum proceres vrbiumque

que curatores Concilij Tridentini promulgationem; paret inter cæ-
A teros Archiepiscopus Cameracensis, cæteri fere omnes tergiuersantur & refragantur.

Mense Iulio per inferiorem Germaniã & Regnum Galliæ magna granorum penuria laboratum, ac corruptis nimio gelu seminibus rarissima messis collecta est. Quare Præsul cum Magistris Ciuium veriti ne hac occasione libertini & ad tumultus nati nouos motus excitarent; conflatã triginta millium florenorum summâ, missis in exteras regiones baiulis, grana aduehi iussère, quæ viliori multo quam empta fuerant precio, pistis panibus populo distribuebantur: cumque nec sic quiesceret turbæ motus, quod plurimis pecunia deesset, *Amouet tumultus occasionem.*
B qua vel vnum panem in victum sibi comparare possent, eorum operæ in vijs restaurandis mercede panis in singulos dies conductæ, qui dietim singulis operarijs sub vesperum pendebatur. Qua ratione famelicum vulgus vtcumque quieuit.

Interea renouata edicta in annonæ caritate promulgari solita.

Iulij 21. Controuersia super possessione Commendatoriæ de Villario templi in Condrusio inter F. Nicolaum de Seure & F. Iacobum de Roussy ordinis S. Ioannis in Hierusalem equites nuper exorta. Præsul rem hanc etiam ad curam suam spectare iudicans (auditis in suo Concilio priuato partibus) cum necdum caussa sufficienter instructa, iusque partium valde incertum dubiumque esset, ad Iudicem
C competentem partes remisit, & ne Commendatoriæ bona interea detrimentum aliquod paterentur, aliaque incommoda, vti in similibus fieri adsolet, orirentur; Dominum Ottonem de Briamont Condrosij sui Balliuum sequestrum, bonorumq; Commendatoriæ administratorem constituit, donec re per Iudicem propius cognita, de legitimo possessore amplius constaret.

Interea tumultus Augusti die tertia concitatus; vicini Traiectenses exigunt abs Leodiensibus per Mosam merces suas aduehentibus vectigal, quod hactenus incognitum nec solutum. Hinc magni in *Et aliam sedat.* Ciuitatis Concilio clamores, qui ad 32. etiam opificum Collegia delati; Præsul (hoc audito) Ciues placat, scriptis ad Gubernatri-
D cem in eam rem literis; tãdem bonorum virorum arbitrio decisum, quod nec Leodienses Traiectensibus nec Traiectenses Leodiensibus vllum vectigal soluerent, præterquam carbonum, (quos hullas vocamus) quod ab immemoriali tempore Traiectenses soluere consueuerant.

Marchio Berganus Roberti Præsulis frater & hæres, petebat à Cõsulibus summam fratri suo Roberto Præsuli debitam & nuperis Comitijs sibi addictam. Respondit Ciuitas, re minus comperta & cognita sex millia addicta esse, cùm tria tantũ deberentur, falsitate Nicolai de la Tour Ciuitatis Graffarij detecta, qui scripto suo summã triũ millium fraudulenter duplarat, eaque ratione per 32. ministeria & collegia officio motus, & Adrianus le Pollain procurator generalis
in

in eius locum suffectus esset: itaque nata inter Marchionem & Ciuitatem controuersia; cum ille literis summam petitam sæpius cōsequi A nequiret, Augusti 19. ex Aquis Spadanis Consulibus & Concilio Ciuitatis minaciter scribit, querens domum Berganam meliora de Patria Leodiensi promeritam, vt qui pro ea se fortunasque suas & amicorum iam sæpius impenderit, curaturum se, vt tantilla pecuniæ summa iure debita minimè fraudetur. Re mature per Consules & Ciuitatis Concilium perpensâ (ne ex parua scintilla magnum, vt assolet, nasceretur incendium) Septembris sexta, tria millia Marchioni soluta, quæstione aliorum millium in aliud tempus dilatâ.

Eadem die conclusum vrgendos Ciuitatis debitores ad solutionē, quo subsidijs Imperialibus, præsertim nouissimis Comitijs Arnsburgi concessis, fiat satis. B

Crescebat indies vbique granorum caritas: augebant illam quod S. Maiestas Catholica mercatoribus grana mari aduehentibus transitum negaret: Et Hoyenses grana Leodium nauigio portantibus sub ponte suo, nescio quo quæsito prætextu, transitum remorarentur: Præsul vim iniuriamque Hoyensium compescere volens, in eos inquiri iubet. Deinde contra auehentes grana seu flumine seu continenti edicta repetit; pœnâ publicationis in refractarios constitutâ, non tantum granorum, sed & curruum, equorum, & nauium, quibus illa euehi contigerit.

Pontifex indulget Præsuli colla ionem in vtroque mense.

Septembris 13. Pius 4. Pontifex Max. meritis Præsulis inductus & prouocatus, gratiose indulget, vt quæcumque beneficia Ecclesiastica C Diœcesis Leodiensis ad suam collationem ordinariam pertinentia, vacantia in mensibus S. Sanctitati reseruatis, personis idoneis sibi gratis, sub certis modo & forma in indulto expressis, conferre & de ijsdem prouidere possit. Quale deinceps Indultum & Ernestus, Ferdinandusque Præsules, propter sua in Ecclesiam bene merita obtinuerunt.

Perdurante granorum caritate, Octobris sexta, nouo edicto patribus familias mandatur, vt singuli pro modo facultatum sibi de granis in tres menses prouideant, adiecta in negligentes trium florenorum aureorum pœna.

Genus quoddā tripudiorum sopitur.

Cum primum Leodij certum genus tripudiorum induci cœpisset, D quibus filiabus quas Dn̄as ludorum seu tripudiorum vocabant, cingulum, chirothecæ rubræ vel speculum dabatur & pleraque inde præter conuiuia & sumptus quibus illa redimi solebant malorum incitamenta prouenirent, conquerentibus ea de re filiarum honestarum parentibus; pius Præsul sollicitus, eiusdem mensis die 13. huiusmodi ludos & tripudia publico edicto sub pœna sex florenorum aureorum inhibuit.

Præsul tumultus occasionem amolitur.

Crescente in dies granorum precio, Præsul tumultum pauperum subueritus, diuitum tam Ecclesiasticorum quam laicorum granaria deputatis in eam rem viris probis, per Ciuitatem & suburbia lustrari iussit,

iuſſit, pœna decem florenorum aureorum & publicationis granorũ ijs comminata, qui vel granaria aperire nollent, vel grana abſconderent, vel illa (reſeruata quæ illis per deputatos præſcripta erat mẽſura) diuendere recuſarent.

Romæ Idibus Decembris, Pius quartus è vita migrauit; poſt nouendiale ſacrum, Cardinales in conclaue incluſi ſunt, vt nouum Pontificem eligerent, erant inter eos factiones tres, & potior ſuffragijs fuit Michael Guiſlenius Cardinalis Alexandrinus, qui frequenti Cardinalium concurſu, ſeptimo Idus Ianuarias, duabus ante noctem horis in Pontificem electus eſt, & renunciatus, is ex conſilio Cardinalis Columnæ Pius quintus appellari voluit, vir ſanè doctrina, ſanctitateque conſpicuus, natus ad magnum Reipublicæ Chriſtianæ bonum & incrementum, ſi Deus longiorem vitam dediſſet. *Succeſſio Pontificum.*

Anno vno priuſquam fungeretur vita Pius quartus, Romæ detecta eſt coniuratio à fanaticis quibuſdam, contra eum ſtructa, cuius dux erat Benedictus Accoltus, habebat complices Petrum Accoltium gẽtilem ſuum, Anthonium Canoſſeum Comitem, Pellitionem equitem, Proſperum Hectorem, & Thaddeum Manfredum, ære oppreſſos alieno, nec ſatis ſanæ mentis, ille ſpe prædæ, aut emendationis Eccleſiæ prætextu, tantum facinus patrandum illis perſuadebat, aiebat Pium non verum Pontificem eſſe, eo ſublato alterum ſuffectũ iri, qui Papa Angelicus diceretur, ſub quo Eccleſiæ concordia, caſtigatis erroribus & moribus, ſarciretur, & patrata cæde gaſam Pontificis & Cardinalis Borromei prædæ ceſſuram, is delatus cum ſocijs noctu cõprehenſus eſt, qui quæſtionibus ſubiecti, cùm rem confeſſi eſſent, temeritatis & inſaniæ pœnas capite luerunt.

Conuentum Ordinum Patriæ celebrat: Hortatur ad fidem Catholicam retinendam: Multa edicta promulgat: Coniuratio Nobilitatis Belgij contra Regem Catholicum: Conueniunt in Oppido Trudonenſi, poſt in Duffle vico.

CAPVT III.

Decima Ianuarij anno 1566. Comitia Patriæ habita, in quibus rurſus deliberatum de æqualitate in tributionibus ſeruanda, de conſuetudinibns Patriæ deſcribendis, & in ordinem redigendis, & ad reſecandas lites in lucem edendis: de damnis quoque per erectionem nouorũ Epiſcopatuũ & Oppidorũ perpeſſis, verũ exiguo vel nullo fructu orta dum deliberatur in tertio ſtatu ſuper prioribus 1566.

punctis quamuis maximè necessarijs, discordia: Postremo propter graues, vt aiebant, Gubernatricis occupationes, in aliud tempus re reiectâ, nihil effectum. Sed & ijsdem Comitijs cœptum agi per Nobiles, ne quis alibi quam coram Iustitia loci in prima instantia Iudicio pulsetur aut conueniatur, in quo ciues se acriter opposuêere, oblatis Antistiti precibus, quibus præiudicia Iurisdictionis, Curiæ Spiritalis, Capituli, Ciuitatis, adeoque totius Patriæ & Ecclesiæ latè enarrabantur. Actum postremo de Catholica & Romana fide religioneque retinenda, in quo emicuit Præsulis fides & eloquentia, plurimis in medium adductis rationibus, ad antiquam Catholicam & Romanam religionem his in locis ab Apostolorum discipulis plantatam & satam, ac per continuam Episcoporum successionem absque interruptione sartam tectam seruatam, illibatamque fortiter constanterque retinendam, errores vero ac hæreses animarum pestes reijciendas detestandasque; adeo fœliciter quidem, vt vno omnes ore in maiorum fide velle viuere & mori conclamarent profiterenturque. A B

Exhortatio Præsulis ad fidem Catholicā retinendam.

Minus placebat forte Comiti Hornano huiusmodi populi Leodiensis conclamatio: Quare eiusdem mensis vigesima quarta, ipse cum Domino de Montigny fratre vti hæredes Comitis quondā Frederici de Horn aui sui, missis literis, petijt à Ciuitate & oppidis Patriæ Leodiensis, viginti quatuor millia florenorum, quæ auo deberi contendebant. Respondet modestè Concilium Ciuitatis, Legatos Præsulis breui Bruxellas ob alia negotia profecturos, qui ea de re cum eis communicaturi sint, & quod rationis fuerit intellecturi & relaturi. C

Comes Hornanus Ciuitati offensus.

Februarij duodecima, cùm quererentur debitores censuum annuorum in modijs, vt vocant, constitutorum, non posse se eo anno propter granorum caritatem onera sustinere: Præsul habita cum suo Capitulo & Concilio Ciuitatis deliberatione, precium modiorum creditoribus Hypotecarijs ex æquo & bono soluendum præscripsit.

Præsul precia modiorum moderatur.

Sub id tempus Cæsar ab hæreditario Christianorū inimico Turca pressus, solutionem tributorum hactenus per Status Patriæ ab anno 1542. debitorum, missis ad Præsulem literis premit; bannum Imperij & ciuium per terras Suæ Maiestatis negotiantiū appræhensionem minatus. Itaque Præsul, etsi non ignoraret suorum subditorum indigentiam & paupertatem; attamen pro bono totius Christiani orbis agi aduertens, Cæsareæ Maiestati acquiescit, mandatumque euulgat, quo intra quatuordecim dies ab illius programmate, omnes creditores ad solutionem astringit, potestate Officiatis datâ moratorum bona publicandi, & quacunque alia expeditiori viâ solutionem procurandi. D

Martij 12. Præsul Prætorem oppidi Fossensis grauitèr increpat, quod insolentias & depopulationes, quas partim in oppido ipso, partim in vicinis locis mense Februario, & exinde 6. & 7. huius exercuerant præsidiarij Mariæburgenses, dissimularit: monetque serio, vt dein-

Offensus Prætori Fossensi & quare.

vt deinceps, signo campanæ dato, ciues vicinosque agricolas ad su-
A menda arma excitet; & subditos iuxta edicta militaria à prædonum iniurijs vindicet.

Aprilis 10. Edictum sub quondam bon. mem. Erardo à Marka anno 1538. Feb. 5. latum, quo abusus & excessus varij lanionum corriguntur, & è couerso multa salubria illis præscribuntur, renouat, edicitque nouitèr contra inuenta ab eis Monopolia, ne legem vllam macellariam siue secreto, siue publicè sibi præscribant, nisi prius à se vel Prætore suo Scabinisque Leodiensibus & Coss: suæ Ciuitatis examinata & approbata fuerit. Et quia in ipso Macello non contentiones tantum, sed & rixæ & cædes subinde committebantur, illud non
B secus priuilegiarium ac ipsas ciuium domos & pari cum ijs iure decreuit.

Macelli leges à quibus probanda.

Maij 17. D. Ruymendez Serenifs. Regis Portugaliæ legatus apud Præsulem queritur per monetarios Belgij in Regnū Portugaliæ sub specie clauorum monetam cupream & æream atque auream minus probatam inuehi. Quare Præsul edicto publico omnem huiusmodi monetam reprobam damnat, & si vspiam reperiatur, ad Prætorem deferri iubet, vt exscindatur, auctores vero si qui deprehendantur ad instar falsorum monetariorum puniantur.

Opponentibus se (vti prædiximus) Regiæ voluntati Auriaco, Egmundano, & Hornano, initio aprilis conuenerunt Bruxellis circiter trecenti, quos fere aut iuuenilis feruor & calor agitabat, aut æs alie-
C num contractum premebat, quibus Renatus Brederodius se antesignanum præbebat. Hi in domo Comitis Batemburgici diu consultantes, tandem certorum articulorum subscriptione facta, contra Catholicam Maiestatem coniurârunt: deinde exhibito Gubernatrici prolixo libello, protestati de sua erga Regem & Prouincias Belgicas fidelitate, dicentes se quandoquidem inquisitio & decretorū Concilij Trident. publicatio, non solum Belgicarum Prouinciarum libertati, sed & honori suæ Maiestatis aduersentur, cogi omnem dare operam ne publicentur, vel saltem rogare executionem vsque ad generalem Statuum conuentum sententiamque suspendi. Plausibilia erant ad libertatem aspirātibus, quinimo odio inquisitionis Hispanicæ (de qua
D tamen hic non agebatur, sed de alio Caroli edicto longè mitiore) multi viri etiam boni in eandem adducebantur sententiā. Quocirca Gubernatrix perplexa, promissis primum eos demulcet, ac tandem communi Catholicorum & suspectorum consensu iterata fit ad Regem legatio, Marchione Bergano, & Barone de Montigny deputatis, promissaque tantisper omnis executionis cessatio, donec Rex rescripsetit.

Coniuratio nobilium Belgij.

Cùm haberet Gubernatrix Nobilium conuenticula, nec iniuria suspecta, ideoque angeretur vehementer, fertur Comitem Carolum Berlemontium dixisse Geusios istos minus timere debere, futurum enim vt breui in ordinem redigerentur. Nomen autem hoc *Gueux*, dedu-

Vnde nomen Gueux deductum.

deductum & derinatum (quemadmodum Stephanus Paschasius libro septimo disquisitionum Franciæ cap. 40. annotauit) à latino verbo ganeone, & mendico, & ex latina in vulgarem linguam translatum, ex quo dicterio Berlemontij inualuit postea, vt qui *Hugonoti* apud Gallos, in Belgio *Geusij* appellarentur. Sed & hoc nomen *Gueux* tanquam egregium & in se apposite dictum vsurparunt, vtque se nominis appellationi moribus & vestitui *Geusiorum* conformarent, barbam ad cutem vsque radebant, eo excepto quod inter nares, supremumque labrum est, turcarum more; Leprosorum habitum, colore subcinericio assumebant, lances ligneas, argentea fimbria seu lamina, cui inscriptum, *Viue les gueux*, ornatas, ad latus vel ad pileum aut galerum cum caudis vulpinis gestabant & circumferebant. A

Postea conscriptus ex omnium consensu libellus supplex quem Gubernatrici stata condicta die, Belgij ordinum nomine essent oblaturi, erant autem conuentus Principes, Henricus Brederodius ex Hollandiæ Comitum gente & domo prognatus, Ludouicus Nassouius, Principis Auriaci frater, Florentius Pallas Culemburgi Comes, Item Comes Bergensis, & alij, qui cùm Bruxellis conuenissent, quadringinti amplius numero, à Gubernatrice admitti postulât, & Nonis Aprilis ex Culemburgi Comitis domo prodeuntes, quaterni, quiniq; suo ordine ad palatiũ tẽdunt, vestibus vt diximus subcinericij coloris fere induti, lances ligneas, pileis affixas, sed & nummum aureum de collo bullæ instar dependentem gerentes, in cuius antica parte, Regis effigies, in postica duæ manus firmiter in fidei signum iunctæ, per peræ subiectæ medium extensæ erant cum hac conscriptione, *Fidi Regi ad manticam vsq;*: vt admissi sunt verba fecit Brederodius, eoque se venisse dicit vt supplicem libellum, qua possint animi demissione, simul omnes coram porrigerent. Ad hæc queritur se sociosque seditionis, turbarum & perfidiæ falso insimulari, orare proinde vt delatores & accusatores nominentur, vt coram vtra pars culpæ obnoxia sit, causa cognita decernatur, Gubernatrix accepto libello, lecturam ac responsum reddituram respondit, & ita fœderatos dimittit. B C

Gubernatrix viso lectoque libello supplici, hacque nobilium perpensâ insolentiâ, quodque conuentus passim absque Regis suoue scitu & auctoritate cogere auderent, peiora in dies pertimescens, Ordines Belgicos conuocat: ac de eorum consilio & assensu edicta Regia, inquisitorumque instructio, nonnihil tamen moderata, præcipitur omnibus Præfectis ac Iudicibus absque dissimulatione executioni mandanda. D

Molimen hæreticorum.

Porro plebs delicijs tunc affluens, & libertatis auida, hac ordinum audita sententia, nouo nobilium Gallorumque, quibus se non inferiorem existimabat, exemplo, audentior facta, queritur solos Papistas ad Comitia vocatos fuisse, eaque præiudicia decreuisse, quorum seueritatem pati, nec posset nec vellet. Quocirca animare se inuicem omnes,

A omnes, magno numero conuenire, palam & publicè, in campis & extra vrbium portas, per Flādriam primum, deinde per Brabantiam, Hollandiam, Zelandiam, Geldriam, vicinaque loca, conciones de religione habere, quibus Gubernatricem terrerent, paremq;, quam nuper Franci à suo Rege, libertatem extorquerent. Itaq; statim ex Gallis, Germanis ac alijs prædicantibus innumeri rei nouitate exciti sine armis primum, mox armati pro necessaria sui (vt aiebant) cōtra Papistas defensione ad conciones conueniunt, inde in ipsas Ecclesias, Imagines, Altariaque inuolant, illa confringunt, euertunt, spoliant promiscuè, ac inter hæc quidem elatis passim hisce lætitiæ vocibus. *Viue les Gueux.*

Passim habentur conciones hæreticæ.

Franguntur templa, altaria imagines.

B Leodij est Collegium seu Ministerium, inter triginta duo Ministeria, pannariorum, quod in Dominum Ludouicum de Berlemont Dominum de Hautpen in æde diuo Lamberto sacra, existentem, cōcitatur, repetens Castellanum de Aigremont, Placētinum cognomine, in Collegium suum allectum, quem priuata vti querebantur auctoritate captiuum retinebat, ille indemnitati suæ consulens, ex consilio Domini Gabrielis de Burnel ad diui Lamberti Canonici, qui ei aderat se exhiber, ducitur tanquam captiuus ad Domum ciuicam, nocte insequente Castellanus armata manu, carcere solutus & liberatus est: Dum hæc aguntur aberat Præsul, qui eo die fœlicem ingressum in Oppido suo Huensi celebrabat.

C Coniurati, quibus de meminimus, numero vsque ad septingentos aucti, mense Iulio conueniunt in Oppido Trudonensi, ibi varias insolentias & nequitias dies noctesque, etiam in ipsa Abbatia committunt, sed & conuenticula quotidie in cripta Ecclesiæ Abbatialis celebrant, ostijs diligentissime occlusis, custodibusque adhibitis. Sed nec hic prudens Gubernatrix officio defuit, vt eos ab huiusmodi insolentijs reuocaret, missis ad eos Duce Arschottano & Comite Egmundano, sed frustra. Cùm autem omnes vnius essent opinionis & sententiæ, remissum in Duffle vico non longè ab Antuerpia dissitum eorum concilium: Interim porrectus est eis nomine Mercatorum & plebis libellus supplex, quo tanquam protectores tutelaresque Domini rogabantur, ne in libero religionis exercitio impedirentur, saltem donec aliud per Ordines legitimè congregatos esset constitutum. Ad quod fœderati respondent, non passuros se

Coniurati conueniunt in oppido Trudonēsi sed inter se dissident.

Coniuratis libellus supplex oblatus.

D ijs ob religionem vim fieri, donec aliud ab Ordinibus constituatur, dummodo sese intra modestiæ limites contineant; qua occasione Arschottano Egmundanoque renunciarunt, populum in officio permansurum, si vicissim ipsis Gubernatrix in proximum saltem generalem conuentum securitatem repromittat.

Augusti decima tertia, Comitijs nuper Augustæ Vindelicorum celebratis, vt Rex Portugaliæ, ita & Principes Germaniæ, queruntur Dominia sua repleri monetis reprobis. Quamobrem & Princeps Groesbekanus indemnitati suorum Leodiensium consulens,

varia numismata sub imagine Principum Bergensis, Batemburgici, Brederodani cusa, partim damnat, partim earum precium minuit, donec alitèr per circulum Westphalicum prouisum fuerit. A

Habentur conciones hæreticæ Antuerpiæ, Traiecti, Hasseleti, & Maseecka: Mox Hasselenses vt rebelles, & criminis læsæ Maiestatis rei, damnantur.

CAPVT IIII.

B

POstridie Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis habitæ sunt Antuerpiæ septem conciones, & à Caluinianis, & à Lutheranis, quarum fructus hic fuit. Die Martis insequente, cùm vespertinas in æde eiusdem Virginis preces persoluerent Canonici; Sartor quidam conscenso suggestu, productoque nouo testamento, Pastorem ad disputationem prouocauit. Hunc Nauta Catholicus è suggestu deturbauit. Mox quidam hæreticus Nautæ brachium sclopeto læsit, inde ortus tumultus, templum omne ipsamque Vrbem repleuit. Erat sanè ea Ecclesia lōgè pulcherrima, structuris & picturis eximijs multisque maximi precij rebus ornatissima. Hac ergo sceleratissimi quidam arrepta occasione, plusquam Turcicam cœpere iconomachiam, maxima vi, & incredibili furore, effractis & cōminutis aris, Imaginibus, ipsa quoque ædicula sacrosanctæ Eucharistiæ, cuius precium ferunt excessisse summam multorum millium aureorum. Inde ad Monasteria, Collegia aliaque templa progressi, eandem exercuerunt insaniam. C

Iconomachia.

Septembris decima, Præsul aduertens pericula quæ ab hæreticis Ministris & Prædicantibus Patriæ imminebant; Officiatis scribit, vt singuli per officiorum suorum districtus diligenter inspiciant, ac animaduertāt, num quis Pseudopropheta à se vel suo Vicario non missus vel probatus, publicè vel priuatim conuenticula foueat; an Sacram scripturam contra communem ab Ecclesia Apostolica Romana receptū sensum interpretetur, & si quem repererint in vincula conijciant, & in illum iuxta receptas Imperij constitutiones procedant ac animaduertant. D

Hoc perturbato rerum statu, Septembris 23. in Concilio Ciuitatis primum actum fuit & conclusum, portarum Ciuitatis claues (quæ alioquin antea apud Principem, & eo absente apud Ecclesiæ Cathedralis Decanum asseruari cōsueuerant) penes Consules remanere oportere, donec de iure suo quod ad eas prætendit Præsul docuisset: inde nata de clauium custodia cōtrouersia, quæ in hodiernum vsque diem durat.

Controuersia de clauibus Ciuitatis.

Octobris

Octobris 5. receptis Colonia varijs constitutionibus, nouissimis
A Comitijs circuli Westphalici aduersus hæreticos emanatis, illas sollicite per suos officiatos promulgari, & stricte obseruari mandat. Cui promulgationi cùm Consules & nonnulli de Concilio Ciuitatis reclamarent peterentq; rem suspendi, ne quid contra priuilegia, libertates, & Francisias Ciuitatis, vt vocant, admitteretur, Præsul pacificus & prudentissimus non intendere se contra quenquam agi nisi per legem & Francisiam, (quod vnum petebant) testatum fecit.

Vigesima quinta, cùm quidam in Blyet, & alijs in locis, monetam argenteam & cupream minus probatam cuderent, falso ementitis Præsulis nomine & insignibus, edicto publico cauit, ne quis in patriã
B huiusmodi monetam inferret, aut quoquo modo exponeret reciperetque, pœnâ publicationis ipsarum monetarum, & 10. florenorum aureorum constitutâ.

Per hos dies sæuitum in imagines Buscoducis, Gandaui, Mechliniæ, Valencenis, Tornaci, & alijs Belgij locis, admissis ferè passim concionibus hæreticis.

Sed nec patria Leodiensis, Præsule quamuis vigilantissimo, ab his insanijs immunis fuit; mense enim Decembri seditiosus quidam minister Doctor, Hermannus nomine, stercoreus cognomine, Hasselensibus auctor fuit, vt & conciones intra oppidum haberentur, & imagines confringerentur; Hic & Traiectenses ad eandem induxit insaniam, quos mox secuti sunt & Masekani. Porro Hasseleti vt plu-
C res alibi res memoratu digna & miraculi loco habita accidit: Occupati erant Iconoclastæ media nocte in deturbãda Crucifixi imagine, & ecce semel atque iterum nullo vento flante cærei & faces omnes extinguuntur, cumque rogum accendissent, vt sanctorum imagines exurerent, fuit ille subito haud aliter extinctus, quam si copiosissimo imbre fuisset perfusus. Aderat Hermannus bonus ille minister, & ne quis rem alijs indicaret, omnes adiurauit.

Hasseleti res memoratu digna accidit.

Hic cum in publico foro aliquoties, multis Ciuibus armatis & male feriatis, stipatus concionem habuisset, cresceretque in dies auditorum miserorum numerus, Præsul primum literis deinde successiue prudentibus viris eo missis, eos officij amicè paternèque, sed frustra
D admonuit. Quapropter veritus ne hæresis ibi altius radices ageret, Decemb. 17. iudicio coram Scabinis Leodiensibus eos pulsauit, & vt seditiosos & rebelles necnon criminis læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ reos condemnari petijt, & re cognitâ & compertâ, vt seditiosi & rebelles condemnati sunt.

Hasselenses vt seditiosi & criminis læsæ maiestatis rei dãnantur.

Hisce quoque diebus, cum Geusij passim vagarentur conuenticula celebrantes, Præsulis prouidentia & sollicitudine Leodij excubiæ & custodiæ nocturnæ diurnæque in portis murisque Ciuitatis actæ & constitutæ sunt, sed & exteri omnes Ciuitatem egredi iussi, sub pœna primæ vicis flagellationis, secundæ abscissionis auriculæ, tertiæ suspendij.

Mori-

Obitus celebris pictoris Leodiensis.

Moritur Leodij hoc tempore Lambertus Lombardus Leodius pictor percelebris, qui vltra artem pictoriam architectus quoque fuit præstantissimus, ac simul peritissimorum pictorum magister, & efformator, vti Francisci Floris & Huberti Gottzij Venloy. Abstulit ille inter primos rudem illam & stupidam pingendi rationem, longeque venustiorem ad antiquitatis præcepta restituit & incoluit. A

Lamberti huius vitam mores & ingenium libello particulari descripsit Dominicus Lampsonius litteris absolute doctus & Præsuli à secretis, typis autem suis Brugis excudit Hubertus Gotzius.

Puniuntur Valencenenses: Maseekenses rebellionis conuincuntur: Ducenti Thaleri promittuntur illi qui Doctorem Hermannum viuum vel mortuum Præsuli vel Consulibus repræsentarit. B

CAPVT V.

1567\. ANno 1567. sexto idus Februarij, ætatis suæ Clymaterico Gilbertus Lymburgius obijt inter medicos Leodienses classicus & primarius habitus. Hic primus libellum edidit de acidis Ardennæ seu Spadanis fontibus; annum hunc numerali versu quidam sic expressit. C

Obitus celebris Medici.

SeXto IdVs FebrVI MedICVs GILbertVs In arte
ALtVs & eXCeLLens, fVnere VICtVs obIt.

Valencenenses, quod Carthusianorum Cœnobium & Vedasti templum vastassent, aliaque insignia facinora perpetrassent, neque Ducem Arschottanum & Comitem Egmundanum ad se missos audire vellent, declarati sunt Regiæ Maiestati rebelles. Quare mense Martio Norcarmius aduectis Tornaco & alijs vicinis oppidis maioribus tormentis, vexilla aduersus Valencenas explicuit, moxq; vrbis mœnia tanta vi quassauit, vt incolæ nulla se tuendi spe reliqua, confestim colloquendi facultatem petierint, qua sub vesperam admissa, promiserunt quibusdam suæ rebellioni congruis conditionibus deditionem facere, verum cum non fuissent auditi, postera die sub auroram duobus & viginti tormentis rursus mœnia salutantur, turresque nouellæ dirimuntur, nec prius absistitur, quam sub meridiem mœnibus solo æquatis peruius facilisque militi in oppidum pateret ingressus. Tum Valencenenses omni spe abiecta Regis arbitrio, Sole in vesperam inclinante, se dedunt. Eadem itaque die, quæ erat Dominica Palmarum à meridie cum præcipua copiarum parte ingreditur Norcarmius: Atque hæc Valencenarum vrbis munitissimæ memorabilis expug- D

Valencena expugnatur.

expugnatio sectariorum animos valde deiecit.

A Eodem mense admonetur per vicinos Principes Præsul, quendam Vbolz, qui nescio quid sibi à Patria Leodiensi deberi querebatur, cogere militem, lustrationemque in Comitatu Hornensi prope Monasterium Thorense meditari; Doctorem Hermannum qui populum Hasselensem & Traiectensem iam ante infecerat, se breui conciones Leodij habiturum iactare, Masekanos promiscuè quosuis hæreticos recipere, eorumque conciones palam audire. Quare deliberatione super his & similibus rumoribus in concilio suo habita, visum fuit tres Ordines Patriæ coniunctim scribere debere, vt Masecÿenses hæreticos concionatores expellant, & ad obedientiam Præsulis & B Principis sui qui hæreticos in ditione sua non admittit redeant. Igitur & illi cum iam etiam Ordinum Patriæ monitiones negligerent, multas & vanas excusationes prætexentes, vocantur ad iudicium, & causa dicta, vti rebelles & contumaces contra Principis sui Imperiũ & iussum damnantur.

Habita deinde vlteriori cum Ciuitatis Concilio consultatione, publico edicto prohibet, ne quis Ciuium exterum aliquem hospitio excipiat, nisi eadem die nomen eius vel Præsuli, vel prætori suo, vel consulibus referat, sub pœna pro prima vice 20. florenorum aureorum, pro secunda 40. Speciatim vero ne quis cuiuscumque status sit vel conditionis, hospitio recipiat quendam Doctorem Hermannum C qui nuper Hasseletum, Maseckam, Traiectum & alia oppida hæresibus suis inficere conatus est, sub pœna perpetui exilij. E contrario edicit eum qui dictum Doctorem siue viuum, siuè mortuum Præsuli seu eius Prætori vel Consulibus repræsentarit, pro honorario ducentos thaleros, centum à Præsule & centum à Ciuitate accepturum, & si forsan vnius vel plurium criminum reus fuerit (crimine læsæ Maiestatis diuinæ vel humanæ excepto) noxiam remissurum. *Premium offertur repræsentanti Hermannum prædicantem.*

D *Obsidio & deditio oppidi Hasselensis: Maseckenses colla submittunt Traiectenses Præsidium recipiunt: Fana hæreticorum disturbantur. Auriacus in Germaniam se confert, ibiq; vastum cogit exercitum.*

CAPVT VI.

Hasselenses igitur cum neq; paternis Præsulis monitionibus, neque ordinũ patriæ literis acquiescerẽt, & iam rebellionis conuicti in ea insordescerent; tandẽ, cõmuni ordinũ assensu, per Leod. obsessi sunt, missis isthuc quinq; signis peditũ, Præsule interim

Leodij, si forsan resipiscerent, manente: sed cum suis viribus & factiosorum quorundam, qui Valencenis & alijs vicinis ex locis A pulsi conuenerant, copijs fiderent, & magis ac magis insolescerent, cæsis nostrorum nonnullis, inter alios quodam Ioanne Gilin tormentorum bellicorum præfecto: Præsul ipse cum equitatu, & ciuium quatuor sodalitijs in castra conuolauit, mœnibusque vehementius quassatis, effecit vt Catholici ciues inuitis hæreticis cùm exteris, tum alijs Oppidum, his ferè conditionibus, redderent, vt obsidionis sumptus luant, & Cœnobia Templaque deformata proprio ære restaurent, fidem deinceps Catholicam Romanam profiteantur, præsidium militare recipiant, alant & exhibeãt. Subductus est interea stratagemate Doctor ille Hermannus totius incendij fax, currui inter B fœnum impositus & absconsus.

Præsul ipse cũ 4. sodalitijs Hasseletũ proficiscitur.

Rebus ita compositis, Præsul cum suis Leodium reuertitur, ingenti ab omnibus lætitia exceptus, quam cum & ipse Ciuibus suis testari vellet, portam Ciuitatis ingressus, bombardam conatur explodere, quæ ignem non concepit, donec thecæ reposita, dum iam in palatium suum descẽdisset, accenso puluere, glande ipsi pedem transuerberauit; à quo vulnere & difficultèr curatus est, & ex eo tempore ex vulnere accepto semper claudicauit.

Bõbarda glande Præsulis pedem transuerberat.

Maseckani hac deditione intellecta, & ipsi colla submittunt, recepto apud se, & in vicino oppido Stokhemio milite præsidiario.

Traiectenses quoque sibi metuentes initio Aprilis præsidia à Gubernatrice Brabantiæ, Principeque Leodiensi recipiunt. C

Cum multi Valencenis, & alijs Flandriæ oppidis, propter hæreses, seditiones, sacrilegia, templorum & Monasteriorum aliorumque piorum locorum vastationes & deprædationes, per Regios pulsi in Ciuitatem Leodiensem aliaque patriæ oppida sese diffunderent, verendumque esset ne motus iam excitatos fouerent, nouas etiam seditiones ordirentur, & hæreses suas siue clam siue publicè spargerẽt; Princeps Aprilis 14. edicto publico omnes exteros qui pacifice & continuò in Ciuitate vel patria biennio non resedissent excedere, contumaces carceribus mãcipari, & si seditionum sacrilegiorumque aut similium criminum rei reperti, tanquam tales etiam iuxta crimi- D num exigentiam puniri mandat, si vero nullius flagitij conuinci potuerint, nihilominus mulcta viginti florenorum aureorum tripartitim diuidenda condemnari.

Pellantur è Ciuitate & patria exteri.

Et quãquam prohibuisset Princeps vlteriorem monetã à suis cudi, quod cusam ad commune commercium sufficere iudicaret, tamen monetarij quidam auaritia excæcati eam sub ipsius insignibus continuare, ac per Ciuitatem & patriam sub aliarum mercium specie distribuere non cessarunt, non sine Præsulis dedecore & publico damno ac detrimento, statuit idcirco Præsul in eiusmodi monetarios, si qua ratione deprehendi queant, eorumque receptatores aut dissimulatores pœnam falsorum monetariorum.

Interea

Interea Præsul circumductiones Matrimoniorum per omnes Diœcesis suæ parochias, iuxta præscriptum Concilij Tridentini promulgari iubet, & imprimis Aquisgrani, Hasseleti, Masecæ, Bredæ, & alijs locis tunc in controuersia propter nouorum Episcopatuum erectionem.

A

Decretum annullationum matrimoniorum clandestinorũ publicatur per parochias.

Eisdem quoque diebus, Antuerpia excessêre nouem eius vrbis precones, partim Caluiniani, partim Lutherani, moxq; omnia illorũ fana per Magistratum obsignata fuêre.

In Flandria quoque, sub natali rediuiuæ humanitatis, abrogatis sectariorum concionibus, illorum etiam templa deturbata. Ipris imprimis & Baleoli, locisque continentibus, Couinij quod est Patriæ

Fana hereticorum disturbantur.

B Leodiensis oppidulum, instante Duce Arschottano, insigni exemplo, ex fani sectariorum lignis & lacunaribus, tria sunt extructa patibula, ijsque protinus suffixi plures sectarij ad exemplum.

Egregium Ducis Arschottani exemplum.

Gandaui quoque, magno militum Regiorum impetu facto, vnius horæ curriculo dirutum est sectariorum fanum.

Sed & in Hollandiæ & Zelandiæ plerisque omnibus oppidis, sectariorum conciones profligatæ, & paulatim tranquillitas restituta est.

Maij secunda nouæ querelæ mouentur per Ciuitatem & Patriam de immodica & profusa cuprea moneta, deque insigni inde publico detrimento; nam cum difficile esset vulgo verã à falsa discernere, nec facile inter se, minus cum exteris, mercatores commercia exercere

C possent, non audentibus merces in patriam inferre, ne pro mercibus nonnisi spurias monetas reciperent; fiebat, vt & tributa pro dissoluendis Imperij taxis imposita, viliori precio exponerentur, nec seueris Imperatoris edictis satisfieri posset. Præsul itaque de remedio oportuno sollicitus, nouo edicto omnem huiusmodi monetam reprobat, vtque inquisitiones contra falsarios fiant, Prætori suo mãdat, monetæ quoque suæ precium imminuit, & alia quoque quo populo satisfiat, edicit.

Querela de multitudine cuprearũ monetarum.

Eadem die Præsul mandatum Cæsareæ Maiestatis recipit, quo prohibet omnibus Imperij subditis, ne Regi Catholico rebellium castra sequantur; aut eis quoquo modo opem auxiliumue ferant: Si qui

D forsitan iam militent, mox se ab eis separent, sub pœnis in diuersis Imperij Comitijs comminatis. Cuiusmodi mandatum Princeps per Patriam suam Maij die 6. edici mandat.

Dum hæc aguntur Auriacus de Hispanorum consilijs fit certior Ferdinandum Aluarez Albæ Ducem non parua Hispanorum, Italorum, & Burgundorum manu stipatum aduentare, quocirca vanam & minus tutam quorundam optimatum & nobilium fidem, vulgique instabilitatem expertus, dat locum iniuriæ temporum, & Antuerpia excedens Bredam se confert, agmine nobilium, mercatorum, & Ciuium comitatus, atque inde in Germaniam cogitare cœpit.

Auriacus aduentum Albani inaudiẽs cogit exercitum.

Queritur apud Germanos de tyrannide Albani & Hispanorum.

Mense igitur Augusto, cum Ludouico fratre apud Principes Germanos deplorans patriæ suæ calamitatem, queritur recessus & cōtra conditiones pacis & priuilegia Belgarum omnes munitiones Hispanis omnium nationum hostibus repleri, salutem & libertatem non Belgarum tantum, sed & totius Germaniæ periclitari, non alia se causa Belgio excessisse, quam quod ipse veræ fidei & religionis assertor, protector & vindex, tyrannidem hanc ferre non posset, non cunctandum proinde, si se liberos velint ac libertati suæ consulere, Hispanos Belgio deturbandos. Ac his quidem & alijs rationibus non paucos in suam traxit sententiam, quibuscum fœdus inijt, moxque eorum opibus adiutus, magnum cogit exercitum. A

B

Dux Albanus Belgium ingreditur: multos nobiles apprehendi & supplicio affici iubet. Patria Leodiensis frequenti militum Albani & Auriaci transitu & populationibus multa patitur.

CAPVT VII.

ALbanus interim Belgium ingreditur, & ad Ordines Regis codicillos seu literas fiduciarias, quas vulgò vocant credentiales, mittit, quidque sibi sit à Regia Maiestate mandatum proximis Comitijs indicaturum renunciat: hortatur interim omnes, vt se Regi suo morigeros præbeant, Catholicæque religioni accommodent. C

Miles Albani à Condrusiis benigne accipitur.

Leodij Augusti 13. edicto publico Præsul facultatem dat omnibus commeatum exercitui Ducis Albani in Condrusium vehendi, præsertim in pagum de Hauelange & vicina loca, per quæ decima tertia & decima quarta exinde die transiturus verosimiliter existimabatur, quod & militibus commodum, nec Condrusianis aut ciuibus inutile fuit.

Similiter decima octaua, edixit ne quod militibus per Ciuitatem transeuntibus à quoquam cuiuscumque status & conditionis præberetur impedimentum. Si forsan vllæ de eis ab Agricolis aut alijs querelæ deponerentur, eæ ad Præsulem seu alios ad id deputatos deferrentur, qui eiusce rei rationem omnem habituri essent. D

Albano aduentanti, Comes Egmondanus ei Tilmonem vsque obuiam processit, Albanus in cōgressu, conuerso ad suos sermone (ita tamen vt Comes exaudire posset) dixisse fertur, en magnum hæreticum: Quod Egmondanum primo anxium habuit, verum enim cùm Albanus venientem complexus, id per risum dixisse se significaret, in meliorem partem accepit.

Comes

Comes Hornanus Albanum Louanij conuenit, & post salutatio-
A nem, commeatum, domum ad tempus aliquod sibi concedi postulauit, & ab eo impetrauit, quod in causa fuisse creditum, cur non Egmondanum primum captiuum steterit, vt qui omnes simul capere decreuisset, ne vno sigillatim custodiæ mandato, cæteri sibi fuga consulerent. Louanio Bruxellas venit Albanus, & re tandem composita, Egmondano & Hornano Bruxellas excitis, tanquam de grauissimis negotijs consultaturus, eos in Concilium vocat, à meridie quinto Idus Septembris. Eodemque tempore Ioannem Casembrodium, qui Bruxellis erat per Andræam Salazarium obseruari iubet, interea Comitem Lodronium Antuerpiam mittit, qui Antonium Straelium, virum opibus gratiaque inter suos
B florentem prehenderet, quod factum inter Antuerpiam & Mechliniam iter facientem nactus.

Vt ad Albanum perlatum est, Casembrodium & Straelium prehensos, statim dimittit Concilium, dato negotio Sanctio Auilę, vt Egmondanum; & Hieronimo Salinæ, vt Hornanum captiuum sisterent; ij cum officij specie præirent à Concilio abeuntes, per diuersas ianuas emiserunt, vt citra tumultum seorsim prehenderentur: vt autem gladium Regis nomine ponere iubetur Egmondanus vir magnanimus, eum quem toties pro Rege, pro patria, pro aris & focis tam fœliciter strinxisset, egre relinquere se testatus est. *Comites Egmondanus & Hornanus apprehenduntur.*

Vt Comes Hornanus sistitur, de Comite Egmondano vbi esset per-
C cunctatur, & nihil à circumstantibus respondetur, sublatis in cælum oculis & magno dato suspirio, id vero rationi congruum consentaneumque erat (inquit) vt cuius consilium secutus sum, eius quoque fortunæ Comes essem.

Comes Hocstratanus ab Albano quoque euocatus, in viam se dederat, verum morbo præpeditus non venit, sicque periculum euasit.

Ab Egmondano poposcit Albanus arcis Gandensis tesseram, vt ea repræsentata, Trullerus qui ipsius nomine arci præerat, eam in potestatem suam, aut eius quem vellet traderet: Arx tradita Alfonso Vlloæ, cui iam in vrbe cum sua legione erat commissa, moxque Comites Egmondanus & Hornanus in eam sub custodia missi sunt. Reliqui Nobiles, pars Viluordiam translati, pars Bruxellis asseruati sunt.

D Hoc facto & stratagemate territi plerique omnes hæretici iconoclastæ, Templorum, Monasteriorum & thesaurorum Ecclesiasticorum deprædatores, seditionum & tumultuum auctores, ex Flandria Arthesia, Hannonia, Brabantia, fuga sibi consulere, & per inferiorem Germaniam & patriam Leodiensem, illiusque oppida sese dispergere, errorum suorum venena clam in animos innocentium instillare, motuum rebellionumque materiam imprimis Aquisgrani, Traiecti, Tongris, Hasseleti, Masecæ, alijsque vicinis locis seminare cœperunt.

Quod sagax Præsul odoratus Septembris 20. edicto gallico teu- *Edicto pelluntur exteri.*

 tonicoque

tonicoque idiomate publicato, exteros omnes qui primum à biennio citra in patriam Leodiensem se cõtulerant, & necdum in numerum ciuium relati erant, ante triduum Patriæ finibus excedere iubet: si tamen intra biduum Magistratibus locorum in quibus morari constituunt, sese præsentent, & de fide ac religione sua Catholica Romana testimonium legitimum attulerint, & ab hæresibus, iconomachijs, sacrilegijs, seditionibus, sese innoxios testatum fecerint; pœnâ nisi paruerint constitutâ apprehensionis corporis, & aliâ arbitrariâ pro excessuum, quibus rei deprehensi fuerint, grauitate. A

Infans prodigiosus. Mense Octobri in Suburbijs D. Margaretæ natus est è plebeia muliere prodigiosus infans gemellus, vnius corporis quidem, & vnius duntaxat vmbilici, verum biceps, quadrupes, & quadrimanus: Alia quoque non dissimilia prodigia ijs diebus visa fuêre, quę quid protendant, liberum esto cuique iudicium. B

Mariebvrgēses Phi ippi villani & Carolomontenses se subtrahunt à iurisdictione. Insequenti mense cum Mariæburgenses, Philippivillani & Carolomontenses sese à Iurisdictione Præsulis subtrahere intenderent, exequutoresque & Iustitiæ ministros manu forti repellerent, quamquã liquido constaret oppida illa in fundo patriæ Leodiensis sita ædificata, neque vllam adhuc compensationem, quamuis per Regem Catholicum promissam ac repromissam, præstitam esse; mense Nouembri Præsul suis permittit, vt si quis quid iuris contra oppidorum dictorum incolas habeat, possit saluo suo Iure per arrestum vt vocant, & iudiciariæ manus iniectionem, veluti contra extrarios procedere. C

1568. Annus insequens 1568. Patriæ Leodiensi infaustus fuit; continuo militum cum Albani tum Principis Auriaci transitu & populationibus, necnon Ecclesiarum, Monasteriorum, multorumque oppidorum concussione, quin & ipsius Ciuitatis per Principem Auriacum obsidione tentata.

Cum iam Albanus manum rebus Belgicis adhibuisset, Margareta Parmensis Ducissa, obtenta redeundi in Italiam, ad quam aspirabat, à Rege veniâ, varijs à Maiestate Regia muneribus, in laborum administrationis suæ pensationem, acceptis, mense Aprili multo milite, frequentique nobilitate stipata, per Ardennam in Ducatum Luxemburgensem, ac tandem ex Germania in Italiam contendit. D

Cõiuratio Leodij detecta. Aprili fere medio, cum Porcus & Iacobus Dauanus Gedunenses insignes latrones, multos ex locis circumiacentibus vitæ perditæ homines cõscripsissent, motis Gedunia castris, ad loca Leodio vicina peruenêre: rumor inualuerat eos Ciuitatem ex insidijs adoriri, Episcopum, Clerum, Ciues, eorumque facultates deprædari statuisse, vsuri illis ad expellendos Belgio Hispanos. Verum coniuratione latenter detectâ, Præsul conatus eorum, quibusdam captis & supplicio affectis, perfregit.

Dux Albanus, cùm certis nuncijs accepisset Germanos, facta in Gallijs pace, constituisse Belgium ingredi, mittit primum in agrum Leodien-

Leodiensem Hispanos & Italos equites cum peditatu Galliæ Cisalpinæ, curatque, nec sine ingenti incolarum damno, nouas ibi conscribi copias.

Albanus mittit Hispanos & Italos in agrum Leodiensem.

A

Eodem mense Maximilianus Romanorũ Imperator electus iterato renouat cõstitutiones Imperij de pace publica, vt nemo sine ipsius facultate militẽ cogat, nemo cuiusquã militiæ sine eius obtenta venia se ascribat. Iisdem fere diebus renouãtur Imperij cõstitutiones in Comitijs circuli Westphalici Coloniæ habitis, publicãtur eædẽ & Leodij.

Eiusdem mensis decimâ quintâ, qua die cùm Præsul prouidus, Capitulum, & Concilium Ciuitatis certis nuntijs intellexissent, magnas militum copias tùm equitum tum peditum cogi, & in inferiorem Germaniam iter meditari, multa pro securitate Patriæ & imprimis Ciuitatis Leodiensis ordinarunt, vt portæ & postes Ciuitatis minus necessariæ terra occluderentur & recluderentur, vt Mosa ad Monasteriorum, Cruciferorum & ad Ecclesiam diui Ioannis Euangelistæ loca (de Beche & Beggarum vulgo nuncupata) cathenis cingerentur, vt in portis & mœnibus locis oportunis excubiæ diurnæ nocturnæque fierent, vt signa peditum præsidiariorum conscriberentur, vt Prætor & Consules satellitibus maiori numero stipati incederent.

B

Multa pro securitate Ciuitatis & patriæ ordinantur.

Insequentis Maij die sexta renouatur & publicatur ordo tempore instantis obsidionis seruari consuetus, in portis mœnibus & plateis Ciuitatis custodiendis, in stationibus à Ciuibus & præsidiarijs militibus haberi solitis.

C

Eiusdem mensis 22. multa de murorum munitionibus statuta fuere, & imprimis de muris, domibus D. Abbatis S. Lamberti & Suatsemburch adiacentibus reparãdis, hortorum muris etiam intra mœnia ad dictas domos exædificatis, quantum belli necessitas postularit, demoliendis.

Die 28. Carolus Comes Berlemontius Præsuli Ciuitatique scribit, Ducem Albanum decreuisse, copias Domini de Hierges filij sui & Domini de Billy per defluum Mosæ Rhenum versus mittere, deesse sufficientes naues quibus Mosam transmittant; rogare proinde vt Andanium versus vbi transmittere cogitant, naues, iusto nautis stipendio promisso, mittant; cui communi consilio & gratiosè responsum, & naues missæ fuerunt. Nec multo post intellectum magnam Germanorum manum, quæ per Mosam in Belgium tendebat partim cæsam, partim fugatam fuisse, ex ijs mille quingentis, ex Regijs quadraginta tantum desideratis.

D. de Hierges Mosam transmittit & Germanos cædit.

D

His quoque diebus, 15. Regiorum militum signa per Mosam versus Frisiam descendũt, non sine Leodiensium metu, armato interim collegio Decemuirûm ad ripam gurgitis mosæ pro securitate Ciuitatis constituto.

Hoc tempore Ludouicus Nassouius frater Auriaci cum tribus equitum & decem peditum millibus, in Frisiam irrumpit, Dauinum & Vedam

Ludouicus Nassouius Auriaci frater in Frisiam irrumpit.

Vedam mox occupat, deinde Groningam obsidione cingit. Maximilianus eos reuocare conatus nihil proficit. A

Albanus Arenbergio Comiti Frisiæ præsidi, nuper è Gallia reuerso, negotium dat, vt cum quinque legionis suæ signis, Ludouicum Nassouium qui in Frisiam descenderat & castra muniuerat, arceret & propulsaret, qui eo descendisse se contestabatur, sumptis armis pro patria, pro focis & aris, & quod caput erat, pro conscientiarum libertate, in cuius Nassouij vexillis inscriptum, *aut recuperare aut mori.* Comes Arenbergius onus mandatum aggreditur, & vbi eo deuentum, quo fœderati conuenerant, præmisso Hispano peditatu, initio leuibus prælijs certatum, Nassouij conditione deteriore, itaque Arenbergius decimo Kalendas Iunij & postridie quàm fœliciter cum hoste pugnauerat, Heuligersium versus milites suos ducit, vbi Nassouius B castra sua muniuerat, hic Arenbergij aduentu cognito, mox aciem instruit, & ante lucum (cui palus vliginosa suberat) agmen quadratũ instruit, eoque loci vltro citroque decertatum, vt vero ardentius itur, in paludes imprudenter Hispani progrediuntur, Arenbergius naturam loci perspectam habebat, cur autem se suosque perditum ierit, causam dedisse constans fama est, maluolos Hispanorum rumores, & importuna murmura, qui cunctabundum, quasi tergiuersantem, tempusque Nassouio euadenti largientem increparēt, parum memores dicti Enniani:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem; C
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Comes Arenbergius glorio se moritur.

Sane vir generosus & magnanimus qui fidem suam in dubium reuocari non patienter ferret, spreto & insuper habito periculo, imprudenter in fœderatos inuectus est, vt igitur Hispani contempto hoste, quod semper contemptoribus exitiosum fuit, vim faciunt & priore agmine confligunt, in paludes præcipitantur, & Comes Arenbergius fortiter pugnans, occiso manu sua Nassouio, vt quidam prodidere, alij glande tormentaria icto, cum suffosso equo, mox alio inscenso rursus certamen instituit, à circumfuso hoste interfectus est, perierunt ex Hispanis elati & superbi nominis Aluarus Osorius, Ioannes Peresius, Petrus Caprarius, & alij ordinum ductores, desideratis D quoque amplius quingentis Hispanis, amissaque tormenta bellica & impedimenta. De Arenbergij casu & deplorando infortunio sic quidam verissimè cecinit.

Procumbens contra Ecclesiæ patriæq; rebelles,
Non potuit fato nobiliore mori,

Albanus vbi de casu hoc cognouit, confestim Hispanos fere omnes Namurcum misit.

Auriacus interea conscribit equitum millia nouem, & peditum quinde-

quindecim. Non fugiebat Albanum quid tentaret & moliretur Au-
A riacus,& qui hinc inde fierent cursus armatorum, qua ratione Hispanos Namurcum ad duo millia peditum & equites quingentos Traiectum misit.

Comitis Arenbergij cædes, mortem fœderatorum properauit, & hic quem iam pridem animo destinauerat conceptum contra proceres, ac primores, simul etiam Belgij nobilitatem, quam motibus & rebellioni contra Regem & religionem Catholicam causam dedisse dicebat, effudit, productosque captiuos in publicum vti perduellionis reos, supremo supplicio Bruxellis Kalendis Iunij affecit. Erant in ijs Gibertus & Theodoricus Batemburgici fratres ger-
B mani, Petrus Andelotus, Philippus Vingenus, & alij permulti viri nobiles.

Postridie ad supplicium quoque producti, Ioannes Montinius, Villerius & Duchius, ac inter eos Cornelius Nyemus, homo perditus & famosus inter eos concionator, improbatæ damnatæque religionis.

Postmodum Egmondanus & Hornanus Comites auecti curru Gandauo, vbi carcere adtinebantur, Bruxellis in custodiam missi; vbi sententia mortis ab Albano Duce, tanquam supremo concilij criminalis Iudice recitata. Quid autem Comiti Egmondano crimini datum, quid Hornano à Rege improperatum, constat ex ijs, qui res actas ge-
C stasque litteris prodiderunt.

Comes Egmondanus coram recitata sententia, respondit non existimare se anteacta vita, de Maiestate Regia tam male se meritum esse; tamen nihilominus orare se, vt si quid deliquerit, id sua morte eluatur, nec vlterius ad domus & familiæ dehonestamentum in vxoris ac prolis perniciem pœna porrigatur, eoque fini calamum poscit, & ad Regem dat litteras, quas obsignatas & complicatas, Domino Martino Rittouio Iprensi Episcopo viro sane perquam pio & præstantissimo Theologo, (qui tanquam à confessionibus vocatus aderat) tradit ad Regem mittendas, quod Episcopus se facturum recepit ac repromisit, inde precibus intentus & ad mortem cogitans, delicta sua eidem profitetur, acceptaque ab eo de-
D lictorum venia & absolutione, ad quietem se paululum composuit.

Comes Hornanus monitus confessionis sacramentariæ, cum Deo peccata sua confessum se diceret, & Episcopi colloquium & solamentum recusaret, ad extremum itidem delictorum veniam petijt.

Inter has curas nocte exacta, in peruigilium Pentecostes, quod in nonis Iunij incidebat, Comes Egmondanus ne diutius executio differretur, rogauit. Itaque Bruxellæ sub meridiem in forum vbi pegma seu theatrum ad id paratum ac pannis lugubribus instratum erat, deducitur, comitantibus Rittouio Iprensi Episcopo, Iuliano

 Romero

Romero,& Francisco Salina, disposito per omnes aditus milite, post eum morte affectum, & corpus velatum, panno iniecto, Comes Hornanus producitur, fausta adstantibus precatur, vtque ad Deum preces fundere velint rogat, Regem se offendisse, eo quo inquirebatur modo sæpius postulatus fateri recusauit, & tandem post multa effatus, exuto pallio, supra puluillum commendata in Dei manus anima à carnifice decollatus est; vtriusque caput ad spectaculum pilis ferreis suffixa, duabus horis prostiterunt: Comitis Egmondani cadauer Sottegemi oppido suo in Flandria; Hornani Campiniæ in Brabantia sepultum est. Hic exitus Egmondani fuit cum 46. annum ageret, hic reliquit Sabinam Baioaram vxorem & ex ea tres filios, octo filias; Hornanus vero sine prole decessit, quin etiam mox Viluordiæ Antonius Stratius consul Antuerpianus & Ioannes Casenbrotus, Egmondano ab epistolis capite plexi sunt.

Albanus magna clade Ludouicum Nassouium afficit: conuenit Groesbekanum Viseti, qui rursus Comitia Patria celebrat.

CAPVT. VIII.

Vigesima sexta Iunij Albanus in Frisiam, Ludouicum expulsurus & exturbaturus, cum septemdecim Hispanorum signis contendit. Vbi Groningam appulit; Ludouicus se in locum tutiorem, ac suo iudicio inexpugnabilem recipit. Progreditur Albanus, exploratáque locorum opportunitate, 21. Iunij, sensim alijs atque alijs militibus submissis, hostem in prælium adducit & inuocat, quod cœptum duabus ante meridem horis, in alterius diei vesperam continuatum fuit; vbi magna Ludouici clades facta, tormenta eius capta, cæsi & profligati pene omnes, vix ipse cum paucis euasit ad fratrem.

Prælium sesquidiei.

Ludouicus cũ paucis euadit.

Rebus ita prosperè gestis, Albanus mox vt Auriaco iter in Belgiũ per Mosam præcludat, Traiectum versus iter intendit, castraque ad vtramque Mosæ ripam infra ad passus circiter mille metatur, loca transmosana equitatus, cismosana peditatus occupabat. Pons ligneus supra fluuium magno artificio pro libero ad inuicem accessu extructus.

Erant tunc in Albani castris sex millia equitum & 30. millia peditum; quibus ille meditari ferebatur ditionis Leodiensis homines inuadere ac debellare, quod multi dicerentur nouata religione deprauati, Episcopo suo ac Principi debitam nolle præstare obedientiam, eoque inuito Regis hostibus aditus se in eam regionem præbituros, recepisse: sed consultius Albano visum fuisse, prius explorare quorsum

Exercitus Albani apud Traiectum.

sum iter hostes intenderent, vt vbi maior videretur incumbere hostes arcendi necessitas, ibi potissimum vires opponeret. Habebat Auriacus suas apud Rhenum copias, quas auxerat signis quatuordecim Nicolaus ab Hacstoct. Sed & circa Dalen oppidum, quidam D. de Villers ingentem conflarat hominum multitudinem, sed qui minus armis instructi, dissipati sunt ab Hispanis, & cæsi. *Exercitus Auriaci auctus.* *Dominus de Villers apud Dalen caditur.*

A

Calendis Septembris Albanus & Præsul conueniunt Viseti, oppido inter Leodium & Traiectum intermedio: Quæ ibi tractarint incertum & minus liquet: Aiebant quidam Albanum militem & operam Antistiti obtulisse, verum eum gratias egisse, neque enim eiusce rei necessitate vrgeri; & habito aliquot horarum colloquio discessum est. *Præsul aliquot horis agit cum Albano.*

B

Actum in Comitijs Leodiensibus Septembris 18. de dissoluendis, quæ in immensum iam excreuerant, patriæ oneribus. Similitèr & de tributis Imperialibus præstandis, oportunaque ad ea collectanda ratione. Item de milite præsidiario propter grauiora & ingruentia pericula augendo, denique de veteri querela erectionis nouorum Episcopatuum, & diminutionis Iurisdictionis. Post maturam quidem deliberationem, placuit ad seruandam æqualitatem, nihil videri æquius, quam si vectigal super vino & ceruisia instituatur; Ita 14. stuferi seu asses Brabantiæ super hama vini extranei, & vnus super ordinario cæruisiæ vase impositi. Tandem de nouorum Episcopatuum erectione, post tot frustra apud aulam Bruxellensem propositas querelas, ad S. D. N. Papam, quamquam forte nimis sero, scribendum.

C

Eiusdem mensis 25. & aliquot diebus sequentibus, nocte sublustri, admiranda & horrenda in aëre portenta se humanis obtutibus obtulêre; nec vnius certe generis, interdum gladij cruentati, sanguinolentæ lanceæ sibi occursantes, interdum ardentes hastæ, ignitæ galeæ, varij coloris & figuræ vexilla, aliaque id genus, quæ pluribus hisce locis conspicua, haud vulgarem terrorem incutiebant. Solent enim huiusmodi non frustra apparere, vt frequenti experientia compertum est, & magnos subinde morbos, bella fatalia, famem, pestem, & alia eiuscemodi præsagire, vt vere dictum sit;

Nunquam futilibus excanduit ignibus æther.

D

Auriacus frustra petit transitum per Ciuitatem Leodiensem, petit pecuniam mutuo ab Aquensibus: miles eius in pago de Noortvvick omnia sacra profanat & prædatur.

CAPVT IX.

VLtima mensis, castra mouet Albanus & ad cismosanum duntaxat littus commodo loco, & ipsis mœnibus Traiectinis finitimo *Albanus figit sedē in Castert prope Traiectū vnde ager hasbanus vastatur.*

 ad

ad vsque pagum Castert, & vbi frequens equitatus erat, sedem figit. Hinc in Hasbanicum agrum à militibus, præsertim equitibus quotidianæ excursiones, quæ apud Leodienses non parum Hispanico nomini & Albano concitabant odij & inuidiæ; præsertim apud eos, qui partes Auriaci fouebant. Fiebat inde, vt Hispanis vix tutus pateret in Ciuitatem Leodiensem ingressus, quin etiam in ipsos interdum impetus fierent: Indignationem augebat quod miles assereretur dictitare Ciuitatem suam esse, Regem ea propediem potiturum, Episcopum Albano supremam illius potestatem pollicitum, & alia id genus, ob quæ gens libera, alterius impatiens imperij, & agricolarum creberrimis querimonijs exacerbata, longe reddebatur efferacior. A

Auriacus Leodio appropinquat.

Interea veniebat & appropinquabat Auriacus Leodio, iter in Brabantiam cogitans; quapropter Albanus de Ciuitate neutrali hosti commodissima sollicitus, dat ad Præsulem literas, petitque vt neget Auriaco transitum, quocumque colore quæsito, & si quicquam sequius & iniquius tentet, repromittit se Leodiensibus haud defuturum. B

Aquẽses blande pro mutuo sollicitat.

Erant Auriaci copiæ in Gulpen, locisque vicinis omnia vastantes & deprædantes, dum interim ipse cum aliquot exercitus sui ducibus apud Aquas constitutus, Aquenses verbis humanissimis, sed dolosis pro mutui datione sollicitat, se quidem inuitum facere, vt veteribus amicis, Imperij Germanici clientibus, optimè de se suisque meritis, non vsui sed oneri esse cogatur: Verum vrgente impellenteque necessitate alitèr facere non posse, militem graui commeatus defectu premi, illorum vires paulatim elanguescere, nisi persoluto stipendio progredi nolle, suis ducibus obstrepere, tumultum aut defectionem vereri, bona fide se suo tempore mutui accepti summam ad extremum quadrantem refusurum. C

Minas dat & 26. thalerorũ millia imperat.

Lectis literis, Oppidani se excusare, immunitatem ostendere, beneficia collata commemorare, exorbitantem pecuniæ summam (erat enim quinquaginta millium Thalerorum) exhorrescere; contrà rursum ille instare & vrgere, & ni ad certam diem imperatam numerent, extrema ipsis ferro flammaque minitari. D

Ciues omni militum præsidio destituti, tale nihil à Germaniæ Principe sibi timentes, volentes nolentes illius petitioni quodantenus assentiri coacti, 26. thalerorum millia numerant, ac 20. quidem Canonici, reliqua sex Ciues; tantisper miles per pagos templa spoliat & profanat.

Horrida Hæreticorum facinora.

In pago Noortwick templo sanctæ Brigidæ sacro, vbi in sanctorum imagines pro animi libidine debacchatum esset, Sacrosanctam Eucharistiam sacrilegis manibus contaminare, pedibus calcare, (horret manus scribere) commingere, & ventris onere conspurcare non formidant. Quæ quidem horrenda facinora bellè scilicet qua-

quadrant cum eo quod ab Auriaci studiosis iactabatur, eum cum
A suis nil moliri quod religioni Catholicæ officeret, sed sua duntaxat belli iure repetere, & Hispanos tyrannos Belgio eijcere velle.

His ita ab Auriaco gestis, Octobris sexta Tubicinem cum literis Leodium mittit. In pontis amaricordis porta restitit nuncius, multâ ciuium circumstante coronâ. Ad eum veniunt extemplò Prætor & Consules. Vbi illum interpellasset Prætor, quidnam in mandatis haberet; ille arrogantèr sibi nihil negotij esse cum Prætore nec eius Domino Principe, sed literas ad Senatum Leodiēsem dare velle; discordiæ scilicet inter Principem & Ciues segetem subministrans. Acceptæ nihilominus literæ, ad Principem Senatumq; delatæ leguntur, quarum hæc erat summa.

B Principem Auriacum sibi suisque militaribus copijs Ciuium pace & beneuolentia per Ciuitatem iter in Brabantiam petere, se non hostem sed amicum ac vt Imperij Principem, & Patriæ vindicem & protectorem venisse, ad Ducis Albani & Hispanorum tyrannidem, effrenatamque dominandi libidinem reprimendam: huic non satis fuisse sua suorumque bona præter ius & æquum inuasisse, insontes non paucos capitis pœnâ & facultatibus mulctasse, nisi insuper falcem in Germanicam messem immitteret; eiusque generis similia. Ijs lectis & maturè perpensis, Præsul graui luculentaque oratione ait se Ciuesque omnes Cæsareæ Maiestati subditos esse, non posse non scire eius mentem & voluntatem fore, vt aliquando non
C Deo tantum & Ecclesiæ, sed & illius Maiestati rationem reddere teneantur, & plura eiusce generis. Aderant eo in conuentu Dominus Guilhelmus de Meroede, Dominus de Waroux, de Heers, Landeli, Hamalle, Loncin, Lichterborch, Kercome, & alij: qui cùm multa in medium quoque attulissent, in eam itum est sententiam, Auriaco respondendum rem magni momenti peti, quæ non ad Ciues tantum, sed & ad Principem & Patriæ Ordines pertineret, quapropter rogare vt interim dum Comitia Ordinum Patriæ indicātur, responsum expectet.

Petit transitū per Ciuitatem & quid illi responsum sit.

Sub idem tempus, missus est & alius Tubicen Traiectum, per quem quoque sibi viam in Brabantiam concedi petebat: Hic à Senatu nullo accepto responso, ad Albanum missus, arbori non procul ab Oppido suspensus est.
D

Traiectensium a'terius generis responsum.

Iii 3 CAPVT

A

Auriacus præter opinionem Albani Mosam cum toto exercitu traijcit: Stockhemium frustra ingredi petit: Tongrenses inconsultè primos Auriaci proceres intromittunt.

CAPVT X.

HIsce literis & animos Leodiensium & Traiectensium pertentabat Auriacus, & Albano fucum faciebat: Cum enim necdum tabellarius Leodiensis ad eum peruenisset, ille missis secretò qui itinera & Mosæ vada tentarent; oportuno inter Stokhemium & Maseckam vado reperto, nocte lucida, Mosam, extēso per illius trāsuersum fune viam monstrante, cum suo exercitu traiecit, moxque arcem Stockhemiam hospitij ergo (vt aiebat) sibi concedi postulabat: Verum Falcumburgus Præfectus excusat se id non audere, nisi consulto prius & assentiente suo Principe, nec quamuis pluries in eundem modum rogatus, etiam subiectis minis, responsi aliud dedit, potius paratum se cum præsidiarijs vitam & sanguinem profundere. Princeps de his certior factus, mox & alios præsidiarios Leodio, Emiliano duce, Stockhemium per mosæ defluum submittit. Is cùm Comiti Berlaymontio Albani castra sequenti hostem mosam transisse significasset, & Comes id Albano renunciasset; fertur incredulus interrogasse, putaretne Auriaci aciem auium phalangem, quæ mosam transuolasset?

Falcumburgi constantia.

Albani increduli interrogatio.

B

C

Eodem quoque tempore ac eadem de causa, Dominus de Floyon Prætor Leodiensis Hasseletum cum duobus militum signis mittitur.

Satis oscitantèr hic se gessisse Albanum vulgo ferebatur, quod fluminis altitudinem non prius explorasset, expendissetque diligenter; sed ab euētu facile sapimus omnes. Albanus re penitus cognita, mox Ægidium Hiergium Berlemontani filium cum aliquot copijs, nocte intempesta, cœloque maximè pluuioso, Thenas mittit; ne forsan hostis eo præueniens, annonam quæ ibi maximâ copiâ asseruabatur, præriperet. D

Ab euētu facilè sapimus.

Dedit interim Auriacus biduum copijs suis refocillandis, deinde facit iter versus Tungros, ac primum quidem milites eius modestè se habere, mox ingenium prodere, sacra profanare, quemuis indiscriminatim opprimere, etiam qui eorum partes fouebant & tuebantur.

Insolentia militum Auriaci.

In pago Villarij Episcopi, vno à Tungris milliari, calcata pedibus sacra synaxis, sacro infirmorum oleo inuncti calcei, imagines deturbatæ, fœdata altaria: Plerisque alijs locis ablati sacri calices, sacræ vestes in profanos vsus commutatæ, è calicibus vulgo bibebatur, ca-

ligæ

ligæ è casulis, & caligarum ligulæ è stolis, non sine scurrilibus scom-
A matibus parabantur. Alibi sacerdotes miseris modis afflicti, præci-
sis naribus & auriculis, excoriato vertice, exsectis vestibus, explosis
bombardis, in eos velut in signum iaculatum.

Tungri vtrinque militibus cincti, hinc Albanicis, illinc Auriacis, inter spem metumque fluctuantes; seu errore perculsi, seu blanditijs inescati, seu immodico (quod fama ferebat) Auriaci studio obcæcati, inconsulto Præsule Domino suo, portis reseratis, Auriacorum primores intromittunt; Inter quos erant Comes Ludouicus Auriaci frater, Comes Hockstratanus, Comes Lumeyus, Dominus Philippus Louiruallus, Dominus Vallius, D. Bethonius, & alij plures.

B Albanus rem ex composito peractam sentiens, cùm in eo oppido haud exiguam farris copiam, & impedimenta bellica reposita haberet, ipsique Hispanum vt admitterent nulla ratione adduci potuissent; vrget vt Auriacorum duces captiuos detineant, aut apertis portis suos intromittant; ni fecerint, excidij pœnas minatur, ijsque paulo cunctantibus, mox portas Vulcano tradit, & oppidum depopulandum militi proponit.

Albanus Tungrensibus offensus.

Hoc tristi accepto nuncio, Præsul D. Winandum de Wyngard Decanum Leodiensem, & virum nobilem Bolandum Oeconomum suum ad Albanum mittit, qui referrēt se inscio & inuito quæ Tungri fecissent patrata, Ciuium quorundam culpam, bonorum nomine
C (quorum maiorem melioremque constabat esse numerum) deprecarentur, beniuolentiam, fauorem, auxilium pro modulo promitterent, vesaniam audaciamque paucorum per oportunitatē Principem vlturum profiterentur.

Præsul placat vtrīque eius animum.

Sedatâ & pacatâ vtcumque indignabundi Ducis cholerâ, submittitur Guilhelmus Pictauius Præpositus Leodiēsis, vir domo & genere nobilis, pius & eruditissimus, qui oppidum Albano eiusque militibus aperiri iubet, hostibus inde diffugientibus.

Guilhelmi Pictauij virtus.

Lolcastri Auriacus concioni Caluinisticæ cum suis interest: Scribit
D *Groesbekano: Oppidum S. Trudonis ingreditur; spoliat, & Abbatem captiuum abducit: Abbatissa de Herckenroede insigni Stratagemate euadit.*

CAPVT XI.

SVb id tempus Auriacus Lolcastri, exiguo Leodiorum oppido, metatis castris; Dominico die suis stipatus, concioni noui præconis Euangelici, quem secum ducebat; interest; cuius finis iconomachia, quæ statim subsequuta: nec hoc satis, domum Dei in equorum stabulum vertit, sacris profanatis, deprædatisque.

Domus Dei in equorum stabulum versa.

His

His ita gestis, Auriacus mox ad Præsulem scribit, multum demirari se Episcopum, Imperij Germanici Principem, decretis Imperij ita aduersari, Albano hosti & Rempub. turbanti, non occultè sed publicè, aduersus Imperij Principem fauere, suppetias & auxilia ferre; de quo compertam fidem facerent interceptæ Comitis Berlemontij literæ, quin etiam vetare, ne quis sibi militaret, non solum præter Imperij, verùm omnium penè nationum consuetudinem: licere enim cuiuis Duci, modo non hosti nomen dare; quæ cum ab eo & Leodiẽsi Capitulo indigna sine vllo merito perpessus sit, velle sibi ab eis centum millium Ducatorum mulctam pendi, & innumerato quo nominis sui existimationi acceptæque iniuriæ fiat satis, velle insuper intra 14. horarum spatium responderi, & quis animus sit apertè renunciari.

A

Auriacus centum millia ducatorum à Præsule & Capitulo petit.

B

Ad quæ Groesbekanus in hunc penè modum rescripsit: Demirari cur à se suoque Collegio eam summam exigat non lacessitus, aut iniuria prouocatus; si quid habeat querimoniæ ad Imperij auditorium deferat, conuictum se solutionem non negare, cæteroquin, ne denarium quidem.

Quarum literarum exemplar, propter vicinas Albani copias, serius ad Auriacum peruenit.

Postridie iterato scribit Auriacus, grauiter se & iniquo animo ferre, quod intra horam rescriptioni dictam non rescriberetur; se secundum scribere, ne quis sit excusationi aut tergiuersationi locus, qui si suæ petitioni pro animi sui voto non respondeat, non impunè laturos.

C

Neque interea desinebat Trudonenses missis fecialibus ad deditionem sollicitare, ex suis enim didicerat in oppido plurimos esse, qui eius partes vel solo religionis nouæ & affectatæ studio fouerent.

Hockstratanus isthuc inter alios missus, prædæ inhians, multis verborum lenocinijs & illecebris persuadere nititur, vt quod iampridem animo destinarant intrepidè peragerent, portas sibi & aliquot nobilibus adaperirent, adesse Principem Auriacum amicum & protectorem: Dùmque pars oppidi sanior cum eo colloquitur, & eius conatus illudere tentat, ecce per nefarios quosdam panduntur portæ; moxque cum multis cùm nobilibus, tum gregarijs, oppido potitur: claues ad Principem in castra deferri iubet, præsidium imponit, arctissimâ custodiâ portas munit, omnia denique suo arbitrio disponit.

Quidã nefarij Hocstratano portas Oppidi S. Trudonis aperiunt.

D

Oppido in Auriaci potestatem redacto, sacerdotum imprimis & Monachorum ordo in graui periculo versabatur. Igitur plerique omnes vitæ consulentes habitum commutant, alij fœno, alij granorum aceruis se subdunt, alij secretiora ædium loca inquirunt, nonnulli humiles domos cursim petunt.

Cœnobium Benedictinorum longè amplissimum, aureâ argenteâque suppellectili, vino, frumento, alijsque rebus amplissimè instructũ diripitur.

Cœnobium diripitur.

A diripitur. Abbas vt vesanum militis furorem, & hostiles sannas euitaret, se in locum secretiorem abdiderat, verum aliquamdiu & loci squallorem & fœtorem perpessus, seu diligenti quærentium indagine, seu quorundam improborum, qui domus secreta explorata haberent, indicijs demonstratus, capitur & abducitur, donec postmodum viginti Thalerorum millibus libertatem redimit. Fuerunt & alij nonnulli deprehensi graui ære mulctati: Ciues opulentiores auro, argento, supellectili quoque spoliati: Rusticorum bona illuc ante pro securitate aduecta, euecta. Ad extremum, præda conflata, multorum iudicio octies centenis aureorum millibus æstimata. Extracta insuper tormenta bellica, Bombardæ, puluis tormentarius, B magno proborum Ciuium mœrore, qui ne mutire quidem audebant. *Præda æstimatur octies centenis aureorũ millibus æstimata.*

Confugerat eò paulo antè Abbatissa de Herckenroede; sed inde lepido stratagemate mutata veste & habitu, onerario curru vecta, se subduxit: facto plusquam muliebri, prudentiâ plusquam Moniali, militem prædæ inhiantem deludens.

Deditionem hanc grauissimè tulit Præsul, vt & Clerus populusque Leodiensis; maximè cum hostes fidei rerum omnium penuria laborantes videbant ita ditatos, & ad quæuis audenda animatos, non paruo Patriæ damno & ignominia. Sed non impunè tulerunt proditionis auctores: nam, postmodum qui claues oppidi ad manus hostiles C detulit capite plexus, plures carceribus mancipati.

Leevvenses infœliciter Auriacum admittunt: Galli Monasterium diui Huberti in Ardenna exurunt. Auriacus apud Montinacum cæditur, contra spoliat & exurit aliquot Monasteria.

CAPVT XII.

D LEewenses Trudonensibus contermini, aut vicinorum exemplo prouocati (solet enim vicinum malum vicino aliquid mali semper afferre) hostis potentiam timentes, aut fortè in Auriacos non malè affecti, primum sollicitati vt viginti Caroleorum millia mutua darent, cœperunt suam tenuitatem caussari, grauitatem summæ queritari, tandem duo millia polliceri.

Cæterum paulo post militem admittunt, & ad exercitum aliquot pulueris tormentarij vasa vehunt. Quæ res Albanum vehementèr offendit, & nonnullis oppidi primarijs infœliciter cessit, qui cum ad Albanum forte culpam deprecaturi, vel factum excusaturi venissent, *Vnus ex primarijs Leevvensibus forte cũ alijs missis suspenditur.*

 mortis

mortis sententiam passi sunt, quæ tamen quorundam precibus sic temperata, vt missa inter eos sorte vnius in quem lethalis sors caderet, laqueo gula frangeretur. A

Condæus Auriaco fert suppetias.

Sub medium Octobris miserat Condæus ex Gallijs in Auriaci subsidium, quinque peditum Gasconum millia, equitum duo: Hi Ianlio & Rentio ductoribus, ad Monasterium S Huberti in Ardenna recta contendunt, illud cum vico & Xenodochio depopulantur. Inde digressi, in magnificum illud D. Huberti Fanum ignes immittunt, Cœnobium etiam, vt vetustissimum, sic & celeberrimum, vnius diei spatio flammis edacibus absumendum tradunt. Secesserat interea Cœnobiarcha suæ suorumque vitæ consulens in arcem vicinam Mirwart. B

Cœnobium de Hastier flammis datur.

Gascones huc illuc cursitantes, & commodum iter in Brabantiam quærentes, tandem in pagum de Hastier sesquilapide à Dionantinis dissitũ veniunt, eumque prius occuparunt, quam cuiquam illorum aduentus innotuisset. Facto igitur mox in Cœnobium impetu, religiosum quendam Templum forte verrentem sclopeto perimunt, portas violento impetu perfringunt, Monasterium, Templumq; depopulatum igne absumunt. His sceleste actis, citato gradu, ad Auriacum contendunt.

Octobris vigesima, cùm ex veterano milite Domino de Vairesso, qui pridem sub Carolo quinto inclitæ memoriæ Cæsare militarat, didicisset Albanus hostilem peditatum pro meliori parte ab equitatu dissitum, apud Montinacum in pago de Pelleine agere, difficultáterque à socijs suppetias habere posse, magna celeritate data occasione, eum adoritur, cædit, profligat (ceciderunt plusquam duo millia) extinctis multis, partim in vicino flumine suffocatis, partim villa vicina ambustis, plurimis gladio cæsis, paucis ex aduerso desideratis. C

Loneruallius Viluordiã captiuus abducitur.

Inter victos strenuè dimicans Philippus de Marbes Loneruallij & Fornemontij Dominus, grauitèr vulneratur & captiuus Viluordiam non rediturus abducitur. Sed & eo prælio ferebatur sclopeto sauciatus Comes Hockstratanus, qui accepto vulnere postea non conualuerit.

Clades hæc inopinatâ Auriacum malè habuit, & hominem planè fregit, pergit tamen incepto, & in Gallo-Brabantiam Geldoniam progreditur; quod vt Albanus inaudiuit, ne quid esset in mora periculi, sedibus mutatis, castra ad Parcense Monasteriũ Louanio proximum figit. D

Geldonia spoliatur.

Auriacus Geldoniam oppidulum structura minimè contemnendum, Templumque deturbatis, fractisque pro more suorum, imaginibus, euersis Altaribus, depopulandum relinquit.

Heylessemēse Cœnobium fœdatur spoliatur & exuritur.

Paulo post Heylessemense Cœnobium non procul Thenis opibus valens & vetustate commendandum spoliatum fœdatumque est, egressis multo ante Monachis & præcipua supellectili per vim ablata. Sequentis mensis die sexta, spoliato monasterio accessit incendium, quo,

quo melior domus pars ambustim in fauillas abijt.

A Pridie Simonis & Iudæ, leuitèr in transcursu oppugnantur Thenæ, sed quas animosè propugnat Hiergius cum suis copijs. *Thenæ oppugnantur.*

Obsidio Ciuitatis Leodiensis per Auriacum.

CAPVT XIII.

VT nihil pro voto Auriaco succedit, seque multorum promissis B delusum videt, hæret dubius quidnam potissimum tentet (redire enim qua irruperat via aquarum inúdatio non ferebat) instigantibus quibusdã proceribus, nonnullis etiam Leodinis pessimis popularibus ad Leodij obsidionem animum adijcit.

Inhiabat illius deprædationi cum primis miles gallus ingentis spe prædæ quam à Clero & populo, à Monasterijs & Ecclesijs sibi promittebat. Reuocabant memoriam expugnationis Caroli Burgundi iam ab anno centesimo Ciuitatis factæ, fatalem illi animum dicebãt, plerique etiam Ciues Hispanorum odio & nouæ religionis amore flagrabant. *Miles inhiat prædæ Ciuitatis.* *Centesimus est annus à capto per Burgũdum Leodio.*

Non latebant hæc Præsulem; igitur quo maius periculum imminere conspicit, eo nobilius pectus aduocat, moxque cum Capitulo & C Consulibus totoque Ciuitatis Concilio, publicè priuatimque de ijs quæ ad Ciuitatis defensionem spectant sedulo deliberat. Visitantur muri, explorantur arma, struuntur aggeres, componuntur tormenta, ordinantur intra extraque muros vigiliæ: Renouatur inter Præsulem, Clerum, & Ciues stipulata manu sacramentum, simul omnes pro fide & Patria mori simulq; viuere velle profitentur, priuatisq; simultatibus sublatis, communis salus omnes in officio mutuæ beneuolentiæ continet. *Concordia omnium incolarũ cum Præsule.*

Dum hæc aguntur Lumæyus Iuuenis claro genere satus & ortus, Principi Auriaco militans, Cœnobium Virginum vallis nostræ Dominæ, vno ab Hoyo lapide deprædatur, inde Flonense Monasterium D ad Mosæ ripam ingressus spoliat, nauem mercatoriam istic de more transeuntem perlustrat, repertum in ea Monachum extrahit, caudæ equi sui alligatum, per montes vallesque ad ipsa vsq; suburbia Hoyẽsia raptat.

Habebat in comitatu plerosque Leodienses qui ipsam vsque Ciuitatem audactèr ingressi, in Catholicos quos Papistas vocabant, scommata iaciebant, discordiarum semina frustrantèr inter concordes Ciues & Præsulem serere nitentes. *Multi Leodiẽses pessimi ciues Leodio insidiantur.*

Appropinquabat & ipse Auriacus non mora segnis inde Ciues se magis magisque animare, publica officia alacritèr obire; omnes demum Clerici laici viri, mulieres cuiuscumque status & conditionis

 indis-

indiscriminatim operi manum admouere.

Vigilātia Præsulis Prælatorum & Magistratuum.

Præsul ipse fulgentibus armis noctu diuque mœnia obequitabat, A
munitiones visitabat, stationes lustrabat, Ciues suis nominibus compellabat, monebat, hortabatur, accendebat, identidem inculcans, non de fortunis focisque, non de vxore & liberis tantum agi, quæ tamen ipsa satis superque mouere debeant, sed de veteri religione, de aris templisque, deque ipso Deo pro quo occumbere pulcherrimum, ita & in perpetuas ætates gloriosum.

Circumibat eques & pius ille vereque nobilis Guilhelmus à Pictauia Leodiẽsis Præpositus, vir vti Sanctitate venerabilis, ita eruditione, prudentia, eloquentia eximius & præstans.

Nec officium suum desiderari passus est prudens ille & illustris Winandus à Wingarde, affecta qua erat valetudine, patriæ salutem suæ præferens. B

Ibi quoque cernere erat Prælatos & Canonicos Leodienses sua quemque munia impigrè & animosè obeuntes.

Sed & Ioannem Streel & Petrum Bex Ciuium Magistros, ita operibus ad expeditionem necessarijs sollicitius intentos, vt aliud nihil in vita intendisse viderentur.

Auriaci suburbia S. Walburgis infesti.

Postridie Calend. Nouembris, hostes se ad portas insinuant, domos in S. Walburgis suburbio diripiunt, incendunt, ad futuræ Tragœdiæ prothasim.

Heraldum missus petit ingressum in Ciuitatẽ & quid responsum.

Mox sistit se Leodij cum literis missus ab Auriaco fecialis, Heraldum vocant, petens non à Præsule, sed à Ciuitatis Concilio Dño suo, multis bellis triumphisque, vt aiebat, claro, liberũ per Ciuitatẽ transitum, priuilegia libertatesque Ciuium, vt Principem Imperij decet, conseruaturum. Sin contrà, vim experiri, quam sanis consilijs parere malint, daturum operam, vt funestum contumaciæ exitum sentiant. C

Ad hoc consultatione habitâ, responsum, nec posse, neque è re dignitateue Ciuitatis esse, hoc rerum statu, petitum transitum concedi, vias patere quibus iter instituat: Si vim fecerit, Præsulis & Ciuium potentiam experturum. Expeditæ in eam sententiam literæ sub nomine Præsulis, Cleri, Consulum, & Concilij Ciuitatis, communibusque obsignatæ sigillis. Quibus ad Auriacum relatis, auditaque omnium Ciuium inter se & cum suo Principe vnione, fertur Ludouicus Nassouius Auriaco fratri dixisse, En validissimum tormentum quo hæc Ciuitas nos impetet & propulsabit. D

Auriacus scribit & petit mul. à Prælatis.

Sub idem tempus Auriacus scribit Abbati S. Laurentij & alijs Ecclesiasticis Prælatis, centum millia scutorum sibi numerari petens; futurum alioquin vt eorum Monasteria, pagos, villas, domos, igne absumat: Quibus minimè responsum fuit.

Certè vel ex his liquidè apparuit Auriaco non ea sibi facilitate ingressum in Ciuitatem futurum, qua assentatores illi pessimi Ciues & proditores suæ patriæ promiserant.

Nihilo-

Nihilominus inceptum vrgens, alias iam ad Episcopum & Consules mittit, vt suo militi, aut per oppidum aut paratis nauibus per defluum mosæ pateat transitus, commeatusque æquo precio concedatur: non esse cur tantoperè metuendum putent; venisse se non hostem sed amicum, à Ciuitate stare, idque si res exigat datis obsidibus firmaturum. *Scribit Præsuli & Consulibus qui ei respondent.*

A

Responsum est transitum per Ciuitatem, propter exacerbatos iam multorum Ciuium animos, illi non fore tutum; naues in promptu non esse quo tantus traijciatur exercitus: Verendumque ne Ciues reuocatâ ad animum iniuriâ, qua Leodinum agrum attriuerat, Tungros & Trudonopolos depopulatus, & maxima ferocitate qua Leodium iam obsidebat, manum armatam in se suosque inijcerent.

B

Erat tunc temporis Auriacus castra metatus cum lectiore equitatu in pagis de Loncin & de Bierset, vno circiter à Leodio lapide, dum responsum hoc minus ex voto illi adfertur, nec tamen desperā; si forsan tempus & occasio alia Ciuibus consilia subministrarent, tentat tertiò, petens legatos suos saltem in vrbem intromitti, habere se quod cum ijs de Reipub. & Ciuitatis salute secretius communicaret. *Scribit tertiò & iterum repulsam patitur.*

Dum hinc inde sic agitur, ipso S. Huberti, qui Nouembris tertius est, eius copiæ gregatim ædem S. Ægidij in monte publico petunt; inde ad sanctæ Margaretæ & alia loca vicina deflectunt, magnâ licet itineris molestiâ, locis naturâ præruptis, & iactis transuersum arboribus fere inaccessis: vnde facile conijci posset preces eius armatas esse. Nihilominus pari constantia Laconicè responsum, non pati præsentem rerum statum communicationem cum legatis: Ciuium animos adeo offensos exasperatosque esse, vt nonnisi extremo vitæ discrimine possint ingredi. Quare si quid communicatum volet, literis mandet. Hanc tertiam passus repulsam, irarum & vindictæ plenus, postremis literis minatur vrbis excidium, Patriæ depopulationem, templorum Monasteriorumque incendium, omnem denique inhumanitatem hostilitatemque, testari se Deum hominesque, non sibi eam cladem sed inciuilitati & ingratitudini Ciuium imputandam, qui Eburonum amico & protectori in necessitate constituto tantillam gratiam, quam absque vllo incommodo facere possent, ita proteruè & pertinaciter denegarent. *Scribit postremo literas irarum plenas & quid responsum.*

C

D

Non erat nescius Vulpes Albanum ceruicibus suis imminere, commeatum deesse, sed & seà Condæo Hugonistarum capite in Galliam vocari; quocirca festinabat, instabat & vrgebat impensius.

Tubicini eiusmodi minaces literas ferenti solitâ constantia laqueū, si vlterius rediret, vel alius quiuis, comminantur.

Occupat igitur hostis suburbia, fossas deducit, aggeres extruit, tormenta apparat, schalas aduehit, tormenta explodit, clamo-

Auriacus oppugnationem simulat.

clamores ingentes vtrinque excitantur. Denique & si nihil minus quam oppugnationem meditaretur, omnia tamen ad id serio componi dixisses. Præsul interea vigilantissimus, perfidiæ quorundam Ciuium suorum non ignarus, quo signa coniurationis hinc inde adimantur, seuerissime edicit, ne quis se sua statione dimoueat, ne horæ, campanæue noctu diuque pulsentur. Mox ad alacritatem vultu animoque composito, in equitatū per montes ad Ciuitatis muros aduentantem explodi, & peditum iam consistentium tentoria diuersoriaq; creberrimis bombardarum ictibus concuti disijciq; mādat: Quare hostis vix vllo loco tutus consistebat. A

Salutatur Auriacus bombardarum ictibus.

Atque hæc quidem Nouembris quarto, cum incredibili animositate nocte dieque prosequuntur Ciues. Hostes, perfidique Ciues antea iactabundi, qui claues Ciuitatis Auriaco deferendas promiserant, cornua demittere, desperare, incendiariorum more Monasterijs, & alijs domibus ignes inijcere, se miseros perditosque inclamare. B

Multi perfidi Ciues desperabundi se miseros agnoscunt.

Est Cœnobium Vallis Benedicti ad Mosæ ripam situm, sacrarum Virginum Cystercien sis Ordinis diues, & celebre, à Ciuitate Leodiēsi semihorula dissitum. Sunt & vicinæ ædes Domini Godefridi de Erp Canonici Leodiensis. Est ibi quoque domus & Castrum Domini de Scleffin vetustate commendabile, quod id temporis D. Ioannes de Berloz Canonicus Leodiensis possidebat. Ad hæc Basilica, & celebre Monasterium diuo Laurentio sacrum cum ædibus suburbanis circitèr quinquaginta, inter quas non vulgaris est Consularis viri Ægidij de Stier & Scabini Leodiensis quondam auunculi mei, quam à me nuper à fundamentis reparatam æstiuo tempore inhabito. Inde sancti Ægidij Canonicorum Regularium Monasterium insigne: hæc omnia, nullâ religionis pietatisue, nullâ splendoris aut dignitatis, quibus lucessebant, habitâ ratione; nullo fructu nisi in vindictam, ac sacrilegam & immanem impietatem demonstrandam, Vulcano cremenda tradunt. Horum trium famosorum Monasteriorum conflagrationem scitè admodum & eleganter expressit tunc quidam hoc carmine numerali. C

Tria celebria Monasteria cū pluribus domibus exusta.

AegIdIVs LaVrens, VaLLIs BenedICta LabasCVnt
Igne, stVpet faCInVs qVartVs qVIntVsqVe NoVeMbrIs. D

Sed & cùm nec sic quicquam proficeret Auriacus, sed summam in populo, præter omnium expectationem, concordiam, summam in Principem & Patriam fidem, magis magisque aduerteret, & illius ceruicibus Dux Albanus immineret; à Ciuitate non tam recedit, quam turpiter fugit.

Auriacus turpiter fugit.

Apertis postmodum portis, cùm Ciues deforis omnia explorarent, inter alia deprehēsi sunt non pauci ab hostium parte desiderati atque etiam primarij ductores, inter quos quidam in æde sacra S. Laurentij sepul-

sepultus exhumatus est, & in fodinam carbonariam proiectus. Sed
A & inter minus recessui & fugæ promptos, multi à Leodiensibus interfecti, multi viui in fossas carbonarias proiecti, capti non pauci, ex quibus intellectum, fuisse Auriaci, si vrbem occupassent, propositum, Præsulem ipsum ad fores Templi maioris, alios Ecclesiasticos primariosque Ciues, quemque ad ædium suarum ianuam laqueo suspēdere, fœminas & impuberes ad Templa trahere, & vna incendere; sed non tulit impiam hanc crudelitatem misericors & miserator Dominus.

Leodienses egressi Ciuitatem multos cædunt, multos capiunt.

E captiuis medio foro patibulo ibi recens extructo, vitam laqueo finiere vndecim, ex quibus fuêre duo noui Euangelij precones, Ca-
B rolus le Bron Flander, & Cornelius de la Serne Germanus: Quos cū eiusdem farinæ homo quidam dignis pœnis affici videt, misertus rogat, quid ita in immeritos sæuiretur? & vix verba finierat, dum ab assistente dist' icto gladio confoditur. Vnde mox cum aliquot virorum millia in foro consistentia enses suos pariter exererent, ferè ad tumultum ventum est, existimātibus plerisque coniurationem esse; sed Magistratus præsentia & auctoritas non multo post motum omnem sedauit.

Vndecim laqueo susp. si in medio fori.

Tumultus sedatur.

Auriacus profecturus ad Condæum in itinere Ecclesias, Mo-
C *nasteria & Oppida cremat; quem persequitur Albanus, & extra Belgium fugat.*

CAPVT XIIII.

Ciuitate igitur tantæ tyrannidis periculo liberatā, non sine ingenti suo & Patriæ communis damno; Auriacus petit Hannoniam, quo in itinere ira furoreque percitus, Bonneffiense Cœnobium elegans & magnificum & Bellouacum seu Bauacum olim à Cæsare Brotuspantium dictum oppidulum peruetustum, Bonæ quoque spei Monasterium non procul à Vinckio situm, ædificiorū stru-
D ctura, & exquisitissimo Templi cultu, multarumque rerum raritate imprimis commendabile, igne in fauillas vertit. In hoc Cœnobio Monachum quendam virum probum pudendis in camino à sacrilegis istis sycophantis suspensum fama fuit: Huius sicut & Boneffiensis Cœnobij incendij annum quidam Iambis dimetris numeralibus sic expressit.

Bonneffiense Cœnobium & Bonæ spei, necnon Bellouacū oppidum igne pereunt.

Bonæ speI fLagrat DoMVs,
Ante VrItVr Boneffiā.

Nec multo post, apud sanctum Quintinum Fanum inuadunt, ad extremū Gallias ingressi, vbi aliquot diebus illhic moram traxissent, & frustra.

& frustra se Condæi copijs iũgere conati essent; per Mediomatricum fines longe lateque prædabundi sese effundunt. A

His & diebus, Comes Hockstratanus & Eberardus Vellensis, qui Auriaci castra sequuti fuerant, extremum vitæ diem clauserũt, fidem Catholicam religiosè professi.

Albanus pulso Auriaco extra Belgiũ hæret in finibus & quare.

Sequebatur Auriacum à tergo Albanus, qui vbi eum à Belgio exclusit, Cameraci se per aliquot dies, quid hostis ageret exploraturus, continet.

Vbi intelligit Condæum & Admiraldum non procul à Pictauis per Galliæ Delphinatum in fugam actos, cæsas etiam copias pedestres, sed & subsidia ad Condæum properantia ad quatuor armatorum millia censita, ab Omalio dissipata: Mense Decembri positis per eos fines præsidijs, Antuerpiam alijs, alijs Valecenas, alijs deniq; in Hollandiã missis, Bruxellas redit: Ibi *Te Deum* pro hoste fugato decantatũ, quod idem Leodij sub id quoque tempus, factum est. B

Victor Bruxellas redit.

Albanus fugato hoste ad nouorum Episcoporum promotionem animum adijcit. Rationes cõflandæ pecuniæ inuidiosas init: Interim gladio & galero à Pontifice donatur: Leodij multi coniurationis rei extremo afficiuntur supplicio. C

CAPVT XV.

CVm iam spes affulgeret, vt deinceps Belgicæ Prouinciæ pace & tranquillitate fruerentur, Albanus ad Episcopatuum & Episcoporum promotionem animum adijcit: Et quidem per hos dies, Wilhelmũ Lindanum Episcopum Ruremundensem nominatũ, virum doctrina pietateque cum veteribus Episcopis comparandũ, in possessionem Episcopatus Ruremundensis mittit.

Wilhelmus Lindanum cũ veteribus Episcopis comparandus.

Visum quoque tunc eidem & quibusdam alijs, quandoquidem diuturno bello exhausta essent Regis ærarіa, & tamen ad compescendos motus, saltem pro tempore miles præsidiarius alendus esset, rationes conflandæ pecuniæ ineundas. D

1569. Itaque anno 1569. mense Ianuario Bruxellas Belgij Status accersit; petit decimum, vicesimum & centesimum nummum, decimum quidem omnium rerum mobilium quæ distraherentur, vicesimum verò omnium immobilium diuenditorum, porrò centesimum tam immobilium quam mobilium, quem semel Regiæ Maiestati persoluerent. Hac pecunia dixit se velle persoluere militi qui esset locis oportunis præsidij loco imponendus, tum etiam loca oppignorata redimere; reliquum referre in Regis ærarium, vt si qui bellorum existant motus, facilius compesci possint.

Decimus Vicesimus & centesimus denarius odiose ab Albano petitur.

Respon-

Respondent Prouinciales, se summam pecuniæ numeraturos, &
A in centesimum quidem nummum cōsentire, quam sit autem durum & molestum etiam decimum & vicesimum reddere exponunt. Fama de his crebrescente, plerique omnes passim odiosè insectabantur Albanum, dicebantque eum Regis iniussu, imo illo insciente isthæc attentare; vt vt sit, nemo tamen fuit, qui facilè per se non intellexerit, missionem hanc Albani bellaque per eum postea & ante gesta, incredibili sumptu Regi constitisse, Præsidia Prouincijs adhuc necessaria, ad ea insuper immensa pecuniæ vi opus esse.

Per hos dies Præsul edicta renouat contra exteros vagabundos, qui vltra triduum in Ciuitate & Patria commorari deprehenderentur, nisi vltro causam moræ suæ ad Prætorem eamque legitimam deferrent.
B Lustrationes quoque hospitiorum publicorum factæ, si forsan ab hospitibus cupiditate lucri in eis exteri celarentur.

Ianuarij octaua, Comitia Leodij habita, in quibus communi statuum assensu visum, constituendum peculium super vino & cernisia tribus annis duraturum, ab omnibus sine exceptione iuxta leges & conditiones ab ipsis ordinibus præscriptas soluendum, quo status debitis occasione obsidionis Ciuitatis nuper contractis, necnon obligationibus erga S. M. diuersis in comitijs Imperialibus contra Turcas liberari possit.

C Permulti ciues qui contra mandata Imperij, pacem publicam & edicta Præsulis, Principi Auriaco Patriæ hosti, consilio, ope, armis seruierant, quidam gladio cæsi; alij patibulo in publico foro affixi aut deportati. *Multi Ciues Auriaci partes sequuti, afficiuntur supplicio.*

Sub Martio, Nicolaus Neapolitanus Pontificis & Senatus Cardinalium decreto, legatione sibi mandata fungens, offert gladium inauratum, & galerum varijs gemmis decoratum Duci Albano, vti Catholicæ religionis acerrimo propugnatori & vindici, deque Romana Ecclesia quam optimè merito.

Martij duodecima, Nicolaus Morlet eiusdem coniurationis reus conuictus affigitur patibulo, in exemplum.

Maij decima quarta, fit terræ admodum vehemens tremor.

D Iulij tertia propè Louanium in agro Heueriensi horrida grando & prodigiosa, nec minus tempestas horribilis, cum terræ hiatu atque arenarum alluuione mirabili exorta. Vidi tunc Louanij, in maiori Collegio Theologorum studens, plateas, villas & domos pagi Winkensboch Louanio vicini ad tecta vsque arena coopertas, adeo vt nisi fractis tectis liceret incolis domos egredi. Postmodum Præsidiarij Hispani Louanium missi, Martem inter Mineruam & musas collocarunt.

Cœperat circa hæc tempora vir ingenuus Nicolaus Francisci Leodij ad ripam Mosæ, in parochia ad diui Nicolai, cristallina vitra con-

ficere, Mosæ alueo lapides pro materia subministrante. Verum cùm non posset merces suas extra Prouinciam Leodiensem, nisi per terras Regias efferre, Rexque iam ante priuilegium cuidam Iacobo Pasqueti Antuerpiæ concessisset, res in controuersiam abijt. A

Controuersia inter duos vitrarios.

Lãberto Stokmans petenti præbendã Cornelij mõtis vigore iucundi introitus Cæsaris, negatur.

Iulij decima septima, Maximilianus Cæsar scribit Concilio Ciuitatis, querens quod Lambertum Stockmans sacræ suæ capellæ cantorem ad præbendam Cornelij montis, in præiudicium iuriũ atque etiam consuetudinũ Romani Imperij admittere noluissent: Re maturè examinatâ, cum omni veneratione responsum; repræsentatus Cæsareæ Maiestati processus, quo præbenda per Ferdinandum Romanorum Regem in suo iucundo seu fœlici aduentu Iohannæ filiæ Ægidij broquet Caroli quinti Imperatoris militis donata, auditis per B Prodecanum & Capitulum Leodiense partium iuribus, denegata fuerat. Re intellecta Cæsarea Maiestas ab vlteriori mandato acquieuit.

Franciscus Oranus moritur.

Nono Kalendas Septembris Franciscus Oranus, Secreti Concilij Præsulis Consiliarius & Procancellarius, Scabinusque Leodiẽsis, vitæ munere & officio functus est, annos natus quinquaginta sex, multis legationibus sub quinque Principibus honoratè perfunctus, hic annos natus duos & viginti, Aurelia Leodium reuersus, à Markano Præsule & Principe munere & honore Scabinatus Leodiensis donatus, ac in priuatum Concilium allectus, in quibus muneribus & honoribus summa cum laude perseuerauit; vir iuris ciuilis legumque Patriæ cõsultissimus, sermonis & differendi elegantia & facundia clarus, qui C si de legibus & institutis Patriæ grauis esset quæstio, tanquam Papinianus alter vndique adibatur: decessit honoratus quatuor filijs & filiabus quatuor: Præsul meminens officij antecessoribus sibique ac Patriæ præstiti, Petrum in parentis sui locum subrogauit, sed & in Concilium suum priuatum allegit, honoribusque paternis nec ambientem nec cogitantem decorauit.

Præsul filium Petrũ in eius locum subrogat.

Carolus Lãgius iuris literarũque peritissimus, & criticus summus, carmen hoc gratulabundus Petro germanum in modum amico cecinit, cum hac epigraphe.

D

Ad virum Clarissimum Petrum Oranum Iurisconsultum Scabinalemque dignitatem perpetuam apud Leodicenses ineuntem, Carolus Langius, germanum in modum amicus.

CVm te paternas, ire per orbitas,
Magnoq; nuper, puluerem olympicum
Vrgere nixu gloriaq;,
Pendere & officio decorum,
Orane vidi, cum genij istius

Vim

Vim perstupesco, quodam animum
A *Induor amore, consuetudo amorem,*
Porro aluit, studio atque votis.
Secuta diuos, mox adiens prece,
Florem hunc rogaui, tum modo nobili,
Fructu tumentem astro benigno
Aspicerent, alerent, fouerent.
Ne putris Auster, nec Boreas ferox
Flatu vel alis excutiat nigris
B *Seu carmen infaustum, malusue*
Illum oculus macie perurat.
Viuis valesq; Orane, iterum parens
In nato & ales Assyria, vt mari
Aut Phœbus emergens Eoo,
Maior ades speciosiorq;.
Doctæ beata Pierides acu
Filo è niuenti, texuerant togam
Quam lata prætexebat ora
Sydonio saturata cocco.
C *Hac te mœrentem Orane pater manu*
Minerua quondam virginea, virum
Donauit, hac nunc ipsa natum
Induit & iuuenem & mœrentem.
Et maius (inquit) te imperium manet
Maiusq; munus, si modo qui datur,
Tuere honorem, arcesq; forti
Pectore auaritiam metumq;.

Idem Langius Orano suo, ipso die Hilariorum.

D *CVm sumis lato prætextum murice clauum*
Orane, & magnus cùm tibi initur honos,
Cùm solemne epulum Collegis auspice dextra
Præbes, maiorumq; omnia more facis,
Ipse domi teneor, nec lætus fungor amico
Officio, canit sic meus Hypocrates.

Septembris sexta die, cùm per antea, anno sexagesimo sexto, Septembris tertio vicesimo, Concilium Ciuitatis, claues sibi primum & inauditum motu populari vindicasset; Præsul optimus & pacificus,

hoc nec dissimulandum, nec negligendum existimans, testes classicos & seniores compertæ fidei viros, super clauium Ciuitatis suæ iure, super & auctoritate sua principali hactenus inconcussa, & ad rei memoriam coram Scabinis Leodiensibus, iunctis ex parte Ciuitatis Cōmissarijs, produxit. A

Cùm Scabini Leodienses, litem ac causam aduersus Capitulum Leodiense mouissent, eamque persequerentur, ratione legati anniuersarij perpetui Illustrissimi quondam Cardinalis Erardi à Marka, qui æqualiter & capitatim sine retentione incrementi partiundum & diuidundum asserebant, Concilium Ciuitatis Consules quoque liti se pro suo iure ac Ciuitatis interesse adiungere oportere decreuit.

Sub id tempus quidam Laurentius de Ifier, homo popularis & improbus, Antonius de Tige, Guilhelmus eius filius & Ioannes de Oley ex coniuratis coniurationis Auriacæ rei cōuicti, & aduersus Patriam perduelles damnantur & plectuntur capite. B

Præsul Comitia celebrat: Quidam coniurationis Auriacæ rei afficiuntur supplicio: Queritur apud Cæsaream Maiestatem de ablatis sibi clauibus Ciuitatis.

C

CAPVT XVI.

1570. ANno 1570. Ianuarij decima octaua Comitijs Ordinum Leodij indictis & habitis, actum fuit imprimis de veteribus Patriæ oneribus, deinde de nouis occasione obsidionis nuper contractis dispungendis & dissoluendis, quibus vectigal anni præcedentis super vino & ceruisiā impositū nullo modo posset satisfacere. Siquidem omnibus compertum, deficiente Leodij ærario nouissimè Patriam à Præsule, à Clero, à Ciuitate & oppidis graues pecuniæ summas mutuo accepisse: A Præsule duodecim florenorum millia, à Clero 19. supra quingentos & tredecim florenos, à Ciuitate vndecim supra sexcentos, ab oppido Hasselensi duo supra cētum & tredecim, à Masckensi & Tongrensi totidem, à S. Trudonis tredecim supra sexaginta: Sed & tractatum de alijs antiquioribus debitis Guilielmi de Cortenbach, Blocquereanis, Hermanni Emelen, Ioannis Henrici Ecclesiæ Leodiensis Canonici & Prodecani, atque etiam Præpositi Ecclesiæ Fossensis, vti tutoris orphanorum Mathæi Henrici sui fratris, vt & Capitanei Bullonensis, & quibusdam alijs. Postremum de fœdere cum Pontifice, Venetis & Germaniæ Principibus, contra Turcas ineundo. His de omnibus, longâ deliberatione habitâ, conuenit primum vt reliquationes contributionum annorum præteritorū quæ restabant insolutæ, manu Principali excuterentur, colligerentur, & D

aduersus

aduersus ratiocinarios non dissimulanter ageretur; insuper quinquaginta duo millia flor. ad instar quæ collecta fuerant anno 1554. ratione belli quod Carolus v. gerebat contra Francos post captum Bullonium & Dionantum, &c. Placuit quoque vt in aliquam laborũ nuper pro Ciuitate & Patria perpessorum compensationem, expensarum quoque factarum, duodecim millia florenorum Præsuli offerantur: Repræsententur quoque pecuniæ mutuo acceptæ, primum quidem hoc anno Præsuli, Ciuitati, & oppidis, sequenti Clero: denique & fœdus contra Turcas ineatur; si modo vicini Principes, Iuliacensis, Coloniensis, Treuirensis, Rex Catholicus & Principes domus Austriacæ sese adiunxerint. Porro de veteribus alijs debitis, diffidẽtibus ordinũ sententijs & opinionibus nihil conclusum, & à Comitijs recessum.

Februarij 9. cùm D. Ioannes Dauid Conuentus & domus Cornelij mõtis propè Leodiũ Vicarius, regimine & gubernatione sua abuteretur, Præsul re propius cognitâ & cõpertâ, illũ à Vicariatu amouendũ, & alium in eius locũ surrogandũ censuit. Itaque misso Illustri & Reuerendo D. Guilhelmo à Pictauia Campiniæ Archidiacono & M. Ioanne Briccij Ecclesiæ ad D. Dionysij Decano, constitutũ, vt ille Vicariatu cederet, & ad nouam per Cõuentum electionem procederetur, Cõuentus tamen illi donec aduiueret, certam pensionem annuatim solueret.

D. Pictauianum deponit Vicarium Cornelij montis.

Mense Martio Albanus Bruxellis agens, animum ad Statum Belgij politicum reformandum adijcit, atque sui initio, sumpto de monetæ adulteratoribus supplicio, vetuit monetam omnem argenteam, quæ expressam imaginem & subscriptionem Regis non haberet, vsui & commercio exponi. Edictum quoque tulit de Ludimagistris, de Typographis, Librarijs & Bibliopolis, ne qui libri docerentur, imprimerentur, diuenderentur, qui non prius essent ab Ecclesia Catholica Romana approbati. Sed & edixit, ne lites iudiciariæ vltra annum protraherentur.

Aprilis tertia, Æmundus de Marneffe ciuis improbus, atque etiam perfidus Principi Auriaco durante obsidione à consilijs, cùm fuga sibi consuluisset proscribitur, perpetuoque damnatur exilio, & officium decemuiratus quod gerebat alteri demandatur.

Aemundus Ciuis pessimus proscribitur.

Mense Iunio, Gerardus Vanhoue oriundus ex Vlberch, cùm multa tempore obsidionis insolentius in fauorem Auriacorum tenens eorum partes dixisset fecissetque, & ministrum Iustitiæ in se manum iudiciariam inijcere volentem occidisset, hoc genere supplicij afficitur. Pœnitenti & per Sacerdotem Sacramentalitèr absoluto in foro pugnus abscinditur, ibidem suspẽditur, & altera die equis extra portam sanctæ Walburgis ad locum supplicij in exemplum protrahitur, rotæque affigitur.

Supplicium Gerardi Vanhoue.

Iulij octaua Ioannes Renardi dictus Noihet coniurationis quoque conuictus, postquam Catalogum recensuisset eorum qui impiè aduersus pacem publicam Imperij necnon edicta sui Principis

 Auriaco

Auriaco militassent, publico in foro patibulo superpenditur.

Eodem mense Albanus ex Regali clementia, ac indulgentia generalem admissorum tam in religionem Catholicam, quam in S. Maiestatem criminum abolitionem per Belgium promulgat, dummodo rei infra tres dies resipiscant. Quare multi exules ab Episcopis eorumque Pœnitentiarijs primum in foro conscientiæ absoluti, publicationis suorum bonorum remissionem in aula consecuti sunt, & ad bonorum suorum possessiones redierunt. A

Kalendis Augusti, Guilhelmus à Pictauia, olim Scholasticus Leodiensis, Archidiaconus Campiniæ, Cōcilij Ordinarij Præses, & Priuati Concilij Cancellarius, posteaque Præpositus Leodiensis, duodecima Februarij anno 1568. in Præpositum electus, & in demortui Reuerendi Nobilis & Amplissimi Domini Arnoldi à Bocholt, qui ipso die conuersionis Pauli eodem anno decesserat surrogatus, properata morte functus vita Gratianopoli, cibo potuiuè veneno infuso, vt & aliquot ex suis præmatura morte excesserūt. Prosequebatur iudicio, cū in Senatu Parisiēsi, tum in Senatu Gratianopolitano causas & lites liberorum fratris sui germani defuncti paterno affectu, aduersus Dianam, eaque ratione infensus & inimicus parti aduersariæ, vir sanè magnæ doctrinæ, & summæ pietatis, quique multis legationibus, vt etiam in Sacro Oecumenico Concilio Tridentino functus, ducebat genus & domum à Diuo Guilhelmo Duce Aquitaniæ. Ad Præpositurae dignitatem sublectus Ioannes Berlemontius, Comitis Berlemontij filius, & Niuellensis Præpositus. B C

Litteræ Maximiliani ad Consules & Concilium ciuitatis.

Præsul apud Cæsaream Maiestatem questus de vsurpatis & ablatis sibi à Concilio Ciuitatis clauibus, de quibus paulo ante meminimus, Maximilianus vltima Augusti has ad Consules & Cocilium Ciuitatis literas dedit.

Maximilianus Secundus Romanorum Imperator semper Augustus, &c.

Fideles dilecti, ex parte Venerabilis Gerardi Episcopi Leodiensis Principis nostri, & deuoti dilecti, expositum nobis est: Quamuis eius deuotio iuxta ac eius antecessores Episcopi Leodienses inter cætera Regalia & priuilegia quæ à nobis & Augustæ memoriæ prædecessoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus hactenus immemorabili tempore obtinuerunt, etiam Ciuitatis Leodiensis Superioritate & iurisdictione inuestiti, eorumq. omnium hucusq. in legitima quietaq. possessione, necnon à vobis & vicinis Principibus & populis pro eiusdem Ciuitatis veris & supremis Dominis habiti & tenti fuerint; Huic proinde etiam Ciuitatis Leodiensis claues temporibus belli & armorum aut alioquin quādo dictis antecessoribus præ D

dictæ

A *dictæ suæ Ciuitatis incolumitate, tuitione, & conseruatione expedire videretur, ad manus eorundem antecessorum traditæ fuerint: Sicuti etiam iamdictas claues deuotioni ipsius cùmprimùm post inaugurationem dignitatis Episcopalis vrbem ingrederetur, à vobismet ipsis summa cũ reuerẽtia & deuotione præsentatas & traditas esse cõstat. Tamen ijs omnibus non expensis nec consideratis cùm proxime elapsis annis grauissimi motus ac tumultus in ditione Leodiensi & vicinis ibidem locis exorituri metuerentur, ac iam oriri inciperent, Burgimagistri, Consules, & Iurati dictæ Ciuitatis tunc existentes, aduer-*
B *sus antedictæ deuotionis eius & Imperij Regalia & priuilegia Cæsarea & longissimam consuetudinem, dictas claues Ciuitatis ad manus deuotionis eius, prout ex officij sui debito tenebantur, tradere non curarunt, ea sane innouatione, vt antea nondum audita contumacia, tam nobis & Imperio, tam etiam Principali & summæ Iurisdictioni deuotionis eius (cuius non postrema pars potestas clauium est) non leue præiudicium inferentes, & licet hactenus aliquoties traditio sæpè dictarum clauium instantèr petita, vosq; in ea parte debitæ obedientiæ diligentèr admoniti sitis, haud tamen eo vos adductos, vt petitioni tam iustæ locum feceritis. Quare deuotio sua ad nos confugere*
C *coactà, à nobis humiliter petijt, vt principalia Iura & iurisdictiones, quæ imperatorio nomine deuotioni eius tanquam Principi Imperij ea in parte à nobis concessa essent tueremur, nec admitteremus deuotioni suæ in ijs per vos posthac innouando præiudicium inferri. Cum igitur officij nostri Cæsarei ratio à nobis exigat, ne à quopiam omnino nostri & Imperij Iura infringi, aut aliquem de facto possessione sua destitui patiamur, nec vos latere possit præmemoratam hanc clauium & dictæ Ciuitatis tuendæ omnimodam potestatem à nobis tanquam Romanorũ Imperatore principaliter dependere, & dicto Episcopo vestro tanquã Principi Imperij Romani, vna cum concessione regaliũ &*
D *priuilegiorum, necnon cæterorũ iurium superioritatis totius Patriæ Leodiensis permissam collatamq; esse; Ipsius quoq; deuotionem simul ac prædecessores eius dictas claues à vobis petendi, quotiescumq; necessitas id exigit, ipsi ac etiam prædecessoribus id expedire visum est in diuturna possessione fuisse, & adhuc esse. Proinde vos serio hortamur & monemus, hisce clementer præcipientes, vt sine vlteriore mora aut exceptione, antedictũm non minus nostrum quam Episcopi vestri ius recognoscatis, & tanquam hac in parte auctoritate nostra intenti deuotioni eiusdem deinceps quotiescumq; necessitas postulat aut*
deuotioni

deuotioni pro tuitione dictæ Ciuitatis sic visum fuerit, claues eiusdem Ciuitatis obsequenter deferatis, nec desuper amplius difficultatem aliquam moueatis. In eo nostram voluntatem adimpleturi, necnon & vestræ totiusq; Patriæ tranquillitati (ad scilicet antedicti Episcopi & Principis vestri iura inuiolata conseruare cumq; deuotione sua mutuam semper concordiam colere & debitam obedientiam eidem exhibere studueritis) prudenter consulturi: Datæ in Imperiali nostra Ciuitate Spira vltima Augusti anno septuagesimo, Regnorum nostrorum Romani 8. Hungarici septimo, Bohemici vero 22. A

Quibus in Concilio Ciuitatis perlectis, 21. Octobris visum fuit supplicare Præsuli vt dignaretur aliquos pro sua parte nominare, illi quoque suos nominarent, qui sine strepitu iudicij de iure cognoscerent. Quibus Præsul Nouembris 29. vt ostēderet se pacis amatorem, cum ante omnia spoliatus claues Ciuitatis suæ meritò & iure repetere potuisset, nihilominus acquiescit, si modo intra tres menses processum instruant, ad Cæsaream maiestatem deferendum. B

Hocce tempore altum & pergrande propugnaculum ad portam S.Margaretæ Leodij iam pridem cœptū perficitur, similiter vasa, columnæ, imagines, aliæque fontium in medio fori scaturientium appendiculæ marmoreæ conficiuntur, magnum Ciuitatis ornamentum. C

Septembris 22. cum pretium annonæ, & imprimis granorum excresceret, quod agricolæ iam sua grana in herba, vt vulgo dicimus, vendidissent, & omnia deferrentur non iam ad forum, sed ad granaria mercatorum Dardanariorum, qui illa supprimebant, vt carius suo tempore ciuibus reuenderent. Præsul futurum, quod inde oriri poterat, malum præcauens, edicto publico irritat omnes contractus & præemptiones granorum factas cum agricolis à mense Februario vsque ad hunc diem, declaratque eos non obligari huiusmodi præemptiones in specie granorum soluere, dummodo acceptam pecuniam restituant; indictâ nisi edicto suo paruerint, publicationis granorum, & insuper decem florenorum aureorum pœnâ primâ vice, 20. secundâ, & 50. vice tertiâ prisco more repartiendâ: mandatque grana ad forum more consueto venalia deferri eadem pœna; prædecessorum suorum ea de re edicta renouans. D

Mense Octobri, ictum fœdus inter Pontificem, Cæsaream Maiestatem, Regem Philippum, Venetos & alios Principes Christianos, non comprehensis in eo vicinis Principibus, de quibus paulo ante: quo tempore Philippus Rex cum confœderatis Principibus Ioannem Austriacum fratrem, qui postea etiam Belgij Gubernator extitit, totius expeditionis contra Turcam designat imperatorem.

Interea Mosa & alia totius inferioris Germaniæ flumina extra

alueos

alueos longe lateque excurrentia, magna finitimis incolis damna intulére. In Hollandia quoq; & Frisia fluctus Marini disiectis aggeribus late in agros, villas, pagos, ac Ciuitates perrupêre, vt merito cum Poëta dicamus,

Tecta domus & mista suis armenta colonis,
Cumq; pecus pastore fluit, cum pignore mater.
Et si forte aliquem fugientem exemit aqua vi
Seruatum sors dura fami, vel ab arbore celsa.
Monte vel aërio spectat sua coniugis ora
Pallida, seu natos, seu si quid charius illis
Sub pedibus fluitare suis, moriturq; videndo.
Nam stetit aqua Mari tellus discrimine nullo.

Brabanti, vt ab indictione decimi & vigesimi denarij, quem vrgebat Albanus liberarentur, in certam pecuniæ summam consensêre, Vltraiectenses vero Decanum sancti Petri Voeselium in Hispanias ad Regem mittunt, qui post multas fatigationes tandem ab eo censu immunitatem Diœcesi impetrauit. *Vltraiectenses intercessione D. Voeselij Decani immunitatẽ decimi & vigesimi denarij impetrant.*

Mense Decembri Martinus del Rio Iuris meliorumque literarum peritus in quæstionibus quodlibeticis Louanij habitis, quibus intereram, cùm amplissimos & gloriosos Ducis Albani, de Mauris, Gallis, Italis, Germanis, Cliuensibus, Belgis & cæteris nationibus, triũphos oratione sua narrare cœpisset, statim tanto studiosorum tamq; constanti pedum strepitu exceptus fuit, vt vltra progredi vix potuerit. Quocirca paulo post cùm Elbertus Leoninus Longolius, & Ioannes Wamesius primarij Iuris Assessores & Professores ijssent ad aulã, nescio quid deprecatum, à Cõfessario Ducis Albani quodam strepitu interturbãtur: Mirantibus illis cur hoc fieret, responsum tam inuidioso applausu acceptas fuisse Louanij Albani Ducis optime meriti laudes, nec hactenus in tales animaduersum esse. Indeque ita ab eis non sine rubore discessum est. *Longolius & Wamesius qualiter in aula à confessario Albani excepti.*

Mariæburgenses tributũ quoddã mercatoribus illac transeuntibus imperârant, Leodiensemq; mercatorem illud soluere negantem in carcerem detruserant: Præsul literas ad Ducem Albanum dat, quibus & tributi iniquitatem, & Mariæburgensium impudentiam ostendit, qui à Leodiensibus exigere temerariè audent tributum in fundo Leodiensi, qui illorum necdum erat, vt qui repensam pro eo iam dudum promissam, necdum hodie præstiterint. *Mariæburgensium iniustitia & impudentia.*

A

Magna Mosæ inundatio: Monasterium Roberti montis spoliatur: Nouus motus Leodij exoritur. Comitia celebrantur. Publicantur edicta contra hæreticos. Summus Pontifex scribit Concilio Ciuitatis, & ad constantiam in fide hortatur.

CAPVT XVII.

B

1571. ANno 1571. mense Ianuario ineunte, cùm vagabundi & validi mendicantes Ciuitatem & oppida vicosque oberrarẽt, pauperum incolarum eleemosinas à fidelibus importunitate sua extorquentes, vitamque turpem in otio degentes, peregrinos & Mercatores haud raro infestantes, edicto publico renouato, huiusmodi male feriatos homines Patriæ fines intra triduum indictis pœnis excedere præcepit, vtque edictum pro lege apud Patriæ tribunalia inuiolatè seruetur, mandat.

Edictum cōtra vagabundos pro lege seruādum.

Mense Februario, exorta tempestate rursus Mosa breui tempore ita excreuit sæuitq; vt pontem Amari cordis disturbarit, multas domos diruerit, Ecclesias perplures Belli reditus, sancti Iacobi, Sororũ Hasselensium, Carmelitarum, Hieronymitarum, Cruciferorum, S. Pauli, S. Martini, S. Adalberti, S. Ioannis Euangelistæ, S. Dionysij, S. Stephani, S. Bartholomæi, S. Ioãnis Baptistæ & quasdam alias aquis ita complerit, vt nullum in eis diuinum fieri potuerit officium. Annũ hũc, & eius inundationem quidam expressit hoc carmine numerali, columnæ Ecclesiæ ad Diui Pauli inscripto, ad quod Mosa creuit. C

ALto Mosa LoCo CresCens hVC appVLIt VsqVe.

Pontis Amari cordis ruinam expressit quoque numerali versu ingenuus vir Wilhelmus Stauillus, Curiæ Episcopalis Leodiensis Procurator, vir ingenij probi & recti. D

VICtVs aqVa CeLerI CeCIdIt pons CordIs aMarI.

In Frisia quoque magnæ fuere Maris & fluuiorum inundationes. Contra, ad miraculum in Anglia littora Maris introcedebant, vt homines possent ad aliquot passuum millia intra Maris ambitum pedibus procedere.

Mandatur Patriæ officiatis vt damna perpessa sigillatim describerent.

Iisdem diebus cùm per frequentes militũ vtriusque factionis trãsitus & concussiones, Patria innumera damna, & nouissimè Condrusium perpessum fuisset, vrgeretque Cæsarea Maiestas solutionem tributorum.

butorum Imperialium, iam à pluribus annis debitorum.

A Februarij 23. Præſul Præfecto Hoyẽſi, Balliuo Cõdruſij, necnõ alijs officiatis ſcribit, & mandat, vt dãna perpeſſa, militumque tranſitus, excurſiones & deprædationes cum authenticis Iuſtitiarum ſingulorũ pagorũ teſtationibus, ac auctoritatis literis ſingulatim deſcribant; ſi forſan ijs viſis Cæſarea Maieſtas & Dux Albanus Patriæ miſereantur, & hic quidem ſollicitior militem, ſi quando Patriam tranſire debeat, in officio & diſciplina militari contineat, Cæſar vero vel remiſſionem indulgeat, vel ſaltem tributorũ exactionem in aliud tempus proroget.

Februarij viceſima quinta, Monaſterium Roberti montis religio-
B ſarum Virginum Ordinis Cyſtercienſis à Ciuitate Leodienſi quarta milliaris parte in ſyluula ſitum, celebre & opulentũ, intẽpeſta nocte manu ſacrilegorum tum equitum tum peditum inuaditur, & rebus quibuſcumque pretioſis, quas ſecum auferre potuerunt, nemine aduerſante, ſpoliatur.

Fuerat & Eccleſia parochialis Stembiernenſis, non longe à pago Veruienſi in Marchionatu Franchimontẽſi ſita, ab hæreticis & prædonibus, priuſquam Eccleſiam Haſſelenſem ſpoliaſſent, euerſis aris, diſiectis fractiſque Imaginibus, cæteriſque ornamentis ablatis, profanata. Quamobrem Stembiernenſes omnes fere pauperes Martij decima quarta ſupplicant Præſuli, vt illis ſit liberum communium paſcuorum partem aliquam prompta & parata pecunia vendere, qua
C & Altaria reſtaurare, & ſacras Imagines loco reſtituere poſſint. Quod benignus Præſul exiguo cenſu annuo ſibi ſuiſque ſucceſſoribus in recognitionem iuris ſui præſtando, annuit. *Stembiernẽſis Eccleſia ab hæreticis deformata reſtauratur.*

Aprilis viceſima prima, honoratus vir Hermes de Preſſeux in Marchionatu Franchimontenſi, loco à cõuicanis parum diſſito commorans, ideoque prædonum iniurijs, qui per ea loca frequenti numero graſſabantur expoſitus, ſupplicat Præſuli vt ſibi, & conuicanis iuxta pactum inter eos conuentum, liceat dato ſigno vel pulſato tympano, ſeſe mutuo ad arma vireſque excitare, & prædonibus reſiſtere, eoſq; vel carceribus mancipare, vel ſi manus eorum aliter effugere nequeant, etiam impunè occidere; quibus benignè annuit, & Præfectum
D Franchimontenſem, ne ea de re ijs moleſtus ſit, literis de pacto & conuento certiorem facit. Cumque conuentione ſpreta ac inſuper habita, homicidæ, prædones & vagabundi milites per agrum Franchimontenſem diuagarentur, edicto militari Maij decima octaua renouato, mandat, vt omnes arma parata, iuxta iuſſum Præfecti habeant, parati illum contra prædones ſequi, illique opem & auxilium in eis perſequendis, capiendis, & ſi neceſſum fuerit cædendis, ferre.

Maij vltima, ad preces Patrum Societatis Ieſu, pro nutricatus & victus ſubſidio, Præſul ipſe indigus è multis Patriæ oneribus hoc belli tempore prægrauatus, quadringentos florenos Brabantiæ ex pro- *Præſul indigus annuit PP. Societatis Ieſu quadringentos florenos annuos.*

 uentibus

uentibus suis quotannis soluendos perbenignè & liberaliter annuit. A

Mense Iunio, olim inauditus ac nouus motus Leodij cōcitatur, quorundā, sinistrâ ex cōflatâ inuidiâ, machinatione: In Cōcilio Ciuitatis, ex assensu triginta duorū Ministeriorū, applaudentibus etiam illius anni Consulibus seu Burgimagistris, actum, vt nullus deinceps Scabinorum Leodiensium in Burgimagistrum eligeretur, illudq; ad domus Ciuicæ (quam violettā vocant) Cancellos, pro firmiori robore publicatū: populares enim quærebātur Scabinos plus æquo addictos Prīcipi & Ecclesiæ Leodiēsi. Princeps & Præsul aduertēs hac inaudita hactenus nouitate, & populi sui temeritate, magnum sibi & Ecclesiæ suæ præiudicium irrogari, re apud Concilium suum & Capitulum in deliberationem posita, eaque cognita, mandat Officiatis edictum Ciuitatis suæ turbidum ad Peronem in foro publico constitutum circūduci: Burgimagistri cum Concilio suæ Ciuitatis, aduocatisq; aliquot Commissarijs, rursus ad Cancellum edictum ingeminant, Princeps & Præsul pacificus, hoc turbido tempore, ne res in seditionem abiret, prudenter dissimulauit, sicque in hunc diem Scabini Leodienses, supremæ classis, ac rerum capitalium, totius Patriæ Leodiensis Iudices, à Burgimagistratu quorundam inuidia remoti, contra morem maiorum & obseruantiam, qua Scabini Leodienses, equestris ordinis viri, Nobiles, Generosi, Honorati, ac Primores Ciuitatis ad Burgimagistratum nominabantur, eligebantur & idiscriminatim recipiebantur. Exinde spreta Nobilium grauiorumque virorum auctoritas. B C

Iunij septima, in Patriæ Comitijs actum iterum de vectigalibus hactenus Imperio debitis, alijsque in nuperis Comitijs Spirensibus Cæsareæ Maiestati concessis: de duodecim millibus florenorum Præsuli promissis: de reformationibus laicalibus publicandis, item de æqualitate in tributionibus per ordines Patriæ semel tandem statuenda, ne ea de re singulis Comitijs magno Patriæ & damno & periculo contendere oporteat. Postremo de concussionibus & latrocinijs, quibus Patria continuo affligebatur auertendis: Igitur longâ deliberatione habitâ, conclusum imprimis vectigalia, & duodecim millia Præsuli debita ex peculio sumenda; Deputatos ad reformationes examinandas officij admonendos, vt quantocius comperta referant: quosdam ex singulis Statibus denuo nominandos, qui de modo contribuendi æqualiter ad Comitia proxima despiciant & in medium proponant. Postremo monendos Officiales, vt ipsi in districtibus suis resideant, contra latrones, vagabundos, & male feriatos homines iuxta ritum & consuetudinem Imperij procedant, sine cunctatione & dissimulantia. D

Iunij vigesima quinta, Guilhelmus de Falle qui contra pacem publicam Imperij & edicta Præsulis Auriaco aduersus Ciuitatem & Patriam

A Patriam suam militarat, per Scabinos Leodienses adiudicatur patibulo.

Præsul, rursus in Ciuitate & oppidis edicta contra Lutheranos renouat.

Iunij vltima, Læuinus Torrentius ad Diui Lāberti Canonicus, & Archidiaconus Brabantiæ in Ecclesia Leodiensi, Præsulis in Spiritualibus Vicarius, Roma reuersus, reddit Consilio Ciuitatis Summi Pōtificis literas, quibus Leodiensium in fide constantiam & firmitatem animi contra hæreticos demonstratam re & facto laudat, quarum exemplar tale est.

Læuinus Torrentius literas Summi Pontificis ad Concilium defert.

B *Pius Papa quintus, dilecti filij Salutem & Apostolicam benedictionem.*

MAgna nos in Domino lætitia affecit dilectus filius Læuinus Torrentius internuncius vester, vir, quemadmodum nobis quoque perspectus est, & probus, & in negotijs vestris procurandis diligens, cùm de vestra in nos Sanctamq; hanc Sedem deuotione atq; obseruantia ea nobis proposuisset, quæ cum vetere istius Ciuitatis instituto pristinoq; vestræ religionis Catholico tuuando studio egregiè consentiunt. Ex quo illud & cognouimus quam fortem, quamque C *egregiam operam aduersus hæreticos nouissime tumultuantes, nobis ac Reipublicæ toti Christianæ præstiteritis: In ea ipsa re sicut fortitudinem pietatemq; vestram in eodem Domino laudamus; Ita vos paterne hortamur vt Maiorum vestrorum exemplo incitati in obedientia huius S. Sedis Apostolicæ constanter perseueretis, cumq; Venerabili fratri nostro Episcopo vestro in rebus istius Ciuitatis gubernandis concordi animo consentiatis; Ita & Patriæ vestræ quieti tranquillitatiq; optime consuletis, & ad eam perturbandam hæreticis omnem aditum præcludetis. Quo quidem vestro facto non solum (quod caput est) diuinam Ciuitati vestræ gratiam conciliabitis, sed etiam nos ipsos ad maiora gratificanda propensiores reddetis.*

D *Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 4. Maij 1571. Pontificatus nostri anno sexto.*

Ioannes Austriacus dux militiæ contra Turcas designatus, iuxta Nauportum Achaiæ Vrbem Octob. 7. illustrissimam consequitur victoriam, quam Læuinus Torrentius Præsulis Vicarius, heroico carmine grauiter vereque descripsit. Tribus horis quibus pugnatum est cæsa Turcarum 25. millia, captæ ibi Turcarum triremes 180. incensæ 20. depressæ totidem.

Describit heroico carmine victoriam Austriaci contra Turcas.

A

Tumultus in Belgio occasione exactionis decimi denarij. Auriacus cum nouatoribus parat arma, petens ab Hollandis auxiliares copias: Multa oppida Regi surripiunt. Leodij conuentus Ordinum. Virtus Domini de Floyon summi Prætoris Leodiensis filij in defendenda Ruremunda.

CAPVT XVIII.

B

1552. SVb anni 1572. initium, cum Albanus persisteret petitioni decimi denarij, cœperunt Bruxellenses cum alijs tumultuari, & nouatores occasionem belligerandi, subditos ab obedientia sui Principis, quam tyrannidem vocabant, abducendi, arripere. Lumeyus imprimis, qui educto ex Anglia milite, Brielam in Hollandia occupat. Alij deinde Vlisingam & Euchusam.

Lumey' prim' arma assumit & Brielam occupat.

Horum non ignarus Auriacus passim equites & pedites cōscribit, apud quos publica fama erat, stipendia eis persoluenda à Belgij Ciuitatibus, Ecclesijs, Monasterijs, & Cleri prouentibus.

Auriacus exercitum cogit.

Decima quarta Aprilis, Præsul in Comitijs instat, vt cum vectigal super vino & ceruisia hactenus concessum neutiquam ad subleuanda Patriæ onera sufficiat, alia pecuniæ cōflandæ ratio quæratur, simulque ex singulis statibus aliqui nominentur, qui secū periculoso hoc tempore quo circūquaque ad arma conclamatur, publicis periculis consulant. Tandem vrget resolutionem æqualitatis in colligendis tributis seruandæ. Multis vltro citroque in medium productis, variæ æris colligendi rationes propositæ: vt peculium ad plures annos continuetur, vt singulis caminis quinque stuferi soluendi imponantur, vt alia quinquaginta duo florenorum millia, eo modo quo aliquoties factum fuit, colligantur. Designati deinde ex singulis ordinibus, Ecclesiastico quatuor, militari totidem, & populari duo, quorum consilio Princeps pro ratione emergentium negotiorum militem colligat, præsidia constituat, pecuniam mutuo etiam sub fœnore accipiat. Ad postremū pro æqualitate quadantenus seruanda, visum plerisque omnibus super modijs & florenis annuis & perpetuis in tributionem posse exigi, nihil tamen propter opinionum diuersitatem resolutum.

C

Circumquaque ad arma conclamatur.

D

Ratio colligēdi pecuniam super modijs & florenis quadantenus æqualis.

Kalendis Maij, Pius quintus Pontifex maximus post diutinum dolorem calculi, cum sedisset annis sex, mensibus tribus, diebus viginti quinque, sacrosancto viatico, de Cardinalis Alexandrini manu sumpto, duabus ante noctem horis supremum vitæ diem clausit, anno ætatis sexagesimo octauo, vir vitæ sanctimonia clarus, & qui ab omni auaritia ac sordibus maxime abhorruit, de quo Cauanus ita cecinit.

A *Quinq; fuêre Pij, post fidi tempora Petri,*
Sed Quintus Felix dicitur atque Pius,
Nam Pius hæreticis charum defendit ouile,
Felix cum Turcis maxima bella gerit.
O pia prosperitas, pietas ô prospera, quæ sic
Commissum duplici seruat ab hoste gregem.

Dum hæc scribimus, redit in memoriam Francisci Panigarolæ Carmen, in mortem Pij quarti antecessoris sui quod placuit hic adscribere.

B *Vt faceret fortuna Pium omni parte beatum,*
Vita (ait) huic dulcis, mors quoque dulcis erit.

Altero die obitus Pij quinti, postquam Cardinales conclaue post nouendiales preces ingressi sunt, summo cum omnium consensu & applausu, Pontifex renuntiatur *Hugo boncompagnus* Bononiensis, in vrbe Roma & ingenio & virtute & industria & iuris vtriusque doctrina præstantissimus, Iam summo Magistratui & Tyaræ destinatus à Pio quarto, cùm in Senatum & collegium legeretur, rubroque galero honoraretur, hic Gregorius decimus tertius appellari voluit. Nec fefellit conceptam Pij quarti totiusque populi Romani expectationem; siquidem naturæ bonitate, munificentia, vigilantia, integritate, sollicitudine percelebris, Collegia Germanorum, Anglorum, Græ- C corum, & alia multa Catholicæ & Apostolicæ fidei seminaria exædificauit, aliaque gessit quæ si quis enumerare, celebrareque velit,

Caucasea citius soluet de rupe Promothei
Brachia, & è medio pectore pellet auem.

Ernestus Præsul multorũ relatu factus certior in plurimis Patriæ locis pōtes & riuulos, seu vetustate, seu frequēti curruũ transitu, seu Officiatorum & subditorum negligentia ita præruptos, & fractos, vel obstructos, vt vix per eos iter pateret, magno boni publici detrimento, edicto mandat per singulos pagos sui districtus lustrari vias, D pontes, riuulos, & si quæ viæ nimis angustæ, aut riuuli minus profundi, vel pontes minus firmi reperti fuerint, nullo personarum discrimine, illis remedium adhiberi curent. Vult quoque vt deinceps plateæ, pontes, riuuli, singulis annis bis, in vigilia S. Ioannis, & pridie S. Remigij visitentur, & si opus fuerit restaurentur, negligentibus ac contumacibus pœnâ duodecim Caroleorum constitutâ.

Edictũ de vijs riuulis & pōtibus per patriam restaurandis.

Exeunte mense Mayo, Auriacus (vti ferebatur,) scripsit ex castro Dillenbourg primarijs Hollandiæ Ciuitatibus, quid ipse cum Ludouico fratre alijsque Principibus Germaniæ & Galliæ in eorum auxilium contra tyrannidem Hispanicam agat, simulque belli neruum aut auxiliares copias petit.

Interim

Interim Ludouicus Auriaci frater paucis comitatus, Parisijs Montes Hannoniæ miro cursu adproperat, & stratagemate occupat. A

Eodem fere tempore, Geusei veteres Aquas & in Hollandia Goudam, Dordracum, Harlemium, Leydam, in Zelandia Verense oppidum, Zirickzee, & Gorcomium occupant.

Geusei incipiunt sanguinē Catholicū fundere.

Hic primum Catholicorum sanguinem propter fidem Catholicam Geusei ex professo effundere incipiunt, & multos tormentis agitatos trucidant Christi vere Martyres. Gorcomij in publico foro eo nomine suspensi duo Ciues: apud Brielam Nicolaus Poppellius Pastor Gorcomiensis cum tribus Præsbyteris: duo item Franciscani aliunde Brielam adducti cum quodam Canonico Regulari.

Iunij 12. & 13. crescētibus in dies belli tumultibus & periculis, deputati in nuperis Comitijs ad rem militarem multa pro tuitione & defensione Ciuitatis vtilia concipiunt, & inter alia vt muri & mœnia portæ S. Walburgis ad dextram tendentia propter frequentiores eorum ruinas, ab ipsis fundamentis instaurentur, quod mox magno per Clerum subministrato adiumento perfectum fuit. B

Iisdem diebus, cum Rex Catholicus in terris Imperij ex licentia Cæsareæ Maiestatis copias cùm equitū tum peditum collegisset, quarum lustrationem in finibus Patriæ nostræ Leodiensis propè Lymburgum in agro vltramosano facere meditabatur. Præsul sollicitus ne agricolæ & rustici longè lateque deprædarentur, edicto publico per Officiatos vicinorum isthic oppidorum & pagorum significari curat, vt singuli commeatum vndecumque emptum in castra adferant, promissâ non tantum securitate, sed & iustâ rerum omnium venditarum solutione. C

Quia pendente, vti prædiximus, lite inter Præsulem & Capitulum, Consules ac Concilium Ciuitatis ex altera partibus super validitate decreti Ciuitatis quo Scabinos Leodienses à Consulatu Ciuitatis arcebantur, accidere potuisset, vt Scabinus aliquis proximo D. Iacobi festo in Cōsulem eligeretur, non sine tumultus periculo: Præsul vt paci tranquillitatique Ciuitatis & Patriæ hoc tempore consuleret, vigesima Iunij protestatione prius facta, quod Consules non vtentur in sua lite & processu edicto publicando, neque alteri partium præiudicium allaturum sit, edicit si Scabinus quispiam in Consulem eligatur, hac vice duntaxat electionem locum non habituram. D

Mense Iulio Albanus Montes obsidet Hispanis & Burgundionibus stipatus.

Eodem quoque tempore, Auriacus Rheno transmisso Ruremundam proficiscitur, quæ cum se dedere nollet, propugnante illam præfecto, adolescente quidem, sed inuicto animi robore, Domini de Floyon Prætoris Leodiensis filio: tandem post insignem præfecti paucorumque quos secum habebat defensionem vi capta est. De præfecti huius adolescentis fortitudine, scripsit tunc Reuerendissimus Lindanus

A Lindanus Episcopus Ruremundensis amico cuidam Louanij agenti his verbis:

QVia te rerum ad Mosam gestarum teneri desiderio non dubito, paucis te faciam certiorem, quidnam Ruremundæ à Principe Arangiæ in Dei ministris postridie Diuæ Magdalenæ sit designatum, vt nos quidem ab oculatis testibus & fide dignis viris accepimus: Cætera enim alij referent melius. Postquam sibi secundò Ciuitatem tradi tanquam Regis Hispaniarum Gubernatori frustra postularet, eam nullis tormentis (quæ vix habuit vlla alicuius momenti, præter quatuor ac quinque oualis globuli, quo- B *rum duo tantum fuerunt casso vulnere eiaculata) quassatam, sed portis duabus, allato per milites manipulatim stramine, incensis expugnauit. Hanc forti animo Capitaneus Regius ætate quidem adolescens, & qui vix ex ephebis excesserat, sed inuicto animi robore clarus N. Domini Floyon nobilis viri Prætoris Leodiensis filius, Gallis non pluribus centum quadraginta longioribus bombardis instructis comitatus, cum paucis admodum ciuibus ex animo pugnantibus defendebat, atque tertiò & quartò hostem irruentem heroicè profligabat. Verum hostes magna suo-* C *rum (vltra quingentos) clade proturbati, ac propter nobilissimorum aliquot Ducum funera (quos pompa maxima postea in choro Parochialis Ecclesiæ sepelierunt) tantum non in furorem acti, omnes suas peditum copias sub noctis medium, Luna sublustri ad quindecim signa ex vicino pago in aciem producunt, & ad quintam ferè inuitos oppugnationem sex Gallorum signa cogunt: Cumq; milites ignauius pugnarent, à tergo instabant equites, quos non tam armis quam vultu Scythico moribus teterrimis ac verè barbaricis, nigros vocant, lanceis plurimos conficientes, quo anteriores ad acriorem oppugnationem exstimularent. Ciuibus igitur animum despondentibus, &* D *in suam quibusque domum diffugientibus, sed Gallis animo imperterrito & à fronte & à tergo (nam ab alia parte quorundam perfidia hostes intrauerant) perstrennuè tota nocte pugnantibus, totumque quadrinoctium quod illic egerant excubantibus, Ciuitate potiuntur sub horam octauam, &c.* Hæc ille. Postmodum fusè subiungens quam rabiem in viros Ecclesiasticos isthic repertos exercuerint: Sed & quam barbarè & crudelitèr se cum Capitaneo Floyon & præsidiarijs Leodiensibus gesserint, sic Arnoldus Hauentius Ruremundensis Carthusianus memoriæ tradidit.

Sed superest vt exponam quãtam crudelitatem & rabiem exercuerint Geusei in Regios milites & equites Gallos Leodiẽses, qui Ciuitati præsidio fuerant: Hi autem erant numero centum quadraginta, strenui sanè milites, & laude rei bellicæ illustres, quos omnes truculentèr necârunt, præter paucos qui tranando Mosam ex eorum impijs manibus elapsi fuêre. In qua re emicuit fœminæ quoque cuiusdam virtus & fidelis industria, quæ milites quatuor per funem ex cemiterio Templi demisit, imitata Raab quæ exploratores, quos Iosue miserat ad explorandam terram promissionis Vrbemq́ Ierico, demiserat per funem de fenestra domus suæ quæ muro Ciuitatis adhærebat. A B

Iosu. 2. *Alij autem milites ab hoste capti fuerunt, vna cum ipsorum Capitaneo, in quem veluti à rugientibus Leonibus cinctum & circumseptũ, eisq́ in prædam obiectum dentes acuêre, & singuli enses suos certatim stringere, seq́ mutuo & crudelitate vincere, & celeritate confodiendi anteuertere conantur, atque sic eum multis confecerunt vulneribus, à quibus nec post mortem sibi temperârunt non parcentes cadaueri, quod misere consciderunt & lacerârunt, &c.* Hactenus Hauentius.

Interea Præsul prudens & prouidus pericula aduertens, quæ ab Auriaco Patriæ imminebant, Vasallis & Feudatarijs suis pro debito Hominij ac fidelitatis, quo sibi tanquam Domino suo seniori & directo obligantur, mandat, vt moniti præsto sint in armis, sub pœnis per constitutiones Imperiales comminatis; lustrationem quoque sibi subiectorum à vigesimo ætatis anno vsque ad annum sexagesimum quantocius faciant, curentque vt quisque arma sibi congruentia habeat, & classico dato adsit quo ducetur in hostem profecturus, pœnâ decem florenorum in eos qui sine armis reperti, aut alias quoquo modo non paruerint, constitutâ. Securitati quoque Ciuitatis prouidet, renouatis edictis de ordine & regimine, quoties periculum obsidionis ipsi Ciuitati aut oppidis imminere videtur, seruari consueto; positisque per portas, muros, plateas, domum Ciuicam & quinque Ciuitatis regiones excubijs, magna omnium tum Ecclesiasticorum tum laicorum promptitudine & obedientia. C D

Venit ergo Auriacus Montes obsidione liberaturus, aderat & Albanus aduectis in castra 24. tormentis. Qua porro via Auriacus in oppidum sperabat ingressum erectum erat propugnaculum, & in eo septem tormenta cum duobus Germanorum signis collocata.

Habebat tum Albanus hostes à tergo & à fronte, nec tamen remittebat quicquam de solita tormentorum in vrbem deuerberatione.

Sequenti mane visi sunt quidam equites Auriaci propius castris Albani accedere, sed postmodum retrocedere, quod (vt postea ex captiuo cognitum est) noluissent sequi pedites, nisi persoluto prius stipendio,

pendio, vnde numerati sunt tum singulis duo Batzones (vt vocant)
A exiguum sane in tanto periculo stipendium.

Sub horam ergo duodecimam, tendunt ad castra Albani equitum 28. & totidem peditum signa; sed cùm iam castra aggredi vellent, septem illa tormenta in eos exonerantur, & Hispani præcipuè sclopetarij magna vi incurrunt, ita vt sinistrorsum contra Valencenas digredi non sine clade compulsi sint. Quocirca Auriacus clara luce celerrimè recessit in Brabantiam.

Mense Septembri à Geuseis proditione capitur Aldenardum Flādriæ oppidum valdè munitum. Illic, vt & in alijs locis, multi facti Christi martyres.

B Eodem hoc tempore, queruntur Concilio Ciuitatis Aurifabri, quod in mœnibus ad S. Walburgem instaurandis, turris in qua collegium eorum excubias habere solet, disiecta fuerit; poscere illam instaurari: Ne motus fieret, multorum qui Concilio intererant suasu, ipsis cubiculum supra posticum ad ripam Mosæ apud Monasterium Belli reditus situm, ad excubias deinceps agendas assignatum fuit. *Motus Aurifabrorum sedatur.*

Albanus multa oppida recuperat: Præsul Groesbekanus cum Capitulo impetrant mandatum à Camera Spirensi contra Ciuitatem. Albanus Hispanias repetit, relicto successore Requesenio.

C

CAPVT XIX.

Recedente turpitèr Auriaco, Ludouicus nulla liberationis spe affulgente, post tridui inducias Vrbem dedidit, ex qua publica fide egressi sunt mille quingēti equites armis & rebus instructi; atque ita potitur oppido Albanus, ea conditione, vt Ludouicum saluum ad Imperij territorium dimittat. *Montes Hannoniæ se dedūt Albano.*

Octobris prima, cùm Albanus Auriacum sequutus ad mœnia Mechliniensia venisset, & de deditione tractaretur, milites Hispani per
D muros irrumpunt, eamque insignem & opulentam Ciuitatem miserè deprædantur.

Inde Diestense oppidum, Termundam, Aldenardum recuperat: post hæc Traiectum ad Mosam venit, quò statim multarum Ciuitatum venêre Legati, purgaturi se & veniam deprecaturi. Dedidêre se & aliquot alia Oppida, hostibus inde fuga sibi consulentibus. *Similiter Diestum Teremūda, Aldenardum & alia oppida.*

Nouembri, Zutphaniam tormentis acritèr obsidet, & Harlemium Vrbem Hollandiæ haud ignobilem; præsidio egregiè munitam & defensam, sed quæ tandem, vt mox dicemus, fame expugnata est.

Comitia Patriæ.

Decembris nona Præsul Comitia Patriæ conuocat, eademque in medium adducit, quæ duobus superioribus conuentibus proposuerat, sed propter sententias discrepantes, & tertij Status tergiuersationem, indefinita adhuc remanserunt. A

Mandatū Spirense Præsulis contra Ciuitatem.

Per eosdem dies, idem cum suo Capitulo impetrat à Camera Imperiali mandatum contra Consules, Iuratos & 32. opificum collegia, totamque vniuersitatem Ciuitatis Leodiensis, super diuersis innouationibus, turbationibus, & molestationibus, quarum summaria hæc sint capita.

Illos custodiam clauium sibi vsurpare & arrogare.

Fecisse edictum de Scabinis in Consules non eligendis.

Contra antiquam hactenus obseruatam consuetudinem conuentus haberi Concilij Ciuitatis, sine mandato aut consensu Consulum. B

Ciuitatem tribunal erigere absque Principis consensu.

Prætendere Scabinis Leodiensibus non competere Iurisdictionem in ciues Leodienses facinorosos. inquirendo vel decernendo in criminis reos iudiciariæ manus iniectionē, neque etiā in ciues clericos.

Non permittere subditos Episcopi vel Capituli extra Ciuitatem apprehendi.

Pretendere Iurisdictionem in omnibus actionibus personalibus cōtra quoscumque incolas Patriæ Leodiensis, etiam extraneos, eos sistendo seu arrestando.

Ciuem Leodiensem ratione criminis non posse in carcere Episcopi retineri, nec criminis reū in sua domo apprehēdi, ne quidem in locis vltra duo milliaria à Ciuitate dissitis & Ciuitati non subditis. C

Immunitatem Ecclesiarū violari, non accedente consensu Episcopi.

Non licere Episcopo in facinorosos & criminis reos inquirere.

Prætorem & Scabinos à Concilio & Vniuersitate excludere; Et nonnulla alia quæ singulatim fusè in libello deducuntur.

Querelæ de administratione hospitalis in Insula.

Cùm quotannis administratio bonorum pauperum Hospitalis in Insula conuiuijs, donis, muneribus & sordibus emeretur, alijque abusus committerentur, variæ per viros probos querelæ sunt depositæ; nec iniuria, necessarium enim esse, vt qui tanto dispendio administrationem illam sibi comparauit, multa pauperibus in eorum cōpensationem subripiat. D

1573.

Igitur anno 1573. Ianuarij 20. in Concilio Ciuitatis ordinatū fuit, vt Consules quotannis ipso die Regum in domo Ciuica cōpareant, & ex collegio, è quo administratores eligi debent (eliguntur autem successiuè ex singulis collegijs opificum) octo eligant, è quorum numero collegium duos administratores nominet, qui munus illud suscipere teneantur; pœnâ comminatâ, ni pareant, priuationis Iuris ciuici & exilij, quæ ordinatio postmodum 25. eiusdem mensis per 32. opificum collegia confirmata fuit.

Ianuarij vltima tertius ordinum Status respondet ad duos articulos propositionis factæ per Præsulem in nuperis Comitijs; nimirum vt Præ-

vt Præſuli in leuamen laborum & minutorum quorundam ſumptuum duodecim millia florenorum, & alia duodecim millia cõtinuis ſex annis in reparationem & reſtaurationem arcium & munitionum numerentur.

A

Cùm pluribus edictis iampridem Præſul mendicantes validos è Ciuitate expuliſſet, & quibuſdam ſupplicia in edictis comminata inflixiſſet, cœperunt illi magno numero Huyum ſe conferre: Igitur eadem ſollicitudine illius aliorumque oppidorum ſecuritati & tranquillitati conſulere volens, ſcribit arcis Hoyenſis præfecto, cæteriſque oppidorum & arcium gubernatoribus; mandatque, vt validos otioſoſque illos homines oppida & Patriæ fines excedere iubeãt; aliàs pœnis per edicta comminatis puniant & proſcribant.

B

Menſe Februario, Antuerpiæ in conuenticulo 37. & Bruxellis 17. Haſſeleti 6. Leodij duo eodem die Anabaptiſtæ comprehenſi ſunt, qui vt ſuæ ſectæ complices proderẽt quæſtionibus adiudicati, nemine accuſato, in hæreſi pertinacitèr vitam finiêre.

Multi Anabaptistæ affecti ſupplicio.

Aprilis 27. Præſul edictum Cæſaris renouat; ne quis militem conſcribat, vel ſe militiæ aſcribi faciat, niſi à ſe veluti Imperij Principe petitâ licentiâ, iuxta cõſtitutiones & decreta Imperij circuliq; Weſtphalici ſæpius edita & promulgata.

Durante Harlemienſi obſidione, Batavi Lumæum apud Auriacum, concuſſionis in omnes, tyrannidis in perſonas præſertim Eccleſiaſticas accuſant: Quocirca à Statibus Hollandiæ captiuus detinetur, donec Auriaci interpoſitione ac interceſſione dimiſſus, Leodium venit, & in domum, generi domuique Lumeæ propriam & ad diui Martini ſitam ſe recepit, vbi morſiuncula proprij canis (& vt fertur) rabidi, mortem ei accelerauit. Vt rectè vereque Iuuenalis Satyricus cecinerit.

C

Lumeyus moritur Leodij.

Ad generum Cereris ſine cæde & vulnere pauci
Deſcendunt Reges, & ſiccâ morte tyranni.

Iunij 22. creſcente granorum precio & annonæ caritate, Præſul cum Conſulibus & Concilio Ciuitatis granorum edictum renouat, & granariorum & ſolariorum tam Eccleſiaſticorum quam Laicorum viſitationem inſtituit; pœnâ indictâ illi, qui grana celarit, decem florenorum auri.

D

Per hos dies plures Principis Auriaci partes ſequuti, Præſuli & Ciuitati ad ſuam iuſtificationem admitti ſupplicantes, iubentur prius ſeſe carceribus ſiſtere.

Nona Iulij Auriacus terra marique egregiè inſtructus, Harlemio annonam & ſuppetias parat; ſed turpem damnoſamque admodum repulſam paſſus, Ciuitatem fame preſſam in deſperationem adduxit.

Ita decima tertia Iulij deditionem faciunt, pecuniâ pro mobilium redemptione, æquâ illorum factâ æſtimatione, ab obſeſſis ſolutâ: ſeditioſis

Harlemium ſe dedit.

feditiofis qnibufdam & nonnullis alijs, qui contra Fidem Montibus Hannoniæ contra Regem militabant, fupplicio affectis. A

Quarto Kalendas Augufti, Carolus Langius ad Diui Lamberti Canonicus, vir vt fcripta eius & monumenta teftantur, litteris doctrinaque præftans, conceffit naturæ, & in veteri Ecclefiæ Leodienfis choro honorifice tumulatur; cui Leuinus Torrentius Archidiaconus & Ioannes Douerinus Collegæ, teftamentique & fupremæ voluntatis executores, monumentum hac infcriptione pofuerunt.

Deo. Opt. Max.

Carolo Langio I. C. Canonico Leodienfi, viro quod eius teftantur fcripta doctißimo, Leuinus Torrentius, & Ioannes Douerinus Collegæ charißimo ex teftamēto pofuerunt, vixit annos quinquaginta duos: Obijt anno 1573. quarto Kalend. Augufti. B

In delibanda legatis hæreditate, effigiem fuam ad viuum depictam, vt & quædam alia Petro Orano germanum in modum amico fuo legauit, hic morienti oculos claufit. Pro Symbolo lingua fua vulgari & vernacula hoc vfurpauit *Cort en goet*; Francifcus Raphelingus in defuncti memoriam verfus hos compofuit.

Vltra in te fpectem, virtutum munera Langi C
Doctrinam in ftudijs, feu probitatem animi?
Concedis nulli, fola hæc fub iudice lis eft
An doctrina in te vel probitas fuperet.

Iudeus 38. annorum Leodij baptifatur.

Leodij circa hæc tempora, Iudæus quidam annorum triginta octo inftante Præfule, per Gregorium Syluium Suffraganeum Leodienfem Cathechifmo imbutus, magna folemnitate, extructo in æde primaria theatro, facro baptifmatis fonte abluitur.

Præful mādat precia vinis imponi.

Octobris 13. Præful mandat vifitari penuaria vinariorum, & vinorum precia per Dominos Cathedralis Ecclefiæ & alios ad id adhiberi folitos ftatui; cuius vifitationis plurima funt in regeftis Dominorum vetera & noua exempla. D

Albanus rebus Harlemij fœlicitèr actis, Antuerpiam cum Frederico filio redit, inde Bruxellas, conftitutoque Valdeo Regij exercitus præfecto, menfe Decembri Hifpanias repetit. Succedit ei in adminiftratione, iubente Rege, Ludouicus Requefenius magnus Caftiliæ Commendator; Duce Medinæ Cæli eam Prouinciam vti periculis plenam, recufante.

Præful cogitat de erigendo monte pietatis.

Decembris. 1. 2. 3. tum à Præfule, tum à Concilio Ciuitatis multa acta fuère; allatis ex varijs Prouincijs plurimis Statutis, & conftitutionibus, de erigendo Leodij, exclufo vfurario, monte pietatis.

Iifdem

A Iisdem diebus Ernestus Bauarus Alberti Bauariæ Ducis filius, Episcopus Hildesheymensis renuntiatur, de quo postmodum prolixior redibit sermo. *Ernestus fit Episcopus Hildesheymensis.*

Eodem tempore crescente annonæ & præsertim granorum penuria, cùm vicinæ circumquaque Prouinciæ grana ex suis agris efferri cauerent, idem Præsul renouato granorum edicto, fieri mandat, & venditiones emptionesque granorum vsurarias à festo S. Dionysij citra factas irritat, & ruricolas, si modo pecuniam accceptam restituāt, ad illam minimè teneri decernit.

Sub idem tempus dissensionem suscitatam inter Abbatem sancti Remigij ordinis Cysterciensis prope Rupefortem & suos religiosos, *Dissensio inter Abbatē & religiosos S. Remigij sedatur.*
B missso isthuc D. Brictio Ecclesiæ sancti Dionysij Decano, sedat; iusso isthinc migrare Præfecto Rupefortensi, quem Abbas aduocârat, datisque Abbati & religiosis legibus & conditionibus, quas tantisper seruarent, donec aliter per superiores ordinis prouideretur.

In Lotharingia liberalitate & munificentia Caroli Lotharingiæ Cardinalis Mussopontina Vniuersitas erigitur, vocatis primum Societatis Iesu Patribus, postea Medicinæ & Iurisprudentiæ Professoribus.

Ludouicus Nassouius animos Leodiensium sibi conciliare studet: Traiectum proditione tētat: paulo post funditur eius exercitus, nec ipse amplius cōparuit: Clerus pro sui defensione militem colligit: Præsul Comitia celebrat.

C

CAPVT XX.

ANno Domini 1574. inter Ludouicum Requesenium nouum Belgij Gubernatorem & Auriacum vario Marte terra Marique pugnatum: Sed nos quæ Leodienses propius attingunt, compendiosè describemus. 1574.

D Ludouicus Nassouius cùm Montes Hanoniæ Albano reddidisset, in Germaniam se contulerat, ibique ad hos vsque dies priuatus hæserat. Circa finem Ianuarij, cùm intellexisset Albanum Belgio excessisse, & Auriacum fratrem ad naualia certamina instructum exercitū habere, iterum belli aleam subire meditatur.

Igitur Ludouicus & Henricus Auriaci fratres, Christophorus quoque Comes Palatinus, ingenti Germanorum & Lotharingorum conflato exercitu, Belgium petentes, in agrum Traiectensem & vicina Leodio loca appellunt: Vnde Præsul aduertens periculum quod Ciuitati Patriæque imminebat, multa circa excubias & Ciuitatis munitiones constituit. Inter alia 22. Ianuarij, duce Carolo de Lamyne viro nobili suo domestico centum bombardistas pro sua tuitione colligit.

Nec

Nec multò post vterque Clerus pariter ducentos pedites pro sua defensione cogit, impositis in singulos modios & florenos Ecclesiasticorum prouentuum subsidijs ab eiusdem deputato colligendis, vt ex literis D. Brictio Decano sancti Dionysij Cleri receptori datis videre licet, quarum hoc est exemplar. A

Gerardus, &c. Venerabili nobis syncere dilecto Ioanni Brictio nostræ Collegiatæ Ecclesiæ S. Dionisij in hac nostra Ciuitate Decano, salutem in Domino,

CVm Reuerendi, Nobiles & Venerabiles nobis syncerè dilecti, vterque Clerus primarius & secundarius, Cathedralis & Collegiatarum nostrarum Ecclesiarum Leodiensium Decani & Capitula, earumve ad hoc deputati, hoc turbulentissimo tempore vim aliquam Ciuitati huic Leodiensi internè & externè inferri non obscurè timentes, seque aduersus vim & impetum huiusmodi munire & defendere cupientes, pecuniam duobus vexillis militum peditum statim conscribendis, & ad integrum mensem in Ciuitate prædicta recipiendum & intertenendum, deputatorum prædictorum iudicio necessarium ad vim prædictam, si qua forsan & quouis modo in Ciuitate & ditione prædictis inferretur, prohibendam & propulsandã, ab eisdem Cathedrali & Collegiatis Ecclesiis, necnon eiusdem Ciuitatis & eius suburbiorum Abbatibus, Religiosis, Prioribus, Monasterijs, Pastoribus seu Curatis & Beneficiatis, Ecclesiarumq́ Cathedralis S. Materni & paruæ Mensæ, ac eiusdem Collegiatarum Ecclesiarũ Capellanis membris & beneficiatis quo citius fieri possit colligendam, ad sic collectum militem prædictum stipendiandum & intertenendũ: Atque pro pecunia ad hæc necessaria prædicta conflanda, quemlibet modium speltæ hæreditarium ad duos stuferos, & quemlibet florenũ Brabantiæ, ad vnum stuferum Brabantiæ, habita ratione valoris annui bonorum prædictorum Cathedralis & Collegiatarum Parochialiumq́ Ecclesiarum & Monasteriorum, Altarium, membrorum & beneficiorum quorumcumq́ taxandum esse, & taxari debere iudicauerunt, & reipsa taxauerunt. B C D

Hinc est quod nos de tuis fide, industria & integritate plenariè in Domino confisi, te antedicta sic parandæ, numerandæ, & exponendæ ab antedictis Cathedrali & Collegiatis Ecclesijs, earumq́ Decanis & Capitulis, Canonicis, Capellanis, & membris ac beneficiatis, necnon Abbatibus, Prioribus, Monasterijs, Curatis & beneficiatis, quo fieri

A *fieri poterit citius colligendæ, mandato dictorum Dominorum vtriusque dicti Cleri ad hoc deputatorum, in vsum stipendiorum militum ad effectum prædictum conscriptorum seu conscribendorum conuertendæ & exponendæ, & à Statibus seu vniuerso Clero Ciuitatis prædicto, seu quo fieri poterit commodius suo tempore recuperandæ, vtriusque Cleri nostri prædicti ad hoc accedente consensu fecimus & deputauimus, facimusq; & deputamus exactorē, & receptorem harum literarū nostrarū serie, dantes & concedentes tibi plenam facultatem, auctoritatem, potestatem & mandatum speciale* B *ad prædictam pecuniam colligendam, iuxta taxæ prædictæ formam, ab omnibus & singulis prædictis eidem taxæ obnoxijs; deque receptis quittantiam validam dandi; adiuncto tamen tibi Venerabili nobis in Christo syncere dilecto confratre nostro Gabriele Bournel Canonico nostræ Ecclesiæ Cathedralis & Diui Petri Leodiensis Præposito, quoad huiusmodi receptæ pecuniæ expositionem exponendum & distribuendum, decenterq; in præmissis & circa ea necessaria & requisita faciendum & exercendum: Ratum etenim gratum stabile & firmum perpetuo habebimus & habemus totum & quicquid in præmissis per te tibiq; adiunctum factum fuerit, exactumq; &* C *receptum & expositum. Saluo quod de receptis & expositis computum, rationem, & reliqua, legales, nobis dictiq; Cleri deputatis reddere tenearis, tuo tamen in præmissis condigno salario saluo.*

In cuius rei testimonium sigillum nostrum præsentibus nostris literis manu nostra subscriptis duximus imprimendum. Datum Leodij 26. mensis Februarij anno 1574.

Ludouicus Nassouius, his vt verosimile est intellectis, Februarij 29. literas officiorum plenas tum Præsuli & Scabinis, tum Consulibus & Concilio Ciuitatis per duos nobiles Gallum vnum, alterum Anglum mittit, quibus malam de se suoque exercitu opinionem D per Leodienses conceptam amolitur, hoc vnum se petere aiens, vt Leodienses neutros se gerant, vt sui cum illis & illi cum suis liberè conuersentur commerciaque peragant. In cætero fides adijciatur ijs quæ duo præfati nobiles suo nomine dicturi essent.

Præsul deliberatiōe cū suo Capitulo, Cōsulibus & Cōcilio Ciuitatis habita, nobiles illos per Prætorem maiorē corā se & Ciuitatis Senatu intromitti iubet, qui repetitis ijs quæ literis cōtinebantur, nihil præter copiā officiorū verbosè adiecēre. Tādem ijs dimissis, cōmunicato cū pluribus Cathedralis Ecclesiæ & alijs nobilibus viris, totoq; Magistratu consilio, visum fuit Ludouico respondendum, apparatus in *Ludouicus Leodiensibus scribit literas officio plenas.*

 Ciuitate

Ciuitate & Patria fieri, non in cuiusquam offensam, sed in solam defensionem & securitatem, gratiam vero pro officiorum oblatione A habere, eique omnia fœlicia & salutaria precari.

Quarto Idus Martij, qui dies sacer est Diuo Gregorio Pontifici & Ecclesiæ Doctori, excessit è vita Henricus Veuius, Iuris Doctor, grauitate, literis & doctrina præstans vir, Consiliarius Concilij Ordinarij & Priuati, sepultus in parochiali Ecclesia Diuæ Aldegundis, & hoc elogium lapidi inscriptum.

Hic iacet Henricus Veuius fatalibus ausis,
Fama fori, Patriæ gloria, iuris honos.
Hic iacet Oedipodes quo te iactare solebas B
Legiaci Princeps magne comesq; soli,
Qui dum lustra nouem bis septem contigit annis,
Pertæsus miseræ tædia carnis, obit,
Reddita mens cœlo est, cinerem tegit vrna superfunt
Virtus, fama: decus, liuida mors quid habes?
Huius ad inferias viduæ lugete camenæ,
Vester enim fautor, cùm supcresset erat.

OrgIa GregorII stVdIosa CaterVa CoLebat
OCCIdIt Ipse trVCI Morte forensIs honos. C

Ludouicus scribit seorsim Collegio aurifabrorum, sed literæ remittuntur illi clausæ.

Martij sexta, Comes Ludouicus literas mittit ad Præsulem, & alias ad collegiũ Aurifabrorum, & alteras ad Concilium Ciuitatis, quibus petit vt nauibus, quas cum commeatu emerat, transitus per Mosam concedatur, permittaturque ciuibus vt annonam ad castra sub legitimo precio deferant, ne miles forsan inedia pressus, rusticos & alios concutere deprædarique cogatur, cui malo remedium adferre non posset; rogare igitur vehementer, vt ea in re Magistratus se accommodet. Rescribunt Consules, totumque Ciuitatis Concilium, rem quam petit ad Præsulem pertinere; illius responsum, quandoquidem ad eum literas dederit, expectet. Ad literas vero collegio Aurifabrorum inscriptas, se illas clausas remittere, quod particularibus huiusmodi missionibus regulæ militares ciuibus præscriptæ obsistant. D

Itaque Ludouicus à Leodiensibus sic delusus, propè Carpenam arcem in territorio Lymburgensi delectum suorum militum agit, Auriaco auxilium laturus, & Traiectum, Antuerpiam, Valencenas, Gandauum, compositis hic ibi insidijs, vt sperabat, occupaturus.

Sancho Dauila Nassouium nõ viribus sed strategematibus vincit.

Quare Requesenius mandat Sancho Dauilæ Hispano, obuiam Ludouico eat, eum ab ingressu in Belgium impediat: Paret Dauila & extemplo Traiectum ad Mosam petit, inde Ludouici vires explorat, & cùm viribus longè inferior esset, non aperto Marte, sed per cuniculos

culos hostem adoritur, ac quadam nocte paucis duntaxat militibus
A associatus, 600. cum excubijs incautos interemit, alios diuerso stratagemate magna solertia isthic, donec Christophorus Mōdragonius cum reliquis copijs accessisset, Ludouicum occupans.

Ludouicus audito Mondragonij aduētu, mouet versus Valckenburgum: nec latuit ea res Dauilam, qui nouo dolo 500. adhuc in ea motione confecit.

Quocirca Ludouicus parum exercitato milite contra strennuum illum Ducem instructus, simulat reditum in Germaniam: Dauila contra Nouiomagum copias ducit, vbi ciues secretam cum hoste coniunctionem habere dicebantur, & duobus inde milliaribus in
B campis Maurensibus impetum ex improuiso in Ludouicum facit, illumque ac fratres eius Hēricum & Christophorum Palatinum duces præcipuos consternit, fuso fugatoque eorum exercitu, ipsis nec inter viuos, nec inter mortuos postea repertis. *Mondragonius & Dauila fundunt exercitū Ludouici nec ipse deinceps cōparet.*

Cùm Præsul aduerteret Cathedralem Ecclesiam iam pridem, non obstantibus pluribus tum suis tum prædecessorum suorum mandatis, quotidianis Laicorum & Ecclesiasticorum deambulationibus, confabulationibus, necnon procuratorum processibus, scriptionibus, stipulationibus, citationibus, appellationibus, alijsque innumeris eiusce generis actibus iuridicis, necnon mercatorum negotiationibus per claustra Ecclesiæ officinas aperientibus, mirum in modum profanari difformarique; Zelo domus Dei motus, exemplo Serua- *Ioan. 2.*
C toris, qui facto de funiculis flagello, negotiatores, oues, boues, columbas è Templo eiecit, & nummulariorum mensis euersis, æs per pauimentum effudit; seuerè edixit, ne quis cuiuscumque status, aut conditionis ibi ambularet, confabularetur, litigaret, processus aut contractus vllos formaret, mercareturuè, pœnâ constitutâ vltra alias à se suisque prædecessoribus comminatas, pro prima trāsgressione, carceris vnius diei, si reus mox & quasi in flagranti crimine apprehendatur, quo die toto in pane & aqua ieiunaret, pro secunda & pluribus transgressionibus arbitraria, pro ratione excessus & insuper annullationis omnium contractuum, citationum, stipulationū, & aliorum quorumcumque actuum iudicialium. *Mandata pœnalia contra profanātes Ecclesiam.*

D Quarta Maij in ordinum suorum conuentu iterum instat pro debitorum Patriæ tam veterum quam recentium extinctione, accedentibus præsertim alijs quæ nouiter in colligendo milite pro necessaria contra Ludouicum Nassouium & alios defensione contracta fuerant: premit & articulum æqualitatis in contributionibus seruandæ. Denique deliberat de medijs legitimæ reductionis redituum emptitiorum, ad instar vicinarum Prouinciarum capessendis. His diligentèr expensis existimatum fuit dicta onera peculio elui posse, accedente subsidiaria viginti quatuor millium florenorum contributione. De æqualitate contributionum, deputatos nuperis Comitijs ad referendum monendos, qui nisi conuenerint, negotium ad Imperatorem remit- *Comitia Patriæ & quæ in eis acta.* *Contr onerū æqualitatis in contributionibus ad Imperatorem referenda.*

remittendum. Ad postremum nominati ex singulis statibus, qui cum Iurisperitis negotium reductionis examinent & comperta referant. A

Successio Regum Franciæ. Maij 30. quæ fuit Penthecostes, Carolus 9. Galliarum Rex longiore vita dignissimus Princeps, diem clausit extremum, succedit illi Henricus hoc nomine tertius.

Prioratus S. Seuerini & Muni vniuntur Collegio Societatis Iesu. Decimo Calend. Iunij Præsul auctoritate tum Pontificia tum sua duos Prioratus sancti Seuerini & de Muno Collegio Societatis Iesu nuper in Ciuitate Leodiensi à se instituto vnit, sola iurisdictione temporali, quæ illis ante annexa erat, sibi successoribusque suis reseruata.

Per idem tempus copiæ militum Regiorum tum equitum tum peditum in agro Hasbanico hybernabāt, pagosque de Feixhe, Slins, Emale, Loncin & vicinos depascebant, magno miserorum rusticorum dispendio, quorum libellis supplicibus Præsul motus, misso Mathæo d'Emale centurione cum literis (quas credentiæ vocant) significat se ægre admodum ciues & alios Præsidiarios milites in officio continere; rogare proinde, vt copias inde educant, nisi breui alia remedia experiri velint. B

Igitur Decembris 22. edicto publico pœnis cōsuetis pelluntur exteri; excubiæ aliaque eius generis, ad bonam politiam, eo rerum statu pertinentia, renouantur.

1575. Anno 1575. Ianuario ineunte, milite Ciuitatem magis ac magis appropinquante, præter constitutas iam ante excubias, publico edicto mandatum fuit, vt ex singulis societatibus nimirum Arcubalistarum veterum & nouorum, necnon decemvirûm, decem diu & totidem noctu ad singulas Ciuitatis portas stationes haberent. Vt mercatores officinas, quæ militi impedimento esse possent, è foro, donec alitèr visum fuerit, amoueant, vt Præfecti excubiarum nuper constituti noctu diuque muros diligentèr circumeant. C

Pax frustra tentatur: Groesbekanus sollicitè Comitia repetit: Bellum à Regijs restauratur. D

CAPVT XXI.

CVm intellexisset Imperator Auriacos, Hollandos, & Zelandos ad pacem inclinare, Comitem Guntherum Schyuarzenburgū in Belgium mittit, vt, si quoquo modo fieri possit, illam promoueret. Appulit is Dordracum 20. Ianuarij; venit & eò Auriacus, coram quo legationis causas explicauit. Locus colloquij in oppido Bredano dictus; Legati vtrinque nominati, dies cōstitutus, obsides dati: magna spes initio affulgebat, omnibus nimirū pacem exoptantibus,

sed

fed quæ paulo poft euanuit. Vt enim ad cõmunicationem ventũ eft, A propofitis pro parte Auriaci & Fœderatorũ petitionibus; Sasboteus Regis Legatus, Regem, & fi maximè ad pacem cũ fubditis propẽfum, nihilominus ad eam priufquã reftitutæ fint Prouinciæ Hollandiæ & Zelandiæ, armaque pofita egrè adduci poffe edifferuit: Hoc facto, Comitia Statuũ generalia offerre. Mirari porrò; illos pro exteris habere Hifpanos, quibus cum eis Rex vnus effet connaturalis; Gafcones, Gallos, Schotos, Anglos Auriaco militantes verè exteros effe: Nihilominus Regem etiam eos in Hifpanias pace firmata reuocaturum. Tandem ne quid clementiæ à parte Regis deeffe videretur, oblata rebellibus priuilegiorum & Iurium antiquorum conferuatio, publicationum reuocatio, ablatorum reftitutio, captiuorũ B libera dimiffio, deniquegeneralis quædam amneftia, dum viciffim ablata Regi reftituant, & orthodoxam fidem more maiorum recipiant, quam qui colere noluerint, rebus compofitis migrent: dubia quæ occurrerint communi confilio & affenfu determinatum iri; hanc ftare firmitèr Regi fententiam. Ad hæc fœderati vnius menfis inducias petere; inde obfides repræfentare; vltimo negotiationem hanc abrumpere.

Postu[illegible] F[illegible] reijci[illegible] tur ab ord[illegible]

Aprilis 7. repetitur per Præfulem edictum militare, vt finguli præftò fint in armis pro defenfione Patriæ ad mandatum officiatorum, ijfdem quibus anno præcedente modis & legibus.

Quotannis hoc fere tempore, fodalitates colubrinorum & arcu-C balıſtarum pfittacum deijcere, & fub prætextu recreationis varias infolentias in Monafterijs cùm Leodij, tùm vicinis in locis exercere, ac non parua damna inferre confueuerunt; in eis, pro libidine fua promptuaria aperiendo, compotando, vinum & ceruifiam prodige effundendo: ficut nuper antiquorum colubrinorum fodalitas in Monafterio fancti Laurentij ad muros Ciuitatis, malo aliarum fodalitatum exemplo, fecit. Quibus vt abfque grauioribus turbis hoc turbulento tempore obuiam iret Præful (res enim nefcio quem in tumultum fere per ebrios quofdam homines abibat) fic cum ijs conuentum fuit, vt hoc anno, donec aliter prouifum effet, Septingenti floreni Leodienfes fingulis focietatibus gratiosè donarentur, & quidem Præful ipfe vni fodalitati feptingentos ex mera liberalitate D donauit, fecundæ Sodalitati Monafteria fancti Iacobi & Laurentij, illud quidem trecentos, hoc vero tantum centum quinquaginta gratiofe numeraret, attentis fumptibus & infolentijs ab eis nouiffimè perpeffis: Monafterium vallis S. Lamberti, Belli reditus, S. Ægidij, Carthufianorum, Cruciferorum, Hofpitale S. Chriftophori tertiæ Sodalitati confimiles feptingentos: Monafterium quidem vallis S. Lamberti ducẽtos, Belli reditus, Ægidij, & Carthufianorum, fingula centum quinquaginta; Cruciferorum & Hofpitale S. Chriftophori quinquaginta; Quæ gratiofa donatio (liceat fic loqui) propter temporum malitiam in hunc vfque diem perfeuerat.

Monafteria pacifcuntur cũ Sodalitatibus colubrinorum & arcubaliftarum.

Iunij decima tertia Dominus Winandus de Wingarde Ecclesiæ Leodiensis Decanus, vir nobilitate conspicuus & prudentia eximius, ab vrbe rediens literas Summi Pontificis ad Magistratum defert, quibus eius in fide defendenda constantiam laudat, & ad perseuerãtiam hortatur, his verbis, A

Gregorius Papa XIII. Dilecti filij Salutem & Apostolicam benedictionem.

Gregorius 13. laudat Leodiensium in fide Catholica constantiam.

VEnerunt ad nos dilecti filij VVinandus Decanus & Carolus Canonicus Leodiensis. Libentissimè eos audiuimus, cùm alijs in multis rebus tum imprimis de vestra pietate & virtute. Sic enim confirmabant vos Catholicam religionem piè catholicèq́; colere, hæreses penitus odisse & detestari atque abigere, vestramq́; operam tum in ipsa Ciuitatis obsidione, tum alijs in locis, quoties opus fuit, fidelissimè fortissimèq́; nauasse vestro Principi. Magna hæc sunt erga vos Dei beneficia. Eius enim munus est quicquid in nobis boni est. Ea igitur agnoscite, vosque strennuos Christo milites vt facitis præbete, eiusque gratiam bonis operibus in dies magis magisq́; promereri curate. In quo tametsi putamus nihil vos nostra cohortatione indigere, tamen voluimus nostris literis dare indices gaudij nostri, nostræque erga vos charitatis. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die octaua Aprilis. M. D. LXXV. Pontificatus nostri anno tertio. B C

Augusti 4. Præsul pro incolumitate Ciuitatis suæ Leodiensis vigilans, cum cauisset, ne quisquàm externis nauibus noctu Ciuitatem ingredi posset, magno sumptu clauso pluribus in locis Mosæ alueo, prouidet quoque, ne quis vado illam ingrediatur.

Quia in diplomate vnionis Prioratus de Muno Collegio Societatis Iesu nuper factæ, insertum fuerat, eundem Prioratum Diœcesis esse Leodiensis, cum Treuerensis esset; Gregorius 13. ad Antistitis petitionem Kalendis Septembris literas adijcit, priorum, vt vocant, sanatorias. D

Comitia Patriæ & quæ in eis acta.

Octobris 17. magna sollicitudine Comitijs Patriæ repetitis, ferè eadem adfert, quæ nuperis proposuerat, quamuis enim spes pacis affulgeret, speraretque Patriam breui à milite liberandam, non posse tamen adhuc collectum præsidium dimitti, spectatis continuis periculis à quotidiano militum vnius & alterius factionis per patriam transitu.

Hiergij triumphi.

Pace desperata Requesenius Hiergio Berlemontij filio mandat, bellum promoueat. Itaque dicto audiens, mox Buram deditione capit,

pit, Aquas veteres expugnat, oppidum incendit, ciues ac milites pro-
A miscuè inter fumos flammasque iugulat. Schonhouiani muros suos disiectos, & milites ad insultum paratos conspicientes, se dedunt. Interea Mondragonius propugnaculum Bommeneum expugnat, Zirichiam magna patientia tota hyeme obsidet.

Anno 1576. mense Ianuario premebat Ciuitatem vicinaque oppida granorum penuria, pons arcuum rimas agebat, instantemque minabatur ruinam, & præter solitum augebatur in macello cuiusuis generis carnium precium: Quæ tria Præsulem Consules ciuesq; non parum angebant. 1576.

Asseruabatur iam pridem in ærario apud S. Iacobum certa pecu- *Aerarii apud S. Iacobum.*
B niæ summa, in extinctionem mille ducentorum florenorũ grauium, qui quidem hæredibus quondam Præsulis à Marka debiti fuerant, sed postea alia ratione diluti. Igitur communi consilio deputati fuerunt, qui pecuniam illam ex ærario depromerent, grana pro vna illius parte compararent, aliam in instaurationem pontis quantum opus esset applicarent, latâ lege, ne nouum opus Consules aggrederentur, nisi cœpta iam perfecissent. Quoad macellum, visum diligẽtem fieri debere inquisitionem, qui fiat vt à tempore erectionis illius carnes maiori precio veniant, quam cum promiscuè vbique & ab omnibus carnes vendi permissum esset; Plerisque armamentarium ex macello fieri debere opinantibus.

C Februarij 26. Gregorius Syluius Tagastensis Episcopus Præsulis Suffraganeus, magna pietate & vigilantia suo munere functus, amplioribus honoribus dignus in Cælum ad Christum euehitur, ætatis 76. Legiam suum Ciuem deflentem quidam solatus est his versibus. *Mors Gregorij Syluij Præsulis Suffraganei.*

Ille Tagastensis, quem defles Legia, Præses
E mundi sylua fugiens spinasq; relinquens
Syluius, elysios petijt post funera campos.
Num dubitet quisquam? sed quis gaudebit olympo,
Si tuba iustitiæ merita mercede careret?
D *Quisue bibat sacro potius de germine vitis*
Quam vitis cultor, solis vim passus & æstum?
Quæ magis in portu tandem requiescere digna?
Quam quæ tot rerum discrimina vicit in alto
Anchora, quaque ratem pelago ter mille procellis
Luctantem tenui tutoque locauit asilo?
Hic porro Præsul cælestis tessera belli,
Doctrinæ splendor, Sol terræ, lucida lampas,
Et vas diuini spirans sermonis odores:
Quid non à teneris egit fœliciter annis

In senij

In senij metam, pro Christi semper honore? A
Pro fide recta quantum sudoris obiuit
Illius à vultu, quantoq; labore motuq;
Constitit (ô gentis Leodinæ maximè Princeps)
Ne scabies vicina tuos contigeret hædos,
Resque tuas quateret paries iam proximus ardens.
Flete pij ciues toto cum corpore Cleri,
Flete feros casus & tanti fata doloris,
Non eius caussa, nam fausta pace potitur;
Sed quia mors magno vos afficit inuida damno,
Ast orate parem cælestia numina reddant. B

In Domini Siluij Tagastensis Episcopi, Præsulis Leodiensis Suffraganei locum suffectus fuit Andreas Streignart Carmelitarum Prior, & Sacræ Theologiæ Doctor non incelebris.

Hoc quoque anno, Cornelius Valerius Vltraiectinus cuius ego Louanij auditor fui, decessit è vita, qui Petro Nannio meliorum litterarum professori, in collegio Trilingui à Hieromymo Bussidio extructo successerat, vt & Nannius Conrardo Goclenio Westphalo, quibus optimarum litterarum professoribus Louaniensium Academia gloriata est; annos habens sex & sexaginta: sub eo formati sunt, Guilhelmus Canterus Vltraiectinus, qui omnes in sui admirationem traxit, quique assiduis studijs, anno ætatis suæ trigesimo secundo, decimo quinto Kalend. Iunij, 1575. mortem sibi accelerasse existimatur; Iustus Lypsius, Martinus del Rio, Gissellinus, Modius, Sottus & alij, qui florem Belgicæ iuuentutis suadâ sua eloquentiâ ad se traxerunt. C

Mors Requesenij Gubernatoris.

Requesenius ardētissimo paroxismo correptus, 5 Maij extremum claudit diem; huius fama in Hispanias delata, Rex optima quæque à suis Belgis expectans, ad Ordines scribit, eos Patres appellat, plenamque Prouinciarum administrationem illis committit, donec Austriacum fratrem suum submiserit.

Martij 15. Præsul sollicitus vt ea quæ in postremis tribus Patriæ conuentibus per eum proposita erant, & pro maiori parte Ordinum concessa executioni demandarentur, Consules & Concilium Ciuitatis vocat, illi tergiuersari, & rem ad triginta duo opificum collegia deferre, qui non prius se responsuros dixerunt, quam sopitæ essent, quæ inter ipsos & Præsulem erant controuersiæ. Fit igitur multarum controuersiarum Cathalogus, resque in seditionem & tumultum ibat, ni Præsulis Magistratusque prudentia, datis hinc inde, qui de articulis controuersis sensim informarent, vtcumque sedata fuisset. D

Sopitur cētrouersia.

Aprilis 17. cum lues pestifera Traiecti, Leodij, & vicinis locis exorta esset,

esset, quidam chirurgus cognomento Paris vt peste infectis mede-
A retur electus fuit, domus Lollardorũ, vt vocant, per Consules illi pro habitatione assignata, coacti Lollardi illum recipere, sub pœna priuationis prouentuum quos à Ciuitate quotannis accipiunt.

Maij 18. Præsul oppido Cynacensi pro foro libero postridie S. Ioãnis habendo supplicanti annuit, easdemque libertates & priuilegia quibus aliæ nundinæ in alijs oppidis gaudent, concedit.

Ordines Belgij victorijs Hispanorum inuident: Bruxellenses
B *tumultuantur. Passim insurgitur in Hispanos. Traiectenses Hispanorum Præfectum capiunt.*

CAPVT XXII.

HIspani interea post longam molestamque Xiricensis oppidi obsidionem, tandem eo ad extrema redacto, sub finem Iunij potiuntur, & iam inde videbantur res Hollandiæ & Zelandiæ non parum labefactatæ. Quare Hispani, insigni hoc officio peracto, stipendia postulare, ordines contrà, successus eorum odisse, occasiones eos Belgio eijciendi captare, ijs postpositis, Germanis & alijs stipendia numerare, quæ ingentium malorum causam dedêre. Igitur
C indignabundi Hispani, facta conspiratione, Alostum Flandriæ ad Teneram oppidum supprehendunt, ciuesque immani crudelitate exagitant. *Hispani Alostum capiunt.*

Bruxellenses occupato ab Hispanis Alosto tumultuari incipiunt: Auriacus literis monitionibusque assiduis furori populari fomentum subministrat.

Hesius & de Glimes viri nobiles, summa temeritate, Concilij foribus effractis, Comites Mansfeldium & Berlaymontium, Præsidem Viglium, Fonckium Canonicum Leodiensem (cuius postmodum defuncti Canonicatus mihi obuenit) & alios Regis Consiliarios, ex ipso Sanctioris Concilij loco, captiuos sistunt & arctissimæ custodiæ tra-
D dunt. *Consiliarij Regij Bruxellis carceri mancipantur.*

Interim literas ad omnes Prouincias mittunt, Magistratus aut eorum legatos conuocant, militem conscribunt, Hispanos hostes Patriæ publico edicto declarant, proscribunt, debellandosque decernunt. *Hispani hostes patriæ declarantur.*

Iulij nona cum mercatores nostri graues abusus in vendendis vinis committerent; Præsul cum Capitulo volens remedium adferre, & iure probationis vini ab antiquo sibi competente vti, nonnulla eis obseruanda præscripsit, quæ cum ab ipsis etiam Consulibus & Concilio Ciuitatis probarentur, eiusdem mensis 12. in foro loco consueto publicata fuêre: Quorum hæc erat summa; vt vinarij *Ius probationis vini.*

quoties vinum in penuarium demiserint ante finem mensis quadam die veneris compareant in loco Capitulari finitis matutinis coram deputatis à Capitulo & nonnullis alijs, puta duobus à parte Præsulis nominandis, necnon Consulibus, significaturi quantitatem & qualitatem vinorum à se recens emptorum, regionem ex qua illa aduexerint, sumptus in aduectione siue flumine siue continenti factos, vt omnibus maturè perpensis, vino pretium certum, moderato illis lucro concesso, imponi possit; quod ne quidem si minutatim vinum distrahant ab eis mutari possit, vina venum exponant tempore illis præscripto: vt extera vendentes vina, patria vina non vendant, minus extero vino misceant, & pleraque alia, sub pœna amissionis vini toties quoties deprehenderentur.

Iulij 12. cùm nobiles viri D. Winandus à Wingarde Decanus, Ioannes Witten Cancellarius, Gabriel Bournel, & Franciscus Fauillon Canonici Leodienses ad probationem vini per Capitulum deputati, necnon nobilis vir Henricus de Berlaymont Prætor Maior, M. Nicolaus Myche & Balduinus de Vaux Cõsules, M. Iacobus Chockier & Petrus Oranus Scabini in loco Capitulari comparuissent; Ioannes Hasselensis Procurator Generalis Præsulis, Petrus Mean Capituli Syndicus, & Walterus de Lymborch Syndicus Ciuitatis cõtumaciam Vinariorum accusarunt, & contra eos ordinari statuique postularunt: Vnde ordinatum Vinarios secundo in diem crastinum ad eundem locum vocandos: Igitur die Sabbathi coram deputatis comparentes multis verbis vltro citroque habitis, tandem protestationibus hinc inde præmissis, aliquot nominati fuêre qui partes audirent.

Milite sic vtrinque (vt diximus) animato, Præsul prouidus ineunte Augusto literas ad pleraque omnia Patriæ oppida Dionantum, Huyum, Fossas, Cynacum, Couinium, Tudinium, Visetum, Hasseletum scribi iubet, mandatque vt edicta militaria hactenus apud eos publicata renouent, & iuxta ea contra vim dolosuè inimicorum se arment & muniant. Cùmque agricolæ per militem Regium miserè depopularentur, neque literis ad Gubernatores, aliosque Officiatos, & ipsos dictorum Oppidorum præfectos Præsul quicquam proficeret, mandat vt in prædones huiusmodi, signis circumquaque pulsatis, arma sumant, contra eos se suaque defendant, & vel ipsos etiam eorum duces & præfectos capiant, pro meritis puniendos. Interea ducentos ipse Præsidiarios milites conscribit, qui præsto sint, vel pro tuitione Ciuitatis, vel aliorum Oppidorum, pro vt necessitas postularit.

Successio Imperatorum. Maximilianus Cæsar, cùm in Comitijs Ratisbonnensibus auxilia Principum Germaniæ contra Turcam plurimum vrgeret, inter has sollicitudines calculo & palpitatione cordis correptus, Ratisbonnæ anno Imperij 12 moritur; cuius loco Rodulphus eius nominis 2. Maximiliani primogenitus, in ijsdem Comitijs Cæsar proclamatur.

Exer-

Exardescebat quotidie magis magisque Belgarum in Hispanos odium, & iam aperto bello res gerebatur. Dominus de Glimes, cùm pro Ordinibus militem in Hispanos duceret, inter Louanium & Thenas ab Hispanis funditur & profligitur. *D. de Glimes ab Hispanis profligitur.*

Inde passim ab oppidanis in Hispanos præsidiarios insurgebatur, & vt alijs omissis quæ nos propius contingunt tantum recitem, Traiectenses Montesdocam præsidij Hispanici præfectum, prætextu cum eo magis propius de quibusdam rebus tractandi, euocant, aduenientem captiuum detinent: tentat eum liberare Martinus de Ayala vices gerens, sclopetarijs stipatus; sed à Ciuibus qui tunc Germanos ad suas partes traxerant, repellitur, & ad suburbia cum suis Hispanis extruditur. Alfonsus de Vergas & Ferdinandus, hic peditum, ille equitum Hispanorum præfectus, clàm antea ad portam Bruxellensem à Montesdoca militari quadam prouidentia collocati, ab Hispanis in oppidum intromittuntur; vbi Germanis tum dissimulantibus ciues miserè trucidantur, Hispanique non solum iniuriam præfecto suo illatam vindicant, verum etiam oppidum pro regis seruitio contra ordines retinent.

Antuerpia capitur ab Hispanis: Leodienses frustra sollicitatur vt arma contra Hispanos sumant. Ioannes Austriacus Luxemburgum appellit. Præsul in Comitijs Leodio cauet. Ordines Patriæ pro eo Fide iubent Stabulensibus.

CAPVT XXIII.

Sub finem Octobris, Germani cum Hispanis fœdus ineunt, iurantque se communibus armis Religionem Catholicam & Regis auctoritatem contra coniuratos ordines defensuros: Statimque Antuerpiam nobile Emporium capiunt, & quoscumque obuios iugulant, magna cum vicinorum populorum admiratione, quod vrbem populosissimam, tot præsidiariorum equitum & peditum millibus munitam, non noctu, sed multa luce, non clàm sed palam, non insidijs, sed aperto marte audirent expugnatam. *Fœdus Hispanorum cũ Germanis.*

Eodem tempore Ioannes Austriacus duobus tantum comitatus, mutato habitu, pernicibus equis Luxemburgum appellit; Belgij administrationem, quæ ei à fratre Rege Hispaniarum mandata erat, initurus. *Quo Schemate Austriacus venit in Belgium.*

Secunda Nouembris, Comitia Ordinum Leodij celebrantur, in quibus Præsul singulari eloquentia prudentiaque Ordines suos hortatur, vt serio Patriæ prouideant, hac rerum Belgicarum confusione, verendum ne Patria fluctibus turbulenti huius belli inuoluatur: meminisse *Leodiensibus Summo Pontifici & Imperatori adhærendum.*

misisse perpetuo oportere, Patriam Imperij membrum esse, Imperatori proinde Pontificique maximo, quibus iurati essent, constãtèr adhærendum. A

Legati missi Leodium ab ordinibus.

Dum hæc in Comitijs aguntur, Dux Arschotanus nomine coniuratorum Ordinum Legatos mittit Dominum de Froidmont & Odardum Consiliarium cum literis quas credentiæ vocant, quibus ostensa fusè Hispanorum insolentia & (vt aiebant) tyrãnide, quam nuper Leodienses in oppido Traiectensi etiam experti essent, eos hortantur vti se Statibus Belgij contra Hispanos adiungant, vt tandem iunctis armis & viribus Patria pelli possint.

Ad hæc respondet prouidus Præsul dolere se vehementèr videre calamitosum Belgij statum, nihil optare magis quam illius tranquillitatem: Cæterùm, cùm Patria hæc àb Imperio pendeat, nihil posse sine præuio Cæsareæ Maiestatis consilio & assensu; Ordines verò Patriæ alijs de causis vocatos & congregatos esse. B

Ordines ad propositionem Præsulis imprimis nouum vectigal, quod peculium vocant, ad quatuor annos annuunt, & super hama vini patrij quinque stuferos, extranei quatuordecim, vase ceruisiæ, quod tonnam vocant, stuferum vnum; super caminis quinque imponunt. Præterea collectam 52. millium florenorum super communibus statibus addicunt. Tandem, si necessitas ita postularit, licentiam faciunt colligendæ pecuniæ, quanta opus fuerit, sub communi Ordinum obligatione. C

Leodienses omnia ad defensionem Ciuitatis & Patriæ necessaria apparant.

Cumque Præsul electus esset in Abbatem Principatus Stabulensis, certis illi à Conuentibus Stabulensi & Malmundariensi datis conditionibus, pro quarum securitate etiam ipsi Status Patriæ fideiubere deberent, eisdem Comitijs Ordines fideiusserunt.

Præsul interea cum Clero & reliquis Statibus summâ concordiâ, responso Statibus coniuratis dato insistentes, omnia ad defensionem Ciuitatis necessaria apparant.

Pax frustra tentatur Gandaui. Quotidiani conflictus inter Hispanos & Ordines: Pax tandem Marchia Groesbekano auctore firmatur. Exteri milites dimittuntur. D

CAPVT XXIIII.

Octaua Nouembris, Ordines Belgici vtriusque factionis in publico conuentu inter se de pacis conditionibus conuenerunt.

Summa pactorum erat; vt Hispanos aliosque exteros Belgio eijcerent

cerent: ijs eiectis ordines generales coirent, agerentque de Statu
A religionis & Reipublicæ in Hollandia, Zelandia, locisque confœderatis: vt in alijs Prouincijs religio Catholica Romana inuiolata maneat, nec contra eam aut eius cultores vlla petulantia exerceatur. Vt Regi sua auctoritas sarta tecta sit. Vt iniuriæ vtrinque perpetua obliuione sopiantur; captiui vtrinque dimittantur: Fortunæ, fama, & honor pristinus omnibus hinc inde restituantur; Æs alienum ab Auriaco hactenus in vsum belli contractum ab omnibus simul Prouincijs soluatur: Buranus Comes ex Hispanijs remittatur. Subscripta sunt hæc ab Ordinum vtriusque partis legatis & per omnes Prouincias promulgata. *Pacta pacis Gandaui tentata.*

B Interea quotidiani circumquaque conflictus inter Ordines & Hispanos conspiciebantur: Sed quia ordines re nummaria laborarēt, missi sunt legati ad Reginam Angliæ aliosque Principes pro pecunia ab illis impetranda, quam non difficulter Angla certis conditionibus concessit.

Ijsdem diebus serpebant passim rumores proditionum, nec Leodij deesse quosdam coniuratos fama erat: Quare Præsul Decembris septimo inter alia publico edicto centum scuta proditionis delatori addicit. Vetat tamen itidem, ne quis temerè proditores esse in Ciuitate aut eiusce generis verba ad seditionem & tumultum prouocantia proferat; Ne quis bombardam à sexta vespertina ad septimam vsque matutinam explodat: Ne quis noctu per Ciuita-
C tem sine lumine vagetur, vel in excubijs stationem suam deserat, sed quisque loco à Præfecto sibi assignato ad præfixam vsque horam tacitus & vigil immoretur. Iubet quoque recludi postica quibus è Mosa in Ciuitatem ingressus esse possit, & quædam alia eiusce generis, quæ magna alacritate & sedulitate à Ciuibus obseruata fuêre. *Rumores proditionum.*

Per hos quoque dies, Monasterium Stabulense grauia per militem illud furtim ingressum damna patitur; quocirca sollicitus Præsul octauo Decembris Potestati Malmundariensi ad Comitia circuli Westphalici accincto mandat, vt relicta illa Prouincia arcem Stabulensem cum præsidio ingrediatur, illam oppidumque muniat, & cōtra prædones tueatur, se interea prouisurum, vt alius eius loco ad Co-
D mitia proficiscatur. *Monasterium Stabulense grauia damna patitur.*

Decembris 10. deputati ordinum cum Clero secundario per modum mutui amicabilis quinquaginta millia florenorum Præsuli in solutionem militum concedunt.

Eodem tempore Condrusium à milite Regio exeditur, quem Præsul, misso Ottardo de Brialmont Domino de Fraiteur loci Gubernatore seu Balliuo Condrusij, partim rationibus & argumentis, partim etiam interminationibus diuertere studet. *Et Condrusium.*

Peruadunt & depopulantur Mariæburgenses præsidiarij fines

Leodienses: D. de Rogne illorum præfectus aduersus pacta conuenta inter Carolum quintum Imperatorem, & Georgium Austriacum Leodiensem tunc Antistitem anno Domini 1548. inita, pagum de Fraisne sibi vsurpat, Prætorem, Scabinos, & alios Iustitiæ ministros per Præsulem Groesbekanum constitutos destituit. Cui malo Præsul Decembris 19. misso istuc cum literis Domino Nouauillano, frustra mederi tentat. A

Regij pagum de Fraisne sibi vsurpant.

1577. Rebus ita turbatis & quassatis, toto mense Ianuario anni 1577. populus Leodiensis cum milite præsidiario in armis excubat.

Calendis Ianuarij, Abbas diui Gisleni Episcopus Atrebatensis electus, Marchio Hawræus, Burgrauius Gandensis, Baro Liedekerkius cum Adolpho Metkerkio Ordinum deputati Ioanni Austriaco offerunt duo oppida Louanium & Mechliniam pro habitatione; deinde pro corporis sui securitate, fidum aliquem ministrum & stipatores in Belgio natos sub ordinibus stipendia merentes, ab eo pro sui arbitrio eligendos, qui ei iusiurandum fidelis custodiæ præstent: præterea tres aut quatuor obsides è numero ordinum aut deputatorum, qui se coram sistant Præsuli Groesbekano Principi neutrali vicino, donec pax acta & conciliata sit. B

Rursus agitur de pace sed parum syncerè.

Austriacus ad hæc eodem die scripto respondet se ad Ordinum & totius Prouinciæ salutem & pacem summo amore ac desiderio oblata acceptare. Igitur D. Hiergesium cum tribus militum millibus, non tantum ad sui corporis, sed etiam loci, quem è duobus oblatis electurus esset, custodiam dari petit. Obsides præterea eligit Marchionem Hawræum, Burgrauium Gandensem, D. Montignium, & Abbatem Gertrudanum, qui in castro Hoyensi Leodiensis Præsulis & Principis custodiæ se tradant. C

Ad hæc ordinum legati aiunt Belgicas Prouincias simul omnes promisisse & subsignasse se in fœdere permansuras, bellumque gesturas, donec Hispani Belgium relinquant, non posse idcirco ab eo electis carere, verum alios offerre minus sibi necessarios. Quod si placeat colloquium habere, placere itidem in oppido Hoyensi pari numero armisque hinc inde positis. Sed & vbi Hispani tanta celeritate Belgio excedere non possent, per se licere dummodo Lyra, Castrumque Antuerpiense Statibus tradantur, alioquin inducias à se non expectandas. Interea Præsul ad excipiendos Hoy Principes necessaria apparat, & oppidum præsidio militari munit, in cuius stipendia vterque Clerus vectigal trium assium super singulis modijs & assis vnius super singulis florenis, citra tamen suorum priuilegiorum & libertatum læsionem gratiosè concessit. D

Austriacus Ordinum rationibus auditis, Episcopi Leodiensis Ducisque Cliuensis (qui ad eum à Cæsare missi erant) accedente consilio ad pacificationem inducitur, & in oppido Marchiæ in Famenna firmatur pridie idus Februarij, ac 13. Calendas Martij Bruxellæ & Antuerpiæ instar edicti perpetui promulgatur. Groesbekanum Præ-

sulem

sulem huius pacis auctorem mox promulgauit Bartholomeus Ho-
A norius editis versibus hisce elegiacis.

Magna Gerarde tibi debetur gloria Groesbeck,
Quo duce libertas mœnia nostra tenet.
Bella crepant alij: tu pacis diceris auctor,
Anchora Belgarum sacra, decusq́ virûm.
Scipio laudatur ciuem qui maluit vnum
Seruare, externos quam dare mille neci:
Cæsaris est etiam toti clementia mundo
Nota, cui palmam Tullius ipse dedit.
B *Hæc est prima Ducum dos Regum prima bonorum,*
Qui reliquis laudem præripuisse student.
Inter apes solâ Rex Maiestate verendus,
Parcere sit vulgo spicula nulla ferens.
Quid quod sponte suis radijs sol omnia lustrat
Arida, nec pluuio supplicat herba Ioui?
Iupiter ipse Deos missurus fulmina cogit,
Nec sine consilio quid statuisse solet.
Tu quoq́ subiectos dedicisti Præsul & hostes
Munere gratuito conciliare tibi.
C *Hac ratione boni pastoris nomen adeptus,*
Inter clara Ducum pignora numen agis.

Celebrauit & illum Politus noster hoc Chronographico:

BeLgICa pone MetVs tantIs erepta perICLIs,
PaX tIbI LegIaCI PrInCIpIs arte redIt.

Interea dum militi Regio stipendium non soluitur, & is præcogitat pace iam firmata breui sibi finibus Belgij excedendum; Comitatum Hornensem imprimisque pagos de Neeren, Henthuysem, Reggel, aliosque vicinos, Comitatum quoque de Looz & agrum Hasbanicum tributis, absente Præsule subijcit: Concilio priuato Præsulis, alijsque patriæ præfectis militem iratum per literas frustra sedare conantibus & satagentibus. *Regij agrum Leodiensium spoliant.* D

Rex edictum pacis gratū & ratum habet in Hispanijs 7. idus Aprilis; Belgij interim Ordines pecuniam requirunt, militibus ex parte satisfaciunt. Hispani, Itali, Burgundi, pedites equitesque ii. Calend. Maij Traiecto ad Mosam, arcibus & propugnaculis decedūt. Egmundanus, Capesius, Goignicius, & alij ab Hispanis: Roblesius, Billy, Valdesius, alijque ab Ordinibus capti & retenti remittuntur: sed & milites exteri, Mansfeldio Lutzemburgensi Gubernatore itineris securitatem præstante, Lutzemburgum inde in Italiam tendunt. *Exteri milites recedunt.*

CAPVT

Austriacus inter Pontificis Legatum & Groesbekanum Præsulem Gubernator Belgij Bruxellas ingreditur: Legati Cæsarei Leodium veniunt: Mathias Archidux aduocatus Gubernator Belgij instituitur.

CAPVT XXV.

AVstriacus qui ante Hispanorum discessum Belgij gubernationem subire & obire non poterat, Louanij se ad eam interea suscipiendam instruebat, donec Kalendis Maij magna nobilium comitante caterua Bruxellam medius inter Pontificis legatum & Præsulem Leodiensem, magnificè ingressus, summa omnium gratulatione excipitur, & 4. nonas Maij, generalis Belgij gubernator renunciatus, inauguratur. B

Honorificus Austriaci in Bruxellas ingressus.

Referri non potest quanta tunc in vicinis regionibus communis populi lætitia, quanta vbique festiuitas, sed qui prudentiores quibusque Auriaci & sociorum consilia satis cognita, deplorabant lupum iam facile oues dimisso cane (vt habet prouerbiū) deuoraturū, vnde & versus ille ab insolentibus illis. C

Betica gens abijt; quid ploras Belgica? dicam:
A quod in O non sit litera versa queror.

Cum pridem singulis prope circuli Westphalici Comitijs, Præsul misertus Patriæ propter ingentia eaque diuturna damna, quæ per transitus, itus, & reditus vtriusque factionis militum perpetiebatur, questus fuisset fieri nequaquam posse, vt durantibus huiusmodi militum excursibus & concussionibus, ditio hæc tributionibus Imperialibus præsertim extraordinarijs satisfaceret; mense Iunio Commissarij Cæsarei Leodiū veniunt calamitates Patriæ propius intellecturi. Præsul eiusdem mensis die octauo omnibus Regionum Patriæ Præfectis scribit, vt eorum districtus sui Iustitijs diligentem & particularem damnorum perpessorum informationem capiant & describant, eamque sibi & Commissarijs Cæsareis Leodij degentibus tradendam quantocius referant. D

Legati Cæsarei cognoscunt de damnis patriæ.

Particularis inquisitio damnorum.

Grauaminibus per Cæsareos legatos satis superque cognitis; Iulij prima Præsul Seruatiū d'Eyck I. V. Doctorem Consiliariū suū Francofurtum ad Menum mittit, qui apud deputatos Cæsareæ Maiestatis diuersis ex Prouincijs congregatos congruam remissionem moderationemque tributionum Imperialium sollicitet.

Sollicitatur remissio contributionum Imperij.

Dum Austriacus Bruxellis agit, Vicecomes Gandensis profunda nocte

nocte ad eum lecto decumbentem venit; exponit nouas insidias
A Auriacum struere, & nisi maturè rebus suis consulat, verendum ne & ipse, tota ipsius domus & familia in custodiam conijciantur. Sprcuit hæc Austriacus & patienter Bruxellensium sustinuit insolentias, donec tandem Mechliniam commigraret: quanquam autem populum Mechliniensem inueniret benigniorem, quotidie tamen insidiarum noui rumores spargebantur: Quin & Arschottanus Dux deambulanti Austriaco significat tempus esse vt sibi consulat, oportunitatem manus iniectionis in eum, à quibusdam captari & quæri.

Insidiæ struuntur Austriaco.

Per id fere tempus, Domina de Bierna Nauarræ Regina Leodium
B iter intendebat, ad aquas Spadanas profectura: Cùm igitur Namurcum peruenisset, captâ inde salutandi eam occasione, Namurcum proficiscitur Austriacus, eamque honorificentissimè excipit; exceptamque, aliquantum vltra progressus, comitatur. Suadebant ei tum nonnulli viri nobiles & compertæ fidei, vt Namurci tanquam loco tutiori consideret, nec Brabantiam metu insidiarum repeteret. Iam enim Egmundanum & Hæsium eo inconsulto militem in agro Namurcensi conscribere: Itaque Namurcum reuersus arcem mira calliditate ingreditur, eamque occupat; Ministri Ordinum se spe frustratos aduertentes, proceres qui Austriacum erant sequuturi, reuocant, vrbes passim occupant, sed & in eos qui à Re-
C ge stabant manus inijciunt; Auriacum iuratum religionis hostem Bruxellas ad sua consilia appellant, Mathiam Austriacum Maximiliani secundi filium ex Austria ad Belgij gubernacula aduocant. Quocirca Austriacus Namurco Augustam Romanduorum proficiscitur, noua Regis mandata expectaturus.

Regina Nauarræ venit Leodium.

Austriacus occasione capta arcê Namurcensem occupat.

Nauarræ Regina mense Augusto Leodij in ipsius Præsulis palatio, comitante tota fere Patriæ nobilitate, honoratè & magnificè excipitur, ibique toto mense commorata, regalibus aliquot conuiuijs tum nobilibus Dominabus Patriæ, cùm Consulibus & Scabinis Leodiensibus exhibitis, se videndam populo Leodiensi exhibuit, quæ sub initium Septembris, prosequentibus illam ad finem vsque Patriæ proceribus, Galliam repetijt.

Regina Nauarræ conuiuia regalia exhibet nobilibus dominabus Patriæ.

D Septembris vigesima septima, ingruentibus vndecumque periculis, Hoyenses securitati arcis oppidique consulentes, Præsuli supplicant pro nouo præsidio, ad quorum iustam postulationem & desiderium, re cum deputatis Ordinum suorum communicata, annuit Præsul conscribi ducentos pedites, qui partim arcem ingrediantur, partim vrbem muniant & custodiant, assignato militibus ex communibus Patriæ tributis stipendio.

Octobris die secundo diuo Leodegario Episcopo & Martyri sacro, R. Dominus Henricus Natalis, basilicæ ad diui Laurentij Archimandrita, egregius pietate vir, & in litteris pereruditus, religionisq; suæ

cultor & obseruator, naturæ satisfaciens, in anno Clymaterico, migrauit è vita, subsortitus in locum R. Domini Gerardi à Zulre antecessoris sui, 4. Kalend. Septemb. 1558. demortui, & vterque tumulatus in Cripta basilicæ, vterque sane paterfamilias, bonus, prudens, diligens, promus & condus. A

Princeps Auriacus Rouuardum Brabantiæ creatur.

Eodem mense, Ordines Principem Auriacum Rouuardum, tempore interregni Ducem Brabantiæ creant: Dux Arschottanus Flandriæ tunc gubernator, multi Ecclesiastici Prælati alijque nobiles viri ei creationi reclamantes, Gandaui capiuntur, ac in custodiam tradũtur: Auriacus Gandaui honorificè excipitur, cordeque aureo adaperto, cui verbum hoc (synceritas) insculptũ erat, donatur: & pro Ischariote Iudas Machabeus publica Comœdia salutatur. B

Mathias Archidux Gubernator Belgij recipitur.

Mathias Archidux Austriæ 20. circiter annos natus, postquam 3. Octobris Vienna aduocatus discessisset, Lyram, inde Antuerpiam venit, & certis conditionibus Gubernator generalis Belgij, magno triumpho, multisque spectaculis exhibitis, renunciatur & inauguratur, ridente in sinu Auriaco & sibi gratulante, quod clientem nactus esset, sub cuius tutelæ prætextu ipse suas nundinationes posset exercere.

Præsidiarij Regij agrum Leodiēsem depopulantur.

Octobris 17. Mariæburgenses, Philippivillani & Carolomontenses præsidiarij, vicinum agrum Leodiensem pagosque & rusticorum ædes & imprimis pagum de Gosseigne spoliant, renitentes capiunt, lytra à captiuis exigunt aliaque indigna patrant. Quibus Præsul mederi cupiens, pagum vicinosque omnes incolas in specialem suam protectionem (saluaguardiam vocant) recipit, insignia sua valuis Ecclesiarum, arcium, ædium, in compitis pagorum, affigi iubet: simulque mandat vt contra huiusmodi grassatores ad sonitum campanæ iuxta edicta militaria omnes armati ad duces suos accurrant, & vbi opus videbitur, vim vi repellant, victos, si aliter capi non possint, etiam dent internecioni. C

Cymacēses pro ope Præsuli supplicant.

Octobris 24. Cymacenses varijs quoque periculis expositi, pro subsidio opeque Præsuli supplicant: Maturo igitur cum deputatis ordinum habito consilio, Præsuli visum fuit eos monere, vt muros oppidi sui reparent, portas muniant, fossata sua purgent & dilatent, vicinos omnes, qui angarias debent, in auxilium aduocent cogantque, concessis eo fini in subsidium ex communi peculio centum florenis Brabantiæ. D

CAPVT

A

Groesbekanus Præsul Comitia celebrat: Ordines fœderati frustra Leodienses ad vnionem sollicitant, Austriacum repudiant; apud Gemblacum ab eo ceduntur: Patria Leodiensis ab vtriusq; partis militibus mirè affligitur.

CAPVT XXVI.

B NOna Nouembris Præsul frequentibus satis Comitijs inculcat eadem quæ nouissimis, subijcitque prouidendum de sumptibus legationum, quæ fere continuæ modo ad Austriacum, modo ad Ordines fiebant; Consultatione habitâ, concessa itidem tributa, quæ nouissimis Comitijs, tandemque decretū sumptus legationum, qui à Statuum deputatis probarentur, merito excommuni ordinum ærario desumendos. *Comitia & in eis acta.*

In eodem conuentu admonetur Præsul, quod quamuis in nouissimis Comitijs Circuli Westphalici thaleri nuper in Hollandia, Heel, & in Geueren cusi exauctorati fuerint, quod thaleris Imperij in vero valore minimè responderent, Patriam Leodiensem nihilominus ijs repleri, quod in vicinis Prouincijs fœderatis tolerarentur; quare Nouembris 16. re cum monetarijs diligenter perpensa, ne fraus mercatoribus per Germaniam negotiantibus fieret, pretium eiusmodi thalerorum, quod ante erat 32. assium, publico edicto ad 28. asses redactum est, constitutâ pœnâ publicationis ipsorum thalerorum ac decem florenorum aureorum, si quis illos maiori pretio reciperet aut exponeret. *Præsul Moderatur monetā vicinorū quorundam Principum.*

C

Hisce diebus, Ordines fœderati nouam ad Leodienses Legationem instituunt, pro vnione & fœdere: Quibus, agente imprimis Præsule, eadem sententia qua nuper, responsum fuit. Auersis igitur magis magisque Fœderatorum Ordinum à Præsule & Patria animis, maturo cum deputatis Statuum consilio habito, visum fuit rursus Ciuitatem armandam, conscriptis trecentis præsidiarijs, quibus Præsul Dominum de Lamyne virum nobilem & strenuum militem præficit, datis illi & præsidiarij oportunis legibus. *Legatio fœderatorum ad Leodienses.*

D

Vigesima prima Nouembris, Ordines Fœderati Ioannem Austriacum, quem paulo ante mira solemnitate tanquam gubernatorem suum generalem Bruxellas introduxerant, repudiant, Regis ac Patriæ hostem scilicet, cum omnibus illi adhærentibus declarant. *Ordines fœderati Austriacū hostem patriæ declarant.*

Austriacus per id tempus morabatur Luxemburgi, vtque copiæ quam citissimè aduenirent, apud Regem instabat. Iam enim acceperat in nuperis Ordinum Fœderatorum Comitijs decreta menstrua quadraginta aureorum millia, ad Regis excutiendum Imperium;

concluſumque de Germanis, Anglis, Gallis, Schotis, & alijs in auxilium contra Hiſpanos euocandis. A

1578. Præſul anno Domini 1578. repetitis magna cura & ſollicitudine 14 Ianuarij Comitijs, impetrat in publicas neceſſitates ſuper ſingulis modijs decem aſſes ſeu ſtuferos, vti vulgus vocat; ſuper florenis monetæ Brabantiæ vnum: Contributiones quoque Imperiales conſuetas colligendas quidem eſſe, ſed propter imminens Patriæ periculum, non in alios quam in proprios ipſius vſus impēdi debere, miſſis ad Circuli deputatos excuſatorijs.

Comitia Patriæ & quæ in eis acta

Sub his Comitijs, Regij milites Iupiliam pagum Leodienſem ingreſſi, ruſticos miſerè affligebant & deprædabantur: quibus auditis, Præſul conſilio ſtatim habito, nuncium mittit, qui ſuo & Patriæ nomine in craſtinum excedere, & ab omni præda abſtinere iubeat, ni B paruerint, vt iuxta conſtitutiones Imperiales, quibus comprehenditur Iupilia, excipiantur.

Iupilienſes à Præſule defenduntur.

Decima octaua Ianuarij, Summus Pontifex mittit Auſtriaco breue, quo is eique militantes, die pro arbitrio cuiuſque electo, peccata confeſſi, ſacraque ſynaxi refecti, nec non in mortis articulo plenariâ indulgentiâ donantur.

Interim Auſtriacus, ne quid humanitatis omittat, publico edicto Belgas ad obedientiam Deo & Regi præſtandam inuitat atque reuocat, militaremque diſciplinam ſuorum ſuæque Regiæ Maieſtati militantium præſcriptam edicit; Canebantur illa ſurdis. Quocirca Hiſ- C pani in caſtra redeunt; Adeſt cum Italis Princeps Parmenſis, Pontifex etiam auxilia pollicetur.

Auſtriacus Belgas ab obedientiam publico edicto fruſtra reuocat.

Auſtriacus mox copijs Hiſpanorum, Italorum, Gallorum, Germanorumque inſtructus, traductis Moſæ vadis, caſtra Ordinum explorat; monent ſe illi & in Octauum Gonzagum ac Mondragonium incidunt, commiſſum leue initio prælium, poſtmodum ſuperueniente Parmenſi magnopere auctum: Ibi cæſi ſunt Belgæ pene innumeri, capti ſexcenti, & Namurci laqueo ſtrangulati; quod paulo ante quibuſdam Auſtriacis captis nares, aures, digitoſque præſcidiſſent. Partam victoriam proſequitur Parmenſis, reliquas copias, quæ ſe Gemblaci receperant, prælio redintegrato debellat; Gemblacum D deditione capit, in quo multa tormenta, commeatus in multos menſes, denique omnis generis apparatus bellicus, quaſi in armamentario quodam electo inuentus eſt.

Hiſpani & alij exteri milites redeunt in caſtra.

Prælium apud Gemblacum.

Ordines fœderati magnam cladem accipiunt.

Ex hac fœlici parta victoria, conſternatis Belgarum animis, Louanium, Arſchotum, Dieſthemium, Thenæ, & Leewen oppida Brabantiæ confeſtim ſe Regis fidei committunt, præſidiaque accipiunt. Sichemenſes cæteris peruicaciores, ſuo malo obſidionem expectant, Hiſpanis illos expugnantibus, inſigneque temeritatis exemplum in eos ſtatuentibus.

Multa oppida ſe dedunt Auſtriaco.

Eodem tempore, qui in præſidio Traiectenſi erant, de Hæſio oppidi Præfecto ſiſtendo & capiendo, Auſtriacoque recipiendo conſilia inibant,

inibant, sed detectis consilijs in auctores animaduersum est.

A Rebus Ordinum ita afflictis, quod viribus non poterant, per insidias & occultas machinationes tentabant, sese interea promissis Germanorum & Gallorum auxiliaribus copijs sustentantes, & militem secretis vijs ex Patria Leodiensi & vicinis ditionibus cogentes. Quorum dolis prudens Præsul occurrēs, publico edicto Martij 1. cōstitutiones Imperiales, & mandata circuli Westphalici euulgat; vetatq; ne quis sine suo scitu & expressa licentia alteri Principi militari sacramento se astringat, sed pro tuitione Patriæ suæ quisque domi se contineat, sub pœna grauissimæ suæ indignationis, & alijs per statuta & constitutiones Imperiales & Westphalicos recessus constitutis. *Ordines fœderati ex agro Leodiensi militem clam cōscribunt.*

B Deprædantur interea Patriam multi latrones, naues quoque mercatorias Leodiensem, Traiectēsem, Maseckensem, Dionantensem, quæ non secus ac propriæ cuiusque ædes asyli loco esse debēt, modo vnam modo alteram inuadunt, mercibus spoliant, captiuos ex ijs abducunt, grauia lytra exigentes. Quibus motus Præsul, altero edicto prædones hostes Patriæ declarat, penamque latronibus publicis debitam comminatur: scribit quoque Officiatis ripæ Mosæ vicinioribus, vt iuxta edicta militaria hactenus sæpius edita, pulsatis signis, subiectos sibi conuocent, in eos arma sumant, iniuria affectos vindicent. *Latrones naues mercatorias infestant.* *Edictum Præsulis in illos.*

Aprilis decima sexta, Germanis militibus Stabuletum & Malmundarium rursus ingredi meditantibus obsistit Præsul, scriptis C Gubernatori & Præfecto Franchimontensi & Potestati Stabulensi literis.

Cumque pro tuendis varijs Patriæ locis, ab vtriusque factionis militibus infestatis, similes literas Officiatis Regionum scriberet, & nonnulli Præsulis Vasalli & feudales homines senium aut minorennem ætatem excusarent, friuolam illorum & indignam excusationem animaduertens Præsul, publico edicto per omnes Patriæ regiones denunciat, senes & minorennes vasallos, qui sacramento ad arma pro Principe & Patria ferenda obligati sunt, si per se muneri satisfacere non possint, per alios officium præstare debere. *Vasalli senes & minorēnes officium per alios præstant.*

Per hos dies frater Franciscus Scapelinck Prior, totusque Con-D uentus D. Augustini Brugis ab Hæreticis pulsi Leodium veniunt, à Præsule benignè humanitèrque recipiuntur, & vt eis necessaria ad vitam sustentandam non desint, Charitate Christiana prouidet. *Præsul religiosos ab hæreticis pulsos benignè excipit.*

Mense Mayo Germanus miles Condrusium furtim ingressus, ingentem pecorum multitudinem abigit, miseros rusticos obsistere conatos verberibus excipit, quosdam pecunia mulctat, quem mox D. de Lamyne cum aliqua præsidiariorum Leodiensium manu inde excedere cogit. *Germanus miles è Condrusio per D. de Lamyne pellitur.*

Cum nuper Præsul Curiam Spiritualem reformasset, præscripto

inter alia habitu, quem curiales omnes gestare deberent, qui priuilegio vellent gaudere clericali. Mensis Iunij 24. transgressores, affixo ad valuas Ecclesiæ programmate, clericali priuilegio priuatos, & tam in criminalibus quam ciuilibus causis Iudici sæculari eiusque Iurisdictioni relictos decernit & declarat. A

Qui gaudent priuilegio clericali.

Edictum hac forma conceptum & publicatum.

Gerardus, &c. Vniuersis & singulis Præsbyteris Clericis, &c. Salutem in Domino.

CVm in nouissima nostræ & aliarum Curiarum Spiritualium Leodiensium reformatione per sanctam Sedem Apostolicam approbata & confirmata inter alia sancitum sit, constitutum, & ordinatum, Clericos tam coniugatos quam non coniugatos, si priuilegio fori Ecclesiastici gaudere & per literas inhibitorias Iudicis spiritualis iurisdictionem reclamare velint, Coronam in vertice capitis quæ à cunctis facilè conspici possit gerere, illamq; radi facere saltem in festis Natiuitatis Christi, Purificationis B. Mariæ virginis, Pentecostes, D. Ioannis Baptistæ, Assumptionis B. Mariæ, Martyrij D. Lamberti Ecclesiæ nostræ Leodiensis Patroni, omnium sanctorum, & dedicationum Patronorum suarum Ecclesiarum Parochialium; ita vt tempore impetrationis literarum inhibitorialium ac perpetrati delicti vel apprehensionis seu litis motæ palam & euidentèr tonsurati appareant, vestes quoq; clericales tam interiores quam exteriores deferre oportere, videlicet non pileos nisi subsit causa legitima, sed boneta siue bõnetta nigri coloris, serico vel deauratis laminis alijsq; imaginibus non insignita, caligas, calceos, diploides, & alias vestes interiores non bipartitas nec diuersorum colorũ, vel in pleraq; fragmenta conscissas, vel minutim dissectas, Tunicas vero talares, aut pallia seu mantella vltra poplites & genua protensa & descendentia vnius coloris, serico, holoserico, vel alia quauis materia minimè fimbriata, & nulla parte conscissa, exceptis Ecclesiarum & quarumcunq; personarum seruitoribus, ex suscepti officij debito, alias, quam dictum est, vestes deferentibus. Præterea cautum quoq; sit, vt ab armis abstineant, nisi peregrinatione vel aliâ subsistente causâ legitimâ, neue enormitates committant, aut macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, vel alia clericis iure prohibita officia publicè exerceant. Nos igitur Gerardus à Groesbeeck Episcopus suprafatus, volentes prætactam

B C D

A *tactam Clericorum reformationem debitæ exequutioni demandari, vobis prædictis & cuilibet vestrum in virtute S. obediētiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus primo die Dominico, siue festiuo, post requisitionem vobis factam, immediatè sequente, prædictos Clericos, tam coniugatos quam non coniugatos per edictum publicum in & ad valuas prædictæ Ecclesiæ & Curiæ Leodiensis per præsentium nostrarum literarum ad easdem valuas affixionem & dimissionem, iuxta formam in dicta reformatione præscriptam moneatis & requiratis vice nomine & auctoritate nostris, prout nos præsentium tenore*

B *re sic monemus & requirimus; sub pœna priuationis priuilegij clericalis fori Ecclesiastici, vt statim & indilatè, vel saltem absq; mora notabili, prætactis sanctionibus, constitutionibus, & ordinationibus sese conforment, atq; illis pareant & satisfaciant: intimando eisdem quod eis, qui prætactarum sanctionum, constitutionum, & ordinationum transgressores fuerint, aut præmissa omnia & singula contumacitèr adimplere distulerint, nos eos seu eorum quemlibet dicto clericali seu fori Ecclesiastici priuilegio eo ipso priuatos, & tam in criminalibus quam ciuilibus causis Iudici sæculari relictos decernimus & declaramus. Volumus autem præsentes nostras literas in &*

C *ad valuas maioris Ecclesiæ & nostræ Curiæ Leodiensis per copiarum earundem in eisdem valuis affixionem vel dimissionem exequi & publicari: Ita vt non sit verisimile apud aliquem remanere incognitum, quod tam notoriè & euidenter cunctis fuerit publicatum: Et quod in præmissis feceritis, nobis seu Officiali nostro præscripto referatis. In quorum fidem & testimonium præmissorum sigillum nostrū præsentibus meis literis manu mea propria subscriptis apponendum duximus. Datum anno à Natiuitate Domini millesimo quingētesimo septuagesimo octauo, mensis Iunij die 24.*

Præsul Comitatum Hornēsem defendit.

D Exeunte Iunio, cùm præsidiarius miles Ruremundensis Comitatum Hornensem frequentibus excursionibus & prædationibus militum affligeret, miseriarum eiusmodi pertæsus Præsul, D. Vicecomiti de Effneux pro tempore loci Gubernatori vti vasallo suo amicas scribit literas, quibus eum officij gratiosè admonet, vtque militē suum contineat, petit.

CAPVT

A

Auriacus hæreticis complacere volens multa contra religionem Catholicam tentat: Patria Leodiensis ab vtraq; factione infestatur: Præsul Comitia celebrat: moritur Ioannes Austriacus; Succedit Dux Parmensis, qui bellum fœliciter prosequitur.

CAPVT XXVII.

AVriacus Austriaci victorijs, de quibus paulo ante quædam diximus, permotus, dũ auxiliares copias ex Germania & Gallia expectat, varios modos excogitat, quibus hæreticis vbiq; pullulantibus cõplacere, & paulatim religionem Catholicam exscindere, suosque errores introducere posset. Igitur hoc eodem mense Iunio, visum est ei Catholicos & præcipuè Ecclesiasticos compellendos, vt Austriacum hostem eiurent. Ea res imprimis patribus Societatis Iesu & Franciscanis Antwerpiæ proposita; qui responderunt se Pontifici obstrictos teneri, hostes eius vel amicos, pariter suos esse: Pontificẽ autem non Austriacum, quem milite & pecunia iuuabat, sed Auriacum hostem habere, proinde hoc iuramentum suæ professioni non conuenire. B

Auriacus Catholicos vt Austriacum hosti iurent tentat.

A quo proposito, cum nec intercessione Abbatum, Nobilium aut Magistratus abduci possent, ipso Pentecostes, ab intraneo militum signo, ne ab externis in itinere occiderentur, ad Scaldim deducti, & naui impositi Mechliniam, inde Louanium sub fide publica dimittuntur. C

Philippopolis se dedit Austriaco.

Obsidebat interea Austriacus Philippopolim, in agro Leodiensi vsurpato nuper ædificatam, quæ à Florinæo nobili Præfecto munita defendebatur, sed annonæ tandem penuriâ pressa, cùm Ordines frustra per Rossellium commeatum importare tentassent, dedita est.

Baro de Crehaigne paret Præsuli.

Depopulabatur illic miles Regius ruricolas, non regios sed Leodienses quod grauiter & indignè ferens Præsul, scribit Baroni de Crehainge militum præfecto, certiorem eum faciens Patriam Leodiensem membrum Imperij esse, eum vero contra constitutiones Imperij & pacem publicam agere & in aduersum niti; qui gratiose rescribit, & pacem publicam & constitutiones Imperij se curaturũ seruari repromittit. D

Idem facit D. de Esneux gubernator Ruremundensis.

Pariter & in Comitatu Hornensi sese gerebant Præsidiarij Ruremundenses, qui non exedebant dumtaxat, sed & tributa à pagis de Helen & Nedrytteren extorquebant: cui malo vt prouideret, alteras scribit Præsul Procomiti de Esseneux Gubernatori Ruremundensi; monetque vt à tributo exigendo abstineant, Futurum alias vt Patria Leodiensis

Leodiensis & imprimis Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, ad quod pa-
A gilli pleno Dominio pertinent, contributionum illarum extorta-
rum rationes exigant, seseque in bona & terras, quas ipse in Patria
Leodiensi possideret, damni illati ergo, immittant.

Concutiebat per eosdem dies & Dominus de Moillierye cum suis Comitatum Lossensem & Hasbaniam, & nescio quibus quæsitis titulis, quasi ab hostibus tributa quoque ab ruricolis exigebat; quod Trudonenses, Hasselenses, Tongrenses, Auriacos reciperent: sed cum ea oppida ita reserari custodirique non possent, quin quandoq; vnus vel alter ex hostibus sub specie mercatorum aut peregrinorum illa ingrederentur, & in ijs subinde per aliquot dies manerent, quod non B regijs tantum sed & Præsuli & nostris graue erat & molestum intelligere: Præsul de his concussionibus, misso ad dictum de Moillierye Conrardo de Horion, grauitèr quoque queritur; præsertim quod nouissimè miles eius sub huiusmodi fuco pecus omne Abbatissæ & Monasterij de Millen, non longè ab oppido Trudonensi, abegisset, & magno lytro redimere coëgisset, monetque vt exactionum & extorsionum huiusmodi restitutionem faciat, vt vicina virginum Monasteria Orientense & alia nonnulla libera, rusticos quoque liberè terras colere, & proximam messem sine impedimento facere sinat, scire se non aliam esse gubernatoris mentē, quam vt constitutiones Imperij & pax publica conseruētur, alioqui se oppida Hasselense, Trudonense, & Tongrense, collecto milite armaturum, vt vim C vi à se propellere possint, ad quę dictus Dñs, paucis interiectis diebus, omnia pacifica promittit.

Idem D. de Moillierye.

Interea Auriacus eiusq; complices passim Franciscanos, aliosque mendicantium Ordines, Pastores, Consiliarios, nobiles, Magistratus, & quotquot perfidæ in Regem & Catholicos coniurationi aduersabantur, indictâ ac inauditâ causâ, manu militari in exilium mittebant, aut promulgatis libellis vrbibus excedere cogebant.

Religiosi Villarienses Monasterio pulsi Leodium veniunt, præsidium opemq; Præsulis implorātes, quos solita benignitate exceptos, per varia Ciuitatis Monasteria exhibendos alendosque dispersit, ex his duo ad vallis S. Lamberti Monasterium missi, gratiosè humani- D terque ab Abbate accepti fuēre.

Religiosi Villarienses sedibus pulsi benignè excipiuntur à Præsule.

Dum his strophis & artibus viam hæreticis struit Auriacus; Alensonius ex Gallia, & Casimirus ex Germania in Belgiū appellunt. Quorum aduentu animati Belgij hæretici, Archiduci Mathiæ suo Gubernatori preces offerūt pro libero religionis, quam reformatam vocant, exercitio; taciturnitatemque illius pro consensu accipientes, publicè dogmata sua reproba per Flandriam & Brabantiam impiè profitentur.

Alenzonius & Casimirus Belgium ingrediuntur.

Verum enim dum hæc monstra Belgiū alit atque sustinet, omniaq; iam sursum deorsum mouenda videntur, Antistes paterna sollicitudine, Ordines suos monet de maioribus præsidijs & peruigilijs per

Comitia patriæ & quæ in eis acta.

Rrr oppida

oppida castraque adhibendis, de medijs quoque ad hæc quærendis & inueniendis. Et quia res remoram non patiebatur, visum Ordinibus A centum florenorum millia mutuo sumenda, peculium in alios sex annos prorogandum; & apud circulum exponere causas, pro obtinenda tantisper ab Imperij collectis & tributis liberatione.

Nundinæ S. Huberti in Ardenna transferuntur in dies prophanos.

Hoc tempore Ioannes Lamock Monasterij S. Huberti in Arduenna Archimandrita, exponit Præsuli solemnes celebrari in S. Huberto nundinas, primo Maij Apostolorum Philippi & Iacobi sacro die, & primo Nouembris omnium sanctorum festiuo, ac alijs statis & cōdictis diebus, in quos solemnia sanctorum festa aliquando incidunt, & nouissimè forum, quod Crucis dicitur, incidisse in festum Visitationis B. Mariæ, quibus diebus, præter profanationem festorum ad B cultum Dei & Sanctorum institutorum, disputationes, contentiones & rixæ contra subditos Catholicos etiā sacerdotes à Germanis, Francis, & Lotharingis, de fide plerumque suspectis, aliaque multa scandala frequenter excitantur: Rogat proinde Præsulem pro remedio oportuno: Pius Antistes, cui nihil magis cordi erat quàm Dei & Sanctorum cultum sacrarumque Ecclesiæ constitutionum obseruationem promouere, Prælato facultatem dat dies nundinarum sanctis dicatos, aut qui in diem festum forsan inciderent, in alios dies magis nundinis & foro congruos, iisdem quibus ante priuilegijs, commutandi.

Eodem fere tempore Præsul prouidus, & fidei promissionisque C tenax, milites præsidiarios in Sancto Trudone, Hasseleto, necnon Tongrensi oppido collocat, cui mense Iulio sacramentum militare præstant.

Præsul excipit Ducissam Parmensem.

Aduentabat interea Ducissa Parmensis, per fines Patriæ in Comitatum Namurcensem gressum faciens, quam Præsul, vt pro dignitate reciperet, sibique & ditioni suæ eius gratiam conciliaret, conuocatis illius regionis nobilibus, magnos sumptus impendit.

Cæsar, Gallus, Angla frustra pacem tētant.

Augusto mense Cæsar, Gallus, Angla legatos ad Austriacum pro pace amandant; propositæ hinc inde conditiones, tandemque reiectæ & ad arma reuersum.

Dum hæc tentātur, multi ex Hannoniæ & Arthesiæ nobilitate indignati, Ordines aliarū Prouinciarū ad Caluinismum cōtra cōmune D fœdus inducere, Ecclesiasticos & alios Catholicos exanimare, templa violare, in imagines sacrilegè passim grassari, cœperunt defectionem meditari, quod nec Regis, nec Ordinum ratio ipsis satisfaceret. Itaq; celebrem Flandriæ pagum in Cortracēsium finibus Meneno dictum occupant, atque hinc orta factionis pars tertia Malecontentorum nuncupata; Quorum primarij Duces fuere Hæsius & Copres.

Malecontenti.

Cum iam præclarè gestorum Præsulis fama vrbem orbemque Christianum peruasisset, Gregorius 13. Pontifex maximus merito honore illum ornare volens, in Illustrissimorum Cardinaliū numerum, postulantibus etiam ipsis Cardinalibus, euehit. Erat in aula Pontificis

tificis id temporis Guilhelmus à Bergis, qui non tam propter stemma
A nobile quo originem ducebat, quam propter eruditionem & raras virtutes, illi à cubiculis seruiebat; hunc ad Præsulē Leodiū mittit, qui galerum Cardinalitium, suo totiusque Cardinalium Senatus nomine, septembri exeunte offert. Quem honorem non tam sibi quam Ecclesiæ Leodiensi delatum, pro ingenita sibi modestia, nouæ dignitatis accessionem gratulantibus respondere solitus erat. Et sane sicut ante illum Erardus Markanus à Leone decimo Pontifice ad Cardinalitiam dignitatem euectus, ita & hic magnum Ecclesiæ patriæque Leodiensi decus sua ad eam dignitatem promotione cōciliauit; quod Politus numerali hoc disticho breuiter & scitè significauit.

B

LegIa CVr CeLebrIs sIC LVges noMen ErardI
HIc tIbI GerardVs nonnè & ErardVs erIt?

Initio Octobris, eodem die quo nouorum Episcopatuum in Belgio erectiones & Abbatiarū incorporationes à statibus cassantur, Ioannes Austriacus in castris diem claudit extremum: cecidit, inquam, Maurorum terror, hæreticorum hostis, Catholicorum defensor, Asiæ, Africæ & Europæ Domitor, Turcarum fulmen, quod quidam numerali carmine expressit. *Ioannes Austriacus moritur.*

TVrCarVM heV CLades ConCIdIt AVstrIaCVs.

C Eius mortem vniuersali Nænia totus exercitus prosecutus est, cùm omnibus passim lachrymæ manarent, crebrisque singultibus castra resonarent: Planxit eius etiam obitum lugubri ode Læuinus Torrentius apud Leodicenses Archidiaconus & Christianæ Lyræ facilè Princeps: Corpus myrrhâ & aromatibus conditum Ædi Cathedrali Namurci illatum, inde in Hispaniam missum est. Cuius memoria ne temporis decursu excideret, Auunculo suo Alexander Farnesius insigni tabulâ, & hoc in ea elogio parentauit.

D. O. M. S.

D SERENISS. PRINCIPI IOANNI AVSTRIACO, D. CAROLI V. IMP FIL.

POst Mauros in Betica rebellantes subiugatos, Turcarumq; maximam classem apud Patras eo duce funditus fugatam, deletamq;: Cùm in Belgio proregem ageret, in castris Bougranis, continua febre in ipso Iuuentutis flore, sublato auunculo amantiss. Alexander Farnesius Parmæ Placentiæq; Princeps, in Imperio successor, ex mandato D. Philippi Hispp. ac Indiarum Regis potentiss. hanc altaris tabulam Cænotaphij loco. P. C. CIƆ. IƆ. *LXXVIII.*

Succedit ei in gubernatione Princeps Parmensis. In quo quidam

Isaie 14. pie existimat impletum illud Isayæ; *Ne læteris Philisthea tu, quod comminuta sit virga percussoris tui* (Ioannis Austriaci) *de radice enim colubri egredi tur regulus, & semen eius absorbens volucres.* A

Mathias Archidux, Alensonius, & Casimirus morte Austriaci gaudio letitiaque profusi, omnes vires ad hostiles copias finibus eijciendas intendunt.

Gemblacum, Niuellam, Birsium, Mabugium, aliaque loca non munita confestim, non tamen absque clade, occupant.

Alenzonius & Casimirus Belgium relinquunt.

Verum cum hyems instaret, & pecunia neruus belli deesset, Alensonius in Galliam reuertit, Casimirus Angliam petit. Parmensis, cui per ditiones vltramosanas vnica Carpena debellanda supererat, hyemis iniurijs nihil territus, illam aggreditur. Occupabat ibi arcẽ Belius quidam Consulis Traiectensis filius, Broemio præfecto regio strangulato. Is prædas circumquaque latè agebat, in Ordinum ærarium non parum referens. Missi igitur à Parmensi ad expugnationem Octauius Gonzaga ac Mondragonius altera Regum 1579. applicatis tribus locis tormentis, arcem vi capiunt: Belium 13. deinde die patibulo tradunt. Fuêre qui dicerent Broëmium, dum ab eo strangulandus datus esset, citasse eum intra annum ante summi Iudicis tribunal, rationem iniustitiæ redditurum, factumque vt eodem die anni insequentis, eodem loco, eodemque supplicij genere miser nec miserabilis perierit. B

Carpena occupatur & Belium suspenditur.

1579.

Res mira de Broemio ad Dei tribunal appellante.

Interea Ordines inter sese diffidentes diuersa fœdera ineunt. Malecontenti cum Hannonibus & Arthesijs, quod Catholici essent & Regi fideles, certis se conditionibus coniungunt. Gandenses alterius religionis cum Principe Auriaco in vnionem Vltraiectinam & nouum fœdus veniunt. C

Malecontentorum fœdus.

Parmensis bellum fœliciter prosequitur.

Parmensis interim fœlicibus auspicijs bellum prosequitur: Oppidum Werdense agro Leodiensi, per rebelles omnia vastantes & deprædantes, noxium, capit. Mox ad Endouiam fœliciter pugnat; Turnhout, vbi milites Ordinum hybernant, occupat, atque inde in agrum Leodiensem per Campiniam mox excurrit, & illic militem reficit.

D

Obsidio oppidi Traiectensis & eius occupatio, quam statim Epidimiæ lues vehementissima sequitur.

CAPVT XXVIII.

Mosa Traiectũ interlabitur.

TAndem Traiectum obsidere incipit. Notum est illud oppidum in plano situm, interlabente Mosa, duabus constare partibus, quarũ minor Wick dicta, vltra Mosam, maiori insigni ponte lapideo copulatur, oppiduli faciem præferens, vtraque ampla, podulo,

populo ædificijsque perbellè instructa, fossis, muris, propugnaculis egregiè munita, pro indiuiso per Præsulem Leodiensem & Ducem Brabātiæ iure Dominij iam inde antiquitus possessa. Erant illic loci eo tempore mille stipendiarij Ordinum, Galli, Angli, Schoti, & alij Ciues circiter mille ducenti rusticorum duo millia, vel eo circa, qui cum vxoribus, liberis, ac familia eo se receperant, ad vigilias & labores diurnos nocturnosque nati & facti. *Traiectū bene munitum.*

Inter primarios erat vir quidam nobilis non procul inde oriundus, Swatzemburgius Herlius nomine, cum nonnullis munitionum machinarumque peritissimis, inter quos præcipuus Sebastianus Tappinus Gallus, qui hic multa strennuè prudēterque ac fortiter gessit. *Svvatzēbergius propugnat Traiectū.*

Obsessi, cum primum castra figerentur, fossæ & aggeres pararentur, machinæque admouerentur, animosi, frequentibus excursionibus duras clades damnaque grauissima obsidentibus intulêre. Sed & Lanouius præsidia ampliora obsessis, frustra tamen, inferre conatus est. *Lanouius frustra præsidium inferre conatur.*

Mox Parmensis pontes duos Mosæ inijcit, citra vrbem vnum, vltra alterum: Mondragonius castra sua ad latus Wyckæ disponit & collocat: circum circa vrbem 54. tormentis, loricæ, munitiones & propugnacula impetuntur, vt qua potissimum ex parte tormentorum vis maior futura sit, certius innotescat.

Duo itaque loca oppugnanda designantur, vnus prope portam Bruxellensem Leodio viciniorem, alter prope portam altam ad flumen, quo etiam Mondragonius ab altera Mosæ parte sua tormenta displodebat. *Duo loca oppugnanda designantur.*

Simul ac muri tormentis diruti; apparuit expugnatoribus nouum vallum intra ex aduerso confectum, loricis fossisque bene munitum, ibi dimicationes insultusque percrebro repetiti: Duo hęc loca, eodem die expugnare animus erat, & veteres muri tum noua valla à mane in vesperam, nono Apprilis die, horrendum in modum globorum impetu pulsantur, & quatiuntur.

Pars mœnium ad portam Bruxellensem diruta veteri legioni, quæ insigni prælio nauali contra Turcam interfuerat, forte missa, datur expugnanda; huic aliquot Germanorum & Walonum signa sociantur. Altera traditur Legioni Hispanicæ, adiunctis etiam Germanis & walonibus: His oppugnationi indesinēter insistentibus, obsessi prope dirutum vrbis murum minora quædam ferrea tormenta clauis & cathenis referta, latenter & insidiose disposita in incautos dirigunt, funestamque Hispanis cladem inferunt. Cecidêre hic Fabianus Farnesius Ducis Parmensis consanguineus, pluresque alij viri nobiles, qui gloriæ stimulis agitati, primi hostem aggredi contendebant. Hispani siquidem & Itali, despecta Belgarum strenuitate, nimiâ emulatione incitati, gregatim tanto concurrebāt impetu, vt alij alijs impedimento & remoræ essent, hostiliaque iacula in confertissimam turbam emissa multos enecarent. *Hispani & Itali ab obsessis magnā cladem accipiūt.*

Secunda clades.

Alterum quoque latus fortitèr & strenuè oppugnatur, nec minus animosè ab obsessis propugnatur, Hispanis aliquot per cuniculos A
subterraneos pulueris tormentarij vi sublatis: Accurrunt citatis equis alij atque alij victoriam conclamantes, siquidem alteram vrbis partem captam; atque ijs quidem clamoribus replentur castra: vt ijs qui ea ex parte obsidiũ faciebãt, calcar adderetur, & obsessis animus contra frangeretur. Sed modico fructu apud veteranos rerum militarium expertos. Accedunt nihilominus excitati & fossas peruadunt animosè, sed quibus consultum fuit inde properanter diffugere, plurimis frequentissimis bombardarum ictibus cæsis, alijs lethaliter vulneratis, sequentibus à tergo perterritis; sed & cladem adauxit puluis tormentarius imprudenter illic & eodem tempore accensus, B
quo multi è medio horribili cum eiulatu sublati sunt.

Tertia in qua desiderati multi nobiles viri & gregarij milites innumeri.

Desiderati Hispani Præfecti & ductores vndecim, signiferi quinque nobiles, & alij notæ famæ multi; Itali pariter celebres & classici viri perplures, Belgæ illustres etiam nõ paruo numero: Sed & gregarij diuersarum nationum numerosi, vulneratorum quoque tanta fuit multitudo, vt in ipsis castris militare quoddam tabernaculum quadringentis eoque amplius vulneratis fuerit repletum, quorum permulti statim decessere de vita: Attamẽ facinora hæc impunè nõ tulerunt obsessi, maximè cunicularij illi & fossores, crebris missilibus ex aduerso infestati.

Amplissimum tabernaculum vulneratis refertum.

Parmensis magnanimus propugnaculum formâ planâ ad portam C
Bruxellensem erigit, vnde in vrbem longè lateque iacula mittuntur: Nec tamen remittunt animos obsessi, sed terris, ruderibus, lapidibus, & alijs contrapositis sese strennuissimè tuentur & acerrimè decertãt, attamen de pace communicationes offeruntur.

Forma plana.

Erat ante portam septum quoddam militare aggere fossaque benè munitum, inde per quinque hebdomadas magna strages frequente varioque impetu, adeo vt in dies vtrinque ad minimum viginti caderent. Huius euincendi causa diuersas cuniculorum, ferri, igniumque machinas adhibet Parmensis; tandemque post multas suffossiones, obsessis subterraneum impedit accessum; deinde sepimento potitur, loricas inuadit, mœnia superat, vt cominus etiam manus conferere possent. D

Septum militare ad portam Bruxellensem tandem superatur.

Sed & in flumine ante vrbem erat insula, quam Parmensis occupare munireque moliebatur, verum simul ac in eam peruentum, tanto tormentorum impetu perculsi sunt omnes, vt eam deserere sint coacti. Ægidius Hiergius Berlemontius rei machinariæ præfectus ibi ex mœnibus traiecto globo ictus occidit, vir strennuus & magnanimus Baro.

Hiergius globo ictus occidit.

Postquam septum præsidiarium expugnasset Parmensis & iam in mœnibus stationem haberet, non vltra suos periculo exponendos ratus, cuniculis oppidanos lacessere & fatigare cogitauit.

Obsessi cuniculis fatigantur.

In hac obsidione Archidux Mathias, Auriacus & alij ordinum pri-

mores

mores multoties ab circumsessis, de eorum necessitatibus & periculo
A lo certiores redditi, de succursu cogitabant & ad id incumbebant: impediebat Gandēsium solita insolentia, quorum exemplo Gallicæ præsertim Prouinciæ de defectione cogitare, vectigalia impedire, alij militem etiam ipsum euocare cœperunt. Quocirca omni soluendæ obsidionis spe deposita, fiduciam in Electores Treuirensem & Coloniensem Imperij Commissarios pro pace tractanda deputatos ponunt; videbanturque eo satis inclinari: verum enim Dux Terranouanus Regis legatus nihil stabile firmumue sperari posse, ex præteritis in futurum conijciens, audire refragabatur.

Arebidux Mathias & Auriacus insolentia Gandēsium impediti nō possunt succurrere.

Obsessi pacem frustra petunt.

Interea obsessi maioribus in dies periculis expositi, necibus mor-
B bisque suorū quassati, neque amplius nauibus aduentitijs vt initio aliquoties solati, sed de auxilijs desperabundi paulatim deficere, ac tandem etiam vigilijs fatigari videbantur.

Iunij 29. die Apostolis Petro & Paulo sacra, summo diluculo, dum excubiæ dormitare ex septis animaduertūtur, Parmensis militem ex improuiso immittit, restitum tamen, etiam à mulieribus, quo factum, vt nulla sexus habita ratione trucidentur passim. Fit fuga versus pontem tanto concursu, vt fugientes viri, mulieres, pueri, sese in Mosam proijcerent. Wycka primum occupatur, in qua annonæ nihil repertum, pars altera deditionem facit. Suatzembergius oppidi Gubernator sub coci habitu euadit; alij proiectum in Mosam nec postea in-
C uentum referunt. Sebastianus Tapinus rei machinariæ peritissimus artifex capitur, Lymburgum ducitur, & postmodum globo ictus necatur.

Die Apostolis Petro & Paulo sacra Traiectum capitur.

In Wycka omnes trucidantur.

Swatzembergius qualiter euadit.

Ita expugnatum est Traiectum ad Mosam, post arctam quatuor mensium obsidionem; oppidum omnium ante vltro citroque captorum bellicosissimum; sed & in resistendo, pro rerum & temporum ratione fortissimum. In cuius obsidione 22. cuniculi ab expertissimis in arte fodiendi magistris Ducis mandato excauati in altum prosiliêre, & centum aliquot milites in vrbem per subterraneos meatus deducti interfecti. Acceperat ille magnam catapultarum ignitarum, quibus in ea obsidione vtebatur, partem, similem reddendam & pa-
D rem, à Præsule & Magistratu Leodiēsi; cumque multis in castris, vt fit, indigeret, omnia ab eisdem illi subministrata fuêre, fossores etiam subterranei lectissimi, quorum ferax est terra Eburonum, submissi; milites quoque ex præsidijs patriæ, qui in demortuorum locum succederent.

Subsidia Leodiensium data Parmensi.

Multum offendebant Auriacos deuota hæc Leodiensium auxilia, & ad vindictam facta exprobrabant: sed cum maximè referret oppidum illud grassatoribus nouatoribusque liberari, & in consuetam Regis & Præsulis potestatem pacificè redire; quid mirum si officium hoc ex officij sui debito officiosè præstiterint?

Augusti 16. Kalendas Hieroymus Puteanus Iurisconsultus celeberrimus, Scabinus Leodiensis, qui suis consultationibus & respon-

fis

lis liquido testatum fecit, quos progressus in Iuris Ciuilis scientia fecisset, longè dissimilis abijs, qui ius tantum deliguriunt, vitam cum morte commutauit, ætatis suæ anno 56. sepultus in paroecia Diui Seruatij, cuius tumulo hoc carmen superadditum a Ioanne Curtio, parocho S. Theologiæ Licentiato, atque ad Diuæ Crucis Canonico. A

Conditus hoc tumulo quis sit si forte requiras,
Dum subscripta legas carmina, siste gradum:
Trudonis phanum patria est, Hieronymus illi
Nomen erat, columen gens Puteana tuum.
Præ multis quos prisca ætas & Legia vidit,
Hic fuit æterno dignus honore coli. B
Nam siue doctrinam & sancti mysteria Iuris,
Seu spectes stili flumina primus erat.
Vnde sibi propriâ nomen virtute parauit,
Perpetuum in terris & super astra locum,
MorItVr pVteanVs Ipso ALeXIs DIe.

Epidemiæ lues mire grassatur Leodij.

Septembri, Octobri, & Nouembri mensibus, Leodij & in vicinis oppidis, vt & iam plerisque Belgij locis imprimis Louanij, pestis innumeram hominum multitudinem absumpsit. Lamentosum erat cernere Leodij in plerisque plateis ab hominibus desertis herbam C crescere: miserandum etiam pluribus in locis homines in triuijs & compitis exanimes solo iacentes conspicere; alios vi morbi lymphatorum instar per compita passim discurrere, plerosque ditiores humano auxilio solatioque destitui; quodque his miserius, plures pastoribus destitutos absque sacramentorum præsidio non sine magno salutis discrimine, ex hoc sæculo emigrare. Creuissetque magis magisque malum, nisi solerti vtriusque Magistratus prouidentia nonnulli pretio magno cõducti fuissent, qui peste infectis & corpori & animæ necessaria subministrassent. Insignem inter alios nauauit operam Dominus Ioannes Persin Iupilianus sæcularis sacerdos, qui per Pastores conductus, sacramentũ ægris indefesso labore, cùm D pro ægrorum multitudine pedes non posset, eques distribuit, Deo protegente, à contagione præseruatus. Quamquam non deerant, qui (quod is veluti cursim & frigidè, vel non omnibus ægris, vel non adhibitis cæremonijs sacra ministraret) eum reprehenderent. Quorum occasione, librum per eos dies conscripsi de necessitate & modo ministrandi sacramenta tempore pestis grassantis, quem Germani, apud quos frequentius sæuit hoc malum, Coloniæ & Moguntiæ typis euulgarunt.

Carolus de Nichet ad diui Lamberti Canonicus, Officialis Curiæ Episcopalis, Collegiatæ Ecclesiæ ad Diuæ Crucis Decanus, Ecclesiæ Fossensis Præpositus, vir reuerenda canitie, tertio Kalendas Decembris,

bris vita fungitur, ætatis anno 63. Hic in Officialiatus munus & hono-
A rem Reuerẽdo & præstantissimo Dño Ioanni Huetio, ad sigilliferatũ seu vicariatum promoto successit, per annos 32. eoque amplius, incorruptè ad finem vitæ suæ omnibus ius dixit, Samuelẽ prophetam emulatus, quẽ ad populũ Israël loquutũ ita fuisse legimus; *Conuersatus sum coram vobis ab adolescentia mea, vsq; in diem hanc, ecce præsto sum loquimini de me coram Domino & Christo eius, vtrum bouem aut asinum cuiusquam tulerim, si quenquam calumniatus sim, si offendi aliquem, si de manu cuiusquam munus donumuè accepi & restituam vobis: & respondit populus quod non, ad quod Sa-*
B *muel, testis est Dominus aduersus vos, & testus Christus eius, quia non inuenietis in manu mea quidquam.* Reg. 12.

Quare de eo adhuc viuente ita decantatum;

Sit diues pauperuè cliens, inimicus, amicus,
Hospes, vicinus, nobilis aut opifex,
Patronus, medicus, miles, mercator, eadem
Lance, manuq; solet Carolus accipere.
Nec ditem releuat, miseris nec parcit egenis,
Aequa hos, æqua illos, vrnaq; sorsq; manet,
Qui personarum rationem non habet, hoc ne
C *Corrupti partes Iudicis exequitur?*

In Ecclesia ad D. Crucis, vbi testamento ordinarat, tumulatus, illi pie & honorificè iusta exequialia celebrata & soluta fuère.

Franciscus Fraipontius Iurisconsultus Scabinus Leodiensis, & Præsulis in secreto Concilio Consiliarius, dum Traiecti his turbidis temporibus, mandante Prçsule, publica negotia animosè tractat, euocatur Leodium ad exequias cohonestandas & celebrandas Clarissimi viri Ioannis Raquetij Scabini & Consiliarij secreti Concilij, sororij sui; & eo fini iter facit, ab hypposclopista insulso & perfido Hispano milite, quem ne verbo quidem violauerat, sclopeti ictu transuerbe-
D ratur & equo deturbatur; reportatus Traiectũ pridie Idus Ianuarias, morte properata decessit, Leodiumque cadauer reductum in Collegiata Ecclesia ad Diui Petri sepelitur, hoc superaddito Epitaphio. Mors F. Fraipontij.

CHristo resurgenti, Francisco Fraipontio I. C. Senatori & Consiliario secreto, viro pari religione & doctrina præstanti, Ioanna Ialhea vxor ac filiæ quatuor, marito & parenti charissimo multis cum lachrymis posuère, vixit annos XLVII. M. X. Obijt pridie Id. Ian. anno hum. sal. M. D. LXXX.

A

Groesbekanus cum Duce Iuliæ student pacificare Aquenses tumultuantes, Diepenbeeck à Leodiensibus expugnatur. Rex Auriacum proscribit & damnat.

CAPVT XXIX.

Origo corruptionis vrbis Aquensis.

CVm primùm Albanus fidei & religionis Catholicæ Romanæ acerrimus defensor, Belgij administrationem suscepisset, multi nouarum sectarum homines, & imprimis Arthesij & Hannones, relictis sedibus, Aquisgranum commigrarunt; quod in oppido Imperij vicino liberius se viuere posse existimarēt. Hi cùm multos iam suis dogmatibus interq; eos aliquot primores infecissent, res suas bene stabilitas rati, anno 1580. mense Februario propalam sua dogmata in concione profiteri ausi fuerunt. Quare Magistratus, Præsulis & Ducis Cliuiæ seria admonitione, publico edicto cauet; ne quis factiosas huiusmodi conciones audiat. Quod senatus consultū paulo post sigillatim singulis familijs denunciatum fuit. Id illi grauius ferentes, mense Mayo, cùm neque senatus mandato publicè refragari auderent, neque obedire vellent, libellos supplices Senatui exhibent, ac Lutherani quidem sectæ suæ, Caluiniani item suæ publicum exercitium deprecantur: Scabinorum porro præfecti, ipsique Scabini, totaque Ciuium Catholicorum vniuersitas ab Antistite, nec non Iuliæ Duce, & eiusdem vrbis Decano Vossio viro nobili, pio ac erudito, serio admoniti, audactèr sese opponūt, donec Senatus preces nouatorum oblatas reijcit; At illi quod precibus obtinere non poterāt, audacia posse rati, contempto Senatusconsulto, publicos conuentus agebant, suam damnatam religionem exercentes. Quâ re ab Cæsare intellectâ, iubentur pro parte S. Maiest. Præsul & Dux salutaria remedia adhibere.

1580.

Senatus edicto cauet ne quis cōciones hæreticas audiat.

B

C

Hæretici Senatusc ōsultum contemnunt.

Quocirca ferè toto hoc anno per internuncios, pro restauranda ibidem religione, magnis sumptibus & vigilijs laboratum est.

Eodem mense, qui solet mortalibus esse saluberrimus, Leodij & per totam pene Patriā morbo incognito passim laboratur, & si pauci ex eo morerentur.

D

Diepēbeeck capitur & prædones illud occupātes à Leodiensibus trucidantur.

Per hos quoque dies depopulatores quidam Patriam & imprimis Comitatum Lossensem prædabantur, arcemque de Diepenbeeck non longè ab oppido Hasselensi sitam astu occuparant & munierant; Inde circumquaque pagos, villas, nobilium domos spoliantes, aliaque indigna patrantes; Quibus vt suos liberet Præsul, militem cogit, Præfectos vicinos, aliosque nobiles viros, vnà cum ciuium sodalitatibus illuc ducit, qui cum aliquot tormentis arcem quatiunt occupantque, & grassatores ad vnum necant.

Rex

Rex Auriaci flagitia cruenta & destabilia toto terrarum orbi cognita diutius non ferenda existimans, mense Augusto, publico edicto, programmateque typis excuso hominem vti perduellionis reum proscribit; quique eum interficeret, aut viuum in suæ Maiestatis potestatem traderet, 25. aureorum millia donaturum se, eumque & familiam eius in nobilium album referendum repromittit.

Viginti quinque aureorū millibus & nobilitate donandus qui Auriacum in potestatem Regis tradiderit.

Ex aduerso Auriacus Apologiam edit, multisque mēdacijs, calumnijs & conuitijs insolentissime Regem & proscriptionem insectatur & percellit.

Groesbekanus Comitia celebrat: inuisitur à Duce Arschotano: in morbum cadit, & piè placideq́ moritur.

CAPVT VLT.

Eodem mense Præsul, plurimis laboribus ac molestijs cōfectus, vltimùm Comitia repetit, & quæ tribus nouissimis tractata fuerant, prosequitur; ostendens subsidia concessa minus necessitatibus Patriæ satisfacere: sed & iniuria temporum tertiam prouentuum Principatus partem eoque amplius deperire, partem alteram in donatiuis & legationibus cum publicis tum priuatis, ad auertendos à Patriæ finibus milites se impendere: Quod reliqui est proprijs necessitatibus minime sufficere. Cum hæc satis cognita essent, concordibus animis visum fuit Statibus peculium in sex annos duplandum; pecuniam pro ratione necessitatis & temporis in promptu subinterusurio colligendam: Præsuli sex millia florenorum in singulos tres proximos annos eroganda. Quâ tamen pecuniæ summâ, morte præueniente, haudquaquam fruitur.

Comitia patria & quæ in eis acta.

Fuit Autumnus præter morem exsiccatus & aridus, ita vt mensibus Septembri, Octobri, Nouembri vix quicquam pluuiæ deciderit: Inde factum est, vt nec semina commodè germinare, nec mercatores quicquam per Mosam vehere potuerint.

Interea Regij frequentes querelas deponebant, quod Tongris Auriaci exciperentur & fouerentur, qui Regios explorantes aut necabant, aut captiuos lytris grauibus mulctabant; quod non parum Præsulem commouebat, qui, quantum fides & religio patiebatur, pactum iis neutri sartum tectum seruare studebat.

Querelæ Regiorum contra Tongrenses.

Assignarat Parmensis Præsuli vigesimam Septembris, qua Commissarios Montes Hannoniæ mitteret; vbi variæ quæstiones Iurisdictionales, his difficillimis temporibus exortæ, amicabilitèr deciderētur. Itaque Præsul 16. eiusdem, Ioannem à Fumaco ad Diuæ Crucis Canonicum & Scholasticum, Ioannemque Iugium Scabinum Leodiensem secreti sui Concilij Consiliarios, Montes Hannoniæ mittit,

Ibique tractatum de conseruatione pacis & concordiæ inter præsidiarios Leewenses & Tongrenses initæ, occasione præfecti militum in S. Trudone nuper cæsi: De redditione domus de Stoy per Regios iam pridem captæ & præsidio munitæ: De approbatione pacti, quod à reddito Parmensi Traiecto initum fuerat, cum Præsule vti Domino alterius partis oppidi. De nouis vectigalibus per Bouinienses super varijs mercibus per Mosam transeuntibus temerè impositis. De tollendis edictis quibus Berlemontius Gubernator Namurcensis vetabat extra terras Regias educi pecora & alia victualia: De similibus edictis Luxemburgensium. De violentijs illatis incolis de Muno per Luxemburgenses, qui vi & armata mille & quingentorum hominum manu, messem fere omnem inde abstulerant, & quibusdam alijs de rebus non dissimilis generis.

Communicatio cum Regijs habita super quæstionibus quibusdam iurisdictionalibus.

A

B

Dum hæc aguntur, Launoius, exercitus Ordinum per Flandriam Ductor, à Malecontentis intercipitur, & Lymburgum in custodiam mittitur; miles alioquin imperterritus, prudensque imperator, multis prælijs clarus, qui strennuam Belgis operam nauârat, quo capto, Auriaci nunquam aut raro fœlicitèr pugnarunt.

Launoius captus Lymburgũ in custodiam mittitur.

Sub idem tempus Alfonsus Hispanus ad Auriaci partes transfuga; coniuratione (vt dicebatur) cum quibusdam malæ fidei ciuibus Diesthensibus factâ, aliquot Gallorum copijs stipatus, clàm Diesthemium intempesta nocte in suam potestatem redigit; Germanis, quibus oppidi custodia demandata erat, raris aut nullis excubantibus.

Diesthemium venit in potestatẽ Auriaci.

C

Mense Octobri miles Comitis de Reux agrum Hougardiensem deprædatur, tributisque subijcit; in solutionem stipendiorum (vt aiebat) sibi debitorum. Quo audito, Præsul, quamuis æger, Comitem officij gratiosè monet, ne contra omnia iura & Imperij constitutiones Patriam Leodiensem, cuius Hougardia sine vlla controuersia pars est, exactionibus indeletis grauet: De quo certior factus Comes, paternæ Præsulis monitioni mox acquiescens, militem eduxit, edictoque publico contributiones illas iniquas restitui imperauit.

Præsul agrum Hougardiensem milite liberat.

Eodem tempore, depopulabantur & Comitatum Lossensem & imprimis Beringensem vtriusque factionis aut milites aut prædones; Præsul de horum quoque securitate sollicitus, cum consilio suorum Ordinum militem equitem peditemque Beringam mittit, Domino Ioanne Day duce, qui pro sua militari peritia cùm ipsi oppido, tum circumiacentibus pagis meliori modo pro ratione temporis subueniat.

D

Domino de Gonnincourt Gubernatori Traiectensi, propter priuata negotia grauem & affectam valetudinem, officio functo surrogatur, Præsulis tunc Stabuleti agentis assensu & Ducis Brabantiæ communi nominatione Dominus de Diesternes; ad quem & ipse Præsul, licet infirmus, 30. octobris gratulatorias scribit, illique Patriam

D. de Diesternes fit Gubernator Traiectensis.

triam suam Leodiensem charissimam multimodè afflictam commendat. A

Vltima Octobris, mandat Gubernatori Franchimontensi vt Germanum equitem, qui per Ardennam Traiectum contendebat, comitetur deducatque, cum minimo quò fieri potest agricolarum dispendio.

Hoc eodem tempore, miles Domini de Licques oppidi Louaniensis Gubernatoris Hougardiam sine præfecti sui licentia prædatum excurrit: Hougardienses, mentis Ducis Parmensis & Præsulis sui conscij, arma sumunt contra prædones, strennuè se tuentur, & quinque ex ijs, cæteris diffugientibus, necant, paulo post, præsidiarij Louanienses, maiori quam ante numero Hougardiam ingressi, miseros rusticos pessimè excipiunt, & præfectum loci captiuum cum multo pecore abducunt. Mox Præsul, subditorum misertus, Domino de Licques grauitèr rescribit, factum suorum excusans, quod vim vi repellere iure liceret, monetque vt & loci Prætorem pecoraque quantocius remitti curet, cui Gubernator, rerum ignarus, gratiosè rescribit, & loci præfectum remittit. B

Hougardienses contra præsidiarios Louanienses se tuentur.

Mense Nouembri Dux Arschotanus à Statibus Belgij Coloniam missus, cùm aliquot diebus ibi consedisset, Leodium ad Præsulem diuertit, inde cum eodem Stabuletum contendit, vbi pede ad saxum forte impacto, vulnus, quod in reditu ab expeditione Hasselensi casu acceperat, recruduit, nec ab eo tempore bene se habuit. Aliquot ibi consumptis diebus, Arschotanus relictis Statibus Parmensem Namurci conuenit. Inde nuptiarum causa Hannoniam petit, quæ postmodum in regali Vrbe Aquisgranensi celebratæ fuerunt: Ad quas inuitatus Præsul, cùm per valetudinem detineretur, annulum magni pretij sibi in pacificatione Marchiensi donatum nouis coniugibus dono misit. C

Dux Arschotanus venit ad Præsulem.

Vigesimo tertio Kalend. Ianuarij, die sacro Innocentibus Martyribus, Præsul prudentissimus, innocentissimus, & pacificus (quod eius acta gesta testantur) conflictatus & fractus corporis doloribus, receptis piè ac deuotè Sacramentis, Iesu Christo animam commendans, assistentibus Reuerendissimo Suffraganeo Andrea Stregnart, alijsque pietate viris præstantibus, morte occubuit; cùm ætatis suæ tertium & sexagesimum annum exegisset: defuncti corpus Pontificalibus infulis vestitum, ad spectaculum publicum expositum fuit. D

Morbus & mors Præsulis.

Altera die celebri pompa, præsente Clero, Magistratu, & magno populi obitum eius deflentis concursu, sepelitur in choro ad sinistrum murum prope aram primariæ ædis; ad cuius sepulchrum bonorum eius curatores hoc Epitaphium apponi curarunt.

Gerardus

D. O. M. A

GErardo à Groesbeeck S. R. E. Cardinali, Episcopo & Principi Leodiensi, Administratori Stabulensi, viro incredibili prudentia ac facundia prædito, qui Prouinciam suam temporibus difficillimis, annis sedecim, summâ innocentiâ B *atque animi fortitudine, pace & bello, non modo conseruauit, verum etiam auxit, atque ipsis hostibus admirabilis, virtute inuidiam superauit; Curatores bonorum ad leniendum Parentis Patriæ dolorem, mæstissimi posuerunt.*

Ascriptus est in calce & hic versus;

Quem tegat hic tumulus quondam si Legia quæres, C
Te, sis vsque licet maxima, maior erat.

A

DE ERNESTO BAVARO 89. EPISCOPO LEODIENSI.

Ernestus Bauariæ Dux eligitur in Episcopum Leodiensem, eique mox cum Duce Iuliæ componendæ Aquisgranensium controuersiæ cura à Cæsare committitur.

CAPVT I.

B

DEFVNCTO Gerardo Groesbekano Cardinali, Antistite & Principe Leodiensi, Ecclesiâ patriâque Leodiensi, hoc turbulento periculosoque rerum statu, tanto Præsule destitutâ, expediebat prudentissimnm simul & potentissimnm allegi in defuncti locum successorem, qui prudentiâ, iudicio, auctoritate, simul & potétiâ populũ regere, & aduersus hostium iniurias propugnare posset.

Recens factus erat Canonicus Leodiensis Illustrissimus & Serenissimus Princeps Ernestus Bauarus, Alberti quinti herois magnanimi, Serenissimique Ducis Bauariæ filius, & Guilhelmi Ducis germanus frater, dignus tali patre, virtutumque paternarum æmulator, genere C domoque paterna Bauarus, materna Austriacus, in eum Decanus & Capitulum oculos & animum iniiciunt, quemque viuens Gerardus designarat, imò vero delegerat, ad se solemniter inuitant: Hic postulantium votis obsequutus, primùm ad Auunculum, Iuliæ, Cliuiæ, ac Montium Ducem iter intendit, indeque Leodium nono Kalendas Februarias anno 1581. aduenit. *Ernestus vocatur ad Episcopatum Leodiensem.* 1581.

Erant iam Leodij Illustrissimi Ducis Andegauensis Legati, Ducem suum Capitulo Leodiensi commendaturi, qui eum imprimis Ecclesiæ præficiendum satagebant, qui patriæ libertatem, quam notum est populum Leodiensem omnibus rebus præferre, non minus fortiter, quam studiose protegere, fartam tectamque D conseruare posset, quique in his prouinciarum bellorumque ciuilium motibus neutri parti se addiceret. Aderant quoque Prouinciarum Fœderatarum Legati, pro Serenissimo Mathia Archiduce Austriæ, procuratione sua sollicitius fungentes. Venerat & Ioannes Vander burch Regiæ Maiestatis Catholicæ in priuato Concilio Consiliarius, cum litteris fiduciarijs (quas credentiæ vocant) à Duce Parmensi Belgij gubernatore amandatus, his in capitulo Leodiensi particulatim auditis, gratijsque, pro fauore & beniuolentia oblatis, per Decanum & Capitulum actis, Ianuarij die vltimo electioni præstituto, sacris peractis, precibusque pro fœlici electionis successu more maiorum fusis, omnium sententiæ vnanimi consensu in Ernestum Hil- *Vnanimi eligentium consensu.*

Hildeshemẽsem & Frisingensem Episcopũ collegam conuenerunt, eumque in Principem elegerũt, magno populi applausu & acclamatione. A

Mouit, præter dignitatem suam, generis domusque splendorem & coniunctionem sanguinis cum primis Europæ Principibus, viri præsentia, forma Imperio digna, ætas ad res gerendas matura, fides recta verèque Germana à teneris per parentes bonę indoli infusa, mens pacifica, dans spem certam eum & vicinorum concordiæ, & subditorũ tranquillitati inuigilaturum. Electionis Ioãnes Politus poëta nostras hoc scripsit Eteostichon;

TrIstIa pelle proCVL præstans EbVronICa teLLVs B
TVta sVb Ernesto PrInCIpe seMper erIs.

Magna omniũ congratulatio. Electione peractâ, ingens omnium plausus, Decemuiri, societates arcubalistarum colubrinorumque vrbis, alijque ciues in armis circum Ecclesiam de more constituti, crebris bombardarum sonitibus nouo Principi gratulantur, quos omnes liberaliter exceptos singulari humanitate à se dimisit, Dominos Capitulares cum viris nobilibus, magistratu, Scabinis & vrbis primoribus eodem die epulo & apparatu vere regio tractauit.

Die purificationis B. Mariæ virginis, Missæ supplicationique solemni cum Clero & populo cereum manu gestans, magna deuotione interfuit, concessa deinde familiaribus & domesticis recreandis aliquanto tempore. C *Præsul repetit Germaniam.* Tertio idus Februarij Germaniam versus contendens, ad Principatum Stabulensem, vetustum ac locuples monasterium appulit, cui eadem die administratio vnanimi eligentiũ consensu electo, inauditis procerum quorundam ex aduerso sollicitationibus, concreditur. *Eligitur Administrator Stabulensis.*

Sexta Martij Groesbekani Præsulis iusta funebria, eâ quæ tantum Principem decebat pompâ, in æde diuo Lamberto sacra celebrantur.

Comitia Patriæ & quæ in eis acta. Interea Leodij, postulãte Præsule, Comitia edicuntur: Cõsultatione de more habita inter Clerum, nobilitatem, & fere omnia opificum collegia conuenit pro ære alieno & Patriæ debitis dissoluendis, quæ iam diuturnis vicinarum Prouinciarum bellis ciuilibus in immensum excreuerant; in singula ceruisiæ vasa duo asses seu stuferi, vt vocant, Brabantici, in singulas vero vini exteri hamas viginti octo imponi.

Excitata seditio sopitur. Dum recessus Ordinum de more publicatur, à coctoribus ceruisiæ vehementer reclamatur, opem & auxilium Collegij Fabrorum, quod numerosissima plebe constat, obtestantes & implorãtes: Conueniunt implorati, & concitati adsunt quantocius, resque in tumultum & seditionem abibat, nisi decretum, pro cancellis domus ciuicæ, clangente tuba, fuisset reuocatum.

Cum

Cum Magistratus Aquensis hæreseos suspectus, anno præterito
A se apud Cæsaream Maiestatem haud satis candidè excusasset; Cæsar ea de re sollicitus, respondet libentèr se eorum literas legisse, præsertim quibus in veteri religione permanere, nec aliquam nouitatem introduci permittere, legationemque mittere velle pollicentur; Interim promissam legationem se expectare, vt eorum defensiones apertius propiusque quà ex literis intelligat. Adferebantur interea ad suam Maiestatem querelæ vndequaque graues minusque ferendæ: Vrget itaque vlterius, monetque intelligere se, eos contra fidem & iuramentum in ipsis Reipublicæ visceribus homines exteros, seditiosos, & hæreticos excipere & alere, schismaticas conciones & con-
B uentus in vrbe fieri, hæcque sub laudabilium priuilegiorum suorum prætextu tegere & propugnare: Mandare itaque illis vt promissam legationem mittant, & quam verbis & literis pollicentur obedientiam, præstent.

Aquensis Magistratus à Cæsare admonetur officij.

Vigesima septima Martij, detecta est Traiecti proditio, captus signifer qui in eam quinquaginta florenorum millia distribuenda acceperat, ductus Montes Hannoniæ, vt per quæstiones res tota & circumstantiæ plenius innotescerent.

Detecta proditio.

Ipso die Resurrectionis Domini & ferijs sequentibus, flantibus ventis, ingentia & calamitosa passim damna illata, Me à vespertinis precibus in Ecclesia parochiali ad D. Michaëlis Leodij cōcionem ha-
C bēte: tēpestas atrox exorta, tantum fragorem disiectorum ex Ecclesia ad S. Crucis alijsque superioribus vicinis locis vitrorū fenestrarum, tectorum, excitauit, vt populus (quasi fractus collaberetur orbis) propitiū sibi sublatis vocibus manibusq; Deum inclamaret; sed & in alijs locis disiecta tecta, loca cōuulsa, & arbores innumerę radicitus euulsę.

Ingens tempestas.

Maij octaua Cæsar iterum ad Aquisgranenses scribit, ijsque serio mandat, ne legationem differant diutius, tempus enim aduentare creandi nouum Magistratum, caueant ne quid inusitatū in electione committant, quin potius sicuti patrij ritus violati sunt, eos pristino statui restituant, veterēque consuetudinē in electione insequantur.

Cæsar iterum atque iterum monet Aquenses.

Postmodum rursus, eadem quæ prius imperat Cæsar; sed cùm pertinaces Caluinistæ in sua hæresi remanerent, vt quorum propriū
D est fidem fallere, & vt cum Apostolo loquar, dominationē spernere, Maiestatem blasphemare, Cæsaris mandata facilè contempsêre. Quare Cæsar Ernestum Bauarum Leodiensem Præsulem, Guilhelmum Iuliæ Ducem, Philippum Baronem de Weremburg, & Philippum Nassouium Dominum de Bilstein ad eos legat, mandatque, vt cum Vrbani festum, quo Aquisgrani creari & renouari solet Magistratus, instaret, duo priores nominati per se vel suos saltem Consiliarios triduo ante electionem, duo vero posteriores per se ibidem præsentes sint, pristinas creandi Magistratum leges ac constitutiones obseruari curent, cæteraque faciant ad concordiam inter Magistratū & Rempub. conductura.

Hæreticorū est Dominationes spernere, Maiestatem blasphemare. Iud. 1.

Cæsar legatos mittit qui intersint electioni Magistratus.

Ttt Hære-

Caluinistæ Aquenses prolixum scrip ũ Cæsari mittũt.

Hæretici Imperatori rem cordi esse animaduertentes, prolixum ad eum scriptũ transmittunt, quo initio fatentur se mentem Cæsaris cognouisse, sed Suam Maiestatem Reip. Aquisgranensis constitutiones ignorare: deinde vt hoc ipsum edoceant, longa narratione referunt, quæ religionis electionisque mutatio in Republica facta esset. Initio non diffitentur religionis aut electionis mutationem iam ab initio ad annum 1559. nunquam auditam: Fatentur etiam vetus statutum de nemine in Senatum assumẽdo, nisi qui Catholicum se profiteretur, fuisse anno 1560. renouatum, & à tribubus confirmatum, & vsque ad 1574. annum inuiolabiter obseruatum. Verum enim anno 1574. fuisse quosdam alterius fidei & religionis, qui in Senatum admitti postularint, quorum postulata & si primùm reiecta, importunitate tamen nimia vrgentium à Magistratu tandem admissa. Ab anno 1578. vsque ad annum 1581. etiam hæreticos in Senatum allectos & receptos. Inde abrogato nouo edicto (nouum vocant à septingentis annis & vltra vsurpatum atque receptum) inuito Magistratu, alterius & nouæ religionis exercitium publicè introductum, quod nec ipsi impedire potuerint. Orant itaque maiestatem Cæsaream, vt Rempub. Aquisgranensem benignè complectatur: Polliceri se rursus Catholicam religionem, quantum fieri potest obseruaturos. A B

Quo tempore hæretici ad missi ad Magistratum Aquensem.

Iterum mandat Cæsar.

Ad hæc Imperator constare sibi ex eorum scriptis & relationibus, vti & ex proprijs ipsorum gestis hanc pollicitationẽ fictam & simulatam, nec alium in finem fieri, quam vt interea res stabiliant suas, proindeque iterum & seriò mandare, vt omnem nouitatem tam in religione quam electione introductam confestim abrogent. C

Caluinistæ suæ farinæ homines in Magistratũ eligunt.

Vigesima sexta Maij, in quam D. Vrbani festũ incidebat, dissentiẽtibus inter se partibus, Caluiniani suæ farinæ homines in Senatum asciuerunt: Catholici vero, secundum antiqua vrbis statuta, Catholicos elegerunt. Quæ factio, cùm esset ad Imperatorem perlata, is non diutius differendum ratus, mandatum mittit, cui legati Cæsarei cum subdelegatis Præsulis Ernesti, Iuliæque Ducis subscripserunt, & Magistratum Catholicum confirmârunt.

Catholicus Magistratus confirmatur.

Hanc confirmationem grauitèr tulêre Caluiniani, & ad tumultus concitandos inclinare cœperunt. Legati vero varijs conuentibus, ad dies quatuordecim continuos in officio eos continere laborârunt. Sed cum nihil efficerent, & multis contumelijs & minis incesserentur, Vrbem secundo deseruẽrunt; quocirca ad ciuiles discordias atque seditionem ventum, Caluinianis plebeios ad arma vocantibus, claues vrbis, ærarij, armamentarijque Magistratui extorquẽtibus, forum, mœnia, turres, & propugnacula circumquaque armato milite complentibus, per vicos plateasque magno cum clamore cursitantibus, tormenta bellica ad forum attrahentibus, tantâ petulantiâ & ferocitate, vt Magistratus Catholicus, & plerique ciues modestiores, primum vero Clerus vrbe excedere, & vitæ fugâ consulere debuerint. D

Legati Cæsaris contumelijs excipiuntur.

Caluinistæ Aquenses tumultuantur.

CAPVT

A

Ernestus Patriæ inauguratur: Comitia celebrat & multa Patriæ vtilia edicit. Caluiniani negligunt gratiam Cæsaris: Confœderati Regem Catholicum abiurant, & recedente Mathia Archiduce, Alensonium protectorem aduocant,

CAPVT II.

B IVnij 15. Ernestus pompa solemni & magnifica Leodij inauguratur, qua nunquam forsan ante parilis visa fuit. Aderant Dux Ferdinandus frater, Cliuiæ, Arschotiæ, Niuernıæ Duces, Badensis Marchio, Princeps Chymayus, alijque plures Comites, Barones & proceres. Descripsit inaugurationem & lætum (vti vocant) introitum Ioannes Politus Leodius historicus & poëta, edito libello, qui cum in multorum manibus versetur, plura non dicam, sed versum eius chronographicum adscribam. *Inauguratio Ernesti splendidißima.*

Erneste InVeherIs LeodIna paLatIa PrInCeps
MarCeLLo Vt gratVs CLaret ab aXe dIes.

C Eiusdem mensis 19. Comitia Leodij habet, quibus primum gratias agit de Principatus honore sibi ante alios Principes delato, se suamque familiam & domum ad Patriæ Ecclesiæque defensionem offerens. Dein decessorem suum claræ mem. Groesbekanum in memoriam reuocat; eiusque in Patriam merita; rogans vt septem florenorum millia, quæ ex proprio ære, in vsus Patriæ necessarios impenderat, hæredibus eius restituantur: vt duodecim millia florenorum quæ hactenus ad aliquot tantum annos pro tuitione & conseruatione arcium concessa fuerunt in aliquot alios continuentur: sed & reddit memores donatiui, quo in iucundo aduentu fœlicique ingressu solent Principem suum honorare subditi: Ad summum hortatur or-
D dines, vt quæ ad tuitionem defensionemque patriæ pro tempore necessaria vtiliaque iudicabunt, in medium afferant. *Comitia Patriæ & quæ in eis acta.*

Maturâ Cõsultatione & deliberatione factâ, ordines vicissim S. Cels. gratias agunt, quod patriæ & ditionis cõseruandæ & protegendæ dignata sit onus suscipere; hæredibus Groesbekani satisfaciendum decernunt: duodecim millia in alios duos annos protendunt: & liberalitatem ac munificentiam quam nouis Principibus prisco more exhibere solent, prompto lubentique animo offerunt.

Cum Leodij ijs diebus essent milites multi vagabundi, à quibus merito timendum videretur; Ernestus deliberatione cum Concilio priuato suo, Consulibus, & Concilio Ciuitatis suæ habita, omnes

intra biduum edicto publico exire iubet, nisi legitimã vlterioris moræ causam habeant ab Officialibus suis probandam. Deinde tabernarijs mandat, vt hospitum suorum nomina & qualitates cum causis aduentus, quibusque diebus sub vesperum, officiatis & alijs eo fini in domo ciuica congregatis referant, sub pœna primæ vicis trium auri florenorum, secundæ dupli, tertiæ tripli; & si quid sinistrius tantisper in eorum ædibus vel extra machinari aut moliri contigerit, pœnam in caput eorum redundaturam: Simile & excubitoribus ad portas mandatur. A

Edictum contra vagabundos milites, tabernarios excubitores validos mendicantes.

Et ne qua edicti huius ignorantia prætexi possit, iubentur caupones eius exemplar suis in ædibus loco patenti affigere, hospitibusque exhibere: Officiatis verò liber in ædes ingressus liberaque inspectio & lustratio permittitur. B

Sed & exterminantur otiosi validique mendicantes, sub pœna, si redierint, primæ vicis auris ad palum in foro affixionis, secundæ perforationis eiusdem ferro candenti, perpetuiq; exilij, ac tandem tertiæ laquei.

Magna Cæsaris clementia.

Postquam resciuit Imperator Caluinianorum seditionem Aquis excitatam, clementissimi parentis iterum officio functus, eos increpat, & ne (quod ipsi mendaciter vulgabant) Regali vrbi male velle quoquo modo videretur, præteritorum gratiam & remissionem pollicetur, modò Magistratu suapte sponte se abdicẽt, nouitates tollant, exules reuocent, exteros quoque ob flagitia alijs eiectos Prouincijs, vnà cum noui Euangelij preconibus exturbent, deque reali pra missorum satisfactione, missis ad se specialibus nuncijs testatum faciant, sin minus, priuilegiorum & immunitatum quarumcunque priuationem certò fideque Cæsarea comminatur. C

Aquenses recurrunt ad Saxonem & Brãdemburgicum.

Aquenses nihil hisce territi, Saxonis & Brandemburgici Electorũ preces & intercessionem ad Cæsarem implorant impetrantóue.

Impudens Auriaci facinus.

Iulij 29. Hagæ Comitis in Hollandia, instante Auriaco, Philippus Hispaniarum Rex à subditis suis eiurandus ac eijciendus decernitur, præscriptâ certâ formulâ; quod non ferens Archidux Mathias, oculos aperiens vulpisque ingenium agnoscere incipiens, Belgium deserit.

Archidux Mathias oculos aperit & Belgium deserit.

Alensonius Andium Dux, Henrici tertij Francorum Regis frater in Flandriam ab ordinibus Belgicis euocatus gubernator, vindexque Belgij, magnifico ac superbo triumpho exceptus renuntiatur, togaque longa ex holoserico purpureo camellinis pellibus farta, pileus item Ducalis proferuntur; dumque togam Auriacus ei induit, comprecatur vt fœlix fausta beneq; fortunata esset, subridendo adijciẽs, pallium hoc Ducale quod sumis, arcta tibi fibula nectam, ne quis illud detrahere possit, mox pileum imponit capiti, eumque primus Ducem Brabantiæ salutat. D

Galli Belgici instant pro reuocatione exterarum nationum.

Galli Belgici animo aduertentes, suis se viribus contra Francos protegere & tueri non posse, Regi Catholico Parmensique supplicant vt His-

vt Hiſpanos, Burgundos alioſque exteros reuocent, oblatis ad id ſubſidijs non contemnendis, quæ res non parum Auriaci & ordinum animos depreſſit.

Nouembris die 10. patribus Societ. Ieſu, qui ab anno 1566. ſub Præſule Gerardo Groesbekano Leodij reſiderat, multis pietatis Chriſtianæ laudabiliter perfuncti muneribus, auctoritate Erneſti Præſulis in locum fratrum S. Hieronimi introducuntur, magna omniũ proborũ ſpe concepta, futurum, vt, ſicut alijs in vrbibus, ſic & in hac, vberes pietatis fructus afferant.

Patres Societatis Ieſu ſuccedunt in locũ FF. ſancti Hieronimi.

Aquenſes, cùm Cęſarē phaleratis verbis ſcriptiſque vlterius decipi non poſſe viderent, precantur, ne mandati executionē præcipitet, ſed differat aliquantiſper, propediem promiſſam miſſuros legationem, Cæſar in propoſito perſtat executionemq; vrget. Interea Catholici Franciſcum Voſſium virum nobilem, pium, ac eloquentē, vrbis Decanum; Albertum Scrikium Conſulem, & Ioannē Thenenſem vrbi à ſecretis, ad Cæſarem legant, qui peruerſos Caluiniſtarum conatus S. Maieſtati referant, obſecrentq; ne ſuorum mandatorũ executionem vltra differri patiatur, & legationis (ſi quæ mittatur) excuſationem & purgationem examinet, neque facile iniuſtis eorum criminationibus, ementitiſque rationibus fidem adhibeat.

Catholici Aquenſes mittunt legationẽ ad Cæſarem.

Erneſtus Aquiſgranum obſidet: Comitia Leodij celebrat: ordinem edicit procedendi in armis cõtra vagabundos milites & prædones: Aquenſes Cõmiſſarios Cæſaris eludere ſatagunt.

CAPVT III.

IGitur anni 1582. initio, auctoritate Cæſarea Aquenſes per Regios milites ab Erneſto Præſule ſubmiſſos obſidentur.

1583. Erneſtus Præſul obſidet Aquenſes.

Eodē tempore Hullarum ſeu carbonum fodinæ non longè à Ciuitate in ſuburbio portæ ad S. Laurentij, iam pridem aquis ſubmerſæ, multis petētibus, Prẹſulis auctoritate per cognitores iuratos viſitãtur, ſi fortè an aquis euacuatis Hullæ effodi vlterius bono publico poſſint, ſed irrito conatu, magnis in eam rem factis ſumptibus.

Cæſar Catholicis Aquenſibus ad ſe, vt dictum, miſſis reſpondet, ſe ad eos legatos, qui Reipub. in omnibus ſatisfacerent, daturum; quin etiam de expẽſis factis & in eam rem erogandis cauerent: mãdata eſt ea Prouincia Geghardo Truceſio Coloniẽſi, & Ioãni Treuirẽſi Archiepiſcopis Electoribus, qui Aquenſes ea de re, deque ſubmittendis breui Conſiliarijs, rebuſq; gratioſè cõponendis certiores reddant.

Cæſar reſpõdet Catholicis Aquenſibus.

Legati Cæſarei Aquenſes de miſſione ſua faciunt certiores.

Martij 27. Erneſtus Præſul cum ordinibus patriæ ſuæ deliberat de exequenda vectigalis ſuper vino & ceruiſia iam ante conceſſi contributione, de ſumptibus in Comitijs Auguſtanis; ad quæ mandato Cæſaris vocabatur, faciendis; De duodecim millibus florenorũ,

Comitia Patriæ & quæ in eis tractata.

quæ in patriæ munitiones legationesque conferebantur, auctis iam periculis & missionibus, duplicandis: De redituum emptitiorum & pecunia originaliter constitutorum, ad exemplum vicinarum Prouinciarum, reductione eorumque peremptione; De reformandis Tribunalibus Concilij ordinarij, Vigintiduûm virûm, & Curiæ Officialis Leodiensis; de ratione neutralitatis cum vicinis conseruandæ. A

His omnibus maturè prudenterque per Ordines perpensis, cõcors sentētia fuit, vt cõciperentur per Statuū deputatos literæ, quas vocāt *Committimus*, quibus exactores & collectores plenaria munirentur potestate, etiam brachij sæcularis, contra morosos: & vt in leuamētum expensarum Augustanis Comitijs faciendarum, donetur Princeps duobus & quinquaginta florenorum millibus; Tandem deputati sunt consensu vnanimi à Statibus qui de punctis Iurisdictionis & neutralitate media concipiant, & concepta propius examinanda & pertentanda referant. B

Simulata Aquensium ad Electores responsio.

Aquenses, cognitâ nouissimâ Electornm commissione, simulant nihil sibi magis in votis esse, quam vt non incassum celebris illa legatio fiat, verum enim, obstare quod legatos ad Cæsarem miserint, quod Syndicus vrbis apud Saxonem & Brandemburgensem hæreret, quod Lantgrauius Hassiæ, & multæ Ciuitates Imperiales suas quoque legationes ad Cæsarem habeant; expectandum proinde responsum: sed & vrbem à Burgundis ita obsideri, vt Consiliarijs & Assessoribus hinc inde euocādis non pateat tutus aditus. Porro quod vehementer instat Cæsar, vt exules in vrbem reducantur & inter illos Magistratus agnoscatur: aiunt inter exules nullum legitimum Magistratum esse, minus consultum eos redire, qui à furore ciuium defendi non possent, cùm incommodorum, quibus Respub. sex iam menses arctissima obsidione affligitur, sint soli auctores; rogare Electores, vt tandem diuturnam hanc obsidionem solui curent. C

Altera Aquensium simulata responsio.

Electores, his acceptis, non obscurè animaduertentes eos Cæsaris legationem procrastinādo eludere, nihil respondent. Quamobrem Aquenses secundo ad eos in eandem scribunt sententiam, & adijciũt rem non agi suam priuatam, sed id ad omnes Imperij ordines pertinere: Rogare itaque se iterum, ne legationem præcipitent, sed cunctanter agant, & reditum legatorum præstolentur. D

Tertia minarū plena.

Venerat iam primus Aprilis dies Aquisgranensibus formidini, ab Electoribus legationis executioni dictus. Et quia binas eorum literas Electores aspernari videbantur, tertias minarum plenas scribunt, fore si legati in vrbem veniant, vt populus in furorem multo quam antea maiorem conuertatur. Quare consultò facturos legatos, si exulum reductionem minus vrgeant: & si quid inter obsidentes & obsessos tractare velint, quosdam ex vrbe euocent, & cum ijs proximo in pago conueniant, se ipsos adituros.

Aprilis 25. cum pridem Patria à vagabundis militibus intolerabilia damna sustinuisset, nec modus vllus aut finis aliquis daretur; Præsul

ſul paterna ſollicitudine motus, viſis edictis in hanc rem iam ante
A publicatis, multa illis ad huiuſmodi homines aut patriâ pellendos aut coërcendos vel cædendos accommoda adiecit, & publico edicto per officiatos promulgari & obſeruari mandauit: Vt ſinguli regionũ præfecti, in ſuo diſtrictu, nomina & ætatem omnium ſibi ſubditorum deſcribant: vt ex ijs quingentos ſeligant non infra ætatem nouemdecim, nec ſupra quinquaginta nouem annorum: Vt præfecti, adiunctis ſibi aliquot vaſallis, viros belli & militiæ peritos nominent, Catholicæ & Romanæ fidei cultores, è quibus ſibi deligant tres Officiales, vnum militiæ Ducem, vnum Vexilliferum, & alterũ ſatellitem: Vt omnes electi tam officiales quam milites, præfecto ſuo iuramentum ſolemnitèr præſtent, ſe nulli præterquam Præſuli & Principi
B ſuo, pro publico patriæ bono, militaturos, illique in omnibus rem militarem concernentibus obedientiam obſeruantiamque præſtituros: Vt præfecti in regione & diſtrictu ſuo perſonalitèr officio fungantur, nec abſque permiſſu & venia abſint, ac tum quidem ſubſtituto locum tenente, viro in eam rem ſufficienti & idoneo: Vt militem ſingulis trimeſtribus, militũ Duce, Vexillifero, & ſatellite præſentibus, in campum educant, & ad militiam exerceant, eoſque luſtrent; negligentes & deficientes nũmis, aureo vno vel pluribus, ſi ita videbitur, mulctent & puniant: Vt præfecti, vaſalli, & officiales, militem in aliquam expeditionem non arment ſine mandato, Præſulis manu ſignato, & ſigillo roborato; ni forte res moram non patia-
C tur, quo caſu, mox ab ipſa expeditione, rei Præſul fiat certior: Vt milites per Præfectum vel militiæ Ducem vocati, præſtò ſint in armis, eumque ſequantur, militibus extrarijs excurrentibus & alijs vagabundis, agricolas, mercatores, aut viatores quoſcumque deprædantibus, ſe opponant, captiuos ſiſtant & ad viciniorem Magiſtratum deducant, iuſtitiamque ſibi fieri & ius dici petant: prædam ab eis interceptam inter ſe diuidant & partiantur; de læſis aut occiſis nequaquam teneantur, verum cæſis aut interfectis militibus, vxores eorumue liberi honoraria condigna diſtrictim colligenda in ſolamẽtum accipiant: Cæterum ducis ſui dicto obtemperent, pœnâ vnius aurei, etiam pro minimo exceſſu defectuuè conſtitutâ ac in morigeros repartiendâ. Quo verò patriotis, vt vocant, qui ſe prædonibus
D adiunxiſſent, reſipiſcendi & pœnitẽdi præberetur occaſio; omnibus, qui ſocium viuum mortuumuè Magiſtratui ſiſterẽt & repræſentarẽt, ac pro patria impoſterum militare repromitterent, criminum omnium abolitio promittitur: Deniqúe præfectis liberum facit arbitrium de ijs quæ emerſerint, ſtatuendi, ſe ijs accommodaturum & tempori inſeruiturũ, quãtum fieri poſſet, ſaluis de cætero patriæ priuilegijs & libertatibus quibuſcumque inconcuſſis.

Edictum Erneſti contra vagabundos milites & prædões

Vltima Aprilis, Patres Societatis, iuxta pium eorum inſtitutum, Scholas aperiunt, & iuuentutem in pietate & bonis literis erudire incipiunt. Quod illis & Reipublicæ fœlix fauſtumque ſit, precamur.

CAPVT

A

Alensonius Dux Brabantiæ per Status vnitos renunciatus, Aquenses seditiosos fouet, Leodienses & Colonienses ad idem tentat: Patria Leodiensis repletur vtriusq; factionis militibus. Ghegardus Truchsesius libertatem religionis concedit.

CAPVT IV.

EXactis ij, diebus, Alensonius quibus vrbibus locisuè pedem inferre non poterat, Caluinianos submittebat, qui per conciones, B rumores, libellos famosos, seditiôibus omnia miscerēt & inuoluerēt, pro vt Aquisgrani euenit. Nec defuêre Leodij, qui similia tentarunt; verum Dei Præsulisq; beneficio, sollicitâ curâ, positis quintâ Maij per omnes Ciuitatis regiones præfectis, militiæ Ducibus, excubitoribus, & alijs id genus dicto Præsulis & præfectorum parentibus, prauorum conatus facilè elusi. Neque Ciuitati suæ tantum Leodiensi cauet; sed & oppidis & arcibus reliquisque præsidijs ac inprimis quæ in finibus Galliæ, vt Couino, & vicinis domibus & Dominijs de Pesche & de Bossu, quibus etiam de præsidiario milite, missis ad Couiniensem præfectum Maij vltima literis, prouideri voluit.

Leodienses conatibus Alensonij obsistunt.

Porrò cùm per patriam iam dispersi essent vtriusque factionis milites, inter alios Hocstratani præsidiarij, absque discrimine quosque obuios lytris grauantes, Concilium priuatum, Præsule iam antea ad Cæsaream Maiestatem nuper profecto; ad Præfectum Hocstratanū decima tertia Iunij scribit, & (quod sciret præter ipsius mentem hæc à milite temerè patrari) officij memorem facit, vtque captiuos Leodienses quamprimùm relaxari mandet, admonet. Eadem agebant præsidiarij Traiectenses, quibus pariter sub idem tempus scribit; vtque quos in custodiâ habebant Leodienses, liberos dimittant, serio vrget. Populabantur ex alia parte & Diesthenses Comitatum Lossensem, abactis inde eodem mense ex pago de Spawen equis quindecim, quibus pagi incolas agros suos arare & colere oportebat. Nec minori periculo Ducatus Bullonensis versabatur, exorta inter præfectum D. de Meldert & stipendiarios dissensione. Sic & Baro de Vierues cum adiacentibus pagis Treigne, Oignie, Masuiel, paruâ & magnâ Matania; Gallorum impressionibus depopulationibusque afflicti, ad Præsulem & Capitulum Leodien. recurrebant, opem præsidiumque præstolantes. Idem & Hornani nouis & insolitis ijsque grauibus tributis à milite Andegauorum Ducis tantum non oppressi. Vtque nihil intentatum Galli relinquerent, rumor erat arci Hoyensi eos insidiari; cui periculo Capitulum, datis ad Gubernatorem literis, mox occurrere eique malo prospicere satagit. Ingressus quoque erat Cōdrusium

C

D

drusium Florentius Comes Berlemontius, magnâ militum regiorũ
A manu, ad quem missi fuere Dñi de Fontaine & Capitaneus de Bernemolin, qui & Condrusiorũ res agerent, & tutarentur, minorique quo
fieri posset incolarum damno, eos educerent. Vastabat & miles Burgundus Arduennã, ad quem & præfectus Francimontensis Robertus
de Lynden legatus fuit: Erant & Itali inter Sabim seu Sambram &
Mosam, quos vt minori incolarum iniuria quoque educant, mittuntur Hercules D. de Noua villa, & Ioãnes Marot filius Dñi de Bossut en
Fainge. Exedebant quoque Hasbaniam & imprimis pagos de Thourine & Bauechine, nescio quo quæsito colore, præsidiarij Thenismõtij, passim & indesinenter excurrentes, rusticos tributis & exactioni-
B bus grauantes, eorum pecora & equos abigentes, aliaque indigna cõtra ius naturæ, iura neutralitatis, constitutionesque Imperiales, quibus etiam prouisum fuit.

Caluiniani prope Coloniã seditiosam habent concionẽ.

Mense Iulio, cùm protestantes Coloniæ, Alensonij instinctu, petito à Magistratu libero religionis exercitio, repulsam tulissent, &
nihilominus ad Comitia Augustana, pro ea re impetranda, misissent;
quadam die Dominicâ, horâ octauâ matutinâ, minister quidam Caluinianus propè leprosoriam Coloniæ vicinam, in exiguo templo seditiosam habuit concionem, exindeque aliquoties.

Capitulum remedium adhibet.

Mense Augusto, re ad Capitulum Metropolitanũ, Senatumque
perlatâ, edictum, qui interessent cõcioni iure ciuico priuandos proscribendosque. Statimque occlusæ fuere portæ Ciuitatis, vt inde re-
C deuntes obseruarentur & notarentur: mox aliquot inopes & miseri
capti, qui se eò à Dominis suis missos affirmarunt. Requisitus quoque
à Capitulo & Senatu Archiepiscopus, prohibuit, ne quis subditorum
vllas eiusmodi conciones audiret: Sed & non multo postea, Senatus,
reiectis iam, vt videbatur, cõcionibus, iussit omnes alterius religionis
quam Catholicæ, qui à viginti annis aduenerant, ab vrbe intra mensem recedere.

Exteri proscribuntur Colonia.

Granorũ precium excrescit cui edicto publico occurritur.

Septembri & Octobri mensibus, ingrauescebat in Comitatu Namurcensi, Ducatu Brabantiæ, & vicinis Prouincijs annonæ precium,
quare mercatores nostri, & Dardanarij contra edicta, grana per Hasbaniæ vicos, quasi ea in Ciuitatem inuecturi, emebant, & clanculum
D Traiectum, Stokhemium, Maseekam ducebant, indeque oneratis nauibus, veluti ex regionibus exteris redeuntes, Namurcum, ac ad alia
vicina oppida vehebant: Vnde cœpit & granorum valor in patria
magis magisque ingrauescere: cui malo vt prouideretur; Septembris 13. Concilium priuatum, sub Præsulis absentis nomine, antiqua
edicta repetit, pœnâ in facientes fraudem edicto comminatâ confiscationis, nec non 10. florenorum aureorum prima vice, secundâ 20.
tertiâ corporali arbitrariâ. Irritat & cassat insuper eorum contractus, qui vetera grana pro futuris cũ fenore dedissent, aut exiguo pretio adhuc crescentia & in herba emissent, pœnâ exilij duorum annorum prima vice, secundâ dupli, tertiâ corporali comminatâ.

Edictum cõtra fraudes mercatorum Dardanariorum.

Cumque Hasbanorum plerique, ob æs alienum contractum, Leodium venire non auderent; sed Huum, Tongros, Visetum, & ad alia A
oppida grana sua veherent, Octobris 12. sanxit idem Concilium, vt diebus fori & mercatus grana & annonam Leodiũ aduehentes rustici, à creditoribus, etiam ob vectigalia publica liberi & ab omni executione iudiciaria immunes haberentur.

Præsul iustam cudit monetã.

Cùm recessibus Imperij cautum sit, vt bis in annò, Maij & Octobris prima, Commissarij inferioris Circuli Westphalici Coloniæ cõueniant,; de modo, forma, & ratione cudendarum monetarum, & alijs ad eam rem pertinentibus, acturi; misit eò Ernestus Præsul Godefridum Taxum I. V. Licentiatum Consiliarium suum, qui de iustitia monetarum, à se Leodij & alibi cusarum, exactam reddidit rationem. B

Trucsesius suspectum habet Arnestum.

Per hos dies, Præsul citatis equis ex Augustanis Comitijs Coloniam venit, vbi simulac cum Canonicis Comitibus arcana quædam tractasset, eisdem equis citatis Augustam redijt. Quam rem Trucsesius Archiepiscopus suspectam habens, pridie nonas Nouembris, quadringentis peditibus, & ducentis equitibus stipatus, Bonnam profectus est.

Alẽsonius, quo sibi Aquenses arctius alliget & deuinciat, impetrat illis à Rege Galliarũ renouationẽ veteris cuiusdã priuilegij à Carolo magno (vt ferebatur) irrogati, quo & personæ & bona mercesq; eorũ per vniuersam Galliam immunitate gaudent, nec Iudicem alium quam vrbis suæ Magistratum recognoscunt; Rexque eis omne auxilium contra quoscumque pollicetur. Sparguntur insuper in vulgus C

Trucsesius fertur fœdus iniisse cum protestantibus & Gallis.

rumores initum inter Trucsesium Electorem Coloniensem ac protestantes Gallosque fœdus; Alensonium immensum cogere militem.

Protestantes Coloniæ iterum libellum supplicem offerunt, petentes à Senatu ob auditas conciones Caluinianas captos liberari; iam enim petitioni suæ, sic turbatis per Alensonium rebus, locum futurum confidebant: Prudentissimus tamen Senatus nequicquam idcirco commouetur.

Trucsesius per literas studet alienare ciues à Senatu

Interim Trucsesius Archiepiscopus Coloniensis Bonnæ armatus, D
secretò ciues Colonienses ad defectionem à Senatu, datis etiam literis, prouocat: Senatus dolos detegit, simulque protestatur, contra Imperij constitutiones ista moueri.

Diesthenses & Lewenses præsidiarij infestant Comitatũ Lossensem.

Exeunte Nouembri, Lewenses & Diesthenses præsidiarij Comitatum Lossensem iterum infestant.

Ingrauescit rursus non iam granorum tantum, sed & omnium rerum annona, quare renouantur edicta superiora, vt nemo extra fines Patriæ grana equis curribus aut nauibus auehat; vt cuilibet agricolæ quantumuis debitis publicis priuatisue grauato, liberè, absque vlla manus iudiciariæ iniectione, duobus saltem fori diebus Mercurij & Veneris, dummodo vltra quatuor granorum sextaria aduehat, Leodium

dium venire, & inde redire sit liberum.

A Diesthenses mala malis cumulando, vindicaturi accusationes Lossensium nuper apud Gubernatorem factas, ad pagum de Beringhen contendunt, ibique præter magnam equorum pecorumque vim, parochum loci aliosque officiatos captiuos abducunt, aliaque indignissima committunt, vt fere semper verum sit illud poëtæ;

Nulla fides pietasq; viris qui castra sequuntur.

Carolus Comes Mansfeldius, Parmensis Gubernatoris locumtenens, magna equitum peditumque manu comitatus, mense Decembri in Alken pagum appulit, magnâ mensæ Episcopalis, quæ ibi diuites prouentus habet, iacturâ: certior tamen factus, pro Principis & Præsulis reuerentiâ, mox militem suum, non Alken modò, sed patriæ fines egredi & excedere mandat. *Comes Mansfeldius quantû Præsuli deferat.*

B

Cùm multi patriæ accolæ, inter quos erant religiosarum S. Victoris Huyensis institores, Luxemburgum profecti, non exiguum boum gregem emississent; Hos Mansfeldij (vt dicebatur) milites in itinere interceperant, & in castra sua abduxerant. Vnde Concilium Præsulis scribit Domino de Meldert Gubernatori Bullonensi, vt si qui Luxemburgenses, boues aliaque pecora in foro Palatioli seu Palysiensi aut toto Ducatu Bullonensi emerint, & ad sua reducere voluerint, illa sub arresto detineat, nec prius relaxet, quam milites Luxemburgenses boues comprehensos religiosis & ciuibus Leodiensibus restituant, & de damnis illatis satisfaciant.

C

Decembris 19. Trucsesius vlterius progressus, literis propria manu subscriptis, suis omnibus subditis religionis libertatem concedit; primòque conciones Caluinianas Bonnæ in Cancellaria sua habet: quibus rebus animati protestantes, iterum à Senatu Coloniensi templa aliquot ad sua exercitia sibi concedi postulant, qui & iterum repulsam patiuntur: Nec multo post per deputatos quorundam Principum Augustanæ confessionis Ioannem Bipontinum Ducem ad Senatum mittunt, qui gratius responsum impetret. *Trucsesius cõciones Caluinianas habet.*

D *In Comitÿs Coloniæ habitis reÿciuntur Postulata Trucsesÿ, ipse bellum parat: monetur pluries frustra: exauctoratur, & in eius locum Ernestus eligitur, qui Trucsesio se opponere constituit: Alensonius Galliam repetit: Ernestus militem Leodiensem in agrum Coloniensem ducit.*

CAPVT V.

IAnuarij secunda 1583. Senatus Coloniensis, ne omnino horum Principũ postulata contẽnere crederetur, captiuos, quos propter 1583.

Colonienses in gratiam Bipōtini captiuos quosdam relaxant.

religionem retinebant, eâ conditione & lege dimittunt, ne imposterum interdictis concionibus & conuenticulis interessent; sed ad omnia, quæ à Senatu decernerentur, parerent. A

Ager Huyensis infestatur.

Brialmōt prætor Huyēsis ad Mansfeldium ablegatur.

Ianuarij 15. Cùm milites Regij agrum Huyēsem, & imprimis Mosæ ripam infestarent, Concilium priuatum Præsulis, Dominum Ioannem de Brialmont Prætorem Huyensem ad Mansfeldium mittit, qui damna hactenus per Condrusium & loca Huyo vicina perpessa illi sigillatim recitet, rogetque, vt Principis & constitutionum Imperialium pacisque publicæ intuitu, militem educere, & patriam Imperij membrum ab intolerabilibus & indebitis oneribus, quæ tam diu sustinuit, subleuare velit.

Comitia Coloniensia & quæ in eis acta.

Eodem mense, indictis Comitijs Coloniæ, potissimùm actum fuit de tribus Truchsesij Archiepiscopi postulatis, nimirum de vxore ab eo ducenda, de retinendo simul Archiepiscopatu, deque protestantium religione recipienda. Ordines reiectis ipsius postulatis, renouant vnionem anno 1550. factam, quæ inter cætera continet, nihil circa religionem absque expresso Ordinum omnium consensu immutandum. Interim Westphalia à parte Capituli contra Archiepiscopum se stare declarat. B

Hoc eodem mēse, Truchsesius in Agnetem Ioannis Georgij Mansfeldij Comitis filiam, quæ pietatis exercitijs addicta in Cœnobio Girriseimio degebat, cuius soror Maria Petro Ernesto Cirichingensi regulo vxor destinabatur, ambit, & vt Coloniam venit, ex eius assiduo familiarique colloquio exarsit, tādem cùm vrgeret Petrus Ernestus, vt promissis staret fidemque faceret, publica nuptiarum celebratione Bonnæ coram fratre ac sorore in Arcano Agnetem in vxorem duxit, & hic sparsus in vulgus versiculus: C

Ferra trahit magnes, sed plus Truxem trahit Agnes.

Hasbania ad Iecoram infestatur.

Dum hæc geruntur, vexabant milites Regij pagos Hasbaniæ ad Iecoram fluuiolum, quibus Concilium Præsulis Ianuarij decima septima obuiam mittit Adrianum de Rede Officiatum Lossensem, vt quantocius eos, minori quo fieri posset damno, extra Hasbaniæ agrum educat.

Dn̄o de Licques meliora suggeruntur Ianu. 14.

Interea Dominus de Licques cum aliquot Germanorum turmis circa Visetum Mosam traijcere meditabatur, quibus quidam Præsulis Consiliarij obuiam profecti, meliora suggerunt, vt infra, aut certè circa Traiectum Mosam transmittant; quippe quod ijs in partibus nemo commeatum possit subministrare, rusticis ad extremam inopiam redactis. Quapropter monentur viciniores præfecti Domini de Hanneffe & Rosé, vt se eis comites præbeant, oportunaque & minus patriæ & militi incōmoda Mosæ traijciēda vada mōstrent. D

Condrusij ad monentur off. cij

Sub idem tempus, Condrusij situi loci viribusque suis confisi, militem regium finibus suis excludebant, non sine suo ac vicinorum periculo; quod officiati Consiliarijque Præsulis intelligentes, literis missis

missis, animos eorum emollire student, & præsenti necessitati eos cedere monent.

A Blisienses, Curingienses, Lossenses, rursus graues de Regijs præsidiarijs querelas adferunt, spoliari se in dies fortunis, tributis & exactionibus contra omnia iura, capi se, aliaque hostilia atque indigna pati ac sustinere, dissimulātibus (vt dicebatur) ijs, qui non tam Patriæ commodis, vt deberent, quam proprijs marsupijs student.

Querela Blisiensium & aliorum.

A Comitijs Coloniæ habitis quid Archiepiscopus in pectore coqueret paulo post aperte prodidit. Siquidem Februarij decima, relicto Bonnæ Carolo fratre cum aliquot Canonicis comitibus & præsidiarijs, Dillemburgam ad Ioannem Comitem Nassouium, cum Ioanne Bipontino belli suscipiendi causa proficiscitur, Gallos, Anglos & alios hæreticos exteros in auxilium vocans.

Trucsesius bellum ordiur.

B Interim Fredericus Dux Saxoniæ, Capituli nomine, Weerdam & Brelam cum arce capit, seque ad Bonnæ obsidionem componit. Capitulum quoque oblatas abs Hispaniarum Rege suppetias, Comite Arembergio duce, in Diœcesis suæ limites inducit.

Februarij decima sexta, Hasbaniam ingreditur præfectus quorūdam Hispanorū, vt tenebatur, Oliuera, miles delicatus, cui etiam recentes fori Leodiensis carnes & vina Rhenensia haud satis placebāt. Mittuntur eis obuiam D. de Rosé & Ægidius Miche Ecclesiæ Leodiēsis Balliuus, qui per loca minus agricolis incommoda extra Patriam deducant.

C Cæsar interea Archiepiscopū, vt ad saniorem mentem redeat, per Legatos frustra monet. Expectabatur tunc Serenis. & Illust. Legatus Apostolicus Andreas Cardinalis Austriacus, cui in datarium & assessorem dederat Pontifex Franciscum Oranum Iuris ciuilis & Pontificij ac eloquentiæ ornamentum, S. Consistorij Auditorem quondam Francisci Orani Consiliarij Principum Leodiensium filium, Petriq; Orani germanū fratrem, qui Trucsesiū, ni resipisceret, Sede Archiepiscopali moueret & ab Ecclesia resecaret, sed cùm non posset tutò per Germaniā, præsertim per Casimiri fines transire, Pontifex eius loco Ioānem Franciscū Vercelleń. Episcopū virum verè Apostolicū legauit, qui spretis hæreticorum machinationibus strennuè munus obiens & Coloniam vsq; penetrans, Trucsesium excōmunicauit, & exauctorauit, datā Capitulo licentiā alium in eius locum eligendi.

Trucsesius admonetur à Cæsare frustra.

Ioannes Franciscus Vercell. Episc. vir Apostolicus Trucsesium excommunicat & Archiepiscopatu priuat.

D Aprilis decima quinta, cùm nuper Hollandi plurima halecū vasa in Ciuitatem Leodiensem adduxissent, quæ cùm non essent escendo & comesa, pluribus mortem attulerāt, Cōcilium Præsulis antiqua de lustrādis & probādis piscibus edicta renouat, mādatq; vt si qui pisces imprimis Marini minus probi reperti fuerint, illi in flumen Mosam proijciātur, & nonnulla alia edixit ad meliorem politiā pertinentia.

Maij 23. Capitulū Coloniense futuræ electioni diem indicit, & inauditis varijs Electorū & aliorum Imperij Principū requisitionibus, præscriptâ die Ernestum Episcopum Leod. in Archiepiscopū eligit.

Electionis huius Chronographicum anni, mēsis, ac diei, tale scripsit poëta nostras. A

InVoCat ErnestI sCeptra aLta CoLonIa, Maio,
LVCe desIderÿ: dVX age! fIde deo.

Idem scripsit & Meteostichon huius electionis.

TVta sVb Ernesto popVLosa CoLonIa gaVde,
NVnC Mosa ac RhenI ConsoLIdantVr opes.

Ernestus electus Archiepiscopus parat se ad bellū cōtra Trucsesium

Qui quidem mox Dauidis, Azæ, Ezechiæ, Machabeorum, aliorumque pientissimorum Regum & Principum exemplum sapienter imitatus, Deum ante omnia precibus & sacrificijs sibi cōtra Trucsesium exauctoratum, & alios fidei hostes conciliandum duxit; decretis idcirco, per tres Dominicas insequentes, supplicationibus: Itemque in singulas septimanas ieiunijs tribus, alijsque pijs operibus; quibus ritè peractis, auxiliaribus copijs Ferdinādi fratris sui & Catholici Regis fretus, bello Trucsesium aggredi constituit. B

Legatio Pardiliani admirabilis.

Per idem tempus, Pardilianus quidam Regis Nauarri Consiliarius, Principes Caluinistas & Lutheranos per Germaniam adijt; monens, vt Synodum habeant, & controuersias suas, quas nullas aut exiguas in eorum religione dicebat esse, componant: Deinde ad resistendum tyrannidi Pontificis (sic enim loquebatur homo impius) eumque sede deturbandum, fœdus ineant, polliceri Regem nec opibus nec vitæ parciturum. Cursitauit Pardilianus ille cùm hac legatione per totam Germaniā, qui vbique ferè contemptui à Principibus habitus. De hac legatione æditus fuit libellus, qui Caluinianum incendium inscribebatur. C

Alensonius Belgium deserit.

Alensonius, cui suæ artes minus fœliciter cedebant, nihilque apud Leodienses, Colonienses ue promouebat, neque cum Antwerpiensibus in gratiam redire se posse animaduertebat; tandem relicto pallio & pileo, ipsoque Brabantiæ Ducatu, cum Gallis suis Franciam repetit, quod hoc belli initio Ernesto Præsuli & omnibus Catholicis faustum fœlixque, Trucsesio & hæreticis illi adhærentibus molestissimum & infaustum fuit. D

Miles ex pago de Fleron Ernesto cogitur.

Mense Iulio, Ernestus militem ex agro Leodiēsi cogit, qui in pago de Fleron & vicinis locis lustrati, magnis itineribus agrum Coloniensem ingrediuntur.

CAPVT

A

Ioannes Casimirus fit Dux Trucsesianorum, Salentinus Bauarorum. Examinato in Comitijs iure vtriusq; partis, Cæsar mandat Casimiro arma ponere, & mox recedit inglorius: Ernestus interim celebrat Leodij Comitia: Dux Ferdinãdus Ernesti frater fœliciter vbiq; pugnat, & Trucsesij infœlicem militiam dissipat.

B

CAPVT VI.

Trucsesiani sexta Augusti Bonna Tuitium, Coloniæ in vlteriori Rheni ripa oppositum, venientes, pagum incendunt, Monasterium S. Heriberti, in quo Ernesti præsidium erat, oppugnant; sed præsidiarijs fortiter sese defendentibus, recedere coacti sunt. Post dies aliquot, maioribus viribus & tormentis freti redeuntes, Monasterium diu oppugnarunt, tandemque iniecto igne ceperunt & occuparunt. *Trucsesiani Gascones Tuitium incendũt.*

Eodem mense, venit cum copiosissimo peditum equitumque exercitu Ioannes Casimirus, pro Trucsesio bellaturus: Etiam erat in armis Salentinus Comes Isenbergicus, Bauarij exercitus imperator.

C Mense Septembri, Cæsar conuocatis Imperij Electoribus alijsque Principibus, causâque inter Ernestum & Gebhardum Trucsesium ibi discussâ, & agitatâ, potiores tribuuntur partes Ernesto. Quocirca Cæsar Casimiro & alijs Trucsesium sequentibus arma ponere mandat, sub pœna proscriptionis; Carolum insuper Trucsesij fratrem sub eadem pœna monet, vt ablatos Diœcesis Coloniensis thesauros literasque & munimenta ex Archiuijs abrepta, loca quoque occupata restituat: Quæ cum intellexissent, qui Casimiro militabant, laborarentque magnâ annonæ penuriâ, Trucsesio stipendiorum solutionem procrastinante, cœpêre omnes dispalari, ipseque Casimirus post inanem duorum mensium militiam planè inglorius, recessit, *Ingloria Casimiri militia.*
D & ab armis destitit, Gasconibus qui Tuytiense nuper Monasterium cremarant, vicissim in quodam sacello magna parte ab Arembergicis ambustis. De quo Casimiri recessu cecinit hoc Cronographicum Politus noster. *Gascones Trucsesiani pœnas luunt.*

IdIbus OCtobrIs pVLsVs CasIMIre reCedIs,
Et VenIt Ernesto parta Corona dVCI.

Nouembri mense, habitis Leodij Comitijs, cùm Masekenses absq; ordinum assensu equites 50. & pedites totidem, quo se à vicinis Geldriæ præsidijs & alijs prædonibus propugnarent, coëgissent, decretũ eorum stipendia in communes Patriæ sumptus inferenda. Propositũ quoque *Comitia Patriæ & quæ in eis tractata.*

quoque, vt quod per duos ex tribus ordinibus concorditèr statueretur, ratum esset, verum populari statu tergiuersante, nihil resolutum. A
Fuerunt & ijs Comitijs graues à Trudonẽsibus imprimis & alijs prope vniuersis Patriæ oppidis de militibus regijs querelæ depositæ, sed exiguo aut nullo fructu: Vana est sine viribus ira.

Ferdinandus Ernesti frater Poppeldorfensem arcem expugnat.

Fredericus Hulstum obsidet.

Sub idem tempus Ferdinandus Ernesti frater, copijs instructus, ex Bauaria veniens, cum Arembergio arcem Poppeldorfensem apud Bonnam expugnat. Fredericus Saxoniæ Coloniẽsis Choriepiscopus Hulstum obsidet: Cùm Trucsesius occursum venisset, Eburones, qui in Frederici castris erant, eminus ipsius copias aduentare conspiciẽtes, dum regios sibi in auxilium aduolare arbitrantur, eos beneuolè operiuntur, sed postquam hostem esse cognoscunt, certiorem securioremque pugnam facere cupientes, ad suos Germanos retrocedunt: Germani, eos in quos rerum suarum summam constituebant, fugere rati, & ipsi diffugiunt. Interim Trucsesiani equites proximâ B
syluulâ ex insidijs erumpentes, Eburones sistunt, qui cùm hostium manus non posse se euadere animaduerterunt, ex periculo generosiores facti, strẽnuè se defendunt, & quo quisque loco stetit pugnans, hoc ipso concidit & moriens, non absque insigni aduersariorum clade.

Leodienses ex insidijs adorti fortitèr & gloriosè occumbunt.

Bauariani arcem Godesberg capiunt, & mox Bonnam obsident.

Decembris decima septima Bauarij arcem Godesberg in altissima rupe sitam, ac totius Coloniensis Prouinciæ quondam munitissimam, actis cuniculis, magna vi expugnant; inde confestim Bonnam obsident. Hanc Godesbergæ expugnationem hoc Chronographico Politus noster sic expressit; C

CeLsa Godesbergæ rVIt arX, Vt Læta deCeMbrIs
dena aC septena CLaret ab aXe dIes.

1584. Ianuarij initio anni 1584. laborante iam commeatus penuriâ præsidio Bonnensi, Trucsesius Brunsuicensem equitum Magistrum cum exercitu Bonnam clanculum mittere parat, quo Bauaros ex improuiso profliget, oppidoque annonam importet: Sed illi consilium hoc exploratum habentes, in sylua, qua Sigerius fluuius ponte constratus erat Trucsesianis necessario transeundus, hostem expectant (adiunxerant se Bauarijs multi agricolæ, vt coniunctis viribus hosti resisterent) adpulit ad pontem Trucsesianum agmen, iamque primi aliquot ordines transierant, cum Bauarij hostem adoriuntur; Dumque à suis, ob intermedium flumen pontisque angustiam, iuuari non possunt, passim cæduntur: qui supererant, tanto cum impetu ad pontem socijs qui etiam in ponte erant, occurrunt; vt sese inuicem præcipites in flumen deturbarint, tandemq; grauitate ponderis in eo tumultuãtium pons solutus subsiderit, multosque fluuius absumpserit, reliquis aut cæsis aut captis. D

Ianuarij vigesima octaua, Cum Bonnenses præsidiarij proscriptionis

tionis Caroli Trucsesij facti essent certiores, custodiæ illum tradunt A & mancipant, claues oppidi ab eo extorquent, de eius & quorundam factiosorum traditione, oppidíque deditione agunt: tandem præter vitam, sarcinas & itineris securitatem quatuor coronatorum millia pacti, vrbem vigesima octaua Ianuarij cum Trucsesij fratre Carolo, & alijs duobus militum præfectis, Ernesto Præsuli tradiderunt. Carolus primùm Papelsdorffam, vbi tunc Præsul erat, abductus, in libera custodia habitus; postea in arcem Hoyensem translatus. Dediti Bonnensis oppidi carmen chronographicum hoc dedit Politus;

Bonna cum suo præfecto Carolo, traditur Ernesto.

CVVM tIbI Iane dIes VICena oCtena reCVrrIt,
B *AffLICta Ernesto dedIta Bonna fVIt.*

Nono Martij, Betbergum, Eburone cùmprimis strēnuo & animoso milite, Bauari occupant; arcem Schrekius quidam aliquamdiu defendit, sed cùm nusquam auxilia pararentur, deditionem fecit. Deditionis huius chronographicum idem scripsit.

Betbergum ab Ernesto occupatur.

MartI nona aderat, BetbVrgI arX aLta Cadendo
CogItVr Ernesto sVbdere CoLLa dVCI.

Sub finem Martij, Ioannes Mauriguus generosus miles mittitur trans Rhenum, vt oppidum Recklinkhusense sub territorio Vestensi C Bauaro subigat; cuius aduētum veritus Trucsesius, Agnetem nymphā suam spolijs opimis Ecclesiarum onustam mittit in arcem Dillemburgensem, ipse vero versus Geldriam proficiscitur, repertoque Wesaliæ Holachio & Nuenario, resumit animum, sed cùm Bauari eius aciem summa celeritate insequerentur; tandem ad pagum quēdam Burgum nuncupatum apud fluuium Iselæ positum, eam assecuti, fundunt & penitus euertunt, capto inter alios Brunsuicensi notho, prædâque splendidissimâ. Huius memorabilis ad Burgum victoriæ chronographicum Politus tale euulgauit.

Victoria Bauarianorum ad Burgum.

SpLendIda LVX redIIt CeLebrIs pranVnCIa pasCha
D *HostIs (Io) ErnestI Marte fVrente CadIt.*

Eo in prælio emicuit præclara Ferdinandi fratris Ernesti virtus, vnde territus Truchsesius, infœlici relictâ desertâque militiâ, Delphos Batauorum ad Auriacum profugit: castra eius extemplo dissipantur.

Ferdinādi Ernesti fratris virtus.

A

Ernestus Præsul animum ad reformationem religionis adijcit: Patria Leodiensis à milite vbiq; affligitur: Ernestus cum Archiepiscopo Treuirensi tentat pacem in Belgio componere: Parmensis Antvverpiam obsidet; Hollandi acritèr se opponunt.

CAPVT VII.

ERnestus itaque pace potitus, ad collapsæ religionis Orthodoxæ reformationem, præsertim per Westphaliam, submissis in eam rem Theologis, animum totamque cogitationem adijcit. B

Baltazar Gerardus in Sequanis Villaforensi oppido natus, annum circiter sextum vicesimum supergressus, ad Auriacum, qui Delphis in Batauis erat, Mayo ineunte Delphos appulit, paulatimque se quæsitis coloribus in Auriaci amicitiam ac familiaritatem insinuauit. Hic sexto idus Iulias post prandium ad Auriacum venit, & ad ianuam Aulæ stans, quasi commeatus litteras poscens, exeuntem disploso sclopetto tribus glandibus onerato aggreditur & ferit, & statim in conclaue, vbi pransus fuerat relatus, lectoque impositus Auriacus expirauit, adstante Aloysia coniuge, quæ patrem virumque eadem morte properata sibi ereptos flens & eiulans, factumque deplorans cruciabatur. C

Auriacus sclopeto traiectus necatur.

Hic patrato facinore per posticum fugit, cumq; abiecto sclopetto altero, plateam pertrãsisset, & in eo esset, ac incumbens, vt superato aggere, murorum in fossam aquis plenam desiliret, cuius rei ergo vesicas duas secum attulerat, à stipatoribus eum insequentibus capitur, & in domo nauicularij proximi sistitur; indicto senatu in ius trahitur, & interrogatus de patrato facinore ac eius causa, deque cõsociatis, multa scripto respondit; Postridie damnatus rei capitalis, ad supplicium producitur, vultum imperterritum præ se ferens, simul & de pectore gaudens, qui inter supplicij cruciatus, cùm manus exureretur, & forcipibus candentibus stringeretur, nullum doloris signum dedit, tanto minus eiulatus, solum se cruce signauit, & postremo inter cruciatus mortem oppetijt, per Belgium à plerisque omnibus miris laudibus eius constantia ad cœlum elata & decantata, signaque lætitiæ vbique in vrbibus Regijs edita. D

Fortitudo Baltazaris admiranda.

Huius patratæ necis modus, annus, mensis, dies & locus hoc subiecto chronico denotatur.

AVrIaCVs deCIMa, sCLopo traIeCtVs, IVLII
deLphIs obIt BataVIa.

Fœderati Hollandiæ & Zelandiæ Ordines Comitem Mauritium Auriaco

Auriaco filium, qui annum decimum octauum agebat, sibi ducem
A creant & constituunt.

Parmensis recuperatâ eâ æstate Flandriâ, Antwerpiam obsidione cingit memorabili: Scaldim illabentem vrbi fluuium concatenatis nauibus sternit, super imposito ponte 400. pedes lato, firmissimisque propugnaculis, nonobstantibus contrà varijs obsessorum moliminibus, munito.

Comes Mauritius patri succedit.

Obsidio Antvverpiana per Parmēsem memorabilis.

Patria interim Leodiensis continuis militum vltrò citroque cocūtium, deprædationibus mirum in modum affligitur. Galli arci Abbatis Lobbiensis, quam prope vicum de Thuilly patriæ Leodiensis habet, sunt infesti; pro illius tuitione Abbas ab Ernesto Præsule impe-
B trat, vt Thuillienses sex septem ex ordine noctu diuque inibi excubias faciant. Ab ijsdem Couiniensis ager exeditur: Quocirca Præsul Herculem de S. Marc Dominum de Nouavilla regionis præfectum peruigilem monet, vt ipse officium obeat; simulque subditis mandat, vt ei in omnibus militiæ officijs pareant. Comitatus Lossensis regio quoque milite grauatur, eò Præsul Richardum de Schaiclam destinat, vt eum è finibus excedere faciat, mandans officiatis ei ad id opem auxiliumque ferant. Affligitur & quassatur Hasbania, ad quam subleuandā Renerus de Rolé Hasbaniæ Præfectus mittitur. Hoyum quoque appellit miles Hispanus, puluerem tormentarium Mosa vehens; Præsul idcirco vrbis Præfecto sollicitè scribit, caueat ne illi nostris, vel nostri illis quantum fieri possit incommodent. Francimon-
C tenses quoque à Mansfeldianis exeduntur; contrà Præsul præfectum monet, mandatque Comitem adeat & roget copias ab eo educi. Vexantur & Fossenses Gallorum excursionibus; monentur præfectus & incolæ excubias agere, portas & mœnia murosque, tum vetustate, tum bellorum iniurijs dirutos reparare seu munire. Insidiantur & Galli oppido Dionantensi, monentur & illi, vt diligenter excubent, in ingredientes solertèr aduigilent, omniaque à Gallis suspecta habeant. Colligitur eodem tempore & miles ex agro Franchimōtensi: iubentur & illi intra triduum patria excedere. Supra omnes vero miserè affliguntur Maseckenses, & imprimis incolæ de Nederetteren,
D Tongerloe, Alsee, Bocholt, & alij vicini pagi, quorum nec fortunis, nec vxoribus, nec filiabus, nec aris etiam ipsis parcitur.

Vix est angulus patriæ qui à milite non concutiatur.

Augusti decima quinta, Religione in Westphalia vtcumque restauratâ, Ernestus magna militum manu stipatus, Leodium ex bello Coloniensi victor reuertit, procedente illi obuiam insigni pompâ, Magistratu, & populi circumfusâ multitudine. Subsequutus est illum die vigesima quarta Elector Treuirensis, qui simili festiuitate à Leodiensibus exceptus, Septemuiratus iuramentum ab Ernesto ex commissione Cæsarea excepit, ipse liberalitèr & magnificè ab eodem antea per dies aliquot exceptus.

Ernestus Leodium victor reuertit.

Subsequitur Elector Treuirensis.

Demandarat vtrique Cæsar, vt pacem inter Belgas tentarent. Quare missis ad fœderatas Prouincias internuncijs, suam ea in re operam

 defe-

Electores Coloniensis & Treuirensis frustra Belgis pacem offerunt.

deferunt. Sed cùm trium Regum auxilia insolentèr sibi promitterēt (Anglam enim stipendia, Francum militem, Danum naues & commeatum suppeditaturos gloriabantur) oblatam operam respuerunt; de quibus & alijs rebus Belgicis instructi Electores, ad Cæsaream Maiestatem reuertuntur. A

Blācartus Leodius Ordingā stratagemate capit.

Sub Octobris initium, Blancartus quidam Leodiensis Insulæ Cæsareæ præfectus Ordingam in Diœcesi Coloniensi ad Rhenum oppidulum, insigni stratagemate ipso diei crepusculo capit, ope captiui cuiusdam adiutus per fenestram in penuarium arcis cum socijs ingressus: excubitores primum, deinde octuaginta circiter præsidiarios enecat, arcemque & oppidum in Ernesti potestatem reducit.

Lymburgum dutur.

Mense Nouembri Lymburgum Westphaliæ castrum ditionis Nuenarij Comitis, adhuc à Truchsesianis occupabatur: Præsidiarij excursionibus quotidianis omnem illius regionis tractum infestabant: Quare Ordines Westphaliæ iampridem illud obsessum tenebant, sed quia in altissimo monte extructum erat, difficultèr poterat expugnari; donec tandem cuniculis ad fundamenta perductis, Hessius quidam arcis præfectus, deditionem certis conditionibus fecit. B

Tota VVestphalia Ernesto paret.

Ab inde tota Westphalia Ernesto, eiectis hostium copijs cum pace paruit. Qui hæc plenius scire desiderat, legat quatuor libros Michaëlis Isseltij, à quibus hæc nostra vtcumque desumpsimus.

Hollādi vires intendūt cōtra obsidionem Antvverpiēsem.

Postridie Kalendas Decembris, Hollandi instructissimam classem Antwerpiam mittunt, vt opera Parmensis demoliantur, Aggeres Termoulæ conuellant, & sic Waseam fluctibus cooperiant: ita siquidem futurum sperabant, vt Parmensis commeatus inopia pressus, stationes deserere cogeretur. At ille venientes duas illorum naues depressit, & tres captas suæ classi adiunxit. C

Ernestus regressus à Cæsare venit Leodium.

Ante Natalis Domini, quamprimum Ernestus Cæsareæ Maiestatis desiderio satisfecit, multo rursus milite armatus, suum reuisit Leodium, & miles quidem per vicinos pagos dispartitus, ipse vero, quasi iam ab aliquot annis visus non fuisset, magna omnium congratulatione, procedēte obuiam (vt nuper) tota pene Ciuitate, festiuo æneorum tormentorum, & multiplici displosu exceptus est.

D

Catholici in Belgio & Gallia hoc anno fœlices: Germani cæsi à Leodiensibus: Admiranda Hollandorum in pontem Parmensis stratagemata. Patria Leodiensis subuerita militum insolentiam, se armat.

CAPVT VIII.

1585. VT annus præcedens Westphalis & Coloniensibus Catholicis sic & hic 1585. Catholicis in Belgio & Gallia faustus & fœlix fuit, Nouio-

Nouiomagum primum stratagemate Mauritij iugum excutit, seque
A Regis sui potestati submittit. Idem facit Bruxella fame pressa. *Multa oppida Mauritij iugũ excutiunt.*

Vigesima quarta Ianuarij, Borbonij, Guisij, alijque Principes Galliæ Catholici, cùm prolem omnem Valesianam sine hærede obijsse cernunt, solo Henrico superstite, à quo nulla soboles expectabatur, regnũque ad familiã Borbonicam, & ad Regem Nauarreum eius familiæ primum deuoluendum; qui cùm Caluinianus sit, nec regnare in Gallia possit, qui Catholicam religionẽ non profitetur, cùm primum Regis inaugurandi iuramentum sit, se Catholicam Romanam religionem defensurum, fœdus inter se, de non admittendo ad Regnum Nauarro, vel alio hæretico, iuncta & sociata sibi maiori nobilium parte, feriunt.

B Germanorum equitum peditumque cohortes Parmensi militantes, dum vicinos Leodio agros, nullo mandatu, ingrediuntur, & per multos dies exedunt, nocte sublustri, cæduntur à Leodiensibus, vexillis eorum ad Parmensem remissis. *Germani cæsi à Leodiensibus.*

Aprilis quartâ, Antuerpienses pontem à Parmensi, vti diximus, artificiosè super flumen exstructum non minus ingeniosè euertere nituntur. In eum noctu ingentem nauim dimittunt, tecto testudineo, fornicis in modum, ex sarcofagis, lapidibus molaribus, alijsque grandioribus saxis adfabre facta, in cuius alueo erant multa pulueris tormentarij vascula, cum fomento igniario tantæ longitudinis, qua comburi posset, dum nauis ad pontem deueniret, quo momento, *Nauis admirãda cõtra pontẽ Parmensis fabricata.*
C ignis ad puluerem proserpens, eum incenderet: quod & factum est, magnâ hostibus clade allatâ; Nam puluis ab igne incẽsus vi flammæ inclusæ tectum nauis dilacerauit, & saxa ingentia omnem in partem ad dimidium & vltra milliare, tanto cum fragore disiecit, vt qui in castris erant, terram moueri aut mundi machinam dissolui existimarent. Inde pons multis in locis, non sine vndante amni, magna strage illustrium & militari in re clarorum virorum ruptus & dissolutus fuit. Parmensis Princeps mox die illucescente tanta cura atque diligentia pontem restaurari iubet, vt paucis horis, inspectante & admirante exercitu, naues & compages reuulsæ, ruptæ & dissolutæ, condensatæ & conglutinatæ sint, vt ex hac conglutinatione & religatione, totum opus iterum catenis iunctũ inabruptũ videretur.

D Eiusdem Aprilis mensis die decimo, post demiranda in Dei Ecclesiam merita, cui iam annos tredecim, & quòd excurrit, Gregorius decimus tertius, maximis Pontificibus comparandus & æquandus, præfuisset, decessit è vita, & à rebus humanis exemptus, ad meliores transijt. *Successio Pontificum.*

CAPILVPVS IN LAVDEM EIVS
versus sequentes cecinit.

Sancte pater, qui luce Deûm perfusus, & alto
Stas solio, & nitido sol vt in axe nites.

Non curru te dextra suo fortuna, nec aura,
Principis aut hominum sustulit vlla manus.
Sed tua te virtus ad summum euexit honorem,
Quiq; sacro athereas, indicat igne vias.
Sic quoq; vir iustus, quondam, duce fretus eodem
Est in flammiferis vectus ad astra rotis.

A

Iustis exequiarum Gregorij decimi tertij persolutis, exactaque dierũ quatuordecim intercapedine, mensis eiusdem vigesima quarta, suffragijs omnium, penes quos ius erat electionis, renuntiatur Pontifex Fœlix Perenellus, Cardinalis de monte alto, & Sixtus quintus appellatus, qui nomen Sixti sibi vsurparat; hic ordinis minorum Religiosus erat, è Marchia Anconitana oriundus. Placuit hic carmen Ioannis Cargæ ad Sixtum quintum inserere. B

Optima sunt tua facta bonis, & maxima magnis,
Optime magnanimis, maxime Sixte bonis,
Et si vox calamusuè tuas vult promere laudes,
Deficit ad laudes vox calamusq; tuas.
Iure igitur (totâ penitus quod mente fatemur)
In terris summo proximus ipse Deo es.

C

Hic Pontifex Maximus (vt eius gesta facta ab alijs prodita non renouem) cùm emendatio Calendarij toties agitata & expetita omissa esset, ad quam Innocentius octauus ante annos centum, & quòd excurrit, Ioannem Regiomontanum Romam euocasset, vt de hac re peritissimus, Calendarij errorem corrigeret, Concilio Tridentino promulgato, pro emendando Calendario maxima curâ incubuit, cõsultis per Academias peritis & insignibus Mathematicis, & horum industria Calendarium construxit, quod septimo Nouembris anno 1588. Romæ publicari & prælo mandari iussit, illudque anno insequenti in mense Februario Leodij solemniter publicatum & obseruatum hactenus.

D

Ernestus eligitur Episcopus Monasteriẽsis.

Illustrissimi Guilhelmi Cliuiæ, Iuliæ, ac Montium Ducis filius Ioannes Episcopus, Administratorue Monasteriensis, docturus vxorem, Episcopatui renunciauit: Henricus Zowemburgius Bremensis Episcopus successionem ambiuerat, sed is paulo ante vitâ emigrarat. Quare Canonici decima octaua Maij, euocatis omnibus ad quos ius eligendi pertinebat, Ernestum Præsulem in suum Episcopum elegerunt.

Electionis huius tale scripsit Politus Eteostichon;

SCeptra MonasterII sVbIens ErnesTe deCora
Ter CeLebrI fæLIX VVestphala terra dVCe est.

Sub

Sub Mayo, incolæ vicorum de Rolloux, Moumalle, Hodeige, cum A vicinis pagis Hasbaniæ ad extremam penè inopiam redacti, sumptis, vt in rebus deploratis & desperatis fieri adsolet, magno animi ardore, armis, milites Regios ibidem grassantes aggrediuntur, plerosque omnes cædunt & spoliant. Graues mox à Regijs auditæ querelæ, alijs equos, quibusdam thesauros, nonnullis chartas auctoritatis literas, & munimenta (vt aiebant) repetentibus. Quibus dexteritate & prudentia Consiliariorum secreti Concilij Principis satisfactum, restitutis quibusdam equis præstantioribus.

Milites Regij cæduntur ab agricolis Leodiensibus.

Mensibus Iunij & Iulij, multa Hollandi stratagemata in Parmēsis pontem edidêre, etiam pluribus emissis ardentibus nauibus (quas B vocabant) magno quidem suo sumptu, nec tamen vllo fructu.

Decimo octauo Iulij, Mechlinienses inediâ pressi, dimisso milite seditioso, præsidium Regium sub præfecto Domino de Prouenne nobili Flandro recipiunt, factâ prius à Parmēsi, certis legibus, omnibus admissorum remissione & indulgentiâ.

Mensis eiusdem decima nona, Henricus Francorum Rex, Guisiorum aliorumque Principum Catholicorum fœderi adhærens, experientia doctus, toleratam in Regno religionis diuersitatem maiorum semper malorum causam fuisse, de matris suæ Reginæ, dictorumque Principum & aliorum Catholicorum procerum consilio, ordinat & edicit, vt imposterum nulla noua religio in Regno permittatur, sed C sola Catholica, Apostolica, Romana exerceatur; pœnâ indictâ capitis, bonorumque publicationis, pactis & admissionibus quibuscumque non obstantibus.

Edictum Regis Galliæ de vna religione retinenda.

Eodem die, Antwerpienses, missis ad Parmensem legatis, de pace tractant; dumque conditiones ab eodem oblatæ ad Senatum referuntur, ac de ijs paulò clamosius inter Senatores disceptatur, ciues diuturnæ obsessionis ac penuriæ pertæsi, frequentes in forum concurrunt, elatisque vocibus pacem se velle proquiritantur. Quocirca Senatores, qui alioquin concordiæ reclamabant, inconditæ plebis furorem metuentes, pacem vnanimiter approbant, idipsumque populo nuntiant. Ad hæc confestim populus vbique Alensonij insig- D nia disijcere, Regisque contra substituere, Classiarios, Mesonautas, Focarios, proretas, classis suæ sacramento absoluere, tormenta armamentaque nauium in Vrbem comportare: Denique omnia, quæ ad pacis præludia spectabant, facere.

Deditur Antverpia Parmensi & pax componitur.

Vigesimo tandē eiusdē mensis, Princeps & Antwerpienses conditiones subscribunt; simulque promittit Parmensis curaturum se, vt eædem spatio quatuor mēsium propria Regis Hispaniarū manu subscribantur, ac maiori eius sigillo muniantur.

Vigesimo primo, ex theatro ad id constructo promulgantur leges & conditiones, quæ in multorum manibus hodie versantur.

Sub finem Augusti, totoque Septembri & Octobri sequētibus, erat annona arctior Leodij, exportatis ad castra Regia granis: Vendebatur in foro

in foro speltæ modius 26. florenis brabanticis; sextarius frumenti octo, siliginis 7. Grassantibus interim ad ipsa vsque suburbia Leodiensia Hispanis, Italis, Germanis, alijsque omnis ferè nationis Regi Catholico militantibus; de Antwerpia & fere tota Flandria, recens subacta insolescētibus. Quorum audaciam Consiliarij Principis cum Magistratu subueriti, custodias militares renouari, ciues armari, cathenis ferreis plateas Ciuitatis claudi, omnia denique ad tuitionem securitatéq; necessaria parari imperant, literas paritèr ad officiatos patriæ, ac inprimis Huyensem, Stockhemiensem, Dionantensem, Bullonēsem scribūt, vt præsidiarios in officio cōtineant, omniaq; ad arcium sibi concreditarum munitionem necessaria habeant. A

Ciuitas & Patria armantur contra regiorū militum insolentiam.

Sub idem tempus, deficiente varijs ex causis in Hollandia sale, in suburbio Aurotano, non procul ab Augustinensium Monasterio, sal confectum fuit, quod cùm temporis progressu minus vtilitèr mercatoribus cederet, cœperunt ex salituris coriorum boum, vaccarū, equorum, sole exsiccatis, sal conficere; quod aspersum non tantum carnes non conseruaret, aut cibos non condiret, sed inficeret, & corrumperet, variaque morborum genera inueheret: quocirca interdictus est omnis illius vsus, adiectâ decem aureorum mulctâ. B

Sal Leodij cō fectum.

Episcopus Vercellensis Nuncius Apostolicus promulgat Leodij Concilium Tridentinum; Protestantibus contra, quid responderit: Constituit in Cathedrali Theologalem & Pœnitentiarum: meditatur erigere montem pietatis: Exauctorat Abbatem S. Laurentij, & alium in eius locum sufficit: Erigit tribunal pro exemptis. C

CAPVT IX.

Ijsdem diebus, Ioannes Franciscus Episcopus Vercellensis Nuncius Apostolicus, Leodium appulsus, indulgentias plenarias ad instar Iubilei à Sixto quinto ex Ecclesiæ thesauris depromptas, promulgat; magno ab omnibus cum honore, pretio & æstimatione habitas. D

Promulgatur Leodij Concilium Tridentinum.

Deinde Diœcesanam Synodum, nomine Præsulis rebus bellicis distenti, celebrat; & in eadem ante omnia Concilium Tridentinum promulgat, lectis illius capitibus præcipuis, quæ fidei doctrinam morumque reformationem concernebant. Cumque nonnulla capita priuilegijs & libertatibus Ecclesiæ Leodiensis aduersari, & Iurisdictionem ordinariam minuere viderentur; nonnulli Ecclesiarum Prælati, vt in eis dispensaret, aut vt eorum publicationem & executionem suspenderet, magna contentione postularunt: Ad quæ ille, nudum se executorem esse, nullam in Concilio dispensandi facultatem

tem

tem habere, respōdit. Protestati sunt interim, rogarūtque, vt ad Pōtificem in eam rem allatas rationes perscriberet, & pro gratia ac dispē-
A sationes supplicaret: quod se facturū recepit, scripto in eā rē Officiali Leod. Henrico Dorneo ad D. Lāberti Canonico, tradito, quod est tale:

Credimus per Concilij Tridentini decretum, quod est in cap. nullus sess. 23. non posse esse derogatum iuri Episcopi Leodiensis, cùm præsertim ipse etiam Princeps sit Imperij, & vtrumq. gladium in Clericos & Laicos gerat. Si quid tamen difficultatis hac de re suboriri potest, id totum ad Summi Pont. arbitrium referimus. Interim declaramus nostræ intentionis non fuisse nec esse Conc. Trid. promulgando circa
B *Clericos coniugatos maximè in habitu & tonsura, iuxta sacrorum canonum sanctionem incedētes, Episcopalem Iurisdictionem aliqua ex parte imminuere, sed eam in eodem statu, in quo hactenus fuit, integrā illæsamq. relinquimus; donec aliter ab illius Sāctitate decernatur. Sic signatū, Ioānes Frācifcus Episc. Vercellensis Nūcius Apostolicus.*

Declaratio cap. nullus sess. 23. per Nunciū Apostolicū officiali data.

Porrò, cùm nihil ex Vrbe hac de re mandaretur, nec Pontifex, quamuis per Nuncium, Cleri instantis nomine, interpellatus, quicquam rescriberet, illis expostulantibus, respondit:

Quod à me petijstis, quodq. in me fuit præstiti, equidem nihil impetraturum me non ignoraui, neque enim solet, aduersus Concilij
C *Oecumenici decreta dispensare Pontifex, sed quandoquidem Concilium aliter recipere refragabamini, Cùm astutus essem dolo cepi vos:* atque hæc subridens sæpius ex Apostolo dictitabat.

2. Cor. 12.

Examinatores quinque iam ante per bon. mem. Cardinalē Groesbekanum deputatos renouauit, eisque duos adiecit, exacto ab omnibus iureiurando de formā examinis per sacrum Conciliū præscriptā ac præstitā (quā per concursum vocant) inuiolatè obseruandā, quod & ego tunc cum alijs, vti illorū vnus præstiti; Canonicū Theologalem & Pœnitentiariū in Cathedrali iuxta Concilium esse voluit, pro quibus duos primo vacaturos Canonicatus ab Ernesto Præsule impetrauit, quorum primum D. Georgius Thurinus vti Theologalis, &
D perexcellens Concionator verbique Dei minister; ego alterum vti Pœnitentiarius obtinui.

Examinatores iurant seruare examen quod per concursum vocant.

Voluit quoque speciatim relegi decretum circumductionis seu annullationis matrimoniorum clandestinorum, quod iam ante iuxta eiusdem Concilij præscriptū, per singulas Diœcesis parochias, Groesbekani Præsulis iussu, fuerat promulgatum.

Sess. 24. c. 1. de reform. matrim.

Conclusā Synodo, cœpit in quosdā cōcubinatus suspectos, iuxta formam à S. Concilio præscriptā, procedere; tantūq; breui tempore profecit, vt pauci cōcubinas habere cōuicti, eas à se etiā extra Vrbem ad oēm euitandā suspicionem dimitterent, vt etiam quod Clerici, Canonici, & alij de habitu clericali gerendo admoniti, habitum clericalem,

Exequitur nulla decreta Conc. Trid.

& verticis initiati, tesserã clericalem modo & formâ in Canonibus præscriptâ gererent. A

Inquisiuit & in Symoniacos, quos satis seuerè ad restitutionem fructuum male perceptorum mulctauit. Habebat ciuem virum probum, plerisque omnibus notum, qui mulctas symoniacorum, concubinariorum, & aliorum colligebat, & fideliter asseruabat, è quibus montem pietatis, more Italico, Leodij erigere & vsurarios, qui pauperum fortunas exedunt, Ciuitate excludere meditabatur; sed morte præuentus, quod pio animo destinârat, perficere non potuit.

Abbas S. Laurentij ante exauctorationem frequenter admonitus.

Adiecit animum & ad Monasteria visitanda, imprimis ad S. Laurētij prope Ciuitatis muros, cuius Abbatem, Præsul piæ. mem. Groesbekanus iam ante, tum priuatim tum publice aliquoties, ac nouissimè B quodam in Prælatorum conuentu in antiquo Capitulo Leodiensi habito, frustrà monuerat.

Factâ itaque eiusdem Monasterij lustratione, & comperto religiosos viros, probos & pios, in Monasterio alioqui annuis prouentibus diuite magna egestate & inedia laborare, Abbatem cum exteris quibusdam compotoribus omnem Monasterij substantiam dilapidare, disciplinam dissoluere; cœpit eum Nuncius primum monere & peccantem corripere, deinde monita ridentem, quin etiam apud suos compotores & corriuales calumniantem, durius seueriusque increpare, exinde increscente illius contumaciâ priuationē comminari, pluribus articulis propositis, de quibus fama constante C accusabatur, stata condicta ei ad respondendum die: Quæ omnia cùm ipse malis vsus consilijs parui penderet, quod Nuncius, vt illi persuadebatur, homo extrarius, in filium ciuis, in Ciuitate Imperij libera, ad priuationis & exauctorationis progredi sententiam non auderet, minus latã exequi; Nuncius Apostolicus homo imperterritus, eum, causâ cognitâ, exauctorauit, & alium in eius locum eligi voluit, electumque Ogerum Loncinum etiamnum Abbatem defendit, & protexit, sane virum, qui cõtrarijs studijs, non solum disciplinã & mores reformauit, sed etiam fortunas Monasterij paulatim restituit, auxitque; basilicam à fundamentis, & alia plura ædificia ab obsidione Leodiensi per militem Auriacum exusta, restaurauit. Ita malorum consiliorum pœnas luit bonus, Abbas religionis & professionis suæ parum D memor; quem meminisse oportebat Nuncium, qui nuper Archiepiscopum Coloniensem, virum perillustrem, potentissimorũ hæreticorum armis munitum, excommunicârat, & dignitate Archiepiscopali & Electorali mouerat, minus difficultèr simile contra discinctũ Abbatem, reique familiaris ac domesticæ prodigum, ausurum.

Exauctoratur & in eius locũ Ogerus Loncinus modernus Abbas surrogatur.

Idem aduertens propter exemptiones, priuilegia & libertatem Cleri, peccata manere impunita, Tribunal Decanorum instituit, quibus potestatem dedit auctoritate Apostolica inquirendi, cognoscēdi, puniendique excessus exemptorum, sed eo paulo post in Monasterio ad S Iacobi, vbi hospitabatur, defuncto, nullus huius tribunalis vsus fuit.

CAPVT

A *Magna per totum Belgium caritia: Parmensis honoratur à Summo Pontifice gladio & pileo, actum cohonestante Ernesto: Redit Leodium & Comitia celebrat; quem Ordines liberaliter excipiunt: In Ardena variorum metallorum venas offendit.*

CAPVT X.

B NOuembri & Decembri annona ingrauescit, precijs rerum fere ad tertiam partem auctis, vt iam sextarius salis, qui initio anni 23. modò 36. assibus venderetur. Cui malo grauius accessit: Hispanorum milites per Patriam Leodiensem pluribus in locis toto Ianuario, Februario, Martio anni insequentis 1586. in hybernis locati. *1586.*

Parmensis, plurimis per Geldriam oppidis munitionibusque receptis, mense Aprili Carolo Comite Mansfeldiæ Duce Grauiam obsidet; sed cum per Anglos, qui recens aduenerant, acriter ea defenderetur, ipseque Carolus propius accedere prohiberetur, aduentāte cū copijs Parmēsi, ad deditionem mox cogitur. Hinc Mega, Bateburgum, Venloa ad Mosam sita in eius potēstatē veniunt. Vnde mirum in modum miles regius cœpit insolescere, & passim in miseros rusticolas eorumque fortunas inuolare. *Plurima oppida Geldriæ veniunt in potestatem regiorum.*

C Condrusium ingressi, graues quoque & infesti erant non agricultoribus tantum, sed & parochis, qui instante Paschali tempore, subditis sacramenta idcirco ministrare non poterant, quod Præsul intelligens, Officiali loci & arcis Hoyensis Gubernatori mandauit, vt parochos omnes à milite eximeret, quod mox factum fuit, paucis nihilominus pascha, propter insolētiam militum, eo tēpore celebrantibus. *Qui insolescit & graues sunt Condrusijs.*

Per eosdem dies, Stabulenses granorū penuriâ pressi, ad Præsulem recurrunt, à quo, quanquam essent vicini, adeoque ipsi Præsuli tanquam Administratori subditi, ægrè impetrant, quæ sibi ad vsus salD tem necessarios sufficiant, edictis exportationem annonæ è Patria prohibentibus. *Stabulenses & Namurcenses granorum penuria pressi recurrūt ad Præsulem.*

Eodem laborantes morbo Namurcēses, quibus quæ in fundis suis per loca de Modaue & Iamayne Patriæ Leodiensis excreuerant, exportare difficultèr permittuntur, nisi vicissim idem Canonicis Leodiensibus, de suis in terris Namurcēsibus excretis, ad proprios saltem ipsorum vsus, concederetur.

Mense Iulio, annonæ & cæterarum rerum precium iam tertiò ingrauescit, modius speltæ 50. florenis patrijs venditur, sextarius frumenti sedecim, siliginis quatuordecim, vt & reliqua quadam proportione.

Inter hæc, Parmensis in celebri Gendendalensi Monasterio hospitatus, misso abs Summo Pontifice gladio pileoque consecrato, decoratur; actum honorantibus Ernesto Præsule, Duce Cliuiensi, iuniore Marchione Badensi, & pluribus alijs Principibus viris. A

Nuncius Apostolicus visitat Diœcesim.

Nuncius Apostolicus, cùm plurima ad restituendam disciplinam Ecclesiasticam Leodij constituisset, Patriam peragrat, Ecclesias per oppida & pagos, vbi necessum esse iudicabat, visitat; quo nomine, vt fauorem & auxilium præfecti regiorum aliique omnes officiales deferant, literas à Concilio priuato Præsulis impetrat.

Sub idem tempus, petebant & quidam regij milites, sub præfecto Maruille militantes, vt eis liber per Patriam transitus concederetur, qui eis denegatur à Præsulis Concilio, quod non tam transire, quam in pâtria, præter Parmensis mentem, hybernacula figere velle viderentur: Quâ de re officiales Patriæ certiores redduntur. B

Hyberna regiorum patriæ damnosa.

Hyeme instante, Hispani, quibus suauis fuerat in patria præcedēti anno hospitatio, iterum redeunt, patriamque de reliquo exedunt, nec quidquid querelarum ad eorum Duces deferatur, ante Iulium anni sequentis patria excedunt.

Mors Vercellensis Episcopi Nuncij Apostolici.

Ioannes Francisdus, Episcopus Vercellensis & Nuncius verè Apostolicus, tota pene Diœcesi peragratâ, in Monasterium ad diui Iacobi, vbi hospitio excipi consueuerat, reuersus, incidit in morbum, & grauissimis podagræ doloribus oppressus, laboribus & vigilijs grauis, vidensque ex imbecillitate corporis, & morbo ingrauescente euadere non posse, testamentum suum coram Roberto Lantremengio Curiæ Episcopalis Leodiensis sententiario seu ab Actis curiæ, aduocatis septem ciuibus honoratis eique amicis, secundum ius commune, patriæque suæ Veronæ leges & instituta, ordinauit; quo fratrem hæredē instituit, delibata tamē hæreditate legatis Ill. & Ser. Sabaudiæ & Bauariæ Ducibus à fratre præstandis, voluitq; corpus Leodio Vercellas exportari, condito testamento & à testibus nomine & cognomine subscripto, assurgens è lecto, miranda pietate, fidem Catholicā, allato in eam rem Concilio Tridentino & lecto, cum lachrymis professus est, sic vt omnes ad lachrymas & fletus prouocauerit, benedictionēque suam valedicens omnibus impertitus est, & sub noctem die 25. Februarij 1587. defunctus vitâ, & in cœlum à Christo laborum remuneratore ad æternam quietem ac fœlicitatē, vir eo dignus, assumptus est, cui Politus poëta tale fecit epitaphium, C D

1587.

CessaraT Vt febrVo qVIna aC VICena IoannIs
FranCIsCI Mærens LegIa fVnVs habet.
Plangite Vercellæ, perijt pars optima vestri,
Quæ populis ingens lumen in orbe dabat.
Iustitiæ columen mirata est Legia tellus,
Mæstaq; defleuit orba parente suo.

Maior

Maior in dies fit annonæ caristia, tum granis infœliciter prouenientibus, tum agris bello depopulatis, & sine cultura relictis, tum mercimonijs hostilitate impeditis, tum denique subditis passim tributis prægrauatis. Vnde plurimi per Belgium fame contabuêre; pagi alioqui celebres integrè deserti desolatique, ciues per vrbes & oppida in vestibus Bissinis & Holoserico mendicatum ire coacti.

Miserabilis annona caristia.

Curauerat interea Magistratus Leodiensis grana ex Germania aduehi, quæ ciuibus & exteris profugis magno vsui solatioque fuêre.

Per hos dies, Rex Hispaniarum animaduertens multas per Belgium Ecclesias, per horum temporum calamitates pastoribus carere, & paucos præ rerum penuria sacris studijs animum adijcere, piorum quorundam suggestione, Seminaria Pastorum Louanij & Duaci erexit dotauitque.

Rex Hispaniarum erigit seminaria Louanij & Duaci.

Ernestus cùm iam ferè biennio abfuisset, Archiepiscopatus Coloniensis negotijs difficultatibusque implicitus, mense Nouembri, Leodium redit. Decembris sequentis die decima, de statu patriæ misero & miserabili sollicitus, paternoque affectu permotus, conuentum Ordinum celebrat; In ijs diuturniorem suam primum absentiam excusat, quod maioribus Ecclesiæ Coloniensis difficultatibus distentus; patriæ, cùm maximè vellet, adesse non potuerit. Gratias deinde agit; quòd quos absens suo loco ex ordinibus constituerat ipsi audierint, & in medio bellorum incendio, *rapinam* potius *bonorum suorum sustinuerint*, quàm temerè ad arma prosilierint. Deinde rationem ineundam dicit, qua infinitæ lites occasione nouissimorum hybernorum exortæ, dum hic sibi ab illo, ille ab alio vim illatam apud iudicum tribunalia contendit, sopiantur. Præterea modum monet inquirendum, quo appellationes à deputatis Statuum, à Concilio ordinario, à sententijs in aula Curingiana latis, in Imperiali auditorio siue Camera non admittantur, nec recipiantur, priuilegiaque Imperatorum de non appellando irrogata ad amussim seruentur. Insuper paulo sollicitius dispiciendum de ordine in milite armando, si quando per apertam militum iniuriam arma necessariò sumenda viderentur. Postremùm seriò tandem agendum de ratione æqualitatis in vectigalibus seruandæ, ne quoties patria publicis indiget subsidijs, toties eam quæstionem non sine status periculo, reuocare in contentionem oporteat. Ad summum commendatum se haberi cupit, ingentibus sæpè recensitis sumptibus, quibus pro patriæ Leodiensis pace fideque conseruanda sibi fuerit opus, maximè cùm omnes facilè intelligant vnam propter locorum vicinitatem quodammodo Leodiensium & Coloniensium esse pacem.

Comitia Patriæ & quid in eis actum.

Heb. 10.

Itaque omnibus iusta trutina libratis, gratijs vicissim pro paterna illius sollicitudine actis, visum fuit primò iustitium indicendum, quo nec corã vigintiduumvjris, neque coram vllo alio tribunali quæstiones huiusmodi moueantur & instituantur; sed viri boni per singulos

Recessus Comitiorum.

patriæ districtus nominentur, qui sine strepitu & figura iudicij, ex æquo & bono easce difficultates determinent atque sopiant. Deinde vt quidam ex singulis ordinibus nominentur, qui de appellationibus impediendis priuilegijsque inuiolatè obseruandis consultent & referant, quod tamen in hunc vsque diem, maximo Reipub. dispendio & damno, necdum actum: Præterea conclusum, vt ijdem vel alij nominati, de accuratiore ordine in militia seruando, si quando bellum gerere necessum sit, cogitent & dispiciant, Principique ac alijs per ipsum deputatis referant. Denique de æqualitate in tributis seruandâ actum; sed quorundam, vt videtur, cunctatione & remorâ, nihil adhuc promotum, quid enim causæ est, cum apud exteros, omnes in hoc conueniāt, inter nos conueniri non possit? A B

Ingēs pecuniæ summa annuitur Ernesto.

Tandem Status memores sollicitudinum, sumptuum, laborumq; quos Præsul, ratione horum bellorum in prouincia Coloniensi, istâque patriâ sustinuerat, & adhuc indefessus sustinet, super singulis annui census modijs vnum stuferum, super singulis florenis dimidium liberalitèr annuunt, quibus exinde ingens pecuniæ summa conflata est.

Ernestus Præsul raram secretorū naturæ cognitionem adeptus.

Præsul, qui ad ingenij acrimoniam & sagacitatem, multâ experiētiâ, secretorum naturæ raram cognitionem adiecerat, hisce diebus, Ardennam fortè peragrans, metallorum venas offendit, factoque experimento, nostratibus metallarijs aliquot illorum genera hactenus ijs in locis haud cognita ostendit, puta Sulphur, alumen, chalcantum, non minore nostratum, qui ea effodiunt, compendio, quam vicinarū prouinciarum magno commodo. C

Hanc Præsulis rerum naturalium cognitionem, verè elegantèrque testatā reliquit Dominicus Lampsonius Præsulis à Secretis: Is enim cùm fontem ferruginosum apud Tungros (de quo præclaram facit mentionem Plinius) eiusque vires descripsisset, & Senatum vrbis, necnon Ernestum ipsum ad illius illustrationem hortatus esset, in hunc modum de Ernesto loquitur;

At volet ille tuus, sublimi sanguine Regum
Boiorum Princeps, Austriadumq; satus. D
Ernestus, Rex idem hominum, diuûmq; Sacerdos,
Cui sacra dextra gerit, sceptra sinistra manus.
Ille nihil cuius natiuum fallit acumen,
Quod regit arcano Dedala terra sinu:
Fossilium genus omne datum cui nosce; quibusq;
Hæc constent terræ munera seminibus.
Quotque metalla modis variet natura, parentem
Et variet solers ars imitata suam.

Parua

A *Parua cano, ille petit volucri qui sidera mente*
Arduus, æternas cælituumq́; domos.
Qui Solis Lunæq́; astrorum impiger ortus,
Atque obitus didicit, multiplicesq́; vias.

Præsulem quoque vetusti huius & celebris fontis vires agnouisse, illumque condecorare proposuisse idem Lampsonius commemorat hisce subiectis versibus.

B *Hic tibi & effigiem niueo quam marmore ponet*
Nudato iuuenis corpore pulcher erit:
Cuius marmoreum subter laqueare cubantis
Dextra tuas vrna diuite fundet aquas.
Has vario sculptum excipiet de marmore labrum,
Vicini gignit quale Eburonis ager.
Parte tui dextra vetus index stabit, ad vndas
Intendens digitum Plinius ipse tuas.
Læua apparebit Geringus parte Philippus,
Scripta manu, memorant quæ tua dona, tenent,
Altior ambobus spiranti Ernestus in ære,
C *Ille tui cultus maximus auctor erit,*
Qui neque celandus tabula mihi forsan ahena
His prope te renuet versibus esse locum.

Decembris vigesima prima, Remaclus Fuschius Gilberti Limburgi Archiatris frater germanus ad D.Pauli Leodiēsis Canonicus, medicinæque artis professione clarus; vt qui methodum curandi morbi gallici, historiam aquarum, tractatus conditorum, & specierum aromaticarum ac nomenclaturam scripserit, vita functus est, in Ecclesia ad diui Pauli sepultus. Quo tempore hic versus numeralis scriptus fuit:

D *IanI bIs seno VItâ ReMaCLe CaLendas*
EXCVterIs, fratrIs CLarVs & arte VIgens.

Hi germani fratres habuerunt sororem vnam Elisabetham nomine in nuptum datam Georgio Gosuini adhuc superstiti, Concilij ordinarij Consiliario, qui Consulatus munere & officio octauum præclarè functus est.

CAPVT

Bonnam strategemate captam Ernestus auxilio Regis Catholici recuperat: Rex numerosissima classe frustra inuadit Angliam: Regnum Galliæ per hæreticos turbis plusquam tragicis concutitur. A

CAPVT XI.

NOn multo interiecto tempore, Præsuli nuncium adfertur de Bonna Martini Schenkij astu & stratagemate capta. Stratagema tale recitatur: Silenti nocte ad Rheni portam prope telonium, mortarium puluere plenum in terram defodi iussit, non tamē adeo clàm, quin oppidi excubitores, quisnam adesset, exclamarent: B Quocirca machinatores, in hara quadam proxima porcos irritarunt, vt ijs grunnientibus, operi intentorum strepitus non audiretur; manè porro tertiâ horâ, Decembris 23. igne in mortarium iniecto, portam effringunt, excubitores interimūt: Schenkius cum alijs primus vrbem intrat, & excubijs vbique dispositis, illam certo ordine, certoque temporis interuallo, suis diripiendam tradit. Ciues pauci interfecti, milites præsidiarij partim necati, partim fuga seruati. Carolus Billeus vrbis Gubernator, magni vir consilij, improuiso ac inopinato inuasus, per muros & mœnia fugiens, saluus euasit.

Martini Schenkij stratagema.

Inde Schenkius ad Casimirum & ad Imperij Conuentus profectus, C captum à se tanquam Truchsesij protectore suæque causæ vindice refert oppidum, vtque Principū armis contra Hispanos Imperij hostes defendatur, instat: Spe frustratus, in Angliam nauigat, Reginæ opem & auxilium sperans.

Spe frustratus à Germanis Angliam interpellat.

Præsul interea à Rege Hispaniarum impetrat, vt Parmensis auxiliares copias pro Bonnæ recuperatione præstet, ne nouum inde bellum in Germania oriatur. Parmensis quod Hispanorum classem ad inuadendam Angliam expectaret, Principem Chymaium Ducis Arschottani filium cum insigni exercitu anno 1588. mense Martio, præmittit. Quo nomine litem, quam Domina vidua Domini de Beaufort & Comitis Caroli Berlemontij filia senior, Leodij contra eum D intentarat, vt qui illi militiæ causa absens minime vacare potest, Præsul suspendit: Hunc paulò post Comes Arembergicus, Mansfeldius Gubernator Frisiæ, & Ioannes Baptista Taxis sequuti sunt. Dum obsidionem vrgent, Taxius tribunus hinc inde infirmiora vrbis loca perlustrans, sphærâ traijcitur, & oppidum tota æstate à Schenkianis præfractè defenditur.

Tandem cùm Ducem suum Schenkium diutius abesse viderent, & sese ad propulsandos & arcendos hostes impares esse intelligerent; præsidiariorum præfecti incolumitatem corporum & bonorū pacti, Carolo Duci Chymæo vrbem dediderunt.

Infestabat

Infestabat interea Patriam Leodiensem circumquaq; miles regius, A Parmensi absente, & Præsule infinitis propè belli negotijs non tantum obruto, qui tamen prudentum & fidelium officialium consilio res ita moderatus est, vt in medijs etiam militum turbis & excursionibus patria nonnihil respirarit. *Moderamine Præsulis etiã in medijs militũ turbis patria respirat.*

Rex Hispaniarum aduertens nullum finem bello belgico imponẽdum iri, nisi Reginam Angliæ, quæ Hollandos, Zelandosque pecuniã, cõmeatu, milite adiuuabat & protegebat, armis cõpesceret; ingẽtem & stupẽdam classem toto triennio apparauit, tanto nautarũ & militũ numero, tantâ Principum & nobilitatis frequentiâ, tot tormẽtis militaribus, tantâ deniq; rerum omniũ abundantiâ, vt maiorẽ vel etiam B parem patrum nostrorũ memoriâ fuisse non legamus. Hæc ineunte Vere soluens, tẽpestatibus mire iactata, ab hostibus etiam Anglis totis tribus mẽsibus pessime excepta, partim submersa, partim rupta, lacera & ingloria, Hispanias tandem repetere coacta est, plurimis Ducẽ Parmensem, quod ad diem condictum non venisset, apud Regem, sed temere, re compertâ, accusantibus. *Stupẽda Regis Hispaniarum classis ingloria recedere cogitur.*

Eodem tempore regnum Galliæ, quo toto terrarum orbe, neque maius, neque nobilius, neque opulentius, mirè quassatur & concutitur. Henricus Dux Guisius, & Ludouicus eius frater, S. R. E. Cardinalis, acerrimi Religionis Christianæ assertores, vindices & propugnatores, à sicarijs pecunia conductis, mandante Rege, politicorũ & C Caluinianorum dolosis consilijs, vti narratum, trucidãtur, eorũ corpora iussu Regis cremantur, ac in cineres rediguntur, cineres disperguntur, & in flumen proijciuntur. Proceres quoq; Catholici carceribus mancipantur: Religio Catholica Romana, qua nullibi ante purior, nusquam sanctior fuit, ab impurissimis seditiosissimisque Caluinistis prostituitur. *Henricus Dux Guisius & Ludouicus eius frater mãdante Rege trucidantur.*

Ernestus edictum contra hæreticos eorumq; receptatores promulgat: Quendam Ioannem Backs Pastorem Hasselensem hæreseos suspectum, abiurare hæreses facit, & loco amouet.

D

CAPVT XII.

His alijsque intellectis permotus Præsul, Martij penultimâ, volens fidem Catholicam Romanam per Diœcesim & Principatum Leodiẽsem sartam tectam, contra clandestinas irrepentium vndique hæreticorum machinationes, conseruare; prædecessorum suorum Zelum imitatus, edictum contra hæreticos, aut eis consilium vel auxilium ferentes, magna solemnitate, præsentibus in publico foro Prætore, Scabinis & ciuium Magistris, publicari mandat, cuius summa hæc erat; Vt omnes patriæ Leodiensis incolæ fidem & religionem Catholicam Apostolicam Romanam profiteãtur, neque *Edictum & literæ patentes pro conseruatione religionis Catholicæ.*

permittatur cuiquam fidem aliam profiteri, docere, aut libros vel imagines vendere, quibus fides religio & pietas christiana lædi & A quoquo modo offendi possit.

Vt librorum impressores typis nihil committant, quin prius per censores ad id deputatos lectum & probatum fuerit; cuius approbationis testimonium in libri frontispicio adscribant.

Vt Bibliopolæ & librarij inuentarium omnium librorum suorum faciant, illudque cum expurgatione censoribus ostendant; cumque libros vel imagines aliunde in Ciuitatem important, sarcinas suas coram ijsdem aperiant.

Vt nemo libros distrahat, nisi qui prius nomen suum apud Vicarium in Spiritalibus generalem scribi iusserit, & consuetum iuramẽtum præstiterit. B

Vt nemo librum ab Ecclesia prohibitum, venum exponat: Quo fini quilibet Bibliopola habeat penes se indicem librorum prohibitorum, ne quam prætexere possit ignorantiam.

Vt nemo scholam aperiat ad artem quamcumque liberalem docendam, minus ad Theologiam aut sacras litteras interpretandas, nisi specialiter per eundem in Spiritalibus Vicarium, aut alium ad id specialitèr à se deputatum, approbatus, & ad id admissus fuerit.

Vt nullus se disciplinæ cuiusquam tradat, nisi quem huiusmodi examen subijsse & approbationis testimonium obtinuisse cognouerit.

Vt in ciuem nemo recipiatur, qui testimonium suæ religionis C Catholicæ Romanæ non attulerit, eamque illis iuxta formam à Concilio Trid. præscriptam profiteatur. Si vero contra & sequius, intra biduum patria excedere cogatur.

Vt ad Magistratum aut officium aliquod publicum siue Ecclesiasticum siue sæculare nemo, nisi sit Catholicus, & à viris Catholicis compertæque fidei pro tali habitus, ac fidei Catholicæ professionem fecerit, admittatur.

Vt nullus baptismum prolis suæ procrastinet vltra tertium diem, pœnâ viginti florenorum aureorum constitutâ, aliâue pro ratione neglectus & cõtemptus arbitrariâ. Debeat insuper obstetrix, si proles baptisata intra triduum non fuerit, nomen parentum ad prolis pastorem deferre. D

Vt tragœdias Comedias & similes actus rhetoricos nemo exhibeat, nisi prius per Vicarium aut ab eo deputatum visi & admissi fuerint, sub pœnâ trium florenorum aureorum aut arbitrariâ.

Vt diebus Dominicis & festiuis tabernæ non aperiantur hora missæ & concionis publicæ, dumque sacræ operationes fiunt, nisi in gratiam peregrinorum & exterorum.

Vt eâdem horâ pila aut simili lusus genere nullus ludere præsumat sub pœna vnius floreni aurei, aut grauiore pro delicti ratione.

Vt nullus hospes hospitibus dicere aut quid facere permittat, quod aures

aures Catholicorum offendere possit, minus verò vt carnes aut alios
A cibos ab Ecclesia statis diebus interdictos commedant.

Et quia frequẽter defectu fidei & timoris Domini, parentumq; mala educatione, ac instructione, contingit vtriusque sexus, tum senes tum iuuenes, horrendas blasphemias euomere, iuramenta execranda proferre, libellos famosos cõtra Principes & superiores spargere ac vulgare, spurcissimas cantilenas effrenatâ licentiâ canere; mandat officialibus vt aduersus illos iuxta edicta, leges, statuta, priuilegia & consuetudines patriæ iure agant, & absque vlla dissimulatione etiam pœnis pecuniarijs, si ita videbitur, mulctent & coërceant.

Cæterum vult mulctas, quæ propter contemptum & neglectum
B incurrentur, in quatuor partes distribui; primam mensæ S. Spiritus, seu pauperibus loci in quo delictum commissum; secundam oppido ipsi aut pago; tertiam Officiato, cui executionis onus incumbit; quartam accusatori, qui si defuerit, tres partes fiant, tertiatim diuidendæ.

Si quis verò iuxta edictum vitam suam formare, componere, & Catholicè viuere noluerit, præstituit terminum intra quem bona sua distrahat, & patriâ excedat, contumacibus & refractarijs pœnâ ducẽtorum florenorum aureorum comminatâ, necessitatibus publicis, & Officiali loci æquis portionibus partiunda.

Præterea Iulij decima tertia, contra frequentes nimium (proh dolor) ebriosorum excessus præstituit Tabernarijs, hyeme sextam, æsta- *Edicta Reipub. vtilia.*
C te octauam horas vespertinas, vltra quas ciues domi non admittant nec retineant. Item mãdat omnibus noctu lumine aperto plateatim incedere, neminem facto verboue aggredi, tubam tympanumuè pulsare, ad arma conclamare, sub pœnâ arbitrariâ, constituto ciuium vnoquoque, eam in partem, iustitiæ ministro: Qua in re, si litem moueri cõtingeret; hanc Magistratum pro sua iurisdictione in se susceptum. Denique & alia eiusce generis ad communem Vrbis tranquillitatem & securitatem, partim renouauit, partim nouitèr edixit, quæ si obseruarentur, magno vtique Reipublicæ bono forent.

Cùm pridem Præsul Collegio Patrum Societatis Iesu Personatum de Xhyneffe auctoritate Apostolica vnijsset, & nunc demum de eo *Sopitur cõtrouersia Personatus de Xhyneffe.*
D Conuentus Stabulensis & Malmundariensis inaudissent, cœperunt graues Patribus difficultates & molestias struere, quod Prioratus Monasterio iam ab immemorali tempore fuisset annexus. Quocirca Præsul datis ad Conuentus literis, cœpit eos dehortari ab eiusmodi molestijs facessendis, grauiter admonens, indecorum esse inferiores superiorum gesta, maturo consilio, pietatis præsertim & publicæ vtilitatis causâ confecta, in dubium & controuersiam reuocare.

Cum per id fere tempus, Dominus de Cicoignia Ciuitatis Ruremondensis præfectus, præter datam Præsuli fidem & contra omnia iura, Hornenses milite tributoque grauaret, Præsul eum acritèr officij admonet, suisque intributionem prohibet.

1589. Martij vigesima nona, anno 1589. Cum quidam Ioannes Backs Pastor Hasselensis apud probos in suspicionem hæreseos veniret, A & multi eius farinæ homines, tam in ipso oppido Hasselensi, quam extra, domicilium habentes, ad eius conciones certatim cōfluerent; Anthonius Ghenardus Canonicus Leodiēsis, & alij cum eo hæreticæ prauitatis Inquisitores, viros doctos, cùm religiosos, tū sæculares submiserunt; qui eius concionibus auditis, cùm multa dicta hæretica ac piarum aurium offensiua ad Inquisitores retulissent, instructoque iudiciali processu, omnia ita se habere compertum esset; Præsul, re maturè cum ijs in suo Concilio priuato examinatâ, illum ab Ecclesia parochiali exauctorauit; vt vero ille appellasset, essentq; qui pro eo, varijs adductis excusationibus, intercederent; vt ijs satisfaceret, omnibusque veritas patesceret, acta iudicialia legi, & tum à priuato suo B Concilio tum à pluribus Theologis & religiosis viris examinari voluit. Quibus in eandem sententiam cum ipsis Inquisitoribus conuenientibus, Præsul sententiam exauctorationis scribi, & in suo priuato Concilio pronūciari iussit, quam hic, ad eiusmodi parochorum discolorum terrorem, placuit ascribere.

Ioannes Backs pastor Hasselensis exauctoratur.

Ernestus Dei gratia Electus & confirmatus Archiepiscopus Coloniensis, sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellarius, Princeps Elector confirmatus, Episcopus Leodiensis, Hildesheimensis, & Frisingensis, Postulatus Monasteriensis, Administrator Stabulensis, Comes Palatinus Rheni, vtriusq; Bauariæ, VVestphaliæ, Angariæ, & Bullonij Dux, Marchio Franchimontanus, Comes Lossensis, Longiensis, Hornensis &c. C

FAma à plurimis annis latissimè sparsa contra te Dominum Ioannem Backs pastorem nostri oppidi Hasselensis, nec non actis inter te ex vna, & Ioannem Colmont fiscum inquirentem ex altera partibus, habitis, & illis in nostro Concilio visis & examinatis, attentis insuper vita tua scandalosa & doctrina suspecta, qua tu etiam apud optimos quosq; & magnæ auctoritatis, omniq; exceptione maiores viros laboras, ac dudum laborasti, de qua quod non fuerit sine causa exorta, nobis legitima facta fides existit, solliciti pro nostri pastoralis muneris debito, de huius nostri populi (cui hactenus præfuisti) salute, te ob præscriptum famæ integritatis defectum, censemus populo nostro non modo inutilem, sed & multis ex causis periculosum, non modò ab exercitio pastoralis officij in eo populo (quod iam dudum fecimus) suspendendum, sed etiam ex præscriptis causis & alijs grauibus D

bus nostrum animum mouentibus, dicto Pastoratu, seu Pastorali of-
A *ficio omnino amouendum ac destituendum, pro vt per hanc sententiã nostram & ordinationem amouemus ac destituimus, amotumq; ac destitutum declaramus, omni spe ad illum populum regendum redeundi remotâ: quinimo districtè tibi inhibemus sub inobediẽtiæ ac alia grauiori arbitraria pœnâ, ne ad dictũ Oppidum Hasselẽse, nisi ad duos aut ad summũ tres dies tibi, quando nobis videbitur, vt de rebus tuis disponere poßis præscribẽdos, accedas, minus autẽ in eo morari præsumas. Insuper sub pœnâ eâdem inhibemus, ne in dicto Oppido, aut vllis aliis nostræ Patriæ aut Diœcesis locis pastorale officiũ assumere aut verbũ*
B *Dei prædicare attentes, vel audeas, donec aliud constituendũ seu tibi permittendũ duxerimus, ad quæ te per hanc nostrã ordinationem respectiuè condẽnamus, & nihilominus cõcedimus tibi 15 dies ab ipso die Paschæ inchoãdos, ad vlteriorẽ tui super præscripta suspecta doctrinæ fama, ac aliorũ quæ vitã tuam cõcernunt, superfluis dilationibus amputatis, si quam duxeris faciendã expurgationem, & vt te interea cõtineas in Monasterio FF. Cruciferorũ aut Prædicatorũ in hac nostra Ciuitate Leodiẽsi, pendente adhuc vlteriori processu indeciso, expensas huius litis & inquisitiõis in finem eiusdẽ reseruãtes, pro quibus bonã ac sufficiẽtem dabis cautionem erga Fiscũ. Datum in Ciuitate nostra*
C *Leodiensi, sub nostro nomine & sigillo, die 29. Martij anno 1589.*

Igitur apud Cruciferos aliquantum cõmoratus, cùm varijs modis ab impositis sibi dictis & factis hæreticis frustra se purgare tentasset, tanquam de hæresibus suspectus, ad earum eiurationem, sub hoc verborum complexu condemnatus fuit.

ERnestus, &c. In causa inquisitionis hæreticæ prauitatis corã nobis, inter te D. Ioãnem Backs ex vna, & prouidũ virũ Ioãnem Colmõt Procuratorem Fiscalem ex altera partibus, indecisa pendẽte: Quoniã depositionibus testiũ eadẽ in hac causa productorũ attẽtis, deprehẽdimus te D. Io: Backs non modo de hæresibus apud plurimos etiã grauißimos viros longè lateq; à plurimis annis diffamatũ, de illisq; plurimũ — Condemnatur ad abiurationẽ hæresum.
D *suspectũ, eo quod crebrius in tuis cõcionibus ea quæ pro confirmatione doctrinæ Catholicæ & hæresũ nostri tẽporis cõfutatione faciebãt, (cũ tamen per Euãgelia ac Epistolas quæ explicanda susceperas luculenta sese offert occasio tam dictã Catholicã fidem stabiliendi, quam hæreses illi oppositas impugnandi) omittere & silentio præterire consueueris; verum etiam de illis conuictũ, ex eo quod tam in priuatis colloquijs, ac cõferentijs, quã in publicis ad populũ habitis cõcionibus eiusmodi asseruisse cum graui offendiculo Catholicarũ aurium, deprehenderis, quæ ab hæresi nequeunt excusari: Cuiusmodi fuêre;* — Errores Ioannis Backs.

Non

Non damnandum hominem, eo quod purgatorium non crederet: Pro defunctis orare, seu fidelium pro eis fundendas preces requirere vanum esse & superfluum; eo quod tantum sint duæ viæ, altera ad Cœlum, altera ad infernũ, quodq́ lignum vbicumq́ ceciderit ibi erit. A

Item Sacerdotes non remittere peccata, sed tantum ostendere remissa, quodq́ ea per auditionem verbi Dei credentibus remittantur.

De Missæ etiam Sacrificio eiusq́ valore, ac præcipuè vsu seu effectu satis sobrie deprehenderis populum docuisse, docens missam esse institutam ad commemorationem eius, quæ semel in Cruce per Christum B *facta est, oblationis, & pro ea gratiarum actionem: non satis explicando quòd sit Sacrificium non modo cõmemoratiuum ac Eucharisticum, sed etiam expiatorium pro viuis pariter ac defunctis, valens ad remissionem ac expiationem peccatorum.*

Insuper quod dictum tremendum Missæ Sacrificium non eo dignitatis loco, quem meretur, habueris, facit, quod multi testes deponũt, te illi illiusq́ auditioni prætulisse Concionem, eiusq́ auditionem, adeo vt si vtrumq́ audiri non posit, satius sit Missá relictá Sacram Concionem audire. Non rectè proinde facere patres ac matresfamilias, quæ suos domesticos potius ad missam, quam ad Concionem audiendã C *hortantur aut cogunt.*

Ad hæc per easdem depositiones deprehenderis improbasse ornatum Imaginum ac accensionem Cereorum ante eas, dicens & docens hæc esse superflua & superstitiosa, & ad Idololatriam tendere, non multum dissimilem illi, quæ in gentilibus simulachrorum cultoribus sæpius in sacra scriptura reprehenditur, eosq́ grauiter peccare qui religiosa licet pietate, in eo occupantur.

Solemniorem etiam Imaginum sanctorum, diebus quibus eorum festa coluntur, in templo fieri consuetam exhibitionem, ac in processionibus circumlationem, tanquam tendentem ad superstitionem tibi D *displicere, non sine piorum scandalo, indicasti: Quæ omnia sic à te dicta atq́ explicata, vsq́ adeo auditores offenderunt, vt pleriq́ à concione recedentes, dicerent iterum per te tunc Pastorem, eijci è templo imagines.*

De pijs quoq́ & antiquitus receptis Ecclesiæ Cæremonijs, vt sunt florum, fructuũ, & aliarum rerum benedictio, thurificatio, sic crebro tractasse testium depositionibus conuinceris, easq́ tam paruı duxisse, vt quid de illis sentire deberet populus, aut ignoraret, aut dubitaret,

dum

A *dum de illis ad populum verba faciēs, diceres multos in Ecclesia abusus & superstitiones irrepsisse, multumq́ adhuc reperiri in ea de Pharisaico semine ac gentilitijs ritibus, ob idq́ studiosos eiusmodi piarum & antiquitus receptarum obseruationum tanquam Phariseos, superstitiosos, & Hipocritas sæpius traduxisse & damnasse, etiam in tuis concionibus, per eosdem testes grauaris.*

Sed & de peregrinationibus ad S. Iacobum & alios sanctos, & eorum pro sanitate recuperanda implorato patrocinio erronee & admodum scandalosè deprehenderis prædicasse, tanquam hæc idololatriam
B *saperent.*

Similitèr de confraternitatibus in honorem certorum sanctorum religiosa pietate erectis.

Sed & hoc addendum, quod docueris neminem cogendum ad fidem, eo quod hæc sit donum Dei: ac hæreses quidem fugiendas, non tamen fugiendam cum hæreticis familiaritatem; instruendos tantum eos, & pro illis orandum, vt Deus illos illuminet: Principes etiam non rectè facere, qui student armis tueri aut restituere Religionem.

Nec hoc silentio prætereūdum, quod libros hæreticos seu hæresibus aspersos habere ac legere tibi permiseris.

C *Studuisti quidem super his & alijs plerisq́ obiectis ex testium depositionibus (quibus grauaris) extractis, te multipliciter purgare, partim eorum depositiones nullitatis arguendo, partim eos suspectos allegando, partim etiam per eos deposita inuertendo, & in sensum à Catholica religione non alienum torquendo, testes etiam producendo, qui de quibusdam præscriptorum te aliquando aliter docuisse testati sunt; quod quam parum ad tui iustificationem faciat, norunt, qui inconstantiam ac crebram variationem nostri temporis nouatoribus familiarem cognitam habent. Proinde vt præmissis non obstantibus aduersus tantam testium nubem, medio iuramento, sub intermina-*
D *tione æternæ damnationis examinatorum, qui præscripta contra te deposuerūt, tibi vni in propria causa potius quam omnibus illis fides adhibeatur, non æqui iudicis fuerit, sed hominis plus æquo priuato affectu reo tribuentis; præsertim cùm causas inimicitiæ quorundam ex illis contra te, vt asseris, conceptæ, & consequenter suspicionis allegatæ, nec certas reperiamus, nec ad eneruandam ipsorum fidem sufficientes. Quapropter omnibus & singulis tam contra te per fiscum, quam pro tui defensione productis & allegatis, singulisq́ totius processus coram nobis actis & actitatis diligēter expensis, & æqua lance libratis,*

libratis, postquam etiam à priori sententia tuæ destitutionis ac priuationis tuæ Ecclesiæ per nos lata appellationi, atque in hoc processu vlteriori purgationi, ac cuicumque alteri exceptioni renunciandum duxisti, ac sponte renunciasti, ad sententiam huius tuæ causæ definitiuam procedendum duximus, procedimus in modum qui sequitur. A

Inuocato Christi nomine, illumq́; solum ac iustitiam & religionis zelum nostriq́; populi salutem præ oculis habentes, pro tribunali sedentes, ac ius dicentes, communicato cum Inquisitoribus nostra ac Apostolica auctoritate deputatis, ac alijs pluribus diuini pariter & humani Iuris peritis viris consilio; deq́; eorum consilio pariter ac assẽsu, per hanc nostram sententiam definitiuam quam per nostrum in Spiritalibus Vicarium generalem ferimus in his scriptis, & ad quam his die hora & loco audiendam citatus existis, te tanquam de hæresi diffamatum, de eaque suspectum, sed & de pluribus à te assertis hæreticis & alijs piarum & Catholicarum aurium offensiuis propositionibus ac sententijs conuictum, te inquam vti talem ad abiurationem condemnamus, tam earum hæresium, de quibus diffamatus ac suspectus, necnon conuictus existis, quam cæterarum omnium hic coram nobis, nostroue Vicario prædicto iudicialiter faciendam. B C

Abiuratio Domini Ioannis Backs.

Ego Ioannes Backs, coram vobis Reuer. Domino Theodorico Lynden S. C. Leodiensis generali in Spiritalibus Vicario, & alijs RR. Venerabilibus ac eximijs Dominis præsentibus, constitutus, iuro ad pectus Sacerdotale, quod firmiter corde credo & ore confiteor illam fidem quam S. R. Ecclesia credit, docet, & profitetur.

Et specialiter, quod certò & indubitanter, animo minime ficto, credo aliquod esse purgatorium, post hanc vitam, illorum animabus deputatum, qui hinc in gratia Dei discedunt, peccatis venialibus detenti, aut non plene facta pro illis & alijs peccatis grauioribus (quo ad culpam & pœnam æternam) remissis, satisfactione. D

Quodq́; ijs prosint pro ipsis facta fidelium viuorum preces, eleemosinæ, ieiunia, ac imprimis ipsum tremendum missæ sacrificium: Quod quidem verũ esse credo Sacrificium propitiatoriũ, non tantum seruiens inducendæ recordationi oblationis per Christi passionem & mortem semel in Cruce factæ, aut pro tanto beneficio gratiarum actioni, sed peccatorum tam viuorum quam defunctorum expiationi.

idq́;

A *idq; (vt Doctores loquuntur) ex opere operato. Quodq; cæteris paribus, melius est, magisq; meritorium deuotè huic Sacrificio assistere, & diebus quibus id ab Ecclesia præcipitur magis necessarium quam concionem audire.*

Item Credo quod ritè ordinatus Sacerdos & Ecclesiastica Iurisdictione præditus pœnitentium & sibi confessorum peccata non tantum ostendit aut annuntiat remissa, verum quòd ea tanquã minister Christi per absolutionem quam impendit, vere remittit.

Item quod piè & religiosè (modo decenter fiat, & superstitio absit) ornantur Christi & Sanctorum imagines, rectèq; coram eis in B *honorem eorum, quos repræsentant, in genua procumbimus, ac cereos accendimus, easq; subinde in processionibus circumferimus, & populo venerandas exhibemus; nec hoc vanum esse, aut ad Idololatriam tendere, aut ad Pharisaismum pertinere.*

Religioso quoque vsu receptas atque obseruatas ab Ecclesia cæremonias, tam in administratione Sacramentorum, quam in sacro Missæ officio, in benedictione aquæ, cereorum, florum, fructuum, cinerum, in thurificatione, & alijs id genus piè retineri & obseruari.

C *Sanctos quoq; qui cum Christo regnant sanctè & vtilitèr à nobis inuocari: Et ad loca in quibus sacræ eorum reliquiæ adseruantur, vel quæ Deo ad honorem ipsorum sunt dedicata, peregrinationes religiosa pietate suscipi: & confraternitates in honorem eorum eadem pietate erigi.*

Item credo eos qui semel in Baptismo solemnitèr per se vel per suos susceptores fidem Catholicam professi sunt, si ab ea ad hæreses deflectant, in easuè labantur, rectè & vtilitèr ad eam seu eius verbo & facto confessionem & protestationem resumendam cogi: Rectèq; Principes Christianos facere, qui eam fidem suscipiunt armis D *tuendam, non quod quisquam bonus inuitus esse aut fieri queat, sed vt in fide errans timendo, sicut ait Augustinus, quod pati non vult, vel impedientem relinquat animositatem, vel ignorantiam compellatur agnoscere.*

Breuitèr in his ac ijs quæ continentur in formula professionis fidei per Pium 4 editæ & præscriptæ, & cæteris omnibus firmitèr & indubitantèr atq; ex animo credo & confiteor quicquid S. R. Ecclesia magistra veritatis tenet, credit, docet, & profitetur; & consequentèr detestor & abiuro quicquid illius doctrina quoquo modo aduersatur,

a *specia-*

specialiter de quibus diffamatus, suspectus, atque conuictus (prout in iam lectâ & latâ sententiâ continetur) existo. Subijciens me humiliter pœnitentiæ per S. C. seu per eius Vicarium præfatum, pro meis multiplicibus culpis imponendæ: Quam cum Dei adiutorio me promitto & iuro fideliter adimpleturum, subijciens me relapsorum pœnis, si (quod Deus auertat) alicui in ea contentorum contrauenero. Sic credo, sic confiteor, sic iuro, sic abiuro, sic me Deus iuuet & omnes Sancti eius. A

Lectæ fuerunt hæ sententiæ iussu Præsulis in Palatio Episcopali per Reuerendum D. Theodoricum à Lynden Vicarium, in præsentia Reuerendorum, Venerabilium, Eximiorumque DD. Wynandi à Wyngarde, Præpositi Leodiensis, D. Carondeleti Cancellarij, Domini Antonij Ghenart, Ioannis Chapeauille, Balthasaris d'Augusti Decani sancti Bartholomei, Ioannis à Fumaco Scholastici ad S. Crucis, Aduocatorum Fiscalium Gerardi Flerōtini & Ioannis Molempeder, Scabinorum & Consiliariorum Petri Orani & Iugij, Notariorum Massot senioris, & Ioannis Orschoti. B

Capitulū Thudiniense cōtra Consules & Conciliū oppidi defenditur.

Iam pridem grauis exorta fuerat controuersia inter Decanum & Capitulum Thudinense ex vna, necnon Consules & Concilium Oppidi ex altera partibus; his Canonicos, vti & reliquos conciues ad excubias & custodiam portarum Oppidi murorumque teneri prætendentibus, & à cæsione nemorum & lignorum, quibus se à priscis temporibus illi iure frui contendebant, excludere volentibus. Hoc igitur anno, Aprilis penultimâ, priuatum Præsulis Concilium, visis vtriusque partis rationibus & munimentis, censuit mandata & ordinationes Magistratus, quibus clerum Thudiniensem excubijs subiecerant, & consuetis syluarum emolumentis priuarant, nulla & irrita esse, tum quia in eos, qui minimè eis subijciuntur, lata; tum quia iuribus, statutis, & consuetudinibus contraria, quæ clero idem ius in syluas sicut alijs conciuibus tribuunt, nec ad excubias illum, nisi in graui necessitate, legitimâ superiorum auctoritate intercedēte, compellunt. C

D

Excipit honorificè Parmensem Hydropicum ad aquas Spadanas: mox celebrat Leodij Comitia. Gabriel Morel Eremita Artesius de Hæresi suspectus proscribitur: Iacobus Clemens Dominicanus Galliæ Regem cultro occidit: Augustæ Treuirorum plurimi malefici cremantur.

CAPVT XIII.

Dux Parmēsis fit Hydropicus.

DVx Parmensis, eodem tempore, dispersâ, & amissâ illâ ingenti Hispanorum classe, alijsque voto haud succedentibus, in Hydropisim

dropisim incidit; quocirca suadent medici aquarum Spadanarum
A potum, veluti contra huiusmodi pathos remedium præstantissimum, quod his versibus, dum potus harum aquarum virtutes enarrat, euulgauit vir in omni genere doctrinæ versatissimus Dominicus Lampsonius Præsulis à secretis.

Mærentes leuat ille animos & tristia corda
Excutit, & bilis quos mouet atra metus.
Cadit & inflator ventris teterrimus hydrops,
Externa internam sic aqua pellit aquam.

B Is igitur mense Mayo ventre aqua intercute pleno, ad fontes spadanos baiulatus, ab Ernesto Præsule in propinqua arce Francimontanâ excipitur honorificentissimè, hospitijs aulæ ipsius nobilitatique vniuersæ, iuxta cuiusque dignitatem, assignatis.

Eadem tempestate, intelligens Pontifex Henricum Galliæ Regem Regni & religionis statum quotidie deteriorem facere, & nunc cum Nauarreo Rege iam pridem à Sede Apostolica excõmunicato fœdus inijsse, armaque armis & copijs illius pro religionis Catholicæ Romanæ extirpatione coniunxisse, illum eiusque complices, & mortis Guisiorum auctores, fautores & impulsores citat, vt intra sexaginta dies Romæ compareant; Rex quidem per Legatum, alij per se causam reddituri, cur ob cæsum Cardinalem Guisium in pœnas à canonibus
C constitutas incidisse non veniant declarandi.

Pontifex Henricum Galliæ Regem de hæresi suspectum Romam citat.

Iunij sexta, Ernestus Præsul ex aquis Spadanis Leodium reuersus, habito Ordinum suorum conuentu, disquirit de medijs Patriæ debita diluendi, arces speciatim Dionantensem & Stokhemiẽsem restaurandi, præsidijs extraordinarijs soluendi: Item de nominandis quibusdam per singulos status, qui puncta reformationum hactenus controuersa concilient; de homicidijs nimium (proh dolor) in Ciuitate & Patria hac frequẽtibus coërcẽdis, & excessibus vigintiduûm virûm corrigendis. Ad quæ tandem Ordines, videri expedire vt bona pecuniæ summa colligatur, cuius quintam partem Ecclesiastici, alteram quintam Ciuitas, tres alias Patria in se reciperet, debitaque
D quisque sua dilueret. In restaurationem porrò arcium, præsidiariorumque stipendia, Dionantensibus quidem quatuor, Stokhemiensibus duo millia ex primis & promptioribus subsidijs assignantur. Cæterùm vrgendum vt reformationes reuideant deputati, sententiasq; & opiniones suas referant, examinentur, ædantur, sublatisque tandem abusibus, executioni demandentur.

Comitia patriæ & quæ in eis acta.

Mense Iulio, quidam Gabriel Morel, Patriâ Arthesius, professione Eremita, in Fontanis Episcopi pago Diœcesis Leodiensis, cõmorans, homo ieiunijs & orationibus deditus, aliasque vir bonus, de hæresi Lutherana apud Ghenardum Inquisitorem sæpius delatus, & ab eo, vt suæ fidei rationem redderet, semel, secundò, & tertiò vocatus,

cùm monitiones omnes mirâ animi peruicaciâ contemneret, carceribus mancipatur; examinatus deprehēditur inter alios errores, non A
quidem imaginum cultum, quem hæretici omnes damnant, sed illarum ornatum & per plateas delationem veluti superstitiosa habere. Nec quamuis, rationibus diligentèr propositis, sufficiētèr doceretur, Ecclesiam quo sensu Imagines coleret, eodem ornare circumgestareque posse, quicquam potuit à sententia dimoueri: quocirca à Patria & Diœcesi proscriptus est.

Successio Regum Franciæ. Iulij trigesima, cùm Henricus tertius Rex Galliæ passim, maximè verò à suis Parisiensibus post Guisianos cæsos desereretur; quodque Pontifici parere detrectaret, quod cum Nauarreo hæreticorum Principe fœdus inijsset, ideoque communi ferè iudicio excommunicationem incurrisset, Iacobus Clemens monachus Dñicanus Regem in B
S. Clodualdo secundo à Lutetia lapide castra metatum conuenit, prætextuque literarum, quas à Brienneo Comite ac Achille Harleo supremi Senatus Parlamentiue Parisiensis Præside Lutetiæ captiuis & in custodia retentis, Regi protinus reddendas habere se asserebat, in arcanum Regis alloquium admittitur; admissus, dum Rex inde literas redditas peruoluit, cultro intoxicato capulo tenus in ventrem adacto, impetit; quo Rex ictus, eodem extracto è corpore, in Iacobum circa guttur mox intorsit. Clamore facto accurrunt præsidiarij & administri Regij, & Iacobum multis vulneribus sauciant & confodiūt, fenestraque eijciunt, ac in frusta secant, igneque amburunt. Interea C
Mors Henrici 3. Galliæ Regis Valesiorum vltimi. Rex vulneris dolorūque impatiens, accersito Hērico Nauarræ Rege, eoque regni hærede & successore designato, moritur ætatis suæ duodequadragesimo nondum exacto, Regni verò sui decimo sexto inchoato, mensis Augusti secundâ, alterâ ab accepto vulnere die. Cadauer autem in Campaniam missum, at cor è corpore euulsum in æde Clodonæi reconditum fuit, vbi Benosius, qui olim ei à libellis, Cor marmoreum muro insculpi cum his versibus Passeratij Poëtæ Regij, curauit.

D. O. M.

Æternæ memoriæ Henrici III. Gall. D
& Polon. Regis.

Adsta viator & dole Regum vicem
Cor Regis isto conditum est sub marmore,
Qui iura Gallis, Iura Sarmatis dedit,
Tectus cucullo hunc sustulit sicarius,
Abi viator & dole Regum vicem.

Aliud eiusdem Passeratij.

Magnanimi Henrici Cor marmore conditur isto,
Occidit monachi quem scelerata manus.

Eodem

Eodem tempore Augustæ Treuirorum magnus maleficorum
A numerus, cuiuscumque status, ordinis & dignitatis, igne cremantur. Quos inter fuit vir assiduus nec incelebris I. Vtriusque Doctor Wlattenus, Archiepiscopi & Electoris Triuirensis Consiliarius, qui post sex mensium custodiam capitalis criminis reus,& ad rogum damnatus, publiceque deductus, eum factorũ pœnitens subijt, ac in eo deflagrauit, hoc genus factinon damnatæ nec improbatæ, sed liberalis artis esse antea contendebat, eaque res tractata & agitata, in Imperiali auditorio siue camera,ad quam prouocauerat,à qua postea ad Iudicem competentem miser & miserabilis remissus.

Malefici & sagæ perplures afficiuntur extremo supplicio.

Fuit & alius quidam præstigiator, qui præterquam quod in solitis
B aëra sudum fulminibus ciere, tonitru,grandinem & tempestates excitare,fruges excantare, segetes alio traducere, maribus virile robur adimere, se ex homine in lupum incantato cingulo,quod remunerationis loco, abiuratâ Christi fide,à Dæmone acceperat, cinctus,toties quoties vellet transformabat, in qua sua licantropia tredecim homines dilaniauerat ac deuorauerat, eodem supplicio affectus.

Ernestus, conuocatis Patriæ Ordinibus, magnam eorum experitur liberalitatem; Seminaria duo erigit: Promulgari mandat Iubilæũ Sixti Põtificis: ærariũ Sixti Romæ locupletissimũ.
C *Aquenses obediunt mandato Regis Philippi.*

CAPVT XIIII.

SEptembris vndecima,Præsul indictis rursus Comitijs,exponit sese iam diu in Principatu Leodiensi moram traxisse, non sine ingentibus sumptibus, quos præsertim in Parmensi, apud fontes Spadanos,pro dignitate,excipiendo,fecisset; rogare proinde Ordines,vt illorum rationem habeant,adhæc acturum quantum in se erit,& militia patietur,vt instante hyeme Patria ab hybernis Regiorum eximatur, sibi breui in Prouinciam Coloniensem & vicinas similibus belli molestijs & periculis expositas, vt illis opitulari posit, proficiscen-
D dum. Ad quæ Ordines inclinati, centum florenorum millia gratuitò obtulêre.

Patria donat Ernesto centũ millia florenorum.

Sub idem tempus, cùm maiùs quotidiè his in partibus immineret ab hæreticis periculum, rarique per prouincias præsertim teutonicas reperirentur, qui cùm ob bellorum calamitates, tum ob hæreticorum persecutionem, proles suas sacris studijs dicarent, multæ verò Ecclesiæ teutoninæ per Dioecesim Leodiensem Pastoribus destituerentur; Ernestus Præsul de Seminarijs erigendis, & Adolescentibus in Sacris literis instruendis, cogitare cœpit.

Ernestus erigit duo seminaria, Trudonopoli & Leodij.

Itaque vnum minus in oppido Trudonensi, in quo pueri iuxta præscriptum Concilij Tridentini in humanioribus literis & pietate imbuerentur, & aliud maius in Ciuitate Leodiensi, à quo illud minus dependeret, in quo non iam pueri, sed adolescentes viginti annos nati, pietate, literis humanioribus, Philosophiæque præceptis imbuti, Theologiæ vacarent, instituit; vt exacto in eo quadriennij studij curriculo, sacerdotio iam initiati, educi, & Ecclesijs Parochialibus præfici possint: quod quidem lentum initio progressum habuit, Cleri ærario à cuius subsidio primum dependebat, propter bellorum calamitates propemodum exhausto, vixque dimidium stuferum in singulos modios ad id pendēte. Sed progressu temporis, vnione hospitalis, ad Cathenam vulgo nuncupati, accedente, vigilantia quoque & parcimonia administratorum fœliciter creuit, modòque plures plantas insignes produxit, egregios dico Pastores per Diœcesim Leodiensem longè latèque propagatos, ac imposterū, Dei benigna manu assistente, propagandos.

Nouembri, cùm Sixtus Pontifex, Galliæ Belgijque saluti studens, Iubilæum omnibus Christi fidelibus indulsisset; Ernestus huius an-
1590. ni 1590. die tertia, illud Leodij promulgari iubet, studiosè subditos suos adhortans vt gratiam hanc se in vanum non accepisse ostendāt, sed sacramento pœnitentiæ à peccatis expiati, & sacra communione refecti, precibus apud Deum pro statu Ecclesiæ Catholicæ, & imprimis regni Galliæ & Belgij, intercedant. C

Sixtus v. omnes Episcopos Romam vocat.

Idem Pontifex, hoc tempore Vniuersos Christianæ Reipub. Antistites, ad reddendam villicationis suæ rationem, statumque Ecclesiarum suarum demonstrandum, Romam venire mandat. Cui cur minus Præsul paruerit, cùm maximè vellet, misso speciali ad Vrbem Legato, sub initium anni 1593. Clementi eius nominis octauo Pontifici rationes æquissimas reddidit.

Mandata insinuantur Magistratui Aquensi.

Exeunte Ianuario, insinuatum est Magistratui Aquensi Philippi Regis mandatum, quo iubet omnes & quoscūque sibi quoquo modo subditos Aquis degentes intra sex septimanas, sub publicationis bonorum extremæque indignationis pœna, inde migrare: & deinde Februarij decima, Legatus Cæsareus frequenti Senatu intimat mandatum, vt M. Ioannem van Thenen Prætorem abs Iuliacensi Duce D tanquam legitimo Vrbis protectore designatum, nuper ab ipsis turpiter eiectum, recipiant, honorem & obedientiam illi præstent; cōuenticula aliaque exercitia religioni contraria cessent; iudicia spiritualia & temporalia exerceantur; iuuentutis instituendæ directio

Ioannes van Thenē Prætor Catholicus restituitur.

Scolastico ad quem spectat relinquatur: Cumque scripto respondisset Senatus, paratum se Cæsaris iussioni obtemperare, duodecima eiusdem mensis, Prætor vnà cum Ducis Iuliacēsis Commissarijs, magno Catholicorum applausu, Vrbem ingreditur; alterâque die ad domum ciuicam deductus passim à Catholicis & hæreticis, honorificè magna congratulatione excipitur, præstito iuramento consueto, ac sequenti

sequenti die mandatum Regium renouatur, præuiâ denique per omnes parochiales è suggestu publicatione, cœpit decima nona cum Scabinis pro tribunali sedere & iustitiam administrare.

Mense Februario cum quæstores & exactores Leodienses subditos de Bernasange Patriæ Stabulensis, ratione bonorum & prouentuum quæ in patria Leodiensi possident, ad tributa pendenda cogere vellent, allegarunt iam pridem tempore Groesbekani inter Principem Leodiensem & Stabulensem Abbatem concordatum, vt sicut Leodienses ratione bonorum quæ in Prioratu Stabulensi haberent, nihil penderent; ita vicissim nec Stabulenses eorum ergo quæ ipsis essent in agro Leodiensi, quod Præsul ratum esse voluit.

Ernestus sedat controuersiam inter Leodienses & Stabulenses.

Sed & cùm Iustitiæ ministri, quos Crenkinarios vocant, graues insolentias & fraudes in colligendis vectigalibus publicis committere dicerentur, Præsul Capitulis & Monasterijs, quæ se per eos grauari imprimis querebantur, concessit, vt per proprios ministros tributorum solutionem sicut per ipsos Crenkinarios sibi procurare possent.

Cõpescit Crenkinarios.

Sub id tempus, plerique Hasbaniæ Coloni de Grandville, Lens, Orey, Wotrenge, Thys, Hermee; & perplures alij propter exortam nuper tempestatem, sequutamque inde sterilitatem, frequentes quoque militum transitus, concussionesque, creditoribus minimè se satisfacere posse Præsuli queruntur, quibus in aliquot solatium annuit, vt ante futuras messes, nullus iustitiæ minister illis eo nomine molestus sit, aut in ius vocari patiatur.

Solatur Hasbanos.

Quemadmodum in Aquisgranum, sic & in Maseeckam irrepserant hæretici, præsertim Anabaptistæ & Caluiniani, contra quos præsul plures verbi Dei concionatores & imprimis Patrem Nicolaũ Fal Iesuitam mittit, mandans Præfecto Stockhemiensi vt illos benignè excipiat, à fide vero alienos, certo præfixo illis tempore, nisi resipiscant & professionem fidei Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ faciant, vrbe excedere iubeat, mandatque iampridem pro conseruatione religionis edita renouet, exteros nequaquam admittat intra districtum officij sui, minus in Vrbem, nisi prius docto de sufficienti vitæ suæ testimonio, & præmissâ fidei professione, curetque diligentèr, consilio cum Pastore & dicto Patre habito, vt iuuentuti non nisi Catholici & probi Magistri præficiantur, qui compendiosum Canisij Cathechismum, à plerisque omnibus fidelibus receptum doceãt, Catechismis hæreticis aut de hæresi suspectis prohibitis, ignique traditis.

Cauet Maseekanis ab hæreticis.

Per hæc tempora, cùm Episcopus Vercellensis Nuncius Apostolicus, promulgans Concilium Tridentinum, in Synodo iusiurandum ab Examinatoribus parochorum exegisset, eos deinceps neminem ad regendas Ecclesias parochiales admissuros, nisi præuio examine celebrato, iuxta formam à Concilio Tridentino præscriptam, quæ per concursum vulgò nuncupatur, plerique patroni Ecclesiastici graues Dominis examinatoribus iniecerunt difficultates, asserentes inter

inter alia sufficere, si occurrente vacatione alicuius parochialis Ecclesiæ, idoneum aliquem præsentent, eumque, etiamsi magis idonei concurrerent, necessario ad Ecclesiam huiusmodi regendã instituendum. Huius difficultatis occasione, DD. Examinatores subiectam quæstionem congregationi Illustrissimorum & Reuerendissimorum Cardinalium ad interpretationem Concilij Tridentini deputatorum proposuerunt. A

Illustrissimi & Reuerendissimi Domini.

Cùm in Diœcesi Leodiensi Institutio Ecclesiarum Parochialium in mense Ordinarij Collatoris semper ad Archidiaconum Ecclesiæ Leodiensis pertineat, quem cõstat aliũ ab Episcopo esse, & sacrũ Coc. Trid. decernat sess. 24. c. 15. Quod quum ab alio quam Episcopo institutio est accipienda, tunc solius Episcopi esse ex approbatis per examen in concursu digniorem eligere, quem patronus illi præsentet et ad quem institutio huiusmodi spectat. Et tamen patroni etiam Ecclesiastici dicunt sufficere, si occurrente vacatione cuiusdam parochialis Ecclesiæ, idoneum aliquem Examinatoribus iuxta formam Conc. prædicti deputatis ad illam præsentauerint, & illum, nullo alio facto concursu, per Archidiaconum prædictum necessario ad Ecclesiam huiusmodi instituendum. B

Supplicatur pro parte Examinatorũ prædictorũ pro declaratione Illust. & Reuer. DD. VV. Capituli prædicti, si videlicet dicti Examinatores, non obstante patronorum huiusmodi præsentatione, debeant edicta, pro habendo mutuo concursu, iuxta formam Concilij prædicti, occurrente alicuius Ecclesiæ vacatione, apponere; & solus Episcopus ex approbatis magis idoneum per patronos eidem Archidiacono præsentandum eligere possit. C

Congregatio Concilij censuit super parochiali, quæ iuris patronatus Ecclesiastici sit, debere fieri concursum, & si institutio ad alium quam ad Episcopum spectet, teneri patronum præsentare illum quem Episcopus ex approbatis ab Examinatoribus Synodalibus magis idoneum iudicauerit. D

Ioannes à Galea vir pius à dæmone possessus horrendum in monstrum euadit: Ernestus à Rege Philippo legatos impetrat, qui tractent cum Leodiensibus de locis controuersis. Protestantes Coloniæ petunt publicum suæ religionis exercitium.

CAPVT XV.

Aprilis 19. Frater Ioannes de Galea Leodius, Religiosus Ordinis Cysterciensis, Monasterij Vallis S. Lamberti, non procul à Leodio

A Leodio, vir pius, castus, quietus ac solitudinis mirus cultor, à dæmone possessus; Abbatis sui iussu, curationis ergo, Leodium venit ad Anthonium Ghenardum canonicum & Inquisitorem Leodiensem, cui tunc cohabitabā, & casum suum exponit: miratur ille quod nulla possessionis dæmoniacæ signa exterius apparerent: erat enim mentis compos, viuidâ facie, oculis bene compositis, nec deerant etiam Religiosi ei familiares, qui non à dæmone possideri, sed mania potius laborare crederent; Rogatus ergo à Ghenardo quanam parte corporis resideret dæmon, confestim respondit sinistrum brachium possidere, cumque ego (qui etiam maniacum esse opinabar) brachiū eius manu apprehendissem, plicassemq; & replicassem, dixi nullam B ibi posse deprehendi operationem dæmoniacam. Ille mox brachiū rursus mihi contrectandum porrigit, quod primo attactu instar laminæ ferreæ obriguisse sensi. Itaque cuidam exorcistæ commendatus, ad primum exorcismum in terram prosternitur, & vt creditum est necatur. Verum cum & corporis color & calor ijdem in eo permanerent, & à multis adhuc viuere putaretur, corpus vsque ad 26. eiusdem mensis seruatum est. Quo tempore frequentèr illius oculos aperiri, lucis radios ex eis vibrari, caput singulaque membra proportione quadam duplo crassiora reddi, vngues quoque manuum & pedum aduncos fieri, ad extremum omnis generis colorum maculas corpori imprimi conspeximus; Vnde tantillo tempore horrendum in monstrum euaserit. Quod Theologi, Medici, Chirurgi C conspicientes, viueretne an mortuus esset, non satis resoluere poterant. Erant qui dicerent, sub ea, quam dæmonem superinduxisse credebāt, pelle, corpus religiosi viuū latere, incissione facta, diaboli fraudem detegi posse. Alij contra aiebant cadauer veneno à dæmone procurato plenum esse, quod apertum, totam vrbem inficere posset. Theologorum hæc erat sententia, à prima exorcismi die corpus exanimatum fuisse; intermedijs illis diebus, dæmonem cadauere abusum, Deo ad multorum instructionem huiusmodi illusiones permittente.

Quidam à dæmone possessus horrendum in monstrum euadit.

Sane fuit inter spectatores vnus, qui parentibus Lutheranis ortus nullam amplexatus religionem, vitam quodammodo Atheam du-D cebat, is pro ea, quæ illi à pueris mecum erat familiaritate, secreto me interrogauit, verane essent quæ Ciuitas de hoc religioso perferret; Vnde ego ansam hominis curandi captans, cœpi non asseuerare tantum, sed & de spiritibus bonis & malis, necnon de Dei super homines bonos & malos prouidentia cathechisare, tandem etiam aditum ad monstrum illud facere. Quo conspecto ille tantam in se subito Metamorphosim sensit, vt licet ante vir esset imperterritus, perpetuo trepidans nusquam nisi in Ecclesijs & locis sacris sibi tutus videretur, nihil aliud pro solatio habens quam Dei verbum audire, peccata sacerdoti confiteri, Sacrificio missæ interesse, Sacrosanctam Eucharistiam frequentèr & deuotè recipere.

Mira hominis Lutherani cōuersio.

Porro in eam tandem ab omnibus ventum est sententiam, cadauer illud sacræ sepulturæ Christiano religiosoque ritu tradendum. A
Igitur lectis inuolutum circumligatumque in dolium magnum attractum est, & per Mosæ alueum naui in Monasterium relatum, ibidemque sepultum, religiosis, qui eius castam modestamque vitam pernouerant, iudicia Dei admirantibus, & cum Apostolo dicentibus
Rom. 11. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius.*

Præsul impetrat à Rege legatos super punctis cōtrouersæ Iurisdictionis.

Iisdem diebus, Ernestus Præsul impetrat ab Hispaniarum Rege commissarios, qui cum Leodiensibus de punctis controuersæ iurisdictionis tractent, & imprimis locorum de Agimont, Munoz, terræ S. Huberti & aliorum, necnon de compensatione & repræstatione pro fundis Carolimontis, Philippivillæ, Mariæburgi, Patriæ Leodiensi per Carolum v. promissa, nec huc vsque præstita. B

Querela Canonicorum Aquensium de Magistratu.

Per idem tempus, querebantur apud Ernestum Canonici regalis Ecclesiæ Aquensis, libertates immunitatesque suas per Magistratum rursus ad vomitum reuersum contra omnia iura lædi, Cœmiterium in prophanos vsus conuerti, muros disijci, sepulchra mortuorū violari, ossa ex ijs impiè extrahi. Præsul tam ordinaria sua, quam etiam sibi specialitèr à Cæsare commissa auctoritate, mandat omnia attentata reuocari hisce verbis.

Quocirca nos Ernestus vti Episcopus Princeps & Conseruator antedictus, considerantes huiusmodi attentata prorsus libertatibus & immunitatibus Ecclesiasticis Iuriq; diuino & humano aduersari, cupientesq; Reipub. Christianæ tranquillitatem, insuper & afflictis nostram, imo Cæsareæ Maiestatis opem implorantibus subuenire volentes, eos Burgimagistros, viceburgimagistros, Scabinos, Senatum, deputatos & communitatem antedictos, ac quemlibet vestrum insolidum, auctoritate Cæsareâ nobis, vt præfertur, commissâ, serio monemus, vobisq; districtè præcipimus, quatenus intra sex dierum spatiū post notificationem præsentium, siue in personas vestras, siue per edictum, vobis factam, immediatè sequens, quorum dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos vobis & cuilibet vestrum in terminum peremptoriū assignamus, omnia & singula prædicta, vsurpationes, distractiones videlicet Cœmiterij, murorumq; & appendicum, & quæcumq; in libertatis Ecclesiasticæ nunciationisq; noui operis aut alitèr quouis modo præiudicium attentata & innouata, aduersus antedictæ nostræ Ecclesiæ libertates & immunitates reuocetis, cassetis, & annulletis, nullaq;, inualida, & illicita, seu attentata declaretis, & declarari faciatis, iniuriamq; illatam resarciatis realiter & cum effectu, ac in futurum ab his & similibus abstineatis, & absti-

C D

A *& abstineri faciatis, ilico post præsentis nostræ, imo verius Cæsareæ monitionis ac mandati executionem vobis factam, sub pœnis constitutionum Regalium & aliarum in priuilegijs antedictis contentarum & comminatarum; intimantes vobis & vestrum cuilibet, quod si secus feceritis, aut aliquis vestrum fecerit, Nos contra rebelles seu rebellem, ad prætactarum pœnarum & aliarum condemnationem & exactionem, auctoritate regia ac Cæsarea prædictis procedemus, & procedi faciemus iustitia mediante, nisi causam vel causas rationabilem vel rationabiles coram nobis proposueritis, cur ad præmissa minimè teneamini, ad quam seu quas allegandas vobis hoc nostro, imo* B *verius Regio seu Imperiali mandato in suis vigore & efficacia permanente limitamus sextam diem post præsentium executionem aut insinuationem factam in Concilio nostro secreto Leodiensi hora prima, alioquin ad videndum & audiendum declarari vos pœnas constitutionum regalium & alias in prædictis priuilegijs insertas & comminatas incidisse, nec non cõtra vos seu vestrum quemlibet in præmissis rebellem & rebelles ad executionem prainsertarum & aliarum prætermissarum, vt suprà, literarum tenorem, realiter & cum effectu procedere, & procedi mandare brachio nostro seculari, & aliorum* C *per nos, quatenus opus fuerit (vnde vos per præsentes duximus certificandos) implorato, suscipientes nihilominus, ponentes, & constituentes dictam nostram Ecclesiam Aquensem, nec non Præpositum, Decanum, & Capitulum, eorumq; Vicarios, Capellanos, operarios, seruitores & supposita, ipsiusq; Ecclesiæ, & eorum Xenodochia, & bona in Cæsareæ Maiestatis, totiusq; Sacri R. Imperij, ac nostram protectionem specialem, saluiguardiam & tuitionem. Harum vero nostrarum, imo verius Imperialium literarum notificationem & executionem prædictam ianitori primo nostro aut alijs Scultetis, ammanuis, & locorum quorumlibet officiatis, Notarijs & tabellionibus publicis* D *prædictis, S. R. Imperio aut nobis subiectis desuper requisitis demandantes. Datum in Ciuitate nostra Leodiensi, anno à Natiuitate Domini millesimo quinquagesimo nonagesimo, mensis Maij die decimâ octauâ.*

Exeunte Mayo, alia Ernesto cura sollicitudoque inijcitur. Protestantium quidam Magistratui Coloniensi supplicem libellum obtulerunt, multis argumentis persuadere conati, publicum ipsis religionis suæ permitti debere exercitium; sed vigilantia constantiaq; Præsulis & Magistratus etiam tunc repulsam passi. *Protestantes frustra Coloniæ religionis suæ exercitium petunt.*

Cum Circulus Westphalicus, & alij inferioris Germaniæ Princi-

 pes,

pes, grauiter de Regiorum Hollandorumque iniurijs, deprædationibus, depopulationibus & vsurpationibus passim quererentur; Ernestus conuentu sexta Iunij Coloniæ celebrato, querelas huiusmodi in medium proposuit, multa pro remedio differens, quæ in Comitia Imperialia reiecta fuêre. Verum plerique Principes, Moguntinus, Palatinus, Iuliacensis, & alij vlterioris moræ pertæsi, Bruxellas ad Parmensem, & inde ad ordines mittunt repetitum arces, oppida & alia multa propugnacula in Imperio occupata; sed nec ista legatio sumptuosa fructum vllum attulit. A

Legatio Germanorum ad Belgas.

Prima Aug. Præfectus Brædanus incolas de Luycxgerstel, vicinosque pagos Patriæ Leodiensis deprædatur; omnem eorum substantiam, equos, pecora, grana Bredam abducit, hostilia quæque in miseros rusticos exercens. Quâ occasione, Præsul omnibus Officiatis Patriæ scribit, mandatque descriptionem fieri particularem damnorum ab anno 1566. tam à regijs militibus quam ab Hollandis & alijs confœderatis perpessorum, vt suo tempore & loco, eorũ rationem, tum apud hos tum apud illos habere possit. B

Bredani Patriam deprædantur.

Per hos dies, Henricus Nauarræ Rex Lutetiam obsidione ingenti premebat; quod ciues potius mori quam Regi hæretico parere præferrent: Hi igitur, cùm per multos menses promissis à Mœnio suppetijs frustrarentur, tanta illata fames ciuibus quanta forsan ab ipsa Hierosolymitana obsidione audita fuit. Voluit tamen Deus his extremè laborantibus solatio esse, misso ad eos Parmensi, cuius aduentu Nauarreus obsidium soluere cogitur. Scribit quidam sibi notissimum esse eiusce famis tempore, ibi necatos fuisse 22. pueros eosque coctos & exesos, vt alia horrenda silentio præteream. C

Rex Nauarræ Lutetiam obsidet.

Maxima Parisiensium fames.

Augusti vigesima septima, Sixtus v. vita excessit, & migrauit ad superos, postquam sedisset annos quinque, menses quatuor, dies tres, ætatis suæ anno 70. vacauit sedes diebus decem & octo hic Pontifex magnifica & sumptuosa ædificia erexit, amplis porticibus & excelsis signis decorauit, templa ædesque sacras labantes refecit, vrbem ipsam restituit, ampliauit, effusoque ac ingenti sumptu decorauit, vt noua Roma (nec iniuriâ) appellata sit, de qua ita Remondus ad Sixtum quintum Pontificem. D

Successio Pontificum.

Dum veteris Roma per te monumenta resurgunt
Immortale adfert ipsa ruina decus.
Sixte mori nunquam poterit noua Roma, sepultis
Cum possis vitam reddere marmoribus.

In eandem rem & alius quidam sic cecinit:

Qui miseranda videt, veteris insignia Romæ,
Ille potest merito dicere Roma fuit.
At qui celsa noua cernit palatia Romæ,
Ille potest merito dicere Roma viget.

Decimo

A Decimo quinto Septembris, Ioannes Baptista Castaneus Pontifex renuntiatur, qui Vrbanus septimus voluit appellari: sed qui non multos dies superuixit, nam secundo Pontificatus die in morbum lapsus, perceptis Ecclesiæ Sacramentis, 27. Septembris sub sacro quod in eius cubiculo celebrabatur, ad vltimam sacrificantis benedictionem, inter hæc verba; *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*, exiuit è vita & animam Deo reddidit; Pontificatus sui die decima tertia, ætatis anno septuagesimo primo, ab eius morte sedes menses duos, dies nouem vacauit.

B *Parmensi Lutetiæ impedito, Mauritius multa oppida occupat: Hispani tumultuantur & Leodiensi ditioni multa damna inferunt: Præsul comitia celebrat, & cum Principe Parmensi ad aquas Spadanas reuerso agit.*

CAPVT XVI.

EOdem mense, Parmensi in Gallijs occupato, Mauritius non otiabatur, sed collecto exercitu, omnia penè propugnacula Mosana & Rhenana facili negotio intercipit. Et vt nostra propius C accedam, Præsidiarij Montium ad Zonam Bredamque, postquam totam ferè Campiniam fuissent depopulati, tandem admotis schalis, oppidum Thenense in suam potestatem redegerunt, & quia contra vim Regiam defendere non potuissent, spoliatum deseruerunt. Inde Stockhemium sub auroram astu ingressi, & deprædati sunt, nonnullos resistere paratos occidentes. Sed istic subsistere, vt minabantur, non potuerunt, frequentibus ex arce bombardarum globis impetiti. *Præsidiarij Bredani Campiniam depopulantur.* *Stockhemium capitur & spoliatur.*

Octobris 26. Ernestus præfectis Maseckensi & Hasselensi mandat, vt iuxta edictum nuper pro conseruatione religionis publicatum, in hæreticos animaduertant, exteros omnes & imprimis Anabaptistas quantocius patriam egredi mandent; ciuibus, qui fidei professionem facere noluerint, iuxta edictum, tempus præscribant, intra quod sua D vendant, & patriæ fines egrediantur. *Præsul in hæreticos animaduertit.*

Nouembris 22. Serenissimæ Ducissæ Bauariæ charissimæ matris suæ exequias in Ecclesia Cathedrali Leodiensi, magnâ religione, aduocatâ omni patriæ nobilitate, & Prælatis, totoque Magistratu, & ciuium primoribus, celebrat. *Exequias matri celebrat Leodij.*

Nouembri exeunte, Parmensis copias suas inedia, laboribus, ac morbis afflictas & fractas in Belgium reducit.

Decembris quinta in Vrbani septimi defuncti locum surrogatur Nicolaus Sfondratius Cardinalis, Mediolanensis genere, appellatus Gregorius decimus quartus. *Successio Pontificum.*

Parmensis in Brabantiam reuersus, quem reliquerat statum non reperit: Nam post multas, vt ante diximus, captas munitiones, amissas machinas bellicas, spoliatas vrbes, hoc etiam mali accessit, quod Hispani, qui in Cāpinia iuxta Herentalz & alijs in locis hybernabāt, ob multorum mensium, vt aiebant, non soluta stipendia, tumultuabantur, ingenti patriæ Leodiensis damno. A

Hispani tumultuantur.

1591. Anno 1591. Ianuarij 19. frequenti patriæ conuentu deliberatum de remedijs contra Hispanorum in oppidis Diesthensi, Liewensi, & Herentalensi tumultuantium, insolentias: Nam præter consuetas huius temporis militum concussiones, Leodienses tributis subijciebant, pendere renuentes abducebant, aliaque hostilia exercebant: Longâ perplexâque consultatione habitâ, visum fuit ad eos nomine Præsulis & Capituli scribendum, patriam Leodiensem membrum Imperij esse, neutri parti addictum, maxima hactenus damna perpessam: Rogare proinde, vt à tantis iniurijs abstineant. Respondent superbè & insolenter necessitatem lege carere, indicta tributa præstanda, ni patria Leodiensis eorum arma experiri velit. Cum aliud nihil ab eis obtineri posset, armata sunt & milite munita, cùm equestri, tum pedestri vicina patriæ oppida, Trudonense & Hasselense, Duce Groesbekano, & nouissimè Waremiense, Gisberto Boux cum quinquaginta præsidiarijs militibus ibi præfecto constituto. B

Comitia patriæ & quid in eis actum.

Scribitur tumultuantibus qui insolenter respondent.

Armantur patriæ oppida.

Erant hoc tempore in Monasterio de Hocht, non longè à Traiecto, Italorum, Walonum & Germanorum signa duodecim, omnia circumquaque depopulantes; quibus vt obsisteretur, officiati omnes monētur, vt iuxta militaria mandata sibi mutuā contra hostes opem & auxilium præstent. C

Monasterium de Hocht à milite occupatum.

Hispanorum exemplum sequuti Bredani, alterius factionis homines, agrum Leodiensem, contra neutralitatis iura, in nullo à Leodiēsibus offensi, deprædantur, captiuos abducunt, magnam pecuniæ vim pro redemptione extorquentes. Gubernator per literas officij admonitus, præter suam voluntatem ea fieri excusat.

Bredani prædones quomodo excusati.

Per hos dies, Gregorius decimus quartus Pontifex maximus Iubilæum indixit; quod deinde Ernestus mense Martio Coloniæ & Leodij publicari fecit. Non multò post in Cardinalium Senatu idem Pontifex Henricum Nauarreum denuo excōmunicat, eiusque sequaces. Cuius rei literas per Landrianum suum istic Nuncium publicandas misit. D

Pontifex Regē Nauarræ denuo excommunicat.

Aprilis vndecima, moritur Henricus Grauius ciuis & Theologus Louaniensis, præceptor meus, qui qualis quantusque fuerit, ex Elogio quod ei in vrbe functo in Basilica Germanorum Cæsar Baronius posuit, lector paucis discere poterit.

Mors Henrici Grauij.

V. Henrico Grauio eximiæ pietatis spectatæq; eruditionis viro: Quē post quatuor lustrorum in Florentissima Louaniensi Academia S. Theologiæ publicam professionem Sixtus quintus Pontifex max. insignis

A *signis eruditionis ergo, Romam euocauit. Gregorius 14. in Pontificiam aulam excepit, sed amplioribus dignum honoribus Christus in cælum euexit, die 11. Aprilis anno* CIↃ. IↃ. XCI.

Ætatis LV.

Eiusdem anni mense insequente Mayo, vitâ quoque defungitur Læuinus Torrentius Antuerpiensis Episcopus, & olim Vicarius Leodius in spiritualibus, & Archidiaconus Brabantiæ; cuius Epitaphium in æde Cathedrali Antuerpiensi tale legitur; *Obitus Læuini Torrentij.*

Læuinus Torrentius Patriâ Gandauensis, literis & legationibus domi forisq; spectatus, ex Archidiacono & Leodiensis Principis Vi-
B *cario generali, II. Antuerpiensium, III. Mechl. Archiepis. designatus. Collegij Societ. Iesu apud Louanienses fundator. Ad rerum status Belgij collegium adscitus, dum præcipitantem Rempublicam, fractus viribus, animo infracto, consilijs sustentat Bruxellæ decessit* VI. *Kal. Maias* CIↃ. IↃ. XCV. *vixit annos.* LXX. *mensem* I. *dies* XVIII.

Defunctum poëtæ varijs nænijs prosecuti sunt. Hanc Vrientius tanto musarum præside Christianam Rempublicam destitutam ingemens, & ipse huius æui poëta non incelebris, decantauit: *Nænia in funere Læuini vulgata.*

Cuius hic est tumulus? Torrenti. Vis noua florum
Vnde flagrat? cineri grata parentat humus.
C *Ergo etiam flores solido de marmore? quid ni?*
Marmoris hic hospes flos modo sospes erat.
Flos simul & torrens? hominum flos laudis honore,
Idem etiam torrens pectore & ore fuit.
Qui circum illachrymant, inopis quæ causa querelæ?
Iusta; suum deflent deperijsse patrem.
Quæ premit arentes lauros pede turba? Poëtæ.
Quæ ratio? annè leues entheus ardor agit?
Extinctum accusant Phoebum: Quid? Phoebus an ille,
D *Infula cui canum texit honora caput?*
Sic decet & Phoebum, Iuuenis tamen ille putatur,
Sic iuuenis; diù vt sit quoq; mente senex,
Vna sed est Phoebo, duplicem tulit ille thiaram:
Scilicet & Clario Clarior ille fuit.

Eodem mense, quidam Mauritiani castrum de Westerloe munitissimum, Barone de Merode & Petersem loci Domino absente, hoc astu occupant; quatuor numero habitu subrustico ad portam veniũt, excubitores nihil ab eis hostile expectantes intercipiunt, & in arcem, paucis, qui istic relicti erant, militibus cæsis, irruunt. *Castrum de Westerloe astu captum.*

Iulij

Germani opem Nauarro ferunt.

Iulij 28. Comitijs rursus Leodij habitis, propositum fuit conscribi in Germania ingentem equitum peditumque exercitum, qui Ductore Anhartio, Nauarreo opem ferant, eos verosimiliter fines patriæ ingressuros, qui cùm Imperiales sint, transitus negari non possit. Consultatione eâ de re habitâ, visum fuit quosdam nominandos, qui eos minori quo fieri possit dispendio extra patriam deducerent. Alio animo exercitum hunc expectabat Dux Lotharingiæ, collectis copijs, terminisque suarum ditionum munitis, quo illis aditum in Galliam intercluderet; quam in rem etiam expectabat ex Italia vires, quas Pontifex confœderatis Catholicis mittebat: nec non Hispanorum copias, quæ iam Ducatum Luxemburgensem erant ingressæ. A

Colloquiū Præsulis & Principis Parmensis.

Mense Augusto, Parmensis aduersa valetudine cōflictabatur, quare ad fontes Spadanos iterum proficiscitur, vbi ab Ernesto Præsule, ex Germania reduce, salutatur. Actum hic quidam referunt inter duos Principes de oppidorum Diœcesis Coloniēsis restitutione, præsidijsque Regis Hispaniarum inde reuocandis. B

Cæsar negotium pacis prosequitur. Ernestus repetit a Parmensi oppida per Regios possessa. In conuentu Ordinum Patriæ multa vtilia statuuntur: Hollandi pacem renuunt.

CAPVT XVII. C

IMperator, & si iam ante sæpe fœderatorum animos ad pacem frustra tentasset, à proposito tamen non destitit, sed legatum idcirco in Hispaniam misit. Quo audito Rex totum id negotium illi commendauit, quicquid ageret, ratum se habiturum.

Ordines fœderati pacem renuunt.

Itaque Cæsar ad Ordines scribit, eosque ad pacem iterum hortatur, æquissimas offerens conditiones: Ordines gratias agunt, & frustrà cum Hispanis agi de pace queruntur, a quibus nulla syncera expectari queat, vt qui sub specioso pacis titulo pessima quæque machinentur, pro vt se sæpe ante expertos asserunt. Quo nonobstante responso, sua Maiestas ab ijs qui legationem obierant persuasa est aliud scribere ordines, & aliud sentire, spem pacis non exiguam superesse; in proposito perseuerandum, & honorificam legationem mittendam: Cæsar hac spe nixus, Principes aliquot viros nominauit, quibus legationem hanc decreuit; Vtque ad Hollandos proficiscerentur, præcipit. D

Legatio Caroli Bilei ad Parmensem.

Interea Ernestus Præsul Carolum Billeum ad Principem Parmensem mittit, rogatque, vt præsidia, quæ in oppidis Coloniensibus habebat, euocet. Ad hoc, Parmensis cum Concilio suo bellico deliberat; alij æquam petitionem esse asseuerant, quod Rex, & loca suis sumptibus recuperare, & recuperata Præsuli restituere iam ante promisisset;

misisset; alij periculosum esse, eo rerum statu, illis præsidia adimere,
A quod hostis locis illis exarmatis facilè manum inijcere posset. De ea dissensione certior factus Præsul, ipse Bruxellas venit, negotiumque ad Regem referri petit.

Septembris 3. Leodij Comitia celebrat, in quibus constitutum, vt contra Regios & Hollandos naues mercatorias, Hoyensem, Traiectẽsem, & Maseckensem infestantes, nec non incẽdiarios & alios grassatores fiant excubiæ per pagos, quæ ad prædonum aduentum, signo dato, locorum præfectos & alios militiæ ascriptos conuocent; vt tabernarij eos non receptent, sed iuxta edicta sæpius publicata cum eis agant, & Magistratum loci moneant: Item vt præsidiarij in nauibus
B mercatorijs sumptibus vehendorum collocentur: denique ad Parmensem & Mauritium legatio instituatur, quâ de insolentijs & concussionibus militum querimoniæ fiant. *Comitia Patriæ & quæ ijs acta.*

Vigesimâ secundâ Septembris, Nicolaus Fondratus in Pontificem eligitur, vocatus Gregorius 14. vir summæ abstinentiæ diem claudit extremum 15 Octobris. Sedit in Pontificatu mẽsibus 10. & diebus totidem, vacauitq; sedes diebus 15. In hoc Pontifice nihil deerat eorum quæ ad Episcopalem perfectionem B. Paulus requirit; hoc anagrãmate à Francisco Bensio Societatis Iesu oratore & poëta honoratus est. *Successio Pontificum.*

Gregorius decimus quartus,

Murus custodiaq; gregis.

C Cardinales communi consensu 29 Octobris, Ioannem Antoniũ Fachinetum Pontificem crearunt; quem ob iuris rerumq; omnium peritiam & cognitionem, & singularem in pluribus difficultatibus Concilij Tridentini explicandis solertiam, Gregorius 13. Cardinalem crearat. Sumpsit is sibi nomen Innocentij noni.

Cæsareæ Maiestatis legati postquam 17 Octobris, Coloniam venissent, ad ordines Hollandiæ nunciũ miserunt, publicam ab illis fidem petentes. At illi se plus pacis quam opus esset habere existimantes, eorum petitiones neglexerunt, iam enim Hagam Comitis venerant Reginæ Angliæ, Regisq; Nauarrei legati; in quibus tractandis aliquot centena florenorũ millia breui consumpta dicebantur. Eodem quo-
D que tempore scripsere iidem Ordines socijs & confœderatis insignes victorias, quas pauco tempore exiguâ manu adepti essent, suppetias in annum proximũ, ad hostem toto Belgio exterminandũ, petentes. Legati interim, cùm opinione diutius fuissent Coloniæ commorati, fide publicâ ab Ordinibus non expectatâ, in Brabantiã proficiscũtur, tertiaque Decembris summo honore Bruxellis excepti sunt. *Ordines fœderati negligunt legatos Cæsareos.*

In his Hollandorum triumphis, cùm maxima Catholicorũ vbique trepidatio esset, videretq; Præsul prouidus maximum momentum in concordiâ & vigilantiâ ciuium positum esse, Magistratum cõuocat, pericula quæ Ciuitati totique patriæ immineant exponit, ciuium animos explorat, paratos ad defensionẽ excitat acuitque. Itaq; Decẽbris 24. cõmuni assensu edicta militaria excubiasque ciuiũ renouat: Et vt *Præsul prouidet incolumitati Leodiensium.*

C nemo

nemo ab eis se quocumque prætextu excuset, suâ auctoritate & eloquentiâ efficit: Nam & ipsi Scabini, Concilium priuatū, Concilium A
ordinarium, nec non Commissarij, qui ab omni antiquitate ab excubijs propter munerum suorum occupationes excusantur, vltroneè illis se subiecêre. Egit idem & cum veteribus sodalitatibus arcubalistariorum, nouis quoque & veteribus colubrinorum, vt quamuis veteri priuilegio excubare cum cæteris ciuibus non tenerentur, sponte tamen, solo incolumitatis Patriæ amore, noctu diuque mœnibus adesse, & cum alijs vigilare voluerint.

Occasiones tumultuum remouet. Per eosdem dies, nonnulli zelo religionis accensi, cùm multa ad orthodoxæ fidei detrimentum fieri dicique conspicerent, cœpêre imprudentius contra neutralitatem Leodij stabilitam loqui, non sine B
motuum & seditionum periculo; quod percipiens Præsul, inter alia & hoc seuerè edixit, ne quis in eam iam ante ab Imperio constitutam & probatam quicquam loqueretur, cōminatâ non obtemperantibus pœnâ arbitrariâ.

Vt Anhaltius cum suis Germanis in Franciam venit, mox Nauarræ Rex Rothomagum Normanniæ Metropolim arctissima obsidione cinxit. Erant Catholicorum vires debiliores, quàm vt adeò potenti cum hoste auderent congredi. Itali quidem quos miserat Pontifex iam in Burgundiam Lotharingiamq; venerant, sed vlterius, nisi Parmensi cum suis copijs etiam parato, progredi detrectabant. Parmēsis itaque, qua potuit sedulitate, equites peditesque per prouincias dis- C
persos in Hannonia cogit, ipse ad lustrandum exercitum Valencenas profectus. Quò cùm venisset, Legatos Cæsareæ Maiestatis Bruxellas venisse, vt de negotio pacis secum conferant, intelligit: celerrimis igitur equis Bruxellas reuersus, bis in Concilio Statuum eorum propositiones audiuit, moxque ad exercitū reuertitur, vt periclitanti Rothomago succurrat.

Successio Pontificum. Innocentius 9. Pontifex vir grandæuus, multis laboribus vigilijs ac sollicitudinibus in Gallia Belgioque susceptis fractus, Dominica die, quæ erat 29 Decembris, placidè, in Christo Seruatore obdormiuit, 74 ætatis annum ingressus. In demortui locum, tricesimo Ianua-
1592. rij anni 1592. elegerunt & suffecerunt Cardinales concordi cōsensu D
Hyppolitum Aldobrandinum, qui Clemens octauus nuncupatus est. Hic fuerat Sixti quinti datarius & antea Auditor Sacri Romani Consistorij, & ab eodem purpura decoratus.

Annus multorum Principū funeribus infaustus. Hic annus, non Pontificis maximi tantum, sed & aliorum Principum funeribus infœlix & infaustus fuit.

Mors Ducis Iuliæ. Illustrissimus Iuliæ, Cliuiæ, & Montium Dux, annos natus 76. ipso Epiphaniæ festo, diem morte extremum confecit, qui decima deinde Martij die sepelitur, cuius sepulchro Iacobus Lomnius poëta Epitaphium appendit, quod hic propter doctrinam & pietatem Christianam quam spirat libenter ascribimus:

Quis

A *Quis iacet hic? Dux Iuliacus. Qua stirpe parentum?*
Cliuorum illustri sanguine natus erat.
Quæ coniux? Maria illa fuit. Quo stemmate? magni
Cæsaris, & diuo Cæsare nata soror.
Quid iuuenis coluit? Martem. Quid adultior annis?
Pacem. Quid senior? Iustitiam atq. Deum.
Quo morbo periit? senio cordisq. dolore.
Qualiter? inuictâ spe, stabiliq. fide.
Ergo fuit: viuit pars prima. Quid altera? surget.
Vnde? ex hoc tumulo. Quando? vocante tuba.

B

Decimo sexto Ianuarij Casimirus Dux Palatinus columen religionis Caluinianæ, cui nihil vnquam ad voluntatem, sed multum ad potestatem defuit, quominus Roma cum Pontifice, vniuersaque religione catholica fundatus euerteretur, tristissimo & grauissimo Geneuensis Ecclesiæ luctu, ex huius mundi delicijs ad fletus & stridores dentium iusto Dei iudicio euocatus est. *Mors Ducis Casimiri.*

Hunc aliâ viâ, alioque professionis genere, eiusdem mensis 25. insequuta est Elisabetha Caroli 9. Galliarum Regis quondam vxor, Rudolphi Cæsaris soror, quæ cum toto suo Gyneceo, repudiatis huius sæculi voluptatibus, ieiunijs, continuis precibus & eleemosinis C vacans, ad Christum dilectissimum suum sponsum, quem solum amauerat, magno omnium bonorum, maxime vero inopum & pauperum ploratu transmigrauit. *Mors Reginæ Galliæ.*

Exeunte Ianuario, Ernestus oppida Diœcesis suæ Coloniensis à Regijs possessa Hispaniarum Regis repensa gratiâ recuperat: Leodij renouat edicta contra hæreticos, datis ad singulos regionum patriæ præfectos literis, quibus in hæreticos & speciatim Anabaptistas, qui ex Anglia aduentare dicebantur diligenter inquiri & animaduerti mandat. *Præsul oppida Diœcesis suæ Coloniensis recuperat.*

D *Ernestus Parochiale conscribi curat. VVesterloa arx recuperatur: Legati Cæsaris frustra cum Hollandis pacem tentāt: Præsul leges Typographis & Ludimagistris præscribit.*

CAPVT XVIII.

Mense Februario, Præsul intelligens parochos librorum ritualium defectu laborare, ritualibus libris qui iussu quondam Georgij ab Austria editi erant partim ab hæreticis direptis, partim vetustate corruptis, committit quibusdam Theologis vt in-

C 2 spectis

Libri rituales Diœcesis Leodiensis reformantur.

spectis diuersarum Diœceseon eiusdem argumenti libris, ea decerperent, quæ huic instituto maxime conuenire deprehenderent. Quod officium ita ab eis præstitum est, vt & ipsi Præsuli & omnium expectationi abunde satisfecerint. Nam cum tempore Austriaci libri aliquorum tantum Sacramentorum Baptismi, Extremæ vnctionis & Matrimonij ritus complecterētur. Hos ijs quæ pro rectâ reliquorum Sacramentorum administratione desiderabatur, accessione locupletarunt: Instructiones etiam lingua vernacula ad singula Sacramenta, quibus eorum virtus iuxta Concilij Trid. præscriptum sess. 24. c. 7. de reform. declaratur, aliaque nonnulla addiderunt, sic vt ea in parte nihil amplius à parochis desiderari posse videatur. A

Dux Parmēsis Rothomagēses obsidione soluit.

Mense Aprili, Parmensis Rothomagenses sex menses, & quòd excurrit, obsidione Nauarrei pressos & ad maximam annonæ commeatusque inopiam redactos hoste partim cæso, partim fugato, magna sui gloria obsidione liberat, commeatumque, effractis hostium munitionibus, infert. B

Prædones qui arcem VVesterloam ceperant male pereunt.

Prædones continuis Brabantiam, Campiniam, Patriam Leodiensem, aliasque vicinas ditiones excursionibus & rapinis infestabant. Horum 200. circiter, qui arcem Westerloam occuparant, in Meditullium Brabantiæ inter Louanium & Bruxellas spe prædæ proiecti, à Regijs plerique capti, quidam fuga elapsi qui & postmodū ab agricolis iuxta Diesthemium trucidati fuêre. Quibus vt terror maior incuteretur, mandato publico cautum, vt quicumque horum Ducem aut Præfectum aliquem viuum aut mortuum Magistratui repræsentaret, is trecentis aureis florenis donaretur. C

Responsum Hollandorum insolens.

Mense Mayo, cùm legati à Cæsare in Hollandiam, pacis ergo inter regios & Ordines conciliandæ, missi, iam aliquot mensibus in Haga Comitis constitissent; & quotidie, vt legationis suæ causam exponerent, oportunitatem quæsiuissent, responsum inciuile accepêre, statum Reipublicæ apud se tranquillum esse, non expedire, vt spe instabilis & non duraturæ pacis, tempus inaniter ac frustra terant, sicque muneribus donati discessêre.

Aquæ Spadanæ remedium contra hydropisim.

Mense Iunio, Parmensis hydropisi laborans, relictâ Galliâ redit in Belgiū; rursusq; sanitatis recuperandæ ergo, ad aquas Spadanas proficiscitur, vbi iubente Præsule, splendidè magnificèq; exceptus est. D

VVesterloa arx recuperatur.

Mondragonius Regius miles fortissimus, mense Iulio, collectâ militum 3000. manu, assumptis quinque tormentis bellicis, castrū Westerloanum obsidet, & tandem 18 Iulij deditione recuperat, magno Patriæ Leodiensis bono.

Per hos dies, Canonici ad D. Bartholomei, quorū annui prouentus aliarū secundariarū Ecclesiarū Ciuitatis Leod. prouētibus tenuiores sunt, & bona in Ducatu Brabantiæ Comitatuq; Namurcēsi meliori ex parte sita; cùm iam multis annis, per dissensiones ciuiles & Belgicas, grauem minusq; sufferendā paterētur fortunarū suarū, ijs præsertim in locis, iacturā, nec de remedio appareret, ne cultū diuinū deserere coge-

cogerentur, ex Præsulis adsensu fauore & commendatione impetra-
A runt à S. D. N. suppressionē decem primo vacaturorum canonicatuū in decennium, in augmentū cæterorum. Quod deinde aliæ aliquot Collegiatæ sequutæ ijsdem ex causis similes gratias impetrauerunt.

Mense Augusto Præsul conseruandæ fidei & religioni semper intentus, Typographis & librarijs leges iterato præscribit, vt nullus librum imprimat, aut alibi imprimi curet, qui prius per inquisitorem aut cēsorem ad id specialiter deputatū visus simul & approbatus non fuerit. Vt nemo librū vel quodcumq; scriptum, vendat, donet vel alteri legendum concedat, aut quocumq; alio modo in vulgus emittat, nisi præuiâ illius approbatione libro vel scripto præfixâ. Vt nemo librorum sarcinas, quas in Ciuitatē seu patriā recens aduehit, aperiat, B nisi præsente cēsore, quod vt exactius seruetur, vult sarcinas ad locū per censorem designandū deferri; datâ etiam illi facultate toties quoties libuerit, domos & officinas typographorū, aliorumq; librariorū & bibliopolarū ingrediendi, & libros scriptaq; in eis reperta legendi, examinādi, probandi, vel improbādi, indeq; si ita expedire iudicauerit, secum auferendi. Similitèr Ludimagistros omnes professionem fidei Catholicæ facere voluit, & iurare se nihil discipulos docturos, quod fidei Catholicæ Romanæ aduersaretur. *Leges datæ Typographis & librarijs.* *Et Ludimagistris.*

Sed & Pastores eadē iusiurandi religione astrinxit, vt toties quoties aliquem in sua parochia hæreseos suspectum habuerint, ad se seu vices eius in parte gerentem referant. *Et Pastoribus.*

C Eodem tempore, regium mandatū impetrat, quo omnibus centurionibus præsidiorū, quæ Rheni ad ripam sunt præcipitur, vt mox oppidis cedant eaque restituant, quocumq; mandato alio non obstante. Tislingius horū præfectus, eo accepto, milites Bonnæ congregat, voluntatem Regis exponit. Sed quia ipsis aliquot mensium decursorū debebantur stipendia, cœperunt refragari & tumultuari, mandatūq; tam Regis quā Tislingij contemnere. Itaq; propria auctoritate mandant, vt nullus ex militibus Præsulis in vrbem admittatur, nullus ex præfectis vrbe exire permittatur; omnes literæ, quæ ad Tislingiū vel Magistratū adferuntur sibi tradantur & corā legantur: Sed & vigilias duplicant, ciuibus etiam arma adimere parant, quod tamen protestatione Tislingij impeditum fuit: Tandem edicunt, vt si quis miles Ba-
D uaricus in vrbe sit, incontinenti recedat. *Præsul mandatum à Rege Catholico impetrat.* *Milites rebellant & tumultuantur.*

Per id ferè tempus, Aloizius de Mendosa Hispanorum ductor, ex Frisia reuersus, agrum Leodiensem ingreditur, idem facit & Labourlotius intra Sambram & Mosam stationē faciens, quos Princeps Parmensis, à Præsule admonitus, fines Patriæ excedere iubet, illum in Flandriam euocans, hunc in Galliam proficisci iubens. *Præsul militē patriam egredi curat.*

Erat etiam non procul à Ciuitate Godefridus de Mombeeck copiarum Leodiensium ductor, quem, quod ob diuturniorem moram, rusticis grauior esset Præsul in Marchionatum Franchimontensem cōmigrare mandat, loci præfectum & prætorem serio monens, vt illis *Militi Leodiensi prouidet.*

 minori

minori quo fieri poſſit diſpēdio, de hoſpitijs prouideant; Leodienſibus vero, vt militarem inter ſe diſciplinam ſeruent, diſtrictè præcipiens. A

Dux Parmēſis æger perceptis Eccleſiæ Sacramentis ob æquitat & mox moritur.

Menſe Octobri, Dux Parmēſis ex aquis Spadanis Bruxellas reuerſus, cùm ſentiret vires ſuas paulatim deficere, & morbum ingraueſcentem mortem ſibi minitari, ſacrâ ſynaxi ſummâ cum pietate ſuſceptâ, ac mille florenis in pauperes erogatis, Attrebatum verſus iter intendit, ibique toto quindeno ante mortem bis equo quamuis egrè conſcenſo, cœlo licet pluuioſo in mœnibus aut agris ad valetudinem, aquâ ſpadanâ ſæpius ſumptâ, obequitabat, vt reſtitutis nonnihil viribus, tertiò in Galliam ad electionem Regis Chriſtianiſſimi proficiſceretur. Cæterùm, ipſis calendis Decembris, magis ingraueſcente morbo, animam agere cœpit, quocirca, ſacro ab Abbate Vedaſtino, B apud quem diuerſabatur, vnctus oleo, noctis inſequentis hora prima vltimum clauſit diem: Eius exequias die veneris inſequenti Abbas Vedaſtinus perquam ſolemnitèr & honorificè, præſentibus Principibus ac magnatibus celebrauit. Hic finis & Cataſtrophe magni illius Alexandri Farneſij Ducis, Turcis, Gallis, & Belgis, contra quos varijs prælijs fœliciter depugnauit, bene cogniti. Nec multis poſt diebus, iuſta quoque funebria Bruxellæ illi perſoluta fuêre, ad quæ cuncti Principes Belgæ coiêre, vbi & hoc Epitaphium poſitum fuit.

Francia quem metuit, Belgæ coluêre fideles,
Martis honos nullo conditur in tumulo.
Gloria quæ toto ſe latè fundit in orbe, C
Orbem pro tumulo, non locus arctus habet.
Tot domitis tumulos victori, Belga triumphos
Erige, nam viuit gloria nec moritur.

Succedit ei in Belgij rerumque gubernationem Petrus Erneſtus Comes Mansfeldius.

Erneſtus excuſat ſe apud Sanctiſſimum & duo purgat, quorum occaſione nomen ſuum erat in vrbe traductum. Hollandi ſcribunt Ordinibus Leodienſibus, quibus Præſul rectè reſpondet. D

CAPVT XIX.

1593. INeunte anno 1593. Præſul mittit ad vrbem Hartgerum Henotum I. V. Doctorem Metropolitanæ Colonienſis Canonicum, qui eum apud Clementem Pontificem Maximum excuſet, quod ad Vrbem pro adminiſtrationis Eccleſiarum ſuarum ratione reddenda, per Sixtum Pontificem cum alijs Antiſtitibus vocatus non venerit: Neque enim hoc rerum ſuarum & Belgij ſtatu venire potuiſſe abſque ſummo Eccleſiæ ac totius deniq; Reipublicæ diſcrimine & periculo. Meditatum iam ante fuiſſe iter, cùm Parmenſis à Rege Catholico exerci-

Legatio Hartgeri Henoti ad Summum Pontificem.

exercitum in Gallias traducere iussus, illum, ne se discedente, vicinas stationes desereret magnopere rogauit: Cæterum hoc ipsum iter vehementer eum appetere, habere quæ S. Sanctitati, ac sacro Cardinalium collegio, ad communem Ecclesiæ ac Germaniæ rem pertractet, veniam idcirco tantum, vt commodum profectionis tempus expectare liceat, postulare. Qui si ante proxima Comitia Imperialia venire possit, non dubitare quin eo magis è Republica futurum sit. Hæc apud Summum Pontificem præfatus, duo diluit, de quibus nomen Ernesti traductum ferebatur. Primum, de Ecclesiarum & dignitatum multiplicatione, in quo eius aut ambitio, aut cupiditas traducebatur. Alterum de dilata consecrationis & Pallij susceptione, cuius ratione quidam criminabantur illum minus quam Episcopum deceret se Ecclesiasticis sanctionibus conformare. Igitur vt multiplicationem Episcopatuum purget, fatetur Ernestum quidem quinque Ecclesiarum curâ honoratum, non tamen ambitione aut aliqua cupiditate ductum, sed magnorum Principum rogatione & auctoritate, parentum adhortationibus, amicorum precibus, populorum lachrymis, & religiosorum hominum obtestationibus inuitatum, quinimo ipsius Gregorij XIII. fœl. rec. mandatis impulsum.

Duo diluit de quibus nomen Præsulis traducebatur.

Excusat multiplicitatem Episcopatuû.

A

B

Frisingensem (ab illâ incipit ad quam primo vocatus fuit) tribuisse S. Mem. Pium V. in ipsa fere infantia, vt paternâ auctoritate ac potentiâ Ecclesiæ illius Iurisdictio, quæ sese in Austriam, Styriam, Tyrolensem Comitatum extendit, ab hæresibus vindicaretur, quod magno fuisse studio, sumptibus, laboribus, procuratum, res ipsa testaretur. Ex illa, quamdiu resedit, quædam quidem emolumenta percepisse, haud tamen decenti sustentationi respondere; dumque abfuit, pro Ecclesiarum Germanicarum recepta consuetudine, aut nihil, aut parum emolumenti & fructuum percepisse.

C

Germanicarû Ecclesiarum consuetudo.

Frisingensi, accessisse dicit Hildesheymensem in Saxonia, rogantibus & supplicantibus Canonicis & Catholicorum exiguis istic reliquijs, vt potenti Bauaricæ domus clypeo munirentur & sustinerentur; fuisse olim Ecclesiam illam amplissimam, magnisque opibus & potentia florentem, nunc temporum calamitate vicinis Principibus prædam factam esse. Recensitas fuisse Ciuitates, Oppida, Castra & villas ad mille huic olim Episcopatui subiectas, sed ex omnibus vix septem Episcopo iam parere, quæ adhuc continuis præsidijs magnisque sumptibus ac vigilijs custodirentur: pleraque vsurpasse & deuorasse Brunsuicenses, nonnulla Holsatiæ Duces, quos vt ad restitutionem, lite apud Imperialem Cameram mota, pulsaret, tempora hactenus non permisisse, vt & alijs rationibus modisque compellerentur. Ex eo Episcopatu non esse operæ pretium quid emolumenti acceperit referre, cum certum sit illum Bauaricæ domui graui oneri semper fuisse, & esse, non aliâ causâ, quàm ne totus alioquin ab hæreticis absumatur. Diuina officia in paucis illis locis quæ supersunt publicè & patentibus templorum foribus iam agi, quæ antea non nisi clausis

D

ostijs

ostijs clam exercere licebat, sæpè etiam oportebat.

Ad Episcopatum Leodiensem, dixit Capitulum & Canonicos Ernestum aduocasse, tanto tum Cleri tum populi consensu & acclamatione, proculdubio factum diuinitus videretur. Nam & Belgica bella, ciuilia & Groesbekij Cardinalis prædecessoris quasi testamentarium iudicium contestabantur patriam & Ecclesiam illam amplissimam non aliter quam per Bauaricam potentiam pietatemque propugnari posse. Quamuis enim non potuerit ab excursionibus, deprędationibus, vastationibus immunis esse (solent enim bella eiusmodi calamitatibus vicinos inuoluere, vetcri prouerbio, aliquid mali propter vicinum malum) hoc tamen Bauaricâ auctoritate effecisse, tum apud Catholicum Regem eiusque ministros, tum vero apud ipsos rebelles Belgas, vt Leodienses aperto bello lacessere non sint ausi, & quod magis mirum, hoc in Catholica religione conseruanda profecisse, vt hæreticis loca omnia circumquaque, longè latèque corrumpentibus, illis aut belli satietate, aut mercaturæ causâ, aut lucri spe, inopiæuè metu, ad finitimas Ciuitates confluentibus, in easque virus suum transferentibus, nullus in populosissima Ciuitate, quâ nulla in Europâ, Lutetiâ Parisiorum exceptâ, sit frequentior, magno Dei beneficio recẽseatur Hæreticus. Quanquam autem Episcopatus sit ditione auctoritateq; insignis, prouẽtibus tamen donatũ eiusmodi, vt nec fœlicioribus quidem temporibus Episcopo cum dignitate ille alendo suffecerint, longè minus tempestate hac, qua bellis omnia vndequaque personant, & milites continuis itineribus cuncta deuastant & diripiunt, rustici vero vel desperatione acti, vel frequenti tubarum tympanorumuè sonitu dementati; vel denique militari licentiâ illecti, desertis agris castra sequuntur. Vnde nunc Episcopatus prouentus ita diminutos constet, vt vix præsidiariorum stipendia, aliaque limitaneis arcibus custodiendis necessaria subministrent. Quo factum, vt antequam ad Coloniẽsem Ecclesiam accerseretur Ernestus, vt plurimum se in Bauaria continere suoque patrimonio sustentare sit coactus, neque nisi publica postularet necessitas, Leodij esse posset.

Aliquid mali propter vicinũ malum.

A B C D

Postmodum cùm Truchsesij Apostasia sese magis magisque prodere cœpit, totaque Celoniensis Ecclesia labescere iamque ruere videretur, cogitatum quisnam eam tutari, protegere & conseruare ac calamitatem & aduersam ærumnam imminentem auertere posset, coniectos fuisse omniũ oculos in Principem Ernestum: Cuius etiamsi Colonienses Canonici quotquot boni & Catholici erant, ipsique ciues & populus Ecclesiaque adeo ipsa implorarent auxilium, vicini Principes rogarent ne publicam desereret causam, parentes, fratres, & gentiles omnes consulerent & suaderent, Cæsar etiam sua auctoritate hortaretur, cum tamen satis animo suo quæ euẽtura erant præuidentem, omnesque molestias & pericula perpendentem, nullis se precibus aut obsecrationibus flecti passum esse, donec & Catholici

Regis

Regis preces acceſſere, quin etiam Gregorius XIII. fœl. rec. Pontifex
A Max. paterna exhortatione & mandato permouit. Sereniſſimi tandem fratris Guilhelmi Ducis opulentia, re, fortuniſque adiutum, ex Bauaria Coloniam verſus propere iter ingreſſum, ipſaque tum itineris initia periculi plena, non incerta futurorum malorum præſagia dediſſe, hæreticos enim ipſius potentiam veritos, ſibique ſi Coloniam adueniret, multum metuentes, inſidias in ipſa via ſtruxiſſe, adeo vt cùm ſecundo Rheno vulgari pontone veheretur, ſeque minus notũ exiſtimaret, maioribus bombardis & ſcloppettis ex ripa impetitus, hæreticorum fraudes ſenſerit, quibus tamen diuino præſidio Coloniam incolumis appulit, deſideratum expectatumque omnibus ſolamentum adtulit. *Hæretici Præſuli inſidiantur.*

B Truchſeſio igitur poſtmodum, re examinata propius, Apoſtolica ſententia exauctorato, quibuſdam Canonicis refractarijs reiectis, Erneſtum, communi ſuffragio, nulla præuia ambitione, & communi lætitia in Archiepiſcopum electum, & à ſancta ſede Apoſtolica confirmatum.

Exinde ſeptenne iam bellum cum Truchſeſio, eiuſque aſſeclis coniuratis geſſiſſe, donec oẽs tota ditione ſua profligauit, cuius rei ergo non modo ſumptus feciſſet domus Bauarica vltra tricieſies centena aureorum millia, ſed & ipſe Erneſti frater Ser. Ferdinandus nullis vitæ ſuæ periculis pepercifſet: Subſidia Eccleſiarum quæ maxima
C cum iniuria Erneſto obijciũtur, non exceſſiſſe ſexcenta millia, quanquam accepta deberi Gregorio ſummo Pontifici centena, totidemq; fere Catholicis Germaniæ Principibus, maxime vero Regi Catholico, & eius nomine Parmenſi Duci: porro duraſſe adhuc bellum hoc Colonienſe, cum Canonici Monaſterienſes Eccleſiæ ſuæ interitum pertimeſcentes, Erneſti, qui pro aſſertione Eccleſiæ Catholicæ, dextre, ac vehementer præliaretur, præſidium implorare cogitarunt, cum is nihilominus quam ſe turbulentis nouationibus inuoluere deſideraret: rogarunt & ſuaſerunt tamen pij viri & conſpicui, celebrem & antiquam illam Eccleſiam non deſerendam, quam alioquin in hæretici Principis & Apoſtatæ poteſtatem deuenturam certo certius cõſtabat.

D Inclinabant Canonicorum plerique in Henricum Saxoniæ Ducem auerſum à vera & Catholica Religione, qui Bremenſem Archiepiſcopatum, Padebornenſem & Oſnaburgenſem Eccleſias vſurpabat; certumque erat Epiſcopatum in ipſius poteſtatem deuenturum, ni eiuſdem Principis Erneſti auctoritate propulſaretur. Relatum ea de re ad ſedem Apoſtolicam tunc temporis iudicium, rationes liquido probatas, curam Apoſtolicâ auctoritate demandatam, qua quidem aliud nihil fere quam moleſtia magna, cui inuidia & calumnia acceſſit; Cùm enim Epiſcopatus iſte hæreticis meliori ex parte circundaretur, Belgæque, præcipuè rebelles, illum hoſtili vicinitate & perfidia premerent, ſingulari atque callida fuiſſe cautione

opus, ne aut finitimi Hispani, constituto illic hæretico, offenderētur; aut hostes, Catholico designato, eius perdendi occasionem adsumerent. Cæterùm ad vitandas hinc inde contentiones, Episcopatus possessionem Ernesto traditā quæ toto iam quinquennio nihil ipsi emolumenti retulisset quam in Ciuitatis Monasteriensis fœlici ingressu ac visitatione, honorarij vice, octo aureorum millia. A

Atque eum esse adhuc modo Ecclesiarum istarum omnium statum, vt prouentus ad exhibitionem Principis sui suamque, minus sufficiant; Coloniensem Archiepiscopatū omnium caput, ipso etiā Nuncio Apostolico teste, ab Ernesto creditoribus sponte relictū, subsidia simul & præsidia quotidie ex proprio patrimonio & fundo, atque etiā Ser. Guilhelmo fratre subministrari, vt vel inde appareat quam calumniose & mendaciter in dignitatum ambitum, suspicionem venerit, qui omni tempore, si ita S. Sanctitati videbitur, paratus sit Ecclesias dimittere, monere & rogare tantum, ne id maiori Reipub. malo religionisque Catholicæ detrimento cedat. B

Excusat dilatā consecrationē & pallium. Cæterum quoad dilatam consecrationem pallijque petitionem, minus mirum id videndum, qui de tot ipsius Ernesti districtionibus plane sæcularibus hactenus necessario aditis, quarum necdum finis esset vel tenuem haberet instructionem. Sublatis præposteris eiusmodi curis, constantem esse sententiam pro pallio consecrationeque deuotè se ad S. Sanctitatis pedes supplicem sistere, interim sacrosanctæ S. Sanctitati polliceri fidem ac religionem sanctæque Sedis auctoritatem constanti impertertitoque animo, ad extremum vitæ ac fortunarum, tam in Germania, quam locis in alijs, seruari curaturum. C

Litera Hollādorum ad ordines Patriæ Leodiensis. Status Hollandiæ, missis ad Ordines Leodienses literis, queruntur, eos qui alterius sunt religionis quam Catholicæ Romanæ è patria Leodiensi, contra ius neutri & constitutiones Imperiales eijci; rogantque instantèr à mandatis & præceptis huiusmodi & eorum executione abstineri, ne sic eiecti & proscripti, in Hollandiam & vicinas Prouincias recurrentes militem commoueant, & ad vindictam proritent, aliaque inde damna & incommoda sequantur. Concilium,

1593. absente Principe, rescribit mense Ianuario 1593. isthæc mandata à Principe pro sua Iurisdictione & auctoritate Principali emanasse, D

Responsio Concilij Præsulis. illi proinde scribendum neque enim nisi ipsius iussu & auctoritate Status conuocari, minus quicquam statui & mandari posse.

Eorundem literæ ad Principem & eius responsio. Illi igitur 21. Feb. eiusdem argumenti literas Principi mittunt, quibus 27. Martij respondet neminem latere patriam Leodiensem super statu Ecclesiastico imprimis fundatum, se etiam ad illius regimen per electionem vocatum, à S. Sede confirmatum, Regalibus per suam Maiestatem inuestitum, debitum igitur vocationis suæ, iuramentumque per eum sic præstitum postulare, vt patriam Ecclesiamque in ea fide Catholicā Romanā inuiolatè conseruet: nihil contra constitutiones Imperiales fieri, quibus sua de religione sartā tectā seruandā mandata.

mandata conformentur, deinde ea alio moderamine & fini executioni demandari, quam flagitiosi quidam Reipub. turbatores, iudicio hic meritissimo pulsati, ipsis persuadere mendaciter nitantur: Constituisse Principem iuxta constitutiones Imperiales suas actiones dirigere, vicissim omnino confidere, quod & illi easdem, pro vt ratio vicissitudinaria deposcit, insequentur, suosque in officio continebunt.

A

Regij milites ob non soluta, vt querebantur, stipendia, Patriam Leodiensem inter Zambram & Mosam ingressi, tumultuantur, tributa ab agricolis minaciter exigunt, omniaque hostilia faciunt; quocirca Præsul, Patriæ suæ Officiales serio admonet, vt secundum edicta militaria præsto sint, vires iungant, pariter eos vt hostes inuadant, & animose patriam egredi cogant.

Regij milites inter Zambrã & Mosam tumultuantur.

B

Mense Iunio die 23. Wynandus à Wyngaerd Præpositus Leodiẽsis illustri prosapia oriundus, vir candore animi & larga in oẽs benignitate, consilio maturo, prudentia solerti præditus, multis pro Ecclesia Leodiẽsi & patria exantlatis laboribus, Christiano viatico instructus, terras deserens ad eum migrauit, in quo iam erat corpore & animo intentus, accepturus (sic pie vouemus) immarcessibilem iustitiæ coronam: cui Wynandus à Wyngaerd ex fratre nepos Præpositus quoque etiamnum Leodiensis patruo B. M. hoc Epitaphium, in gratam acceptorum ab eo beneficiorũ memoriam in Ecclesia Cathedrali Leodiensi, in qua sepultus est, posuit.

C

D. O. M.

ADmodum generoso VVynando à VVyngaerd Leodiensi Præposito, & annis circiter LIIII. *Canonico, pluribus Principum legationibus ad tres successiue summos Pontifices atq. Galliæ Regem præclarè pro Repub. functo, viro vti eximio generis splendore, ita prudenti infractoq. semper in laboribus subeundis animo, omnibusq. ob egregias morũ ac liberalis ingenij dotes percharo an.* CIↃIↃXCIII. XXIII. *Iun. vita defuncto, VVynandus à VVyngaerd ex fratre nepos patruo B. M. pos.*

D

Edictum contra hæreticos denuo publicari mandat, quosdam castigat & punit.

CAPVT XX.

MEnse Octobri, depositis apud Præsulem querelis, de nonnullis sibi libertatem conscientiæ concessam iactantibus; Pastores quoque Hasselensis & Maseckensis discessum, nisi contra hu-

opus, ne aut finitimi Hispani, constituto illic hæretico, offenderētur; aut hostes, Catholico designato, eius perdendi occasionem adsumerent. Cæterùm ad vitandas hinc inde contentiones, Episcopatus possessionem Ernesto traditā quæ toto iam quinquennio nihil ipsi emolumenti retulisset quam in Ciuitatis Monasteriensis fœlici ingressu ac visitatione, honorarij vice, octo aureorum millia. A

Atque eum esse adhuc modo Ecclesiarum istarum omnium statum, vt prouentus ad exhibitionem Principis sui suamque, minus sufficiant; Coloniensem Archiepiscopatū omnium caput, ipso etiā Nuncio Apostolico teste, ab Ernesto creditoribus sponte relictū, subsidia simul & præsidia quotidie ex proprio patrimonio & fundo, atque etiā Ser. Guilhelmo fratre subministrari, vt vel inde appareat quam calumniose & mendaciter in dignitatum ambitum, suspicionem venerit, qui omni tempore, si ita S. Sanctitati videbitur, paratus sit Ecclesias dimittere, monere & rogare tantum, ne id maiori Reipub. malo religioni sque Catholicæ detrimento cedat. B

Excusat dilatā consecrationē & pallium. Cæterum quoad dilatam consecrationem pallijque petitionem, minus mirum id videndum, qui de tot ipsius Ernesti districtionibus plane sæcularibus hactenus necessario aditis, quarum necdum finis esset vel tenuem haberet instructionem. Sublatis præposteris eiusmodi curis, constantem esse sententiam pro pallio consecrationeque deuotè se ad S. Sanctitatis pedes supplicem sistere, interim sacrosanctæ S. Sanctitati polliceri fidem ac religionem sanctæque Sedis auctoritatem constanti impertertitoque animo, ad extremum vitæ ac fortunarum, tam in Germania, quam locis in alijs, seruari curaturum. C

Literæ Hollādorum ad ordines Patriæ Leodiensis. Status Hollandiæ, missis ad Ordines Leodienses literis, queruntur, eos qui alterius sunt religionis quam Catholicæ Romanæ è patria Leodiensi, contra ius neutri & constitutiones Imperiales eijci; rogantque instantèr à mandatis & præceptis huiusmodi & eorum executione abstineri, ne sic eiecti & proscripti, in Hollandiam & vicinas Prouincias recurrentes militem commoueant, & ad vindictam proritent, aliaque inde damna & incommoda sequantur. Concilium,

1593. absente Principe, rescribit mense Ianuario 1593. isthæc mandata à Principe pro sua Iurisdictione & auctoritate Principali emanasse, D

Responsio Concilij Præsulis. illi proinde scribendum neque enim nisi ipsius iussu & auctoritate Status conuocari, minus quicquam statui & mandari posse.

Eorundem literæ ad Principem & eius responsio. Illi igitur 21. Feb. eiusdem argumenti literas Principi mittunt, quibus 27. Martij respondet neminem latere patriam Leodiensem super statu Ecclesiastico imprimis fundatum, se etiam ad illius regimen per electionem vocatum, à S. Sede confirmatum, Regalibus per suam Maiestatem inuestitum, debitum igitur vocationis suæ, iuramentumque per eum sic præstitum postulare, vt patriam Ecclesiamque in ea fide Catholicā Romanā inuiolatè conseruet: nihil contra constitutiones Imperiales fieri, quibus sua de religione sartā tectā seruandā mandata.

mandata conformentur, deinde ea alio moderamine & fini executioni demandari, quam flagitiosi quidam Reipub. turbatores, iudicio hic meritissimo pulsati, ipsis persuadere mendaciter nitantur: Constituisse Principem iuxta constitutiones Imperiales suas actiones dirigere, vicissim omnino confidere, quod & illi easdem, pro vt ratio vicissitudinaria deposcit, insequentur, suosque in officio continebunt.

A

Regij milites ob non soluta, vt querebantur, stipendia, Patriam Leodiensem inter Zambram & Mosam ingressi, tumultuantur, tributa ab agricolis minaciter exigunt, omniaque hostilia faciunt; quocirca Præsul, Patriæ suæ Officiales serio admonet, vt secundum edicta militaria præsto sint, vires iungant, pariter eos vt hostes inuadant, & animose patriam egredi cogant.

Regij milites inter Zambrā & Mosam tumultuantur.

B

Mense Iunio die 23. Wynandus à Wyngaerd Præpositus Leodiēsis illustri prosapia oriundus, vir candore animi & larga in oēs benignitate, consilio maturo, prudentia solerti præditus, multis pro Ecclesia Leodiēsi & patria exantlatis laboribus, Christiano viatico instructus, terras deserens ad eum migrauit, in quo iam erat corpore & animo intentus, accepturus (sic pie vouemus) immarcessibilem iustitiæ coronam: cui Wynandus à Wyngaerd ex fratre nepos Præpositus quoque etiamnum Leodiensis patruo B. M. hoc Epitaphium, in gratam acceptorum ab eo beneficiorū memoriam in Ecclesia Cathedrali Leodiensi, in qua sepultus est, posuit.

C

D. O. M.

ADmodum generoso VVynando à VVyngaerd Leodiensi Præposito, & annis circiter LIIII. *Canonico, pluribus Principum legationibus ad tres successiue summos Pontifices atq́; Galliæ Regem præclarè pro Repub. functo, viro vti eximio generis splendore, ita prudenti infractoq́; semper in laboribus subeundis animo, omnibusq́; ob egregias morū ac liberalis ingenij dotes perchâro an.* CIƆIƆXCIII. XXIII. *Iun. vita defuncto, VVynandus à VVyngaerd ex fratre nepos patruo B. M. pos.*

D

Edictum contra hæreticos denuo publicari mandat, quosdam castigat & punit.

CAPVT XX.

MEnse Octobri, depositis apud Præsulem querelis, de nonnullis sibi libertatem conscientiæ concessam iactantibus; Pastores quoque Hasselensis & Maseckensis discessum, nisi contra hu-

iusmodi iactationes prouideretur, renuntiarent: Præsul hæreticorum dolos & mendacia comperta habens, scribit Concilio priuato, A
vt edicta contra hæreticos lata, postpositis rumoribus, per oppida & imprimis Maseckanum & Hasselense denuò publicentur, executioni seriò demandentur, & ad effectum perducantur.

Duo Anabaptistæ traduntur brachio sæculari.

Vigesima nona Octobris, Quintinus Iacobs & Aleidis Batem eius vxor Zonhouienses obstinatè hæresim Anabaptisticam profitentes, traduntur brachio sæculari, prius recitatâ contra eos in Curia Leodiensi sententiâ.

In causa Inquisitionis hæreticæ prauitatis, que coram nobis N. N. N. Inquisitoribus inter te Quintinum Iacobs ab Zonhouen, ac tuam vxorem Aleidem Batem reos ex vna, & prouidum virum VVarnerum Rickmam procuratorē fiscalem actorem ex altera partibus, vertitur & pendet indecisa, nos præfati pro tribunali sedentes & ius dicentes, inuocato Christi nomine, ipsumq́; solum ac Iustitiā præ oculis habentes, actis omnibus & singulis per nos visis, ac diligenter expēsis, communicatione etiam cum plurimis probis & tam diuini quam humani iuris peritis viris, habita, de eorundem consilio paritèr & assensu ad sententiam eiusdem præsentis causæ definitiuam, ad quam audiendam his die hora & loco, tu cum vxore tua estis citati, procedendum duximus, & procedimus in hunc qui sequitur modum. B C

Quia vos non modo plurium testium conformibus depositionibus de hæresi Anabaptisticā diffamati deprehendimini, verum etiam propriā, eāq́; iudiciali coram nobis factā confessione eidem adhæsisse, cùm verbo tum proprio alterius vestrum scripto conuincimini, sed & ipso facto dictā sectam professos fuisse, Baptismū in ætate adulta ab huius sectæ ministro recipiendo, eo quem in infantia susceperatis contempto, per hoc iuxta Apostoli doctrinam rursum quantū in vobis fuit filiū

Heb. 6.

Dei crucifigendo & ostentui habendo, *vestras filias iam grandæuas non minore cum æterna vestræ & ipsarum salutis periculo, quàm plurimorū scādalo sine Baptismo in hoc vsq́; tempus impia crudelitate relinquendo, de qua genuina impietate vsq́; adeo nulla ducimini pœnitudine, vt etiam in dies obstinatiores fieri deprehendamini, quantumuis & per nos & per alios doctos ac pios viros Ecclesiasticos Religiosos & seculares, ad vestri conuersionem ac à pernitiosa hæresi abductionem, pro viribus sæpius laboratum extiterit, ac in hunc finem multo tempore in carcere detenti fueritis, si fortè* vexatio D

Isa. 28.

intellectum daret. *Quia inquam res se ita habet, & post tentata omnia ad vestri conuersionem media, nobis quod ad eam, animarumq́; vestrarum salutem impendere queamus, nihil amplius suppetat, neq́;*

tamen

A *tamen disciplina Ecclesiastica pro conseruatione religionis per sacros Canones præscripta sustineant tam pertinacem & obstinatam vestrã impietatem diutius manere impunitam, vos per hanc nostram sententiam quam ferimus in his scriptis, hæreticos & Anabaptistas impœnitentes pronũciamus, decernimus ac tanquam tales de gremio pijssimæ matris Ecclesiæ (quæ tam diu tamq́, patientèr & frustra vos ad pœnitentiam expectauit) eijcimus, seu sponte vos ab ea recessisse atq́, excõmunicationẽ incurrisse declaramus, & ob id brachio sæcularis iustitiæ relinquimus, ipsam nihilominus deprecantes, & eius ministros, vt si iustitia salua, & absq́, sancta Catholica fidei & Religionis detrimẽto*
B *fieri potest, nostram sententiam seu illius executionem citra sanguinis effusionem temperent ac moderentur, & insuper vos in expensas hactenus vestri occasione factas, earum taxatione nobis reseruata, condemnamus.*

Sub Octobris mensis exitum, multi Hasseleti & Maseckæ detegũtur Caluinistæ & Anabaptistæ, quibus tempus præfixum fuit, quo coram Inquisitoribus professionem fidei faciant, hæreses abiurent, aut patria excedant: professi fuêre quidam, alij recessêre.

C *Ernestus Præsul defuncto Parmensi, sollicitus de oppidis Coloniensis Patriæ, mittit in Hispaniam. Rex Nauarreus fit Catholicus. Sententia Cæsaris contra Aquenses.*

CAPVT XXI.

CVm querelæ ad Ernestum quotidie deferrentur de præsidijs ab eo in noua munitione è regione oppidi Bonnensis sita, constitutis, quod vicinos circumquaque infestarent; Is incolis liberum fecit eam demoliendi, quod assumpta rusticorum manu, perfecerunt. *Munitio è regione oppidi Bonnensis demolitur.*

Ipse quoque Berkam profectus, ita cum præsidiarijs egit, vt pro
D parte stipendiorum contenti oppido cederent. *Berka recuperatur.*

Sed & veritus ne quid morte Parmensis de Regis iussione circa militum à sua Diœcesi Coloniensi missionem immutaretur, Legatos Bruxellas pro ea confirmanda misit. Cumque Mansfeldius sibi non ita de Regis voluntate liquere, sed ad Regem pro sua securitate missurum se, ac de ea sciscitaturũ respondisset, ne quid intermisisse videretur, mox nuncium in Hispaniã ad Regem in eam rem amandauit. *Præsul nunciũ mittit in Hispaniam.*

Interim Comitijs Bonnæ cœptis, deinde Coloniæ continuatis, ordines de remedijs pro patriâ tandem à præsidiarijs penitus liberandã, oppidisq́; pristinæ libertati restituendis in deliberationẽ adduxit.

Eadem tempestate, agebatur inter ordines Gallicanos de Rege Catholico deligendo, in eam rem assistentibus Pontificijs ac Regis Hispaniarũ legatis, cõmunis consensus in Ducem Guisium Adolescentem 23. circiter annos natum inclinabat, tum quod ex familia Lotharingica, quæ à Carolo Magno originem ducebat oriundus esset, tum quod parens auusque eius de regno ac fide optimè meriti, fortiter pro vtriusque protectione occubuissent. Verum enim, Deo, per quem regnant Reges, ita disponente, accidit, vt cùm propter quorundam seditionem res protraherentur, Nauarreus saniora secutus consilia, vnicum illum religionis ad Regnum capescendum & cõseruandum obicem sustulerit, fidem Catholicam Romanam suadente Renato Benedicto summo & memorabili Theologo Parisiensi amplexus. A B

Ordines Galliæ Guisium optãt Regem.

Suadente Benedicto Rex Nauarræ ad fidem conuertitur.

Cum nequicquam mandatis Cæsareis paruissent Aquenses, tricesima Nouembris ad eos missa & publicata S. M. sententia.

Nos Rodulphus huius nominis secundus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus &c.

DEnunciamus vobis quod anno post millesimum quingentesimum Octogesimo primo in Sede & Ciuitate nostra Aquisgranensi prætensis, subornatis & Electis Consulibus & Senatoribus, vestrisq. successoribus postquam in causa Catholicorum Consulum, Scabinorum & Reipub. Aquisgranensis accusantium seu actorum ex vna parte, aduersum vos accusatos seu reos ex altera, Illustriss. quoq. VVilhelmi fœlicis recordationis, & nunc Ioannis VVilhelmi Ducis Iuliacensis, Cliuensis, & Montensis charissimi nostri auunculi affinis cognatiq. nostri, vt cuius magni interest, negotium vestrum maturè & prudenter ponderauimus, vobis accusatis ante persæpe Cæsareas admonitiones nostras scripserimus, legatos magni nominis, minasq. & pœnalia mandata nostra miserimus, ac tandem sub sacri Imperij excommunicatione seu proscriptione vobis præceperimus, vt omnem nouitatem, vim & iniuriam accusantibus intentatam aboleatis, eosq. in integrum restituatis, nihil effecimus. Vos enim nullis nostris monitis mandatis aut minis parere voluistis. Quare tandem post nostram approbatam ab Imperij ordinibus in vltimis Comitijs augustanis, ad vtrumq. ElectoremTreuirensem & Saxonem editam commissionem, post subdelegatorum anno 1589. in vrbe vestra recessum, actaq. omnia ad aulam nostram Cæsaream transmissa, post deniq. citationem nostrã ad vos vndecimo Aprilis anni xcij. destinatam, definitiua nostra sen- C D

tentia

A *tentia huius anni xciij. Augusti 27 die, coram nostra persona publicata secundum omnes iuris allegationes iudicamus, vobis accusatis, seu reis nullo modo competere, aut licitum esse in sede nostra Regia, vrbeq. Aquisgranensi in causa religionis vllam introducere aut introduci permittere nouitatem: sicuti nec vestrum est Magistratum vrbisq. administrationem de facto vobis vsurpare: sed potius quicquid hactenus à Magistratu, Scabinorum iudicio, & alibi constitutum abrogare & reuocare, omniaq. vt ante introductam innouationem iuxta praescriptum anno lx. decreti ab omnibus tribubus, atq.*
B *Magistratu approbati, & in executionem missi fuêre, restituere. Actores quoq. ad pristinum statum admittere, eorum personas ad Magistratum, aliaq. officia iuxta pactum eiusdem anni lx. denuo assumere, & eorum expensas in hoc negotio factas refundere, omniaq. damna resarcire: quemadmodum nos respectiue cognouimus, aboleuimus, reuocauimus, etiam restituimus; & damnauimus: excipientes praeterea poenam quae vestro delicto debetur, querelis etiam & actione aduersum vos Ducis Iuliae, & actorum, quae secundum iura simul ac seorsim decidentur. Omnia secundum publicatum Imperiale nostrum iudicium, cuius etiam legato vestro procuratori, ad ipsius postulatio-*
C *nem, ex Imperiali nostra Cancellaria apographum dabitur; quo accepto, aequum est, vt pronunciata sententia in opus mittatur. Quod vt fiat serio volumus. Quare vobis ex Romani Caesaris potestate etiam ratione Iuris imperamus, vt nisi nostram indignationē, Imperijq. proscriptionem incurrere velitis post acceptas has literas sex sequētibus septimanis praedictae nostrae definitiuae sententiae in omnibus suis punctis, clausulis, articulis & partibus obediatis, satisfieriq. faciatis absque vlla mora seu negligentia: neque vllam vlteriorem controuersiā moueatis: si modo nostram Caesaream indignationem, Imperijq. proscriptionem declinare volueritis. Haec enim seria nostra voluntas est.*
D *Citamus nihilominus vos virtute eiusdem Caesareae potestatis, & volumus, vt transactis praedictis sex septimanis, infra dies triginta, quos vobis pro primo, secundo, tertio, & tandem peremptorio termino constituimus; aut si dies is iuridicus non sit, proximo die iuridico in aula nostra Caesarea, vbicumque tunc ea fuerit; ipsi aut per legatos vestros compareatis, & mandato nostro satisfactum esse doceatis: aut videatis, audiatisq. praedictam poenam proscriptionis vobis irrogari, vosque illius reos esse declarari. Quod si interim non compareatis, sententia nihilominus aduersum vos pronunciabitur, quemadmodum id iure*

id iure & laudabili consuetudine hactenus obseruatum est. Secundũ hac vobis consulite. Datum in arce nostra Regia Pragensi, sexto die Octobris, anno recuperatæ salutis post millesimum quingentesimum nonagesimo tertio, Regni nostri Bohemici decimo nono. A

Acceptis literis, protestantes vehementer perculsi ac perturbati, missis ad Electores supplicibus libellis, patrocinium causæ suæ ac patronos quæsiuerunt.

Dux Niuernensis ad Pontificẽ pro Rege legatus.

Rex Nauarræ ad Ecclesiæ gremium reuersus, legationem ad Pontificem pro contestanda religione Regnique Gallici confirmatione obtinenda, instituit. Eiusce legationis Dux Niuernensis, qui mense Septẽbri iter ingressus, Põtificem difficiliorem reperit, sed postmodũ misericordiæ recordatus Sãctissimus amplius deliberandũ cẽsuit. B

Præsul Comitia Patriæ celebrat: Hæreticos persequitur: Interest Ratisbonnæ Comitijs Imperij: de rebus ibi per eum gestis censura summi Pontificis & Alani Cardinalis.

CAPVT XXII.

Comitia Patriæ & quæ in eis astitata.

NOuembris initio, Comitijs per Ernestum habitis conclusum, vt eligerentur qui damna hactenus ab vtriusque militibus patriæ irrogata & ab incolis perpessa summatim describerent, Comitijs Ratisbonnensibus proximo Ianuario habẽdis, Cæsareæque Maiestati repræsentanda, vt hac ratione gratia & leuamentum subsidiorum Imperialium impetrari possit, nec sane iniuriâ. C

Fœdus Leodiensium cum Brabantis.

Sub idem tempus, scribit Comes Mansfeldius Patriæ Ordinibus, & memores reddit fœderis quod ab anno 1518. Patriæ Leodiensi cum Brabantiæ Ducibus intercesserat, in cuius tamen præiudiciũ nostrates ruricolæ Hollandis mage fauere quam ipsis viderentur.

Ernestus Austriacus Belgij Gubernator. 1594.

Bruxellis excipitur maxima pompa.

Vicesima secunda Decembris, Serenissimus Archidux Ernestus Austriacus Diui Cæsaris Maximiliani primogenitus, moderni frater, pacificus Belgium pro Rege administraturus cum 800. equitibus ingreditur, & decimaseptima Ianuarij anno 1594. Bruxellis excipitur, maximo Principum comitatu, quorum caput Ernestus Præsul noster sibi amicissimus. Fuit (vti aiunt) pompa qualem hominum memoria non vidit, triumphis ludis & spectaculis per tres continuos dies noctesq; decorata: hisce peractis, exhibet Archidux diploma Regium amandationis regiminis & administrationis suæ, quo iubẽtur subditi ipsi pari lege vt Regi obedientiam præstare. Quo audito Comes Mansfeldius in publico consessu Belgij administrationem, quam hactenus susceperat, deponit; proceres eum iussu Regio Gubernatorem salutant, fidem & obedientiam repromittunt. D

Luxem-

A Luxemburgenses tributa ab Archimandrita & incolis terræ ad sancti Huberti iniuriosè exigebant, in solutionem præsidij quod in Noenschastel impenderant, cum tamen ab eorum vectigalibus & quibusuis contributionibus liberi ac immunes ab immemorali tempore fuissent & esse debeant, quid enim commune est Luxemburgensibus cum Patria & territorio Leodiensi, cuius vna pars est terra diuo Huberto sacra? Cuius rei ergo Præsul Gubernatori scribit, rogatque ne contra ius, & expressam ipsius Caroli quinti Cæsaris testationem anno 1522. Maij vigesima editam, cuius exemplar illi mittit, noua & inusitata tributa Ducatui suo Bullonensi imponi permittat, sed suorum officialium auaritiæ, & cupiditati frænum imponat.

Terra S. Huberti immunis à vectigalibus Luxemburgensium.

B Ducebat Baro de Zwatsemburch militem Germanum, Regi per Flandriam militaturum; hunc cum patriam Leodiensem ingredi & egredi oporteret, Præsul Renerum de Rosé D. de Roncinnes Hasbaniæ præfectum delegat, qui per Hasbaniam transeunti Baroni assistat, & militum prædationes impediat, eorumque insolentias coerceat, in quo præfectus officium suum præstitit.

Mense Februario, cum quidam Leodij per legem & Francisiam, quam vocant, hæreseos suspecti carceribus adiudicati essent & conditi, quidam Franciscus de Viseto, qui pluribus annis in Palatinatu habitauerat, ijsdem mancipatus, proponebat & viuere & mori velle in fide & religione, quam in Palatinatu hauserat & imbiberat.

C Quamobrem per hæreticæ prauitatis Inquisitores brachio sæculari traditus, & non multo post per Scabinos Leodienses ad numellam damnatus, & in publicum forum ductus numellæque expositus (quod vulgo, *mis au pillori* dicunt) & aliquot horis coronæ astantium sannæ expositus, publicèque proscriptus fuit.

Hæreticus in numellà sannis excipitur.

Martij duodecima, cùm fuisset multopere inter Patriæ ordines ac alios interesse habentes super æqualitate publicis subsidijs seruanda acerrimè disceptatum, qua ratione Respublica multa magnaque persæpè passa esset detrimenta; tandem bono pacis ac citra immunitatum, libertatum priuilegiorumque ac iurium Ecclesiasticorũ &
D aliorum quorumcũque præiudicium conuenit inter ordinum, necnon Ecclesiãrum secundariarum prælatorũq; illis socios deputatos, vt Ecclesiastici in tributionibus extraordinarijs quas communi aliorum ordinum assensu ab ijs laudari & approbari contingeret, tertiam totius summæ colligendæ partem præstarent, aliarum vero duarum tertiarum quintam Ciuitas cum leuca, vt vocant, bannali, reliquas porro quatuor patriæ regiones cum suis appendicibus. Decima septima tamen parte, in eiusmodi regionum subleuamen, per nobiles diluendã saluã. Quæ vt cõmodius pro sua quota possent omnes

Pes unus seu reformatus in contributionibus dissoluendis.

elargiri, Princeps cùm sui Capituli consilio singulis membris in suo districtu citra alterius præiudiciũ permitteret tributi impositionem, A salua ratione ac norma per S.C. ipsiusque ac ordinum deputatos ante præscribenda, rationibusque ipsis per Collectores reddendis. Cuiusmodi concordia fuit per Principem confirmata, & nunc communitèr tributionum pes nouus seu reformatus ad veteris formæ distinctionem nuncupatur.

Macelli abusus corriguntur. Cùm multi & graues in Macellum Leodiense abusus irrepsissent, quod nullo inspectore & cognitore, sine precio certo sine pondere carnes promiscuè venderentur emerenturque; quarta Maij edixit Præsul, vt carnes, nisi prius per inspectorem & cognitorem visitatæ & probatæ, nec nisi ad libram, pretioque per Scabinos Leodienses B singulis trimestribus constituto, venderentur: attamen edictũ, prout alia multa, bono publico sancita, insuperhabita fuere.

Declaratio edicti Religionis. Circa religionis edictum iampridem sæpius promulgatum non parua difficultas exorta; quod ab hæreticis ducenti quidem floreni aurei exigerentur, sed post terminum ad bona sua distrahendum migrandumque, nihilominus in Patria pertinaces remanerent; Præsul Martij 16. alio edicto declarat non prius pecuniã exigendam, quam proscriptionis perpetuæ sententia recitata esset, cui si non parerent, tunc in carceres conijcerentur, nec prius nisi solutis ducentis florenis iuxta edicti præscriptum, dimitterentur.

Præsul sub Martij initiũ ad comitia Ratisbonæ indicta (quem Principes & magnates Imperij anteuerterant) equis 474. magnificè & C summo apparatu proficiscitur.

Acta in Comitijs Ratisbonensibus. In Comitijs de varijs maximi momenti rebus tractatum, vt & de certo firmo stabiliq; contra Turcam hostem Christiani nominis hæreditarium subsidio, de belli ordine, militari disciplina, copijsque ad certum numerum conscribendis; de tumultibus Belgij componendis; Iustitiæ reformatione: tandem de monetæ qualitate, & Imperij matricula, verum partim negotiorum varietate ac querelarum intermixtarum multitudine, partim deliberantium in tanta frequẽtia dissensione, nihil definitum, sed in tempus aliud dilatum.

Præsul Regalia Electoratus à Cæsare accipit. Vigesima secunda Martij, Lutetia Parisiorum, quæ nunquam à fide D Catholica & Apostolica defecit, quæ Regis hæretici Imperiũ, vetãte anathemate, diraq; execratione Põtificis Maximi, agnoscere & subire nec iniuriâ nolebat, & reformidabat, eaque ratione grauissima & indignissima perpessa, Regem ad Ecclesiam reuersum & catholicum effectum summis acclamationibus gratanter excepit, & vt Regem suum recognouit.

Interea Præsul ab ipso Cæsare regalia tanquam Imperij Elector, præstito more maiorum & vti adsolet iuramento, in frequenti Principum consessu, magna gratulatione accepit. Sed & ita se in Comitijs gessit, vt laudem palmamque præ cæteris Principibus reportarit, vt ex adiunctis S. Sanctitatis ad eum literis videre est.

Venerabili

A *Venerabili Fratri Ernesto Archiepiscopo Coloniensi S. R. Imperij Electori.*

Venerabiliis frater, salutem & Apostolicam benedictionem.

DEcebat sane animi tui magnitudinem & quam prӕ te semper tulisti in Catholica Religione tuenda constantiam, vt talem te prӕberes in Ratisbonnensi conuentu qualem te multa tua cum laude prӕstitisti. Accepimus enim crebris literis, & honorifica admodum
B *de te testificatione, non solũ à dilecto filio nostro Ludouico Cardinale Madrutio nostrӕ Apostolicӕ Sedis de latere Legato, sed etiam à Venerabili fratre Cӕsare, Episcopo Cremonensi, cӕterisq́. Apostolicis Nuncijs, qui in eodem conuentu interfuerunt, quanto studio, quanto animi ardore & zelo Catholicӕ Religionis caussam defendendam susceperis, tuaq́. auctoritate & gratia procuraueris, vt Catholicorum Principum salutaris concordia, & consensio conseruaretur, qua nimirum Deo iuuante factum est, vt impij Satanӕ conatus eluderentur, & iniustitia contra iustitiam non prӕualeret, & Ecclesiastici Ordinis ius & dignitas retineretur. Sed & in grauissimo negotio, quod cordi nostro penitus infixum est, de bello nimirum contra teterrimos Turcas*
C *gerendo quam prӕclaram operam nauaueris non ignoramus. Vtinam vere Germani Principes intelligant, quanta occasio diuinitus oblata immortalis gloriӕ cum summa vtilitate consequenda, quod nos omni loco contestari non cessamus. De te vero frater planè nobis persuademus, quod caussӕ Dei, Patriӕ, & totius Christianӕ Reip. nullo loco deeris, curabisq́. omni diligentia pro tua virili parte, vt Catholicorum Germaniӕ Principum cõsensus atq́. vnio & conseruetur & augeatur. Tibi interea pro nostra perpetua erga fraternitatem tuam totãq́. inclytam domũ vestrã paterna charitate gratulamur, quod merita tua*
D *erga Catholicam Ecclesiam quotidie adaugeas, quibus etiam maiora ad publicum bonum, & ad peculiarem ipsius insignis Ecclesiӕ tuӕ Coloniensis vtilitatem, quӕ nobis merito charissima est, à tua virtute & pietate expectamus. Datum Romӕ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris die secunda Septemb. 1594. Pontificatus nostri anno tertio.*

In eandem rem scribit & alteras Alanus Cardinalis Anglus vigesima septima Septembris, vir pietate admirandâ & eruditione eximius, quem proinde silentio prӕterire mihi indignum fuit, eius exemplar tale est;

Illustriß. ac Reuerendiß. in Christo Patri ac Sereniß. Principi Ernesto Electori Coloniensi, &c. A
Domino suo Colendiß.

ILlustrißime ac Reuerendiß. Princeps Sereniß. Ego iam diu Celsitudinem tuā, cùm propter meum in vniuersam inclytā Bauaricā familiam studiū peculiare, tum propter amplißima personæ atq; Ecclesiæ dignitatis suæ splendorem, singulariaq; in Ecclesiam & Rempub. merita vnicè colui & dilexi. Sed in eo sermone quē non ita pridem S Sanctitas in pleno consistorio coram Cardinalium Collegio, de rebus à Principibus Catholicis maximeq; Ecclesiasticis in Comitijs Ratisbonēsibus B pro fidei defensione contra hæreticorū conatus præclarè gestis habuit, tam multa & tam honorifica nominatim de aptitudinis tuæ incomparabili in hæreticis repellendis virtute & constantia dixit, vt omnem in eius amorem & obseruantiam pellexerit. Meum certè animū (pientißime Præsul) tam exquisito laudum tuarum preconio Pius Pontifex ita affecit, vt mox calamum arripuerim, vt conceptum gaudiū communicarem, tibiq; de fœlicißimo Comitiorum successu simul & gratularer, & gratias agerem. Quod his paucis lineis, quanto possum studio & affectu, facio, Christumq; Opt. Max. prece & sacrificio suppliciter C postulo, vt pietatem tuā benignè aspiciat, atq; vt hostes clementiæ suæ potentius debellet, virtute induat ex alto, Præsulatumq; tuum longū & beatū faciat in terra, vt in diebus sacri ministerij tui, nobilißimam & grauißimam olim nobisq; semper adamatam Germaniam ab his impurißimarum sectarum sordibus expurgatam videat. Illam enim Prouinciam & Ecclesiam celeberrimam tot Catholicorum Principum ac Præsulum munitam præsidijs, licet grauibus & diuturnis iactatam tempestatibus, tamen non omnino perituram, sed ex istis hæreseon fluctibus emersuram tandem non dubitamus. Sed o nos miseros Anglos, D ac infœlicem Patriam nostram, quæ tota iam diu impiorum libidini inseruit, vt nec vnde se extricet, nec quid speret vspiā videatur. Neq; nos tamen desperabimus, cum adhuc multa millia existant Catholicorum, qui genua non curuarunt ante Baal, & vbi Deus dat plebi suæ virtutem & fortitudinem, vt non solū credat in eum, sed pro illo patiatur. Sed quicquid nobis Dei iudicio euenerit, tamen mirificè animos nostros Germaniæ vestræ in fide & Religione cōseruatio cōsolatur, ac de nostris miserijs conceptū dolorē plurimū minuit. Sed nolo T. Cel. vlterius distinere, ipsi oēm salutē & gloriā in Christo & Ecclesia exoptās, eidēq; mea obsequia deuotißimè offerēs. Vale Romæ 17. Sept. 1594.

A *Itali in Sichemensi oppido tumultuantur, Brabantiam & Patriam Leodiensem tributis subijciunt. Leodij Conuentus Ordinũ celebratur. Ioannes Castellius adolescens Parisiẽsis Regem Galliæ cultro petit, afficitur supplicio, & Societas Iesu Regno exterminatur.*

CAPVT XXIII.

TVmultuantur in Brabantia Itali, tam equites quam pedites, sub eo prætextu, quod dicerent se post Parmẽsis obitum minùs honestè exceptos, & neque stipendia repræstita, Hispanos sibi pręferri, ijsque stipendia præstari. Quocirca castris Regijs relictis, Sichemum occuparant, ibique sese munierant. Dumque stipendia nulla addicta mitterentur, non solum agrum Brabantinũ ad portas vsque Bruxellenses, sed & Leodiensem ad vsque portas Ciuitatis noxium habuerunt, & tributis grauissimis subiecerunt. Hinc Brabantinorum & Leodiensium frequentes ad Archiducem Ernestum querelæ, quibus permotus, militem Hispanum mittit, qui eos vel in ordinem redigant, vel loco propulsent. Hispani itaque imperata facientes, infestis signis eos nonnullis munitionibus expulerunt. *Tumultus Italorum in Zichem* B

Nassouius metuens ne ex hostibus amici facti, coniunctis viribus in agrum Bredanum irruerent; erant enim 1023 pedites, equites 700. varijs adhibitis artibus, Italos seditiosos in Hispanos animauit, sed & eis fidem & defensionem, si Sichemo pellerentur, promisit, & reipsa inde pulsos apud Bredam excepit. Ibi Harigerus varia tractauit; inimicitiæ cum Regijs capitales exortæ, maxime vero cum Hispanis, donec multis & repromissis pollicitationibus placati, adnumeratâ acceptaque pecuniâ, in Brabantiam ad castra reuerterunt. *Nassouij ingenium.* C

Interea Octobris quinta, frequenti ordinum Leodiensiũ conuẽtu, deliberatur de remedijs aduersus horum Italorum impressiones & exactiones, qui Patriam in singulos dies tributo subiecerant quingẽtorum flor. Brab. Et quanquã non deessent qui armis iugũ hoc coërcendum & vindicandũ iure optimo censerent, re tamen secundum temporis statum examinatâ, vicit eorum sententia, qui cum ijs transigendum duxêre. Quocirca certâ pecuniæ summâ redempta est huiusmodi perfida exactio. *Comitia Patriæ & quæ in eis acta.* D

Ernestus cùm Cæsarem, Ratisbonnæ conuentu soluto, Pragã vsq; fuisset insequutus, perq; dies aliquot cum sua Maiestate consedisset, Cæsar eum ad Electorem Brandeburgensem, aliosque Imperij Principes, qui Comitijs nonnisi per legatos interfuerant, mense Nouẽbri amandat, vt pro cõmunibus cõtra Turcam auxilijs apud eos instaret, & in Belgium reuersus pacis negotiũ promoueret. Itaque facto apud Brãdeburgẽsem officio, Leodiũ redijt, & quæ gessisset per familiarem cameræq; suæ primũ cubiculariũ Baronem illustrem de Groesbeeck S. Maiestati renuntiauit. *Præsul petitẽ Cæsare ad Electorem Brandeburgensem proficiscitur.*

Cùm

Castellius Regem cultro petit.

Cùm Lutetiæ Parisiorum multi nequaquam Regem ad Orthodoxam fidem verè conuersum, sed eo magis Religioni exitiosum existimarent, repertus est eius opinionis adolescens quidam Ioannes Castellius, mercatoris Parisiensis filius, qui 27 Decembris cum nonnullis proceribus in cubiculũ Regis insidiose illapsus, cultro Regem impetijt, & loco gutturis, quod scindere miser satagebat, in maxillam impegit, dentesque duos excussit: captus, quod apud Patres Societatis studuisse deprehensus esset, eosdem in sui criminis suspicionem adduxit: rapitur in carceres eius præceptor, torqueturque, & licet minimè fateretur se suosuè quidquam docuisse, quod licitam manus in suum Regem iniectionem permitteret, nihilominus seu per iudicia, seu coniectione laqueo strangulatur, Societas regno exterminatur, Castellius post multos cruciatus laniatur & discerpitur, eius cineres in ventos disperguntur, parentum domus è regione palatij sita amburitur. In cuius area pyramis marmorea, perenne immanis flagitij monumentum, cum aurea cruce erecta fuit, cui hæc disticha ascripta fuêre.

Hic domus immani quondam fuit hospita monstro,
Crux vbi nunc celsum tollit in astra caput.
Sancijt in miseros pœnam hanc sacer ordo penates,
Regibus vt scires sanctius esse nihil.

Tumultus Bonnæ.

Sub finem huius anni sequentisque initium, Præsidiarij Bonnæ ab Ernesto constituti, ob non soluta stipendia, Gubernatoris Theodorici Lyndani absentiam, tribuni seueritatem, & alias causas tumultuantur, Capitulo Coloniensi, viris nobilibus, Gubernatore, ac ipso etiam Præsule frustra ad pacem, promissa solutione, cohortantibus.

Arx Hoyensis per insidias ab Hollandis capitur; Oppidum à quibusdam deditur, quæ mox auxilio Regiorum & Leodiensium recuperantur: Proditorum fautores supplicio afficiuntur.

CAPVT XXIIII.

Mense Ianuario, Hollandi, vlterius signa sua proferre annitentes, cœperunt ad arcem Hoyensem astu quodam intercipiendam animum adijcere; videbant enim illam loci situ fortissimam, perfacile immisso præsidio se contra hostes munire, indeque longè lateque per agrum Leodiensem, Namurcensem, Luxemburgẽsem prædas agere posse. Ei facinori reperti fuêre idonei ministri. Est porro ad pedem rupis in qua arx consistit domus Claustralis, quam cõducto

ducto inhabitabat proditor quidam Greuiffe cognomento, cum vxo-
A re & familia: ad hanc Harangierus viros triginta lectissimos mittit, *Harangierus arcem cum oppido Huyen stratagemate occupat.*
qui facinus aggrediantur. Illi igitur quadam die Sabbathi, nocte intempesta per proditorem instructi, stratagema aggrediũtur, rupem ex dictis ædibus, schalis funibusque admotis conscendunt, veterem quãdam fenestram castri in montis vertice apertam ingrediuntur, in ea se summo silentio tenebrisque continent, donec signo mane dato, eos qui in arce erant, ad sacrum missæ officium euntes comprehendunt, ac in locum vinctos recludunt, porta arceque tota potiuntur.

Ciues re audita turbati, alij consilia, alij arma capere, alij Leodium pro auxilio ad Principem confugere, dum Harangierus cum 14. equitum
B centurijs, duodecimque peditum signis aduolat. Mox præsto sunt & Leodienses qui Harangierum cum milite suo longo & molesto itinere fessum propulsassent, ni quidam & ex primarijs ciuibus male feriati Hollandis plus æquo addicti, oppidum dedidissent.

Harangierus cum copijs oppido potitur, illudque ac arcem & alia loca præsidijs munit, commeatum apparatumque bellicum importat, moxque monasteria circumquaque, ad portas vsque Leodienses de tributis sibi præstandis monet, per vicos prædas agit, quadrigas septem mercibus Italicis preciosissimis onustas, in agro montimediano forte repertas, miles eius inuadit, deprædatur, ac inter se partitur. *Prædas circumquaque agit.* Triumphum agunt sed breuem; dum enim ita spolijs onusti ad sua per Brabantiam redeunt, iuxta Thenas in Regiorum aliquot centurias Domino de Grobendonck militantes incidunt; pressi in tres se *Miles Harangieri à Regijs ceditur.*
C cumulos diuidunt, & qua quisque potest fuga elabitur. Regij celeriores cuneum vnum præuertunt, in eum impetum faciunt, multos occidunt, plures capiunt, in quibus tribuni duo.

Cœperunt interea Hollandi pessimè de hoc dolo malo audire, vbique perfidiæ insimulati, quod contra gentium iura pactaque cõuenta patriam neutri se hactenus parti intermiscentem, transitum sibi quoties vellent annuentem, improuisam, nihilque minus quam hostilitatem cogitantem inuasissent, oppidum castrumque primarium occupassent. *Hollandi perfidiæ insimulati.* Quocirca Præsul ad eos in Hollandiam mittit, de iniuria grauitèr acerbèque, vt par erat, queritur: Oppidum repetit, dignas
D inuasoribus pœnas damnaque reposcit: Illi respõsum in dies multos protrahunt, tandem excusant non occupasse se oppidum illud vt perpetuo retineant, sed pro sua contra hostes commoditate, qua cessante velle restituere, Ernestum idem hostibus in oppidis Berckensi & Bonnensi concedere, quæ nihilominus pariter Imperij sunt. *Futiliter se excusant.* Quæ omnia vt futilia erant, Præsul responso non expectato, oblata sibi ab Archiduce Ernesto per D. de Bassigni & Ioannem Baptistam Taxis legatos pro loco recuperando subsidia acceptat. *Hoyum à Regijs & Leodiensibus obsidetur.* Accurrunt itaque Comes Fontanus, & Berlemontius, Motteus quoque & alij militiæ Archiducis primarij cum copijs bellicisque tormẽtis, & Hoyum in vna Mosæ parte, Leodienses in altera, obsidione cingunt.

Præsul

Comitia Patriæ & quæ in eis acta. Præsul interim, ordinibus Patriæ accitis, de remedijs oportunis, pecuniaque belli neruo conflanda deliberat: Consultatione habitâ, imprimis gesta per eum nuper in suo Capitulo & Concilio quoad milites pro tempore collectos rata decernűtur, & deinceps gerenda arbitrio Capituli relinquuntur. A

Archidux Ernestus moritur. Sub id temporis, Archidux Ernestus Belgij administrator, lenta confectus tabe, inter 20. & 21 Februarij, noctu, anno ætatis 42. Bruxellis in Christo obdormiuit, summo sui relicto apud omnes desiderio.

Piè quoque moritur Antonius Ghenard, Canonicus Leodiensis, Examinator in Diœcesana Synodo deputatus, hæreticæ prauitatis Inquisitor, vir doctus, solers, integer & modestus, ac qui propter eruditionis eminentiam à Præposito Leodiensi Guilhelmo à Pictauia viro præstantissimo assumptus, Concilio Tridentino interfuit, de Diœcesi hac benè meritus. Sepulto in Ecclesia Leodiensi Epitaphium tale appendit Politus. B

D. O. M.

Pietate, generis nobilitate, & doctrina eximio, D. Antonio Ghenardo, S.T. Licentiato, Leodiensis Ecclesiæ Canonico, Vicedecano, hæreticæ prauitatis Inquisitori.

Occubat exemplar veræ pietatis auitæ,
Quæ fidei & morum lumina sancta dabat.
Quid doctrina iuuat? Quid stemmata clara parentum?
Anxia quid prodest vita? necesse mori. C
Iustitiæ columen mirata est Legia tellus,
Mæstaq́; paupertas orba parente suo.

OCCIdIs AntonI MartI Vt Venerande CaLendIs
Te InCLIta fLet VIrtVs heV pIetatIs apeX.

Obijt ætatis suæ anno LXXIII. Calendis Martij 1595.

1595. Pergunt Regij constantèr & animosè cum Leodiensibus in obsidione Hoyensi: vtuntur occasione sibi cœlitus data: Erat quippe tum temporis tanta aquarum eluuies, vt magna Batauiæ pars, tota Bomeliensis Insula, oppida ad Rhenum multa essent inundata, propugnacula non pauca vehementèr attrita, hominű pecudumque vis ingens delata, neque tam de auxilijs Harangiero suo ferendis cogitare possent ordines Hollandiæ quam de se ipsis quoquo modo tuendis. Itaque obsidentes magna celeritate Martij 13. schalas ad oppidi mœnia admouent, ingrediuntur, obuios numero circiter 180. occidunt, alios in arcem propellunt, inde vicinum montem occupăt arce ipsa eminentiorem, ibique, 18 machinis bellicis admotis, castrum verberant, turrim vicinam expugnant, ictibus mille quingentis castri tecta murosque D

Oppidű Hoyense vi receptatum.

rosque ita concutiunt, vt obsessi nusquam sibi tuti viderentur: Vnde A 20 Martij circa meridiem deditionem faciunt, hac cõditione, vt incolumes tam Hollandi quam Oppidani, paucis proditoribus exceptis, ilico cum impedimentis armisque recederent. *Arx deditur.*

Fœlix deditio, quæ si dilata fuisset, iam aderant copiæ auxiliares 700 & supra equitum, ac bis mille peditum in Diœcesi Coloniensi abs Nassouio missæ, Comesque Turenuæ militem vndiq; cogebat, quem eis iungeret, qui si deditionem & redditionem præuenissent, facilè obsessis nouos animos attulissent, cum nulla sese dedendi ac reddẽdi necessitate cogerentur. *Fœlix deditio.*

His peractis, sumpta sunt, re cognita & comperta, ex Scabinorum B Leodiensium iudicum Capitalium sententia & arresto, de captiuis patriæ suæ proditoribus supplicia, Hoyensesque, vt plus partibus aduersis fauentes, maxima ab vtraque parte damna perpessi, ac in exemplum priuilegijs suis per Præsulem priuati. *Sumuntur de proditoribus supplicia.*

Mansit interim oppidum recuperatum in regiorum potestate, donec missis Bruxellas per Præsulem Legatis illud restitutũ.

Ferdinandus Guilhelmi Bauariæ Ducis filius renuntiatur Coadiutor Archiepiscopatus Coloniensis: Historia Ioannis del Vaulx insignis malefici Monachi Stabulensis.

C

CAPVT XXV.

VLtima Martij, Ernestus Præsul, præsidijs Bonnensibus tumultuantibus sese liberat, stipendio duorum mensium, loco sex septimanarum quod eis debebatur, soluto. *Præsul placat tumultum Bõnensem.*

Ferdinandus Guilhelmi Bauariæ Ducis ex Lotharinga filius secundogenitus, Ernesti ex fratre nepos, Adolescens maximæ expectationis & spei, annos natus vndecim, patruo in Archiepiscopatu Coloniensi, summi Pontificis auctoritate, necnon Metropolitani Capitũli adsensu creatur Coadiutor, quod vt sit faustum fœlixque precamur. D

Parisienses Theologi de Regis sui salute aditi & solliciti, sentiunt Regem ab excõmunicatione per Pontificem absolui oportere. Quo intellecto Rex nouam ad Pontificem legationem instituit. *Rex Nauarræ consilio Theologorum petit absolui per Põtificem.*

Sub id tẽpus, quidã Ioãnes del Vaulx antiqui & celeberrimi Stabulensis Monasterij religiosus, propter veneficiorũ & aliorũ criminũ suspicionẽ, per suum Priorẽ in carcerẽ coniectus fuit, quod cũ Præsul Monasterij Abbas & administrator resciuisset, vt rẽ propius cognosceret, me isthuc destinauit. Cõueni hominẽ qui diabolicę tyrannidis, Deo illi propitio, pertæsus, volũtariè primo colloquio totã vitã mihi Prioriq; suo nõ sine lachrimis aperuit; se nimirũ, cũ pecora parentũ *Ioannes del Vaulx pertæsus diabolicæ tyrannidis fatetur maleficia.*

f pasce-

pasceret, pueritiamque nefandis criminibus maculasset, annum agentem decimum quintum, quendam virum senem longo ac veluti religioso habitu per syluam ambulātem offendisse, qui rogarit num sibi seruire & obsequi vellet, se pro mercede ad magnos eum honores in statu quem diligeret euecturum, cui cùm temerè assensisset, postea aliâ atque aliâ formâ monstrosa apparuisse, stigmata duo (quæ nos vidimus) humeris impressisse, ad nocturnos conuentus per varia loca transportasse, venenum quo parentum & aliorum pecora hominesque enecaret porrexisse, ad studia literaria Treuiros comitatum esse, inde eius consilio habitum Monasticum, ac tandem Ordines etiam Præsbyteratus suscepisse, Priorem & alios Religiosos, spe Prioratus adipiscendi, per dæmonem iniecto veneno, sustulisse: Denique maleficiorum ac scelerum socios plurimos habere. A B

Quæ cùm Præsuli retulissem, placuit ei omnia hæc Iudiciario ordine propius cognosci. Itaque Reuerendissimum Dominum Andream Stregnart Suffraganeum, & me cum Notario Stabuletum mittit, examinauimus illum sigillatim super omnibus articulis, & dicta eius in acta retulimus. Cùmque in examinis progressu deprehenderemus plurimis paganorum & hæreticorum erroribus à dæmone imbutū, illum de Deo Vno & Trino, de Spiritibus bonis & malis, de immortalitate animæ, de vita futura, & quibusdam alijs fidei nostræ articulis instruximus & cathechisauimus: Volebat Præsul de eo exactū fieri examen, vt si ad veram adductus pœnitentiam in accusationibus iam ante factis persisteret (accusabat enim supra quingentos maleficiorū socios) eius accusationi maior fides haberetur. C

Prima iudiciaria Ioannis dei Vaulx confessio.

Rex Nauarræ, absoluitur ab excommunicatione & hæresi.

Augusti 30. Pontifex Nauarræ & Galliæ Regem post multas preces in publico Cardinalium consessu absolutum pronuntiat, magna omnium per vrbem lætitia. Deinde Perionio legato quæ è re Ecclesiæ Gallicanæ videbantur, Regi referenda præscribit, inter alia de Concilio Tridentino per Regnum publicando, de hæreticis Regno exterminandis, de pace publica restituenda conseruandaque & nonnullis alijs.

Harangierus Lyram tentat: Ernestus Præsul Albertum Austriacum nouum Belgij Gubernatorem Luxemburgi honorificè excipit: Ferdinandum nepotem ad administrandam Ecclesiam Coloniensem vocat; in hæreticos inquirit. D

CAPVT XXVI.

Oppidum Lyrense intercipitur.

HArangierus Gubernator, vti dictum est, Bredanus, alio stratagemate Lyram apud Mechliniam in Brabantia oppidulum naturâ munitissimum occupare parat, ductis eò copijs, quæ inter 4. & 5. horas manè portæ Mechliniensi eiusdem oppidi instant, nemineque

mineque defendente fossas tranant, muros ascendũt, intrant, paucos
A occubantes occidunt, portas aperiunt, copias equestres pedestresque inducunt. Gubernator oppidi re cognita, milites ciuesque armat, forum occupat, hostem quinies repellit, sed nimia tandem aggressorũ multitudine superatus cedit ordine composito, portamque Lisperensem occupat ac defendit, Mechliniensibus deinde ac Antwerpianis vicinis rei seriem significat. Hollandi hoste contempto ad prædas diuertunt, in templa domosque conuolant, omnia vastant & diripiunt. Interea Antwerpienses ac Mechlinienses ciues pariter ac præsidiarij in vicinorum auxilium adsunt, & à Gubernatore per portam seruatam introducuntur, ibi mox trucidantur Hollandi, alij per mu-
B ros in fossas se præcipitant, pauci vix forte 200. euadũt, alij Antwerpiam Mechliniamque captiui ducuntur, Harangierus princeps factionis simul cum proditore nostro Hoyensi Greuesio ibi perijt. Fuit ea insignis fœderatorum clades, insignis ciuium Mechliniensiũ Antuerpiensiumque pro fide & patriâ defendendâ ardor. Turpem hunc Hollandorum astum quidam hoc Chronographico notauit.

Gubernator Lyranus egregie se defendit.

Hollandi trucidantur.

Vt tVrpe eſt CItharaM tardVs sI pVLſet aſeLLVs,
SIC te HoLLande LIra LVdere tVrpe fVIt.

Præsul annonæ caritate spectata, edicta contra Dardanarios, vsurarios granorumque mercatores renouat aliaque statuit; nimirum vt
C incolæ grana aliunde aduehentes, extra ditionem non euehant nisi tertia parte Leodij distracta, & vbi ad granaria iam delata essent Leodij vniuersa vendantur: Exteri grana e Prouincia non euehant, nisi de fundis suis in agro Leodiensi nata, eaque lege, vt Leodienses vicissim cum vicinis eodem iure vtantur: Qui Leodio grana ad patriæ oppida asportare se asserunt, vbi ea vendiderint, testimonium inde deferant intra mensem; Forum granorũ non in pagis sed in Ciuitate & oppidis dumtaxat habeatur.

Edicta contra cupiditatem Dardanariorũ & vsurariorum.

Quarto Kalendas Ianuarias, Beato Thomæ Cantuariensi martyri sacro die, Prudentissimus Præsul & Administrator Stabulensis, perpensâ Ioannis del Vaulx iudiciariâ confessione simul & sociorum
D accusatione, in qua cuiuscumque status & conditionis homines referebantur, legationem ad suum Principatum Stabulensem instituit; mandata in eam rem Iurisdictione, omniq; potestate Reuerẽdis. D. Andreæ Stregnart Suffraganeo suo, & mihi vti suo Vicario generali, Clarifs. Iurisconsultis Petro Orano priuati sui Concilij Procancellario & Scabino Leodiensi, atque etiam Ioanni Molempeter (piæ memoriæ) Fisci Aduocato, mandatâ inquam liberâ potestate, de totius rei negotij cognitione, iudicatione, reique iudicatæ executione, atque etiam adsumendi facultate Iudices Iuridiciales & Feudatarios Principatus sui, legum, Iuris & consuetudinum peritos.

Legatio ad Principatum Stabulensem contra sortilegos.

Secundùm hanc mandatam Iurisdictionem, sub anni sequentis

1596. 1596. initium quadriiugo Stabuletum iter intendimus, quo in itinere cùm non longe à Basilica Beati Remacli abessemus, Dæmon quadri- A iugum per medium fregit, in quo Reuerendiss. Dominus Andreas Sreignart, egoque cum Clarissimo Petro Orano & Ioanne Molempeter, ducebamur, nec tantillum offendit, hoc vnum quod quadriiugo cum quadrigario eo loci reficiendum relicto, reliquum itineris, conscensis equis nostrorum famulorum, confecerimus.

Mirum dæmonis stratagema. Hoc Stratagema insidiatoris Dæmonis non aliter resciuimus, nisi ad Basilicam appulsi, & carceres ingressi eodem vespere, Monachum Ioannem del Vaulx, ei pia & salutaria comprecati, præsalutassemus, qui non salutationem reddidit, sed mox & inopinato quadriiugi fracti excusationem adtulit, quadriiugũ non non suum dæmonem, qui nunquam ei iniuriam fecerat, sed alterum malè feriatum mediatim B secasse.

Insequentis diei crepusculo, Ioannes del Vaulx super Articulis per Fiscum propositis interrogatur & examinatur, qui in prima confessione perseueranter stetit, admonitus nequem temere accusaret, renouauit confessionem suam primariam, socios non tantum recensendo maleficiorum, verum etiam designando cuius quisque *Sodalitates sortilegorum.* sodalitatis esset inter maleficos, ad quæ loca cum maleficis ad nocturnos conuentus per dæmonem suum translatus fuisset, quid in ipsis conuentibus nefandis tractaretur, quæ ad honorem (imo vero horrorem & detestationem) dæmonis conuentuum Præsidis age- C rentur, quo ordine insana conuiuia, quæ diabolicæ mixtiones, quæ perniciosæ humano generi, pecoribus, frugibus, cæterisque incantationes fierent. Qua ratione cœpimus eum interrogare: Primùm de Societatibus & earum numero; de quibus ille sicut de rebus vsitatissimis verba faciẽs, ac statim sine interturbatione nouem maleficorum societates inter eos existere profitetur, Stabulensem, Housalisensem, Treuirensem, Tasgniensem, Cherensem, Malmundariensem, Salmensem, & Vallensem; Deinde interrogatus de locis in quibus singulæ societates coire soleant, simul & conuenticula celebrare, actutum & cunctatione circumcisa Sodalitatis Stabulensis quatuor loca recensuit; in Stabuleto vnum ad portam Monasterij, se- D cundum in agris & fundis sancto Vito proximis, tertium in pago Bossutensi, quintum in vico Croeese ad Mosellam: Consequenter & reliquarum societatum loca distinctim recitans, quę omnia in acta publica relata sunt. Quin etiam quot in singulis societatum locis ad cõuentus, & conuiuia celebranda mensæ sternerentur, immediatè recensebat. Sed & ex memoria qua pollebat quæ & quot personæ singulis societatibus ascriptæ in numerato nuncupabat, recitatis prope ducentis nomine & cognomine sortilegis, singulos suæ sodalitati & classi ascribens.

Quæ in Sodalitatibus agantur. Postmodum statis diebus, vt eum adibamus & examen repetebamus, monitus sigillatim referre, quæ in ipsis nocturnis maleficorum conuen-

conuentibus gererêtur, recitauit Belzebub primæ classis Dæmonem
A flexis poplitibus adorari, terramque quam pedibus calcauit deosculari: Mox peracta adoratione, mensas apparari, in quibus Præsidente Dæmone pro gradu suo quisque locum occupat; mensæ primæ *Les Braffz hommes* appellari, & cum vxoribus suis considere, verum cibum & potum sumi siue à sodalibus allatū siue furtim vspiam sublatum: Initio mensæ seu conuiuij (horresco referens) loco benedictionis blasphemari in hæc verba. *En nom de Belzebub nostre grand maistre, souuerain Commandeur & Seigneur, noz viandes boire & mäger soyët garnis & munis pour noz refectiös, plaisirs & voluptez:* Ad quæ verba singuli conclamant his verbis *Ainsi soit il.* Conuiuiū
B autem verbis sequentibus solui; *De nostre refection salutaire prinse & receue nostre Commandeur Seigneur & maistre Beelzebub soit lovvé gracié & remercié à son exaltation & commun bien.* Ad quæ singuli votum suum verbis sequentibus contestantur. *Ainsi soit il.* Exempta fame, epulis mensisque remotis, tripudia fieri, sed & præter alias spurcitias pudibunda dæmoni, qui instar hirci se exhibet, figuntur oscula. A choreis, & cantilenis, quarum fere semper exordium tale est, *A bois burnette r atëdez nous*, ad amplexus promiscuos tam cum dæmonibus, qui se ad formam viri aut mulieris exhibent, quam etiam cum hominibus vtriusque sexus conditionis & qualitatis execrãdos veniri, & esse meretricem sortilegam cõmunem & vulgarem
C *Bonne lance* appellatam. Tandem tempore recessus, qui fere fit ad primum galli cantum matutinum aut campanarum pulsum, à dæmone venena singulis distribui, quibus illi, pro re nata maleficia sua exercent. Quæ omnia in omni congregatione & conuentu fere semper vsurpari fieri & mandari constanter & ingenue asserebat. Sed & vnū inter cætera lubet hic enarrare, dicebat plures esse mensas, in quibus suo quisque ordine considebat, seque quartæ classis primum locum tenuisse, amplius interrogatus vt nomenclationem omnium faceret, & sigillatim qui & quæ in quaque mensa assiderent & hilaria agerent, nominauit duodecim viros primæ classis cum vxoribus, qui *les braffs hommes*, nominabantur, præside Belzebub, cum duobus *Tentatur constantia Ioannis del Vaulx.*
D assessoribus Leuiatan & Astaroth (erat autem Astaroth Venus & Monachi succuba) Insequenter enarrauit qui & in quibuscumq; mensis, quod ipsum explanate præstitit. Vt autem eius constantiam compertam exploratamque magis magisq; haberemus, & calumniatoribus os occluderemus, interiectis aliquot diebus, ad eum reuenimus, admonentes primum suæ salutis, deinde ne quemquam malo genio instante accusaret & traduceret, eique accusationes & nominationes ab eo factas, verùm inuerso modo & ordine recitabamus, quos ad primam mensam, vel aliquam partem retulerat, eos partim ad secundā, partim ad tertiam aliasue mensas & vice versa: ille è contra constan-

ter profitebatur, non ſic ita ſe dixiſſe, & rem aliter ſcriptam, minus rectè ſe habere, recitans priores accuſationes, ſuo ordine, priori ſuo teſtimonio conformes, & ita hoc à nobis multis interiectis diebus renouatum, multos enim viros tum Eccleſiaſticos tum ſæculares accuſabat, dicebat quoque ſæpius ſe interfuiſſe Sodalitati Treuerenſi, & in ea ſodalitate primum locum tenuiſſe Doctorem Vlattenum Conſiliarium Ill. Electoris Treuerenſis, ibique vti ſortilegum crematum, habuiſſe in ea Treuerenſi congregatione Iuuenculam lepidam & formoſam piſcariam, ab eaque, re ſortilegâ peractâ, piſciculis donatum & repetitis ad ſtatos condictos dies congregationibus, eodem dono ab amica ſua ſalutatum. A

His ita ex Ioanne del Vaulx admirabiliter intellectis, nihilominus ſæpius eum & pro tribunali ſedentes, audiuimus, hominem benignè aggredientes, & totius actionis vitæque ſuæ veritatem diuerſis modis explorantes, quem ita ſibi conſtantem & in enarratis conformem ſemper deprehendimus, vt omnem male ſani viri ſuſpicionem ſingulis noſtrum eximeret. Sed & Oranus (qui hodie dum hæc ſcribimus adhuc in florida & vegeta ſenectute viuit & peroptimè valet, ætatis ſuæ annum ſeptuageſimum ſextum agẽs, æger tantũ pedibus) & ego non raro hominem, pro charitate Chriſtiana ſeorſim in cubiculo quo continebatur, adiuimus, ſimul & de multis, per occaſionem eorum, quæ cùm ex lectione doctorum, tum ex ipſius dictis & factis didiceramus, examinauimus, qui pluribus allatis rationibus, confeſſionem ſuam non imaginatione tãtum per fallaces impreſſiones diabolicas, vt nobis videri aſſerebamus, ſed vere, realitèr, hypoſtaticè & perſonaliter, vt plurimũ fieri aſtruebat, declaratis teſtatiſque permultis quoque indicijs, quibus ſe noſſe quando re ipſa vel quando imaginariè dæmoniacis conuentibus interfuiſſet & hæc vel illa patraſſet, conſtanter aſſerebat & conteſtabatur. B C

Mandatur cognitio iudiciaria in omnes per Ioannem del Vaulx accuſatos.

Hæc acta geſta cum Præſuli retuliſſemus, iſque negotij momentum magis magiſque animaduerteret; vt & de accuſatis tum Eccleſiaſticis tum laicis cognitionem iudiciariam inſtitueremus, mandauit; quod toto huius anni decurſu, ad diem vſque decimam Ianuarij anni ſubſequentis, pari diligentia & ſedulitate factum fuit, decreta iniectione Iudiciariæ manus non in vetulas tantum mulieres vel viros de vulgo quæſitos, ſed & in loci primores, Prætorem ipſum cognomine Kaimerlinck, Scabinos nonnullos atque etiam parochos, necnon religioſos ætate, ingenio, eruditione iudicioque præditos. Sed Ioanne del Vaulx pauliſper relicto reliqua huius anni geſta breuiter enarremus. D

Ianuarij die 8. renunciatur Archiducem Albertum Auſtriacum Cardinalem Belgij Adminiſtratorem à Rege Hiſpaniarum in Burgundiam cum Philippo Naſſouio Principe Auriaco adueniſſe, Luxemburgi propediem expectari, quò vigeſima nona menſis Luxem-

burgi

burgi à Comite Fontano & Præsule Ernesto, cum multa nobilitate, A ingenti gratulatione excipitur, Nassouio in patriam quasi Ioseph à captiuitate maiori cum gloria reduce.

Albertus haud diu Luxemburgi moratus, Namurcum, & inde Bruxellas 11 Februarij, maxima cum omnium acclamatione, applausu & expectatione venit.

Dum hæc in Brabantia geruntur, Ferdinandus Coadiutor Coloniã Agrippinã ingreditur, ab Ernesto patruo pro Diœcesis administratione vocatus. Hinc afflictissimæ isti Diœcesi post tot calamitates respirãdi spes; quãque & eodem tẽpore misissent Ordines fœderati eas ad partes equos 500. qui solutionem à vidua Comitis Nuenarij po- B stulatam armis extorquerent; quam etsi Colonienses Ordines intra decennium, promitterent, tamen ne expeditionem frustra suscepisse viderentur, passim omnia deprædabantur: quocirca & Bonnam securitatis sui ergo nouis præsidijs munire oportuit.

Ferdinandus Coadiutor Coloniensis magnã de se spem prabet.

Præsul & Pastor bonus oues suas per vniuersam ditionem Leodiẽsem pernoscere cupiens, omnibus animarum Curatoribus mandat, vt communicantium in paschate nomina adnotẽt & ea nomina Archidiaconis suis rescribant.

Spretâ per Hollandos pace, Albertus Austriacus ad bellum se conuertit, Caletum & Hulstum expugnat. Ernestus Præsul in hæreticos animaduertit. Sũmus Pontifex suis Italis ab hæresibus cauet. C

CAPVT XXVII.

Albertus Austriacus non armorum pacisuè tantum instructus consilijs, sed in vtrumque paratus, se totum ad Belgij administrationem conuertit, attamen non ignarus Principem Christianum oportere ad pacem quam ad bellum esse procliuiorem, quod sui muneris erat fecit; literas ad Mauritium Nassouium, & alios mi- D sit, quibus causam aduentus sui significabat, se à Maiestate Regia in Belgicas Prouincias amandatum, vt compositis controuersijs, pacem & tranquillitatem quasi postliminio Belgis restitueret, diuturnumq; bellum aboleret. Petere igitur, vt ostendant se pacis studiosos, eoque fini mittant aut decernant, qui cum suis de pace colloquãtur: In eandem rem literas ad eosdem scripsit Princeps Auriacus Mauritij frater, in eo se negotio mediatorem offerens, at illi bellum spirabant, arma virumque canebant. Albertus itaque suo se officio satisfecisse ratus, reiecto & ipse pacis consilio, se ad bellum apparat.

Albertus pacẽ adfert & offert Hollandis.

Sane erant cunctorum animi erecti, expectantesque quid Albertus primùm esset moliturus, dum præter omnium expectationem, mense

mense Aprili, Caletum oppidum munitissimum ex improuiso aggreditur, multisque stragematibus visus deditione capit: & cùm fidem Præfectus non seruaret, arcem cæsis propugnatoribus expugnat. A

Coloniensis ineunt fœdus cũ Iuliacensibus.

Cùm iam secundùm, mẽse Iunio, Colonieñses frustra Legatos suos in Hagam Comitis ad Senatum fœderatorum misissent, qui de vi & rapinis militum querereñtur, intelligerentq; simulatè verba sibi dari, pactum cum Iuliacensibus ineunt, de negando imposterum copijs Hollandicis transitu, armandisque subditis; & paucos post dies Hollandi prædas agentes in rusticorum manus incidêre.

Iulio mense, Albertus Hulstum obsidet, illudque Augusti decima quinta quassatis mœnibus ingreditur.

Excusationes Regis Nauarræ apud Pontificem.

Rex Galliæ, repetitis legationibus ad Pontificem, excusat causantibus bellis ciuilibus non posse se S. Sanctitatis desiderio satisfacere coactum fuisse, pro iusta sui defensione, fœdus cum Regina Angliæ inire, cæteroqui obedientiæ filius. Pontifex ad eum legatum mittit, qui reuersum ad Ecclesiam Catholicam & Apostolicam firmet ac corroboret, insimul ad pacem cum Hispaniarum Rege exhortetur. B

Triginta sex heretici Masecka proscripti.

Decimo sexto Augusti, Ernestus ex oppido suo Masecka sex & triginta, ex Hasseleto non pauciores de hæresi suspectos proscribit.

Quidam Canonicus Thorensis communicat sub vtraque specie.

Deprehensus eodem tempore quidam Ecclesiæ Thorensis nobilis Monasterij Imperialis, Diœcesis Leodiensis, Canonicus in ea hæresi, vt sentiret omnibus Christi fidelibus sub vtraque specie communicandũ, & ita sibi ex pastoris seu Vicarij manibus sacramentum communionis subministrari faciebat, qui tandem per fidei inquisitores instructus & firmatus, resipuit. C

Processus iudiciarius contra Ioannem del Vaulx sortilegum: Albertus Ambianum in Picardia stratagemate occupat: Rex Galliæ illud obsidet. Alberti nuptiæ cum Isabella Clara Eugenia filia Regis Hispaniæ.

CAPVT XXVIII.

Hollandi cùm anno superiore totam fere Campiniam peruasissent, eamque tributariam fecissent, indeque copijs suis stipẽdia soluerẽt; Albertus, sub huius anni finem, equitum alas quinque cum quatuor peditum millibus in eas oras mittit, vt incolas ab eiusmodi seruitute vindicet. Hollandi, re cognita, Mauritium cum quinque peditum millibus, & octingentis equitibus inaduersum mittunt, qui commisso prælio Regios abigunt. D

1597.

Vt tandem causæ Ioannis del Vaulx finis imponeretur, anno 1597. decima Ianuarij, datis Aduocato & Syndico, prælecti fuerunt illi pro tribunali articuli fisci, de quibus accusabatur, cum responsionibus ad illos per eum hactenus habitis & repetitis, quibus se inhærere,

nec

A nec quicquam de confessis sortilegijs personisque accusatis reuocare vel immutare posse, sine salutis animæ suæ periculo, clare, diserte constanterque professus est. Fisco sententiæ recitationem contra cõfitentem reum instanter petente, nouies termini in eam rem præstituti (quod negotium nimis momentosum esset) ad ius dicendum prorogati fuêre, & toties reus de periculoso statu in quo hactenus sub dominatu & tyrannide diaboli constitutus vixerit, Deum omnipotentem eiusque cultum & religionem maxima animi obstinatione contempserit, admonitus, serio caueret ne vanis & ementitis confessionibus aut iniuriosis & falsis accusationibus omnem salutis spem sibi adimeret, iterato dixit se nihil ex prioribus cõfessis corrigere, neque citra mendacij & periurij notam quicquam immutare aut reuocare posse. Expectare tantum misericordem sententiam, hocque vnũ agere & ad id toto pectore incumbere, vt facta diabolo deiuratione, Domino Deo omnipotenti & misericordi reconciliari & illius gratiam consequi posset. His syndicus minus contentus, postulauit Religiosos Stabulenses adhuc veneno malefico infectos & male valentes audiri, videlicet Ægidium Harsetanum Priorem, Mauritium Offiensem, Quirinum de Generet, Corbelium Neufforge, & Pascasiũ Lymburgium, qui omnes testati sunt, existimare se maleficiatos, veneno per diuersa loca Monasterij per Ioannem del Vaulx confratrẽ suum, vel alios maleficiorum socios posito.

Processus contra Ioannem del Vaulx sortilegum.

B

C Ad extremũ Syndicus petens iuxta acta Ordinari & reum ad quæstiones condemnari, eo fini, vt illius confessio aduersus quoscumque sortilegiorum socios vel socias meliori modo sibi subseruire possit. Cuius rei ergo Præsul & totus Principatus Stabulensis protestationẽ & petitionem facit, reo præsente & solam omnipotẽtis & misericordis Domini Dei misericordiã implorante. Quibus ita vtrinque cõtestatis, præmissis solitis admonitionibus & precibus, promulgatum est decretum sub hac forma sequenti.

In causa Ioannis Villarij Syndici Monasterij Stabulensis accusatoris contra Dominum Ioannem del Vaulx in prædicto Monasterio Religiosum & de pluribus sortilegijs accusatum, quæ coram nobis Ioanne Chapeauille Canonico Leodiensi nec non à suâ Cels. specialiter ad præsens negotium dato & deputato Commissario pendet indecisa, de diuini & humani Iuris peritorum consilio, & pondere totius causæ cum illis communicato, dicimus & declaramus præallegatum D. Ioannem reum accusatum (antequã ad plenam definitionem procedatur) quæstionibus esse subijciendũ, & per torturam pro vlteriori inquisitione examinari debere, datum 19. Martij 1597.

Adiudicatur quæstioni.

D

Promulgato hoc decreto, exacerbatis multorum de maleficijs suspectorum animis, dispersus rumor fuit, nobis negotium esse cum ho-

mine deliro & mentis impotentis: vt vero hunc rumorem falsum suffunderemus, Dominos Ludouicum de Viseto Priorem Malmundariensem virum ingenuæ & compertæ fidei, Hubertum de Verlemont, Gabrielem Neufforge Gubernatorem Monasterij Stabulensis, Remigium Vltrapontanum, Guilhelmum Raue Potestatem Malmundariensem (sic enim vocant) Adolphum de Rahier prætorem de Bodeur, Petrum de Noirfalli Procomitem d'Anheree, & Prætorem de Cheuron, vt & alios Prælatos Ecclesiasticos, nobiles & honoratos viros, Officiales, Prætores, è quibus etiā nonnulli sortilegij suspecti, aduocari iussimus. In quorum præsentia Ioannes del Vaulx constitutus de confessionibus & accusationibus frequenter repetitis interrogatus, ita intrepide constanter & apposité ad singula respondit, vt errores & sinistras enarrationes quas ex professo fingebamus, & suspectorum oppositiones, quas illi animose inaduersum obiectabant, corrigeret & de singulis, ratione redditâ omnem parum sanæ mentis opinionem à se dimoueret. A B

Accusati per Ioannem del Vaulx spargūt rumorem illū esse delirum.

Neque his refractarij maleque sibi conscij, contenti, spargūt eum tempore suæ captiuitatis ad Capitaneos de la Bourlotte, & de Gobreuille, necnon ad D. de Wils scripsisse litteras, quibus quædā cōtineri viderentur, quæ aliquam speciem delirę mentis designarent; quod in eis de la Bourlotte & alios duos nepotes suos esse diceret, quod se oēs hostes Regis Catholici sua arte & industria enecaturū repromitteret, vt & id genus alia: Desuper per nos diligēter inquisitus, præsenti cōstātiq; animo respōdit se tum deliriū & stultitiā simulasse, cognationisq; mētionem fecisse, vt & hostiū Regis euersionē, vt sub prætextu delirij & stultitiæ carceribus solui, & in libertatē restitui posset, quod ipsum tertiò & quartò repetita interrogatione testatus est. C

Constantia Ioannis del Vaulx.

His oībus more iudiciario & vti adsolet peractis, repetita ab ouo oīa acta, quibus omnibus & singulis etiam vernaculo sermone propter linguæ latinæ ignaros explicatis, dixit, sæpiusque repetijt confessiones suas vna cum accusatiōibus in processu descriptis esse verissimas, superadijciens quæcumque per se declarata testataque cum personis ab se nominatis & accusatis, in rei veritate fuisse gesta & patrata.

Postmodum cum Ioāne de Fronuille Pastore Stabulensi de sortilegijs accusato collatus. Cùm Clariss. D. Oranus hisce in rebus iudiciarijs exercitatissimus demiraretur Pastoris de Fronuille tam Cathegoricas infitiationes, Ioannes del Vaulx me præsente omnem Orano admirationem sustulit, secretum maleficorum declarans de secreto seruando, idque solemni iureiurando in eam rem præstari solito, quod in singulis societatibus quotānis renouare consueuerunt, quod non ita pridem à Societate Stabulensi repetitum fuisset: Cui renouationi se interfuisse & dictum de Fronuille agnouisse aliquoties constantissimè asseruit. D

His ita gestis, Syndicus pro tribunali petit quæcumque proposita & allegata sua, & rei confessiones relegi, simulque reum, sub inuocatione

tione

tione numinis diuini, iuramento ac damnatione æterna, interrogari,
A num confessioni suæ sæpius repetitæ inhærere velit, aut quid in contrarium testari; qui, præcedēte solemni periurij pœnæ declaratione, constanter respondit confessiones & accusationes suas esse verissimas, neque ab ijs posse nec velle recedere.

Qua testatione Syndicus nequaquam contentus, postulauit, vt quæstioni adhiberetur, non dumtaxat per modum testationis sed etiā omni meliori modo in testimonij sui robur examinetur, vt non haberent criminis rei quod quererētur. Reus confessionibus & accusationibus repetitis & recitatis, ijs constanter inhæsit, declarans, sub iuramento & numinis diuini obtestatione, esse veras.

B Quo facto ad quæstionem ventum fuit; reus in tortura existens, propositis & repetitis articulis fisci, sub suæ salutis & damnationis periculo, testatus fuit omnes & singulos ab se nominatos, esse ac fuisse sortilegiorum socios, quodque eos in societatibus prædeclaratis viderit, eosque agnouerit, & cum ijsdem quæcumque ab eo declarata fecerit & patrarit. Rursus serio monitus vt mature ab se dicta & confessa recogitaret, neque quenquam immeritum accusaret, precibus & exorcismis etiam adhibitis, apertè ac constantèr professus fuit esse vera omnia à se dicta & confessa, neque quemquam iniuriosè aut calumniosè accusasse: Idque ita esse obtestari sub omnipotentis Dei Opt. Max. misericordia & pietate, ad quam (reuocatis promissis diabolo præstitis) se recurrere, & veniam pro miserrima & hactenus
C quasi desperata sua anima expectare dixit.

Perstitit in accusationibus & confessionibus suis.

Vlterius declarata ei fuit sociorum & fœderatorum multitudinis improbabilitas, quam nos ei (constantiam eius tentandi causâ) obijciebamus, eoque non obstante, suis confessionibus & accusationibus constanti animo & voce inhæsit. Ad summum effusis communibus precibus & factis exorcismis, ne quicquam aduersus veritatem diceret, repetito prædicto solenni iuramento, confessioni, testationi, & accusationi inhæsit, ac vsque ad extremū vitæ suæ inhærere velle & debere professus & contestatus fuit.

Tētatur illius constantia.

Rebus ita peractis, in eā rem præsentes oēs vnanimi voce periurij falsæque accusationis pericula illi proposuerunt: quibus iterum ac
D tertiò respondit se nihil nisi quod verum est quæque vidit & præsens audiuit, contra personas in sua accusatione descriptas dixisse; tādem à quæstione solutus ad focum reductus fuit, membris integris, leuis enim fuit tortura, sed & stigmata dæmoniaca quæ bina humeris impressa fuisse diximus, nudatis eius scapulis, oculis nostris spectauimus & illorum veritatem acu altè infixâ, ipso quid ageremus ne quicquā sentiente, didicimus.

His omnibus ita gestis, fiscus omnium quæ acta sunt, copiam iudicialiter petiuit & obtinuit, protestans quod eadem non dumtaxat aduersus reum, sed etiam contra quoscumque alios, per modum testimonij, & pro generalis Inquisitionis fundamento, explicari possint

 & de-

& debeant : petens insuper reum ad horam septimam secundæ diei Aprilis citari, ad videndum per Reuerend. D. Ioannem Chapeauille Commissarium & Iudicem pronunciari, ac omni meliori modo ius dici & sententiam ferri. Quam citationem ipsi Ioanni del Vaulx insinuatam fuisse Henricus Harsetanus Clericus & exequutor propriæ manus signatura testatus fuit : sententia his verbis ita conceptis pro tribunali recitata fuit; A

Nos Ioannes Chapeauille Canonicus Leodiensis Iudex Commissarius legitimè deputatus, in causa quæ inter te D. Ioannem de Vaulx Religiosum Stabulensem ex vna, & Ioannem villari fiscum partibus ex altera vertitur & pendet indecisa, ad sententiam definitiuam (ad quam audiendam tu hac hora & loco citatus existis) procedere volentes, communicato cum pluribus tam diuini quam humani Iuris peritis consilio, & solum Deum, & Iustitiam, eiusq. nominis honorem & gloriam præ oculis habentes, sententiam ferimus & pronunciamus in hunc qui sequitur modum. B

Quoniam tu Ioannes de Vaux Sacerdos & Religiosus Stabulensis non solum quamplurimis indicijs & testium depositionibus, famaq. publica, verumetiam ex propria confessione, eaq. frequentius repetita, deprehenderis fidem & religionem, quam in sacro Baptismatus sacramento professus es, non solum ore, sed etiam corde & animo abnegasse, & dæmoni humani generis inimico te deuouisse, illumq. frequentius in nocturnis maleficorum conuentibus adorasse, nec non cum eo fœdus & pactum ad maleficia patranda, & ad honores, voluptates, diuitias, aliaq. huiusmodi præsentis sæculi temporaria bona consequēda iniisse, eiusq. stigmatibus, in pacti & fœderis robur, in vtraq. dorsi parte signatus esse; Quin etiam pluribus Monasterij Stabulensis Religiosis, puta D. Antonio Salmensi dicti Monasterij Priori, D. Perpetuo, D. Aegidio VVarsegio, D. Antonio Harsetano, D. Henrico de Rahier, D. Leonardo Fronduille, D. Corbelio Neufforge, alijsq. personis laicis, Nicolaæ videlicet relictæ Henrici de Houffalize, vxori Præpositi de Houffalize & Ioanni de Morimon ciui Stabulensi, veneno per dæmonem tibi subministrato causam mortis dedisse, aliaq. nefanda crimina cum dæmonibus succubis, pluribus etiam mulieribus coniugatis & innuptis patrasse. Propter quæ non solum ab omni officio & gradu deponi, sed & realiter degradari & brachio sæculari tradi secundum sacrorum Canonum dispositionem mereris. Nos ne huiusmodi scelera prætextu tui Sacerdotalis ordinis & professæ monasticæ religionis, remaneant impunita, sed aliqualem in hac vita pœ- C D

A *nam ad qualemcumq. peccatorum & criminum tuorum satisfactionem, scandaliq. reparationem, malorum terrorem & exemplum, proborum verò ædificationem subeas. Te per hanc nostram sententiã definitiuam omni officio & gradu priuandum, nec non reali degradatione dignum, brachioq. sæculari tradendum decernimus. prout nunc omni officio graduq. priuamus, degradandum decernimus, & brachio sæculari tradimus, Rogantes nihilominus Iustitiæ sæcularis Iudices & ministros, vt quantum ius permittit, à sanguinis effusione abstinere velint & dignentur. In nomine Patris & filij & Spiritus sancti, amen. Datum 2. Aprilis 1597. hora octaua vel circiter manè.*

B Quâ recitatâ, Petro Orano Præsulis & Principis in Priuato Concilio Procancellario & Scabino Leodiensi, Ioanniq: Molempeter Fisci aduocato, Iudicibus ad id deputatis per Reuerẽdissimum D. Suffraganeum, exauctoratus & degradatus traditus fuit, qui assumptis Principatus aliquot viris primarijs, Scabinisque prudentibus & honoratis viris, reuisis actis, ijsque propius examinatis, in Ioannem del Vaulx gladio animaduertendum, sacræque sepulturæ in cemiterio Monasterij tradendum pronuntiarunt. Causa lenitæ pœnæ qua ordinariè sortilegi plectuntur, hæc fuit, quod Ioannes del Vaulx in reatu continuo quinquennio fuisset, & inclusus atro carceri, pane & aqua victitasset, & quod caput est lachrymis & gemitibus testatum fecisset, C actorum præteritorum pœnitere se: Recitatâ coram sententiâ, flexis genibus illachrymans, egit gratias mollitæ pœnæ, rogareque se D. Priorem, vt portio, quæ Religioso mortuo, pauperibus per dies quadraginta elargiri receptum est, idem quoque de se fiat, quo pauperes veniam patratorum suorum scelerum apud Deum Opt. Max. deprecentur.

Per hos dies, Collybistis Regi Catholico pecuniam par Belgium numerare recusantibus, difficultas haud exigua exoritur, dum militi stipendia ex condicto tempore non soluuntur, quod multorum tumultuum, qui Belgium patriamque Leodiensem mirum in modum afflixerunt, causa fuit. *Collibistæ magnam simul tumultuum occasionem præbent.*

Interea Archidux, quo militem occupet, Ambianum Picardiæ Metropolim improuiso stratagemate capit. Rex Galliæ contrà par pari D referre sperans, Attrebatum, sed minus fœlicitèr, tentat; Quocirca relicto in Picardia exercitu, Duce Birone redit Lutetiam, vires suas auget, Angliæ Hollandorumque subsidia implorat: Denique omnia ad recuperandũ Ambianũ adparat, moxq; illud obsidet. Sed & Rex, quo Alberti copias distrahat, mittit, qui per Ducatũ Luxẽburgensem omnia flammis ferroq; vastent: Quocirca cogitur Albertus la Bourlotte militiæ præfectum cum copia hosti obijcere, non absq; insigni miserorum & miserabiliũ rusticorũ & Patriæ Leodiensis grauamine.

Bonauentura Gener. Minor. studet paci conciliandæ nec frustra

Siquidem cessabant stipendia, & milites, imperata detrectantes, diripiebant passim omnia. A

Pontifex pacis inter Reges conciliandæ cupidus, Religionis Catholicæ bono flagrans, Reuerendum Dominum Bonauenturam Minoritarum Generalem legatum in Belgium & Galliam mittit, qui nihil intentatum apud Albertum & Nauarreum reliquit, quo armis vtrinque positis, Regum controuersiæ finirentur.

Pontifex Iubilæum Romæ edit, quod per totum Belgium & Patriam Leodiensem publicatur, vt homines ad meliorem vitæ frugem conuersi, à Deo Opt. Max. quam mundus dare non poterat, pacem rogare & impetrare possent.

Adparabat interea Albertus Ambiano per Galliæ Regem obsesso B succurrere, dum Franciscus Mendoza Admirantius Artagonius in Belgium venit, qui ad Albertum refert quæ de nuptijs cum Isabella Clara Eugenia Regis filia eiusque dote cum Regni sui proceribus Rex concluserat, quibus Principis animum, varijs tum sollicitudinibus occupatũ mirificè exhilarauit. Occultata interim ad tempus nuncia, quæ inde publicata Belgium singulariter affecerunt, iam enim spes certa futuræ pacis affulgere credebatur, quod alioqui Rex potentissimus filiam suam vnicè amatam in tantos tumultus non esset dimissurus.

1598. Nec spes vana fuit, nam sub initium anni 1598. Bonauentura ac Alexander Medices Florentiæ Cardinalis in Gallia Legati effecerunt, vt ad S. Quintinum Regum Oratores de pace colluquuntur conuenirent; Nec diuturnum fuit colloquium, Regibus vtrinque pacem optantibus; Rege Hispaniarum quidem quod iam senex nil aliud quam fidem & religionem Catholicam sartam tectam in Regno Galliæ seruari peteret; Francorum verò, quod vitam tumultibus & periculis bellicis exposuisset, iam tempus esse, vt aliquam saltem vitæ suæ partem quiete transigerent. C

Ernestus Præsul Leodium redit tumultum sedaturus: mutat rationem creandi Consules. Albertus cum futura coniuge Hollandos ad pacem inuitat: Aquensibus banno subiectis, Præsul restituit disciplinam Ecclesiasticam. D

CAPVT XXIX.

HOc ferè tempore Ernestus Præsul è Germania Leodium rediit, quo tumultus inter plebem & Consules in Decembri anni superioris, ratione subsidiorũ obortos sedaret. Seditionis origo fuit, quod Lamart & Tollet Consules è vestibulo domus ciuicæ certum vectigal, non expectato omnium Ministeriorum assensu, edixissent:

Quo

A Quo factum vt postridie quædam Collegia, inter quæ potissimum Braxatorum seu coctorum ceruisiariorum, Consules ex priuato Principis sui Concilio violenter extractos, publice, aduocato per tubicinem populo, edictum reuocare coëgerunt. Princeps prouidus rei gestæ certior factus, antequam vlterius serperet malum, e Germania, non venit (vt dicebat) sed aduolauit, & per Illustrem Baronem de Reyckem Prætorem Leodiensem, Ianuarij vigesima prima, in domo ciuica, populo coacto exponi fecit, quam periculosa esset turbulētis istis temporibus in Ciuitate sua diuisio; quod si quid minus ritu Patriæ factum obtenderent, re totâ in Concilio suo priuato consultâ, Collegijs & Ministerijs conuocatis proponerent. Interea oblatus

Origo tumultum ministeriorum.

Præsul per Baronem de Reyckem oratione habet ad Ciues.

B Principi libellus, quo negotiū in dies octo differri supplicabant, quod benignè annuit. Collegia & Ministeria ad condictum diem grauamina sua Principi offerunt, quibus eò maximè intendere videbantur, vt æris publici administratores exactas acceptorum expensorum rationes, maximè ab ipsa Principis inauguratione, redderent. Siquidem conflatam ingentem pecuniam, & nihilo secius Rempublicam, si vnquam hactenus, egestate pressam. Annuit Princeps, vti omnes prouentuum & redituum rationarij & exactores intra triduum suas rationes ederent; cumque in eo tardiores viderentur, nominati sunt ex singulis Collegijs bini, qui ad hoc instarent & vrgerent, viniq́ue exotici in Ciuitatem importati rationem haberent: Attamen res in fumum abijt.

Libellus supplex 32. Ministeriorum.

C Mense Februario editum, vt ciues cuiuscumq; status & conditionis, Collegia opificum, quibus ascripti essent, diebus statutis frequētarent, sub pœna amissionis iuris ciuici; quæ pœna æquò grauior postea visa in pecuniariam immutata est.

Sub eiusdem mensis exitum, Collegia Ministeriorum Præsuli supplices fiunt, quam demissè postulantes, vt Canonicatus Patriæ Leodiensis fiāt patrimoniales, id est vt solis incolis, exclusis alienigenis, concedantur; neque enim æquum videri, vt cùm exteri nos à suis arceant beneficijs, ipsi ad nostra admittātur. Inaudiui quid huiusmodi fuisse in Concilio Tridentino, ad communem Ecclesiæ vniuersalis

Alter libellus supplex.

D politiam, propositum, verum enim (vt his in rebus fieri adsolet) nihil resolutum.

Martij 17. Præsul Regi Gallorum Metis agenti abacum fabrefactū per Dominum de Loueruał mittit.

Aprilis sexto Præsul & Patriæ Princeps optimus, plenius instructus de crimine ambitus, circa Magistratus & officiorum publicorū electionem, deque corruptis & emendicatis suffragijs extremo reipublicæ periculo; vt huic malo prouideret, electionis aliam formam præstituit, vt in posterum Commissarij ciuitatis suæ, per nominatos trigintaduûm viros, & ab se creatos Magistratum non constituant, verum triginta duo Collegia, partim electione partim sorte, in eam rem formulâ præstitutâ, quod vsu iam receptum, verum res in peius ruit

ruit. Quocirca, dum hæc scribo, missi huc sunt Legati Cæsarei qui ambitioni & abusibus modum ponant. A

Præsul à quolibet Ministerio petit sibi nominari decẽ viros.

Vndecima mensis, Præsul è singulis Collegijs denos ad se vocat, quibus graui sermone & quasi affectu paterno, publicâ exponit necessitatem, ob quam ordo Ecclesiasticus, equestrisque de vectigalibus conuenerunt: & licet in suam eos sententiam adduxisse videretur, tamen re ad Collegia perlatâ, in modo dissensum est, alijs modo exotico, alijs alio imponendum censentibus: tandem decima octaua eiusdem, miseros caminos focarios excepit tempestas, singulis honestioris sortis ad duos florenos graues taxatis.

Pax inter duos potentissimos Reges.

Maij secunda, non ad S. Quintinum, sed Veruini in Veromanduis (illuc enim pacis colloquium translatum fuit) pax inter duos Reges potentissimos conclusa est, ac in Flandria & Brabantia, septima Iunij, incredibili omnium Prouinciarum applausu promulgata. B

Præsul repetit VVestphaliam vetans agi de rationibus reddendis.

Eiusdem mensis vigesima, Præsul Leodio Westphaliam versus iter intendit, interdictâ Ministerijs tractatione & cognitione super rationibus Consulum, eorumue qui sese quoquo modo æri publico immiscuissent, donec reuerteretur, quod breui vel ante ad Diui Iacobi festum fore sperabat.

Parisijs Iunij 21. in æde D. Virginis maiore, Rex pacem laudat & adprobat, eiusque seruandæ fidem Summi Pontificis legato in eam recipiendam deputato dat manu sua Regia, Primatibus regni & Prælatis magna pompa assistentibus, quam Palliottus Parisinus pulchrè ornateque describit. Aderant nomine Regis Catholici Dux Arschottanus, Admirallus Arragonum, Comes Arembergius, Richardotus Concilij Belgij Præses. C

Eodem mense edictum nomine Præsulis promulgatur in tumultuarios & vagabundos, prædatores verius quam milites, vt ad internecionem deleantur: Non enim secus ab eis Patria depopulabatur, quam si hostibus exposita videretur: Quapropter ex ijs Bruxellæ fuerunt aliqui viui in exemplum combusti & in cineres redacti.

Albertus cum cum futura coniuge Hollãdos ad pacem inuitat.

Mense Iulio, Albertus, Comitijs Bruxellæ habitis, petit per organum Archiepiscopi Mechliniensis iuramentum fidelitatis, sibi, Serenissimæ Hispaniarum Infantis futuræ coniugis nomine, à subditis præstari, quod benignè annuerũt ordines, sartis tectis suis priuilegijs. D

Quo præstito, Albertus ad Hollandos scribit, iter se in Hispaniam parare, vt cum Serenis. Infante Regis filia matrimonio copuletur, cui in dotem Belgicæ Prouinciæ datæ sint, quarum cùm pars maior sacramentum sibi & futuræ coniugi, tanquam legitimis Principibus dixerint, monere vt sua illi consilia ad pacem quietemque publicam pariter intendant. Et si quidem Rex Belgij dominium ab Hispania omnino separare decreuisset, vt hoc modo suspicionum, discordiarum, motuum, bellorumque ciuilium & intestinorum causæ proscinderentur, hortari, ne tam præclaram oblatam occasionem elabi sinant, sed aliorum exempla sequuti, ad debitam redeant obedientiã.

In

In eandem rem, ad Mauritium fratrem scribit Auraniæ Princeps, A rogatque vt semotis iam ab Hispaniæ regno ditionibus, cùm nihil magnoperè pacem impediturum videatur, in ea promouenda auctoritatem suam, qua valeret maximâ, interponere velit, nihil hoc Naβouiorum familiæ & generi honorificentius, nihil gratius, tum in Belgas, tum in Christianos vniuersos, ab ipso hoc tempore præstari posse; at responsum nihil.

Vt autem Albertus in Hispanias, matrimonij contrahendi ergò, proficiscitur, Illustriss. Andreas Austriæ Cardinalis Episcopus Constantiæ Archiducis filius interim ad regendas Prouincias Belgicas constituitur. *In Hispanias proficiscitur.*

B Interea Aquensibus in sua erga Cæsaream Maiestatem rebellione persistentibus, Cæsar, causâ iam satis cognitâ, eos banno Imperij, omniumque direptioni & neci subijcit; Ernesto Præsuli, Electori Treuerensi, & Principi Iuliacensi executione demandatâ, assumptis, si opus videatur, Archiducis Alberti copijs. Quibus propius intellectis, ciues sibi malè conscij, partim subduxere se, partim supplices dare manus, ac Ernestum pro suo mediatore deprecari, & omnia rationi cõgrua offerre. Qua occasione Præsul exules Catholicos restituit, Magistratum & alia publica officia Catholicis demandat, cultum religionis ad veteres Ecclesiæ ritus & cæremonias reducit. *Aquenses banno Imperij subijciuntur.* *Præsul Magistratum & veteres Ecclesiæ ritum restituit.*

Quo fini Reuerendiss. D. Andream Stregnart Suffraganeum & C me Aquisgranum misit; illum, vt Confirmationis Sacramentum iam pridem isthic non ministratum conferret; me, vt politiam Christianam maximeque Ecclesiasticam inspicerem & quantum fieri posset restituerem. Itaque tantus fuit omnis conditionis, sexus & ætatis populus sacro Chrismate vngendus, vt aliquot dies, quamuis à meridie & post meridiem illi ministrãdo Reuerendiss. vacaret, non sufficeret. Celebrauimus interea Synodum, cui Archipræsbyter cum Synodalibus vtriusque Status de more interfuêre. In ea dudum intermissi ritus & solemnitates procedendi contra criminosos, & alios Ecclesiasticarum constitutionum ceremoniarumque contemptores restituti, aliaque nonnulla sigillatim eò facientia, quæ nunc memoria exciderũt, ordinata. Inde cùm deprehendissemus fidei religionisque corruptelam ex multitudine scholarum imprimis prouenire, erant enim D duæ amplissimæ & capacissimæ in ipso vrbis medio sitæ, in quarum altera Caluinismus in altera Lutheranismus docebâtur: præter septẽdecim minores per singulas ferè plateas distributas, in quibus Catechismus ex Lutheri seu Caluini doctrina iunioribus tradebatur. Decanum & Capitulum Ecclesiæ conuocauimus, hocque imprimis post aliquot conuentus ab eis impetrauimus, vt nomine & auctoritate Præsulis schola aliqua publica & Catholica, nonnullæque aliæ per celebriora Vrbis loca aperirentur, assignatis ad vsum scholæ maioris certis à Capitulo & Magistratu Catholico annuis prouentibus. *D. Andreas Stregnart Suffraganeum cõfert Aquisgrani Sacramentũ.* *Habetur ibidẽ Synodus & quæ in ea gesta.* *Scholæ hereticorum Aquisgrani nouemdecim repertæ.* *Scholæ Catholicorum restituuntur.*

Cæterùm cùm vna difficultas superesset, per quos scholam illam

h publicam

publicam Præsul administrare vellet, illique vehementèr vrgerent vt eiusce rei eos faceremus conscios. Sciebant illi Præsulem Catholicum & pium, Patres Societatis Iesu tanquam egregios iuuentutis in fide & pietate formatores cordi habere, nihil nos ea de re in mandatis habere respondimus, rogare proinde vt totam eiusce rei curam Præsuli, ad quem pertinebat, relinquerent, quod tandem licet ægrè obtinuimus. A

Societatis Iesu Collegium Aquense.

Nec multò post, Præsul horum conscius isthuc aliquot Patres Societatis Iesu submisit, qui populo famelico Sacramentorum panem & verbi Dei pabula porrigerent, intereaque de loco scholis aperiendis oportuno dispicerent & prouiderent. Quod ab eis sollicita cura industriaque præstitum fuit, erecto isthic postea Societatis Iesu Collegio. B

Dum hæc gerũtur, Hollãdi Ioãnem Nassouiũ Mauritij Patruelem ad Præsulem mittunt, qui de reddẽda Bercka cũ eo agat. Gratissima fuit Pręsuli legatio, Nassouiumque beneuola mente excepit: sed Hollandis ab eo iniqua, & quæ impossibilia videbantur, petentibus, ea res lõgiores secum moras traxit, donec Admirallius, qui finem legationis expectabat, cum milite Regio Berckam obsideret, eamque ad deditionem compelleret.

Cùm, edictis & comminationibus de religione non obstantibus, ab Aquisgrano & Imperio propter hæresim contumaciamque proscripti, in Ciuitatem, oppida, & pagos Diœcesis Leodiensis venirent latitarentque, suorum errorum semina iacientes; Præsul vigesima tertia Octobris, mandat edicta religionis renouari, & serio executioni demandari, vtque hoc maiori cum fructu fieri possit, edicit ne quisquam cuiuscumque qualitatis & conditionis fuerit, aliquem ab Imperio proscriptum, aut de hæresi suspectum, domi aut secreto receptare audeat, nisi ipse de hæresi suspectus haberi & pro tali in se animaduerti velit. C

Præsul cauet ab hæreticis Aquisgrano proscriptis.

Vt hæc geruntur, rediit ab Vrbe Iacobus Carondeletus Cancellarius Leodiensis, vir genere nobilis, eloquentia & doctrina præstans, latis Pontificis Maximi ad Albertum Archiducem literis, quibus monetur vt quæstiones territoriorum & Iurisdictionum quæ Patriæ & Diœcesis Leodiensis cum Rege essent definiri mandet, insuper curet ne Archidiaconi Leodienses per ministros suos laicos, in visitationis officio in ipsius terris impediantur: Verum enim harum querelarum & expostulationum necdum finis; nam & hodie exercitium Iurisdictionis Ecclesiasticæ, magno Reipublicæ & Ecclesiæ detrimẽto, iis in locis Officiatorum laicorum seu cupiditate seu ambitu, impeditur. D

Litteræ suæ Sanctitatis ad Archiducẽ pro Archidiaconis.

CAPVT

A *Hispani passim tumultuantur, frustra Cæsare, Ernesto, & alijs Principibus eos compescere nitentibus.*

CAPVT XXX.

INeunte anno 1599. Hispani, ob non soluta stipendia tumultuātes, Westphaliam vicinasque prouincias infestant, tributisque subigunt, nec quamuis Ernestus, ipsius Coadiutor & alij Principes atque etiam ipse Cæsar reclamarent, vltionemque pararent, quicquam B à cœptis dimouentur; Ruerken expugnant, per eam regionem hyberna agunt, extremam necessitatem prætexentes. 1599.

Sub idem tempus, & alij arcis Antwerpianæ præsidiarij vtrinque pecuniā deposcunt; quæ res Cardinalem Andream, absente Alberto, vehementer turbabat & affligebat.

Ad initium mensis Martij, Ordines Westphalici atque etiam Iuliæ Princeps, missis legatis, Hispanorum à sua Prouincia discessum multis precibus à Cardinali postulant; nullumque esse exactionis malæque tractationis genus quod ab eis miseri coloni non patiantur, queribundi exponunt. Quos in lachrymas erumpens benignè & cum solatio dimittit, multis pollicitationibus in eam rem præstitis, se vel minima damna, simulatque stipendia militibus debita aduenerint, C resarciturum: neque aliter militem absque tumultu & seditione dimitti posse. Commissarij, hoc audito, salutato Cardinali, decedunt, & ad sua reuertunt.

Cis medium Martij, Cardinalis Traiectum ad Mosam appulit, quosdam à Concilijs Belgicis primarios conuocat, deque metandis castris deliberat. Ipso Cardinali & alijs plerisque dissentiētibus, Admirallio obsidio Bomeliensis visa est maximè oportuna. Igitur circa medium Aprilis, exercitum omnem, vti Cæsari ac alijs Principibus fuerat antea pollicitus, in campum educit, ac versus Bomeliam properat.

Maij septimo, R.D. Ægidius Oranus, Protonotarius Apostolicus, ad Diui Lamberti Canonicus, Archidiaconus Campiniæ, Collegiatæ D Ecclesiæ ad Diui Petri Præpositus, & Scabinorum Leodiensium vnus ex quatuor Consiliarius in Deo obdormiuit, anno ætatis quinquagesimo primo, corpus conditum in Capella in qua Prætor, Consules, & Scabini Leodienses, sacris operaturi more maiorū conuenire solent, ibique monumentum erectum, cum hac epigraphe.

D. O. M.

Reuerendo Domino D. Aegidio Orano, Protonotario Apostolico, Canonico Leodiensi, Archidiacono Campiniæ, Eccles. D. Petri Præposito, & Scabinorum Leodiensium Consiliario, Mater & frater mœrentes posuerunt. h 2

Adiecti monumento versus sequentes, à Petro Orano germano fratre. A

Cælo animam, nomen terris, corpusq; sepulchro,
Nondum maturos reddidit ante dies,
Longa igitur quisquis fidens tibi tempora fingis,
Cùm fluit & pendet vita vel hora sæpe.

In Præposituræ Ecclesiæ ad D. Petri dignitatem ego Chapeauillus, defuncto Orano Collega meo, communibus Canonicorum suffragijs electus, successi.

B

Ernestus Comitia celebrat. Germani fœdus feriunt contra Admirallium & Hispanos: Frustra sollicitantur Leodienses vt iungant se Germanis: Cæsar pacem componit, quam Hispani, iterũ tumultuãtes minime seruant.

CAPVT XXXI.

Comitia & quæ in eis acta.

MEnse Iunio, indictis Leodij comitijs, multa vltro citroque de militum vtriusque partis concussionibus, deprædationibus, ne quid dicam amplius, contra Iura, constitutiones, libertates, immunitatesque Imperiales renouata & repetita fuêre. Cumque C in Germania fœdus inter Principes, ad concussiones & deprædationes huiusmodi coërcendas & puniendas esset initum, nosq; ex parte Cæsareæ Maiest. monendos nonnulli assererent, vt tanquam membrum Imperij sociaremur: Deliberatione habita, res visa fuit plena periculo, quod ea ratione à Iure neutri seu neutralitate recedere videremur. Quamobrem tametsi frequentius sollicitati, nihil respondimus; sed nominatis Germanorum ducibus Comite Lyppiæ & Comite de Hollac, in eorum stipendia cum cæteris Circuli Westphalici membris in cẽsum relati fuimus, etsi nullum ab Imperio & Cæsarea Maiestate auxilium sensissemus; qua de re sæpius antea, & his Comi- D tijs frustra expostulatum.

Die beato Alexio Confessori votiuo & sacro, qui dies est decimus septimus mensis huius Iulij, Honoratus & Clarissimus vir Dominus Lampsonius Brugensis, Serenissimo Principi nostro Ernesto, vt & duobus Antecessoribus Bergio & Groesbeckio à secretis, vir sane, vt reliquas eius dotes prætercam, doctissimus, ætatis suæ anno sexagesimo septimo, vltimum vitæ diem clausit, & ad Diui Dionysij funeratus est, cui Epitaphium sub ipsius imagine tale positum legitur.

SIC erat hoC Late notVs LaMsonIVs anno
Ipsâ desVnCtVs qVâ sanCtVs ALexIVs horâ.

Fuit

Fuit Leuino Torrentio, Petro Ximenio Luzitano, vitæ Academicæ A sectatori (qui Coloniæ Agrippinæ septuagenario maior anno 1595. ex hac vita excessit) Carolo Langio, Petro Orano, Iusto Lipsio (vt alios meliorum litterarum consultos prætercam) coniunctissimus iisq; amātissimus. Habuit mœcenatem Bruxellæ Spectabilem & Amplissimum Dominum I. C. Arcani Concilij Consiliarium, multis legationibus perfunctum, Patriæque nostræ amicum Christophorum Assonuilam, ad quem ita Nicolaus Lampsonius ad Diui Dionysij Decanus & Dominici frater, scripsisse legitur, cuius versus mihi visum fuit his annalibus posse inseri.

B *Assonuila mihi multos cum fratre per annos*
Mæcenas nostram blanda cape fronte salutem,
Te frater primâ cœpit nouisse iuuentâ
Legatus quando appuleras, Regnante Mariâ,
Bruxella missus magnis de rebus ad Anglos,
Sed Reginaldum fati coniunctio mira
Vno quippe die cùm Reginamq; tulisset,
Ad sedes orbatus hero remeare paternas
Maluit, atque alibi scribendi quærere sortem,
Oblatis quam diuitijs & honoribus auctus
Absq; fide vera dominæ parere tyrannæ.
C *Cognitus ergo tibi & magno dilectus amore*
Venit ad optatum te commendante Robertum,
Qui tunc Legiacis Antistes præfuit oris,
Atque illi paulò post succedente Gerardo,
Postq; hunc Ernesto, cum prosperitate beata
Viuere Nestoreum cui det Deus optimus æuum,
Officio Scribæ cum fido functus honore
Vsque in præsentem superat Lampsonius, est qui
Ni desint duo, sexdecies centesimus, annum
Quam varijs linguis, studio tam notus & arte,
D *Pingere nec scitus minùs, & componere versus,*
Quin etiam cantare, tulit dum firmior ætas,
Iure illi tribuit quæ iam imbecilla quietem.

Decimo quarto Kalendas Augusti, Romæ defunctus vita Reuerendiss. & Amplissimus Franciscus Oranus, sacri Consistorij Auditor: Iustus Lipsius, rei litterariæ perfectissimum columen, & Oranis germanum in modum amicus, eius tumulum elogio Marmori insculpto decorauit, quod tale est.

D. O. M. MEMORIÆ
SACRVM.

Spectator oculis hæc liba.
Franciscus Oranus Fraciſci F. Leodicēſis Patricius,
In hac arce terrarum ſitus eſt,
Eam per annos plures incoluit,
Atque ipſa eum coluit
In duodecimvirali Rota Senatorem:
Quod munus annos octodecim ſuſtinuit,
Cum qua peritia integritate & laude?
ipſam roga,
Fama communis non mentitur.
Inclaruit & Legatione duplici in Germaniam
ſuper arduis rebus:
Et potuit dignitatibus adjicere,
Sed mors manum iniecit
Nondum maturo & nato annos LIIII.
non ſine publico ſenſu,
& parentis fratrumq; luctu,
Qui abſentes monumentum hoc
Optime merito P. S. P.P.
Obijt XIIII. Kal. Auguſti, anni ∞ IↃ *XCIX.*
Habes, abito, aut paululum etiam ſiſtito,
Ore atque corde bene precare mortuo.

Subiecit & ſequentes verſus Lipſius.

Oranum vrna tegit fruſtra, nam nomen honoſq;
Viuit & Europæ deditur in ſpatia,
Vrbs Eburonum auctor vitæ, ſed honoribus auctor
Roma, hæc Cælo animam reddidit, oſſa ſolo.

Sereniſſimus Archidux Albertus menſe Septembri ex Lotharingia & Luxēburgo in Brabantiam cum Iſabella coniuge fit redux; moxq; illi obuiam venit Andreas Cardinalis, qui depoſitâ Prouinciæ curâ ſibi mandatâ, receſſit.

Cæſar pacem procurat inter Germanos & Admirallium.

Interea Cæſar, qui pacatam Germaniam habere ſatagebat, Maximilianum fratrem ad Comitem Palatinum Rheni, Ducem Wittembergicum, & alios Principes fœderatos mittit, pacis & publicæ tranquillitatis ergo, præſertim quod Admirallius (vt dicebat) neceſſitate coactus

coactus fines eorum ingressus, iam cum Hispanis suis paratus sit, non
A solùm munitiones occupatas restituere, verum etiam damna in vniuersum resarcire. Quibus ab Archiduce Maximiliano gratiosè Cæsaris nomine propositis, dificienteq; fœderatis belli neruo, haud difficile fuit exasperatos mollire: Eò tandem ab vtraque parte ventum, vt omnes copias ducesque more militari dimitterent, sicque neutri parti studere pollicerentur. Igitur miles ab Imperij finibus remouetur, & Archidux loca & castra ad quos spectabant reddi iussit, ea lege ne Hollandus in eas receptetur.

Vrgebat interim Ostendanam obsidionem Flandria, quod inde Hollandus continuas excursiones deprædationesque ageret. Et qui-
B dem aduertebat Archidux ei malo remedium ante omnia adhibendum, sed cùm deesset prompta stipendiorum solutio, Hispanis imperare non poterat. Itaque obsidione illâ neglectâ sexcenti equites Hispani cum ter mille peditibus extra ordines ad diuersas Prouincias penuria pressi excurrunt, nec subditos Archiducum equè ac hostes tantum deprædantur, sed & contra fidem nouissimè datam, Imperij terras & Diœcesim Leodiensem longè lateque spoliant, & oppidum de Peer Patriæ Leodiensis vi occupare conantur. Archidux quibuscumque consilijs & medijs, Illustri Comite Ioanne Iacobo de Beljoyosa ad eos ablegato, conatur à cœptis diuertere, sed Comes neque ab eis auditus neque receptus fuit. Interea capti fuêre in agro
C Leodiensi aliquot eiuscè generis prædatores, qui Bruxellam ducti extremo supplicio in exemplum affecti fuêre.

Hispani cõtra fidem patriam Leodiensem populantur.

Comes Beliojosa frustra eos diuertere conatur.

Admirallius toto hoc tempore cum reliquis copijs ad Bomeliam restiterat: Cùm verò equitatus, pabulo deficiente, eò loci amplius consistere non posset, aciem inter Grauiam, Ruremundam & Traiectum ducit, oportuniora pro tempore loca, vt ipsi videbatur, ad quæ miles esset reducendus, quem alioqui, quia tumultus & rebelliones timebantur, in validiora præsidia intromitti non satis tutum erat. Sed nec ab Admirallio sic prouisum fuit; nam & ibi rebellantes, & à fide præstita, vt ante diximus, deficientes, aceruatim colligebant se, quos neque precibus nec seueris monitis, nec alia quauis ratione
D ad suos ordines redigere poterat. Itaque ex ijs quadringenti circiter pedites cum equitibus quinquaginta iteratò in Patriam Leodiensem Ioanne Maiolichino duce adueniunt, oppidum Hamont occupant, moxque alios ad se aduocant, quos nec Gasparus Zappenna Archiducis iussu ad eos profectus, nec vllę Admirallij interpositę hac in parte preces ab eiusmodi ausu temerario reuocare potuerũt: quin displosis bombardis, magno impetu in legatos ad se datos irruunt, longiusque propellunt. Sic rursum Patriam Leodiẽsem Imperij terram maximè Catholicam deprædantur, concutiunt, miseros colonos passim tributis subijciunt.

Admirallius aciem inter Grauiam Ruremundam & Traiectũ traducit

Rebelles Hamont occupant & vicinum agrum vastant.

Quo inaudito, Ernestus Præsul, Princeps Iuliacensis & alij apud Cæsarem querelas deponunt, qui rursus, pro pace inter Archiducem & Or-

Querelæ Præsulis & aliorũ Principũ apud Cæsarem.

& Ordines, legatos mittit Comitem Isenbergiũ ac de Manderscheit vna cum Carolo Mutzelio, qui circa finem Nouembris Coloniam Agrippinam aduenêre. Quòd intelligens Rex Christianissimus, Hollandos ad pacem, ipse quoque iam pacificus, cœpit exhortari. A

Grauiter interim ob rebellantem vbique fere militem premebatur Archidux, & qua ratione ijs, qui in oppido de Hamont sese nuper collegerant, prouideri consultum foret, in omnem partem sese vertebat; nam etsi esset hyems, eaque longè acrior quam vel multis superioribus annis, tamen & etiam in planitie potius locari, quam ad statuta præsidia sese recipere, milites appetebant: Tantus enim erat ijs excurrendi ac prædas agendi amor, quem imminens parturiebat egestas. B

Postulabantur Archiducis nomine à Principe Iuliacẽsi, pro aliqua exercitus parte, in Cliuia stationes, eæque ad modicũ saltem tempus, sed omnino denegatæ fuére.

Indultum Ernesto ob merita erga Ecclesiam à Pontif. Max. concessum.

Dum his curis & laboribus tantum non frangitur Ernestus Præsul; Clemens VIII. Pontifex maximus, vt animum calcarque currenti addat, gratiosum & amplũ Indultum proprio motu illi mittit, quod totidem verbis quibus primò euulgatum & mihi à Præsule missum fuit, hoc loco subijcere operæ pretium visum est.

Clemens PP. VIII.

C

VEnerabilis frater salutem & Apostolicã benedictionem. Egregia fraternitatis merita susceptiq. pro fide Catholica in istis partibus labores suo quasi iure poscunt vt personam tuam specialibus fauoribus & gratijs decoremus, eaq. tibi fauorabiliter concedamus, per quæ de beneficijs Ecclesiasticis personis bene meritis & tibi obsequentibus, ac alias gratis & acceptis prouidere, & erga illos te gratiosum reddere possis.

Motu itaq. proprio, & ex certa scientia nostra, tibi, vt ad quinquennium, à data præsentiũ incipiendo, solus per te ipsum, vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc duxeris deputandum seu deputandos, quæcumq. beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, sæcularia & quorumuis ordinum regularia ad tuam collationem, prouisionem, præsentationem, electionem, confirmationem, seu quamuis aliam dispositionem, ratione Ecclesiæ Leodiensis, ac Stabulensis, Malmundariensis, Leodiensis seu Coloniensis Diœcesis perpetuò vnitorum ordinis S. Benedicti Monasteriorum, quibus præesse dignosceris, de iure vel consuetudine diuisim vel coniunctim aut alias quomodolibet pertinentia, etiamsi sæcularia, Canonicatus & Prebendæ ac dignitates, exceptis tamen maiori post Pontificalem, nec non Principalibus in D

Collegiatis

A *Collegiatis Ecclesijs, personatus, administrationes, vel officia & curata vel electiua in dicta seu Collegiatis Ecclesijs, regularia & quorumuis ordinum beneficia, Monasteria, non tamen consistorialia, Prioratus, Praepposituras, Praepositatus, dignitates, Personatus, Administrationes vel officia etiam curata & electiua, ac tam saecularia quam Regularia beneficia huiusmodi dispositioni Apostolicae reseruata ratione vacationis illorum in mensibus Apostolicis, quae extra Romanam Curiam quomodolibet in singulis anni mensibus etiam nobis per constitutionem nostram desuper editam, aut alias quomodolibet tam de Iure quam iuxta concordata dudum inter Sedem Apo-* B *stolicam & nationem Germanicam inita, reseruatis; dummodo alias dispositioni Apostolicae generaliter reseruata, seu ex generali reseruatione affecta non fuerint, vacare contigerit, quibusuis personis idoneis de quibus tibi videbitur, & quaecumque quotcumque & qualiacumque, cum cura & sine cura, eisdem conferendis beneficijs compatientia beneficia Ecclesiastica obtinentibus, cum omnibus iuribus & pertinentijs suis etiam Apostolica auctoritate iuxta sacrorum Canonū & Conciliorū dispositionem conferre, & de illis etiā prouidere, ipsasq; personas vel earum Procuratores illarum nomine in corpora-* C *lem possessionem, per te eis, vt praefertur conferendorum beneficiorū, Iuriumq; & pertinentiarum omniū eorundem inducere, & inductas defendere, sibiq; de illorum fructibus, redditibus, prouentibus, Iuribus & obuentionibus vniuersis integrè responderi, aliasq; in praemissis & circa ea necessaria seu quomodolibet oportuna facere; nec non contradictores quoscumq; & rebelles per poenas pecuniarias tibi bene visas, ac demum per censuras Ecclesiasticas ac alia oportuna Iuris remedia appellatione postposita compescēdo, liberè & licitè valeas, perinde ac si regulae Cancellariae Apostolicae & aliae constitutiones Beneficiorum Ecclesiasticorum quouis modo reseruationes generales & spe-* D *ciales in dictis mensibus vt praefertur continentes seu inducentes ad beneficia huiusmodi nullatenus se extēderent, auctoritate Apostolica tenore praesentium de speciali gratia indulgemus.*

Decernentes reseruationes, affectiones in dictis mensibus, regulas, constitutiones, & ordinationes, ac collationes, gratias, ac facultates, mandata & decreta in illis contenta, quoad impediendum te quominus in praemissis mensibus tua ordinaria auctoritate, & concesso tibi per praesentes indulto, vti valeas ad beneficia huiusmodi nullatenus se extendere, nec per quoscumq; dictae Sedis Legatos etiam de latere,

i & Nun-

& Nuncios nunc & pro tempore deputatos, quauis etiam facultate A *fungentes, de beneficijs prædictis nullatenus prouideri, aut alias disponi posse, ac irritum & inane, si secus super præmissis etiam per nos ac dictos Legatos & Nuncios & alios quoscumq; quauis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit, attentari. Non obstantibus præmissis & quibusuis alijs Apostolicis & per nos in contrarium editis & edendis constitutionibus & ordinationibus, ac Cancellariæ Apostolicæ regulis. Quibus omnibus & singulis illorum omnium tenores ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro sufficienter expressis habentes, hac vice specialiter & expresse derogamus, cæterisq;* B *contrarijs quibuscumq;.*

Volumus autem quod tam Parochiales Ecclesias & alia curata quam cætera beneficia omnia iuxta formam & tenorem decretorum Sacri Concilij Trident. super hoc editorum personis dignis & idoneis, quæ prius professionem fidei iuxta literarum fœl. record. Pij Papæ quarti prædecessoris nostri formam emittere debeant, super quo tuam conscientiam oneramus, conferre omnino tenearis. Quodq; ij quibus beneficia aliqua ratione mensium Apostolicorũ (vt præfertur) reseruata, quorum fructus, redditus, & prouentus xxiiij. ducatorum auri de Camera secũdum communem æstimationem valorem annuum ex- C *cedent, per te vel alium seu alios contuleris, infra octo dies à mensis die illis factæ eorundem Beneficiorum prouisionis computandos, nouas prouisiones super Beneficijs huiusmodi à nobis impetrare, & literas Apostolicas desuper in totum expedire, & Iura Cameræ Apostolicæ propterea debita persoluere omnino teneantur, alioquin lapsis eisdem mensibus, Beneficia ipsa vacare censeantur eo ipso, possintq; per alios ab eadem Sede duntaxat liberè impetrari, nisi illis quibus collata fuerint legitimo impedimento detenti, de legitimo huiusmodi impedimẽto constare fecerint, vel ipsis petentibus huiusmodi nouas pro-* D *uisiones, & protestantibus, quod per eos non stet, contigerit illas eis denegari.*

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die sexta Decembris. M. D. XCIX. Pontificatus nostri anno octauo.

CAPVT

A

Iubilæum vniuersale: Admiranda charitas & liberalitas Romanorum erga peregrinantes ad Vrbem: Ernestus Præsul Comitia celebrat.

CAPVT XXXIII.

ANnus qui sequitur 1600. fuit in vrbe & orbe Iubilæo percelebris, quo in medijs hæreticorum turbis militumque tumultibus demirandus apparuit huius gratiæ consequendæ ardor, 1600.
B confluente Romam ex omnibus Europæ partibus maxima populorum multitudine, Romanisque eos omnes insigni charitate & liberalitate excipientibus. Cuius rei oculatum testimonium dat Reuerendus Pater Franciscus Costerus Societatis Iesu his in Prouincijs magnum ornamentum, sic enim ille Gaspari Creuinchouio Caluinistæ scribens; *Franciscus Costerus magnũ Societatis Iesu ornamentum.*

Romam (inquit) *veni biduo ante Penthecosten, vbi more maiorum loca sacra frequento, Christiani populi deuotionem admiror, atque obstupesco ad Romanorum pietatem. Vtinam tu hic adsis, mecumque coram spectes quæ Romæ geruntur: Pauca ex innumeris referam, quæ omnem fidem superant. Tanta huc confluit ex omnibus mundi* C *Prouincijs hominum turba, vt eam Roma vix capiat, diuites, nobiles, pauperes, senes, iuuenes, viri atque mulieres; Bononiâ Lauretum, & inde Romam, vidimus vias omnes peregrinorum euntium atque redeuntium multitudine refertas. Ad vicinum Xenodochiũ sanctissimæ Trinitatis ab ineunte hoc anno sæculari in dies singulos, nunc octo, nunc decem, nunc duodecim millia exterorum conueniunt, qui nobilium & ciuium Romanorum impensis triduo gratis aluntur, & hospitio excipiuntur. His primates ministrant, pedes abluunt, necessariaque vitæ suppeditant, viri viris, mulieres separatis locis fæ-* D *minis. Atque in his Duces & Comites vtriusque sexus, Episcopi, Cardinales, & Summus Pontifex, qui nudiustertius, vt etiam alias eodem loci, suis ipse manibus sordidos pauperum pedes lauit & osculatus est. Plerique hæretici etiam Caluinistæ qui hæc spectatum aduenerant, visâ Romanorum charitate, pietate, misericordia, effusa liberalitate ac deuotione, non se continuerunt quin suorum Prædicãtium mendacia palam damnarent, vt qui non nisi in vitia Pontificis, Cardinalium, Episcoporum Clerique Romani deblacterent, suasque conciones his putidis flosculis ornent, quum Romam nunquam viderint,* *Multitudo cõfluentium ad vrbem pro Iubileo consequendo.* *Admirãda Romanorũ erga peregrinos charitas.* *Hæretici etiã Caluinistæ pietate Romanorum moti ad fidem conuertuntur.*

neque quid Romæ geratur vnquam didicerint. Ignorant enim hic cum summa eruditione summam vigere pietatem: cum qua si hæretici suam conferant, erit pietas ipsorum impietas, & eruditio summa ignorantia. Illi igitur, abiuratâ hæresi suâ, ad Catholicam Ecclesiam sese aggregarunt. In his fuit Arnoldus Martini non ignobilis Caluinistici Euangelij apud Geneuenses prædicans, qui omnibus ignotus spectans quæ gerebantur, ducentos coronatos aureos in vsum pauperum peregrinorum Hospitali prædicto donauit, serioque se ad fidem Catholicam conuertit. Vidi eodem loco duos alios Geneuenses ex hæresi eductos, qui summa demissione & alacritate pauperum pedes abluebant, lotisque pedibus oscula imprimebant. A B

Quod genus officij cum cæteris nobilibus viris nullo die huius anni intermittere dicuntur. Summi Pontificis, in pauperes præsertim Sacerdotes trãsalpinos, liberalitas commendatur, qui præter mille coronatos, quos in Hospitale sanctæ Trinitatis diebus singulis confert, in Palatio suo quotidie ducentos nunc trecentos & amplius alit. Neque desunt priuati viri tum ex Clero tum ex nobilitate & ciuibus, qui pro suis quisque facultatibus id ipsum præstant.

Summi Pontificis liberalitas.

In prædicto Xenodochio Sanctissimæ Trinitatis admiratus sum numerum, ordinem, nobilium sedulitatem, & cibi potusque copiam, ab hora vigesima vsque ad sextam noctis, hoc est ad horas nostras, à quarta pomeridiana vsque ad secundam post mediam noctem producitur cœna, non eorundem sed diuersorum, quod singulæ mensæ paulo amplius dimidiata hora absoluantur, simul autem eodem tẽpore diuersis in cœnaculis cibum sumunt circiter duo hominũ millia. Tum ex his collige quot millia decem horis pascantur, & id quidem hoc anno sacro in singulos dies. Sodalitia ciuium, quæ confraternitates vocant, certis pijs officijs charitatiuis addictas, (quales Romæ plurimæ sunt) eos omnes suis impensis excipiunt, qui huc aliunde ex similibus Sodalitatibus ijsdem vtentes legibus conueniunt. Videas quandoque eodem die triginta aut quadraginta eiusmodi Sodalitia è diuersis Italiæ Ciuitatibus in Vrbem summa deuotione ingredi, quorum quodlibet trecentos, quadringentos, mille aut etiam bis mille homines continet. Elapsa septimana simul ex vna Sodalitate ad decem millia accesserunt, & non pauperes modo, sed diuites quoq; & nobiles viri, qui ad pauperum subsidium è locis suis vinum, frumentum, ligna & alia id genus liberaliter conuehunt. Hi autem peregrini loca sacra, alij apertis capitibus, alij nudis pedibus, alij alijs pœnitentiæ C D

Confraternitatum Romanorum charitas.

modis

A *modis frequentabant. Non prætermittitur charitas & munificentia in pauperes Religiosos, qui ex Christi euangelico consilio solis eleemosinis viuunt: Capucinos inquam ducentos, & Franciscanos, quos feria secunda Penthecostes mille ducentos numerauimus è monasterio suo Capitolino, quod aram Cœli vocant, ad Diui Petri ædem in Vaticanum binos procedentes, aliosque innumeros, quo Christus ad sui Apostolorũq. imitationem Euangelicos pauperes esse voluit. Si ad Vrbis Ecclesias progredi libeat, offert se splẽdor & ornatus Christianus, qui mentem ad diuinum cultum excitet. Videbis laquearia inauratis picturis sculpturisq. fulgere, & parietes varijs marmoribus incrustatos splendere, templaq. ipsa de Sanctorum reliquijs pietatem ac deuotionem spirare: quas vt tu cum Vigilantio tuo rideas, nos tamen cum beato Hieronymo, qui inepto illi dormitantio os obturauit, & cum toto orbe Christiano veneramur, certi hæreticos malignis spiritibus agitatos, qui se Sanctorum ossibus torqueri sentiunt, eorum impulsu risus & chachinnos in Diuos edere. Igitur in hac vrbe magna animi mei consolatione contemplor constãtem maiorum fidem, religionem ac pietatem successione non interrupta ab Apostolis ad nos posteros deriuatam. Semper enim Romanorum fides vbique (vt beatus Paulus loquitur) commendatur. Considero hic membra Ecclesiæ Catholicæ, licet per orbem vniuersam longè lateq. diffusa, in vnione Spiritus, in vna fide atque demissa humilitate & obedientia cum suo visibili capite Iesu Christi Vicario ac beati Petri successore cõuenire. Siquidem qui huc ex omnibus partibus confluunt, atque in suis submissi sunt suorum ciuium fidem, atque erga Sedem Apostolicam veram obedientiam contestantur. Non enim hic desunt ex Indijs, Brasilia, Græcia, Aegypto, Palestina, Sicilia, Dalmatia, vtraq. Polonia, Germania, Hungaria, Lusitania, alijsque Regnis ac Prouincijs, &c.* Hæc ille.

Ornatus Ecclesiarum Romanarum

Sacrarum reliquiarum cultus.

Romanorum fides laudata.

D

Patres Capuceni innocentia & austeritate vitæ nec non eruditione commendabiles, sese hoc tempore per Belgium diffundunt, ædificatis proborum fidelium liberalitate ferè per omnia Oppida Monasterijs & Ecclesijs. Hoc etiam anno, empto Præsulis munificentiâ fundo in ipsa Ciuitate Leodiensi, loco amœno & salubri, Ecclesiam & Conuentum plurium ciuium honoratorum & prædiuitum, & imprimis Ioannis Curtij Domini de Oupey munificentia ædificant: Confectam hoc eodem anno Ecclesiam Reuerendissimus D. Suffraganeus Andreas Stregnart, magna Præsulis & populi cõgratulatione & lætitia Deo consecrat; Primarium quidem altare in memoriam & honorem

Capuceni se per Diœcesim Leodiensem diffundunt.

honorem S. Michaëlis Archangeli & S. Patris Francisci, alterum vero in honorem Sanctiss. Deiparæ virginis & S. Ioannis Euangelistæ, collocatis in vtriusque altaris sigillo SS. vndecim millium Virginum reliquijs. A

Anno 1608. Præsulis auctoritate, ex legato Reuerendi Domini Ioannis Christiani ad D. Martini Canonici & Cantoris, ædificant in Hoyensi oppido. Idem faciunt & Traiecti anno 1609. Magistratu vrbis fundum concedente, & Illustri Domino Barone de Luyt Ecclesiam ædificante. Idem & Dionanti anno 1613. Domicellâ Margaretâ de Marotte honorati viri Natalis Tabolet Dinantensis Proconsulis fundum donante; & Domino Guilhelmo de Caldenbourghe sumptus ad Ecclesiæ exstructionem liberalitèr ministrante. B

Comitia & quæ in eis acta.

Aprilis 6. frequentibus Ordinum Comitijs, Præsul publicas patriæ necessitates in memoriam reuocat, collectas Imperij tam ab anno 1554. Ratisbonnæ concessas, quam per Imperij Statum anno 1598. ibidem decretas vrget, ex quo earum remissio, non obstantibus patriæ calamitatibus longè latèque recitatis obtineri non potuerit.

Instare Stephanum Smidt bellicorum prouentuum S. Maiestatis thesaurarium, pro tribus & quinquaginta millibus octingentis quinquaginta vno florenis germanicis, sed & Vitum Palshefer pro nouem & viginti millibus trecentis & vno florenis similibus sibi à Cæsare nuper super Statu Leodiensi assignatis.

Monet insuper contributionibus Imperij Circularibus pariter pro quota patriæ satisfaciendum. Item sumptus aduersus militem extraneum patriam depopulantem factos refundendos. C

Ad hæc optare se, vt ordines deputatis suis ampliorem tractandi darent facultatem, neque enim Comitia tam frequenter haberi posse; patriam ex defectu tributi multa improuiso sustinuisse & sustinere damna.

Præterea, cùm Patria ab militibus extraneis iniquissimè tractetur, hortari se vehementer vt ordines remedia in aduersum quærãt opportuna, conscripto eo fini milite.

Quia autem anno 1598. Ordines suæ Celsitudini cẽtum florenorũ millia in leuamẽtum solutionis æris alieni & alia quinquaginta millia ad Celsitudinis statum seruandum addixissent, quę huc vsque necdum persoluta, vnde miseri creditores grauiter quererentur: Rogare se etiam, vt fidem liberarent: Vt & pro solutione sex millium supra sexcentos florenos ex bonorum quondam Guilhelmi ab Horion Capitanei Bullonensis publicatione procedentium, ac in extremas Patriæ necessitates obsidionis Dionantensis tempore expensorũ; quos quondam Princeps Episcopus & eius Capitulum ex sententia Cameræ Imperialis restituere coacti sunt. Quodque hæredibus quondam Ægidij à Blocquerie Hannoniæ Archidiacori ab anno 1542. in hunc vsque diem ducenti supra tria millia floreni sub ducẽtorum florenorum annuorum interusurio debeantur; & pro refundẽdis mille & D

quingentis

A quingentis florenis per quondam Conrardum de Horrion ad cōmunem Reipub. vtilitatem expositis. Superadijcit qualiter mensa Episcopalis ex se tenuis, defectu continuatæ solutionis duodecim octodecimue millium florenorum, qui quotannis in arcium, præsertim Stockhemiensis & Hoyensis, præsidiariorumque in ijs constitutorum in officio retentionem pendi consueuissent, valdè deminuta sit, & plusquam sustinere possit grauata; prout etiam ratione legationum ad diuersos Principes, maximè ad Archiduces Brabantiæ Duces, hisce difficilimis temporibus expediendarum: quemadmodū recens vsu venisset in legatione Cancellarij Iacobi de Carondelet ad Summum Pontificem primùm, deinde ad Archiduces cum breui Apostolico oportuno, pro Iurisdictione ac limitibus patriæ Leodiensis B vsurpatis facta: quapropter merito duodecim florenorum millia quotannis quoque proroganda venirent.

Inde ab armatæ militiæ neruo ad togatā transiens, iubet deliberari de remedijs aduersus innouationes, quibus patria hæc contra publicam Imperij pacem, in libero commercio per Archiduces Brabantiæ Duces impediretur: Item de remedijs ad rectam Iustitiæ administrationem, contra tribunalium excessus & abusus sæpius inculcatos, tum in patria Leodiensi tum in Comitatu Lossensi, præsertim in Aula Curingiensi; Item Leodij apud vigintiduumviros, circa iurium & sportularum excessum, denique circa appellationes quæ à vigintiduumviris & alijs tribunalibus sæcularibus, ipsoque etiam Officiali C Leodiensi ad Cameram Imperialem contra Iura, statuta & consuetudines patriæ ipsaque priuilegia Imperialia passim ac promiscuè cum euidenti Iustitiæ damno moratoriè & frustratoriè interponerentur prout etiam anno 1598. ordinibus expositum fuisset.

Et quia vt plurimum animaduersum Comitia huiusmodi, quæ nihilominus grauissimis vrgentissimisque de causis indicerentur, priuatis quorundam affectibus absque fructu dissolui, summo patriæ detrimento, obtestatur quatenus positis seorsim eiusmodi affectibus, vnusquisque ad commune patriæ bonum collimet, & priusquam conuentus dissoluatur, non in partes diuisi, vt factum frequētius, re- D bus infectis recedant, sed in vnam tandem omnes sententiam conueniant.

Ad quæ reuerenter respondent patriam adeo exhaustam, vt non Imperium aut Circulum ab ea, sed eam ab Imperio auxilium expectare omnimodo sit recessum. Quam in rem vt S. C. studium & operam suam impendat quam demissè & obnixè supplicant. Interim prouidendum quoquo modo de medijs ad domesticas Principis & Patriæ vrgentes necessitates. *Recessus Comitiorum.*

CAPVT

A

Prælium Alberti Archiducis & Mauritij Comitis inter Neoportum & Ostendã: Vtriusq; factionis milites agrum Leodiensem vicinasq; Prouincias depopulantur.

CAPVT XXXIII.

CVm passim Hispani tumultuarentur secessionesque facerent, Comes Mauritius occasione vtendum ratus, exercitum nouis copijs auget, & in Flandriam numerosa classe transportat. Igitur positis ad Nuportum castris eas munitiones agere cœpit, vt nisi prohiberetur, facilè oppidum rebus suis commodissimum in suam potestatem redacturus videretur: Quâ re intellectâ, Archidux sine mora cum Serenissima coniuge Bruxellis Gandauum profectus, præsidia maximè è Geldriæ oppidis euocat, & magnis itineribus in Flandriam contendere iubet. Sed & apud seditiosos locum sui exercitus, (quos Alberotados & amutinatos vocabant) promissis & cõtestationibus tantum effecit, vt in bellum redire annuerint, factúmque vt præter Comitis Mauritij opinionem, Archidux satis magnum collegerit & confecerit exercitũ: Mauritius nihilominus Ernestum Nassouium ad Leffingam, viæ obsidendæ causâ, cum certa militum manu ac quatuor equitum turmis & duobus tormentis mittit. Et iam eò Hispani venerãt & pontem atque aditum occuparant. Ibi Nassouius, globo armatorum facto, hostes aliquamdiu sustinere se posse sperabat: at impressione ab Hispanis facta, pedites ab equitatu deserti, magna ex parte cæsi sunt, tormentaque cum vexillis capta. Versabatur interea in angustijs Comes Mauritius, recederetne an hosti obuiã iret, prævaluitque tandem opinio obuiam eundem: naues itaque omnes è portu soluere & in altum vela dare iubet, tum ne oppidanis prædæ essent, tum vt nullam omnino in fuga spem relinqueret. Archidux ex aduerso & ipse non parum consultatione augebatur: valuitque pariter eorum sententia qui militum alacritate & ardore prælium vnicè poscentium vtendum arbitrabantur, præsertim cum hostes in magna formidine & perturbatione versarentur.

B C D

Ernestus Nassouius caeditur.

Mauritius hosti obuiam procedit.

Archidux igitur hostem sibi in occursum tendere sentiens, Petrum Galerum cum sexcentis circiter equitibus præire & pugnæ initium facere iubet, cui Ludouicus Nassouius occurrens, Hispanis impressionem facientibus, eo vsque cessit, dum illi sub tormentorum à Mauritio commode collocatorum ictus pertraherentur: Pulsis igitur tormentorum vi, qui præiuerant Hispanis: Nassouianis aciem hostilem longiusculè adhuc abesse cernentibus, spatium se colligendi omniaque ex disciplina & ordine constituendi, datum est.

Petrus Galerus pugnæ initium facit.

Hispani præcurrentes vi tormentorum repelluntur.

Acie inter medios arenarũ colles disposita, magnis animis concurritur.

ritur. Initio tam equites quam pedites Nassouiani cæduntur atque
A impelluntur, sed auxilijs in tempore submissis, quamuis ægrè in Ordines restituti, pugnam rursus capescunt.

Initio cæduntur Nassouiani.

Iamque media acies etiam inclinare cœperat, cùm vltima à Mauritio excita aduolans, laborantibus fert auxilium, & quædam Anglorum manus, per arenarum cumulos ducta à latere Hispanos inuadit. Pugnabatur etiam ad tormenta quæ in littore collocarat Mauritius acerrime, ac parum aberat quin in Hispanorum ea peruenissent potestatem, nisi Mauritius três turmas misisset subsidiarias, quæ transuersum Hispanorum latera incurrentes, prope iam adeptam Hispanis victoriam è manibus extorserunt.

Mauritius fert auxilium.

Tres turmæ à Mauritio submissæ Hispanis victoriam extorquent.

B Horribile erat vtrinque omnia passim sanguine fœdata & cadaueribus oppleta videre. Post trium aut quatuor horarum conflictum, sole ad occasum vergente, prima ac media acie fere dissipata, è postrema hastati aliquot globo facto prælium redintegraturi videbantur, dum cæteri se colligerent, sed extrema subsidia à Mauritio submissa eos in fugam compulêre, hinc totis castris incertus victoriam ingeminantium clamor exortus, qui eos etiam qui fugam iam circumspiciebant ad pugnam passim exciuit, & Hispanicæ cohortes iam vltimam impressionem molientes à fronte ab hostili peditatu, à tergo vero & lateribus ab equitatu, perturbatis ordinibus, retrocedere coactæ.

Hispanicæ cohortes vltimã impressionem molientes retrocedere cogũtur.

C In hoc periculosissimo conflictu Archidux, quamdiu spes vlla superetat à suis ne latum quidem pedem discessit, accepto etiam quamuis leui in maxilla vulnere, bipenni (vt aiunt) inflicto. Sed & fere in hostium potestatem venit; Iam enim arrepto equi freno quidam impetu facto captiuum abducere conabatur, quem iuuenis Germanus hasta transfixit. Atque iterum pluribus idem tentantibus, Centurio quidam Gabelianus nomine, qui ob cædem alterius centurionis exauctoratus vltro Archiducem secutus fuerat, confectis sex vel septem audentioribus, Principem liberauit: Cæsum vero eum ibi fuisse inde existimatum est, quòd postea Principis tantam fidem & virtutem renumerare cupientis iussu perquisitus, non comparuit.

Archidux in maxilla læsus fere venit in hostium potestatem.

Gabelianus centurio sua morte Archiducem seruat.

D In vniuersum par vtrinque fere fuit cæsorum numerus, ter scilicet millium: victoria quamuis cruenta potitus Mauritius, Ostendam cum suis proficiscitur, indeque ad Neoporti obsidionem, verum inde à Comite Ioanne Iacobo Belioyosa & Burlotto repulsus, Burlotto tamen glande plombea per caput traiecto.

Cæsorum hinc inde par numerus.

Mauritius Ostendam reuersus, copias tam equestres quam pedestres cum omni apparatu bellico ad mare reducit, & initio Augusti Valachiam tenuit. Hic exitus celeberrimi illius conflictus inter Neoportum & Ostendam.

Interea Ordines audita Archiducis sui magnanimitate Bruxellis congregati trecenta aureorum millia in singulos menses illi

k ad

ad bellum concesserunt, cum antea ab Hispaniarum Rege ducena quinquagena Ducatorum millia menstrua essent addicta & repromissa. A

Decembris 17. nuptiæ inter Henricum quartum Franciæ & Nauarræ Regem Christianissimum, & Mariam Mediceam magni Hetruriæ Ducis neptem celebratæ.

Leodienses indigna passi à Præsule continentur in officio. Dum propter hyemis asperitatem ab armis cessaretur, vicinæ Prouinciæ ab vtriusque factionis militibus miserè infestantur, adeo vt nonnullæ militem ad sui defensionem conscriberent, & aliæ ad defectionem spectarent. In his fluctibus Ernestus Præsul, magnâ suâ prudentiâ & vigilantiâ, Leodienses suos quamuis indignissima patientes in officio continuit.

1601. Sub initium anni 1601. octoginta circiter equites Nassouiani cum exiguo peditatu Crapullam arcem prope Lymburgum effracta porta diripuerunt, spolijsque onusti, frustra persequentibus Hispanis, ad suos reuertunt. B

Calendis Iulij cum exercitu viginti millium Berckam obsident, totque tormentorum tonitrius oppidum concutiunt, vt breui ad deditionem peruenerint; Præfectus cum trecentis militibus Iulij vltima egressus, Traiectum ad Mosam veniens, multos saucios adduxit, plurimis penuria medicinæ & medicamentorum extinctis.

C

Archidux Ostendam obsidet: Hispani in VVeert tumultuantur, & prædam per Patriam Leodiẽsem agunt: Comes Mauritius ad Syluã Ducis castra locat, quã mox deserere cogitur.

CAPVT XXXIIII.

Obsidionis Ostendanæ initium. ARchidux, vt deprædationibus, quæ per Flandriam quotidie à Nassouianis fiebant, occurrat, celeberrimam illam Ostendanam obsidionem aggreditur: Quod vbi Ordines Angliq́ue (quibus Ostenda hypothecæ nomine iam ante tradita erat) intellexerunt, præsidium ad eum auxere numerum, vt iusti exercitus speciem haberet, nec tam vrbs obsessa, quam castra castris opposita viderentur. Quæ ibi gesta sunt memoratu dignissima, non est nostri instituti enarrare, exstat libellus qui in multorũ manibus hodie versatur, Palestra Ostẽdana inscriptus, ea quæ proposito nostro seruiãt tantum suo tempore insequemur. D

In Hispania vigesima secunda Decembris, qui Mauritio Martyri sacer est, Regina filiam peperit, cui Annæ Mariæ Mauritiæ nomen inditum est.

Vigesima septima, Maria Medicea Galliæ Regina masculam prolem ad Fontem Bellaquaeum enixa est Ludouicum denominatũ, cuius cum Anna Maria Mauritia, dum hæc scribo, apparantur nuptiæ.

Mense

Menſe Octobri non exigua Hiſpanorum manus per ſeditionem oppidum Wertæum in Campinia ſitũ occupat, & prædam per Patriã Leodienſem agit, tributiſq; ſubijcit. Horum animos Mauritius promiſſis & pecunia tentauit, à ſacramento auertere conatus : ſed cum hoc minus ſucceſſiſſet, ſciret tamen hoſtem magnis difficultatibus diſtineri, tentandum aliquid, quanquam hyems iam immineret, exiſtimauit.

Wertæum oppidum ab Hiſpanis rebellibus occupatur.

Igitur Kalendis Nouembris ad Syluam Ducis caſtra locat, exercitu vrbem celeritate ſtudioque admirabili cingit, & vndique ſe munit.

Toto menſe Nouembri, mira vtrinque, Mauritius ad oppugnandum, obſeſſi ad propugnãdum, patrarunt: tandem ad 17. Kalend. Decembris, frequentiſſimis tormentorum ictibus, vrbem in ſummum periculum adducit. Quod dum Archidux intelligit, Comitem Fredericum Waldenbergium è caſtris Oſtendanis cum copijs mittit, mandatque vt militem quam maximo poſſit numero ex præſidijs Brabantiæ colligat, tumultuarios illos Werthenſes ſibi iungat; qui etſi ſeceſſionem feciſſent, in tam arduo tamen & difficili negotio ad obſequium redierunt.

Mauritius Syluam Ducis in periculum adducit.

Nouembris quinta, ex quo præcedentis anni Comitia infructuosè fuiſſent ſoluta, Princeps hic eadem repetit, recitatis remiſſionibus, quas interim à Cæſare, admodum tamen difficulter (quippe contra conſtitutionem Imperij anno 1594. de non admittendis exceptionibus & præſcriptionibus quibuſcumque, latam) obtinuiſſet ; nimirũ vt centum & duorum millium quadringentorum floren. Germanicorum iam in anno 1594. debitorum loco, ſoluerentur in numerato triginta quinque millia : Et pro ſeptuaginta ſex millibus octingentis flor. anni 1596. præſtarentur pari numeratione triginta octo.

Comitia & quæ in eis acta.

Quo audito, Ordines gratias agunt, ſimulque rogant vt ſua Cels. legatũ à Cæſare æqualitatis ineundæ & firmandæ ergo, venire, curareq; non grauetur, ipſiq; hac ſaltẽ hyeme Leodij (accepto in ſingulos menſes condigno apparatu) manere dignetur, tum vt ſuâ præſentiâ grauiores patriæ calamitates auertat, tùm vt cum Archiduce Brabãtiæ Duce de vſurpatis limitibus & Iuriſdictione agat; & apud Cæſarẽ, Imperij collectas, ad ratam diminutionis, patriæ defalcari procuret, inſtantiſſimè & quamdemiſsè ſupplicant. Tandem de medijs in hæc & alia neceſſarijs deliberant.

His quoque in Comitijs, officiati Regij querelas deponunt, milites Archiducũ in ditione & patria Leodienſi peius excipi Hollandis: Quibus acriter reſponſum, cauſam non aliam eſſe, quam quod illi Hollandis longè inſolentius & iniquius cum ruricolis ſe gerant; non habere ſe de Hollandis quod querantur, niſi religionis cauſam, quam illi politicè norunt ſimulare. Turpe admodum Catholicum militem, qualem ſe Hiſpanus gloriatur, miſeros agricolas Catholicæ fidei cultores perpetuò Lutheranos nuncupare, eoque nomine eos ſummis iniurijs & grauibus tributis ſubijcere.

Interea tam acre frigus incidit, vt non modo permulti stationarij milites algore obriguerint, verum etiam flumina glacie concreta nauigationem intercluserint. Mauritius duplici periculo & à hoste & à frigore perterritus, consultius duxit cum integro exercitu recedere, quam ancipitem belli aleam experiri. Itaque vigesima septima Nouembris in Hollandiam se recepit. Discessus huius pudorem Hollandi versibus his palliare conati sunt. A

Mauritius à hoste & à tempestate territus.

Non Ducis obsessa seruauit mœnia sylua
Alberti gladius, frigida sed glacies.

Quos alij ita retorserunt.

Tam Ducis obsessa seruauit mœnia Sylua
Alberti gladius, frigida quam glacies. B

Decembris vigesima nona R. P. Balduinus ab Angelo Leodiensis ex primis Patribus Societatis Iesu, ipsi B. Ignatio familiaris, eiusque virtutum æmulator egregius, sæpius Rector & Prouincialis, Leodij piè moritur in Collegio eiusdem Societatis, & ibi sepultus.

Archidux Ostendam premit, quam vt liberet Mauritius, collecto in Germania ingenti exercitu, per Patriam Leodiensem Brabãtiam ingreditur, cui se opponit Admirantius, moxq; recedere cogitur. Hispani in Hamont & alijs Oppidis tumultuantur, Patriamq; Leodiensem & vicinas Prouincias tributis indignissimè subijciũt. C

CAPVT XXXV.

1601.

ARchidux (vti & anteà) septima Ianuarij anni 1602. acerrimam impressionem in Ostendam facit, paruo fructu, quod obsessi à transfuga ante redditi essent certiores. Quanta verò vis in eam à cępta obsidione adhibita fuerit, inde videre est, quod ad Kalẽd. vsq; Martias ducẽta quinquaginta ferreorum globorũ millia, præter missilia saxa in oppidum iacta ferantur. D

Hollandi expeditionem parant in Brabãtiam.

Hollandi interea cùm aduerterẽt Archiducem ab Ostendana obsidione nullo modo abduci posse, magnas copias ex Germania cogũt, quibus Brabantiam inuadere intendunt, eo vtique fini, vt vel inuitũ Archiducem ab ea obsidione abducant. Lustrato igitur ad Cliuiam exercitu, in quo tria millia curruum; Mauritius vniuersas copias in tria dispertitur agmina; quorum prius Ernestus, secundum Guilhelmus Nassouij, alterum Franciscus Verrius Ostenda euocatus duxerunt: vnumquodque agmen senis peditum millibus, & duodeviginti equitum cohortibus constabat.

Robur exercitus Mauritij.

Traiecto Mosa, post dies aliquot Tongros perueniunt, & accepto commeatu

commeatu Thenas contendunt, quò loci Admirantius castra metatus: Eò Mauritius Caduceatorem amandat, & Admirantiū ad arma prouocat; Respondit prouocatus mandatum sibi regioni præsidio esse non prælio decertare: Tunc demùm si castra sua oppugnatū venerit, armis concertandum.

Tongros venit inde Thenas Admirantium ad prælium vocat.

Mauritius, octauo Iulij, flumine tribus pontibus vincto, cum vniuerso exercitu, toto die instructa acie stetit, sed Hispani in castra se continuerunt. Itaque intentione sua frustratus Mauritius, exercitū reduxit, & extortis à nōnullis Brabātiæ pagis vectigalibus, vicesimo Iulij ad Grauiam castra posuit.

Relictâ Brabantiâ Graviā obsidet.

Quod vt intellexit Archidux, Admirantio mandat, vt citùm obsessis auxilium ferat. Is mandato obtemperās, decima Augusti castra ex aduerso collocat, Mosaque ponte vincto, itinera Noomagensia, ad intercipiendos cōmeatus, obsidet. Grauenses de aduentu Admirantij læti sæpius erumpunt, & victores nonnunquam, sæpius victi, in Vrbem redeunt. Tandem tentatis frustrà Mauritij castris Admirantius noctu clam præmissis impedimentis exercitum reduxit, omni spe soluendæ obsidionis frustratus: Nam & magna copiarum pars dilapsa erat, & reliqui intempestiuo admodum tempore stipendium flagitantes, ad defectionem spectabant.

Frustra obsistitur Admirātio.

Admirantius igitur, cùm in pago de Thorn supra Mosam, Ruremundam inter & Maseckam sito, consedisset, ibique intellexisset sexcentos circiter exercitus Catholici in municipio de Hamōt collectos, equitatum peditatumque ad defectionem sollicitasse, cum quatuor tormentis bellicis, & militū flore, eos sibi persequendos, ac priusquā numero augerentur, coërcendos esse constituit.

Regij tumultuantur in Hamont.

Præmissis itaque Officialibus, qui vel facti veniā, si paruissent, vel hostilem animum, si contrà, denunciarent; ad obedientiam nequicquam illos reducere conatus est. Itaque confestim muralia aliquot in eosdem tormenta displodens, pilasq; insuper ignitas in oppidum vibrans, domos plerasque incendio absumpsit. Equitatus maximus & fortissimus illorum neruus per alteram portam dilapsus est, pedites verò ab Admirantio, cuius se fidei commiserant, in gratiā recepti sunt. Decreuerat Comitem Belioyosum adiungere, vt cum vniuerso equitatu fugitiuos prosequeretur, & omnes internecioni daret; verū cùm duabus horis antea discessissent, mutato consilio, Belioyosum pauco cum comitatu misit, qui illos bona ac militari persuasione, ad socios reduceret. Sed cùm nec quicquam effectū esset, illique multo quam antea pertinaciores, de Diesthemio occupando cogitare ferrētur, Comes Belioyosus eòdem se contulit, præire volens huicq; malo temporius prouidere, vicina Oppida ea de re certiores fecit. Vnde cùm falsos se esse perduelles animaduerterent, animum ad Beringhen conuertunt. Inde re infectâ, Brædam contendunt, at offenso in itinere Stratore, Sergeantem vocant, è præsidio Hockstratano, Castellum certis pactis ab eo accepêre. Quæ simul

Comes Belioyosus frustra eos reducere conatur.

Belioyosi prouidentia.

Tumultuātur & in castello Hochstratano.

ac percrebuisset, tanta confestim perditorum hominum multitudo eòdem confluxit, vt mox ad mille numerarentur. Interea Archidux rerum quæ gerebantur minimè ignarus, Admirantium cum exercitu Diesthemio mouere iussit, prior eòdem contendens, eo consilio, vt ipse, dum Mauritius in Grauia oppugnanda occupabatur, à seditiosis mutinatis pœnas reposceret, compertum habens Vrbem Hockstratanam firmam admodum neque esse, neque propter temporis angustias muniri potuisse, eo amplius quod nec armis instructi, bellicisque munitionibus ac commeatu destituti essent. A

Admirantium Diesthemium mouet.

Igitur vt Diesthemium peruentum, exercitu in agmina diuiso, Archidux damna à milite seditioso perpessa & nimium hactenus dissimulata ob oculos ponit. Qua ratione seditiosos & Alberotados tanquam perduelles & proditores persequi constituisse, & in exemplum punire. Ad extremum, fide à milite receptâ, quod animosè secum in eos inuolaturi essent, menstruum stipendium soluit. B

His peractis, rectà ad Oppidum Hockstratanum iter intendēs, certior redditur Mauritium arma munitionesque bellicas annonamque etiam illis transmisisse; sed nec eo rumore motus, institutū prosequi non dubitauit.

Mauritius perduelles munitionibus adiuuat.

Vt his distrahitur Archidux, decima nona Septembris, Grauia certis pactis conditionibus deditur. Fuit oppidi iactura grauis admodū, & seditiosorum militum rebellioni ac contumaciæ, non iniuriâ, ab omnibus ascripta. Quo inaudito Archidux Ordines Bruxellas vocat, vt ibi de remedijs præsenti malo adhibēdis consultaretur: Iam enim multi non Imperium modo detrectabant, sed cum Mauritio & Ordinum fœderatorum Legatis clandestina primùm, inde aperta quoque colloquia conferebant, atque omnino ad defectionem intendebant animos. Archidux publico edicto, ad signa sua quemque redire iubet, pœnâ capitis & fortunarum omnium in contumaces comminata. C

Grauia deditur.

Archidux Ordines conuocat.

Perduelles proscribit.

Seditiosi & Alberotadi, hâc proscriptione acceptâ, ad Mauritij patrociniū confugiūt, scriptoq; edito, facti sui rationes testātur; se nimirū, frustra tentatis ad Grauiam castris, stipendiū, cùm aliter non possent, secessione factâ, extorquere conatos, eam soluendi stipendij sæpius decursi nec soluti rationem ab alijs multoties vsurpatam: Noui esse nihil. Verum enim quia hostilitèr sese impeti animaduerterent, extremâ necessitate coactos, ad hostium patrociniū recurrere. Porrò, cùm nec leuibus nec asperis remedijs quicquam proficeretur, Octauius Frangipanis Apostolicus in Belgio Legatus, sequestrum se interposuit, & Hockstratam ad seditiosos profectus, honorificè ab eis excipitur. Ibi cœpta tractatio, quæ cùm pratèr promissa & bonā spem nihil adferret, nec illi quicquam prius cum Archiduce aut eius Legatis agere iurato testarentur, quam lata in se sententia reuocaretur, rebus infectis recessum. D

Ad patrociniū Mauritij confugiunt.

Nuncius Apostolicus sequestrum se interponit.

Inde

A Inde longè lateque per Brabantiam primum excursiones & prædæ, mox per agrum Leodiensem: Neque ijs suppuduit Leodiensibus literas mittere pugione per medium perforatas, & per angulos quatuor igni ambustas, quibus tanquam signis interminabantur, ni mox pulueris tormentarij vasa aliquot, funes itidem hastasque & sclopeta certo numero, iunctâ pecuniæ summâ, mitterentur, ilico flamma ferroque omnia deleturos. *Literas mittit Leodiensibus.*

Eiusdem argumenti literas ad præfectos & oppida agri Aquisgranensis, Iuliacensis, Cliuiensis, Coloniensis, Treuerensis scripsêre; vt cuistigio aureorum millia aliquot numerarent, & inde per Cômissarios de menstrua agerent contributione.

B Hanc insolentiam & perfidiam molestissimè tulerunt Principes, imprimis Leodiensis & Iuliacensis, deque ea re apud Archiducem vehementer questi sunt. Is multis sermonibus se purgare, illos non amplius in sua potestate esse, nulli alij quam sibi suisque grauiores existere, quæ cùm vlceri haud mederentur, conscriptæ sunt consensu Nobilitatis Circuli Westphalici quatuor equitum catafractorum turmæ, & ad Mosam pro transitu si quem forte intentarent, impediendo, dispositæ. Interea missi ad eos ex parte Leodiensium plures, ac inter alios Augustinianus quidam Hispanus, vir & pietate & eloquentia conspicuus, qui quam iniustû & fœdum admitterent facinus ipsis demôstraret, & ab incepto dehortaretur; sed surdis hæc omnia. *Quatuor turmæ Catafractorum equitũ perduellibus oppositæ.* *Leodienses ad eos missionem faciunt.*

C

Ferdinandus Bauarus loco Præsulis Comitia celebrat: Ernestus mittit Commissarios à Cæsarea Maiestate, qui de æqualitate in colligendis tributis aliquid constituant: Cauet Spadanis ab hæreticis. Hispani in Hockstrata tumultuãtur, adiuuante illos Mauritio.

CAPVT XXXVI.

Vigesimâ septimâ Septembris, Præsul ex sui Capituli consilio, attentis continuis patriæ periculis & necessitatibus, conuocat iterato Ordines ad 15. Octobris: verumenim quia per infirmi-
D tatem, qua in suo Mindano detinebatur, interesse non poterat, amãdat nepotem Ducem Ferdinandum Coadiutorem, qui comitijs præsit, eundem Ordinibus plurimùm à suis virtutibus & singulari in patriam hanc affectu commendans. Quocirca & exceptus fuit ab omnibus pari honore quo patruus. *Comitia Patriæ quibus loco Præsulis præest eius nepos Ferdinandus.*

In Comitijs exponitur, quam periculosum sit Ordinibus absque ærario & certa collectandi ratione esse; neque enim (vt quidam scribit) quietem gentium sine armis, neque arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi posse. De quibus tributis dum delibe-

rando

rando tempus teritur, sæpè mala irruunt, & occasio ea auertendi effluit. A

Agitur quoque diligenter de ratione tractandi cum seditiosis & Alberotadis militibus, ad quos missus quoque esset Dominus de Mally, deque quotâ ad rationem duorum mensium in anno 1601 Circulo Westphalico præstanda. De quibus, quia Ordines superiori anno, quanquam requisiti inter se non conuenissent, iam idcirco coacti essent.

Comitia Ratisbonnensia. Quia vero proximis Calend. Decemb. habenda sunt Ratisbonnæ Comitia Imperialia, monentur Ordines deliberare, quid isthic pro parte afflictæ, & iam iterum à trimestri duorum potentissimorum exercituum transitu ac mora, vastatæ patriæ, Maiestati suæ expositum velint. Enarrantur quoque pericula abs militibus militiæque desertoribus, non solum per itinera, sed & per oppida atque etiam Ciuitatem, partim officiatorum dissimulatione, partim negligentiâ, etiam vi maiore passim grassantibus, summo mercaturæ & Reipublicæ totius dispendio. Vt de his quoque auertendis deliberetur; vtrumne consultum videatur militem tam equitem quam pedestrem ex Ciuitate hyberno tempore in omnem euentum conficere, & per singulas Patriæ regiones turmas (quas Ordinarias vocant) ex præcipuis eorũ incolis certas deligere, quibus militantibus, vt & alijs quoque temporibus priuilegia dumtaxat quædam irrogarentur, ad exemplum vicinarum Imperij & Belgij Prouinciarum. Deniq; cùm iam à Maiestate Cæsarea Legatus amandetur, qui Ordines in querelis, grauaminibus & collectis Imperij veteri (vt vocant) aut nouo pede præstandis audiat, eoque fini aduenerit, paruo adhuc fructu, dissentientibus, vti videbatur, penè omnibus, monet hortaturq; seriò, quatenus grauamina repræsentent, alioquin Cæsaream Maiestatem, re cognitâ & compertâ, auctoritatem suam interpositurum, indicto in perpetuum silentio. B C

Legatus Cæsarem qui grauamina Ordinum audiat.

Ad hæc proposita ab Ordinibus diuersa remedia; verùm pugnantibus & variantibus sententijs nihil insequutum.

Cùm perantea, Præsul Ernestus experimento doctus esset non alia potiori ratione ditionem suam Leodiensem ab hæresibus sartam tectam seruari posse, quàm si probi & eruditi parochi Ecclesijs præficiantur, qui non tantum rudimenta fidei docere, sed etiam in celebrioribus locis & oppidis, vt puta Hasselensi, Masekensi, Trudonensi, Tongrensi, Breensi, Cymacensi, Couiniensi, Giuetensi, Thudiniensi Visetensi & alijs, possent populum ad hæreticis & fidei corruptoribus propulsare & conseruare; de Seminario parochorum in Academia Louaniensi erigendo cogitare cœpit, in quo fœlicioris ingenij adolescentes erudirentur, qui absoluto isthic cursu Theologico licentiæ titulo, publico eruditionis testimonio decorati, maiori cum fructu & auctoritate, & populo Catholico præesse, & solidâ sacrarum literarum sciẽtia omnibus hæreticis fidei nostræ rationem reddere D

Præsul Seminarium Parochorum Louanij erigit.

dere possent. Quamobrem Reuerendum Dominum Martinum
A Diddenium Ecclesiæ Collegiatæ ad sancti Petri Decanum & me, vt locum studiosis cōmodum conquireremus, legauit, quem fœlicibus auspicijs in ipso Vniuersitatis medio inuentum Præsul optimus comparauit, rogatis & obtentis fidei Catholicæ bono ab Alberto Archiduce priuilegijs; inter cætera, vt prouentus & bona Seminarij, quæ in ditione Brabantica sita essent, certo condictoque tempore nulla vectigalia soluerent. Vtque res fœlix sumeret exordium, euocauit è maiori Theologorum Collegio eximium & præstantissimum virum Ioannem Clarium Tongrensem primariū sacræ Theologiæ Louanij Professorem, qui veluti Architectus Seminarij fundamētum iaceret,
B & initio quinque vel sex ingenia ex Seminario Leodiensi selecta aleret & erudiret: Quod ipsum ex fide vsque adeo fœliciter præstitit, vt & egregios præstantesque aliquot parochos breui tempore formârit, & prouidentiâ parcimoniaque tum suâ tum Curatorum, Præsule iubente, domum Principe dignam & studijs maximè commodam à fundamentis exædificauerit, anno 1605. exædificatæ aureis literis portæ fronti hoc inscriptum.

D. O. M.

Seminarium Leodiense auspicijs Serenissimi Principis Electoris Ernesti Bauariæ Ducis, Episcopi Leodiensis, &c.

Anno 1605.

C Restituto sanitati Principe, eoque ad suos Leodienses reuerso, Martij die quarto anni 1603. indicuntur noua Comitia, quibus iam ante memorata sæpius repetita recitantur: Super quibus longâ deliberatione habitâ, conuentum de nouo peculio super vino ceruisiaque stabiliendo, caminis censendis, sexagesimo mercium quæ efferrentur, in publicum præstando. Assignatis quoque de publico Præsuli & Principi in singulos menses, quibus in Patria resideret, quatuor florenorum millibus, quæ à nouissimo suo in Patriam reditu censerentur. Quin etiam propositum de reditibus annuis, modijs, censibus, florenis, agris, & hæreditatibus cuiusque censendis, quo pauperes & miserabiles subleuarentur; quot & si omnimodo rationi con-
D gruum, attamen verosimile potentiorum procrastinatione impeditum.

1603. Comitia Patriæ & quæ in eis acta.

Vt verò hæc sollicitius tractantur, Dominus de Mailly ad Hispanos missus, cùm iam aliquoties cum eis egisset, illique modestius loquerentur, ad Præsulem & Ordines reuertitur. Reque totâ relatâ & diligenter discussâ, tandem eo perducta est, vt solutis alimentis trecentorum equorum, quæ sibi pro suo arbitratu & imperio soluenda indixerant, certa quoq; pecuniæ summa, non vt debita, sed gratuita & liberalis pēderetur. Quam rationem & vicinæ regiones cum eis inierunt, depopulationem deprædationemque grauiorem veritæ, pace ab eis prætio redemptâ.

D. de Mailly quid apud seditiosos profecerit.

I Præsul

Præsul Ecclesiæ religionis renouat.

Præsul hoc eodem anno edicta religionis propter multos exteros hæreseon suspectos ad aquas Spadanas conuenientes, non fine magno A subditorum præsertim Spadanorum contagionis periculo, renouat, innouatisque pœnis pro ratione loci comminatis diligēter obseruari mandat.

Pridie Kalēdas Iunias, anno 1603. Reuerendus P. Ioannes Oranus, Francisci Orani filius secundogenitus, Montibus Hannoniæ, naturæ debitum persoluit, cùm annos sexaginta exegisset, hic à Superiore amandatus egit in diuersis societatis Collegijs, etiam apud Gallos, & Biturigis Cuborum ad Auarronem, Iacobo Cuiatio eo loci iuris Romani primario interpreti persamiliaris, vt cui à confessionibus. Inde in Belgium reuersus Rectoris officio, in Collegio Societatis Iesu, B prudenter functus est, postea Reuerendo P. Oliuerio Manareo viro pietate ac meritis graui sæpe datus socius & collega, in visitationibus Collegiorum in Prouincijs Belgij. Vertit stylo eleganti ex lingua Hispanica in Latinam Reuerendi P. Petri Ribadeneira Societatis insignis Theologi ac admirādæ facūdiæ opus, cuius epitesis seu inscriptio talis est. *Princeps Christianus, aduersus Nicolaum Macchiauellum, cæterosq. huius temporis politicos,* Poloniæ ac Suueciæ Regi dedicatum.

Legati Archiducum male à seditiosis excepti.

Miserat iam aliquoties Archidux ad Alberotados literas, nec non magnæ auctoritatis viros, quibus benignè eos reuocabat, solutione ad certū diem, cùm pro decursis tum imposterū decurrēdis stipēdijs C promissâ. Sed magis valuit apud seditiosos & perfidos animos furor quam ratio vel oratio; quare & litteras ambusserunt, & internuncijs vestes detraxerunt, maleque acceptos dimiserunt. Copias ergo aliquot tam equitum quam peditum contrahit, quibus suos ab vlteriori illorum efferata rabie tutetur & protegat. Illi verò veriti ne Hochstratæ opprimerentur, vxoribus & liberis cæterisque impedimentis Vercheidam, qui pagus est Brædæ vicinus, missis, Boxteliam proficiscuntur. Inde à Syluæducensibus commeatum aliaque postulant, alioquin in eorum se bona grassaturos. Respondet Grobendocius Ciuitatis præfectus aliud ab Archiducibus Dominis suis habere in mandatis. Illi indignabundi rusticis circumquaque quicquam in eam D vrbem importare inhibent, & villas Ecclesiasticorum ad vicies mille florenos taxant.

Veruntamen quia serio in se agi vident, conuentis iam ad Louanium & Lyram peditum duodecim & equitum duobus millibus, magno Mechliniam apparatu comportato, relictis Hochstratæ ex ijs, qui ibidem restabant, sexcentis, omnes Brædam contendunt, ordinum suppetias implorantes.

Non neglexit hanc occasionem Mauritius, qui sciret quantum virium hosti hac defectione detractum esset: Erant enim veterani plerique omnes, reique militaris magnam experientiam & regionum ac via-

ac viarum notitiam habebant, singulari etiam ratione atque ordine, A quamuis in rem præsentem minus laudabili, omnia sua administrabant.

Interim Archiducis exercitus Hochstratam mouet, & obsidionis initium facit. Hic seditiosi obsecrare Mauritium, ne socios suos circũueniri pateretur, sed parte copiarum suarum cum ijs iunctâ, obsessis auxilium ferret, qua in re primos se fore, primumque hostium impetum semper excepturos. Nec recusauit Mauritius, modo sibi ac Ordinibus sacramentum præstare vellent; Quod cùm illi promptè præstitissent; Is lustrato exercitu & Oliuarium Tempelium seditiosis Ducem præficit & Hochstratam versus contendit. At Archiducis B exercitus, cum nec hosti potentiori se opponere auderet, & commeatus penuria laborare inciperet, castra mouere cogitur. Itaque ad diem Augusti decimam, nocturno silentio recedit; Mauritius mane demum id resciens cùm equitatu eos insequitur, ac etiam assequitur, prælio tamen rem committere non ausus, quod peditatus abesset longius, sed velitationes quædam factæ. Interim Archiducis exercitus Herentalam, saluis ordinibus peruenit, ibi castra metatus. Mauritius vero Hochstratam obsidione liberatam præsidio firmat.

Hochstratam exercitum mouet.

Seditiosi opem Mauritij implorant & illi sacramento se astringunt.

Archidux cogitur obsidionem soluere.

Magnus sane erat seditiosorum & Alberotarum cumulus, adeo vt Hochstrata angustior esset, quo minus omnes ibi hybernarent; cùm ordinibus itaque & Comite Mauritio hoc egerunt, vt locum aliquem munitum, interpositis obsidibus obtinerent, eumque imprimis è quo C hosti plurimum nocere possent. In quam rem & situ & vicinitate oportunissima esset Grauia; Quam ordines, non abnuente Mauritio illis concesserunt. Quocirca Archidux nouum in eos fulmen immittit, mandans vt intra triduum ad mentem redeant, alioquin rebellionis, proditionis, & criminis læsæ Maiestatis reos facit, proposito omnibus qui eos occiderint præmio, iussisque vxoribus & liberis terris S. C. intra idem tempus excedere, bonis eorum fisco addictis.

Hochstrata præsidio firmatur.

Grauia seditiosis conceditur.

Archiducis fulmina in seditiosos.

Ostenda deditur: Seditiosis venia tribuitur: Quæstio de Caluaria S. Lamberti: Comitia Patriæ: Seditio in D *Capitulo Leodiensi exoritur.*

CAPVT XXXVII.

ANno Domini 1604. à Ianuario vsque ad Septembrem Archidux assidue Ostendam vndique premit, propugnacula partim euertit, partim capit. Hunc vt à cœpto diuertat Mauritius, traiecto in Flandriam exercitu, Exclusam obsidione cingit. Ea res cognita magnam Ostendanis attulit animositatem, quod longæ obsidionis periculis se liberatum iri sperarent. Sed vana fuit hæc eorum alacritas;

1604.

critas; Archidux enim operi insistens, iam mœnibus Ostendæ adhærebat, sic vt obsessi noua mœnia construere, nouas fossas, nouam denique vrbem sibi condere inciperent. A

Dum ergo nullus dies, nulla penè nox esset, qua Hispani nihil non tentarent & molirentur; Victi tandem fractique obsessorum animi, deditionē facere constituunt. Itaque 20. Septembris, certis pactis legibus, oppidū Archiduci redditur: Hic finis & exitus fuit tam celebris, atque inter multas maximè diuturnæ & memorabilis obsidionis.

Seditiosorum exercitus ingentia mala Patriæ Leodiensi & Brabantiæ infert. Iocl. 1.

Aprilis 24. exercitus seditiosorū copiosissimus, & qui ad minus cōstabat sex millibus, in confines Traiectensium ad Mosam aduenit, & postero die profectus versus Tongros, inde in Brabantiam, quam incendijs & populationibus pene totam vastauerunt; tandemque Namurco iterum in Patriam Leodiensem, quam etsi hybernis regiorum exinanitam, iteratis incursionibus exhauserunt; atque ita *quod non deuorauerat bruchus comedit locusta.* B

Archidux seditiosis dat veniam.

Rursum mense Mayo peragratâ Hannoniâ, constitit magna cum præda iuxta Leodium in vico Holoniæ ad lapides, biduoque post contendit Tongros, inde in Graue, datâ perfidis per Archiducem veniâ, alioquin Brabantiam incendio ferroque ambussissent & deuastassent. Conditiones autem istæ potissimum; quod Archidux intra trimestre proximum debita stipendia solueret: Quo pendente tempore, subsisterent Rurcmundæ vnà cum obsidibus, Comite nimirum de Fontenoy filio Marchionis de Haurez, & quibusdam alijs. C

Hostiliter PatriamLeodiensem depopulantur.

Incredibile autem dictu, quam hostiliter patriam hanc depopulati sint: sed tamen suburbia pagique circumuicini supellectilem quisque suam portatilem Leodium detulerunt. Missi sunt quoque ad eos nōnulli Ecclesiæ Cathedralis Canonici spectatæ auctoritatis, vna cum præfecto arcis Stockhemiensis illustri Barone de Suatzemburch, qui apud tribunos de militum rapinis & deprædatione quererentur, simulque rogarent, vt pedem finibus Leodiorum efferrent, quod postridie facturos se addicunt; suæ moræ causam prætexentes, quod obsides ab Archiduce datos præstolarentur. Itaq; prædis spolijsq; onusti

Breense oppidum capiunt.

Rurcmundā iter intendunt: Vt vero ad oppidum Breense deuenêre, illud secūdo insultu, parua suorū clade, expugnāt, obsidesq; quatuor inde educunt, donec vniuersitas decem florenorū milia contulisset. D

Dux Niuernensis cum coniuge Leodium venit Iunij vndecima, opiparoque conuiuio à Carolo Bileo Principis nomine excipitur. Die insequenti in domo ciuica, à collegio Arcubalistariorum, quibuscum Dux ipse manè psittacum eiaculatus, tractatur: Inde Traiecto Aquisgranum tandem ad aquas Spadanas contendit.

Cum nupere Præsul, quamuis graui & molesta affectus valetudine, multa constituisset, piorum & prudentium virorum consilio, ad Ecclesiæ imprimis Coloniensis & Monasteriensis Ecclesiasticarum personarum nimiam refrenandam licentiam; Pontifex Max. 7. Augusti,

eo

eo collaudato, misso Breui Apostolico hortatur, vt Leodiensibus, quos
A non minus amare debet, eadem præscribat, & eos viris sapiētioribus, quibus abūdat, tradat instituēdos Breuis Apostolici exēplar tale est;

Clemens P P. VIII.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem. Plurimū assiduè prodest tua fraternitas Christianæ rei, nostrasq́, assiduè leuas sollicitudines tua pastorali vigilantia & Charitate. Nuper intelleximus selectos esse pios & prudentes homines, Ecclesiasticorum redundantem licentiam qui comprimant, atq́, eos seue-
B *riore disciplina contineant in officio. Iam valde quod vtile est omnibus vellemus edici proponiq́, ad imitādum locis omnibus, neq́, angusto spatio circundari, tua pietas longè latèq́, vt excurrat, atq́, optimo regendæ Ecclesiæ exemplo alios quoq́, ad id statuendum excitet atq́, inflammet.* Quos amo, arguo & castigo. *Pene existimamus tuam fraternitatem plus multo diligere Coloniēses & Monasterienses tuos, quam Leodienses, quod illorum Clerum susceperis peculiari quodam studio reformandū, horum non item. Tui sunt omnes, à te sunt omnes æquè monitis salutaribus erudiendi. In hos autem potissimum oculos vt cōijciat tua fraternitas, te hortamur, quandoquidem scimus id Dei*
C *Ecclesiæ maximè conducere. Leodienses Ecclesiasticos trade instituēdos sapientioribus, quos tibi facilè est seligere è numero prudentium virorum, quibus tu abundas,* vt luceat eorum lux coram hominibus. *& glorificent Patrem qui in Cœlis est. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris, die vij. Augusti. M. DC. IIII. Pont. nostri anno decimo tertio.*

Apoc. 3.

Math 16.

Augusti nona, quidam cœnobij Ægidiani cocus, homicidij patrati reus conuictus, non obstante facti inficiatione, sententiâ Scabinorū Leodiensium damnatur capitis pœna, & ad supplicium ducitur: sed cùm ille protestaretur, populumque commoueret, reductus est ad
D carçeres, & post aliquot exactos dies, iterum ad supplicium producitur; hic iterum contestans de innocentia sua, ad clamorem populi secundò carceri redditur: tandemque tertiò ad supplicium ductus, cùm videt rem serio agi, secretò carnifici fatetur crimen, ingemiscit & decollatur.

Quidam cocus tertio ad supplicium ductus decollatur.

Vigesima nona Decembris, repetitis Comitijs, Princeps exponit, quominus addictum peculium, tertiâ, quam Ciuitatenses prætenderent, & nobiles, illorum exemplo, parte detractâ, nequaquam publicis necessitatibus sufficiat, proinde de alijs, ni & tertiæ cedere velint, maturè consultandū, simulque de milite istis difficillimis temporibus ad tempus cogendo: seditiosis & amutinatis Ruremundæ

agentibus, pro ineffrenata eorum auiditate & auaritia satisfaciendũ. A
Ad quæ Ecclesiasticus ac equestris ordo sexagesimum mercium, aut certè possessionum quarumcumque censum, de quibus iam antè deliberatum esset, ac resolutũ annuerũt. Et quo ad alimenta 300. equorum, quæ pro tribus mensibus restabant seditiosis pendenda, necessitate præsenti attentâ, pecunia sub interesse publico accipiatur.

Gerardus Vossius Præpositus Tongrensis antiquitatum indagator, literis ab Vrbe missis, rogarat Reuerendũ Dominum Ioannem Dullardum Decanum Leodiensem, certumne esset caput seu Caluariam S. Lamberti Martyris Leodiensiũ patroni in Ecclesia Leodiensi asseruari, ex quo ea cum mento S. Seruatij Romæ in Archiuis Basilicæ sancti Petri à quadringentis annis esse diceretur. Dominus Dullardus B quæstionem propius examinari fecit per Historię Leodiensis peritos, & inter alios Dominum Danielem Raymundi ad sancti Materni in Ecclesia Leodiensi Canonicũ, qui ex veteribus Ecclesiæ nostræ scriptoribus & continua traditione liquido testatum fecit, veram Martyris Caluariam, à passione illius anno decimo tertio, Domini verò 711. è Traiecto Leodium per D. Hubertum trãslatam, illam ipsam esse quæ hodie Leodij videtur & colitur. Qua re cognitâ, dictus Vossius, negotio cum ijs ad quos ea res pertinebat in Vrbe ritè examinato, obtinuit, vt Romani non amplius Caluariam, sed aliquam saltem illius partem, se habere profiterentur, sic enim ille ad Decanum Dullardũ ex Vrbe quarta Septembris rescripsit.

Vindicantur reliquiæ capitis S. Lamberti martyris.

Impetraui tandem, vt nuper Billeo nostro meis ad eum datis literis insinuaui, apud Canonicos Basilicæ S. Petri de Vrbe, vt non amplius dicerent se habere caput S. Lamberti (quod inde magnum nimis præiudicium Ecclesiæ Leodiensi generaretur) sed reliquias de capite sancti Lamberti; quo modo etiam iam epigraphen in suo reliquiario mutarunt, ac etiam in solemni ostẽsione reliquiarum altera Paschæ recitarunt, nõn amplius dicendo (Qui dentre capo di San: Lamberto Vescouo & Martyre, &c. *Sed,* Qui dentre sono reliquiæ del capo di San: Lamberto, &c. *Easque iam ostendunt in pulchra theca argentea deaurata. Acceditq́, ad maiorem Sanctorum Lamberti & Seruatij honorem, quod illorum imagines ad capellam præcipuam in Sacristia maiore eiusdem Basilicæ spectabili pictura sunt depictæ, cum nominibus eorum ibi appositis: quod vt fieret ego multo tempore adlaboraui, vt Sancti illi patriæ nostræ illo in loco honorarentur, &c.* C D

Nona Decẽbris, exposito plus licitãti, vti adsolet, in veteri Capitulo Leod. publico vectigali ceruisiæ recẽs imposito, coctores ceruisiarij, quique eis adhærebant, vectigal iniquiùs & grauiùs ferentes, coniuratione facta, armis secretioribus instructi, auctionem impedire moliuntur,

liuntur, dumque vnus gladio manum apponere velle videretur, præ-
A uentus, à Cõsule grauiter sauciatus est, & ilico in eum facta manuum iniectio: vnde ingens pene exorta clades ac seditio. Vidisses ciues districtis ensibus ex Capitulo turmatim per Ecclesiam Leodiẽsem claustraq; discurrere, Canonicos aliosque diffugere, conuentum magna omnium trepidatione dissipari. Vlterius tamen Dei beneficio, non erupit malum, sed factâ diligentissimâ inquisitione capti sunt nonnulli tumultus auctores seditiosi, & in eos capitali pœna ad exemplum animaduersum.

B *Quidam Anglus fingit se Legatum Regis Angliæ ad Præsulem: Edictum de rectâ Quadragesimalis & Paschalis temporis obseruatione. Puer cõtractus miraculosè ad imaginem S. Leonardi in suburbio Leodiensi sanatur. Expugnatâ Ostendâ Archidux Albertus Exclusam obsidere meditatur; Et quæ Mauritius contra molitur. Puer maleficiatus precibus Beatæ Mariæ Virginis Montis acuti sanatur.*

CAPVT XXXVIII.

C SVb initium anni 1605. Aduenit Leodium Anglus quidam, se pro Regis Angliæ legato missõ gerens: Is Præsuli à Rege suo litteras reddit, recitatque quod cùm inter pacta per Anglum cum Rege Hispaniarum nuper conuenta comprehendantur Imperij Principes Electores, quibuscum ac maximè cum Præsule nostro fœdus inire animus sit; idcirco præmissum se à suo Rege, vt gratiam & omne bonum Præsuli nunciaret, speciatim vero fauorem apud Ordines fœderatos, & breui in eam rem legationem solemniorem futuram. Hac legatione speciosa circumuenit Principem & Capitulum insignis impostor, & muneribus donatus in Germaniam diuertit; vbi
D postquam Nuncium Apostolicum ipsumque Magistratum Colonien. & Archiepiscopum Moguntinum simili fraude decepisset; tandem condignum præmium insignis Protheus, detectâ fraude, mandante Saxone accepit, in furcam fixus.

1605.

Anglus impostor furcæ affigitur.

Præsul inaudiens sacros quadragesimæ dies pro animabus corporibusq; sanãdis institutos, per loca suæ Diœcesis hæreticis vicina prophanari, & salutare agni Paschalis, hoc est corporis & sanguinis Domini festum minus religiosè seruari; vt remedium adferret, ea de re edictum die 22. Februarij publicauit, cuius exemplar hic ascribere non inutile visum fuit.

Edictum

Edictum de rectâ Quadragesimalis & Paschalis temporis obseruatione. A

Ernestus Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ, Archiepiscopus Coloniensis, Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellarius, & Princeps Elector, Confirmatus Episcopus Leodiensis, Monasteriensis, Administrator Hildesheimensis, Frisingensis, & Stabulensis, Comes Palatinus Rheni, Dux vtriusq; Bauariæ, Bulloni, VVestphaliæ, Angariæ, Marchio Franchimontensis, Comes Lossensis, Longiensis, Hornensis, &c. B

Vniuersis & singulis nostræ Diœcesis Leodiensis, Pastoribus, Confessarijs, & alijs Sacramentorum & verbi Dei ministris, Salutem.

Cùm sacrum quadragesimæ ieiunium ab Apostolis ideò institutum sit, vt illo ad peccatorum, quæ totius anni decursu Christi fideles commiserint, remissionem, & salutarem deinde Agni paschalis, hoc C *est, corporis & sanguinis Domini promerendam participationem, quibus nihil in hac vita, vel vtilius, vel salutarius contingere potest, præparentur; nobis in hoc studiosè incumbendum iudicauimus, vt ij omnes, qui fidei nostræ concrediti sunt, in hac sancta abstinentiæ quadragesimalis exercitatione suo non deessent officio: præsertim cum in hæc tempora inciderimus, quibus propter continua bella, & serpentes vndecumq; hæreses plurimos passim reperire est, qui populi Christiani ieiunia, aliaq; pœnitentiæ opera tanquàm inania, & omni pietatis fructu vacua irridere, ab eorumq; obseruatione cæteros Christi fideles prauis exemplis, & subdolis, blandisq; sermonibus alienare non erubescant.* D

1. Inprimis igitur vos, quos in partem sollicitudinis vocauimus, admonendos, ac in Christo obtestandos duximus, vt vestri gradus memores, ita hoc sacrum Quadragesimæ tempus dignis pœnitentiæ fructibus percurratis, vt reliquis in hac sancta exercitatione præluceatis: Itaq; feria secunda & tertia ante diem Cinerum ab esu carnium, iuxta statuta nostra Synodalia abstinentiam seruabitis: Reliquis deinde quadraginta diebus à die Cinerum computandis, solis exceptis diebus

A diebus Dominicis, vnica refectione, siue meridiana, siue vespertina contenti, non solum ab esu carnium, & lacticiniorum, sed & maximè ab omni vanitate sæculari abstinebitis, totisq; illis sanctissimis diebus, sacræ lectioni, rudiũ Cathechisationi, precibus assiduis & sacrificijs quotidianis ad Deum offerendis, vacabitis.

2. Deinde, quia singulis coram loqui non possumus, vos quoq; hortamur in Domino, & seriosè monemus, vt quadraginta dierum ieiunium à die Cinerum computandorum, more maiorum ab omnibus, & singulis subditis vestris, qui vigesimum primum ætatis annum superauerint, obseruandum publicetis: Nisi forsan aliqui ab aduersa valetudine, confecta ætate, labore immodico, aut grauiore aliqua simili B causa impediantur. In qua tamen publicatione propter varias huius vitæ necessitates, & hominum imbecillitates nostra ordinaria authoritate abstinentiam lacticiniorum, ab omnibus aliás seruari iussam, relaxabitis, commutationemq; in alia pietatis opera, quinq; videlicet Pater noster, & totidem Aue Maria, ad memoriam & honorem quinq; vulnerum Christi deuotè recitanda, eadem authoritate fieri denunciabitis. Quin etiam, si pro recuperanda vel conseruanda infirmorũ valetudine, medicorum consilio, esus ouorum, vel etiam carnium neC cessariò concedendus iudicabitur, vt nostrum in spiritualibus Vicariũ generalem adeant, monebitis, cui hac in parte dispensandi, & prout in Domino melius iudicabit, disponendi, potestatem nostram communicauimus.

3. Præterea, vt populus fidelis non solum intelligat quadragesimali ieiunio alijsq; pietatis operibus hoc agi, vt ad remissionem peccatorum per Sacramentum pœnitentiæ obtinendam, & deinde ad dignam Corporis & Sanguinis Iesu Christi in Sacramento Eucharistiæ manducationem disponatur, sed etiam ipsam suorum peccatorum remissionem consequi, & saluberrima Sacramenti Corporis Christi participatione D frui & refici possit; vestræ partes erunt frequentibus concionibus & cathechisationibus, oportunè, importunè, in Ecclesia, in domibus, in compitis, modò publicè simul omnibus, modò priuatim singulis, hæc sequentia inculcare;

4. Primum, ad remissionem peccatorũ obtinendam, necessariam esse veram peccatorum contritionem, vel talem attritionem, quæ accedente confessione & absolutione Sacramentali sufficiat. Ad quam in animis subditorum vestrorum accendendam, proderit eis in genere explicare quàm graue sit peccatum mortale; Primò ex Dei iudicijs in

Luciferum & primos parentes ob vnum peccatum: Deinde, ex punitione debita cuilibet peccato mortali, quo perditur gratia Dei, & regnum æternæ beatitudinis, quo filij Dei efficiuntur serui Dæmonis, & ad nunquam finiendos inferni cruciatus damnãtur, si in eo sine pœnitentia decedant: Præterea, ex remedij difficultate, quia ex Sanguine Christi Filij Dei, & tormentis, & demum ex morte acerbissima, medicina ad id sanãdum confici debuit: Et pluribus alijs rationibus, quas ex directorio Polanci & alijs libellis, qui de casibus conscientiæ scribunt, quos in manibus, hoc præsertim tempore, semper habere conueniet, facilè haurietis. A

5. Alterum, contritione peccatorum concepta, confessionem Sacramentalem fieri debere, non genericam, sed specificam, non diuisam sed integram. Ad quam ritè peragendam multum subditos vestros iuuabitis, si frequenter præcepta Decalogi & Ecclesiæ, breuiter, & dilucidè eis ob oculos proposueritis, si vos ipsos ad eorum captum demittentes, modum & rationem particulatim se de singulis peccatis accusandi, tùm publicè pro concione, tùm priuatim in Sacramentali confessione demonstraueritis. Generalem verò peccatorum confessionem, sicut nec dimidiatam haud sufficere ad salutem studiosè ostendetis, cauebitisq; diligenter ne cuiquam absolutionis beneficium impendatis, qui non iustam peccatorum contritionem vel attritionem Deo adiuuante conceperit, eorumq; integram & particularem, quantũ fieri potest, confessionem Sacramentalem fecerit. Quod vt commodius ab vtrisque præstari possit, monendi erunt sedulò subditi vestri, ne vsq; ad sanctam Hebdomadam, vel Hebdomadæ illius extremos dies confessionem differant, sed vt primis quatuor hebdomadibus à parentibus & Magistris illi ad confessionem præmittantur, qui propter minorem ætatem sacræ Communionis non sunt adhuc capaces: A Dominica verò Passionis, Famuli, Ancillæ, Adolescentes mittantur, qui in diem Palmarum, aut Cœnæ Dominicæ ad Sacram Communionem per confessionem & alia pietatis opera præparentur. B C D

6. Tertium, accepta peccatorũ absolutione, non solum ad peragendã pœnitentiam sibi iniunctam, sed & maximè ad seriam vitæ emendationem concipiendam se totos comparare debere. Ad quam rem promouendam hæc vtiliter eis proponetis; Primo, vt manè se Deo offerre discant cum memoria Iesu Christi pro nobis in Cruce oblati, petendo gratiam ne ea die se in peccata labi sinat. Secundo, vt aliquantum temporis quietè se colligendo, examinent se ipsos quotidie, considerãdo beneficia

A *beneficia accepta à Deo, & mala reddita, petendo veniam, & proponendo emendationem. Postremò, vt assuescant frequentius confiteri & communicare, & similia quæ discretio & prudentia vestra vitæ cuiusq; reformandæ & in melius commutandæ maximè vtilia iudicabit.*

Quartum, ad dignam Sacrosancti Corporis & Sanguinis Domini tempore Paschali perceptionem præter antedicta, integram de tanti Sacramenti veritate fidem adferre oportere, cum pari pietate & religionis cultu coniunctam. Ad quam Deo adiuuante animis subditorum vestrorum inserendam, proderit catechisatio, quam de huius B *Sacramenti veritate & præstantia frequentius facere oportebit.*

Ad extremum, quia multorum proborum virorum relatu intelligimus, pluribus in locis, magnos circa cultum diuinum, & præsertim auditionem Sacrosancti Missæ Sacrificij, & dierum Festorum celebrationem abusus, durantibus his bellis plusquam ciuilibus, irrepsisse; vobis districtè præcipimus, vt singuli, quos in sua Parochia abusus huiusmodi nouerint, diligenter & particulatim nostro in Spiritualibus Vicario ante Dominicam Lætare scribant, vt congruum illis tollendis remedium tempori adhibere possimus.

C Februarij 25. quæ in feria sextam incidit, celebre Leodij miraculū spectante pene totâ Ciuitate contigit. Morabantur in suburbio Leodiensi sub parochia ad D. Margaretæ Erasmus Augustini & Leonarda de Leewe coniuges: His Filius erat Erasmus puer annorum circiter decem, qui cùm sex vel eo circa menses fluxu sanguinis laborasset, tanta membrorum contractione & crurium debilitate affectus fuit, vt loco, nullo modo, nisi fulcris subalaribus innixus, nec nisi magna cum difficultate dimouere se posset, quin vero si inter ambulandum concidisset, nequaquam absque alterius adiutorio se erigere poterat. Eo igitur morbo ad sex fere menses protracto, ac medicorū chirurgorumq; iudicio incurabili, die prædicta puer è stratis surgens, cùm ante nihil de S. Leonardo eiusue miraculis inaudisset, dixit ma- D tri se ad Ecclesiam S. Leonardi in aduerso Ciuitatis suburbio sitam velle peregrinari. Mater puerum admirata rogauit, cur peregrinationem tam difficilem cogitet? cui ille, certa spe recuperandæ valetudinis. Parentes igitur, quamuis Cœlum frigidum esset, pio eius desiderio annuentes, vt duce sorore duodecim annorum nata, fulcris suis de more innixus iter intendat, permittunt: Ecclesiam ingresso, cùm nesciret præ simplicitate, quænam sancti Leonardi imago esset, soror paulo cautior, illā ostendit, quam, aliorum ad eam de more peregrinantium instar circumiens, & oratiomem hanc, quam toto itinere ingeminauerat *(Deus redde mihi firma crura: Bone S. Leonarde pro-*

Miraculum ad inuocationem S. Leonardi in suburbio Leodiensi.

cura mihi firma crura) sæpius recitans; tandem flexis ad terram genibus eandem identidem orationem repetens, subitò tanta fuit correptus infirmitate, vt neque suorum fulcrorum, neque sororis ope, se à terra in pedes erigere posset. Tandem alterius viribus erectus, cùm lachrymabūdus in Iesu pro nobis passi vicinam imaginem prospexisset, ad illam duci petijt, & coram ea, flexis iterum genibus, solitam fudit orationem, moxque crura sua solidari pristinoque robori restitui sensit. Itaque per sororem erectus, iterumque circum imaginem S. Leonardi ductus, se fulcris amplius non egere animaduertit, quæ mox in signum miraculi per religiosos viros apud imaginem sancti Leonardi appensa fuêre: Ipse sanitati restitutus, pedes cum sorore domum repetijt, admirantibus & Deum Sanctumque Leonardum in operibus suis laudantibus non tantum parentibus, sed & vicinis omnibus, ac innumeris alijs morbum pueri compertum habētibus. A B

Tob. 11. Quia vero opera Dei reuelare & profiteri operæ pretium est, procurante, ad confusionem hæreticorum & Iconoclastarum, D. Ægidio Guillono dictæ parochiæ Curione, plures testes super miraculi historia iurato auditi fuerunt; quorum testimonia, cùm narrationi conuenientia essent, miraculum per Superiores approbatum, & gratiæ Deo Opt. Max. tam in Beati Leonardi quam in Beatæ Margaretæ Ecclesijs solemniter actæ, celebratis vtrobique diuinis, maximâ populi frequentiâ & exultatione, puero ipso per processionem, in testationem valetudinis diuinitus recuperatæ, gratiarumque actionis pedibus nudis, superlicio induto, cæreum accensum manibus gestāte. Sed (proh dolor) dum hæc scribo, decem ab inde annis, Erasmus beneficij diuini immemor, insolentior petulantiorque factus, in eodem suburbio miser & miserabilis à sicario quodam occisus est. C

Successio Pontificum. Clemēs VIII. quinto nonas Martij vita defunctus est; successit Alexander Medices Cosmi Florentiæ Ducis consobrinus, 4. nonas Aprilis, Leo vndecimus nominatus: Sed præclara Christianæ Reipub. cogitantem & ad id satagere incumbentem mors immatura peruasit, & 27. Aprilis Sedem Apostolicā superingressus Paulus quintus Pontifex, nominatus antea Camillus Burghesius, patre Antonio Burghesio Senensi, aduocatorum Consistorialium Decano præstantissimo, Romanus tit. S. Chrisogoni Cardinalis, quem magnus negotiorum vsus, insignisque erga Dei Ecclesiam, & singularis in omnes beniuolentia & beneficentia commendabant. D

Archidux Exclusæ obsidionē meditatur frustra obnitente Mauritio. Archidux expugnatâ tandem Ostendâ, Exclusam, vt suos Flandros ab Hollandorum direptionibus ac exactionibus defendat, obsidere constituit. Quod intelligens Mauritius, collecto in Germania exercitu copioso, mense Mayo Ernestum Comitem Nassouium cum sex septemuè armatorum millibus, versus Antuerpiam nauigare, & aggerem Flandricæ regionis, vulgò Blocquerdiscam appellatum

latum, perforare iussit, eo consilio, vt aqua per vniuersum illum agrũ
A exundante, nauibus pateret ad eam partem Scaldis quæ supra vrbem est transitus, commeatusque Antwerpiensibus vndique intercluderetur.

Igitur Comes Ernestus decima septima Maij, secundo vento per Scaldim velificatur & in stato loco militem collocat. Hispani re intellectâ ex insidijs prosiliunt & ad ducentos cædunt, centum capiunt, reliquos turpi & ignominiosâ fugâ ad naues compellunt.

Mauritius spe frustratus exercitum Bergopsomã, & inde trigesima Maij in Flandriam traducit: mox verò Ambrosius Spinola (quem nuper Rex Hispaniæ exercitui suo ducem supremum præfecerat)
B castra sua castris Mauritij opponit. *Ambrosius Spinola creatus Dux Exercitus.*

Ernestus Præsul multa statuta edit contra abusus qui in Monasteria irrepserunt, quæ confirmantur à Summo Pontifice. Puer maleficiatus precibus B. Mariæ Virginis Montis acuti sanatur.

CAPVT XXXIX.

C VNdecima Septembris, Ernestus Præsul ad abusus nonnullos, qui in Monasteria passim longè latèque irrepserant, tollendos, disciplinamque quantum fieri posset, restaurandam conseruandamque, decreta quædam pro Diœcesi sua Coloniensi, quæ postmodum etiam Leodij in Synodo publicata fuêre, in lucem profert; eaque auctoritate Apostolicâ confirmari curat.

Paulus Papa V. Venerabilis frater, &c. Apostolicam benedictionem.

Singularis tuus regularis disciplinæ ac religionis conseruandæ Ze-
D *lus promeretur, vt ea quæ desuper à te decreta & sancita esse cognoscimus, Apostolicæ firmitatis munimine roboremus. Cum itaq;, sicut tuo nomine nobis nuper expositum fuit, tu ad nonnullos abusus in religiosorum ad regularem vitam ingressu in tua Diœcesi ingentes tollendos, & religionis rigorem, quo ad fieri potest, in viridi obseruantia manutenendum, statuta ac decreta quædam edideris huiusmodi sub tenore videlicet;*

Ernestus Dei gratia electus & confirmatus Archiepiscopus Coloniensis, &c. A

Abusus circa ingressum religionis.

Quia variæ audiuntur querelæ quod in primo actu, & in ipso religiosæ vitæ tyrocinio, nec non in professionibus, in Monasterijs vtriusq. sexus regularium, multæ & magnæ fiant expensæ, tam in sumptuosorum prandiorum quam vestimentorum & supellectilis, quo recipiendorum cellulæ adornantur, ac munerum causa, quæ superioribus dari consueuerunt, vnde quamplurimis ad vitam Monasticam alioquin idoneis media frequenter præcluduntur, quominus ad B *tam sanctum institutũ peruenire possint. Illis quoq. qui admissi sunt, si fortè vitam Monasticam minus sibi conuenire experiantur (quod non rarò accidit) & loco cedere velint, libertas recedendi adimitur, propterea quod ob solemnitatem eiusmodi prandiorum & aliorum actorum circa inuestitionem habitorum, qui hominibus laicis professionis formam exhibent, sine Apostasia & infamiæ nota id facere nequeunt, tum etiam quod ob sumptus nimis magnos, qui recuperari nequaquam possunt, magnam partem patrimonij sui & alimentorum in sequentem vitam necessariorum perdiderint;* C

Et circa testamenta professorum & eorũ solemnes exequias.

Detestabilis etiam corruptela quædam Monasteria inuasit, quæ conuentuales etiam professi seu professæ ex hac vita decedentes testamenta condere, & Abbatibus vel Abbatissis seu alijs Superioribus Monasterij sui certam quandam pecuniæ summam relinquere, pro solemnioribus exequijs siue etiam pro annuis obitus sui memorijs peculium, ex quo conuentui refectio aliqua detur, deputare & assignare tenentur, vel si id factum non fuerit, tota supellex quæ in demortui cella relicta in hunc vsum vendi & distrahi debet; alioqui defuncti animæ huiusmodi charitatis officia & iusta nequaquam persoluũtur; Quæ quidem instituto vitæ monasticæ repugnant, ipsos conuentuales D *præter proprietatis vitium, quod hac ratione incurrunt, per omnem vitam suam in cõgreganda huiusmodi pecunia sollicitos ac distractos faciunt; Amicos etiam, à quibus eam extorquere sæpè coguntur, valde grauant.*

Qualiter abusus prædicti corrigendi.

Hinc statuimus & ordinamus, vt in primo actu, quo qualescumq. personæ religioni alicui primum destinantur, & habitum assumunt, siue etiam ante, vel post illum actum, ante professionem nullum omnino instituatur prandium, nulla superioribus vel alijs quibuscumq. dentur

A *dentur, nec per ipsos recipiantur dona, aut cellarum fenestræ, imagines, vel tabulæ picta, statuæ, cistæ, promptuaria, armaria, sacrarum reliquiarum thecæ, aut capsulæ, neq; aliud quiddam, quo nouitij vel nouitiæ cella potius adornatur, quam rebus necessarijs instruitur.*

Si quæ tamen sacræ vestitionis & professionis vltra communem & quotidianã portionem ex consuetudine religionis in Monasterio existentibus ab antiquo data fuerit refectio, eam quidem non intendimus per hoc statutum adimere, sed ita moderari volumus, vt pro singulis religiosis istius Monasterij non amplius quam dimidius florenus Coloniensis siue duodecim Albi in sumptum eiusmodi refectionis B *à parentibus aut amicis Monasterio numerentur.* Forma cõuiuij die inuestitionis faciẽdi.

Sacræ religioni inuestienda virgo absque omni pompa & superbo vestitu, absque vllo comitatu parentum vel amicorum, puerorum, aut puellarum ex ipsis penetralibus Monasterij, & habitu quo in schola Monasterij constituta, vel alias antea diebus solemnioribus consueuerat ad sacram Communionem accedere, in publicum vestiẽda procedat. Inuestiendi modus.

Nulla virgini religiosæ habitu vestiendæ aut professionem facturæ pueruli Iesu præferatur statua, sed eius loco exponatur in summo altari in venerabili Sacramento ipse virginum omnium sponsus Christus Dominus. C

Die sacra professionis non alij inuitẽtur ad conuiuiũ quam qui vel sanguine vel summo alio necessitudinis vinculo professionem editurо aut edituræ cõiuncti sũt, qui sine aperta ingratitudinis nota & graui offensione non inuitari non possunt: Hac tamen conditione, vt plures non admittantur conuiuæ quam duodecim; procul hinc arceantur exquisitæ dapes, absint argentea atq; aurea vasa & pocula; nulla admitatur instrumentalis vel vocalis musica, nulla ducantur choreæ, neq; vlli coniunctis manibus in orbem ducti circuitus, sed sint frugalia omnia, sit spiritualis lætitia, & in Deo diuinisq; colloquijs recreatio; atq; ante vesperas quæ vltra horam tertiam consuetam non differantur finienda. D Conuiuiũ diei professionis.

Secundo autem die, multoq; minus tertio, aut sequentibus, nullus amicorum conuiuandi causa fiat accessus, nec in esculentis aut poculentis noui aliqui in Monasterijs sumptus fiant: vllaue repotia aut anniuersaria professionis conuiuia, &c.

Prohibemus etiam omnia conuiuia regalia aut reginalia, nec non prandia & sumptus qui propter similes quascumq; causas fieri & in- Prohibentur regalia & reginalia conuiuia.

stitui

stitui solent.

Plures cōcurrentes vno die eodem sumptu profiteantur.

Si plures in eodem Monasterio eiusdem cursus fuerint nouitij aut nouitiæ, ij non distinctis diebus, sed vno atq; eodem tempore simul professionem faciant, & vnâ atq; eadem operâ vnoq; sumptu tempus, molestia, & sumptus redimantur. A

Nemini liceat peculium colligere.

Nemini religionem seu vitam monasticam professo aut professæ liceat testamentum condere, peculium colligere, superioribus vel alijs quibuscumq; certam pecuniæ summam post mortem relinquere, vel pro solemnibus exequijs aut pro annuis obitus sui memorijs vel pro similibus causis quidquam deputare vel assignare, &c.

Pœnæ contrauenientium his statutis.

Vt vero hæc sanctissimè constituta optatum sortiantur effectum & nusquam hisce sanctionibus, adeoq; spiritui sancto pertinacitèr resistatur, præter excommunicationem ferendæ sententiæ, quam contra delinquentes Abbates, Commissarios, Visitatores, Prælatos, Rectores, Confessarios aliosq; inuestitionis actum facientes vel professionem excipientes, similiter contra Abbatissas, Magistras, Priorissas, Matres, aliasq; Sanctimonialium Rectrices Præfectas & inuestitionem eiusmodi promouentes vel admittentes in his scriptis & præsentium tenore comminamur, à qua excommunicatione, non nisi à nobis, aut nostro in Spiritualibus Vicario absolui valeat, quando lata fuerit, præter alias ordinarias ac arbitrarias pœnas certo infligendas. B C

Pœnæ arbitrariæ certo infligendæ.

Nullus postea, eo loco, vbi contra quàm præscripsimus actū fuerit, inuestiatur, aut ad professionem faciendam admittatur.

Morientes quoq; qui testamenta cōdiderint, seu aliquid præscriptorum de exequijs, aut annuis obitus sui memorijs ordinauerint, aut superioribus vel alijs quibuscumq; pecuniam aut peculium assignauerint, Ecclesiastica priuentur sepultura.

Superiores vero & alij, qui pecuniam vel peculium tali modo exegerint aut receperint, vel ordinationibus scriptis consenserint, aut admiserint, à Prælaturis & officijs suis sint suspensi, donec transgressores ad obedientiam venerint, & nobis pro excessibus suis satisfecerint. D

Prælegēda hæc ordinatio inuestiendis & professionem editur is.

Mandamus proinde fiscalibus omnibus, vt omnes diligentiæ & vigilantiæ neruos intendant, ne quid ab eis desideretur officij in facienda inuestigatione ac delatione huiusmodi excessuum, qui ne qua per aliquam ignorantiæ rimulam denuo alibi irrepant, aut per inolitæ vitiosæ & corruptæ consuetudinis ianuam palam ingrediantur, volumus vt quotiescumq; aliquis inuestiendus aut professionē editurus est,

hæc

A *hæc nostra constitutio in cōgregatione omnium istius Monasterij professorum publicè legatur vno mense ante inuestitionem & professionem, eademq; per superiores Monasterij plenissimè explicetur parentibus & amicis inuestiendorum, atq; professionem editurorum, eosq; præmoneant, vt omnibus modis huic nostræ sanctioni obedientèr acquiescant & satisfaciant.*

Præcipimus præterea visitatoribus & Rectoribus omnibus vt eandem per singulos articulos in omni visitatione, & alias quotiescumq; videbitur vigilantissimè inquirant, examinent & vindicent.

B *Insuper cum ob graues causas frequenter mandatum sit vt virginibus sanctimonialibus præter ordinarium confessarium, bis aut ter in anno alius extraordinarius confessarius offeratur, qui omnium confessiones audire deberet; & necdum satis pro afflictarum conscientiarum consolatione ea res in vsum vbiq; venerit, quin supersit iustæ querelæ locus, sub pœna excommunicationis sententiæ mandamus Abbatibus, Prælatis, Rectoribus, Confessarijs, Monasteriorum Præfectis, ad quos hæc cura aliquo modo pertinere dignoscitur, vt quotannis sanctimonialibus suis bis aut ter aliquem à nobis, aut nostro in spiritualibus Vicario approbatum Confessarium extraordinarium, siue sæcularem siue regularem, qui omnium confessio-* C *nes audiat; nimirum in principio Quadragesimæ, ad festum Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, circa festum omnium Sanctorum, seu in principio Aduentus Domini, aut alijs temporibus magis oportunis. Et vt nobis constet quinam & quales isti extraordinarij Confessarij sint: Et ne iusta fieri possit contra personam exceptio, tenebuntur singulorum Monasteriorum Prælati, Præfecti, aut Rectores, quibus incumbit huiusmodi Confessariū nominare, suorū Confessarij ordinarij & extraordinarij nomen, nobis aut nostro in Spiritualibus Vicario quotannis scripto exhibere ante Dominicā quinquagesi-* D *mæ. Datum Arnsburgi, anno 1605. die vndecima mensis Septembris.*

Præter ordinarium alius extraordinarius cōfessarius bis vel ter in anno sanctimonialibus offerendus.

Cum cupias præinserta statuta seu decreta à te edita pro maiore istorum firmitate & firmiori obseruantia, Apostolica auctoritate confirmari, tuo nomine nobis fuit humilitèr supplicatum, vt in præmissis oportunè prouidere de benignitate Apostolica dignaremur.

Præfatæ constitutiones cōfirmantur auctoritate Apostolica.

Nos igitur te specialibus fauoribus & gratijs prosequi volentes, & à quibusuis suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibusdā quomodolibet innodatus existis, ad effectū præsentiū dūtaxat

n confe-

consequendam harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, praeinserta statuta seu decreta à te edita, de venerabilium fratrū nostrorū S. R. E. Cardinaliū negotijs regulariū Praepositorū consilio Apostolica auctoritate tenore praesentium approbamus ac confirmamus, illisque omnibus & singulis Apostolicae firmitatis robur adijcimus, supplentes omnes & singulos tam iuris quam facti defectus, si qui interuenerint in eisdem, Tibique vt statuta & decreta supra inserta inuiolabiliter obseruari facere possis & valeas, concedimus & indulgemus, nonobstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, nec non quorumcumque Monasteriorum, Conuentuum, & Ordinum etiam iuramento confirmatione Apostolica vel quauis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis & literis Apostolicis in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, & confirmatis, & approbatis; quibus omnibus & singulis, eorum tenores pro expressis habentes, hac vice dumtaxat harum serie specialiter & expresse derogamus, caeterisq́, contrarijs quibuscumque. Datum Romae apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, die sexta Iunij 1607. Pontificatus nostri anno tertio.

Inter alia miracula quibus Beatissima Dei mater & virgo his claruit temporibus in Aspricolle, de domestico hoc cum domesticis & Doctoribus Medicis mulieribusque peritis etiamnum superstitibus testari possum;

Puer maleficiatus ad inuocationem Beatissimae Dei genitricis sanatur.

Kalen. Nouēb. infans ex gemellis alter tres necdum annos natus Gaspar nomine: Gasparis à Rupe I. V. Doctoris ac Serenis. Principis Ernesti tunc Consiliarij, & nunc Serenissimi Ferdinādi moderni Principis fauore Scabini Leodiensis, & Annae Chapeauille coniugis sororis meae filius, coepit domi meae subitò contra morem aduersa valetudine laborare, infirmitasque se magis ac magis in dies protendere, vt iam puer tabe consumptus desperatusque penitus videretur. De quo consulti medici mulieresq; peritae communi sententia eum maleficiatum asserebant: Suspicionem faciebat, quod non solum corpusculum pueri ieiunijs, vigilijs, & sudore, putidissimisque excrementis planè extenuatum, graueque olens appareret, & misella ipsius ossa dorsi ac natium cutem peruaderent, sed etiam ea ipsa die, qua se primum eiusmodi infirmitas prodiderat, mulier quaedam de veneficio suspectissima eum optimè valentem in precibus vespertinis manu adblandiendo contrectasset. Quamobrem parentes post duorum ferè mensium languorē ab humanis remedijs quae egello deesse periti testabantur, ad superna conuersi, eiusce causa Beatissimam virginem dicto loco orandam existimarunt. Mittitur itaque eò Arnoldus

noldus Fresnea presbyter Capellanus meus domesticus cum quo-
A dam sæculari fratre Eremita. Ibi cùm Fresnea postridie SS. Innocentium hora circiter vndecima pro puelli salute sacrificium offerret, eodem ipso momento infans vix ossibus hærens, quod ante toto morbo non potuerat, in pedes repente, summa domesticorum admiratione, surrexit, totusque exhilaratus substitit, & ab eo tempore in cunis contineri vix potuit. Porrò puer quotidie conualescere facilè cernebatur, sed ante pectus gibbum, à dorso verò insignem deformitatem fouere videbatur, quod cùm in dies magis aduerterent deflerentque parentes; quadam die summo manè ad parentum cubiculũ deferri postulat, delatus assurgit, vultuque hilari patri inquit, se ma-
B trem (ita vocare didicerat) Beatam Mariam de monte acuto noctu vidisse: Interrogatusque qualis esset illa, quodque dixisset, respondit totam fuisse candidam pulchram & magnam, positaque ad pectus infirmũ manu, subiecisse, *Gaspar fili mi iam non amplius male habebis.* Itaque factum; puero mox integræ valetudini per omnia restituto.

Nonis Nouembris, conflagrauit oppidum Stockhemiense, sumpta incendij causa ex tugurio in quo carbasus apparabatur, quem ignis inuasit, ac omnes fere ædes in fauillas redegit. Plerique dilapsum cælitus ignem dicebant, blasphemiæ in Deiparam Virginem prolatæ ac impunitæ vindicem. *Conflagratio Stockhemiensis oppidi.*

Decembris vicesimo septimo D. Ioanni Apostolo & Euangelistæ sacro, hoc anno decessit Reuerendus Dominus Iacobus Carondele-
C tus Dominus de Marck quondam Scholasticus Leodiensis, priuati Concilij Cancellarius, & successiuè Præpositus Leodiensis, reuersus ex nuptijs Illustriss. Ducis Arschottani, ad quas à Sereniss. Principe & Præsule nostro cũ nuptiali donatiuo delegatus fuerat, vir sanè literis & dicẽdi facultate percelebris, & in legationibus obeundis præstans.

Mira Eclypsis quam mors multorum clarorum virorum sequitur. Archidux soluit seditiosis, & proscriptos vti publicos hostes è suis regionibus excedere iubet.

D

CAPVT XL.

Edit huius anni 1606. syderum cursus Eclypsin Solis, & tantam in nostro orbe defectionem, vt in plerisq; locis, die in noctem verso, rustici & mercenarij, desertis operis, fuga in domos festinarent, bruta animantia starẽt attonita, multique turbatas naturæ leges inclamarent: postea plures clari & præstantes viri extremum diem obierunt. *1606.* *Eclypsis admiranda.*

n 2 Carolus

Moritur Bilæus.

Carolus Bilæus Cõsiliarius Præsulis intimus, eique assiduus, de quo aliquoties meminimus, Martij die decima ex Germania Leodium reuersus, fungitur vitâ, qui qualis quantusque fuerit ex subiecto eius Epitaphio discere licet. A

Caroli Bilæi V. N qui ad egregiam animi indolem varia peregrinatione & vsu rerum adiuncto, itemque linguarum scientia, ijs dotibus Serenis. Electori Coloniensi Ernesto Bauaro Conciliatus à consilijs & à cubiculo annos 24 fuit, rerum pacis & belli director, et si oppidorum per modestiā nunquam rector, legationes varias ad maximos Europæ Principes suscepit & fæliciter confecit, Grandem etiam illam in Comitijs Imperij anno 1594. ex vsu rei Christianæ vbi prudentia, & ingenij morumq; dexteritas sui enituit, vt Imperator Rudolphus, magno honore manu sua equitem, itemq; Consiliarium suum creârit: In hac luce à magnis Principibus ad magna petitus vocatusq; constanter renuit, vni suo fidus, certus, charus. Igitur illi sed & proceribus ac vulgo, mira in omnes benignitate, comitate, & vero elogio veri Consiliarij exemplar. Vixit annos LVI. obijt anno M. DC. VI. Martij decima, sepultus Leodij apud Patres Societatis Iesu, eiq; piè ac honorificè parentatum. B

Moritur Iustus Lipsius.

Vigesima tertia Martij Iustus Lypsius, rei litterariæ perfectissimū columen, quem admiratus vt & dilexit plurimum Iacobus Cuiacius Iurisconsultorū Phœnix, Louanij excessit è vita tumulatus, ante arā Beatæ Virgini sacram, apud Minores Ordinis B. Francisci, vbi Epitaphium hoc sibi descripsit. C

QVis hic sepultus quæris? ipse edisseram,
Nuper locutus & stylo, & lingua fui,
Nunc altero licebit. Ego sum Lipsius
Cui litteræ dant nomen, & tuus fauor,
Sed nomen (ipse abiui) abibit hoc quoque,
Et nihil hic orbis, quod perennet possidet.
Vis altiore voce te mecum loqui? D
Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas,
Et Scænæ imago & verbo vt absoluam, nihil,
Extremum hoc te alloquor
Aeternum vt gaudeam tu adprecare.

Petrus Oranus, eius compater, & germanum in modum amicus Epicedium hoc carmen fecit.

VIATOR.

Cur quæso illachrimans tam lamentabile carmen
Musa canis, stringisq; modis lugubribus aures?

Quid

A *Quid lessus planctusq́ graues? effare? quid isti*
Portendunt habitus, & pullis membra lacernis?

MVSA.

Ah columen nostri perfectum & cultor honoris,
Lipsius occubuit, linguæ basis vna latinæ,
Hunc ego deploro, desolatæq́ sorores
Cupresso cinctæ passim loca planctibus implent,
Et Pallas prolesq́ Dei facundia lugent,
Hic fuit assiduus musarum assertor, & illi
B *Suadelæ perfusa fauo doctissima lingua,*
Quæ pius impuras cænoso è gurgite lamas
Expulit, & multo victricia tela sub hoste
Rettulit, & claris decorauit nostra tropheis
Castra, frequensq́ arces spolijs onerauit opimis,
Et quem nec vigiles lucubratæuè frequenter
Excubiæ, haud poterant tantis deducere cœptis,
Nec sudor castris, exantlatiq́ labores,
Inuida mors & atrox, hunc funere mersit acerbo.

VIATOR.

C *Et lessus planctusq́ graues, ægrumq́ dolorem*
Comprime, nam non ista petit lamenta beatus,
Viuit apud superos, nec funere mersus acerbo est,
Hunc nemo lachrymis decoret, neque funera fletu
(Faxit) quippe volat qui docta per ora virorum,
Quo fit vt ille sui meliori parte superstet,
Ille sibi viuus monimentum tale reliquit,
Quod nulla euertent vel sæcula, vel manus vlla.
Iustus abest, Iustus superest, spectabilis ille
Scaliger, antiquæ Romanæ gloria linguæ,
D *Ipse sibi proles suus est pater, & suus hæres. .i. Phœnix.*
Atque vtinam vindex Romanæ religionis
Hæc desiderij & voti pars optima nostri.

Hic sanè fidem suam verè Orthodoxam, non solùm vitæ morumque integritate, pietate, modestia & sanctimonia, multos annos Leodij & Louanij, sed & editis de Diuæ Virginis Hallensis & Aspericollis miraculis, pijs libellis, liquidò testatum fecit. Obijt annos natus LVIII. & menses V. placuit & hic subiungere Laurentij Beyerlinck ciuis & Canonici Antuerpiensis Anagramma & epigramma.

IVSTVS LIPSIVS A
PIVS STILI VSVS.

Non te sola Themis decorat, non sola Sophia
Sola nec Aonijs Pallas amata viris.
Sed mage te pietas, cælo gratissima, Lipsi,
Et sincera beat cum pietate fides.
Hinc mentisq; stiliq; tibi pius vsus, & almæ
Virginis, hinc scriptis facta stupenda tuis.
Excipis, & calamo tradis memoranda fideli
Quæ vigiles Hallæ, Collis & Asper habent. B
Iure igitur superâ Diuorum sede receptum
Te lateri virgo iungier alma cupit.

Et hoc Maximiliani Vrintij Poëtæ non incelebris Chronicon;

LIpsIVs heV perIIt: qVId fLet? sCILIGet ILLVd
Lege noVa Vt disCas tu qVoqVe Phœbe MorI.

Amplissimus vir Ioannes Iugius secreti Concilij Consiliarius & Scabinus Leodiensis, penultimâ Martij vita functus, qui executores testamento nominauit me, nec non venerabilem Ioannem Curtium ad D. Crucis Canonicum & Ecclesiæ Parochialis ad D. Seruatij C Curionem, collegamque suum & familiarem Petrum Oranum; honoratè tumulatus in eadem Parochia, eique iusta exequialia celebrata, aduocatis primarijs & classicis totius Ciuitatis Leodiensis. Obijt propemodum octogenarius, vir sanè, qui in legationibus peragendis, qualis esset, testatum fecit.

Cùm, sub finem anni decursi, Dominum de la Tour Vicecomitem de Thourinne se pro Sedanij Domino gerentem, rerum contra Regem ac Regni Statum tentatarum, & vt quidam volunt, Bironicæ conspirationis reum, ad imperata facienda cogeret, Sedanensisque semel atque iterum comparere iussus moras necteret, Sedanij se continens & defensionem meditans: Rex ad expeditionem se accinxit; Dunchierum vsque progresso, exterorũ Principum Ducis Wertem- D bergici, Lotharingici & Ordinum Belgij confœderatorum legati, tum Nettamcurcius nobilis è Campania, Villerius & alij adcurrerũt, modisque omnibus pacem tentarunt. Post multam vltro citroque disceptationem & tractatum, Vicecomes de Thourinne viribus diffidens, se oppidumque in fidem Regis, 23. Martij, certis conditionibus dedit, statimque ad Regem lecto decumbentem intromissus culpam deprecatus est.

Leodii lecti milites. Mense Aprili, lecti milites Leodij contra continuas Regiorum incursiones; iique diuisi in tres cohortes, quàlibet ducentis viris cõstante;

ſtante; quarum tribuni D. de Graiſinne Domini de Berlooz arcis A Dionantenſis præfecti filius, & Trowillet Ciuitatis Leodienſis proconſul.

Eiuſdem menſis 27. maximi & portentoſi venti exoriuntur, quales nemo vnquam poſt hominũ memoriam viderit. Permultæ ædes, cùm ſacræ tum prophanæ funditus dirutæ; Syluæ maximæ radicitus euulſæ, templi Cathedralis Eccleſiæ Leodienſis feneſtra magni operis & impenſæ rupta, decuſſa, & contrita, vir quidam, qui in antiquo choro concionis horam præſtolabatur, occiſus.

Venti exorti magna damna inferunt.

Circa hæc tempora, Archiducis miles ob ſtipendia retardata Dieſthemium occupat, tributa paſſim extorquet, facto ad ipſa vſque vrbis B Leodienſis mœnia inſultu; repulſam paſſus, inceſis aliquot domibus ſuburbanis, receſſit.

Seditioſi ob dilata ſtipendia Dieſthemium occupant.

Sub Septembris initium, aliquot equitum turmæ tumultuantur in Hamont, paulatim augetur numerus, & robuſtiores audacioreſque euadunt; adeo, vt nedum Brabantiam, ſed & patriam noſtram tributariam reddiderint. Interea excubiæ fiebant exactiſſimæ Leodij: mittebanturque in ſuburbia ſingulis pene noctibus 600. ciues, quos tamen inflecti fecit hoſtis; nam interdiu permultas ædes ſuburbijs S. Walburgis adiacentes incendio euerterunt, & diuerſa ruſtica prædia, & prætoria peramœna paſſim combuſſerunt, extrema tentaturi, niſi barbarorum inſaniam ſummâ 30. millium florenorum redemiſſemus.

Et Hamontium.

Excurrunt vſque ad portas Leodienſes.

C Octobris decima quarta, indicta Comitia Hoy, quibus Princeps exponit ſubſidia hactenus pro Patriæ conſeruatione decreta haud ſufficere, vrgentibus alijs atque alijs neceſſitatibus publicis aſſiduè recurrentibus. Deinde agit de milite, inſtante iam hyeme, ſaltem Leodij, in maiorem ſecuritatem collocando. Item de ſubſidio ad iter Ratiſbonnenſe peragendum, ad Comitia Imperialia Kalend. Decembris indicta: proque inſtructione, in ſubleuamen aliquod à S. Maieſtate impetrandum. Item de ſolatio Breenſibus dando, qui, ſe contra rebelles defendentes, ab eis ſpoliati fuerant. Item de expenſis per Dionantenſes in Iuriſdictione finium vindicanda; & ſpeciatim ratione Abbatiæ Leſſienſis, & ſuburbij illius diſtrictus: aliiſque pro tuitione D terræ D. Huberti, de Agimont, Giuetz, Fontaine l'Eueſque, Diepenbeek, S. Trudonis, aliiſque ſimilibus præſtandis.

Comitia Patria Hoij habita & quæ in eis acta.

Item pro obtinenda compenſatione ſæpius poſtulata, ratione oppidorum, caſtrorum, & præſidiorum per Ducem Brabantiæ in territorio Leodienſi (quod Imperij Romani pars eſt) exſtructorum, idque etiam ad exemplum Principatus Stabulenſis Imperialis, qui poſt annos octoginta & quòd excurrit, in controuerſiam per Ducem Luxemburgiæ vocatus; tandem re propius matureque cognitâ, aſſumptis vltrò citròque Conſiliarijs, Mechliniæ deciſa fuit, Romanoq; Imperio, cum omni ſua cauſa & Iuriſdictione reſtituta, ſummo ſubditorum bono atque ſolatio, in quam rem toto (vt dicitur) pectore incubuerunt

buerunt viri Clarifs. Petrus Oranus & Ioannes Molempeter Principis Leodienfis & Stabulenfis Confiliarij; Præterea contra abufus in adminiftranda & exercenda Iuftitia. A

Cõfultatione habita, remedia quædam ad reformationem Iuftitiæ proponuntur: Continuatur peculium, & Principi in fubleuamen itineris fui 52000. flor. Brab. & alia 12000. ad tres annos, in reparationem caftrorum & præfidiariorum folutionem: Item alia 12000. pro legationibus decernuntur.

1607. Anni infequentis 1607. mẽfe Ianuario, exercitus Regius fefe per Patriam Leodiẽfem diffundit, adeo vt nullus fuerit locus relictus qui à milite excuffus & fpoliatus non fuerit.

Tractabatur interim de pace feu inducijs inter Archiduces Albertum & Ifabellam, quæ ad octo menfes primum coaluerunt, ea lege, vt tribus induciarum menfibus exactis eas Rex Hifpaniarum fuo diplomate confirmaret, quod eodem anno factum fuit. B

Comitia Leodij habita & quæ ibi gesta. Maij vigefima, Conuentu Leodij habito ineuntur confilia de propugnanda Patria à militum excurfionibus & depopulatione; deque ærario ftabiliendo necnon debitis Præfulis & Patriæ diffoluendis; denique de oneribus ad Suam Celf. in qualitate Principis & Epifcopi Leodienfis fpectantibus, defignandis. Deliberatione habitâ multa vtilitèr decernuntur; Imprimis Legatum mittendũ ad Archiducem, pro militibus à Patriæ finibus arcendis; certas numero perfonas per fingulos pagos alendas: fubfidia iam ante cõceffa proroganda: Principi 4000. flor. ad fex menfes folutio anticipanda. Denique fubfidia in reparationem Palatij cõceduntur: tandem in fuperioribus Comitijs conclufa rata habentur. De oneribus verò ad S.Celf. vti Principem Leodienfem fpectantibus variant Ordines. Capitulum declarat ad S.Celf. fpectare conferuationem domorum & Caftrorum, ac præfidia militum, vt & legationes fpectare ad ordines; quippe in vtilitatem publicam. Nobiles reclamant contendentes fe à maioribus accepiffe, omnia onera Patriæ, fpeciatim Caftrorum & munitionũ fpectare ad Principem & Capitulum, vti ad eos qui Domini fint, eaque poffideant: Soluiffe tamen ab aliquo tempore nonnulla eiufmodi onera, adhibitâ & repetitâ teftatione; Quomodo quoque tẽpore Cardinalis Groesbekani foluta fuere 6000. flor. C D

Moritur Baronius. Cæfar Baronius Soranus Cardinalis Ecclefiæ Polyhiftor, auguftiffima duodecim annalium Ecclefiafticorũ mole, in omne æuum celeberrimus, placidè moritur Romæ ætatis anno fexagefimo nono, pridie Kalend. Iulij, qui ab adolefcẽtia indefeffo ftudio atque labore ad extremũ pene vitæ punctum, tot auctoribus lectis quod ex fuperioribus ætatibus prope ad hominũ venerũt notitiam, fuos annales admirandâ induftria cõfcripfit, quibus veram rerum in vniuerfali Ecclefia geftarum feriem omnibus velut in tabula ob oculos ponit, & Centuriatorũ Magdeburgenfiũ quifquilias vaniffimafq; fabulas cum immortali fua gloria prodit & detexit; vt verè de eo canere poffis,

Exegit

A *Exegit monumentum ære perennius*
Regalique situ Piramidum altius,
Quod non imber edax, non aquilo impotens
Poſsit diruere, nec fuga temporum.

Iterum Cæſare, Regibus Galliæ & Angliæ intercedentibus, de pace inter Archiducem & Hollandos actum; vtque negotium accelleraretur, conceſſum tandem ab Hiſpaniarum Rege, vt cum Hollandis fœderatiſque vti libera Republica tractaretur; ſed cùm res ardua eſſet, varijs habitis conceſſibus, res in annum 1609. protracta fuit. *Iterum de pace actum inter Archiducẽ & Hollandos.*

Archidux interea quæ ſeditioſis debebãtur ſoluit, eoſdemq; abſq; B mora intra 24. horas ſuis regionibus, mãdato pluribus in locis publicato, excedere iubet, data omnibus poteſtate, in eos tãquam in publicos hoſtes animaduertendi, decreto etiam in ſingula capita, quæ quis apprehenderet, quinque & viginti ſcutorum præmio. *Mãdatum Archiducis cõtra ſeditioſos.*

Seditioſi, mandato hoc inaudito, ſerâ pœnitẽtia ducti, partim profugiunt, partim poſt tempus præfinitum deprehenſi pœnas dant: multi etiam in ipſa fuga ab agricolis, quos ante miſerum in modum vexarant, trucidati. Atque ita, malo nodo, malus quamquam ſerò, quæſitus eſt cuneus. *Seditioſorum ſera pœnitentia.*

Reuerend. P. Georgius Duraſſeus Leodienſis, vt nobilitate generis ita & vitæ ſanctimonia clarus, vnus aſſiſtentium Generali Societatis Ieſu in Vrbe, mihi à pueris amicitia iunctus, obijt Romæ decima C octaua Nouembris. Quod dum ſcribo anno 1615. nuncium affertur Reuerendum Patrem Franciſcum Flerontinum Leodienſem virum vt pietate ſic & prudentia eximium, Societatis Ieſu nuper per Belgiũ Prouincialem, cùm à congregatione Prouinciali electus iret daturus ſuffragium in electione Generalis Societatis, Maceræ vigeſima octaua Octobris obijſſe. Deus labores eius pro Eccleſia & Societate nominis Ieſu perpeſſos æterna mercede compenſet. *Mors R. P. Georgij Duraſſei, & R. P. Franciſci Flerontini.*

Cùm nuper ſchiſma inter Paulum quintum Pontificem vel potius Eccleſiam Romanam & Venetum exortum eſſet; quòd Dux & Senatus plura ac diuerſa decreta cùm Sedis Apoſtolicæ auctoritati & Eccleſiæ libertati immunitatique contraria, tum generalibus Concilijs D & ſacris Canonibus, atque etiam Romanorum Pontificũ cõſtitutionibus repugnantia ſtatuiſſent, & editis paſſim libris, nonobſtantibus cenſuris & interdicto contra eos per Pontificem latis, defenderent; Illuſtriſſimi Cardinales cõtra hæreticorum prauitatem Inquiſitores, pro officio, diro programmate proſcripſerunt cuiuſcumq; ſtatus & conditionis huiuſmodi libros habentes, legentes, eorumq; Impreſſores, &c. Quod huius anni initio Leodij ad valuas Eccleſiarum mandante Præſule per me denunciatũ, & per apparitorem valuis adfixũ, ne quis ignorantiam poſſet prætexere. *Schiſma inter Venetorum contra Eccleſiam Romanam.*

Porro Veneti non multò poſt, intercedentibus multis Principibus, alijſque doctrina & eruditione præſtantibus viris, certis legibus

O pactiſq;

pactisque conuentis, quæ longum esset enarrare, sublato interdicto, à censuris & anathemate absoluti fuerunt. A

Ossa viri Sancti & Doctoris inclyti Dionysij Ryckelij reperta. Ernestus Præsul nonnullorum Festorum obligationem paterno affectu aufert. Induciæ inter Archiducem & Mauritium.

CAPVT XLI.

1608. ANno 1608. Henricus Cuyckius Episcopus Ruremundensis, vir pietate & doctrina eximius, Beatum Ambrosium imitatus, animum adiecit ad perquirenda Sancti viri Doctorisque inclyti Dionisij Ryckelij Carthusiani ossa Ruremundæ in Carthusia sepulta; (est Ryckel pagus non longe ab Oppido Visetensi situs.) Qua inquisitione quantum profecerit, ac qui se gesserit, videre est ex subiecta ipsius ad Generalem Priorem Carthusiæ Epistola, quæ sic habet: B

Admodum Reuerende Pater Prior.

NOn sine fructu Carthusiani Patres & FF. pro Dionysij Rickelij reperiendis ossibus Deum orasse videntur. Qui in hac Carthusia Ruremundensi hactenus superfuit senior Sacerdos Frater Henricus Kerckenus quinquagesimum annum in ordine superans & locum quietis Ryckelij vti à maioribus acceperat in quadam latitudine designare solebat, nuperrime vero hoc est 22. mensis Martij die anno 1608. in Domino obdormiuit. Quam occasionem prudenter arripiens venerandus huius Carthusiæ Prior, Dionysianæ sepulturæ à Kerckeno demonstratum locum aperiri iussit & inuestigari, vt F. Kerckenum (qui Dionysii quoq; cellam ad mortem vsq; inhabitarat) eodem in loco, quem Dionysii esse dixerat forte reconderet, idq; ex aduerso altaris illius in quo viuens Dionysius sacrificare solitus erat, quod ante 54. annos quando pene Ruremundensis Ciuitas cum Monasterio ac templo illius incendio conflagrauit, fissum, disruptum, profanatumq; erat: quo eodem in loco ante proximos sex menses in diui Dionisii Areopagitæ & Martyris, ac ad illius memoriam aliud est erectum & à nobis consecratum altare. Cum ergo 22. Martij die (qui stylo veteri magni etiam Gregorij & Ryckelij mortis fuisset dies) e viuis excessit Kerckenus, perticas seu stipites duos eo in loco vbi Dionysiana ossa C D

Qua ratione inuentæ reliquiæ B Dionisij Carthusiani.

quiescere

A *quiescere putabantur defixit Prior, quibus post profundam fossionem (cui incendij rudera ansam dedisse videntur vt iam altius multo & eleuatius sit Cœmiterium quam fuerit antea) Dionysii Cranium, & plantæ è directo infernè respondebant: reliquis etiam totius corporis ossibus, ordine & naturali situ, post centum & triginta septem exactos annos concinne adhuc dispositis: ijsq; omnibus inde extractis, in loculum Dionysij frater Kerckenus inhumatus est. Caluaries autem Dionysij & reliqua ossa proceri & robustissimi viri specimen referūt, & signum habent hominis balbutientis, propter prominētes anteriores mandibularum dentes, quo vitio Dionysium laborasse auctor est*

B *qui vitam illius conscripsit Theodorus Loërius Stratensis. Ossa igitur hæc religiose nunc in Ruremundensi Carthusia asseruantur donec diuina bonitas illustrioribus ea miraculis coruscare fecerit, quo possint ad maiorem Dei gloriam sedis Apostolicæ interueniente auctoritate honorificentius eleuari. Quod superest oro clementissimum Deum, vt Carthusias omnes per vniuersum Christianum orbem diffusas suis donis adaugeat, & me meritorum omnium faciat participem. Ruremundæ 10 Aprilis 1608.*

Et hæc quidem Antistes: sane admirandum quod asseritur corpus

C hoc integrum suis adhuc pro maiore parte membris cohærens repertū esse post annos 137. ab hac vita in cœlum migratione, & pollex præsertim indexque, duo nimirum scriptionis instrumenta quibus ad communem Ecclesiæ vtilitatem plurima exarauit volumina, integriores reperti.

Ernestus ad Decanorum ruralium Diœcesis Leodiensis supplicationem sibi, ipso die Cœnæ Domini præsente me factam, nōnullam festorum obligationem, literis ea de re publicatis, sustulit, quarum exemplar tale est;

Pro paterna erga populū nostrum Leodiensem charitate, libentissimo animo ea amplectimur consilia, quæ illius vtilitatibus & com-

D *modis, non solum spiritualibus, sed & temporalibus fore cernimus oportuna: nuper sanè nobis exponi fecerunt huius nostræ Diœcesis Leodiensis parochi complures, alijq; cùm pij tùm prudentes viri, quosdam dies festos minus celebriores; vt sunt vltimi dies festi Pascha, Pentecostes, Natiuitatis Domini, insuper S. Leonardi, S. Aegidij, S. Catharinæ, Cathedræ S. Petri, vinculorum S. Petri, hactenus à maiore parte populi prophanatos fuisse, indiesq; propter bella plusquam ciuilia, & inde maiorem populi inopiam consequentem, per opera mechanica, publicam negotiationem, & alias consimiles rationes magis*

ac magis profanari. Nos igitur quo populi nostri tum conscientiæ tum inopiæ consulere possimus, vt his præfatis diebus opera mechanica exercere, officinas aperire & vendere, agros colere, & consimilibus operibus vacare cuilibet licitè secureq; liceat, per has nostras præsētes facultatē concedimus & impertimur. Festum etiam S. Seruatij quod alias decima tertia Maij consueuit celebrari, in diem primum festum Pentecostes transferimus, Processionibus feria quarta post Pētecostem fieri consuetis manentibus saluis. Hortantes nihilominus illos, quibus sine labore manuū benignissimus Deus viuendi facultatem concessit, vt cultum quem Deo imprimis & sanctis eius his præfatis diebus impendere solent, non remittant sed potius augeant: alios verò, quibus ea viuendi facultas non suppetit, monentes, vt si quid de cultu Deo sanctisq; eius debito exterius per opera manualia remittant, hoc, animi candore, innocētia vitæ, frequentibusq; ad Deum precibus & alijs consimilibus rationibus compensare studeant. Datum Leodij sub anno à Natiuitate Domini 1608. Iunij die secunda. A B

Sub finem Iulij aliæ controuersiæ inter Aquenses & Iuliæ Ducem exoriuntur; illis contendentibus ius non esse Duci Vrbis intrandæ inconsulto vel nolente Magistratu, Duce inaduersum nitente. Hi motus eo creuerunt, vt Dux militem numerosum legeret, loca oppido vicina occuparet, ciues vspiam repertos vti hostes tractaret. Consules contra qui Ducis partes sequi videbantur, à ciuibus exauctorarentur, alijs in locum surrogatis. C

Cum res Seminarij Leodiensis magis magisque progressum facerent, & plures Ecclesijs vacantibus maximè idoneos pastores proferrent, Illustriss. & Reuerendiss. Guilhelmus à Bergis Archiepiscopus & Dux Cameracensis memor beneficiorum ab Ecclesia Leodiensi acceptorum, huius anni mensis Augusti 25. Bursam, quam vocant, pro alendo studioso Teutone, certa lege vt ex subiecta hic testamenti sui clausula constat, instituit.

Relinquo Seminario Leodiensi centum florenos Brabantiæ annuos, assignandos ex reditu trecentorū florenorū similium quem emi super Clero Leodiensi, & hoc vt vnus teuto alatur in eodem seminario qui obligabit se suscepturum curam animarū in Diœcesi Leodiensi in locis teutonicis quā sine permissione Episcopi Leodiensis deserere non poterit, ad quod iuramento sese obligabit antequam in Seminariū recipiatur, iuxta cuius leges viuere debebit. Præsentatio autē dicti alumni spectabit ad Dominum Decanū Leodiēsem, quem Præfecti Seminarij cogentur acceptare, dummodo præsentatus excesserit vigesimum annum, & vita, moribus & doctrina sit idoneus. D

Ad

Ad Aquenses redeo, dum hæc insolentius per Caluinistas Aquis-
A grani, in euersionem fidei & pietatis Christianæ gerũtur, ex Fauernæo Burgundici Comitatus oppido noua adferuntur Archiepiscopi Vesontionensis manu signata & typis edita, quibus fidei & religionis Christianæ dogma de Sacrosancto Eucharistiæ Sacramẽto imprimis à Caluinistis oppugnatum, mirabili modo vindicatur & cõfirmatur, quæ totidem verbis quibus tunc euulgata fuêre, iudicaui operæ futurum hic ascribere. Sic ergo ille.

Ferdinandus de Longuy, alias de Rio appellatus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Bisontinus, & Sacri
B *R. Imperij Princeps, nostræ Diœcesios Clero salutem & benedictionem.*

Diuinam prouidentiam, quæ sapienter omnia disponit, haudquaquam latuit, hac vltima mundi ætate quamplurimos seductores exsurrecturos esse, & iniquitatem abundantem fore, superbiamque & inimicam Deo arrogantiam singulos passim in dies, secundum psalmistæ vaticinium, futuram maiorem: quinimò iam existentem hæreticorum malignitatem vel ad filij Dei thronum vsque conscensuram esse, vt è venerabili Eucharistiæ Sacramento verè realem Deitatis præsentiam à nobis extorquerent. Hac itaq; Dei Psal 73.
C *sapientia suam Ecclesiam, quæ mystica Dauidis, vt in canticis dicitur, turris est, sexcentis voluit clypeis præmunire contra furiosum gigantum rabiem, hac nostra ætate existentium: qui de terræ gremio exorti, sensus sui duntaxat & iudicij experimentis confidentes nituntur. His autem imprimis annumeranda sunt ea, quæ omnem vim naturæ exuperantia, & insigni miraculorum nomine censenda opera, ab incomprehensibili & omnipotente Deo in lucem adi passim consueuere, ad asserendam corporis eius & sanguinis essentialem in augustissimo Eucharistiæ Sacramento præsentiam. Hinc est quod idem Deus magnus isthac nostra in Archidiocæsi Bysontina ad numerosum Chri-* Cant. 4.
D *sti fidelium concursum iam nunc recens operatus sit generis eiusdem admodum illustre miraculum.*

Nos igitur recentem illius memoriã sectantes, ne præsumptionis humanæ malignitas nostram anteuertens operam aliud alius loco subornet, reiq; veritatem adulteret, imo, ne diuinitus productorum operum gloriosam famam in obscuris tenebrarum latibulis persistere patiamur, sedulo exequi voluimus, quod nostri pastoralis officij munus circa huius rei necessitatem à nobis visum fuit exigere. Miraculũ quo asseritur realis corporis & sanguinis Domini in Eucharistia præsentia.

Ad ministros enim statim nostros, Procuratorem scilicet generalem, & primarium Aduocatum fiscalem, vnà cum eo qui à secretis nobis est Archiepiscopalibus consilijs, eò amandauimus, plenam recens facti miraculi, obseruatis eiusmodi in casu obseruandis necessario conditionibus, notitiam relaturos. Quos demùm suæ obligationis officio expeditè functos, ac debitè, ad nos, adductis indubitatam facientibus rei fidem; testibus quinquaginta duobus, exactam negotij intelligentiam attulisse, neutiquam ire possumus inficias. Aiunt enim, omnibus & singulis qui in festis Penthecostes supplici diuinam Maiestatem animo adeuntes comparent vetusto in templo, quod habetur Fauernei, condecoratum titulo Abbatis, & gloriosissimæ Virginis Mariæ nomini sacrum, per sanctam Sedem Apostolicam olim concessam fuisse delictorum veniam. Quapropter in ipsa prænominati Pentecostes festi vigilia die vigesimo quarto, anni modò existentis millesimi sexcentesimi octaui, iuxta præcedentium temporum consuetudinem, ad maiorem Christi fidelium in animis concitandum feruorem, festi solemnitatem hunc in modum fuisse obitam. Ad ferreos, inquã, vt aiũt, cãcellos, qui deputatam Cleri sedem è vulgi statione separãt, cõstructã è lignis aliquã, altaris in modũ, & cortinis atq; alijs id genus vndique concinnatam ornamentis, erectam fuisse tabulam. Qua in tabula collocatum fuerit sacrum quoddam saxum marmoreum, subtilissima instratum sindone, quæ vocari solet corporale, quod in eam sacra Hostia, post suî consecrationem verum Christi factum corpus, seponatur. Huic insuper sacro marmoreo saxo superimpositum fuisse plus sexdecim vncias ponderans argento fabrefactum Reliquiarium. Est autem reliquiarium sanctorum Christi martyrum reliquias continens receptaculum. In reliquiarij autem vmbilico tubulum siue canalem quendam Crystallinum, qui situm obtinens transuersum, virgineæ martyris S. Agathæ vnum aliquem digitorum sibi inclusum habuerit, conseruatum fuisse. Huic demum Christallino tubulo, argenteum insertum incubuisse circulum, gemina vtrinq; vitrea complectentem obturamenta, in quorum spacio medio sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, verè panis Angelorum, fuerit expositum. Euenisse autem quod non solum cortinæ, & velamenta desuper ei imminendo, vmbella inducentia (salua tamen eorum parte illa quæ sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum cooperuerit) verum etiam lignei illi gradus, quibus vnà cum reliquiario impositũ fuerit Sacramẽtum, feruore æstus conflagrarint. Huc accessisse quod ligneæ tabulæ

A B C D

pars

A *pars illa, quæ supra dictorum cancellorum ferramenta attigerit, cateraq; omnia sibi superimposita sustinuerit, incendio penitus sit absumpta. Neque sacrum illud marmoreum saxum, cui cum Reliquiario venerabile Eucharistiæ Sacramentum institerit, intelligi debere permansisse illæsum, sed cito ruptum corruisse. Lignea etiam emblemata, omni ex parte huic inducta saxo, vnà cum prædictæ tabulæ residuo, super pauimento in prunis simili modo consummatã nacta fuisse corruptionem. Medio tamen illo incendio sæpe nominatum Reliquiarium, in quo Sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum fuerit inclusum, haud solum permansisse inuiolatum, verum etiam prænomi-*
B *natos illos ferreos versus cancellos vnius plus minus palmæ circiter spatium sese promouisse, & in eadem illa aëris regione suspensum perstitisse. Et quamuis prædicti cancelli, ob ligneæ trabis, cui, tanquam suæ basi, inserebantur, ambustionem euaserint infirmi, quinimò prævalidè ab incendio impetiti, concussi atq; agitati fuerint, prædictum nihilominus vnà cum venerabili Eucharistiæ sacramento Reliquiarium quemlibet impetuosum eorundem cancellorum aspernatum insultum, in aëre suspensum penitusq; immotũ permansisse. Consumptis enim subtus omnibus ijs, quæ ipsi, excepta virtute diuina, firmaminis loco esse potuerint, triginta trium plus minus horarum spacio hũc*
C *in modum in aëre pẽsilè moratum fuisse. Vniuerso insuper populo, tam vrbis incolæ, quam è locis circumuicinis eo confluenti, aduenæ, ita fuisse visum. In horum deniq; plus minus decimam matutinam prædictæ Pentecostes tertij festi diei, qui martis est, ita perseuerauisse. Ita inquam in aëre pendulum perseuerasse, quoad Dominus quidam Curio, euulgatã rei nouitatis fama commotus, cum suo Christi nomen professo grege, instituta supplicationis pompa, superueniens, in summo templi istius altari, magna coram hominum, Dei cultui intendentium frequentia, rem diuinam fecerit. In huius autem missæ officio vnum aliquem ante Reliquiarium simul cum alijs ardentem ce-*
D *reum sine vllo causæ manifestæ indicio tribus iteratis vicibus spontaneam esse passum extinctionem. Ad prioris tandem Sacrosancti Eucharistiæ sacramenti eleuationis momentum, quo prædictus sacrificans Curio sese inclinans ipsum Sacramentum demiserit, prænominatum etiam reliquiarium sensim se dimittens, iuste superimposuisse cuidam Missali (cui libro, quod arcana Missæ contineat, id nominis inditur) corporali quodam instrato. Missale verò cuidam asseri superpositum, Reliquiario eum in finem aliquantulo distantiæ inter-*
uallo

uallo subditum fuisse, vt, si aliquo fortunæ casu concidisset, maiori cum venerationis honore fuerit interceptum. A

De his igitur omnibus & singulis iuxta rei veritatem percepta per nos informatione Theologorũ Canonistarũ & Iurisconsultorum, sat iusto numero nostrum in Archiepiscopale consilium adhibito, vniuersum rei negotium ad fidei Inquisitoris præsentiam serio trutinantes expendimus; Prius tamen tam in priuato quam publico idoneo pollentium auctoritate virorum Ecclesiasticorum conuentu, Procuratoris nostri Generalis, atq; Aduocati Fiscalis, attenta diligenter industria.

Verum enimuerò animaduertentes factum eiusmodi ordinarium & consuetum naturæ cursum multis parasangis anteuertere, ne Dei opera, quæ non sine maxima hominum admiratione patrantur, & communem Ecclesiæ Catholicæ, Christiq; fidelium consolationem concernunt, taciturnitate atque silentio videamur supprimere, vos, omnesque alios, de huius miraculi veritate voluimus facere certiores, vt, quod ad tam insignis miraculi effectum ad gloriosum nominis sui honorem, hoc præcipuè temporis articulo, à nobis Deus exigat, qua par est animi consideratione examinetur. B

Quamobrem nostri pastoralis officij munere instigati, omnes & singulos nostræ Diœceseos vtriusq; sexus adhortamur, vt Deũ in omnibus eius operibus, præsertim istboc in tam miraculoso, benedicentes collaudent: Inque fide, & veneratione, qua huic tam eximiè augusto debetur Sacramento, magis magisque corroborentur, gratiosis sese beneficijs, quæ illud debitè frequentantibus conferuntur condignos reddentes. C

Prælatis insuper animarumq; curam gerentibus, & alijs, tam sine certis Canonum legibus, quam ordine præscriptas, ad regularum normas vitæ rationem exigentibus, sub Ecclesiastica potestate nostra in Archidiœcesi constitutis viris præcipimus, vt erga huius tam augusti Sacramenti cultum diligentiam adhibentes, templa, altaria, calices, ciboria, tabernacula, atque alia id genus ornamenta, huius tam venerabilis Sacramenti mysterio decenter coaptent. D

Vt insuper congruo Diuinæ Maiestati ministerio, competentiq; hominum comitatu deferatur, vbi ad ægros deferendum dictauerit necessitas. Eadem commendamus fraternitatum (vt vocant) Collegijs; in huius Sacramenti honorem institutis, super omnia requirentes continuatam alicuius custodum præsentiam, tum vt precibus

vacet

A *vacet, tum etiam vt insolentes fortunæ casus, si qui acciderint, moderetur & corrigat.*

Ex intimo deniq; cordis penetrali profusis oramus Deum precibus, vt hoc miraculum ter maximum sui in honorem, hæreticorum conuersionem, publicum Ecclesiæ suæ emolumentum, tutatricem veritatis defensionem, præcipuè autem huius nostræ Diœcesis vsum & vtilitatem, omnium deniq; professionis Christianæ cultui deditorum Principum, Serenissimarum præsertim Celsitud. (in quarum ditionis loco tam illustre isthoc miraculum contigit) tranquillam fœlicitatem,
B *vniuersi eius populi consolatoriam, in maius & melius ædificationem, virtutis incrementum & gratiæ, Zelotypum deniq; erga diuinos cultus vniuscuiusq; nostri desiderium benignus conuertat. Datum Vesontioni, nostro in Archiepiscopali consilio, decimo Iulij, anno gratiæ millesimo sexcentesimo octauo.*

Reuerendus P. Martinus del Rio, ex societate Iesu, Salmanticâ, vbi doctoris Theologi munus honorificentissime obiuerat, Louanium reuersus, in morbum incidit, ibique in Deo obdormiuit placide, 19. Octobris quis quantusque fuerit, in melioribus litteris, philosophia, Iurisprudentia atque Theologia, præclara eius monimenta nūquam moritura testantur, scripsit Syntagma tragicum, seu nouum commentarium in decem tragœdias, quæ vulgo Senecæ adscribuntur, in tres partes distinctum, operis sui partem Leuino Torrentio Antuerpiæ Episcopo, partem Iusto Lipsio litteratorum columini, & amico germanum in modum suo, partem Petro Orano, qui Louanij Iurisprudentiæ præceptis eum tinxerat, puram adhuc lanam plane puerum ad Themidis illud templum conanti, per iter tenebricosum primus præluxerat (id enim agnoscere se & gloriari in epistola dedicatoria ad Oranum profitetur.) vouit & dedicauit; scripsit quoque magicarum disquisitionum libros sex, commentarios quatuor in cantica canticorum, & in Threnos Hieremiæ; & Orationes de laudibus beatæ Mariæ virginis, quas Leodij habuit, & hoc opus Mariana inscripsit, vt cæteros eius labores prætercam. *Mors Martini del Rio.*

C

D

Mense Nouembri insequente milites confœderatorum proximas veriti inducias, in agrum Leodiensem, Lymburgensem, Luxemburgensemque, prætextu contributionum leuandarum inuolant. His præsidiarij Rynsbergenses non procul ab Sanctonum Cliuiæ oppido cum sexcentis Mosquettarijs insidias struunt, & Adolphum Nassouium totius agminis ductorem multis vulneribus sauciant & confodiunt; cadauer Nouiomagi, vbi gubernacula tenebat, sepulchro illatum.

Auctoritate & gratia Præsulis, hisce diebus, sorores Clarissæ pauperes nuncupatæ in Ciuitatem Leodiensem adueniunt; quibus fun-

dum pij & religiosi ciues sua munificentia & liberalitate compararunt: Nobilis & generosus vir Henricus de Berlo D. de Graisinne Ecclesiam illis anno insequente exædificat. A

Sexto idus Nouembris Pia & honorata D. Catharina de Poty Ioannis de Potty dicti le tindeur Consulis & Scabini Leodiensis filia, & Amplifs. Clarissimiq; viri Frãcisci Orani Scabini Leodiẽsis & secreti Concilij Consiliarij vxor, debitum naturæ persoluit, ætatis suæ anno octogesimo sexto, & in parœcia ad diui Ioannis Baptistæ apud maiores suos funerata est. Fuit erga pauperes munifica, maxime vero erga Collegium & patres Societatis Iesu, relictis ijs legatis assiduis: restaurauit & multũ decorauit altare Assumptæ virgini matri & diuis Ioanni Euãgelistæ & Laurentio sacrum, cui altari hoc insculptum testimonium; B

D. O. M.

ADsumptæ virgini Matri, DD. Ioan. Euang. & Laurent. Sacrũ, ac A. C. V. Ioanne de Potty, tind. Conf. & Scab. Leod dotatum hoc altare restituit, & opere marmoreo decorauit D. Catharina de Potty, in patris sui, maxime vero C. V. & I. V. C. Francisci Orani Scab. Leod. coniugis chariss. memoriam, qui post operam quinq; Principibus Patriæq; in Consiliarij secreti munere præstitam, relictis liberis paternæ virtutis emulis, naturæ cessit, A. D. mdlxix. viij. Kal. Sept. ætat. suæ an. lvi. Illa autem raro vid: continentiæ exemplo, coniugem sequuta est an. xvi^t. viij. vi. id. Nouemb. ætat. LXXXVI. C

Anni 1609. principio, quidam in Eremo suburbana ad diui Mauri,
1609. parochiæ Diuæ Veronæ Eremita, in tuguriolo cum coniuge considebat, apud quem ciuis quidam Leodiensis frequentius comparebat, & agebat familiarius, eo toto triennio absente, & vbi ille esset incognitum, absentisque apud Eremitam vestes inuentæ dicerentur, ad absentis vxoris quæ maritum ab Eremita occisum querebatur & amicorum postulatum, facta est iudiciaria inquisitio, visa inquisitione & probationibus, decreta in Eremitam iniectio manus iudiciariæ, capitur & ducitur ad carceres, ac examinatur propius, cum ille ad interrogata nutaret & variaret, sæpius monitus vt ingenue responderet, & hoc ipsum desugeret, quæstioni adiudicatur, qui expositus confessus est, apud se frequenter diuertentem & hospitantem, nocte intempesta dormientem, cum sua vxore defuncta necasse, necis causas exprimens: Amplius de corpore occisi interrogatus, cadauer cum vxore certo loco sepeliuisse respondit, ducitur ad locum ab eo designatum, foditur locus, & circumquaque diligenter, sed frustra cadauer quæritur. Scabini Leodienses rerum capitalium supremi Iudices, vrgente officiato, vxore & amicis vti prætendebatur occisi, pro iustitiæ administratione, statum diem constituerunt, conuocandi omnes collegas, vt coniunctis animis de re proprius cognoscerẽt, D

eamque

eamque examinarent, & quid iudicandum ipsis videretur conclu-
A derent, vt vero res ab ijs examinatur & pertentatur, euocatur ab ijs ex Concilio Priuato collega Oranus, eique status totius rei exponitur, re intellecta rogauit collegas, vt assumptis aliquot ex Collegis reum adirent, propius eum interrogaturi & examinaturi, visuri etiam hominis statum & mores, siquidem ferebatur apud captiuos, exhibere se pro stulto, ac deridiculo. Vt ad carceres ventum, repetitæ sunt captiuo suæ confessiones, atque ita res diffisa & ampliata fuit, maxime quoque quod non constaret de defuncti cadauere; Interea dum hæc aguntur, afferuntur litteræ, quibus absentem viuere, bene valere, certoque in oppido considere, ac breui
B adfore renuntiatur, hic Leodium redit saluus & incolumis, cui concita fama accurrit populus, eum ex naui publica mercatoria Aurotatana excipiens, Quo exemplo monemur, res criminales, earumue definitiones non properandas, siquidem vt ait Satyricus.

Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.

Sub finem Februarij, turmæ aliquot equitum fœderatis militantium, per agrum Iuliacensem & Diœcesim Coloniẽsem, Hanxelerio quodam ductore, Bassenhemium Valpotiorum in agro Treuirensi arcem, magno conatu oppugnaturæ venerant: at cùm & arcem apertam, & omni commeatu esculentorum & poculentorum vacuam reperissent, ad instar coruorum famelicorum delusi, miseros *Excursiones Geusiorum.*
C agricolas in via miserè exceperunt pecuniamque ab eis extorserunt.

Quum vero ijdem Geusij per agrum Iuliacensem, & Diœcesim Coloniensem vagantes, multa passim damna darent, & viatores spoliarent, agricolæ & rustici homines circa Harsam & vicinos pagos coitione facta, aliquot trucidarunt reliqui sese in fugam coniecerunt. *Rustici prædones cedunt.*

Ex ijs trecenti in agrum Luxemburgensem excurrentes, Mommedium oppidum, vbi nundinæ agitabantur, improuiso aduẽtu oppresserunt, & à ciuibus non exiguam pecuniæ summam corraserunt. Quum vero ijdem, traiecto supra Coloniam Rheno, Tuitium aliquot præmisissent, qui hospitij loca designarent, Tuitienses tot iniuriarũ
D & damnorum memores, magno animo intromittere eos & recipere recusarunt, omnibus ad defensionem, si vim illi facere vellent, diligenter præparatis. *Geusij à Tuitiensibus arcentur.*

Martij 25. excedit vita Gerardus Vossius Hasselensis, de quo ante pauca, eius encomium ex eius tumulo in Seminario Leodiensi appenso cognoscitur, quod sic habet.

Ad Dei Opt. Max. gloriam.

AD honorem Reuerendi admodũ eximijq́; Domini Gerardi Vossij à Berchloon artiũ & S.T. Doctoris Prothonotarij Apostolici, insignisq́; Tongrẽsis Ecclesiæ Præpositi, qui Sanctorũ Patrũ Ephrẽ, Siri,

dum pij & religiosi ciues sua munificentia & liberalitate compararunt: Nobilis & generosus vir Henricus de Berlo D. de Graisinne Ecclesiam illis anno insequente exædificat. A

Sexto idus Nouembris Pia & honorata D. Catharina de Poty Ioannis de Potty dicti le tindeur Consulis & Scabini Leodiensis filia, & Amplis. Clarissimiq; viri Fräcisci Orani Scabini Leodiēsis & secreti Concilij Consiliarij vxor, debitum naturæ persoluit, ætatis suæ anno octogesimo sexto, & in parœcia ad diui Ioannis Baptistæ apud maiores suos funerata est. Fuit erga pauperes munifica, maxime vero erga Collegium & patres Societatis Iesu, relictis ijs legatis assiduis: restaurauit & multū decorauit altare Assumptæ virgini matri & diuis Ioanni Euägelistæ & Laurentio sacrum, cui altari hoc insculptum testimonium; B

D. O. M.

ADsumptæ virgini Matri, DD. Ioan. Euang. & Laurent. Sacrū, ac A. C. V. Ioanne de Potty, tind. Conf. & Scab. Leod dotatum hoc altare restituit, & opere marmoreo decorauit D. Catharina de Potty, in patris sui, maxime vero C. V. & I. V. C. Francisci Orani Scab. Leod. coniugis chariss. memoriam, qui post operam quinq; Principibus Patriæq; in Consiliarij secreti munere præstitam, relictis liberis paterna virtutis emulis, naturæ cessit, A. D. mdlxix. viij. Kal. Sept. ætat. suæ an. lvi. Illa autem raro vid: continentiæ exemplo, coniugem sequuta est an. xvi°. vij. vi. id. Nouemb. ætat. LXXXVI. C

1609. Anni 1609. principio, quidam in Eremo suburbana ad diui Mauri, parochiæ Diuæ Veronæ Eremita, in tuguriolo cum coniuge considebat, apud quem ciuis quidam Leodiensis frequentius comparebat, & agebat familiarius, eo toto triennio absente, & vbi ille esset incognitum, absentisque apud Eremitam vestes inuentæ dicerentur, ad absentis vxoris quæ maritum ab Eremita occisum querebatur & amicorum postulatum, facta est iudiciaria inquisitio, visa inquisitione & probationibus, decreta in Eremitam iniectio manus iudiciariæ, capitur & ducitur ad carceres, ac examinatur propius, cum ille ad interrogata nutaret & variaret, sæpius monitus vt ingenue responderet, & hoc ipsum desugeret, quæstioni adiudicatur, qui expositus confessus est, apud se frequenter diuertentem & hospitantem, nocte intempesta dormientem, cum sua vxore defuncta necasse, necis caussas exprimens: Amplius de corpore occisi interrogatus, cadauer cum vxore certo loco sepeliuisse respondit, ducitur ad locum ab eo designatum, foditur locus, & circumquaque diligenter, sed frustra cadauer quæritur. Scabini Leodienses rerum capitalium supremi Iudices, vrgente officiato, vxore & amicis vti prætendebatur occisi, pro iustitiæ administratione, statum diem constituerunt, conuocandi omnes collegas, vt coniunctis animis de re proprius cognoscerēt, D

eamque

eamque examinarent, & quid iudicandum ipsis videretur conclu-
A derent, vt vero res ab ijs examinatur & pertentatur, euocatur ab ijs ex Concilio Priuato collega Oranus, eique status totius rei exponitur, re intellecta rogauit collegas, vt assumptis aliquot ex Collegis reum adirent, propius eum interrogaturi & examinaturi, visuri etiam hominis statum & mores, siquidem ferebatur apud captiuos, exhibere se pro stulto, ac deridiculo. Vt ad carceres ventum, repetitæ sunt captiuo suæ confessiones, atque ita res diffisa & ampliata fuit, maxime quoque quod non constaret de defuncti cadauere; Interea dum hæc aguntur, afferuntur litteræ, quibus absentem viuere, bene valere, certoque in oppido considere, ac breui
B adfore renuntiatur, hic Leodium redit saluus & incolumis, cui concita fama accurrit populus, eum ex naui publica mercatoria Aurotatana excipiens, Quo exemplo monemur, res criminales, earumue definitiones non properandas, siquidem vt ait Satyricus.

Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.

Sub finem Februarij, turmæ aliquot equitum fœderatis militantium, per agrum Iuliacensem & Diœcesim Coloniēsem, Hanxelerio quodam ductore, Bassenhemium Valpotiorum in agro Treuirensi arcem, magno conatu oppugnaturæ venerant: at cùm & arcem apertam, & omni commeatu esculentorum & poculentorum vacuam reperissent, ad instar coruorum famelicorum delusi, miseros *Excursiones Geusiorum.*
C agricolas in via miserè exceperunt pecuniamque ab eis extorserunt.

Quum vero ijdem Geusij per agrum Iuliacensem, & Diœcesim Coloniensem vagantes, multa passim damna darent, & viatores spoliarent, agricolæ & rustici homines circa Harfam & vicinos pagos coitione facta, aliquot trucidarunt reliqui sese in fugam coniecerunt. *Rustici prædones cædunt.*

Ex ijs trecenti in agrum Luxemburgensem excurrentes, Mommedium oppidum, vbi nundinæ agitabantur, improuiso aduētu oppresserunt, & à ciuibus non exiguam pecuniæ summam corraserunt. Quum vero ijdem, traiecto supra Coloniam Rheno, Tuitium aliquot præmisissent, qui hospitij loca designarent, Tuitienses tot iniuriarū *Geusij à Tuitiensibus arcentur.*
D & damnorum memores, magno animo intromittere eos & recipere recusarunt, omnibus ad defensionem, si vim illi facere vellent, diligenter præparatis.

Martij 25. excedit vita Gerardus Vossius Hasselensis, de quo ante pauca, eius encomium ex eius tumulo in Seminario Leodiensi appenso cognoscitur, quod sic habet.

Ad Dei Opt. Max. gloriam.

AD honorem Reuerendi admodū eximijq́, Domini Gerardi Vossij à Berchloon artiū & S. T. Doctoris Prothonotarij Apostolici, insignisq́ Tongrēsis Ecclesiæ Præpositi, qui Sanctorū Patrū Ephrē, Siri,

Gregorij Thaumaturgi, nec non Papæ Leonis magni, aliſq; Eccleſiæ antiquitatum monumentis illuſtratis, recognitis, & in lucem editis. Obijt Leodij menſis Martij die vigeſima quinta Hermannus Voſsius Conſul Haſſelenſis germanus frater, eiuſdem ex teſtamento hæres, mæſtus poſuit. A

Mors Ducis Iuliæ ſine liberis belli occaſionẽ præbet.

Eodem die Illuſtriſſimus Princeps Ioannes Guilhelmus Dux Iuliaci, Cliuiæ, & Montium, Comes Marchiæ & Rauensburgi, Dominus de Raueſteyn, &c. diem clauſit extremum, nullis liberis relictis. Quamobrem de ipſius ſucceſſione contendunt Duces Brandeburgicus & Neoburgicus, magno ſubditorum vicinorumq́ue metu ac malo. Interim Cæſar qui eorum cauſam coram ſe tanquam ſeniore directo & ſupremo feudorum Domino, poſitis armis agi volebat, Sereniſſimum Archiducem Leopoldum Argentoratenſem & Paſſauien. Præſulem ſequeſtrũ Iuliacũ legat. Is Hartgero Henoto I. V. Doctore Colonienſi Canonico pauciſque comitatus ſub ficta aliena perſona arcem ingreditur, cõpertoque Domini de Ruſſemburch arcis præfecti erga S. Maieſtatem animo, ſe quis ſit aperit, & locum Cæſaris nomine occupat. B

Induciæ duodecim annorũ inter Archiduces & fœderatos.

Rurſus inter Archiduces & fœderatos de pace actum fuit, tandemq́ue poſt multos tractatus vltro citroq; habitos induciæ in duodecim annos factæ & cõcluſæ, & quarta decima Aprilis Antuerpiæ publica preconis voce, cum tubarum clangore promulgatæ ſunt, 33. articulis comprehenſæ, quorum ſumma eſt; vt intra duodecim annorum tempus ab omni vi vtrinque abſtineatur; ſubditis ab vtraque parte liberum ſit mutua commercia exercere; regiones alterius imperio ſubiectas adire, in iis cõmorari, ad eas domicilium rurſus transferre, & bonis ſuis cuilibet ſine vllo impedimento vti frui. Quâ publicatione factâ, non Antuerpiæ tantum, ſed toto Belgio maxima paſſim lætitiæ ſigna exhibita, menſæ epulæq; inſtructæ & genialiter cõuiuia celebrata, in quibus Hiſpaniarum, Franciæ & magnæ Britanniæ Regum, Archiducum & Comitis Mauritij, pro cuiuſque deuotione & affectu ſalus propinata fuit. Inducarum harum Chronicon quidam hoc ſcripſit. C

BeLgIa dIV dIſCors fVIt eXItIaLIbVs arMIs
NVnC eXpers LVCtVs fœdera paCIs habet. D

Vigeſima quinta Aprilis vita fungitur Guilhelmus ex Comitibus à Bergis, ex Canonico & Decano Leodienſi primum Epiſcopus Antuerpienſis, inde Archiepiſcopus Cameracenſis generoſiſſimi & mitiſſimi vir ingenij, qui pijs legatis Eccleſiam Leodienſem, Antuerpienſem, Cameracenſem & ſeminaria, imprimis Leodienſe promouere & augere ſtuduit. Cui meritiſſimo hoc aſcriptum Epitaphium;

Illuſtriſſi-

A *Illustrißimus & Reuerendißimus Archiepiscopus & Dux Cameracensis, Comes Cameracesij, Sacri Imperij Princeps, Guilhelmus à Bergis.*

AVito apud Brabantos
Baronum à Grinberghen stemmate,
Prima lanugine,
Grudiorum Academiam excolit:
Post Dolanam Burgundicam,
B *Inde Latias Paduam & Bononiam,*
Demum in vrbe,
Ad publica sapientiæ pulpita
Doctoralem legum Corollam emeritus,
In Gregorij XIII. Pontif. Max.
Familiam adciscitur:
Dein Leodium.
Ad Gerardum Groesbekium
Cardinalitia defert insignia.
Legatione belle perfunctus,
C *In æde D. Lamberti Canonicus*
Et mox Decanus pronunciatur.
In Patriam redux
A Sereniß. Alberto Duce Austriæ
Primum Antuerpiensi infula
Anno M. D. C. I.
Adornatur.
Gregis ductandi vigilantia
Pietate & vitæ sanctimonia
Morum comitate & modestia
D *Viuentium terram beatus poßidet.*
Anno salutis humanæ M. DC. IX.
Aetatis LVII.
Pallij IX.
Aprilis die XXV.

Mense Iunio Archiduces & Hollandi eorumque fœderati socij militem exauctorare & militiã soluere cœperunt. Quo vero rusticorum securitati prospiceretur, publico edicto armorum eis vsus per-

missus est, & ad sui defensionem paratos esse iussi sunt, constituto etiam in prædonum & militum dimissorum capita pretio. Quin etiã Hispani & Itali milites, ne rusticis quoque grauiores essent, per arces & præsidia distributi sunt, & in eorum commoditatem, quibusdam in locis, vt in arcibus Antuerpiensi & Gandauensi, oppidoque Traiectensi &c. domicilia extructa. A

Nouembris die tertio (qui sacer est diuo Huberto primariæ huius Ecclesiæ fundatori, patrono & tutelari nostro) Pontifex maximus Paulus quintus Ignatium Loyolam Societatis Iesu parentem, vitæ integritate conspicuum, innocentia & miraculis iam clarum beatum more solemni pronunciat, & inter beatos referendum, auctoritate Apostolica qua fungitur, mandat.

1610. Cursu huius anni 1610. ineunte, ratione pacis illius temporariæ per Belgium promulgatæ, cœperunt ex Antuerpia alijsque ex locis Archiducibus subiectis nonulli ad hæreticorũ conciones sub commerciorum prætextu diffluere, vicissimque ex fœderatis prouincijs ad nostras partes venire, de religione disputare, cantiunculas canere, atque etiam auribus insusurrare, libros falsa doctrina infectos submittere; quibus Archiduces, diuersis sancitis cõstitutionibus, opportuna remedia adhibuêre, mandato subditis dato, ne in prouincijs vel extra quidquam in scandalum offensionemuè orthodoxæ religionis verbo factouè committant; exteris vero aduentantibus, vt legibus Magistratus tam Ecclesiastici quam sæcularis pareant, sub pacis & publicæ tranquillitatis violatæ pœna: Libri verò vel chartæ alijs in locis extra Iurisdictionem excusæ, mox vt aduerterint, altero saltem die Magistratui loci denunciẽtur, exhibito illorum indice, qui deinde assumptis parocho aut alijs Ecclesiasticis in eam rem deputatis, illas perlustrent, & si quid prohibitum repererint in exemplum concrement; qui verò libros & chartas huiusmodi attulerint & exhibuerint in eos animaduertatur. B C

Periculum religioni orthodoxæ occasionem inducia rum.

Remediũ opportunum adhibetur ab Archiducibus.

Iam pridem anno 1559. erectum fuerat in oppido Dionantensi Societatis Iesu Collegium, quod anno 1573. circa Pentecostes festum, nescio quibus ex causis, dissolutum: Nouissimè vero proborum quorundam fidelium benignitate, accedente etiam magistratus oppidi (me Præsulis speciali iussione, apud eum instante) fauore & ope restitutum fuit; & tandem hoc anno mense Februario scholæ iterum apertæ fuerunt. Quod Ecclesiæ & oppido Dionantensi fœlix faustumque sit & perpetuum. D

CAPVT

A *Capta per Leopoldum arce Iuliacensi, Rex Galliæ arma sumit; à Francisco Rauaillaco occiditur. Aquenses tumultuantur: Obsidetur & deditur Iuliacum.*

CAPVT XLII.

OCcupato per Archiducem Austriæ Leopoldū Cæsaris nomine Iuliaco, his pro Neoburgico, illis pro Brandeburgico arma sumentibus; Henricus Borbonius IIII. Francorum & Nauarræ Rex (qui iam plures, non sine multorū Principū Christianorū metu, B cogebat & alebat exercitus) in Electoris Brandeburgici, cui iam ante fœdere iunctus, auxiliū accitus, arma capescit, eaque disponit; non solùm per præfectos suos militiæ substitutos, sed ipsemet venire & adesse corā cōstituens. Vt autem Regina, absente se, maiore potiatur auctoritate, eam solemni festiuitate ad S. Dionysij fanum deductam maiorum more coronari iubet Maij 13. Insequēti verò die, post meridiem inter 3. & 4. horas, armamentariū suum visendi causâ, esfedo delatus, apud Innocentium cœmiterium à quodam Francisco Rauaillaco Engolismensi geminato cultri verbere ictus, vno momento linguæ vsum amisit, & vitam cum morte commutauit. *Henricus 4. Rex Galliæ Reginam coronari iubet.* *Altera die interim.tur.*

Res est incredibilis quæ de magno illo Rege, tū Catholicorū tum Hæreticorū fuerint iudicia, quæ præstat silere, eiq; cuius *iudicia abyssus multa* relinquere. Hoc mirabile, eius mortem per octiduū & amplius antequā necaretur passim palamq; euulgatā fuisse. Venit è Gallia Leodium vir incognitus nuncij habitū gerens, qui nonnullis, & inter alios D. Nicolao Muno Ecclesiæ ad S. Petri Decano, Regem Francorum occisum, eiusq; rei triste Nuncium se mandato procerū Francorum ad Germaniæ Principes deferre enarrat: Cum Regem post nōnullos dies demum trucidatū fuisse certò cognitum & compertum fuit. Sed & huiusmodi nuncios varijs in Prouinciis eodem tempore visos & auditos fuisse constans fama fuit. C *Psal 35.* *Varia de morte Regis iudicia.*

Regem die mane à filio Duce Vindocinensi monitum ferunt, vt eo die, qui necis fuit, sibi caueret; Siquidem indicatum periculum eo die vitæ suæ imminere. Cui Rex austerū intuens; Quis hoc (inquit) tibi D indicauit? filio respondente, Brossium Astrologū: Rex subiecit, Brossius senem, tu iuuenem stultum agis: Ne tu cuiquam ex hoc hominū genere fidem adhibe. Pro certo quidam prodiderūt Reginam paucis ante cædem diebus lateri Regis incubantem triste ac terribile somnium vidisse, eoque territam exsilijsse. *Mors Regis Francorū multis prænunciata.*

Postridie necis, Regni administratio Reginæ filij minorēnis noīe datur. Rauaillacus multis durisq; quæstionibus & cruciatibus pressus & de socijs interrogatus, neminē præter se sceleris patrati accusat, 16. Maij, læsæ Maiest. reus dānatus, equisq; admissis, in partes distrahitur. *Successio Regni Franciæ.*

Corpus

Corpus & cadauer Regium Calendis Iulij in S. Dionysio defertur, cui succedit filius Ludouicus xiij. annos natus 9. A

Quantæ vero fuerint defuncti Regis vires, quantumque ærarium, quãq; nõ immeritò cæteris Principibus timẽdus, prodidit non multo post Dominus de Rony ærarij Regis præfectus, qui defunctus hoc officio & munere Reginæ mãdato, publico scripto, & dolorem animi sui & eximia erga Regiam coronam merita contestatus est. Inter alia ait, duodecim proximis annis, præter infinitos sumptus in Parlamenta, milites, præsidia, legatos, aulam Regis, itinera, dotes, donaria, & mille alia eiusmodi factos, non computatis satellitiorum stipendijs, citra vllam etiam tributorum vel indictionum auctionem, immò cum earundem imminutione, singulis annis octo auri milliones sua industria congestos fuisse: à se in triplicem expeditionem, quarum primâ Ambianensis vrbs recuperata, alterâ Britannia ad obedientiam reducta, tertiâ Bressana regio Sabaudiæ domita fuerit, extraordinariè decem auri miliones erogatos: ad debita in Francia exsoluenda, vigintiquinque milliones: Ad debita in Heluetia, Germania, Italia & Anglia, triginta milliones: In stipendiorum solutionem tam in Regno quam extra Regnum, vigintiquatuor milliones: In exterarum munitionũ subsidia & auxilia, octo milliones: In apparatus bellicos; arcium, viarum, & aliorum ædificiorum restaurationem, octo milliones: In miserorum subleuationem, sex milliones: In Bastilicam à se illatos milliones septemdecim: In Dominia & Regium patrimoniũ oneribus exsoluendũ ad quadraginta milliones & quòd excurrit. Hæc quidem ille; quæ vt summa cum admiratione legi, ita lectori non minus grata fore duxi: è quibus sane Francici Regni vires, potentia, facultates & firmamenta considerari & æstimari haud difficulter possint. Tandem officio suo motus, & Bastiliano carcere solutus, versibus sequentibus valedicit, quos placuit hic inserere. B C

Stupēda Regni Francici opes.

O domus! ô mihi bis senis Rex amplius annis
Custodi regnata! o inuidiosa Moneta
Templa valete Deæ! pertæsum mittite rerum,
Et me priuatæ securum reddite vitæ.
Ille ego sum qui Regis opes Regniq́; capaci D
Pectore complexus, tenui cui publica sensu
Aucta nouo, certum debet cui forma tenorem
Hactenus & iustis constans rationibus arca
Infantis Domini. Curiæ solertis honores
Præmiaq́; ampla tuli, sub Rege potentia magno
Magna mihi creuit, simul hæc labefacta cruento
Illius occasu cecidit, meaq́; omnia eodem

Inuidia

A *Inuidia extincta est fato, qua sæpè minati*
Exitium mihi non pauci, dum publica sector
Commoda, & vnius Domini moror vnus amorem,
Securus procerum, & popularis nescius auræ,
Propositiq; tenax, tandem mala cura facesse;
Iam mihi stat nauem tuto subducere portu,
Publica res, quid profuerim, mage forte carendo
Agnoscet, populiq; scient: tum gratia sera
Atq; odio succedet amor; sed gloria tanti
Non mihi sit, fatis patriæ quæsita malignis.
B *Di facite, vt Regni constet fortuna, labare*
Non illam videam, non me desideret illa.

Cum superioribus annis Aquensibus decreto Cæsareo vnicū Religionis Catholicæ exercitiū fuisset imperatum; Senatus contra transgressores per mulctas primùm leuiores & monitorias, tandē per capturam & proscriptionem processit. Verùm ciues quidā male feriati & alterius religionis, die Iulij quinto, sese ad ducentos & amplius apud domū ciuicam cōglomerantes, quinque protestantes captiuos solui carceribus magnâ audaciâ & efferâ temeritate, postulant; & licet Consulū alter corā, animos eorū gratiosè demulcere, & in sequētem C diem, quo Magistratū conuocaret, remorari conaretur; Ipsi tamen magis magisq; concitati clamare & proquiritari contra, & Curiā sibi aperiri postulare. Quocirca Consul, vir prouectâ ætate, ferè animi deliquium passus, domū reductus est, ipsi vero magis tumultuantes, ad arma prosiliunt, campanâ publicâ populum conuocant, *sæuitq; animis ignobile vulgus.* Accurrit in Curiam Berchemius Consulum alter cum Ciuitatis Syndico, monet, rogat, hortatur, obsecrat & obtestatur, vt arma deponant, & Senatus, ad quem res spectat, decretum super petita captiuorum relaxatione expectent. Verumenim cùm nec hoc modo alijsue vllis rationibus proficeret, grauiora metuens captiuos carceribus solui permisit: Sed neque his satiati portarum claues vsurpant, & altero die, quartâ horâ matutinâ in Collegiū Patrū Societatis D Iesu sæuiunt, fores perrumpūt, vnum grauiter sauciant, alios plateatim extrahunt. Hunc Antichristum, alium Leopoldū, istum Cæsarem seu fecialem Cæsareū, in contumeliā, vocant; & ita in Curiam pertrahunt cum iniuriosis exprobrationibus; ijs placidè amicèque respondentibus colaphos impingūt, mortem minantur, in Collegio patrum eandem insaniam cōtinuantes, sacellum impetunt, sacras imagines deijciunt, perfringunt, vestes sacerdotales profanant, Bibliothecam dilacerant, deniq; nullum non genus iniuriæ exercent. Nec hoc satis; sedato nonnihil illo primo tumultuoso & furioso impetu, patres proscribi, & publicum assertæ religionis suæ exercitium, magistratusque electionem sibi permitti volunt, eoque fini Magistratū

Insolens tumultus Aquensium.

Quosdam protestantes captiuos liberari petunt.

Magistratui claues portarū eripiunt.

Sæuiūt in CollegiumPatrū Societatis Iesu.

Magistratus electionem sibi vsurpant.

Domus in quibus exercitia sua ante facere solent inuadunt.

armata manu officio deturbant, domos, in quibus ante Cæsaris sententiam damnata exercitia suâ facere consueuerant, iterum inuadūt A & occupant. Deniq; totius Reipub. gubernacula sibi assumūt. Quanquam autem Ernestus, alijque vicini Electores atque Principes pacis publicæ studio eos ad saniorem mētem hortarētur, ipsi nihilosecius, quo cœpta per vim consilia pariter prosequantur, militem in vrbem introducunt, & ex Ciuitatis reditibus stipendia illis distribuunt.

Et quanquam Brandemburgici animos deijcere viderentur, sublatâ auxiliorum, quæ Galliæ Rex adducturus fuisset, spe & expectatione, nihilominus eo necato aliquot millium subsidium obtinuerunt, ad quos etiam ingentem exercitum Mauritius Comes Nassouius sacramento Ordinum fœderatorum solatus mense Iulio adduxit, & communicato cōsilio, 27 eiusdem die, Iuliacum corona circumdedit, spatio amplo paludum militumque præsidijs & annona munitum. B

Obsidio & deditio oppidi & arcis Iuliacensis.

Occupabant oppidum frequentes copiæ quas Leopoldus Archidux eo miserat, hostemque crebris tormentorum ictibus excipiebāt, ductis extra muros immensi operis loricis, intra quas se occulerent. Sed hinc Anhaltinus hinc Mauritius quidquid virium erat, operi insistere iussit, & nunc vada cæsis arboribus complanari, nunc aggeres erigi, nunc aditus præcludi. Et licet prææltæ fossæ & exundantia stagna transitum difficilem redderent, assiduo tamen labore obsidentiū superantur, & vrbs in potestatem venit: Arx vero non nisi post longam obsidionem, cùm nulla subsidia fortissimis viris, qui eam magna animositate propugnabant, mitterentur. C

Cōtrouersia de Iuliaco iure tractatur Coloniæ.

Postea Conuentus Coloniæ celebratur, vbi dum de successionis iure & publica tranquillitate multa in medium consuluntur; arma vtrinque deposita, & delecti iudices, qui rationum vltro citroque pondera librarent, & dissidentes partes conciliarent.

Canonisatio Borrhomei

Eius vitæ succincta descriptio.

Kalendis Nouembris Carolus Borrhomæus Cardinalis S. Praxedis Archiepiscopus Mediolanus, hisce turbidis temporibus lumen Ecclesiæ singulare, Romæ à Summo Pontifice secundùm Ecclesiæ ritum & solemnes cæremonias numero Sanctorum ascribitur. De cuius vita pauca recensebo. Victus ei diu ex pane & aqua fuit, cubile tabulatum ligneum paleis stratum aut stramine; vestis interior ciliciū; mensa instructa fictilibus & vitro, somnus parcus ad modicas horas, doctrinam Christianam sæpè ter quaterque dietim populo prædicabat; visitatores & censores seu vicarios ad sexaginta habebat Ecclesiarum, parochiarum, Monasteriorum, Hospitalium, sodalitatum pauperum, & tribunal rerum forensium, à quibus rationem statis anni temporibus excepisse non contentus, præsens etiam ipse omnia sollicitius perquirebat, reformabat, decernabat; & porrò Diœceses suffraganeas singulas: familia, ei, vt numerosissima, ita occupatissima erat, otio à quouis longè ablegato: peste grassante, præsens ipse decūbentibus aderat, aulea ad pauperum inopiam subleuandam diuendebat. D

debat. Biblia sacra vir Dei profundo silentio frequenter legebat;
A tantisper ad Dei in ijs loquentis reuerentiā in genua curuatus. Scripsit plurimas lucubrationes necdum editas; Synodos prouinciales quinque coēgit, quibus ad reformationem Christianæ religionis plurima præclarè sanciuit.

Per flagrans odium aliquando à scelesto homine reformationem indignè ferente, plumbeo globo ex tormento igneo petitus, dum in precatione defixus esset, fidei plenitudine immotus persistens, non antè surrexit, quam solitas preces absoluisset: ac globus (licet penetrata veste tergo liuidam impressisset notam, quam post eius mortem sui demum deprehenderunt) ipsum minimè læsit, quod scuto cælesti munitus à Deo esset: cùm enim se recepisset in cubiculum soluta decussaque veste, globum in terram excussit. Orationem & diuinas cōtemplationes postremis annis in horas senas producere solitus, cùm Ecclesiæ suæ præesset annum vigesimum quintum, obdormiuit in Domino, anno 1584. ætatis quadragesimo octauo. Eius vita & carmine & solutâ oratione verè & copiosè scripta, hodie in multorum manibus versatur.

Plumbeo globo ex tormēto igneo petitus non læditur.

B

Ernestus vltimùm Comitia celebrat: Liberalitas Leodiensium erga illum: Cauet Patriæ ab hæreticis præsertim Aquensibus, & placidè in Domino moritur.

C

CAPVT XLIII.

ANno 1611. die Maij 26. Præsul & Princeps vltimùm suos cogit Ordines, apud quos vehementius instat, vt tandem de medijs oportunis, & æqualitate inter sese in ijs inueniendis seruanda, conueniat: quibus tandem patria hisce calamitosissimis temporibus plurimum obærata liberaretur, præsertim quod proposita hactenus media & nouissime in Dieta Hoyensi, fuerunt partim impedita & remorata, partim minus sufficientia. Dein articulos Iurisdictionales controuersos examinari & tandem decidi curent. Ad quæ Ordines, propensum in Principem animum testantes, respondent se omnis æris alieni tam publici quam priuati dissolutionem in se recipere, peculio & censu caminorum à nouo constituto, vnde centum quinquaginta florenorum millia, eoque amplius, si opus fuerit, in contractæ obligationis liberationem; & alia quinquaginta duo millia in subuentionem sumptuum Diætæ Electoralis & Imperialis per Præsulem obeundæ, quamprōptissimè desumantur: Et quod ad articulos Iurisdictionales controuersos attinet, offerunt media præstare in eam rem deputandis, qui eos examinent, examinatos & cognitos referant.

1611.

Comitia Patriæ & quæ in eis acta.

D

Mense Septembri Electorum conuentus Norimbergæ habitus; quò etiam alij Principes, Ciuitates & Status Imperij, partim ipsi profecti sunt, partim suos legatos miserunt. Prima ibi controuersia de Electorali administratione inter Ioannem Bisontinum & Philippum Ludouicum Neoburgicum tractata fuit, tandem tamen Bipontinus, saluo iure Palatini Neoburgici ad Sessionem Electoralem admissus. Magnis inde studijs de Rege Romanorum creãdo, aut successore Cæsari designando actum fuit; Ita tamen vt absque eius consensu nihil se facturos reciperent. Indicta deinde sunt in sequentem annum Francofurti Comitia. A

Ratione hæreticorum Aquisgrano Leodium metu Cæsaris confugientium, Ernestus cautionem suis Leodiensibus, hoc eodem mense, edicto adhibuit, cuius tenor sequitur. B

Ernestus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Coloniensis S. R. Imperij per Italiam Archicancellarius & Princeps Elector, Administrator Monasteriensis, Hildeshemensis, Frisingensis & Stabulensis. Comes Palatinus Rheni, Dux vtriusque Bauariæ, VVestphaliæ, Angariæ & Bullonen. Marchio Franchimontensis, Comes Lossensis, Longiensis, Hornensis, &c.

Vniuersis & singulis Pastoribus, Vicepastoribus & alijs curam animarum exercentibus Diœcesis nostræ Leodiensis, C

Salutem in Domino.

CVm proprium Pastoris officium sit non solum ouibus suis alimẽta præbere, sed & gregem à lupis diligenter vindicare, nosq́; magno dolore nostro animaduertamus iniurijs temporum præsentiũ, & maximè intestinis vicinorũ quorundam locorum, etiam super religione dißidijs euenire non raro, vt exteri, se ad Ciuitatem & oppida aliaue loca Patriæ & Diœcesis nostræ Leodiensis recipiant, de quibus meritò verendum sit ne sub pelle ouium quam gestant, intus sint lupi rapaces, qui gregi Dominico insidiẽtur, ouesq́; curæ nostræ cõmissas deuorent: Volentes proinde de oportuno remedio quantum in nobis est prouidere, vobis vniuersis & singulis, seu vestrum cuilibet districtè præcipiendo mandandum duximus, pro vt serio & peremptoriè mandamus per præsentes, sub interminatione diuini iudicij & pœna arbitraria, quatenus exteros quoscumq́; qui ad districtum parochiarum vestrarum venerint ac vltra tres dies in eodem hæserint diligenter & fideliter attendatis in eorum vitam ac mores, nec non locum habitationis, vnde venerint aut quo vadant inquiratis, nobisq́; seu nostro D

in-

in Spiritualibus vicario nomina eorum & cognomina, cum pertinẽti
A *inquisitionis huiusmodi serie, toties quoties id acciderit intra alios tres dies scriptis literis referatis. Et vt in informatione huiusmodi nullã patiamini remoram aut impedimentũ, vniuersis & singulis parochianis vestris nobis subditis exterorũ huiusmodi receptatoribus, seu fautoribus, sub consimili interminatione, & pœna excommunicationis, aliasq́; ea quæ venerint exteri ipsi coercendi, mandamus, quatenus simulatq́; de aduentu huiusmodi exterorum notitiam habuerint eorundem aduentum nominaq́; & cognomina, ad vos referant, & si à vobis fuerint super informatione huiusmodi facienda requisiti,*
B *synceram rei veritatem vobis sub suo fideli iuramento explicent & aperiant. Volumus autem ne quisquam præsentis nostri mãdati ignorantiam possit prætexere, illud publicis per oppida nostra Leodiensia valuis affigi & per vos proxima Dominica populo ad diuina congregregato, sub sacrum Missæ officiũ, publicari In quorũ fidem præsentes fieri & sigillo nostro muniri, nec non per Vicarium nostrum in Spiritualibus generalem subscribi mãdauimus. Datum in Ciuitate nostra Leodiensi, Anno Domini 1611. mensis Septembris die 22.*

Dum hæc scribo R. P. Ioannes à Glano Leodius Ordinis Eremitarum B. Augustini S T. D. Parisiensis, secundùm Exprouincialis, vir sa-
C nè apud posteros memorandus, in quo cùm modestiam animi, tum omnigenam doctrinam pariter admiramur, aduersa & graui iampridem affectus valetudine, dicitur diem clausisse extremum, magno omnium sui relicto desiderio: Scripsit plura tum latino tum gallico sermone, in quibus pereminent Cõmentarij in Pentateuchũ Moysis, in Exodum & libros Regum, quos vsque ad mortem subpressit, vt verè & ingenuè quidam de eo scripserit:

Continet inuitam tua Glane modestia linguam,
Plus tamen interdum qui tacet insinuat.

Ianuarij 10. Anno 1612. Rudolphus eius nominis secundùs Imperator, postquam vixisset annos nouem & quinquaginta, menses sex, excessit & vita. Mathias Hungariæ & Bohemiæ Rex, Dux Austriæ, &c.
D Consentientibus Electorum suffragijs, in Comitijs Francofurti celebratis, ad Imperatorium fastigium 13 Iunij, euehitur.

Successio Imperatorum.

Vitâ defuncto Rudolpho, non lõgo interuallo Præsul Ernestus viã vniuersæ carnis ingressus, è vita excessit, annos natus duos & 60. Vt primũ in morbũ incidit, & vis morbi magis magisq́; ingrauescit, dolores quibus agitabatur forti animo sustinẽs, nõ alia verba aut gestus dedit, quam facere solent, qui humanæ conditionis conscij se à Deo misericordiarum patre, tanquam filios charissimos visitari & flagellari agnoscunt. Quamobrem diuinæ voluntati sese accommodans,

secessum, reiectis & abdicatis à se publicis curis, omnique aulico strepitu, quæsiuit; totusque Deo fixus, frequentes ex imo pectore lachrimas gemitusque edidit, totius anteactæ vitæ peccata insigni animi pœnitudine Sacerdoti confessus fuit. Demùm sacra corporis & sanguinis Iesu Christi hostia, magna fide & pia religione, refectus, ingeminatis frequenter vocibus *Iesu fili Dauid miserere mei*, placidè ac piè in Christo obdormiuit, mensis Februarij die 17. mane inter primam & secundam horas, in Westphalia arce Arnsburgensi, postquā onera Episcopatuum quinque Frisingensis, Hildesheimensis, Leodiensis, Coloniensis, & postremùm Monasteriensis, laudabiliter sustinuisset: Præsul & Princeps verè magnus, prudentia vix cuiquam suæ ætatis Principi comparandus. Qua ratione & Pontifices maximi eius opera in dissidijs Germanicis, Belgicis, & alijs componēdis libenter frequenterque vsi. Rudolphus etiam Imperator, alijque Principes Electores in negotijs rebusque Imperij adhibuerunt, vsque adeo, vt nisi explorata eius seu per literas seu per legatos sententia, nihil ferè magni negotij vnquam statuerint.

Marc. 10.

A

B

Luxit eius obitum orbis Christianus: Luxerūt Ecclesiæ Germaniæ pastore orbatæ, qui se suaque omnia pro earum incolumitate contra luporum & hæreticorum rabiem frequenter impendit: Luxit & Ecclesia Leodiensis, quæ sub alis eius defensa, bellis ciuilibus quamuis in circuitu desæuientibus, hæreticisque frementibus, hucusque illæsa integraque permansit.

C

Ad Iesum Saluatorem pro pijs Serenissimi Principis Ernesti manibus Societatis Iesu votum.

CAPVT XLIIII.

Benigne Iesu, sola spes mortalium,
Vindex malorum, verèq; assertor tuis,
En ille quondam magnus & potens diu,
Ernestus, alti consili Princeps catus,
Vitæ relicto hoc æquore, ad plures ijt;
Omnes in vno te spei summas locans
Votis benignus animus clientium
Quibus ille largus nomen ob tuum fuit.
Testes Monasteri, Hildesij, Leodij, vbi
Quotquot morantur, nosq; cum primis sumus,
Si labe nondum purus & nitens abit,
Si quid piandum restat, en mystæ tui,
Te deprecantur, hostias tibi ferent,

D

Quacumq;

A *Quacumq́; terras ſol cadens orienſq́; adit,*
Vt expiatus inferat Cœlo caput:
Erneſtus ille corculum prudentiæ,
Erneſtus ille clarus in vita & nece.

Succedit Erneſto in Epiſcopatum & Principatum Leodienſem Sereniſſimus & Illuſtriſſimus Ferdinandus ex fratre germano nepos, iampridem eius Coadiutor, qui morte patrui inauditâ, Martij 16. Leodium centum ſexaginta equitibus comitatus venit, poſtridie Epiſcopus renunciatus, & Ianuarij 27. anni ſequentis inauguratus. Cuius virtutes magis magiſque ſuſpiciens Legia, Præſulis Erneſti orbitatem B minus fert moleſtius.

Conſolatio ad Legiam de obitu Principis Erneſti Epiſcopi Leodienſis Nicaſi Baxi Auguſtiniani.

Viſa diu fœlix Erneſto Principe ſaluo
Legia, iam vulnus nominis huius habes.
Iam trahis Erneſti grauiter ſuſpiria fato,
Nec tibi, quæ nuper lux erat vrbis adeſt.
Iam legis exequias, oculiſq́; rigantibus ora
Ingeminas, qualis quantus & ille fuit.
Et quiſquam poterit lachrymis imponere legem?
C *Et quiſquam planctus temperet ore tuos?*
Hei mihi! quam magnum eſt tam cari Principis ora
Non aſpecturis fortia verba loqui:
Scilicet haud modicum te læſit Legia fulmen:
Orbis erit mæſtus mæſtibus ipſe tuis.
Occidit exemplum, Princeps, venerabile morum,
Maximus ingenio, maximus eloquio.
Occidit hæreticos Alcides fortis in hoſtes,
Occidit antiquæ Relligionis honos;
D *Cuius ab ore graui fluxerunt aurea Suadæ*
Licia, defixos ducere nata viros.
In quem Mercurius ſua diuite munera cornu
Sparſit, & Imperio par cui forma fuit.
Cui citius verbo, quam quiſquam vicerit armis,
Et nutu tantum ciuica bella tulit.
Res & Eburonum quo manſit ſoſpite ſoſpes.
Et toto cælum ſuſtulit orbe caput.
Eheu! quam tenui dependent inclita filo,
Quamq́; graui lapſu culmina ſumma ruunt!

Parce:

Parce tamen lacrumis, quamuis lacrumabile funus,
Nonnihil & sparsas Legia tolle comas: A
Ernestumq́, tuum mœstæ tibi dicere crede;
Non omnis mecum cura sepulta fuit:
Mitte graues questus, mea Legia, meq́, vel ipsum
Post cineres magnâ parte redisse puta.
Sat meus iste nepos patrua spectabilis arte,
Mole vel vt tantâ non oneretur habet.
Hic Ernestus erit, facundaq́, Principis ora,
Pectora cumq́, voles hic tibi primus erit.
Et si fata volent (procul hinc, procul improbe liuor) B
Maior erit factis, nomine maior erit.
Vtq́, ego, viuet adhuc meritis à morte superstes,
Et Ferdinandum gloria Virgo feret,
Quà Titan oritur, qua pronus vergit in vndas,
Vnde fugit, medium qua vehit axe diem.

Hic finem scribendi facio: quãdoquidem Sereniss. Princeps Ferdinandus modo superest (diu autem sit superstes oro) vereor ne in illud
Eccl. 11. Sapientis impingam; *Ne laudes hominem in vita sua.* Ea enim, quæ quotidie admirabili labore & vigilantia pro Ecclesijs Prouincijsq́ue C sibi cõcreditis gerit, eiusmodi sunt, vt à nemine sine ampla laudũ eius prædicatione scribi queant: & præstare iudicaui tacere, quã de tanto Principe pauca dicere: sequẽtur me viri pietate, eruditione, eloquentiaq; præstãtes, qui ea pro dignitate, sine inuidia, iusto opere, styloq; altiore (ita opto) describẽt, & in oẽm posteritatis memoriã trãsmittẽt.

FINIS.

CHRONOLOGIA TERTII TOMI HISTORIÆ LEODIENSIS.

Auctore Ioanne Chapeauillo Canonico Leodiensi.

Mice Lector, expectaui ut sicut superiorum Tomorum ita & huius Chronologiam scriberet Reuer. in Christo Pater Bucerius, meque hoc onere leuaret; sed cùm longius hinc & ad maiora à Superioribus euocatus, piusquã prælũ pateretur, tardaret, ne volumẽ hoc postremũ veluti mutilũ in lucem prodiret, suffuratis aliquot antelucanis lucubrationibus tabulam Chronologicam, eiusdem Bucerij exemplo, ijsdem quibus ille notis & characteribus ad maiorem temporum certitudinem, pro virili mea, quantum per temporis angustias & officij mei occupationes licuit, delineaui. Quod vel eo nomine boni consule, ac si vspiam in salebris, quas in vltima annorum centuria non paucas reperi, hallucinatus sum, ignosce. Siquidem non ad amußim singula vidisse, in rebus præsertim quas adimit fugitiua obliuio, veniam habet. Vale & tui studioso bene adprecare.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1347.	4 5	1 2	20	3	*Leodienses ab Engelberto à Marka victi pacem ineunt parum honorabilem. pag. 2. D. Raymundus Episcopus Morinorum Taruaniam vrbem munit contra Anglos. Meyerus. Tumultus Dionanti & Leodij excitati sedantur per Præsulem Engelbertum. 3. c. d.*	12 G	18	15
1348.	5 6	2 3	21	4	*Caroli quarti Austriaci Imperium propter obseruantiam eius & Successorum erga S. Sedem vsque in hodiernum diem permanet. 6. b. Genebrardus. Chron Hirsaugense. Secta se flagellantium à Pontifice exterminatur. 5. a. Chron. Hirsaugense. Pestilentia medtaot hominum partem absumit. 4. d. Genebrard.*	13 FE	19	1
1349.	6 7	3 4	22	5	*Iuo canonisatur. Sabell.* *Princeps Hunbertus amisso filio vendit Delphinatum Regi Valesio, ea lege, vt primogenitus Regum Galliæ vocetur Delphinus. Geneb. in vita Clementis sexti.*	14 D	1	2
1350.	7 8	4 5	23 1	6	*Philippus 6. Valesius Rex Francorum moritur 5. Calend. Septembris.* *Ioannes Dux Normanniæ eius filius succedit & coronatur mense Septembri die 27. 5 c vel Octobri secundum Meyerum, cuius regnum multis calamitatibus nobilitatum fuit. Opmerus.*	15 C	2	3
1351.	8 9	5 6	1 2	7		16 B	3	4
1352.	9 1	6 7	2 3	8	*Clemens sextus Pontifex max. moritur Iunij 28. 5. d. Platina.* *Succedit illi Innocentius 6. 16. Calend Decembris. Massæus.*	17 AG	4	5
1353.	1 2	7 8	3 4	9		18 F	5	6
1354.	2 3	8 9	4 5	10	*Balduinus Archiepiscopus Treuerensis obit, qui ordinarium totius anni Breuiarum emendans, in eam formam, quæ nunc est, restituit. Chron. Hirsaug. Genebrard.*	19 E	6	7
1355.	3 4	8 10	5 6	11	*Obitus Bartholi de saxo Ferrato Iurisperitorum Principis. Palmer.* *Bellũ inter Brabantos & Flandros ratione oppidi Mechlinieñ 6. d. Meyer.* *Engelberti Præsulis apophtegma 7. d. Guilhelmus Bauarus pacem inter Brabantos & Flandros componit. 8 a. Meyerus. Pugna Pictauiensis inter Gallum & Anglum, Gallus pessimè exceptus 8. b. Meyerus.*	20 D	7	8
1356.	4 5	10 11	6 7	12		21 CB	8	9

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Ciclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1357.	5 6	11 . 12	7 8	13	*Ioannes VViclefus seminat hæreses per Angliam, 14. c. Aeneas Syluius. Histor Bohemicæ cap 35. Seß. 8.* *Concilij Constantiensis damnati sunt 45. articuli ex eius libris collecti, quorum nonnulli nostra ætate recruduerunt.*	22 A	9	10
1358.	6 7	12 13	8 9	14	*Albertus Dux Austriæ Alberti 4. Romanorum Regis frater. obit. Ab eo Mathiæ qui hodie imperat & totius domus Austriacæ Genealogia cõtinuatur. Chron. Hirsang Albertum Ducem Austriæ filium reliquit, qui vniuersitatem Viennensem in Austria fundauit. Et Rudolphum qui Comitatum Tirolis Austriæ Ducatui coniũxit. ibid.*	23 G	10	11
1359.	7 8	13 14	9 10	15	*Hoc tempore, S. Brigitta Regijs natalibus ex Suedia illustris, ordinem Brigittarum instituit, miraculorum reuelationumq́ue gratia à Christo casti moniæ amatore dotata, qui inter cætera ei apparuit recentibus plagis cruentus in hæc verba: En iterum crucior à Christianis, qui me vel spernunt, vel amore non prosequuntur. 15 c. Trithemius.*	24 F	11	12
1360	8 9	14 15	10 11	16	*Innocentius Pontifex pacem componit inter Gallum & Anglum Reges. 9. c Polyd. lib. 19 Chron. Franc Aemilius lib. 9 Franciæ Redemptionis non me ad certum diem tricies centum millia aureorum persoluere debet, & ea de re obsides dare, vt redeat in Franciam Ibid.*	25 ED	12	13
1361.	9 10	15 16	11 12	17	*Bellum Engelberti Markani Præsulis contra D. de Alembrouk ratione Comitatus Lossensis 10. 11 Latrunculi ex Anglia exeuntes vsque ad 40. millia per Hispaniam, Galliam, indeque fines Treuirensium discurrunt: Mox Alsatiam & alias Germaniæ regiones depopulantur, Chron. Hirsang.*	26 C	13	14
13'1.	10 † 1	16 17	12 13	18	*Obit Innocentius 6. mense Septembri: Succedit Vrbanus 5 mense Nouembri 13 a. Onuphrius. Genebrard. Naucl. Hic doctus & sanctißimæ conuersationis fuit Chron Hirsang.* *Radulphus de Riuo Decanus Tongrensis Historicus Leodiensis huius temporis habitat in Italia 13 b*	27 B	14 •	15
1363.	1 2	17 18	13 14	19 1	*Vrbanus PP. Engelbertum Præsulem euehit ad Archiepiscopatum Coloniensem, & Ioannem de Arkel ex Episcopatu Traiectensi transfert ad Leodiensem tempore Quadragesimæ. 12. & 15.* * *Circa hunc annum inuenta sunt tormenta bellica, bombardæ ac sclopeti simul & puluis tormentarius Opmerus.*	28 A	15	1
1364.	2 3	18 19	14 † 1	1 2	*Ioannes Rex Franciæ moritur die octaua Aprilis: Succedit illi Carolus V. & coronatur Remis, 19. Maij, in festo Sanctiß Trinitatis. Massæus.* *Ioannes de Arckel Præsul penultima Iulij ingreditur Leodium & inauguratur. 15. D.*	1 GF	16	2.
1365.	3 4	19 20	1 2	2 5	*Castrum de Rummis subruitur & solo æquatur, Duce Brabantiæ pacem frustra componere studente: Præfectus capite plectitur: præsidiarij octuaginta in castro Vehano custodiæ traditi, vitam pecunia redimunt. Vxor de Rummis auditâ tantâ Castri & domus suæ clade mærore contabescit. 16. c.*	2 E	17	3
1366.	4 . 5	20 21	2 3	3 4	*Bellum inter Gallos & Anglos renouatur, cuius culpâ non satis constat Polyd. lib. 19. histor Angl. Queruntur Aquitaniæ vrbes se nimijs vectigalibus ab Anglis premi ibid.* *Ioannes Auentinus libros annalium Boiorum scribit. Ibid.*	3 D	18	4

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frãc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1367.	5 6	21 22	3 4	4 5	*D. de Rummis cedit Comitatum Lossensem Capitulo Leodiensi quibusdam conditioribus 17 a. Ioannes Mandeuillus Medicinæ scientia eminentissimus, peragrato ferè toto terrarum orbe, Leodij moratur & moritur; sepultus apud VVilhelmitas prope Leodium 17 a b. Meyerus. Bruianus.*	4 C	19	5
1368.	6 7	22 23	4 5	5 6	*Cum quidam miles Iuliacensis Marchionatũ Franchimonten cum prædâ abductâ vastasset, Præsul magna militum manu, nullo resistente, agrum Iuliacensem ferro & flammis non parum atterinit 17. b. Carolus V Francorum Rex iussit sacra biblia fideliter verti in gallicum sermonem, cùm VValdenses ea pro libidine transferrent. Ioann. Tilt.*	5 BA	1	6
1369.	7 8	23 24	5 6	6 7	*Petrus Portugaliæ Rex cognomento Iustitiarius, quod Iuris esset obseruantissimus, vt litibus pabula subduceret, causidicos, procuratores, & alios forirabulas regno eiecit. Hist Portugal Idem Liciam Ciuitatem condidit, cum ponte obliuionis Hispaniensium celeberrimo. Ibid.*	6 G	2	7
1370.	8 9 1	24 25	6 7	7 8	*Obit Vrbanus V. 19. Decemb. feria 5. 17. c. Succedit mense insequente Ianuario Gregorius vndecimus. Onuph. Platina. Naucl. S. Anton 3. p. tit. 22. c. 1.*	7 F	3	8
1371.	1	25 26	7 8	8 9	*Bellum VVenceslai Ducis Brabantiæ Comitis Namurcensis & Leodiensiũ, contra Duces Iuliacensem & Geldrensem. 18. b. c. d. Meyer. Barl.* *Pseudopropheta Mahumetanus exsurgit in Aphrica. Theuet Cosmo.* *Lampas sine olei infusione per quinque dies & noctes ardet in cripta D. Iacobi Leodien. 19 a.*	8 E	4	9
1372.	2	26 27	9 9	9 10	*Tribunal vigintiduumvirale erigitur hoc anno, vt habet lib. 2. Chartharum Ecclesiæ Leodien. quicquid dicat Radulphus 23. 24. & 27.* *Carolus 4. Imperator VVenceslai fratris sui captiuitatem dolens venit Aquisgranum, pax fit per Episcopum hac lege, vt VVenceslaus Dux Brabantiæ gratis dimitteretur. 18 d. Meyer.*	9 DC	5	10
1373.	3	27 28	8 10	10 11	*Ioannes de Arkel Præsal cum nepote suo Ottone D de Arkel fundauit Collegium Canonicorum secularium in oppido de Geringhen cum prebendis. 14 Magnum Chron. Belgicum.*	10 B	6	11
1374.	4	29 29	10 11	11 12	*Secta tripudiantium à dæmonibus possessorum: qui Leodium veniunt ex Superiore Germania circa mensem Septembrem 19. d Seruitor S Crucis Leodij ipsis vespertinis horis dedicationis Ecclesiæ corripitur à dæmone & tripudiat. 20 c. Tribunal vigintiduũm virũm vult cognoscere de facto Episcopi 25 c magnum indè ortum bellum. 25. c.*	11 A	7	12
1375.	5	29 30	11 12	12 13	*Præsul ad Pontificem contendit: Patria Leodiensis Ecclesiastico supponitur interdicto 25 d Ciuitas offert Pontifici articulos, cum illorum probationis oblatione: Pontifex frustra tentat pacem per Abbatem S. Banonis oppidi Rhemensis. 26. a. b.*	12 G	8	13
1376.	6	30 31	12 13	13 14	*Præsul per Germanum militem vastat patriam Leodiensem 26. c. Leodienses cogunt clerum dare subsidia contra suum Episcopum. 27. a.* *VVenceslaus Brab. Dux cõponit pacem inter Præsulem & Leodien 27 c*	13 FE	9	14

RES GESTÆ.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frãc.	Epi Leod.	Res Gestæ	Cyclus Solis	Cyclus Lunæ	Inditiones
1377	7 – 8	31 – 32	13 – 14	14 – 15	*Hoc tempore Academiæ Coloniensis, Erfurdiensis, & Cracouiena instituuntur Monster in Cosmo. Lutetiæ multa collegia extruuntur. Forteticum, Prælleum, Dormanum seu Bellonacum, Damuillanum. Genebrard.*	14 D	10	15
1378	8 † 1	32 – 33	14 – 15	15 † Vacat	*Ioannes de Arkel Præsul moritur & Vltraiecti sepelitur prima Iulij 28. a.* *Moritur quoq; Gregorius XI. Martij die 27. vigilia Dominicæ lætare 29. c.* *Succedit Vrbanus 6 mense Aprili Massæus S. Anton. titu 22 c. 2.* *Coronatur primo paschatis festo quod in 19 Aprilis incidit 29. d.* *Sub hoc graue schisma in Ecclesia exoritur. 28 c. Platina, Genebrard. Massæus.*	15 C	11	1
1379	1 – 2	33 † 1	15 – 16	Sedes. 1	*Mortuo Carolo 4 Imperatore, 26. Feb VVenceslaus Bohemus Rex succedit. Naucl. Arnoldus Hornem ab Vrbano pp Episcopus Leodiensis creatus ingreditur Leodium, & inauguratur die crastino S. Seuerini. 43 c. Sic vacauit Sedes quindecim circiter mensibus.*	16 B	12	2
1380	2 – 3	1 – 2	16 † 1	1 – 2	*Carolus V. Rex Franciæ moritur vigilia S. Lamberti quæ incidic in diem 16. Septembris: Mox succedit Carolus sextus, qui multo tempore sed infœliciter regnat. 47. d. Massæus, Naucl. Genebrardus.* *Ludouicus Comes Flandriæ orditur bellum contra Ganden. 46 c. Meyer.*	17 AG	13	3
1381	3 – 4	2 – 3	1 – 2	2 – 3	*Leodienses & Bruxellenses fame pressis Gandensibus succurrunt. 48. b* *Pons inter Seranium & Iemeppiam extruitur. 49. c.* *Initio regni Caroli sexti captus fuit ceruus, cui erat torques inauratus cum hac inscriptione; Hoc me Cæsar donauit. Quare apposuit armis Franciæ duos cernos volantes, Opmerus.*	18 F	14	4
1382	4 – 5	3 – 4	2 – 3	3 – 4	*Occasione schismatis Romani, Leodij quidam se Vrbanistas quidam Clementinos vocant, non sine periculosa seditione 50 a Pugna Brugensium & Gandensium infœlix Brugensibus 50. & 51. Meyerus. Duo noui coniuges in lecto deprehensi mortui in suburbio S. Laurentij Leodij. 55. b.*	19 E	15	5
1383	5 – 6	4 – 5	3 – 4	4 – 5	*Arnoldus Hornem Præsul tumultus Dionanti & Tradonopoli exortos sedat. 54 d. & 55.* *Dionantenses conspirant contra Curiam & procuratores. 55 a.*	20 D	16	6
1384	6 – 7	5 – 6	4 – 5	5 – 6	*Gerardus Groot scholas literarias Dauentriæ aperire cœpit, quæ ferè vbique desierant. Quas Alexander Hegius discipulus Rudolphi agricolæ & præceptor Erasmi egregiè illustrauit. Meyerus.*	21 CB	17	7
1385	7 – 8	6 – 7	5 – 6	6 – 7		22 A	18	8
1386	8 – 9	7 – 8	6 . 7	7 – 8	*Scabini Leodien omnes officio mouentur, excepto vno VVilhelmo Procft innocente reperto. 50 b*	23 G	19	9

RES GESTÆ.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frãc.	Epi Leod.	Res Gestæ	Cyclus Solis	Cyclus Lunæ	Indictiones
1387.	9 / 10	8 / 9	7 / 8	8 / 9	*Deus iniuriam S. Remaclo factam miro modo vindicat 61. a.* *Conflagratio arcis Franchimontensis 62. c.* *Carolus 6 Rex Galliæ diuinitus admonetur & corripitur. 62. d.* *Scabini Leodienses frustra Cæsaris mandata impetrant. 61. a.*	24 F	1	10
1388.	10 / 11	9 / 10	8 / 9	9 / 10	*Bellum Leodiensium contra D. de VVyenarde & Renesleyn. 64. b.* *Bellum Caroli Regis Galliarum contra Ducem Iuliæ ibid.* *Pax componitur interuentu Arnoldi Horn Præsulis, & Archiepiscopi Coloniensis ibidem.*	25 ED	2	11
1389.	11 / † 1	10 / 11	9 / 10	10 / † 1	*Arnoldus de Horn Præsul moritur die 8. Martij. 66 c.* *Succedit illi eodem anno Ioannes à Bauaria. 69. b.* *Obit quoque Vrbanus 6. Pontifex Calend. Nouemb. succedit Bonifacius nonus 66. d. Anton. tit. 22. c. 2. Baldus Perusinus Iurisconsultus acceptã à Barthole iuris doctrinam scriptis confirmat. Opmerus.*	26 C	3	12
1390.	1 / 2	11 / 12	10 / 11	1 / 2	*In plerisque vrbibus Italiæ noui tyranni extitere, qui Ducum & Marchionum titulis, indulgentibus Pontificibus, se honestarunt. Cron. lib. 12. de reb. Polo.*	27 B	4	13
1391.	2 / 3	12 / 13	11 / 12	2 / 3	*Bonifacius PP. ad onera belli contra infideles indixit annatas beneficiorũ vacantium, Anglis recusantibus, Platina. Sed hoc est antiquius, si Polyd. lib 8 de inuent. c 2. credimus, cùm Hostiensis qui vixit circa annũ 1260 eius mentionem faciat. In cap. Inter cætera De officio Ordinarij.*	28 A	5	14
1392.	3 / 4	13 / 14	12 / 13	3 / 4	*Carolus 6 Rex Francorum per interualla phrenesi laborare cœpit. 62. & 63. vide Masseum.*	1 GF	6	15
1393.	4 / 5	14 / 15	13 / 14	4 / 5	*Plurimi ex Flandria in Brabantiam & ditionem Leodiensem confluunt, quod nollent Clementi Antipapæ adhærere. Meyerus.* *Circa hoc tempus exoriuntur sectæ Hussitarum, Adamitarum, & Orbitarum siue Orphanorum in Bohemia & Albaurum in Italia. Aeneas Syluius Hist Bohem. c 35 Polyd. de inuent. lib. 7 c 5.*	2 E	7	1
1394.	5 / 6	15 / 16	14 / 15	5 / 6	*Ioannes Bauarus Præsul factiosis quibusdam Leodiensibus iratus consistorium Ecclesiasticum è Leodio transfert Diesthum. 71 b.* *Hoc tempore Albi per totam Italiam visi, quos Bonifacius PP. compressit, eorum duce supplicio affecto. Volat. lib 22.*	3 D	8	2
1395.	6 / 7	16 / 17	15 / 16	6 / 7	*Ioannes Niuernensis Princeps Burgundiæ è captiuitate Baiazetis reuersus, equites instituit, quorum symbolum esset torques aureus, angulosis nexibus & quasi annulis concatenatis ita inter se aptatis, vt figuram crucis S. Andreæ exprimerent, silico annexo & subtus aurei velleris effigie depẽdente, Geneb. ex Chron. Francorum.*	4 C	9	3
1396.	7 / 8	17 / 18	16 / 17	7 / 8	*Ioanna VVenceslai Brabantiæ Ducis vidua in præsentia Regis Franciæ & Philippi Comitis Flandriæ, recognouit Ducatum suum post mortem redire debere ad Ducem Burgundiæ. 71 c. Meyer. Isabella, filia Caroli Regis Frãciæ, Richardo Anglorum Regi desponsata, inter Francos & Anglos induciæ in 30 annos pactæ sunt. Polyd. lib. 20 Angl. Histor.*	5 BA	10	4

Anni Chrisſ.	Pont. Rom.	Imp Rom.	Reges Frãc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1397	8 / 9	18 / 19	17 / 18	8 / 9	*Florentius Episcopus Vltraiectensis bellum Hērico Burchgrauio Mōtfortij indicit quod superiorem Iurisdictionem sibi vsurpare vellet, & Momfortiū per sedecim integras septimanas impugnat, non destitutus nisi Arnoldus de Horn Præsul Leodiensis, & Abbas S. Trudonis intercessione sua, rem inter partes composuissent. Suffrid. in app ad Becam.*	6 G	11	5
1398.	9 / 10	19 / 20	18 / 19	9 / 10	*Petrus de Aliaco Episcopus Cameracensis mittitur Romam pro sedando schismate. Meyerus. Circa hoc tempus Iudæi quarto & extremo exilio è Francia pelluntur, Geneb. Concilium Gallican. omnium Prælatorū Franciæ Lutetiæ 23. Ianuarij, in quo Benedictus PP. reijcitur, qui nihilominus noluit cedere. Chron. Franc.*	7 F	12	6
1399.	10 / 11	20 / 21	19 / 20	10 / 11	*Bellum Ioan. Bauari Præs. & fratris sui VVilhelmi contra Frisios 72 a. Chrisolaras Bisantinus literas Græcas in Italiæ scholas à quibus 700 annis exulauerant, reducit. Ita græcarum litterarum fontes aperiri cœperunt & flosculi græci inter latinos reuiuiscere. Genebrard. Meyerus*	8 E	13	7
1400.	11 / 12	21 * 1	20 / 21	11 / 12	*Exauctorato VVenceslao Imperatore, 20 Augusti, Rupertus Bauariæ Dux succedit 4 Idus Septembris. 72. c. Onuphrius. Ioannes Frossardus Canonicus & præsbyter historiā Franciæ, Scotiæ, Hispaniæ, Britanniæ, Vasconiæ, Flandriæ, ab anno 1326. ad hunc vsque annum prosequitur.* *Blondus Florouiliensis historicus seriem quoque temporū ab anno Christi 407. vsque ad hunc annum retexit.*	9 DC	14	8
1401.	12 / 13	1 / 2	21 / 22	12 / 13	*Albertus Dux Bauariæ Comes Hollandiæ &c pater Præsulis crudele bellum inchoat aduersus D. Ioannem de Arkel, quem post obsidionem Ciuitatis Gorichomensis 12. hebdomadarum cogit, vt flexis genibus veniam petat. 72. d. Suffrid. Petri, in append. ad Ioannem de Beca.*	10 B	15	9
1402.	13 / 14	2 / 3	22 / 23	13 / 14	*Noua bella inter Gallum & Henricū Anglorum Regem Meyerus. Circa hoc tempus in Episcopatu Traiectensi capta fuit à puellis Edamensibus in lacu Purmerio mulier aquatica, quæ nulla re à muliere terrestri differebat, nisi sordibus quibusdam aquaticis quibus mundata & muliebribus vestimentis induta, nihil præter humani sermonis indocilitatē admirandū habuit Meyer*	11 A	16	10
1403.	14 / 15	3 / 4	23 / 24	14 / 15	*Quidam factiosi Leodienses ob effrenem linguæ petulantiam hedrotij nuncupati, ab obedientia Præsulis sui Bauari se subtrahunt 87 b. Præsul offensus secundò Curiam partim Hoyum partim Traiectum transfert. Ibid. Inquiritur in Hedrotios & plures exilio mulctantur. Ibid.*	12 G	17	11
1404.	15 † 1	4 / 5	24 / 25	15 / 16	*Moritur Bonifacius ipsis Calend. Octob. Succedit Innocentius 7. eiusdem mensis 15. 74. b Platina. Naucl. Onup. Ioannes Bauarus Præsul proficiscitur ad Pontificem & quibusdam, qui se Clementinos dixerant, gratiam impetrat 75. b. Trudonenses tumultuātes miro modo cōpescit & punit. 75 b.*	13 FE	18	12
1405.	1 / 2	5 / 6	25 / 26	16 / 17	*Hedrotij iterum insurgunt in Præsulem qui tertio Leodio migrat & Curiam Traiectum confert. 76. b.*	14 D	19	13
1406.	2 † 1	6 / 7	26 / 27	17 / 18	*Obit Innocentius septimus. 8. idus Nouembris; succedit illi Gregorius 12. pridie Calend. Decembris 78. c. Platina, Nauclerus. Onuphrius.* *Conuentus omnium municipiorum Patriæ in quo de nouo Præsule & protectore eligendo tractatur. 76. b.*	15 C	1	14

RES GESTÆ.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fran.	Epi Leod.	Res Gestæ	Cyclus Solis	Cyclus Lunæ	Indictiones
1407.	1 2	7 8	27 28	18 19	*Henricus Peruvysius eligitur in protectorem patriæ & Theodoricus eius filius natu maximus in Episcopum. 77. a. Confirmatur ab Antipapa. 78 & 79. Traiectũ ab eis obsidione cingitur; mox obnimiũ gelu obsidio soluitur. Ib.*	16 B	2	15
1408.	2 3	8 9	28 29	19 20	*Iterum ab eis obsidetur Traiectum, sed aduentantibus amicis Bauari coguntur iterum obsidionem soluere; Coguntur pugnare, & vterque miserè in prælio cadit. 81. d. Mosæ inundatione pons arcuum cum multis ædificijs disturbatur 83. c. Leodienses nudis pedibus & genibus flexis veniam petunt 82 d.*	17 AG	3	1
1409.	3 1	9 10	29 30	20 21	*Gregorius 12. mouetur loco; mense Iunio sufficitur Alexander quintus, 6 Kal Iulij, 84. b. Onuphrius Geneb. Iac. Gualtier. Nicolaus Episcopus Atrebatensis Ducis Brabantiæ Consiliarius Mechliniæ moritur & Louanij sepelitur. Meyerus. Septuaginta Hedrotij in rota sublimantur, 84. c.*	18 F	4	2
1410.	1 1	10 11	30 31	21 22	*Moritur Alexander quintus non. Maij: Lapsis diebus quindecim, succedit Ioannes 22. alij tertius. 84. d. Onuph. Geneb. Platina Naucl. Anton.* *Antonius Dux Brabantiæ vxorem ducit Elisabetham Ducissam Lutzemburgiæ, filiam Ioannis Ducis de Gorliez, qui frater fuit Sigismundi Regis Hungariæ atque Imperatoris. 84. D.*	19 E	5	3
1411.	1 2	11 1	31 32	22 23	*Ruperto Imperatore mortuo, Sigismundus Rex Hungariæ mense Martio Imperator consalutatur & Aquisgrani coronatur. 85 a. Naucl. Onuphrius.*	20 D	6	4
1412.	2 3	1 2	32 33	23 24	*Petrus de Aliaco Episcopus Cameracensis creatur Cardinalis à Ioanne 22 Suffitiitur in eius locum apud Cameracum Ioannes filius D. Lykercani, post quem fit Episcopus Ioannes à Burgundia filius Nothus Ducis Ioan. Meyer.* *Pax inter VVilhelmũ Bauarum Hollandiæ Comitem & Reynoldum Iuliæ Ducem. Suffrid. append. ad Ioannem de Beka.*	21 CB	7	5
1413.	3 4	2 3	33 34	24 25	*Hoc tempore Petrus Dressensis & Iacobellus in Bohemia negant sufficere sacram Communionem sub sola panis specie. Aeneas Syluius. c. 35. Histor. Bohem.*	22 A	8	6
1414.	4 5	3 4	34 35	25 26	*Inchoatur vniuersale Concilium Constantiense, in quo vtroque de Pontificatu contendente exauctorato, tertius eligitur, & schisma tollitur. Huic interfuisse memorantur tria millia nongenti & quadraginta Prælati, Prælatorumque Vicarij. 85. b. Naucl. Tom. Concil.*	23 G	9	7
1415.	5 Vacat	4 5	35 36	26 27	*Adolphus secundus Cliuiæ & Amadeus Subaudiæ Comites, Duces Imperij constituuntur. Genebrard. Ioannes 22. vel 23. PP. abdicat se Pontificatu in Concilio Constantiensi, pridie Calend. Iunl 85 c. Platina. Naucl.* *Prælium prope Asurentiam in quo victoribus Anglis maxima pars nobilitatis Gallicæ periit. 85 a.*	24 F	10	8
1416.	Sedes.	5 6	36 37	27 28	*Sigismundus Imperator venit Leodium pridie Natalis Christi post vesperas, quæ eo desiderante & Præsule annuente secundò decantatæ fuerunt. 86 b. Leodio vadit in Angliam animo conciliandæ vnionis in Ecclesia, sed frustra, cùm Rex ad concordiam induci non posset. 86. b.*	25 ED	11	9

RES GESTÆ.

Anni Chris.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	Res gestæ	Cyclus Solis	Cyclus Lũæ	Indictiones
1417.	1	6 7	37 38	28 29	*Martinus quintus creatur Pontifex tertio idus Nouembris & consecratur 11. Cal. Decemb. 87 d Onuph Geneb. Vocat ad Synodum Ioannem Hus & Hiero. prag Aeneas Syluius, Histor. Bohem. 36 Persuadetur Ioanni Bauaro Præsuli vxorem ducere 87. b. Frater Præsulis defungitur relinquens vnam filiam Iacobam hæredem Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ &c. 85 c.*	26 C	12	10
1418.	1 2	7 8	38 39	29 * 1	*Ioannes à Bauaria reponit Episcopatum ad manus Pontificis, 88. d. Succedit illi ex prouisione Apostolica Ioannes de Valenroda, & die quarta Iulij Leodium ingreditur. 112. c. Ioannes Bauarus ducit vxorem, suam ex fratre neptem. 89. c. Valenroda restituit priuilegia Leodiensibus. 113. c.* *Finitur Concilium Constantiense 90. c.*	27 B	13	11
1419.	2 3	8 9	39 40	1 † 1	*D. de Valenroda moritur Dominica prima post Ascensionem Domini, quæ erat 28 Maij circa meridiẽ. 114. d Succedit illi Ioannes Heinsbergius mense Iunio, & ingreditur Leodium, 4 Idus Septembris. 115. d. Creatur Sacerdos. 116. d.*	28 A	14	12
1420.	3 4	9 10	40 41	1 2	*Motus grauissimus in Brabantia ob noua quædam tributa. Meyerus.* *Præsul Heinsbergius Leodij in Episcopum consecratur tempore Quadragesimæ 116 b.*	1 GF	15	13
1421.	4 5	10 11	41 42	2 3	*Præsul Heinsbergius pactum init cum Brabantis, de quo in Chron. Ducum Brab. Suffrid. Expeditio contra Hussitas in qua cum Archiepiscopis Treuirensi & Coloniensi cruce signatur Heinsbergius 116. b. Chron. Citizense.*	2 E	16	14
1422.	5 6	11 12	42 1	3 4	*Carolus 6. Rex Franciæ moritur mense octobri; Eodem anno succedit Carolus septimus. Naucl. Massæus. Genebrard.* *Fertilissima regio Hollandiæ inter montem D. Gertrudis & Dordracum cum 72. pagis absorbetur à mari. Meyerus.*	3 D	17	15
1423.	6 7	12 13	1 2	4 5	*Circa hæc tempora Gentiles errones, quos Germani Heiden, Galli Bohemos, nostrates Aegiptios vocant, primùm apparent, qui excocti sole, immũdi veste, intentique furtis, homines falsa sua chiromantia passim decipiunt. Polyd. lib. 7 de inuent. c. 7.*	4 C	18	1
1424.	7 8	13 14	2 3	5 6	*Ioannes Bauarus q Episcopus Leodiensis improuisa morte moritur. 116 c vide Suffridum in appendice ad Ioannem de Beka.* *Ordo Monachorum D. Hieronymi à sua primæua institutione collapsus, à venerabili viro Lupo reformatur, oblata Summo Pontifici regula ex dictis D Hieronymi contexta, & ab eo confirmata. Chron Citizense.*	5 BA	19	2
1425.	8 9	14 15	3 4	6 7		6 G	1	3
1426.	9 10	15 16	4 5	7 8	*Institutio vniuersalis studij Louaniensis. 118 a.* *Obit Gerardus Pingue natione Coloniensis vir admirandæ sanctitatis. Vide Historiam S. Ludevvidis.*	7 F	2	4

f

RES GESTÆ.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	Res Gestæ	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1427.	10 11	16 17	5 6	8 9	*Mense Aprili hebdomadâ Sanctâ, moritur Ioannes Brabantiæ Dux; successit frater eius Philippus Comes S. Pauli. Massæus.*	8 E	3	5
1428.	11 12	17 18	6 7	9 10	*Henricus Episcopus Vintoniensis Cardinalis S. Eusebi venit ad Philippum Ducem & impetrat consensum prædicandi bellum sacrum contra Hussitas. Meyerus. Hoc tempore mortuo Frederico Blankenhemo Episcopo, Vltraiectina Ecclesia varijs seditionibus agitatur, dum vna pars Zuederium Culemburgium, altera Rudolphum Diepenhenium sibi Præsulem sumit. Ioannes de Beka*	9 DC	4	6
1429.	12 13	18 19	7 8	10 11	*Bellum Loodiensium contra Namurcenses grande & diuturnum. 121. c.* *Turris superbiæ Dionantensium è regione Bouiniæ sita destruitur nunquam reædificanda. Ibidem. Ioanna virgo obsidionem Aureliæ soluit & Carolum Delphinum deducit Rhemos consecrandum. Reginaldus eius loci Præsul, 17. Iulij die Dominica eam inungit. Geneb. Massæus.*	10 B	5	7
1430.	13 14	19 20	8 9	11 12	*Ioanna virgo capitur à Burgundis 24 die Maij, & Anglis venditur, qui eam 18 Calendas Iulias, Rothomagi in veteri foro cremarunt, dicentes magam esse. Genebrard. Gerson. Meyerus.*	11 A	6	8
1431.	14 † 1	20 21	9 10	12 13	*Moritur Martinus 5 Pontifex, 18. Feb. die Dominica; succedit illi Eugenius 4. die 3 Martij. 122. a S. Anton. tit. 22. c. 7.* *Concilium Basiliense inchoatum graues ob causas Ferrariam & inde Florentiam transfertur: Quapropter, quæ deinceps per annos duodecim Basileæ habitæ sunt Sessiones auctoritate carent Melchior Canus Naucl.*	12 G	7	9
1432.	1 2	21 22	10 11	13 14	*Sigismũdus Imperator ab Eugenio 4. PP. 15. Calẽd. Iunij coronatur. 122. a.* *Thomas Carmelita concionator Britannicus Romæ capitur & tanquam hæreticus igni crematur. Engerranus.* *Hoc tempore Striges & Sagæ in Gallia passim deprehenduntur. Thenet. Cosmog, lib. 14. cap 17.*	13 FE	8	10
1433.	2 3	22 23	11 12	14 15	*Ioannes Toysiacus Episcopus Tornacensis Insulis obit: Schisma oritur in electione successoris. Tandem Philippus Burgundiæ Dux Ioannem Ceueratũ Archidiaconum Rothomagensem suum Consiliarium armata manu in possessionem mittit, & sedit Tornaci annis vndeuiginti. Meyerus.*	14 D	9	11
1434.	3 4	23 24	12 13	15 16	*Pridie S. Martini natus est Dux Carolus Philippi Burgundi filius, qui postea Leodium destruxit 112. a.* *In Hollandia oppido Schadam obitus & sancta memoria Lydvvidt virginis mirandæ patientiæ & sanctimoniæ. Meyerus.*	15 C	10	12
1435.	4 5	24 25	13 14	16 17	*Inter Francos & Flandros post viginti annorum bellum pax est composita super morte Ioannis Ducis Burgundiæ, ad quam cum alijs Principibus allaboraturus accesserat Præsul Heynsbergius comitatus equis albis ducentis, albisque vestibus rubro vermiculatis. 122. b.*	16 B	11	13
1435.	5 6	25 26	14 15	17 18	*Dux Brabantiæ Philippus expeditionem in Calesiam temerè parat: cogitur cum dedecore recedere Vnde tanto dolore affectus est, vt metus esset ne in grauem morbum incideret. Engerr. lib. 16.*	17 AG	12	14

RES GESTÆ

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frãc.	Epi Leod.	Res Gestæ	Ciclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1437.	6 / 7	26 27 †	15 / 16	18 / 19	*Sigismundus Imperator vita fungitur quinto idus Decemb. 122. a. Nauclerus. Succedit Albertus 2. Austrius, Calend. Ianuarij 122. b. vel 13. Cal. Aprilis, vt vult Nauclerus. Gandenses plerosque de Magistratu occidũt quod fuissent causa tam turpis à Calesia discessus. Meyerus.*	18 F	15	15
1438.	7 / 8	1	16 / 17	19 / 20	*Concil. Florent. Ferrariæ inchoatur. Tom 4. Conc.* *Voluit Eugenius in eadem Synodo, vt primariæ Ecclesiæ hoc ordine statuerentur, Romana, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana. Meyerus.*	19 E	14	1
1439.	8 / 9	2 †	17 / 18	20 / 21	*Finitur Concil Flor. 6. Cal. Nouem. Plat. Volat.* *Præsentibus Eugenio 4. PP. Imperatore & Ioanne Patriarcha Constantinopolitano, redintegrata vnione Græcorum & Armenorum Ecclesia Catholica. Iidem.* *Alberto 2. Austriaco defuncto 6. Cal. Nouemb. succedit Fredericus 3 Cal. Ian. 122. c. Onuphr. Naucl.*	20 D	15	2
1440.	9 / 10	1	18 / 19	21 / 22	*Claruit hoc tempore Alphonsus Toscatus Episcopus Abulensis qui Dydimũ Chalcenterum ab inuicta scribendi patientia sic dictum superasse videtur. Tot enim libros scripsit vt ijs legendis vix ætas hominis sufficere possit. Opmerus.* *Typographica ars Moguntiæ in Germania primùm inuenta est 122. c. Volat. plat. Polyd.*	21 CB	16	3
1441.	10 / 11	2	19 / 20	22 / 23		22 A	17	4
1442.	11 / 12	3	20 / 21	23 / 24		23 G	18	5
1443.	12 / 13	4	21 / 22	24 / 25	*Philippi Ducis bellum contra Guilhelmũ Saxoniæ Ducem quo breui tempore vindicat sibi Ducatum Luxemburgensem; Elizabetham namque amitam, quæ opem eius implorauerat, in domum suam restituit, quæ idcirco legibus nuptialibus Ducatum Luxemburgensem Ducibus Brabantiæ reliquit & eis etiamnum hodie paret. Meyerus.*	24 F	19	6
1444.	13 / 14	5	22 / 23	25 / 26	*Præsul Heynsbergius peregrinationem Hierosolymitanam suscipit, sed retrocedit, negato illi à Turcis saluo conductu, quod Ducem Bullonensem inter alios titulos se vocaret. 128. b.*	25 ED	1	7
1445.	14 / 15	6	23 / 24	26 / 27		26 C	2	8
1446.	15 / 16	7	24 / 25	27 / 28		27 B	3	9

Anni Chrif.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frãc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũe.	Indictiones.
1447.	16 + 1	8	25 26	28 29	Moritur Eugenius 4. 7. Calend. Martij : succedit Nicolaus 5. pridie nonas mensis eiusdem. 128 c. Onrphr Genebrard. Naucl. Platin. Hic vaticanam bibliothecam erexit missis quoquoversus viris doctis, ad comparandos libros. Quid de veteri factum sit nescitur; Fit illius mentio apud Gregorium lib. 7. Epist. 29.	28 A	4	10
1448.	1 2	9	26 27	29 30	Hoc tempore Academia instituuntur in Germania, Friburgensis, Brisgoie, Basiliensis, Ingolstadiensis, Tubingana. Munst. Lamb: Rustenius. Cathalogo Academ.	1 GF	5	11
1449.	2 3	10	27 28	30 31	Nicolaus Pontifex Ludouicum Episcopum Arelatensem & Bernardinum Franciscanum qui ordinis illius fuit reformator, retulit in SS. numerum. Meyerus.	2 E	6	12
1450.	3 4	11	28 29	31 32	Iubilæum Romæ in quo tanta fuit populi vndecumque aduenientis compressio, vt se mutuo magno numero suffocarent. 128. d. Guilhelmus Episcopus Parisiensis in gratiarum actionem pro victoria de Anglis habita supplicationes instituit, in quibus traduntur fuisse Parisijs ad 12. millia puerorum infra 14. annos Meyerus.	3 D	7	13
1451.	4 5	12	29 30	32 33	Leodienses rogati à Gandensibus pro fœdere & auxilio, respondent pacem cum Ioanne Duce à maioribus suis factam nolle rumpere, eosque hortantur vt cum Philippo Principe suo modestius agant. Meyerus.	4 C	8	14
1452.	5 6	13	30 31	33 34	Constantinopolis à Turcis capitur 4 Cal. Iun. 128 d Geneb. Paul. Iouius. Crudelia prælia inter Philippum Ducem & Gandenses; in quibus nullus seruatur redemptioni, sed ad vnum omnes necantur. Engerranus. Athenæ omnium disciplinarum inuentrices ab immanissimo Mahumeto 11. octauo Turcarum Principe captæ, soloque æquatæ sunt, etiam fundamentis quibusdam in locis effossis. Opmerus.	5 BA	9	15
1453.	6 7	14	31 32	34 35	Præsul Heynsbergius Traiectensibus bellum minatur, sed mox Philippus Dux Brabantiæ negotium componit. 129 a. Gandenses Rogati à Rege Galliæ de pace ineunda cum Principe suo Philippo tergiuersantur, quod illum noua & iniusta vectigalia introducere velle dicerent. Engert. Meyerus.	6 G	10	1
1454.	7 8	15	32 33	35 36		7 F	11	2
1455.	8 + 1	16	33 34	36 37	Ioannes Heinsbergius secreto resignat Episcopatum Ludouico Borbonio & scribitur Romam pro confirmatione. 130. a. Nicolaus 5. Papa moritur 9. Cal Apr. Succedit Calixtus 3. sexto Id. April 129. b. Ludouici Borbonij, Præsulis Genealogia nobilissima & sanctissima descendens à Regibus, Ducibus, Comitibus, & à prisco Galliarum Rege S. Ludouico. 131. d.	8 E	12	3
1456.	1 2	17	34 35	37 * 1	Borbonius Præsul confirmatione à Pontifice obtenta ingreditur Leodium mense Iulio, ipso die B. Margarethæ. 133 c. Ludouicus Delphinus Franciæ à patre relegatus recurrit ad Philippum Ducem qui eum quinque annis liberalissimè sustentat. 134. b Meyerus.	9 DC	13	4

RES GESTÆ.

Anni Chris.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1457	2 – 3	18	35 – 36	1 – 2	Calixtus Pontifex instituit festum Trãsfigurationis Iesu Christi ad 5 Idus Augusti, ob victoriam de Mahometis anno 1456 eo die acceptam. Palmer. D Antonius Archiepisc. Florent. moriens 4 non. May, multa litterarum monumenta orbi reliquit Opmerus	10 B	14	5
1458.	3 † 1	19	36 – 37	2 – 3	Moritur Calixtus 3. die 6. Aug. Succedit Pius 2. 20. mensis eiusdem. 134 c. Platina Naucl. Leodienses multa, quæ ad Principis Iurisdictionem pertinent, vsurpant 134. & 135. Exoriuntur per Comitatum Lossensem fustigatores. 135. c.	11 A	15	6
1459.	1 – 2	20	37 – 38	3 – 4	Borbonius Præsul plures celebrat conuentus contra vsurpationes Leodiesiũ frustra. 135. b. Prudentiores suadent Borbonio non armis sed iure contra eos procedere. ibidem.	12 G	16	7
1460.	2 – 3	21	38 – 39	4 – 5	Circa hoc tempus Laurentius valla Romanus edidit elegantiarum linguæ latinæ libros sex, atque Herodotum & Tucididem latio donauit. Opmerus.	13 FE	17	8
1461.	3 – 4	22	39 † 1	5 – 6	Carolus 7. Rex Franciæ moritur 22. Iul. Succedit Ludou. filius eius Delphinus, & consecratur Remis ipso die Assump B Mariæ virg 136. a. Geneb. Adfuere plurimi Episcopi, Remensis, Londuneñ, Lingoneñ, Cathalauneñ, Noviomeñ, Bellonaceñ, Constantieñ, Lugduneñ, Biturix, Burdegaleñ, Leodieñ cum splendidissimo comitatu, Cameraceñ. Tricastriceñ, Carnutum, Tornaceñ, Morinorum Ambianorum, cum nobilitate, indicibili pene numero. Meyer.	14 D	18	9
1462.	4 – 5	23	1 – 2	6 – 7	Præsul Borbonius monitionibus suis nihil proficiens, patriam Ecclesiastico supponit interdicto. 137 d Ea de re controuersia inter Præsulem & Leodienses coram Legato Apostolico 137. d.	15 C	19	10
1463.	5 – 6	24	2 – 3	7 – 8		16 B	1	11
1464.	6 † 1	25	3 – 4	8 – 9	Pius 2. Pontifex obit 19. Cal. Sept. Paucis post diebus succedit Paulus 2. 142. d. Onuphrius. Geneb. Naucl Platina. Leodienses Marchionem Badensem in protectorem & Marcum eius filium in Episcopum aduocant 139 140. 141.	17 AG	2	12
1465.	1 – 2	26	4 – 5	9 – 10	Sententia Pauli Pont. contra Leodienses lata de 10. Ian. 142 & 143. Mense Aprili circa Pascha Marchio Badensis Leodium aduenit & protector inauguratur. 150 e. d. Indicit bellum Philippo Brab. Duci, & mox deserens Leodiensibus profugit in Germaniam. 154 e Desiderius Erasmus Roterodami oppido Hollandiæ ad Mosam nascitur 7. Cal. Nouembris, patre Gerardo Goudano presbytero. Opmerus.	18 F	3	13
1466.	2 – 3	27	5 – 6	10 – 11	Carolus Burgundus Diouantum euertit 157. d. Meyerus. Pax Oleana 158. d.	19 E	4	14

RES GESTÆ.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	Res Gestæ	Cyclus Solis	Cyclus Lunæ	Indictiones
1467.	3 4	28	6 7	11 12	*Prima die Maij Borbonius consecratur in Episcopum. 158. d* *Bellum Leodiensium contra Borbonium Præsulem, instigante Rege Galliæ, recrudescit 164. c. Carolus Leodium deditione capit & introducit Præsulem. 165. d. mox pax initur. Ibid*	20 D	5	15
1468.	4 5	29	7 8	12 13	*Bellum iterum resumitur à factiosis Leodien. 131. a.* *Carolus inita cum Gallo pace, eum secum Leodium deducit, quod vi expugnat & spoliat 183. c. Philipp. Comin lib 2 memorabilium à c.2. vsque ad 5. Cardinal. Pircolo. lib. 4. Comment. Adria. Barlan. in vita Caroli Audacis Opmer. in opere Chronogr. Chron Cityzen.*	21 CB	6	1
1469.	5 6	30	8 9	13 14		22 A	7	2
1470.	6 7	31	9 10	14 15	*Eduardus Rex Angliæ regno eiectus, accepto à Carolo Burgundo milite, regnum recuperat. 174 & 175.*	23 G	8	3
1471.	7 † 1	32	10 11	15 16	*Moritur Paulus 2. PP. 26. Iul. Succedit Sixtus 4. die 9. Aug. 175. a. Onuphrius Platina Genebrardus. Naucler. Iubileum ad annos 25 reduxit. c 4 de pœnit & remiß. in Extrauag. Festum conceptionis B. Mariæ Virginis confirmauit cum approbatione festi eius diei. c. 1. de Reliq. in Extrauag.*	24 F	9	4
1472.	1 2	33	11 12	16 17	*Sixtus 4. instituit celebrari per vniuersum orbem festum S Fräcisci, dans omnibus quinquaginta annos, & totidem quadragenas Indulgentiæ. Chron. compil.*	25 ED	10	5
1473.	2 3	34	12 13	17 18	*Præsul Borbonius cum Carolo Burgundo ad Imperatorem Fredericum proficiscitur mense Sept. illique homagium facit de Ditionibus quas ab Imperio in feudum tenet: Reuertitur 2. Decemb. magna congratulatione à Leodiensibus exceptus. 175 b. Ducatus Geldriæ deuoluitur ad Ducem Burgund. Brab &c. 175. a Maffeus.*	26 C	11	6
1474.	3 4	35	13 14	18 19	*Robertus Archiepiscopus Colon. à suis expulsus, à Carolo Burgundo suppetias petit & impetrat. 175. b Meyerus.* *VVilhelmus Arenbergius familiaris Episcopi occidit illius Vicarium & confugit ad hostes. 189 b.* *Præsul Borb. Carolo Nouesium per annum iam obsidenti, conflato equitum & peditū exercitu, succurrit, magna congratulatione ab eo exceptus. 190. a.*	27 B	12	7
1475.	4 5	36	14 15	19 20		28 A	13	8
1476.	5 6	37	15 16	20 21	*Carolus nouem annorum inducias cum Ludouico Francorum Rege pacificitur. 190. b.*	1 GF	14	9

RES GESTÆ.

Anni Chrif.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frāc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lun.	Indictiones.
1477.	6 7	38	16 17	21 22	*Carolus Burgundus moritur ante Namtium tribus confoſſus vulneribus.* 190. *b. Meyerus.* *VVilhelmus Areuberg in gratiam Barbonij Præſulis recipitur.* 190. *d.* *Noui tumultus Leodij exoriuntur & proditio detegitur.* 193 *d.*	2 E	15	10
1478.	7 8	39	17 18	22 23	*VVilhelmus Arenbergius impatiens fortunæ fœlicitatem ſuam ferre nequit.* 196. *a.* *Maximilianus Archidux Auſtriæ vxorem duxit Mariam filiā Caroli Burgundi, per quam potitus eſt Burgundia ac cæteris regionibus Belgij. Opmerus & ex qua Philippus Burgundus naſcitur.*	3 D	16	11
1479.	8 9	40	18 19	23 24	*Arenbergius rurſus Gallo innitus, laceſſat ſuum Præſulem.* 197. & 198. *Heluetij. quod rapinis & latrocinijs vacarent primùm à Ludouico Gallorum Rege ſtipendia merentur. Genebrard.*	4 C	17	12
1480.	9 10	41	19 20	24 25	*Proditio Arenbergij detegitur.* 198 *b.* *Ferrum lanceæ quo Chriſti latus apertum eſt Innocentius* 8. *Pontifex dono Baiazetis per Muſtapham Baſſum accipit circa hunc annum. Genebrard.*	5 BA	18	13
1481.	10 11	42	20 21	25 26	*VVilhelmus Arenbergius à patria proſcribitur.* 199. *b.*	6 G	19	14
1482.	11 12	43	21 22	26 †	*Interfecto Borbonio Præſule die* 30. *Aug. quæ feria* 6. *erat; fit ſchiſma in electione ſucceſſoris, quibuſdam Ioannem Horneum, quibuſdam Iacobum Croyum eligentibus* 204. *a.*	7 F	1	15
1483.	12 13	44	22 † 1	Vacat	*Ludouicus Rex Franciæ moritur die* 30. *Iulij feria* 4. 205. *a.* *Succedit illi Carolus octauus & coronatur menſe Iunio anni ſequentis.* 205. *b.*	8 E	2	1
1484.	13 † 1	45	1 2	Sedes. 1	*Sixtus* 4. *Pontifex moritur pridie idus Auguſti: paucis poſt diebus ſuccedit Innocentius.* 8. 205 *d.* *Ioannes Horneus penſione aſſignata Domino de Croij confirmatur à Pontifice Epiſcopus Leodienſis, & ingreditur ſolemnitèr Leodium..* 105. *c.*	9 DC	3	2
1485.	1 2	46	2 3	1 2	*VVilhelmi Arenbergij captiuitas & mors.* 209. *a. Maffeus.*	10 B	4	3
1486.	2 3	47	3 4	2 3		11 A	5	4

RES GESTÆ.

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	Res Gestæ	Cyclus Solis	Cyclus Lunæ	Indictiones
1487.	3 4	48	4 5	3 4	*Ferdinandus Hispaniarum Rex Saracenis Regnum Granatæ sine Bæticū adimit quod ipsi 500. fere annos occupauerant Idcirco sortitus à Sūmo Pontifice cognomentum Catholici. Pontanus de bello Ferdinandi.*	12 G	6	5
1488.	4 5	49	5 6	4 5	*Intestinum Bellum in Belgio inter Albertum Saxoniæ Ducem à Maximiliano administratorem loco filij sui constitutum & Philippum Cliuiensem D. Rauestanum 211. d Dec. 22. Illustris D. Alexander à Srranio Can. Leod. dat initium Conuentui Patrum Augustinensium prope Leod. Chartæ Augustinen. Maximilianus Romanorum Rex capitur à Brugensibus: Vnde sequutæ multæ calamitates. 210. c. Chron Citizense.*	13 FE	7	6
1489.	5 6	50	6 7	5 6	*Arenbergij frustra inuadunt Traiectum. 212. e.*	14 D	8	7
1490.	6 7	51	7 8	6 7	*Legati Francorum pacem tentant inter Arenbergios & Hornanos frustra 227. b.* *Pugna inter eos in mirica Zonhouea in qua vincunt Hornei. Ibid.* *Pax mox inita sed quæ non coaluit hoc anno. Ibid.*	15 C	9	8
1491.	7 8	52	8 9	7 8	*Leodij noua discordia. 227. d.* *Ferdinandus Hispaniarum Rex vt Saracenos & Hæreticos penitus è suis regnis euelleret, officium Inquisitionis instituit, cui etiam ipse Rex subesset. Vasæus. Chron. Citizen. Massæus.*	16 B	10	9
1492.	8 +	53	9 10	8 9	*Moritur Innocentius 8 PP. octauo Calend. Aug. Paucis post diebus Alexander 6. renuntiatur PP. 228 6. Onuphrius, Geneb.* *Nouus orbis detectus est primum à Christophoro Columbo Italo ope Ferdinandi Regis Hispaniarum. Vasæus. Genebrard. Veronius.*	17 AG	11	10
1493.	1 2	54 +	10 11	9 10	*Mortuo Frederico 3. Imperatore in Natiuitate gloriosæ virginis Mariæ, Maximilianus eius filius, paucis post diebus, in eius locū substituitur. 228 c. Naucler. Horneus Præsul Hoyense oppidum Maximiliano Austriaco oppignoratum redimit 228. c.*	18 F	12	11
1494.	2 3	1 2	11 12	10 11	*Floret doctrina & sanctitate vitæ Ioannes Standonk natione Brabantinus fundator domus Standonicæ Louanij. Massæus.* *Philippus Austriacus Maximiliani filius, 16 annos natus, Brabantiæ, Flandriæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ, cæterisque maternis prouincijs inauguratur. 228 d. Barland. in Chron. c. 164.*	19 E	13	12
1495.	3 4	2 3	12 13	11 12	*Hoc tempore nouus orbis ad agnitionem vnius veri Dei peruenit, ac paucis annis Christi Euangelium plures prouincias penetrauit, quam totis mille superioribus annis. Acosta lib 1. de temporibus nouiss. c. 17. Osor. lib. 2. & 3 Hist Emanuelis Thenet Cosmo. Botherus Epistola ad Antonium caraffam.*	20 D	14	13
1496.	4 5	3 4	13 14	12 13	*Philippus Austriacus cum Horneo Præsule ex Germania in Brabantiam venit & nuptias celebrat Lyra cum Ioanna Arragona 229 a.*	21 CB	15	14

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frā.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Ciclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1497.	5 / 6	4 / 5	14 / 15	13 / 14	*Indis post veterum notitiam iterum ab Emmanuele Rege Portugaliæ, rei Christianæ augendæ cupidissimo detegitur: Indicarum expeditionum duces fuêre Vascus Gomba Odoardus Pactecus, Franciscus Almerda, Alphonsus Albaquercus. Volater. lib 12. Geographiæ Geneb. Veronius.*	22 A	16	15
1498.	6 / 7	5 / 6	15 / 1	14 / 15	*Carolus 8. Rex Franc. obit Sabbato Palmarum post prandium. Succedit Ludouic. 12. & consecratur 7. May Rhemis; suscepit vero coronam Regni apud S. Dionys die 1. Iul. anni seq. Massæus.* *Horneus Præsul Traiectenses iussa facere recusantes anathematis metu ad obedientiam reducit 229. b.*	23 G	17	1
1499.	7 / 8	6 / 7	1 / 2	15 / 16	*Leodienses Robertum Arembergium cum ille armatus copijs gallicis Mosam transijsset decem millibus florenorum a suis suburbijs auertunt. 229. b.*	24 F	18	2
1500.	8 / 9	7 / 8	2 / 3	16 / 17	*Nascitur Carolus Philippi Austriaci filius. Feb 24. mane ante horam 4. Gandaui, qui postea fuit Imperator eius nominis 5. 229 b.* *Horneus Præsul pacem componit inter Vltraiectensem Episcopum & Ducem Iuliacensem. Ibid. c.*	25 ED	19	3
1501.	9 / 10	8 / 9	3 / 4	17 / 18	*Idem Præsul proditionem detegit Leodij & auctores capite punit 229. c* *Cruces nigri sanguineiq; coloris passim Leodij & locis vicinis, in vestibus apparent. ibidem Chron. Citizen. Visæ sunt & in superiore Alemannia, Norbergæ, Ratisbonæ, Landshutæ & alibi. Linturius.*	26 C	1	4
1502.	10 / 11	9 / 10	4 / 5	18 / 19	*Hoc tempore Academiæ VVitembergica & Francofordiana instituuntur. Monster. Veronius.* *In nouo orbe fides Catholica insignes progressus facit, missis eò pluribus presbyteris Dñicanis. Petr. Mart dec. 2. lib. 8.*	27 B	2	5
1503.	11. / † 1	10 / 11	5 / 6	19 / 20	*Alexander 6. PP. moritur 18. Aug. Succedit Pius 3. qui 14 diebus præest. Succedit Iulius 2. vlt. Octob 230 a. Onuphr. in Chron. & Suppl. Naucl.* *Palatium Præsulis Hornani incendio per negligentiam exorto comburitur 233 c.*	28 A	3	6
1504.	1 / 2	11 / 12	6 / 7	20 / 21		1 GF	4	7
1505.	2 / 3	12 / 13	7 / 8	21 / † Va	*Moritur Horneus Episcopus, 18. Calend. Februarij, non 16 (vt vitiosè impressum est) 233. d.*	2 E	5	8
1506.	3 / 4	13 / 14	8 / 9	cat / 1	*Erardus à Marcka succedit Horneo, 2. Calend. Ianuarij, postquam Sedes fere anno vacasset. 235. b.*	3 D	6	9

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1507.	4 / 5	14 / 15	9 / 10	2	*Erardus Præsul reformat. Monasterium D. Huberti Ord. D. Benedicti in Ardenna 239. c.* *Sexcenti Galli apud idem Monasterium à Namurcensibus cæsi. Ibid.* *Præsul consecrat Ecclesiam fratrum de obseruantia in loco Ierusalem dicto 239 b. Gelder vexat Brabantos 239. b Surius.*	4 C	7	10
1508.	5 / 6	15 / 16	10 / 11	3	*Præsul incipit Ecclesias, oppida & arces instaurare. 240 c.* *Fœdus Iulij 2. Pontificis contra Venetos. 241. a. Onuphr. Opmerus.* *D. Huberti virtus emicat in cripta Ecclesiæ S. Petri Leodij. 241. b. Herman. Hassiæ Lantgrauius Archiepisc. Colon. moritur, cuius tanta in pauperes benignitas fuit, vt nullum mendicum à se vacuum discedere pateretur. Surius*	5 BA	8	11
1509.	6 / 7	16 / 17	11 / 12	4	*Monasterium de Herkenroede à sacrilegis vindicatur. 242 b.* *Celeberrima Leodij Comitia in quibus de pace inter Burgundiones & Brabantos frustra tractatur per legatos Pontificis, Imperatoris & Galliæ Regis. 242 d. Pontifex multa oppida à Venetis occupata recuperat. 243. b.* *Origo euersæ in Anglia Religionis Ibid.* *Moritur Philippus Comminens Histor. item Flander: Opmerus.*	6 G	9	12
1510.	7 / 8	17 / 18	12 / 13	5	*Pontifex post multas de Venetis victorias timet Italiæ. 245. d.* *Priuilegia secundarij Cleri confirmantur. 245 d.* *Occidentales populi per Dominicanos Hispanos conuertuntur. Genebrard.*	7 F	10	13
1511.	8 / 9	18 / 19	13 / 14	6	*Forma reformandi Monasteria efficax. 246. c.* *Pontifex, Hispani, Veneti, Heluetij rupto fœdere, Cæsari & Gallo se opponunt. 247 a.*	8 E	11	14
1512.	9 / 10	19 / 20	14 / 15	7	*Cæsar relicto Gallo Pontificem sequitur, cum Henrico Anglorũ Rege 284 c. Onuphrius Surius* *Præsul festum Translationis S. Lamberti maiori quam ante celebritate seruari curat. 247. d.* *Concilium vniuersale Lateranense. Onuphr. in Iulio:*	9 DC	12	15
1513.	10 / 1	20 / 21	15 / 16	8	*Iulius 2. moritur 9 Calend. Martij: Succedit. Leo 10. 5. Idus eiusdem mensis 249. d Surius Onuphrius.* *Præsul cum casu sibi confringens mirabiliter seditionem sedat. 250. a.* *Bellum inter Gallos & Anglos. Surius.*	10 B	13	1
1514.	1 / 2	21 / 22	16 / 17	9	*Præsul templum S. Lamberti Martyris auleis pretiosis condecorat. 251. c.*	11 A	14	2
1515.	2 / 3	22 / 23	† / 1	10	*Ludouico 12. Francorũ Rege Cal. Ian. sine filio mortuo, deuoluitur sceptrum ad gentem Valesiorum, ac creatus est Rex Franciscus primus, consecratus Rhemus 25 Ianuarij. 252. d. Gualtier in Chron.*	12 G	15	3
1516.	3 / 4	23 / 24	2	11	*Carolus primogenitus ex Ioanna filia Ferdinandi & Elysabethæ succedit in regna Castellæ, Aragoniæ, Sycilia, & Neapolitanum 255. d.* *Abrogata est in Gallijs Pragmatica sanctio & substituta concordata bonis omnibus frementibus 255. a Genebrard. in Leone decimo.*	13 FE	16	4

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Ciclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1517.	4 / 5	24 / 25	3	12	*A'sernatiua mensium quæ per concordata Germanicæ nationis Prælatis Leodiensibus compesit, non tollitur per nominationes Louaniensium 256. b.* *Martinus Lutherus incipit noua dogmata spargere. 256. Surius.*	14 D	17	5
1518.	5 / 6	25 / 26	4	13	*Erardus Præsul & Robertus à Marka frater, consentientibus Patriæ Ordinibus, fædus ineunt cum Carolo Brab. Duce, 257. d.* *Priuilegia Leodiensibus à Diuis retro Impp. cōcessa confirmantur per Maximil. Cæsarem & ampliantur 258 a* *Origo Concilij Ordinarij Ibid. Erasmus Roter. Erardū Præs. timet 259 d.*	15 C	18	6
1519.	6 / 7	† / 1	5	14	*Maximilianus Austriacus Imp. moritur 12 Ian. 260 d. Surius.* *Succedit 27. Iun. Carolus eius nominis 5 Princeps pientiss. 261. a. Sur.* *Lollardi, quorum institutum est peste laborantibus mederi, vel corpora mortuorum efferre, per Erardum aduocantur Leodium. 259. d. e. Ioannes Eckius Theol. primus opponit se Luthero. Surius.*	16 B	19	7
1520.	7 / 8	1 / 2	6	15	*Carolus Imperator Leodium venit 12. Octob. ab Erardo magnificè exceptus, consecratur Aquisgrani, 4. idus Nouemb. 261. b. Surius.* *Martinus Lutherus à Leone Pontifice vt hæreticus excommunicatur. 261. a. d.*	17 AG	1	8
1521.	8 / 9 †	2 / 3	7	16	*Leo decimus PP moritur mense Decembri. 278 a.* *Carolus Cæsar promulgari facit Diploma Apostolicum contra Lutherum Leodij, Coloniæ, Treuiris Mogūtiæ & in alijs ditionibus sibi subiectis. 262. b.* *Robertus Markanus à fœdere quod nuper cum Brabantis pepigerat, recedit magno suo damno 276 à Martinus de Bellay.*	18 F	2	9
1522.	1	3 / 4	8	17	*Adrianus 6 succedit Leoni 10 Pont. mense Ian. 278. Sur. Scribit Frederico Saxoniæ Duci, vt Lutherum totius incendij Germanici fomentum à se dimoueat & eius dogmata damnet. 279 c. Ex 4. Tom. Concil.* *Lutherus præsumit ex canone scripturarum aliquos libros reijcere Surius.*	19 E	3	10
1523.	2 / † 1	4 / 5	9	18	*Adrianus PP. vita fungitur, 18 Kal. Octob. 290. c. Succedit non multò post Clemens 7 Surius. Ioannes Fischerus Episcopus Roffensis in Anglia, piiss. & eruditiss. vir, scribit contra Lutherum Surius. Idem facit Thomas Morus Regni Angliæ Cancellarius sub nomine Guilhelmi Rossei. Idem.*	20 D	4	11
1524.	1 / 2	5 / 6	10	19	*Rusticorum bellum funestum contra Clerum Principes & Magistratus prætextu libertatis Euangelicæ. 191. c. Surius.* *Fœdus Principum Catholicorum contra Lutheranos. Idem.*	21 CB	5	12
1525.	2 / 3	6 / 7	11	20	*La Iournee des Sauattes. i. dies solearum abiectarum.* *Franciscus Rex Francorum capitur à Cæsareis apud Papiam & captiuus ad Cæsarem in Hispaniam mittitur 292. b Barlan. in Chron.*	22 A	6	13
1526.	3 / 4	7 / 8	12	21	*Mathæus à Bassa ex nobili Vmbrorum familia ad Mardam fluuium Capucenorum piæ societati dat initium. 293 d.* *Andreas Carolstadius, primus sacerdotum huius seculi vxorem ducit; subsequitur Lutherus & plerique per Germaniam Monachi & Monachæ. 294 a vel anno seq. secundum Surium.*	23 G	7	14

e 2

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lun.	Indictiones.
1527.	4 5	8 9	13	22	*Erardus Præsul monumentum sibi erigi curat, vt pretio sic & significatione insigne.* 294. *b.* *Calumniatur illud Sleidanus Histor. Lutheranus. Ibid.* *Borbonius Romam inuadens perit.* 294. *d. Surius.* *Vrbis Romæ direptio per Germanos Lutheranos Idem.*	24 F	8	15
1528.	5 6	9 10	14	23	*Pax inita cum Geldris post* 30. *& amplius annorum bellum.* 395. *b. Massæus. Surius.* *Lutherani incipiunt se protestantes vocare.* 296. *b. Vel anno seq. secundum Surium.*	25 ED	9	1
1529.	6 7	10 11	15	24	*Cornelius à Bergis petente Carolo* 5. *datur Erardo Præsuli Coadiutor cum futura successione.* 267. *b.*	26 C	10	2
1530.	7 8	11 12	16	25	*Erardus Præsul adhuc viuens exequias anniuersarias sibi celebrandas instituit & celebrari facit.* 290. *b.*	27 B	11	3
1531.	8 9	12 13	17	26	*Comitia Augustana præsentibus Carolo* 5 *Imperatore, plurimis Princip. & ipso Erardo Præsule, in quibus Lutherani nuper protestantes vocati suam edunt confessionem à Melantone compositam, multoties deinde mutatam.* 304. *b. Surius. Lanatherus in histor. controuersiæ sacramentariæ.* *Coniuratio Ripariorum.* 304. *& seqq.*	28 A	12	4
1532.	9 10	13 14	18	27	*(Interim) seu pax publica.* 317. *d* *Erardus sopit quæstionem de Monasterij S. Trudonis Ordin. S. Benedicti sub Episcopo Leodien. subiectione.* 320. *d.*	1 GF	13	5
1533.	10 11	14 15	19	28	*Erardus Præsul creatur legatus de latere.* 325 *b.* *Vectigal graue imponitur Clero in omnibus terris Cæsareæ Maiestati subiectis in bellum contra Turcas.* 326. *b.* *Chronica Sebastiani Franci leguntur in Germania non minore pernicie quam voluptate Surius.*	2 E	14	6
1534.	11 1	15 16	20	29	*Clemens* 7 *Papa obit* 7 *Cal. Octob. Succedit non multò post Paulus* 3. *coronatus* 3 *non. Nouemb* 328 *b. c. Geneb. Surius.* *Henricus Angliæ Rex captus amore mulieris, ab Ecclesia Catholica deficit, seque caput Anglicanæ Ecclesiæ cõstituit.* 328. *b. Surius. Paulus Iouius.*	3 D	15	7
1535.	1 2	16 17	21	30	*Persequutio Catholicorum in Anglia, & multorum præstantium virorum martyrium; Impiꝰ Roffensis Episcopi & Mori Cancellarij, qui capite plectuntur* 330. *a Surius.*	4 C	16	8
1536.	2 3	17 18	22	31	*Desiderius Erasmus Roterodamus obit. Genebrardus.* *Erardus patriam à ducentorum millium & quingentorum Flor. debito liberat* 339. *c. Hæretico linguam perfodi iubet. Ibidem.* *Concilium Coloniense Prouinciale, præside Hermanno Archiepiscopo, pro reformatione cleri & conseruatione fidei & religionis, qui postea in hæresim lapsus est Tom.* 4. *lib. Concil.*	5 BA	17	9

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones
1537	4 / 5	18 / 19	23	32 / 1	*Reginaldus Polus Card. fugiens iram Regis Angliæ ab Erardo Præsule sex circiter mensibus summa humanitate Leodij excipitur. 331. a. Surius.* *Geldrenses deficiunt à Carolo Egmundano suo duce Surius.* *Protestantes Concilium per Summ. Pontif indictum reijciunt; Quod hoc, vt aiebant, non ad Pontificem & Episcopos, sed ad totam Ecclesiam perti neat. Surius.*	6 G	18	10
1538.	5 / 6	19 / 20	24	1	*Erardus Præsul moritur Feb 16. 333. a. b. Succedit Cornelius à Bergis pridem illi Coadiutor datus. Inauguratus Leodij die 6 Iun. 334. b.* *Induciæ nouem vel decem annorum inter Cæsarem & Gallos. Sur.*	7 F	19	11
1539.	6 / 7	20 / 21	25	2	*Proditio Leodij detegitur, & multi supplicio afficiuntur. 335. c.* *Præsul à Bergis multa sanxit Reipublicæ vtilia. Ibidem* *Tumultus Traiecti. 336. c. Caroli 5. Cæsaris preces quotidianæ. Sur.* *Ex Hispanijs venit in Belgium, vt tumultum Gandani exortum sedet. Surius.*	8 E	1	12
1540.	7 / 8	21 / 22	26	3	*Ordo Societatis Iesu à Paulo 3. PP. confirmatur: Deinde Iulio 3. Paulo 4. Pio 4. & tandem à Concilio Trid. sess 9. c 15.* *Ecclesia vndecim millium virginum Leodij instauratur. 337. c.* *Franciscus Guicciardinus magnus histor. moritur. Opmer.*	9 DC	2	13
1541.	8 / 9	22 / 23	27	4	*Aprilis 7. P. Franciscus Xauerius è Societate Iesu, soluit Lisbona versus Indias lib. Hist Ind. Orient. c. 6.* *Regnum Hungariæ fere totum perit Christianis. 342. a. Sur. Geneb.* *Georg Austriacus Coad. Cornelij Præs. nominatus, à Gallo capitur. 342 b* *Comitia Ratisbonæ contra Turcas frustra habita. 342. b.*	10 B	3	14
1542.	9 / 10	23 / 24	28	5	*Grauiss controuersiæ inter Lutheranos & Zuinglianos oriuntur. Onuphr.* *Franciscus Xauerius conuertit ad fidem trecenta milia infidelium. Bosius lib. 6. de signis Ecclesiæ c 3* *Leodienses contra Turcas instructi 343 d.*	11 A	4	15
1543.	10 / 11	24 / 25	29	6 / 1	*Cornelius à Bergis Præsul moritur, exeunte hoc vel ineunte seq anno. 349 b. Succedit illi Georgius Austriacus è custodia à Gallo dimissus; & Leodium ingressus die Dominica post fest. Assump B. Mariæ virg. quæ in 17 Aug incidit 350 d. Joannes Eckius & Albertus Pighius egregij Catholicæ fidei propugnatores moriuntur. Surius.*	12 G	5	1
1544.	11 / 12	25 / 26	30	1	*Cæsar Comitia Spiræ celebrat, præsentibus omnibus Electorib. contra Gallum Turcæ fœderatum: quo nomine ingentem pecuniæ summam colligit. 49. Surius.* *Hermannus Archiepiscopus Colonien Lutheranus Bucerum hæresiarcham in suam Diœcesim aduocat 350 d. Surius.*	13 FE	6	2
1545.	12 / 13	26 / 27	31	1 / 2	*Lutherus volens puellam dæmoniacam exorcismis sanare, egregiè à dæmone excipitur. Surius. Staphylus. Genebrard.* *Concilium Oecumenicum Tridentinum sumit initium 352 c. Tom. 4. Concil. lib. 19. Origo belli contra protestantes. 353 c. Surius.*	14 D	7	3
1546.	13 / 14	27 / 28	32	2 / 3	*Martinus Lutherus moritur Februarij die 8. quo fere tempore Patres Concilij Trid. secunda sua sess. hæreses eius damnare incipiunt, vt mundo constaret falsum esse eius vaticinium; Pestis eram viuus moriens tua mors ero Papa 354 d. Exauctoratur quoque propter hæresim Hermannus Archiepiscopus Colonien. Ibidem.*	15 C	8	4

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1547.	14 15	29 30	33 † 1	3 4	Moritur Franciscus Valesius Rex Franciæ, pridie Kal. Apr 357. b. Succedit Henricus 2 coronatus Remis, mense Iulio 357. b. Onuph. Carolus 5 protestantes & totam Germaniam domat. 358. a. Sur.	16 B	9	5
1548.	15 16	30 31	1 2	4 5	Hermannus Archiepiscopus Colonien hæreseos damnatus, dignitate exauctoratur, & Archiepiscopus Scheuenburgius in eius sedem subrogatur 367. a. Dum aliquantum propter bellum distrahitur Concil. Trid: Petente Cæsare, conscribitur (Interim) à quibusdam Doctoribus: quod postea Pontifex ad incudem reuocat 361. a Surius.	17 AG	10	6
1549.	16 17 †	31 32	2 3	5 6	Paulus 3 vita defungitur 10 Nouemb. 363 b. Concilium alterum prouinciale Coloniense reformatorium, præside Adolpho Archiepiscopo 363 a. Geneb. Cæsar petit à Capitulo dari Georg. Austriaco Præs. successorem. 367 b.	18 F	11	7
1550.	1	32 33	3 4	6 7	Paulo 3. vita defuncto, succedit illi Feb. 7 Iulius 3 364. b. Edictum Cæsaris contra hæreticos. 364. a Surius.	19 E	12	8
1551.	2	33 34	4 5	7 8	Reformationes Georgij ab Austria Præsulis publicantur 364 d. Martinus Bucerus moritur in Anglia, 3 Kal Mart. Fertur moribundus dixisse Christum non fuisse verum Messiam sed alium expectandum. Geneb. in Chron. Lind. Dial. 2 dubito. Initium belli gallici quod totum Imp. afflixit. 365. c. Sur. Geneb.	20 D	13	9
1552.	3	34 35	5 6	8 9	Paulus Iouius historicus moritur. Opmerus. Principes Germ. cum Gallo fœdus ineunt cõtra Cæsarẽ. 366. d. Geneb. Sur.	21 CB	14	10
1553.	4	35 36	6 7	9 10	Statuta consistorialia ac reformationes iudiciorum spiritualium per Iulium 3 Pontificem confirmantur & eduntur. 370. c. Consilia de nouis Episcopatibus per Belgium erigendis 371 a Hauent. Religio restauratur in Anglia. Ibid. Genebrardus.	22 A	15	11
1554.	5	36 37	7 8	10 11	Gallus Campaniæ fines egressus ad Mosam iter intendit; Bouinium Opp. diripit, & flammis amburit; Dionantum deditione certis conditionibus capit, quas non seruat. Mariaburgum capit & munit 373. d. Surius. Henric. de Berlaymont cognomine Floyon Dionantum fortiter quam potuit defendit. Ibidem.	23 G	16	12
1555.	6 † 1	37 38	8 9	11 12	Iulius 3 moritur mense Mart. succedit Marcellus 2 men. Aprili; præfuit 21. diebus Substituitur in eius locum Paulus 4 Dec. Kal. Iulij 375 d. & 376. a. Onuphr. Carolomontium in agro Leodieñ. ædificatur. 377. b.	24 F	17	13
1556.	1 2	38 39	9 10	12 13	Hoc an. ineunte vel praeced. exeunte, Carol. Cæsar Ferdinando fratri diadema & Philippo fil. reliqua regna cum Belgio relinquit, vt soli Deo vacet 377. c. Sur Geneb. Theodorus Beza deficit ad Caluinismum. 378. a. Ignatius Societatis Iesu fundator, Romæ multis sanctitatis indicijs relictis, animam Deo reddit. 378. d.	25 ED	18	14

RES GESTÆ.

Annus Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1557	2 | 3	39 | 40	10 | 11	13 † 1	*Georgius Austriacus obit die 4 Maij, post meridiem 382. d.* *Robertus à Bergis iampridem illi coadiutor datus succedit & inauguratur eodem mense Maio 384. b* *Philippopolis in agro Leodiensi conditur, promissa Herstallij VVautij & quorundam aliorum compensatione, sed necdum præstita. 382.*	26 C	19	15
1558.	3 | 4	40 † 1	11 | 12	1 | 2	*Carolus Cæsar piè moritur. 399 c. Surius* *Eriguntur noui Episcopatus per Belgium 388. b.* *Franciscus Sonnius ea de re Romam mittitur. 388. b. Hauent.*	27 B	1	1
1559.	4 | 4 † Vacat	1 | 2	12 † 1	2 | 3	*Obit Henric. 2. Rex Gall. mense Iun. Succedit illi fil. natu maximus Fräciscus 2 15 Kal. Octob. Regno inauguratus. 401. Onuph. Geneb.* *Moritur Paulus 4. Aug die 18. 402 b Onuph. Geneb.* *Pax Cameraceñ. inter potentiß. Reges Gallum & Hispan. 399 c. Geneb. Sur. Origo belli Belgici nimis diuturni. 402 d.*	28 A	2	2
1560.	1	2 | 3	1 † 1	3 | 4	*Mortuo Paulo 4. succedit Pius 4 7 Kal. Ianuarij coronatus. 402. b. Onuphr.* *Mortuo Francisco Rege Galliæ mense Decembri succedit Carolus nonus. 404 a. Onuphr. Genebrard.*	1 GF	3	3
1561.	2	3 | 4	1 | 2	4 | 5	*Edicto Regis permissum est in Gallia Huguenotis exercitium suæ religionis extra mœnia vrbium vsque ad Concilij Trid determinationem, cum hac clausula; absque tamen approbatione nouæ religionis, & id tantum per modum prouisionis, donec aliter à Rege fuerit ordinatum. Geneb. in Chron* *Vniuersitas Louaniensis consulta super erectione nouorum Episcopatuum. 406. à Hauentius.*	2 E	4	4
1562.	3	4 | 5	2 | 3	5 | 6	*Robertus à Bergis Præsul à noxio vento læditur; vnde mors sequuta est 406 c. Maximæ turbæ per Germaniam & Galliam causâ religionis. Surius, Genebrardus. SS. Irenei & Martini ossa cremantur ab hæreticis. Surius, vel anno seq. vt volunt alij 407 a*	3 D	5	5
1563.	4	5 | 6	3 | 4	6 | 7	*Gerardus Groesbekanus fit Coadiutor & successor Roberti vlt Martij. 407* *Eodem mense Princeps Auriacus, Egmundanus & Hornanus Comites scribunt Regi, vt Granuellanum è Belgio reuocet. 407.*	4 C	6	6
1564.	5	6 † 1	4 | 5	7 | * 1	*Huius anni initio finis imponitur Concilio Trident. 409 a.* *Robertus à Bergis Bergã se recipit. & illi Groesbekanus succedit 409. c.* *Ferdinandus Imp. moritur ipso festo D. Iacobi. Succedit ei, Maximilianus 2 411. c. Onuph; Mors Caluini misera nec miserabilis. 411. c. Genebrard. Hyems prodigiosa 412. b.*	5 BA	7	7
1565.	†	1 | 2	5 | 6	1 | 2	*Pius 4. Idibus Decem. migrat è vita, 417. à Geneb.* *Robertus à Bergis Præsul moritur. 412. c.* *Gerardus Groesbekanus inauguratur 414. b.* *Pontifex indulget illi propter sua merita collationem beneficiorum in vtroque mense. 416. c.*	6 G	8	8
1566.	1	2 | 3	6 | 7	2 | 3	*Pio 4. succedit Pius 5. vir sanctiß. 7. Id Ian 417. a Onuph.* *Coniuratio Nobilitatis Belgij contra Regem Catholicum 419. c.* *Coniurati conueniunt in Oppido Trudonen. 421. c. Hauentius. Surius.* *Fiunt Antuerpiæ, Traiecti, Hasseleti Maseckæ conciones hæreticæ. 422. b. Surius.*	7 F	9	9

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reg. Frā.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1567.	2	3 4	7 8	3 4	*Aduentus Albani in Belgium 428. c. Hauentius.* *Præscripto Pij 5 Pont. Breuiaria, missalia & Cathechismus, qui hodiè Romanus vocatur, eduntur. Geneb Obsidio oppidi Hesselen per Gerardum Groesbekanum Præsulem, & einsdem deditio 425. d. Surius.* *Comes Hornanus & Egmūdanus apprehenduntur 439 b. Surius Hauētius.*	8 E	10	10
1568.	3	4 5	8 9	4 5	*Pugna inter Ludouicum Nassouium Principis Aurisci fratrem & Comitem Arenbergium, in qua occumbit Arenbergius. 432. c.* *Dux Albanus magna clade dictū Ludouic. afficit 434. c.* *Nouos Episcopatus promouet. 448 c. Hauentius. Obsidio Ciuitatis Leodien per Principem Auriacum & ipsius turpis fuga. 443. b.*	9 DC	11	11
1569.	4	5 6	9 10	5 6	*Decimus vicesimus, & centesimus denarius odiose ab Albano petitur. 448 c. Surius.* *Multi Auriaci partes sequuti Leodij afficiuntur supplicio. 449. c.* *VVilhelmus Lindanus primus Episcopus Ruremōd. laudatus 448 Hauent.*	10 B	12	12
1570.	5	6 7	10 11	6 7	*Gerardus Groesbekanus queritur apud Cæsaream Maiest. de ablatis sibi clauibus Ciuitatis Leodiensis 454 c.* *Synodus Mechliniæ pro executione Decretorum Concilij Trid. Sur.* *Pius 5 Pontifex declarat Reginam Angliæ ob hæresim excommunicatam, & regno excidisse. Sanderus lib. 7 de visibili Monar. Eccl.*	11 A	13	13
1571.	6	7 8	11 12	7 8	*Quorundam machinatione, in Consilio Ciuitatis actum, vt nullus deinceps Scabinorum Leodiensium in Burgimagistrum eligeretur. 460. a.* *Ioan Austriacus dux militiæ contra Turcas iuxta Naupactum Achaiæ vrbem consequitur victoriam. 461 d Sur Liuinus Torrent in suo poëmate.* *Pius 5 Pont. max diuinitus præuidet hanc victoriam Surius*	12 G	14	14
1572.	7 † 1	8 9	12 13	8 9	*Pius 5 moritur multis clarus miraculis. Calend. May. 462 d. Onuph. Surius. Geneb Succedit illi 12. May Gregorius 13 463 b Ibidem.* *Mandatum Spirense Groesbekani contra Ciuitatem 468 a.* *Tumultus in Belgio occasione exactionis decimi denarij 462 b. Sur.* *Geusei incipiunt fundere sanguinem Catholicorum 464. Surius.*	13 FE	15	15
1573.	1 2	9 10	13 14	9 10	*Groesbekanus Præsul mandat visitari penuaria vinariorum, & vinorum pretia per DD. Cathedr. Ecclesiæ & alios adhiberi solitos statui 470. d.* *Ernestus Dux Bauariæ fit Episcopus Hildesheymensis. 471 a.* *Concertatio Reuerendiss. Lindani cum aulicis pro Ecclesiasticis fundationibus. Hauentius*	14 D	16	1
1574.	2 3	10 11	14 † 1	10 11	*Carolus 9 Galliarum Rex moritur May 30. 476. a Geneb. Surius.* *Succedit Henricus tertius Ibidem.* *Ludouici Nassouij exercitus funditur nec ipse amplius comparet. 471. a.* *Disceptatio Reuerendiss. Lindani cum Magistratu pro libertate Ecclesiastica. Hauentius.*	15 C	17	2
1575.	3 4	11 12	1 2	11 12	*Monasteria Leodiensia paciscuntur cum sodalitatibus Colubrinorum & Arcubalistarum. 477. c.* *Pax frustra tentatur in Belgio. 476. d.* *Gregorius 13 laudat Ecclesiam Leodien à fidei constantia. 478. b.*	16 B	18	3
1576.	4 5	12 † 1	2 3	12 13	*Maximilianus Cæsar moritur 12. Octob. vbi succedit illi Rudolphus 2. eius primogenitus 482. d. Geneb.*	17 AG	19	4

Anni Chrif.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frāc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Ciclus Solis.	Cyclus Lũa.	Indictiones.
1577.	5 / 6	1 / 2	3 / 4	13 / 14	*Pax in Belgio inter Ioan Auftriacum & Ordines fœderatos, confilio Groefbekani Præf.* 486 *d. Bartholom honor. Struuntur Auftriaco infidiæ* 49 *a.* *Legati Cæfarei cognofcunt de dānis per Patriā Leodienf. perpeßis* 488 *d* *Mathias Archidux Auftriæ Gubernator Belgij recipitur Ibid.* *Legatio fœderatorum ad Leodienfes* 491 *c.*	18 F	1	5
1578.	6 / 7	2 / 3	4 / 5	14 / 15	*Hifpani & alij exteri nuper ex condicto pacis egreßi in patriam reuertuntur* 492 *c.* *Prælium apud Gemblacum Ordinibus fœderatis infœlix* 492 *c.* *Origo malecōtentorū* 498 *d. Mors Ioann. Auftriaci & eius elogia* 499 *b.*	19 E	2	6
1579.	7 / 8	3 / 4	5 / 6	15 / 16	*Res mira de quodam ad Dei tribunal appellante* 500 *b.* *Obfidio Oppidi Traiectenfis & eius lugubris occupatio* 500 *d.* *Epidemiæ lues mire graffatur Leodij* 504 *b.* *Origo corruptionis vrbis Aquenfis per hæreticos* 506 *a.*	20 D	3	7
1580.	8 / 9	4 / 5	6 / 7	16	*Princeps Auriacus per Philippum Regem Hifpanorum profcribitur tanquam perduellionis reus; & 25. aureorum millibus & nobilitate donatur, qui eum fiue viuum fiue mortuum in Regis poteftatem tradiderit* 507 *a.* *Cōmunicatio Leodienfiū cum Regijs habita fuper quibufdam quæftionibus Iurifdictionalibus* 508 *a. Moritur Gerardus Groesbekanus Præf. ipfo die Innocentium* 509 *d.*	21 CB	4	8
1581.	9 / 10	5 / 6	7 / 8	1	*Gerardo Groesbekano fuccedit Erneftus Dux Bauarus die vlt. Ian concordibus omnium Canonic. fuffragijs* 511 *d eligitur Adminiftrator Stabulen.* 512 *c Caluiniftæ tumultuantur Aquifgrani* 514 *d. Edmundus Campion Iefuita, Scherrinus & plures alij fancti & docti viri honorantur martyrio in Anglia. Geneb.*	22 A	5	9
1582.	10 / 11	6 / 7	8 / 9	2	*Erneftus Præful obfidet Aquifgranum* 517 *c. Mofchus tria Iefuitar. Collegia in fuo Imperio conftruit, fpemque præbet de fuis ad Ecclefiam Romanā tranfitu: Alioquin Conftantinopolitano Patriarchatui obfequitur Geneb.* *Ghebhardus Truchfefius Archiepif. Colonienf. factus hæreticus virmonialem in vxorem ducat; fouet conciones Caluiniſticas* 523 *c Iffels.*	23 GC	6	10
1583.	11 / 12	7 / 8	9 / 10	3	*Truchfefius bellum exorditur* 525 *a. Genebrardus Iffels. Admonetur à Cæfare fruſtrà Idem Excōmunicatur & exauctoratur à Ioanne Francifco Epifcopo Vercellen. Nuncio Apoftolico. Ijdem.*	24 B	7	11
1584.	12 / 13	8 / 9	10 / 11	4	*Truchfefius à Præfule & fuis Bauarianis ex toto Archiepifcopatu pellitur* 529 *d Iffels Genebrardus* *Princeps Auriacus fclopo traiectus necatur* 530 *b.* *Obfidio Antuerpiana per Parmenfem admirabilis* 531 *a. Pons fuper Scaldim latus* 400 *pedes Ibidem.*	25 AG	8	12
1585.	13 † 1	9 / 10	11 / 12	5	*Gregorius 13. moritur die 10. Apr. Succedit 14. eiufdem men. Sixtus 5.* 553 *d. Marquif. medic.* *Erneftus eligitur in Epifcopum Monafterien.* 534 *d.* *Promulgatur Concil Trid.* 536 *d. Exautoratur Abbas S. Laurētij* 538 *c.* *Reuerendiß. Lindanus Sixto tradit formulas reformandi Clerum & Populum Romanum. Hauentius.*	26 F	9	13
1586.	1 / 2	10 / 11	12 / 13	6	*Mors Ioannis Francifci Epifcopi Vercellenfis Nuncij Apoftolici* 540 *d.*	27 E	10	14

V

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Fräc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1587.	2 3	11 12	15 14	7	*Erneſtus Præſul tarans ſecretorum naturæ cognitionem adeptus. 542. c.* *Germani à Guiſianis in Gallia ceduntur Ianſon.* *Sacræ ligæ in Francia origo. Ianſon.*	28 D	11	15
1588.	3 4	12 13	14 15	8	*Stupenda Regis Hiſpaniarum claßis contra Reginam Angliæ miſſa, in gloria retrocedere cogitur. 545 b Ianſ. Reuerẽdiß. Lindanus ad Epiſcopatũ Ganden. tranſlatus moritur, ſepultus communi tumulo cum primo eius Eccleſiæ Epiſcopo Cornelio Ianſenio cum hac inſcriptione;* *Vnicus eſt Phœnix: cineres hec tumba duorum* *Phœnicum veræ religionis habet.*	1 CB	12	1
1589.	4 5	13 14	15 + 1	9	*Erneſtus Præſul erigit duo Seminaria 558 a.* *Henricus 3 Rex Franciæ à Iac Clemente quodam fratre Dominicano cultro ictus, moritur, abſque liberis, menſe Aug. Succedit illi Henricus 4. primogenitus familiæ Borbonicæ. 556 c. Iacobus Gualt.* *Ioannes Backt Paſtor Haſſelen. propter hereſes exauctoratur 548. a.*	2 A	13	2
1590.	5 + + 1	14 15	1 2	10	*Sixtus Pont. vocat omnes Epiſcopos Romam 568. c. Moritur 27. Aug. 564. e. Ioẽs Marquiſ. Succedit menſe Sept. Vrbanus 7 moritur eodem menſe die 27. 565. d. Marquiſ. In Vrbani locum ſurrogatur Gregor. 14 die 5. Dec. Ibid. Quidam a dæmone poſſeſſus horrendum, in monſtrũ euadit. 561. b. Mira hominis Lutherani cõuerſio ibid. Hiſpani tumultuãtur. 566. a. Ianſon.*	3 G	14	3
1591.	1 + +	15 16	2 3	11	*Tumultus Hiſpanorum in oppidis Dieſtienſi, Leevvenſi, & Herentalenſi 566. b. Caſtrum VVeſterlo aſtu capitur 566. d* *Gregorius 14. moritur men. Octob 15 Succedit illi Innocentius 9 qui menſe Dec. diem claudit extremum. 569. b. & 570. c. Succedit illi Ianuario menſe anni ſeq. Clemens 8. 570 c. Marquiſ.*	4 F	15	4
1592.	1	16 17	3 4	12	*Dux Parmenſis moritur 574. a. Ianſon. Gaſpar Ens.* *VVeſterloa arx per Mondragonium recuperatur. 572. d.* *Erneſtus Præſul Oppida ſuæ Diœceſis Colonien à Regijs poſſeſſa recuperat 575. e. Dux Iuliæ moritur. 570. d. Ianſon.*	5 ED	16	5
1593.	2	17 18	4 5	13	*Tumultus Regiorum militum inter Zambram & Moſam 579. a.* *Rex Nauarræ conuertitur ad fidem 582. b. Ianſon.* *Erneſtus Præſul de duobus ſe excuſat apud Pontificem. 574. d.*	6 C	17	6
1594.	3	18 19	5 6	14	*Pes nouus ſeu reformatus in vectigalibus ſoluendis. 585. d.* *Tumultus Italorum in Zichem 589 b. Gaſpar Ens.* *Arx Hoyenſis aſtu ab Hollandis capitur, & mox oppidum à quibuſdam deditur. 590. d. Ianſonius.*	7 B	18	7
1595.	4	19 20	6 7	15	*Oppidum Hoyenſe cum arce vi recuperatur. 592. d. Ianſ.* *Hiſtoria Ioannis del Vaulx Monachi Stabulenſis inſignis ſortilegi 593. & aliquot ſeq. Legatio ad Principatum Stabulenſem contra ſortilegos. 595. d.*	8 A	19	8
1596.	5	20 21	7 8	16	*Albertus Auſtriacus fit Gubernator Belgij. 598. d. Gaſpar Ens* *Henricus Cuyckius poſt ſex demum annos conſentit ſuſcipere Epiſcopatum Ruremundenſem Hauent.* *Ferdinandus Bauariæ Dux fit Adminiſtrator Colonienſ 599 a. Ianſ*	9 GF	1	9

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Franc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Ciclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictiones.
1597.	6	21 22	8 9	17	*Processus contra Ioannem Del Vaulx Monachum Stabulensem Sortilegum.* 601. a & 607.	10 E	2	10
1598.	7	22 23	9 10	18	*Pax inter duos potentiss. Reges Gallum & Hispanum.* 608. b *Besard.* *Tumultus Leodij per Braxatores seu coctores ceruisiæ excitatus.* 607 a *Aquenses Banno Imperij subijciuntur.* 609. b *Besardus.* *Scholæ hæretitorum clauduntur, Catholicorum aperiuntur.* 609. d.	11 D	3	11
1599.	8	23 24	10 11	19	*Henricus Cuickius Episcopus Ruremondensis studet per Epistolam Mauritium ad fidem veram traducere. Hauentius.* *Indultum Ernesto Præsuli ob merita erga Ecclesiam à Pontifice Max. concessum.* 616. b. *Eius Exemplar. Ibidem.*	12 C	4	12
1600.	9	24 25	11 12	20	*Admiranda Romanorum charitas erga peregrinos ad vrbem pro Iubileo consequendo vndique confluentes.* 619. c. *Francisc. Cost. in Epistola ad Gasp. Creuin. Caluinist.* *Capucini per Belgium & Diœcesim Leodien. se diffundunt.* 621 d. *Prælium Alberti Archid. & Mauritij Com. apud Neoportum.* 624. b.	13 BA	5	13
1601.	10	25 26	12 13	21	*Hispani in Werteo Oppido tumultuantur & prædam per Patriam Leodien. agunt* 627. a. *Ianson.* *Mauritius Syluam Ducis in discrimen adducit sed partim ab hoste partim à frigore arctatus recedere cogitur* 628 a. *Ianson*	14 G	6	14
1602.	11	26 27	13 14	22	*Archidux Ostendam premit, quam vt liberet Mauritius, collecto in Germania ingenti exercitu, per Patriam Leodiensem Brabantiam ingreditur.* 628. d. *Ianson. Regij tumultuantur in Hamont : Comes Beliouosus frustra eos reuocare conatur; Tumultuantur & in castro Hochstrateno : male tractans Leodienses.* 630 . 631.	15 F	7	15
1603.	12	27 28	14 15	23	*D. de Mailly nomine Leodiensium componit cum rebellibus Hispanis.* 633 d *: Seditiosi Hispani opem Mauritij implorant contra Archiducem & illi sacramento se astringunt.* 635 a. *Archiducis fulmina in seditiosos.* 635 c *Ianson.*	16 E	8	1
1604.	13	28 29	15 16	24	*Ostenda Archiduci deditur.* 635 d. *Ianson. Seditiosorum exercitus ingentia damna patriæ Leodiensi & Brabantiæ infert* 636 b. *Breense Oppidum capitur à seditiosis. ibid. d.* *Vindicantur reliquiæ capitis S. Lamberti martyris* 638 b. *Vossius.*	17 DC	9	2
1605.	14 † † † 1	29 30	16 17	25	*Miraculâ ad inuocationem S. Leonardi in suburbio Leodien.* 643 c *Guillon.* *Clemens* 8 *PP. non. Martij vita defungitur. Succedit Alexander Medices* 4. *Non. Aprilis Leo xi. nominatus; Moritur &* 27. *Apr. Camillus Burghesius Paulus* 5 *nominatus succedit & modo Ecclesiæ Dei præest. Deus opt. max. quamdiutissimè Ecclesiæ suæ conseruare & omnia fœlicia & salutaria largiri dignetur Amen, amen.*	18 B	10	3
1606.	1 2	30 31	17 18	26	*Seditiosi Diesthemium & Hamontium occupant; excurrunt ad portas vsque Leodienses. & ingentia damna inferunt.* 655. b. c.	19 A	11	4

V 2

Anni Christ.	Pont. Rom.	Imp. Rom.	Reges Frāc.	Epi Leod.	RES GESTÆ.	Cyclus Solis.	Cyclus Lũæ.	Indictiones.
1607.	3 4	31 32	18 19	27	*Cæsar Baronius Soranus Card. Ecclesiæ polyhistor. pridie Kal. Iul. piè moritur 656. a. Seditiosi ab Archiduce proscribuntur, decreto in singula capita quæ quis apprehenderet quinque & viginti scutorum præmio 657. a. Ianson. Schisma atrox venetorum contra Ecclesiam Romanam Ibib. d.*	20 G	12	5
1608.	4 5	32 33	19 20	28	*Reliquiæ Dionysij Carthusiani post 130 annos à morte, & præsertim digiti manus dextræ pollex & index, scriptionis instrumēta. integri reperti 659. c. Quædam festa Diœcesis Leodien. deuotioni populi permissa Ibid. Miraculo asseritur realis præsentia corporis & sanguinis Domini in sacramento Eucharistiæ. 661. d. De Rio Archiep. Bisont.*	21 FE	13	6
1609.	5 6	33 34	20 21	29	*Ioannis Guilhelmi Ducis Iuliaci mors sine liberis occasionem belli grauissimi & periculosissimi præbet. 608 b. Ians. Induciæ 12. annorum inter Archiduces & fœderatos 668. b. Periculum Religioni Orthodoxæ occasione Induciarum cui per Archiduces remedium adhibetur. 670 b. Ians.*	22 D	14	7
1610.	6 7	34 35	21 † 1	30	*Henricus 4. Franciæ Rex geminato cultri vulnere per Franc. Rauaillacū sicarium inflicto, ex tempore moritur, die 14 Maij. Succedit illi Ludouicus 13. qui natus fuit 27. Sept. anno 1601. baptizatus magna cum celebritate 14. Sept. 1606 proclamatus Rex Galliæ 14. & 15 Maij huius anni 1610 & eiusdem anni 17. Octob. consecratus, quem Deus omni benedictione cumulare dignetur. Amen. Amen.*	23 C	15	8
1611.	7 8	35 36	1 2	31	*Ernestus Præsul vltimum Comitia celebrat: liberalitas Leodiensium erga illum. 675. c. Cauet Leodiensibus ab Hæreticis Aquensibus 676. b.*	24 B	16	9
1612.	8 9	36	2 3	32	*Rudolphus Imperator, Ian 10 postquam vixisset annos 59. vita fungitur: Succedit illi Mathias Hungariæ & Bohemiæ Rex, 13 Iun 677 d. nec longo internallo temporis sequitur Ernestus Præsul annos natus duos & sexaginta, viam vniuersæ carnis ingressus. Ibid. Votum Societatis Iesu pro pijs eius manibus. 678. c. Consolatio ad Legiam de eius obitu Nicasi Baxi Augustiniani.*	25 AG	17	10

INDEX RERVM,

IN TERTIVM TOMVM GESTORVM PONTIFICVM LEODIENSIVM.

A.

Leo-

C

Caro-

D.

E.

Ferdinandus

Geneuenses

Iacobus

K

L.

M.

N.

O.

Pax

Princeps

T.

V.

FINIS.

CORRIGENDA QVÆDAM ADDENDA VEL DELENDA POST HVNC TOMVM TYPIS editum ab auctore animaduersa.

Pag. 6. lin. 20. fratrem lege filium.
Pag. 31. lin. 34. Scolernitan⁹ lege Salernitan⁹.
Pag. 37. lin. 8. manu. lege naui.
Pag. 65. lin. 32 Romancho. lege Romano.
Pag 67. lin. 4. suppositus. lege superpositus.
Pag. 122. lin. 6. Martinus dele.
Pag. 235. lin. 15. Auriacus. lege Austriacus.
Pag 278. lin. 19. Grisogoni.lege. Chrysogoni
Pag. 297. lin 15 Consultis. lege consuetis.
Pag. 313. lit. e. Raymont. lege Ramioul.
Pag 325. lin. 10 Chrysogoni. adde nominib⁹.
Pag. 361. lin. 24. Aldenardã. lege Mechliniã.
Pag. 365. lin. 5. præfiniunt. lege præfiniuit.
Pag. 370. lin. 24. copijs. lege copiæ.
Pag. 372. lin. 31. Carolomontiũ in agro Leodiensi ædificatur. dele.
Pag. 410. lin. 38. Abusionibus. lege abusibus.
Pag. 419. Batemburgiei: lege: Culenburgiei.
Pag. 421. lin. 29 omnes. lege non omnes.
Pag. 428. lin 34. Egmondanus ei. dele. ei.
Pag. 453. lin. 4. Dionantũ. adde. colligerẽtur.
Pag. 463. lin. 26. Ernestus. lege Gerardus.
Pag. 491. lin. 14 quod quamuis. dele. quod.
Pag. 509. lin. 30. Vigesimo. 3 Cal. l. Quinto Cal.
Pag. 512. lin. 37. imponi. lege imponantur.
Pag. 517. lin. 4. patribus. lege patres.
Pag. 530. lin. 12. Delphos. dele. lin. vltim. Auriaco. lege Auriaci.
Pag. 557. lin. 14. habita fuere. l. habitum fuit.
Pag. 569 lin. 14. adimere. adde. consueuisset.
Pag. 593. lin. 7. Comesq;. lege Vicecomesque.
Pag. 599. lin. 10. quamque. lege quanquam.
Pag. 605. lin. 24. portio quæ. lege eum portione quam.
Pag. 606. lin 36. Hoc fere tempore. Nota hic narrata referenda esse ad annum 1602. quo Tollet & Iamart fuerũt Cõsules.
Pag. 610. lin. 35. Dioecesis Leodiensis. lege. Dioecesi Leodiensi.
Pag. 622. lin. 10. Proconsulis. adde vidua.
Pag. 629. lin. 41. certiores lege certiora.
Pag. 631. lin. 2. eis lege eos.
Pag 639 lin. 15 puer maleficiatus. dele.
Pag 643. lin. 36. Nata dele.
Pag. 656 lin. 13. Isabellã adde & Hollandos.
Pag. 657 lin. 9. res dele.
Pag. 670. lin 1. paratos. lege parati.
Pag. 671. lin. vlt. Damnatus lege damnatur.